Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Електронний журнал

№ 7

липень 2015

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 7

липень 2015

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець і виготівник – Видавничий Дім «ІНЖЕК»

Затверджено на засіданні вченої ради університету протокол № 13 від 06.07.2015 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька, німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія
Пономаренко В. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Гонтарева І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця ***(науковий редактор)***
Гриньова В. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України
Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України
Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця ***(заступник головного редактора)***
Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а, ***Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця***

Головний редактор – ***Пономаренко В. С.*** *Конт. телефон: (057)702-03-04*

Поштова адреса редакції:
61166, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд
Тел.: *(057)702-07-38, 702-07-28*
E-mail: *vydav@hneu.edu.ua*

Поштова адреса видавця та виготівника:
61001, Україна, м. Харків, пр. Гагаріна, 20
Тел.: *(057) 732-09-59, 703-40-01*
E-mail: *vdinzhek@gmail.com*

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.
Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2015
© ВД «ІНЖЕК», 2015

ЗМІСТ

Авраменко Т. І., Мешечко Т. Я. Проблеми інтеграції економіки України у світову економічну систему....11

Азарова Л. В. Сутність, причини та наслідки фіктивного банкрутства....12

Андрейко Я. С. Види офшорних зон та їх вплив на економіку країни....13

Ашихіна А. О. Аналіз статево-вікової структури населення України....20

Бабенко С. А. Захист прав споживачів у сфері продуктів харчування на території України....23

Бабіна І. І. Соціальний пакет як інструмент мотивації персоналу....26

Байрачная А. В., Перепелица А. М. Особенности влияния вынужденной незанятости на современное состояние экономики Украины....29

Баличева Ю. І. Удосконалення методичного забезпечення основних засобів підприємства....32

Барсученко А. С. Становлення організаційної культури комерційних банків як фактор підвищення їх конкурентоспроможності на фінансовому ринку України....35

Башкірова І. О. Аналіз підходів до оцінки сутності капіталізації банківської системи....39

Бебех А. О. Аналіз функціональних показників бюджетних установ....42

Бєлєвцова А. Є. Теоретичні основи дослідження диспропорцій на ринку праці України....45

Бех О. В., Гавриленко В. О. Пути повышения конкурентоспособности предприятий Украины....47

Біленко А. О. Особливості відображення витрат на поліпшення та ремонт основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку....50

Білоконева В. В. Правове становище підприємств та їх об'єднань в Україні....52

Білокудря А. В. Проблеми вдосконалення господарського законодавства в Україні....55

Білокудря Т. С. Організація обліку фінансових результатів діяльності підприємства....58

Богданова Т. В. Аналіз проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в Україні....61

Бульба А. О. Характеристика стану інноваційного ринку в Україні та його роль у соціально-економічному розвитку....64

Валуйская В. С. Анализ характеристик культурного человека....66

Валуйская В. С. Международный франчайзинг как форма ведения бизнеса....69

Варгасова Д. В. Интернет и социальные сети в жизни молодежи....72

Васькина Р. Ю. Вдосконалення управління дебіторською заборгованістю 74

Вершиніна В. О. Особливості здійснення підприємницької діяльності в Україні 77

Вишнівецька А. А. Кадровий контролінг на підприємстві 80

Воблий М. А. Формування загальної схеми оцінки фінансового стану підприємства 83

Волошин Д. Ю. Фінансовий аналіз в системі управління прибутковістю підприємства 85

Гагіна С. А. Особливості управління персоналом на вітчизняних підприємствах в умовах глобалізації економіки 88

Гайворонская Д. Ю. Особенности функционирования офшорных зон и их роль в мировой экономике 90

Гаркуша Є. В. Правове регулювання та проблеми ліцензування у сфері телекомунікації 94

Гніцевич О. А. Проблеми захисту авторського права в мережі Інтернет 98

Городницька В. С. Морфологічний аналіз сутності поняття «управління активами і пасивами банку» 101

Гребченко М. М. Необхідність розвитку вітчизняного законодавства у сфері фінансово-промислових груп 103

Григоренко Ю. В. Правовий статус засновника та учасника акціонерного товариства 107

Громовий Є. О. Аналіз методик оцінки кредитоспроможності позичальника банку 109

Гуляєва Ю. Г. Аналіз банківських ризиків 112

Дзюба А. В. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств Харківської області 114

Дограшвілі М. Б. Сучасна податкова політика з акцизного оподаткування 117

Дорохова О. Ю. Сучасні проблеми управління кредиторською заборгованістю підприємства та шляхи її оптимізації 120

Дроговоз О. О. Види конкурентних стратегій банку 123

Думчикова А. В., Гайдукова Д. В. Значення делегування повноважень в управлінській діяльності менеджера 126

Д'яченко К. О. Особливості ліквідації суб'єкта господарювання у зв'язку з банкрутством 129

Єфремова О. О. Проблема безробіття в Україні 131

Журавко С. В. Правове регулювання безготівкових розрахунків у господарському обороті України 134

Задихайло А. С. Визначення позиції ПАТ "Укрсоцбанк" щодо забезпечення фінансової результативності діяльності на основі агрегованого показника 138

Зайцева А. О. Обліково-аналітичне забезпечення діагностики фінансового стану підприємств 141

Заиченко Е. С. Объективная необходимость и цели государственного регулирования цен 144

Звягінцев П. А. Значення інформаційного потоку в управлінській діяльності менеджера 147

Золотаревська Н. С. Способи захисту прав власності суб'єктів підприємницької діяльності 149

Зубенко Є. А. Банкрутство як спосіб ліквідації юридичної особи 152

Калініна В. Ю. Інформаційне суспільство як форма соціальної організації сучасної держави 156

Калініченко В. С. Кластерна орієнтація в Україні як інноваційний фактор підвищення конкурентоспроможності 158

Калмикова Ж. М. Неоднозначність набору складових організаційної культури підприємства 161

Кальницкий Д. И. Построение тренд-сезонной модели конверсии информационного блога 163

Канигін С. М. Проблема модернізації ліній електропередач України 166

Карасьов Б. О. Методика аудиту нематеріальних активів та шляхи її удосконалення 168

Карбан О. В. Підвищення працездатного віку для жінок як один із важелів впливу на макроекономічну ситуацію в Україні 172

Карпова К. В. Проблема захисту прав споживачів у сфері побутових послуг 175

Кириченко Є. О. Порівняльна характеристика складання звіту про фінансові результати за національними та міжнародними стандартами 178

Книшова О. К. Особливості побудови кар'єри молодих фахівців 181

Кобзар О. Р. Порівняльно-правовий аналіз державного підприємства та державного акціонерного товариства 184

Ковалева Ю. Ю. Отношение молодежи к браку 188

Ковалевська К. О. Клієнтська база як невід'ємний нематеріальний елемент ресурсної бази банку 190

Ковальчук А. С. Аналіз собівартості готової продукції і шляхи її зниження на підприємстві 193

Ковальчук А. С. Планування аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств 196

Козлова О. А. Організація роботи банків-агентів ФГВФО на етапі залучення клієнтської бази та збільшення розміру пасивів 199

Колесник В. А. Ранние браки – за или против? 203

Колесник В. О. Методика аудиту звіту про фінансові результати і шляхи її вдосконалення 206

Копендаха А., Язєва А. Спільна митна політика Європейського Союзу та співробітництво з Україною 208

Костенецкая Т. Г. Влияние рекламы на потребительское поведение молодежи 211

Костенецкая Т. Г. Роль информационных процессов в изменении современных международных отношений 213

Котова О. О. Регулювання банкрутства господарюючих суб'єктів із урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду 216

Кохан Е. К. Изучение понятия офшор и анализ проблемы необходимости ведения офшорного бизнеса в Украине 218

Коцюба О. В. Аналіз захисту прав інтелектуальної власності в Україні 221

Кочена А. С. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості торгових підприємств 225

Кузнецова К. В. Внешняя торговля Украины: новый вектор развития 228

Кузнецова К. В. Популярность чтения как способа времяпрепровождения среди молодежи 230

Кузьмичева Ю. Э., Толканец Ю. А. Динамика безработицы в Украине 232

Куценко И. К. Роль общественного транспорта в жизни студентов 235

Кучма А. И. Политическая активность молодежи 237

Кушнир И. С. Инвестиционная привлекательность Украины 239

Леонова А. В. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні 241

Лєбошина Т. О. Особливості аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємстві 244

Лисицька Д. Д. Соціально безвідповідальна реклама в сучасному світі 247

Лихольот Т. О. Проблеми інвестування в Україні та шляхи їх вирішення 250

Ліснiченко К. К. Аналіз тіньової економіки серед суб'єктів господарювання та шляхи її подолання 253

Лісова Ю. А. Проблемні питання використання термінології Інкотермс в Україні 256

Логвиненко Л. В. Іноземний досвід регулювання ліквідності банку 259

Логвинчук К. В. Безробіття в Україні і міграція робочої сили 261

Логвинчук К. В. Сущности конфликтов в сфере труда и управления 264

Лозенко А. Е. Анализ операций коммерческого банка с ценными бумагами 267

Ломака Я. А. Конкурентоспособность предприятия: методы оценки, стратегии повышения 270

Лубянская А. А. Особенности формирования уровня доходов в Западном регионе 274

Лук'яненко І. В. Аналіз фінансових результатів і показників рентабельності підприємства 277

Лук'яненко І. В. Особливості проведення аудиту на малих підприємствах 281

Луньова А. О. Статистичне дослідження ринку нерухомості в м. Харкові.....283

Любовецька В. С. Неравенство доходов и его влияние на качество жизни 289

Ляшенко К. С. Підбір управлінського персоналу шляхом використання професійної мережі LINKEDIN.....292

Макарова А. М., Макарова В. М. Особливості сучасної міжнародної інвестиційної діяльності України, проблеми та шляхи їх вирішення.....295

Мануйлікова Л. Ю., Зіміна А. В. Вплив тінізації економіки України на макроекономічні показники в умовах глобалізації.....299

Мариненко А. В. Облік та принципи вексельної форми розрахунку.....301

Маркунас Л. А. Розробка амортизаційної політики підприємства 304

Марченко А. О. Людський капітал в умовах постіндустріального суспільства.....307

Мацак А. В. Основні функції, принципи та завдання управління кредитним потенціалом банку 310

Мачула О. О. Теоретичні основи вивчення нерівномірності доходів та витрат населення України.....312

Мелех А. С. Теневая экономика в Украине: причины и методы борьбы с ней.....315

Мельник К. В. Розвиток вугільної промисловості в Україні 318

Міліченко А. В. Аналіз перспектив та тенденцій розвитку галузі сільського господарства: зарубіжний досвід.....319

Михайленко О. К. Проблеми застосування збалансованої системи показників як засобу управління вітчизняними підприємствами.....323

Михайлова В. Ю. Правове регулювання процесу злиття та поглинання в Україні 326

Мовчан А. С. Проблеми інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування України 329

Мороз Т. В. Васильева А. С. Особенности модели макроэкономического равновесия в современных условиях 331

Музика Є. І. Фінансові махінації кредитних спілок на території України.....334

Мыратдурдыев Б. Экономическая сущность и основные предпосылки процесса глобализации.....337

Наумова М. В. Сутність і значення фіктивного банкрутства 341

Нгуєн Хоай Тху. Ризики у банківській діяльності.....344

Неелова А. В. Проблемы формирования инновационной инфраструктуры Украины 346

Немченко А.В. Влияние рекламы на сознание людей.....350

Непран І. Вітчизняна та закордонна практика формування власного капіталу підприємства 352

Нерода А. Ю Аналіз собівартості сільськогосподарської продукції тваринництва та шляхи її зниження 356

Нетецька К. І. Правове регулювання спільної діяльності в Україні 359

Новобранець В. Д. Оцінка енергоефективності регіонів України за секторами економіки....361

Нудьга М. В. Особливості обліку у фермерських господарствах 365

Огородник А. О. Особливості територіальної організації продуктивних сил регіонів України 368

Осадчая Е. А. Макроэкономическая оценка сбалансированности сферы занятости в экономике Украины 370

Остапенко А. С. Вдосконалення системи стимулювання на підприємстві 373

Охман А. Ф. Інвестиційний клімат як фактор зростання інвестиційної активності в Україні 375

Охріменко К. Ю. Аналіз та проблеми медичного страхування в Україні....379

Павленко Т. В. Напрямки удосконалення крос-культурного менеджменту суб'єктів господарської діяльності України....382

Павлова А. П. Необходимость использования альтернативных источников энергии в Украине....384

Пизюн О. М. Статистичне забезпечення аналізу репродуктивної активності населення країни....386

Піскун О. О. Аудит розрахунків із оплати праці та типові помилки і порушення, що можуть бути виявлені під час його проведення 389

Підкопай М. О. Аналіз кредиторської заборгованості торговельного підприємства та її вплив на фінансовий стан організації....392

Помазан А. В. Грузіна І. В. Формування системи мотивації праці на підприємстві 395

Пономаренко Т. П. Еволюційні аспекти формування та функціонування Європейського Валютного Союзу....399

Попов О. В. Управління капіталом банку 402

Прибиловська А. М. Визначення сучасних тенденцій розвитку ринку банківських платіжних кредитних карток....406

Присакарь М. С. Направления оценки уровня финансовой устойчивости банков и банковской системы 409

Проскурніна А. А. Статистичний аналіз впливу народжуваності на відтворення населення України....412

Протоковило Ю. О. Аналіз економічної активності населення Харківської області 417

Прядка О. Є. Офшорні зони як інструмент міжнародного руху капіталу 419

Прядко І. О. Вибір оптимального стилю управління керівника....422

Сабкова А. О. Банкрутство суб'єктів господарювання в Україні та шляхи його подолання....424

Самошко П. О. Проблеми міграції в Україні та напрями їх вирішення.....427

Свидло Д. В. Особливості аналізу діяльності підприємств-емітентів цінних паперів.....429

Селезньова Є. С. Методичні підходи до оцінки експортного потенціалу підприємства 431

Семочкин Н. С. Трудовая деятельность молодежи.....434

Сидоренко В. В. Межбанковский валютный рынок и объем продаж 436

Сидоренко В. В. Прогнозирование курсов валют.....438

Сименко Ю. А. Конкурентоспособность экономики Украины: оценка проблем и пути повышения конкурентных позиций.....439

Скібіна К. К. Теоретичні засади стратегічного аналізу 442

Скрипка О. С. Удосконалення використання робочого часу на основі принципів планування 445

Собакар М. В. Ремонт орендованих основних засобів: особливості обліку 448

Софеніна П. С., Сирадоєва А. О. Макроекономічна оцінка наукового потенціалу України та його впливу на інноваційний розвиток національної економіки 451

Ставич К. О. Реалізація захисту прав споживачів в Україні 455

Становихина Е. П. Здоровое питание.....458

Степаненко А. В. Необхідність внутрішнього аудиту на сільськогосподарських підприємствах 461

Степаненко А. В. Особливості аналізу фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств.....464

Стеценко О. О. Економічна ефективність використання основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення.....466

Стешкіна Н. В., Малюшенко А. В. Аналіз сучасного стану ринку цінних паперів в Україні.....468

Субота В. О. Правове регулювання патентування господарської діяльності в Україні.....473

Сушильнікова А. О. Проблеми ліцензування підприємницької діяльності та шляхи їх удосконалення 477

Тарасенко В. О. Захист прав споживачів у сфері продуктів харчування на території України 479

Тимченко Л. Н. Проблемы функционирования фондового рынка в Украине.....481

Тищенко А. О. Напрями підвищення якості кредитного портфеля.....485

Тищенко А. О. Правове регулювання будівництва: характеристика та проблемні аспекти в Україні 487

Тороєва В. О. Аналіз процесу землевикористання й охорони земель у Харківському регіоні 491

Трифанова К. П. Стратегическое управление персоналом.....494

Тюлєбаєва М. М. Платоспроможність та ліквідність банку як індикатори його фінансової стабільності.....495

Федулова Н. О. Аналіз розвитку промисловості України.....498

Фоменко К. Ю. Аудит запасів на підприємствах.....500

Хричікова М. О. Технологія аудиту виробничих запасів.....502

Цариковська А. В. Статистична оцінка рівня структурного безробіття в Україні.....505

Целуйко К. Ю. Діагностика фінансового стану підприємства.....508

Цяпка І. І. Аналіз інвестиційної привабливості економіки України.....511

Чорна І. Аудит в Україні: сучасний стан та перспективи його розвитку.....514

Чумак Е. Общественный транспорт города Харькова.....516

Чуприна В. Ю. Дослідження сучасних проблем упровадження бюджетування до господарської діяльності українських підприємств.....519

Шавкун О. І. Оцінка структури природно-ресурсного потенціалу України.....522

Шаталова Н. Ю. Аналіз непроцентних доходів та витрат банку.....524

Шейко А. А. Розробка модельного забезпечення визначення конкурентоспроможності України у світовому економічному оточенні.....527

Шкуринська Т. В. Маркетинг банківських інновацій.....531

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ЕКОНОМІЧНУ СИСТЕМУ

УДК 339.922(477)

Авраменко Т. І.
Мешечко Т. Я.

Студенти 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено основні проблеми інтеграції економіки України у світову економічну систему, а також запропоновано шляхи вирішення проблем та виявлено значення інтеграційних процесів для економіки України. Розкрито особливості взаємодії вітчизняної економіки зі світовим господарством.*

Ключові слова: *міжнародна інтеграція, зовнішньоторговельна діяльність, вигідне геополітичне становище, рівень життя населення, асоціація з Європейським Союзом.*

Аннотация. *Определены основные проблемы интеграции экономики Украины в мировую экономическую систему, а также предложены пути решения проблем и выявлено значение интеграционных процессов для экономики Украины. Раскрыты особенности взаимодействия отечественной экономики с мировым хозяйством.*

Ключевые слова: *международная интеграция, внешнеторговая деятельность, выгодное геополитическое положение, уровень жизни населения, ассоциация с Европейским Союзом.*

Annotation. *In this article, the basic problems of economic integration of Ukraine into the world economy, as well as proposed solutions to the problems identified and the value of the integration process for Ukraine's economy. The features of the interaction of the domestic economy with the world economy.*

Keywords: *international integration, foreign trade activity, favorable geopolitical position, the level of living of the population, the association with the European Union.*

Постановка проблеми. Поступовий розвиток цивілізації неминуче призводить до інтеграційних процесів між державами. Глобалізація є універсальним проявом цих процесів. Україна на сьогодні перебуває на початковому етапі інтернаціоналізації національної економіки, тобто існує за межами міжнародних потоків капіталовкладень та бере незначну участь в економічній діяльності інших країн, недостатнім є розвиток міжнародних валютних відносин.

Проблемами інтеграції економіки України у світову економічну систему займалися багато зарубіжних та вітчизняних вчених: В. Андрійчук, В. Будкін, В. Новицький, П. Самуельсон, Дахно І. І., Пахомова Ю. М., Лук'яненко Т. Г., Губцький П. В., Мальський М. З., Колінець Л. Б. та ін. У свої роботах вчені досліджували важливість інтеграції української економіки в міжнародне господарство.

Метою цієї роботи є розкриття основних проблем, з якими зіштовхнулася економіка України на шляху інтеграції у міжнародний економічний простір.

Розвиток ринкової економіки в Україні приводить до необхідності встановити більш тісні взаємовідносини з іншими державами, активно включитися у процеси міжнародної економічної інтеграції. Для України важливо мати зовнішньоторговельні зв'язки з тими країнами та економічними регіональними об'єднаннями, які допоможуть просуватися їй у цьому інтеграційному процесі. Україна має необхідні передумови для входження у світове господарство [1]. Серед них – наявність сировинних ресурсів, родючих земель, дешевої та відносно освіченої робочої сили, рекреаційно-туристичних можливостей, значного науково-технічного та інтелектуального ринку товарів і послуг, вигідне геополітичне становище "моста" між Західною Європою та Азіатським континентом, спільного географічного та економічного простору з країнами східної Європи. Все це дає неабиякі можливості для економічної міжнародної співпраці та відкриває ряд перспектив перед країною [1].

Проаналізувавши ситуацію на ринку, можна стверджувати, що більшість товарів нині надходить на національний ринок або за посередництвом зовнішньої торгівлі, або виробляється з використанням іноземної сировини, комплектуючих чи технологій. Для держави необхідною умовою є економічна інтеграція, яка сприятиме економії основних ресурсів, а також нагромадженню суспільних благ порівняно високої якості. Це допоможе значно підвищити рівень життя населення вже найближчим часом.

Зовнішньоторговельну діяльність України не можна назвати успішною, це зумовлено негативними передумовами її розвитку. Економіка нашої держави до сьогодні має ізольований характер і функціонує з відривом від світового господарства, а це, звичайно, призводить до економічного, технічного і наукового відставання. Слід зазна-

© Авраменко Т. І., Мешечко Т. Я., 2015

чити, що за економічним потенціалом наша держава входить до першої п'ятірки країн Європи, проте за показниками його ефективного використання замикає першу сотню країн світу [2]. Інтеграція економіки України відбувається у той час, коли весь світовий ринок вже розділений між країнами-учасницями міжнародних об'єднань. І для того щоб знайти своє місце на світовому ринку, Україна має враховувати особливості проведення інтеграційної політики кожної з них [2].

На сьогодні інтеграція економіки України виходить на новий рівень, адже ми підписали угоду про асоціацію з Європейським Союзом та чекаємо її ратифікації. Ця угода може дати нам можливість просувати вітчизняні товари на світові ринки без великих труднощів, які наявні зараз, такі як тарифні бар'єри, експортні обмеження. Але одна з головних причин, яка заважає входженню України як рівноправного партнера у світове господарство, є низька конкурентна спроможність вітчизняного продукту. Адже навіть товари, на які є попит на зовнішніх ринках, не відповідають міжнародним стандартам. З усіх промислових товарів, які виробляються в Україні, не більше 5 %, можна назвати конкурентоспроможними.

Для досягнення ефективних результатів інтеграції національної економіки українські товаровиробники мають, перш за все, орієнтуватися на світові стандарти і норми, а також звертати увагу на технологічний фактор. Економічний потенціал країни в таких випадках практично не відіграє особливої ролі, оскільки за визначальну величину береться суто технологічний фактор. Визначальною умовою економічної раціональності промислового підприємства стало наближення його технічного оснащення до світових критеріїв оптимальності. Орієнтуватися на світові критерії у своїй діяльності мають, перш за все, виробники, які виготовляють товари на експорт [4].

Для розвитку інтеграційних процесів у країні потрібно зайняти певну нішу на світовому ринку. Пошук власного місця на ринку у світовому господарстві потребує знання специфіки його функціонування. Сучасний світовий ринок зараз змінюється набагато швидше, ніж раніше, а враховуючи, що цей процес нескінчений, то виходить, що новій державі не дуже складно пробитися на новий ринок.

Головне – для початку мати перевагу або щодо затрат на виробництві, або щодо якості товару чи послуги, або запропонувати новий товар. Крім того, жодна країна в сучасних умовах не може довго протриматись монополістом. Їй "заважає" постійний науково-технічний прогрес. Найбільш вагомий експортний ресурс – це продукція чорної металургії, що становить 30 % експортних постачань країни. Україна експортує усі види продукції металургійної галузі: від сировини і напівфабрикатів – до кінцевих виробів. Значну частку у структурі металургійного експорту країни має залізна руда, яку експортують до країн Східної Європи та СНД. До речі, за останнє десятиріччя в Україні створена одна з найкращих у світі систем експорту зерна, яка базується на принципах ринкової економіки та розумної співпраці бізнесу, влади і громадського сектора агропромислового комплексу. Про це свідчить третє місце у світі з експорту зерна (після США та Аргентини). Крім того, Україна має значні рекреаційно-туристичні ресурси, і якщо підготувати відповідну інфраструктуру обслуговування, можна забезпечити розвиток у країні міжнародного туризму, а отже, значно збільшити експорт туристичних послуг [4].

На сьогодні Україна потребує виходу на нові ринки, залучення нових інвестицій та створення нових технологій. Тому важливим є спрямування усіх зусиль на Схід, у бік Азії, Індії та Китаю, куди власне починає зміщуватися центр уваги світової економіки.

Україна почала вже давно співпрацювати з країнами Сходу, підписавши угоду про відміну візового режиму з Гонконгом та угоду про співпрацю з Китаєм. Великим потенціалом зараз володіють ринки Латинської Америки. Тут можна розвивати вигідне співробітництво практично в усіх сферах. Перспективним цей регіон вважається через наявність наукового та технічного потенціалу, величезний внутрішній ринок, наявність значних природних і людських ресурсів. Не мають залишатися поза увагою й інші країни світу, які можуть становити інтерес для вітчизняної економіки. З досвіду розвинених країн можна побачити, що вони залучають своїх сусідів до процесів інтеграції. Для нашої країни це може обернутися широким доступом до трудових, фінансових, матеріальних ресурсів, новітніх технологій [2].

Україна повинна брати активну участь у всіх процесах, спрямованих на перебудову міжнародних відносин. Важливо, щоб зовнішня політика сприяла створенню належних зовнішніх умов для ефективного проведення внутрішньополітичних та економічних перетворень [2].

На думку Дена Сміта: "Економічне відставання – це найкоротший шлях до війни, а економічне відставання та порушення прав людини, приниження значення верховенства права – найбільш стійкі та вибухонебезпечні причини кризових ситуацій в усьому світі" [5].

Висновки. Міжнародні зв'язки стали сьогодні одним із важливих факторів економічного зростання, підвищення ефективності національного виробництва. Серед головних причин, що спонукають до поглиблення участі економіки України в міжнародному поділі праці та включення її господарства в сучасні економічні процеси, можна назвати високу питому вагу експорту у валовому національному продукті. Українським експортерам ще явно бракує досвіду діяльності на зовнішніх ринках. Часто міжнародне співробітництво гальмується недостатньою підтримкою виробників із боку відповідних міністерств і відомств. Поступова інтеграція української економіки у світові процеси і структури потребує тривалого часу, вона має здійснюватися поетапно, в міру дозрівання внутрішніх і зовнішніх передумов.

В основу національної політики з питань міжнародної економічної інтеграції мають бути закладені ретельно виведені і зважені рішення, що забезпечують пріоритет національно-державних інтересів. Інтеграційна діяльність в Україні має здійснюватися за найбільш ефективними напрямками, основними з яких є участь у міжнародних економічних організаціях, здійснення багатосторонньої взаємодії з іншими державами.

Україна має ряд перспектив і високий потенціал на шляху до міжнародної інтеграції, а головне, не зважаючи на ряд проблем, – держава досягла певних результатів, які є стимулами для подальшої діяльності в цьому напрямку. Україні вдалося стати членом Ради Європи, формалізувати взаємини з ЄС та увійти до низки перспективних регіональних інтеграційних утворень. Україну розглядають як важливого партнера в новій системі багатосторонніх відносин країн Центральної та Східної Європи. Перспективними напрямами інтеграції України в економіку світового господарства є створення українських транснаціональних корпорацій, банків, торгівля об'єктами інтелектуальної власності. Поступова інтеграція української економіки у світові процеси і структури потребує тривалого часу, вона має здійснюватися поетапно, в міру дозрівання внутрішніх і зовнішніх передумов.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Мальський М. Теорія міжнародних відносин / Мальський М., Мацях М. – 4-те вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2011. – 406 с. 2. Руда О. Проблеми інтеграції України у світове господарство / Руда О. // Галицький економічний вісник. – 2010. – №4 (29). – С. 68–72. 3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] // Урядовий портал України. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344 4. Колінець, Л. Аналіз стимулювання експорту в Україні та шляхи його покращення / Леся Колінець // Наукові записки : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. акад. нар. госп-ва. – Тернопіль : Економ. думка, 2011. – Вип. 14. – С. 136-139. 5. Євроатлантична інтеграція України [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=243286612&cat_id=224393972&ctime=1267776886235

СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ФІКТИВНОГО БАНКРУТСТВА

УДК 347.736

Азарова Л. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано законодавство, що визначає підприємства банкрутами, детально розглянуто фіктивне банкрутство. Розглянуто види банкрутства та чинники їх виникнення, а також вплив на соціально-економічний стан країни. Проаналізовано наявну методику щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства.*

Ключові слова: *банкрутство, фіктивне банкрутство, конкурсні кредитори, неплатоспроможність, показники неплатоспроможності.*

Аннотация. *Проанализировано законодательство о признании предприятий банкротами, подробно рассмотрено фиктивное банкротство. Рассмотрены виды банкротства и факторы их возникновения, а также их влияние на социально-экономическое состояние страны. Проанализирована существующая методика по выявлению признаков неплатежеспособности предприятия.*

Ключевые слова: *банкротство, фиктивное банкротство, конкурсные кредиторы, неплатежеспособность, показатели неплатежеспособности.*

© Азарова Л. В., 2015

Annotation. *This article analyzes the legislation on recognition of the company bankrupt, more considered fictitious bankruptcy. Considered types of bankruptcy and factors of their occurrence and the impact on the socio-economic situation. Existing methods to detect signs of insolvency.*

Keywords: *bankruptcy, fictitious bankruptcy, bankruptcy creditors, insolvency, insolvency figures.*

Економічна злочинність гальмує розвиток виробництва, сприяє відтоку інвестиційного капіталу, прискорює інфляцію. Розгул економічної злочинності робить країну неприваблив об'єктом для іноземних інвесторів, тим самим гальмує економічний розвиток в цілому. Одним із злочинів у сфері економіки є навмисне або фіктивне банкрутство, яке завдає шкоди як самій фірмі і працюючим в ній людям, так і, безумовно, кредиторам цього штучно створеного боржника.

Актуальність і практична значущість теми цієї статі обумовлена низкою причин. По-перше, на сьогодні в українській економіці ключовою проблемою є криза неплатежів, і добру половину українських підприємств слід було вже давно оголосити банкрутами, а отримані кошти перерозподілити на користь ефективних виробництв, що, безсумнівно, сприяло б оздоровленню українського ринку. По-друге, з проблемою банкрутства підприємств, не тільки як з проблемою неплатоспроможності, але і як зі способом вирішити свої проблеми, які представляються нерозв'язними (безнадійні борги з боку замовників, нереалізовані товарні запаси, невиплачена заробітна плата), а так само зі спробами незаконного «виведення» активів фірм економістам і юристам доводиться з кожним днем стикатися все частіше, а літератури, яка б детально висвітлювала це питання, поки що замало.

Метою цієї статті є визначення поняття та видів банкрутства, чинників їх виявлення та аналіз впливу на стан країни. Крім того, має бути здійснений аналіз чинного законодавства щодо визнання підприємства неплатоспроможним.

Проблемі банкрутства присвячено праці багатьох учених, наприклад: Братищенко Ю. Г., Джунь В. А., Льодіна О. С., Мігорян М. М., Протопопова Н. А., Степанов О. Ф. та ін.

Згідно із Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 14.05.1992 р. банкрутство — це визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури [1]. Під банкрутством слід розуміти законні примусові заходи в рамках судового процесу для найповнішого задоволення вимог кредиторів у випадку ускладнень з виплатами, тобто неплатоспроможності підприємства. Сучасні закони про банкрутство враховують поряд із інтересами кредиторів також і інтереси суспільства, які полягають у санації підприємства та збереженні таким чином важливих для народного господарства робочих місць. Для відкриття справи про банкрутство потрібно подати причини неспроможності боржника, як наприклад, неплатоспроможність та чиста заборгованість. Банкрутство не обов'язково веде до ліквідації підприємства.

Згідно зі статистичними дослідженнями, злочини, пов'язані з банкрутством, є одними з найпоширеніших злочинів у сфері економіки, суспільна небезпечність яких полягає у заподіянні матеріальної шкоди кредиторам, інвесторам та іншим особам (працівникам підприємств-банкрутів), при цьому позбавляючи державу важливого фінансового джерела – кредитів та інвестицій. Тому, щоб зменшити, а в деяких випадках і уникнути можливих фінансових втрат зацікавлених осіб, український законодавець уводить інститут кримінально-карного банкрутства.

Основними причинами, що призводять до банкрутства заздалегідь, є:

1) істотне порушення фінансової усталеності підприємства у випадку перевищення зобов'язань над активами;

2) значна незбалансованість від'ємного і додатного грошових потоків;

3) тривала неплатоспроможність підприємства, що викликана низькою ліквідністю його активів [2, с. 64–65].

Через наведені причини підприємства стають банкрутами та мають припиняти свою діяльність шляхом визнання своєї неплатоспроможності. Проте іноді цей процес навмисно фальсифікують задля відсічення зайвої кредиторської заборгованості та покращення свого фінансового стану. Згідно з цим можемо виділити кілька видів банкрутства, а саме:

1. Реальне банкрутство – повна неспроможність підприємства відновити в наступному періоді свою фінансову стабільність і платоспроможність в силу реальних утрат капіталу. Таке підприємство юридично об'являється банкрутом.

2. Технічне банкрутство – банкрутство, що викликане суттєвим простроченням дебіторської заборгованості та перевищенням цієї заборгованості над кредиторською, а сума активів істотно перевищує фінансові зобов'язання. За ефективного антикризового управління підприємство, як правило, не об'являють банкрутом юридично.

3. Навмисне банкрутство – навмисне створення або збільшення керівником або власником підприємства його неплатоспроможності, нанесення економічного збитку в особистих інтересах або інтересах інших осіб, заздалегідь некомпетентне фінансове керівництво. Виявлені факти переслідуються карним законодавством.

4. Фіктивне банкрутство — заздалегідь неправдиве об'явлення підприємством про свою неплатоспроможність з метою введення в оману кредиторів для отримання від них відстрочки виконання своїх зобов'язань

або знижки на суми кредиторської заборгованості. Виявлені факти переслідуються карним законодавством [3, с. 31].

У Кримінальному Кодексі України передбачено статтю, яка регулює питання фіктивного банкрутства (ст. 219 "Доведення до банкрутства"). Також питання банкрутства регулювали ще три статті ст. 218 "Фіктивне банкрутство", ст. 220 "Приховування стійкої фінансової неспроможності" та ст. 221 "Незаконні дії у разі банкрутства" [4], проте їх були виключено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 р. [5].

Отже, визначимо, які привілеї отримує боржник після того, як він подав заяву до суду про банкрутство. Господарський суд зобов'язує власника опублікувати оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство підприємства в офіційному друкованому органі – газеті «Відомості Верховної Ради», «Голос України», «Урядовий кур'єр» до 19.01.2014 р. А з 19.01.2014 р. згідно зі ст. 1.2 Постанови Пленуму Вищого Господарського Суду «Про затвердження Положення про порядок офіційного оприлюднення відомостей про справу про банкрутство» від 17.12.2013 офіційне оприлюднення відомостей про справу про банкрутство має розміщатися на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет [6]. З метою виявлення усіх кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника, здійснюється офіційне оприлюднення оголошення про порушення справи про банкрутство на офіційному веб-сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет.

Згідно зі ст. 15 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» таке оголошення має містити повне найменування боржника, його поштову адресу, банківські реквізити, найменування та адресу господарського суду, номер справи, відомості про розпорядника майна, граничний строк подання заяв конкурсних кредиторів з вимогами до боржника [1].

Привілей перший: вимоги конкурсних кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, не розглядаються і вважаються погашеними, тому сума зобов'язань боржника значно зменшується. У бухгалтерському обліку боржника усі зобов'язання переводяться до складу поточних зобов'язань, та на основі відповідної ухвали господарського суду, в якій затверджується реєстр вимог кредиторів, бухгалтер списує зобов'язання перед кредиторами, які не заявили свої вимоги, крім заборгованості по заробітній платі та зобов'язаннями, які забезпечені заставою. Отже, фінансовий стан боржника значно покращується.

Привілей другий: згідно зі ст. 19 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у разі банкрутства застосовується мораторій – зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) [1]. Отже, боржник отримує своєрідні «канікули» по сплаті кредиторської заборгованості, яка виникла до процедури банкрутства за конкурсними кредиторами, крім поточних платежів.

Привілей третій: привілеї зберігаються увесь час перебування боржника у процедурі банкрутства, а стадія ліквідації на теперішній час законодавчо не обмежена. Таким чином, фіктивне банкрутство дозволяє боржнику позбавитися «незручних» кредиторів, а якщо заздалегідь штучно створити кредиторську заборгованість спорідненим компаніям, то можна просто забезпечити переведення активів на інші компанії, при цьому певну частину зобов'язань не сплачувати зовсім, тобто для боржника банкрутство стає вигідним.

Головна небезпека фіктивного банкрутства криється у тому, що за його допомогою штучно запускається механізм банкрутства кредиторів, а законодавством не передбачено відшкодування заподіяних кредиторам збитків.

Отже, перевірка банкрутства на ознаки фіктивного банкрутства має бути проведена за обставин, коли власник підприємства за власною ініціативою, яка є до того ж його обов'язком, звертається до суду із заявою про ліквідацію у процедурі банкрутства. Така перевірка проводиться за «Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства», які розроблені та затверджені відповідними наказами Міністерства економіки України: Наказ від 17.01.2001 № 10, Наказ від 19.01.2006 № 14, остання редакція – Наказ від 26.10.2010 № 1361 [7]. Аналіз на наявність ознак фіктивного банкрутства проводиться власником або органами, уповноваженими управляти майном, або особами, які зацікавлені в отриманні інформації стосовно діяльності підприємства – державний орган з питань банкрутства, арбітражний керуючий, податкова служба тощо. Інформаційною базою для аналізу є дані фінансової звітності та аналітичні дані бухгалтерського обліку підприємства. Результати аналізу у вигляді певних показників зводяться у таблицю 25, яка є додатком до методичних рекомендацій.

У цій таблиці зведено такі показники, розраховані на дату визнання неплатоспроможності та на початок періоду, який аналізується (три роки тому):

1) коефіцієнт покриття, який розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства, характеризує здатність підприємства виконувати короткострокові зобов'язання і здійснювати непередбачені витрати. Логіку такого зіставлення можна пояснити так: підприємство погашає свої короткострокові зобов'язання в основному за рахунок оборотних активів з урахуванням їх ліквідності. Отже, якщо оборотні активи

перевищують за величиною короткострокові пасиви, підприємство може розглядатися як таке, що має потенціал для подальшого функціонування;

2) рентабельність продукції, яка розраховується як відношення валового прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг) до собівартості реалізації;

3) забезпечення зобов'язань боржника усіма його активами, що розраховується як відношення суми активів підприємства (валюти балансу) до суми зобов'язань: поточних і довгострокових разом (до величини залученого капіталу).

Методикою визначено, що ознакою фіктивного банкрутства є випадок, коли показник забезпечення зобов'язань боржника усіма активами перевищує одиницю за нульовою або позитивною рентабельністю.

До недоліків діючої методики виявлення ознак фіктивного банкрутства слід віднести таке:

1. Методикою визначено, що для аналізу достатньо двох дат: показники розраховуються на дату визнання неплатоспроможності підприємства і на початок періоду, який аналізується, тобто випадає той період, коли негативна ситуація склалася і стала граничною, не можна визначити, коли це сталося, і проаналізувати цю ситуацію докладніше, виявивши причини. У наведеному прикладі аналіз охоплює три роки, і все ж аналіз неповний.

2. Показників щодо виявлення ознак фіктивного банкрутства дуже замало, вони не інформативні. Не пропонується відстежити рух у складі оборотних активів та їх структурні зміни, які б допомогли виявити факт переводу активів на інше підприємство, наприклад, споріднену фірму або пов'язану особу. Не рекомендовано аналізувати зміни у кредиторській заборгованості, які б допомогли виявити штучно створених кредиторів для організації фіктивного банкрутства.

3. У визначенні фіктивного банкрутства є посилання на те, що фіктивне банкрутство спричиняє кредиторам крупний матеріальний збиток. Методичні рекомендації цю сторону обходять.

4. Існує зарубіжний досвід щодо характерних ознак фіктивного банкрутства. У методичних рекомендаціях цей досвід не враховується [8, с. 75].

Отже, в умовах сьогодення держава має покращувати чинну законодавчу базу країни у розрізі фіктивного банкрутства. Адже за рахунок цього типу злочинів країна втрачає не тільки грошові та фінансові ресурси, але й інвестиційну привабливість та довіру до чинної законодавчої системи. Крім того, необхідно пам'ятати про зарубіжний досвід багатьох країн, які вже досить довгий час намагаються знищити фіктивне банкрутство, і користуватися їх досвідом.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 5518-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-122 2. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / О. Я. Базілінська. – К. : Центр навч. літ., 2009. – 328 с. 3. Рясних Є.Г. Моделі діагностики та прогнозування банкрутства / Є.Г. Рясних, Л.О. Шкілюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 2. – Т. 2. – С. 30–33. 4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 зі змін. та допов. від 11.07.2014 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності : Закон України від 15.11.2011 зі змін. та допов. від 19.11.2012 № 4025-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4025-17 6. Про затвердження Положення про порядок офіційного оприлюднення відомостей про справу про банкрутство : Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.12.2013 № 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-13 7. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки від 26.10.2010 № 1361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish 8. Кравцова О. М. Дослідження ознак фіктивного банкрутства у міжнародній практиці та в Україні / Кравцова О. М. // Культура народов Причерноморья. – № 215. – 2011. – С. 72–76.

ВИДИ ОФШОРНИХ ЗОН ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

УДК 336.227.3

Андрейко Я. С.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано поняття офшорних зон (юрисдикцій), їх походження та мета застосування. Запропоновано детальну класифікацію офшорних зон за характерними ознаками, які впливають на організацію бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *офшорні зони, вільно-економічні зони.*

Аннотация. *Проанализировано понятие офшорных зон, их происхождение и цель применения. Предложена подробная классификация офшорных зон по характерным признакам, которые влияют на организацию бухгалтерского учета.*

Ключевые слова: *офшорные зоны, свободно-экономические зоны.*

Annotation. *This article analyzes the concept of offshore areas (jurisdictions), their origin and purpose of use. A detailed classification of offshore areas for characteristic features that affect the organization of accounting.*

Keywords: *offshore zones, free economic zones.*

Постановка проблеми. Із значним податковим навантаженням у більшості країн світу підприємства все частіше змушені шукати шляхи зменшення податкового тягаря. Одним із таких найпопулярніших шляхів є мінімізація податків через виведення капіталу в офшорні зони.

За даними неурядової організації Tax Justice Network станом на 2010 рік, України займає 15 місце в світі за виведенням капіталу до офшорних зон – 167 млрд доларів США. У трійку лідерів серед користувачів офшорних зон входять Китай – 1 189 млрд доларів США, Росія – 798 млрд доларів США та Корея – 779 млрд доларів США [1].

Питання використання у зовнішньоекономічній діяльності офшорних зон на сьогодні постало перед Україною особливо актуально. Різні аспекти контролю над операціями з контрагентами, що мають офшорний статус перебувають у полі зору дослідників, міжнародних організацій OECD (Organisation for Economic Co-operation and Developmen) та FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering), а також у законодавстві кожної країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми діяльності офшорних зон висвітлюються у працях багатьох вітчизняних та іноземних вчених, таких як Баймуратова М. О., Бозуленко О. К., Зоріна О. І., Косе Д. Д., Омельчук Е. С. та ін. Хоча внесок цих учених у дослідження офшорних зон дуже вагомий, але зі стрімким розвитком економіки весь час з'являються певні зміни та удосконалення.

Метою статті є аналіз, узагальнення та вдосконалення теоретичних положень щодо сутності та змісту використання офшорних зон.

Перша згадка про поняття «офшор» було вжито наприкінці 50-х років XX століття в одній із газет східного узбережжя Сполучених Штатів Америки. У газетній статті йшлося про фінансову компанію, яка уникла контролю уряду Сполучених Штатів завдяки тому, що вона перемістила свої активи на територію іншої країни, яка мала більш сприятливе і вигідне податкове законодавство. Але, незважаючи на тривалий час існування офшорних зон, єдиного визначення поняття так і не має.

Існує багато термінів для позначення країн із вигідним податковим кліматом, наприклад, у германомовних країнах їх називають податковими оазисами, у франкомовних — податковим раєм, а в англомовних — загальноприйнятим терміном для визначення подібних територій виступає таке поняття як «податкова гавань». В країнах СНД зазвичай називають офшорними зонами або юрисдикціями [2].

Під зоною розуміється (від грец. Zone – пояс) лінія, простір між якими-небудь кордонами; територія, ділянка чого-небудь, з певними характерними ознаками.

На думку В. М. Репецького, юрисдикція — це суверенне право кожної держави здійснювати свої виняткові владні повноваження у сфері як правотворчості, так і правозастосування у цивільних, кримінальних та адміністративних справах. Юрисдикція держави, за загальним правилом, обмежується її територією і поширюється на всіх фізичних осіб, які перебувають на ній [1].

Проаналізувавши визначення «зона» та «юрисдикція» можемо дійти висновку, що і те й інше поняття може використовуватись до офшорів, оскільки спільним є територія з певними характерними ознаками, чим собою і являється офшорна територія.

© Андрейко Я. С., 2015

У фінансово-економічному словнику є таке визначення: юрисдикція офшорна – країна чи особлива територія всередині країни, законодавство якої стосовно заснування та оподаткування підприємств зорієнтовано переважно на міжнародний, а не на внутрішній бізнес [2].

У своєму трактуванні визначення «офшорна зона» *Д. Д.* Косе зазначає, що це один із видів вільно економічних зон. Їх відносять до сервісних вільно-економічних зон, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня банківської та комерційної секретності, лояльність державного регулювання Загалом це є країни, учасники фінансово-кредитних операцій яких не є резидентами держави, на території якої укладаються і виконуються угоди. При цьому учасники користуються особливим правовим і податковим статусом, але важливою характеристикою є заборона офшорним компаніям ведення діяльності на території країни реєстрації [2].

О. К. Бозуленко у своїй праці робить наголос, що офшорні зони (або податкові гавані) є специфічним інструментом стимулювання інвестиційної діяльності і збільшення надходжень до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого базується на явищі зростання державних доходів завдяки розширенню податкової бази (використанню її особливого виду доходів, отриманих лише від здійснення зовнішньоекономічної діяльності) та мінімізації величини податкового навантаження. Доходи від офшорного бізнесу в податкових гаванях складають до половини обсягу державних бюджетів [3, с. 18–23].

М. О. Баймуратов, О. І. Зоріна під терміном «офшорна юрисдикція» пропонують розуміти особливі правомочності держави у сфері оподаткування, здійснювані нею на всій її території, внаслідок чого на цій території діє особливий податковий режим, а також режим таємності стосовно інформації про проведені фінансові операції, що поширюються на офшорні компанії, за умови дотримання ними встановлених у законодавстві країни реєстрації певних вимог [4, с. 51–53].

Враховуючи те, що офшорна зона є різновидом вільно-економічних зон, як зазначив у своїй праці *Д. Д.* Косе, проаналізуємо мету створення вільно-економічних зон та відмінність офшорних зон від інших видів.

Вільно-економічна зона – це частина території держави, на якій для інвесторів установлюються податкові, митні, фінансові пільги з метою залучення додаткових інвестиційних засобів для активізації виробничого, торгового, зовнішньоекономічного й іншого видів діяльності.

Метою створення вільно-економічних зон є:

- активізація зовнішньої торгівлі;
- стимулювання надходження іноземних інвестицій;
- використання зони для поглиблення зв'язку між внутрішньою економікою і світовим ринком;
- залучення і вільний обмін досягненнями в галузі науки і техніки;
- прискорення росту певних економічних регіонів;
- досягнення нової інноваційної якості економіки, розширення експортної бази і розвиток виробництва імпортозаміняючих товарів;
- формування певних структур, що дозволяють прискорити темпи ринкових перетворень.

Однак у цілому головним завданням створення вільних економічних зон слід вважати активізацію зовнішньоекономічного співробітництва і розвиток інтеграційних процесів у період переходу до відкритої і конкурентоспроможної економіки на світовому ринку.

Вид діяльності, що переважає на території тієї чи іншої економічної зони, дозволяє виділяти такі її типи [5]:

- *торгово-складські зони.* Зони, в яких товари іноземного походження можуть зберігатися, продаватися і купуватися без сплати звичайних митних зборів. Це безмитна торгово-складська зона. Для цих зон характерні три основні ознаки: по-перше, вони створюються для обслуговування світового ринку; по-друге, на них не розповсюджуються багато податкових норм та митних обмежень, дійсні на решті території країни; по-третє, незважаючи на те, що вони є в певному сенсі «вільними», на них розповсюджується державне регулювання зовнішньоекономічних зв'язків. Всі торгово-складські зони організовуються в більшості випадків у морських та річкових портах, на залізничних вузлах, в аеропортах, тобто у місцях транзиту товарів;
- *портові особливі економічні зони.* Метою створення портових особливих економічних зон є стимулювання розвитку портового господарства та розвитку портових послуг конкурентоспроможних щодо зарубіжних аналогів;
- *експортно-виробничі зони (промислові).* Характерна риса цих зон полягає в тому, що, використовуючи пільговий валютно-фінансовий та правовий режими, держава на території зони забезпечує розвиток найбільш пріоритетних галузей промисловості чи на території депресивних районів стимулює експортне промислове виробництво, залучаючи для цього іноземну валюту або інвестиції від місцевої, штатної, федеральної влади. Це створює умови для більш ефективного використання місцевої сировини, напівфабрикатів, упровадження сучасних методів

управління виробництвом, підготовка кадрів відповідної кваліфікації, що зрештою сприяє більш швидкому розвитку інших районів та країн у цілому;

– *науково-технологічні зони.* У сучасній літературі вони називаються технологічні парки, технополіси, наукові парки, технологічні центри, ділові центри. Характерна риса цих зон полягає в тому, що на їх території об'єднуються наукова та виробничо-технологічна діяльність у формі сучасних наукомістких фірм, зосереджених навколо великого науково-дослідного центру чи університету. Ціль створення таких зон – мобілізувати всі доступні матеріальні і трудові ресурси для пришвидшення передачі нових високих технологій у промисловості, забезпечити нові робочі місця, диверсифікувати економіку в регіоні та в країні;

– *офшорні зони.* Ці зони приваблюють клієнтів сприятливим валютно-фінансовим режимом, високим рівнем банківської і комерційної секретності, лояльністю державного регулювання. Їх головна відмінність від інших вільно-економічних зон полягає в тому, що зареєстровані в них підприємства не мають права здійснювати ніяку виробничу діяльність. Основною ознакою офшорних юрисдикцій є пільговий характер оподаткування, відсутність валютних обмежень, вільний вивіз прибутку, відсутність митних зборів для іноземних інвесторів, низький рівень статутного капіталу;

– *комплексні зони.* У реальному житті, як правило, зон «чистого типу», що спеціалізуються на одній функції, практично немає. Найбільш розповсюджені зони, в яких поєднуються торгові, митні, виробничі, дослідницькі функції, тобто комплексні (комбіновані) зони. Це пов'язано з тим, що вони не тільки припускають виконання різних функцій, але й допускають різноманітну орієнтацію інвестора.

Виходячи з вищевикладеного, ми бачимо, що спільним між існуючими видами вільно-економічних зон та офшорними зонами є низькі податки чи їх повна відсутність. Але в той же час існує суттєва відмінність, яка полягає в тому, що всі види вільно-економічних зон орієнтовані на залучення продуктивного капіталу (як іноземного, так і вітчизняного), який накопичує доходи усередині зони, тоді як мета офшорних зон полягає в залученні тільки іноземного капіталу, та підприємства, що зареєстровані в цих зонах, не мають права здійснювати ніяку виробничу діяльність на території зони.

Висновки. Дослідивши походження офшорних зон, можемо дійти висновку, що це один із видів вільно-економічних зон, який за своєю суттю має спільні особливості, такі як встановлення пільгового режиму для залучення капіталу. Особливою рисою, яка відрізняє офшорні зони від інших, є те, що на ці території залучається тільки іноземний капітал, а власники підприємств, зареєстрованих в офшорних зонах, зобов'язані вести діяльність тільки за межами офшорної зони. Вибір офшорної зони може здійснюватися за багатьма класифікаційними ознаками, тому під час створення офшорної компанії або взаємодії з іноземними контрагентами з офшорним статусом потрібно детально аналізувати всі можливі фактори та цілі які, підприємство має намір отримати від такої діяльності та співпраці.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Репецький В. М. Дипломатичне і консульське право : підручник / В. М. Репецький. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2006. – 372 с. 2. Фінансово-економічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fes.net.ua/?p=135 3. Косе Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин / Д. Д. Косе // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 1. – С. 18–23. 4. Бозуленко О. К. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі / О. К. Бозуленко // Економіст. – 2010. – № 1. – С. 51–53. 5. Баймуратов М. О. Офшорні зони у сучасному всесвіті: питання теорії та практики / М. О. Баймуратов, О. І. Зоріна. – Одеса : Фенікс, 2010. – 174 с.

АНАЛІЗ СТАТЕВО-ВІКОВОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

УДК 336.77

Ашихіна А. О.

Студент 3 року навчання ОКР «бакалавр»
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність статево-вікової структури населення України. Розглянуто закономірності її формування та визначено роль статево-вікової структури як основи формування демографічного потенціалу країни. Проаналізовано динаміку основних демографічних показників, що характеризують статево-вікову структуру та дозволяють визначити співвідношення розподілу населення за віком та статтю. Сформульовано основні заходи щодо майбутнього покращення демографічної ситуації в Україні у контексті визначення структури населення.*

Ключові слова: *статева структура, смертність, міграція, вікова структура, народжуваність.*

Аннотация. *Исследована сущность половозрастной структуры населения Украины. Рассмотрены закономерности ее формирования и определена роль половозрастной структуры как основы формирования демографического потенциала страны. Проанализирована динамика основных демографических показателей, характеризующих половозрастную структуру и позволяющих определить соотношение распределения населения по возрасту и полу. Сформулированы основные мероприятия относительно будущего улучшения демографической ситуации в Украине в контексте определения структуры населения.*

Ключевые слова: *половая структура, смертность, миграция, возрастная структура, рождаемость.*

Annotation. *In this article the essence of the demographic structure of the population of Ukraine, considered the laws of its formation and the role of gender and age structures as the basis of formation of the demographic potential of the country. The dynamics of main demographic indicators characterizing the sex-age structure and allow us to determine the ratio of the distribution of population by age and sex. The basic measures on the future improvement of the demographic situation in Ukraine in the context of determining the structure of the population.*

Keywords: *sex structure, mortality, migration, age structure, fertility.*

Вступ. У сучасному світі проблеми, пов'язані з формуванням демографічних втрат та пошуком шляхів їх розв'язання, зростають із кожним роком, бо вікова структура населення України характеризується постійним зростанням частки осіб пенсійного віку, а також збільшенням самого пенсійного віку. У статевій структурі населення спостерігається нерівність у розподілі чисельності чоловіків і жінок. З кожним роком різниця все збільшується, тож жінки значною мірою переважають над чоловіками. Вікова структура населення відображає результати впливу різних соціально-економічних і демографічних факторів і служить основою розробки прогнозів розвитку країни на середньострокову і довгострокову перспективу. Сучасний демографічний стан населення України визначається як кризовий. Підвищується смертність, зменшується народжуваність, що призводить до депопуляції, тобто зменшення загальної кількості населення України. Статево-вікова структура населення є одним з важливих демографічних показників, що дозволяє зробити певні висновки щодо демографічних тенденцій та визначити можливі зміни динаміки чисельності населення в майбутньому. Сама ж статево-вікова структура населення є результатом особливостей народжуваності і смертності населення в конкретних історичних умовах відтворення.

Мета статті. Дослідження сучасних особливостей статево-вікової структури населення Україні, аналіз та відображення найбільш серйозних проблем, шляхів їх вирішення є метою написання цієї статті.

Інформаційне підґрунтя дослідження. Серед відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, що займалися цією проблемою статево-вікової структури населення, слід зазначити таких авторів, як Д. Валантей, В. Джаман, Ф Заставний, В. Медков, Л. Нємець [6], Е. Лібанова, С. Пирожков [5] та багато ін.

І. О. Курило розглядає статево-вікову та соціально-економічну структури населення в органічній єдності та показує їх взаємний вплив [6, с. 93–183].

Основна частина. Склад населення за статтю та віком – одна з основних характеристик населення будь-якої території і земної кулі в цілому. На склад населення за статтю та віком впливають такі фактори:

– співвідношення між числом хлопчиків і дівчаток серед народжених (відомо, що на 100 дівчаток народжується 104–105, а в окремі роки до 108–109 хлопчиків [1]);

– більш висока порівняно з жінками смертність чоловічого населення у всіх вікових групах;

© Ашихіна А. О., 2015

– тривалість життя, яка впродовж всього віку для жінок більше, ніж для чоловіків;

– міграційні процеси, особливо внутрішня міграція, рівень інтенсивності якої у чоловіків вище, ніж у жінок;

– втрати населення у війнах, прямі і непрямі (у світових і локальних, у збройних конфліктах), які наносяться, головним чином, чоловічому населенню активного робочого віку [4].

У демографії використовують такі характеристики статевої структури: визначення абсолютної чисельності чоловіків і жінок; розподіл чоловіків і жінок за віком; співвідношення статей у всьому населенні й в окремих вікових групах.

У структурі населення України 53,8 % (24 327,6 тис. осіб) складають жінки і 46,2 % (20 918,3 тис. осіб) – чоловіки. На кінець 2013 року на 1 000 чоловіків припадало 1 163 жінки, тоді як на початок року – 1 164 (на початок 2010 року – 1 169) [1]. Тобто поступово кількість жінок зменшується, а співвідношення кількості чоловіків та жінок вирівнюється.

На формування статевої структури населення країни, в першу чергу, має вплив рівень народжуваності та смертності. Щороку народжується хлопчиків більше, ніж дівчаток. Так, у 2013 році від загальної кількості народжених хлопчиків народилось 51,6 %, а дівчаток – 48,4%, або ж на 100 дівчаток припадало 107 хлопчиків. Однак уже смертність дітей віком до 1 року має статеві відмінності: у 2013 році на 1000 живонароджених відповідної статі померло 8,8 хлопчиків та 7,0 дівчаток. Із віком різниця в рівнях смертності зростає. Так, починаючи з віку 20–24 роки смертність чоловіків перевищує показник для жінок майже втричі [3].

Важливим фактором є те, що в загальній чисельності розподіл населення на чоловіків і жінок є нерівномірним, бо у віці до 1 року помирає значно більше осіб чоловічою статі (рис. 1).

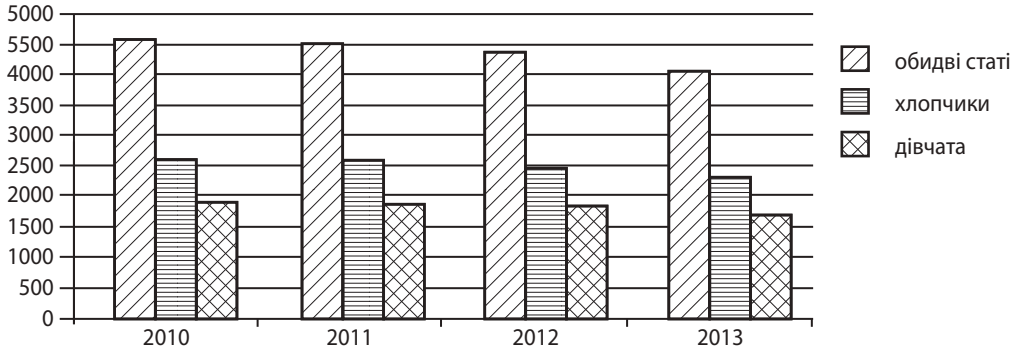

Рис. 1. **Розподіл померлих дітей у віці до 1 року за статтю**

Аналіз статистичних матеріалів свідчить про те, що в Україні спостерігається постійне переважання жінок в загальній чисельності її населення (рис. 2). Перевага чисельності жінок над чоловіками пояснюється насамперед нижчою смертністю жінок, з одного боку, та війнами, міграцією за межі держави, що найбільше впливає на чисельність чоловіків, — з другого. Проте жінок у віці 70 і старше помирає більше на 104835 осіб, ніж чоловіків.

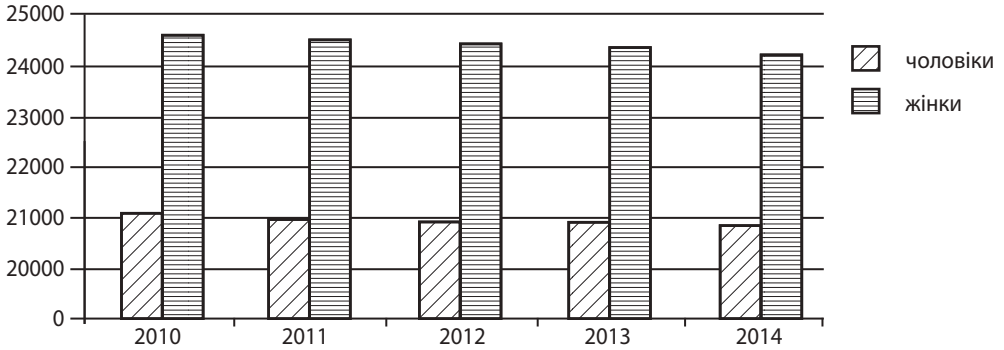

Рис. 2. **Співвідношення кількості чоловіків і жінок в загальній чисельність населення України**

За 2007–2014 рр. середній вік населення України збільшився з 39,4 до 40,5 років. При цьому середній вік міського населення збільшився на 1,1 рік, тоді як серед сільського населення залишився тим самим (рис. 3). Середній вік населення України станом на 2014 рік складає 40,6 років, утому числі чоловіки – 37,8 років, жінки – 43 роки [1].

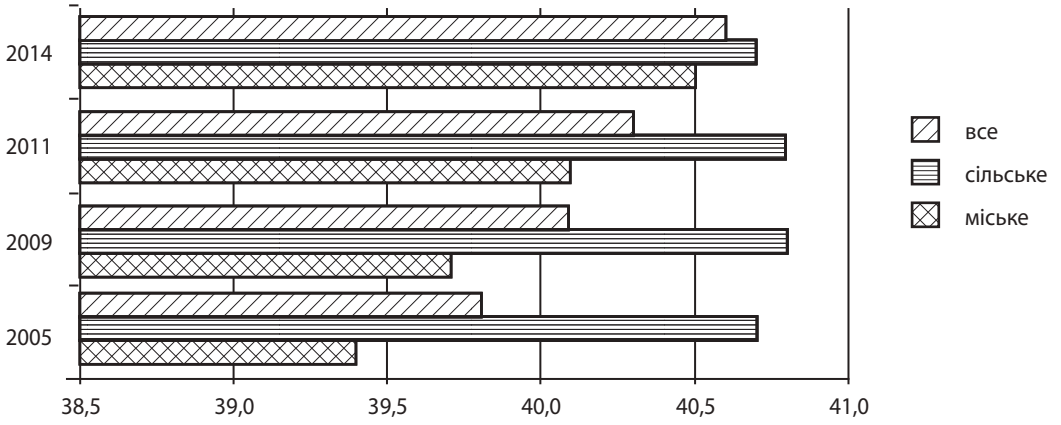

Рис. 3. **Середній вік населення України**

В Україні впродовж останніх 20 років спостерігаються чіткі тенденції до старіння нації, природою яких, на відміну від розвинених країн світу, є не зростання тривалості життя, а скорочення чисельності населення внаслідок глибокої демографічної кризи. На початок 2014 року майже кожен сьомий житель України перебував у віці 65 років і старше (рис. 4). Водночас частка населення у віці 60 років і старше на 1 січня 2014 року склала 21,6 %. В Україні рівень старіння населення серед регіонів значно різниться. Так, наприклад, частка осіб у віці 60 років і старше варіює від 16,3 % у Закарпатській області до 25,5 % у Чернігівській [3].

Рис. 4. **Старіння населення України**

Вікова структура населення України свідчить про регресивний тип відтворення поколінь: у ній нараховується понад 14,3 млн пенсіонерів, з них за віком – понад 10,3 млн осіб, за інвалідністю – понад 2 млн осіб. У розрахунку на 1000 жителів припадає понад 300 пенсіонерів.

Відомий вітчизняний демограф Б.Ц. Урланіс вважав вікову структуру оптимальною тоді, коли особи молодше працездатного віку становлять не менше 20 %, працездатного віку – 65 % і старше працездатного віку - не більше 15 % від загальної чисельності населення [2].

Аналіз вікової структури населення України за останні десятиліття показує істотне зменшення як чисельності, так і питомої ваги дітей у віці до 16 років у загальній чисельності населення країни. Дещо зменшується чисельність і питома вага осіб працездатного віку. До того ж зміни у статево-віковій структурі населення спричиняють зміни у природному та міграційному русі населення, впливають на процеси подальшого відтворення населення. Тому статево-віковий склад не лише відображає процеси відтворення населення в минулих періодах, а й становить основу для оцінки перспектив подальшого відтворення.

Висновки. Таким чином, вікова структура населення України є незадовільною і, якщо не вжити комплекс державних заходів, дисбаланс в демографічній структурі посилиться. Першочерговими заходами з урегулювання ситуації є такі: 1) управління рівнем життя населення, в тому числі збільшення грошових доходів населення, регулювання ринку платних послуги тощо; 2) стимулювання народжуваності, державна підтримка сімей з дітьми; 3) скорочення рівня смертності від різних захворювань за рахунок створення комплексної системи профілактики факторів ризику, ранньої діагностики із застосуванням передових технологій, впровадження освітніх програм, спрямованих на попередження розвитку хронічних захворювань; поліпшення матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я тощо.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Дериховська В. І.

Література: 1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua. 2. Медков В. М. Демография / В. М. Медков. – М., 2007 – 683 с. 3. Статистичний збірник // Державний служба статистики України : Загальна характеристика статево-вікового складу населення України. – К., 2013. – 7 с. 4. Харченко Л. П. Демография / Л. П. Харченко. – М., 2009. – 350 с. 5. Пірожков С. І. Комплексне демографічне дослідження в Україні / С. І. Пірожков, Е. М. Лібанова, Н. С. Власенко. – К. : Укр. центр соц. реформ. – 2006. – 186 с. 6. Курило І. О. Соціально-економічна структура населення: еволюція, сучасність, трансформації / І. О. Курило. – К., 2006. – 472 с.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

УДК [346:339.138](477)

Бабенко С. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні права споживачів. Проаналізовано законодавчі акти з правового регулювання реалізацій прав споживачів. Запропоновано шляхи вирішення проблеми якості продукції харчування.*

Ключові слова: *споживач, якість продукції, захист прав споживачів.*

Аннотация. *Рассмотрены основные права потребителей. Проанализированы законодательные акты по правовому регулированию реализаций прав потребителей. Предложены пути решения проблемы качества продукции питания.*

Ключевые слова: *потребитель, качество продукции, защита прав потребителей.*

Annotation. *The basic rights of consumers. Analyzed legislation on legal regulation of realization of the rights of consumers. The ways of solving the problem of the quality of food products.*

Keywords: *consumer, product quality, consumer protection.*

Підвищення якості продукціє є метою будь-якого підприємства, що себе поважає. Але чи завжди відповідає продукція тій якості, яку підприємства самі і встановлюють?

У першу чергу, всі права споживачів закріплено в Законі України «Про захист прав споживачів», але особливу увагу слід приділити п. 2 та п. 3 ст. 4, адже не завжди все так добре, як написано.

Безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини відносять до основних факторів, що визначають здоров'я населення України і збереження його генофонду. Понад 70 % усіх забруднювачів надходять в організм людини з продуктами харчування. Стан справ із безпекою продовольства в Україні, особливо в останні роки, погіршився у зв'язку з демонополізацією харчової промисловості, збільшенням обсягів постачань з-за кордону, ослабленням контролю за виробництвом і реалізацією продуктів харчування.

Держава забезпечує захист прав споживачів, надає можливість вільного вибору продукції, здобуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання продукції відповідно до їх потреб, і гарантує придбання або одержання продукції іншими законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності [1, с. 176].

Держава забезпечує безпечність та якість харчових продуктів з метою захисту життя і здоров'я населення від шкідливих факторів, які можуть бути присутніми у харчових продуктах, шляхом:

© Бабенко С. А., 2015

– встановлення обов'язкових параметрів безпечності для харчових продуктів;

– встановлення мінімальних специфікацій якості харчових продуктів у технічних регламентах;

– встановлення санітарних заходів і ветеринарно-санітарних вимог для потужностей (об'єктів) та осіб, які зайняті у процесі виробництва, продажу (постачання), зберігання (експонування) харчових продуктів;

– забезпечення безпечності нових харчових продуктів для споживання людьми до початку їх обігу в Україні;

– встановлення стандартів для харчових продуктів з метою їх ідентифікації;

– забезпечення наявності у харчових продуктах для спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктах і дієтичних добавках заявлених особливих характеристик та їх безпечності для споживання людьми, зокрема особами, які мають особливі дієтичні потреби;

– інформування та підвищення обізнаності виробників, продавців (постачальників) і споживачів стосовно безпечності харчових продуктів та належної виробничої практики;

– встановлення вимог щодо знань та умінь відповідального персоналу виробників, продавців (постачальників);

– встановлення вимог щодо стану здоров'я відповідального персоналу виробників, продавців (постачальників);

– участі у роботі відповідних міжнародних організацій, які встановлюють санітарні заходи та стандарти харчових продуктів на регіональному і світовому рівнях;

– здійснення державного контролю на потужностях (об'єктах), де виробляються та переробляються продукти, що становлять значний ризик для здоров'я і життя людей;

– здійснення державного нагляду з метою перевірки виконання виробниками та продавцями (постачальниками) об'єктів санітарних заходів вимог цього Закону;

– виявлення порушень цього Закону та здійснення необхідних заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, які не виконують положення цього Закону.

Вважаємо що існують кілька причин погіршення якості харчової продукції, а саме:

– слабка матеріально-технічна база і недостатня оснащеність багатьох підприємств харчової промисловості і торгівлі;

– використання неякісної сировини і компонентів;

– різке ослаблення виробничого і галузевого контролю у зв'язку з ліквідацією органів господарського керування з лабораторною службою, яка є вхідною до їх складу, а також прагнення виробників скоротити витрати на контроль якості продукції [2].

Велика кількість підприємств молокопереробної промисловості експлуатується від 25 до 50 років. Багато хто з них без капітального ремонту і реконструкції. Понад 40 % не мають необхідного холодильного устаткування, близько 30 % не забезпечені водою гарантованої якості, багато підприємств знаходиться в незадовільному санітарно-технічному стані, відсутні спеціалізовані організації з ремонту технологічного і холодильного устаткування. Через гострий дефіцит коштів не здобуваються миючі і дезінфікуючі матеріали [3].

Не краща ситуація і у м'ясо- та птахопереробних комбінатах. Забій значної частини худоби проводиться в неналежних місцях та під час відсутності ветеринарного і санітарного експерта. Продукти забою, що не пройшли експертизи, реалізуються на узбіччях доріг, чи площах, чи через приватні магазини, де, як правило, вони приймаються без таврування і ветеринарних документів. Усе це піддає населення постійній небезпеці зараження інфекційними хворобами.

Всі ці проблеми реально існують і мають вирішуватись у самий короткий термін, тому що такий стан і якість продукції далеко не відповідає стандартам, до яких наша країна так впевнено крокує.

В Україні, незважаючи на прийняті нормативні акти та діяльність державних інститутів, покликаних контролювати якість продовольства, проблема безпеки продуктів харчування постає досить гостро. Тому слід погодитись з Садєковим А.А. та Породіною Л.В., що організаційна та законодавча основа державного регулювання безпеки та якості харчових продуктів і продовольчої сировини в Україні фактично не зазнала суттєвих перетворень (незважаючи на прийняття ряду основоположних законів і законопроектів), залишившись орієнтованою на принципи соціалістичної економіки. Більшість прийнятих протягом останнього десятиліття законодавчих актів за умов фактичної відсутності потужних об'єднань споживачів і промисловців приречені відповідати інтересам державних контролюючих органів, а не інтересам суспільства. Адже деякі кроки в цьому напрямі роблять і набувають досвіду [4].

На сьогодні чотири міністерства відповідають за безпеку та якість харчового продукту. Це Міністерство охорони здоров'я, Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство екології та природних ресурсів і Міністерство економічного розвитку і торгівлі.

Враховуючи ситуацію в Україні і безліч змін у законодавстві, 27 червня після підписання Президентом України Петром Порошенко економічної частини Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом та договору

про всеосяжну зону вільної торгівлі, Урядом України розроблено комплекс заходів щодо адаптації законодавства України до вимог Європейського союзу [5].

На цей час проходить процес реформування власних систем державного регулювання безпечності та якості харчових продуктів і продовольчої сировини. Без створення ефективної регуляторної системи українська харчова продукція не буде спроможна конкурувати на міжнародних ринках, а в рамках угоди про зону вільної торгівлі доступ харчової продукції на ринок Європейського союзу залишатиметься обмеженим.

Ці заходи сприятимуть виходу на Європейські ринки товарів та продукції національних виробників, зростанню економічного й соціального розвитку країни та підвищенню життєвого рівня населення держави.

Цією системою є системи ХАССП (HACCP – Hazard Analysis and Critical Control Points – аналіз ризиків і критичні контрольні точки). Запровадження систем управління безпечністю харчових продуктів вимагає законодавство Європейського Союзу, США, Канади, Японії, Нової Зеландії та багатьох інших країн світу.

Сьогодні державні органи все більше усвідомлюють, що підходи до контролю харчової продукції потребують реформування. Раніше держава відповідала за безпеку харчової продукції, тому що вона володіла харчовими підприємствами. Відтоді змінилися форми власності, і, відповідно, виникла необхідність змінити систему контролю безпеки харчової продукції. Як і в усьому світі, відповідальність за безпеку харчової продукції повинен нести виробник, а держава має контролювати процес створення інвестиційних умов започаткування та ведення бізнесу.

Урядом країни внесено ряд змін у нормативно-законодавчу базу в частині спрощення дозвільних процедур, обмеження заходів державного нагляду, створення конкурентної спроможності товарів та послуг на ринку.

В епідеміологічному відношенні швидке запровадження систем HACCP на усіх етапах виготовлення та реалізації харчових продуктів надасть можливість мінімізувати можливі випадки харчових отруєнь та масових інфекційних захворювань серед населення та забезпечить можливість виходу української продукції на ринок Європейського Союзу.

Отже, можна зазначити, що основними проблемами в якості продуктів харчування виступає використання неякісної сировини і компонентів, неналежний контроль за допуском продукції на продаж до ринку, недодержання санітарних норм, органи контролю які закривали очі на недоліки виробників. Але є надія на те, що нарешті Україна крокує до європейських стандартів і будуть впроваджуватися європейські системи контролю.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Дубініна А. А. Товарознавчі аспекти підвищення безпеки харчових продуктів : монографія / А. А. Дубініна [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2005. –176 с. 2. Васюкова Г. Т. Причини погіршення якості харчової продукції : навч. посіб. для вищих навч. закладів / Г. Т. Васюкова, Л. П. Ющенко. – К. : Кондор, 2011. – 95 с. 3. Про безпечність та якість харчових продуктів : Закон України від 06.09.2005 № 2809- IV // Відомості Верховної Ради. – 2005. – Ст. 533. 4. Садєков А. А. Функціонування ринку продовольства за допомогою ефективного регулювання [Електронний ресурс] / А. А. Садєков, Л. В. Породіна. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum /Tiru/2009_27/1.pdf 5. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Проект Закону від 16.09.2014 №1678-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 40. – Ст. 2021.

СОЦІАЛЬНИЙ ПАКЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

УДК 005.32:331.101.3

Бабіна І. І.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність і значення соціального пакета, а також охарактеризовано його можливі складові.*

Ключові слова: *соціальний пакет, базовий і мотиваційний пакети.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность и значение социального пакета, а также охарактеризованы его возможные составляющие.*

Ключевые слова: *социальный пакет, базовый и мотивационный пакеты.*

Annotation. *In this article the essence and importance of the social package is considered, as well as its the possible components are described.*

Keywords: *benefits package, basic and motivational packages.*

Сьогодні на українському ринку праці спостерігається підвищений попит на кваліфіковану робочу силу. Потрібного спеціаліста знайти важко, але ще важче утримати його в умовах конкуренції. Більшість керівників підприємств переконуються в тому, що заробітна плата не формує належної мотивації та лояльності працівників та, зрештою, не закріплює їх на підприємстві. Мотиваційний ефект від підвищення посадового окладу (тарифної ставки) чи установлення певних надбавок і доплат має короткостроковий характер, оскільки працівники швидко звикають до встановленого рівня заробітної плати.

Вирішальну роль у цій боротьбі відіграє здатність підприємства запропонувати кваліфікованому робітникові не тільки високу заробітну плату, а й умови праці та відпочинку. Необхідно, щоб працівник не просто хотів працювати, а й був зацікавлений у роботі на цьому підприємстві. Особливу роль у залученні та утриманні кваліфікованої робочої сили грає соціальна політика, що проводиться підприємством.

Однією з частин цієї політики є наявність соціального пакета на підприємстві.

За результатами опитування одного з міжнародних кадрових інтернет-порталів, лише 38 % українських респондентів мають на роботі соціальний пакет. Однак більшість працівників помилково під соціальним пакетом розуміють тільки оплату лікарняних листів, декретної відпустки, щорічні відпустки, відрахування до пенсійного фонду тощо. Перелічені складові є соціальними стандартами та використовуються відповідно до вимог законодавства України [1].

Окремі аспекти щодо визначення сутності соціального пакета, його структури, підходів до формування та значення для посилення мотивації працівників висвітлено у працях російських і українських вчених і практиків: І. Алієва, А. Беляєва, Е. Ветлужських, Н. Горелова, І. Новак та ін. Незважаючи на посилення інтересу і науковців, і практиків до терміна "соціальний пакет", його природа та сутність, мотиваційний потенціал, співвідношення з іншими категоріями, що характеризують винагороди та блага, залишаються малодослідженими. Це підтверджує актуальність обраної проблематики. Метою статті є дослідження складових та принципів складання соціального пакета задля підвищення трудової мотивації працівників.

Необхідність у появі соціального пакета сформувалася на основі західних традицій і норм ведення бізнесу, де ефективність соціального пакета вже давно перевірена на практиці. В Україні соціальний пакет спочатку надавали тільки зарубіжні організації, а в наших компаніях мотивація носила епізодичний характер і виявлялася лише у вигляді подарунків або премій до свят і часткової компенсації особистих витрат співробітників по роботі. За тривалий час це виявилося недостатнім і для українського бізнесу, тому набір пільг, що отримав назву "соціальний пакет", поступово увійшов у загальноприйняту практику. Це пояснюється розширенням зовнішніх зв'язків і необхідністю відповідати рівню корпоративної культури [1].

Соціальний пакет не передбачений трудовим законодавством України. Наявність соціального пакета відображається в колективному договорі. Там же відбивається перелік і величина пільг і компенсацій, а також порядок і умови їх надання працівникові.

Існує безліч визначень поняття "соціальний пакет", розглянемо деякі з них. Соціальний пакет – це:

– надання державою соціальних пільг населенню [2];

© Бабіна І. І., 2015

– певні гарантії "на додаток до закону", які допомагають зацікавити працівника, підвищити продуктивність праці, уникнути плинності кадрів [3];

– сукупність соціальних пільг, соціальних виплат та корпоративних свят, що надаються компанією своїм співробітникам [4];

– це набір безкоштовних пільг на роботі, що виражений у матеріальній і нематеріальній формі [5].

Таким чином, можна дійти висновку, що соціальний пакет – це оплата праці відповідно до законодавства України, а також матеріальні чи нематеріальні бонуси і надбавки від підприємства.

Сучасний соціальний пакет можна розділити на 2 складові: базовий і мотиваційний соціальний пакет (рис. 1) [6].

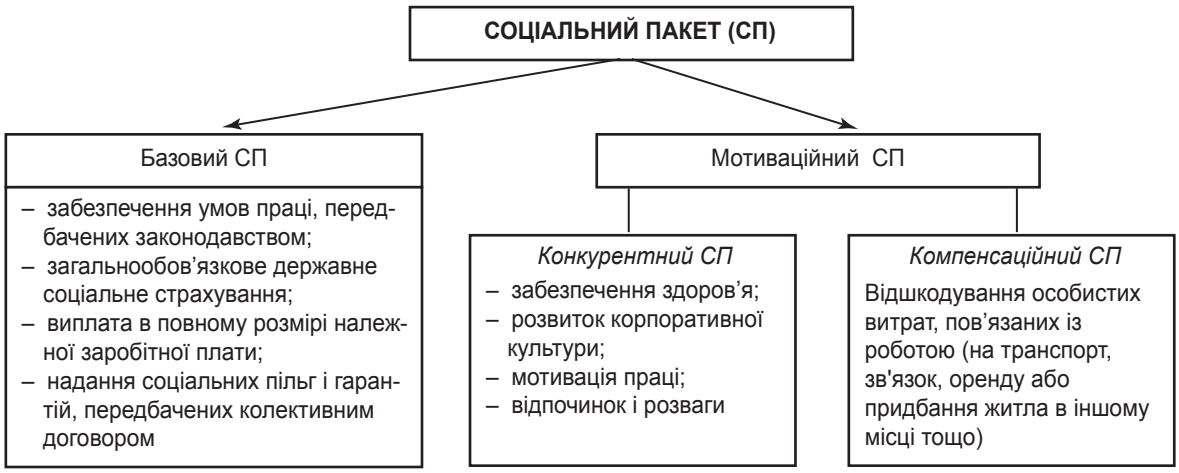

Рис. 1. **Складові соціального пакета**

Базовий соціальний пакет – всі передбачені законодавством гарантії працівнику, а саме:

– відповідно до ст. 153 КЗпП України – створення безпечних умов праці на підприємстві;

– загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ст. 253 КЗпП);

– виплата працівникові заробітної плати не нижче встановленої мінімальної заробітної плати (ст. 94 і 95 КЗпП);

– надання соціальних пільг і гарантій, передбачених колективним договором, угодою.

Мотиваційний (додатковий) пакет, в якому додаткові матеріальні блага працівник отримує за рахунок коштів роботодавця або у вигляді товарів і послуг, виконаних або наданих працівникові, або у вигляді компенсації роботодавцем витрат працівника на відповідні товари, роботи і послуги. У свою чергу, мотиваційний пакет поділяється на: конкурентний соціальний пакет і компенсаційний соціальний пакет [6].

Конкурентний соціальний пакет – це все те, що компанія додає до зарплати співробітника за власним бажанням. Наведемо найбільш поширені бонуси:

– пільгове або безкоштовне харчування;

– добровільне медичне страхування;

– оплата спортивних заходів, тренажерних залів і басейнів;

– надання корпоративного автомобіля;

– пільгові путівки тощо;

– повна або ж часткова оплата дитячих садків і ясел;

– допомога в облаштуванні, надання тимчасового або постійного житла;

– недержавне пенсійне страхування.

Завдяки цим додатковим умовам роботодавець є конкуренто-спроможними на ринку праці і приваблює у свою компанію кращих фахівців. Також таке підприємство формує свій позитивний імідж на ринку, заявляючи про себе як про дбайливе підприємство до своїх працівників .

Сутність компенсаційного соціального пакета полягає в поверненні працівникові особистих коштів, які він витрачає під час виконання своїх посадових обов'язків. Це може бути:

– оплата мобільного зв'язку;

– компенсація бензину;

- амортизація під час використання особистого автомобіля;
- часткове або повне повернення витрат на навчання тощо;
- медичне обслуговування та страхування життя;
- освітні програми;
- дотація на відпочинок, проїзд, безкоштовне харчування;
- надання машини, мобільного телефону тощо.

Особливістю сучасного соціального пакета є його "гнучкість". Його склад залежить від цілей та стратегії компанії, розміру та її фінансових можливостей, ситуації на ринку праці тощо.

Різниця соціальних пакетів для різних категорій співробітників обумовлена не тільки їх більшою чи меншою значущістю для підприємства. Адже потреби працівників неоднакові і залежать від посади, специфіки виконуваної роботи, віку, освіти тощо. Наприклад, рядові співробітники менше, ніж менеджери лінійної та середньої ланки, зацікавлені в отриманні різних страховок і пільг, віддають перевагу грошовим виплатам. Молодих фахівців швидше зацікавить програма навчання, ніж медична страховка, а тих, у кого є діти, – дитячі програми з навчання і відпочинку, а не абонементи на відвідування молодіжних клубів.

Сьогодні стандартний соціальний пакет в Україні включає в себе лише страховку, позики на придбання нерухомості, різноманітні форми пенсійних вкладів та оплату лікарняних аркушів.

Отже, усі послуги та блага, що передбачені соціальним пакетом підприємства, розроблені для стимулювання працівників. На жаль, чинне законодавство України не передбачає обов'язкового запровадження соцпакета, але дає право підприємствам запроваджувати додаткові соціальні гарантії.

Використання роботодавцем соціального пакета сприяє формуванню українського конкурентного ринку праці, створенню та розвитку засад корпоративної культури у суспільстві, підвищенню конкурентоспроможності національної робочої сили.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Гончарова С. Ю.

Література: 1. Коваленко Н. Менше половини українців мають "соціальний пакет" на роботі? [Електронний ресурс] / Н. Коваленко, Є. Ремовська. – Режим доступу: http://flot2017.com/show/interesting / 33203 2. Новак І. Соціальний пакет як механізм удосконалення оплати праці / І. Новак // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 2. – С. 6–12. 3. Соціальне забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wik 4. Токсанбаева М. Соціальні інтереси працівників і використання трудового потенціалу / М. Токсанбаева. – М. : Наука, 2006. – 259 с. 5. Соціальний пакет в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://spravka.in/infobase/varinfo/varinfo_48.html

ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ ВЫНУЖДЕННОЙ НЕЗАНЯТОСТИ НА СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

УДК 336.77

Байрачная А. В.
Перепелица А. М.

Студенты 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрен рынок труда, в частности уровень безработицы как основой показатель использования трудовых ресурсов (на примере Украины). Проанализированы статистические данные уровня безработицы в Украине и осуществлено сравнение этого показателя с высокоразвитыми странами мира.*

Ключевые слова: *рынок труда, безработица, занятость, уровень безработицы, трудоспособное население.*

Анотація. *Розглянуто ринок праці, зокрема рівень безробіття як основний показник використання трудових ресурсів (на прикладі України). Проаналізовано статистичні дані рівня безробіття в Україні та здійснено порівняння цього показника з високорозвиненими країнами світу.*

Ключові слова: *ринок праці, безробіття, зайнятість, рівень безробіття, працездатне населення.*

Annotation. *The article considers the labor market, and in particular, the unemployment rate that is a basic indicator of the using of the labor resources, and the situation in Ukraine. Statistical data of the unemployment rate in Ukraine was analyzed and a comparison of this figure with the highly developed countries of the world was carried out.*

Keywords: *labor market, unemployment, employment, unemployment, working-age population.*

Безработица как экономическое явление существует уже много лет. Ее значение очень велико, так как уровень безработицы является одним из основных показателей состояния экономики страны.

Целью статьи является изучение понятия безработицы как одной из главных проблем экономики любой страны, ее уровень в Украине, а также возможные способы его понижения.

Тема безработицы актуальна, так как она является острой социально-экономической проблемой, которая беспокоит и государство, и общество, и отдельных людей. Безработица – одна из главных глобальных проблем современности, ее значение с течением времени лишь нарастает. Этому вопросу уделяли внимание большинство зарубежных и отечественных ученых. Среди них можно выделить следующих: Гордон Л. А., Тощенко Ж. Т., Файзуллина Ф. С., Федоренко В. Г., Кравченко А. И., Костин Л. А. и др. [1].

По международным стандартам все население страны делится на три категории: занятые, безработные и неактивное население. Занятые – это та часть населения, которая имеет оплачиваемую и официально зарегистрированную работу, а также все те лица, которые имеют работу, но временно нетрудоспособны из-за болезней или отпусков. Безработица – незанятость части экономически активного населения в хозяйственной деятельности; существует в скрытой и явной, хронической и краткосрочной формах.

Экономически неактивное население – население обследуемого возраста, которое не входит в состав рабочей силы. К ним относятся: студенты, лица, получающие пенсию, дети и т. д. [2].

Оттого, насколько успешно функционирует экономика, в какой фазе экономического цикла она находится, как сочетаются рыночные основы функционирования и государственное регулирование, чем характеризуется поведение главных субъектов рынка, зависит спрос на рабочую силу и ее предложение, объем занятости и уровень безработицы [3].

В современной зарубежной и отечественной литературе имеются различные точки зрения в понимании сущности безработицы. Главными достоинствами многих из этих подходов являются, во-первых, то, что безработица рассматривается как органическая составляющая рынка труда; во-вторых, отмечается, что безработица связана с отсутствием возможностей трудоустроиться по независящим от них причинам; в-третьих, указывается наличие некоторой избыточной части по отношению к спросу на рабочую силу [4].

С точки зрения классической теории безработица – это специфическое экономическое явление, которое возникает в результате повышения заработной платы. В условиях, когда заработная плата достигает достаточно высокого уровня, то есть находится выше того уровня, когда все те, кто ищет работу, ее находят, возникает избыток предложения на рынке труда. Безработица может снижать уровень заработной платы, а это, в свою очередь, по-

© Байрачная А. В., Перепелица А. М., 2015

вышает уровень занятости. Классическая теория считает безработицу временным добровольным явлением, когда рабочие не соглашаются со снижением заработной платы и, как следствие, отдают преимущество безработице.

Дж. Кейнс отрицал, что уменьшение заработной платы может привести к росту занятости. Он рекомендовал государству вести борьбу с безработицей с помощью экспансивной финансовой политики. Увеличивая государственные расходы или уменьшая налоги, можно повысить совокупный спрос. Это приведет к росту спроса на рабочую силу, что, в свою очередь, снизит уровень безработицы. Согласно этой точке зрения, безработица и свободные рабочие места постоянно возникают и нуждаются в некотором времени для того, чтобы между ними установилось равновесие.

Основным показателем использования ресурсов труда является уровень безработицы в стране. Уровень безработицы – это количество временно безработных в процентном отношении к общей численности рабочей силы. На практике определить уровень безработицы довольно сложно, поскольку невозможно получить точные данные о количестве безработных. Например, некоторые люди официально не регистрируются как безработные и, следовательно, не попадают в их число. В Великобритании принято рассчитывать два показателя уровня безработицы: первый – на основе подсчета заявителей и второй – на основе принципов расчета уровня безработицы Международной организации труда. Данные по уровню безработицы используют для сравнения возможностей трудоустройства во времени и между странами. Они также свидетельствуют о степени занятости ресурсов или степени отставания фактического ВНП от потенциального, что приводит к дефляционному разрыву. Численность безработного населения рассчитывается по методологии МОТ (Международной организации труда). Согласно этой методологии человек признается безработным, если он в течение четырех недель: не имел работы, искал работу, был готов приступить к работе [4].

Если для расчета уровня безработицы принимается только число официально зарегистрированных безработных, то происходит занижение уровня безработицы по сравнению с фактическим. Чтобы избежать этого недостатка, в ряде стран, например США, количество безработных определяют на основе выборочных опросов населения. Этот способ дает возможность получить более полную информацию, хотя и он обладает определенными недостатками.

Проблемой также является учет частичной безработицы. Так, в Украине, в период экономического кризиса, проблема занятости значительно обострилась, поскольку безработица проявлялась в скрытых формах. На многих предприятиях в связи с сокращением объемов производства людей официально не увольняли, но отправляли в неоплачиваемые долгосрочные отпуска, выплачивали минимальную заработную плату без фактического предоставления работы и т. д. С одной стороны, руководители предприятий надеялись на благоприятные изменения в перспективе и пытались сохранить квалифицированные кадры. С другой – у людей, попавших в подобные ситуации, лучшего выбора во многих случаях не было, так как экономику поразил общий спад, и количество рабочих мест сокращалось.

Экономика общества несет существенные убытки от безработицы. В мировой практике для анализа этого явления используют закон Оукена (который связывает колебание уровня безработицы с колебанием ВВП). Содержание этого закона в том, что когда уровень безработицы превышает естественный уровень на 1 %, то потери ВВП составляют 2,5 % (для США). Определение числа безработных и уровня безработицы представляет собой важную задачу, так как это один из важнейших макроэкономических показателей, но методика самого исчисления недостаточно совершенна.

В Украине общее число безработных в январе 2014 г. составило 525,1 тыс. человек, из которых 292 тыс. – жители городов, а 233 тыс. – жители сельской местности. Из них пособие получали 487,7 тыс. человек. Средний размер пособий с каждым годом растет. В частности, в январе 2013 года средний размер пособия в Украине составил 1089 грн, в 2012 году – 917 грн, годом ранее – 814 грн, а в 2010 – 662,29 грн. При этом по данным Госстата, в январе текущего года потребность в работниках на замещение вакантных должностей составляет 57,8 тыс. человек, нагрузка зарегистрированных безработных на 10 свободных рабочих мест составляет 91 человек [5].

Согласно исследованиям и статистическим данным в Украине свыше 70 % от числа безработных – женщины, 40 % – граждане с высшим образованием, 31 % – молодежь. По данным Госстата, уровень безработицы в Украине с 2010 года держится приблизительно на одном уровне. В частности, уровень безработицы в январе 2013 года составил 2 % к общему числу трудоспособного населения, в 2012 году – 1,9 %, годом ранее – 2,1 %, в 2010 – 1,9 %. Уровень безработицы в январе 2014 года в Украине составил 1,9 % к общему числу трудоспособного населения против 1,8 % в декабре 2013 года и против 2 % в январе прошлого года. За первое полугодие 2013 года в Украине было зарегистрировано в Центрах занятости 971,3 тыс. безработных, но работу нашли только 27,8 % из них [5].

Официально зафиксированный уровень безработицы в Украине – один из самых низких в мире. Так, согласно данным Государственной службы статистики Украины, в первом полугодии 2013 года в Центры занятости обращались только 1,6 % от экономически активного населения [5].

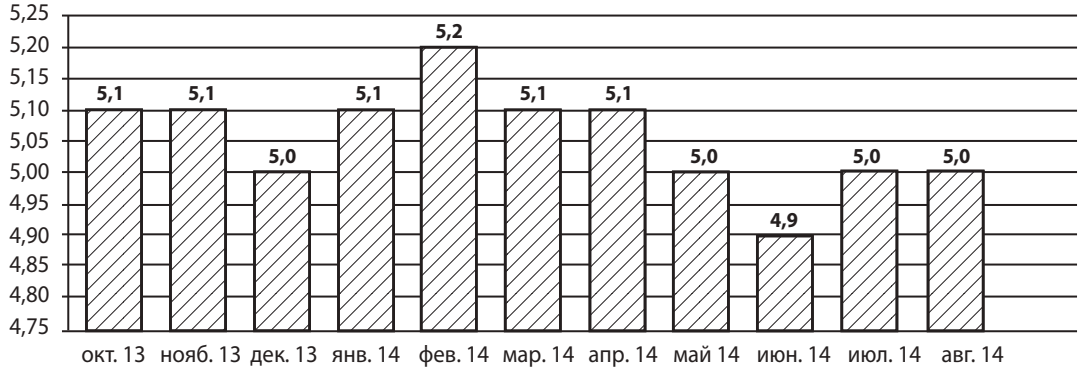

Рис. 1. **Уровень безработицы в Германии**

Уровень безработицы в Германии (рис. 1) практически не менялся на протяжении последнего года и составляет 5 %, что показывает стабильность экономики данной страны.

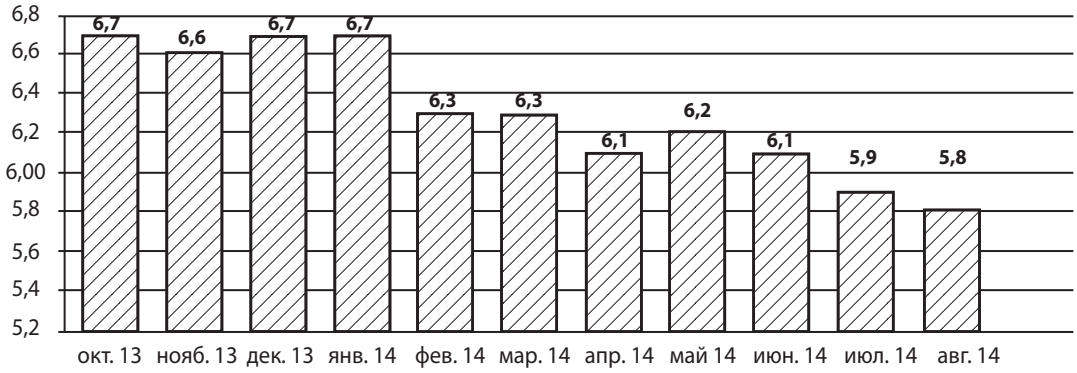

Рис. 2. **Уровень безработицы в США**

Уровень безработицы в США (рис. 2) за год постепенно снизился на 1,2 %, что свидетельствует об уменьшении количества безработных и улучшении состояния экономики.

На графике видно, что уровень безработицы в Украине (рис. 3) в течение года постоянно менялся, но в итоге составил 8,6 %, как и в начале.

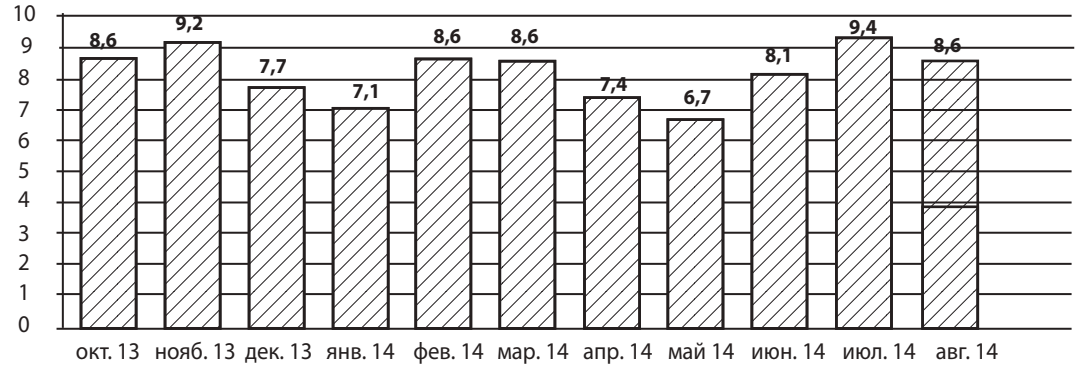

Рис. 3. **Уровень безработицы в Украине**

Уровень безработицы Украины имеет скачкообразный характер, в последние три года в среднем он составляет 8,5 %, за этот год он вырос почти на 2 % и продолжает стремительно расти в связи с политической ситуацией в стране.

Так как мы хотим всячески сотрудничать с высокоразвитыми странами мира, такими как США, Германия, Италия и т.д., нам необходимо соответствовать им. К сожалению, судя по уровню безработицы, да и уровню экономики в целом, на данный момент наша страна не является конкурентоспособной. Если сравнить по этому конкретному показателю Украину и Германию, мы увидим большую разницу (около 3 %), что свидетельствует о колоссальном отставании нашей страны в уровне развития.

Рынок труда Украины находится в состоянии рецессии. Вследствие чего падают заработные платы, понижается уровень высшего образования, что приводит к недостаточной квалификации населения, постоянно растут налоги, из-за которых владельцы не спешат нанимать новую рабочую силу. Все это приводит к эмиграции «умов» заграницу, из-за отсутствия перспектив для подрастающего поколения. Безработица, которая становится нормой жизни, значительно вредит национальной безопасности государства. Тем более, когда крайне недостает средств, чтобы цивилизованно подойти к решению этой проблемы [3].

Для улучшения ситуации на рынке труда нужны изменения в экономической и бюджетной политике Украины. Необходимо создать равные возможности для ведения бизнеса, упростить регистрацию и удешевить кредиты для бизнеса, уменьшить размер единого социального взноса и давление на бизнес со стороны контролирующих госорганов. Часть из них нужно просто распустить [1].

С целью усовершенствования существующей государственной социально-экономической политики Украины, связанной со стимулированием занятости населения, необходимо проводить дальнейшие исследования в направлении разработки и внедрения эффективных мер управления, что позволит улучшить экономическое положение как в стране, так и в регионах [2].

Но и этих мер будет мало, так как суды всецело зависимы от исполнительной власти, хотя три ветви власти созданы для взаимного сотрудничества и контроля друг за другом, а не для «покрывания» друг друга, в связи с этим украинские бизнесмены не могут в полной мере отстоять свои интересы в судах. При этом именно малый бизнес является основой рыночной экономики. В настоящие время для нашей страны характерна ситуация роста уровня безработицы при наличии рабочих мест. В условиях же улучшения ведения бизнеса заработные платы будут увеличиваться, соответственно, желающих работать будет больше, что поспособствует уменьшению уровня безработицы страны.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Зиневич С. В. Причины безработицы в Украине / Зиневич С. В. // Управление развитием. – 2014. – № 4 (167). – С. 149. 2. Машика Ю. В. Современное состояние рынка труда Украины в условиях мирового финансового и экономического кризиса / Ю. В. Машика // Экономика, планирование и управление в отраслях. – 2012. – № 22 (1). 3. Федоренко В. Г. Рынок труда в Украине и экономические тенденции в условиях мирового кризиса / В. Г. Федоренко // Экономика и государство. – 2009. – №1. – С. 4–5. 4. Файзуллин Ф. С. Безработица и ее регулирование / Ф. С. Файзуллин. – Уфа : РИО РУНЦ, 2006. – 135 с. 5. Государственная служба статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.421

Баличева Ю. І.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано роль основних засобів у діяльності підприємства; розглянуто методики та особливості аналізу основних засобів; досліджено напрями підвищення ефективності використання основних засобів; розроблено комплекс пропозицій щодо підвищення ефективності використання основних засобів.*

Ключові слова: *основні засоби, ефективність, використання основних засобів, фондоємність, фондовіддача, рентабельність.*

© Баличева Ю. І., 2015

Аннотация. *Обоснована роль основных средств в деятельности предприятия; рассмотрены методики и особенности анализа основных средств; исследованы направления повышения эффективности использования основных средств; разработан комплекс предложений по повышению эффективности использования основных средств.*

Ключевые слова: *основные средства, эффективность, использование основных средств, фондоемкость, фондоотдача, рентабельность.*

Annotation. *The role grounded in fixed assets of the company; The techniques and characteristics analysis of fixed assets; explored ways to increase the efficiency of fixed assets; developed a set of proposals for improving the efficiency of vehicles.*

Keywords: *fixed assets, the efficiency, the use of fixed assets, capital ratio, return on assets, return on investment.*

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що у фінансово-господарській діяльності майже кожного підприємства основні засоби займають одне з центральних місць. Ефективне їх використання сприяє оптимальному й економному споживанню інших видів ресурсів, наприклад, сировини, матеріалів. Завдяки впровадженню новітньої техніки і сучасних технологій організації здатні збільшити продуктивність праці, виробляти інноваційну продукцію, знижувати її собівартість, а отже, підвищувати власну конкурентоспроможність, відкривати нові перспективи.

Аналіз останніх публікацій. Аналіз наукових досліджень показує, що проблеми ефективності використання основних фондів досліджувалися в роботах таких авторів, як: Череп А. В. [5], Бова Т. В. [1], Чорна І. О. [6], Кріч-ка Н. М. [3] та ін.

Мета дослідження полягає у виявленні резервів підвищення ефективності та використання основних засобів.

Предметом дослідження є методика аналізу ефективності використання основних засобів.

Об'єкти основних засобів становлять основу будь-якого виробництва, в процесі якого створюється продукція, надаються послуги і виконуються роботи, від стану та ефективного використання основних засобів залежать і якісні показники діяльності господарюючого суб'єкта.

Відповідно до П(С)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [4].

Головними завданнями аналізу основних засобів є:

– визначити забезпеченість організації та його структурних підрозділів основними засобами і рівень використання їх за узагальнюючими й окремими показниками, встановити причини їх зміни;

– з'ясувати ефективність використання обладнання в часі та за потужністю;

– визначити впливу використання основних засобів на обсяг виробленого товару й інші економічні показники роботи організації;

– виявити резерви зростання фондовіддачі, збільшення обсягу виробництва і продажів, а також прибутку за рахунок поліпшення використання основних засобів.

Джерелами інформації для аналізу основних засобів є форми фінансової і статистичної звітності, а також дані аналітичного обліку. За результатами року складається фінансова та статистична звітність [7].

Під методикою в широкому сенсі зазвичай розуміється сукупність способів і правил доцільного виконання будь-якої роботи.

Методика проведення аналізу основних засобів націлена на вибір найкращого варіанта їх використання. Тому головними особливостями аналізу є:

1) варіантність рішень щодо використання основних засобів;

2) націленість, на перспективу.

Під час аналізу необхідно оцінити розміри, динаміку і структуру вкладень капіталу організації в основні засоби, виявити головні функціональні особливості виробничої діяльності аналізуючого суб'єкта господарювання [8].

Для визначення ефективності використання основних засобів застосовують систему натуральних і вартісних показників, а також співвідносні оцінки темпів зростання випуску продукції і темпів зростання обсягу фондоозброєності праці та її продуктивності.

Для узагальнюючої характеристики ефективності використання основних засобів служать показники фондовіддачі, фондомісткість, рентабельність.

Головною ознакою підвищення рівня ефективності використання основних засобів підприємства є зростання обсягу виробництва продукції. Всю сукупність технічних, організаційних та економічних заходів щодо кращого використання основних засобів підприємства можна умовно поділити на дві групи:

1) збільшення екстенсивного завантаження;

2) підвищення інтенсивного навантаження.

До інтенсивних напрямів підвищення ефективності використання основних фондів можна зарахувати такі засоби: удосконалення технологічних процесів, застосування прогресивних форм організації та управління виробництвом, механізацію та автоматизацію виробництва, підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня промислово-виробничого персоналу.

Екстенсивні напрями підвищення ефективності використання основних засобів такі: збільшення кількості машино-змін роботи обладнання та зменшення кількості устаткування, що не працює, введення додаткового обладнання, скорочення простоїв обладнання внаслідок своєчасного забезпечення сировиною, матеріалами, напівфабрикатами тощо [6].

Щоб використання основних засобів було дійсно економічно вигідним і ефективним, необхідно стежити за його технічним станом, залучати фахівців під час проведення складних ремонтів, вивчати ринки виробництва, залучати фахівців маркетингового відділу, підвищувати рівень спеціалізації виробництва, модернізувати обладнання, покращувати склад, структуру і стан основних фондів підприємства, удосконалювати планування, управління і організацію праці та виробництва.

Отже, пропонуються такі основні напрями вдосконалення методики аналізу стану та використання основних засобів:

– включити в розрахунок показників фондоємності і фондоозброєності залишкову вартість основних засобів, а не первісну, в розрахунок показників фондовіддачі – вартість валової продукції, а не виручку, в розрахунок рентабельності використання основних засобів – прибуток до оподаткування, а не чистий прибуток;

– враховувати під час аналізу динаміки показників (більше двох років) інфляційні процеси, забезпечувати порівнянність за вартісним показником та їх вплив на фінансову стійкість організації;

– проводити аналіз складу і структури основних засобів із урахуванням їх життєвого циклу, включаючи коригування фінансових результатів за морального старіння устаткування, техніки і технології виробництва;

– використовувати амортизаційну політику для оптимізації оподатковуваного прибутку, показників ліквідності та платоспроможності, а показник фондовіддачі – для оцінки ефективності інвестиційних вкладень в основні засоби.

Таким чином, запропоновані напрями удосконалення методики аналізу основних засобів сприяють задоволенню інтересів зовнішніх користувачів аналітичної інформації. В перспективі має бути визначено систему показників, що відображають економічні та технічні аспекти експлуатації основних засобів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бова Т. В. Повышение эффективности использования основных средств предприятия / Т. В. Бова // Экономика. – 2010. – № 9. – С. 15–21. 2. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підручник / Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. ; за ред. проф. А. Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 487 с. 3. Крічка Н. М. Методика та організація обліку і аналізу основних засобів / Н. М. Крічка // Економіка і держава. – 2009. – № 6. – С. 73–75. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 зі змін. і допов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: //zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 5. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства / А. В. Череп // Держава та регіони. – 2009. – № 6. – С. 221–215. 6. Чорна І. О. Ефективність використання основних виробничих фондів та розробка пропозицій щодо їх поліпшення [Електронний ресурс] / І. О. Чорна. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2009_2/files/Econ_02_2009_Chorna.pdf 7. Городня Т. А. Обґрунтування стратегії підвищення ефективності відтворення та використання основних виробничих засобів підприємства // Науковий вісник НЛТУ. – 2008. – № 18.5. – С. 287–290. 8. Теорія економічного аналізу : підручник / В. М. Загородная, Р. В. Федорович. – Тернопіль : Астон, 2006. – 386 с.

СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

УДК 331.103:336.71:339.137.2(65)

Барсученко А. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано поняття організаційної культури у фінансово-кредитних установах України, визначено її переваги та недоліки. Наведено основні напрямки поліпшення сучасних моделей організаційної культури комерційних банків.*

Ключові слова: *організаційна культура, банк, конкурентоспроможність, мотивація, корпоративна культура, клієнтоорієнтованість.*

Аннотация. *Проанализировано понятие организационной культуры в финансово-кредитных учреждениях Украины, определены ее преимущества и недостатки. Представлены основные направления улучшения современных моделей организационной культуры коммерческих банков.*

Ключевые слова: *организационная культура, банк, конкурентоспособность, мотивация, корпоративная культура, клиентоориентированность.*

Annotation. *The article is analyzed the concept of organizational culture in the financial and credit institutions in Ukraine, defined it's advantages and disadvantages. Submitted the main directions of improving the current models of organizational culture of commercial banks.*

Keywords: *organizational culture, bank, competitiveness, motivation, corporate culture, customer orientation.*

Одним із факторів забезпечення конкурентоспроможності національної банківської системи є підвищення організаційної культури банків, що пояснюється специфікою банківської діяльності, орієнтованої на встановлення довгострокових відносин із клієнтами та розвиток діяльності відповідності банківських операцій та послуг потребам клієнтів, що постійно зростають.

Сучасний український банк, як і будь-яка інша комерційна структура, має свою ідеологію виживання і закріплення на ринку, в яку, на жаль, часто не вписується політика роботи з персоналом або їй приділяється занадто мало уваги. Керівництву часто уявляється більш терміновим і пріоритетним вирішення таких поточних проблем, як нестача фінансових коштів, податки, прострочена заборгованість, пошук нових клієнтів. Але вирішити в довгостроковій перспективі проблему підвищення якості банківських продуктів і послуг, не поліпшивши управління людськими ресурсами, не можна. Керівництво постає перед вибором: залучити персонал на свою сторону і перемогти або пустити справу на самоплив – і програти [4, с. 125].

На сьогодні актуальним питанням є дослідження особливостей організаційної культури банку та визначення напрямків підвищення її ефективності в умовах глобалізації фінансових ринків України.

Проблеми становлення та підвищення ефективності організаційної культури банків як фактора розвитку їх конкурентоспроможності порушуються у роботах таких вчених, як: О. Дяків [1], О. Розкошна [2], А. Шаповалов [5], І. Никонова [4], Н. Шмиголь [3], Е. Шейн [6] та ін.

Метою статті є аналіз становлення організаційної культури комерційних банків як фактор підвищення їх конкурентоспроможності на фінансовому ринку України.

В сучасній теорії управління немає єдиного підходу до визначення поняття «організаційна культура». Наприклад, Едгар Шейн, який є класиком досліджень у сфері організаційної культури, вважає, що організаційна культура пов'язана з певними цінностями, які нав'язуються персоналу топ-менеджерами. Він визначає організаційну культуру як набір прийомів і правил вирішення проблем зовнішньої адаптації і внутрішньої інтеграції, правил, які виправдали себе в минулому і підтвердили свою актуальність дотепер [6, с. 42].

Можна припустити, що всі результати управлінської діяльності зумовлені певним рівнем культури керівництва та культури організації. Тому можемо дійти висновку, що організаційна культура – це набір найбільш важливих припущень, прийнятих членами організації, що виражаються в заявлених організацією цінностях, які задають людям орієнтири їх поведінки і дій.

© Барсученко А. С., 2015

Загальновідомо, що організаційна культура – це система цінностей і переконань кожного працівника фірми, яка передбачає його поведінку та обумовлює характер життєдіяльності організації [2, с. 92]. Тож у банку доцільно визначити основні напрямки роботи з формування цієї культури, що наведено на рис. 1.

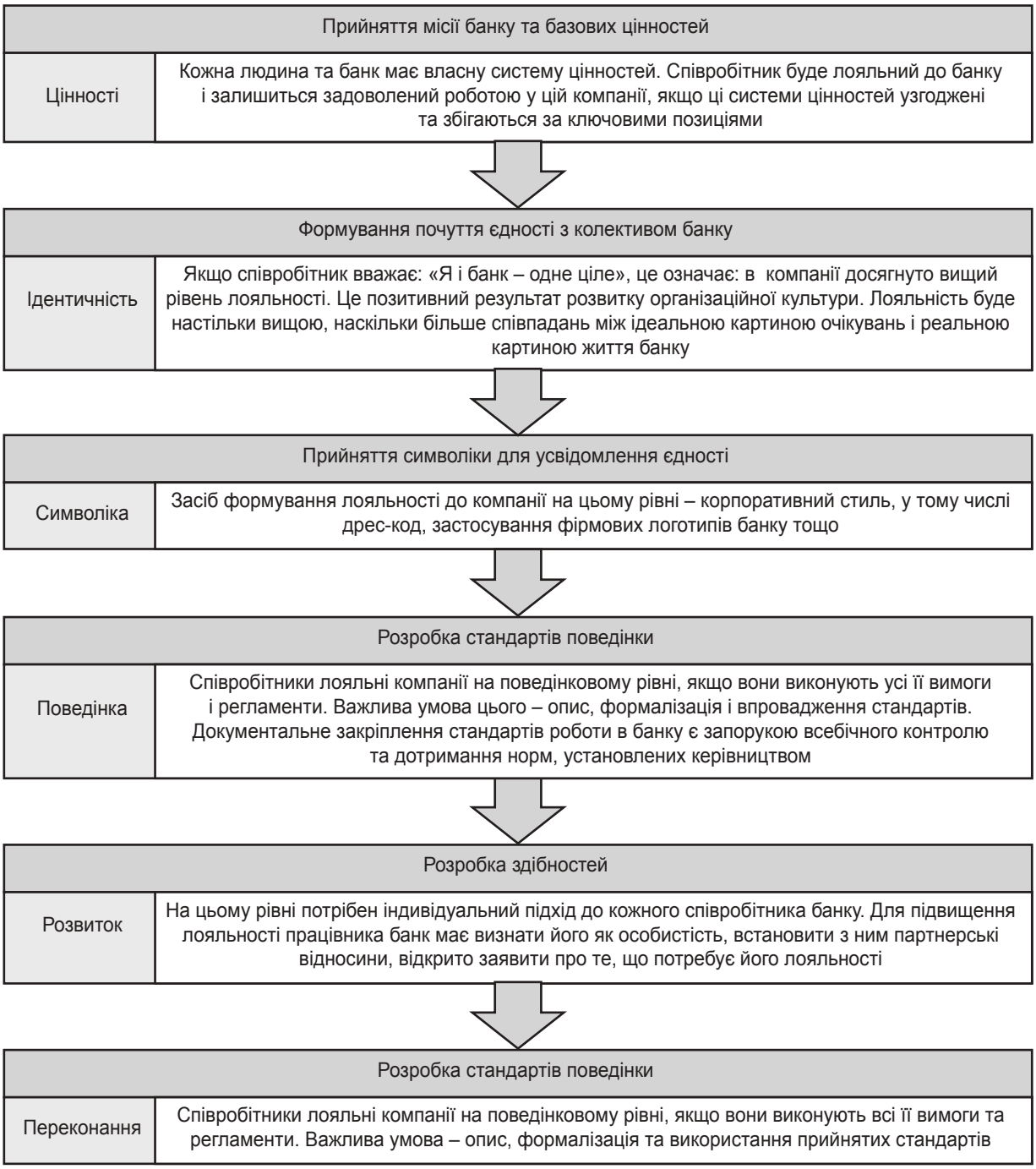

Рис. 1. **Основні напрямки роботи з формування корпоративної культури в банку**

Ці шість напрямків мають на меті впровадження таких організаційних заходів у розрізі корпоративної культури, як: діагностика і вирішення проблем підрозділу або банку в цілому шляхом анкетування, тренінгів, підвищення кваліфікації персоналу тощо; розкриття здібностей співробітників; допомога їм у визначенні шляхів самореалізації + створення теплої та творчої атмосфери в колективі; діагностика відповідності кандидатів вимогам корпоративної культури; адаптація нових співробітників до норм, правил і традицій банку; робота системи «Таємний клієнт» в банку [3, с. 52].

У 2013 р. з ініціативи керівного складу ПАТ «Credit Agricole Bank» було проведено ряд масштабних опитувань, які охоплювали працівників усіх відділень та регіональних дирекцій банку. Метою анкетування було виявлення рівня задоволеності робітників заходами наявної на той час корпоративної культури, для того щоб у подальшому

підвищити якість організаційного управління та удосконалити заходи з обслуговування клієнтської бази банку. Після завершення було отримано результати відповідей на питання: про увагу керівника банку стосовно організаційної культури та про систему заохочень працівників, що наведено на рис. 2 та рис. 3.

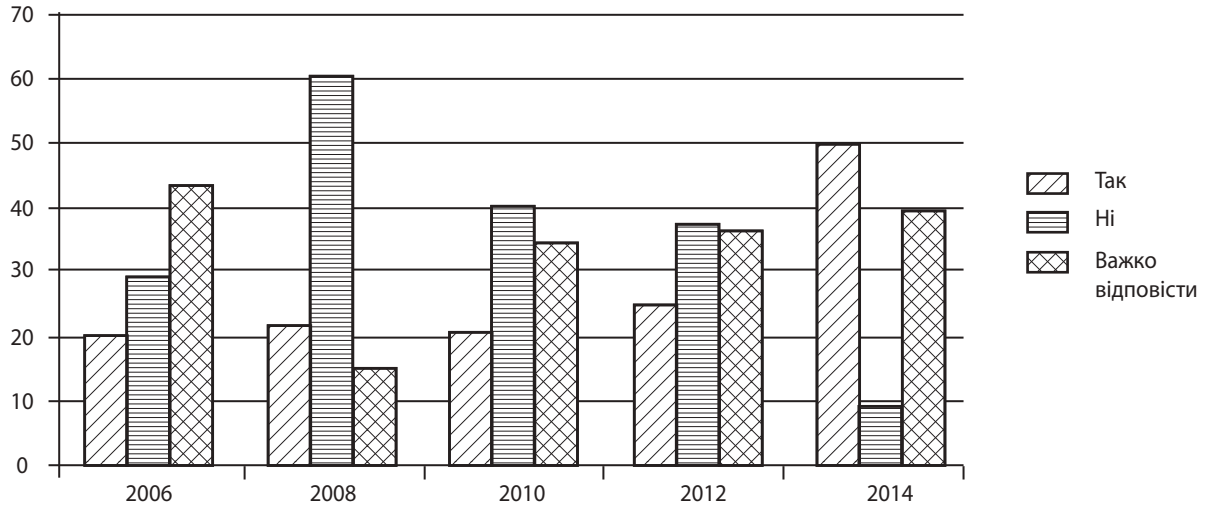

Рис. 2. **Належна увага керівництв банку питанню організаційної культури**

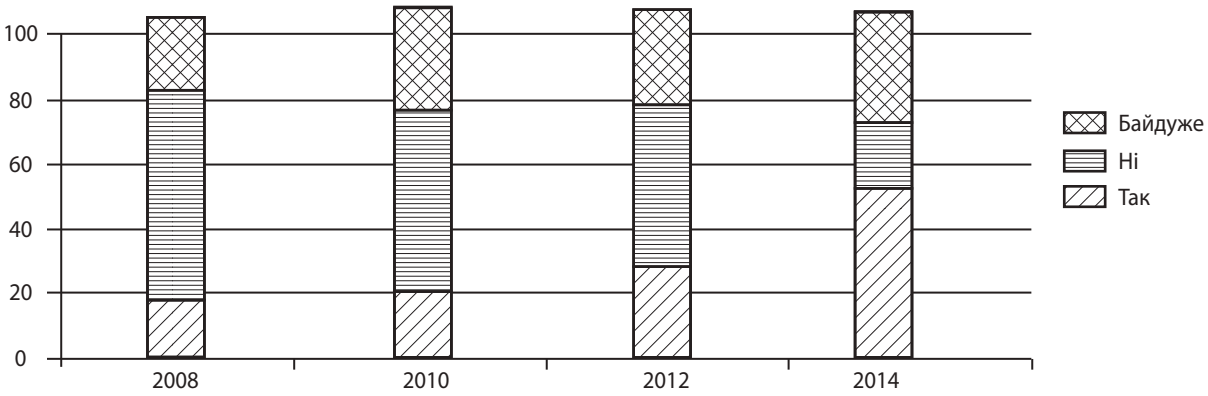

Рис. 3. **Система заохочень працівників на прикладі ПАТ «Credit Agricole Bank»**

Відповідно до отриманих даних можна говорити про надзвичайну важливість елементів корпоративної культури в банку, оскільки з її вдосконаленням зростає загальна оцінка банку як середовища для плідної роботи та саморозвитку. Практичний досвід засвідчує, що підвищенню мотиваційного потенціалу організаційної культури управління сприяє її соціальна відповідальність, а також акцентування уваги на якості трудового життя організації. Це дає змогу працювати на створення конкурентоспроможного іміджу організації, бути мотиваційним механізмом для всіх співробітників і, як підсумок, – долати свою амбівалентність, конфлікт суспільних та організаційних цінностей.

Як раніше зазначалося, створення сучасної інтегрованої системи управління персоналом нині є однією з основних умов реалізації стратегії компанії. При цьому саме організаційна культура багато в чому зумовлює те, якими будуть структура банку, її основні бізнес-процеси, системи відбору, мотивації, розвитку, винагороди [5, с. 2–7].

Керівники виділяють певні завдання управління, з якими пов'язують організаційну культуру: завдання з розвитку банку, забезпечення його стабільності, управління зовнішніми зв'язками, завдання з управління людськими ресурсами (внутрішня інтеграція). Розподіляючи завдання за сферами діяльності, які пов'язані з організаційною культурою, керівники насамперед виділяють ефективність роботи персоналу (30 %) і результативність управлінської команди (23 %), що наведено на рис. 4.

Водночас на початку 90-х років XX століття, з приходом на ринок західних інвестицій, а з ними і західних технологій управління бізнесом, у діловому середовищі з'явилося нове поняття – «орієнтація на клієнта». Воно охоплює щось незрівнянно більше, ніж прості поведінкові моделі: посмішка, доброзичливість тощо. У зміст цього поняття багато великих зарубіжних банків вкладають і стратегію розвитку, і тактику управління [1, с. 94–100].

Обираючи орієнтацію на клієнта як стратегічний напрям, починати слід не з тренінгів з клієнтоорієнтації для виконавців, а з перегляду структури організації. Це приведе до зміни методів управління і, як наслідок, – до зміни поведінки співробітників, що наведено у табл. 1.

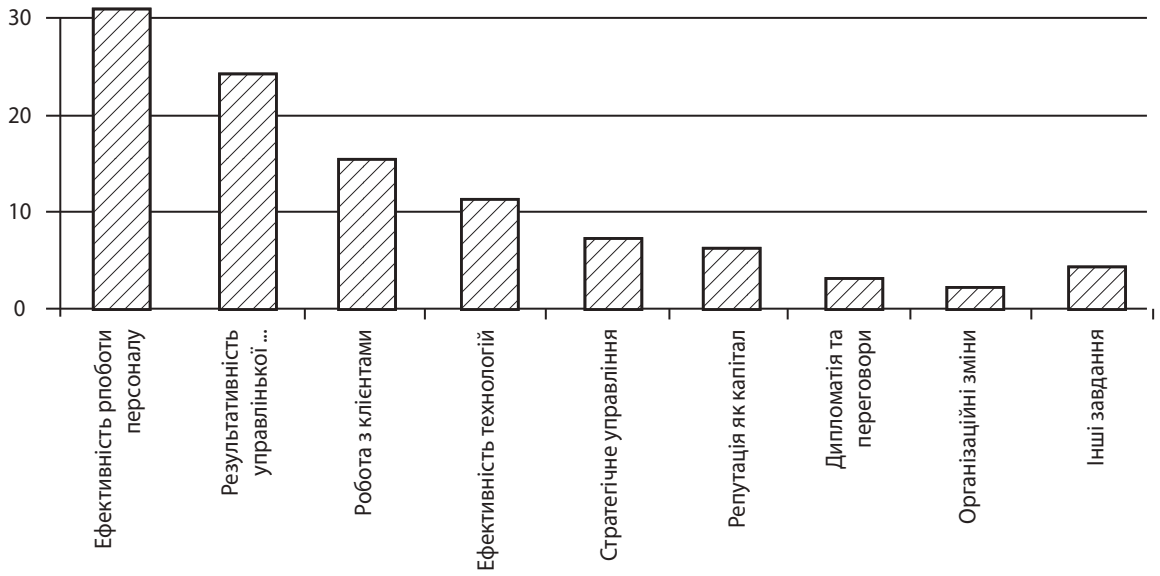

Рис. 4. **Розподіл завдань, пов'язаних із організаційною культурою**

Таблиця 1

Порівняльна характеристика ролі керівництва в управлінні організацією

Традиційна і прогресивна роль керівництва	
Традиційна роль керівника	**Роль керівника, орієнтованого на клієнта**
Організація – це група цільових спільнот. Керівник пропонує підлеглим свої поняття	Організація – це мисляча асоціація, союз. Керівник – лідер, пропонує підлеглим своє бачення та свої цінності
Головна мета – стабільність	Головна мета – формування творчого колективу, спрямованого на результат. Орієнтир – передбачення нових потреб клієнтів. Керівник виконує роль наставника
Керує співробітниками	Поведінка керівника слугує мотивуючим фактором для співробітників
Діяльність спрямована на досягнення короткострокових і середньострокових цілей галузі, яка належить до кола завдань керівника	Довгострокові цілі - фундаментальні. Акцент ставиться на перспективах розвитку бізнесу
Акцентує увагу на внутрішніх функціях	Акцент робиться на виявлення потреб клієнта
Керує, делегує, контролює. Певний ступінь недовіри завжди присутній	Сприяє професійному зростанню підлеглих. Виявляє довіру до співробітників
Докладає зусиль для уникнення помилок	Вважає помилки за певний покажчик для постійного вдосконалення системи. Перебуває в пошуку нових можливостей
Зовнішні мотивуючі фактори (зарплата, кар'єра тощо)	Високий рівень внутрішньої мотивації
Чітко окреслені правила, за якими здійснює свою управлінську діяльність	Зміни середовища диктують правила. Гнучкість в управлінських рішеннях

Для того щоб сформувати правильні навички і відносини, виробити робочу культуру в банку, рекомендовано: визначити повний набір навичок і відносин, а також індивідуальні та колективні можливості працівників; запрошувати на роботу спеціалізований персонал; розвивати робочу культуру на всіх рівнях організації, яка підтримувала б можливість виконання цілей банку.

Можна сказати, що лише ефективне впровадження правильної моделі організаційного управління та спрямований нагляд й оцінка її ефективності є запорукою успішного функціонування банківської установи в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Москаленко Н. О.

Література: 1. Дяків О. П. Основні складові формування корпоративної культури в організації / О. П. Дяків // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць : у 3 т. Т. 3 : Соціально-трудові відносини: теорія і практика. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 94–100. 2. Розкошна О. Корпоративна культура в банку / О. Розкошна, А. Бондарен-

ко // Збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27-28 жовтня 2011 р.) : у 2 т. / Держ. вищ. навч. заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – Т. 2. – 172 с. 3. Шмиголь Н. Непрямий дохід від організаційної культури банківської установи: визначення, оцінка, ефективність / Н. Шмиголь // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 3. – 103 с. 4. Никонова И. А. Стратегия и стоимость коммерческого банка [Текст] / И. А. Никонова, Р. Н. Шамгунов. – 3-е изд. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2012. – 304 с. 5. Шаповалов А. Присутність іноземного капіталу в банківському секторі України [Текст] / А. Шаповалов // Вісник НБУ. – 2008. – № 4. – С. 2–7. 6. Шейн Э. Организационная культура и лидерство / Э. Шейн ; пер. с англ. И. Малкова. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2013. – 352 с.

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ СУТНОСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

УДК 336.71

Башкірова І. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто підходи до аналізу сутності поняття капіталізації, шляхи та методи його оцінки. Досліджено роль, місце і функції капіталізації банківської системи взагалі та конкретного банку зокрема для забезпечення фінансової й економічної стабільності.*

Ключові слова: *капіталізація банківської системи, фінансова стабільність, капітал, ризик, реальна капіталізація, ринкова капіталізація.*

Аннотация. *Рассмотрены подходы к анализу сущности понятия капитализации, пути и методы ее оценки. Исследованы роль, место и функции капитализации банковской системы в целом и конкретного банка в особенности для обеспечения финансовой и экономической стабильности.*

Ключевые слова: *капитализация банковской системы, финансовая стабильность, капитал, риск, реальная капитализация, рыночная капитализация.*

Annotation. *The approaches to analysis of the essence of capitalization concept, the ways and methods of its evaluation are considered. The role, place and functions of banking system capitalization in general and the specific bank in particular are developed to ensure financial and economic stability.*

Keywords: *capitalization of the banking system, financial stability, capital risk, the real capitalization, market capitalization.*

Нестабільна фінансова ситуація, що склалася на банківському ринку України, супроводжується значним зростанням обсягів проблемних активів банків та відпливом депозитів, що спричинило зниження їх ліквідності. Як наслідок, банкам стає значно важче нарощувати капітальну базу. Призупинення кредитування, посилення вимог національного регулятора щодо достатності капіталу призвело до загострення проблеми капіталізації банківської системи. Адже без нарощування обсягів сукупного банківського капіталу неможливо відновити повноцінне кредитування та забезпечити економічний розвиток України, оскільки достатній рівень капіталізації виступає умовою, що зміцнює фінансову стійкість, забезпечує довіру, активну та прибуткову діяльність як окремого банку, так і банківської системи в цілому. Недооцінка теорії і практики капіталізації, непродумане використання її інструментарію може призвести до негативних наслідків у економіці. Тому порушена в статті тема потребує подальших ґрунтовних досліджень, що і зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

У банківській справі першочергову роль відіграють такі чинники, як формування банківського капіталу, його достатність, якість і структура. Із часом змінюються не лише визначення, а і його значення в діяльності банку, що зумовлює зміну поняття "капіталізація". Питання капіталізації банків досліджують у своїх працях відомі українські вчені й практики: Ткачук Н. М. [1; 2], Циплінська О. О. [3], Примостка Л. О. [4], Гриценко А. А. [5], Геєць В. М.

© Башкірова І. О., 2015

[5] та ін. Проте питання формування якісної структури капіталу банків, застосування новітніх підходів щодо підтримання необхідного рівня власного капіталу та нарощування обсягів капіталізації з урахуванням міжнародних стандартів потребують подальшого розгляду.

Мета публікації – узагальнити наявні підходи до розуміння сутності капіталізації та розглянути капіталізацію банківської системи з урахуванням ролі і місця банків у економіці.

Капіталізація – фундаментальний процес, економічна суть і кінцева мета якого полягає в підвищенні вартості капіталу, що належить суб'єктам усіх рівнів господарювання, як наслідок досягнення зростання їхнього фінансового потенціалу та економічної ефективності.

Процес капіталізації – складний багаторівневий, він охоплює всю систему фінансово-економічних відносин, модифікується залежно від того, на якому рівні і за допомогою яких механізмів відбувається [2].

У цілому сутність капіталізації можна розкрити за допомогою кількох десятків визначень, у кожному з яких відображаються її різні аспекти. Тому в кожному з визначень розкривається сутність окремих складових капіталізації. Не вдаючись до подальшого детального вивчення позиції різних учених щодо поняття капіталізації, зазначимо таке: загалом капіталізація представляє реальний процес формування додаткової вартості та її перетворення на капітал, має переважно фінансову складову, взаємодіє з нею, але не зводиться лише до фінансової складової. Під терміном "капіталізація банківської системи" можна розуміти процес нарощування сукупного капіталу банків відповідно до встановлених нормативів регулювання банківської діяльності з метою забезпечення фінансової стабільності банківської системи та економічного зростання країни. Таке формулювання дає змогу визначити об'єкт управління (капітал банку як самозростаючу вартість); системно охопити всіх учасників процесу капіталізації; врахувати вплив НБУ на обсяг та структуру капіталу банків.

Методологічно капіталізацію банківської системи пропонується досліджувати з таких позицій [4]:

по-перше, з позиції сукупного капіталу (реальна капіталізація);

по-друге, з позиції вартості акцій банку на вторинному фондовому ринку та вартості бізнесу в цілому (капіталізація як фінансове явище);

по-третє, з позиції достатності капіталу (капіталізація в контексті її достатності для покриття ризиків);

по-четверте, з позиції чинника економічного зростання, як оцінний показник участі банківської системи в розвитку економіки країни (індикативна капіталізація).

Існуючі визначення капіталізації як процесу створення додаткової вартості і фінансового явища доповнено трактуванням її як:

1) індикативного показника, що оцінює капіталізацію банківської системи з погляду забезпечення збалансованого розвитку економіки;

2) регулятивної капіталізації, що концентрує увагу на необхідності регулювання процесу капіталізації державою відповідно до ризиків у цілому по банківській системі та з урахуванням нестабільного розвитку економіки. Перший напрям представляє фінансово-економічний механізм капіталізації, другий – ринковий, третій – інституціональний, а четвертий – індикативний. Перші два напрями зорієнтовані на відтворення, нарощування й оцінку вартості власного капіталу, третій – на зміцнення стабільності банківської системи, а четвертий є відображенням адекватності рівня капіталізації потребам економіки [1].

Перший напрям характеризує рух фінансових потоків, використання та перерозподіл їх у процесі банківської діяльності. Основні цілі цього напряму досліджень полягають у визначенні раціональності фінансових активів, що є об'єктом вкладання грошових коштів. Предметом дослідження є процеси перетворення додаткової вартості на капітал, оцінка його використання та формування якісної структури капіталу. Складові капіталу можуть мати різні форми, строки погашення і рівні ризику та мають відповідати таким основним характеристикам, як постійність, здатність покривати збитки банку, а також законному підпорядкуванню інвесторам та іншим кредиторам. Сукупність усіх цих ознак формує оцінку якості капіталу.

Потребують удосконалення та уніфікації методологічні засади оцінки вартості капіталу. Вартість власного капіталу, який має найвищу ліквідність, визначається в розрізі двох основних елементів: статутний капітал (кошти акціонерів – основний капітал) та нерозподілений прибуток (кінцевий результат використання сукупного капіталу). Капіталізація розглядається як процес нарощування власного капіталу за рахунок прибутків, коштів, залучених від додаткового випуску акцій чи боргових цінних паперів та інших інструментів [5].

Другий напрям концентрує увагу на вартісній оцінці результатів функціонуючого капіталу та на ринковій вартості, цінності бізнесу з погляду бізнес-середовища та ринку. Під вартістю капіталу розуміють вимоги інвесторів до дохідності на вкладений ними капітал. Згідно із сучасними тенденціями в управлінні фінансами пріоритетним є вартісний підхід, який фокусується на максимізації ринкової вартості власного капіталу для інвесторів, одночасно забезпечуючи досягнення цілей усіх зацікавлених осіб. Уроки світової фінансової кризи довели: орієнтуючись лише на зростання вартості банку, акціонери та менеджери активно розширювали масштаби високоризикових банківських операцій, що призвело до появи "фінансового буму", який, відповідно, дав поштовх до фінансової

кризи. Зважаючи на викладене, найдоцільніше трактувати цільову орієнтацію банку на мінімізацію втрат завдяки проведенню проактивного та комплексного управління його ризиками.

Підтримання необхідного розміру капіталу і точна оцінка його достатності припускають оперативність у діяльності центрального банку та дієвість вжитих ним заходів, що визначають необхідність регулятивної капіталізації відповідно до третього напряму [3]. Ці заходи слід спрямувати на поліпшення якості формування власних коштів банку, підвищення ефективності управління його власними коштами, а також на зміцнення банківського сектора за рахунок найоптимальніших їх поєднань у кожному конкретному банку.

Оцінювання впливу капіталізації на забезпечення конкурентоспроможності банківської системи та, виходячи з ролі банків у економічній системі, на їх здатність забезпечувати економічне зростання в країні, становить зміст індикативної капіталізації на макрорівні в межах четвертого напряму. Сутність капіталізації на макрорівні розкривається як економічний критерій розвитку національної економіки [2; 3]. У цьому випадку капіталізація тлумачиться в широкому розумінні й увага зосереджується на економічному призначенні та необхідності забезпечити достатній рівень капіталізації саме банківської системи, її здатності поглинути збитки в періоди фінансових потрясінь. Зростання капіталізації – головна передумова широкомасштабної участі вітчизняних банків у соціально-економічному розвитку країни [2]. Підвищення рівня капіталізації українських банків посилить їхню конкурентоспроможність на світовому фінансовому ринку і забезпечить стабільність та надійність усієї економіки України на шляху інтеграції до світового господарства.

Отже, з позиції макрорівня капіталізацію доцільно розглядати насамперед як індикатор, критерій участі банків у забезпеченні економічного зростання. З'ясування сутності й ролі капіталізації дало змогу виокремити цільові орієнтири, що ставляться перед банківською системою в процесі капіталізації, врахувавши які, можна змінити ефективність капіталізації. Такими цільовими орієнтирами слід визнати:

1) забезпечення стабільності банківської системи і підвищення рівня довіри до банків;

2) дотримання вимог регулятивних органів і виконання обов'язків усіма суб'єктами ринку банківських послуг;

3) підвищення конкурентоспроможності українських банків і сприяння економічному зростанню країни.

Тобто капіталізація не є самоціллю. Структурно-логічний взаємозв'язок між капіталізацією та цільовими орієнтирами полягає в тому, що вони є сполучною ланкою між рівнем капіталізації та механізмами її нарощування. Капіталізація – це критерій розвитку. Незалежно від того, в якій формі реалізується процес капіталізації – як капіталізація прибутку чи як капіталізація ринкової вартості, – його результатом завжди є приріст цінності.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Колодізєв О. М.

Література: 1. Ткачук Н. М. Капіталізація банку: економічна сутність та різновид / Н. М. Ткачук // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 1. – С. 12–15. 2. Ткачук Н. М. Особливості визначення та оцінки достатності банківського капіталу / Н. М. Ткачук // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – № 2. – С. 99–105. 3. Циплінська О. О. Капіталізація банківської системи України в умовах економічної кризи // Наукові праці: науково-методичний журнал. –Миколаїв : Вид-во Чорномор. держ. ун-ту ім. П. Могили, 2008. – Вип. 86. – Т. 99. – С. 134–138. 4. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л. О. Примостка. – 3-тє вид., допов. і перероб. – К. : КНЕУ, 2012. – 338 с. 5. Капіталізація економіки України / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, А. А. Гриценка. – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2012. – 220 с.

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

УДК 657.3:061.1

Бебех А. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність виробничих показників, визначено їх вплив на проведення аналізу господарської діяльності бюджетної установи. Досліджено економічні явища та господарські процеси, які безпосередньо мають вплив на формування показників. Висвітлено шляхи підвищення рівня функціональних показників бюджетної установи.*

Ключові слова: *господарські процеси, функціональні показники, економічні явища, трудові ресурси, бюджетні установи.*

Аннотация. *Раскрыта сущность производственных показателей, определено их влияние на проведение анализа хозяйственной деятельности бюджетного учреждения. Исследованы экономические явления и хозяйственные процессы, которые непосредственно влияют на формирование показателей. Освещены пути повышения уровня функциональных показателей бюджетного учреждения.*

Ключевые слова: *хозяйственные процессы, функциональные показатели, экономические явления, трудовые ресурсы, бюджетные учреждения.*

Annotation. *The article defines the essence of performance indicators, defined by their impact on the economic analysis of fiscal institutions. The economic events and business processes that directly influence the formation indicators. Deals with ways to improve production performance of budgetary institutions.*

Keywords: *business processes, functional parameters, economic phenomena, human resources, budget institutions.*

Ефективність функціонування бюджетних установ певною мірою залежить від раціонального використання трудових ресурсів. Таким чином, в умовах постійно зростаючого рівня плинності кваліфікованих кадрів і низької оплати праці працівників бюджетної сфери завдання управлінського персоналу вимагають своєчасних та підтверджених рішень, які мають здатність змінити становище на краще [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій на тему виробничих показників бюджетних установ посідають чільне місце у працях таких вітчизняних науковців, як В. М. Федосова, С. І. Юрія, В. М. Опаріна, Н. В. Лиса та ін. Надбання названих вчених є значним внеском у теорію, методологію та організацію дослідження різних галузей бюджетної системи.

Мета дослідження полягає в аналізі сутності та методики оцінки функціональних показників діяльності бюджетних установ. Аналіз трудових ресурсів включає в себе виявлення рівня забезпеченості установ працівниками та оцінку ефективності їхньої роботи, повноти використання робочого часу та раціонального використання фонду заробітної плати. Головні напрями та послідовність проведення аналізу визначаються з урахуванням особливостей праці спеціалістів бюджетних установ. Беручи до уваги особливість організації праці, необхідність дотримання територіального принципу в обслуговуванні населення, для вивчення штатів установи часто застосовують показники чисельності: фізичні особи та штатні одиниці (затверджені та зайняті) [4].

Характерною особливістю господарської діяльності бюджетної установи є те, що процеси створення, надання певних послуг та їх споживання тісно пов'язані та збігаються за часом.

У більшості установ цілого ряду галузей, які фінансуються за рахунок державного бюджету, чисельність фізичних осіб, як правило, менша за кількість штатних одиниць (посад), необхідних для розвитку мережі. Баланс між ними забезпечується дозволом сумісництва – обіймання спеціалістом іншої штатної одиниці (посади). Застосування такої форми організації праці забезпечує надання послуг населенню меншою чисельністю працівників та економію коштів на оплату праці, що створює додаткові можливості щодо стимулювання поліпшення якості обслуговування [3]. Проводячи аналіз, важливо встановити масштаби застосування сумісництва та суміщення посад, його зміни та додержання умов ефективної організації.

Усі головні завдання аналізу використання трудових ресурсів можна згрупувати таким чином: визначення забезпеченості підприємства кадрами; кількісна та якісна характеристика структури працюючих; оцінювання використання кадрів; виявлення факторів, які вплинули на відхилення фактичної продуктивності праці від планової; оцінювання негативних тенденцій; підрахунок резервів зростання продуктивності праці і збільшення випуску про-

© Бебех А. О., 2015

дукції (послуг); відпрацювання заходів з використання виявлених резервів.

Результатом діяльності бюджетних установ виступає обсяг та якість наданих населенню послуг і робіт, що залежать від наявності, стану та використання необоротних активів, які є сукупністю матеріально-речових і нематеріальних цінностей та об'єктів, що належать установі, забезпечують її функціонування і мають очікуваний термін корисної дії чи експлуатації понад один рік.

Матеріальними ресурсами виступають речові елементи, які в процесі господарської діяльності використовуються як предмети праці. Особливістю споживання матеріалів у бюджетний сфері є те, що вони з використанням у виробництві вибувають із народногосподарського обороту. Частка споживання матеріалів у невиробничій сфері в загальному обсязі витрат значно нижча, ніж у виробництві [2].

Об'єктами аналізу матеріальних ресурсів є надходження, зберігання та використання матеріальних цінностей. Метою аналізу виступає сприяння кращому використанню матеріальних ресурсів для збільшення виготовленої продукції (послуг) та, відповідно, підвищення її якості.

Завданнями аналізу виступають такі: оцінювання забезпеченості підприємства основними та допоміжними матеріалами; визначення повноти задоволення заявок; виявлення факторів, що впливають на використання матеріалів; оцінювання використання матеріалів; підрахунок резервів зростання випуску продукції (послуг); відпрацювання заходів із використання виявлених резервів збільшення випуску продукції (послуг) [5].

Економічні явища та господарські процеси формуються під впливом різноманітних об'єктивних факторів. Об'єктивні фактори, що впливають на результати діяльності установи, віддзеркалюють дію об'єктивних економічних законів розвитку суспільного виробництва. Аналіз факторів цієї групи спричинений необхідністю врахування вимог економічних законів у практиці господарювання [2].

Водночас під час проведення аналізу увага приділяється суб'єктивним факторам, оскільки їх вплив тісно пов'язаний із конкретною діяльністю працівників установ і повністю залежить від них. Тому вивчення цих факторів дає змогу оцінити рівень керування колективом установи, організацію його роботи, компетентність, активність і самовіддачу виконавців, від яких значною мірою залежать кінцеві результати роботи установи.

Необхідним складовим елементом господарської діяльності установи виступають ресурси: трудові, матеріальні та фінансові. Їх наявність та ефективне використання – основна передумова збільшення обсягу та підвищення якості послуг, що можуть бути надані окремим групам населення або суспільству в цілому. Ресурси містять у собі й резерви подальшого зростання установи [4]. За змішаної економіки розширюється система показників аналізу функціональної діяльності бюджетних установ [1].

Важливою умовою розвитку бюджетної установи є наявність ринку послуг населенню, надаваних різними за профілем бюджетними установами. Одне з головних завдань аналізу фінансово-господарської діяльності полягає у сприянні монополізації та інтеграції їхньої діяльності їхній органічній єдності. Водночас слід враховувати, що для кожного типу установ (охорона здоров'я, освіта, культура, наука) використовується певна система показників виміру.

Показники оцінки функціональної діяльності бюджетних установ наведено в табл. 1.

Різноманітні технічні та економічні способи досягнення суб'єктами господарювання визначеної мети – надання послуг – зумовлюють особливості планування аналітичної роботи. Її головними елементами є:

– вимірювання взаємозв'язку показників і факторів впливу та визначення на цій основі причин відмінності досягнутого та запланованого рівнів;

– підсумкова оцінка, визначення резервів підвищення ефективності господарювання.

Головні елементи аналітичної роботи майже повністю збігаються, незалежно від часових і просторових форм проведення аналізу, з найбільш поширеною практикою організації аналітичної роботи – її трьома етапами: підготовчим, основним і заключним.

Науковим результатом цього дослідження є уточнення показників оцінки функціональної діяльності бюджетних установ, а перспективою подальших наукових досліджень – використання в аналізі економіко– математичних методів.

Таблиця 1

Показники оцінки функціональної діяльності бюджетних установ

Показники	Формули для розрахунку	Характеристика
1	2	3
Лікарні:		
Забезпеченість населення лікарями	$\frac{\text{Кількість штатних посад лікарів}}{\text{Чисельність населення, обслуговуваного певною лікарнею на кінець року}}$	Характеризує доступність медичної допомоги населенню

Закінчення табл. 1

1	2	3
Дитячі садки:		
Кількість днів відвідування дітьми дошкільного закладу	Кількість дітей × Число функціонування закладу	Характеризує обсяг безпосередньої роботи з виховання дітей
Школи:		
Середньорічний контингент учнів	$\frac{\text{Чисельність учнів на 1 січня планового року} \times 8 \text{ місяців} + \text{Чисельність учнів на 1 вересня (жовтня) планового року} \times 4 \text{ місяця}}{12 \text{ місяців}}$	Характеризує обсяг роботи – кількість годин навчального навантаження. Обсяг навчального навантаження характеризує витрати праці вчителів з навчання школярів основам наук у визначений час
ВНЗ:		
Середньорічний студентський контингент	$\frac{\text{Контингент на початок планового року} \times \text{Число місяців функціонування перехідного контингенту} + \text{контингент після розширення (скорочення)} \times \text{Число місяців функціонування нового контингенту}}{12 \text{ місяців}}$	Є основним показником державної програми розвитку соціально-культурної сфери країни в цілому, характеризує зміну контингенту
Рівень відсіву студентів	$\frac{\text{Абсолютна величина відсіву}}{\text{Наскрізний контингент студентів}}$	Характеризує погіршення навчального процесу
Органи місцевого самоврядування:		
Питома вага населення, що брало участь у масових розважальних заходах	$\frac{\text{Кількість осіб, зайнятих у масових розважальних заходах} \times 100\ \%}{\text{Чисельність населення}}$	Характеризує в цілому результат діяльності органу місцевого самоврядування з організації дозвіллєвої та соціально-виховної роботи з населенням за місцем проживання

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бюджетний кодекс України : від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/kodeksi/53766.html. 2. Про бюджетну класифікацію : Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF11003.html 3. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 № 59-2011-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-п 4. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / С. Я. Салига, Н. В. Дацій, С. О. Корецька та ін. – К. : ЦНЛ, 2007. 5. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін. ; за заг. ред. проф. В. Федосова. – К. : КНЕУ, 2010. – 864 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

УДК 331.5

Бєлєвцова А. Є.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття ринку праці, диспропорцій на ринку праці. Визначено роль та місце ринку праці в економіці України. Виявлено основні чинники появи диспропорцій на ринку праці та визначено напрями подолання виявлених проблем на ринку праці України в сучасних умовах.*

Ключові слова: *ринок праці в Україні, диспропорції на ринку праці, чинники появи диспропорцій на ринку праці.*

Аннотация. *Рассмотрено понятие рынка труда, диспропорции на рынке труда. Определены роль и место рынка труда в экономике Украины. Установлены основные факторы появления диспропорций на рынке труда и очерчены направления преодоления выявленных проблем на рынке труда Украины в современных условиях.*

Ключевые слова: *рынок труда в Украине, диспропорции на рынке труда, факторы появления диспропорций на рынке труда.*

Annotation. *The concept of the labor market, some imbalances in the labor market. The role and place of the labor market in the Ukrainian economy. The main factors of the appearance of imbalances in the labor market and identified areas to overcome the problems identified in the labor market in Ukraine in modern conditions.*

Keywords: *the labor market in Ukraine, imbalances in the labor market, the emergence of distortions factors in the labor market.*

Вступ. Статистика ринку праці включає статистику економічно активного населення, зайнятості та безробіття, статистику робочого часу, статистику трудових конфліктів [3]. Інформація про ринок праці є необхідним інструментом під час розробки економічної та соціальної політики держави.

Тема статистичного аналізу ринку праці є актуальною, оскільки вирішення таких проблем, як збільшення зайнятості населення, зниження безробіття, збільшення конкурентоспроможності робочої сили, залишаються важливими для економіки країни. У сучасний період категорія ринку праці привертає до себе велику і всезростаючу увагу. Під впливом науково-технічного прогресу змінюються зміст і характер праці, посилюється різноманіття вимог до працівника, отже, включаються найрізноманітніші чинники: соціальні, демографічні та інші.

Теоретичні, методичні та прикладні аспекти актуальних проблем ринку праці дістали значного розвитку в роботах українських вчених-економістів: *Л.* Безчасного, *Д.* Богині, *Л.* Воротіної, М. *Долішнього*, С. *Злупка*, Є. Качана, І. *Лукінова*, Ю. Ніколенка, Ю. Палкіна, О. Уманського, О. Устенка, *Д.* Черваньова, А. Чухна, А. Горілого. Однак питання статистичного аналізу та вивчення показників діяльності ринку праці, зокрема дослідження диспропорцій на ньому, потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

Метою цієї статті є узагальнення теоретичних основ статистичного дослідження диспропорцій на ринку праці України.

Серед понять ринкової економіки центральне місце займає визначення сутності і змісту ринку, як такого, і його різновидностей. У найбільш загальному вигляді ринок – це система економічних відносин між продавцем і покупцем товарів та послуг, форма зв'язку між сторонами обміну, у процесі якого встановлюється ринкова ціна на об'єкт обміну і відбувається зміна його власника. Під ринком розуміють також механізм, що зводить разом продавців і покупців товарів та послуг.

Особливість ринку праці полягає в тому, що він охоплює не тільки сферу обігу товару "робоча сила", а й сферу виробництва, де найманий працівник працює. Відносини, що тут виникають, зачіпають важливі соціально-економічні проблеми, а тому потребують особливої уваги з боку держави. У ринковій економіці ринок праці охоплює всіх, здатних працювати: як зайнятих, так і не зайнятих найманою працею. Серед незайнятих розрізняють такі групи працездатних людей:

– особи, які не працюють, але бажають працювати й шукають роботу (безробітні, які мають відповідний статус;

– особи, які мають вперше приступити до трудової діяльності; особи, які шукають зайняття після перерви в роботі);

© Бєлєвцова А. Є., 2015

– особи, котрі хоча і мають роботу, проте не задоволені нею і шукають друге місце основної або додаткової роботи;

– особи, які зайняті, проте явно ризикують утратити роботу і тому шукають друге місце роботи.

Зазначені категорії людей і визначають пропозицію праці на ринку праці.

Економічне зростання створює передумови для збільшення зайнятості та доходів населення, підвищення продуктивності його праці. Однак об'єктивні нерівномірності виходу з кризи окремих галузей і підприємств, істотні відмінності у співвідношенні інтенсивних та екстенсивних чинників обумовлюють неминучі диспропорції національного ринку праці, різноспрямованість розвитку окремих його сегментів. У поєднанні з прорахунками політики ринку праці це спричинило низку проблем [1].

Йдеться передусім про нестачу робочих місць та високу частку робочих місць із небезпечними умовами праці та низькими вимогами до якості робочої сили, що є результатом не лише низьких інвестицій, а насамперед їхньої нераціональної спрямованості, відсутності чіткої програми інвестиційної діяльності.

Якість пропозиції робочої сили часто не відповідає сучасним вимогам щодо її професійно-освітньої підготовки, трудової та виконавчої дисципліни, мобільності та економічної активності в цілому. Наслідком незбалансованості пропозиції робочої сили із попитом на неї є високий рівень безробіття, зокрема прихованого та часткового, та велика частка безробітних, які не мають роботи понад 1 рік.

Водночас нераціональною є галузева структура зайнятості. Йдеться передусім про нестачу кадрів у сфері послуг, висококваліфікованих професіоналів у промисловості та велику кількість самозайнятих.

Безумовною проблемою ринку праці, наслідки якої виходять далеко за його межі, є низький середній рівень заробітків і, відповідно, низька питома вага витрат на робочу силу в собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузева і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері.

Таким чином, узагальнення літературних джерел щодо теоретичних аспектів дослідження ринку праці дало змогу виділити основні диспропорції, які притаманні ринку праці України на сучасному етапі розвитку:

– нестача кваліфікованих кадрів за окремими професіями та спеціальностями;

– невідповідність структури вищої та професійної освіти потребам ринку праці за кваліфікаційним рівнем та в розрізі професійної структури;

– якість пропозиції робочої сили часто не відповідає сучасним вимогам щодо її професійно-освітньої підготовки.

Процес формування національного ринку праці відбувається повільно й суперечливо. Попит на працю, як відомо, є похідним від попиту на товари і послуги. Звуження сукупного попиту в Україні внаслідок скорочення інвестиційних видатків фірм та споживчих видатків домогосподарств зменшило і попит на працю.

Серед головних чинників появи диспропорцій на ринку праці необхідно зазначити:

– кризові явища в політичній та економічній сферах;

– низький рівень заробітної плати, що спонукає до масової міграції найбільш активної кваліфікованої робочої сили за кордон;

– недосконаліть податкової політики щодо стимулювання попиту на робочу силу;

– неефективність заходів держави щодо сприяння малому та середньому бізнесу під час створення ним нових робочих місць;

– відсутність дієвої системи залучення інвестицій для модернізації галузей реальної економіки з умовою збереження робочих місць.

Основними чинниками, які впливають на формування ринку праці країні, є демографічні, соціальні, економічні, політичні та правові.

Отже, законодавча та виконавча влади мають якнайшвидше створити передумови розв'язання зазначених проблем, сприяти якнайповнішому використанню трудового потенціалу суспільства. Необхідність таких дій посилюється у зв'язку із неминучим скороченням у найближчій перспективі чисельності населення працездатного віку та його старінням. Прогнози розвитку ринку праці, у тому числі вивчення диспропорцій на ньому мають стати невід'ємною складовою всіх стратегічних документів, програм розвитку всіх без винятку галузей економіки та регіонів і територіальних одиниць. Необхідно розв'язати і наявні суперечності між Законом про зайнятість, Кодексом законів про працю, результатами реформи аграрного сектора, зокрема розпаювання землі. Створення нових робочих місць через чітко спрямовані інвестиції має стати рушійною силою розвитку пріоритетних галузей та регіонів. Пріоритети створення нових робочих місць обумовлені основними напрямами розвитку національного та регіональних економічних комплексів, спеціалізацією окремих регіональних структур і, через попит на робочу силу, розвитком ринку освітніх послуг. Реформування оплати праці має не лише забезпечити належний рівень життя, але й стимулювати населення до активної поведінки на ринку праці, до ефективної трудової діяльності [3].

Висновки. Одним із типів ринків за економічним призначенням є ринок праці. Ринок праці є самостійною комплексною системою в ринковій економіці, водночас функціонально пов'язаною з ринком товарів і послуг, ринком капіталу, ринками житла, інформації, освітніх послуг та духовних благ, ринком робочих місць і, з одного боку, безпосередньо залежною від зазначених ринків, а з іншого – такою, що впливає на їхнє формування. Ринок праці як частина ринкової структури забезпечує рух товарів і послуг, спрямовуючи та вилучаючи ресурси з галузей народного господарства відповідно до руху капіталів і товарів. Основними чинниками, котрі впливають на формування ринку праці країни, є демографічні, соціальні, економічні, політичні та правові.

Ринок праці охоплює сукупність механізмів, що забезпечують узгодження та координацію попиту і пропозиції праці, купівлю-продаж робочої сили та визначення її ціни, організацію оплати праці й соціальних захист найманих працівників через систему соціального страхування. Процес функціонування національного ринку праці характеризується наявністю суперечливих тенденцій та певних проблем. Вирішення цих проблем повинно мати наукове підґрунтя. Однією з важливих проблем працевлаштування є невідповідність професійно-кваліфікаційної структури безробітного населення потребі робочої сили. Для її вирішення існує система переорієнтації, перепідготовки та підвищення кваліфікації незайнятого населення. Поряд з працевлаштуванням на постійній основі одним з напрямів реалізації політики зайнятості є організація громадських робіт. Також необхідним є розрахунок перспективних потреб ринку праці в розрізі професійній структури за кваліфікованими рівнями та їх узгодження з навчальними програмами підготовки спеціалістів в ВНЗ та професійні технікуми навчальних закладів. Це дозволить створити нові робочі місця, дещо зменшити пропозицію робочої сили на ринку праці України. Подальша політика, спрямована на розвиток пріоритетних галузей господарства країни дозволить знизити рівень безробіття в державі та підвищити життєвий рівень населення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Зірко О. В.

Література: 1. Бараник З. П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка / З. П. Бараник. – К. : КНЕУ, 2007. – 370 с. 2. Пилипенко С. М. Економіка праці : навч. посіб. / С. М. Пилипенко, А. А. Пилипенко. – Х. : ХДЕУ, 2001. – 228 с. 3. Єганов О. Ю. Економіка праці: навч. посіб. / Єганов О. Ю., Карась П. М., Красночубенко К. В. – Миколаїв : УДМТУ, 2001. – 48 с. 4. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

УДК 330.101.642

Бех О. В.
Гавриленко В. О.

Студенты 2 курса
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены пути повышения конкурентоспособности предприятия. Углубленно изучены факторы, которые имеют наибольшее влияние на повышение конкурентоспособности предприятия с учетом особенностей современного рынка.*

Ключевые слова: *конкурентоспособность, факторы конкурентоспособности, инновационная политика, трудовые ресурсы.*

© Бех О. В., Гавриленко В. О., 2015

Анотація. *Розглянуто шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства. Поглиблено вивчено фактори, які мають найбільший вплив на підвищення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням особливостей сучасного ринку.*

Ключові слова: *конкурентоспроможність, чинники конкурентоспроможності, інноваційна політика, трудові ресурси.*

Annotation. *This article focuses on how to raise the competitiveness of the enterprise. Thoroughly studied the factors that have the greatest impact on improving the competitiveness of enterprises, taking into account the features of the modern market.*

Keywords: *competitiveness, competitive factors, innovation policy, human resources.*

Сегодня ни одно предприятие не может рассчитывать на то, что найдется рынок, недоступный для более мощных производителей, а потому проблема обеспечения конкурентоспособности, как собственной продукции, так и самого предприятия, будет требовать постоянных решительных действий для своего разрешения. Проблема увеличения конкурентоспособности касается, по сути, всех сторон жизни общества.

А. Смит – один из основоположников идей классической школы политической экономии, впервые доказал, что конкуренция, уравнивая нормы прибыли, приводит к оптимальному распределению труда и капитала. Проблема качества и конкурентоспособности является определяющей в промышленном развитии стран мира. Она имеет глобальный характер, так как с одной стороны определяет многие аспекты экономической и социальной политики стран, а с другой – задевает интересы всех их граждан, выступающих в роли потребителей [6].

Актуальность данной проблемы в современной экономике имеет универсальный характер. От того, насколько успешно она решается, зависит экономическая судьба любого субъекта хозяйствования. В последнее время в Украине происходит постепенное усиление конкуренции на потребительском рынке, изменение спроса и предложения на разные товары способствует обязательному формированию в структуре системы управления конкурентоспособностью предприятий, способной адекватно реагировать на влияние переменчивости и неопределенности внешней и внутренней среды.

Существует закон, направленный на установление, развитие и обеспечение торговых и других честных обычаев ведения конкуренции при осуществлении хозяйственной деятельности в условиях рыночных отношений. Он определяет правовые основы защиты субъектов хозяйствования и потребителей от недобросовестной конкуренции [1].

Проблемы конкурентоспособности нашли отражение в публикациях таких экономистов, как: М. Портер, И. Ансоф, Г. Асель, Ж.-Ж. Ламбен, Ф. Котлер, Г. Минцберг, А. Томпсон, А. С. Воронкова, Т. И. Гончарук, Н. В. Куденко, В. М. Полищук, С. Е. Шершнева и др.

Цель статьи – проанализировать факторы, которые влияют на повышение конкурентоспособности предприятий Украины.

Существует ряд факторов, влияющих на конкурентоспособность фирмы. Их можно разделить на внутренние и внешние.

К внешним факторам относятся: политическая обстановка в государстве и влияние государства на ценовую политику, налоговую, внешнеэкономическую, финансово-кредитную, научно-техническую и инновационную политику, государственное регулирование качества продукции, антимонопольное законодательство, система мер государственной поддержки отечественного производителя, состояние спроса и предложения на рынке и развитие инфраструктуры рынка, наличие конкурентов и состояние конкуренции на рынке, размещение производственных сил и уровень концентрации производства, наличие сырьевых ресурсов, общий уровень техники, технологий и инноваций в отрасли.

Так как внутренние факторы имеют большее влияние на повышение конкурентоспособности предприятия, мы уделим им особое внимание [4].

Итак, для повышения конкурентоспособности предприятия необходимо обращать внимание на:

1) Внедрение инновационной политики предприятия, которая определяет возможность предприятия конкурировать не только на внутреннем, но и на внешних рынках. Цель инновационной деятельности определяет ее направленность на создание производства новых или отсутствующих на рынке товаров и услуг. Современная инновационная политика представляет собой совокупность научно-технических, производственных, управленческих, финансовых и других мер, направленных на производство и продвижение новой или улучшенной продукции на рынок сбыта. Инновация – это не просто нововведение, это современный технико-экономический процесс, который благодаря использованию новых идей и изобретений приводит к созданию лучших по своим качествам изделий, технологий, что помогает фирме занять определенную конкурентную позицию на рынке. Основной смысл инновации – это улучшение продукции, способов ее распределения и производства. В основе инноваций лежат качественно новые идеи и технологии. Необходимо понимать, что с ростом НТП растут и видоизменяются по-

требности, потребитель выдвигает все более сложные требования к рынку товаров и услуг. Задача инновационной политики – это удовлетворение этих потребностей. Для предприятия важно заранее предусматривать инновационные возможности, комплексно управлять всем инновационным циклом, что обеспечивает его конкурентоспособность и долгосрочную эффективность [3].

2) Наличие квалифицированных трудовых ресурсов, соответствующих требованиям международного рынка труда. Трудовые ресурсы являются одним из важнейших составляющих деятельности предприятия и важнейшим фактором повышения конкурентоспособности в глобальной экономике. Опыт зарубежных компаний говорит об усилении роли управления трудовыми ресурсами в системе факторов, которые обеспечивают конкурентоспособность предприятия. Согласно современным концепциям управления люди являются одним из важнейших экономических ресурсов предприятия, влияющим на его доход, конкурентоспособность и развитие. К сожалению, на сегодняшний день этот фактор является слабым звеном в деятельности отечественных предприятий. Очень немногие отечественные фирмы, в том числе крупные, заботятся об улучшении условий работы и мотивации своих сотрудников. В этом плане мы на порядок отстаем от европейских государств, Японии, Америки. Руководителям предприятий в первую очередь необходимо обратить внимание на мотивацию своих сотрудников, должны быть обеспечены соответствующие условия работы, отдыха, высокий уровень заработных плат, так как люди являются наиглавнейшим фактором развития любого предприятия [3].

3) Система управления качеством на предприятии. Сегодня, когда потребитель может выбирать из огромного числа предлагаемых товаров и услуг, одной из важнейших детерминант существования и развития предприятия на рынке является качество предлагаемых им изделий или услуг. Если же предприятие стремится к завоеванию международного рынка, тогда его продукция должна соответствовать международным стандартам качества и должна иметь сертификат соответствия системы качества международному стандарту ISO 9001. Соответствие системы управления качеством на предприятии международному стандарту ISO 9001 предполагает изменение организационной структуры предприятия, перестроения всех этапов производственного цикла: от проектирования продукции до ее сбыта. Предприятие должно сертифицировать все производство в целом и произвести «сертификацию системы качества». Продукция предприятия должна также соответствовать общепринятому международному стандарту безопасности продуктов – системе ХАССП [3].

4) Непрерывное совершенствование реализуемой на внутреннем рынке продукции национальных производителей и расширение их деятельности на международном рынке. Сюда можно отнести: обеспечение приоритетности продукции, изменение качества товара и его технических параметров с целью удовлетворения потребностей и конкретных запросов потребителя, определение преимуществ товара в сравнении с заменителями, определение недостатков товаров-аналогов, которые выпускают конкуренты, изучение методов конкурентов по совершенствованию аналогичных товаров, определение и использование ценовых факторов повышения конкурентоспособности продукции, новые приоритетные сферы использования продукции, дифференциацию продукции, обеспечивающую относительно стойкие преимущества потребителям, которым предоставляются определенные виды взаимозаменяемых товаров, влияние непосредственно на потребителя путем ограничения появления на рынке новых товаров, проведение рекламы, предоставление денежного или товарного кредита [3].

Рассмотрим более подробно, каким образом фирма-производитель способствует получению институциональным потребителем прибыли, а следовательно, и добивается высокой конкурентоспособности своей продукции. Как известно, прибыль представляет собой разницу валового дохода и валовых расходов. Или другими словами, какую сумму всех денежных поступлений, полученных в результате деятельности компании, за исключением расходов, эта деятельность потребовала. Поэтому прибыль может быть увеличена за счет двух факторов: либо путем снижения издержек, либо с помощью повышения дохода. Расходы потребителя могут быть снижены в результате: снижения цены потребляемого товара, сокращения стоимости эксплуатации продукта, снижения риска изготовления некачественного конечного продукта [5].

Столь же важное влияние, как расходы на уровень прибыльности фирмы-потребителя, делает повышение валового дохода, вызванное использованием данного товара. В частности, доход потребителя может вырасти:

– из-за повышения цен на его готовую продукцию в случае, если использованные технологии: позволили повысить качество, дали возможность выпустить принципиально новую продукцию, позволили произвести продукт, повысили престижность продукции [2];

– из-за роста количества продаваемых товаров (услуг). Так, появление банкоматов, т. е. специально защищенных автоматов, выдающих наличные деньги, позволило их покупателям – банкам расширить объем операций за счет круглосуточного оказания услуг своим клиентам [2].

Исходя из проведенного выше анализа, можно сделать вывод, что в условиях глубоких структурных изменений международного и национального рынка основная задача предприятия заключается в нахождении своей ниши в жестких условиях конкуренции на мировом и национальном рынках. Для этого предприятие, действующее в глобальной экономике, должно учитывать особенности современного рынка.

На первое место в условиях глобальной экономики выходят следующие факторы повышение конкурентоспособности предприятия: проведение инновационной политики, которая определяет возможность предприятия конкурировать не только на внутреннем, но и на внешних рынках; наличие квалифицированных трудовых ресурсов, соответствующих требованиям международного рынка труда; гибкая система управления качеством на предприятии; непрерывное совершенствование реализуемой на внутреннем рынке продукции национальных производителей и расширение их деятельности на международном рынке.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. О защите от недобросовестной конкуренции : Закон Украины от 07.06.96 № 237/96-ВР // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1996. – №36. – Ст. 165. 2. Фахциев Х. А. Определение конкурентоспособности предприятий / Х. А. Фахциев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2009. – № 4. 3. Должанский И. З. Конкурентоспособность предприятия : учеб пособие / И. З. Должанский, Т. А. Загорная. – Киев : Центр обуч. лит., 2006. – 384 с. 4. Конкурентные преимущества предприятия: оценка, формирование и развитие : монография / Ю. Б. Иванов, П. А. Орлов, О. Ю. Иванова. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2008. – 352 с. 5. Картавая Ю. А. Конкурентоспособность отечественной продукции / Ю. А. Картавая, В. М. Мотриченко // Финансово-кредитная система Украины в условиях интеграционных и глобализационных процессов (23–25 апреля 2014 г.). – Черкассы : ЧИБД УБС НБУ, 2014. – 507 с. 6. Друкер П. Менеджмент. Вызовы XXI века / П. Друкер. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2012. – 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ НА ПОЛІПШЕННЯ ТА РЕМОНТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ТА ПОДАТКОВОМУ ОБЛІКУ

УДК 657.471

Біленко А. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку. Розроблено пропозиції щодо усунення суперечностей, які виникають під час обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів на підприємстві.*

Ключові слова: *основні засоби, ремонт, поліпшення, фінансовий облік, податковий облік.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности учета расходов на ремонт и улучшение основных средств в бухгалтерском и налоговом учете. Разработаны предложения по устранению противоречий, возникающих при учете расходов на ремонт и улучшение основных средств.*

Ключевые слова: *основные средства, ремонт, улучшение, финансовый учет, налоговый учет.*

Annotation. *The article discusses the features of cost accounting for the repair and improvement of fixed assets in the financial accounting and tax accounting. Give suggestions to eliminate inconsistencies that occur during the accounting cost of repairs and improvements for fixed assests.*

Keywords: *plant and equipment, repair, improvement, financial accounting, tax accounting.*

Основні засоби підприємств складаються з великої кількості конструктивних елементів, які виготовлені з різних за міцністю матеріалів, виконують різні технологічні функції, мають неоднакове експлуатаційне навантаження і внаслідок цього спрацьовуються нерівномірно і потребують ремонту. Досліджуючи розбіжності у фінансовому

© Біленко А. О., 2015

і податковому обліку з метою оподаткування, які стосуються витрат на ремонт основних засобів та їх амортизації, можна виявити значні резерви підвищення ефективності використання основних засобів. Це визначає актуальність, теоретичну і практичну значущість наукових досліджень із питань обліку витрат на ремонт основних засобів та їх амортизацію, а також розробки пропозицій щодо їх вирішення.

Метою роботи є порівняння вимог щодо віднесення витрат на ремонт та поліпшення основних засобів у бухгалтерському і податковому обліку.

Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання, а саме: розкрити поняття "основні засоби", проаналізувати відмінності в бухгалтерському та податковому обліку відображення витрат на ремонт та поліпшення основних засобів, розробити заходи щодо уникнення суперечностей у бухгалтерському та податковому обліку.

Об'єкт дослідження – витрати на ремонт та поліпшення основних засобів підприємства.

Предмет дослідження – нормативні положення щодо бухгалтерського та податкового обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів.

Окремі питання теорії, методики та організації обліку витрат на ремонт основних засобів вивчали: Чумаченко М., Ткаченко Н. М., Рудановський О. П., Кужельний М. В., Покропивний С. Ф., Голов С. та інші автори. Проте недостатньо в дослідженнях науковців висвітлено особливості, що стосуються відображення витрат на поліпшення основних засобів у обліку з метою оподаткування та у фінансовому обліку.

В економічній літературі особливу увагу приділено видам ремонтних робіт, які залежно від складності, характеру і періодичності проведення мають різну мету. За основу беруться різні ознаки, основні з них класифікуються залежно від мети, яку переслідує підприємство: технічний огляд, ремонт та поліпшення. За технічними ознаками ремонтні роботи поділяються на поточні, середні та капітальні ремонти. Здебільшого, з метою відображення їх в обліку ремонти основних засобів класифікуються залежно від способу здійснення – на підрядний (силами підрядної організації) та господарський (власними силами). За якістю поліпшення основних засобів види ремонтних робіт класифікуються на реконструкцію, модернізацію, технічне переозброєння, модифікацію та дообладнання. У бухгалтерському обліку для ідентифікації ремонтних робіт, як правило, залучають технічних фахівців, оскільки досить важко розрізнити їх за видами.

Так, порівняльний аналіз чинного нормативно-облікового законодавства України, міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку свідчить, що чіткого визначення поняття «технічне обслуговування», «ремонт» й «поліпшення основних засобів» немає, що ускладнює обліковий процес.

В бухгалтерському обліку витрати на поліпшення та ремонт основних засобів відображаються в П(С)БО 7 „Основні засоби" пп. 14, 15. У податковому обліку витрати на поліпшення та ремонт основних засобів відображаються під час визначення податку на прибуток у розд. IV ст. 144–146.

Зауважимо, що у податковому обліку відповідно до п. 146.11 ст. 146 розд. IV до поліпшення основних засобів належить як поточний, так і капітальний ремонт, витрати на проведення якого в межах ремонтного ліміту можна включати до податкових витрат. Витрати, які перевищують 10 % ремонтного ліміту, відносяться на збільшення первісної вартості відремонтованого або покращеного об'єкта основних засобів та амортизуються у складі цієї вартості [1].

Згідно з П(С)БО 7 „Основні засоби" збільшення первісної вартості основних засобів здійснюється на суму витрат, пов'язаних із поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що приводить до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкта. А витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід від його використання, зараховуються до складу витрат звітного періоду [2].

Отже, для обліку з метою оподаткування не є суттєвим характер ремонтних робіт і збільшення / зменшення майбутніх економічних вигід. Усі витрати в межах 10 % ліміту відображаються однаково як витрати звітного періоду.

Відрізняється і методика віднесення витрат на рахунки обліку.

У бухгалтерському обліку витрати на ремонт відображаються за дебетом рахунку 23 «Виробництво» або рахунків класу 9 «Витрати діяльності» та кредитом рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (якщо роботи виконує підрядник).

За умови виконання ремонтних робіт власними силами такі витрати відображаються за кредитом рахунків 20 «Виробничі запаси»; 22 «Малоцінні швидкозношувані предмети»; 65 «Розрахунки за страхуванням»; 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» тощо. За умови виконання поліпшення підрядником такі витрати відносять у дебет рахунку 15 «Капітальні інвестиції».

У податковому обліку витрати на капітальний ремонт включаються до складу первісної вартості основних засобів, а витрати на поліпшення основних засобів (залежно від їх використання) можна віднести до складу загальновиробничих витрат (п. 138.8.5), адміністративних витрат, спрямованих на обслуговування та управління підприємством (п. 138.10.2) та до складу витрат на збут (п. 138.10.3) [2]. Таким чином, витрати на ремонт та поліпшення

основних засобів акумулюються на різних рахунках бухгалтерського обліку та у складі різних вищеназваних витрат у податковому та бухгалтерському обліку.

З метою усунення відмінностей між фінансовим обліком та податковим обліком ремонтів та поліпшень основних засобів необхідно:

– чітко визначити поняття „ремонт", „поліпшення", „модернізація", „модифікація", „добудова", „дообладнання", „реконструкція об'єктів основних засобів" у Податковому кодексі України та Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби";

– виключити критерій 10 % сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів, що підлягають амортизації у Податковому кодексі України, з метою визначення не вартісного, а технологічно доцільного характеру проведення ремонтних робіт;

– при відображенні в обліку витрат на ремонти і поліпшення основних засобів мінімізувати фіскальну спрямованість критеріїв, надавши підприємствам право самостійно вирішувати, якого характеру роботи були проведені.

Реалізація таких пропозицій дозволить ураховувати не тільки фіскальну, а й регулятивну функцію податків. Тобто підприємства отримають можливість визначати вид проведених ремонтів (поточний ремонт, реконструкція, модернізація, дообладнання, поліпшення тощо), враховуючи саме технічні особливості конкретних об'єктів основних засобів. Це буде додатковим стимулом використання амортизаційних відрахувань як фінансового ресурсу в розширення та / або покращання матеріально-технічної бази.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 № 561 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua 2. МСФЗ 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : http://www.zakon.rada.kiev.ua 3. Податковий кодекс України : від 2.09. 2014 № 1668-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ ОБ'ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

УДК 346.25

Білоконева В. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано правове становище підприємств та їх об'єднань в Україні. Досліджено особливості підприємства як господарюючого суб'єкта та утворення об'єднання підприємств у ринкових відносинах України. Обгрунтовано, що підприємство як суб'єкт господарювання є центральною частиною системи господарського права України, його правовою основою.*

Ключові слова: *підприємство, господарська організація, реєстрація суб'єкта, законодавство, підприємницька діяльність, права, юридична особа, правове становище.*

Аннотация. *Проанализировано правовое положение предприятий и их объединений в Украине. Исследованы особенности предприятия как хозяйствующего субъекта и образование объединений предприятий в рыночных*

© Білоконева В. В., 2015

отношениях Украины. Обосновано, что предприятие как субъект хозяйствования является центральной частью системы хозяйственного права Украины, его правовой основой.

Ключевые слова: *предприятие, хозяйственная организация, регистрация субъекта, законодательство, предпринимательская деятельность, права, юридическое лицо, правовое положение.*

Annotation. *Analyzed the legal status of companies and associations in Ukraine. The features of the enterprise as a business entity formation and association of enterprises in market relations Ukraine. Proved that the company as an entity is a central part of the economic law of Ukraine and its legal basis.*

Keywords: *enterprise economic organization, the registration of the subject, legislation, entrepreneurship, law, legal person, the legal status.*

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що підприємство як господарюючий суб'єкт на цьому етапі становлення в Україні ринкових відносин займає своє важливе місце серед інших суб'єктів підприємництва. На сьогодні підприємства в Україні знаходяться не в найкращому фінансовому становищі. Це водночас є як наслідком, так і причиною наявного на цей час економічного розвитку в Україні.

Підприємницькі відносини складають серцевину ринкової економіки. А головною ланкою, первинним осередком цих відносин виступає підприємство.

Тому домінуюче місце серед суб'єктів господарського права належить такому суб'єктові, як підприємство. Це зумовлено особливими економічними і соціальними функціями підприємства в економічній системі, а саме функціями товаровиробника, який задовольняє суспільні потреби у продукції, роботах та послугах.

Поняття "підприємство" є узагальнюючим, або збірним. Воно, по-перше, визначає підприємства як суб'єкти господарського права стосовно всіх форм і видів власності в Україні (організаційні форми і види підприємств). По-друге, це поняття є загальногалузевим, тобто взагалі визначає промислові (фабрики, заводи, шахти), будівельні, транспортні, сільськогосподарські, торговельні та інші підприємства.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про підприємництво», що «підприємництво – це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством. Створення (заснування) суб'єкта підприємницької діяльності – юридичної особи, а також володіння корпоративними правами не є підприємницькою діяльністю, крім випадків, передбачених законодавством» [1].

Підприємство має необхідне для суб'єкта господарювання майно - основні і оборотні кошти, інші цінності, якими воно володіє, користується і розпоряджається на певному правовому титулі (на праві власності, господарського відання чи оперативного управління). Це майно юридично відмежоване, як правило, від майна власника підприємства і закріплене за підприємством як суб'єктом права. Основні і оборотні кошти знаходяться на самостійному балансі, гроші – на поточному рахунку підприємства в банку. Підприємство має печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Підприємство є самостійним суб'єктом права. З одного боку, закон визначає його компетенцію (права та обов'язки) як господарюючого суб'єкта, з іншого – зазначає, що підприємство є юридичною особою, яка не має у своєму складі інших юридичних осіб (ст. 1 Закону України "Про підприємства в Україні"). Цим підприємство істотно відрізняється від об'єднань підприємств (господарських об'єднань), до складу яких входять юридичні особи. Як господарюючий суб'єкт з правами юридичної особи підприємство починає діяти від дня його державної реєстрації. Таким чином, підприємство – це самостійна господарська організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку для здійснення господарської діяльності з метою задоволення суспільних потреб у товарі (продукції, роботах, послугах) і одержання прибутку, яка діє на підставі статуту, користується правами і виконує обов'язки щодо своєї діяльності, є юридичною особою, має самостійний баланс, поточний та інші рахунки в банках.

Законодавство України про підприємства оперує такими поняттями, як організаційні форми, види і категорії підприємств. Кожне з них вживається для класифікації підприємств за певними ознаками. Організаційна (організаційно-правова) форма передбачає класифікацію підприємств залежно від форм власності, визначених Конституцією України і Законом України "Про власність", та способів розмежування у підприємствах окремих форм власності й управління майном [2, с. 172].

Об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань.

Об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до ГКУ та законів України мають право утворювати об'єднання підприємств [3]. В об'єднання підприємств можуть входити підприємства, утворені за законодавством інших держав, а підприємства України

можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав. Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові, державна реєстрація, яких здійснюється на загальних засадах відповідно до ст. 58 ГКУ. Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватися як господарські об'єднання або як державні (комунальні) господарські об'єднання.

Господарським є об'єднання підприємств, утворене з ініціативи підприємств незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність. Господарські об'єднання діють на основі установчого договору та / або статуту, який затверджується їх засновниками.

До договірних господарських об'єднань належать :

1) Корпорації – об'єднання, які створюються підприємствами будь-якої форми власності на основі поєднання їх спільних виробничих, наукових і комерційних інтересів та централізованого управління діяльності. Для цього члени об'єднання делегують правлінню своїх повноважених.

2) Асоціації – договірні об'єднання, які створюються учасниками з метою координації їхньої діяльності (узгодження дій за номенклатурою товарів, цінами та маркетингом).

3) Промислово-фінансові групи – об'єднання, до складу яких можуть входити промислові та сільськогосподарські підприємства, банки, наукові та проектні установи й організації усіх форм власності, що мають за мету отримання прибутку. Промислово-фінансові групи створюються за рішенням КМУ. Різновидом таких груп є міждержавні промислово-фінансові групи, які складаються з українських та іноземних юридичних осіб і створюються на основі міжурядового або міждержавного договору за згодою ВРУ [4, с. 61].

До статутних об'єднань належать:

1) Концерни – об'єднання промислових, будівельних, транспортних, торговельних підприємств, наукових організацій, які створюються на основі повної фінансової залежності членів об'єднання від одного або групи підприємств. Фінансовою залежністю обумовлено те, що в концерні застосовується найвищий ступінь централізації управлінських функцій і повноважень концерну [5, с. 145].

2) Державні і комунальні господарські об'єднання – об'єднання підприємств відповідної форми власності, які утворюються переважно у формі корпорації або концерну.

3) Консорціуми – тимчасові статутні об'єднання промислового та банківського капіталу для досягнення статутної мети. Такою метою є досягнення певних результатів під час реалізації інвестиційно-будівельних проектів. Після її досягнення консорціуми ліквідовуються або перетворюються у постійно діюче господарське об'єднання [6, с. 36].

Отже, особливості правового становища статутних об'єднань полягають у тому, що:

– засновниками їх є власники і уповноважені органи, а не самі підприємства. Зокрема це стосується державних концернів і корпорацій. Так, українські корпорації та концерни загальнодержавної власності створюються, реорганізуються та ліквідуються рішеннями КМУ (постановами) [7, с. 267]. Склад членів і статути цих об'єднань затверджують відповідні галузеві міністерства і держкомітети (безпосередньо або за погодженням з Антимонопольним комітетом, Мінекономіки, Мінфіном України);

– статутні об'єднання діють на підставі затверджених засновниками статутів, тобто не мають установчих договорів. Отже, предмет і цілі їхньої діяльності визначають власники (уповноважені органи), а не самі члени об'єднань;

– особливістю правового становища державних статутних об'єднань є обмежене право виходу підприємств з них. Державні підприємства мають право вийти з державних об'єднань за згодою органів, визначених в актах про їхнє створення.

Важливість існування об'єднань підприємств в умовах сучасної ринкової економіки є вкрай необхідним. З посиленням західної та східної міжнародної конкуренції на ринку товарів та послуг, саме створення цих об'єднань на території України стало вкрай необхідним задля збереження здатності конкурувати.

Домінуюче місце серед суб'єктів господарювання належить підприємствам. Це зумовлено особливими економічними і соціальними функціями підприємства в економічній системі, а саме функціями товаровиробника, який задовольняє суспільні потреби у продукції, роботах, послугах. Тому законодавчий інститут підприємства як суб'єкта господарювання є центральною частиною системи господарського права України, його правовою основою [8, с. 123]. Усі основні закони та інші нормативні акти господарського законодавства приймаються, виходячи з економічного та правового становища підприємства.

Беручи до уваги усе вищезазначене, можна дійти висновку, що господарське об'єднання є складною господарською організацією, яка створена на основі поєднання матеріальних інтересів підприємств-учасників, діє на підставі установчого договору або статуту і реєструється як юридична особа, за виключенням промислово-фінансових груп.

Якщо на ринку підприємства не будуть об'єднуватись, то вони будуть у будь-якому разі поглинені більш потужними корпораціями чи іншими видами об'єднань. Саме тому об'єднання – це єдиний захист задля збереження свого існування як на внутрішньому, так і на зовнішньому міжнародному ринку товарів та послуг.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Про підприємство в Україні : Закон України від 07.02.91 № 698-XII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №14. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-12 2. Мандриковський М. М. Господарське законодавство : навч. посіб. / М. М. Мандриковський. – 2-ге вид. – Львів : Вид-во Нац. Ун-ту „Львівська політехніка", 2011. – 172 с. 3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15 /page 4. Підопригора О. А. Цивільне право України. Правові основи підприємництва / О. А. Підопригора, В. О. Сумін, О. О. Підопригора. – Київ : Юрінком, 2011. – 61 с. 5. Правові основи підприємницької діяльності / За ред. В. І. Щакуна, П. В. Мельника, В. М. Поповича. – Київ : Правові джерела, 2011. – 145 с. 6. Щербіна В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербіна. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 600 с. 7. Правове регулювання господарських відносин за участю промислових підприємств / За ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. – Київ : Право, 2010. – 267 с. 8. Пилипенко А. Я. Господарське право / А. Я. Пилипенко, В. С. Щербина. – К. : Вентурі, 1996. – 288 с.

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

УДК 341.221.28(477)

Білокудря А. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сучасне законодавство України щодо регулювання господарських правовідносин. Досліджено основні проблеми розгалуженості господарського законодавства. Запропоновано нову концепцію здійснення правового регулювання господарської діяльності.*

Ключові слова: *господарське законодавство, господарські правовідносини, господарське право, законодавчий акт, правова база, прогалини.*

Аннотация. *Проанализировано современное законодательство Украины относительно регулирования хозяйственных правоотношений. Исследованы основные проблемы разветвленности хозяйственного законодательства. Предложена новая концепция осуществления правового регулирования хозяйственной деятельности.*

Ключевые слова: *хозяйственное законодательство, хозяйственные правоотношения, хозяйственное право, законодательный акт, правовая база, пробелы.*

Annotation. *Current legislation of Ukraine regarding regulation of economic relations is analyzed. The main problems of branching of economic legislation are investigated. The new concept of the implementation of legal regulation of economic activity is proposed.*

Keywords: *economic legislation, the economic relationship, commercial law, statute, legal framework gaps.*

У сучасних умовах одним з найважливіших факторів в раціональному функціонуванні ринкової економіки в Україні є правове забезпечення господарської діяльності, що включає, зокрема, створення законодавчої основи,

© Білокудря А. В., 2015

тобто системи нормативних актів, які визначають правовий статус суб'єктів господарювання та регламентують різні аспекти господарської діяльності.

На сьогодні в Україні у зв'язку з економічними та соціально-політичними факторами процес становлення та досконалого функціонування національного господарського законодавства зазнає певних труднощів.

Проблеми вдосконалення господарського законодавства України дослідили такі вчені, як: А. Бобкова, В. Борисова, В. Винник, В. Гайворонський, М. Дутов, Р. Знаменський, В. Єршова, З. Заменгоф, М. Ісаков, В. Кравчук, В. Лаптєв, В. Мамутов, О. Подцерковний, А. Поляничко, Б. Розовський Н. Саніахметова, В. Селиванова, В. Спасибо-Фатєєва, А. Старцєв, Р. Шершеневич, В. Щербина та ін.

З моменту здобуття Україною державної незалежності було зроблено серйозні кроки для створення законодавства, що відповідає потребам ринкової економіки, і зламу старих правових інститутів, характерних для епохи планового розподілу. З формальної точки зору Україна за багатьма позиціями має набір цілком сучасних правових інститутів. Однак ефективна правова база, що забезпечує розвиток ринкової економіки, залучення інвестицій та економічне зростання, поки ще не створена.

Незважаючи на те, що з 1 січня 2004 року набрали чинності основні нормативно-правові акти, спрямовані на врегулювання господарських правовідносин, тобто новий Господарський кодекс України (далі по тексту ГК), прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. [1] та Цивільний кодекс України (далі по тексту ЦК), прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. [2], вони не вирішили всі проблеми. Робота з урегулювання господарських відносин триває і буде тривати, цей процес нескінченний. Компетентними законодавчими органами держави постійно приймається ряд законів та інших нормативних актів, а також перебувають у стадії обговорення не менш значущі законодавчі та підзаконні нормативні акти, які є джерелами господарського права. Президент України, Кабінет Міністрів, Верховна Рада і досі активно продовжують роботу з упорядкування господарського законодавства.

В Українському законодавстві існує велика кількість актів підзаконного рівня. Саме вони створюють юридичний механізм реалізації і функціонування законодавчих актів. Головна проблема в тому, що під час розробки підзаконних актів не завжди враховуються норми законів, що регулюють ці правовідносини, а це, в свою чергу, призводить до постійних колізій. Також велика роль у господарському законодавстві локальних нормативних актів, прийнятих суб'єктами підприємництва з метою регулювання власної діяльності. Такі акти можуть відноситися до діяльності підприємства в цілому (Статут) і до окремих його структур зокрема, можуть також регулювати внутрішньогосподарські відносини (Положення про філію, представництво). Режим комерційної таємниці на тому чи іншому підприємстві встановлюється локальним нормативним актом (наприклад, наказом про облікову політику підприємства). Але керівництво підприємства не завжди сумлінно ставиться до розробки, прийняття і виконання вказаних вище документів локального характеру, що впливає на регуляторну політику господарського законодавства [3, с. 2].

Складовою правової системи є загальновизнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори – як двосторонні (про торгівлю та економічне співробітництво), так і багатосторонні (Конвенція про міжнародну купівлю-продажу товарів, КДПВ) [4]. Щоб жити зі світовим співтовариством у гармонії, норми господарського законодавства України мають відповідати світовим стандартам. Це можливо тільки тоді, коли норми законодавчих, перелічених вище, документів, якщо вони діють постійно і «прижилися», будуть вноситися в національне законодавство (як закони, так і підзаконні нормативні акти).

Для оновлення чинного законодавства корисною і необхідною є активна правотворча діяльність. Проте в українському законодавстві гостро постає проблема зниження взаємоузгодженості законодавчих актів та ускладнення їх практичного застосування. Якість багатьох законодавчих актів, які визначають розвиток ключових галузей економіки, залишає бажати кращого. У зв'язку з тим, що податкова система виступає головним інструментом впливу держави на розвиток господарства, визначення пріоритетів економічного і соціального розвитку, необхідно, щоб вона була адаптована до нових суспільних відносин та відповідала світовому досвіду.

Нестабільність податкової системи – головна проблема реформи оподатковування. Негативну роль відіграють постійний перегляд ставок, зміна кількості податків, пільг та інших внесків, що, в свою чергу перешкоджає інвестиціям як вітчизняним, так і іноземним. У 2010 році Верховною Радою України був прийнятий новий Податковий кодекс [5], який постійно вдосконалюється та адаптується до економічної дійсності.

Невизначеним та нестабільним є законодавство України у сфері тарифів та адміністративних процедур. Сьогодні питання здійснення адміністративних процедур та судового контролю за діяльністю органів державної влади в Україні потребує ретельних наукових досліджень, треба будувати моделі, які б відповідали правовим системам та нашій історії. Також відсутній порядок та належний контроль в питаннях стандартизації і сертифікації продукції. Фінансова й економічна законодавча нестабільність ускладнюється кризою неплатежів, бюджетним дефіцитом та воєнним станом.

Велика кількість і безсистемність нормативних актів із регулювання господарських відносин – це головний недолік господарського законодавства, який, на жаль, вже став традиційним в Україні, і з кожним роком його

негативний вплив ще більше посилюється. Незважаючи на те, що діє такий кодифікований нормативний акт, як ГК, ще досі господарське законодавство не становить єдиної, цілісної системи. Вихідні поняття і положення господарського законодавства, як і раніше, розпорошені у значній кількості законодавчих актів, а норми кодексу носять відсильний характер.

Господарське законодавство виникло і розвивається на основі правового масиву, що має внутрішньоузгоджену систему. Господарський оборот представляє собою сукупність нормативних правових актів норм цивільного, адміністративного, фінансового та деяких інших галузей права. Юридичне джерело господарського права регламентується нормами ГК України, ЦК України.

Цивільні відносини в Україні є предметом регулювання не тільки Цивільного Кодексу. Відповідно до ст. 4 ГК майнові і особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом, не є предметом регулювання з боку Господарського кодексу, але в дійсності це не так. Зокрема, ГК встановлює важливі положення, що стосуються статусу юридичних осіб – державних унітарних підприємств, а також речових прав – права господарського відання і права оперативного управління. А між тим юридичні особи та речові права – прямий предмет регулювання ЦК. Більш того, відповідно до ЦК (ч. 2 ст. 9) законом можуть бути встановлені особливості регулювання майнових відносин у сфері господарювання, тобто Господарським Кодексом можуть бути введені спеціальні норми. Однак, окрім особливостей, ГК значною мірою дублює норми ЦК про юридичних осіб, право власності та зобов'язання [6, с. 16].

Світовий досвід правового регулювання в європейських країнах, таких як Австрія, Германія, Франція, показує, що ефективнішим було б розвивати спеціальне регулювання господарських відносин, тобто цивільне законодавство регулює цивільні процеси, господарське – господарські. Проаналізувавши правотворчу діяльність Франції та Німеччини, ми бачимо, що ще століття назад, впровадивши спеціальне законодавство, де поряд з Цивільним діє Торгове уложення, яке разом з іншими спеціальними законами регулює сучасні господарські правовідносини в цих країнах, забезпечена й до сих пір необхідна системність та функціональність роботи держави в цій сфері.

Можливо, рішення прийняти два вищеназваних кодекси не є найкращим варіантом, але і використати один з кодексів ЦК або ГК теж не вихід з положення, що створилося. В такому випадку нам погрожує шквал суперечок і заплутаності судової практики, зростання витрат учасників ринку, які будуть змушені будувати свою діяльність на основі суперечливих правил, що буде служити створенням сприятливих умов для корупції. На протязі вже десяти років, як діють одночасно два кодекси, все гостріше постає проблема чіткого визначення сфер діяльності кожного з них і вибору застосування тих чи інших положень одного або іншого кодексу.

Таким чином, на сьогодні повинен бути знайдений розумний баланс між нормами Цивільного кодексу та регулюванням, що міститься в законодавстві спеціального характеру. Там, де предмет регулювання вимагає розвитку спеціальних норм, кодекс повинен закріплювати загальні положення, що забезпечують можливість гнучкого підходу, відповідного мінливим потребам практики. Це дозволить, з одного боку, зберегти ключове значення кодексу як свого роду «економічної конституції», яка не піддається частим змінам, а з іншого боку, розвивати на базі принципів і загальних положень Цивільного кодексу спеціальні норми. На практиці це означає, що процеси внесення змін в Цивільний кодекс і розвиток спеціалізованого законодавства мають бути скоординовані. Тільки таким чином можна забезпечити єдину концептуальну основу і системність правової реформи [6, с. 15].

Господарське законодавство, як жодна інша галузь права, зазнало частих змін за останній час, і це не могло не відбитися на її сучасному стані. Система чинного господарського законодавства потребує значного вдосконалення. Необхідно, щоб вона відповідала сформованим економічним відносинам, оперативно реагувала на розвиток та зміни в суспільному житті та сприяла формуванню в потрібному для розвитку держави напрямку. Необхідно усунути ряд основних недоліків, таких як: декларативність законодавчих актів; прогалини у правовому регулюванні певних відносин; необґрунтоване дублювання правових норм. Водночас необхідно скасувати ряд законодавчих актів у зв'язку з фактичною втратою їх значення та наявністю в них концептуальних протиріч основним принципам і положенням цивільного та господарського законодавства [7, с. 36].

В умовах інтеграції України до Євросоюзу виникає необхідність функціонування міждержавних господарських зв'язків, їхнього відновлення та зміцнення. Тому необхідним є створення правової бази міждержавної господарської діяльності, узгодженої з уже прийнятими актами національного законодавства, яке, в свою чергу, має бути узгоджене з нормами міжнародного права. Нові ринкові відносини ще не зазнали відповідного законодавчого врегулювання, що відбивається великою кількістю прогалин в українському законодавстві, які мають бути врегульовані парламентом України та іншими суб'єктами законодавчого процесу. Потрібно розробити цілісну концепцію правового регулювання господарської діяльності в нових умовах, якщо Україна як правова держава хоче мати стабільне і добротне законодавство, яке б не лише виконувало роль регулятора суспільних відносин, а й сприяло недопущенню правопорушень суб'єктами господарювання.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144. 2. Цивільний кодекс України від 16.01.03 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356. 3. Фролов Ю. Н. Проблемы совершенствования хозяйственного законодательства Украины на современном этапе / Ю. Н. Фролов // Вісник Донецького національного університету, 2011. – С. 10–15. 4. Про договори міжнародної купівлі продажу товарів Віденська конвенція ООН : від 11.04.1980 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 15. – Ст. 1171. 5. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №13. – Ст. 112. 6. Цивільний та господарський кодекси України: Аналіз поточного стану та тенденції вдосконалення: дослідження і аналіз / За ред. Шишкіна С. А., Дробишева П. Ю. ; Центр соціально-економічних досліджень, 2006. – 57 с. 7. Знаменский Г. Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития / Г. Л. Знаменский. – К. : Наук. думка, 2012. – 56 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 387.65.34

Білокудря Т. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано поняття «фінансові результати», що надано в нормативно-правовій базі. Розглянуто методичний, технологічний та організаційний аспекти обліку фінансових результатів. Досліджено вплив облікової політики на формування фінансового результату на підприємствах.*

Ключові слова: *організація, фінансові результати, доходи, витрати, облікова політика, документообіг, робочий план рахунків.*

Аннотация. *Проанализировано понятие «финансовые результаты», данное в нормативно-правовой базе. Рассмотрено методический, технологический и организационный аспекты учета финансовых результатов. Исследовано влияние учетной политики на формирование финансового результата на предприятиях.*

Ключевые слова: *организация, финансовые результаты, доходы, затраты, учетная политика, документооборот, рабочий план счетов.*

Annotation. *The analysis of the legal framework the concept of "income" Methodical, technological and organizational aspects of accounting for financial results, the effect of accounting policies on the formation of financial performance in the workplace.*

Keywords: *organization, financial results, revenues, costs, accounting policy, workflow, working chart of accounts.*

Раціональна організація бухгалтерського обліку займає основне місце в управлінні підприємством. І саме тому організація обліку фінансових результатів та їх відображення у фінансовій звітності підприємства постійно потребує вдосконалення та подальших досліджень з метою їх аналізу та контролю.

Аналіз наукових досліджень показав, що дослідженням цієї проблеми займалися ряд вчених, таких як: Г. В. Станівчук [4], Н. Коришко [2], О. Будко [1], Л. В. Параскевич, Ф. Ф. Бутинець, М. Г. Чумаченко, Н. В. Прохар [3] та ін. Однак уніфікація методології облікових підходів з питання обліку фінансових результатів потребує подальшого вдосконалення.

Мета наукової статті полягає у теоретичному обґрунтуванні організації обліку фінансових результатів на підприємствах України.

© Білокудря Т. С., 2015

Огляд нормативно-правової бази показав, що в законодавстві не розглядається власне поняття «фінансові результати». Зокрема, у частині законодавчих актів із бухгалтерського обліку обґрунтовано лише сутність понять «прибуток» та «збиток» (НПСБО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»). Отже, наведені поняття недоцільно ототожнювати, оскільки недостовірність даних впливає на формування інформації про господарську діяльність у бухгалтерському обліку. Недоліком законодавства України є те, що в нормативно-правових документах, які регулюють питання організації та ведення бухгалтерського обліку, відсутнє визначення «фінансові результати», а обґрунтовано лише часткові категорії щодо нього.

Відповідно до НПСБО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [6] прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витратами, а збиток – перевищення витрат над сумою доходу, для отримання якого вони понесені. Отже, фінансовий результат (прибуток або збиток) розраховується як різниця між доходами та витратами.

Визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку згідно з вимогами П(С)БО 15 "Дохід", а витрати – П(С)БО 16 "Витрати".

Організація обліку залежить від багатьох чинників: технологічного процесу на підприємстві; складу та обсягу відомостей, необхідних для управління господарськими процесами; нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський облік; принципів матеріальної відповідальності; структури бухгалтерського апарату та розподілу обов'язків між працівниками; документообігу; форми ведення бухгалтерського обліку; наукової організації праці.

Соколов Я. В. виділяє такі складові основної процедури бухгалтерського обліку: інвентар, вступний баланс, журнал, Головна книга, оборотна відомість і заключний баланс.

Нормативно–правова база передбачає, що методика обліку визначається обліковою політикою, яка обирається кожним підприємством самостійно. Тому від правильно сформованої облікової політики залежать кінцеві результати діяльності підприємства та стратегія його розвитку в майбутньому.

Підприємство, обираючи облікову політику на поточний рік, забезпечує організацію обліку відповідно до показників форм річної фінансової звітності, знижує трудомісткість і тривалість формування фінансової звітності, забезпечує використання оптимальних методів облікових робіт із метою отримання очікуваних результатів фінансово-економічної діяльності підприємства.

Під час дослідження впливу методів облікової політики, облікових оцінок на фінансовий результат доведено, що облікова політика сформована адміністрацією підприємства, відкриває можливості для обрання методологічних прийомів, що може радикально змінити фінансовий стан підприємства. Вибір методу амортизації, методу оцінки вибуття запасів, нарахування резерву сумнівних боргів змінює фінансовий стан, що відображений у балансі чи у звіті про фінансові результати.

Основу організації поточного обліку фінансових результатів формують дані аналітичного і синтетичного обліку. Основними носіями поточного обліку фінансових результатів є облікові реєстри аналітичного та синтетичного обліку, де фінансові результати відображаються за відповідними даними.

Для оптимальної організації бухгалтерського обліку фінансових результатів на підприємстві має бути своєчасно та чітко організований документообіг, графік якого затверджується наказом керівника підприємства.

Для організації обліку фінансових результатів будь-яке підприємство має розробити власний робочий план рахунків. Під час складання робочого плану рахунків необхідно максимально забезпечувати потрібною фінансово-економічною інформацією управлінські структури підприємства, а також гарантувати прозорість фінансового обліку [1].

Узагальнюючою формою фінансової звітності, в якій формуються фінансові результати, є форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», який складають відповідно до затвердженого НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», в якому визначається мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків визначення фінансових результатів проводиться через закриття субрахунків за окремими видами діяльності рахунку 79 «Фінансові результати», а разом з тим – визначення кінцевого сальдо, яке списують на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». До плану рахунків підприємства слід включити рахунки 7 класу «Доходи і результати діяльності», рахунки 9 класу «Витрати діяльності» та рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

У бухгалтерському обліку і фінансовій звітності важливим є правильне визначення фінансових результатів за видами діяльності. На сьогодні проблемним залишається питання щодо неузгодженості класифікації видів діяльності та субрахунків бухгалтерського обліку, на яких формуються і визначаються фінансові результати. Відповідно до НП(С)БО і Плану рахунків формування показників здійснюється за такими статями: результат операційної діяльності, результат фінансових операцій, результат іншої звичайної діяльності, результат надзвичайних подій.

Таким чином, облікова політика стосується тільки методів та процедур складання звітності підприємства, що можливе шляхом безперервного ведення бухгалтерського обліку, а організація обліку включає три аспекти: методичний (облікова політика), технологічний та організаційний [3, с. 87].

Методичний аспект відображає методи оцінки активів і зобов'язань, порядок визнання доходів і витрат тощо.

Технологічний аспект включає розробку Робочого плану рахунків, вибір форми обліку, порядок документообігу, періодичність інвентаризацій та складання внутрішньої звітності.

Організаційний аспект характеризує ведення обліку з точки зору побудови бухгалтерської служби, її місця в управлінській структурі підприємства та взаємодії з іншими службами підприємства.

Організацію бухгалтерського обліку фінансових результатів можна навести у такому вигляді (рис. 1) [3].

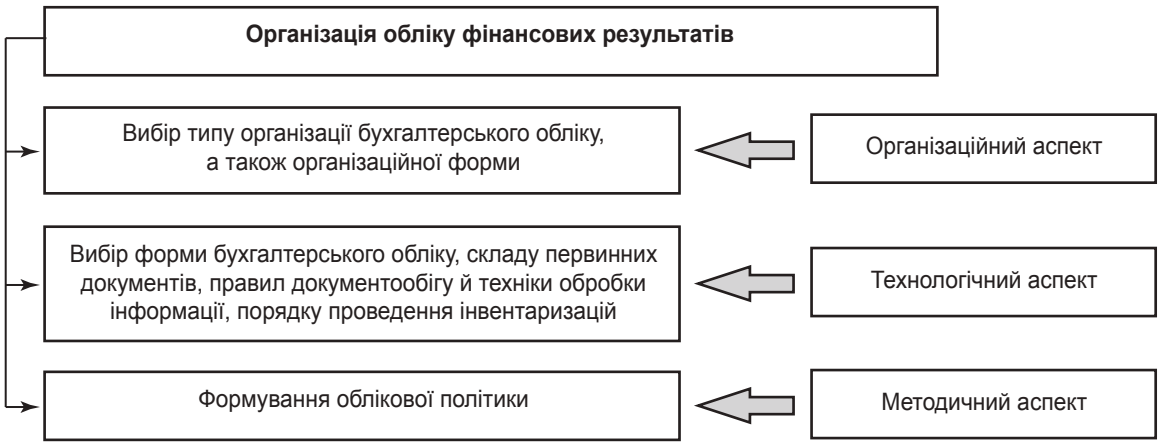

Рис. 1. **Організація обліку фінансових результатів**

Дослідження показали, що фінансовий результат є досить складною та багатогранною категорією. Правильне та достовірне визначення фінансового результату забезпечується через використання загальноприйнятих принципів визнання доходів, витрат і їх розподілу за звітними періодами. Організація обліку фінансових результатів на підприємстві можна розглядати у трьох аспектах, заключним етапом якого є формування облікової політики підприємства. Для того щоб обліковий процес був максимально ефективним, потрібно розробляти власний робочий план рахунків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Будько О. Облікова політика як інструмент впливу на фінансові результати діяльності підприємства / О. Будько // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – С. 232–235. 2. Коришко Н. Оранізація обліку фінансових результатів суб'єктів підприємницької діяльності / Н. Коришко // Економічний аналіз. – 2010. – №6. – С. 84–86. 3. Прохар Н. В. Облік доходів, витрат і фінансових результатів : проблеми теорії та практики : [монографія] / Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 257 с. 4. Станівчук Г. В. Організація обліку фінансових результатів діяльності підприємства / Г. В. Ставінчук // Збірник Вінницького національного аграрного університету. – 2011. – С. 45–48. 5. Параскевич Л. В. Проблеми обліку фінансового результату промислового підприємства / Л. В. Параскевич // Сталий розвиток економіки. – 2012. – С. 123–127. 6. НПСБО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/ show/z0336-13/

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

УДК 334.722(477):005.52

Богданова Т. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто проблеми розвитку малого підприємництва в Україні та шляхи їх подолання. Проаналізовано основні показники, які супроводжують діяльність малих підприємств. Запропоновано альтернативи збільшення могутності цього сектора як одного з перспективних важелів ринкової економіки.*

Ключові слова: *мале підприємництво, суб'єкти господарювання, кількість підприємств, обсяги реалізованої продукції, рейтинг DoingBusiness, ринкова економіка.*

Аннотация. *Рассмотрены проблемы развития малого предпринимательства в Украине и пути их преодоления. Проанализированы основные показатели, которые сопровождают деятельность малых предприятий. Предложены альтернативы увеличения могущества этого сектора как одного из перспективных рычагов рыночной экономики.*

Ключевые слова: *малое предпринимательство, субъекты хозяйствования, количество предприятий, объемы реализованной продукции, рейтинг DoingBusiness, рыночная экономика.*

Annotation. *In this article considered problems of development of small business in Ukraine and a way of their overcoming. It was analysed the main indicators which accompany activity of small enterprises. Offered alternatives of increase in power of this sector as one of perspective levers of market economy.*

Keywords: *small business, business entities, the number of enterprises, the volume of sales, ranking DoingBusiness, market economy.*

В Україні спостерігається підвищення інтересу до вивчення проблем малого підприємництва, це пов'язано зі змінами у чинному законодавстві (особливо податковому). Тому особливої актуальності набуває аналіз питання щодо проблем і перспектив малих підприємств в Україні.

У розвинених країнах приділяють значно більше уваги малому бізнесу, оскільки його внесок у ВВП становить близько 40–50 %, тоді як в Україні ця частка значно менша і становить 10 %–16 % [1]. Така різниця в стані малого підприємництва в Україні та розвинених країнах пов'язана з різним рівнем державної підтримки та регулювання. Загалом в Україні збільшення кількості малих підприємств стримується, безпосередньо, складністю процедури відкриття власної справи. Тому саме ця проблема обрана темою статті.

Метою цієї статті слід вважати висвітлення основних проблем діяльності малого підприємництва в Україні та перспективи подальшого розвитку, а також шляхи подолання наявних проблем.

Проблеми та перспективи діяльності малого підприємництва були розглянуті в працях таких вчених, як: З. С. Варналій, Л. І. Воротіна, Л. А. Колесніков, О. В. Прокопенко [1], Я. А. Жаліло [2], Т. А. Гоголь, О. В. Поліщук та В. В. Цимбал [3], В. В. Озаринська та ін.

З розвитком ринкових відносин посилилась роль малого бізнесу в державі. Становлення малого бізнесу України проходило у динамічних, часто змінюваних умовах. З переходом до економічних реформ в Україні відбувається швидке зростання недержавного сектора економіки, однією з форм якого є малий бізнес. Розвиток поняття «сектор малого та середнього бізнесу» в Україні розпочався з терміна «мале підприємство», який вперше був введений в обіг Законом колишнього СРСР від 4.06.1990 «Про підприємства в СРСР», де зазначалося (п. 2 ст. 3), що підприємство може належати до числа малих, незалежно від форми власності, відповідно до чисельності його працівників і обсягу господарського обороту [4]. Згідно з Господарським Кодексом малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні [5]. Більшість вчених під малим бізнесом розуміють діяльність, яка здійснювана невеликою групою осіб, або підприємство, кероване одним власником [6].

На 1 березня 2013 року на території України було зареєстровано 1346 тис. підприємств, з них приватних підприємств – 280 тис. [7]. В Україні найбільша кількість малих підприємств знаходиться в Києві, на другому місці – Автономна республіка Крим. По областях України статистика виглядала так: найвищі показники концентрації малого бізнесу в Київській, Дніпропетровській та Донецькій областях, найнижчі – в Рівненській, Чернівецькій та Волинській областях.

© Богданова Т. В., 2015

Частка малих підприємств в Україні, за офіційними даними державного комітету статистики, складає 95 % від загальної кількості усіх підприємств. А станом на кінець 2013 року їх число склало 373,8 тис. підприємств, що забезпечили 16,6 % ВВП країни [7].

Як розвивався малий бізнес в Україні впродовж 2010–2013 років, ми зможемо розглянути в наведеній нижче табл. 1.

Таблиця 1

Показники діяльності малих підприємств в Україні за 2010–2013 рр. [7]

Показник	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	357241	354283	344048	373809
Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	78	77	76	82
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	2164,6	2091,5	2051,3	2010,7
Кількість найманих працівників, тис. осіб	2043,7	2011,8	1951,6	1891,8
Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу реалізації, %	14,2	13,8	12,2	16,6

Дивлячись на показники табл. 1, ми бачимо покращення малого бізнесу в Україні. Спостерігається збільшення суб'єктів господарювання майже на 30 тис. одиниць. Проте бачимо значне зменшення кількості зайнятих працівників на 40,6 тис. робітників. Також спостерігається позитивна динаміка в частці обсягу реалізованої продукції малих підприємств. Видно що в 2013 році малими підприємствами було реалізовано найбільше за весь період, що склало 16,6 % загального обсягу реалізації.

Організація WorldBankGroup опублікувала рейтинг Світового банку DoingBusiness-2014, за результатами якого Україна перемістилася на 28 сходинок вгору (зі 140-го — на 112-е місце) за легкістю ведення бізнесу. Загалом у списку — 189 країн [8]. Такі тенденції свідчать про покращення становища, однак позиція все одно залишається низькою. Рейтинг DoingBusiness визначає рейтинг країн за легкістю ведення бізнесу за такими основними критеріями: реєстрація підприємства, отримання дозволу на будівництво, підключення до систем електропостачання, реєстрація власності, кредитування, захист інвесторів, обкладання податками, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів.

До десятки лідерів за рейтингом на січень 2014 року ввійшли такі країни: Сінгапур, Гонконг, Китай, Нова Зеландія, США, Данія, Малайзія, Республіка Корея, Грузія, Норвегія, Великобританія.

Як вже було зазначено, Україна знаходиться на 112 місці, поряд з Папуа-Новою Гвінеєю (113) і Ліваном (111). За категоріями місце України у рейтингу наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Рейтинг «DoingBusiness–WorldBankGroup» за легкістю відкриття бізнесу [8]

Рейтинги за категоріями	Doing Business-2014, рейтинг (місце)	Doing Business-2013, рейтинг (місце)	Зміна рейтингу
Реєстрація підприємства	47	50	+3
Отримання дозволу на будівництво	41	186	+145
Підключення до систем електропостачання	172	170	-2
Реєстрація власності	97	158	+61
Кредитування	13	24	+11
Захист інвесторів	128	127	-1
Оподаткування	164	168	+4
Міжнародна торгівля	148	148	-
Забезпечення виконання контрактів	45	45	-
Дозвіл неплатоспроможності	162	157	-5

Як видно з табл. 2, рейтинги України за всіма показниками є низькими, проте завдяки змінам у законодавстві (редагуванні податкового кодексу та закону «Про підприємництво») відбулося покращення за такими показниками, як:

– легкість реєстрації підприємства;

– отримання дозволу на будівництво;

– легкість реєстрації власності;

– кредитування;

– обкладання податками.

Проте такі показники, як отримання підключення до систем електропостачання, захист інвесторів, дозвіл неплатоспроможності, понизились.

До основних причин гальмування розвитку малого підприємництва в Україні відносять:

– неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого підприємництва, так і підприємництва в цілому;

– високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку;

– недостатня державна фінансова-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;

– відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;

– недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;

– обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;

– недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності [9].

Формування ринкової економіки в Україні пов'язане зі зростанням підприємницької активності в усіх галузях. Розвиток саме малого бізнесу є одним із найперспективніших засобів створення конкурентної ринкової системи. Малий і середній бізнес вважається найбільш динамічним елементом у структурі господарської діяльності. Кризові явища, котрі нині відбуваються у світовій та вітчизняній економіці, не залишили осторонь і банківський сектор економіки, який безпосередньо впливає на функціонування малого і середнього бізнесу в Україні [10].

Заснування власного підприємства стримується, головним чином, складнощами безпосередньо відкриття власної справи. Варто зазначити, що за останні декілька років розвитку малого бізнесу в Україні ця проблема стала менш гострою. Велика кількість початківців, які розпочинають власний бізнес, іноді не мають достатньої кількості необхідної інформації про процес реєстрації нового підприємства, мають змогу отримати її в державних органах реєстрації. Також нині існує значний ряд спеціальних консалтингових фірм, які надають інформацію, поради і зразки необхідних документів. В цілому ж величезним мінусом у процесі реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності в Україні є значні витрати часу, грошей і зусиль, тому ця операція наразі залишається трудомісткою і складною, особливо, порівняно з тим, як це відбувається в економічно розвинених країнах.

Досвід початківців і підприємців, що вже діють, показав, що 75 % на перше місце серед інших проблем ставлять дефіцит фінансів. Власних капіталів більшість не має, банківські кредити дають на 2–3 місяці з високою процентною ставкою, а інших доступних джерел фінансової підтримки малого бізнесу в Україні не існує [10].

Економіка України має великий потенціал економічного росту. Аби цей потенціал використати, дуже важливо, щоб ресурси, ризик та ініціатива були тісніше пов'язані між собою. Аналіз стану та проблем розвитку малого бізнесу в Україні свідчить про те, що в подальшому розвиток малого бізнесу без активного та позитивного втручання держави може призвести до згортання (в основному – через подальшу «тіньову» бухгалтерію) цього сектора економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруги. Ось чому для України на сьогодні особливо актуальним є розробка та реалізація обґрунтованої та ефективної державної політики підтримки розвитку малого бізнесу та стимулювання такої підприємницької діяльності, що є основою економічного та соціального благополуччя держави. Завдання нашої влади має базуватись на цілях, які збільшать кількість малих підприємств, а також полягатиме в забезпеченні в подальшому зростання зайнятості у цьому секторі економіки на рівні 25–30 % дієздатного населення та виробництва до 25 % ВВП. Це все можна зробити, здійснивши такі кроки :

– створення відповідної нормативно-правової бази;

– впровадження спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності малих підприємств;

– створення єдиної систему реєстрації та легалізації суб'єктів підприємництва;

– впровадження порядку кредитування малого підприємництва комерційними банками під гарантії бюджетних коштів;

– введення пільгового оподаткування прибутку комерційних банків, одержаного за рахунок кредитування малих підприємств тощо [11].

Отже, ситуація щодо розвитку малого підприємництва в Україні залишається на такому ж незадовільному рівні. Законодавчі органи і надалі намагаються усувати основні недоліки, проте поки що не досить ефективно. Таким чином, основними шляхами покращення стану розвитку малого підприємництва в Україні є створення

нормативно-правової бази зі сприятливими умовами, а також вдосконалення податкової політики та забезпечення раціонального функціонування спрощеної системи оподаткування. У подальшому ці проблеми необхідно постійно координувати і вирішувати якнайшвидше.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Прокопенко О. В. Малі підприємства України: поточний фінансово-економічний стан [Текст] / О. В. Прокопенко, Л. Б. Криворучко // Механізм регулювання економіки. – 2010. – №3. – С. 167–175. 2. Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні : Зб. ст. / ред. Я. А. Жаліла. – Серія «Безпека економічних трансформацій». – К., 2002. – Вип. 19. 3. Поліщук О. В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/392/380 4. Про підприємства в СРСР: Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік від 04.06.1990 №1529-I [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zakon1.rada.gov.ua 5. Господарський Кодекс України № 436-IV : Закон Верховної Ради України від 16.01.2003 (зі змін. від 17.06.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15 6. Аналітичний центр «Академія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academia.org.ua/?p=635 7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua 8. Рейтинг DoingBusiness-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://russian.doingbusiness.org/rankings 9. Іванілов О. С. Економіка підприємства / О. С. Іванілов. – К., 2009. – 728 с. 10. Бех Н. Особливості розвитку та функціонування малого і середнього бізнесу в Україні / Н. Бех // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 16–18. 11. Теоретичні та нормативно-правові основи малого бізнесу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sm.znaimo.com.ua/docs/63/index–305215–1.html?page=3

ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ІННОВАЦІЙНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО РОЛЬ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

УДК 338.24

Бульба А. О.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено та проаналізовано розвиток інноваційної діяльності в Україні. Визначено основні проблеми інноваційного ринку та запропоновано подальші напрями та тенденції інноваційного розвитку України, шляхи поліпшення інноваційного клімату.*

Ключові слова: *інновації, інноваційні механізми, інноваційний розвиток економічної і соціальної сфери.*

Аннотация. *Исследовано и проанализировано развитие инновационной деятельности в Украине. Определены основные проблемы инновационного рынка и предложены дальнейшие направления и тенденции инновационного развития Украины, пути улучшения инновационного климата.*

Ключевые слова: *инновации, инновационные механизмы, инновационное развитие экономической и социальной сферы.*

Annotation. *The article explores and analyzes the development of innovative activity in Ukraine. The main problems of innovative market and proposed future directions and trends of innovative development of Ukraine, ways to improve the innovation climate.*

Keywords: *innovation, innovative mechanisms, innovative development of the economic and social sphere.*

© Бульба А. О., 2015

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням розвитку інноваційних процесів присвячено багато праць зарубіжних учених: Й. Шумпетера, Б. Твісса, Т. Брайана, Б. Санта, Дж. Кейнса, Дж. Хікса, П. Друкера, П. Бартені, Х. Барнета, Є. Вітте, М. Портер та інших науковців. Значний вклад у дослідження інноваційних аспектів економічного розвитку внесли вітчизняні вчені: М. Туган-Барановський, М. Кондратьєв, О. Амоша, А. Гальчинський, В. Геєць, Л. Федулова, М. Чумаченко, Н. Чухрай, Р. Патора, В. Мединський, А. Левинсон та багато інших.

Незважаючи на значну кількість наукових праць щодо підвищення інноваційності економіки, проблема управління процесами інноваційного розвитку і створення організаційного механізму цієї діяльності залишається недостатньо висвітленою. Хоча саме ця складова науково-технічного прогресу значною мірою визначає темпи інноваційного розвитку економіки і зумовлює подальші дослідження в цій області [5].

Слід зазначити, що до недавнього часу розрізняли переважно два основні типи економічного зростання: екстенсивний і інтенсивний. За умов екстенсивного типу економічне зростання досягається шляхом кількісного приросту всіх елементів продуктивних сил, факторів виробництва і незмінного рівня технічної основи виробництва. Такий шлях економічного розвитку призводить до технічного застою, за якого кількісне зростання випуску продукції не супроводжується техніко-економічним прогресом і через це має затратний характер. За умов інтенсивного типу економічне зростання досягається шляхом якісного вдосконалення усієї системи продуктивних сил, насамперед речових і особистих факторів виробництва для збільшення масштабів випуску продукції.

У сучасній економічній літературі виділяють ще один тип економічного розвитку – інноваційний, який базується на сукупності прогресивних якісно нових змін, які безперервно виникають у часі та просторі і в умовах обмеженості ресурсів та факторів виробництва позитивно впливають на розвиток економіки [1].

Розвитку суспільства на основі інноваційної діяльності надають пріоритет багато країн порівняно з іншими структурними джерелами (розвиток на основі факторів виробництва, інвестицій тощо) та використанням усіх інших факторів. Аналізуючи концептуальні теорії інновацій, учені спостерігають їх спільну ознаку – повну (пряму чи опосередковану) підпорядкованість наявним темпам сталого інноваційного розвитку соціально-економічного і технічного прогресу [3].

Як зазначає М. Портер, інновації – це можливість здобуття конкурентних переваг. Інновації виявляються в новому дизайні продукту, у новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу, у новій методиці підвищення кваліфікації працівників.

Інноваційний розвиток економіки в розвинутих країнах здійснюється за трьома моделями:

– розвиток, що базується на лідерстві в науці і реалізації великомасштабних проектів (США, Англія, Франція);

– розвиток, що ґрунтується на нововведеннях, створенні привабливого інноваційного середовища і раціоналізації структури економіки (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

– розвиток, який стимулює нововведення шляхом створення інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйняття суспільством ролі науково-технічних нововведень і координації дій різних секторів у галузі науки і техніки (Японія, Північна Корея) [4].

Інноваційні механізми існують на трьох рівнях: макрорівень, регіональний та рівень підприємства. На макрорівні вирішуються три основні завдання, серед яких формування державної інноваційної стратегії, створення сприятливого інноваційного клімату для економіки у цілому, реалізація державних інноваційних програм. На регіональному рівні присутні аналогічні завдання, але вони прив'язуються до особливостей певних регіонів. Ці два рівні створюють умови для інтенсивного розвитку інноваційних процесів на рівні підприємницьких структур, вони покликані спрямувати підприємницьку ініціативу у русло інноваційних пріоритетів [5].

На жаль, в Україні практично відсутня інноваційна політика держави, що має бути спрямована на активне стимулювання розвитку промислового виробництва. Необхідно зазначити, що розвиток української економіки не зорієнтовано на активізацію інноваційної діяльності. Сьогодні Україна є однією з небагатьох країн світу, в якій відсутня сформульована стратегія інноваційного розвитку та не визначені концептуальні підходи до формування національної інноваційної системи. Державна підтримка інноваційної діяльності не сформувалася в систему ефективних заходів. Але певні дії щодо її становлення були прийняті Верховною Радою України у вигляді відповідних законів. На сьогодні законодавство України у сфері інноваційної діяльності складається із законів України „Про інноваційну діяльність"; „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"; „Про інвестиційну діяльність" та ін. [1].

За даними Інституту економіки і прогнозування Національної академії наук України, частка високотехнологічної продукції у структурі ВВП не перевищує 1 %. Кількість підприємств промисловості, де впроваджуються інновації, становить близько 10 % від їх загальної кількості, а наукоємність виробництва в Україні на порядок менша світового рівня. Спеціалісти зазначають, що, дійсно, інноваційних підприємств в Україні фактично ще менше, оскільки інновацією вважається також удосконалення прототипу [2].

Як наслідок, за оцінкою Світового економічного форуму, Україна посідає 77 місце за індексом конкурентоспроможного зростання серед 80 країн, щодо яких проводилися відповідні розрахунки. Інноваційна діяльність

України характеризується структурною деформованістю, інституційною неповнотою, неузгодженістю та незбалансованістю технологічних, економічних і соціально-ціннісних аспектів. Зазначалося, що інноваційні процеси в Україні не набули достатніх масштабів і не стали суттєвим фактором зростання ВВП [4].

Дані Державної служби статистики України показують, що у 2013–2014 рр. питома вага підприємств, що займалися інноваціями, становить 16,8 % і має тенденцію до зниження. Також зменшилося фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету з 224,4 млн грн у 2012 р. до 24,7 млн грн у 2013 р. [6].

Можна окреслити ряд причин такого становища. Насамперед велику роль відіграє складна економічна та політична ситуація, що характеризується важким становищем промисловості та нестабільністю. Також слід вказати на слабке фінансування та незадовільний зв'язок з виробництвом, відсутність на усіх рівнях управління систем менеджменту, орієнтованих на підвищення якості, ресурсозбереження, конкурентоспроможності продукції [1].

Обираючи інноваційний шлях розвитку, потрібно враховувати останні світові тенденції щодо інноваційної політики, що характеризуються ризиковим капіталом замість використання кредитів банку; конкуренцією у сфері високих технологій, що замінила економічну конкуренцію; науковим прогнозуванням та непрямим державним регулюванням розвитку технологій замість ринкового регулювання інновацій [3].

Висновки: Розробляючи подальші напрями та тенденції інноваційного розвитку України, потрібно вирішити питання стабілізації політичної та економічної ситуації в Україні; відпрацювати механізм структурно-технологічної перебудови виробництва зі збільшенням фінансування підприємств; зробити акцент на розвитку міжнародного співробітництва з питань інновацій і вдосконалити контроль екологічної безпеки під час запровадження інновацій та ін. [5].

Доцільним є удосконалення механізму залучення іноземних інвестицій. Для цього треба, перш за все, вдосконалити нормативну базу на основі визначення організаційно-методичних, інформаційних і правових засад іноземного інвестування. Передумовою цього повинна стати макроекономічна стабільність, що сприятиме акумулюванню внутрішніх і зовнішніх ресурсів шляхом підвищення довіри інвесторів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Філатов В. М.

Література: 1. Біловодська О. А. Еволюція факторів економічного росту та роль інновацій на сучасному етапі соціально-економічного розвитку / О. А. Біловодська // Механізм регулювання економіки. – 2002. – №3/4. – С. 169–184. 2. Кузнєцова О. М. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : зб. ст. / О. М. Кузнєцова. – Київ : Держкомстат. України, 2005. 3. Лепейко Т. І. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. / Т. І. Лепейко, В. О. Коюда, С. В. Лукашов. – К. : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 440 с. 4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2011 роки в умовах глобалізаційних викликів // Економіст. – 2009. 5. Харчук Б. Ю. Теоретичні аспекти категорій «інновація» та «нововведення» / Б. Ю. Харчук // Прометей. – 2007. – № 2. – С. 129–133. 6. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

АНАЛИЗ ХАРАКТЕРИСТИК КУЛЬТУРНОГО ЧЕЛОВЕКА

УДК 177.1

Валуйская В. С.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Определено понятия «культурный человек» и проанализированы характеристики культурной личности.*

Ключевые слова: *культура, человек, молодежь, поведение.*

© Валуйская В. С., 2015

Анотація. *Визначено поняття «культурна людина» та проаналізовано характеристики культурної особистості.*

Ключові слова: *культура, людина, молодь, поведінка.*

Annotation. *Article is devoted to the definition of "civilized man" and the analysis of the characteristics of cultural identity.*

Keywords: *culture, people, youth behavior.*

Современное общество, вступив в эпоху глобализации, столкнулось со многими проблемами. Одной из основных проблем является снижение интереса молодежи к культуре, ее истории, традициям, несоблюдение правил этикета и норм поведения, что в скором будущем может привести к анархии и полной деградации общества.

Изучением характеристик культурного человека занимались многие ученые, а именно А. И. Арнольдов [1], Ю. Г. Волков, В. И. Добреньков [2] и др., однако исследования о значимости культуры для молодежи и расширении вариантов определения «культурного человека» продолжаются и требуют дальнейших исследований, вот почему данная тема является актуальной в настоящее время.

Целью статьи является определение уровня культуры молодежи. Культура является практической реализацией общечеловеческих и духовных ценностей [3].

Культура – это, прежде всего, характерный (для данного человека, общества) образ мыслей и образ действий. В социологическом понимании культура, и в первую очередь ее ядро – ценности, регулируют взаимоотношения людей, это скрепы, объединяющие людей в единую целостность – общество. Следовательно, культура – важнейшая субстанция человеческой жизни, проникающая фактически повсюду, проявляющаяся в самых разнообразных формах, включая художественную культуру [2].

Культура – комплекс, включающий знания, верования, искусство, мораль, законы, обычаи, а также иные способности и навыки, усвоенные человеком как членом общества (Эдуард Тэйлор).

Культура представляет собой совокупность устойчивых форм человеческой деятельности, без которых она не может воспроизводиться, а значит — существовать [4].

Культура – широта и бескорыстие человеческих побуждений, интересов, стремлений, целей. Ее уровень исходит из того, насколько человек дорожит интересами своего народа, общества, всего человечества, современников, будущих поколений и в то же время каждой отдельной личности из всего социума. Каждый член общества обязан соблюдать существующие нормы и правила поведения, основные принципы которых заключаются в: уважении к окружающим, уважении к старшим и женщинам, понимании собственного достоинства. Нормы поведения определяют, что в действиях члена общества общепринято и допустимо, а что – нет. Единые и общепринятые правила обеспечивают высокий уровень взаимоотношений и общения в обществе.

Культурный человек всегда знает и готов соблюдать основные нормы поведения, при этом он внутренне убежден в их необходимости. Истинно воспитанный человек ведет себя подобающим образом не только на официальных приемах, не выставляет напоказ свои изысканные манеры, а проявляет свою воспитанность в самых незначительных поступках повседневной жизни. Соблюдение правил приличия, вежливость, доброжелательность должны выполняться естественно, непринужденно, без притворства и ложной скромности.

Для изучения проблемы была выдвинута гипотеза: современная молодежь практически не интересуется культурой и даже не старается выглядеть культурными личностями в глазах общества.

Опрос проводился с помощью анкеты, которая по своей структуре состояла из открытых и закрытых вопросов, респондентами выступила молодежь города Харькова в возрасте 16–30 лет.

По результатам анкетирования удалось определить, что культура в жизни молодежи занимает далеко не главное место. Данная проблема выражается в манере поведения личностей в обществе, в отношении к другим людям, в том, что люди могут выражаться нецензурно, при этом не задумываясь, как они выглядят в глазах социума. Вместо того чтобы развивать себя духовно и посещать театры, музеи, 30 % респондентов тратят свои выходные на посещение ночных клубов и просмотр телевизора (рис. 1).

Так же у молодежи возникают трудности с пониманием определения «культурный человек»: таким качествам, определяющим культурного человека, как воспитанности и патриотизму, респонденты поставили самые низкие оценки (рис. 2).

Для того чтобы нашу страну не настигла полная деградация общества, нужны решительные меры со стороны государства. И начинать нужно с самой распространенной и перспективной категории общества – молодежи. Можно предложить следующий ряд мероприятий для увеличения интереса молодежи к культуре: создание культурных организаций и сообществ, финансирование культурных мероприятий (театры, музеи, выставки), открытие бесплатных литературных вечеров, установление высоких штрафов за неподобающее поведение в общественных местах, нарушающие нормы культуры.

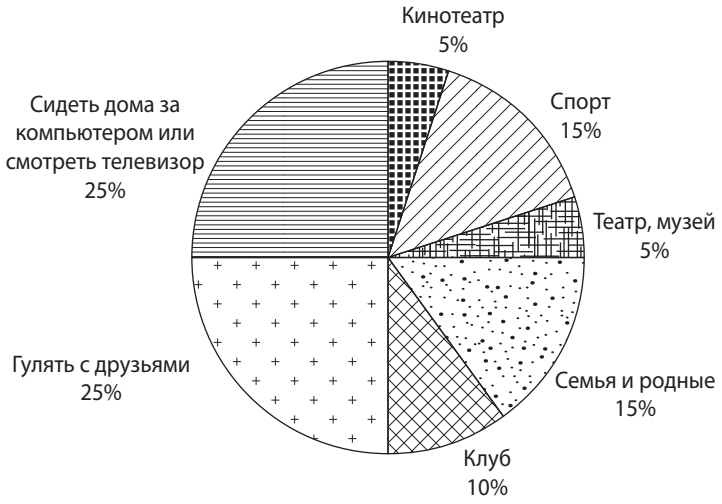

Рис. 1. **Организация культурной программы молодежи на выходные**

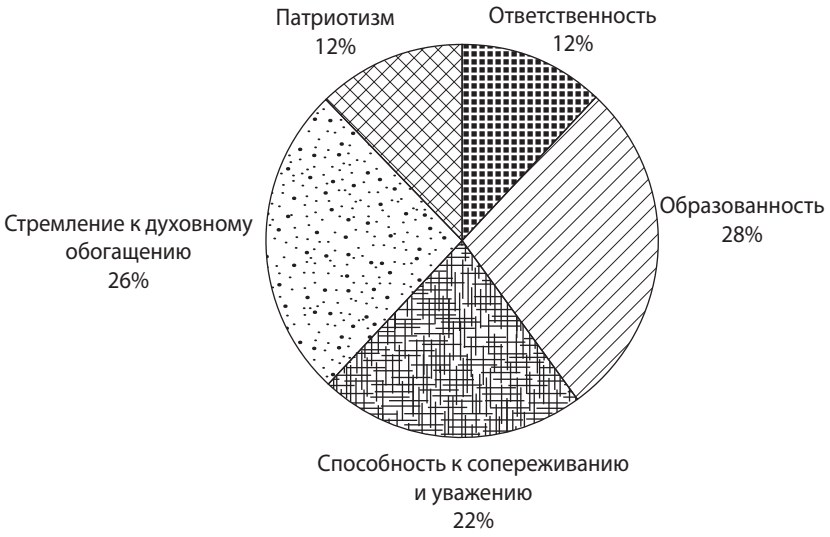

Рис. 2. **Черты, присущие культурному человеку**

Спасение утопающих – дело рук самих утопающих. Эта поговорка очень точно отражает способ решения данной проблемы. Если мы хотим жить в культурном обществе, необходимо начать с себя, развиваясь не только физически, но и духовно, мы сможем поднять нашу страну на новую ступень развития.

Научный руководитель – канд. социол. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Арнольдов А. И. Общество и культура: современный портрет / А. И. Арнольдов. – М. : МГУКИ, 2007. – 112 с. 2. Социология / Ю. Г. Волков, В. И. Добреньков, В. Н. Нечипуренко и др. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Гардарики, 2003. – 512 с. 3. Выжлецов Г. П. Аксиология культуры. – СПб. : СПбГУ. – С. 66. 4. Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФРАНЧАЙЗИНГ КАК ФОРМА ВЕДЕНИЯ БИЗНЕСА

УДК 339.187.44

Валуйская В. С.

Студент 2 курса
факультета международрных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Изучены теоретические основы франчайзинга. Рассмотрено его распространение как эффективной формы ведения бизнеса за границей.*

Ключевые слова: *франчайзинг, франчайзер, франчайзи, франшиза.*

Анотація. *Вивчено теоретичні основи франчайзингу. Розглянуто його поширення як ефективної форми ведення бізнесу за кордоном.*

Ключові слова: *франчайзинг, франчайзер, франчайзі, франшиза.*

Annotation. *article is devoted to studying of theoretical bases of franchizing, its distribution as effective form of business abroad.*

Keywords: *franchizing, franchiser, franchisee, franchize.*

В условиях усиленной конкуренции на внутренних и внешних рынках и ограниченных финансовых возможностей наиболее острым вопросом для предпринимателей является способ ведения бизнеса и привлечение новых инвестиций. За последние года набрала популярность и расширила свою деятельность такая форма ведения бизнеса, как франчайзинг.

Среди украинских ученых, которые посвятили теории и практике ведения такого бизнеса свои труды, выделяют Кузьмина А. Е., Ляшенко В. И., Мирончука Т. В., Бут Т. П. Среди зарубежных специалистов известными являются Майер Дж. М., Лопушанский Т. В., Ануфриева Л. П. и др. Однако с развитием мировой экономики, бизнеса появляются новые возможности, высококачественные технологии, поэтому данный предмет требует дальнейших исследований.

Как отмечает Аниськина Е. В., франчайзинг — это долгосрочное сотрудничество двух или нескольких партнеров, которые объединяются с целью совместного использования товарного знака, отработанной технологии, ноу-хау и других объектов права интеллектуальной собственности. Договор франчайзинга охватывает широкий спектр экономических и правовых отношений. Иными словами, франчайзинг — это дублирование, копирование успешного бизнеса, взаимовыгодное партнерство, распространение профессиональных технологий, новый уровень управления. Отношения в системе франчайзинга выглядят следующим образом: организатор франчайзинговой сети сбыта — франчайзер, который владеет определенной торговой маркой и технологией ведения бизнеса, предоставляет франчайзи — малому предприятию, входящему во франчайзинговую сеть, — право на ведение дела под его торговой маркой, фирменный дизайн, маркетинговые технологии и определенный набор товаров и услуг. Франчайзи, который является независимым хозяйствующим субъектом, обязуется перед франчайзером соблюдать установленные стандарты качества продукции и услуг, а также технологии производственных и обслуживающих операций, выплачивать соответствующее вознаграждение и предоставляет франчайзеру право его контролировать [1].

Франчайзинг обладает рядом характерных черт (признаков), позволяющих говорить о нем как о самостоятельном явлении. По мнению М. Мендельсона: «К характерным чертам системы льготного предпринимательства (франчайзинга) можно отнести следующие:

1. Право собственности одной организации на торговую марку, фирменную услугу, идею, технологический процесс, патент или специализированное оборудование, а также связанные с ними репутацию, деловые связи и ноу–хау.

2. Продажа прав (лицензии) этой организацией другому лицу (предприятию), разрешающих использовать ее торговую марку, фирменную услугу, идею, процесс, патент или оборудование, а также имидж и ноу–хау

3. Включение в договор по продаже лицензии прав на регулирование и контроль за работой лицензируемого предприятия (управляя которым лицензиат использует свои права).

4. Оплата предприятием, приобретшим лицензию, единовременных выплат и других форм компенсации в обмен на приобретенные права и за любые услуги, которые лицензиар предоставляет лицензиату» [2].

© Валуйская В. С., 2015

В результате заключение франшизы преимуществами обладают оба субъекта экономических отношений. Основные преимущества отображены на рис. 1.

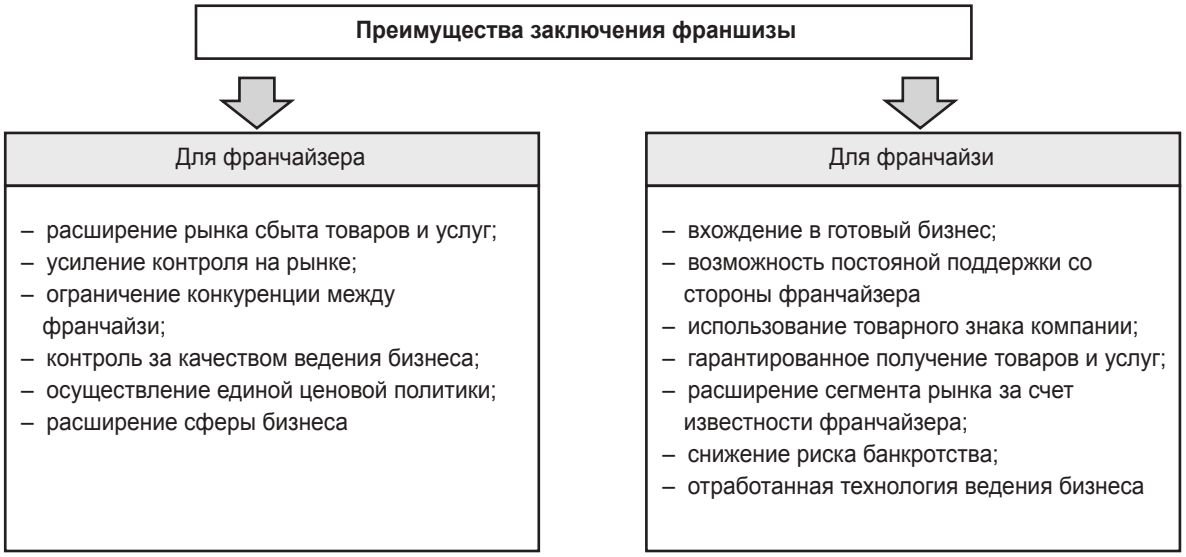

Рис. 1. **Преимущества заключения франшизы для франчайзера и франчайзи**

То есть ведение такого бизнеса позволяет франчайзеру расширить рынок сбыта, а франчайзи – минимизировать риски.

По состоянию на 2014 год франчайзинг успешно развивается в более чем 80 странах мира: свыше 2,5 млн франчайзинговых предприятий принадлежат более чем 30 тыс. франчайзеров, среди которых доля азиатских достигает 32 %, европейских – 36 %, североамериканских – 12 %, латиноамериканских – 10 %. По количеству франчайзеров, оперирующих на рынке, долгие годы лидером являлись США. Но в последние три года тенденция изменилась. Первенство возглавил Китай с 4530 франчайзинговыми сетями. В целом распространение франчайзинга в разных странах на конец 2013 года отображено в табл. 1 [3].

Таблица 1

Рейтинг стран по количеству франчайзеров

Место	Страна	Число франчайзеров
1	КНР	4530
2	США	2580
3	Республика Корея	2420
4	Бразилия	1688
5	Индия	1575
6	Турция	1400
7	Франция	1389
8	Россия	1300
9	Япония	1267
10	Канада	1232

В структуре франчайзингового бизнеса лидирующее место занимают рестораны быстрого обслуживания (38 %), за ними следуют рестораны (13 %), бизнес-услуги (11 %) и др. (рис. 2).

Несмотря на то, что развивающиеся рынки (Китай, Индия, Бразилия, Турция, Тайвань) вышли в лидеры в глобальном рейтинге в количественном отношении (по числу франчайзеров, оперирующих на рынке), лидерами по выручке являются страны, которые традиционно отличаются как высоким уровнем законодательного регулирования данного сегмента, так и развитостью экономик и поддержкой малого предпринимательства: США, Канада, Япония, Австралия, Республика Корея, Германия, Франция. Наиболее наглядными индикаторами успешности бизнеса в данном секторе являются публичные рейтинги глобальных франшиз от Международной франчайзинговой ассоциации (International Franchise Association, IFA), а таже крупнейших франчайзинговых интернет-порталов: FranchiseDirect, AllBusiness, Entrepreneur Magazine Franchise Zone и от журнала Entrepreneur. В табл. 2 представлен рейтинг, составленный FranchiseDirect за 2014–2015 гг. [4].

Рис. 2. **Отраслевое распределение продукции франчайзинга 2014 год**

Таблица 2

Рейтинг франшиз за 2014–2015 гг.

Компания	Место в рейтинге в 2014 году	Место в рейтинге в 2015 году	Страна	Сфера деятельности
Subway	1	1	США	Еда
McDonald's	2	2	США	Еда
KFC	3	3	США	Еда
Burger King	4	4	США	Еда
7-Eleven	5	5	США	Мини-маркет
Pizza Hut	6	7	США	Еда
GNC	7	-	США	Здоровье и красота
Wyndham Hotel Group	8	9	США	Отель
Dunkin' Donuts	9	-	США	Пекарня / Кофейня
Dia	10	20	Испания	Гастроном

По-прежнему список возглавляет Subway с самым большим количеством франчайзинговых точек. После небольшого перерыва на второе место вновь поднялся McDonald's. Завершают лучшую пятерку списка – KFC, Burger King и 7-Eleven. К лучшим франшизам мира, которые вошли в первую десятку, как и в 2014 году, например, Pizza Hut и Wyndham Hotel Group, поднялись в рейтинге такие компании, как: DIA, GNG, Dunkin'Donuts. Необходимо отметить, что почти 90 % франшиз, вошедших в рейтинговый список Топ-100 в 2014 году, остались в нем и в 2015 году.

Итак, франчайзинг – это особенная форма организации бизнеса, которая позволяет развиваться малому бизнесу и увеличивает объемы реализации больших фирм за счет взаимодействия этих субъектов. Такая взаимосвязь между большими и малыми фирмами позволяет расширить сбытовую деятельность франчайзера на международном уровне. Это позволяет повысить уровень развития предпринимательской деятельности и пополнять внутренние рынки стран товарами и услугами, улучшить конкурентоспособность. Таким образом, можно сказать, что франчайзинг является отличным способом поддержки предпринимательского климата в экономике любой страны.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Бестужева С. В.

Литература: 1. Аниськина Е.В. Франчайзинг в малом бизнесе [Текст] / Е. В. Аниськина // Актуальные вопросы экономики и управления : материалы II междунар. науч. конф. (г. Москва, октябрь 2013 г.). – М. : Буки-Веди, 2013. – С. 111–114. 2. Мендельсон М. Руководство по франчайзингу [Текст] / М. Мендельсон. – М. : Сибли Интернешнл, Инк., 1995. – 121 с. 3. Место в мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://rusfranch.ru/about

/mesto_v_mire/ 4. Рейтинг франшиз [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.franchisedirect.com/information/top100globalfranchises2014top100overview/?r=4271

ИНТЕРНЕТ И СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ В ЖИЗНИ МОЛОДЕЖИ

УДК 336.77:004.738.5-053-6

Варгасова Д.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Исследована проблема пользовании Интернетом и социальными сетями, возникающая у современной молодежи. Определена цель использования сети Интернет молодыми людьми, а также установлена их зависимость от Интернета. Проанализирован социальный опрос на данную тему.*

Ключевые слова: *молодежь, социальные сети, Интернет, интернет-зависимость.*

Анотація. *Досліджено проблему користування Інтернетом та соціальними мережами, що виникає у сучасної молоді. Визначено мету використання мережі Інтернет молодими людьми, а також встановлено їх залежність від Інтернету. Проаналізовано соціальне опитування на цю тему.*

Ключові слова: *молодь, соціальні мережі, інтернет, інтернет-залежність.*

Annotation. *The article discusses a problem faced by modern youth when they use the Internet and social networks, the purpose of the Internet usage by youth. The article analyzes the social survey on this topic.*

Keywords: *youth, social networking, Internet, Internet addiction.*

Интернет – одно из самых значительных изобретений человека. В последние годы он получил широкое распространение и «завоевал» весь мир, сделал нашу жизнь немного интересней и легче. Эта мировая сеть разрушила границы общения между людьми из разных стран и материков. Мы ежедневно работаем в Интернете, общаемся с друзьями, смотрим видео, слушаем музыку, ищем информацию, играем в игры, совершаем покупки и обсуждаем разнообразные вопросы на форумах [4].

В настоящее время все больше и больше развивается интернет-ресурс; создаются новые сайты, социальные сети. Это оказывает негативное влияние на современную молодежь, это проблема, с которой сталкиваются специалисты (врачи, психотерапевты, социальные работники, психологи, педагоги) и, в первую очередь, родители.

В последнее время одной из основных форм проведения досуга молодежи стало времяпрепровождение в социальных сетях. По всемирной статистике, около 50 % населения состоят в какой-либо социальной сети, а некоторые даже в нескольких сразу. Например, 96 % молодых людей общаются в социальных сетях. И по результатам интернет-опроса среди подростков они, действительно, вызывают зависимость [3].

Интернет-зависимость – это навязчивое желание подключиться к Интернету, находясь в режиме «of-line», и неспособность завершить сеанс в Интернете, находясь в режиме «on-line». Интернет-зависимость является широко обсуждаемым вопросом, но не психическим расстройством по медицинским критериям [1].

Сегодня появление новой сферы общения – виртуальной – привело к тому, что все большее количество молодых людей заменяет общение с реальными людьми общением с виртуальным собеседником.

Все больше людей, в том числе и молодых, становятся заложниками социальных сетей, это приводит к отчуждению от внешнего мира, соответственно, могут возникать проблемы в общении с реальными людьми.

От интересов и рода деятельности современной молодежи зависит будущее следующего поколения. На данном этапе нашей жизни современные технологии и Интернет имеют большое значение для каждого из нас, и трудно сейчас представить жизнь без этого всего.

© Варгасова Д., 2015

Интернет – это всемирная система объединенных компьютерных сетей для хранения и передачи информации [2].

На сегодня число пользователей, регулярно использующих Интернет, составило более чем 2,4 млрд человек, более трети населения Земли пользовалось услугами Интернета.

Социальная сеть — платформа, онлайн-сервис или веб-сайт, предназначенные для построения, отражения и организации социальных взаимоотношений, визуализацией которых являются социальные графы [2].

Любой сайт можно назвать социальной сетью, если есть возможность размещения подробной информации о себе и общения между пользователями. Плюс ко всему – возможности объединяться в группы по интересам, иметь доступ к различным приложениям в данной сети.

Целью проведенного социологического исследования было выяснение у опрошенных респондентов: имеют ли они зависимость от интернета, и сколько из них предпочитают проводить досуг без Интернета и социальных сетей.

Задачи исследования:

- проанализировать, как часто и с какой целью молодые люди посещают Интернет и социальные сети;
- определить, считают ли молодые люди общение в сети заменой реальному общению;
- определить, могут ли молодые люди прожить хоть день без выхода в Интернет.

В процессе исследования были выдвинуты следующие гипотезы:

1. Большинство молодых людей ежедневно посещают социальные сети и находятся в сети более 6 часов.

2. Общение в социальных сетях негативно влияет на образ жизни молодежи, а также заменяет реальное общение.

3. Большинство молодежи не смогут отказаться от использования социальных сетей.

Опрос был проведен среди жителей города Харькова в возрасте от 18 до 26 лет.

В результате опроса выяснилось, что:

1. 60 % респондентов проводит время в Интернете от 3 до 6 часов в день, 25 % – 6 и больше часов, 15 % – от 1 до 3 часов. То есть в среднем молодежь проводит время в Интернете от 3 до 6 часов, то есть результат оказался вполне удовлетворительным, поскольку ожидалось большое число.

2. 95 % респондентов посещает Интернет с целью общения, 85% – для учебы и саморазвития, 30 % с целью работы, 15 % – чтобы поиграть, и 55 % – чтобы посмотреть фильмы и послушать музыку. То есть, в основном, Интернетом пользуются для общения и учебы. По таким итогам можно сказать, что молодежь предпочитает общаться в Интернете, а потом уже посещает сайты для саморазвития и учебы.

3. Вопрос: «Если бы отключили интернет в вашем городе на день, ваши действия?»: 55 % провели бы это время с друзьями и близкими, 45 % – за чтением книги. Третий вариант ответа «Поехал (-ла) в другой город, где есть Интернет, ибо без Интернета не могу и дня прожить» никто не выбрал, что означает, молодежь не имеет особую зависимость от Интернета.

В ходе исследования были получены следующие результаты:

- Гипотеза о том, что большинство молодых людей ежедневно посещают социальные сети и находятся в сети более 6 часов, не подтвердилась. Всего 25 % респондентов проводят больше 6 часов в интернете. Большинство респондентов (60%) проводят время в интернете от 3 до 6 часов и только 15 % проводят время в Интернете от 1 до 3 часов. То есть, все-таки молодежь регулирует свое время нахождения в Интернете, и помимо того, что «убивает», проводят время за другими занятиями.

- Гипотеза о том, что общение в социальных сетях негативно влияет на образ жизни молодежи, а также заменяет реальное общение. Респонденты считают, что слишком много проводить времени в Интернете нельзя. Это верно, ведь просиживая свою жизнь в Итерять друзей и пропустить все радости жизни. Но результаты анкетирования показали, что молодежь не зависима от Интернета и осознает всю проблему зависимости.

- Гипотеза о том, что большинство молодежи не смогут отказаться от использования социальных сетей не подтвердилась. 95 % респондентов может прожить день без Интернета, 65 % могли бы отказаться от соц. сетей, если бы это мешало их учебе, 10 % затрудняются ответить. То есть молодежь вполне готова отказаться от Интернета при необходимости и может жить без него.

По результатам данного исследования можно сказать, что молодежь города Харькова живет не только социальными сетями и предпочитает не только сидеть в Интернете, но и читать книги, проводить свое время с друзьями и родными. Не подтвердилась гипотеза и о том, что молодежь зависит от Интернета и не может жить без него. Однако 25 % респондентов посчитали глупым отказываться от Интернета, в случае если это будет влиять на их взаимоотношения с друзьями или на учебу и работу.

Научный руководитель – канд. социол. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/ 2. Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://formaslov.ru/ 3. Гацкова Е. И. Молодежь и современность / Е. И. Гацкова. – М. : Инфра, 2001. – 47 с. 4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЕ, 2000. – 458 с.

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

УДК 657.36

Васькина Р. Ю.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств. Розглянуто основні етапи управління дебіторською заборгованістю. Визначено актуальні проблеми управління дебіторською заборгованістю, що потребують їх практичного розв'язання для покращення фінансового стану.*

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю, кредитна політика, удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства, оцінка рівня платоспроможності покупців.*

Аннотация. *Исследованы проблемы управления дебиторской задолженностью предприятий. Рассмотрены основные этапы управления дебиторской задолженностью. Определены актуальные проблемы управления дебиторской задолженностью, требующие их практического решения для улучшения финансового состояния.*

Ключевые слова: *дебиторская задолженность, управление дебиторской задолженностью, кредитная политика, совершенствование управления дебиторской задолженностью предприятия, оценка уровня платежеспособности покупателей.*

Annotation. *The article is devoted to investigation of the problem with control of accounts receivable at enterprises. The main stages of management of receivables are considered. Acute problems with control of accounts receivable, which need practical solution, have been determined to improve the financial condition.*

Keywords: *accounts receivable, accounts receivable management, credit policy, improving receivables management businesses, assessment of the level of solvency of buyers.*

Постановка проблеми. У процесі управління оборотними активами підприємства важливе значення мають питання управління дебіторською заборгованістю. Ефективність діяльності підприємства безпосередньо залежить від послідовності і правильності рішень, які приймаються менеджерами усіх рівнів, адже кожне прийняте управлінське рішення спричиняє рух фінансових потоків, що впливають на фінансовий результат діяльності підприємства. Забезпечення оптимального обсягу дебіторської заборгованості та її частки у структурі оборотних активів підприємства є актуальною проблемою для усіх підприємств, незалежно від форм власності, від їх величини тощо. Адже через управління дебіторською заборгованістю можна впливати на обсяг прибутку підприємства, його ліквідність і платоспроможність, а також на ризики, що з ними пов'язані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління дебіторською заборгованістю висвітлено у працях І. Бланка [1], М. Нашкерської [2], М. Білика [3] та інших вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Однак недостатньо чітко визначено конкретні показники, на яких мають ґрунтуватися рішення щодо управління дебіторською заборгованістю.

© Васькина Р. Ю., 2015

Мета статті полягає у вдосконаленні науково-методичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Згідно з П(С)БО10 "Дебіторська заборгованість" під дебіторською заборгованістю слід розуміти суму заборгованості дебіторів підприємству на визначену дату [4]. Дебіторську заборгованість можна визначити як складову оборотного капіталу, суму боргів від юридичних і фізичних осіб, які належать підприємству. Таким чином, вона є одним із видів фінансових зобов'язань контрагентів щодо підприємства.

У практиці обліку і аналізу розрізняють декілька різновидів дебіторської заборгованості. Відповідно до облікової політики підприємства нормальною вважають дебіторську заборгованість зі строком погашення до трьох місяців, а зі строком погашення понад три місяці – протермінованою. Виділяють також довгострокову і поточну дебіторську заборгованість. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги), щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником, називається сумнівним боргом, а поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість, у її неповерненні, – це безнадійна дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість покупців – це фактично безвідсоткова позика контрагентам. Її рівень визначається конкретним підприємством за умовами розрахунків зі своїми клієнтами [5].

Розглянемо ситуацію з дебіторською заборгованістю на прикладі підприємств України за 2013 рік.

Загальна сума дебіторської заборгованості підприємств галузі збільшилась за 2013 рік на 415,0 млн грн (або на 3,1 %) і станом на 01.01.14 рік складає 13,6 млрд грн.

Найбільший обсяг дебіторської заборгованості складає : Харківська (2 033,4 млн грн), Донецька (1 856,4 млн грн), Луганська (1 054,5 млн грн) області та м. Київ (2 857,0 млн грн), найменший – в Чернівецькій (56,5 млн грн) та Тернопільській (76,4 млн грн) областях.

За видами споживачів дебіторська заборгованість розподіляється таким чином:

– населення – 9292,4 млн грн (або 68 % від загальної заборгованості, що на 5 %, або на 410,9 млн грн більше, ніж на початку року);

– пільги та субсидії – 567,2 млн грн (або 4 % від загальної заборгованості, що на 10 %, або на 50,2 млн грн більше, ніж на початку року);

– державні бюджетні установи – 141,3 млн грн (або 1 % від загальної заборгованості, що на 43 %, або на 107,7 млн грн менше, ніж на початку року);

– місцеві бюджетні установи –1278,3 млн грн (або 9 % від загальної заборгованості, що на 50 %, або на 427,7 млн грн більше, ніж на початку року);

– інші споживачі – 2343,9 млн грн (або 17 % від загальної заборгованості, що на 14 % або на 365,9 млн грн менше, ніж на початку року).

У той же час, за даними Державної служби статистики України, заборгованість населення за спожиті житлово-комунальні послуги по підприємствам усіх форм власності збільшилась у листопаді 2013 року порівняно з жовтнем на 4,2 % і станом на 01.12.2013 рік становила 12,06 млрд грн [6].

Організація дієвої системи внутрішньогосподарського контролю повинна ґрунтуватися на своєчасності повідомлення про відхилення, відповідальності, збалансованості, інтеграції, постійності, комплексності, розподілу обов'язків.

Метою внутрішнього контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами є встановлення повноти, достовірності та своєчасності відображення даних у первинній документації підприємства, облікових регістрах і звітності. Контроль передбачає здійснення перевірки за дотриманням планових показників; налагодження системи спостереження за строками оплати платежів; контроль за виконанням договірних відносин з боку як контрагентів, так і персоналу; виявлення резервів зростання платоспроможності підприємства та контроль за результатами виконання оптимізаційних управлінських рішень.

Попередній контроль розрахунків із контрагентами полягає у ретельному підборі клієнтів із метою мінімізації імовірності невиконання ними зобов'язань. Для цього кожне підприємство може розробити свою систему відбору з використанням різних критеріїв і показників. До головних аспектів, які беруться до уваги в процесі прийняття рішення про співпрацю з тим чи іншим контрагентом, можна віднести такі:

– репутація потенційного контрагента (постачальника чи покупця) – суб'єктивна оцінка, яка базується на досвіді попередніх відносин, стані платіжної дисципліни, а також власних спостережень та інформації, отриманої від інших контрагентів;

– надійність фінансового становища – вивчення та аналіз основних показників фінансової звітності контрагента (платоспроможність, ліквідність, кредитоспроможність, стійкість тощо).

На початковому етапі впровадження контролю на підприємстві необхідно перевірити обґрунтованість та ефективність обраної підприємством стратегії відносин із контрагентами. Вона насамперед має включати в себе умови надання чи отримання товарного кредиту, його забезпеченість, строк, доцільність застосування знижок

тощо. Важливим є порядок класифікації усіх клієнтів, оскільки правильний розподіл дебіторів та кредиторів, який найбільш повно відображає сутність усіх розрахункових операцій підприємства, є запорукою успішності прийняття управлінських рішень [7].

Одним із головних аспектів внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості є перевірка її юридичного оформлення та обґрунтування. Для здійснення процесу придбання та реалізації підприємство вступає з іншими учасниками ринку в економічні взаємовідносини, правовою основою яких є укладання договорів. Процес договірної роботи регулюється на рівні підприємства (мікрорівні) і на рівні держави через законодавчі акти (макрорівень). Завдання, які постають в процесі здійснення контролю договірних процесів, полягають у перевірці: по-перше, відповідності змісту договорів нормативно-правовій базі України, а по-друге, формалізації процесу укладання договорів, тобто чи враховані при цьому усі важливі аспекти, обов'язкові реквізити (строки, умови розрахунків, відповідальності за порушення договірних зобов'язань тощо).

У питаннях, що стосуються дебіторської заборгованості, такий контроль дозволить підвищити імовірність погашення боргу і, відповідно, зменшити ризик із перетворення її у безнадійну, що, в свою чергу, позитивно відображається на діяльності підприємства. А у питаннях розрахунків із постачальниками це дозволяє мінімізувати ризики несвоєчасного надходження необхідних для безперервної діяльності підприємства ресурсів.

Результативність контролю залежить від постійного моніторингу та аналізу величини дебіторської та кредиторської заборгованості та їх впливу на фінансовий стан підприємства. На цьому етапі, по-перше, потрібно визначити оптимальний розмір дебіторської заборгованості, яка б надлишково не іммобілізувала фінансові ресурси суб'єкта господарювання і не створювала б перепон для можливості забезпечення безперебійного процесу постачання, виробництва, реалізації та розрахунків підприємства за своїми зобов'язаннями. По-друге, встановлення найбільш комфортного для підприємства співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю. Це важливо для прискорення оборотності цих двох показників. Вважається, що сприятливою є ситуація, коли період обороту дебіторської заборгованості підприємства менший, ніж період обороту кредиторської, оскільки за таких умов підприємство може погасити свої зобов'язання за рахунок коштів, що надходять від дебіторів.

Далі необхідно систематично проводити інвентаризацію заборгованості шляхом перевірки первинних документів, які є основою для проведення розрахунків та відображення операцій в обліку, а також шляхом звірки залишків із контрагентами. Слід особливу увагу звернути на те, що кожна операція має бути санкціонованою та законною. Ці контрольні процедури дозволяють розподілити дебіторську заборгованість залежно від строків її погашення на нормальну, прострочену та безнадійну. У свою чергу, отримані відомості дають можливість прийняти міри стосовно простроченої заборгованості, а саме, враховуючи вимоги законодавства та договорів, можна розпочати претензійну роботу, застосувати економічні санкції (нарахування штрафів, пені, неустойки) та інші. Доцільним буде також вияснити, хто несе відповідальність за своєчасність розрахунків з дебіторами, та з'ясувати причини порушення строків надходження коштів.

Важливим в організації ефективної системи внутрішнього контролю розрахунків із контрагентами є забезпечення надійності збереження інформації від сторонніх осіб, зокрема перевірка системи зберігання документації, функціонування архівної служби, порядку інвентаризації документів в архіві і забезпечення доступу до документів тощо.

Загалом ефективність проведення внутрішньогосподарського контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю можливий за тісної взаємодії між бухгалтерією підприємства, його юридичним та фінансовим відділами.

Однак, як показали дослідження, навіть на великих підприємствах найчастіше відсутні спеціальні служби внутрішнього контролю (аудиту), що дало б змогу запропонувати комплекс заходів, направлених на створення, постійне впорядкування та удосконалення системи внутрішнього контролю з метою забезпечення інформацією керівництва про стан розрахунків для прийняття управлінських рішень та складання звітності. Вважаємо, на українських підприємствах необхідно створення таких служб, відділів чи хоча б секторів (наприклад у складі фінансової служби чи бухгалтерії) для здійснення описаних заходів, таких важливих для забезпечення успішного функціонування підприємств. У цьому аспекті цілком підтримуємо думку автора [7, с. 271], що під час створення такого роду служби слід враховувати: економічну ефективність від її діяльності, способи відшкодування витрат на перевірки; величину підприємства, його фінансові можливості тощо.

Стабільно високі розміри коштів у розрахунках із дебіторами підприємств свідчать про незадовільне управління коштами у розрахунках із дебіторами, низьку платіжну дисципліну покупців (замовників), а також загалом про наявність проблеми неплатежів. Покращення ситуації зі стягненням дебіторської заборгованості – важливий резерв покращення фінансового стану підприємств. Господарські рішення у сфері управління дебіторською заборгованістю мають опиратись на ґрунтовний і об'єктивний аналіз дебіторської заборгованості. Першочерговими завданнями під час здійснення контролю дебіторської і кредиторської заборгованостей є:

– забезпечення юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської та кредиторської заборгованості;

– вивчення причин виникнення заборгованостей та прорахування їх наслідків;

– здійснення заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості та з'ясування існування реальної можливості погашення кредиторської заборгованості;

– регулярне проведення інвентаризацій розрахунків на підприємстві та контроль за строком позовної давності.

Отже, правильно організований внутрішній контроль за своєчасністю, повнотою і юридичною обґрунтованістю розрахунків з дебіторами та кредиторами – запорука успішного розвитку, стабільності та стійкості вітчизняних підприємств в умовах сучасного бізнес-середовища.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шушлякова О. В.

Література: 1. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками / И. А. Бланк. – К. : Ника Центр, 2005. – 600 с. 2. Нашкерська М. М. Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства / Нашкерська М. М. // Науковий вісник «Львівської політехніки». – 2009. – №1. – С. 136–140. 3. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – 2003. – № 12. – С. 24–36. 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99 5. Паспорт житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minregion.gov.ua/attachments/content attachments/2652/Pasport_01_01_2014.pdf 6. Бабаєв В. Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємства / В. Ю. Бабаєв, І. О. Гальченко // Теорія та практика державного управління : електрон. наук. журнал. – Вип. 2 (33). – 2011. – С. 203–209. 7. Акімова Н. С. Основні проблеми обліку та внутрішнього аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей / Н. С. Акімова, Н. В. Новицька // Научно-технический сборник. Серія: Економічні науки. – 2007. – № 77. – С. 268–273.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 330.45

Вершиніна В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості формування підприємницького середовища в Україні. Обґрунтовано, що державний контроль є основним фактором впливу на здійснення підприємницької діяльності. Запропоновано складові ефективних механізмів формування сприятливого макроекономічного середовища для розвитку малого та середнього бізнесу.*

Ключові слова: *підприємництво, суб'єкт підприємницької діяльності, складне підприємництво, вільна підприємницька діяльність, малий та середній бізнес.*

Аннотация. *Проанализированы особенности формирования предпринимательской среды в Украине. Обосновано, что государственный контроль является основным фактором влияния на осуществление предпринимательской деятельности. Предложены составляющие эффективных механизмов формирования благоприятной макроэкономической среды для развития малого и среднего бизнеса..*

Ключевые слова: *предпринимательство, субъект предпринимательской деятельности, сложное предпринимательство, свободная предпринимательская деятельность, малый и средний бизнес.*

© Вершиніна В., 2015

Annotation. *The features of the formation of the business environment in Ukraine. Proved that state control is a major influence on the course of business. A component of effective mechanisms for creating a favorable macroeconomic environment for small and medium businesses.*

Keywords: *business, an entrepreneur, a complex enterprise, free enterprise, small and medium businesses.*

Постановка проблеми. На сьогодні одним із факторів соціально-економічного прогресу є підприємницька діяльність, яка за своїм змістом і характером прирівнюється до соціально активного виду трудової діяльності. Зарубіжний досвід показує, що неодмінною умовою успіху в розвитку малого підприємництва є всебічна і стабільна державна підтримка. У кризових умовах розвитку економіки саме допомога держави малому підприємництву може привести до поліпшення економічної ситуації як в регіонах, так і в країні в цілому. Сьогодні саме з малим та середнім підприємництвом держава пов'язує надію на швидкі позитивні структурні зміни в економіці, вихід з економічної кризи та створення умов для економічного зростання. Як свідчать останні світові тенденції, саме цілеспрямована державна підтримка підприємств, особливо малих форм господарювання, є найбільш важливою особливістю сучасної політики у галузі підприємництва. В Україні, незважаючи на декларовану підтримку малого підприємництва з боку держави, вплив останньої на процес його становлення явно недостатній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і зміст підприємництва здавна привертає увагу дослідників. У роботах М. Вебера, П. Друкера, Р. Кантільйона, К. Маркса, А. Маршала, Д. Рікардо, А. Сміта, Й. Шумпетера підприємництво розглядається як у загальнотеоретичному, так і в практично-функціональному плані. Сучасні автори – О. Амосов, В. Бакуменко, З. Варналій, І. Герчикова, В. Гриньова, А. Дєгтяр, О. Кірш, О. Кужель, К. Ляпіна, В. Ляшенко, М. Надолішній – розглядають питання щодо формування підприємницького середовища, державних і регіональних програм його підтримки, досліджують окремі фактори сприяння розвитку підприємництва.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення особливостей державного регулювання розвитку малого підприємництва в Україні з урахуванням специфіки сучасного розвитку країни та розкриття пріоритетних напрямів державної політики у сфері малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємництво є одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності і в більшості країн світу з ринковою економікою вважається одним із найпрестижніших. Адже саме цей вид діяльності у відповідних умовах найкращим чином виявляє людську суть, допомагає прояву працівника як особистості. Підприємництву властивий більш індивідуальний характер, високий ступінь стимулювання співробітників, що приводить до більш повної реалізації потенціалу кожного з них. Здійснюючи самостійну підприємницьку діяльність, працівник значно зростає як людина: він росте і професійно, і інтелектуально. І це має цілком реальні позитивні наслідки для всього суспільства. Історія доводить, що підняти економіку, інші сфери буття до високого рівня розвитку можливо, переважно, через прояв членами цього суспільства їх господарської ініціативи. Реальне формування державної політики розвитку підприємництва в Україні розпочалося з прийняттям спеціального закону про підприємництво, що було зумовлено необхідністю відмінити існуюче в законодавстві обмеження (до 1991 р. підприємницька діяльність була заборонена, вважалася карним злочином). Тому 7 лютого 1991 р. Верховною Радою України було ухвалено Закон України "Про підприємництво", який набрав чинності з 1 березня 1991 р. Цей Закон визначав основні правові, економічні та соціальні засади заняття підприємницькою діяльністю громадянами та юридичними особами на території України [1]. Згідно із Законом України "Про підприємництво" цей вид діяльності здійснюється на основі таких принципів:

– вільний вибір видів діяльності;

– залучення на добровільних засадах до здійснення підприємницької діяльності майна та коштів юридичних осіб і громадян;

– самостійне формування програми діяльності та вибір постачальників і споживачів вироблюваної продукції, установлення цін відповідно до законодавства;

– вільний найм працівників;

– залучення і використання матеріально-технічних, фінансових, трудових, природних та інших видів ресурсів, використання яких не заборонено або не обмежено законодавством;

– вільне розпорядження прибутком, що залишається після внесення платежів, установлених законодавством;

– самостійне здійснення підприємцем – юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Згідно зі ст. 42 ГКУ підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [2].

Підприємництво не можна відносити до звичайної трудової сфери діяльності: воно за своєю сутністю характеризує творчу й активну діяльність бізнесменів. Підприємцям притаманні особлива етика і навіть своєрідний

світогляд, що дозволяє виокремлювати специфічну філософію підприємництва, яку кваліфікують як практично корисну філософію системи господарювання.

Слід підкреслити, що підприємницька діяльність може здійснюватись як просте підприємництво, тобто підприємництво без створення юридичної особи (воно здійснюється фізичними особами, що набули в установленому порядку статусу суб'єкта підприємницької діяльності), складне підприємництво, тобто за умови створення юридичної особи. Здійснення підприємницької діяльності згідно з ч. 4 ст. 43 ГК України забороняється органам державної влади та органам місцевого самоврядування [2].

Підприємницька діяльність, для провадження якої не потрібна згода (дозвіл) держави в особі уповноважених нею органів, провадиться за принципом «дозволено все, що не заборонено законом», тобто вільно, без обмежень. Таку підприємницьку діяльність можна назвати вільною. При цьому, наприклад, державна реєстрація суб'єкта підприємницької діяльності не є дозволом на зайняття підприємницькою діяльністю, оскільки здійснюється за заявочним принципом. У той же час виготовлення печатки суб'єктом підприємницької діяльності потребує дозволу відповідного органу внутрішніх справ, що є своєрідним обмеженням у провадженні підприємницької діяльності). Тому дозвільною називається така підприємницька діяльність, провадження якої потребує певної згоди державних органів.

Підприємництво в Україні може здійснюватися в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця. Порядок створення державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів підприємництва окремих організаційних форм має відповідати Господарському кодексу та іншим законам України. Для громадян та юридичних осіб, підприємницька діяльність яких не є основною, положення ГК поширюються на ту частину їх діяльності, що за своїм характером є підприємницькою.

У той же час держава ставить перед підприємцями зобов'язання, визначені ст. 49 ГК України: не завдавати шкоди довкіллю, не порушувати права та законні інтереси громадян і їх об'єднань, інших суб'єктів господарювання, установ, організацій, права місцевого самоврядування і держави. За завдані шкоду і збитки підприємець несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність [2].

Слід зазначити, що загалом підприємці помітно вирізняються із загальної сукупності населення за рівнем освіти та накопиченого людського капіталу. Так, за статистичними даними з числа реєстрованих підприємців 37 % отримали повну вищу освіту, що вдвічі перевищує середній по Україні показник. Найбільш поширеною частиною є підприємці з вищою повною технічною освітою (31,3 %) та економісти (10,8 %). Більшість власників малого та середнього бізнесу становлять чоловіки (71,1 %), середній вік українських підприємців – 42 роки. Таким чином, із розвитком підприємництва в Україні створюються сприятливі умови для побудови стабільного громадянського суспільства, основу якого складає саме середній клас. Підприємницька діяльність є базою для формування середнього класу та побудови громадянського суспільства. Відомі фахівці зазначають, що «становлення громадянського суспільства і формування середнього класу – це взаємопов'язані процеси» [3, с. 152–156].

Внаслідок підприємницької діяльності досягаються економічні й соціальні результати. Серед економічних результатів найбільш принциповими є утворення конкурентного середовища, насичення ринку товарами і послугами, значна активізація міжнародних економічних стосунків. Водночас ринкова переорієнтація спричиняє і нові проблеми. Наприклад, поширюються тіньові операції, які, як правило, супроводжуються уникненням від оподаткування, дефіцитністю державного бюджету, дестабілізуючи тим самим офіційну економіку. Через поширення цієї негативної тенденції гальмуються соціальні програми, поглиблюється майнове розшарування населення, ідейно-політичне протистояння в суспільстві. В Україні також ситуація ускладнюється з сировинною орієнтацією економіки, значними обсягами імпортованої продукції, нерозвиненістю мережі інфраструктури підтримки бізнесу тощо.

Поряд із внутрішніми регіональними факторами на розвиток цього сектора економіки впливають і зовнішні, пов'язані з глобалізацією економіки світу та інтеграцією України до європейського економічного простору. На сьогодні – це скорочення можливостей для реального сектора економіки щодо залучення інвестицій, проблеми в отриманні кредитних ресурсів, зниження обсягів споживання, а отже, й зменшення обсягів виробництва.

Проте слід зазначити, що малий і середній бізнес дає нові робочі місця, значно стимулює підвищення кваліфікації працівників, їх ініціативу і творчість, загалом сприяє виживанню населення в кризові періоди. Поступове зміцнення суб'єктів підприємництва, їх прибутковість закладає додаткову фінансову базу для такої соціально корисної діяльності, як благодійництво та спонсорство. Отже, підприємництво має позитивні й окремі негативні наслідки, що разом здатні суттєво впливати на розвиток суспільства й історичний досвід. Доводить, що за наявності якісної правової бази шлях ринкової організації економіки є найбільш ефективним і перспективним для досягнення суспільного прогресу.

Важливу роль у формуванні підприємництва України відіграє підготовка кадрів: організація навчання сучасних методів підприємницької діяльності, створення мережі консультативних центрів. Велике значення має створення правового поля. Це, насамперед, наявність законів, які регулюють підприємницьку діяльність, створюють найбільш сприятливі умови для розвитку підприємництва, спрощена процедура відкриття та реєстрації підпри-

ємства, захист підприємця від державного бюрократизму, вдосконалення податкового законодавства, розвиток співпраці із зарубіжними країнами. Розглядаючи кожне окреме питання щодо соціально-економічного реформування в Україні, слід, перш за все, підходити з позицій доцільності впровадження того чи іншого світового досвіду саме в нашій країні з її національними, історичними та соціально-психологічними особливостями.

Державне втручання щодо забезпечення умов розвитку малого бізнесу, на нашу думку, має здійснюватися через проведення соціально-економічної, валютно-фінансової, структурно-інвестиційної і науково-технічної політики у вигляді різних важелів: розробки цільових програм із ресурсним забезпеченням, проведення податкової та тарифної політики, системи держзамовлень, субсидій, кредитів, гарантій, інформаційно-маркетингового забезпечення, системи державного прогнозування та програмування. Іншими словами, державне регулювання – форма цілеспрямованого впливу держави через систему економічних та адміністративних методів з метою підтримки та забезпечення розвитку сфери платних послуг та інших видів економічної діяльності.

Висновки. Таким чином, створення ефективного підприємницького середовища в Україні є першочерговою вимогою сьогодення. У сучасних умовах мета підприємницької діяльності якісно модифікується – не просто максимізувати прибуток свого підприємства, але й забезпечити добробут своїх працівників. Також можемо підкреслити, що результати підприємницької діяльності визначаються за рахунок здійснення економічної політики держави як на мікро-, так і на макрорівні економіки. Підприємство – це локомотив економічного, соціального і культурного розвитку людського суспільства. Отже, пошук ефективних механізмів формування сприятливого макроекономічного середовища для розвитку малого та середнього бізнесу в Україні є вельми актуальним та буде предметом майбутніх наукових досліджень.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Силенко Н. М.

Література: 1. Про підприємництво : Закон України від 07.02.1991 № 698-12 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст.168. 2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. –2003. – № 18. – Ст.144. 3. Харічков С. К. Фунціонально-цільові ознаки стратегій розвитку малих форм підприємництва / С. К. Харічков, Д. О. Редькін, М. П. Волохова // Україна у світовому у світовому економічному просторі: шляхи подолання кризи (економіка, фінанси, право) : зб. матеріалів IX міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців (27 березня 2009 року). – К. : УДУФМТ, 2009. – С. 152–156.

КАДРОВИЙ КОНТРОЛІНГ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.962:005.584

Вишнівецька А. А.

Студент 5 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто та виділено найважливіші цілі кадрового контролінгу як комплексної концепції управління персоналом. Розроблено показники, які найбільш повно відображатимуть систему кадрового контролінгу в рамках кадрової роботи на промислових підприємствах.*

Ключові слова: *контролінг персоналу, управління, підприємство, функції, система показників.*

Аннотация. *Рассмотрены и выделены важнейшие цели кадрового контроллинга как комплексной концепции управления персоналом. Разработаны показатели, которые наиболее полно будут отражать систему кадрового контроллинга в рамках кадровой работы на промышленных предприятиях.*

Ключевые слова: *контроллинг персонала, управление, предприятие, функции, система показателей.*

© Вишнівецька А. А., 2015

Annotation. *The article reviewed and selected the most important objectives of the HR controlling as an integrated concept of personnel management. Developed indicators that fully reflect the system of personnel controlling the HR work at industrial enterprises.*

Keywords: *controlling personnel management, enterprise, function, a system of indicators.*

Актуальність дослідження. Некваліфіковані та помилкові дії керівництва деяких підприємств привели значну кількість суб'єктів господарювання на межу банкрутства. Істотним фактором, який зумовлює прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах ефективної системи управління персоналом, особливо контролінгу персоналу, тому ця тема є актуальною.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням сутності кадрового контролінгу у своїх працях займались такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Л. Балабанова [1], О. Гасило [2], С. Ковальова [3], А. Михайлова [4], Г. Панченко [5], А. Полозова та С. Євсеєва [6] та ін. У своїх роботах науковці приділяють увагу визначенню сутності та основних складових концепції контролінгу персоналу.

Метою дослідження є формування системи кадрового контролінгу на промислових підприємствах. При цьому кадровий контролінг слід розуміти як наскрізну функцію, яка робить внесок у планування, контроль, управління, інформаційне забезпечення всіх кадрово-економічних заходів.

Завданням дослідження є розробка показників, які найбільш адекватно відображатимуть систему кадрового контролінгу в рамках кадрової роботи.

Об'єктом дослідження є система управління персоналом підприємства. Предмет дослідження – кадровий контролінг.

Результати дослідження. Причини виділення функції кадрового контролінгу полягають у розумінні того, що в області економіки праці рівновага соціальних, економічних і підприємницьких чинників має здійснюватися за допомогою відповідних засобів і методів. Координаційна функція контролінгу в управлінні кадрами стає все більш значущою, оскільки кадрова робота стає більш комплексною та багатогранною, часто вимагає цілеспрямованого узгодження.

Найважливішими цілями кадрового контролінгу є підтримка кадрового планування; забезпечення гарантії надійності і підвищення якості інформації про персонал; забезпечення координації в межах функціональних підсистем системи управління персоналом, а також щодо інших функціональних підсистем організації; підвищення гнучкості в управлінні персоналом за допомогою своєчасного виявлення недоліків та ризиків для кадрової роботи. До завдань кадрового контролінгу відносяться створення кадрової інформаційної системи, а також аналіз наявної інформації з точки зору її значущості для кадрової служби [1].

Водночас під час формування системи контролінгу необхідно пам'ятати, що кадровий контролінг визначається як стратегічний інструмент планування і управління, як засноване на плануванні інтегративне мислення й основа для оцінки рішень кадрової політики, особливо для оцінки економічних і соціальних наслідків [2].

Кадровий контролінг описує і одночасно керує кадровою політикою, трудовими відносинами та економічними процесами. При цьому, з одного боку, його завданням є орієнтування кадрової роботи на вимоги «замовника», а з іншого – оптимальна організація соціально-трудових і економічних процесів із позиції працівника і забезпечення їх здійснення. Виконуючи ці завдання, кадровий контролінг сприяє підтримці стандартів якості кадрової роботи [3]. В рамках кадрового контролінгу для вимірювання формування вартості звертаються до показників. Створення каталогу показників пов'язане з істотними затратами на здійснення заходів в області кадрової роботи. Однак у разі багаторазового застосування ці значні додаткові витрати звертаються до переваги постійної роботи саме з тими показниками, які орієнтовані на потреби підприємства [6].

Під час проведення аналізу великої кількості показників, що відображають роботу в області кадрової політики, автором сформовано і наведено перелік показників, який найбільш адекватно відображатимуть систему кадрового контролінгу в рамках кадрової роботи. Розроблені показники, що наведено в табл. 1, дозволяють зосередити увагу на ключових і релевантних для прийняття рішень величин.

Висновки. Контролінг персоналу доцільно розглядати як технологію управління, спрямовану на розробку рекомендацій та підтримку управлінських рішень у сфері управління персоналом, спроможну забезпечити досягнення цілей підприємства на засадах підвищення гнучкості та адаптивності системи управління персоналом та вдосконалення підходів щодо планування, моніторингу, інформаційно-аналітичного забезпечення та контролю окремих процесів управління персоналом.

Напрямки подальших досліджень. Сьогодні промислові підприємства знаходяться перед гострою проблемою створення ефективних систем у сфері управління трудовим потенціалом. Необхідність розвитку трудового потенціалу визнається не тільки в теорії, але й на практиці. Для багатьох підприємств, що діють на міжнародних ринках, проблема побудови ефективних систем розвитку та навчання персоналу є однією із пріоритетних. В Україні це питання стоїть особливо гостро, тому що в період дефіциту якісних трудових ресурсів першочерговим завданням є підвищення ефективності їхнього використання. У міру того, як зростають вимоги до внутрішньофір-

мових систем розвитку та навчання персоналу, виникає необхідність у якісному зростанні рівня послуг у цій сфері, а також оцінці ефективності вкладень у розвиток людських ресурсів.

Таблиця 1

Показники системи кадрового контролінгу

Класифікаційна група	Показники
Потреба в кадрах та їх структура	Чиста потреба в кадрах
	Кваліфікаційна структура
	Середній вік
	Середній період роботи на підприємстві
Прийом працівників	Кількість кандидатів на одне місце для навчання
	Квота співбесід із претендентами на роботу
	Ефективність шляхів залучення робочої сили
	Витрати на прийом на роботу одного співробітника
	Продуктивність роботи із залучення робочої сили
	Ступінь покриття потреб у кадрах
	Кількість побажань про переведення на інше робоче місце
Робота кадрів	Заданий час на виконання робіт
	Продуктивність праці
	Аналіз трудомісткості
	Структура робочих місць
	Квота понаднормових годин
	Середні витрати на один понаднормовий час
Збереження кадрів і стимулювання їх продуктивності	Частка плинності кадрів
	Витрати, пов'язані з плинністю
	Доля захворюваності
	Частота нещасних випадків
	Структура форм заробітної плати
	Частка участі кожного працівника у прибутку підприємства
Якість робочої сили	Частка учнів
	Частка тих, хто після навчання приймається підприємством
	Щорічний період часу підвищення кваліфікації в розрахунку на одного працівника
	Частка витрат на розвиток персоналу в сукупних витратах
Раціоналізація	Частка раціоналізаторських пропозицій
	Час обробки однієї раціоналізаторської пропозиції
	Частка економії за рахунок упровадження раціоналізаторських пропозицій
Звільнення працівників	Вихідна допомога на одного працівника, який звільняється
Планування та контроль витрат на робочу силу	Частка додаткових витрат на персонал
	Питомі кадрові витрати

Таким чином, контролінг персоналу є інформаційною підтримкою прийняття управлінських рішень на підприємстві щодо формування, використання та розвитку персоналу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О.В.

Література: 1. Балабанова Л. В. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах ринкової економіки [Текст] : монографія / Л. В. Балабанова, О. В. Стельмашенко ; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – Донецьк [ДонНУЕТ], 2010. – 238 с. 2. Гасило О. О. Контролінг управління персоналом підприємств [Текст] / О. О. Гасило // Торгівля і ринок України : Тем. зб. наук. праць з проблем торгівлі і громадського харчування. Вип. 25. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2009. Т. 1. – С. 369–374. 3. Ковалев С. В. Система контроллинга персонала промышленной организации [Текст] / С. В. Ковалев. – М. : КНОРУС, 2010. – 264 с. 4. Михайлова А. В. Розвиток кадрового контролінгу в системі управління персоналом організації [Текст] : дис. … канд. економ. наук : 08.00.05 / Михайлова Ганна Вікторівна. – М., 2009. – 210 с. 5. Панченко Г. С. Контролінг формування та використання людських ресурсів : автореф. … канд. економ. наук :

08.00.07 / Панченко Ганна Степанівна. – Донецьк, 2009. – 214 с. 6. Полозова А. Н. Концептуальные положения персонал-контроллинга в производственных организациях / А. Н. Полозова, С. В. Евсеева // Проблемы региональной экономики. – 2010. – 153–158 с.

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СХЕМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.4

Воблий М. А.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто необхідність проведення аналізу фінансового стану підприємств. Наведено схему оцінки фінансової стійкості, що враховує питання періодизації рядів динаміки.*

Ключові слова: *аналіз підприємств, показники фінансової стійкості, оцінка фінансового стану, періодизація.*

Аннотация. *Рассмотрена необходимость проведения анализа финансового состояния предприятий. Представлена схема оценки финансовой устойчивости, учитывающая вопросы периодизации рядов динамики.*

Ключевые слова: *анализ предприятий, показатели финансовой устойчивости, оценка финансового состояния, периодизация.*

Annotation. *The necessity of analysis of financial condition. The scheme of assessment of financial stability into account issues of periodization series.*

Keywords: *analysis of enterprise financial stability indicators, assessment of the financial condition, periodization.*

Вступ. У сучасних умовах глобальних ринкових перетворень національна економіка являє собою циклічний характер із висхідною тенденцією, що певною мірою забезпечується сталим розвитком підприємств. Діяльність будь-якого підприємства спрямована як на поліпшення виробництво продукції (що реалізується через взаємодію з витратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів), так і на своєчасну та ґрунтовну оцінку фінансового його стану.

Тобто сталий розвиток підприємств може бути досягнуто тільки за допомогою ефективного функціонування первинних ланок економічної системи підприємств та створення сприятливих зовнішніх умов функціонування через вдосконалення законодавства у сфері підприємництва, формування конкурентного ринку інвестицій, формування обґрунтованої ставки відсотків за банківськими кредитами, оптимізації митної політики та вдосконалення процесу управління підприємством.

Проблема забезпечення стійкості економічного зростання знайшла своє відображення в публікаціях таких авторів: Дж. Ст. Мілля, Й. Шумпетера, Р. Ф. Харрода, Е. Домар, Р. Солоу, П. Ромера, Р. Лука са, М. Портера, Ф. Котлера, Д. Хея, Д. Медоуза та ін. Питання сталого розвитку підприємства розглядають у своїх працях такі дослідники, як М. І. Баканов, В. В. Ковальов, А. А. Колобов, Р. С. Сайфулін, Г. В. Савицька, А. В. Грачов, А. Д. Шеремет та ін.

Мета статті – формування загальної схеми економіко-статистичної оцінки фінансового стану підприємства через характеристики його стійкості.

Основна частина. Відсутність адекватного механізму господарювання, методів та інструментів впливу на економічні суб'єкти значною мірою гальмує економічний розвиток країни. Керівники підприємств потребують серйозної допомоги під час прийняття управлінських рішень і, насамперед, під час вибору стратегічних напрямків діяльності підприємства з урахуванням усіх особливостей їх господарської та фінансової діяльності [1].

Будь-яке підприємство потребує адаптації до середовища, що швидко змінюється й дозволяє розвиватися в нових умовах. Рішення цієї проблеми неможливе без формування механізму стійкого розвитку підприємства, що забезпечує безкризове, стабільне його функціонування.

© Воблий М. А., 2015

Традиційно стійкість підприємства розглядають як стан матеріально-речової, вартісної структури виробництва та реалізації продукції, за якого забезпечується стабільно високий результат функціонування підприємства.

Сталий розвиток підприємства можна розглядати як свого роду компенсаційний механізм, що дозволяє підприємству не просто адаптуватися до дестабілізуючого впливу внутрішнього і зовнішнього середовища, а й неухильно розвиватися [2].

В економічній літературі [3; 4] фінансова стійкість підприємства визначається через:

- співвідношення власного та залученого капіталу;
- оцінку фінансового левериджу;
- аналіз фінансової рівноваги між активами й пасивами балансу.

Основу оцінки фінансової стійкості підприємства, його ліквідності та платоспроможності складає фінансова рівновага між активами й пасивами балансу. Коефіцієнтний метод аналізу дає змогу відстежити співвідношення між змінами базових показників, що формує загальне уявлення щодо фінансової стійкості підприємства. Але кожне підприємство, перш за все, повинно проаналізувати структуру джерел капіталу та оцінити ступінь фінансового ризику. Підприємство, що має суттєву частку постійних витрат, буде мати вищий беззбитковий рівень продажу та меншу зону безпеки.

Тобто, урівноважуючи активи й пасиви за строком використання та циклами, забезпечується збалансованість руху грошових коштів і, як наслідок, – платоспроможність і фінансова стійкість підприємства.

Врахування кількісної оцінки зазначеного вище становища дасть змогу підвищити рівень рішень, що приймаються з метою відстеження не тільки поточного стану, а й перспектив розвитку.

Під час побудови аналізу фінансової стійкості підприємства доцільно дотримуватись такого алгоритму:

1. Групування активів і пасивів;
2. Розрахунок показників ліквідності;
3. Розрахунок загальних показників фінансової стійкості;
4. Аналіз динаміки показників стійкості підприємства;
5. Короткостроковий прогноз фінансового стану підприємства.

Підприємство може бути ліквідним у більшому або меншому ступені, оскільки до складу активів входять їх різнорідні елементи, серед яких є як такі, що легко реалізуються, так і такі, що важко реалізуються для погашення зовнішньої заборгованості. Групування активів і пасивів за ступенем швидкості їх перетворення в грошові кошти дозволяє з'ясувати тип стану ліквідності [5].

Але проблемою останнього часу є виокремлення однаково якісних періодів, що дозволяє забезпечити процес порівняння за структурою сукупності. В аналітичній практиці інтервали якісно однорідної динаміки можуть бути малими за розміром, а значні хронологічні періоди – частіше всього формуються різними законами розвитку. Крім того, аналіз рядів динаміки здійснюється кількісними методами. Тому існує протиріччя між однорідністю сукупності та достатньо великим числом спостережень, що мають знаходитись у пропорції від числа факторів, котрі дослідник виокремлює для досягнення поставленої мети.

Виходячи з цього, правомірно використовувати той часовий проміжок, що відповідає:

- рівності рівнів ряду динаміки;
- рівності абсолютних приростів, що визначає постійну швидкість зміни рівнів ряду;
- рівності других абсолютних різниць, що визначає постійне прискорення або уповільнення зміни рівнів ряду;
- рівності ланцюгових темпів росту.

Ідеальним варіантом вирішення задачі коректної оцінки фінансового стану підприємства в динаміці вважається використання обґрунтованої системи показників, що розкриває всі характеристики процесу, а саме:

- враховувати багатоаспектність явища;
- нівелювати викривлення статистичних даних;
- підвищувати обґрунтованість статистичних висновків.

Висновки. Таким чином, використання рівнів ряду характеризує періоди стану процесу, тоді як всі інші – період динаміки процесу.

Динамічний аналіз показників фінансової стійкості підприємств дозволяє встановити їх абсолютні збільшення й темпи росту, що важливо для характеристики фінансового стану підприємства на перспективу.

Для розробки короткострокового прогнозу фінансового стану підприємства найчастіше використовують економіко-математичне моделювання, яке полягає у тому, що воно дозволяє визначити кількісне вираження взаємозв'язків між фінансовими показниками та факторами, що впливають на їхню величину. Під час використан-

ня економіко-математичного моделювання слід мати на увазі, що невеликий період дослідження (місяць, квартал) не дозволить виявити загальні закономірності. Також не можна брати й занадто великий період, тому що будь-які економічні закономірності нестабільні й можуть змінюватися протягом тривалого часу [6].

Врахування питань періодизації в кількісній оцінці фінансового стану:

– дає коректну інформацію щодо існуючого процесу та закладає основи для проведення подальшої аналітичної роботи;

– забезпечує можливість застосування методів багатовимірної статистики, формуючи однорідні середовища.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Серова І. А.

Література: 1. Бердар М. М. Фінанси підприємств / М. М. Бердар. – К. Центр учб. літ., 2010. – 350 с. 2. Раєвнєва О. В. Статистичне моделювання та прогнозування : навч. посіб. / під. ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Раєвнєвої. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 578 с. 3. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування : підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. – 396 с. 4. Ступаков В. С., Токаренко Г. С. Риск-менеджмент : учеб. пособие / В. С. Ступаков, Г. С. Токаренко. – М. : Финансы и статистика, 2006. – 288 с. 5. Михайлова Г. В. Учетно-аналитическое обеспечение устойчивого экономического развития предприятия в условиях финансовой нестабильности / Г. В. Михайлова // Вестник НТУ «ХПИ». – 2009. – № 17. 6. Селіверстова Л.С. Фінансовий аналіз / Л. С. Селіверстова, О. В. Скрипник. – К. : Центр учб. літ., 2012. – 273 с.

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.011

Волошин Д. Ю.

Магістрант 2 року навчання
відділу заочної, дистанційної та післядипломної освіти ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні положення аналізу фінансового стану підприємства. Здійснено аналіз фінансового стану на прикладі НГВУ «Полтаванафтогаз». Розроблено рекомендації щодо підвищення ефективності управління прибутковістю підприємства.*

Ключові слова: *управління прибутковістю, фінансовий стан підприємства, фінансовий аналіз.*

Аннотация. *Рассмотрены основные положения анализа финансового состояния предприятия. Осуществлен анализ финансового состояния на примере НГДУ «Полтаванефтегаз». Разработаны рекомендации по повышению эффективности управления прибыльностью предприятия.*

Ключевые слова: *управление прибыльностью, финансовое состояние предприятия, финансовый анализ.*

Annotation. *The article describes the main provisions of the financial analysis of the company. The analysis of the financial condition of the NGDU «Poltavaneftegaz» was done. Recommendations to improve the management of the enterprise profitability efficiency were given.*

Keywords: *management profitability, financial condition of the enterprise, financial analysis.*

Професійне управління фінансами неминуче потребує глибокого їх аналізу, що дозволяє більш точно оцінити фінансовий стан підприємства і значно знизити невизначеність ситуації за допомогою сучасних кількісних

© Волошин Д. Ю. 2015

методів дослідження. У зв'язку з цим істотно зростає пріоритетність і роль фінансового аналізу, основним змістом якого є комплексне системне вивчення фінансового стану підприємства і факторів його формування з метою оцінювання ступеня фінансових ризиків і прогнозування рівня прибутковості капіталу [1].

Аналіз фінансової та господарської діяльності підприємств пов'язаний із обробкою великих обсягів інформації, що характеризує найрізноманітніші аспекти функціонування підприємства як виробничого, фінансового, майнового, соціального комплексу. Найчастіше ці дані зосереджені в документах фінансової звітності, балансі підприємства, облікових відомостях. Таким чином, документально-інформаційною основою аналізу фінансового стану і господарської діяльності підприємств служать дані бухгалтерського обліку. Ці дані дозволяють висловити судження про стан справ на фірмі, однак глибокий аналіз вимагає також і їх обробки [2].

Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний ще й тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передусім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск чи реалізація високоякісної продукції [3].

Сьогодні нафтогазовидобувне управління «Полтаванафтогаз» є одним із провідних виробництв своєї області в Україні. Організаційно НГВУ «Полтаванафтогаз» є структурною одиницею публічного акціонерного товариства «Укрнафта».

Початком в історії підприємства стало введення в промислову експлуатацію нафтової бурової свердловини на Радченківському родовищі у вересні 1951 року. Уведенню до експлуатації Радченківського родовища передувало майже 20 років інтенсивних пошуково-розвідувальних робіт у східних районах України.

Основними видами діяльності НГВУ «Полтаванафтогаз» є:

- визначення перспективних напрямків пошуків і розвідки нафтових, газових і газоконденсатних родовищ, складання проектної документації на пошуково-розвідувальні роботи;
- підрахунок запасів нафти, газу і конденсату та обґрунтування коефіцієнтів нафтовилучення покладів;
- проведення геохімічних досліджень для оцінки перспектив нафтогазоносності локальних структур;
- складання проектних документів на розробку родовищ і покладів;
- контроль за розробкою родовищ;
- розроблення проектно-кошторисної документації, авторський нагляд за будівництвом свердловин на нафту і газ;
- розроблення проектно-кошторисної документації для будівництва або реконструкції об'єктів облаштування нафтових родовищ;
- розроблення нових технологій буріння та кріплення свердловин;
- розроблення технологічних процесів, техніки і пристроїв для збільшення нафтовидобутку;
- розроблення та впровадження технологій збору, підготовки та транспортування нафти і газу;
- науково-технічний супровід та аналіз ефективності проведення підземних і капітальних ремонтів свердловин;
- проведення неруйнівного контролю та технічного діагностування нафтопромислового обладнання;
- розроблення заходів та складання проектних документів із охорони надр і довкілля;
- екологічний моніторинг навколишнього природного середовища;
- техніко-економічні дослідження діяльності структурних одиниць НГВУ «Полтаванафтогаз»;
- патентно-ліцензійне та інформаційне обслуговування спеціалістів НГВУ «Полтаванафтогаз».

Майно товариства складають основні й оборотні кошти, а також всі інші цінності, вартість яких відображується у самостійному балансі товариства.

Під час аналізу фінансового стану підприємства застосовуються такі методи: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, трендовий аналіз, факторний аналіз, метод фінансових коефіцієнтів. Аналіз фінансового стану підприємства виконується за допомогою складання агрегованого порівняльного аналітичного балансу.

На підставі проведеного дослідження структурних та динамічних змін в активі і пасиві порівняльного аналітичного балансу автором зроблено такі висновки: необоротні активи на 2012 рік складають 990150 тис. грн, у 2013 році цей показник збільшився на 32638 тис. грн, також у 2014 році збільшився і становить 1114069,1 тис. грн, це характеризується тим, що здійснюється поліпшення матеріально-технічної бази підприємства. Оборотні активи в період 2012–2013 рр. (з 271824 тис. грн до 342158,9 тис. грн) мають позитивну динаміку, що свідчить про

збільшення найбільш ліквідної частини активів, про що також свідчить збільшення цього в 2014 році, він склав 1114069,1 тис. грн, тобто 70,17 % майна підприємства. Такі зміни свідчать про підвищення активності підприємства, раціональне використання оборотного капіталу, прискорення його оборотності.

Варто зазначити позитивну динаміку власного капіталу, цей показник в 2012 році склав 1216932,9 тис. грн, а вже в 2014 році він збільшився на 24 % і склав 1510439,9 тис. грн, це характеризує фінансову стабільність підприємства .

Різке зростання дебіторської заборгованості НГВУ «Полтаванафтогаз» за період 2012–2013 рр., збільшення майже на чверть свідчить про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців.

Кредиторська заборгованість, що при цьому виникає, є різновидом комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства. Цей показник має негативну динаміку, оскільки з 2012 до 2013 року кредиторська заборгованість зростала на 4,65 %, це призводить до збільшення фінансової залежності від кредиторів., вже в 2014 році цей показник знов збільшився до 63659,3 тис. грн.

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від цілеспрямованості та правильності вкладання фінансових ресурсів у активи. В процесі функціонування підприємства величина активів і їх структура зазнають постійних змін.

Аналіз зміни розміру господарських засобів (майна), що знаходяться в розпорядженні підприємства, проводиться шляхом порівняння даних загальної вартості майна підприємства (валюта балансу) на початок і кінець звітного періоду. При цьому зменшення валюти балансу в звітному періоді свідчить про скорочення коштів підприємства, а, відповідно, й розмірів його господарської діяльності.

У табл. 1 наведено основні показники, які доцільно розраховувати для оцінки майнового стану підприємства.

Таблиця 1

Динаміка основних показників майнового стану підприємства

Показник	Значення показників		
	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Частка оборотних виробничих фондів в оборотних коштах	0,14	0,18	0,15
Частка основних коштів в активах	0,6	0,58	0,49
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,55	0,56	0,08
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,19	-1,01	0,58
Коефіцієнт мобільності активів	0,27	0,34	0,42

З табл. 1 видно, що суттєво скоротився коефіцієнт зносу основних засобів, що свідчить про покращення стану основних засобів. Коефіцієнт мобільності активів має тенденцію до зростання, це свідчить про зростання кількості обігових коштів, що припадає на одиницю необігових.

Частка оборотних виробничих фондів в оборотних коштах має нестійку тенденцію в період з 2012 року по 2014 рік: з 14 % частка оборотних виробничих фондів спочатку зросла до 18 %, а потім у 2014 році впала до 15 %. Частка основних коштів в активах показує, що вартість основних засобів складає в середньому 50 % сукупної вартості активів.

Отже, для ефективного управління прибутковістю підприємства доцільно враховувати динаміку основних показників фінансового аналізу діяльності підприємства, оскільки аналіз фінансово-господарської діяльності є важливим елементом у системі управління виробництвом, ефективним засобом виявлення внутрішньогосподарських резервів, основою для розробки планів і ухвалення управлінських рішень.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Ларка М. І. Аналіз фінансовго стану підприємства як засіб підвищення ефективності його діяльності / М. І. Ларка, Г. О. Лісовська // Вісник Національного технічного університету "ХПІ" : зб. наук. пр. – Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2013. – № 22 (995). – С. 168–174. 2. Райзберг Б. Фінансовий аналіз в системі управління компанією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:

//www.ufin.com.ua/analit_mat/sdu/150.htm 3. Саприкіна Л. М. Діагностика фінансового стану підприємства як основа забезпечення його економічної безпеки / Л. М. Саприкіна, К. І. Шипіл // Ефективна економіка. – 2012. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1577 4. Яременко К. В. Використання факторного аналізу в процесу управління прибутковістю підприємства Електронний ресурс] / К. В. Яременко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/ 10_101707.doc.htm

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 005.95.96:339.9

Гагіна С. А.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено чинники, що зумовлюють підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку та шляхи підвищення потенціалу персоналу.*

Ключові слова: *людські ресурси, підприємства, управління персоналом, система кадрового менеджменту.*

Аннотация. *Определены факторы, обусловливающие повышение конкурентоспособности отечественных предприятий на мировом рынке и пути повышения потенциала персонала.*

Ключевые слова: *человеческие ресурсы, предприятия, управление персоналом, система кадрового менеджмента.*

Annotation. *The factors that contribute to increasing the competitiveness of domestic enterprises in the global market and the ways to increase the capacity of the staff, are found out.*

Keywords: *human resources, companie, HR management, personnel management system.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економіки, загострення конкуренції на світових ринках найбільш важливим фактором національної конкурентоспроможності є висококваліфіковані і вмотивовані людські ресурси. Персонал розглядається як важливий стратегічний ресурс організації, який потребує інвестицій, модернізації, вдосконалення та відповідної зміни управлінської парадигми.

Аналіз досліджень. Слід зазначити роботи двох науковців, які в кінці XX століття отримали Нобелівські премії в галузі економіки, що було присуджено саме за розробку теорії людських ресурсів, - Теодору Шульцу в 1974 році і Генрі Беккеру у 1992 році.

Предмет наукового дослідження – принципи та методи підвищення потенціалу трудових ресурсів України в умовах глобалізації економіки.

Об'єкт наукового дослідження – системи кадрового менеджменту на вітчизняних підприємствах у нових умовах господарювання.

Мета наукового дослідження – забезпечення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств шляхом безперервного підвищення потенціалу персоналу.

Виклад основного матеріалу. Управління персоналом – це управління процесом упорядкування взаємовідносин господарської організації та її працівників як особистостей для досягнення цілей. Успіх роботи підприємства забезпечують його працівники. Результативність та ефективність будь-якої виробничої та комерційної діяльності залежить передусім від компетентності та творчої активності управлінських кадрів, достатньо глибокі знання ними конкретної економіки, законодавчої бази й соціальних аспектів господарювання.

Сучасний міжнародний менеджмент характеризується такими двома рисами: 1) дотримання принципу рівноваги інтересів партнерів у сфері міжнародних економічних відносин; 2) повага до особливостей національ-

© Гагіна С. А., 2015

них культур та стереотипів поведінки партнерів – учасників бізнес-процесу, частини якого здійснюються в різних країнах. Такий стиль управління міжнародним бізнесом створює конкурентні переваги господарської організації (підприємства). Тому під час побудови системи кадрового менеджменту в умовах глобалізації усіх сфер людської діяльності рекомендується застосовувати підхід, заснований на системі цінностей того чи іншого народу. Мають місце істотні відмінності між "західною", "східною", "іспанською", "африканською" культурами з погляду їх ціннісних орієнтацій.

Саме у процесі функціонування системи міжнародного менеджменту виявляються суттєві особливості та виникають складні проблеми забезпечення результативної мотивації працівників. Для органічного поєднання стратегії міжнародної фірми з її кадровою політикою, яка враховує особливості інтересів представників різних національностей, рекомендується дотримуватися таких рекомендацій:

1) здійснювати мотивацію кожного співробітника відповідно до норм поведінки і систем цінностей, які є звичними для нього;

2) забезпечувати органічну взаємодію системи стратегій організації та її мотиваційного механізму на адекватних уявленнях керівництва про національні особливості, культуру та правове законодавство певних країн.

Система кадрового менеджменту, що формується під впливом прогресивних зарубіжних технологій управління персоналом, складається з чотирьох підсистем, що викладено нижче за текстом.

Аналіз та планування персоналу: до цієї підсистеми належать розробка кадрової політики, розробка стратегії управління персоналом, аналіз кадрового потенціалу та ринку праці, кадрове планування, прогнозування потреб у персоналі, організація реклами та встановлення взаємодії із зовнішніми організаціями, які забезпечують підприємство кадрами.

Підбір та наймання персоналу: проведення співбесід, тестів, анкетування для вияву інтелектуального рівня, професіоналізму, комунікативності та інших необхідних якостей.

Оцінювання персоналу: персональна оцінка – рівень знань, умінь, майстерності й особистісної відповідальності; оцінка виконуваної роботи та її результатів.

Організація навчання та підвищення кваліфікації персоналу: навчання персоналу, перепідготовка та підвищення кваліфікації, введення в посаду, організація кадрового зростання, реалізація службово-професійного просування та кар'єри співробітників, робота з кадровим резервом.

Атестація й ротація кадрів: проведення заходів, спрямованих на вияв відповідності результатів діяльності, якостей і потенціалу особистості працівника вимогам, що висуваються до виконуваної роботи. Управління оплатою праці.

Організація трудових відносин на підприємстві: оцінювання виконання персоналом своїх функціональних обов'язків, формування у співробітників почуття відповідальності, аналіз та регулювання групових і міжособистісних відносин, управління виробничими конфліктами та стресами, соціально-психологічна діагностика, встановлення норм корпоративної культури, робота зі скаргами на трудові відносини.

Створення умов праці: створення безпечних умов для праці співробітників; дотримання норм психофізіології праці, ергономіки, технічної естетики; кадрова безпека.

Соціальний розвиток та соціальне партнерство: організація харчування, медичного й побутового обслуговування, відпочинку та культурно-оздоровчих заходів, управління конфліктами й стресами, організація соціального страхування.

Правове й інформаційне забезпечення процесу управління персоналом: вирішення правових питань трудових відносин, підготовка нормативних документів, що їх регулюють, забезпечення необхідною інформацією всіх підрозділів управління персоналом.

В основі системи стимулювання персоналу міжнародної фірми лежать принципи системності, адаптивності, комплексності, гнучкості, результативності.

Мотивація персоналу: розробка систем мотивації, вироблення систем оплати праці, участі персоналу в прибутках і капіталі підприємства, розробка форм морального стимулювання персоналу.

Міжнародна міграція робочої сили — процес переміщення найманих працівників за межі країни з метою пошуку нового місця роботи і місця проживання.

На сьогодні існує два центри міграції робочої сили: США та Західна Європа. Щорічно в пошуках роботи, кращих умов життя емігрує десятки мільйонів осіб. Створюючи кращі умови праці, встановлюючи вищу заробітну плату, в цих центрах проводиться активна політика залучення в країну кадрів вищої та найвищої кваліфікації, особливо молодих.

Ще однією рисою міжнародного руху робочої сили за сучасних умов є послаблення стихійності та посилення урегульованості цього процесу з боку як окремих країн, так і міжнародних організацій.

У процесі міжнародної міграції робочої сили відбувається поступове формування інтернаціональної вартості цього специфічного товару. Найбільшої завершеності він набув у межах ЄС.

Інтернаціональна вартість робочої сили у межах ЄС утворюється на основі середніх для цього регіону рівнів освіти і кваліфікації працівників, середньої складності праці, середніх умов відтворення робочої сили нормальної якості. Виявом цього процесу є вирівнювання на середньому для ЄС рівні заробітної плати, на яку впливають не лише інтернаціональна вартість певного товару, а і його ціна.

Висновок. У процесі наукового дослідження сфокусовано увагу на системі кадрового менеджменту, принципах та методах підвищення трудового потенціалу, міжнародній міграції робочої сили, яка має великий вплив на розвиток трудових ресурсів. Важливою формою управління персоналом в умовах глобалізації економіки є міжнародне науково-технічне співробітництво. Його складові елементи — технополіси, технологічні парки, проведення спільної науково-технічної політики. З цією метою створюється необхідна інфраструктура, фінансуються передусім ті види науково-технічних програм та науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок, які необхідні для задоволення спільних інтересів країн.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Черкасов В. І.

Література: 1. Гавкалова Н. Л. Менеджмент персонала : учеб. пособие / Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – 2-е изд., исправл. и доп. – Х. : ИНЖЕК, 2005. – 304 с. 2. Крушельницька О. В. Управління персоналом : навч. посіб. / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – К. : Кондор, 2006. – 308 с. 3. Організаційна поведінка / Д. Гелрігел, Дж. В. Слокум-молодший, Р. В. Вудмен, та ін. ; пер. з англ. І. Тарасюк, М. Зарицька, Н. Гайдукевич. – К. : Основи, 2001. – 726 с. 4. Черкасов В. І. Міжнародний менеджмент : конспект лекцій / В. І. Черкасов. – Х. : ХНЕУ, 2007. – 196 с.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОФШОРНЫХ ЗОН И ИХ РОЛЬ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

УДК 339.543.624

Гайворонская Д. Ю.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены тенденции функционирования офшорных зон в международных финансовых отношениях. Определены методы, которые используют развитые страны мира на современном этапе с целью регулирования деятельности офшорных зон. Описаны основные преимущества и недостатки офшорной деятельности.*

Ключевые слова: *офшорный бизнес, офшоры, глобализация, налоговая гавань, налоговые льготы, офшорные территории.*

Анотація. *Розглянуто тенденції функціонування офшорних зон у міжнародних фінансових відносинах. Визначено методи, що використовують розвинуті країни світу на сучасному етапі з метою регулювання діяльності офшорних зон. Описано основні переваги та недоліки офшорної діяльності.*

Ключові слова: *офшорний бізнес, офшори, глобалізація, податкова гавань, податкові пільги, офшорні території.*

Annotation. *This article examines trends in the offshore areas of functioning of international financial relations. The method swichusing the developed countries at present to regulate the activities of offshore areas are determined in the article. The article describes the main advantages and disadvantages of offshore activities.*

Keywords: *offshore business, offdhore, tax haven, tax breaks, offshore territories.*

© Гайворонская Д. Ю., 2015

Процесс глобализации мировой экономики приводит к возникновению различного рода феноменов, которые имеют непосредственное влияние на развитие внешнеэкономической деятельности разных стран. За последнее время наблюдается появление такого феномена, как развитие офшорной деятельности, который выражается в создании различных офшорных юрисдикций, расширении деятельности офшорных компаний, бурном развитии сферы офшорных услуг. Неразвитые страны выходят на новые пути развития, уходя от статуса «отсталых субъектов». Они манипулируют своим выгодным географическим положением, предоставляют налоговые льготы и налоговые привилегии иностранным инвесторам, тем самым активно включаются в международные экономические процессы.

Наблюдение общей тенденции мобильности финансовых активов, а также тот факт, что темпы роста мирового рынка значительно опережают темпы роста реальной экономики, являются главными причинами формирования современной сети офшорных финансовых центров.

Очевидно, импульсом для развития инфраструктуры и технологий всех секторов финансового рынка, роста скорости перетекания финансовых активов на мировом финансовом рынке стало утверждение либерализации валютного рынка. Открытость границ для капитала и рост доходности операций с финансовыми активами позволили привлекать различные институты, благодаря которым сократился удельный вес налогов в структуре доходов от операций с финансовыми активами. В последние годы офшорные зоны стали мощными мировыми распределительными центрами, также они активизируют различные транснациональные финансовые потоки и ускоряют оборот финансовых активов в международном масштабе.

Офшорный бизнес постоянно видоизменяется и усложняется, адаптируясь к новым требованиям и условиям из-за изменений законодательной базы. Как следствие, усложняются и схемы использования офшорных зон.

В настоящее время оценка деятельности офшорных зон, их места и роли в мировой экономике в целом неоднозначна. С одной стороны, в их создании и функционировании проявляются общемировые тенденции либерализации внешнеэкономической деятельности в условиях глобализации экономики. С другой стороны, именно здесь осуществляется значительная часть операций, которые связаны с преступной деятельностью, что угрожает всей мировой экономике.

Проблемам становления и эффективности функционирования офшорных зон посвящено много исследований, в частности работы Г. А. Матусовского, С. А. Худолея, Ю. В. Сорокина, Ю. А. Волкова, Н. П. Кучерявинка, С. А. Квасова, В. И. Антипова, А. Ф. Волобуева, В. В. Лысенко, В. Ю.Бажановой, Н. В. Москаленко и других. Научные труды определенных авторов позволили сформировать концепцию развития и функционирования офшорных структур.

Целью данной статьи является изучение особенностей функционирования офшорных юрисдикций, чтобы использовать полученные знания для совершенствования контроля за денежными потоками между странами.

Впервые термин «offshore» (дословный перевод – вне берега) появился в американской прессе в конце 50-х годов. Речь шла о финансовой структуре, освободившейся от налогообложения путем размещения своего офиса за пределами США [1].

Существует много терминов для обозначения мест, в которых осуществляется выгодная, с точки зрения представителей делового мира, финансово-предпринимательская деятельность. В германоязычных странах их называют налоговыми оазисами, в франкоязычных – налоговым раем, а в англоязычных – общепринятым термином для определения подобных территорий выступает понятие как «налоговая гавань» [4].

В целом, термин «офшорная зона» подразумевает любую страну с низкой или нулевой налоговой ставкой на все или отдельные категории доходов, определенный уровень банковской или коммерческой секретности, минимальное или полное отсутствие резервных требований центрального банка или ограничений в валюте.

Офшорными зонами (юрисдикциями) называют страны или отдельные территории единых государств, где на государственном уровне для определенного типа компаний, владельцами которых являются иностранцы, установлены значительные льготы в налогообложении, снижены или отменены требования к бухгалтерскому учету и аудиту, частично или полностью сняты таможенные и торговые ограничения.

Согласно классификации международных организаций FATF (The financial action task forceon money laundering) и FSF (Financial stability forum) термин «офшорный финансовый центр» применяется к территориям, которые имеют развитый рынок капиталов, либеральный налоговый и валютный режим и игнорируют рекомендации международных финансовых учреждений об усовершенствовании международного регулирования и контроля за банковской и финансово-валютными системами [6].

Что же касается особенностей офшорных зон, то существуют определенные признаки в определении, а именно:

а) *налогообложение.* Многие офшорные юрисдикции взимают налоги, однако все они либо не взимают налог на прибыль вообще, либо взимают его только с определенных категорий дохода, или взимают налог ниже, чем в той стране, где плательщики являются налоговыми резидентами. Отсутствие налога на прибыль, как правило, является частью политики привлечения иностранного капитала. В ряде случаев налог на прибыль не вводит-

ся вследствие бедности значительной части населения. Многие налоговые убежища в бассейне Карибского моря представляют собой небольшие, малоразвитые страны с бедным населением. В этих условиях страна может иметь значительно большую прибыль при низком уровне налогов и сборов. Важной особенностью большинства офшорных территорий является предоставление льготного налогового режима и выполнение требований проведения деловых операций за пределами страны, где официально зарегистрирована офшорная компания;

б) *финансовая секретность.* Определенный уровень секретности характерен для офшорных юрисдикций, как и для других стран. Однако большинство стран не защищает эту информацию от расследования правоохранительными органами иностранного государства, особенно когда расследование осуществляется в соответствии с международным договором. Особенностью офшорных юрисдикций является наличие чрезмерно жестких правил защиты банковской и коммерческой тайны. Они отказываются от факта о нарушении своих барьеров секретности даже тогда, когда есть серьезное нарушение законов другой страны. С этой точки зрения различают две категории офшорных юрисдикций: страны, которые отказывают в ослаблении своей секретности, несмотря на использование режима секретности в преступных целях; страны, которые позволяют законные расследования в надлежащих случаях;

в) *валютный контроль.* Офшорные юрисдикции имеют, как правило, систему двойного валютного контроля. В ее основе – различие между резидентами и нерезидентами, а также между национальной и иностранной валютами. Общее правило: резиденты подвергаются валютному контролю, а нерезиденты валютному контролю не поддаются. Однако нерезиденты подвергаются обычному контролю в отношении местной валюты. С компанией, созданной в офшорной юрисдикции, которая принадлежит нерезидентам и осуществляет свою деятельность вне юрисдикции, обращаются как с нерезидентом с точки зрения валютного контроля. Согласно этому иностранное лицо может сформировать компанию в стране налогового убежища для осуществления бизнеса в других юрисдикциях. В этом случае компания не будет подвергаться валютному контролю в налоговом убежище, поскольку она не осуществляет операции в валюте других юрисдикций и не занимается бизнесом в данной офшорной юрисдикции;

г) *коммуникации.* Большинство офшорных юрисдикций имеют надежные средства связи – хорошие телефонные, кабельные и телексные услуги связи для соединения их с другими странами. Многие имеют также регулярную воздушную связь. Например, ежедневные беспосадочные авиарейсы между Каймановыми островами и Майами и прямая линия между Хьюстоном и Гранд Каймана. Использование английского языка как основного в Карибских юрисдикциях и их близость к территории США также способствует их особой привлекательности для жителей США и Канады;

д) *легкость доступа к зарубежной банковской системе.* Использование офшорных юридических лиц дает возможность размещать капитал в твердой валюте в надежных банках стабильной страны. Большие секретарские компании с признанной международной репутацией имеют устоявшиеся связи и возможность открывать для своих клиентов счета в первоклассных зарубежных банках. Офшорной фирмой может быть открыт валютный банковский счет в зарубежном банке. Такой счет может использоваться для безналичных расчетов, осуществления других операций (переводы, аккредитивы, банковские гарантии) или для аккумуляции неформальных фондов средств как «копилка» денег.

Офшорные зоны, в зависимости от вида и объема льгот, предоставляемых при регистрации субъектам – нерезидентам, разделяют на три группы.

1. **Классические офшорные зоны (офшоры)** — это, как правило, небольшие государства третьего мира (так называемые «кокосовые офшоры»). Наиболее известные среди них Багамские Острова, Британские Виргинские Острова (БВО), Сейшельские острова, Белиз, Маврикий, Невис, Панама, острова Теркс и Кайкос, остров Мэн, Терке, Кай-кос и другие.

К данной группе относятся страны с низким налогообложением, минимальными требованиями к раскрытию информации о собственниках офшорных компаний, отсутствим валютного контроля и необходимости ведения бухгалтерской отчетности офшора. Единственное требование – это, как правило, вносить ежегодный фиксированный сбор в казну. На Маршалловых островах даже можно создать компанию без выплаты уставного капитала, с выпуском акций на предъявителя.

Но регистрация офшора в такой стране для осуществления какой-либо активной деятельности менее предпочтительна, так как международный статус таких офшоров и офшорных зон не очень высок. Все эти зоны характеризуются высокой степенью конфиденциальности для владельцев офшорных компаний (в Государственный регистр компаний заносится минимум сведений) и почти полным отсутствием контроля со стороны властей за деятельностью таких компаний. Именно поэтому солидные компании и банки не хотят иметь с ними финансовых отношений.

Указанные государства имеют невысокий уровень развития экономики, но отличаются достаточно высокой политической стабильностью.

2. **Зоны низкого налогообложения** – это страны, где установлены очень низкие или нулевые ставки налогов для определенных типов компаний, но при этом существуют требования о ведении и подаче финансовой отчет-

ности. Наиболее показательные примеры таких стран — Гибралтар, Гонконг, США (Делавэр, Вайоминг), Кипр. Нидерландские Антильские острова, Уругвай. Регистрация и обслуживание компаний здесь дороже, а престиж страны высок.

3. **Третья группа офшорных зон** – это государства, формально не являющиеся офшорами, но налоговые законы которых в некоторых случаях предполагают низкое (стимулирующее) налогообложение для определенных операций или групп инвесторов (как правило, иностранных). В других случаях снижение налогообложения доходов предприятий достигается применением условий международных соглашений об избежании двойного налогообложения или резидентства компаний. К этой группе можно отнести Великобританию, Бельгию, Австрию, Нидерланды, Швейцарию, Люксембург, Лихтенштейн.

В большинстве случаев офшорный бизнес ведется здесь во избежание двойного налогообложения, для придания большей солидности бизнесу и создания необходимого акцента реальности внешних контрагентов и отстраненности от офшорных зон.

В условиях глобализации экономики взаимосвязь активизации деятельности офшорных компаний и расширение деятельности ТНК существенно усилилась и привела к росту капиталов, сосредоточенных в банковских офшорных центрах. Так, иностранные депозиты, размещенные в банках на Каймановых островах, составляют 956 млрд долл., Люксембурга – 464 млрд долл., Гонконга – 165 млрд долл., Швейцарии – 506 млрд долл., Багамских островах – 150 млрд. долл., Сингапура – 260 млрд долл. Тогда как иностранные депозиты в Японии составляют 667 млрд долл., во Франции – 986 млрд долл. Американцы ежегодно выводят из-под налогообложения в офшоры 100 млрд. В конце 2011 года в Лихтенштейне было зарегистрировано более 40 тыс. иностранных фирм, доходы от которых составляли более 30 % бюджета страны. Особое место в политике относительно офшоров отводится именно Гонконгу. По итогам 2013 года объем выполняемых с помощью офшоров торговых операций составил более 300 млн долл., что выше итогов 2010 года в 5 раз.

В целом офшорные компании обладают целым рядом стратегических преимуществ, среди которых можно выделить:

- возможность перенесения части издержек в районы с низкими налогами;
- возможность аккумулировать большую часть выручки от экспортно-импортных операций в офшорных зонах путем внутрифирменных операций, тем самым избегая значительных налоговых выплат;
- возможность перераспределять и реинвестировать доход;
- использование преимуществ устранения двойного обложения;
- осуществление оптовых закупок непосредственно у иностранных производителей [3].

Экономическая выгода офшорного бизнеса независимо от его сферы заключается в том, что материнская фирма и иностранные партнеры взаимодействуют таким образом, чтобы максимум необходимых затрат и минимум прибыли приходились на компании финансовой группы, находящиеся в странах с высоким уровнем налогообложения, а основная прибыль оставалась у офшорных компаний [3].

Разработка и принятие мер по противодействию от уклонения от уплаты налогов с использованием офшорных центров стали одной из главных целей финансовых органов многих стран. К наиболее влиятельным международным организациям, которые приступили к противодействию злоупотреблениям, происходящим в офшорных центрах, относятся Европейский Союз и Организация экономического сотрудничества и развития (ОЭСР). Ряд государств, относящихся к лидерам мировой экономики, заключили двусторонние и многосторонние соглашения по этой проблеме. К таким странам относятся США, Япония, Канада, Франция, Германия и Великобритания [7]. Кроме этого, данной проблематикой занимается группа четырех (Англия, Франция, Германия и США), а также Сообщество Налоговых Администраторов стран Тихого океана (Япония, Австралия, Канада и США).

Активную позицию занимает Большая двадцатка (G-20), которая по результатам ежегодных саммитов представляет собственные рекомендации по изменению законодательных основ функционирования офшорных зон. G-20 тесно сотрудничает с офшорной группой банковских наблюдений (ОГБН), которая была создана в 1980 году по инициативе Базельского комитета по банковскому надзору [2].

Таким образом, деятельность международных организаций, которые координируют деятельность «налоговых гаваней» в мире и выполняют регулирующую функцию международных финансов, сегодня направлена на ограничение операций, финансируемых за счет капитала криминального происхождения.

Изучение особенностей функционирования офшорных зон мирового опыта, регулирования их деятельности на современном этапе позволило сделать следующие выводы: развитие жесткой международной налоговой конкуренции было обусловлено противоречием между многочисленными ограничениями со стороны национальных законодательств и бурным развитием международных трансакций в результате глобализации финансовых рынков. Экономически развитые страны сегодня активно приобщаются к процессу регулирования деятельности офшорных структур и внедрения мер воздействия на их деятельность с целью детенизации криминальных доходов и легализации теневого оборота капитала. Приоритетность определенных задач связана с действенностью

саморегулируемой функции финансового рынка и необходимостью повышения финансового потенциала как мирового, так и национальных рынков.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Бестужева С. В.

Література: 1. Волкова Ю. О. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу / Ю. О. Волкова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008.– № 1. – С. 43–48. 2. Ініціативи G20 змушують замислитися про зміну юрисдикції [Електронний ресурс] // Україна і світ. – Режим доступу : http://ua-inter.net/archives/1641 3. Кравчук Н. Я. Міжнародні фінансові ресурси та проблеми втечі капіталу // Фінанси України. – 2008. – №6. – С. 84–89. 4. Міжнародна макроекономіка : навч. посіб. / За ред. Ю. Г. Козака, Ю. М. Пахомова, Н. С. Логвінової. – Київ : Центр учб. літ., 2012. – 400 с. 5. Москаленко Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання [Текст] / Н. В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 117–121. 6. Офшорні зони як інструмент міжнародної податкової конкуренції [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/znpnudps/2009_1/pdf/09kvmitc.pdf 7. Стецюк С. С. Прогнозна оцінка можливості та доцільності створення офшорних зон в Україні [Текст] / С. С. Стецюк // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – № 1. – С. 64.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЛІЦЕНЗУВАННЯ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

УДК 346.1

Гаркуша Є. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто процес ліцензування у сфері телекомунікації. Проаналізовано проблеми стосовно цього питання. Обґрунтовано законодавчо встановлене правове регулювання цього аспекту.*

Ключові слова: *ліцензування, сфера телекомунікації, ліцензійна система.*

Аннотация. *Рассмотрен процесс лицензирования в сфере телекоммуникаций. Проанализированы проблемы относительно этого вопроса. Обосновано законодательно установленное правовое регулирование данного аспекта.*

Ключевые слова: *лицензирование, сфера телекоммуникации, лицензионная система.*

Annotation. *This article is devoted licensing in the telecommunications sector, analyzed its problems. Justified the statutory legal regulation of this aspect.*

Keywords: *itsenzirovanie, telecommunications, licensing system.*

Актуальність теми полягає у тому, що початок XXI ст. ознаменувався бурхливим розвитком галузі зв'язку, яка у свою чергу потребувала належного правового регулювання доступу до ринку телекомунікацій. Використання комунікаційних послуг у наш час є невід'ємною частиною життя кожної людини, а тому держава як організатор суспільних відносин має забезпечити використання телекомунікаційних послуг її громадянами виключно у правовому полі.

Метою цієї статі є вивчення правових засад щодо регулювання ліцензування у сфері телекомунікації, дослідження проблеми ліцензування у сфері телекомунікацій та порівняння їх із досвідом країн Євросоюзу та Російської Федерації.

© Гаркуша Є. В., 2015

Для досягнення цієї мети органи державної влади використовують такі важелі, як контроль, нагляд та ліцензування окремих видів господарської діяльності. Так, Закон України «Про телекомунікації» [1] ст. 42 ч. 2, 3 закріплює види діяльності у сфері телекомунікацій, що підлягають ліцензуванню. У Законі подано визначення поняття ліцензії та ліцензування.

Ліцензія – це документ, що засвідчує право суб'єкта господарювання на здійснення зазначеного в ньому виду діяльності у сфері телекомунікацій протягом визначеного строку на конкретних територіях із виконанням ліцензійних умов. Ліцензування – це видача, переоформлення, продовження терміну дії, визнання недійсними, анулювання ліцензій, видача копій та дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов [1].

Питання ліцензування у сфері телекомунікацій досліджували такі правники, як С. Добрін, І. Стройко, А. С. Тітов [2–4]. Проте існує потреба дослідити проблеми ліцензування у сфері телекомунікацій та порівняти їх із досвідом країн Євросоюзу та Російської Федерації.

Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» щодо безоплатного отримання рахунків за надані телекомунікаційні послуги» [5] встановлює новий вид ліцензованої діяльності у сфері телекомунікацій, який підлягає ліцензуванню, – надання в користування каналів електрозв'язку (канал електрозв'язку – це сукупність технічних засобів, призначених для перенесення електричних сигналів між двома пунктами телекомунікаційної мережі, який характеризується смугою частот та / або швидкістю передачі): місцевих, міжміських та міжнародних. До такого нововведення нечіткість формулювання п. 3 ч. 3 ст. 42 Закону України «Про телекомунікації» давала можливість вважати надання в користування каналів зв'язку складовою частиною надання послуг із технічного обслуговування й експлуатації телекомунікаційних мереж. Так з'явився новий вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, і це викликало певні заперечення та критику з боку суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність у сфері телекомунікацій, які вважали, що це призведе до подвійного ліцензування їх господарської діяльності. Водночас постає питання про необхідність отримання нової ліцензії для тих суб'єктів господарської діяльності, які на час набуття новою нормою законної сили отримали ліцензії на надання послуг фіксованого телефонного зв'язку та, відповідно, надання послуг з технічного обслуговування й експлуатації телекомунікаційних мереж.

На нашу думку, встановлення нового виду діяльності, а саме надання в користування каналів електрозв'язку, що підлягає ліцензуванню, не є актуальним, оскільки суб'єкт господарювання, який отримав ліцензію на надання послуг фіксованого телефонного зв'язку або надання послуг рухомого (мобільного) теле¬фонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку, фактично та юридично вже може здійснювати вищевказані види діяльності. Тому нововведений п. 4 ч. 3 ст. 42 Закону України «Про телекомунікації» лише дублює попередні види діяльності у сфері телекомунікацій, що здійснюються суб'єктами господарювання на підставі ліцензій.

У своєму монографічному дослідженні І. Стройко [3, с. 16] відзначає, що для операторів, які використовують кабельний зв'язок із метою надання телевізійних програм абонентам у рамках закону, необхідно отримати ліцензію на надання послуг із технічного обслуговування й експлуатації телекомунікаційних мереж, мереж теле- та радіомовлення, дротового радіомовлення та телемереж у Національній комісії з питань регулювання зв'язку, а також ліцензію провайдера програмної послуги у Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення. За такого стану справ операторам доводиться проходити потрійне ліцензування своєї діяльності.

У той же час досвід інших країн, зокрема Росії, свідчить про наявність проблем ліцензування у сфері телекомунікацій. Основні колізії інституту ліцензування виклав С. Добрін [2, с. 30]. Поряд із тим, що на початку XXI ст. у Росії також активно розвивався ринок зв'язку, у процесі становлення телекомунікацій виникали й певні проблеми. Зокрема, федеральний закон «Про зв'язок» передбачав необхідність щорічного затвердження урядом Російської Федерації переліку послуг зв'язку та ліцензійних умов, що виключило можливість органом, який видає ліцензії, самостійно переглядати види послуг зв'язку, що підлягають ліцензуванню. Відповідно до ст. 29 Закону «Про зв'язок» орган, що видає ліцензію, встановлює відповідно до переліку ліцензійних умов зміст самих ліцензійних умов, вносить до них зміни та доповнення. Збереження за органом ліцензування права встановлювати ліцензійні умови (навіть у рамках встановленого Кабінетом Міністрів РФ переліку), по суті, означає збереження практики вибіркового визначення кількості ліцензійних умов для операторів [4, с. 45].

Що ж до принципів ліцензування послуг зв'язку в країнах Європи, то їх встановлює Директива Європейського Парламенту і Ради «Про спільну базу для загальних дозволів та індивідуальних ліцензій у сфері телекомунікаційних послуг» [6]. Як зазначає Є. Добрін, цей документ встановлює можливість діяльності операторів у загальних рамках дозволів та / або індивідуальних ліцензій. Загальні дозволи містять визначення органом регулювання загальнообов'язкових умов, які покликані забезпечувати:

1) захист користувачів та замовників послуг (попереднє погодження державними органами регулювання стандартного договору із замовниками, складання докладних рахунків, виконання процедури вирішення спірних питань, опублікування та повідомлення про будь-які зміни умов доступу);

2) надання відомостей про споживачів з метою розміщення цієї інформації в універсальних довідниках;

3) надання послуг екстреним службам тощо. За наявності загального дозволу оператору не потрібно отримувати будь-які попередні дозволи державних органів, щоб розпочати надання послуг зв'язку. Держави Європейського Союзу можуть вимагати від підприємства, яке має загальний дозвіл, до початку надання послуги повідомити органи регулювання про свій намір та надати інформацію про свої послуги. Таким чином, процедура отримання загального дозволу має характер повідомлення.

Однак Директива Європейського Парламенту [6] передбачає закритий перелік випадків, за яких можуть видаватися індивідуальні ліцензії з метою:

а) дозволу на доступ до радіочастот або номерного ресурсу;

б) надання особливих прав стосовно доступу до громадських чи приватних земель;

в) накладення на суб'єкта господарської діяльності, який оформлює ліцензію певних зобов'язань, зокрема вимоги надання загальнодоступних послуг;

г) накладення особливих зобов'язань відповідно до правил Європейського Союзу, що стосуються конкуренції (коли власник ліцензії має більшу ринкову частку в сегментах громадських мереж зв'язку та надання загальнодоступних послуг).

Отже, можемо дійти висновку, що в країнах Європейського Союзу ліцензійна система гармонійно співіснує із дозвільною системою, що значно спрощує порядок оформлення (отримання дозволу) та діяльності (надання певних послуг) суб'єктом господарювання у сфері телекомунікацій.

На початку 2006 р. позитивні зрушення ліцензування ринку телекомунікації відбулися у сфері надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку в України. Йдеться про Рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України «Про затвердження Ліцензійних умов здійснення діяльності у сфері телекомунікацій із надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку» [7]. Прийняття такого документа вимагали безпосередньо ст. 42 та 44 Закону України «Про телекомунікації», бо саме відсутність ліцензійних умов не давала правової можливості розвиватися суб'єктам господарської діяльності, що надають послуги мобільного зв'язку, а отже, і ринкові телекомунікацій. Це, у свою чергу, призводило до порушення законодавства у сфері використання радіочастотного ресурсу та телекомунікації.

Ліцензійні умови – це нормативно-правовий акт, що містить вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних, технологічних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання під час здійснення діяльності у сфері телекомунікацій, що підлягає ліцензуванню.

Ліцензійні умови, що закріплені в Рішенні Національної комісії з питань регулювання зв'язку України, встановлюють закритий перелік кваліфікаційних, організаційних та технологічних вимог до суб'єкта господарювання, який надає послуги мобільного телефонного зв'язку. Проте, на відміну від законодавства Російської Федерації, за яким орган, що видає ліцензії, не має правових основ для внесення будь-яких змін до ліцензійних умов, п. 4.2 Рішення [7] надає можливість Національній комісії з регулювання зв'язку України включати до окремих ліцензій особливі умови, які не суперечать законодавству. Особливі умови містять обов'язкові для виконання конкретним ліцензіатом додаткові умови щодо здійснення діяльності за ліцензією, не визначені п. 4.1 Рішення. Таким чином, орган державної влади під час видачі ліцензії суб'єкту господарювання може оперативно корегувати конкретні ліцензійні умови в конкретних ліцензіях, не втрачаючи у той же час можливості здійснювати опосередкований контроль за діяльністю ліцензіата.

Пункт 1.4 Рішення вимагає від суб'єктів господарювання, які надають послуги мобільного телефонного зв'язку, наявності ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України, ліцензії на здійснення відповідного виду діяльності у сфері телекомунікацій, а також відповідних дозволів на експлуатацію радіоелектронних засобів. Сама ліцензія на здійснення відповідного виду діяльності надає право суб'єкту господарської діяльності надавати послуги мобільного телефонного зв'язку, здійснювати технічне обслуговування та експлуатацію мереж мобільного зв'язку та каналів електрозв'язку (п. 1.8 Рішення). Виходячи з викладеного вище, можемо констатувати відсутність необхідності ліцензіату (оператору, провайдеру) звертатися до Національної комісії з питань регулювання зв'язку України за отриманням ліцензії з надання послуг з технічного обслуговування й експлуатації телекомунікаційних мереж та за ліцензією з надання в користування каналів електрозв'язку (пп. 3, 4 ч. ст. 42 Закону України «Про телекомунікації»).

Одним із позитивних зрушень стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» щодо безоплатного отримання рахунків за надані телекомунікаційні послуги [2, с. 30]. У цьому нормативно-правовому акті йдеться про право кожного споживача на безкоштовне отримання рахунків за фактично надані телекомунікаційні послуги. Проте, як вдало зауважує І. Стройко [3, с. 16], мета, яку ставив законодавець перед нововведенням, не була досягнута головним чином через те, що завданням Закону України «Про внесення змін до Закону країни «Про телекомунікації» було встановлення на законодавчому рівні заборони операторам та

провайдерам телекомунікаційних послуг стягувати оплату за розшифрування суми за фактично надані послуги. Оскільки на рівні Закону не було встановлено обов'язку оператора чи провайдера телекомунікаційних послуг розшифровувати виставлені рахунки безкоштовно, виникла ситуація, за якої передбачено заборону стягнення коштів за розшифрування рахунку за фактично надані телекомунікаційні послуги, а обов'язок надавати безкоштовно споживачеві таку інформацію не встановлено. Тому більшість операторів та провайдерів телекомунікаційних послух скористалися такою колізією норми права і не здійснюють для своїх споживачів безкоштовного розшифрування рахунку за надані послуги. Однак права споживачів захищає п. 3.16 Рішення [7], який зобов'язує ліцензіата (оператора, провайдера) надавати споживачам необхідну, доступну, достовірну, своєчасну та вичерпну інформацію щодо телекомунікаційних послуг, які надають він або його провайдери, інформацію про себе як виконавця послуг та своїх провайдерів, наявність відповідних ліцензій та іншу інформацію, необхідну для укладання договору про надання телекомунікаційних послуг. Надана ліцензіатом інформація повинна забезпечувати споживачеві можливість свідомого вибору послуг та контролю за їх виконанням.

З іншого боку, необхідно враховувати й технічну можливість або відсутність такої можливості устаткування телекомунікаційної мережі розшифровувати надані послуги. Логічним вирішенням цієї ситуації могло б стати право органу, що надає ліцензію суб'єктові господарської діяльності для здійснення телекомунікаційних послуг, вимагати у ліцензіата (оператора, провайдера) технічної можливості розшифрування рахунків за фактично надані послуги. Таким чином, законодавець встановив би обов'язок суб'єкта господарської діяльності для отримання ліцензії довести свою технічну спроможність повноцінно надавати телекомунікаційні послуги споживачам та разом із тим унеможливив би фінансові зловживання під час надання рахунків за телекомунікаційні послуги.

Що стосується змін, внесених законодавцем до п. 16 ст. 32 Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації», то тут можна зазначити, що нова редакція вищевказаного Закону передбачає право споживача за його особистим зверненням до оператора, провайдера, що надає телекомунікаційні послуги, та з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі отримати розшифрування рахунку за фактично надані послуги за рахунковий період, до якого споживач має претензії. При цьому у розшифрованому рахунку вказується номер абонента, якого викликав споживач, вид послуги, час початку і закінчення кожного сеансу зв'язку, обсяг наданих послуг, суми коштів до сплати за кожний сеанс зв'язку. Отже, буквально розуміючи зміст цієї норми, можна зробити висновок про те, що йдеться лише про телефонний зв'язок. Тоді постає питання про можливість отримання детальної інформації про рахунок за фактично надані послуги кабельного телебачення, інтернету та інших телекомунікаційних послуг, що можуть надавати провайдери.

Наступним спірним питанням, на яке доречно вказує І. Стройко [3, с. 16], проте не пропонує його вирішення, є тлумачення слів п. 16 ст. 32 Закону «особисте звернення споживача». На нашу думку, особистим зверненням є безпосереднє звернення людини до відділу обслуговування споживачів оператора чи провайдера. Слід зазначити, що про написання заяви чи інші подібні дії тут не йдеться. Якщо споживачем є фізична особа, то в такій ситуації проблем не виникає: споживач за наявності посвідчення особи в усній формі звертається до суб'єкта господарської діяльності, який надає телекомунікаційні послуги та отримує детальну інформацію про рахунок за певний період користування послугами. На питання про дії споживача юридичної особи в цьому випадку п. 16 ст. 32 Закону відповіді не дає. А тому пропонуємо змінити зміст вищезгаданої норми та викласти її у такій редакції: за письмовою заявою споживача та за наявності документа, що посвідчує особу (паспорт – для фізичних осіб, довіреність та паспорт – для юридичних осіб), з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі нарахована до сплати сума за надані послуги повинна бути розшифрована тільки за той рахунковий період, до якого споживач має претензії, із зазначенням номера абонента, якого викликав споживач, виду телекомунікаційної послуги, часу початку і закінчення кожного сеансу зв'язку (телекомунікаційної послуги), обсягу наданих телекомунікаційних послуг, суми коштів до сплати за кожний сеанс зв'язку (комунікації).

Підводячи підсумки, слід зазначити, що останнім часом законодавець робить чіткі та поступові кроки до гармонізації правового регулювання у сфері зв'язку й телекомунікацій зокрема. Це свідчить про увагу до галузі, що тільки розпочинає свій розвиток і становлення. А отже, законодавство в цій галузі ще потребує подальшого вдосконалення.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Про телекомунікації : Закон України від 18.11. 2003 № 1280-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 51. – Ст. 2644. 2. Добрин С. Обзор отдельных аспектов российского законодательства в области телекоммуникаций / С. Добрин // Мобильные телекоммуникации. – 2006. – № 9. – С. 29–34. 3. Стойко И. Новое означает лучшее? / И. Стройко // Юридическая практика. – 2006. – № 17. – С. 16–17. 4. Титов А. С. Лицензирование в области связи в современных условиях / А. С. Титов // IKS -on-line. – 2006. – № 7. – С. 44–48. 5. Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» щодо безоплатного отримання рахунків за надані телекомунікаційні послуги : Закон України від 19.01.2006 № 33 80-IV // Офіційний вісник України. – 2006. – № 6. – Ст. 288. 6. Про

спільну базу для загальних дозволів та індивідуальних ліцензій в сфері телекомунікаційних послуг : директива Європейського Парламенту і Ради від 10.04.1997 № 97/13/ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http: //www.rada.gov.ua 7. Про затвердження Ліцензійних умов здійснення діяльності у сфері телекомунікацій з надання послуг рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку : рішення Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 26.01.2006 № 179 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 8. – Ст. 465.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

УДК 347.78:004.738.5

Гніцевич О. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито стан та визначено проблеми захисту інформаційних продуктів як об'єктів авторського права у мережі Інтернет, недосконалість законодавства з питань порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Намічено основні напрямки щодо подолання порушень прав у сфері авторського права в інформаційному просторі.*

Ключові слова: *авторське право, інтелектуальна власність, Інтернет, технічні засоби захисту.*

Аннотация. *Раскрыто состояние и определены проблемы защиты информационных продуктов как объектов авторского права в сети Интернет, несовершенство законодательства по вопросам нарушения прав интеллектуальной собственности в сети Интернет. Намечены перспективные направления по преодолению нарушений прав в сфере авторского права в информационном пространстве.*

Ключевые слова: *авторское право, интеллектуальная собственность, Интернет, технические средства защиты.*

Annotation. *Reveals the status and problems of protection of information products as objects of copyright on the Internet, inadequate legislation on intellectual property infringement on the Internet, is scheduled to promising directions to overcome violations of the rights of copyright in the information space.*

Keywords: *copyright, intellectual property, internet, technical protection measures.*

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть Інтернет став одним із найважливіших джерел інформації. Його застосування відкрило нові потенційні можливості у сфері комунікації і пошуку та використання даних. Перетворення Інтернету на провідний засіб спілкування, обміну інформацією та ведення бізнесу породжує нові явища в системі інтелектуальної власності. З одного боку, в Інтернеті сучасна людина знаходить для себе широке поле для інтелектуальної діяльності, з іншого — піддає результати цієї діяльності, зокрема й свою інтелектуальну власність, ризику бути незаконно використаними. Як зазначає дослідник Р. Бойнтон, єдиним вільним простором, де закони авторського права поки що безсилі, залишається мережа Інтернет.

В умовах теперішніх ринкових перетворень в Україні, коли інформація стає все вагомішим фактором виробництва та все ціннішим об'єктом цивільного обігу, проблеми реалізації захисту прав на об'єкти в мережі Інтернет є особливо актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як українські науковці (Ч. Н. Азімов, О. В. Дзера, А. С. Довгерт, Р. В. Дроб'язко, Р. А. Калюжний, В. О. Жаров, В. І. Жуков, О. А. Підопригора, О. О. Підопригора, Р. Б. Шишка та ін.), так і іноземні спеціалісти з права інтелектуальної власності (М. М. Богуславський, А. Б. Гельб, М. Х. Ліфті, Ф. П. Сергеєв, Т. Дж. Шмедінгхофф, О. Ханс та ін.) неодноразово звертали свою увагу на окремі проблеми, що постали перед авторським правом у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій. Проте комплексного дослідження проблем охорони розміщених в мережі Інтернет творів поки що здійснено не було.

© Гніцевич О. А., 2015

Постановка завдання. Метою дослідження є з'ясування основоположних моментів у правовому регулюванні захисту авторського права в Інтернеті, визначення основних проблем, пов'язаних із реалізацією цього права в епоху активного розвитку глобальних інформаційних мереж та виявлення напрямів щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У мережі Інтернет досить часто можна зустріти порушення майнових та особистих немайнових прав автора, а саме – розповсюдження контрафактних копій програм та творів у електронній формі. Такі дії є порушенням авторського права, зокрема права на ім'я, на захист своєї репутації, на використання твору тощо. Основною проблемою під час захисту прав інтелектуальної власності у таких випадках є складність фіксації самого факту порушення, наприклад, літературний твір, фільм чи комп'ютерні програми, які не мають спеціального захисту, відразу після розміщення в Інтернеті стають легкою здобиччю для кожного, хто бажає скопіювати, змінити чи створити дешеві і високоякісні копії, тому виявити цей факт порушення дуже важко. Більш того, користувачі комп'ютерів зі спеціальними пристроями отримують можливості запису та перезапису фонограм на зовнішні носії інформації з подальшим їх відтворенням на будь-якому побутовому пристрої [1, с. 15].

Ще однією особливістю реалізації авторського права в глобальних інформаційних мережах в Україні є відсутність законодавства, яке б регулювало цю сферу відносин; правова невизначеність багатьох ключових понять або недостатнє їх відпрацювання.

На жаль, на сьогодні в Україні не існує спеціальних законів, які регулюють використання авторського права в Інтернеті. Натомість для вирішення питань взаємовідносин у сфері реалізації авторського права в мережі Інтернет законодавець керується такими національними нормативними актами, як Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права» тощо. Проте чинна законодавча база не подає визначення понять, що стосуються глобальної мережі Інтернет.

За порушення авторських прав у мережі Інтернет законодавством України передбачено адміністративну або кримінальну відповідальність. Якщо заподіяна авторові шкода перевищує двадцять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, винна особа має притягатися до кримінальної відповідальності за ст. 176 Кримінального кодексу України [2]. Якщо ж розмір заподіяної шкоди менший від двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, має наставати адміністративна відповідальність за ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3]. У будь-якому випадку порушник авторського права має нести і цивільно-правову відповідальність, передбачену ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4]. Проте, як показує практика судового розгляду кримінальних справ за ст. 176 Кримінального кодексу України, зазвичай підсудні майже в усіх випадках підпадають під дію законів України про амністію і тому не притягуються до кримінальної відповідальності. Водночас вивчення ситуації, пов'язаної з поширенням контрафактної продукції в мережі Інтернет, свідчить, що застосування до правопорушників лише кримінальних санкцій не дає можливості оперативно впливати на інтернет-сайти, які розповсюджують контрафактну продукцію. Найбільш ефективним є застосування до власників відповідних інтернет-сайтів заходів адміністративного впливу: відключення сайтів, що розповсюджують контрафактну продукцію від доступу до мережі Інтернет, або блокування. Однак чинна нормативно-правова база, що регулює суспільні відносини у цій сфері, не дозволяє правоохоронним органам впливати на провайдерів інтернет-послуг.

Зважаючи на неефективність законодавчої бази та ускладненість контролю за порушенням авторського права в Інтернеті, авторам найбільш доцільно піклуватися про захист своїх законних прав заздалегідь, використовуючи різноманітні технічні засоби захисту, що дозволяють створювати технологічні перешкоди порушенню авторського права або суміжних прав.

Серед інших правових проблем захисту авторського права, викликаних розвитком інформаційних технологій, дослідник особливостей захисту авторського права у мережі Інтернет Т. В. Рудник виділяє такі:

1. Транскордонний характер використання об'єктів авторського права. Відкриття доступу до об'єкта в Інтернет дає можливість використовувати його фактично в усьому світі, тому виникають випадки, коли об'єкти авторського права використовуються користувачем мережі Інтернет на території, де відповідні норми права не діють.

2. Високий рівень поширення злочинності щодо порушення авторського права, оскільки дієві механізми захисту авторського права є відсутніми [5, с. 75–76].

Високий рівень суспільної небезпеки злочинів у сфері авторського права, завдання великої шкоди не лише суб'єктам авторського права та суміжних прав, але й економіці нашої країни, її репутації, престижу на міжнародній арені, з одного боку, а також фундаментальні положення чинного законодавства України у сфері авторського права і суміжних прав і вимоги міжнародно-правових актів у цій сфері, міжнародні зобов'язання України перед світовою спільнотою, з іншого боку, вимагають від влади розроблення дієвих заходів, спрямованих на вдосконалення правової охорони авторського права і суміжних прав.

Обумовлені проблеми захисту авторського права в мережі Інтернет потребують негайного вирішення. На жаль, з цього приводу у науковців не існує єдиної думки. На сьогодні можна виокремити принаймні три підходи до розв'язання проблем охорони та захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет:

1. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернеті є недоцільною, оскільки інформація за своєю суттю радикально відрізняється від традиційних благ. На думку прихильників цієї позиції, процес поширення

інтелектуальних продуктів через мережу Інтернет не піддається контролю та регламентації. Отже, усе більшого значення набуває система безкоштовного розповсюдження програмного забезпечення з подальшим платним обслуговуванням та наданням різного роду інформаційних послуг.

2. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернеті традиційними способами неможлива, а отже, виникає об'єктивна необхідність у створенні нового інституційного середовища у цій сфері. Наголошуючи та тому, що власність взагалі втрачає будь-яке значення в інформаційному суспільстві (суспільстві знань), відомі західні дослідники стверджують, що, на відміну від традиційного суспільства, у якому гарантією захисту виступало право, в інформаційній економіці основну роль відіграють моральні норми. Прихильники такого підходу звертають увагу на зміни у людській психології, системі мотивацій, переваг, норм поведінки та роблять акцент на виникненні нової «інформаційної» моралі, в якій доступ до інформації отримує етичне значення. Таким чином, кожна особистість виявляє зацікавленість не лише у власних знаннях, а й у доступі до цих знань всіх членів суспільства.

3. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності необхідна. Її можна здійснювати традиційними способами шляхом внесення необхідних змін у національне та міжнародне законодавство [6].

З метою захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет та вирішення проблем, існуючих у цій сфері, передбачено технічні засоби захисту авторських прав, які дають більше можливостей захистити об'єкти авторських прав та передбачити загрозу їх порушення. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» технічні засоби захисту – це технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав у разі сприйняття і (або) копіювання захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав [4]. Найпоширенішими технічними засобами захисту є:

1. Розміщення в мережі Інтернет твору з обмеженою функціональністю.

2. Створення веб-депозитаріїв, що дають змогу фіксувати об'єкти інтелектуальної власності і закріплювати їх правовий статус.

3. «Годинникові бомби» (правовласник розміщує функціонально повноцінний об'єкт інтелектуальної власності, однак зазначає строк, після спливу якого доступ до файлу вже стане неможливим).

4. Апаратний захист від копіювання.

5. Криптографічні конверти (це програмне забезпечення, яке зашифровує твори так, що доступ до них може бути отриманий лише із застосуванням належного ключа до шифру).

6. Саморуйнування документа у разі несанкціонованого копіювання тощо.

Висновки. Підводячи підсумки, необхідно сказати, що проблема реалізації та захисту права інтелектуальної власності в Україні була і залишається нерозв'язаною. І тим складнішою стає ситуація, чим швидшим поступом ідуть уперед інформаційне суспільство та науково-технічний прогрес. Поки світ шукає більш гнучкі, зручні правові засоби забезпечення прав творчих особистостей, наше суспільство має таке законодавство у сфері захисту авторських прав, що вже є доволі застарілим, у зв'язку з цим потребує внесення певних змін.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (з наст. змін. та допов.) // Відомості Верховної УРСР. – 1984. – № 51. 2. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-111 (з наст. змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. 3. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII (з наст. змін. та допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. 4. Гуменюк О. Плагіат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації / О. Гуменюк, О. Арданов // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 5. – С. 13–21. 5. Рудник Т. В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні / Т. В. Рудник // Юридичний вісник. – №1(10). – 2009. – С. 74–76. 6. Інтелектуальна власність епохи Інтернету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws

МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ БАНКУ»

УДК 336.71

Городницька В. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено морфологічний аналіз за допомогою декомпонування поняття «управління активами і пасивами банку», а також визначено наявні підходи щодо трактування поняття шляхом використання ключових категорій у його характеристиці і виведено авторське визначення цього поняття.*

Ключові слова: *активи, пасиви, фінансова стійкість, управління активами і пасивами, морфологічний аналіз поняття, декомпозиція.*

Аннотация. *Проведен морфологический анализ посредством декомпонирования понятия «управление активами и пассивами банка», а также определены существующие подходы к определению понятия с помощью использования ключевых категорий в его характеристике и выведено авторское определение данного понятия.*

Ключевые слова: *активы, пассивы, финансовая устойчивость, управление активами и пассивами, морфологический анализ понятия, декомпозиция.*

Annotation. *Morphological analysis was conducted by determination of the concept of «asset and liability management of the bank», seeing it as a complex system, and identify and compare existing approaches to the definition by using the key categories in its characterization of the nature and withdrawn the author's definition of this concept.*

Keywords: *assets, liabilities, financial strength, asset and liability management, the concept of morphological analysis, decomposition.*

В сучасних умовах фінансової нестабільності економіки України дослідженню поняття фінансової стійкості банку має приділятись значна увага, оскільки саме від якісного управління активами та пасивами та ефективності прийняття управлінських рішень залежить фінансова стійкість, яка є запорукою розвитку банківського сектора економіки.

Управління активами і пасивами банку надає менеджменту можливість управляти прибутковістю та ризиками координуванням рішень щодо джерел фінансування та напрямів розміщення коштів.

Для визначення сутності цього поняття необхідно розглянути його трактування в роботах таких авторів: Карчева Т. Г. [1], Колодізєв О. М. [2], Чмутова І. М. [2], Ларіонова И. В. [3], Шварц О. В. [4], Роуз П. С. [30] та багато ін.

Всі проаналізовані твердження вимагають теоретичного обґрунтування економічного змісту категорії «управління активами і пасивами банку». У вітчизняній та зарубіжній літературі відсутній однозначний підхід щодо трактування цього поняття. Тому доцільним буде пошук наявних визначень поняття «управління активами і пасивами банку», аналіз цих понять за допомогою морфологічного аналізу.

Загальну схему етапів морфологічного аналізу наведено на рис. 1.

Рис. 1. **Етапи морфологічного аналізу сутності поняття «управління активами і пасивами банку»**

Отже, можемо стверджувати, що визначити підходи до управління активами та пасивами досить проблематично, оскільки ці процеси тісно взаємопов'язані та спрямовані на досягнення відразу кількох цілей, унаслідок

© Городницька В. С., 2015

чого це питання залежно від мети дослідження можна розглядати з різних позицій. Утім, висвітлені погляди не містять принципових суперечностей.

Автором шляхом декомпонування поняття «управління активами і пасивами банку» вдалося визначити основні категорії, які характеризують сутнісну складову поняття «управління активами і пасивами банку», до яких все-таки схильні більшість учених.

Результати морфологічної декомпозиції поняття «управління активами і пасивами банку» наведено в табл. 1.

Отже, спираючись на результати, отримані під час проведення морфологічного аналізу, ми трактуємо поняття «управління активами і пасивами» як процес управління банківською діяльністю, що полягає у формуванні стратегії і здійсненні заходів щодо забезпечення оптимальної структури активів і пасивів для досягнення цілей банківського менеджменту.

Важливою особливістю управління активами і пасивами є внутрішня єдність всіх аспектів фінансової діяльності банку, коли жодна мета, наприклад, зниження ризику чи підвищення прибутків, жодна фінансова операція банку не може реалізуватися ізольовано, оскільки є елементом інтегрованої системи управління.

Таблиця 1

Результати морфологічної декомпозиції поняття «управління активами і пасивами банку»

Основна категорія	Складові поняття	Автори, що схиляються до цього твердження
1. Скоординоване управління	1.1. всім балансом банку, а не окремими його частинами;	Синки Дж. Ф., Клюско Л. А., Примостка Л. О., Г. С. Панова, О. Б. Ширінська, В. В. Зянько, Н. О. Ковал, О. В. Тепня, І. Вагнер
	1.2. фінансами (фінансовими потоками) банку;	
	1.3. вимогами та зобов'язаннями банку;	
	1.4. операціями щодо залучення і розміщення ресурсів банку	
2. Формування	2.1. структури балансу банку;	Роуз П. С., Ротар Д. А., О. М. Колодізєв, І. М.Чмутова, І. О. Губарева, С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко
	2.2. заходів управління активами і пасивами банку;	
	2.3. стратегії управління активами і пасивами банку	
3. Процес управління	3.1. банком;	Діденко Н. Ю., Н. Ю. Фітас
	3.2. всією банківською діяльністю	
4. Регулювання, формування, балансування, оптимізація структури	4.1. активів і пасивів банку;	О. В. Швац, О. Лобанов, О. Чугунов, О. М. Шинкаренко, Дж. Маршалл, Вікул К. Бансал
	4.2. балансу банку;	
	4.3. готівкових коштів, вкладів і зобов'язань банку;	
	4.4. пропорцій між активами і пасивами банку	

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тисячна Ю. С.

Література: 1. Карчева Т. Г. Ефективне управління активами і пасивами – необхідна умова фінансової стійкості банку [Електронний ресурс] / Т. Г. Карчева, О. Я. Карчева. – Режим доступу : http://www.nvisnik.geci.cn.ua/ uk/nissue/item/download/40_3c43398c1cb92f5e3 d6f7 f118 eb1fc7d.html 2. Колодізєв О. М. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері : навчальний посібник / О. М. Колодізєв, І. М. Чмутова, І. О. Губарева. – Харків : ІНЖЕК, 2004. – 408 с. 3. Ларионова И.В. Управление активами и пассивами в коммерческом банке : учеб. пособие / И. В. Ларионова. – М. : Консалтбанкир, 2003. – 272 с. 4. Шварц О. В. Інтегроване управління активами і пасивами як філософія управління сучасним банком / О. В. Шварц // Вісник КЕФ КНЕУ ім. Вадима Гетьмана : електр. наук. зб. – 2010. – № 1. – С. 55–59. 5. Роуз П. С. Банковский менеджмент / П. С. Роуз ; пер. с англ. – М. : Дело ЛТД, 1995. – 477 с.

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВИХ ГРУП

УДК 334.012.42

Гребченко М. М.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено поняття «фінансово-промислова група (ФПГ)». Проаналізовано досвід високорозвинених країн світу у створенні ФПГ. Охарактеризовано особливості та проблеми створення ФПГ в Україні та визначено необхідність розвитку вітчизняного законодавства у сфері ФПГ.*

Ключові слова: *фінансово-промислова група (ФПГ), конкурентоспроможність, науково-технічний прогрес, капітал, високорозвинені країни, законодавство, пріоритетні галузі.*

Аннотация. *Определено понятие «финансово-промышленная группа (ФПГ)». Проанализирован опыт высокоразвитых стран мира в создании ФПГ. Охарактеризованы особенности и проблемы создания ФПГ в Украине и определена необходимость развития отечественного законодательства в сфере ФПГ.*

Ключевые слова: *финансово-промышленная группа (ФПГ), конкурентоспособность, научно-технический прогресс, капитал, высокоразвитые страны, законодательство, приоритетные отрасли.*

Annotation. *In this article the concept of "financial-industrial groups (FIGs)" is defined, the experience of the developed countries of the world in the creation of FIGs is analyzed, features and problems of creation of FIGs in Ukraine are characterized and the need to develop national legislation FIG is defined*

Keywords: *financial and industrial group (FIG), competitiveness, scientific and technological progress, capital, highly developed countries, legislation, priority sectors.*

У сучасних умовах затяжної економічної кризи в Україні досить гостро постає питання пошуку можливих шляхів відновлення економіки країни та її подальшого зростання. Поглиблене вивчення необхідності розвитку вітчизняного законодавства у сфері фінансово-промислових груп (ФПГ) пов'язана з тим, що, як показує досвід сучасних високорозвинених країн, у період економічних криз ці об'єднання є найбільш стійкими до несприятливих економічних умов, оскільки вони здатні мобілізувати значні фінансові, трудові та промислові ресурси і спрямовувати їх на розвиток конкурентоспроможних галузей промисловості та на стимулювання перспективних та інноваційних напрямків розвитку економіки. Це призводить до економічного зростання не тільки такої групи, а й усієї економіки країни. Саме тому актуальним є дослідження потенціалу ФГП та необхідність розвитку вітчизняного законодавства у сфері ФПГ.

Питаннями необхідності формування ФГП та їх законного закріплення займалися такі українські вчені: В. Федосов, А. Даниленко, К. Кривенко, В. Геєць, І. Алєксєєв, О. Плотніков, О. Василик, В. Дикань, М. Коваль, А. Гальчинський, М. Крупка, І. Хома, В. Шевчук та ін.

Метою цієї роботи є обґрунтування ефективності діяльності ФПГ в Україні, спираючись на світовий досвід високорозвинених країн, а також необхідності розвитку вітчизняного законодавства у сфері ФПГ.

Фінансово-промислова група (ФПГ) – це комплекс різногалузевих виробничих підприємств (промислових, транспортних, будівельних, наукових) та фінансових інститутів (банків, страхових компаній, інвестиційних фондів), які об'єднані спільними економічними та фінансовими інтересами, та здійснюють скоординовану діяльність із метою збереження домінуючих позицій на ринку [1, с. 37].

Створення фінансово-промислових груп сприяє вирішенню таких задач, як підвищення конкурентоздатності та ефективності виробництва; створення раціональних виробничих та кооперацийних зв'язків; зростання експортного потенціалу; прискорення науково-технічного прогресу за рахунок консолідації корпоративних зусиль [2, с. 115].

Наприкінці XX – на початку XXI століття у господарській системі всього світу транснаціональні фінансово-промислові компанії стали лідирувати. І зараз саме вони визначають економічне зростання багатьох високорозвинених країн. Створення та розвиток ФПГ має відбуватися якісними змінами в системі управління підприємствами. Організаційні інновації, які відбуваються при цьому, приводять до зниження витрат, що зумовлює появу переваг у конкурентному середовищі. Створення ФПГ стимулює підприємства займатися інвестиційною діяльністю, що створює ефект масштабу та синергійний ефект. Це відбувається за рахунок об'єднання матеріального, фінансового, інтелектуального, трудового та інформаційного потенціалу компаній, які є учасниками такого об'єднання [3, с. 215].

© Гребченко М. М., 2015

Становлення та розвиток ФПГ пояснюється необхідністю в підвищенні ефективності використання наявних у країні ресурсів, що є просто необхідним для підтримки національної економіки. Майкл Юджин Портер, професор кафедри ділового адміністрування Гарвардської бізнес-школи, зазначав, що успіх у міжнародній конкуренції визначають не стільки самі фактори (виробництва), скільки те, де і наскільки продуктивно вони використовуються [4, с. 33].

Створення ФПГ у сучасних умовах відбувається основними чотирма напрямами. По-перше, це кредитні зв'язки. Створюються пільгові умови кредитування для учасників групи. Англійські компанії традиційно мають справу з кількома провідними банками. В Німеччині і Франції всі великі компанії пов'язані з одним провідним банком. В Італії невелика компанія працює з 20–30 банками, а велика – з 40–50. Різнобічною є залежність промисловості від банків. У Німеччині банкам належать великі пакети акцій. Ця залежність є наслідком допомоги, що надавалася банками у минулому. Через скрутне становище компаній відбувається все більше проникнення банків у їхні справи, посилюються зв'язки банків уз промисловістю, зростає їх взаємна зацікавленість у підвищенні прибутку. По-друге, під час створення ФПГ стала розповсюджуватись система спільної участі в капіталі шляхом придбання цінних паперів компаній. По-третє, має місце особиста унія. Це, перш за все, розвинена система взаємодіючих директоратів в особистій унії власників і менеджерів банків та великих концернів, яка посилює єдність інтересів і координує дії обох сторін у системі фінансового капіталу. Наприклад, до складу наглядової ради німецького «Дойче Банку» входять керівники концернів «Siemens», «Bosch» та ін. Зі свого боку, банки створюють комісії, ради та інші органи при правліннях. Так, у Великобританії до 20 % компаній у своїх правліннях мають представників банків. Четвертим напрямом створення ФПГ є певна організація розрахункових операцій і ведення поточних рахунків. У галузі розрахунків та інших форм банківського обслуговування відбуваються значні зміни. Великі компанії мають 1–2 головних банків, через які вони здійснюють основні розрахунки та операції. Підприємствам банки пропонують нові послуги – від розрахунку заробітної плати до повного фінансово-розрахункового обслуговування, зокрема бухгалтерський облік операцій, складання звітності тощо [5, с. 824].

На наш погляд, достатньо велике значення для України має досвід високорозвинених країн. Найбільша кількість ФПГ зосереджена в таких країнах, як Японія та США, річний прибуток яких складає більше 25 % від валового доходу. Результативна діяльність ФПГ в Японії пов'язана з раціоналізацією зв'язків всередині групи, налагодженими правами власності щодо самої групи. Грошові обороти у японських ФПГ складають 50–80 % валового національного продукту.

Існують різноманітні форми утворення ФПГ: в Японії – це кейретцу і сюдани, а в США – холдинги. Так, у Японії особливим є перехресне володіння акціями групи. Ще однією відмінною рисою є відсутність централізованого управління через те, що компанії у складі ФПГ охоплюють майже всі галузі національної економіки, тому організаційно-управлінська форма – ієрархічна. Якщо розглянути таку розвинену та високотехнологічну країну, як Японія, то ФПГ (Mistsui, Mitsubishi, Fue, Sanwa) у цій країні контролюють 58–75 % активів усієї країни. В Японії ФПГ мають таку будову: верхній рівень утворює горизонтальні утворення (20–50 компаній) рівноправних членів, які представляють собою головні фірми найкрупніших промислових корпорацій. Основою ФПГ є один потужний банк, що контролює дочірні банки, філіали, трастові банки, страхові та інвестиційні компанії. Така фінансова основа дає можливість реалізовувати наукові розробки, технології, що і є головним фактором конкурентоспроможності підприємств. Висока конкурентоспроможність ФПГ Японії обумовлена особливістю організаційної структури, до складу якої входять партнерські (10–20 % акцій компанії) та дочірні фірми (перевищує 50 % акцій компанії). Між головною компанією та груповаными здійснюється жорсткий контроль, але тільки "вузлових моментів". Інші компанії, діяльність яких належить до іншого технологічного процесу, виходять за рамки контролю. Компанії, які не ввійшли, утворюють кейретцу чи сюдани. Така модель організаційної структури – раціональніша й ефективніша на відміну від американської чи європейської моделі. Для стимулювання пріоритетних галузей в Японії приймались спеціальні закони. Приватні підприємства, які брали участь у державних програмах, мали значну дотаційну підтримку, та оподаткування відбувалося на пільговій основі. [6, с. 182–183]. Досвід розвитку ФПГ в Японії доводить перспективність розвитку таких об'єднань, для регулювання діяльності яких держава застосовує сукупність заходів прямого і непрямого характеру. Основним при цьому має бути спрямування ФПГ на досягнення певної суспільної мети.

В США банки, які входять до складу ФПГ, розпоряджаються більше, ніж 2/3 всіх депозитів країни. Найсучасніші науковомісткі галузі представлені найпотужнішими корпораціями світу. У США на частку ФПГ припадає 55–60% ВНП та зайнято 45 % робочої сили. До складу кожної зі ста ФПГ входять ТНК, які належать до 25 галузей одночасно. Такі об'єднання глибоко інтегровані у національну економіку [3, с. 238].

Розгалуженість та фінансова основа у виді центральних банків, що дозволяють акумулювати «людський капітал» (а отже, й новітні розробки, ноу-хау), є головною перевагою конкурентоспроможності ФПГ національної економіки. Продукцію цих самих ТНК, які входять до складу ФПГ, ми використовуємо у повсякденному житті, що підтверджує високоінтегровану діяльність по всьому світу. Продукція ФПГ займає значну частку у ВНП США та Японії, отже, економіка цих країн головним чином залежить від діяльності ФПГ [3, с. 240].

Досвід високорозвинених країн у формуванні та розвитку ФПГ варто враховувати при вирішення ряду проблем в Україні. Так, через те, що в Україні немає єдиного принципу створення та регулювання діяльності ФПГ,

можливим є винайдення своєї особливої моделі формування ФПГ, яка б найбільшою мірою враховувала конкретні українські реалії. Досвід світових високорозвинених країн також доказує, що за допомогою заходів антимонопольної, інвестиційної, кредитної, податкової та інших видів економічної політики держава може суттєво впливати на становлення таких об'єднань [3, с. 259].

В Україні ФПГ почали формуватись у 1990-х роках, незважаючи на відсутність у них офіційно юридичного статусу. Так, набули поширення фінансово-промислові об'єднання, які можна визначити як «фактичні», але «неформальні» групи. Через відсутність законодавчої бази ФПГ не оформлені на офіційному рівні, їх діяльність не підпадає під спеціальний контроль, моніторинг та регулювання, що не відповідає світовій практиці.

В Україні нараховується близько 43 ФПГ з ознаками, характерними для таких об'єднань, які повністю або частково належать українським підприємцям [7]. Більшість ФПГ орієнтовані на такі експортні галузі, як металургія, енергетика, машинобудування та хімічна промисловість [8]. Сьогодні вони поширюють свою діяльність на сферу телекомунікацій, харчову промисловість та сільське господарство.

Найбільшими ФПГ в Україні є «Приват», «СКМ» та «Укрпромінвест». Група «Приват» найбільша та найміцніша ФПГ конгломератного типу в Україні, до складу якої входить більше 100 компаній. Тільки нафтогазова компанія "Сентоза" дає річний дохід 2 млрд грн. Основний дохід групі приносить нафтогазовий бізнес, також значну частку доходу приносять банківський та феросплавний бізнес. Це об'єднання активно розвивається, постійно освоює нові напрямки діяльності. До цієї групи входить найбільший банк України – ПриватБанк [7].

Найбільш залежним від іноземного капіталу є «Енергетичний стандарт», найменш залежними – групи СКМ та ІСД. При цьому саме останні виявляють найбільшу активність у придбанні виробничих активів за кордоном. Активніше за всіх неофіційні методи лобіювання своїх інтересів в органах влади використовують групи «Укрпромінвест» і «Приват». Найменш активно такі методи використовує група «Фінанси і кредит». Найбільш компромісними у веденні бізнесу та у взаємодіях із іншими учасниками ринку є ІСД та «УкрСиббанк». Найконфліктнішою є група «Приват». Модернізацію виробничих потужностей найактивніше здійснює ІСД. Найменш активна щодо модернізації виробничих потужностей є група «Енергетичний стандарт». Для всіх груп характерна неналежна увага до підвищення екологічної безпеки виробництва. Розвитком соціальної сфери найбільш активно займається «Інтертайп», найменш активно – «Приват». Ця група є також лідером з максимізації прибутку без урахування інтересів трудових колективів підприємств. Найактивнішими у розвитку регіону є «СКМ», а найменш активними – «Енергетичний стандарт» та «Приват» [3, с. 267].

Останніми роками посилюється тенденція концентрації власності в межах вертикально інтегрованих структур. У цілому з точки зору формування реальних полюсів контролю в корпораціях продовжується процес концентрації важелів влади і управління бізнесом у вузьких груп партнерів – реальних власників. Має місце як явний, так і прихований процес контролю за власністю.

Характерним для ФПГ України є надмірне розширення бізнесу, що ніяк не сприяє впровадженню ефективних інноваційних методів організації та управління. Вітчизняні підприємці шляхом розширення бізнесу намагаються в сучасних економічних умовах уникнути зайвих ризиків та забезпечити певну стабільність. Однак останнім часом у високорозвинених країнах розповсюдженими стають процеси, що пов'язані з реорганізацією конгломератів, припиненням непрофільних виробництв і орієнтацією на основні види діяльності. Отже, напрямком реформування організаційної структури української економіки має бути формування у ФПГ стратегій, спрямованих на спеціалізацію, створення профільного бізнесу.

Зниження ефективності діяльності ФПГ в України відбувається через відсутність необхідної нормативно-правової бази для забезпечення процесів розробки та реалізації стратегії організаційних перетворень, недоліки законодавчої бази. Негативно впливає на результативність діяльності ФПГ відсутність дієвих процедур достовірної оцінки доцільності створення об'єднання підприємств. Тому важливим є питання реформування наявних ФПГ на засадах верховенства права, законності та прозорості, що передбачає прийняття відповідних прогресивних законопроектів, зокрема щодо корпоративного управління та надання інформації [3, с. 278].

Просування ефективних організаційних структур має відбуватись на базі чітко сформульованої стратегії розвитку групи. Така стратегія має включати такі частини: створення передумов для забезпечення загальних інтересів учасників об'єднання і формування єдиної фінансової системи в рамках ФПГ (створення розрахунково-кліринового центру, відділу цінних паперів, відділу інвестицій); збереження і збільшення частки ФПГ на товарних ринках; вихід на нові товарні ринки; створення умов для нагромадження внутрішніх і залучення зовнішніх інвестицій; розвиток потенціалу НДДКР; рекламне забезпечення діяльності ФПГ [3, с. 291].

Процеси становлення ФПГ відзначаються неоднозначністю, складністю та протиріччями. Про це свідчить як зарубіжний, так і вітчизняний досвід. Так, навіть у розвинених країнах не всі злиття та поглинання призвели до позитивних наслідків. Встановлено, що типовими причинами, які не дозволяють реалізувати потенціал об'єднання зарубіжних компаній, є: розбіжність у підходах до управління; несхожість корпоративних культур; відсутність планів для доінтеграційного та післяінтеграційного періодів; недостатня увага до поточного бізнесу або критично важливих завдань інтеграції; низький рівень керування ризиками; сугубо теоретичний підхід до оцінки злиття;

нереалістична оцінка витрат, термінів і перешкод; неефективне управління програмою інтеграції після укладання угоди [9, с. 272]. Таким чином, не всі компанії запроваджують ефективні принципи інтегрованого управління, діють у межах загальних стратегій та цілей, що позначається на результатах їх діяльності, не дозволяє одержати синергійний ефект взаємодії.

Формування ефективних ФПГ в Україні гальмується відсутністю нормативно-правової бази. Для того щоб задіяти ефективний механізм створення ФПГ, передусім потрібно сформувати законодавче урегулювання цього процесу. Першим документом, що надавав правове забезпечення процесам створення ФПГ в Україні, був Указ Президента України від 27 січня 1995 № 85/95. Однак на Указ було накладено вето Постановою ВР України від 02.03.95. Указ втратив чинність на підставі Указу Президента від 27.01.99. Зараз в Україні єдиним документом, в якому йдеться про ФПГ, є Наказ Державної податкової адміністрації «Про затвердження Методичних рекомендацій із організації проведення перевірок підприємств, які входять до складу фінансово-промислових груп, інших об'єднань та великих платників податку» від 16.07.2007 № 432 [10].

В Україні немає важелів стимулювання, які б спонукали промислові підприємства та фінансові установи створювати ФПГ, реальні пільги для учасників груп фактично відсутні. Вважається, що державна підтримка, зокрема створення сприятливого податкового клімату, є основою становлення фінансово-промислових груп, активізації процесів їх розвитку [11, с. 118]. Під час розробки законодавства у сфері ФПГ в Україні доцільно врахувати досвід високорозвинених країн, де ФПГ є основою успішності економіки країни. У діяльності українських ФПГ законодавчо немає ніякого регулювання. При цьому ряд питань, що мають вирішальний характер, мають бути прописані в законі.

Незважаючи на те, що за загальними правилами ФПГ не є юридичною особою, об'єднання підприємств такого типу володіють правосуб'єктністю. Великі ФПГ є інструментом державного регулювання економіки, вони стимулюються різними заходами та наданням державних пільг. Розвиток законодавства у сфері функціонування ФПГ в Україні є найважливішою умовою зростання економіки України. Під час створення законодавчої бази у сфері регулювання цього виду об'єднань варто закладати такі умови їх функціонування, щоб стимулювати їх розвиток. Варто зазначити державну підтримку ФПГ, надання з боку держави різних гарантій, пільгових кредитів, підтримки на пріоритетні напрямки розвитку, надання податкових загальнодержавних пільг та пільг місцевих органів виконавчої влади учасникам груп на основі економічної обгрунтованості. Все це має бути підкріплено законодавством. Саме тому виникає гостра необхідність у створенні вітчизняного законодавства у сфері діяльності ФПГ.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старшій викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства : навч. посіб. / Б. В. Погрищук, Е. Т. Карапетян, В. І. Гринчуцький. – К. : Центр учб. літ., 2010. – 304 с. 2. Мостенська Т. Л. Корпоративне управління : навч. посіб. / Т. Л. Мостенська, В. О. Новак, М. Г. Луцький та ін. – К .: Каравела, 2008. – 384 с. 3. Геєць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія / За ред. В. М. Гейця, А. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 389 с. 4. Портер М. Международная конкуренция пер. с англ. / М. Портер ; под ред. В. Д. Щетинина. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с. 5. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 3 / відп. ред. В. Мочерний. – К. : Академія, 2002. – 952 с. 6. Правові проблеми створення та діяльності промислово-фінансових груп в Україні : монографія / За ред. М. К. Галянтича – К. : НДІ приватного права і підприємництва, 2005. – 480 с. 7. Каталог финансово-промышленных групп // База компаний Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://companies.at.ua/. 8. Ландик В. И. Проведення внутрішньокорпоративних досліджень / В.И. Ландик // Економіст. – 2001. – № 5. – С. 38–41. 9. Роль фінансово-промислових груп у житті суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pressenter. ukrinform.ua. 10. Ліга Закон. Головний правовий портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ligazakon.ua/ 11. Правові проблеми створення та діяльності промислово-фінансових груп в Україні : монографія / За ред. М. К. Галянтича. – К. : НДІ приватного права і підприємництва, 2005. – 480 с.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСНОВНИКА ТА УЧАСНИКА АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

УДК 346.2:658.114.3

Григоренко Ю. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено питання розмежування правового статусу суб'єктів «засновницьких відносин» (засновників акціонерного товариства) та суб'єктів «корпоративних відносин» (учасників акціонерного товариства). Визначено наявні суперечності у правовому регулюванні статусу суб'єктів господарських товариств. Запропоновано провести розмежування цих категорій відповідно до встановлених критеріїв.*

Ключові слова: *учасник, засновник, господарське товариство, акціонерне товариство, корпоративні права.*

Аннотация. *Исследованы вопросы разграничения правового статуса субъектов «учредительных отношений» (учредителей акционерного общества) и субъектов «корпоративных отношений» (участников акционерного общества). Определены имеющиеся противоречия в правовом регулировании статуса субъектов хозяйственных обществ. Предложено провести разграничение данных категорий в соответствии с установленными критериями.*

Ключевые слова: *участник, основатель, хозяйственное товарищество, акционерное общество, корпоративные права.*

Annotation. *In article questions of problems of differentiation of legal status of subjects of "the constituent relations" (founders of joint-stock company) and subjects of "the corporate relations" (participants of joint-stock company) are investigated. The available contradictions in legal regulation of the status of subjects of economic societies are defined. It is offered to carry out differentiation of these categories according to the established criteria.*

Keywords: *Party founder, business partnership, corporation, corporate law.*

На сьогодні стан господарсько-правових та цивільно-правових відносин характеризується все більшою участю як фізичних, так і юридичних осіб в управлінні господарськими товариствами. Економічна результативність цієї діяльності відображається у праві суб'єктів корпоративних прав на отримання частки прибутку (дивідендів) цієї організації та частини майна або вартості частини майна товариства у разі його ліквідації.

Господарським товариством визнаються підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та / або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку [1]. Тому характерною особливістю господарського товариства є те, що він містить у своїй структурі не самих засновників або учасників, а лише певну частку їхнього майна (в обмін на корпоративні права) та участь із метою отримання прибутку. Учасники і засновники – це самостійні юридичні особи з відокремленим майном. Проте вони як суб'єкти господарювання мають невід'ємний обов'язок координувати свою господарську діяльність у межах створеного господарського товариства.

На практиці досить часто виникає неможливість чіткого розмежування таких понять, як «засновник» і «учасник» господарського товариства. Дехто навіть розглядає їх як синоніми. Проте проведений аналіз змісту ст. 79 Господарського кодексу України (далі – ГКУ), що стосується поняття господарського товариства дає підстави для висновку, що ці поняття не є тотожними [1].

Сучасна економічна література містить значний обсяг робіт, присвячених аналізу окремих аспектів діяльності господарських товариств. Питанню правового статусу учасників та засновників господарських товариств присвячено роботи таких вітчизняних вчених: В. Е. Беляневича, О. М. Вінник [2], О. Р. Кібенко, В. М. Коссака, В. М. Кравчука, І. М. Кучеренко, Р. А. Майданника, М. В. Оприска, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. І. Татькова, В. І. Цікала [3], В. С. Щербини та ін.

У ст. 114, 116, 117, 153 Цивільного кодексу України [4], ст. 3, 10, 11 Закону України «Про господарські товариства» [5] та ст. 4, 9 Закону України «Про акціонерні товариства» [6] передбачено правові засади учасника та засновника акціонерного товариства.

Проаналізувавши наукову думку та норми чинного законодавства, визначимо основні характеристики понять «засновник» та «учасник» акціонерного товариства. Для розмежування застосуємо критерій – момент набуття корпоративних прав.

Отже, під час розмежування беремо до уваги такий факт. Учасник акціонерного товариства завжди асоціюється із самим товариством. Між господарським товариством і його учасником виникають взаємні правові зв'язки,

© Григоренко Ю. В., 2015

особливий вид цивільних відносин, які називають корпоративними. Тому саме із виникненням корпоративних відносин можна пов'язати правовий статус учасника певного акціонерного товариства.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про господарські товариства» господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками [5]. Тобто встановлена обов'язкова майнова участь у господарському товаристві у формі вкладу в статутний капітал.

Господарськими товариствами цим Законом визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку [5]. Отже, учасник товариства володіє часткою у статутному капіталі, що є обов'язковою передумовою його участі в товаристві. Наявність частки учасника у статутному капіталі є передумовою виникнення правомочності на участь цієї особи в управлінні цим товариством, отримання певної частки його прибутку (дивідендів) та частини майна або вартості частини майна товариства у разі його ліквідації. Тобто йдеться про набуття учасником акціонерного товариства корпоративних прав – сукупності майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які випливають із права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами [6], та можливість вступу у корпоративні відносини.

Отже, учасником господарського товариства (у тому числі акціонерного товариства) є особа, яка має частку у статутному капіталі акціонерного товариства та володіє корпоративними правами пропорційно до величини її майнового вкладу.

Згідно зі ст. 167 ГКУ корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) цієї організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Володіння корпоративними правами не вважається підприємництвом. Законом можуть бути встановлені обмеження певним особам щодо володіння корпоративними правами та / або їх здійснення [1].

Отже, згідно з вищенаведеним визначенням корпоративних прав та ч. 4 ст. 87 Цивільного кодексу України передбачено, що корпоративні права, якими наділена особа та які можуть бути здійснені лише в межах акціонерного товариства, виникають з моменту державної реєстрації цього господарського товариства. Тому з моменту внесення запису про юридичну особу в Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [7] особу, яка володіє часткою у статутному капіталі акціонерного товариства, можна називати учасником такого господарського товариства.

Відповідно до норм законодавства також вживається поняття «засновник» юридичної особи. Отже, виникає необхідність визначення основних характеристик певного суб'єкта господарсько-правових відносин.

Засновники господарського товариства наділені певним комплексом необхідних правомочностей для вчинення юридичних дій під час створення акціонерного товариства згідно з нормами ЦКУ [4]. Ці особи діють в межах цивільних відносин («засновницьких»), не набувають корпоративних прав та не можуть бути учасниками корпоративних відносин. Проте важливо зазначити, що з моменту набуття особою корпоративних прав, тобто набуття частини у статутному капіталі акціонерного товариства, така особа (засновник або інша особа) стає учасником акціонерного товариства та самостійним суб'єктом корпоративних відносин.

Отже, з вищенаведеного можна дійти висновку, що засновниками акціонерного товариства є особи, які виконують передбачені законом дії щодо заснування товариства. Основна особливість їхнього правового статусу полягає в тому, що вони несуть відповідальність як перед тими, хто підписався на акції, так і перед третіми особами за зобов'язаннями, що виникли до реєстрації товариства.

Враховуючи наукову позицію вітчизняних вчених, проведемо розмежування понять «учасник» та «засновник» у відносинах, де або засновник, або учасник не можуть брати участі. Так, згідно з ч. 1 ст. 87 ГКУ для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження [1]. Оскільки на стадії створення юридичної особи жодних учасників немає і згідно з Законом не може бути, потрібно провести виокремлення поняття «учасник» згідно з вищеприведеною нормою Закону. Поняття «учасник» господарського товариства повя'зане винятково із зареєстрованою юридичною особою, тому до моменту внесення запису про юридичну особу в Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців [7] юридичні дії акціонерного товариства вчиняють лише засновники.

Згідно з ч. 3 ст. 96 Цивільного кодексу України учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом [4]. Отже, відповідно до наведеного помилково згадувати про можливість прийняття рішення про припинення юридичної особи її засновниками (ч. 2

ст. 105 Цивільного кодексу України). Тому засновники після державної реєстрації акціонерного товариства стають її учасниками.

Отже, розмежування понять «учасник» та «засновник» господарського товариства є основним шляхом вирішення суперечності правового регулювання статусу суб'єктів господарських товариств. Важливим критерієм диференціації цих понять є момент набуття корпоративних прав суб'єктами акціонерного товариства як однієї із форм господарських товариств.

Акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. До товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення акціонерами протиправних дій.

Акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, тільки в межах належних їм акцій. До акціонерів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення протиправних дій товариством або іншими акціонерами.

Засновниками акціонерного товариства є особи, які виконують передбачені законом дії щодо заснування товариства. Вони несуть солідарну відповідальність як перед тими, хто підписався на акції, так і перед третіми особами за зобов'язаннями, що виникли до реєстрації товариства.

Учасники – це особи, які виконують обов'язки власників акцій перед товариством засновників та акціонерів перед акціонерним товариством.

Як наслідок, можна стверджувати про те, що засновник акціонерного товариства не набуває корпоративних прав та не бере участі у корпоративних відносинах. При цьому учасником акціонерного товариства стає засновник чи інша особа, яка має частку в статутному капіталі цього товариства та володіє корпоративними правами, обсяг яких пропорційний до її майнового внеску.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua/laws 2. Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. / О. М. Вінник. – К. : Атіка, 2004. – 624 с. 3. Цікало В. І. Корпоративні права: поняття, ознаки та класифікація / В. І. Цікало // Право України. – 2010. – № 11. – С. 102–110. 4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua/laws 5. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №49. – Ст. 682. 6. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – №50. – Ст. 384. 7. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV// Урядовий кур'єр. – 2003. – №188.

АНАЛІЗ МЕТОДИК ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА БАНКУ

УДК 336.774

Громовий Є. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сучасні методики оцінки кредитоспроможності позичальника. Висвітлено питання впровадження та ефективного використання зарубіжного досвіду для діючих банків на території України. Досліджено інші напрями удосконалення оцінювання потенційних та наявних клієнтів.*

Ключові слова: *кредитоспроможність, позичальник, показники фінансового стану, кредитні ресурси.*

© Громовий Є. О., 2015

Аннотация. *Рассмотрены современные методики оценки кредитоспособности заемщика. Освещен вопрос внедрения и эффективного использования зарубежного опыта для действующих банков на территории Украины. Исследованы другие направления усовершенствования оценивания потенциальных и существующих клиентов.*

Ключевые слова: *кредитоспособность, заемщик, показатели финансового состояния, кредитные ресурсы.*

Annotation. *Modern methods of borrower's solvency evaluation are considered. The question of implementation and effective using foreign experience for existing banks in Ukraine is reflected. Other directions of improvement potential and existing clients' evaluation are investigated.*

Keywords: *the creditworthiness of the borrower, financial indicators, credit resources.*

Кредити є одним із найбільш прибуткових банківських активів і формують, як правило, найбільшу частину доходів банку. В умовах обмеженості власних ресурсів вітчизняних банків кредити є невід'ємною частиною діяльності, так як завдяки ним формується стабільне функціонування банку, а також здійснюється його активна діяльність. Саме тому від якості сформованого кредитного портфеля залежить ефективність роботи банківської установи.

Серед методів ефективного ведення кредитної діяльності банку чільне місце посідає оцінка кредитоспроможності позичальників. Актуальність теми полягає в тому, що реальні висновки і пропозиції за результатами аналізу кредитоспроможності позичальників дозволяють уникнути невиправданих ризиків під час проведення кредитних операцій. Точність оцінки важлива і для позичальника, адже від неї залежить рішення про надання кредиту та про можливий його обсяг.

Метою статті є ознайомлення з наявними методиками оцінки кредитоспроможності позичальника та запропонування шляхів їх удосконалення.

Питання оцінки кредитоспроможності на сьогодні є відкритим, так як нині для банків України відсутня універсальна методика, що охоплювала б усі аспекти діяльності клієнта, а також грамотне зважения критеріїв оцінювання.

Дослідженню питань оцінки кредитоспроможності позичальників комерційних банків присвячено значну кількість праць вітчизняних науковців. Ця проблема набула широкого висвітлення у публікаціях багатьох авторів, таких як: Галасюк В. В. [1], А. Гідулян [2], Дехтяр Н. А., Єпіфанов А. О [3], Мельник Т. М., Чупіс А. В. [4] та ін.

Нині в банках України застосовується вельми широкий спектр методик визначення кредитоспроможності, тобто спроможності позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі та у визначений кредитною угодою термін розрахуватись за своїми борговими зобов'язаннями. Кожен банк розробляє власну систему оцінки, враховуючи певні особливості кредитної політики, технологічний потенціал, спеціалізацію, конкретні умови кредитного договору тощо [5]. Методики оцінки кредитоспроможності позичальників відображаються у внутрішньобанківських документах.

Під час розробки власної методики оцінки кредитоспроможності позичальника рішення банку ґрунтується на підставі Постанови Національного банку України (НБУ) № 23 від 25.01.2012 р., яка затвердила нове Положення про порядок формування та використання банками резервів для відшкодування можливих утрат за активними операціями [5].

Варто зазначити, що відповідно до нової постанови НБУ банк здійснює оцінку фінансового стану позичальника шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи. Розрахунки інтегрального показника здійснюється із застосуванням багатофакторної дискримінантної моделі за такою формулою:

$$Z = a_1K_1 + a_2K_2 + a_3K_3 + a_4K_4 + a_5K_5 + \ldots + a_nK_{n-a0}, \quad (1)$$

де Z – інтегральний показник;

$K_1, K_2, \ldots, K_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника – юридичної особи;

$a_1, a_2, \ldots, a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються НБУ на підставі даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб. Банк для актуалізації параметрів дискримінантної моделі подає до НБУ відповідну інформацію щодо даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб за формою та у строки, встановлені НБУ;

$a0$ – вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно актуалізуються НБУ [5].

Варто зазначити, що положення передбачає різні моделі розрахунку інтегрального показника боржника для підприємств різних видів економічної діяльності.

Також задачу оцінки кредитоспроможності можна сформулювати за допомогою методу нечіткої логіки таким чином. Кожна кредитна заявка задається вектором:

$$\{X_1, X_2, ..., X_i, ..., X_N\}, \quad (2)$$

де X_i – певним чином формалізовані дані з анкети позичальника та параметри кредиту.

Далі по заданому вектору треба прийняти рішення про надання кредиту, тобто класифікувати позичальника як «надійного» чи класифікувати як «поганого».

В загальному вигляді нечіткий логічний висновок має такі етапи:

перший етап: визначення множини вхідних змінних:

$$X = \{X_1, X_2, ..., X_i, ..., X_M\}; \quad (3)$$

другий етап: визначення множини вихідних змінних:

$$D = \{D_1, D_2, ..., D_i, ..., D_M\}; \quad (4)$$

третій етап: формування базової терм-множини з відповідними функціями належності кожного терма:

$$A = \{a_1, a_2, ..., a_i\}; \quad (5)$$

четвертий етап: формування кінцевої множини нечітких правил, узгоджених щодо використовуваних у них змінних;

п'ятий етап: знаходження чіткого значення для кожної з вихідних лінгвістичних змінних.

Цей підхід можна застосовувати для розв'язання задачі оцінки кредитоспроможності як фізичних, так і юридичних осіб [6].

У практиці американських банків застосовують правило «5С» як абревіатура від перших літер базових критеріїв кредитування. "Характер" (Character) позичальника – це насамперед його ділова репутація, ступінь відповідальності, спроможність погашати борги. Тут же визначається ставлення позичальника до своїх зобов'язань у минулому, чи мав він затримки у погашенні позик, який його статус у світі бізнесу. Найбільш повно характер позичальника розкривається під час попереднього інтерв'ю. "Спроможності" (Capacity) позичальника визначаються за допомогою глибокого аналізу його фінансового стану, доходів і витрат та перспектив їх динаміки у майбутньому. При цьому особлива увага приділяється тому, що позичальник практично має тільки три джерела для погашення кредиту: поточні грошові надходження (cash inflow); продаж активів; нові позики на грошовому ринку. "Капітал" (Capital) фірми: ретельно аналізують його обсяг, структуру, співвідношення з іншими статтями активів та пасивів. "Забезпечення" (Collateral) кредиту – дослідження конкретних форм і видів забезпечення, визначення його достатності, якості, а також встановлення ринкової вартості та ступеня ліквідності кредитної застави. "Умови" (Conditions) – це загальні економічні умови, що визначають ринкову ситуацію та справляють вплив на становище як банку, так і позичальника: стан економічної кон'юнктури, наявність конкуренції, податкова політика, механізм ціноутворення тощо [7].

При цьому автор вважає за необхідне використання досвіду зарубіжних рейтингових агентств із доброю репутацією (насамперед ті, що включені Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств – ТОВ "Рейтингове агентство «ІВІ – Рейтинг», ТОВ «РЮРІК» і ТОВ «РЕЙТИНГОВЕ АГЕНТСТВО "ЕКСПЕРТ – РЕЙТИНГ»») [7].

Таким чином, процес кредитування в Україні потребує подальших наукових досліджень і розробок у плані оцінювання кредитоспроможності позичальника. Зокрема, актуальною сьогодні є розробка універсальної, практичної, стабільної методики, що охоплювала б усі аспекти діяльності контрагента, яка дасть банківській системі України змогу підвищити ефективність діяльності всіх кредитних інститутів у процесі кредитування клієнтів. Перспективним шляхом удосконалення оцінки кредитоспроможності є розроблення та подальше вдосконалення єдиної рейтингової системи. Країна також має підготувати підґрунтя для вдосконалення механізму обміну інформацією про кредитоспроможність для забезпечення точності рейтингової моделі, об'єктивності та неупередженості кредитних рішень. Даний комплекс заходів дає можливість суттєво покращити рівень оцінки кредитоспроможності, забезпечити вдосконалення її методики, а отже, покращити саме процес кредитування та принципи прийняття рішення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Дзеніс В. О.

Література: 1. Галасюк В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? / В. Галасюк, В. Галасюк // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 5. – С. 54–56. 2. Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України / А. Гідулян // Вісник НБУ. – 2012. – № 1. – С. 50–53. 3. Єпіфанов А. О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб`єктів господарювання : монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2007. – 286 с. 4. Чупіс А. В. Комплексний аналіз кредитоспроможності позичальника / А. В. Чупіс // Фінанси і кредит. – 2005. – №4. – С. 21–30. 5. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками Украї-

ни резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12
6. Шовгун Н. В. Аналіз кредитоспроможності позичальника за допомогою методів з нечіткою логікою [Електронний ресурс] / Н. В. Шовгун. – Режим доступу : http://www.it-visnyk.kpi.ua/wp-content/uploads/2012/08/54_35.pdf
7. Самородов Б. В. Теоретичний аналіз сучасних методик визначення кредитного рейтингу банку [Електронний ресурс] / Б. В. Самородов. – Режим доступу : http://fkd.org.ua/article/viewFile/25124/22582

АНАЛІЗ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

УДК [336.71:005.334]:005.52

Гуляєва Ю. Г.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття та сутність економічної категорії "ризик" та надано класифікацію банківським ризикам. Здійснено порівняльний аналіз його трактувань. Систематизовано види та причини виникнення ризиків.*

Ключові слова: *банківські ризики, ризик, класифікація банківських ризиків, кредитні ризики, валютні ризики.*

Аннотация. *Рассмотрены понятия и сущность экономической категории "риск" и представлена классификация банковских рисков. Осуществлен сравнительный анализ его определений. Систематизированы виды и причины возникновения рисков.*

Ключевые слова: *банковские риски, риск, классификация банковских рисков, кредитные риски, валютные риски.*

Annotation. *The article considers the notion and essence of the economic category of "risk" and provided a classification of banking risks. Comparative analysis of its interpretations. Systematic types and causes of risks.*

Keywords: *banking risks, the risk, classification of banking risks, credit risks, currency risks.*

Актуальність теми з подальшим формуванням в Україні ринку та ринкової інфраструктури, нових механізмів установлення господарських зв'язків, розвиток підприємництва, а водночас і конкуренції змушують враховувати ризик під час прийняття рішень у всіх сферах і на всіх рівнях господарювання незалежно від форм власності. Дослідження ризиків у банківській сфері стає особливо актуальним із проведенням економічних реформ, лібералізацією внутрішньої торгівлі та глобалізацією товарних ринків, а також посиленням конкуренції. Особливості ризику у банківській сфері безпосередньо пов'язані з наявністю невизначеності, яка є неоднорідною за формою прояву та змістом, що ускладнює дослідження банківських ризиків загалом.

Проблемам, що пов'язані з банківським ризиком, присвячено велику кількість праць. Детальний аналіз банківського ризику наводиться, зокрема, в працях О. Лаврушеної, Г. Панової, Ю. Савинського, В. Вітлинського, М. Вовбасюк, Я. Наконечного, М. Ямпольського [1].

Метою статті є аналіз наявних трактувань поняття "ризик".

Ризик як економічну категорію у світовій практиці почали досліджувати відносно недавно. На сьогодні не існує єдиного погляду на визначення цього поняття, тому треба провести порівняльний аналіз вже наявних його трактувань. Науковці дають такі свої визначення поняття «ризик»:

У словнику Вебстера «ризик» визначається як «небезпека, можливість чи збитку».

Наконечний Я. С.: «Ризик – це невизначеність щодо настання тієї або іншої події в майбутньому. Ризик вимірюється ймовірністю того, що очікувана подія не відбудеться (чи відбудеться) і це призведе до небажаних наслідків» [2].

«Ризик – міра відхилення від цілей, від очікуваного результату, міра невдачі з урахуванням впливу керованих і некерованих чинників, прямих і зворотних зв'язків відносно об'єкта управління» [3].

© Гуляєва Ю. Г., 2015

Очевидно, що ризики пов'язуються, насамперед, із несприятливим розвитком подій, які в економічній діяльності виступають формами збитків, збільшенням витрат, недоотриманням прибутків, втратами капіталу.

Залежно від сфери впливу або виникнення банківського ризику вони підрозділяються на зовнішні й внутрішні. До зовнішніх відносять ризики, не пов'язані з діяльністю банку або конкретного клієнта, політичні, економічні й інші. Це втрати, що виникають внаслідок війни, революції, націоналізації, заборони на платежі за кордон, консолідації боргів, введення ембарго, скасування імпортної ліцензії, загострення економічної кризи в країні, стихійного лиха. Внутрішні ризики, у свою чергу, діляться на втрати за основною і допоміжною діяльністю банку. Перші представляють найпоширенішу групу ризиків: кредитний, процентний, валютний і ринковий ризики. Другі включають утрати з формування депозитів, ризики за новими видами діяльності, ризики банківських зловживань [4].

Класифікацію банківських ризиків наведено в табл. 1.

Серед різноманіття ризиків можна виділити такі: ризик репутації, зловживання, ринковий, операційний, правовий, валютний, інвестиційний, платоспроможності або банкрутства, незбалансованої ліквідності, політичний, кредитний, ризик процентної ставки, країновий та трансфертний [5].

Таблиця 1

Класифікація банківських ризиків

Ознака класифікації	Види ризику	Характеристика
За характером відображення в обліку	балансові; позабалансові	Правильний облік ступеня можливих втрат від однієї і тієї ж діяльності. Проходить одночасно по рахунках як балансових, так і позабалансових
За можливостями і методами регулювання	відкриті; закриті	Відкриті ризики не підлягають регулюванню. Закриті ризики регулюються шляхом проведення політики диверсифікованості, введення депозитних сертифікатів, страхування кредитів і депозитів та ін.
За методами розрахунку	комплексні (загальні); приватні	Комплексний ризик включає оцінку й прогнозування величини ризику банку від його доходу. Приватний ризик ґрунтується на створенні шкали коефіцієнтів ризику за окремою банківською операцією або їхніми групами

Основними заведено вважати й оцінювати кредитний, валютний, інвестиційний, процентний ризик та ризик ліквідності.

Кредитний ризик – імовірність неповернення позичальником отриманого кредиту та процентів за користування позикою внаслідок фінансових ускладнень, фінансового краху чи шахрайства. Згідно зі світовими стандартами з урахуванням економічних умов України можна умовно визначити три моделі поведінки банків на кредитному ринку.

1. Частка кредитів у загальному обсязі працюючих активів банку на рівні до 30 % – цей банк проводить вкрай обережну кредитну політику та забезпечує свою прибутковість проведенням менш ризикованих активних операцій.

2. Частка кредитів в обсязі працюючих активів на рівні 30–50 % – цей банк проводить зважену кредитну політику.

3. Частка кредитів в обсязі працюючих активів понад 50 % – цей банк проводить агресивну політику на ринку.

Валютний ризик – це ризик потенційних збитків від зміни валютних курсів. Він поділяється на три види:

Операційний валютний ризик визначають як можливість неотримання прибутку через вплив зміни валютного курсу на грошові потоки.

Трансляційний валютний ризик виникає у разі невідповідності активів і пасивів, виражених у різних іноземних валютах.

Економічний валютний ризик визначають як можливість несприятливого впливу зміни валютного курсу на економічний стан банку.

Політика банку щодо управління валютним ризиком охоплює такі напрями:

- вибір певних операцій в іноземній валюті, які проводитиме банк;
- установлення лімітів для валютних позицій;
- установлення правил бухгалтерського обліку для переоцінки валютних позицій
- організацію аналітичної роботи [6].

Переваги і недоліки різних видів політики управління ризиками наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Переваги і недоліки різних видів політики управління ризиками

Назва політики управління ризиками	Переваги	Недоліки
Політика уникнення ризику	Ця політика є найпростішою і радикальною	Не завжди перспективна для банку. Уникаючи ризиків, керівництво вимушене відмовлятися від отримання високого потенційного прибутку
Зменшення ступеня ризику	Для зменшення ступеня ризику приймаються запобіжні заходи. Під час розробки політики безпеки аналізуються бізнес-процеси і застосовуються кращі методи для забезпечення їх захисту	Вимагає великих матеріальних витрат і відповідального ставлення до роботи
Політика прийняття ризику	Зменшення ймовірності та обсягу втрат	Покриття ризику за рахунок власних коштів

Таким чином, у банківській діяльності об'єктом аналітичних досліджень виступають, перш за все, економічні ризики. Фінансово-кредитна система України є все ще слабкою, а отже, зростає об'єктивна потреба її зміцнення та активізації як на мікро-, так і макрорівнях. Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямі є пошук можливостей використання зарубіжного досвіду в управління банківськими ризиками.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Пуголовкіна М. О. Аналіз банківських ризиків [Електронний ресурс] / М. О. Пуголовкіна. – Режим доступу : http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4141/1/Пуголовкіна%20М.%20О.%20Аналіз%20банківських%20ризиків.pdf 2. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / В. В. Вітлінській, О. В. Пернарівській, Я. С. Наконечний та ін. ; за ред. В. В. Вітлінського. – К. : Знання, 2000. – 251 с. 3. Отенко І. П. Аналіз у галузях виробництва і послуг / І. П. Отенко, О. Ю. Мішин, С. В. Мішина. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 324 с. 4. Деньги, кредит, банки : учебник / Под ред. О. И. Лаврушина, М. М. Ямпольского, Ю. П. Савинского и др. – 2-е изд., перераб. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 464 с. 5. Ковбасюк М. Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств : навч. посіб. / М. Р. Ковбасюк. – К. : Скарби, 2010. – 336 с. 6. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2010 року // Вісник Національного банку України, 2009. – № 2. – С. 19.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

УДК 330.341.1

Дзюба А. В.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано тенденції інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств Харківської області, а також фактори, що впливають на результативність інноваційної діяльності. Зроблено низку висновків щодо позитивних змін, що пов'язані з виробничо-економічними показниками інноваційно-активних підприємств Харківської області.*

Ключові слова: *інноваційна діяльність, капітальні інвестиції, інноваційна продукція, інноваційні витрати, інноваційний потенціал.*

© Дзюба А. В., 2015

Аннотация. *Проанализированы тенденции инновационно-инвестиционной деятельности промышленных предприятий Харьковской области, а также факторы, влияющие на результативность инновационной деятельности. Сделан ряд выводов относительно положительных изменений, связанных с производственно-экономическими показателями инновационно-активных предприятий Харьковской области.*

Ключевые слова: *инновационная деятельность, капитальные инвестиции, инновационная продукция, инновационные затраты, инновационный потенциал.*

Annotation. *There are analyzed tendencies of the innovation-investment activity of the industrial enterprises of Kharkov area, as well as the factors influencing the innovation activity efficiency. A number of conclusions relatively positive changes connected with productive and economic parameters of innovatively active enterprises of Kharkov area.*

Keywords: *innovation activities, capital investment, product innovation, innovation expenditure, innovation potential.*

Актуальність проблеми формування ефективних механізмів інноваційного розвитку регіону пов'язана із необхідністю прискорення темпів реалізації інноваційної моделі національної економіки України. Однак темпи інноваційних змін, наявна технологічна структура економіки, невідповідність значної частини вітчизняних товарів сучасному рівню свідчать про недостатню увагу з боку як держави, так і регіонів, до механізмів створення інновацій та їх подальшого впровадження.

На сучасному етапі розвитку економіки України забезпечення ефективного функціонування промислових підприємств потребує постійного підвищення конкурентоспроможності їх продукції та процесів, оптимального використання виробничого потенціалу, гнучкого реагування на зміни у зовнішньому середовищі. Виконання перелічених завдань можливе завдяки систематичному здійсненню інноваційної діяльності. Однак на сьогодні питома вага промислових підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність і можуть бути віднесені до інноваційно-активних, залишається низькою. Сприяти підвищенню інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств можливо шляхом застосування нових підходів до управління інноваційною діяльністю, які б враховували вплив результатів її здійснення на різні сфери діяльності підприємства [1].

Розробкою проблем оцінки ефективності інноваційної діяльності та інвестицій займались такі вчені, як: О. Амоша, Г. Бірман, А. Гойко, Є. Пеліхов, В. Соловйов, В. Чирков, А. Яковлєв, О. Ястремська та ін.

Як відомо, інноваційна діяльність – це комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових та маркетингових заходів, які спрямовані на створення та впровадження інновацій [2].

Важливим фактором підвищення ефективності інноваційної діяльності є співробітництво України з розвинутими країнами світу, яке можливе лише за умови перебудови економіки на інноваційній основі, активного використання вітчизняного науково-технічного потенціалу для продукування та впровадження інновацій. Реалізація в Україні стратегії інноваційного розвитку, підґрунтям якої є нові знання та ефективне їх використання, має стати одним із пріоритетних напрямків розвитку держави як на національному, так і на регіональному рівні.

Аналіз сукупності інноваційно-активних галузей промисловості України (виробництво коксу і продуктів нафтопереробки, машинобудування, хімічна та нафтохімічна промисловість, металургія, харчова промисловість та ін.) показав, що на сьогодні у вітчизняній економіці превалюють третій і четвертий технологічні уклади, спостерігається її значне відставання від економік розвинутих країн. Це потребує впровадження комплексу заходів, спрямованих на перехід вітчизняної економіки до інноваційного типу розвитку [1].

Під час дослідження структури витрат за напрямами інноваційної діяльності виявлено, що вітчизняні підприємства приділяють більше уваги придбанню основних фондів, виробничому проектуванню та іншим видам підготовки виробництва для випуску нових продуктів, а також маркетингу, ніж проведенню досліджень, здійсненню науково-технологічних розробок і придбанню нових технологій. Інноваційна діяльність українських промислових підприємств базується переважно на залученні інноваційних розробок, ніж на їх самостійному виконанні та ефективному використанні [3].

На основі аналізу структури джерел фінансування інноваційної діяльності виявлено сталу тенденцію до забезпечення інноваційних витрат промислових підприємств, в основному, за рахунок власних коштів (87,31 %). Внаслідок такої ситуації для більшості вітчизняних підприємств, на яких власні кошти є вкрай обмеженими, практично відсутня можливість здійснювати масштабну інноваційну діяльність. На жаль, у забезпеченні інноваційних витрат частка фінансування за рахунок вітчизняних інвесторів становить не багато (0,36 %) [3].

Для Харківської області характерна досить висока питома вага (21,4 %) промислових підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність. Крім того, цей показник стабільно перевищує аналогічний показник для промисловості України в цілому. Результативність інноваційної діяльності Харківських промислових підприємств характеризується значними коливаннями через нестійкі тенденції щодо змін обсягів реалізованої інноваційної продукції та витрат на інноваційну діяльність [3].

Інноваційно-активними підприємствами Харківської області здебільшого є машинобудівні підприємства, серед яких – Публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Електромашина», ПАТ «Автрамат», ПАТ «Харківський підшипниковий завод» та ін. Результати інноваційної діяльності в Харківській області значною мірою формувалися під впливом інноваційної активності машинобудівних підприємств. Щодо інноваційної активності промислових підприємств, то сума витрат на дослідження і розробки становила у 2013 році 19,5 % (збільшилась на 6 % порівняно з 2012 р.), а на придбання нових технологій – 3,5 % (0,75 % – 2012 р.) [3].

Аналізуючи динаміку інноваційного розвитку промислових підприємств Харківської області, виявили певну негативну тенденцію зниження ефективності зазначеної сфери. Для підвищення ефективності інноваційної діяльності, як на загальнодержавному рівні, так і на рівні регіонального розвитку, необхідно вдосконалення організаційно-економічних механізмів системного державного впливу. Ефективний вплив на розвиток інноваційної діяльності має передбачати дію одночасно кількох ринкових організаційно-економічних механізмів. У сучасних умовах підсилення світових фінансових кризових явищ така пропозиція набуває особливо-актуального значення для розвитку та захисту вітчизняного ринку інтелектуальних ресурсів і їх використання у виробничому секторі економіки. Ще одним важливим механізмом впливу держави на розвиток інноваційних процесів і підвищення їх ефективності може стати створення Державного інформаційного Банку інноваційних бізнес-проектів, у якому будуть концентруватися дані щодо попиту та бізнес-пропозицій виробничих підприємств та дослідницьких організацій, підприємницьких структур малого і середнього бізнесу, а також приватного підприємництва щодо розробки та реалізації проектів технічного переозброєння виробництва, організації випуску нових видів конкурентоздатної продукції, проведення інших видів робіт та послуг інноваційного спрямування.

Таким чином, хоча протягом останніх років і спостерігалася позитивна динаміка інвестиційної діяльності в Харківській області, вкладення інвестицій в основний капітал промислових підприємств є нестабільними. Підприємства й організації промислового комплексу, як і раніше, розраховують у першу чергу на власні кошти, тобто механізми запуску інноваційної хвилі не розроблені і не задіяні. Все це свідчить про те, що в умовах відкритої економіки більшість регіональних виробництв із високим рівнем технологічного забезпечення не відповідають за багатьма параметрами світовому рівню, тому не можуть розглядатися у найближчій перспективі як об'єкти для серйозних інвестицій. Досвід показує, що ефективне стимулювання наукомісткого виробництва державою створює попит на нові технології, забезпечує збільшення зацікавленості й активізує цю сферу. Якщо ж в країні відсутній стимул розвивати високотехнологічні виробництва, то наука такої країни буде своїми результатами допомагати розвиватися іншим державам

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Романчик Т. В. Оцінка сучасного стану інноваційної діяльності підприємств України / Т. В. Романчик // Вестник НТУ «ХПИ» «Технический прогресс и эффективность производства». – 2008. – № 08. – С. 87–94. 2. Управління інноваційною діяльністю : підручник / за ред. проф. Перерви П. Г., проф. Погорєлова М. І., проф. Меховича С. А., проф. Ларки М. І. – Харків : Апостроф, 2011. – 623 с. 3. Статистична інформація Головного управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kh.ukrstat.gov.ua/index.php/stat-informatsiya/nauka-ta-innovatsii

СУЧАСНА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА З АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 336.226.320

Дограшвілі М. Б.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто суть, порядок та строки стягнення акцизного податку як одного з бюджетоутворюючих податків в Україні та проаналізовано зміни в його механізмі адміністрування, які відбулися з прийняттям Податкового кодексу України. Виявлено необхідність його удосконалення.*

Ключові слова: *податки, Податковий кодекс України, акцизний податок, система оподаткування, підакцизні товари, платник податку, декларація.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность, порядок и сроки взимания акцизного налога как одного из бюджетообразующих налогов в Украине и проанализированы изменения в механизме его администрирования, которые произошли с принятием Налогового кодекса Украины. Выявлена необходимость его усовершенствования.*

Ключевые слова: *налоги, Налоговый кодекс Украины, акцизный налог, система налогообложения, подакцизные товары, налогоплательщик, декларация.*

Annotation. *In this article, the essence, the order and timing of collection of excise duty, as one of the budget-taxes in Ukraine and analyzed changes in the mechanism of his administration, which occurred with the adoption of the Tax Code of Ukraine, identified the need to improve it.*

Keywords: *Tax, Tax Code of Ukraine, excise tax, tax system, excisable goods, the taxpayer, the declaration.*

Сучасна податкова система України перебуває на етапі глибокого реформування, і тому виникає необхідність знову звернутися до питання щодо змін, які відбулися з прийняттям Податкового кодексу.

Ефективність і сталість системи оподаткування залежить насамперед від запровадження та відповідного використання оптимальної моделі формування достатньої дохідної бази бюджетів різних рівнів, у тому числі і за рахунок основного їх джерела – податкових надходжень. Одним із бюджетоформуючих податків в Україні є акцизний податок, однак на сучасному етапі розвитку України в механізмі його адміністрування наявні певні проблеми та неузгодженості. Про них свідчить як рівень тіньового обігу підакцизних товарів, так і наявні диспропорції між економічними показниками відповідних секторів економіки та фіскальною ефективністю застосування акцизного збору для оподаткування окремих груп указаних товарів. Тому виникає необхідність в дослідженні змін в адмініструванні акцизного податку, що відбулися із прийняттям Податкового кодексу [1, с. 252–256].

У вітчизняній науковій літературі приділено значну увагу питанням оподаткування акцизним податком. Насамперед це наукові розробки В. *Л.* Андрущенка, Р. *Л.* Балакіна, О. *Д.* Данілова, А. Б. Дриги, І. О. *Л*ютого, І. П. Сидор, С. І. Юрія, Ю. Б. Іванова та ін.

Протягом останніх років в Україні постійно здійснюються процедури щодо вдосконалення процесів адміністрування акцизного податку. Прикладом є зміна назви самого податку, яка була введена Податковим кодексом України. На думку науковців, це пов'язано зі змінами національної податкової системи і державною політикою регулювання виробництва та обігу окремих видів підакцизних товарів [2, с. 112].

Варто зазначити, що акцизний збір був уведений в Україні в 1992 р. і разом з податком на додану вартість замінив податки з обороту і реалізації. Протягом періоду застосування акцизного податку в Україні законодавство, що його регулює, зазнавало значних змін. На початку використання акцизного збору до переліку підакцизних товарів, крім нині діючих, було введено ювелірні вироби, кольорові телевізори, магнітофони, відеоапаратуру й апаратуру звукозапису, компакт-диски, одяг з натуральної шкіри та хутра тощо. Однак уже з 2000 року було значно скорочено перелік підакцизних товарів, змінено ставки податку, а підакцизними товарами визначено алкогольні напої, тютюнові вироби, спирт, пиво, транспортні засоби, нафтопродукти та ювелірні вироби [3].

Метою скорочення переліку підакцизних товарів було створення найбільш ефективної системи оподаткування акцизним збором / податком, а також посилення державного контролю за обігом підакцизної продукції, що особливо стосується режиму обігу алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Оподаткування вказаних товарів регулювалося окремим Законом України «Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби», а загальні засади державного регулювання їх виробництва та обігу регулюються Законом України «Про державне регулювання виробництва та обігу спирту етилового, коньячного та плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів». Законодавство України з питань акцизного податку було дуже розпорошене, що призводило до незручності в користуванні [2]. Проте тепер розділ VI Податкового кодексу України «Акцизний податок» поєднав у собі всі зако-

© Дограшвілі М. Б., 2015

нодавчі акти, щоб досягти прозорості та стабільності законодавства з питань оподаткування акцизним податком. У Податковому кодексі України (далі ПКУ) передбачено всі норми щодо оподаткування підакцизної продукції, встановлено ставки акцизного податку та визначено особливості оподаткування. В ПКУ під акцизним податком розуміють непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПКУ як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції), а також особливий податок на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами [3].

У сучасних умовах перелік підакцизної продукції, який діє у вітчизняній податковій системі, в цілому відповідає класичним принципам акцизного оподаткування, це: «соціально небезпечні» товари: усі види спиртової і алкогольної продукції, широкий асортимент тютюнових виробів; «предмети розкоші» – мотоцикли, легкові автомобілі визначеної потужності; деякі види мінеральної сировини і продукти їх переробки (пально-мастильні матеріали) [4].

Згідно зі ст. 212 Податкового кодексу України платниками податку є виробники та імпортери підакцизних товарів, а також:

– особа, яка виробляє підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини;

– особа – суб'єкт господарювання, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України;

– фізична особа – резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства;

– особа, яка реалізує конфісковані підакцизні товари (продукцію), підакцизні товари (продукцію), визнані безхазяйними, підакцизні товари (продукцію), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизні товари (продукцію), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави, якщо ці товари (продукція) підлягають реалізації (продажу) в установленому законодавством порядку;

– особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари (продукцію), що були ввезені на митну територію України зі звільненням від оподаткування до закінчення строку;

– особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог;

– особа, на яку покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), на які встановлено ставку податку 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, 0 євро за 1000 кг нафтопродуктів у разі порушення таких умов;

– особа, на яку під час здійснення операцій із підакцизними товарами (продукцією), які не підлягають оподаткуванню або звільняються від оподаткування, покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції) у разі порушення таких умов [5].

Отже, з наведеного переліку платників акцизного податку зрозуміло, що його доповнено суб'єктами господарювання, які використовують у своєму виробництві спирт етиловий за пільговими ставками у разі використання такого спирту не за призначенням згідно з діючими нормами.

Зазначимо, що в ПКУ не передбачається справляння акцизного податку через податкових агентів, а, відповідно, і в перелік платників цього податку не включаються юридичні та фізичні особи, які купують (одержують в інші форми володіння, користування або розпорядження) підакцизні товари у податкових агентів [5].

Щодо об'єкта оподаткування, то відповідно до ст. 213 Податкового кодексу України до них віднесено:

– операції з реалізації конфіскованих підакцизних товарів, товарів, що визнані безхазяйними, за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та ті, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави;

– операції з реалізації або передачі у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів, що були ввезені на митну територію України зі звільненням від оподаткування до закінчення строку, відповідно до п. 213.3 Податкового кодексу України;

– обсяги та вартість утрачених підакцизних товарів (продукції), що перевищують встановлені норми втрат з урахуванням пункту 214.6 Податкового кодексу України [5].

Не підлягають оподаткуванню операції з вивезення підакцизних товарів платником податку за межі митної території України. Нововведенням є те, що до таких операцій додали операції зі ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів, у яких виявлено недоліки, що перешкоджають реалізації цих товарів на митній території країни імпортера, для їх повернення експортеру.

До переліку операцій, які звільнені від оподаткування, додали такі:

– ввезення підакцизних товарів на митну територію України, призначених для службового користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав;

– безоплатна передача для знищення підакцизних товарів, конфіскованих за рішенням суду, та таких, що перейшли у власність держави внаслідок відмови власника, якщо вони не підлягають реалізації;

– ввезення на митну територію України всіх підакцизних товарів, що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів, за умови пред'явлення органу державної митної служби ліцензії на право виробництва (крім виробництва нафтопродуктів);

– ввезення на митну територію України підакцизних товарів (крім алкогольних напоїв і тютюнових виробів) як міжнародної технічної допомоги або як гуманітарної допомоги;

– ввезення акредитованими державними випробувальними лабораторіями та / або суб'єктами господарювання еталонних чи тестових зразків тютюнових виробів (не призначених для продажу вроздріб) для проведення досліджень чи випробувань (калібрування лабораторного обладнання, проведення дегустацій, вивчення фізико-хімічних показників, дизайну);

– реалізація скрапленого газу на спеціалізованих аукціонах для потреб населення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [7].

У п. 215.1 ст. 215 Податкового кодексу України встановлено такі групи підакцизних товарів:

– спирт етиловий, алкогольні напої, пиво;

– тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну;

– нафтопродукти, скраплений газ;

– автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли.

Перелік підакцизних товарів доповнено новим видом – скраплений газ, на який встановлено ставку податку в розмірі 40 євро за 1 000 кг [7].

Що стосується ставок податку на інші підакцизні товари, то вони зросли, особливо на нафтопродукти. Підвищилися ставки на алкогольні, тютюнові вироби та зросло мінімальне акцизне податкове зобов'язання зі сплати акцизного податку на тютюнові вироби.

Незмінними залишилися ставки на легкові автомобілі, причепи та напівпричепи, але при цьому було дещо переглянуто ставки на кузови та мотоцикли. Зокрема, акцизи на кузови для моторних транспортних засобів відтепер будуть вимірюватися у євро – 100 (для товарної категорії 87071010 згідно з УКТ ЗЕД) і 400 (для товарної категорії 87071090 згідно з УКТ ЗЕД), а були 1000 і 4000 гривень відповідно. Нову ставку встановлено і на мотоцикли та велосипеди з допоміжним мотором, із колясками або без них (код згідно з УКТ ЗЕД 8711900000) – 10 євро за 1 шт. Але ставки податку, які нині наведено у ст. 215 Податкового кодексу України, будуть застосовуватися недовго. Відповідно до п. 4 розд. XIX «Прикінцеві положення», Податкового кодексу України Кабінет Міністрів України повинен щорічно до 1 червня вносити до Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо абсолютних ставок оподаткування акцизним податком із урахуванням індексів споживчих цін та цін виробників промислових товарів. Ця норма змінила попередню, що передбачала щорічну індексацію ставок акцизного податку, які застосовувалися за умови публікації Кабінетом Міністрів України нових проіндексованих ставок [6].

Щодо строків сплати податку, то у ст. 222 Податкового кодексу України визначено такі:

– для виробників підакцизних товарів на митній території України – протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку для подання податкової декларації за місяць;

– для алкогольних напоїв, під час виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований – у разі придбання марок акцизного податку;

– для імпортованих підакцизних товарів (крім маркованої продукції) – до або в день подання митної декларації;

– для імпортерів маркованої підакцизної продукції – у разі придбання марок акцизного податку з доплатою (у разі потреби) на день подання митної декларації [7].

Що стосується декларації з акцизного податку, то відповідно до ст. 223 Податкового кодексу України платники податку з підакцизних товарів, вироблених на митній території України, та імпортери алкогольних напоїв і тютюнових виробів мають подавати її щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду [5].

Незважаючи на ретельну підготовку норм Податкового кодексу України, що регулюють порядок справляння акцизного податку, аналіз наукових публікацій дозволив виявити ряд проблем, що потребують вирішення на законодавчому рівні. На сьогодні залишається невирішеною проблема здійснення контролю за реалізацією тютюнової сировини. Відповідно до положень Податкового кодексу України обороти з реалізації тютюнової сировини акцизним податком не оподатковуються, для них встановлено нульову ставку. Під час використання цієї норми виникає ситуація, коли тютюнова сировина реалізовується суб'єктам підприємництва, які не є виробниками тютюнових виробів, а відсутність механізму контролю за обігом такої тютюнової сировини призводить до зростання тіньового виробництва тютюнових виробів.

Також у кодексі запропоновано вдосконалення процедур реєстрації платників акцизного податку через введення норми щодо обов'язкового інформування органами ліцензування органів державної податкової служби за місцезнаходженням суб'єкта господарювання про видані відповідні ліцензії. Тобто передбачено автоматичну реєстрацію платників акцизного податку на основі інформації органів ліцензування.

Новизною є визначення бази оподаткування під час обчислення суми податку у разі псування, знищення, втрати підакцизних товарів із вини платника податку та порядок обрахунку суми податку, виходячи з бази оподаткування та ставок акцизного податку. Крім того, уточнено порядок застосування специфічних ставок акцизного податку, встановлених у валюті [3].

Отже, можна зробити висновок, що із прийняттям Податкового Кодексу та змінами до нього простежується позитивна тенденція щодо стану акцизного податку в Україні, що підтверджують надходження до державного бюджету.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Волошан І. Г.

Література: 1. Макаренко В. В. Напрями вдосконалення адміністрування акцизного збору в Україні / В. В. Макаренко // Інноваційна економіка. – 2010. – № 2. – С. 252–256 2. Білецька Г. М. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії : [монографія] / Г. М. Білецька, М. В. Кармаліта, М. О. Куц. – К. : Алерта, 2012. – 222 с. 3. Папаіка О. О. Податковий менеджмент : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. О. Папаіка, В. О. Орлова, О. В. Грицак. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. – 361 с. 4. Слободянюк Ю. Ю. Фіскальна ефективність акцизного податку в Україні / Ю. Ю. Слободянюк, О. С. Бохенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://intkonf.org. 5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-ГУ (зі змін. і допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://zakon2.rada.gov.ua/laws/-show/2755-17. 6. Янченко О. Колись був збір, тепер – акцизний податок. Що змінилося? [Електронний ресурс] / О. Янченко. – Режим доступу : http://www.vlasnasprava/info/ua

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

УДК 339.3 (657)

Дорохова О. Ю.

Студент 5 курсу
Центру заочної та післядипломної освіти ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто ключові проблеми управління кредиторською заборгованістю підприємства. Проведено порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості. Запропоновано функціональні напрями щодо контролю за кредиторською заборгованістю та шляхи її оптимізації.*

Ключові слова: *кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість, дефіцит грошових коштів, фінансовий стан підприємства, стратегія контролю.*

Аннотация. *Рассмотрены ключевые проблемы управления кредиторской задолженностью предприятия. Проведен сравнительный анализ кредиторской и дебиторской задолженности. Предложены функциональные направления контроля над кредиторской задолженностью и пути ее оптимизации.*

Ключевые слова: *кредиторская задолженность, дебиторская задолженность, дефицит денежных средств, финансовое состояние предприятия, стратегия контроля.*

© Дорохова О. Ю., 2015

Annotation. *In this article discussed key issues of management of accounts payable of enterprise. It contains a comparative analysis of payables and receivables. There are recommendations for the functionality directions control accounts payable and ways of its optimization.*

Keywords: *accounts payable, accounts receivable, cash deficit, the financial state of the company, control strategy.*

Дефіцит грошових коштів в економіці і неплатоспроможність багатьох підприємств зробили питання роботи з дебіторами і кредиторами одними з головних у переліку функцій фінансових менеджерів. Проблема управління кредиторською заборгованістю значною мірою ускладнюється ще й недосконалістю нормативної та законодавчої бази в частині вимагання погашення заборгованості.

В умовах формування ринкових відносин практично неможливо управляти складним економічним механізмом господарюючого суб'єкта без своєчасної економічної інформації, основна частина якої є чітко налагоджена система бухгалтерського обліку та аналізу фінансово-господарської діяльності [1].

Перед усіма підприємствами на сьогодні найбільш актуальним є питання, яке безпосередньо пов'язане з розрахунково-платіжними операціями і, як наслідок цього – безсумнівно, координуючого роботу суб'єкта господарювання в цілому - це кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість є природною складовою бухгалтерського балансу підприємства. Вона виникає внаслідок розбіжності дати появи зобов'язань із датою платежів за ними. На фінансовий стан підприємства впливають як розміри балансових залишків кредиторської заборгованості, так і період її оборотності. Здійснюючи підприємницьку діяльність, учасники майнового обороту припускають, що в міру проведення господарських операцій вони не тільки повернуть вкладені кошти, а й отримають доходи [1].

Однак у реальній практиці, особливо з переходом на ринкові відносини і спадом виробництва, нерідко, а точніше постійно, виникають ситуації, коли з тих чи інших причин підприємство не може погасити борги. Кредиторська заборгованість «зависає» на довгі місяці, а іноді навіть і роки. Зростання кредиторської заборгованості погіршує фінансовий стан підприємства, а іноді призводить і до банкрутства. Під час продажу товару з відстрочкою платежу важливо запобігти надмірному зростанню дебіторської заборгованості, що може призводити до появи прострочених і безнадійних боргів. Це, в свою чергу, означатиме неотримання коштів у встановлені договором терміни, внаслідок чого підприємство може виявитися нездатним вчасно погашати свою кредиторську заборгованість. Проблему недопущення розвитку негативних тенденцій можуть вирішити процедури постійного контролю та аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості, наприклад, за допомогою абсолютних і відносних показників. Очевидно, що найбільш простим і в той же час інформативним показником є динаміка сум дебіторської та кредиторської заборгованості за абсолютною величиною.

Варто зазначити, що тенденції зростання кількості дебіторів та боргів, що значаться за ними, свідчать про серйозні проблеми у фінансовому менеджменті та зниження його ефективності, тому необхідно вжити заходів у цьому напрямку. У той же час зростання заборгованості покупців може бути пов'язане з істотним збільшенням обсягів продажів протягом останніх років і, якщо платники досить надійні, стурбованості за майбутнє фінансового становища підприємства бути не повинно [3].

Ще більший оптимізм виправданий у разі зростання кредиторської заборгованості за ряд років, що свідчить про збільшення довіри до підприємства як надійного в розрахунках партнера. Ясно, що збільшення кредиторської заборгованості також може мати місце у разі підвищення обсягів продажів. Іншою причиною зазначеного зростання може бути зміна термінів погашення дебіторської заборгованості. Виходить, що зміна сум заборгованості необхідно аналізувати одночасно з динамікою обсягів продажів і закупівель. Тільки в цьому випадку стає можливим робити висновки про наявність позитивних чи негативних тенденцій.

Говорячи про кредиторську заборгованість, слід не забувати про її взаємозв'язок з дебіторською заборгованістю [4].

Дебіторська заборгованість – елемент оборотних коштів, її зменшення знижує коефіцієнт покриття. Тому необхідно вирішувати не тільки завдання зниження дебіторської заборгованості, але і її балансування з кредиторською. Під час аналізу співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованостями необхідний аналіз умов комерційного кредиту, наданого фірмі постачальниками сировини і матеріалів.

Як приклад розглянемо аналіз показників дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства ТОВ «Укр-Трейд», що наведено у табл. 1.

За даними таблиці бачимо, що у 2012 році кредиторська заборгованість перевищувала дебіторську на 84 %, у 2013 – на 53 %, а у 2014 році це співвідношення майже вирівнялося, різниця склала усього лише 3 %. Вважається, що для оптимального раціонального функціонування підприємства це співвідношення не має перевищувати 10 %. Тобто можна зробити висновок, що за 3 роки підприємство ТОВ «Укр-Трейд» значно покращило свою політику щодо управління кредиторською заборгованістю, а саме контролює своєчасність розрахунків із кредиторами, щоб запобігати росту заборгованості.

Таблиця 1

Аналіз співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей ТОВ «Укр-Трейд»

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Зміни за 2012–2014 роки
Загальна сума дебіторської заборгованості, тис. грн	20242	38746	47818	27576
Загальна сума кредиторської заборгованості, тис. грн	37153	59383	49302	12149
Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей	1,84	1,53	1,03	0,44

Основні функціональні напрямки діяльності під час здійснення контролю над заборгованістю націлені, насамперед, на зміцнення фінансового стану підприємства. Зазначені напрями умовно можна розділити на дві категорії: загальні та приватні. До загальних напрямків відносяться:

– організація системи постійного контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю за кожним дебітором і кредитором;

– систематичне проведення фінансово-господарського контролю дебіторської та кредиторської заборгованості, метою якого є перевірка достовірності цих зобов'язань, доцільності та ефективності використання;

– визначення внутрішніх і зовнішніх причин, які вплинули на величину, структуру, динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості, проведення оцінки ефективності та впливу вжитих заходів на фінансовий стан підприємства, формування відповідних висновків і прогнозів [2].

Завданнями приватного напрямку є:

– зниження рівня дебіторської заборгованості до розміру, що не перевищує рівень кредиторської заборгованості;

– приділення більшої уваги контролю за рухом дебіторської заборгованості, оскільки саме вона призводить до іммобілізації грошових коштів, що веде до подальшої неплатоспроможності підприємства;

– своєчасне погашення боргів, не допускаючи прострочень і штрафних санкцій;

– розумне використання такої форми залучення клієнтів, як комерційний кредит. За допомогою такої форми кредитування можна не тільки залучити додаткових покупців, але і значно збільшити обсяг продажів, а отже, і прибутку. У разі надання комерційного кредиту необхідна попередня робота з потенційними дебіторами на предмет їх платоспроможності. Надалі слід чітко відслідковувати своєчасність погашення ними своїх зобов'язань;

– виявлення ступеня ризику появи недобросовісних покупців шляхом розрахунку резерву за сумнівними боргами;

– проведення спільної роботи бухгалтерських підрозділів, що здійснюють контроль за рухом дебіторської та кредиторської заборгованості, з юридичними службами підприємства, спрямованої на своєчасне вжиття заходів впливу на недобросовісних і (або) неплатоспроможних контрагентів [2].

За умови, що управління заборгованістю підприємства побудовано відповідно до вищенаведених напрямків механізму контролю за рухом дебіторської та кредиторської заборгованості, можна вирішити основні завдання щодо зміцнення фінансового стану підприємства, а саме:

– сприяння зростанню обсягу продажів шляхом надання комерційного кредиту, а отже, і зростанню прибутку;

– підвищення конкурентоспроможності за допомогою відстрочки платежу;

– визначення ступеня ризику неплатоспроможності покупців;

– розрахунок розміру резерву за сумнівними боргами;

– вироблення рекомендацій по роботі з фактично або потенційно неплатоспроможними контрагентами [5].

Аналіз і контроль за рухом дебіторською заборгованістю є одним з найважливіших факторів максимізації норми прибутку, збільшення ліквідності, кредитоспроможності та мінімізації фінансових ризиків. Правильно розроблена стратегія контролювання кредиторських боргів дозволяє своєчасно і в повному обсязі виконувати зобов'язання перед клієнтами, що сприяє створенню репутації надійного і відповідального підприємства [7].

Таким чином, якщо діяльність підприємства спрямована, насамперед, на підвищення і зміцнення свого фінансового добробуту, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю в системі бухгалтерського та управлінського обліку, підприємство повинно більше уваги приділяти контролю за збалансованістю дебіторської

та кредиторської заборгованостей та розробляти більше заходів щодо організації цього процесу, бо від цього залежить ефективність діяльності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Штаєр О. М.

Література: 1. Управление дебиторской и кредиторской задолженностью предприятия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.creativeconomy.ru/articles/4850/ 2. Анализ дебиторской и кредиторской задолженностит[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sibac.info/10920 3. Галлеєв М. Ш. Дебіторська і кредиторська заборгованість: гострі питання обліку та оподаткування / М. Ш. Галлеєв. – Москва : Вершина, 2006. 4. Бабаєв Ю. А. Бухгалтерський облік і контроль за дебіторською та кредиторською заборгованістю / Ю. А. Бабаєв, А. М. Петров. – М. : ТК Велби, Проспект, 2004. – 424 с. 5. Купрюшина О. М. Дебіторська і кредиторська заборгованість суб'єктів господарювання: Аналіз та контроль / О. М. Купрюшина. – Воронеж : Вид-во Воронеж. гос. ун-та, 2004. – 136 с. 6. Виноградова Є. Параметри дебіторської заборгованості в контексті діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Є. Виноградова. – 2009. – Режим доступу : http://tfc.net.ua/parametry-debitorskoji-zaborgovanosti-v-konteksti-diyalnosti-pidpryyemstva.php.html 7. Шеметев О. Самовчитель по комплексному фінансовому аналізу і прогнозуванню банкрутства, а також по фінансовому менеджменту-маркетингу [Електронний ресурс] / О. Шеметев. – 2010. – Режим доступу : http://biznes-kniga.com/shemetev-a-a-samouchitel-po-kompleksnomu-finansovomu-analizu/

ВИДИ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ БАНКУ

УДК 336.717.061.2

Дроговоз О. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто стратегічне планування як складова системи стратегічного управління банком, його визначення та головні складові. Проаналізовано види конкурентних стратегій банку за різними рівнями та обґрунтовано доцільність та напрями їх застосування в банківській сфері.*

Ключові слова: *стратегічне планування, конкурентні стратегії, стратегічне управління.*

Аннотация. *Рассмотрено стратегическое планирование как составляющая системы стратегического управления банком, его определение и главные составляющие. Проанализированы виды конкурентных стратегий банка по разным уровням и обоснована целесообразность и направление их применения в банковской сфере.*

Ключевые слова: *стратегическое планирование, конкурентные стратегии, стратегическое управление.*

Annotation. *Considered strategic planning as a component of the strategic management of the bank, its definition and main components. Analyzed the types of competitive strategies for different levels of the bank and the expediency and direction of their application in the banking sector.*

Keywords: *strategic planning, competitive strategy, strategic management.*

Оскільки в останній час фінансова криза в нашій країні зачіпає насамперед банківської системи, розвиток банків призупинився, й довіру до банків в цілому було підірвано. Під час банківської кризи виживають найсильніші. Банк, який не відповідає вимогам зовнішнього середовища, повинен або адаптуватися і використовувати свої сильні сторони, або зникнути. Саме тому питання підвищення рівня конкурентоспроможності на внутрішньому ринку банківських послуг набуває особливої актуальності, що ставить перед нами завдання більш детально вивчити це питання [1].

© Дроговоз О. О., 2015

Теоретичні та практичні аспекти цього питання вивчали такі вітчизняні науковці, як Галиць О. В. [1], Гірченко Т. Д. [2], Франів І. А. [3], Чухрій М. В. [4] та ін. Однак ці проблеми все ще потребують достатнього вивчення.

Мета статті – узагальнити та систематизувати наявні дані щодо стратегічного планування в банках та вибраних на його основі конкурентних стратегій.

Стратегічне планування має на меті визначення основних цілей та стратегії діяльності банку в умовах конкретного ринку. Це процес розроблення загальної концепції, яка є основою для прийняття ключових управлінських рішень щодо бажаного рівня прибутковості, допустимого ризику, методів ведення конкурентної боротьби, перспектив розширення діяльності.

Стратегічне планування є складовою системи стратегічного управління банком. Стратегічний план розробляється на найвищому рівні керівництва банком, основні положення обов'язкові у формулюванні планових завдань на рівні структурних підрозділів. Розроблення стратегічного плану діяльності банку базується на результатах стратегічного аналізу [3].

Корпоративна стратегія розробляється як загальна для визначення функціональних сегментів, напрямку діяльності банку та вибору сфери клієнтів, що є необхідним на загальнокорпоративному рівні. Ділова стратегія розробляється банком окремо для кожної сфери діяльності, в той час як функціональна – окремо для кожного напряму діяльності (надання послуг, фінансування тощо) [5]. І найнижчий рівень займає оперативна стратегія, яка є більш вузькою і розробляється для основних структурних одиниць: філіалів, підрозділів, відділів. Стратегія нижнього рівня підтримує та доповнює стратегію вищого рівня та робить свій внесок у досягнення цілей на вищому рівні, який охоплює організацію в цілому.

Ключове значення формулювання стратегії полягає в пошуку шляхів подолання конкуренції на ринку. Тому стратегію банку можна визначити як концептуальну основу його діяльності, що визначає пріоритетні цілі, задачі й шляхи їх досягнення й відрізняє банк від конкурентів. Вона служить орієнтиром для прийняття рішень, що стосуються майбутніх ринків, продуктів, організаційної структури і прибутковості для керівників банку на всіх рівнях його діяльності [4].

Стратегія управління комерційним банком – це послідовний вибір і спостереження за загальними напрямами функціонування банку на ринку банківських послуг із урахуванням його конкретних ціннісних орієнтацій та уточнення, спричинені впливом зовнішніх факторів, які дозволяють скорегувати стратегічні рішення для досягнення ефективних результатів у майбутньому (рис. 1).

Оскільки у вітчизняній літературі подається велика кількість різноманітних класифікацій та підходів до неї, слід більш конкретно зупинитись на деяких із них.

Насамперед, багато авторів виділяють конкурентні стратегії за рівнем управління. Ця класифікація ще має назву стратегічної піраміди, розробленої А.А. Томпсоном та Дж. Стріклендом, які розглядають п'ять взаємозалежних завдань, що становлять основу створення і реалізації стратегії організації.

У цілому стратегії розвитку банків спрямовані на розширення ресурсної бази як у сегменті організацій і підприємців, так і стосовно фізичних осіб, збереження темпів зростання доходів від кредитування, освоєння нових видів банківських послуг. Крім того, розроблена ефективна конкурентна стратегія має орієнтуватися на [1]:

- підтримку високої ділової репутації і стабільності, збереження статусу банку як соціально значущої установи;
- збільшення обсягу проведених операцій, розширення й удосконалювання спектра надаваних послуг в умовах росту конкуренції на фінансових ринках;
- підвищення рівня капіталізації та рентабельності;
- мінімізацію ризиків банківської діяльності, у першу чергу кредитної, збереження високої якості кредитного портфеля;
- підтримку оптимального співвідношення ліквідності й прибутковості банківських операцій;
- ідентифікацію клієнтських груп та підвищення ефективності взаємодії з клієнтами.

Отже, підсумовуючи, слід сказати, що кожен банк має розробляти конкурентні стратегії, відштовхуючись від власних стратегічних цілей та завдань, та обирати найбільш прийнятні для себе.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Галиць О. В. Визначення конкурентоспроможності банку та стратегії її підвищення / О. В. Галиць // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 216–221. 2. Гірченко Т. Д. Стратегія конкурентоспроможності банків в умовах активізації розвитку ринку банківських послуг / Т. Д. Гірченко // Регіональна економіка. – 2003. – № 4. – С. 122–127. 3. Франів І. А. Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства

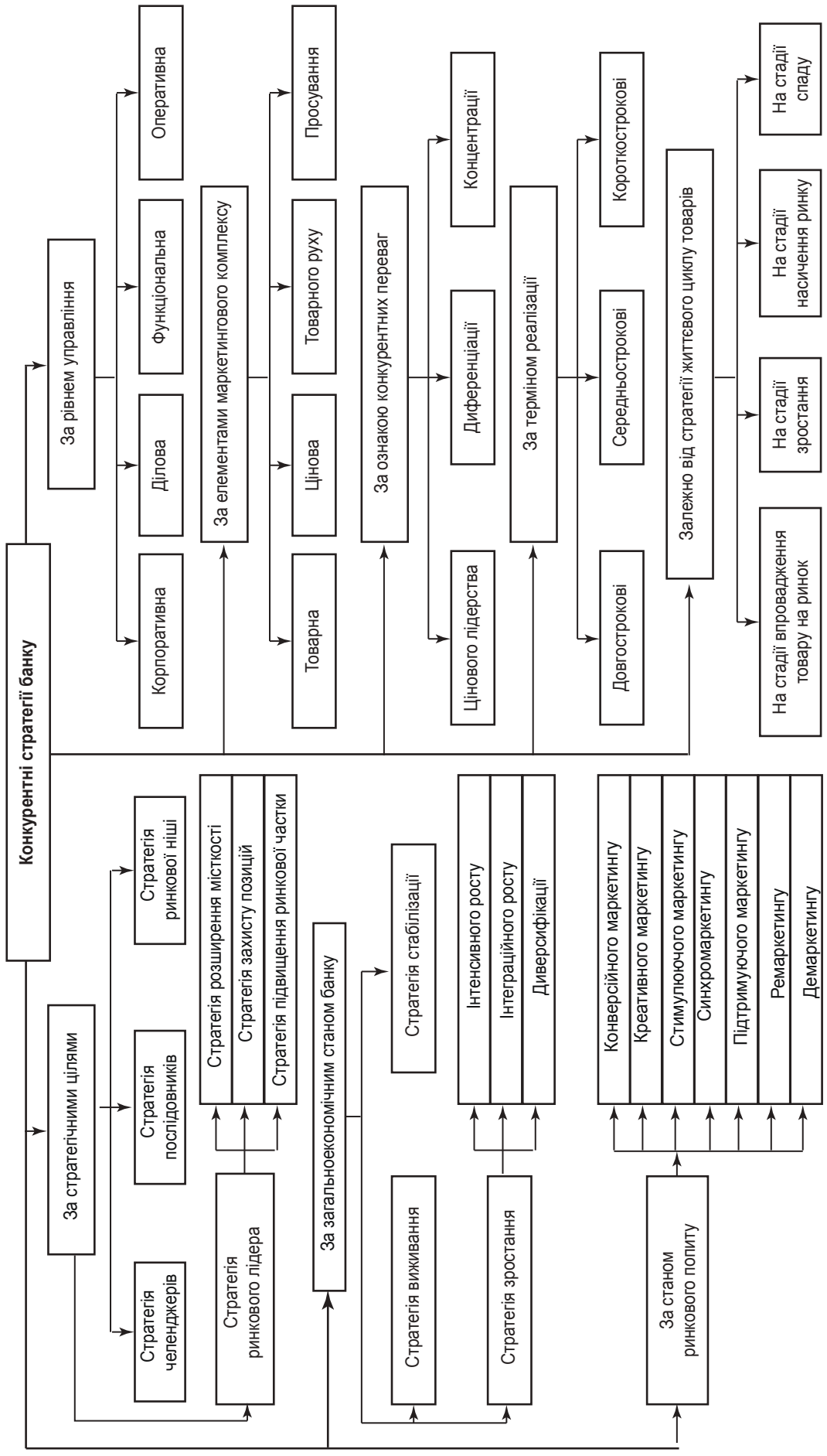

Рис. 1. **Класифікація конкурентних стратегій банку**

/ І. А. Франів, Л. М. Коваль, Р. Р. Русин-Гриник // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – С. 149–153. 4. Чухрій М. В. Фінансова конкурентоспроможність підприємств та її складові / М. В. Чухрій // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 27–29. 5. Портер М. Стратегія конкуренції. Методика аналізу галузей і діяльності конкурентів / М. Портер ; пер. з англ. А. Олійника та Р. Скіпальського. – К. : Основи, 1997. – 390 с.

ЗНАЧЕННЯ ДЕЛЕГУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

УДК 331.108

Думчикова А. В.
Гайдукова Д. В.

Магістранти 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто, систематизовано та доповнено переваги й недоліки делегування повноважень, а також можливість делегування; уточнено визначення цього поняття.*

Ключові слова: *делегування повноважень, розподіл повноважень, управління, керівник, менеджер.*

Аннотация. *Рассмотрены, систематизированы и дополнены преимущества и недостатки делегирования полномочий, а также рассмотрена возможность делегирования; уточнено определение данного понятия.*

Ключевые слова: *делегирование полномочий, распределение полномочий, управление, руководитель, менеджер.*

Annotation. *It is considered, systematized and added advantages and disadvantages of delegation of powers, and also possibility of delegation; definition of this concept is specified.*

Keywords: *delegation of authority, division of authority, control, leader, manager.*

Теорії управління відоме «золоте правило», що полягає в здатності керівника отримувати результати через своїх підлеглих. Від того, наскільки вміло менеджер передає свої повноваження, залежить ефективність його управління та кінцевий результат діяльності організації в цілому.

Делегування повноважень працівникам психологічно передбачає єдність довіри та вимогливості — базовий принцип, який «працює» на організацію комунікативного простору: довіряючи, менеджер надає працівникам можливість максимально використати свій досвід, знання та здатність виконувати поставлені завдання, а вимагаючи, він підвищує відповідальність працівників за їх якість роботи, її обсяги й терміни виконання [1].

Грамотний розподіл повноважень та відповідальності відіграє дуже важливу роль в управлінні підприємством. Багато в чому саме цей процес визначає успішність функціонування організації та темпи її розвитку. За допомогою розподілу повноважень можна домогтися максимальної корисності у використанні людських ресурсів. Багато проблем неефективного управління компаній пов'язано саме з неправильним розподілом обов'язків між співробітниками, недотриманням основних принципів делегування повноважень.

Проблему делегування повноважень вивчали такі вчені, як С. Д. Резник, А. І. Афонічкін, С. І. Калінін, Г. Беме, А. Антропова, Д. Аллен, Г. А. Архангельский, А. Г. Горбачев, Л. Зайверт, В. М. Колпаков, В. Н. Куликова, И. Д. Ладанов, С. Прентис, Л. І. Скібіцька, Б. Трейси, В. Усов та багато ін. [2–6; 8–19].

У сучасній літературі існує досить багато визначень поняття «делегування повноважень». Розглянемо найбільш поширені (табл. 1).

© Думчикова А. В., Гайдукова Д. В., 2015

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «делегування повноважень»

Автор	Трактування поняття «делегування повноважень»
Резник С. Д. [2, с. 207]	одна з найбільш складних проблем управління. Це спосіб розподілу серед працівників організації задач (робіт), виконання яких необхідне для досягнення цілей організації
Афонічкін А. І. [3, с. 143]	передача повноважень особі, яка бере на себе відповідальність за вирішення певних завдань, і передбачає формування в останньої статусу особи, яка приймає рішення
Калінін С. І. [4, с. 263]	передоручення виникаючих перед керівником оперативних завдань (зазвичай непланових) своїм підлеглим
Беме Г. [5, с. 11]	процес організації роботи співробітників шляхом розподілу між ними деяких задач керівника
Антропова А. [6, с. 11]	передача громадянами (політичними органами, посадовими особами) частки своїх прав спеціальним представникам, які мають виражати та захищати їх інтереси та виконувати визначені функції
Доровської О. Ф. Іванісов О. В. [7, с. 208]	перерозподіл обов'язків, прав і відповідальності між керівником і його підлеглими
Авторське визначення	процес передачі частини функцій керівника підлеглим, які вони мають виконати для досягнення цілей організації

Делегування повноважень має цілу низку «плюсів» і «мінусів» як для підлеглих, так і для керівників. Урахування переваг та недоліків дасть можливість уникнути ряду помилок та підвищити ефективність роботи в цілому. На основі виділених Калініним С. І. [4] прерогатив та негативних сторін делегування повноважень, авторами було систематизовано та доповнено ці складові (табл. 2)

Таблиця 2

Переваги і недоліки делегування повноважень

	Для підлеглого	Для керівника
Переваги	Розширення повноважень працівників сприяє більшому задоволенню роботою, поліпшенню соціально-психологічного клімату, зростанню зацікавленості та більшого задоволення від виконуваної роботи й задач; розширення прав та відповідальності сприймається як стимул до праці, збагачується зміст праці підлеглих працівників, можливість саморозвитку та професійного росту, можливість отримати матеріальну винагороду, відчуття спільного досягнення мети	Звільнення від другорядних операцій, розвиває і навчає підлеглих, спосіб навчання підлеглих, в колективі створюється команда однодумців, здатна вирішувати складні виробничі завдання, керівник може зосередитися на розробці більш довгострокових і стратегічно важливих програм, не займаючись рутинною роботою, підвищення ефективності групової роботи, зменшення стресу, поліпшення комунікацій між керівником і підлеглим, підвищення рівня довіри персоналу
Недоліки	Острах відповідальності, побоювання не впоратися, нестача досвіду, навичок, кваліфікації, перевантаженість обов'язками, низька мотивація	Недовіра до підлеглих, вибір некомпетентного спеціаліста, задача може бути зроблена не так, як було заплановано, негативний минулий досвід делегування, незнання алгоритму делегування повноважень. «Сильні» особистості можуть представляти загрозу авторитарному управлінню, острах того, що підлеглий виконає роботу краще, ніж керівник

У процесі управління важливо розуміти, які обов'язки керівник має виконувати власноруч, а які може доручити підлеглим. Раціональне делегування повноважень дає можливість керівнику вивільнити додатковий час та водночас допомагає розвиватися співробітникам.

Враховуючи раніше розроблені моделі делегування, було систематизовано та доповнено розподіл повноважень (табл. 3).

Таким чином, делегування повноважень надає самостійності підлеглим, відкриває більші можливості задоволення їхніх правомірних потреб, а значить, і мотивів. Мотивований співробітник, у свою чергу, працює ініціативно й ефективно, що сприяє результативності управлінської праці загалом. Отже, сучасний керівник мусить володіти мистецтвом делегування повноважень, що має стати складовою розвитку стилю ефективної управлінської діяльності.

Науковим результатом цього дослідження є систематизація та доповнення наявних переваг та недоліків, можливостей делегування повноважень та уточнення визначення поняття «делегування повноважень».

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягає в теоретичній розробці та впровадженні механізму делегування повноважень.

Таблиця 3

Можливості делегування повноважень

Не можна делегувати	Можна делегувати	Треба делегувати
формування місії підприємства	представницькі функції в деяких випадках	прості задачі технічного (допоміжного) характеру
визначення довго-, середньо- та короткострокових цілей	комплексні завдання, що не мають високого ступеня ризику	рутинну (просту і однотипну) роботу
розроблення стратегії підприємства, концепції маркетингу	проведення підготовчих робіт, що дозволяють продемонструвати навички та вміння персоналу	будь-які нетермінові завдання, які співробітник може вирішити сам
формування виробничої та організаційної структур підприємства	виступи з доповідями, підготовка аналітичних оглядів	задачі, які інші можуть виконати швидше та з меншими витратами часу та ресурсів
реструктуризація підприємства	якщо завдання відповідає кваліфікації працівників і рівню його компетентності	вузькоспеціалізовані експертні задачі, у яких співробітник відповідної спеціальності розбирається краще
розроблення політик (кадрової, фінансової тощо)	якщо межі повноважень чітко зафіксовані	підготовчу роботу

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доровської О. Ф.

Література: 1. Делегування повноважень в діяльності менеджера [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: //www.virtual.ks.ua/essays-term-papers-and-diplomas/3632-delegation-of-authority-to-the-manager.html 2. Резник С. Д. Персональный менеджмент : учебник / С. Д. Резник, В. В. Бондаренко, С. Н. Соколов и др. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 558 с. 3. Афоничкин А. И. Основы менеджмента / Под ред. А. И. Афоничкина. – СПб. : Питер, 2007. – 528 с. 4. Калинин С. И. Тайм-менеджмент: Практикум по управлению временем / С. И. Калинин. – СПб. : Речь, 2006. – 371 с. 5. Беме Г. Теория и практика делегирования полномочий и ответственности в рамках компании / Г. Беме, С. О. Календжян. – М. : Дело, 2002.– 280 с. 6. Антропова А. Як мотивувати топ-менеджера? / А. Антропова // Компанія. – 2004. – № 330. – С. 2–6. 7. Доровської О. Ф. Організація праці менеджера : навч. посіб. / О. Ф. Доровської, О. В. Іванісов. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 297 с. 8. Аллен Д. Как привести дела в порядок: искусство продуктивности без стресса / Д. Аллен. – М. : Вильямс, 2007. – 368 с. 9. Архангельский Г. А. Тайм-драйв: Как успевать жить и работать / Г. А. Архангельский. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2005. – 240 с. 10. Горбачев А. Г. Тайм-менеджмент. Время Руководителя: 24+2 / А. Г. Горбачев. – М. : ДМК-пресс, 2007. – 128 с. 11. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер. – М. : Гранд, 1998. – 224 с. 12. Зайверт Л. Если спешишь – не торопись: новый тайм-менеджмент в ускорившемся мире: семь шагов к эффективности и независимости в использовании времени / Л. Зайверт. – М. : АСТ Астрель, 2007. – 255 с. 13. Колпаков В. М. Самоменеджмент: [навч. посіб.] / В. М. Колпаков. – К. : ДП «Видавничий дім Персонал», 2008. – 528 с. 14. Куликова В. Н. Заставьте время работать на вас / В. Н. Куликова. – М. : ЗАО Центр-полиграф, 2008. – 192 с. 15. Ладанов И. Д. Практический менеджмент. Психотехника управления и самотренировки. – М. : Корпоративные стратегии, 2004. – 496 с. 16. Прентис С. Интегрированный тайм-менеджмент / С. Прентис. – М. : Добрая книга, 2007. – 145 с. 17. Скібіцька Л. І. Тайм-менеджмент : [навч. посіб.] / Л. І. Скібіцька. – К. : Кондор, 2009. – 525 с. 18. Трейси Б. Результативный тайм-менеджмент: эффективная методика управлением собственного временем / Б. Трейси ; пер. с англ. А. Евтеева. – М. : СмартБук, 2007. – 79 с. 19. Усов В. Тайм-менеджмент в системе внутрифирменного обучения / В. Усов, С. Французова // Менеджмент и менеджер, 2006. – № 5. – С. 57–63.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІКВІДАЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ У ЗВ'ЯЗКУ З БАНКРУТСТВОМ

УДК 346.12:65.016.8

Д'яченко К. О.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості ліквідації підприємств в Україні у зв'язку з банкрутством. Обґрунтовано основні причини виникнення та особливості законодавчого регулювання банкрутства в Україні. Запропоновано шляхи подолання та збереження збанкрутілих підприємств.*

Ключові слова: *банкрутство, арбітражний суд, суб'єкт господарювання, підприємництво, ліквідація.*

Аннотация. *Проанализированы особенности ликвидации предприятий в Украине в связи с банкротством. Обоснованы основные причины возникновения и особенности законадательного регулирования банкротства в Украине. Предложены пути устранения и сохранения банкротных предприятий.*

Ключевые слова: *банкротство, арбитражный суд, субъект хозяйствования, предпринимательство, ликвидация.*

Annotation. *Features of liquidation of the enterprises to Ukraine are analysed in consecrate with bankruptcy. The main reasons for emergence and feature of legislative regulation of bankruptcy in Ukraine are proved. Ways of elimination and preservation of the bankrupt enterprises are offered.*

Keywords: *bankruptcy, the arbitration court, the economic entity, enterprise, elimination.*

Постановка проблеми. Банкрутство – складний процес, який може бути охарактеризований із різних боків: юридичного, управлінського, організаційного, фінансового, обліково-аналітичного тощо. Як одна з головних причин ліквідації підприємства банкрутство регулюється на законодавчому рівні. Розгортання світової фінансової кризи, спад світового господарства та економіки призвели до значних проблем у економіці загалом і в українських підприємствах зокрема. Показники банкрутства підприємств України значно перевищують їхню кількість у розвинених країнах, тому постає проблематика щодо розробки методів їх покращення. Особливої уваги потребує детальне вивчення причин виникнення банкрутства, завдяки чому б зменшилась кількість збанкрутілих підприємств, та запобігання його виникнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі банкрутства підприємств приділяється особлива увага великої кількості дослідників, таких як: О. Шеремет, О. Рибалка, Л. Талан, О. Шапурова, С. Філімоненков, І. Жук, Л. Лігоненко, О. Терещенко, Т. Тесленко та ін. Проте ще й досі залишаються невирішеними питання щодо правового регулювання процедури банкрутства.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення особливостей ліквідації підприємств України у зв'язку з банкрутством, а також пошук шляхів подолання та збереження збанкрутілих підприємств із урахуванням специфіки сучасного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кризові явища в діяльності суб'єктів підприємництва – типове явище для ринкової економіки. Через активізацію процесу перетворень у різних галузях суспільства активізувалась увага до питання вдосконалення чинного законодавства та розробки нових правових важелів впливу на суб'єктів права. Не залишилась осторонь і сфера банкрутства суб'єктів господарювання. Аналізування судових, юридичних та інших практик ілюструє, що механізму регулювання банкрутства не приділяється достатня увага. Кожне підприємство повинно розуміти, що банкрутство не виникає неочікувано, а є наслідком багатьох причин, серед яких головними є:

– кризові явища в економіці країни, інфляція, та зростання масштабів «тіньової» економіки;

– загальне падіння обсягів виробництва, криза неплатежів і, як наслідок, існування значної взаємозаборгованості;

– недосконаліть законодавства у галузі господарського права і податкової політики та неефективний фінансовий менеджмент;

– затримка у здійсненні реальних економічних реформ;

– помилки у виборі лінії та стратегії розвитку, широкомасштабних інвестиційних проектів, об'єктів діяльності тощо.

© Д'яченко К. О., 2015

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» банкрутство – це визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1].

До недавнього часу для більшості суб'єктів господарювання процеси банкрутства були мало відомі. Проте кількість таких підприємств в економіці України неухильно зростає. Тому тенденції банкрутства поширюються не лише на окремі суб'єкти господарювання, а й на цілі галузі економіки (наприклад, сільське господарство, яке вже впродовж багатьох років перебуває в глибокій фінансовій кризі, і де понад 85 % господарюючих суб'єктів закінчують свою діяльність щорічно зі збитками; в промисловості збитковим є кожне друге підприємство). Станом на 01.10.2013 року загальна кількість підприємств, які перебувають у процедурах банкрутства, становить 12 304. На початок 2014 року таких підприємств було 13 642 – це на 6 % більше, ніж у 2012 році, та на 11,6 % менше, ніж у 2010 році [2, с. 124]. Регулюванням процесів банкрутства займається арбітражний суд України.

Процедура банкрутства часто використовується як один із законних способів мінімізувати свої втрати. При цьому керівники компаній не завжди до кінця розуміють необхідні вимоги для проведення процедури банкрутства й взагалі її складність. Іноді підприємства розглядають процедуру банкрутства не як засіб боротьби з кризою, а як засіб ліквідації кредиторської заборгованості. З цією метою створюються фіктивні підприємства.

Створення фіктивних підприємств для ліквідації кредиторської заборгованості іноді є вигідними як для боржника, так і для кредитора. Під час дії мораторію на сплату грошових зобов'язань до кредиторів не застосовуються податкові санкції. Іноді боржники можуть «вивести» активи або незаконно їх розмістити. Непрозорість процедури оцінки та реалізації активів боржника дають можливість їх виведення в іншу структуру, підконтрольну керівництву чи власникам боржника. Наприклад, ціна ліквідного майна боржника може бути дуже занижена. Таке майно, як правило, реалізується «своїй» структурі боржника практично за безцінь. Вигоду від цього можуть отримати керівники боржника, які не є його власниками, але своїми діями фактично призвели підприємство до умисного банкрутства.

Зловживання з боку кредиторів найчастіше використовується під час використання банкрутства як інструмента у корпоративній конкуренції або штучного збільшення заборгованості та ініціювання процесів банкрутства з метою придбання у подальшому майна. Викупивши борги підприємства та обравши найсприятливіший момент, кредитор може ініціювати процедуру банкрутства та призначити свого арбітражного керуючого, через якого надалі контролюватиме всю діяльність і фінансові потоки боржника. Штучне збільшення заборгованості дає змогу кредиторам проводити махінації під виглядом легальних операцій або прямо порушувати закон. Цей засіб реалізується за допомого: фальсифікації документів, підкупу посадових осіб, приховування майна тощо.

Ще одним фактором привабливості банкрутства для деяких підприємств є провадження мораторію з одночасним порушенням справи про банкрутство для задоволення вимог кредиторів. Для їх задоволення створені заборони щодо стягнення з предмета застави на підставі виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги в судовому або в позасудовому порядку, перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також стягнення заставленого майна та виконання рішень у немайнових суперечках. Також під час дії мораторію позитивним фактором для підприємств є зупинення перебігу позивної давності та незастосування індексу інфляції за весь час прострочення виконання грошового зобов'язання, зокрема трьох процентів річних від простроченої суми тощо.

В діяльності підприємств трапляються випадки несправедливого визнання підприємства банкрутом. Для врятування підприємства та продовження його функціонування на ринку суб'єкти господарювання звертаються до суду для оскарження рішень. Процедури оскарження здійснюються в апеляційному та касаційному порядку. Оскарження постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, ухвал місцевого господарського суду, прийняті у справі про банкрутство та здійснені в апеляційному порядку. Звісно, найбільша кількість судових позовів здійснюється в касаційному порядку, оскільки містять оскарження постанов апеляційного господарського суду, що було прийнято за результатами перегляду таких судових рішень, як: ухвали про порушення справи про банкрутство, визнання недійсними правочинів (договорів) боржника.

Судова процедура банкрутства підприємств триває протягом певного часу. Мінімальний термін проведення загальної процедури банкрутства (без санації) – дев'ятнадцять місяців та 15 днів (якщо господарським судом буде прийнято рішення про подовження будь-яких строків) плюс додатково до дванадцяти місяців. Загальна кількість справ, порушених про визнання підприємств банкрутами за 2008–2013 рік, зросла майже в 2 рази, а кількість винесених постанов про визнання банкрутом – в 3,7 рази. Обмеженість реорганізаційних процедур як з боку боржника, так і з боку кредиторів змушує ліквідаційну комісію подавати до арбітражного суду свої рішення про ліквідацію боржника як юридичної особи [2, с. 387]. Згідно зі ст. 34 Закону України «Про підприємництво» причинами ліквідації підприємств є такі чинники:

- визнання його банкрутом;
- якщо прийнято рішення про заборону діяльності підприємства через невиконання умов, встановлених законодавством, а також в передбачений рішенням строк не забезпечено додержання цих умов або не змінено вид діяльності;

– якщо рішенням суду будуть визнані недійсними установчі документи і рішення про створення підприємства;

– на інших підставах, передбачених законодавчими актами України [3].

Важливу роль у підтриманні українських підприємств є шляхи подолання процедури банкрутства. Регулювання цього явища здійснюється на законодавчому рівні, зокрема головними шляхами боротьби з банкрутством є санація, розпорядження майном, реорганізація (реструктуризація) підприємств або мирова угода. Додатковими засобами боротьби з банкрутством є: продовження термінів санації, розроблення фінансових планів, залучення додаткових учасників та інше, що здійснюється залежно від категорії боржника, виду його діяльності та наявності у нього майна. Перераховані вище додаткові засоби не є обов'язковими під час визнання підприємства банкрутом, його керівники також можуть брати участь у створенні власних шляхів подолання банкрутства. Наприклад, розробка антикризової стратегії виробництва, підвищення конкурентоспроможності підприємства тощо.

Висновки. Таким чином, проблема ліквідації підприємств у зв'язку з банкрутством має важливе значення для суб'єктів господарювання. Регулювання банкрутства на законодавчому рівні не в змозі повністю охопити усі проблеми банкрутства, а пошук шляхів збереження підприємств має особливе значення для кожного та потребує додаткових досліджень на законодавчому рівні. Отже, банкрутство підприємств в Україні є вельми важливим для української економіки та буде предметом дослідження багатьох дослідників і в майбутньому.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.92 № 2344-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440. 2. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. // О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2014. – 412 с. 3. Про підприємництво : Закон України від 07.02.1991 № 698-12 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №14. – Ст. 168.

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

УДК 331.56

Єфремова О. О.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано проблему безробіття в Україні та розглянуто основні статистичні дані щодо її вирішення. Виділено основні причини безробіття та розглянуто вплив сучасної економічної ситуації на рівень безробіття в Україні.*

Ключові слова: *безробіття, рівень безробіття, зайнятість, ринок праці, воєнні дії, зареєстровані безробітні.*

Аннотация. *Проанализирована проблема безработицы в Украине и рассмотрены основные статистические данные по ее решению. Выделены основные причины безработицы и рассмотрено влияние современной экономической ситуации на уровень безработицы в Украине.*

Ключевые слова: *безработица, уровень безработицы, занятость, рынок труда, военные действия, зарегистрированные безработные.*

Annotation. *The problem of unemployment in Ukraine and the basic statistics to resolve it. The main causes of unemployment and examined the impact of the current economic situation in the unemployment rate in Ukraine.*

© Єфремова О. О., 2015

Keywords: *unemployment, unemployment rate, employment, labor market, military action, registered unemployed.*

Актуальність дослідження зумовлена ситуацією, що сформувалась на ринку праці України в останні роки, і, в першу чергу, рівнем безробіття населення, який суттєво зріс в умовах світової економічної кризи, тим самим ще більше погіршив життєвий рівень населення.

Проблемні питання аналізу зайнятості та безробіття населення знайшли своє відображення у працях багатьох українських та зарубіжних економістів, зокрема таких, як: Е. М. Лібанова, А. Л. Баланда, О. К. Мазуренко, З. О. Пальян, В. А. Павленкова та ін. [1, с. 323–329; 2, с. 112–119; 3, с. 332–368]. Підкреслюючи важливість цього питання, І.І. Єлісєєва зазначає, що у країнах із ринковою економікою зайнятість та безробіття аналізуються систематично, оскільки ця інформація необхідна для регулювання ринку праці, забезпечення соціального захисту населення, організації своєчасної професійної підготовки та перепідготовки кадрів [4, с. 123]. Н. С. Власенко та інші вказують на те, що «поряд з валовим внутрішнім продуктом та інфляцією безробіття є одним із трьох важливих показників функціонування економіки» [5, с. 114].

Мета роботи полягає в аналізі проблем із безробіттям в Україні та розробці на його основі практичних рекомендацій щодо забезпечення продуктивної зайнятості в країні.

Безробіття – це соціально-економічне явище, пов'язане з перевищенням пропозиції робочої сили відносно попиту на неї, стан зайнятості частини економічно активного населення [3, с. 182]. За методологією Міжнародної організації праці (МОП) стан безробіття базується на трьох критеріях, які повинні задовольнятись одночасно: "без роботи", тобто відсутність роботи за наймом або самозайнятості; "готовність і здатність працювати у даний час"; "пошук роботи" [2, с. 172].

1 січня 2014 р. був прийнятий новий Закон України «Про зайнятість населення», який вніс суттєві зміни у більшість аспектів минулого закону з метою підвищення рівня зайнятості населення в Україні [6].

Розглянемо статистичні дані, що стосуються безпосередньо цієї проблеми. За даними Державної служби статистики України чисельність безробітних в середньому у І півріччі 2014 року збільшилася відносно 2013 року на 154,0 тис. осіб і становила 1,7 млн осіб. Збільшення чисельності безробітних відбулося серед міського (на 115,0 тис. осіб) та сільського населення (на 39,0 тис. осіб), а також серед чоловіків (на 130,0 тис. осіб) та жінок (на 24,0 тис. осіб) [7].

За цей же період рівень безробіття населення віком 15–70 років, визначений за методологією МОП, зріс з 7,6 % до 8,6 % економічно активного населення. Рівень безробіття зріс як у міських поселеннях (з 7,4 % до 8,3 %), так і у сільській місцевості (з 7,8 % до 9,2 %), а також серед чоловіків (з 8,7 % до 10,1 %) та серед жінок (з 6,3 % до 6,8 %). Зростання рівня безробіття відбулося в усіх регіонах України [8].

Станом на 1 жовтня 2014 року кількість зареєстрованих безробітних в Україні становила 418,1 тис. осіб, що на 23,5 тис. більше показника аналогічного періоду 2013 року.

Оброблені статистичні дані рівня безробіття в Україні за 2001 – І квартал 2014 року надано у таблиці 1.

Таблиця 1

Статистичні дані рівня безробіття в Україні за 2001 – І квартал 2014 рр. [7]

	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	І квартал 2014 р.
	(у середньому за період)													
Безробітне населення (за методологією МОП), (тис. осіб)	2455,0	2140,7	2008,0	1906,7	1600,8	1515,0	1417,6	1425,1	1958,8	1785,6	1732,7	1657,2	1576,5	1883,3
Рівень безробіття населення (за методологією МОП), (%)	10,9	9,6	9,1	8,6	7,2	6,8	6,4	6,4	8,8	8,1	7,9	7,5	7,2	8,8

Аналізуючи дані таблиці, можна зазначити, що найвищий рівень безробіття спостерігався у 2001 р. – 10,9 % або 2455,0 тис. осіб. Цей процент здається великим тільки порівняно з роками XXI століття. Насправді ж цей рік був першим, порівняно з XX століттям, в якому спостерігалося економічне зростання в Україні.

Найнижчий рівень безробіття спостерігався у 2007 і 2008 роках і становив 6,4 % (1417,6 і 1425,1 тис. осіб відповідно). Причиною цього були дії влади, спрямовані на підвищення зайнятості.

Проаналізуємо дані Державної служби статистики України щодо рівня безробіття по регіонах країни у першому півріччі 2014 року (див. рис. 1).

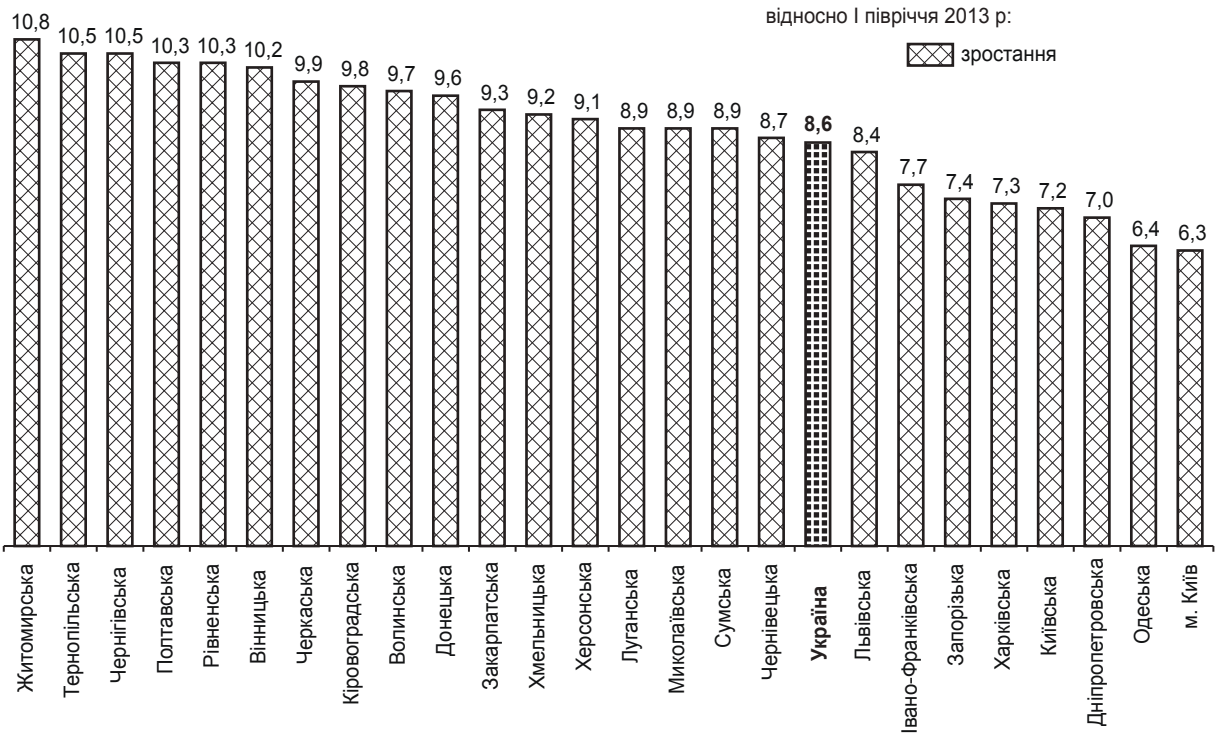

Рис. 1. **Рівень безробіття у регіонах України у І півріччі 2014 р.** [8]

Найбільший рівень безробіття спостерігався у Житомирській області – 10,8 %. Причиною може бути незбалансованість ринку праці, що зумовлює високий рівень міжрегіональної диференціації зареєстрованого безробіття.

Найнижчий рівень безробіття спостерігався у м. Києві, зокрема, 6,3 %, та в Одеській області – 6,4 %. Причиною такого низького рівня безробіття є висока забезпеченість робочими місцями у м. Києві, що є цілком прогнозовано, а також наявність порту в Одеській області.

Зробимо порівняльний аналіз рівня безробіття в Україні та в Євросоюзі (див. рис. 2)

Так, рівень безробіття в Україні в 2013 році зменшився порівняно з 2012 роком на 0,3 % і склав в середньому 7,5 %, а в Євросоюзі за цей же період став вище на 0,5 % і склав в середньому 10,9 % [7]. Тобто рівень безробіття в Україні набагато нижче, ніж у країнах Євросоюзу, і мав тенденцію до зниження, доки не розпочалися воєнні дії на Сході України. У той самий час рівень безробіття у країнах Євросоюзу продовжує зростати.

Поширення безробіття в Україні та ЄС прямо залежить від існування великих індустріальних центрів та економічної активності територій. В Україні, на відміну від європейських країн, вагомий вплив має сезонне безробіття, про яке чітко свідчить динаміка показників, адже в жодній із країн ЄС (у тому числі й туристичних Греції, Португалії, Іспанії та Кіпру) не було виявлено явної сезонної циклічності рівня безробіття, в той час як в Україні офіційне число зареєстрованих залежно від пори року різниться в півтора рази [2]. Також отримана динаміка свідчить про значний рівень прихованого безробіття в Україні, яке зменшується в літню пору року через тимчасову зайнятість населення в різних галузях, де роботодавці не фіксують офіційного працевлаштування, а також за кордоном. За даними представництва Міжнародної організації по міграції (МОМ) в Україні 6,5 млн громадян країни працює за кордоном і становлять найбільшу частку з категорії "прихованого безробіття" [1].

На основі проведеного дослідження можна дійти висновку про те, що проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці, і якщо її не вирішувати, то неможливо налагодити ефективну діяльність економіки. В останні роки керівництво України не звертало належної уваги на цю проблему, що призвело до ще більшого її загострення в умовах економічної кризи та воєнних дій, що відбуваються на території нашої країни. Воєнні дії, зокрема, несуть великі економічні збитки, розруху, а отже, збільшення рівня безробіття.

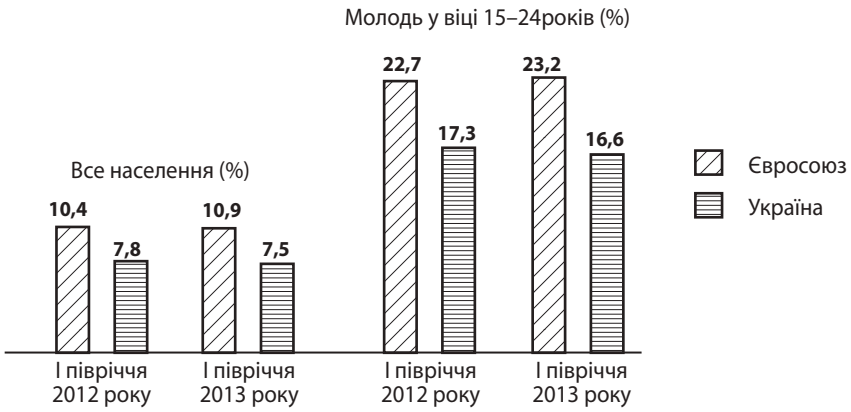

За даними Євростату (http: //epp.eurostat.ec.europa.eu/)
За даними Державної служби статистики України

Рис. 2. **Рівень безробіття в Україні та країнах ЄС** [9]

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Крюкова О. М.

Література: 1. Баланда А. Л. Державне регулювання ринку праці в контексті забезпечення національної безпеки України / А. Л. Баланда // Університетські наукові записки. – 2007. – № 1(21). – С. 323–329. 2. Лібанова Е. М. Ринок праці в економічній системі : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів економ. спец. / Е. М. Лібанова, Д. П. Мельничук. – Житомир : ЖІТІ, 2002. – 261 с. 3. Павленков В. А. Рынок труда. Занятость. Безработица : учебник / В. А. Павленков. – М. : Изд-во МГУ, 2004. – 396 с. 4. Елисеева И. И. Социальная статистика: [учеб. пособие] / И. И. Елисеева. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 416 с. 5. Статистика ринку праці: міжнародні стандарти та національний досвід : [навч. посіб.] / за ред. Н. С. Власенко, Н. В. Григорович, Н. В. Рубльової. – К. : ТОВ «Август трейд» , 2006. – 320 с. 6. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 24. – Ст. 243. 7. Офіційна сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua 8. Офіційна сторінка Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dsz.gov.ua 9. Рівень безробіття в країнах Європейського Союзу та в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukurier.gov.ua/uk/articles/riven-bezrobittya-v-krayinah-yevropejskogo-soyuzu-/

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ОБОРОТІ УКРАЇНИ

УДК 346.6: 336.717.13

Журавко С. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено нормативно-правову базу і правові аспекти організації та регулювання безготівкових розрахунків у господарському обороті України. Розглянуто основні види платіжних інструментів і банківських рахунків, порядок відкриття банками поточних рахунків суб'єктам господарювання. Надано рекомендації щодо удосконалення правових засад здійснення безготівкових розрахунків.*

© Журавко С. В., 2015

Ключові слова: *платіжна система, безготівкові розрахунки, платіжні інструменти, господарювання, банківська діяльність.*

Аннотация. *Исследованы нормативно-правовая база и правовые аспекты организации и регулирования безналичных расчетов в хозяйственном обороте Украины. Рассмотрены основные виды платежных инструментов и банковских счетов, порядок открытия банками текущих счетов субъектам хозяйствования. Даны рекомендации относительно совершенствования правовых основ осуществления безналичных расчетов.*

Ключевые слова: *платежная система, безналичные расчеты, платежные инструменты, хозяйствования, банковская деятельность.*

Annotation. *The article investigates legislation and aspects of the organization and legal regulation of cashless payments in Ukraine's economical turnover. There are main types of payment's instruments and order of opening bank current accounts for entities were considered. The recommendations for improving the legal framework on cashless payments were given in the article.*

Keywords: *payment system, non-cash payments, payment instruments, economic, banking.*

В останні роки в Україні, як і в усьому світі, швидко зростає ринок платіжних систем і розрахунків, оскільки вони відіграють вирішальну роль в успішному функціонуванні фінансової системи України.

Платіжна система країни – сукупність відносин, які виникають між платіжною організацією, фізичними та юридичними особами під час переказу коштів [1]. На сьогодні найбільш розвиненою загальнодержавною платіжною системою України є Система електронних платежів Національного банку України (далі – НБУ), членами якої станом на 01.10.2014 року є 377 установ.

Діяльність НБУ у сфері безготівкових розрахунків спрямована на забезпечення фінансової незалежності та безпеки платіжної системи України, розвиток електронних платежів в Україні та захист прав споживачів на ринку платіжних послуг.

Теоретичним і практичним питанням, а також питанням проблематики організації та регулювання безготівкових розрахунків у господарському обороті України присвячено праці багатьох вітчизняних вчених. Значний внесок у ці дослідження зробили такі українські вчені: О. Д. Вовчак, Д. О. Гетманцев, І. С. Гуцал, В. І. Міщенко, А. М. Мороз, С. В. Науменкова, С. О. Пиріг, М. І. Савлук, Ю. О. Тараненко, Н. Г. Шукліна та ін.

Організація та регулювання безготівкових розрахунків у господарському обороті здійснюється на підставі таких нормативно-правових документів: Конституція України; Господарський кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні порушення, Кримінальний кодекс України, Податковий кодекс України; Закони України: «Про Національний банк України», «Про банки та банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про обіг векселів в Україні»; Постанова Правління НБУ «Про здійснення операцій із використанням електронних платіжних засобів»; Інструкції НБУ «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті», «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах»; Положення про порядок здійснення банками операцій із векселями в національній валюті на території України та інші законодавчі акти України та нормативно-правові акти НБУ.

Безготівкові розрахунки – платежі, які здійснюються банками шляхом перерахування певної суми коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів [2, с. 67].

Згідно з Інструкцією НБУ «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» під час здійснення безготівкових розрахунків застосовуються розрахункові документи на паперових носіях чи в електронному вигляді та платіжні засоби, зокрема векселі та платіжні картки.

В Україні під час здійснення розрахункових операцій можуть використовуватися такі види платіжних інструментів [3]:

– меморіальний ордер (розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів із рахунку платника і внутрішньобанківських операцій);

– платіжне доручення (розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної суми коштів та її перерахування на рахунок отримувача);

– платіжна вимога-доручення (розрахунковий документ, який складається з двох частин: вимоги отримувача безпосередньо до платника про сплату визначеної суми коштів та доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок отримувача);

– платіжна вимога (розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або в разі договірного списання отримувача до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів із рахунку платника на рахунок отримувача);

– розрахунковий чек (розрахунковий документ, що містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника рахунку банку-емітенту, у якому відкрито його рахунок, про сплату чекодержателю зазначеної в чеку суми коштів);

– акредитив (договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь отримувача або доручає іншому банку здійснити цей платіж);

– інкасове доручення (розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів із рахунку платника на рахунок отримувача);

Згідно зі ст. 1.5. Інструкції НБУ «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» для здійснення безготівкових розрахунків їх учасники відкривають рахунки в порядку, встановленому нормативно-правовими актами НБУ, а також рахунки для обліку коштів за конкретними операціями (акредитиви, розрахункові чеки тощо) [3].

Банки мають право відкривати своїм клієнтам такі види рахунків [4]:

1. Вкладний (депозитний) рахунок – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів, що передаються клієнтом банку в управління на встановлений строк та під визначений процент (дохід), відповідно до умов договору. Ці рахунки забороняється використовувати для проведення розрахункових операцій.

2. Поточний рахунок – рахунок, що відкривається банком клієнту на договірній основі для зберігання коштів і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

3. Кореспондентський рахунок – рахунок, що відкривається одним банком іншому для здійснення міжбанківських переказів.

Зарахування коштів на рахунки клієнта здійснюється як шляхом внесення їх у готівковій формі, так і шляхом переказу коштів у безготівковій формі з інших рахунків.

Клієнти мають право відкривати рахунки в будь-яких банках України відповідно до власного вибору, крім випадків, якщо банк не має змоги прийняти на банківське обслуговування або якщо така відмова допускається законом або банківськими правилами.

Юридичні особи-резиденти, відокремлені підрозділи юридичних осіб-резидентів, нерезиденти-інвестори, іноземні представництва мають право відкривати рахунки для забезпечення своєї господарської діяльності.

Фізичні особи мають право відкривати рахунки для здійснення підприємницької, незалежної професійної діяльності та для власних потреб.

Розглянемо порядок відкриття банками поточних рахунків у національній валюті фізичним особам-підприємцям та юридичним особам.

Перш за все, фізична особа-підприємець чи юридична особа, яка має намір відкрити поточний рахунок у банку, повинна надати йому певний пакет документів, на підставі яких банк відкриває поточний рахунок. Перелік документів, необхідних для відкриття поточного рахунку в банку, наведено в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Перелік документів, необхідних для відкриття поточного рахунку в банку

Для фізичної особи-підприємця	Для юридичної особи
– паспорт або інший документ, що посвідчує особу, яка від імені суб'єкта господарювання відкриває поточний рахунок. Для фізичної особи-резидента додатково – документ, що засвідчує реєстрацію в Державному реєстрі фізичних осіб-платників податків; – заява про відкриття поточного рахунку встановленого зразка, яка підписана фізичною особою-підприємцем або її представником; – копія виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, що містить відомості про цю фізичну особу-підприємця; – картки зі зразками підписів встановленого зразка	– паспорт або інший документ, що посвідчує особу, яка від імені суб'єкта господарювання відкриває поточний рахунок. Для представників юридичних осіб додатково – документи, що підтверджують їх повноваження; – копія належним чином зареєстрованого установчого документа (статуту / засновницького договору / установчого акта / положення) (крім юридичних осіб публічного права). Для юридичної особи, яка створена та / або діє та підставі модельного статуту – копія рішення про її створення або про провадження діяльності, підписаного всіма засновниками; – заява про відкриття поточного рахунку встановленого зразка, яка підписана керівником або іншою уповноваженою на це особою суб'єкта господарювання; – копія виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, що містить відомості про цю юридичну особу; – картки зі зразками підписів і відбитка печатки встановленого зразка

На підставі вищезазначених документів уповноважений працівник банку здійснює ідентифікацію клієнта та осіб, уповноважених розпоряджатися поточним рахунком.

На останньому етапі відкриття поточного рахунку між банком і клієнтом укладається в письмовій формі договір банківського рахунку, на підставі якого клієнту надається електронний платіжний засіб, який він має право використовувати під час здійснення операцій за цим рахунком.

Банк зобов'язаний у встановленому законодавством України порядку надіслати повідомлення до відповідного органу державної податкової служби про відкриття або закриття поточного рахунку фізичних та юридичних осіб.

В Інструкції НБУ «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах» прописано підстави та особливості закриття поточних рахунків клієнтів банків – фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб.

За поточними рахунками, що відкриваються банками суб'єктам господарювання в національній валюті, здійснюються всі види розрахунково-касових операцій відповідно до умов договору та вимог законодавства України.

За поточними рахунками, що відкриваються банками суб'єктам господарювання в іноземній валюті, здійснюється зберігання грошей і проведення розрахунків у межах законодавства України в безготівковій та готівковій іноземній валюті, здійснюються поточні операції, визначені законодавством України, інвестиції за кордон, розрахунки за купівлю-продаж облігацій зовнішньої державної позики України, зарахування, використання і погашення кредитів (позик, фінансової допомоги) в іноземній валюті, іноземні інвестиції в Україну відповідно до законодавства, проводяться валютні операції тощо [4].

Згідно зі ст. 343 Господарського кодексу України передбачено відповідальність за порушення строків розрахунків, а саме [5]:

1. Платники й одержувачі коштів здійснюють контроль за своєчасним проведенням розрахунків та розглядають претензії, що виникли, без участі установ банку.

2. Платник грошових коштів сплачує на користь одержувача цих коштів за прострочку платежу пеню в розмірі, що встановлюється за згодою сторін, але не може перевищувати подвійної облікової ставки НБУ, що діяла у період, за який сплачується пеня.

3. У разі затримки зарахування грошових надходжень на рахунок клієнта банки сплачують на користь одержувачів пеню у розмірі, встановленому законом чи угодою про проведення касово-розрахункових операцій.

4. Платник зобов'язаний самостійно нараховувати пеню на прострочену суму платежу і давати банку доручення про її перерахування з наявних на рахунку платника коштів.

Можна зазначити, що регулярність, своєчасність та кількість безготівкових розрахунків у господарському обороті насамперед залежить від стабільності банківської системи, а також від долі тіньової економіки країни.

На сьогодні в Україні існує достатня нормативно-правова база для регулювання безготівкових розрахунків у господарському обороті, організована діяльність НБУ та банків у сфері здійснення розрахунків за допомогою різноманітних платіжних інструментів, розвиваються загальнодержавні та національні платіжні системи, питаннями проблематики безготівкових розрахунків займаються провідні українські вчені.

Проте відсутній дієвий механізм здійснення безготівкових розрахунків, який потребує внесення певних змін.

Таким чином, можна зробити такі рекомендації щодо удосконалення правових засад здійснення безготівкових розрахунків. По-перше, вдосконалення нормативно-правової бази щодо застосування електронних грошей у господарському обороті та контролю за їх обігом з боку НБУ. По-друге, розробка державою спільно з НБУ заходів щодо сприяння розвитку інфраструктури обслуговування платіжних карток, удосконалення з цього приводу Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» з питань санкцій та технічної, правової безпеки здійснення безготівкових розрахунків [6]. По-третє, створення умов, нормативно-правового акту для суб'єктів господарювання щодо застосування платіжних систем, платіжних терміналів та POS-терміналів для здіснення безготівкових розрахунків. По-четверте, зменшення граничної суми розрахунків готівкою: для юридичних осіб – з 10 тис. грн до 5 тис. грн, для фізичних осіб-підприємців – з 150 тис. грн до 100 тис. грн. По-п'яте, встановлення на законодавчому рівні прийнятних тарифів на розрахунково-касове обслуговування.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2346-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст. 137. 2. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія / С. Г. Ар-

бузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко та ін. – К. : Знання, 2011. – 504 с. 3. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Інструкція НБУ від 21.01.2004 № 22 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 13. – Ст. 908. 4. Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах : Інструкція НБУ від 12.11.2003 № 492 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 51. – Т. 1. – Ст. 2707. 5. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144. 6. Невмержицька О. С. Правові засади здійснення розрахунків із застосуванням платіжних систем / О. С. Невмержицька // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 3. – С. 150–151.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОЗИЦІЇ ПАТ "УКРСОЦБАНК" ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ АГРЕГОВАНОГО ПОКАЗНИКА

УДК 336.71.078.3

Задихайло А. С.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Використано метод таксономічного аналізу з метою визначення інтегрального показника ефективності діяльності банків першої групи для визначення позиції ПАТ «Укрсоцбанк» щодо забезпечення фінансової результативності діяльності. Розроблено рекомендації щодо підвищення рівня прибутковості об'єкта дослідження.*

Ключові слова: *банк, метод таксономічного аналізу, ефективність діяльності банку, фінансовий результат.*

Аннотация. *Использован метод таксономического анализа с целью определения интегрального показателя эффективности деятельности банков первой группы для определения позиции ПАО «Укрсоцбанк» по обеспечению финансовой результативности деятельности. Разработаны рекомендации по повышению уровня доходности объекта исследования.*

Ключевые слова: *банк, метод таксономического анализа, эффективность деятельности банка, финансовый результат.*

Annotation. *The method of taxanomic analysis was used to determine the integral indicator of the efficiency of the banks' activity from the 1st group to define the position of PJSC "Ykrsotsbank" in supporting with productivity of the financial activity. The recommendations were issued to increase the level of profitability of the object that is examining.*

Keywords: *Bank, taxonomic analysis method, the effectiveness of the bank's financial result.*

В Україні ринок банківських послуг налічує велику кількість банків, і всі вони діють із різною ефективністю. Попереду завжди ті банки, які бездоганно обслуговують клієнтів і роблять це з мінімальними витратами. Підвищення ефективності функціонування банку вимагає запровадження в банках науково обґрунтованої системи фінансового менеджменту, що базується на достовірності та репрезентативності даних аналізу поточної ситуації, можливості банку оперативно реагувати на зміну різноманітних факторів, що впливають на формування, розподіл та використання фінансових ресурсів. Необхідність обґрунтування управлінських рішень, їх вдосконалення для підвищення фінансової результативності діяльності банку визначають актуальність теми дослідження.

Дослідженню питання забезпечення банківської прибутковості присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: Криклій О. А. [1], Ліпінська Д. Ю. [2], Матвієнко О. С. [3], Мороз Н. В. [4] та ін. У більшості підходів аналізується структура прибутку, фактори впливу на нього та проблеми розвитку, на цій основі розробляються пропозиції щодо можливих напрямів підвищення прибутковості.

© Задихайло А. С., 2015

Метою статті є визначення позиції ПАТ «Укрсоцбанк» щодо забезпечення фінансової результативності серед банків першої групи на основі інтегрального показника.

До основних переваг інтегрального показника можна віднести: по-перше, він синтезує у собі весь вплив включених у дослідження показників; по-друге, зводить проблему оцінки ефективності діяльності банку до одного кількісного значення, що значно полегшує економічну інтерпретацію отриманих результатів. Одним із методів інтегральної оцінки є метод таксономії, запропонований В. Плютою [5].

Для визначення позиції ПАТ «Укрсоцбанк» у банківському секторі країни, виявлення слабких сторін та надання обґрунтованих рекомендацій для подальшої діяльності банку проаналізуємо значення розрахованого інтегрального таксономічного показника для банків першої групи за 2013 рік (рис. 1).

На рис. 1 бачимо, що у 2013 році найбільше значення інтегрального показника має ПАТ «ПриватБанк» (0,7168), що говорить про його найбільш ефективну діяльність серед банків першої групи, у той час як у ПАТ «Укрсоцбанк» цей показник становить лише 0,0536 (майже остання позиція). Тому слід дослідити, за рахунок чого забезпечує прибутковість ПАТ «ПриватБанк», та надалі використовувати цей досвід у діяльності та стратегії ПАТ «Укрсоцбанк».

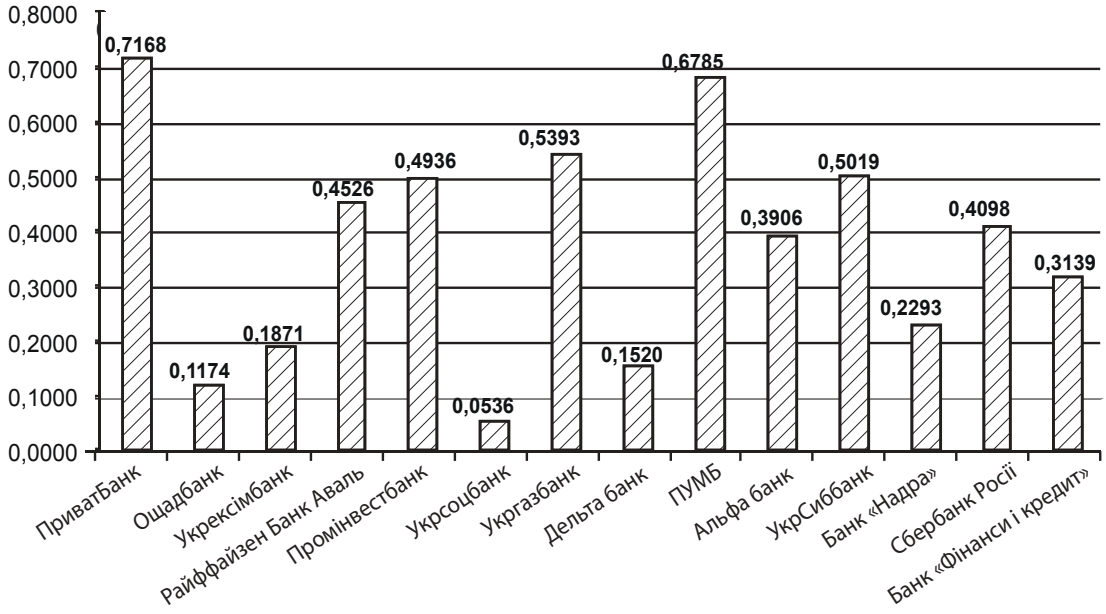

Рис. 1. **Інтегральний таксономічний показник фінансової результативності банків першої групи у 2013 році**

Для більшої наочності побудуємо діаграму зміни фінансового результату діяльності для ПАТ «ПриватБанк» та ПАТ «Укрсоцбанк» за 2009–2013 роки (рис. 2).

Як видно з рис. 2, фінансовий результат діяльності ПриватБанку найвищий протягом п'яти років та має тенденцію росту, тільки у 2012 році спостерігається незначне зниження чистого прибутку, проте наступного року прибутковість банку зросла у 1,5 рази. Дохідність ПАТ «ПриватБанк» значно вища, ніж у ПАТ «Укрсоцбанк» за 2009–2013 роки, тому буде доцільно виявити, за рахунок чого він досяг таких показників, проаналізувавши витрати та доходи на основі фінансової звітності.

Динаміка доходів та витрат ПАТ «Укрсоцбанк» має пропорційну тенденцію – зі зниженням обсягів доходів зменшуються обсяги витрат, тільки у 2013 році діяльність банку зазнала збитку через підвищення обсягів витрат та зниження обсягів доходів.

Доходи ПАТ «ПриватБанк» мають тенденцію до зростання. З 2009 по 2013 рік обсяг збільшився на 9365742 тис. грн, що обумовлено зростанням процентних доходів, які складають більше 70 % від загальних доходів за весь період аналізу. Саме процентні доходи за кредитами та заборгованістю клієнтів збільшились за п'ять років у 1,6 рази. Це говорить про те, що у банка дуже розвинене кредитування, коли у ПАТ «Укрсоцбанк» кредитна діяльність зменшилась на кінець 2013 року. Кожного року ПАТ «ПриватБанк» розробляє та удосконалює різні програми кредитування, розширює свою діяльність. Обсяги кредитування збільшуються за рахунок розширення клієнтської бази, а населення співпрацює із банком через рівень своєї довіри.

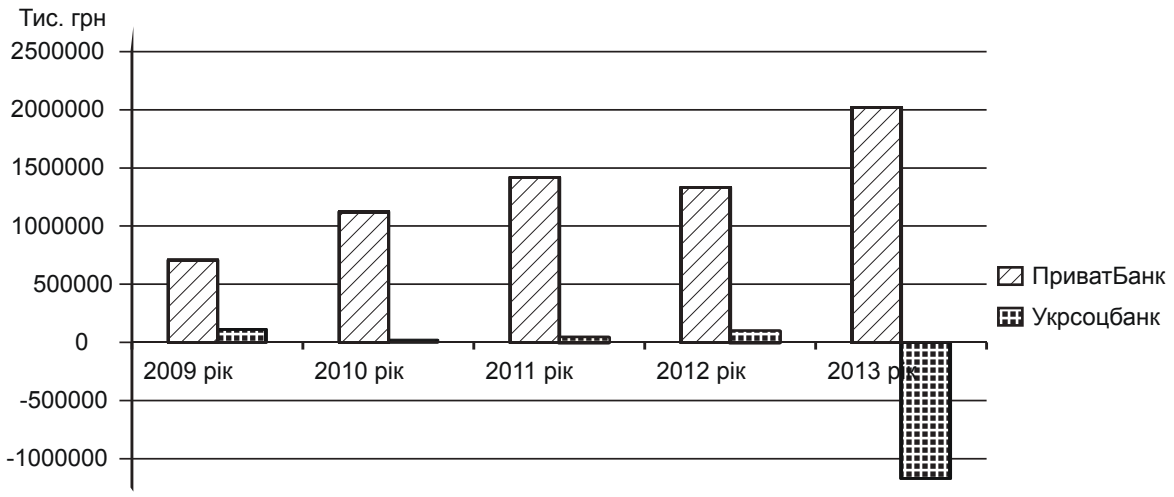

Рис. 2. **Динаміка чистого прибутку ПАТ «Укрсоцбанк» та ПАТ «ПриватБанк» за 2009–2013 роки**

Обсяги видатків ПАТ «ПриватБанк», як і обсяги доходів, мають тенденцію до зростання, проте це не відображається негативним чином на фінансовому результаті – з 2009 по 2013 роки прибуток банку тільки підвищувався. Структура витрат ПриватБанку відрізняється від структури Укрсоцбанку тим, що процентні витрати у 2009 році складали 38,7 % усіх витрат, у 2011 – 40,3 %, а вже у 2013 році дорівнювали 54,6 %. Таке зростання відбувалось за рахунок стрімкого збільшення обсягів витрат за коштами фізичних осіб та коштами банків.

Отже, на основі досвіду провідного банку у подальшій діяльності ПАТ «Укрсоцбанк» слід приділити увагу: розширенню своїх підрозділів, банкоматів та терміналів самообслуговування – це буде першим та важливим кроком для розширення та залучення клієнтів; розробці нових продуктів та послуг, а не аналогів, які можуть бути спрямовані на певне коло користувачів банківських послуг; розвитку та розширенню інформаційно-технологічних банківських послуг; управлінню дохідністю (збільшити питому вагу процентних доходів у загальному обсязі); підвищенню рівня обслуговування шляхом навчання персоналу корпоративній етиці.

Таким чином, для проведення ефективної діяльності не тільки ПАТ «Укрсоцбанк», а й всієї банківської системи банкам слід постійно підвищувати рівень довіри населення, розробляти нові послуги та продукти, у тому числі на основі досвіду своїх конкурентів, ефективно управляти своєю прибутковістю.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Чмутова І. М.

Література: 1. Криклій О. А. Управління прибутком банку : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Масляк. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008 – С. 136. 2. Ліпінська Д. Ю. Прибуток як складова фінансової стійкості комерційного банку [Електронний ресурс] / Д. Ю. Ліпінська. – Режим доступу : http://knutd.com.ua/publications/pdf/Visnyk/2014-3/13.pdf 3. Матвієнко О. С. Шляхи підвищення прибутковості банківської діяльності в Україні / О. С. Матвієнко // Економічні науки. – 2014. – № 6. – С. 169–172. 4. Мороз Н.В. Шляхи підвищення прибутковості банківських установ України / Н. В. Мороз, Т. П. Мороз // Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту : тези доповіді всеукраїн. наук.-практ. конференції, 8–10 листоп. 2007 р. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2009. – С. 114–117. 5. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономическом моделировании / В. Плюта. – М. : Финансы и статистика, 1989. – С. 17.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 657.62

Зайцева А. О.

Студент 5 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто теоретичні аспекти понять «фінансовий стан підприємства» та «діагностика фінансового стану підприємства». Розкрито зміст поняття обліково-аналітичного забезпечення діагностики фінансового стану підприємства, необхідність та вимоги до його формування.*

Ключові слова: *фінансовий стан, діагностика фінансового стану, обліково-аналітичне забезпечення.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические аспекты понятий «финансовое состояние предприятия» и «диагностика финансового состояния предприятия». Раскрыто содержание понятия учетно-аналитического обеспечения диагностики финансового состояния предприятия, необходимость и требования к его формированию.*

Ключевые слова: *финансовое состояние, диагностика финансового состояния, учетно-аналитическое обеспечение.*

Annotation. *In the article it is considered theoretical aspects of concepts «the financial state of enterprise» and «diagnostics of the financial state of enterprise». The content of accounting and analytical support diagnostics of the financial state of enterprises, the need and the requirements to its forming are considered.*

Keywords: *financial condition, diagnosis financial condition, accounting and analytical support.*

Діагностика фінансового стану підприємства є однією зі складових фінансової діяльності і призначена як для вирішення поточних проблем, так і досягнення стратегічних завдань, які визначають розвиток підприємств у довгостроковій перспективі. Метою фінансової діагностики є інформаційне забезпечення управлінських рішень на основі оцінки майбутньої спроможності підприємства генерувати грошові потоки, отримувати прибуток та створювати додану вартість, також виявлення слабких аспектів чи додаткових можливостей у діяльності підприємства.

Проведення діагностики фінансового стану, з одного боку, має на меті забезпечення потрібною інформацією процесу прийняття рішень, а з іншого – потребує інформації для її здійснення. На підприємстві переважна більшість інформаційних потоків пов'язана із системою бухгалтерського обліку, тому виникає необхідність формування обліково-аналітичного забезпечення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Суттєвий внесок у розвиток цієї проблеми зробили Т. Безродна [1], М. Пушкар [8], А. Пилипенко [7], Т. Бердникова [2] та ін. Однак це питання потребує подальшого розгляду, адже недостатньо уваги приділяється проблемі організації обліково-аналітичного забезпечення та визначенню його складових.

Мета статті полягає у визначенні основних елементів та вимог до формування обліково-аналітичного забезпечення діагностики фінансового стану підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити сутність понять «фінансовий стан підприємства» та «діагностика фінансового стану»;
- визначити суть обліково-аналітичної системи як основного організаційного механізму формування інформації для діагностики фінансового стану підприємств;
- охарактеризувати вимоги щодо аналітичної інформації для діагностики фінансового стану підприємств.

Об'єктом дослідження виступає процес діагностики фінансового стану підприємств.

Предмет дослідження – елементи обліково-аналітичного забезпечення діагностики фінансового стану підприємств.

Фінансовий стан – це найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, вона визначає конкурентоспроможність, потенціал у діловому співробітництві, оцінює, у якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів у фінансовому та виробничому відношенні.

Фінансовий стан є синтетичним показником операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єкта господарювання, що відображає фінансові відносини суб'єктів ринку та їх здатність здійснювати самофінансування своєї діяльності. Згідно із твердженням окремих науковців, фінансовий стан підприємства – це сутнісна характе-

© Зайцева А. О., 2015

ристика діяльності підприємства у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатності ефективно здійснювати її у майбутньому.

Філімоненков О. С. та Дема Д. І. досить стисло характеризують поняття фінансового стану підприємства: як «здатність підприємства своєчасно погашати свої боргові зобов'язання». Згідно з їхніми думками, фінансовий стан може бути добрим чи поганим [10, с. 415].

На противагу вище викладеному Карпенко Г. В. дає визначення фінансового стану підприємства з точки зору періоду часу, за який характеризується діяльність підприємства, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати її в майбутньому [6].

На думку І. С. Герасимова, фінансовий стан являє собою сукупність показників, що відображають наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів [4].

Отже, фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке характеризується системою показників що відображають ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства та наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів підприємства.

Уміння здійснювати ефективне управління фінансовим станом підприємства, у тому числі й у плані перспектив його розвитку, залежить не лише від мети його проведення, а й від доцільності використання того чи іншого методу оцінки фінансового стану підприємства, його адаптації до сучасних значень і цілей розвитку, а також вимог, висунутих з боку зовнішніх суб'єктів господарювання, інвестиційного і податкового середовища.

Вирішення питань щодо забезпечення стійкого розвитку підприємств потребує постійного корегування методів фінансового управління на основі відповідного інструментарію. Важлива роль у вирішенні цих питань відводиться діагностиці. Вона повинна не тільки забезпечувати інформацією про поточний стан, але й визначати несприятливі тенденції внутрішнього розвитку підприємства й умов середовища та розробляти способи і рекомендації щодо їх ідентифікації.

Існує безліч різних підходів до визначення сутності діагностики. Незважаючи на істотну багатоваріантність змісту терміна «діагностика», більшість авторів трактують її як розпізнавання стану об'єкта, що досліджується у ретроспективному і перспективному періодах.

Бондаренко Т. Ю. та Волков Д. П. під діагностикою розуміють «…процес дослідження діяльності суб'єкта господарювання з метою виявлення зовнішніх і внутрішніх факторів, для мінімізації їх негативного впливу в майбутньому та вироблення стратегії розвитку» [3, с. 178]. Деякі автори розглядають діагностику як творчий процес, різноманітний за змістом, який здійснюється за допомогою різних аналітичних прийомів із урахуванням специфіки виробництва, його організації на конкретному підприємстві.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що діагностика фінансового стану – це процес оцінки стану об'єкта, його ліквідності та платоспроможності за допомогою методики експрес-аналізу і поглибленого аналізу, що дасть змогу виявити проблеми фінансового стану підприємства, причини їх виникнення та визначити методи покращення ситуації.

Сучасний розвиток економічного аналізу значною мірою зумовлений змінами інформаційної моделі економічних систем під впливом реформування національної системи рахівництва, впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, звітності й аудиту. Враховуючи, що обліково-статистична інформація є пріоритетною і переважаючою в оцінках та діагностиці фінансового стану, то від її аналітичних можливостей суттєво залежить якість аналітичного забезпечення фінансового менеджменту та господарського керівництва на підприємстві в цілому.

Керуючись принципами ведення обліку та складання звітності за національними стандартами, обліково-аналітична робота базується на пріоритетності економічного змісту господарських явищ і процесів чи управлінських рішень над їх юридичною формою, а тому визначальною є ефективність підприємницьких дій над застережністю відхилень від регламентів ієрархічної управлінської надбудови. Така трансформація економічного мислення підприємців і менеджерів вимагає глибоких знань економічної природи господарських процесів, їх правового статусу, оперативності в оцінках ризику, вміння прогнозувати розвиток подій, динамізму у випередженні подій тощо.

Аналітична інформація становить вид економічної інформації, отриманої із облікової інформації внаслідок дій функцій управління: аналізу та синтезу. Таким чином, поняття «обліково-аналітична інформація» включає інформацію, яку продукує бухгалтерський облік, та інформацію, яка готується методами економічного аналізу.

Обліково-аналітична інформація формується в обліково-аналітичній системі, яка об'єднує роботу бухгалтерії та економічної служб підприємства. Така система має забезпечувати користувачів усією необхідною інформацією, що міститься в облікових регістрах та внутрішньогосподарській звітності, а отже, створювати умови управлінському персоналу для комплексного оцінювання діяльності підприємства та прийняття обґрунтованих рішень.

Гудзинський О. Д. визначає, що обліково-аналітична система – це «інтегрована система прийомів обліково-аналітичного забезпечення менеджменту шляхом здійснення специфічних внутрішньосистемних та загальносистемних функцій» [5].

Тітаренко Г. Б. і Корінько М. Д. дають трактування обліково-аналітичної системи як системи, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу та довідкову та інші види інформації. Тому обліково-аналітична система являє собою збір, опрацювання та оцінку всіх видів інформації, що використовуються для прийняття управлінських рішень на макро- і мікрорівнях [9].

Обліково-аналітичне забезпечення діагностики фінансового стану підприємства – це процес підготовки обліково-аналітичної інформації щодо фінансового стану, забезпечення її кількості та якості.

Таким чином, поняття обліково-аналітичного забезпечення постає у двох значеннях:

– діяльність, пов'язана зі збором, реєстрацією, узагальненням, збереженням, передачею та аналітичним опрацюванням інформації;

– забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації.

Основні вимоги до бухгалтерської звітності з точки зору здійснення фінансової діагностики підприємства зводяться до того, що вона повинна уможливлювати:

– оцінку динаміки та перспектив отримання прибутку підприємством;

– оцінку наявних у підприємства фінансових ресурсів та ефективності їх використання;

– опрацювання обґрунтованих фінансових управлінських рішень для здійснення ефективної інвестиційної політики.

Тому, обліково-аналітичне забезпечення діагностики фінансового стану має відповідати таким вимогам:

– достовірність – інформація має повністю відображати господарські операції та легко перевірятися;

– значущість – інформація має бути корисною, ґрунтуватися на зворотному зв'язку і надходити до користувачів у потрібний час;

– своєчасність – отримання необхідної для прийняття рішень інформації до того, як вона втратить свою здатність впливати на них;

– доцільність – здатність інформації впливати на прийняття рішення та його зміну, сприяти знаходженню користувачем правильної форми прогнозування поточних результатів та в майбутньому або ж підтверджувати чи спростовувати попередні очікування.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що процес аналізу й оцінки економічних показників роботи підприємства на підставі вивчення окремих результатів, повної інформації з метою виявлення резервів та з'ясування перспектив його розвитку й наслідків поточних управлінських рішень вимагає якісного обліково-аналітичного забезпечення. Іншими словами, діагностика фінансового стану підприємства зумовлює необхідність побудови цілісної концепції, що дасть змогу на підставі об'єктивної обліково-аналітичної інформації приймати оптимальні й реальні рішення, які сприятимуть підвищенню ефективності функціонування підприємства.

Перспективи подальших досліджень зводитимуться до необхідності всебічного дослідження процесу формування обліково-аналітичного забезпечення задля пошуку шляхів його удосконалення з метою проведення комплексної діагностики фінансового стану, яка надає змогу виявити не тільки поточну ситуацію, що склалася на підприємстві, але й причини, що перешкоджають успішному розвитку підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення поняття / Т. М. Безродна // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. Ч. 2. – 2008. – № 10(128). – С. 35–38. 2. Бердникова Т. Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособие / Т. Б. Бердникова. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 215 с. 3. Бондаренко Т. Ю. Діагностика операційної діяльності в стратегічному управлінні машинобудівними підприємствами / Т. Ю. Бондаренко, Д. П. Волков // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 177–179. 4. Герасимов И. С. Значение финансового анализа для успешного развития предприятия // Вестник ФГУП НПО им. С. А. Лавочкина / И. С. Герасимов, В. М. Романов, Д. Э. Яременко. – № 1. – 2010. – С. 79–84. 5. Гудзинський О. Д. Теоретичні аспекти формування обліково- аналітичного механізму менеджменту / О. Д. Гудзинський, Г. Г. Кірейцев, Т. М. Пахомова // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 89–93. 6. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г. В. Карпенко // Економіка та держава. – 2008. – № 12. – С. 61–62. 7. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства / А. А. Пилипенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 276 с. 8. Пушкар М. С. Система обліку як генератор інформаційних ресурсів / М. С. Пушкар // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. –

Спец. вип. – К., 2006. – С. 355–363. 9. Тітаренко Г. Б. Методичні підходи для побудови обліково-аналітичної системи з використанням експертних оцінок / Г. Б. Тітаренко, М. Д. Корінько // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 4. – С. 66–69. 10. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : підручник / О. С. Філімоненков, Д. І. Дема. – К. : Алерта, 2009. – 496 с.

ОБЪЕКТИВНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ И ЦЕЛИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЦЕН

УДК 346. 6

Заиченко Е. С.

Студент 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭЕУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведено исследование объективной необходимости и целей государственного регулирования цен. Тема является актуальной, так как без научно обоснованной системы государственного регулирования цен на современном этапе невозможно стабильное развитие рыночной экономики. Целью статьи является обоснование необходимой объективности и целей государственного регулирования цен на современном этапе развития экономики Украины.*

Ключевые слова: *регулирование цен, рыночная экономика, экономика Украины.*

Анотація. *Проведено дослідження об'єктивної необхідності і цілей державного регулювання цін. Тема є актуальною, так як без науково обґрунтованої системи державного регулювання цін на сучасному етапі неможливий стабільний розвиток ринкової економіки. Метою статті є обґрунтування необхідної об'єктивності і цілей державного регулювання цін на сучасному етапі розвитку економіки України.*

Ключові слова: *регулювання цін, ринкова економіка, економіка України.*

Annotation. *The paper investigated the objective necessity and purposes of state regulation of prices. The topic is relevant, since without a scientifically based system of state regulation of prices at the present stage it is impossible to stable development of the market economy. The aim of the article is to justify the need for objective and purposes of state regulation of prices at the present stage of development of the Ukrainian economy.*

Keywords: *regulation of prices, the market economy, the economy of Ukraine.*

Государственное регулирование цен является составной частью государственного регулирования экономики, необходимость которого основывается на неспособности рыночного механизма как регулятора экономических отношений воспроизводить конкурентную среду. Данную проблему рассматривали: Голощапов Н. А., Пинишко В. С. и др.

Развитие рыночных отношений сделало актуальным вопрос о государственном регулировании процессов ценообразования. Государственное регулирование цен в определенной мере позволяет преодолеть:

1. Недостатки рыночного хозяйства, связанные с существованием в экономике монополий;

2. Явления, которые ведут к дестабилизации общественного производства (цикличность экономического развития, инфляция, безработица и т. д.);

3. Социальные противоречия, связанные с неравенством доходов, что предполагает установление общественно приемлемых цен на социально значимые товары и услуги.

Если в период классической свободной конкуренции процессы ценообразования подчинялись, прежде всего, законам формирования равновесной цены на основе закона спроса и предложения, то в настоящее время на цену оказывают влияние множество факторов (начиная с социально-экономических и заканчивая психологическими). Устанавливая цену на товар, производители ориентируются на макро- и микроэкономический анализ,

© Заиченко Е. С., 2015

проведенные маркетинговые исследования, а также на условности, не определяемые математическими законами (например, изменение вкусов и предпочтений, ожидания потребителей и т. д.). Поэтому, чтобы избежать негативных последствий в результате формирования монопольных цен, отсутствия полной информации по поводу ожиданий потребителей, государство применяет определенные рычаги управления ценовой политикой.

Цена является инструментом экономического управления, поскольку самостоятельность системы цен является относительной. Уровень и структура цен, соотношения между видами цен зависят от тех изменений, которые происходят в сфере общественного воспроизводства, прежде всего в денежно-кредитной и бюджетно-финансовой системах, системе распределительных отношений. В свою очередь, изменения в системе цен влияют на механизм функционирования смежных с ней систем. Фактически управление ценами представляет собой целенаправленное воздействие на систему ценообразования со стороны государства для поддержания ее функционирования в установленном режиме, а также ее совершенствование и развитие в соответствии с общепризнанными принципами управления и практикой [2; 3].

Общепринятым считается положение о том, что необходимость управления ценообразующими процессами обусловлена наличием, во-первых, системы цен как таковой и причинно-следственными связями между различными видами и подсистемами цен, во-вторых, динамики в системе цен, обусловленной как изменением затрат на производство товаров (изменения в предложении товаров), так и изменением спроса на них. Необходимость управления ценообразованием в рыночной экономике требует вмешательства государства в данный процесс, что связано с государственным регулированием цен, представляющим собой комплекс мероприятий, осуществляемых государственными органами и направленных на сохранение или изменение существующих уровней, соотношений, структуры, динамики и паритета цен на отдельные товары, а также поддержание государством посредством проведения соответствующей ценовой политики такого уровня потребления различных слоев и групп населения, который не ведет к возникновению возможных социальных противоречий [3, с. 422].

Регулирование цен представляет собой сложный и чрезвычайно дорогостоящий процесс. Из опыта зарубежных стран известно, что довольно часто регулировщики цен оказываются «поглощенными» крупными компаниями, которые подлежат регулированию. Нередко это происходит через делегирование компаниями высококвалифицированных специалистов в органы государственного регулирования цен, хотя коррупция в чистом виде также не исключается.

Государственная ценовая политика как составляющая часть экономической политики государства имеет особое значение в процессе трансформации экономики. Разработка концепции государственной ценовой политики предусматривает определение целей государственного регулирования цен. Цели государственного регулирования цен можно определить как направления, в которых должно осуществляться развитие, как нечто увязанное во времени и измеримое в смысле состояния, как желаемое, возможное и необходимое состояние экономической системы и отдельных ее параметров в будущем. Цели государственного регулирования объективны в своей основе. Они учитывают требования объективных законов развития. Вместе с тем цели всегда являются продуктом сознания и формируются в процессе совместной деятельности людей. Эти цели формулируются исходя из приоритетов экономической политики государства с учетом текущего состояния экономики.

Такими целями могут быть:

1. Контроль уровня инфляции.

2. Ограничение деятельности предприятий-монополистов.

3. Содействие формированию конкурентной рыночной среды.

4. Создание социально ориентированной системы цен применительно к товарам первой необходимости для широких слоев населения, имеющих низкую покупательную способность [3, с. 420].

Государственное воздействие на цены зависит от состояния экономики, оно усиливается в кризисных и экстремальных ситуациях (в условиях высокой и / или неравномерной инфляции, в процессе глубокой структурной перестройки экономики) и ослабевает при нормализации этих обстоятельств. При этом стратегическим направлением государственной ценовой политики остается дальнейшее последовательное проведение либерализации цен, но в той мере, которая соответствует преобразованию самой рыночной системы. Последнее относится к развитию и поддержанию конкурентных начал в экономике, противодействию монополизму, государственному регулированию цен естественных монополий, что является условием повышения эффективности рыночной экономики.

Государственное регулирование цен в рыночной системе используется для выполнения различных экономических функций государства, которые можно выделить в следующие основополагающие группы [3; 4; 5; 6].

1. Поддержание функционирования рыночной системы путем обеспечения правовой базы, создания конкурентной среды, защиты конкуренции. Важнейшие гарантии свободного рыночного ценообразования государство обеспечивает на основе законодательных норм, регламентирующих порядок и методологию формирования цен самостоятельными товаропроизводителями. К актам такого рода можно отнести правила калькулирования

затрат, формирования прибыли и цен, антимонопольное законодательство, запрещающее ценовой сговор и ценовую дискриминацию. Защита конкуренции вызвана тем, что она является основным движущим мотивом и регулирующим механизмом в рыночной экономике. Только наличие конкуренции ограждает рынок от ценового диктата со стороны субъектов. Когда монополия заменяет конкуренцию, монополист может воздействовать на рынок, манипулировать на нем ценами в целях достижения собственной выгоды и в ущерб обществу в целом.

2. Перераспределение доходов, корректировка распределения ресурсов с целью изменения структуры национального продукта, стабилизация экономики, стимулирование экономического роста.

Государственное перераспределение доходов направлено на сокращение значительного неравенства в распределении национального продукта в пользу наиболее бедных слоев населения, престарелых людей, инвалидов, безработных и других категорий незащищенных граждан. Осуществляется это путем установления пособий, модификации цен, установлением минимальных ставок заработной платы. Перераспределение доходов осуществляется также через налоговую систему.

Особую роль государство играет в ценообразовании в сельском хозяйстве. В этой сфере политика цен диктуется как особенностями товарного рынка, характеризующегося низкой эластичностью спроса и предложения, особенностями сельскохозяйственного производства, так и обострением конкуренции. Стабилизации рынка, защите производства служит система специальных государственных цен на сельскохозяйственную продукцию в США и Европейских странах.

Стабилизация экономики – самая важная функция государства. Она направлена на то, чтобы помочь рыночной экономике обеспечить полную занятость и стабильный уровень цен в масштабе национального хозяйства. Суть, стабилизационной функции государства сводится к стимулированию роста общего или совокупного объема расходов. При сохранении стабильности уровня цен высокий уровень общих расходов населения означает, что для многих отраслей выгодно увеличивать выпуск продукции, а это условие, в свою очередь, предопределяет необходимость добиваться высокого уровня использования материальных и людских ресурсов. Достигается это с помощью перераспределения правительственных расходов и системы налогообложения. Согласно зарубежному опыту, на макроуровне регулирование цен является важным направлением антиинфляционной политики [6, с. 440].

3. Ограничение действий некоторых элементов рыночного механизма. Так, ограничение использования рыночных элементов наблюдается в сфере совокупного потребления, когда речь идет о поддержании и охране общественного порядка, национальной обороне и т.д. Существует целая категория благ, которые, на первый взгляд, являются свободно доступными, так как они удовлетворяют определенные потребности и бесплатны для населения. Это – функционирование систем образования, здравоохранения, государственных органов управления, экологического контроля. В условиях идеального рыночного хозяйства они имели бы цену. В реальных условиях их производит государство, и называются они общественными благами. Задачи государственного регулирования в этой сфере – ограничение одного из основополагающих принципов рыночного хозяйства принцип отказа. Суть его в том, что блага (товары, услуги) становятся недоступными потребителю, если он не в состоянии или не готов заплатить за них рыночную цену. Государство в интересах всего населения исключает общественные блага из сферы действия рыночных отношений.

4. Достижение и сохранение национальных и конкурентных преимуществ в мировой экономике. С целью ограждения национального рынка от иностранных товаров, реализуемых по ценам ниже цен продукции отечественных товаропроизводителей, в мировой практике применяются таможенные пошлины (потоварное обложение импорта и экспорта), являющиеся разновидностью налоговых платежей.

Основными предпосылками государственного регулирования цен является недостаточное развитие конкурентной среды в Украине. Сохраняется высокая степень монополизации экономики Украины. Продолжающаяся интеграция экономики нашего государства в европейскую и мировую экономику, процессы глобализации, влияние крупнейших мировых ТНК на экономику Украины должны способствовать укреплению и развитию конкурентной среды в Украине, но это не снижает значимости системы государственного регулирования цен, как элемента поддержания конкурентной среды в Украине, вызывает необходимость ее дальнейшего развития и адаптации к современным условиям.

В условиях современного развития Украины особое значение приобретает фактор социальной защиты населения. Пока не решена проблема монополизма необходимо защищать, в том числе и с помощью регулирования цен, социальные интересы основной части населения Украины.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Основи ціноутворення : навч. посіб. / Н. Верхоглядова, С. Ільїна, Н. Іваннікова та ін. – К. : Кондор, 2007. – 251 с. 2. Пінішко В. С. Ціни і ціноутворення : навч. посіб. / В. С. Пінішко. – Львів : Інтелект-Захід,

2006. – 488 с. 3. Миронов В. Макроэкономика. Экономический рост и конкурентоспособность промышленности: ценовые и неценовые факторы анализа / В. Миронов // Вопросы экономики. – 2006. – № 3. – С. 42–61. 4. Пінішко В. С. Ціно- і тарифотворення : навч. посіб. / В. С. Пінішко. – Л. : Магнолія, 2008. – 303 с. 5. Соціально-економічні наслідки та стратегія реформування економіки України : зб тез доповідей до міжвуз. наук.-практ. Конф. студентів та аспірантів. – Львів : ЛКА, 2008. – 440 с. 6. Голощапов Н. А. Цены и ценообразование : учеб.-метод. пособие / Н. А. Голощапов, А. А. Соколов. – М. : Приор-издат, 2004. – 160 с.

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТОКУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

УДК 005.921

Звягінцев П. А.

Студент 2 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито значення інформаційного потоку в управлінській діяльності менеджера для підвищення ефективності праці під час прийняття управлінських рішень.*

Ключові слова: *потік інформації, інформація, ефективність праці, управління персоналом, управлінське рішення.*

Аннотация. *Раскрыто значение информационного потока в управленческой деятельности менеджера для повышения эффективности труда при принятии управленческих решений.*

Ключевые слова: *поток информации, информация, эффективность труда, управление персоналом, управленческое решение.*

Annotation. *Disclosure importance of information flow in the management of the manager to improve labor efficiency in management decisions.*

Keywords: *the flow of information, the information efficiency of labor, personnel management, management decision.*

У сучасних умовах світового соціально-економічного розвитку особливо важливим стало інформаційне забезпечення процесу управління, що складається в зборі і обробці інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ринкова економіка не може існувати без розвинутої інформаційної інфраструктури, без інформатизації бізнесу. Жорсткі та мінливі вимоги ринку висувають перед менеджерами високі вимоги щодо ухвалення оцінки й організації реалізації ухвалених рішень, несуть відповідальність за успіх свого підприємства, а саме тому, що менеджер несе відповідальність за діяльність свого підприємства.

У науковій літературі є різні підходи тлумачення поняття та способів використання в роботі менеджера інформації. Сучасні розробки з теорії інформації належать таким відомим ученим, як Н. Віннер, А. Колмогоров, К. Шеннон, В. Глушков, В. Пономаренко, Р. Абдєєв та ін. На думку деяких дослідників цієї проблеми, організація та розвиток соціально-економічних систем організації залежать від вилучення раціональності під час використання інформації в економічній діяльності менеджера.

Інформація є основним предметом праці керівника або менеджера. Аналізуючи різноманітну інформацію, керівник дізнається про стан справ у підрозділі чи на підприємстві, яким керує. На підставі інформації менеджер ухвалює рішення, часом дуже відповідальні, які зачіпають інтереси багатьох працівників і різних напрямів діяльності [3].

Метою цього дослідження є раціональне використання інформації в управлінській діяльності менеджера.

© Звягінцев П. А., 2015

Інформаційна взаємодія, або функціональне буття інформації, робить різні економічні явища якісно однорідними і порівняльними. Водночас усі зовнішні форми вираження й кількісні співвідношення, притаманні різним економічним явищам, процесам, можна розкласти на інформаційні складові та виразити в єдиних універсальних одиницях інформації. Економічна діяльність, і особливо її складова — управлінська діяльність, за своєю суттю ґрунтується на певній інформації, яка, в свою чергу, створює додаткову інформацію, тобто зрештою це інформаційна діяльність щодо середовища існування [2].

Будь-яка організація – це динамічна структура, стан якої визначається як зовнішніми взаємодіями з навколишнім середовищем, так і внутрішніми взаємодіями між її елементами. Найбільш важливою частиною управління є прийняття рішення. Для вироблення правильного рішення необхідна повна, оперативна й достовірна інформація. Повноту інформації характеризує її обсяг, який має бути достатнім для прийняття рішень. Інформація має бути оперативною, тобто такою, щоб за час її передачі та опрацювання стан справ не змінився. Достовірність її визначається ступенем відповідності змісту об'єктивному стану справ [5].

Інформація – це дані, що несуть у собі новизну і корисність. Інформація – це основна умова конкурентної спроможності організації. Керівника цікавить інформація про фізичних і юридичних осіб, передові технології, економічні та фінансові ситуації тощо. Оперативна, надійна, достовірна та своєчасна інформація є основою управлінського процесу, і від того, наскільки вона досконала, багато в чому залежить якість управління підприємством. Управлінська діяльність менеджера вимагає від нього чіткої організації процесу збору, аналізу та обробки інформації. Причому він також повинен вміти визначати важливість або другорядність інформації; вміти впорядковувати комунікаційний процес та обмін інформацією в рамках підприємства; мати добре розвинену здатність усного та письмового спілкування. Менеджер повинен бути першою особою, яка знає вимоги до змісту інформації, її форми, оцінки та вміло використовує все це в практиці управлінської діяльності [4].

Правильність дій керівника залежить від того, чи володіє він достатньо повною інформацією про керований об'єкт, і чим складніший об'єкт, тим більший обсяг інформації йому необхідний для управління. Швидке отримання всіх видів інформації є однією з передумов прискорення розвитку виробництва. Але одночасно при цьому зростає і роль самого менеджера, покликаного з урахуванням одержуваної інформації своєчасно приймати відповідальні рішення в швидкоплинній обстановці [1].

Інформацію, що використовується менеджером, класифікують по-різному, залежно від її характерних ознак, наприклад, вхідна та внутрішня інформація, первина та вторинна інформація тощо. Менеджеру необхідно виробити вміння швидко оброблювати всю інформацію, що надходить та створюється в процесі виробництва на підприємстві, відбирати з загальної кількості лише ту, що стосується управління та необхідна для прийняття управлінських рішень, та класифікувати її для себе на важливу інформацію, інформацію з питань що потребує негайного обґрунтування й вирішення, та остатню. Класифікуючи таким алгоритмічним чином інформацію, менеджер зможе значно спростити свою роботу у процесі обробки інформації.

Таким чином інформація сьогодні перетворилася в найважливіший ресурс соціально-економічного, технічного, технологічного розвитку будь-якої організації, вона є як би каталізатором науково-технічного прогресу. Відомий вислів «хто володіє інформацією, той володіє світом» набуває все більш глибокий сенс. Інформація – це не самоціль, а ефективний засіб забезпечення виконання організацією поточних завдань і досягнення перспективних цілей, виконання її місії в суспільстві. Особлива роль інформації в організації полягає в тому, що саме вона виконує роль постачальника робочої сили всім структурним підрозділам. Особливостями інформації як ресурсу є її невичерпність, збереженість, можливість паралельного використання, легкість передачі.

Чим повніше задоволені інформаційні потреби керівників у галузі планування та прогнозування, обліку та регулювання виробництва, вивчення споживчого попиту, фінансової діяльності і т. д., тим вищою буде продуктивність його управлінської праці. Але, на жаль, інформація буде марною до тих пір, поки менеджер не знає, як її осмислити, оцінити і як діяти на її основі. Тому дуже важливо, щоб менеджер отримував систематизовану інформацію, яка б допомагала у вдосконаленні його управлінської діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доровської О. Ф.

Література: 1. Роль інформаційного менеджменту для підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.officemag.kiev.ua/rus/archive/07-08-2000/07 2. Інформаційне забезпеченість менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : library.if.ua/book/32/2132 3. Доровської О. Ф. Кадрове діловодство : навч. посіб. / О. Ф. Доровської. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 280 с. 4. Твердохліб А. М. Інформаційне забезпечення менеджменту / А. М. Твердохліб. – Київ : Прецедент, 2006. – 93 с. 5. Федулова Л. І. Актуальні проблеми менеджменту в Україні / Л. І. Федулова. – Київ : Грані-Т, 2007. – 62 с.

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 347.965.42

Золотаревська Н. С.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено проблему забезпечення захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, право захисту від неправомірних дій держави в особі її органів, у томі числі право на оскарження такої дії.*

Ключові слова: *підприємництво, підприємницька діяльність, акт, господарюючі суб'єкти.*

Аннотация. *Исследована проблема обеспечения защиты прав и законных интересов субъектов предпринимательской деятельности, право на защиту от неправомерных действий государства в лице его органов, в том числе право на обжалование такой деятельности.*

Ключевые слова: *предпринимательство, предпринимательская деятельность, акт, хозяйствующие субъекты.*

Annotation. *This paper studies the problem of protecting the rights and legitimate interests of entrepreneurs, the right to protection from unlawful actions of the state through its agencies, including the right to appeal such activities.*

Keywords: *entrepreneurship, entrepreneurial activity, act, business entities.*

У ст. 42 Конституції України наголошено: «Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом». На конституційному рівні закріплено зобов'язання держави щодо захисту конкуренції в підприємницькій діяльності і неприпустимість підприємницької діяльності, спрямованої на монополізацію і недобросовісну конкуренцію [1].

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема забезпечення захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності набуває особливого значення.

Держава визнає, що розвиток підприємництва є необхідним та важливим для забезпечення її вільного економічного розвитку та економічного самовизначення громадян. Використання природного, економічного, науково-технічного та культурного потенціалу підприємництва сприятиме підвищенню рівня життя усього українського народу, адже стабільна, налагоджена економіка свідчить про сильну та незалежну державу.

Зайняття підприємницькою діяльністю, що дасть можливість забезпечити матеріальний добробут своєї родини, є для багатьох дуже спокусливим видом діяльності. Але, обираючи саме цей вид діяльності, майбутньому підприємцю необхідно підготуватися до неї, зокрема, необхідно знати свої права як підприємця, вміти їх відстоювати.

Складовою конституційного права на підприємницьку діяльність є право захисту від неправомірних дій держави в особі її органів, у тому числі право на оскарження такої діяльності. Відповідно до ст. 13 Конституції України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання [1].

Проблема «беззахисності» підприємств та інших господарських організацій неодноразово порушувалася в юридичній літературі, і багато її аспектів висвітлювалося як у період планового народного господарства, так і під час переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки на початку 90-х років. Сьогодні на сторінках періодичних видань серед фахівців права ведуться гострі дискусії щодо перегляду судових рішень; терміну набрання законної сили рішень господарського суду; строку апеляційного оскарження; строків подання заяв про поворот виконання рішень, ухвал, постанов; про можливість вирішення в судовому процесі мирової угоди третіми особами, що не заявляють самостійних вимог відносно спору; питання про підписання мирової угоди за наявності у справі декількох позивачів і відповідачів; досудове врегулювання господарських спорів; відшкодування немайнової (моральної) шкоди в господарському суді та ін.

Відповідно до ст. 55 Конституції України «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень» [1]. Також ст. 4 Закон України «Про власність» наголошує, що держава безпосередньо не втручається в господарську діяльність суб'єктів права власності. Можна зробити висновок про те, що це стосується і підприємницької діяльності, адже відомо, що по-

© Золотаревська Н. С., 2015

няття «господарська діяльність» є більш широким, ніж поняття «підприємницька діяльність», бо головною ознакою підприємницької діяльності є її мета – одержання прибутку, тоді як господарська діяльність не обов'язково здійснюється з метою одержання прибутку. Відповідно до ст. 56 цього ж Закону не допускається втручання державних органів у здійснення власниками чи титульними володільцями їх правомочностей щодо володіння, користування та розпорядження своїм майном або встановлення непередбачених законодавством додаткових обов'язків чи обмежень [2].

Ст. 57 Закону України «Про власність» проголошує, що у разі порушення прав власника чи титульного володільця щодо володіння, користування чи розпорядження належним їм майном, заподіяного в результаті видання акта органом державного управління або місцевим органом державної влади, такий акт визнається недійсним за позовом власника чи особи, права якої порушено [2]. Аналізуючи зміст цієї норми, можна дійти висновку, що під «актом» розуміється письмовий документ, видання якого порушує законні інтереси власника. У тлумачному словнику В. Даля роз'яснюється, що під «актом» взагалі розуміється будь-яка дія, що вже сталася, але надалі зазначається, що прийнято розуміти це слово в значенні паперу, що вміщує в себе постановлене рішення, угоду, свідоцтво, грамоту, документ [3, с. 9].

Актом державного управління визнається дія, спрямована на встановлення або зміну правил поведінки, на виникнення, зміну або припинення правовідносин у сфері управління, як одностороннє владне волевиявлення, одностороннє веління [4, с. 176].

Цивільне законодавство (ч. 2 ст. 395 ЦК) передбачає можливість власника вимагати відновлення становища, в якому він перебував до прийняття неправомірного акту, а вже в разі неможливості відновлення попереднього становища власнику відшкодовуються збитки.

На сьогодні законодавство, яке регулює підприємницьку діяльність, ще недостатньо забезпечує поєднання свободи підприємництва і конкуренції з належним захистом прав суб'єктів підприємницької діяльності, що, в свою чергу, зумовлює необхідність звернення останніх до господарського суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, тому питання захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в господарському суді на сучасному етапі є особливо актуальним і практично значущим. Крім того, у більшості угод, що укладаються організаціями України з організаціями інших країн, передбачається арбітражний порядок вирішення спору.

Захист прав суб'єктів підприємницької діяльності регулюється нормами цивільного і господарського права. Однак законодавча база в окремих спірних питаннях не дає повних відповідей для винесення обгрунтованих законних рішень. Слабкість і недосконалість правового захисту підприємництва, неврегульованість багатьох його аспектів, неузгодженість нормативних актів негативно впливають на ефективність підприємництва в Україні. Крім того, низький рівень правосвідомості підприємців призводить до виникнення «тіньового» підприємництва, а також до появи квазі-правових (по суті – кримінальних) інституцій владнання конфліктів та забезпечення виконання зобов'язань.

Господарське законодавство України відзначається крайньою непослідовністю, суперечливістю, неузгодженістю і містить істотні прогалини. Не витримує ніякої критики якість законодавчого процесу. В жодній зі сфер економічної діяльності поки що не маємо логічно завершеного системного законодавчого забезпечення. Одним із дестабілізуючих факторів для сфери господарських правовідносин стає прийняття законів, що не враховують реальної соціально-економічної ситуації, вступають у конфлікт з Основним законом держави – Конституцією України та іншими, раніше прийнятими нормативно-правовими актами. Належне нормативне забезпечення охорони і захисту господарських прав можливе лише за допомогою застосування комплексного нормативно-правового регулювання – у Конституції, законах, підзаконних, локальних правових актах.

Для підприємців нерідко проблемою є правильний вибір та ефективне використання і застосування передбачених законодавством засобів захисту – тих правових засобів, за допомогою яких можна запобігти, припинити, усунути порушення прав. Щоб змусити або спонукати правопорушника припинити дії, які порушують право підприємця, або запобігти таким діям, необхідно знати положення законодавства, що регулює різні засоби захисту, і вміти їх застосовувати, бо саме від знання законодавства і вміння захищати свої права та інтереси залежить успіх та результат діяльності підприємців.

В більшості випадків права суб'єктів підприємницької діяльності порушуються через незаконне втручання в їхню діяльність державних органів, особливо органів державної податкової служби та інших контролюючих органів.

Підприємцю не завадить знати, що засоби захисту його прав як власників у випадках втручання державних органів у здійснення ним його правомочностей та видання державними органами актів, які порушують права власників, в доктрині належать до спеціальних засобів захисту права власності в підприємницькій діяльності. Ці засоби захисту права власності можуть бути застосовані підприємцем як за неправомірного, так і за правомірного заподіяння державними органами збитків власникам - підприємцям. Сутність цього способу захисту полягає у тому, що відповідачами виступають державні органи, наділені владними повноваженнями. Таким чином, законо-

давцем передбачена можливість відповідальності держави за прийняття її органами рішень, що порушують право власності підприємця, причому не має значення, законні вони чи ні.

Однією з найважливіших гарантій захисту прав власників є встановлення обов'язку державних органів у разі порушення ними прав власників відшкодувати заподіяні збитки в повному обсязі відповідно до реальної вартості майна на момент припинення права власності, включаючи і неодержані доходи.

Можливість підприємця звернутись до суду або господарського суду із заявою про визнання акта державного чи іншого органу, який не відповідає його компетенції або вимогам законодавства недійсним, передбачена також ч. 4 ст. 15 закону України «Про підприємництво» [5].

У разі незгоди з діями державних органів або невідповідності таких дій актам законодавства, підприємець може не звертатися до суду, а оскаржити такі дії у порядку підпорядкованості у вищестоящих органах. Але останнім часом спостерігається тенденція збільшення звернень суб'єктів підприємницької діяльності за захистом своїх інтересів саме до судових органів. Мабуть це викликано недовірою підприємців до вищестоящих органів, що будуть намагатись захистити «своїх».

Якщо акти державного або іншого органу є неправомірними, порушують права і законні інтереси підприємця, вони мають бути визнані судом недійсні. На спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств і організацій, що не відповідають законодавству та порушують права та законні інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, не поширюються порядок досудового врегулювання господарських спорів. Засобом захисту прав підприємців є не можливість звернення до суду з такою позовною заявою, а результат її задоволення, тобто визнання недійсним незаконного акта. Підставою для застосування цього засобу захисту є видання державним або іншим органом акта, що не відповідає його компетенції або вимогам законодавства. Недійсним є акт як такий, що не відповідає вимогам законодавства, але прийнятий з перевищенням компетенції відповідного органу, так і такий, що прийнятий у межах компетенції органу, але суперечить законодавству

Перевищенням компетенції державного органу є видання ним акта поза його компетенцією, а порушення актом вимог законодавства є його суперечливість законодавству за його змістом, формою, порядком і строками прийняття.

Щоб досягнути більш ефективного захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності, потрібно вивчати досвід інших країн, зокрема організацію і діяльності спеціалізованих судів. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що для захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності створені спеціалізовані суди (суд зі справ про банкрутство, суд із питань міжнародної торгівлі та ін.), які для розгляду справ залучають не тільки юристів, а й професіоналів певного виду діяльності. На сучасному етапі цей досвід необхідно вивчати, для того щоб мати певні уявлення про законодавство інших країн, на основі якого можуть в окремих випадках вирішуватись спори між українськими й іноземними суб'єктами підприємницької діяльності. Однак, враховуючи досвід інших країн, не слід забувати свій власний, який склався в період становлення незалежної держави.

Крім того, складність проблеми захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в господарських судах України пояснюється не лише недосконалою нормативною базою, але й браком надійних гарантій судової незалежності. Для здійснення правосуддя господарські суди повинні бути самостійними і незалежними у вирішенні всіх господарських суперечок. Незалежність суду є одним із гарантів захисту прав. І це надзвичайно важливо, бо вплив на діяльність суду з боку інших органів негативно відбивається на результатах їхньої роботи, заважає раціонально організовувати розгляд і вирішення суперечок, не відповідає міжнародним стандартам, де головне – незалежність суду, а право особи на справедливий судовий розгляд є основоположним правом особи з точки зору європейських стандартів.

На сьогодні стосовно України Європейським судом з прав людини винесено лише одне рішення, в якому констатовано порушення права особи на справедливий судовий розгляд (справа «Совтрансавто-Холдинг проти України»). У зв'язку з цим необхідно вчасно сприйняти принципи здійснення правосуддя в рамках європейської системи права і не допустити створення негативної прецедентної бази щодо стану дотримання положень Конвенції про захист прав і основних свобод людини (1950 р.) в нашій державі. У цьому відношенні господарські суди мають стати ефективним важелем державного механізму, який сприятиме зміцненню нашої держави та посиленню авторитету України у світової спільноти.

Пропонуємо заходи, які, позитивно впливатимуть на ефективність підприємництва в Україні та покращать стан захисту прав господарюючих суб'єктів.

А. На загальнодержавному рівні:

1. Залучати в процес для розгляду торгово-комерційних суперечок як юристів, так і фахівців у сфері підприємницької діяльності.

2. Організувати на державному рівні правове виховання підприємців з метою юридичної просвіти та підвищення рівня їх правової культури і правового світогляду.

3. Зменшити розміри податків (як свідчить досвід Росії, зменшення розмірів податків сприяє зростанню виробництва, створенню стимулів чистої і чесної діяльності з прозорими грошовими потоками).

4. Змінити систему штрафів: зменшити, по можливості, обмежитись лише адміністративними штрафами, а в ряді випадків – замінити штрафи «попередженнями». На сьогодні суб'єкти господарювання перебувають під впливом 40 видів штрафів різних чиновницьких інстанцій.

Б. На законодавчому рівні:

1. Досягти однаковості засобів захисту, що застосовуються під час ліцензування деяких видів підприємницької діяльності, якщо характер цих санкцій не зумовлений особливостями конкретного виду діяльності.

2. Розширити права суб'єкта підприємницької діяльності на оскарження незаконних дій державного органу, що видає ліцензії, і поширити їх на всі неправомірні рішення цього органу, що впливають на ліцензію підприємця.

3. Передбачити в Законі України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 р. №698-XII визнання недійсним акта державного або іншого органу, що порушує права підприємців, як засобу захисту їх прав.

Всі пропоновані заходи матимуть успіх лише у разі створення державою належних умов юридичного гарантування безпеки підприємницької діяльності на легальній основі та проведення державної політики, спрямованої на підвищення ролі правової культури як у житті діяльності суспільства в цілому, так і на рівні окремої особистості.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Про власність : Закон України від 07.02.91 № 697-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 20. – Ст. 249. 3. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. Т. 1 / В. Даль. – М. : Русский язык, 1989. – 877 с. 4. Лазарев Б. М. Государственное управление на этапе перестройки / Б. М. Лазарев. – М. : Юрид. лит., 1988. – 320 с. 5. Про підприємництво : Закон України від 07.02.91 № 698-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – Ст. 168.

БАНКРУТСТВО ЯК СПОСІБ ЛІКВІДАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

УДК 347.191.6

Зубенко Є. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз поняття «банкрутство» та узагальнено наявні підходи щодо сутності банкрутства. Проаналізовано визначення та терміни, що віддзеркалюють сутність банкрутства як юридичної та економічної категорій.*

Ключові слова: *банкрутство, неспроможність, неплатоспроможність, зобов'язання.*

Аннотация. *Проведен анализ понятия «банкротство» и обобщены существующие подходы относительно сущности банкротства. Проанализирована определения и термины, которые отражают сущность банкротства в качестве юридической и экономической категорий.*

Ключевые слова: *банкротство, несостоятельность, неплатежеспособность, обязательства.*

Annotation. *In this article the concept of "bankruptcy" and synthesis of existing approaches with respect to the essence of bankruptcy had analysed. The characteristics of the definitions and terms that reflect the essence of bankruptcy as a legal and economic categories.*

Keywords: *bankruptcy, insolvency, liabilities.*

© Зубенко Є. А., 2015

В сучасних умовах банкрутство на підприємствах є досить поширеним явищем. Нестабільність політичної, економічної ситуації, існування факторів впливу на фінансову діяльність суб'єкта господарювання, боротьба з наслідками глибокої фінансової кризи – все це досить суттєво впливає на функціонування вітчизняних підприємств. В умовах нестійкості та невизначеності постає необхідність визначення поняття «банкрутства» з метою формування комплексу заходів для запобігання виникненню кризових явищ на підприємствах.

Огляд публікацій та наукових досліджень показав, що тему банкрутства підприємств досліджувала досить велика кількість науковців. Так, різноманітні трактування поняття «банкрутство» наведено у працях таких вітчизняних вчених, як Базілінська О. Я., Подольська В. О., Шморгун Н. П., Терещенко О. О., Андрущак Є. М. та ін. Однак питання банкрутства не втрачає актуальності та потребує подальшого дослідження.

Метою роботи є визначення та узагальнення економічного змісту і сутності категорії «банкрутство підприємства», надання рішення усунення проблеми банкрутства.

Аналіз економічної літератури показав, що визначень категорії «банкрутства підприємства» існує досить велика кількість.

Однією із постійних проблем будь-якої економічної системи є наявність підприємств, функціонування яких супроводжується надмірними боргами, внаслідок чого виникає нездатність боржника задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди. Поняття банкрутства органічно притаманне сучасним ринковим відносинам. Сьогодні проблема банкрутства в Україні актуальна як ніколи у зв'язку з загостренням фінансової кризи, яка спостерігається в нашій країні на протязі останніх років та ускладнюється негативним зовнішнім впливом кризових явищ із боку світової економіки.

Таким чином, виникає потреба детального вивчення та аналізу сутності такого явища, як банкрутство, оскільки більшість питань стосовно нього з теоретичної точки зору в сучасній вітчизняній літературі недостатньо обґрунтовані та опрацьовані. Це викликає необхідність дослідження змісту цієї категорії, передусім на понятійному рівні.

Аналіз літературних джерел із проблематики антикризового управління дозволив визначити таке.

Так, на думку О. О. Терещенка, банкрутство – це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити в установлений для цього строк заявлені до неї з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом [1, с. 43].

І. А. Бланк розглядає банкрутство як встановлену в судовому порядку фінансову неспроможність підприємства, тобто нездатність підприємства задовольнити в установлені строки пред'явлені до нього з боку кредиторів вимоги, та виконати зобов'язання перед бюджетом [1, с. 49].

Схожу позицію займає А. Д. Шеремет, який під банкрутством підприємства розуміє неспроможність підприємства фінансувати поточну операційну діяльність і погасити термінові зобов'язання [1, с. 89].

На думку Л. С. Ситник, банкрутство – це зафіксована юридично точка в життєвому циклі підприємства, що означає неможливість ведення фінансово-господарської діяльності з невід'ємним прибутком як самостійним господарюючим суб'єктом [1, с. 67].

Таким чином, можемо конкретизувати зміст категорії "банкрутство" як визнану судом неспроможність господарюючого суб'єкта виконувати свої зобов'язання та продовжувати підприємницьку діяльність внаслідок її економічної неефективності, що є негативним наслідком кризи, призводить до порушення фінансових відносин і ставить під загрозу подальше існування підприємства.

Поняття «банкрутство» зустрічається ще в середньовічних джерелах права італійських міст, де використовувались терміни fuggitivi – коли неспроможний боржник тікав від своїх кредиторів, та decoctor – що означало поступове зменшення майна боржника. В римському праві неповернення боргу визначалося як небезпека для життя боржника та призводило до обов'язкового захоплення його майна кредиторами [1, с. 50].

Впродовж довготривалого розвитку інституту банкрутства використовувались різноманітні терміни, в основному, для визначення стану боржника в той момент, коли він не в змозі виконувати свої зобов'язання перед іншими кредиторами. Лексично слово «банкрутство» походить від латинських слів «bancus» (лава) та «ruptus» (зламаний).

«Банком» спочатку називалася встановлювана в людних місцях (наприклад, ринки або ярмарки) лава, на якій лихварі проводили свої операції і оформлювали документи. Коли власник такого «банку» розорявся, він ламав свою лаву і припиняв свою діяльність [2, с. 560; 3, с. 337].

В Київській Русі неплатник або злісний банкрут прирівнювався до злодія. Кредитори мали законне право розпоряджатися майном боржника, навіть продавати неплатоспроможного боржника разом з його майном. В часи середньовіччя гарантом забезпечення повернення боргу виступав сам боржник, а саме: його життя, особиста свобода та недоторканність [4, с. 368].

Взагалі, перші законодавчі акти багатьох європейських країн виходили з тлумачення банкрутства як власне злочину. Однак із розвитком людства, суспільних відносин і безпосередньо економічних законів зміст понять бан-

крутства та неспроможності змінювався, іноді ці поняття ототожнювались та застосовувались одне замість одного. Банкрутство сприймається нами як невід'ємний елемент ринкової економіки. Система норм, що регламентує відносини, пов'язані з банкрутством, являє собою господарсько-правовий інститут, якому властиве об'єднання публічно-правових та приватно правних засад [5, с. 29].

Як показує аналіз літературних джерел, юридичній науці первісне розуміння банкрутства (або неспроможності) зводилося до ототожнення з неплатоспроможністю. Що стосується понять «неспроможність» і «банкрутство», то вони в законодавстві переважної більшості держав вживаються як абсолютні синоніми. Питання співвідношення цих понять залишається актуальним і сьогодні.

В дореволюційному праві висвітлювалася позиція, що банкрутство є поєднанням неспроможності та злочинних дій незалежно від причинного зв'язку між ними.

Проте чіткого розмежування понять у законодавстві не було [6, с. 8]. У радянському праві періоду НЕПу мала місце думка, що сама по собі неспроможність не повинна розглядатися як банкрутство, тобто як соціально небезпечна дія, яка тягне за собою застосування певних заходів соціального захисту. Однак якщо в процесі ліквідації з'ясуються такі моменти в діяльності неспроможного, які б свідчили про зловживання довірою або обман боржника з метою отримання майнових вигод, суд повинен порушувати проти такого боржника кримінальне переслідування [7, с. 34].

Англійське, французьке законодавство певною мірою базується на недостатності ліквідних активів боржника, а в Німеччині поряд з критерієм неплатоспроможності використовується і критерій неоплатності – «надлишкова заборгованість», який є додатковою підставою для провадження у справі про банкрутство та підставою для вибору конкретно процедури – ліквідаційної чи реабілітаційної [9, с. 26; 10, с. 35].

У законодавстві Російської Федерації можна зустріти визначення терміна банкрутства у такому вигляді: 1) як синонім терміна «неспроможність»; 2) як окремий випадок неспроможності, коли посадова особа або громадянин-засновник (власник) неплатоспроможного боржника вчиняє злочин, який завдає шкоди кредиторам. Закон Російської Федерації «Про неспроможність (банкрутство)» виділяє два види такого банкрутства – умисне банкрутство та фіктивне банкрутство [11].

Що стосується українського законодавства, то сьогодні існує декілька законодавчих актів, котрі дають визначення поняттю «банкрутство». Перш за все, відповідно до ст. 209 Господарського Кодексу України банкрутство – це нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше, як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури [12].

Як визначено у Законі Украйни «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури, а неплатоспроможність – неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через відновлення його платоспроможності [13]. Таким чином, виходячи з законодавчо закріпленого визначення цього поняття, можна дійти висновку, що в Україні зміст поняття банкрутства законодавці вбачають, у першу чергу, у застосуванні ліквідаційної процедури.

Якщо проаналізувати процес фінансово-господарської діяльності будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності, цілком впевнено можна стверджувати що відсутність грошових коштів має своє місце, але здебільшого така ситуація має виключно тимчасовий характер, зумовлений дією внутрішніх та зовнішніх чинників. Таке явище, як показує практика, зовсім необов'язково призводить до банкрутства, а навпаки, є навіть нормальним явищем. Наголосимо, що в цьому випадку йдеться виключно про тимчасову нестачу грошових коштів, коли підприємство не втрачає своєї загальної ліквідності.

Банкрутство підприємства безпосередньо пов'язане з погіршенням його фінансового стану і отриманням збитків. За даними Державного комітету статистики в 2009–2011 роках збитки підприємств України суттєво зросли. Найнижча чисельність збиткових підприємств спостерігалася в 2007 році – 32,5 %. В 2008 році їх кількість зросла до 38,9 %, а в 2009 – 47,2 %. Щодо 2010 року, то кількість збиткових підприємств зменшилась і склала 38,3 %, а вже в наступні роки знову почала зростати. Тобто негативний вплив фінансової кризи на фінансовий результат діяльності підприємств став відчутним у 2008 році, що і призвело до різкого зростання банкрутств у 2009–2012 роках [14].

Варто зазначити, що під загрозою банкрутства в Україні перебувають переважно малі та середні підприємства, а стабільність розвитку ринкової економіки, як відомо, залежить від ефективності функціонування в країні малого та середнього бізнесу. В Україні спостерігається стабільна тенденція до підвищення ролі малого підприємництва в економіці [15]. Перша проблема полягає в тому, що основним підходом до вирішення проблем існування збиткових підприємств у справі про банкрутство є не відновлення платоспроможності таких підприємств, а їх ліквідація.

Другою значною проблемою інституту банкрутства в Україні є так звані «схемні» справи, коли банкрутство використовують із метою «відмивання» коштів або ж рейдерського захоплення майна боржника. Хоча їх статис-

тики в України і не існує, але всім відомо, що вони є, і механізм здійснення таких зловживань також ні для кого не секрет.

Іншим аспектом є використання банкрутства як спосіб протидії «рейдерству». Отже, процедуру банкрутства можна використовувати і як спосіб протидії «рейдерської» атаки.

Існують певні напрями дій, які сприяють підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання і запобіганню банкрутства підприємства:

- технологічні нововведення;
- рівень ефективності використання устаткування;
- ресурсозберігаючі технології [16].

Динаміка банкрутств в Україні істотно збільшилася в період кризи.

Також характерною особливістю є зростання чисельності державних підприємств-банкрутів. Одночасно збільшується кількість підприємств, що отримують збитки від своєї діяльності, а отже, мають передумови для банкрутства в майбутньому. Більшість підприємств України знаходяться або в кризовій ситуації, або на межі кризи. Підприємствам необхідно створити систему заходів, що допоможе завчасно спрогнозувати банкрутство, виявити негативні кризові явища та застосувати заходи антикризової політики управління щодо недопущення чи подолання фінансової кризи.

Для усунення перерахованих вище недоліків інституту банкрутства України необхідно:

- встановити більш стислі строки процедур банкрутства;
- мінімізувати видатки на проведення процедури;
- підвищити ефективності процедури;
- змінити статус арбітражних керуючих та контроль за їх діяльністю;
- збалансувати захист інтересів усіх учасників.

Завдяки запропонованим змінам буде досягнуто баланс інтересів кредитора та боржника (шляхом забезпечення послідовного дотримання принципу незворотності, швидкості та повноти повернення боргу), забезпечено пріоритетність збереження бізнесу (а не власника), створено систему попередження недобросовісної поведінки та фіктивного банкрутства.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Сергієнко В. В.

Література: 1. Цитович В. О. Очерк основных понятий торгового права / В. О. Цитович. – К. : Тип. И. Н. Кушнарева и К*, 1886. – 142 с. 2. Правові основи підприємницької діяльності / під ред. В. І. Шакуна, П. В. Мельника, В. М. Поповича. – К. : Правові джерела, 1997. – 780 с. 3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 1: А-Г. – 672 с. 4. Орловский Ю. П. Банкротство предприятий и право трудового коллектива / Ю. П. Орловський // Право и экономика. – 1997. – № 5–6. – С. 34–41. 5. Грушевський М. С. Історія України-Русі : в 11 т., 12 кн. / редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 1992. – Т. 3. – 1993. – 592 с. 6. Бурбело О. А. Банкротство предприятий (энономико-правовые аспекты): науч.-практ. изд. / О. А. Бурбело, В. В. Дорофиенко, Н. Л. Недодаева. – Луганск, 2003 – 228 с. 7. Поляков В. Б. Принципы института банкротства / В. Б. Поляков // Підприємство, господарство і право. – 2002. – № 1. – С. 6–10. 8. Поляков Б. М. Совершенствование правового регулирования отношений несостоятельности (банкротства) в Украине / Б.М. Поляков. – Донецк : Донбасс, 2001. – 340 с. 9. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права / Г. Ф. Шершеневич. – М., 1912. – 112 с. 10. Степанов В. В. Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии / В. В. Степанов. – М. : Статут. – 1999. – 208 с. 11. О несостоятельности (банкротстве) : Закон Российской Федерации от 26.10.2002 № 127–ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.consultant.ru/popular/bankrupt 12. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21, 22. – Ст. 144. 13. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 11.08.2013 № 2343-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440. 14. Біловол Р. І. Методологічні підходи до розробки концепції антикризового управління підприємством / Р. І. Біловол // Регіональні перспективи, 2007. – № 7. – С. 12–14. 15. Наливайко А. П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку : монографія / А. П. Наливайко. – К. : КНЕУ, 2009. – С. 153–158. 16. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

УДК 316.325:004

Калініна В. Ю.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність поняття «інформаційне суспільство», а також показано нормативно-правове забезпечення процесу інформатизації в Україні. Виявлено проблеми процесу формування інформаційного суспільства у державі та напрями їх вирішення.*

Ключові слова: *інформація, інформаційне суспільство, інформаційна індустрія, інформатизація суспільства, електронне врядування.*

Аннотация. *Раскрыта сущность понятия «информационное общество», а также показано нормативно-правовое обеспечение процесса информатизации в Украине. Выявлены проблемы процесса формирования информационного общества в стране и пути их решения.*

Ключевые слова: *информация, информационное общество, информационная индустрия, информатизация общества, электронное управление.*

Annotation. *The article reveals the essence of the concept of "information society", and shows regulatory support informatization process in Ukraine. The problems of the formation of information society in the country and ways to solve them.*

Keywords: *information, the information society, information industry, information society, e-government.*

Людство в своєму історичному розвитку доросло до усвідомлення важливості та цінності інформації. Саме тому багато дослідників визначають, що людство вступило в період інформаційної революції, з якою пов'язано становлення інформаційного суспільства [1]. Аналізуючи роботи як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, необхідно визначити основне – людство швидкими темпами рухається до формування нового суспільного ладу – інформаційного суспільства. Йде становлення глобальної інформаційної індустрії, підвищення ролі знань і інформації в економічному і соціокультурному розвитку, поява нових форм демократії, структурні зрушення в зайнятості і в інших сферах життєдіяльності суспільства. Людина вже не відчуває себе без якихось інформаційних систем. Усе це обґрунтовує актуальність обраної теми.

Інформаційне суспільство – ступінь у розвитку сучасної цивілізації, що характеризується збільшенням ролі інформації і знань в житті суспільства, зростанням частки інфокомунікацій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті, створенням глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їх соціальних і особових потреб в інформаційних продуктах і послугах [2].

Інформаційне суспільство вносить істотні якісні зміни і в методологію сучасної освіти: знання формують основу для реалізації потреб освіти і складають один із найважливіших виробничих чинників. В інформаційному суспільстві економіка країни зазнає зміни і трансформується в економіку, засновану на інформації і знаннях, інтелектуальних інформаційних технологіях, і підтримується всесторонньо розвиненою людиною. Ці тенденції в економіці вимагають нових видів освіти, етичної компетентності і інфраструктури, що підтримує процес постійного вдосконалення знань і умінь. М. Моісеєв зазначав: «Інформаційне суспільство не зможе утвердитися на планеті саме по собі, без цілеспрямованої дії людей. Для того, щоб потенційні можливості інформатизації послужили планетарному співтовариству, потрібно багато чого змінити в його устрої та у стереотипах нашої свідомості» [3, с. 200].

Орієнтація України на створення інформаційного суспільства та інтеграцію до європейського інформаційного суспільства вперше була передбачена Стратегією інтеграції України до ЄС (Розділ 13), ухваленою 1998 року. Цей документ вимагав дотримання Україною нових вимог ЄС у сфері інформаційної політики та інформаційної безпеки. На даний момент сфери інформаційно-комунікаційних технологій та розвитку інформаційного суспільства регулюються такими базовими Законами України: «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки», «Про електронні документи та електронний документообіг»; «Про електронний цифровий підпис», «Про захист персональних даних». Прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації», що є аналогом закону у США «Про свободу інформації», може розглядатися як фундаментальний елемент у розбудові ефективного та дієвого електронного врядування [4].

© Калініна В. Ю., 2015

Питаннями розвитку, становлення та правового забезпечення формування інформаційного суспільства в Україні займались В. Брижко, В. Гавловський, Р. Калюжний, В. Цимбалюк, М. Швець та ін. Зокрема, вони наголошували на тому, що особливу увагу на з'ясування сутності категорії «інформаційне суспільство» слід звернути тим, від кого залежить подальший поступ держави – управлінців, державних діячів, представників законодавчої та центральної виконавчої влади, керівників органів місцевого самоврядування, інтелектуальної еліти, від кого залежить формування та реалізація державної інформаційної політики поступу України до передових світових стандартів соціального прогресу, що формується завдяки здобуткам науково-технічного прогресу в сфері інформатики, комп'ютерної техніки, електронних засобів телекомунікації та зв'язку [5, с. 90–99].

Говорячи про інформаційне суспільство, його слід сприймати і розглядати як поетапний орієнтир, тенденцію постійних змін в сучасному суспільстві. По-перше, в цілому ця модель орієнтована на побудову майбутнього, але в розвинених капіталістичних країнах вже зараз можна назвати цілий ряд викликаних інформаційними технологіями змін, які підтверджують концепцію інформаційного суспільства. По-друге, етап розвитку під назвою «інформаційне суспільство» – соціальний міф, що виник напередодні вступу людства у третє тисячоліття нашої ери. Одні бачать в ідеї інформаційного суспільства соціальний проект майбутнього, інші – вдалу заміну відсутнього соціального ідеалу, треті – абстрактне зображення соціального ладу чи то США, чи то Японії. Для одних «інформаційне суспільство» – невідворотне майбутнє, для інших – погано обґрунтована утопія, для третіх – черговий тур мовної гри. Але все це обумовлено тим, що в нашій країні люди позбавлені інформації.

Слід зазначити, що визначається значний дисбаланс між віковими, регіональними аудиторіями вітчизняного сегмента мережі Інтернет. Так, станом на кінець 2013 року спостерігається суттєвий перекіс у розподілі інтернет-аудиторії на користь великих міст. Наприклад, у м. Києві мережа інтернет використана тільки на 41,8 %, у м. Дніпропетровську – на 16,1 %, у м. Донецьку – на 6,7 %, у м. Харкові – на 6 %, у м. Львові – на 5,2 % [6].

Отже, саме інформаційна індустрія підтримує процес інформатизації суспільства. Інформаційна індустрія – це засіб для переходу від індустріального суспільства до інформаційного. Інформаційне суспільство не може бути ізольоване, тому інформатизація суспільства веде до інформаційної єдності всієї цивілізації.

Пропонується розглянути все це на прикладі Харківської області. У Харківській області була розроблена програма з інформатизації цього регіону. Назва цієї програми – «Електронна Харківщина». Ця програма відповідала Концепціям Національної програми інформації (далі – Програма), яка схвалена Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації». Згідно з цим Законом «інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, створених на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки». Основна увага в Програмі приділяється створенню та впровадженню інтегрованих проектів, які дозволять сформувати єдину сучасну інформаційну інфраструктуру регіону та впровадити елементи електронної інформаційної системи «Електронний Уряд». Під регіональною інформатизацією розуміється процес ефективної і узгодженої інформаційної взаємодії органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування області з реалізації прав і свобод громадян, забезпечення соціально-економічного розвитку і ефективності державного управління та місцевого самоврядування в регіоні на основі використання сучасних інформаційних технологій [7].

Таким чином, людство вступає в нову еру – еру інформаційного суспільства та розширення сфери комунікації; в цьому суспільстві, де провідними цінностями суспільних відносин стає інформація та знання, які потрібно виробляти, обмінюватися, спільно ними користуватися, тому доцільно забезпечити вільний доступ кожної людини до цих знань та інформації. Суспільство знань та інформації несе людству нові виклики та величезні можливості для вирішення його головних проблем і забезпечення подальшого розвитку. Але воно вимагає активної участі всіх в осмисленні та втіленні в життя нової теорії. Тому дуже важливо, щоб наша країна не відставала від цих світових процесів і повною мірою скористалася благами цивілізації XXI століття. Отже, інформація нині постає як найнадійніший продукт, що завойовує світові ринки, оскільки вона наділена власне «глобальним життєвим циклом», а це означає, що несе в собі властивості опанування простором і часом, забезпечує вертикальну та горизонтальну інтеграцію світу. А суспільство, яке виникає завдяки інформатизації, істотно характеризується тим, що знання як найвища форма інформації займає в ньому провідне місце. Інформатизація суспільства технологізувала інтелектуальну діяльність людей за допомогою комп'ютерів, новітніх засобів зв'язку, інноваційних технологій. У сучасних умовах ця інформаційна технологізація вже значно впливає на ділову активність, освіту, виховання, політику, медицину і взагалі світосприйняття. Завдяки цьому для людини з'являється можливість розв'язання різних проблем. На сьогодні не існує універсального підходу або ж єдиної моделі формування інформаційного суспільства. У кожному регіоні та країні існують свої внутрішні особливості, які згодом і визначають специфіку цього процесу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Булуєв Д. Г. Інформаційна революція і сучасні міжнародні відношення / Д. Г. Булуєв. – Нижній Новгород : ННГУ, 2000. – 107 с. 2. Офіційний сайт Буковинської бібліотеки // Становлення і розвиток інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://buklib.net/books/27579/ 3. Моісеєв Н. М. Универсум. Інформація. Суспільство / Н. М. Моісеєв. – М. : Стійкий мир, 2012. – 200 с. 4. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ 5. Швець М. Україна на шляху до інформаційного суспільства / М. Швець, Р. Калюжний, В. Цимбалюк та ін. // Правова інформатика. – 2013. – № 1. – С. 90–99. 6. Даниленко С. І. Інформаційне суспільство в контексті цивілізаційного вибору України / С. І. Даниленко // Проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 7. – С. 64–76. 7. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04.07.2013 № 75/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр

КЛАСТЕРНА ОРІЄНТАЦІЯ В УКРАЇНІ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

УДК 330.101

Калініченко В. С.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрита проблематика використання кластерів як важливого фактора інноваційного розвитку вітчизняних підприємств і територіальних утворень України. В умовах використання власних ресурсів щодо підвищення конкурентоспроможності національних підприємств використання кластерного підходу дозволяє іноземних ТНК більш якісно використовувати експортний потенціал українських підприємств.*

Ключові слова: *кластери, кластерний підхід, інноваційний розвиток, євроінтеграція, конкурентоспроможність.*

Аннотация. *Раскрыта проблематика использования кластеров как важного фактора инновационного развития отечественных предприятий и территориальных образований Украины. В условиях использования собственных ресурсов по повышению конкурентоспособности национальных предприятий использование кластерного подхода позволяет иностранных ТНК более качественно использовать экспортный потенциал украинских предприятий.*

Ключевые слова: *кластеры, кластерный подход, инновационное развитие, евроинтеграция, конкурентоспособность.*

Annotation. *In this paper revealed problems using clusters as an important factor of innovation development of domestic enterprises and territorial units of Ukraine. In the conditions using their own resources to improve the competitiveness of domestic enterprises using cluster approach allows foreign multinational corporations better quality using the export potential of Ukrainian companies.*

Keywords: *clusters, clusteringapproach, innovative development, European integration, competitiveness.*

Актуальність теми: Тримаючи рішуче напрямок на євроінтеграцію і підвищення експортного потенціалу, Україна повинна бути досить конкурентоспроможною перед виходом на європейський ринок. Кластерний підхід може поліпшити ситуацію формування конкурентоспроможності, враховуючи, що наслідком останніх політичних подій є втрата областей із потенційно продуктивними кластерами.

Наукова новизна. У роботі більш досконало проаналізовано еволюцію та сучасний стан потенційно продуктивних кластерів порівняно з іноземним досвідом, де основою та суттєвішою формою економічного дослідження

© Калініченко В. С., 2015

є теорія кластерного механізму, який допомагає розвитку конкурентоспроможності та експортного потенціалу. Показано взаємозв'язок та проблеми реалізації кластерного підходу у моделі «брильянтового ромбу» конкурентоспроможності М. Портера відносно України.

Останні дослідження за цією тематикою з питань кластерного підходу щодо вирішення проблем розвитку експортного потенціалу вітчизняних підприємств займалися такі іноземні та вітчизняні вчені: М. Портер, С. Соколенко, А. Фаріон, З. Варналій, О. Мороз, М. Войнаренко, М. Бойко, Л. Федулова, М. Малий, Н. Мікула, В. Алькема, В. Сергєєва, З. Герасимчук, Л. Ковальська, Л. Єреміна, Н. Гребенник, І. Ферова.

Дослідження. Розвиток української економіки передбачає зростання конкурентоспроможності в будь-яких секторах, як у традиційних так і новітніх наукоємних, підвищення експорту, поліпшення якості людського капіталу та зміну продуктивності праці, відкриття нових джерел економічного зростання. На сучасному етапі українській економіці важко досягати цих цілей, тому слід використовувати різні ефективні інноваційні інструменти для розвитку. Існує досить значна кількість різноманітних теорій формування, а також і розвитку конкурентоспроможності. Але, виходячи з практики розвитку різних успішних фірм і процвітаючих економічних систем, найефективнішою формою економічного зростання є теорія кластерного механізму.

Кластер – це не якийсь новий феномен. Ще в Англіії у кінці XIX ст. відомий економіст Альфред Маршалл здійснив ідентифікацію і зробив оцінку важливості текстильного кластера в районі Манчестера і кластера металообробки у Шелффілді, Велокобританії. Пізніше італійські дослідники та практики зробили великий вклад у вигляді «індустріальних округів» – кластерів [1]. Про значущість розвитку кластерів для європейської економіки свідчить той факт, що в липні 2006 р. в ЄС було схвалено і прийнято «Маніфест кластеризації в країнах ЄС», а в грудні 2007р. був схвалений і представлений до затвердження «Європейський кластерний Меморандум», який був остаточно затверджений 21 січня 2008р. в м. Стокгольмі на Європейській президентської конференції з інновацій та кластерів. У цих документах серед прикладів розвитку кластерів в Європі наводиться і позитивний досвід розвитку кластерів в ряді регіонів України, в тому числі на Поділлі, Поліссі та Прикарпатті [2].

Кластер – це не тільки місця концентрації технологічно взаємно пов'язаних підприємств однієї галузі. Відповідно до теорії М. Портера, кластер (постачальники, виробники та ін.) – це група географічно сусідніх взаємно пов'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), що діють в певній сфері і взаємодоповнюють один одного. Отже, зазвичай кластер ґрунтується на якійсь певній галузі, як, наприклад, кластер будівництва і будматеріалів, що на Житомирщині, або морський кластер, що Україна мала на території АР Криму. За М. Портером конкурентоспроможність країни слід розглядати як міжнародну конкурентоспроможність не окремих фірм, а кластерів [3].

М. Портер стверджує, що додаткові змінні здатні надати важливий вплив на «діамант» конкурентоспроможності країни: випадкові події та держава. За думкою автора, можна впровадити ефективний кластерний механізм в України, що підвищує конкурентоспроможність підприємств України [4].

Перевага України у конкретній галузі, виходячи з досліджень М. Портера, залежить від чотирьох характеристик (рис. 1): 1) стратегії структури, конкуренції української фірми; 2) умови попиту; 3) забезпеченість факторами; 4) зв'язуючі та допоміжні галузі. Портер стверджує, що фірма стане успішною у той галузі, де модель «Даймонд» вважається для них найбільш сприятливою.

Рис. 1. **Діамант конкурентоспроможності М. Портера [4]**

Для України характерно те, що кластери на теренах більш як двадцятирічної самостійної держави з'явилися у 1990-х, коли була створена асоціація «Поділля Перший». Зараз же в умовах перехідної, до того ж в кризовому стані, економіки України кластерів становиться більше, але вони можуть створюватися і виживати за наявності двох умов: щодо сприятливої кон'юнктури на ринку збуту і об'єднання із сильним вітчизняним або іноземним власником або регіональною владою, що беруть на себе частину витрат і ризиків. Взаємообумовленість і взаємозв'язок між процесами кластеризації, підсилення конкурентоздатності та прискорення інноваційної діяльності – це нова сторінка в економіці, яка дозволяє протистояти натиску глобальної конкуренції та належно відповідати вимогам національного і регіонального розвитку, а також підвищити потужності експорту усього регіону, де знаходить-

ся кластер. Приклад світу в цьому було показано у США, де з 2010 р. в межах бюджету щорічно виділяється до 100 млрд дол. на підтримку розвитку регіональних інноваційних кластерів і бізнес-інкубаторів, оскільки їх вважають критичною компонентою існуючої та майбутньої національної економічної конкурентоздатності. У 2013 р. в США в рамках кластерів працювало більше половини усіх підприємств. Біля 400 кластерів США забезпечили більше 60 % ВВП країни [5].

Не відстають від формування кластерів і Казахстан з Білорусією, які у 2013 та 2014 рр. взяли нові курси на розвиток кластерів. Але Україна сильно відстає у питаннях кластерізації, навіть від сусідніх країн, вже не говорячи про інші високорозвинені країни. Із «Звіту про діяльність секції розвитку конкурентоспроможності економіки на основі кластерної моделі за 2013 р.» Сергія Соколенка: понад 20 років Спілка економістів України робить усе, аби зрушити відношення влади до кластерів із мертвої точки. Вже кілька років вчені подають свої пропозиції Президенту та урядовим структурам, але рух у кластерному напрямку не відбувається. Ідей у науковців дуже багато, але їх реалізація в Україні обмежена, так як з боку держави потребується підтримка [5].

Щоб досягти динамічного розвитку в регіонах, потрібне формування сітьових інноваційних структур, використовуючи як фундамент кластерний підхід, оскільки саме за таких умов у виробничий процес включається підприємство, наукові та учбові заклади, дослідницькі центри, органи державного управління, фінансові та консалтингові структури.

Висновок. Таким чином, створення економічних кластерів є дуже важливим і об'єктивно обумовленим процесом, що сприяє удосконаленню організаційно-виробничої структури економіки і поліпшенню динаміки її розвитку, що є передумовою формування національних конкурентних переваг за рахунок оптимізації використання економічного потенціалу суспільства [6]. Для України конкурентні переваги можуть бути отримані від таких кластерів: розвиток експорту, а також відкриття нових інвестиційних ринків для експорту, розробка нових інноваційних продуктів, що може підвищити державі рейтинг. У кластерах буде відбуватись підвищення рівня кваліфікації спеціалістів. В України з'явиться ще більша здатність до оновлення шляхом включення у діяльність іноземних фірм та утворення нових фірм [7].

Досліджено, що якщо Україна буде використовувати у своїх регіонах кластерний підхід, безумовно, рівень конкурентоспроможності країни підійметься. Окрім цього створення кластера буде сприяти підвищенню ефективності інтеграції як фінансових ресурсів так і ресурсів інтелектуальних. Тому дуже важливо, щоб органи влади створювали резерв коштів в бюджеті та сприяли кластерізації, тим самим підіймаючи добробут країни.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Бестужева С. В.

Література: 1. Соколенко С. И. Промышленная и территориальная кластеризация как средство реструктуризации» [Електронний ресурс] / С. И. Соколенко. – Режим доступу : http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ie/industry /documents/sokolenko.pdf 2. Гребенник Н. Морський кластер як основа економічного розвитку регіону [Електронний ресурс] / Н. Гребенник. – Режим доступу : http://od.niss.gov.ua/content/articles/files/29.05.2012-77cb8.pdf 3. Портер М. Е. Конкуренція / М. Е. Портер. – Москва : Вільямс, 2005. – 560 с. 4. Хилл Ч. Международный бизнес / Ч. Хилл. – Санкт-Петербург : Питер, 2013. – 688 с. 5. Соколенко С. Звіт про діяльність секції розвитку конкурентоспроможності економіки на основі кластерної моделі за 2013 рік [Електронний ресурс] / С. Соколенко. – Режим доступу : http://ucluster.org/blog/2014/04/zvit-pro-diyalnist-sekcii-rozvitku-konkurentospromozhnosti-ekonomiki-na-osnovi-klasternoi-modeli-za-2013-rik/ 6. Воротін В. Є. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети» [Електронний ресурс] / В. Є. Воротін, В. С. Куйдіба, Е. М. Лібанов та ін. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/book/Varnalij/15.pdf 7. Ферова И., Гриб С. Инновационно-технологические кластеры в Сибири [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://opec.ru/1243430.html.

НЕОДНОЗНАЧНІСТЬ НАБОРУ СКЛАДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.1

Калмикова Ж. М.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості формування організаційної культури підприємства в умовах функціонування вітчизняної економіки. Відокремлено ряд складових організаційної культури підприємства, подано їх характеристику.*

Ключові слова: *складові організаційної культури, правила поведінки, групові норми, фірмовий стиль, морально-психологічний клімат колективу, філософія підприємства.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности формирования организационной культуры предприятия в условиях функционирования отечественной экономики. Выделен ряд составляющих организационной культуры предприятия, представлена их характеристика.*

Ключевые слова: *составляющие организационной культуры, правила поведения, групповые нормы, фирменный стиль, морально-психологический климат коллектива, философия предприятия.*

Annotation. *This article reviews the features of formation of the enterprise's organizational culture in terms of the national economy. There are discuses components of the organizational culture of the company, filed their response.*

Keywords: *components of organizational culture, rules of behavior, group norms, identity, moral and psychological climate of the collective philosophy of the enterprise.*

Вступ. Інтеграційні та глобалізаційні процеси, які пронизують усі сфери суспільно-економічного життя України, порушують питання необхідності співіснування різних культурних та ментальних формацій у межах певного соціуму. З огляду на те, що економічні цінності створюються в межах окремого господарюючого суб'єкта, акцентування уваги цієї статті здійснено на особливостях формування організаційної культури підприємства як способу об'єднання інтересів персоналу засобами ментального, виховного, етичного прийняття норм, правил, цінностей поведінки. Враховуючи прикладний характер означених процесів, наведене дослідження є своєчасним й актуальним не тільки з теоретичної, але й з практичної точок зору.

Серед відомих вчених, що займаються проблематикою організаційної культури, слід відзначити Денісона Д. [4], Малініна Є. [3], Рорбаха Дж. [5], Торрінгтона Д. [4], Уткіна Є. [6], Хофштеде Г. [4], Шейна Е. [5]. Зважаючи на значну кількість наукових публікацій, предметом дослідження яких є організаційна культура, її функції, економічна та соціальна оцінка дієвості та впливу на результати діяльності підприємства, таке питання, як набір складових, залишається відкритим для подальших доробок.

Постановка завдання. Формування організаційної культури відбувається на початкових фазах життєвого циклу підприємства, що обумовлює акцентування уваги на створенні правил поведінки та інших формальних норм ще до виходу підприємства на ринок. Це передбачає узгодження бачення керівництва щодо специфіки кадрової політики, особливостей бізнесу, психоемоційної зрілості колективу, впливу чинників зовнішнього середовища та їх відображення у сукупності внутрішньоорганізаційних документів. З огляду на це, метою статті виступає обґрунтування набору складових організаційної культури підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес формування складових організаційної культури підприємства. Предметом – теоретичні положення щодо визначення складових організаційної культури підприємства.

Результати. Враховуючи багатогранність поняття «організаційна культура» та неоднозначність його розуміння, поданого в розмаїтті наукової та публіцистичної літератури, в цьому дослідженні під організаційною культурою будемо додержуватися трактування, сформованого Малініним Є. Д., яке полягає в такому: «це система цінностей, переконань, вірувань, норм, традицій, що поділяються трудовим колективом та визначають певний стереотип поведінки людей у сфері трудової діяльності» [3, с. 124].

Зважаючи на багатоаспектність проявів організаційної культури як в розрізі поведінки персоналу, його згуртованості та націленості на результат, так і психологічних проявів кожного окремого індивіду, слід визначитися з набором складових організаційної культури. Так, означене питання неодноразово висвітлювалося у публікаціях Денісона Д., Хофштеде Г., Уткіна Є., де визначається певний набір інструментів, що дозволяє формувати, коригувати та контролювати поведінку персоналу. З урахуванням доробок вищезазначених авторів організаційна культура підприємства може включати такі складові:

© Калмикова Ж. М., 2015

– правила поведінки виступають формально зафіксованими складовими організаційної культури й обумовлюють заведений порядок дій співробітників між собою та співробітниками та клієнтами, наприклад, у вигляді таких документів, як «Правила внутрішнього трудового розпорядку», «Правила ведення телефонних розмов на підприємстві», «Правила поведінки з клієнтом», «Інформаційні зв'язки персоналу підприємства» тощо. В деяких випадках правила поведінки незафіксовані документально і є прийнятими моделями поведінки в межах окремого підприємства, адже обмеження й заведений порядок слід засвоїти новачку для того, щоб стати повноцінними членом колективу;

– фірмовий стиль передбачає розробку єдиної концепції щодо графічних і кольорових рішень, яка є вираженням матеріальності організаційної культури у вигляді прапора, гімну, фірмового знаку, емблем, піктограм, проектування інтер'єрів, рекомендацій щодо одягу персоналу;

– внутрішньоорганізаційні засоби комунікації створюють більш швидкий рух інформації за вертикаллю та горизонталлю управління із залученням можливих засобів комунікації. Серед них найпопулярніші – внутрішньокорпоративні сайти, газети, радіо, соціальні мережі підприємства, адресна розсилка повідомлень тощо;

– корпоративні цінності й принципи є базовою величиною, що орієнтують на те, яку поведінку можна вважати припустимою й етичною, та допомагають зрозуміти людині, якої поведінки вона повинна дотримуватися в межах внутрішньокорпоративного стилю;

– філософія підприємства характеризує основні гласні правила бізнесу, що повинні орієнтувати працівників на досягнення результатів діяльності, обумовлених їх функціоналом та командним духом, що пронизує всю вертикаль менеджменту підприємства. Враховуючи теоретичні дослідження російського вченого Єгоршина О. П. [2] в розрізі елементів філософії підприємства, зазначимо, що їх набір тісно корелює зі складовими організаційної культури, кадрової політики та місії підприємства. Так, філософія підприємства із дотриманням традиційних підходів до її формулювання включає такі розділи: мета і задачі дослідження; декларація справ співробітників; ділові та моральні якості; умови праці на робочому місці; оплата та оцінка праці; соціальні блага та гарантії; захоплення (хобі);

– поведінкові стереотипи, що проявляються під час взаємодії людей в процесі трудової діяльності і виражаються у вигляді прийнятної мови, звичаїв та традицій, яких вони додержуються, ритуалів, що здійснюються ними в певних ситуаціях. Іншими словами, поведінкові стереотипи – це інструменти організаційної культури, які передають суть ціннісних орієнтацій працівникам підприємства. Звичаї характеризують історію підприємства та колективу, ставлення співробітників до певних подій (нарад, корпоративних та державних свят);

– склад мислення, ментальні моделі та лінгвістичні парадигми – прийняті когнітивні та лінгвістичні системи, що визначають сприйняття, мислення та мову, використовуються членами колективу й передаються новим членам на етапі їх соціалізації. Також це «базові метафори» або інтеграційні символи: ідеї, образи та почуття, що розроблені групою для самовизначення, які не завжди оцінюються свідомо, але знаходять відображення у спорудах, офісній структурі та інших матеріальних аспектах існування групи. Цей рівень культури відображує не когнітивні або оціночні, а емоційні й естетичні реакції членів групи [1];

– морально-психологічний клімат як інтегральне відображення психологічної сумісності колективу, стилю керівництва, переважання виду втурішньоособистісної мотивації окремого працівника орієнтує членів колективу на ефективність виконання трудових функцій і сприяння процесу впливу групової взаємодії на кінцеві результати діяльності підприємства;

– практичний досвід колективу відображає цілісність сприйняття підприємства, його культурних та історичних традицій, повагу у суспільстві та серед конкурентів і проявляється у вигляді іміджу як зовнішнього аспекту організаційної культури. Досвід передається від одного покоління до іншого, таким чином накопичується той капітал, який дозволяє говорити про інноваційність бізнесу й підвищення ролі персоналу у створенні нової вартості.

Висновки. Відокремлення складових організаційної культури надає керівництву та відповідальним особам, що розробляють її основні положення, ряд переваг:

– можливість урахування неоднозначних аспектів менеджменту персоналу, що лежать як в площині управління, так і поведінкових стереотипів конкретного працівника;

– здійснення обліку відокремлених складових під час складання ряду документів, що їх характеризують. Так, у «Положенні про професійне навчання керівних кадрів та фахівців підприємства» мають знайти відображення принципи, які дозволяють створити команду однодумців на основі застосування методик тім-білдингу, адаптації існуючого конкретного досвіду працівників до меж та правил підприємства, побудови соціоничних моделей взаємодії індивідів тощо;

– допомога під час формування філософії підприємства як інтегруючого документа, який відображає соціальні, економічні та психологічні особливості колективу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у відокремленні складових організаційної культури, які дозволяють відобразити різноплановість функціонування підприємства в розрізі виробничої, техніко-технологічної, кадрової, маркетингової діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Славгородська О. Ю.

Література: 1. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу / Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2006. – 252 с. 2. Егоршин А. П. Управление персоналом : учеб. для вузов / А. П. Егоршин. – 5-е изд., доп. и перераб. – Н. Новгород : НИМБ, 2005. – 720 с. 3. Малинин Е. Д. Организационная культура и эффективность бизнеса : учеб. пособие / Е. Д. Малинин. – М. : Москов. психол.-соц. ин-та ; Воронеж : НПО «МОДЕК», 2004. – 368 с. 4. Торрингтон Д. Управление человеческими ресурсами : учебник / Д. Торрингтон, Л. Холл, С. Тэйлор ; науч. ред. перевода А.Е. Хачатуров. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 752 с. 5. Управление человеческими ресурсами / Под ред. М. Пула, М. Уорнер. – СПб. : Питер, 2002. – 1200 с. 6. Уткин Э. А. Инновации в управлении человеческими ресурсами предприятия. / Э. А. Уткин, К. Т. Стабаева. – М. : ТЕИС, 2002. – 304 с.

ПОСТРОЕНИЕ ТРЕНД-СЕЗОННОЙ МОДЕЛИ КОНВЕРСИИ ИНФОРМАЦИОННОГО БЛОГА

УДК 330.43: 640.43

Кальницкий Д. И.

Студент 4 курса
факультета экономической информатики ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Определены актуальность и отличительные черты информационного блога. Рассмотрена оценка популярности информационного блога; обоснована необходимость определения тенденций изменения показателя популярности; построена тренд-сезонная модель конверсионного количества просмотров информационного блога.*

Ключевые слова: *веб-единица, информационный блог, блогосфера, конверсия, контент-маркетинг, фактор времени, тренд, сезонная компонента.*

Анотація. *Визначено актуальність та відмінні риси інформаційного блогу. Розглянуто оцінку популярності інформаційного блогу; обґрунтовано необхідність визначення тенденцій зміни показника популярності; побудовано тренд-сезонну модель конверсійної кількості переглядів інформаційного блогу.*

Ключові слова: *веб-одиниця, інформаційний блог, блогосфера, конверсія, контент-маркетинг, фактор часу, тренд, сезонна компонента.*

Annotation. *the thesis considers the relevance and distinguishing features of news blog, considered assessment of the popularity of the blog, the necessity of determining the trends in the index of popularity, built a seasonal trend model of the conversion amount of information blog watching.*

Keywords: *Web unit, information blog, blogosphere, conversion, content marketing, the time factor, trend, seasonal component.*

Актуальность темы исследования обусловлена новизной для украинского рынка информационных услуг такого вида экономической веб-единицы, как информационный блог. Поэтому при прогнозировании функционирования и перспективах развития данной структурной единицы крайне необходимо понимание рынка, его особенностей и отличительных черт, в частности неких трендовых составляющих зависимости его конверсии.

© Кальницкий Д. И., 2015

Блог (англ. blog, от web log — интернет-журнал событий, интернет-дневник, онлайн-дневник) — веб-сайт, основное содержимое которого — регулярно добавляемые записи, содержащие текст, изображения или мультимедиа. Для блогов характерны недлинные записи временной значимости, упорядоченные в обратном хронологическом порядке (последняя запись сверху). Отличия блога от традиционного дневника обусловливаются средой: блоги обычно публичны и предполагают сторонних читателей, которые могут вступить в публичную полемику с автором (в комментарии к блогозаписи или своих блогах).

Людей, ведущих блог, называют блогерами [1; 2]. Совокупность всех блогов Сети принято называть блогосферой.

Для блогов характерна возможность публикации отзывов (комментариев) посетителями. Она делает блоги средой сетевого общения, имеющей ряд преимуществ перед электронной почтой, группами новостей, вебформумами и чатами, экономическими офлайн-единицами.

Под блогами также понимаются персональные сайты, которые состоят в основном из личных записей владельца блога и комментариев пользователей к этим записям.

Тренд – это длительная тенденция изменения экономических показателей, т.е. изменение, определяющее общее направление развития, основную тенденцию временных рядов. Тренд характеризует основные закономерности движения во времени, в некоторой мере свободные от случайных воздействий. При разработке моделей прогнозирования тренд оказывается основной составляющей прогнозируемого временного ряда, на которую накладываются другие составляющие. Результат при этом связывается исключительно с ходом времени. Предполагается, что через время можно выразить влияние всех основных факторов. Если тренд является монотонным (устойчиво возрастает или устойчиво убывает), то анализировать такой ряд обычно нетрудно. Если временные ряды содержат значительную ошибку, то первым шагом выделения тренда является сглаживание.

Данная модель позволит определить те дни недели, в которые потребитель является наиболее готовым к покупке билета на мероприятие. Таким образом, распределив рекламный бюджет согласно полученным данным, мы получим наиболее эффективный результат от медиарекламы в целом.

В качестве исходных данных для модели были взяты ежедневные срезы общих конверсионных просмотров информационного блога. Исходные данные приведены в табл. 1.

Таблица 1

Количество конверсионных просмотров информационного блога по дням недели

t	Дата	День недели	Сумма	t	Дата	День недели	Сумма
1	11.05.15	Понедельник	661156	15	25.05.15	Понедельник	710475
2	12.05.15	Вторник	665494	16	26.05.15	Вторник	714340
3	13.05.15	Среда	669317	17	27.05.15	Среда	716378
4	14.05.15	Четверг	675747	18	28.05.15	Четверг	721752
5	15.05.15	Пятница	677710	19	29.05.15	Пятница	724739
6	16.05.15	Суббота	681899	20	30.05.15	Суббота	730688
7	17.05.15	Воскресенье	684409	21	31.05.15	Воскресенье	733520
8	18.05.15	Понедельник	685744	22	01.06.15	Понедельник	735052
9	19.05.15	Вторник	687900	23	02.06.15	Вторник	741226
10	20.05.15	Среда	689668	24	03.06.15	Среда	747175
11	21.05.15	Четверг	702536	25	04.06.15	Четверг	755359
12	22.05.15	Пятница	704734	26	05.06.15	Пятница	757190
13	23.05.15	Суббота	707509	27	06.06.15	Суббота	758935
14	24.05.15	Воскресенье	709539	28	07.06.15	Воскресенье	762428

Выявление компонентного состава проводим при помощи метода простой скользящей средней. Результаты разреза сглаженного дневного состава временного ряда представлены в табл. 2.

Просуммировав соответственные временные показатели, получены оценки сезонных компонент по дням недели в табл. 3.

Таблица 2

Предварительная оценка сезонной компоненты

t	Дата	День недели	Сумма	y'	x_t
1	11.05.15	Понедельник	661156	-	-
2	12.05.15	Вторник	665494	-	-
3	13.05.15	Среда	669317	-	-
4	14.05.15	Четверг	675747	673676	2071
5	15.05.15	Пятница	677710	677188,5714	521,4285714
6	16.05.15	Суббота	681899	680389,4286	1509,571429
7	17.05.15	Воскресенье	684409	683296,7143	1112,285714
8	18.05.15	Понедельник	685744	687123,7143	-1379,714286
9	19.05.15	Вторник	687900	690984,2857	-3084,285714
10	20.05.15	Среда	689668	694642,8571	-4974,857143
11	21.05.15	Четверг	702536	698232,8571	4303,142857
12	22.05.15	Пятница	704734	701765,8571	2968,142857
13	23.05.15	Суббота	707509	705543	1966
14	24.05.15	Воскресенье	709539	709358,7143	180,2857143
15	25.05.15	Понедельник	710475	712103,8571	-1628,857143
16	26.05.15	Вторник	714340	714961,7143	-621,7142857
17	27.05.15	Среда	716378	718273	-1895
18	28.05.15	Четверг	721752	721698,8571	53,14285714
19	29.05.15	Пятница	724739	725209,8571	-470,8571429
20	30.05.15	Суббота	730688	729050,7143	1637,285714
21	31.05.15	Воскресенье	733520	733450,2857	69,71428571
22	01.06.15	Понедельник	735052	738251,2857	-3199,285714
23	02.06.15	Вторник	741226	742887,1429	-1661,142857
24	03.06.15	Среда	747175	746922,4286	252,5714286
25	04.06.15	Четверг	755359	751052,1429	4306,857143
26	05.06.15	Пятница	757190		
27	06.06.15	Суббота	758935		
28	07.06.15	Воскресенье	762428		

Таблица 3

Значения сезонных компонент

День недели	Предварительное значение сезонной составляющей	Скорректированное значение сезонной составляющей
Понедельник	-1241,571429	-1252,468367
Вторник	-1073,428571	-1084,32551
Среда	-1654,321429	-1665,218367
Четверг	2146,828571	2135,931633
Пятница	603,7428571	592,8459184
Суббота	1022,571429	1011,67449
Воскресенье	272,4571429	261,5602041

Таким образом, мы видим, что в данном виде инновационной деятельности, как информационный блог, присутствует сезонная компонента. Интерпретировать результаты можно так: наибольшая конверсия от контент-маркетинга ожидается в четверг и субботу. Это означает, что именно в эти дни целесообразнее всего проводить манипуляции с вниманием клиентов.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Милевский С. В.

Литература: 1. TIME*CLOCK [Электронный ресурс]. — Режим доступу: http://time-clock.biz/kursy/obmen/usd/uah. 2. Финансовый портал Минфин [Электронный ресурс]. — Режим доступу : http://index.minfin.com.ua/fuel/chart/?a95. 3. Клебанова Т. С. Методы и модели прогнозирования социально-экономических процессов : учеб. пособие / Т. С. Клебанова, В. А. Курзенев, В. Н. Наумов и др. – СПб. : Изд-во СЗИУ РАНХ и ГС, 2012. – 566 с.

ПРОБЛЕМА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЛІНІЙ ЕЛЕКТРОПЕРЕДАЧ УКРАЇНИ

УДК 621.327

Канигін С. М.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено проблеми функціонування ліній електропередач України. Запропоновано заходи щодо модернізації ліній електропередач в Україні.*

Ключові слова: *лінії електропередач, енергетична інфраструктура, споживачі електроенергії, імпорт електроенергії.*

Аннотация. *Исследованы проблемы функционирования линий электропередач Украины. Предложены меры по модернизации линий электропередач в Украине.*

Ключевые слова: *линии электропередач, энергетическая инфраструктура, потребители электроэнергии, импорт электроэнергии.*

Annotation. *The problems of power lines in Ukraine. Rationale for the modernization of power lines in Ukraine. Path of modernization of power lines in Ukraine.*

Keywords: *power lines, energy infrastructure, electricity consumers, electricity imports.*

Більш ніж два десятиріччя Україна намагається вивести рівень розвитку економіки на рівень 1990 року. Одним із шляхів уряд бачить збільшення обсягів виробництва електроенергії та підвищення її експорту до країн-сусідів. Як зазначено в Енергетичній стратегії Україні на період до 2030 року, яка зараз знаходиться у стадії перегляду, для цього необхідно збудувати тисячі кілометрів високовольтних ліній електропередачі (ЛЕП), щоб фізично об'єднати електричну мережу України з європейськими мережами. І хоча майже всі країни-сусіди України мають такі самі плани, авторів Енергетичної стратегії це не зупиняє [1]. У зв'язку з цим проблема модернізації ЛЕП України є актуальною.

Плани з розбудови енергетичного комплексу потребують значних коштів, і основним джерелом для їх надходження стали міжнародні банки розвитку, такі як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ).

© Канигін С. М., 2015

Розглянемо проект повітряної лінії 750 кВ «Рівне-Київ». Протяжність лінії: 353 км (а також 750 кВ Хмельницька АЕС – Чорнобильська на підстанцію «Київська» – 135 км). Загальна вартість цього проекту складає до 425 млн євро. Проблеми: Низька якість проектних матеріалів, перетин природоохоронних зон, проблема відведення землі [2].

У 2008 році ЄБРР підписав з Державним підприємством «Національна енергетична компанія «Укренерго» (ДП «НЕК «Укренерго») кредитну угоду на суму 150 млн євро на реалізацію проекту ПЛ 750 кВ «Рівне-Київ», а ЄІБ додав на цей проект ще 150 млн євро того ж року. Реалізація проекту будівництва ліній електропередачі мала «забезпечити віддачу повної потужності атомних електростанцій (АЕС) західного регіону, об'єднати енергетичну систему України, збільшити пропускну спроможність перетину «Захід-Вінниця» для підвищення надійності електропостачання споживачам центральних регіонів України» [2].

Залучення коштів повинно було розпочатись у 2009 році та завершитись у 2012 році. Роботи фактично почались лише у 2013 році. Основною перешкодою реалізації цього проекту стало те, що роботи із розроблення документації та проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок під будівництво було проведено із значними затримками. Українське законодавство у сфері оформлення права власності на земельні ділянки для розміщення, будівництва, експлуатації та обслуговування магістральних ліній електропередачі є недосконалим, що або призводить до порушення прав людей, або ж – до зриву проектів [2].

Лише через три роки після ратифікації кредитної угоди Кабінет міністрів України погодив із ДП «НЕК «Укренерго» місце розташування проекту, а Рівненська обласна державна адміністрація надала дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення ділянок під будівництво. Це розпорядження передбачає відведення 2,5 га земель сільськогосподарського призначення, що є у власності 123 громадян [2].

Наприкінці 2011 року Державна фінансова інспекція України опублікувала результати державного фінансового аудиту за 2008–2011 роки щодо ефективності використання коштів державного бюджету на елементи енергетичної інфраструктури України, у тому числі на будівництво та реконструкцію ліній електропередачі [2].

У результатах аудиту зазначено, що станом на 2010 рік проект Повітряної лінії (ПЛ) «Рівне-Київ» було профінансовано в обсязі 17,4 млн грн (або 1,5 млн євро), з них найбільшу частку коштів було використано на сплату комісії за відкриття кредиту (15,1 млн грн), решта пішла на погашення курсової різниці та на сплату консультаційних послуг компанії, що розробляла тендерну документацію. Що ж до самого проекту, то безпосередньо на будівництво об'єкта до цього часу кредитні ресурси не використовувались. Але кредит є кредитом, тож хоч і зрушень немає, відсотки по ньому треба виплачувати, тож ДП «НЕК «Укренерго» вже перерахувала платежів на суму 25,7 млн грн за «кошти від тарифу на електроенергію» [2].

Також варто зазначити про Південне напівкільце магістральних ліній електропередачі 750 кВ. Південна транзитна магістраль – це низка високовольтних ліній електропередач напругою 750 кВ, що об'єднають між собою три атомні електростанції (Хмельницьку, Південноукраїнську та Запорізьку) та Дністровську гідроелектростанцію. В Енергетичній стратегії України на період до 2030 року в галузі електроенергетики зазначено, що побудова такої магістралі, яка дозволить зняти обмеження мережі на видачу потужності атомних електростанцій та регулюючих потужностей гідроелектростанцій, і є пріоритетним проектом. Південне півкільце – це проект 20-річної давнини довжиною близько 1 000 км, вона стане мостом, який зв'яже найбільші генеруючі потужності та дозволить під'єднати їх до європейської електричної мережі, експортувати електроенергію Окремо усі перераховані високовольтні лінії електропередач, дійсно, виконують офіційно заявлені цілі: «стабілізація мережі», «покращення електропостачання регіону», «видача потужностей», але, крім цього, вони ще є і частинками грандіозного плану з перетворення України на найбільшого експортера електрики до Європи [2].

У 1990 році Україна виробила 300 ТВт/г електроенергії. Об'єм встановленої потужності для генерації електроенергії залишився відтоді майже таким самим, близько 52 ГВт. З того часу рівень економічного зростання різко знизився, а отже, скоротилось і споживання. Зараз Україна виробляє близько 190 ТВт/г, що повністю покриває її внутрішній попит. Потреби у нових потужностях не має, а їх будівництво не є економічно доцільним на цьому етапі розвитку держави. Навпаки, є величезне поле діяльності для скорочення споживання шляхом підвищення рівня енергозбереження в усіх сферах економіки [2].

Слід зазначити, що Енергетична стратегія України на період до 2030 року не бере до уваги такий варіант розвитку. Автори Стратегії вбачають майбутнє України у ролі найкрупнішого експортера електроенергії в Європі. Для цього в Стратегію закладено нарощування встановленої потужності більш ніж на 30 відсотків, до 70 ГВт, а також розбудову мережі магістральних ліній електропередачі для видачі цих потужностей. Майже всі країни-сусіди України мають такі самі плани з експорту електроенергії, при чому вони беруть курс на скорочення внутрішнього попиту та підвищення енергозбереження. Цифри реального експорту України невпинно знижуються з 2007 року, з того моменту експорт скоротився втричі, до 4 ТВт/г [3].

Зокрема, планується подовжити роботу старих реакторів, адже з багато енергоблоків, які мали б закінчити свій термін роботи ще до того, як до них буде підведено нові високовольтні ЛЕП. До речі, гроші на подовження також планується взяти в ЄБРР. Крім того, Україна планує різко збільшити кількість електроенергії, що виробля-

ється, шляхом генерації на вугільних станціях. За допомогою цих заходів Україна може збільшити експорт електроенергії.

Перш за все, для України це означає підвищення ризику нових ядерних катастроф, оскільки для нарощування виробництва для експорту планується подовжити строк роботи старих атомних реакторів, побудованих ще за часів Радянського Союзу. Треба брати до уваги, що деякі з елементів атомної електростанції можна оновити та підвищити безпеку, але, наприклад, у випадку зі зварювальними швами на кришках реакторів, або бетонним фундаментом, це просто фізично неможливо. Крім того, ще більше загостриться проблема поводження та зберігання відпрацьованого ядерного палива, оскільки на даний момент в світі не існує ніякого прийнятного рішення цієї проблеми. По-друге, це означає підвищений ризик аварій на шахтах, оскільки іншим джерелом для вироблення електроенергії на експорт стануть вугільні електростанції. Крім аварій, збільшення видобутку вугілля призведе до підвищення забрудненості регіону: викидів оксидів сірки, азоту та парникових газів. Що безпосередньо вплине на здоров'я населення. По-третє, усі проекти енергетичної інфраструктури потребують величезних коштів, що, як правило, залучаються під державні гарантії в іноземних банках. Подібні інвестиції зазвичай закладаються в тариф на електроенергію, що означає: чим більше проектів будується за кредитні кошти, тим вищу ціну за електроенергію платять споживачі. Якщо ж проект себе не окупить, держава покриє усі видатки, що, в свою чергу, означає додаткове навантаження на платників податків.

Таким чином, у роботі визначено основні проблеми функціонування ліній електропередач в Україні, обгрунтовано необхідність їх модернізації, а також запропоновано шляхи можливої модернізації ліній електропередач в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Геєць В. Довгострокові умови та фактори розвитку економіки України / В. Геєць [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ua-ekonomist.com/106-valeryj-geyec-dovgostrokovi-umovy-ta-faktory-rozvitku-ekonomiki-ukrayiny-2013.html 2. Високовольтні лінії електропередач / Офіційний сайт Національного екологічного центру України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://necu.org.ua/vysokovoltni-liniyi-elektroperedach/ 3. Про схвалення Енергетичної стратегії України до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80

МЕТОДИКА АУДИТУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

УДК 657.421.3:657.6

Карасьов Б. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто проблеми та шляхи удосконалення методики аудиту нематеріальних активів. Проаналізовано послідовність та взаємозв'язок етапів аудиту наявності і руху нематеріальних активів. Запропоновано методику проведення аудиторської перевірки нематеріальних активів та операцій із ними з метою систематизації результатів аудиторських процедур.*

Ключові слова: *аудит, активи, аудиторські процедури, етапи аудиту, методика аудиту, нематеріальні активи, систематизація.*

© Карасьов Б. О., 2015

Аннотация. *Рассмотрены проблемы и пути совершенствования методики аудита нематериальных активов. Проанализированы последовательность и взаимосвязь этапов аудита наличия и движения нематериальных активов. Предложена методика проведения аудиторской проверки нематериальных активов и операций с ними с целью систематизации результатов аудиторских процедур.*

Ключевые слова: *аудит, активы, аудиторские процедуры, этапы аудита, методика аудита, нематериальные активы, систематизация.*

Annotation. *In the article problems and ways of improvement of audit method are considered. Succession and interconnection of audit stages, availability and movement of intangible assets are analyzed. Method of realization of intangible assets audit and operations with them for the purpose of auditing procedure results systematization is suggested.*

Keywords: *auditing, assets, audit procedures, stages of the audit, the audit methodology, intangible assets, systematization.*

Постановка проблеми. Сьогодні конкурентоздатність промислових підприємств України залежить від упровадження науково-технічних досягнень у господарську діяльність. Це викликає необхідність обліку та аудиту окремого виду ресурсів – нематеріальних активів.

Розвиток сфери використання нематеріальних активів, недосконаліть законодавчої бази та класифікації об'єктів, недостатньо розроблена методика оцінки зумовлюють необхідність в удосконаленні їх обліку та аудиту. Проведенню аудиту нематеріальних активів перешкоджає наявність проблем, обумовлених специфікою об'єкта аудиту та відсутністю розробленої методики. Тому аудит нематеріальних активів відіграє велику роль у пошуку невиявлених резервів підприємства для підвищення результатів його діяльності.

Аналіз наукових досліджень та публікацій із теми. Значний внесок у дослідження теоретичних основ та методологічних аспектів цього питання здійснили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як І. А. Бігдан, М. Т. Білуха, М. І. Бондар, Л. В. Бражна, Е. Брукінг, Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Дікань, О. Б. Бутнік-Сіверський, Б. І. Валуєв, А. М. Герасимович, І. П. Житна, Є. В. Калюга, Л. М. Кіндрацька, А. М. Козирєв, Д. Колдуелл, М. В. Кужельний, А. М. Кузьмінський, Ю. А. Кузьмінський, Є. В. Мних, Б. Нідлз, О. А. Петрик, Т. В. Польова, В. С. Рудницький, В. Я. Савченко, О. В. Самборський, В. В. Сопко, А. Д. Шеремет, С. В. Шульга та ін.

Висновки, до яких вони дійшли за результатами проведених досліджень, безумовно, являють собою вагомий внесок у вивчення методики аудиту нематеріальних активів. Проте окремі їх наукові судження слід визнати дещо абстрактними й узагальненими, оскільки вони не дають чіткого пояснення з питань систематизації результатів аудиту нематеріальних активів.

Метою статті є дослідження методики проведення аудиторської перевірки нематеріальних активів, аудиту ефективності їх використання та пошук шляхів їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю аудиту нематеріальних активів є перевірка об'єктів і аналіз прав, що з них випливають. Це зумовлює потребу у дослідженні юридичної форми документів, що може бути здійсненим за умови залучення до аудиту консультантів і експертів (патентних повірених), які спеціалізуються з цих питань.

Важливе значення в організації і проведенні аудиту нематеріальних активів має збір аудиторських доказів.

Аудиторські докази – це інформація, що отримав аудитор для вироблення думок, на яких ґрунтується підготовка аудиторського висновку і звіту [5].

Аудитор спирається на аудиторські докази, які мають не тільки достатній, а й переконливий характер.

Аудиторські докази під час перевірки нематеріальних активів згрупуємо і подамо у вигляді рис. 1.

Метою аудиту нематеріальних активів є формування професійної думки аудитора щодо достовірності первинних даних про факти господарського життя, повноти та своєчасності відображення цих даних в обліку, правильності ведення обліку та відображення у фінансовій звітності прав підприємства на користування природними надрами, майном, землею, авторським правом у сфері науки, літератури, мистецтва, об'єктами промислової власності та інших видів нематеріальних активів [1].

Визначена мета передбачає виконання аудитором завдань щодо з'ясування: законності прийнятої на підприємстві методики обліку нематеріальних активів; вірогідності даних про нематеріальні активи, вміщених у фінансовій звітності.

Враховуючи мету проведення аудиту нематеріальних активів та їх специфічні особливості, у вітчизняній практиці протягом певного періоду існує перелік етапів проведення процедур аудиту нематеріальних активів (табл. 1) [3].

Але вітчизняна методика аудиту нематеріальних активів не є досконалою, та в повній мірі не відображає повноти та взаємозв'язку всіх етапів аудиту нематеріальних активів, тому було запропоновано власні підходи щодо проведення аудиту нематеріальних активів.

Рис. 1. **Аудиторські докази під час перевірки нематеріальних активів**

Таблиця 1

Етапи аудиту нематеріальних активів

Етапи аудиторської перевірки нематеріальних активів	
Підготовчий етап	Загальне ознайомлення з підприємством-клієнтом та об'єктом перевірки
	Попередня оцінка елементів аудиторського ризику
	Розробка плану аудиту
	Складання аудиторської програми
Основний етап	Участь або спостерігання за ходом інвентаризації нематеріальних активів
	Перевірка охоронних документів на об'єкти нематеріальних активів
	Перевірка документів, що підтверджують права підприємства на нематеріальні активи
	Перевірка правильності визначення вартості нематеріальних активів
	Перевірка правильності формування показників звітності
	Коригування оцінки елементів аудиторського ризику
Заключний етап	Звіт про стан обліку нематеріальних активів
	Аудиторський висновок

На нашу думку, доцільно проводити аудит нематеріальних активів, враховуючи послідовність таких етапів: перевірка положень облікової політики в частині нематеріальних активів; перевірка наявності нематеріальних активів; перевірка відповідності показників фінансової звітності показникам синтетичного і аналітичного обліку нематеріальних активів; аудит операцій щодо надходження нематеріальних активів; аудит амортизації нематеріальних активів; аудит операцій із вибуття нематеріальних активів; аудит операцій, пов'язаних із наданням права на використання нематеріальних активів.

Саме взаємозв'язок та послідовність цих етапів аудиту наявності та руху нематеріальних активів допоможе систематизувати та полегшити проведення аудиту нематеріальних активів.

Обов'язковою умовою для успішної аудиторської діяльності є планування. Це стосується не тільки роботи аудиторських фірм, а й окремих аудиторів, що зареєстровані в державних органах влади та в податковій службі як підприємці без статусу юридичної особи та внутрішніх аудиторів, що є штатними працівниками підприємства. Планування – один із найважливіших етапів аудиту. Аудитор зобов'язаний чітко прогнозувати, контролювати й обліковувати процеси своєї діяльності, для того щоб забезпечити на кожній стадії роботи найефективніші процедури.

За допомогою ефективного планування розв'язують такі завдання:

- ознайомлення з бізнесом клієнта і його обліковою системою;
- оцінка ризику, пов'язаного з бізнесом та обліковою системою;
- визначення стратегії аудиту відповідно до оцінки ступеня аудиторського ризику;
- координування роботи аудитора так, щоб він міг виконати її на високому професійному рівні й у визначений термін;
- розподіл бюджету часу, виділеного на аудиторську перевірку;
- визначення матеріально-технічного забезпечення аудиту тощо.

Аудит нематеріальних активів має включати й аналітичні процедури.

Процедури аналізу наявності, руху та ефективності використання нематеріальних активів є досить трудомісткими, а методика ефективності використання нематеріальних активів не є достатньо розробленою.

У межах укладеного договору на проведення аудиту запропоновано розробляти і програму аналізу, оскільки методика виконання аналітичних процедур та обсяг їх застосування є предметом професійного судження аудитора.

Для проведення економічного аналізу використання нематеріальних активів при процедурі аудиту необхідно:

1) В повному обсязі інформаційно забезпечити аналітиків, оскільки від рівня інформаційного забезпечення залежить глибина та точність дослідження використання господарюючими суб'єктами нематеріальних ресурсів.

2) Насамперед, здійснити аналіз структури та динаміки, аналіз наявності та руху, аналіз ефективності, аналіз ліквідності нематеріальних активів, визначити резерви підвищення обсягів виробництва продукції.

3) Дотримуватися системного підходу під час аналізу використання нематеріальних активів підприємства, оскільки лише системний підхід дозволить найоптимальніше та найефективніше забезпечити наявність та рух нематеріальних активів на підприємстві.

4) В процесі проведеного аналізу визначити можливі шляхи підвищення ефективності використання нематеріальних активів, зокрема:

- дотримання підприємством власної стратегії технічно-організаційного та економічного розвитку;
- переорієнтація на максимальне технічне переозброєння та реконструкцію;
- систематичне оновлення технологічної бази взаємопов'язаних виробничих ланок підприємства та багато інших шляхів та способів, які дадуть змогу покращити стан підприємства.

Висновки. Проведенню аудиту нематеріальних активів перешкоджає наявність проблем, зумовлених специфікою об'єкта аудиту та відсутністю належно розробленої методики. Таким чином, у цій роботі удосконалено методику аудиту нематеріальних активів завдяки виділенню методичних прийомів та процедур, що забезпечують комплексне дослідження операцій із нематеріальними активами в процесі аудиторської перевірки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кожушко О. В.

Література: 1. Андросова О. Ф. Методика аудиту основних засобів і нематеріальних активів та її вплив на якість аудиту / О. Ф. Андросова, К. А. Калугіна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 3. – Т. 3. – С. 250–255. 2. Гуменюк А. Аудит нематеріальних активів: методика проведення / А. Гуменюк, В. Яцюк // Бухгалтерський облік і аудит. – № 2. – 2008. – С. 57–62. 3. Кириленко О. П. Облік і аудит / Кириленко О. П. – Тернопіль : ЦМДС, 2002. – 311 с. 4. Козлов А. Робоча таблиця аудитора по оцінці внутрішнього контролю / А. Козлов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 11. – С. 52–53. 5. Левченко Н. М. Удосконалення методики аудиту нематеріальних активів з метою систематизації результатів аудиторських процедур / Н. М. Левченко, Н. С. Понікарова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 1. – С. 118–121. 6. Юрківська Л. Й. Аудит ефективності нематеріальних активів: аналіз існуючих підходів / Л. Й. Юрківська, О. Л. Біляченко // Вісник Житомирського державного університету. – 2011. – № 2 (56). – С. 217–220.

ПІДВИЩЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОГО ВІКУ ДЛЯ ЖІНОК ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЕЛІВ ВПЛИВУ НА МАКРОЕКОНОМІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

УДК 331.25

Карбан О. В.

Студент 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто проблему реформування національної пенсійної системи, зокрема підвищення працездатного віку для жінок, із метою покращення макроекономічної ситуації у країні. Визначено аспекти, що об'єктивно обумовлюють збільшення пенсійного віку для жінок, а також відповідність цих уведень сучасним макроекономічним потребам країни.*

Ключові слова: *пенсійна реформа, працездатний вік, макроекономічна ситуація.*

Аннотация. *Рассмотрена проблема реформирования национальной пенсионной системы, в частности повышение трудоспособного возраста для женщин, с целью улучшения макроэкономической ситуации в стране. Определены аспекты, объективно обусловливающие увеличение пенсионного возраста для женщин, а также соответствие этих введений современным макроэкономическим потребностям страны.*

Ключевые слова: *пенсионная реформа, дееспособный возраст, макроэкономическая ситуация.*

Annotation. *. In article the problem of reforming of the national pension system, in particular, increase of working-age for women, for the purpose of improvement of a macroeconomic situation is considered. The aspects which are objectively causing increase in retirement age for women, and also compliance of this introductions to modern macroeconomic needs of the country are determined.*

Keywords: *pension reform, disability age, the macroeconomic situation.*

Постановка проблеми. Впровадження реформ в економіку України потребує активних зусиль із боку державних органів влади стосовно ефективного використання потенціалу трудових ресурсів країни. З точки зору потреб національної економіки, змін, що спостерігаються в репродуктивній та міграційній поведінці населення, саме економічна діяльність жінок є важливою умовою забезпечення зростання економічного потенціалу країни та покращення добробуту життя її громадян. Безумовно, це вимагає змін у вітчизняній пенсійній системі, звичне функціонування якої вже тривалий період знаходиться під серйозною загрозою, що призводить до посилення навантаження на зайняту частину населення країни для фінансування пенсійних витрат, стимулювання тіньової сфери, деградації освіти, охорони здоров'я.

Дослідження проблеми впровадження пенсійної реформи проводили такі вітчизняні науковці, як Е. Лібанова, Є. Щєглова, Л. Ткаченко, І. Шупик. Аналіз наукових досліджень і публікацій дозволяє зрозуміти необхідність та обґрунтованість підвищення пенсійного віку.

В Україні пенсійна реформа вступила в силу з 1 жовтня 2011 року. Та останнім часом, як це було і напередодні парламентських виборів 2012 р., посилюються політичні спекуляції стосовно положення закону про збільшення вікового пенсійного цензу для жінок, – народ вводять в оману обіцянками про відміну цих положень, конкретні об'єктивні аргументи підмінюють власною думкою, а науковий аналіз результатів реформи – емоціями.

Мета дослідження полягає у визначенні факторів, що обґрунтовують збільшення вікового цензу для жінок, а також з'ясуванні відповідності цих змін сучасним макроекономічним потребам країни.

Протягом останнього десятиріччя середній рівень державних витрат на пенсії відносно до ВВП постійно зростав (до 18–19 %), чого не могли собі дозволити навіть економічно розвинені європейські країни (в середньому 7 %). Через це одночасне зростання витрат на державне пенсійне забезпечення та кількості неактивних верств населення зробило неможливим самостійну підтримку встановлених пенсій солідарної пенсійної системи держави. Тому підвищення віку виходу жінок на пенсію до 60 років стало одним із заходів послаблення пенсійної кризи в країні, хоча ця норма також не зовсім відповідає мінімальним стандартам пенсійного віку в європейських країнах (табл. 1).

Деякі країни через економічну скруту готуються до перегляду пенсійного віку як для чоловіків, так і жінок у сторону збільшення. Так, наприклад, у Швеції – до 76 років, у Німеччині та Іспанії – з 65 до 67 років; у Великобританії (з 2020 року) – до 66 років, у період 2034–2036 рр. – до 67 років і до 68 – з 2044 по 2046 роки [7]. Із пропозицією розпочати з 2015 року поступове підвищення пенсійного віку до 63-х років і для чоловіків, і для жінок виступило міністерство фінансів Росії [9]. В Україні, згідно з чинним законодавством, обрали шлях поступового вирівнювання

© Карбан О. В., 2015

пенсійного віку для жінок та чоловіків шляхом щорічного збільшення для жінок стажу на 6 місяців і досягнення до 2021 р. 60 років для їх виходу на пенсію. Розгорнутий опис дії цього впровадження подано у табл. 2.

Таблиця 1

Пенсійний вік у різних країнах світу [4]

Країни	Чоловіки	Жінки	Країни	Чоловіки	Жінки
Вірменія	63	61	Португалія	65	65
Казахстан	63	58	Греція	65	60
Азербайджан	62	57	Італія	65	60
Молдова	65	57	Великобританія	65	60
Туркменістан	62	57	Польща	65	60
Білорусь	60	55	Франція	62	62
Росія	60	55	Канада	65	65
Естонія	63	63	США	65	65
Україна	60	55	Японія	65	65
Данія	67	67	Австралія	65	62
Німеччина	65	65	Аргентина	65	60
Іспанія	65	65	Чілі	65	60

Таблиця 2

Вік виходу жінок України на пенсію згідно з реформою

Пенсійний вік	Дата народження	Пенсійний вік	Дата народження
55	до 30.09.1956 включно	58	1.04.1959–30.09.1959
55,5	1.10.1956–31.03.1957	58,5	1.10.1959–31.03.1960
56	1.04.1957–30.09.1957	59	1.04.1960–30.09.1960
56,5	1.10.1957–31.03.1958	59,5	1.10.1960–31.03.1961
57	1.04.1958–30.09.1958	60	1.04.1961–31.12.1961
57,5	1.10.1958–31.03.1959		

Таким чином, можемо дійти висновку, що одним із соціально-демографічних аргументів щодо доцільності підвищення пенсійного віку жінок є світовий досвід. Також можна виокремити такі основні причини:

1) у доходах жінок і чоловіків існує гендерна різниця, зокрема, рівень зарплати жінок становить 75 % від зар=плати чоловіків. Середні пенсії жінок на 500 грн нижчі, ніж у чоловіків, і становлять, відповідно, 827 грн та 1327 грн [8]. До того ж майже 42 % пенсій за віком, які отримують жінки, менші гарантованого в Україні мінімуму [3];

2) показники смертності жінок у працездатному віці (8 %), менші за показники чоловіків (38 %) [2];

3) збереження жінками до 60 років вищого рівня працездатності від економічно активного віку – 90 % (у чоловіків – 60 %) [2] і, зокрема, 70 % жінок, які вийшли на пенсію, продовжують працювати [5];

4) значно триваліший період перебування жінок на пенсії після досягнення 50–55-річного віку – 23,9 роки, що відповідає європейським показникам (табл. 3);

5) необхідність подолання фемінізації бідності, адже серед українських пенсіонерів приблизно 64 % – це жінки, які через нерівність доходів матеріально живуть гірше від чоловіків (табл. 3).

Таблиця 3

Тривалість життя жінок на пенсії у світі

Загальна (в середньому)			
Країна	**Роки**	**Країна**	**Роки**
Франція	26	Україна	23,9
Росія	23	Великобританія	23
Японія	5,1	Німеччина	21
Словаччина	18	Польща	22
США	18		

Щодо економічних аргументів на користь підвищення пенсійного віку для жінок, то за рік реформи:

1) було зекономлено кошти на пенсійних витратах на 1,9 млрд грн, а в 2021 р. прогнозується, що економія досягне 36,4 млрд грн [6];

2) зменшено дефіцит бюджету пенсійного фонду (ПФ), який «становить менше 9 %; для порівняння: у 2010 році дефіцит бюджету ПФ становив 18 % (34,5 млрд грн), в 2011 – 11,6 % (27,2 млрд грн). У 2013 році дефіцит бюджету зменшений майже на чверть – до 21 млрд грн» [5];

3) загальна кількість пенсіонерів скоротилася на 132 тис. осіб (прогнозні дані на 2021 р. – більше ніж 1 млн осіб) [6];

4) підвищилася кількість зайнятих (у тому числі скоротилося безробіття серед молоді), завдяки чому на 100 платників пенсійних внесків припадатиме менше 102 пенсіонерів (без реформи – 111) [6].

Окрім того, вже розроблено прогнозні розрахунки макроекономічних показників, що також можуть бути обґрунтуванням доцільності підвищення пенсійного віку у жінок. Ці дані наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Макроекономічні прогнозні пропозиції [6]

Показник	2012 р. (фактичні дані або оцінка)	2015 р.	2020 р.
Зростання споживчих цін, %	0,6	5,0	3,5
Зростання реального ВВП, %	0,2	2,5	3,5
Зростання реальної заробітної плати, %	14,4	6,0	4,5
Рівень економічної активності осіб у віці 18–64 роки, %			
чоловіки	76,5	76,5	76,5
жінки	64,2	64,2	64,2
Рівень безробіття, %	7,6	7,1	6,1
Рівень залучення зайнятих до участі в пенсійному страхуванні, %	68,0	68,0	68,0

Висновок. Отже, підвищення пенсійного віку для жінок – це своєрідний захисний механізм, що сприятиме вирішенню проблеми фемінізації бідності, стимулюватиме стійкий макроекономічний розвиток завдяки використанню економічного потенціалу українських жінок. Та слід зауважити, що показники тривалості життя жінок, порівняно з іншими країнами, дедалі не найвищі, а також рівень соціального захисту населення пенсійного віку, охорона здоров'я та економічне забезпечення в Україні не сягають гідного рівня, тому ця проблема є досить суперечливою для нашого суспільства і потребує більш грунтовних досліджень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації (колективна монографія) / За ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2010. – 270 с. 2. Лібанова Е. Ранній вихід на пенсію українських жінок – дискримінація чи привілегійоване положення? [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.feminist.org.ua/library/ gender/txt/pens.php 3. Лібанова Е. Пенсионный возраст должен быть одинаковым [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://pregions.od.ua/?page=showmore&style=news&id=1930 4. Шупик І. І. Пенсійна реформа України: необхідність та ризики / І. І. Шупик // Науково-практична конференція професорсько-викладацького складу за результатами науково-дослідної роботи за 2010 рік (25–26 квітня 2010 р.) : тези виступів викладачів кафедри економічної теорії та економічних досліджень. – ПДАА, 2011. – С. 36–40. 5. Пенсійна реформа: чому повертати назад уже не можна // Село полтавське. – 18 квітня 2013. – С. 9. 6. Ткаченко Л. Последствия возможной отмены пенсионной реформы / Л. Ткаченко // Зеркало недели. Украина. – 20 апреля 2013. – С. 10. 7. Минфин прибавил возраст пенсионерам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://interfax.ru/society/txt.asp?id=241857 8. NewsUkraine : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:newsukraine.com.ua/tags/5968zhenschina 9. Рианоости : офіц. сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rus.ruvr.ru/2012_03_21/69170036/

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ

УДК 621.311:005.6

Карпова К. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано проблему захисту прав споживачів у сфері побутових послуг. Обґрунтовано, що вплив цієї проблеми є суттєвим на державну економіку. Запропоновано підхід для визначення на державному рівні шляхів організації ефективної системи захисту прав споживачів у сфері побутових послуг.*

Ключові слова: *побутові послуги, захист прав споживачів, якість обслуговування, управління якістю.*

Аннотация. *Проанализирована проблема защиты прав потребителей в сфере бытовых услуг. Обосновано, что влияние данной проблемы является существенным на государственную экономику. Предложен подход для определения на государственном уровне путей организации эффективной системы защиты прав потребителей в сфере бытовых услуг.*

Ключевые слова: *бытовые услуги, защита прав потребителей, качество обслуживания, управление качеством.*

Annotation. *The problem of consumer protection in the field of public services. Proved that the impact of the problem is essential to the state 's economy. An approach for determination at the state level through the efficient consumer protection in the field of public services.*

Keywords: *consumer services, consumer protection, quality of service, quality management.*

Постановка проблеми. Сьогодні торгівля та діяльність у сфері побутових послуг є невід'ємною частиною у житті людей. Український ринок побутових послуг переходить на новий рівень. Все більше людей відмовляються від вирішення проблем власними силами та звертаються за допомогою до кваліфікованих спеціалістів, а тому сфера побутового обслуговування є привабливою для ведення бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Це питання та його актуальність висвітлювали у своїх роботах такі вчені економічної теорії, як А. Сміт, К. Маркс, А. Маршал та ін., а також розвивали Г. Верховодова, В. Воронкова, В. Алексуніна та ін. Вплив на розробку вітчизняної теорії сервісного обслуговування зробили праці таких зарубіжних науковців: К. Лаврок, Ж. Горовиц, Дж. Берлоу. Зважаючи на динамічний розвиток сфери послуг, зокрема побутового обслуговування, сьогодні з'явилася нагальна потреба в ґрунтовній розробці цієї проблематики.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей та проблематики захисту прав споживачів у сфері надання побутових послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема захисту прав споживачів була і є одним із найважливіших напрямів діяльності, але і вона потребує постійного контролю. Побутові послуги мають надаватися населенню згідно з твердими нормами та вимогами до якості та безпеки надання таких послуг. По перше, права споживача гарантує Конституція, а саме у ст. 42 закріплено: «Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів» [1]. Другим нормативно-правовим актом, який регулює вимоги та норми, є Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 року № 1023-XII [2]. Цей Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. Також правила побутового обслуговування населення прописані у постанові КМУ від 16.05.1994 року № 313 «Про затвердження правил побутового обслуговування населення» [3].

Органи, які здійснюють контроль за захистом прав споживачів, мають єдину мету: інформувати споживача про певні види товарів та послуг, захистити споживача від неякісних товарів або послуг, гарантувати безпеку споживача під час споживання певного виду товару або під час надання послуги.

Основним органом, який здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства України у сфері захисту прав споживачів на державному рівні, є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів. Вона була створена у 2011 році під час адміністративних реформ тогочасного президента України – В. Януковича (до 2011 р. таким органом був Держспоживстандарт України). На цю інспекцію покладено функції з реалізації державної політики з питань державного контролю у сфері захисту прав споживачів; участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвер-

© Карпова К. В., 2015

дження відповідності, управління якістю; здійснення державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, рекламу у цій сфері, державного метрологічного контролю та нагляду; здійснення у межах своєї компетенції державного нагляду за додержанням законодавства у сфері стандартизації та підтвердження відповідності; забезпечення міжгалузевої координації та функціонального регулювання у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвердження відповідності, управління якістю.

В Україні також, окрім державної інспекції, існують багато незалежних громадських комітетів та організацій у сфері забезпечення прав споживачів: Українська асоціація споживачів, Українська асоціація якості, Українська партія прав споживачів. Ці організації своєю діяльністю вносять великий вклад в розвиток цього питання. Також великим прогресом є віртуальні портали, де споживачі можуть звернутися до інших людей шляхом написання скарги на віртуальній дошці. Такі системи є сучаснішими, прогресивнішими, ефективнішими та, звичайно, більш економічними. Прикладом таких порталів можна назвати сайти jaloba.com.ua та galoba.net.

Але, незважаючи на широку нормативно-правову базу, механізм регулювання прав споживачів потребує вдосконалення по різних напрямах, а саме: фінансування такої діяльності є недостатнім, незначна підтримка недержавних організацій.

Вважаємо за необхідне більш детально зупинитись на питанні регулювання прав споживачів у сфері побутових послуг. Такі послуги пов'язані із задоволенням конкретної побутової потреби індивідуального замовника (або споживача). Згідно з наказом № 51 від 19.02.2002 року Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України «Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування» до побутових послуг відносять індивідуальні замовлення у сферах: виготовлення та ремонту взуття; виготовлення та ремонту швейних, шкіряних, хутрових, трикотажних, текстильних виробів та головних уборів; виготовлення та ремонту килимових виробів; виготовлення та ремонту шкіряних галантерейних та дорожніх виробів; виготовлення та ремонту меблів; будівництва та ремонту житла, виготовлення теслярських та столярних виробів; технічного обслуговування та ремонту автомобілів, мотоциклів, моторолерів і мопедів; послуг з ремонту радіотелевізійної та іншої аудіо- та відеоапаратури; послуг з ремонту електропобутової техніки, побутових приладів, музичних інструментів та металовиробів; виготовлення ювелірних виробів за індивідуальним замовленням; послуги з ремонту ювелірних виробів; послуг з перевезення вантажів; прокату речей особистого користування та побутових товарів; послуг з виконання фото робіт; послуг з прання, оброблення білизни та інших текстильних виробів; послуг із чищення та фарбування текстильних і хутрових виробів; послуг, пов'язаних з доглядом за тілом; послуг перукарень; ритуальних послуг; послуг, пов'язаних з сільським та лісовим господарством; послуг з газифікації за індивідуальним замовленням; послуг домашньої прислуги та пов'язані з прибиранням приміщень; послуг з тиражування та інші індивідуальні послуги [4].

Отже, як можна побачити з цієї класифікації, отримувати якісні побутові послуги, які будуть задовольняти потреби замовника та не будуть шкодити здоров'ю, безпеці та цілісності майна споживача – це актуальне питання на сьогодні.

У сфері таких послуг має бути розроблений єдиний стандарт – управління якістю, який повинен включати в себе:

- вимірювання та перевірку основних видів діяльності, які безпосередньо стосуються надання послуги, з метою уникнення небажаних тенденцій та незадоволення споживачів;
- самоконтроль залученого до надання таких послуг персоналу;
- остаточне оцінювання виробником якості послуги, що надається, за безпосередьої взаємодії зі споживачем з метою визначення перспектив щодо підвищення якості.

Найціннішим ресурсом сервісного обслуговування є його працівники. У процесі їх підготовки потрібно приділяти увагу стандартам роботи та правилам поведінки персоналу під час спілкування зі споживачем. Алгоритм надання послуги конкретного підприємства включає в себе управляння якістю послуги. Керівництво підприємства має чітко дотримуватись таких пунктів:

1) визначитись із видом послуги;

2) отримати ліцензію на певні види господарської діяльності;

3) ознайомитись зі всіма міжнародними та вітчизняними стандартами, нормативно-правовою базою у сфері надання такого виду послуг, проаналізувати, знайти особливості функціонування на певній території;

4) зайнятись пошуком кваліфікованого персоналу у цій спеціалізації;

5) ознайомити персонал зі стандартами, нормами, вимогами та пояснити необхідність надання якісних послуг, пов'язаних зі спеціалізацією підприємства, правил поведінки під час спілкування тощо.

Дотримуючись цього алгоритму, підприємство має шанс збільшити свої прибутки, а держава значно зменшить витрати на заходи у сфері захисту прав споживача.

Не рідко можна зустріти, коли сам споживач оцінює за певним критерієм якість наданої послуги, але в багатьох випадках споживач керується лише власною суб'єктивною думкою, сформованою без конкретних відгуків,

що може призвести до помилкових висновків. Вважаємо, що цей механізм є неефективним, тому що часто люди просто не знають, що можуть самі підвищити якість обслуговування, наприклад, беручи участь в опитуваннях, анкетуваннях, розмовах по «гарячій» лінії тощо. Це є ще одним аспектом цієї проблеми. За своєчасного реагування самих людей можна значно підвищити якість послуг.

Розглядаючи питання з іншого боку, можна сказати про проблему ліцензування деяких видів господарської діяльності. Згідно з Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» ліцензія – це документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку, у разі його встановлення Кабінетом Міністрів України за умови виконання ліцензійних умов [5]. Деякі з видів побутових послуг потрапляють до списку послуг, які потребують наявності ліцензії. До таких послуг можна віднести: будівельну діяльність, надання послуг із перевезення пасажирів. Під час виконання таких видів послуг першочергово постає не питання якості, а безпеки. Дуже часто деякі суб'єкти господарської діяльності надають такі послуги без наявності ліцензії, а це незаконно, отже, вони можуть спричинити летальні наслідки. Крім того, такі дії не є правомірними і з юридичної точки зору, і з економічної (неотримання у бюджет коштів, які мають сплачуватись суб'єктами підприємництва під час отримання та переоформлення ліцензії). Шляхом вирішення цієї проблеми є ліцензування всіх видів господарської діяльності та створення нових державних органів контролю у цих сферах.

Говорячи про іноземний досвід вирішення цієї проблеми, то у Німеччині суспільна організація Stiftung Warentest (Інститут незалежного споживчого тестування) користується найбільшим рівнем довіри населення країни завдяки своїй багаторічній та нещадній боротьбі за обізнаність споживачів про якість товарів та послуг. Німецький споживач отримує достовірну та об'єктивну інформацію про продукцію, що придбаває. Якщо ж хтось з виробників «попадається на обмані», то це фактично означає банкрутство і подальшу неможливість для нього і його сім'ї займатися своїм ремеслом.

У розвинених країнах вже давно і міцно затвердився принцип: «споживач завжди прав». Цивілізований діалог між владою, бізнесом і споживачем налагоджений і закріплений на законодавчому рівні. Так, ще в 1973 р. Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла «Хартію захисту споживачів», в якій визначено основні принципи державної політики по захисту прав споживачів і виписано обов'язки влади перед споживачами.

Висновки. Отже, на сьогодні дійсно існує проблема захисту прав споживачів у сфері побутових послуг. На жаль, в України цей механізм є не достатньо врегульованим, незважаючи на дуже широку нормативно-правову базу. Досвід у вирішенні цієї проблеми потрібно перейняти з зарубіжних прикладів. Також варто звернути увагу на сучасні та комп'ютеризовані методи вирішення цієї проблеми: створення та удосконалення віртуальних порталів, де споживачі зможуть конкретно та суттєво оцінити якість наданих їм побутових послуг. В Україні доцільно ввести таку категорію, як «управління якістю», де будуть чітко регламентовані основні принципи та аспекти діяльності, що буде спрямована на поліпшення і вдосконалення саме побутових послуг. Поліпшення якості побутових послуг є вигідним як і всім суб'єктам господарювання, які надають послуги, так і державі, яка могла би значно зекономити на заходах, пов'язаних з наданням неякісних побутових послуг. Можна зробити висновок, що проблема захисту прав споживачів у сфері побутових послуг є актуальною. Вирішення деяких принципово проблемних аспектів підійме ринок послуг до нового, європейського рівня.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 42. 2. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // Відомості Верх. Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379. 3. Про затвердження правил побутового обслуговування населення : Постанова КМУ від 16.05.1994 № 313. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/313-94-%D0%BF 4. Про затвердження галузевого класифікатора "Класифікація послуг і продукції у сфері побутового обслуговування" : наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 19.02.2002 № 51. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.legal.com.ua/document/kodeks/0CH560051569-02.html 5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 1.06.2000 № 1775-III // Відомості Верх. Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

УДК 657.518

Кириченко Є. О.

Студент 6 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто нормативно-правову базу та особливості складання Звіту про фінансові результати за П(С)БО та МСФЗ. Досліджено доцільність складання та методику складання Звіту про фінансові результати за МСФЗ українськими підприємствами через трансформацію Звіту про фінансові результати, складеного за П(С)БО.*

Ключові слова: *звіт про фінансові результати, прибуток, збиток, доходи, витрати, фінансові результати.*

Аннотация. *Рассмотрены нормативно-правовая база и особенности составления Отчета о финансовых результатах по П(С)БУ и МСФО, исследованы целесообразность составления и методика составления Отчета о финансовых результатах по МСФО украинскими предприятиями посредством трансформации Отчета о финансовых результатах, составленного по П(С)БУ.*

Ключевые слова: *отчет о финансовых результатах, прибыль, убыток, доходы, расходы, финансовые результаты.*

Annotation. *This paper The article reviews the regulatory framework and features reporting financial results by National Accounting Standards and IFRS investigated feasibility of preparation and method of reporting financial results under IFRS Ukrainian enterprises through the transformation of the reporting financial results by National Accounting Standards are proved.*

Keywords: *report on financial results, profit, loss, income, expenses, financial results.*

Постановка проблеми. Відмінності в підходах до змісту фінансових звітів значно ускладнювали аналіз інформації та прийняття рішень в умовах розвитку міжнародної торгівлі, транснаціональних корпорацій, глобалізації фінансових ринків. Це привело до пошуку та реалізації підходів, спрямованих на забезпечення зіставності та зрозумілості фінансової звітності, яка є важливим засобом міжнародної комунікації [1, с. 5].

З цією метою створено Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

Згідно з МСБО 1 "Подання фінансової звітності" суб'єкт господарювання повинен подавати всі статті доходу та витрат, визнані за період:

а) у єдиному звіті про прибутки та збитки або

б) у двох звітах: звіті, що відображає компоненти прибутку або збитку (окремий звіт про прибутки та збитки), та другому звіті, що починається з прибутку або збитку та відображає компоненти іншого сукупного прибутку (звіт про сукупні доходи).

У МСБО 1 форму Звіту про прибутки та збитки не визначено, вказано перелік мінімальних рядків, які цей Звіт повинен містити.

Оскільки українським підприємствам обов'язково або доцільно складати фінансову звітність за міжнародними стандартами, але порядок заповнення Звіту про фінансові результати, за яким здійснюється аналіз результатів діяльності підприємства, за П(С)БО та МСБО відрізняється, тема цієї статті є актуальною.

Порядок складання Звіту про прибутки та збитки регламентується МСБО 1 "Подання фінансової звітності".

Відмінності у складанні фінансової звітності, зокрема й у складанні Звіту про фінансові результати та проблеми трансформації фінансової звітності, складеної за національними стандартами у фінансову звітність, складену за міжнародними стандартами, досліджували у своїх працях такі вчені: Бутинець Ф.Ф., Г. Верига, Голов С.Ф., Горицька Н.Г., Пархоменко В.М. та ін. Оскільки міжнародні стандарти фінансової звітності не містять чіткого регулювання складання Звіту про фінансові результати, дані дослідження містять відмінності стосовно складання Звіту про фінансові результати за міжнародними стандартами українськими підприємствами.

Метою дослідження є пропозиції щодо методики складання Звіту про фінансові результати за МСФЗ українськими підприємствами.

© Кириченко Є. О., 2015

Завданнями дослідження є аналіз складання Звіту про фінансові результати за НП(С)БО, аналіз складання Звіту про прибутки та збитки за МСБО, розгляд наявних рекомендацій стосовно заповнення Звіту про прибутки та збитки за МСБО, запропонування методики складання Звіту про прибутки та збитки за МСБО українськими підприємствами.

Об'єктом дослідження є Звіт про фінансові результати.

Предметом дослідження є порядок заповнення Звіту про фінансові результати українськими підприємствами за МСФЗ.

Для складання фінансової звітності за міжнародними стандартами підприємствам доцільно трансформувати фінансову звітність, складену за національними стандартами. Трансформацію Звіту про фінансові результати доцільно провести таким чином.

1. До трансформованого Звіту про фінансові результати доцільно включити лише суму чистого доходу. Такий підхід, звичайно, застосовується у світовій практиці. Також згідно з МСБО 1 Звіт має містити всі статті доходів та витрат, до яких непрямі податки та інші вирахування з доходу не відносяться.

2. Зі складу незавершеного виробництва слід виключити і включити до собівартості продажу наднормативні втрати запасів, оскільки згідно з МСБО 2 "Запаси" наднормативні виробничі витрати запасів мають бути відображені у статті "Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)", а згідно з П(С)БО 16 нестачі незавершеного виробництва, нестачі і витрати від псування цінностей відображаються в складі загальновиробничих витрат з таким включенням до витрат на виробництво [1, с. 225].

3. Витрати підприємству доцільно відобразити за методом "функції витрат", оскільки такий підхід передбачає національна практика. Зі складу адміністративних витрат слід виключити амортизацію гудвілу, та відобразити її у складі вартості гудвілу в балансі [1, с. 226].

4. До складу витрат на збут слід включити витрати на сумнівні та безнадійні борги, які, відповідно, слід виключити зі складу інших операційних витрат [1, с. 226]. Як зазначено в «Енциклопедії бухгалтера й економіста», зміст статті "Витрати на збут" не суперечить МСФЗ [2, с. 104]. Згідно з МСБО 1 підприємство у Звіті про прибутки та збитки може наводити витрати за методом "функції витрат", або "собівартості реалізації", згідно з яким витрати класифікують відповідно до їх функцій як частин собівартості чи, наприклад, витрат на збут або адміністративну діяльність. Тобто класифікація витрат здійснюється самим підприємством, і якщо підприємство вважає за доцільне, воно може витрати на сумнівні та безнадійні борги включити до складу витрат на збут.

5. Трансформація інших операційних доходів і витрат передбачає коригування, що пов'язані з трансформацією статей, які були розглянуті раніше, включення до їх складу інших доходів та інших витрат – крім доходів і витрат, пов'язаних із фінансовими інвестиціями, виділенням із їх складу окремих статей у разі їх суттєвості, зокрема статтю "Витрати на дослідження та розробки" [1, с. 226]. Зміст статті "Інші операційні доходи" не суперечить МСФЗ. Під час трансформації слід перенести суми статті в "Інші доходи" [2, с. 105].

Таким чином, у розглянутих наукових публікаціях наявна така відмінність: чи відображати інші операційні доходи (витрати), чи включити їх значення до складу інших доходів (витрат).

Згідно з МСФЗ 7 "Звіт про рух грошових коштів" виділяються такі види діяльності підприємства: операційна, інвестиційна та фінансова, при цьому операційна діяльність визначена як основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю. Тобто під час проведення трансформації підприємству доцільно відображати інші операційні доходи та інші операційні витрати.

У разі суттєвості окремих складових інших операційних доходів та інших операційних витрат (наприклад, витрат на дослідження і розробку доходів від операційної оренди), їх доцільно відобразити окремими статтями.

6. У трансформованому Звіті доходи та втрати від участі в капіталі слід відображати окремо як прибуток (збиток) від участі в капіталі: асоційованих підприємств; дочірніх підприємств; спільних підприємств [1, с. 226]. Зміст статті "Доход (витрати) від участі в капіталі" не суперечить МСФЗ [2, с. 105]. Згідно з МСБО 1 до мінімального переліку рядків Звіту відносять частину прибутку або збитку асоційованих та спільних підприємств, що обліковуються за методом участі в капіталі. Таким чином, у трансформованому Звіті про фінансові результати слід в окремому рядку відобразити доход (витрати) від участі в капіталі. Також підприємство може відображати окремо прибуток (збиток) від участі в капіталі: асоційованих підприємств; дочірніх підприємств; спільних підприємств, виходячи з суттєвості цих статей.

7. Згідно з мінімальним переліком статей, наведеним у п. 82 МСБО 1, зі складу статей "Інші доходи" та "Інші фінансові витрати" слід виключити та відобразити окремо статтею: собівартість реалізованих фінансових інвестицій, доходи або витрати від переоцінки фінансових інвестицій; виключити витрати на позики, пов'язані з кваліфікаційними активами та включити до складу собівартості кваліфікаційних активів.

Зміст статей інших фінансових доходів та витрат відповідає МСФЗ.

8. Після виключення зі складу інших доходів та інших витрат доходів і витрат, що пов'язані з фінансовими інвестиціями, решта доходів і витрат переноситься до складу, відповідно, інших операційних доходів та інших операційних витрат [1, с. 229]. Зі складу інших доходів та інших витрат необхідно виключити доходи і витрати, що пов'язані з фінансовими інвестиціями до складу фінансових витрат, але включати решту інших доходів та інших витрат до складу інших операційних доходів та витрат не рекомендується [3, с. 105–106].

Як вже було зазначено, під час проведення трансформації підприємству доцільно відображати інші операційні доходи та інші операційні витрати. Тому інші доходи та інші витрати доцільно відобразити у складі інших операційних доходів та витрат.

9. Якщо реалізація майнових комплексів відповідає визначенню припиненої діяльності, тоді прибуток або збиток від такої операції слід відображати окремою статтею згідно з МСФЗ 5 [1, с. 229]. Також слід відобразити окремою прибуток або збиток від припинених видів діяльності.

10. У трансформованому звіті про фінансові результати в статті "Податки на прибуток" слід показати суму податку на прибуток, що підлягає сплаті, згідно з чинним податковим законодавством, скоригована на суму змін у складі відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань, визначених згідно з МСБО 12 [1, с. 229–230]. Відображення податку на прибуток у Звіті про прибутки та збитки, складеним за МСФЗ, відповідає національній практиці.

11. МСФЗ не передбачають окремого відображення надзвичайних (екстраординарних) статей у звіті про фінансові результати, тому їх слід відобразити в складі доходів і витрат звичайної діяльності, а податок із надзвичайного прибутку включити до складу податку на прибуток від звичайної діяльності [1, с. 230].

12. Безпосередньо в трансформованому звіті про фінансові результати доречно навести лише показники "Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію" та "Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію", при цьому слід переконатися, що розрахунок цих показників здійснено повністю відповідно до положень МСБО 33 [1, с. 232]. Згідно з МСБО 1, Звіт про прибутки та збитки має містити статті доходів та витрат, наводити кількість акцій підприємства недоцільно.

13. МСБО 1 при класифікації витрат за функцією вимагає розкривати у Звіті склад витрат за елементами. Тому в трансформованому Звіті про фінансові результати необхідно навести такі дані. У Звіті про фінансові результати, складеному за національними стандартами, така інформація наводиться у Розділі ІІ "Елементи операційних витрат", проте лише стосовно операційних витрат та без собівартості реалізованої іноземної валюти.

14. МСБО 1 також вимагає наводити у Звіті показники інших змін у власному капіталі підприємства, окрім отримання підприємством прибутку (збитку) та збільшення (зменшення) капіталу підприємства його власниками. У трансформованому Звіті про фінансові результати необхідно навести всі зазначені зміни у капіталі підприємства, використовуючи дані Звіту про власний капітал (форма № 4).

Внаслідок проведення зазначеної трансформації буде отриманий Звіт про фінансові результати, складений за міжнародними стандартами. Запропонований алгоритм трансформації є приблизним та потребує деталізації для різних видів підприємств, оскільки підприємства здійснюють свою діяльність у різних галузях народного господарства та мають різний склад доходів і витрат.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Тютюнник П. С.

Література: 1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С. Ф. Голов. – К. : Центр учб. літ, 2007. – 307 с. 2. Харломова О. Трансформация финансовой отчетності в формат МСФО / О. Харломова // Энциклопедия бухгалтера и экономиста. – 2012. – № 42. – С. 5–152. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 "Подання фінансової звітності" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/file/link/320314/file/IFRS%2001.pdf 4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" : Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.99 № 87 (зі змін. та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0397-99

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ КАР'ЄРИ МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ

УДК 005.966

Книшова О. К.

Магістрант 1 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто підходи щодо визначення поняття «кар'єра»; проаналізовано моделі та способи її побудови. Розроблено рекомендації щодо успішної побудови кар'єри молодих фахівців.*

Ключові слова: *кар'єра, фахівець, модель, способи, рекомендації.*

Аннотация. *Рассмотрены подходы к определению понятия «карьера»; проанализированы модели и способы ее построения. Разработаны рекомендации по успешному построению карьеры молодых специалистов.*

Ключевые слова: *карьера, специалист, модель, способы, рекомендации.*

Annotation. *The approaches to the definition of «career»; analyzed the models and methods for its construction. The recommendations for a successful career building of young professionals.*

Keywords: *career, professional, model, methods, guidelines.*

Все більше вчених, які займаються проблемами кар'єрного зростання, стали стверджувати, що під час побудови кар'єри молодого фахівця має бути сильний психологічний настрій на успіх. Багато молодих фахівців не надто позитивно налаштовані на успіх, оскільки їм здається, що, скоріше за все, вони зазнають поразки, і цей непозитивний настрій дуже часто заважає багатьом молодим перспективним фахівцям побудувати блискучу кар'єру. Найголовніше для фахівця – налаштуватися психологічно на успіх – цей настрій допоможе домогтися кар'єрного зростання.

Питання формування кар'єри персоналу розглянуто в працях таких вчених, як: В. Ю. Іванов, Г. Д. Огарєв, С. Д. Резнік, А. Я. Кібанов та деяких інших. Проте питання побудови кар'єри молодих спеціалістів не знайшли належного розгляду.

Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо ефективного формування кар'єри молодих фахівців.

В управлінні персоналом поняття «кар'єра» має багато різних значень: просування вперед за обраною професією, отримання більш високого статусу, отримання великих грошей, розвиток своїх здібностей, придбання професійного досвіду тощо [5]. Психологічний настрій під час побудови кар'єри – це впевненість в те, що все вийде. Але при цьому необхідно не лише про це думати, але також упевнено діяти. Люди, які нас оточують, не можуть знати, як ми думаємо, і це чудово, тому усі наші дії, фрази мають бути настільки упевненими, наскільки ми бажаємо досягти успіху в кар'єрі [4, с. 96].

Як на думку автора, кар'єра молодих фахівців має формуватися за такими етапами:

1. Формування життєвих цінностей, позицій, переконань; віддалення від сім'ї і друзів дитинства, перші кроки щодо забезпечення незалежності; вибір виду навчання та кар'єри;

2. Визначення прагнень, задумів і цілей; формування уявлення про професію, визначення кола спілкування;

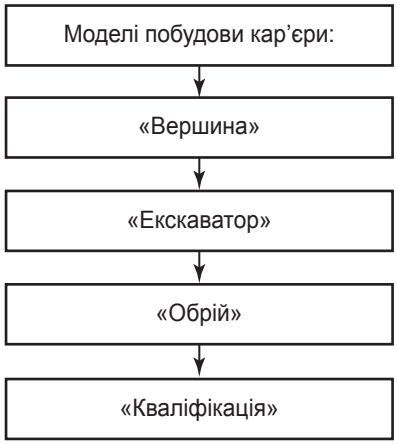

Рис. 1. **Моделі побудови кар'єри**

3. Активна побудова кар'єри; прагнення зміцнення становища в суспільстві; потреба в незалежності і схваленні; придбання авторитету в організації.

Різноманітність і складність явища кар'єри відбивається і в різноманітті її видів, різноманітності підходів до її типології. Для процесу кар'єрної побудови молодого фахівця автором виділено такі моделі (рис. 1).

Розглянемо ці моделі більш детально.

«Вершина». Підйом по службових сходах, коли людина досягає більш оплачуваної посади. Працівник, який досягнув цієї посади, ставить перед собою мету – тривалий час утриматись на ній. Але при цьому не планує розвиватися і просуватися далі по кар'єрних сходах, і його все влаштовує. Ця модель дуже характерна і вживана на практиці в Росії.

Модель «екскаватор» передбачає поступове просування працівника по кар'єрних сходах, і час знаходження, на будь-якому етапі досягає не більше 5 років. Рух цього екскаватора починається в той момент, коли він стає профе-

© Книшова О.К., 2015

сіоналом у своїй галузі. Після того, як «екскаватор» підніме працівника до самої вершини, починається зворотний процес. Відбувається це тому, що керівник дорослішає і на зміну йому приходять молоді фахівці. З точки зору психології ця модель погано відбивається на працівниках. Вона застосовується в зарубіжних компаніях.

«Обрій». У цьому випадку передбачається переміщення працівника по горизонталі з однієї посади на іншу, і це відбувається поки він не пройде всі посади цього рівня. Тим самим це дозволяє фахівцю більш ретельно вивчити певну нішу. І тільки після того, як працівник вивчив усю сферу, де він знаходиться цей момент, його переводять на новий керівний рівень. Тепер фахівцю легше керувати іншим рівнем, тому що він його вивчив повністю. Ця модель найбільше схожа на японську модель.

«Кваліфікація». Тут вже застосовується такий принцип. Через певний період часу працівник проходить кваліфікаційну атестацію. І якщо він підтверджує свою кваліфікацію, то його підвищують на посаді. Ця модель поширена і застосовується як закордонними компаніями, так і в нашій країні.

Ці моделі використовуються на багатьох підприємствах, і під час планування кар'єри просто необхідно знати, на чому базується кожна з них.

Кожна людина будує свою кар'єру, виходячи з особливостей своєї психології і типажу особистості [1, с. 120].

У реальному світі можна досить точно виділити шість способів побудови кар'єри, які зображено на рис. 2.

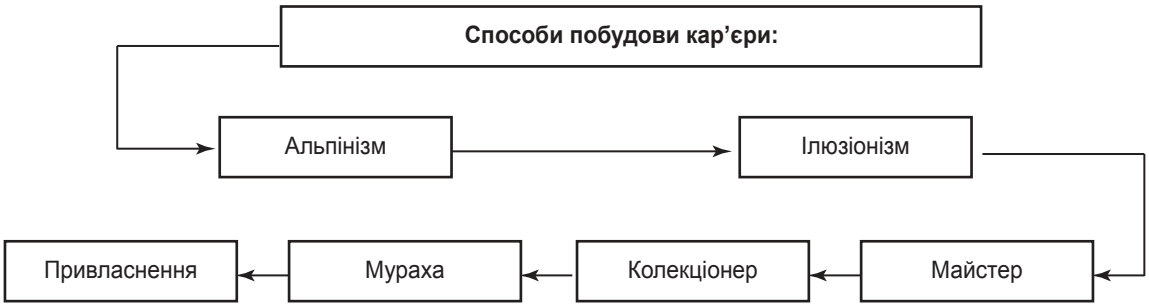

Рис. 2. **Способи побудови кар'єри**

Спосіб побудови кар'єри дуже сильно залежить від рівня самооцінки людини, віри в свої сили і професіоналізму [2, с. 136]. Хтось пред'являє до себе, оточуючих і до роботи підвищені вимоги, а хтось задовольняється «синицею в руці». Рівень цих домагань якраз і показує, хто чого хоче досягти в житті.

Проаналізуємо цю схему.

Альпінізм. Це люди з високим рівнем самооцінки і внутрішнього контролю, які усвідомлюють рівень своїх домагань. Як правило, відпрацьовують всі щаблі у своїй кар'єрі – зверху до низу. Ретельно контролюється і обмірковується кожен крок. Вони рішучі і готові штурмувати вершину до повної перемоги. Цьому сприяє високий професіоналізм і відмінна технічна оснащеність. У досягненні мети їм не потрібна допомога, краще просто не заважати. Завжди досягають бажаного результату, навіть якщо для цього буде потрібно найняти приватний літак.

Ілюзіонізм. Володіють високим рівнем самооцінки і самоконтролю, але схильні використовувати сприятливі ситуації і вдалі обставини для росту своєї кар'єри. Легко використовують зовнішні ознаки успішності (маскуються під солідних і серйозних чоловіків) для досягнення мети. Легко можуть змінити місце роботи, якщо на новому буде прибутковіше. Прекрасно вміють маніпулювати оточуючими і не прагнуть бути в головних героях, але завжди контролюють «високу хвилю», яка може винести їх на нові щаблі кар'єри. Для людей, які використовують цей спосіб, імідж – головне.

Для Майстра характерна досить висока самооцінка за відсутності домагань. Тут головне – сам процес пізнання, вивчення чогось нового, але досягнення результату вимикає усілякий інтерес. Ці люди цікавляться власне кар'єрою.

Колекціонер володіє високим рівнем домагань за майже повної відсутності самооцінки. Навчається дуже багато і всьому, чому тільки можна. Процес навчання захоплює його повністю, тому практика залишається осторонь. Про кар'єру має дуже туманне уявлення, але начальником бажає бути неодмінно. При цьому його грошові домагання набагато вище реальної вартості його, як фахівця. Втім, якщо ви надасте йому можливість навчатися на різноманітних курсах, «під крилом» розумного наставника, то з нього вийде дуже непоганий фахівець.

Мураха. Самооцінка і домагання на нулі, при цьому може бути прекрасним фахівцем. Не чекайте від нього будь-яких пропозицій, проте всі чітко сформульовані завдання будуть виконані точно і в строк. Якщо він вас влаштовує як працівник, намагайтеся не вантажити його різними повноваженнями і не змушуйте приймати відповідальні рішення. З підвищенням теж не поспішайте – може злякатися і звільнитися. Найдокладніші інструкції, відсутність вибору і своєчасна похвала шефа – все, що йому потрібно.

Для такого способу, як привласнення, характерний високий рівень домагань і самоконтролю за повної відсутності самооцінки. В цьому житті людина, яку можна віднести до «привласнення», сподівається тільки на себе, і кар'єра зростає за рахунок власного самолюбства. Природно не довіряє нікому і намагається контролювати всіх і вся в колективі. Стабільна ситуація – його коник, але як тільки вона виходить з-під контролю, дії стають хаотичними. Може прийняти відповідальне рішення, при цьому переклавши відповідальність за його виконання на плечі підлеглих. Вирішальне значення мають перспективи професійного та кар'єрного росту в компанії [3, с. 178].

Проте, як на думку автора, під час побудови кар'єри та просування по кар'єрних сходах доцільним є врахування рекомендацій щодо таких питань:

1. Вибір професії. Освіта є невід'ємною частиною будь-якої людини. Від отриманої нами освіти буде залежати кар'єра. Тому до вибору професії потрібно підходити усвідомлено. Адже отримана освіта впливає на те, з якими людьми ми спілкуємося, яке положення в суспільстві займаємо, яку модель побудови кар'єри ми виберемо. На все це впливає вибір професії.

2. Постановка мети. Якщо ми хочемо досягти кар'єрного зростання, необхідно правильно сформувати свою мету. Для досягнення мети потрібно розробити детальний план щодо її досягнення:

а) виконувати свою роботу на високому рівні;

б) вміти дипломатично вести спілкування з оточуючими;

в) запропоновувати нові розробки;

г) удосконалювати свої навички як працівника;

д) не залишатися осторонь від громадських справ фірми;

е) брати участь у різних проектах фірми;

є) будувати лояльні відносини з керівництвом.

3. Піар. Під час побудови кар'єри працівнику необхідно пропаритися, для того щоб зарекомендувати себе з кращого боку. Це можна зробити таким чином:

а) створити позитивний імідж;

б) розкрити себе з ділового боку.

4. Все вище і вище, і вище. Будь-яку пропозицію керівництва про переміщення на посаді необхідно сприймати з ентузіазмом. Не тільки вертикальна, але і горизонтальна кар'єра може завдати гарної служби: на новому місці можна отримати додаткові навички і стати фахівцем широкого профілю.

5. Випробування. Чим вище буде підйом по кар'єрних сходах, тим більше буде випробувань. Тут найголовніше не зіпсувати відносини з колишніми колегами. Адже, як відомо, тільки колеги зможуть підтримати ваш позитивний імідж. Не піддаватися на різні провокації з боку недоброзичливців, які будуть прагнути зіпсувати ваш імідж.

6. Критика. Кожного керівника постійно хтось критикує, і фахівцеві потрібно бути готовим до цього. Загалом, критика корисна для розвитку. Керівнику вона допоможе об'єктивно оцінити свої дії. Тому необхідно вести діалоги з людьми, які вас критикують, а не сприймати все в багнети.

7. Персональний менеджмент. Це ефективне використання свого часу на роботі. Найголовніше під час побудові кар'єри – правильно керувати своїм часом. Якщо ми не почнемо планувати свій час, то постійно будемо спізнюватися на роботу.

8. Оптимізація робочого процесу. Тут найголовніше – ведення своїх проектів із урахуванням повного контролю часу. Якщо контролювати час, то ми зможемо виконати в строк будь-яку роботу без утрати часу, що вкрай необхідно під час формування кар'єри.

9. Стресостійкість. Під час побудови кар'єри виникає маса різних стресових ситуацій, які негативно впливають на працівника. Необхідно бути завжди готовим до стресів, коли починаєш будувати кар'єру. Необхідно готувати себе з психологічної точки зору до стресів, тоді буде легше впоратися зі стресами.

10. Виконання роботи. Будь-який працівник намагається виконувати свою роботу ретельно, але тут треба не переборщити. Може статися така ситуація, що ви виконуєте свою роботу блискуче, і вас можуть підвищити у посаді. Але роботодавець просто може не знайти заміну на ваше місце, і це обернеться для вас крахом у кар'єрі. Ви так і залишитесь на своєму місці, добре виконуючи свою роботу. Щоб цього не сталося, не треба ставати незамінним працівником, а просто грамотно ведіть свої робочі справи. Так, щоб роботодавець захотів вас підвищити і відразу знайшов би на ваше місце заміну.

11. Стиль працівника. Для молодого фахівця важливо приділяти увагу не тільки роботі, спілкуванню з колегами та керівництвом. Найголовніше – стежити за модною індустрією. Кар'єрист повинен бути модним та стильним, щоб його можна було виділити з натовпу людей. Якщо ви досягнете висот і будете виглядати безглуздо, то над вами почнуть сміятися підлеглі. Гарний вигляд і впевненість у собі та своїх силах також запорука успіху.

Перспективою подальших наукових досліджень є удосконалення кар'єрного планування в процесі управління діловою кар'єрою молодих фахівців.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішина С. В.

Література: 1. Афанасенко І. В. Стратегії побудови кар'єри як компонент професійної Я-концепції / під ред. І. В. Афанасенко. – СПб. : Изд-во ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2011. – 250 с. 2. Иванов В. Ю. Карьера менеджера как объект исследования и управления / В. Ю. Иванов // Россия: менеджмент в России и за рубежом. – 2010. – № 3. – С. 134–147. 3. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации : учебник / А. Я. Кибанов. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 695 с. 4. Резник С. Д. Управление личной карьерой : учеб. пособие / С. Д. Резник, В. С. Резник. – М. : ЛОГОС, 2005. – 260 с. Поняття «кар'єра» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Вікіпедії. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЕРЖАВНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

УДК 346.244

Кобзар О. Р.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано відмінності між такими формами, як державне комерційне підприємство та акціонерне товариство із 100 %-ю часткою у статутному капіталі. Обґрунтовано, що не виправдане існування такої форми, як державне унітарне комерційне підприємство.*

Ключові слова: *державне комерційне підприємство, акціонерне товариство, державне унітарне комерційне підприємство.*

Аннотация. *Проанализированы различия между такими формами, как государственное коммерческое предприятие и акционерное общество со 100 %-й государственной долей в уставном капитале. Обосновано, что не оправдано существование такой формы, как государственное унитарное коммерческое предприятие.*

Ключевые слова: *государственное коммерческое предприятие, акционерное общество, государственное унитарное коммерческое предприятие.*

Annotation. *The differences between these forms as a commercial enterprise and public joint stock company with 100% state share in the authorized capital. Substantiated that is not justified by the existence of such forms as the state unitary commercial enterprise.*

Keywords: *state business, corporation, state unitary commercial enterprise.*

Актуальність обраної теми дослідження визначається, насамперед, тими змінами, що відбулися в чинному законодавстві у зв'язку з прийняттям Господарського кодексу України та втратою чинності низки нормативно-правових актів, що регулювали діяльність державних підприємств, недостатньою увагою до цієї теми в науковій юридичній літературі, а також істотним практичним значенням правового регулювання діяльності державних підприємств в Україні.

© Кобзар О. Р., 2015

Метою цієї статі є з'ясування, які на сьогодні існують відмінності між такими формами, як державне комерційне підприємство (далі ДП) та акціонерне товариство із 100 % державною часткою в статутному капіталі (далі – державне АТ) та чи виправдане збереження в чинному законодавстві такої форми, як державне унітарне комерційне підприємство.

Окремі аспекти правового становища державних підприємств досліджувалися у працях І. М. Бондаренко, С. Н. Братуся, А. В. Венедиктова, О. М. Вінник, М. Г. Ісакова, О. Р. Кібенко, В. К. Мамутова, Л. В. Винаря, І. М. Любімова, В. С. Щербини та інших авторів, однак комплексних досліджень організаційно-правових форм державного підприємства з господарсько-правових позицій не здійснювалося.

Відповідно до ч. 2 ст. 22 Господарського кодексу України (далі – ГКУ) [1] суб'єктами господарювання державного сектора економіки є суб'єкти, які діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка в статутному фонді яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

Суб'єкти державного сектора економіки можуть створюватися або існувати в досить обмеженій кількості організаційно-правових форм, до яких можна віднести такі [2, с.131; 3, с.162]:

1) державне унітарне комерційне підприємство (діє відповідно до ГКУ [1]);

2) державне унітарне казенне підприємство (діє відповідно до ГКУ [1]);

3) акціонерне товариство (основними законодавчими актами, що регулюють правовий статус форми, є Закон «Про акціонерні товариства» [4]; акціонерне товариство, у свою чергу, може існувати в таких формах, як державна керуюча холдингова компанія і державна холдингова компанія (Закон «Про холдингові компанії в Україні» [5]); національна або державна акціонерна компанія;

4) дочірнє підприємство, засноване на державній або комунальній власності;

5) державне об'єднання (концерн, інші види);

6) інші, крім акціонерного, форми господарських товариств, переважно ТОВ (створювалися у процесі приватизації малих державних підприємств або шляхом заснування спільно з іншими суб'єктами, сьогодні майже не існують) (Закон «Про господарські товариства» [6]).

1. Процедура створення.

Державне унітарне підприємство утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки і входить до сфери його управління (ч.1 ст. 73 ГКУ [1]).

Процедура створення державного АТ є набагато складнішою, до того ж більшість державних АТ виникають у процесі приватизації чи корпоратизації, тобто шляхом перетворення існуючого державного підприємства на АТ. У разі створення нового державного АТ засновником виступає держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном (ч. 1. ст. 9 Закону «Про акціонерне товариство» [4]). Відповідно до ст. 17 Закону «Про приватизацію державного майна» [7] під час перетворення державного підприємства в акціонерне товариство в процесі приватизації його засновником є державний орган приватизації, який діє в межах повноважень, передбачених законодавством. Виникають питання, пов'язані з випуском та державною реєстрацією випуску акцій, присвоєнням акціям міжнародного ідентифікаційного номера, укладенням з депозитарієм цінних паперів договору про обслуговування емісії акцій або з реєстратором іменних цінних паперів договору про ведення реєстру власників іменних цінних паперів тощо (ч. 5 ст. 9 Закону про АТ [4]).

2. Майновий режим. Відповідальність за зобов'язаннями.

Частина 3 ст. 73, ч. 1, 2 ст. 74 ГКУ [1] передбачає, що майно ДП перебуває в державній власності й закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання. Відповідно до ч. 1 ст. 74 ГКУ [1] ДП несе відповідальність за наслідки своєї діяльності всім належним йому на праві господарського відання майном.

Статутний капітал ДП утворюється уповноваженим органом, до сфери управління якого воно належить. Розмір статутного капіталу державного комерційного підприємства встановлюється зазначеним уповноваженим органом. Статутний капітал державного ДП підлягає сплаті до закінчення першого року з дня державної реєстрації такого підприємства. Закон не визначає мінімального розміру для статутного капіталу державного підприємства.

Відповідно до ч. 1 ст. 14 Закону про АТ [4] мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат, виходячи зі ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. Відповідно до ч. 3 ст. 11 Закону про АТ [4] статутний капітал товариства має бути повністю сплачений ще до дати його реєстрації – точніше, до дати затвердження результатів розміщення першого випуску акцій.

Щодо державного підприємства, на відміну від АТ, не встановлено норми, спрямованої на збереження вартості чистих активів.

Щодо АТ існує ціла низка правил та обмежень, спрямована на захист чистих активів товариства від зменшення:

1) АТ не може виплачувати дивіденди, якщо власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю (п. 1 ч. 2 ст. 31 Закону про АТ [4]);

2) АТ не може здійснювати викуп своїх акцій, якщо власний капітал товариства є меншим, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю, або стане меншим внаслідок такого викупу (п. 3 ч. 1 ст. 67 Закону про АТ [4], але для державного АТ таке обмеження не має значення, адже воно не може здійснювати викуп акцій у свого акціонера-держави).

3) Якщо після закінчення другого та кожного наступного фінансового року вартість чистих активів акціонерного товариства виявиться меншою від статутного капіталу, товариство зобов'язане оголосити про зменшення свого статутного капіталу та зареєструвати відповідні зміни до статуту у встановленому порядку. Якщо вартість чистих активів товариства стає меншою від мінімального розміру статутного капіталу, встановленого законом, товариство підлягає ліквідації (ч. 3 ст. 155 Цивільного кодексу України [8]).

Законом про АТ регулюється створення лише резервного фонду. Втім, в АТ, яке випускає тільки прості акції, може не формуватися резервний капітал. Резервний капітал обов'язково формується лише в тих товариствах, які випускають привілейовані акцій (п. 4 ст. 19 Закону про АТ [4]). Але державні АТ не випускають привілейовані акції. Тому для державних АТ формування інших фондів, окрім статутного, не є обов'язковим.

Частина чистого прибутку ДП обов'язково перераховується до державного бюджету (ст. 5 та ч. 1 ст. 11 Закону «Про управління об'єктами державної власності» [9]). Державне АТ також зобов'язане складати фінансовий план (ч. 5 ст. 89 ГКУ [1]) та за підсумками календарного року має спрямувати частину чистого прибутку на виплату дивідендів згідно з порядком, затвердженим Кабінетом Міністрів України (ч. 5 ст. 11 Закону «Про управління об'єктами державної власності» [9]).

Таким чином, із питань складання фінансового плану та виплати дивідендів правове регулювання ДП та державних АТ майже збігається. Відповідно до п. 19 ст. 11 Закону «Про управління об'єктами державної власності» [9] відчуження майна державних підприємств та господарських товариств із корпоративними правами держави понад 25 відсотків їх статутного капіталу в процедурі банкрутства здійснюється відповідно до законодавства з питань приватизації.

Отже, і ДП, і державне АТ несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями належним їм майном, утім, Закон «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» [10] встановлює мораторій на застосування примусової реалізації майна ДП та господарських товариств, у статутних фондах яких частка держави становить не менше 25 відсотків. Під примусовою реалізацією майна підприємств розуміється відчуження об'єктів нерухомого майна та інших основних засобів виробництва

3. Обмеження та особливості господарської діяльності.

Аналіз чинного законодавства дозволяє визначити такі особливості в діяльності державних підприємств:

1) ДП зобов'язане приймати та виконувати доведені до нього в установленому законодавством порядку державні замовлення.

2) ДП не має права безоплатно передавати належне йому майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом.

3) ДП має право відчужувати майнові об'єкти, що належать до основних фондів, лише за попередньою згодою органу, до сфери управління якого воно належить, і лише на конкурентних засадах, якщо інше не встановлено законом.

4) ДП не можуть виступати засновниками суб'єктів господарювання [11].

5) ДП може здійснювати списання з балансу не повністю амортизованих основних фондів, а також проводити прискорену амортизацію основних фондів лише за згодою органу, до сфери управління якого входить.

6) ДП самостійно здійснює заставу майна, за винятком цілісного майнового комплексу підприємства, його структурних підрозділів, будівель і споруд, застава яких здійснюється з дозволу та на умовах, погоджених з органом, уповноваженим управляти відповідним державним майном (ст. 4, 11 Закону «Про заставу» [12]).

7) Декілька ДП можуть бути об'єднані за рішенням власника (уповноваженого ним органу) у державні господарські об'єднання.

8) Державні (комунальні) підприємства за наявності підстав зобов'язані вжити заходів щодо стягнення в порядку регресу збитків із інших суб'єктів господарювання або стягнути збитки з винних працівників підприємства відповідно до вимог законодавства про працю (ст. 228 ГКУ [1]).

Що стосується АТ, то обмеження щодо їх господарської діяльності можна поділити на дві групи:

а) обмеження, що діють стосовно всіх АТ (установлені Законом про АТ [4] – до таких можна віднести спеціальні правила укладення значних правочинів та правочинів із заінтересованістю, передбачені розд. 13 Закону);

б) обмеження, що діють лише щодо державних АТ:

– частина 1 ст. 11 Закону «Про управління об'єктами державної власності» [9] передбачає, що державне АТ, утворене в процесі перетворення державного підприємства, 100 відсотків акцій якого належать державі, не має права безоплатно передавати закріплене за ним майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом. Відчужувати майно, що належить до основних фондів, державне АТ має право лише за попередньою згодою органу, який здійснює управління корпоративними правами держави, і лише на конкурентних засадах, якщо інше не встановлено законом.

– АТ, створене в процесі корпоратизації, всі акції якого перебувають у державній власності, здійснює заставу належного йому майна за погодженням з органом, який здійснює управління корпоративними правами держави в цьому товаристві, у порядку, передбаченому для державних підприємств (ст. 11 Закону «Про заставу» [12]).

4. Органи управління.

Відповідно до ч. 6 ст. 73 ГКУ [1] органом управління державного унітарного підприємства є керівник підприємства, який призначається органом, до сфери управління якого входить підприємство, і є підзвітним цьому органові.

Керівники ДП щокварталу до 25 числа місяця, що настає за звітним періодом, подають органам, уповноваженим управляти відповідним державним майном, звіт про виконання показників, передбачених контрактом. Річний звіт про виконання зазначених показників подається до 15 лютого року, що настає за звітним. Установлені показники та фінансовий план, а також звітність є фактично тими єдиними важелями, які обмежують діяльність керівників державних підприємств. Система корпоративного управління в АТ є набагато складнішою.

Функції загальних зборів у державних АТ виконує державний орган управління. Закон «Про управління об'єктами державної власності» [9] передбачає, що державний орган виконує такі функції безпосередньо, без скликання зборів акціонерів, якщо корпоративні права держави становлять 100 відсотків у статутному капіталі господарської організації (тобто на цьому рівні істотних відмінностей між АТ та ДП немає).

Але в АТ обов'язково створюється наглядова / спостережна рада, а також може бути створений як одноосібний виконавчий орган, так і колегіальний. Передбачено також створення ревізійної комісії. Існування наглядової ради та колегіального виконавчого органу, а також ревізійної комісії робить більш виваженим процес прийняття рішень у товаристві, знімає ризики, пов'язані з одноосібним керівництвом.

5. Банкрутство.

Стаття 96 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [13] встановлює спільні особливості визнання банкрутом щодо ДП та інших підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, тобто й для акціонерних товариств із 100 % державною часткою. Таким чином, у цій сфері відмінності між цими двома організаційними формами відсутні.

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що на сьогодні між організаційними формами ДП та державного АТ усе ще існують відмінності, які стосуються переважно процедури створення, режиму майна / господарської діяльності та питань корпоративного управління. Втім, ті обмеження, які стосувалися можливостей укладення правочинів та здійснення інших операцій із майном цих суб'єктів, є майже однаковими. Тобто форма ДП вже не є унікальною, спрямованою на захист саме державної власності, ті ж функції успішно виконує форма державного АТ.

Утім, порівняно з АТ форма державного підприємства вбачається такою, що не відповідає сучасним вимогам щодо захисту інтересів держави як акціонера – для неї не встановлено правил щодо збереження чистих активів, її виконавчі органи діють без урахування правил здійснення значних правочинів і правочинів із зацікавленістю. Більш того, ті важелі, що застосовуються в корпоративному праві для АТ, для забезпечення ефективного керівництва та усунення ризиків у діяльності організації шляхом формування виваженої та збалансованої системи корпоративного управління в ДП не діють.

Ураховуючи це, вважаємо, що така форма, як ДП, є дійсно застарілою, не відповідає вимогам сучасного ринкового обігу, і немає сенсу в її збереженні на майбутнє. Втім, процедура трансформації ДП в АТ та інші організаційні форми має бути поступовою і завершитися із виконанням програми приватизації державного майна.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Господарський кодекс України : Закон України від 06.11.2014 № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page 2. Пасхавер О. Й. Державний сектор і функції держави в період кризи [Текст] / О. Й. Пасхавер, Л. Т. Верховодова, О. М. Кошик та ін. – К. : Відродження, 2009. – 129 с. 3. Захарченко А. М. Поняття і склад суб'єктів господарювання державного сектора економіки [Електронний ресурс] / А. М. Захарченко // Економіка та право. – 2012. – № 2. – С. 160–166. – Режим доступу : http://www.

nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ 4. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page 5. Про холдингові компанії в Україні : Закон України від 15.03.2006 № 3528-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua /laws/ show/3528-15 6. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12 7. Про приватизацію державного майна : Закон України від 04.03.1992 № 2163-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua /laws /show/2163-12 8. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15 9. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 № 185-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua /laws/ show/185-16 10. Про введення мораторію на примусову реалізацію майна : Закон України від 29.11.2001 № 2864-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2864-14 11. Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств : Декрет Кабінету Міністрів України від 31.12.1992 № 24-92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/24-92 12. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 № 2654-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2654-12 13. Про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 5518-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12

ОТНОШЕНИЕ МОЛОДЕЖИ К БРАКУ

УДК 173-053.81

Ковалева Ю. Ю.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Определены отношение молодежи к браку и ценности семейной жизни, основные мотивы и отношение молодежи к супружеской измене.*

Ключевые слова: *молодежь, брак, брачный возраст, семья.*

Анотація. *Визначено ставлення молоді до шлюбу та цінності сімейного життя, основні мотиви і ставлення молоді до подружньої зради.*

Ключові слова: *молодь, шлюб, шлюбний вік, сім'я.*

Annotation. *This article defines the attitudes toward marriage and the value of family life, the main motives and attitudes toward adultery.*

Keywords: *youth, marriage, age of marriage and family.*

Молодежь – это особая социально-возрастная группа, отличающаяся возрастными рамками и своим статусом в обществе: переход от детства и юности – к социальной ответственности. Некоторыми учеными молодежь понимается как совокупность молодых людей, которым общество предоставляет возможность социального становления, обеспечивая их льготами, но ограничивая в возможности активного участия в определенных сферах жизни социума [2].

Возрастные рамки, позволяющие относить людей к молодежи, различаются в зависимости от конкретной страны. Нижняя возрастная граница молодежи устанавливается между 14 и 16, верхняя – между 25 и 30 годами и старше [2].

Брак – семейный союз мужчины и женщины, порождающий их права и обязанности по отношению друг к другу и к детям [2].

Брачный возраст – это установленный законом минимальный возраст вступления в брак (в Украине 18 лет). В некоторых случаях допускается снижение брачного возраста на 1–2 года. Однако в любом случае брачный возраст не может быть ниже 16 лет [2].

© Ковалева Ю. Ю., 2015

Семья – основанная на браке или кровном родстве малая группа, члены которой связаны общностью быта, взаимной помощью и моральной ответственностью [2].

Молодежь определяет будущее общества, поэтому тенденции и перспективы развития молодежи, изменение особенностей ее самоопределения представляют для общества большой интерес и практическое значение. Особенно важным является отношение молодежи к браку и семье. Крепкая, здоровая семья – залог здорового общества и крепкого государства. Поэтому социум заинтересован в подготовке молодого поколения к созданию семьи. В современном мире особое значение приобретает устойчивость брачно-семейных отношений, так как сегодняшняя жизнь с ее стрессами и экономическими трудностями не способствует стабильности и гармонии в супружеских отношениях. В соответствии с этим вопросы отношения молодежи к браку и семьи в настоящее время является актуальными.

В современном мире у молодежи недостаточно развиты навыки жизненного самоопределения. Вступая в брак, молодежь не обдумывает свое решение настолько серьезно, насколько требует данный вопрос. Исходя из того, необходимо искать пути решения данной проблемы. При этом важным становится ценностный подход. Суть данного подхода заключается в рассмотрении семьи как ценности, осознании реальной достижимости этой ценности в современном мире и предвидении ее дальнейшего распространения в качестве составляющей прогресса [3].

Объектом исследования является молодежь, **предметом –** отношение молодежи к браку.

Сейчас такое время, когда большинство молодежи вступают в брак, не обдумав свое решение настолько серьезно, насколько требует данный вопрос. Многие считают, что получив паспорт, могут считать себя взрослыми и жить по своим правилам и принципам, не зависимо от родителей. Часть молодежи вступает в брак, не достигнув совершеннолетия. Прожив так некоторое время, многие разводятся.

Поэтому необходим поиск иных подходов к раскрытию семейной проблематики. Один из таких – ценностный. Суть его заключается в том, чтобы рассмотреть семью как ценность, выбранную человечеством, осознать реальную достижимость этой ценности уже сегодня и предвидеть ее дальнейшее распространение в качестве составляющей прогресса.

Ценностный подход к семье как к социокультурному явлению осуществим в рамках социологии. Известно, что семья поаспектно включена в рассмотрение многих наук – философии, психологии, этики, демографии. Социология видит семью как особую ценность, и эта ее заинтересованность в исследовании семьи как целого, как системы ставит социологию в особое к ней отношение, так как системное, целостное рассмотрение предполагает интеграцию всех знаний о семье, а не выделение своего аспекта.

Жизнь семьи характеризуется материальными и духовными процессами. Через семью сменяются поколения людей, в ней человек рождается, через нее продолжается род. Семья, ее формы и функции напрямую зависят от общественных отношений в целом, а также от уровня культурного развития общества. Естественно, чем выше культура общества, тем выше культура семьи [1].

Сущность семьи отражается в ее функциях, в структуре и в ролевом поведении ее членов. Важнейшими функциями семьи являются: репродуктивная, хозяйственно-потребительская, воспитательная и воспроизводящая.

Сейчас средняя семья в Украине состоит из 2–3 человек. Этот показатель существенно различается в зависимости от региона. Наличие единственного ребенка характерно для большинства городских семей. Пока этот процесс не остановлен, сохраняется вполне реальная возможность депопуляции населения в ряде регионов страны [3].

Что же является самым главным, чтобы брак стал прочнее и романтичнее? Согласно последним данным, пары, брак которых удался, и супруги стали действительно близки друг другу, вовсе не стремятся проводить вместе все вечера и выходные дни. Они просто бывают вместе в разное время, встречаясь иногда всего на пять минут, но эти встречи приносят радость.

Общеизвестны факты, свидетельствующие о росте количества разводов, глубоком кризисе института семьи и снижении рождаемости. Более того, семейные проблемы увеличивают риск возникновения душевных и физических недугов как у взрослых, так и у детей. Проблемы и напряженность в семьях влияют на всех нас. Трудно оспорить то, что многие беды общества уходят корнями к негативным факторам, порожденным супружескими конфликтами и развалом семей [1].

Так какова же причина ранних браков, как вообще молодежь сегодня относится к браку, готовы ли они создать семью и что считают главным в ее существовании? На многие из этих вопросов можно ответить благодаря проведенному исследованию.

Результаты исследования показали, что молодежь относится к браку не легкомысленно. Из числа опрошенных большинство относится к браку со всей серьезностью, 75 % молодых людей относятся к браку положительно. Большинство парней и девушек предпочитают жениться в возрасте то 20 до 25 лет. Так же было установлено, что любовь – это основная причина заключения брака (это положительный момент исследования).

Было выявлено, что для всех опрошенных парней социальный статус избранницы неважен, а чтобы девушки обратили свое внимание на молодого человека, он должен быть богатым по своему социальному уровню.

Вопрос «Кто главный в семье?» будет очень актуальным в первый год существования молодой семьи (ученые утверждают, что первый кризис семьи связан именно с этим). Так вот, было установлено, что девушки больше склонны к демократии в отношениях, тогда как молодые люди предпочитают обычаи домостроя.

«Кто должен зарабатывать деньги?» – достаточно острый на сегодня вопрос, и в данном случае ответ очевиден.

В целом результаты исследования интересны, познавательны и могут быть использованы как фактический материал при изучении социальных проблем общества на предметах гуманитарного цикла.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Медкова Д. В. Семейные ценности как объект социологического анализа / Д. В. Медкова // Ломоносовские чтения. – 2003. – Т. 2. – С. 110–115. 2. Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://formaslov.ru/. 3. Латыпова Ф. Б. Семейно-брачные установки и ценности современной студенческой молодежи / Ф. Б. Латыпова. – Уфа : Уфим. юрид. ин-т, 2001. – 91 с.

КЛІЄНТСЬКА БАЗА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ НЕМАТЕРІАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКУ

УДК 336.71 – 052:004.65

Ковалевська К. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто визначення поняття «клієнтська база банку», також проаналізовано процес формування клієнтських баз. Розроблено блок-схему залучення потенційних клієнтів, яка дала можливість надати пропозиції щодо виокремлення шляхів формування клієнтської бази банку.*

Ключові слова: *клієнт, потенційний клієнт, стратегічне управління клієнтською базою банку, банківська діяльність, банківський продукт.*

Аннотация. *Рассмотрено определение понятия «клиентская база банка», также проанализирован процесс формирования клиентских баз. Разработана блок-схема привлечения потенциальных клиентов, которая позволилила предоставить предложения относительно выделения путей формирования клиентской базы банка.*

Ключевые слова: *клиент, потенциальный клиент, стратегическое управление клиентской базой банка, банковская деятельность, банковский продукт.*

Annotation. *This article contains the definition of "customer base of the bank", as it analyzes the formation of customer bases. Powered flowchart to prospects, which gave the opportunity to provide suggestions on ways of forming separation of corporate clients.*

Keywords: *clients, potential clients, strategic management of the customer base of the bank, banking, banking product.*

Загострення конкуренції на ринку банківських послуг змушує банки переглянути підходи до обслуговування власних клієнтів. Крім того, досвід їх функціонування вказує на невигідність орієнтації на всю сукупність спожи-

© Ковалевська К. О, 2015

вачів під час розробки та впровадження нових продуктів. Це потребує значних витрат на проведення рекламної кампанії та реалізацію маркетингових заходів і не дає бажаного результату через те, що лише певна частина споживачів, які справді зацікавлені в запропонованій послузі, звертаються на обслуговування до банку.

Окремі теоретичні, методологічні, методичні і практичні аспекти управління клієнтською базою банку знайшли відображення в роботах багатьох закордонних і деяких вітчизняних дослідників, таких як: Д. В. Суров [2], Т. А. Васильєва [1], В. В. Федірко [1], Н. А. Чижов [3], К. О. Цебренко [4].

Метою статті є обґрунтування та розробка теоретичних і методичних підходів щодо підвищення ефективності процесу формування клієнтської бази.

Для досягнення поставленої мети в роботі окреслено такі завдання:

- визначити сутність та обґрунтувати економічний зміст поняття «клієнтська база»;
- розглянути процес формування клієнтської бази банку з метою його уніфікації;
- розробити схему залучення потенційних клієнтів;
- надати пропозиції щодо шляхів формування клієнтської бази банку.

Крім загальновідомих компонентів маркетингових концепцій у банківській сфері – системи управління відносинами з клієнтами та системи управління взаємодією банк-клієнт – в банках повинен бути розроблений комплексний механізм, що не просто об'єднає всі аспекти взаємовідносин банку з власними споживачами, а й дозволить детально проаналізувати та оцінити сукупність наявних клієнтів банку, виявити тенденції змін в їх складі, потребах та поведінці, узгодить існуючі стратегії і методи взаємодії з клієнтами, надасть рекомендації щодо їх упровадження й удосконалення та дозволить реалізувати фундаментальні принципи функціонування клієнтоорієнтованого банку.

Поняття «клієнтська база» слід розуміти не як стихійно сформовану, а як організовану та певним чином впорядковану сукупність існуючих клієнтів банку, що є невід'ємним нематеріальним елементом його ресурсної бази, без якого банк не може існувати та розвиватися, основою досягнення ним стратегічних цілей своєї діяльності.

Необхідно зазначити, що як і саме поняття, процес формування клієнтської бази має бути не хаотичним та випадковим, а осмисленим, цілеспрямованим, впорядкованим, послідовним, відповідати стратегічним орієнтирам і можливостям банку (рис. 1), його концепції розвитку і спеціалізації, враховувати стан зовнішнього середовища, особливо в розрізі обслуговуючого ринку, потреби потенційних клієнтів в банківських послугах, їх запити стосовно підходів до обслуговування в банку.

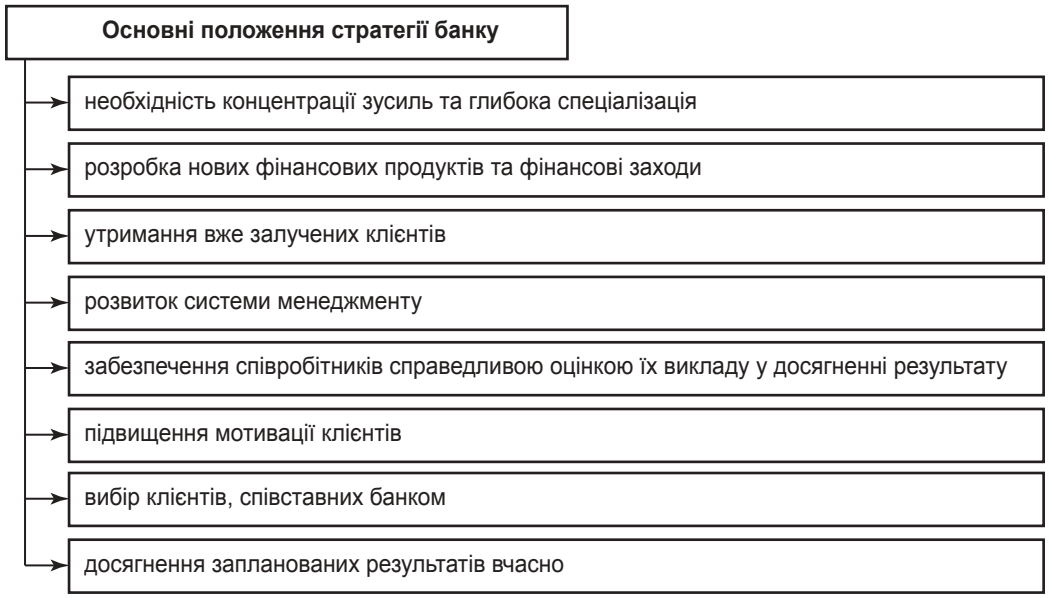

Рис. 1. **Основні положення стратегії банку відносно клієнтської бази банку [2]**

Загалом механізм та інструментарій формування / розвитку клієнтської бази банку можна подати у вигляді схеми, приведеної Васильєвою Т. А та Федірко В.В. (табл. 1) [1].

Робота із залучення до банку нових клієнтів із числа успішно діючих підприємств та / чи організацій визначається клієнтською політикою банку і його можливостями (інформаційними, штатними, фінансовими ресурсами). Утримання старого клієнта, звісно, значно дешевше (за трудовитратами і вартістю), ніж пошук і залучення нового, економічно успішного, потрібного цьому банку. Але якщо постійно лише утримувати свою клієнтську базу, не

залучаючи при цьому нових клієнтів, можна багато що втратити в якості своєї роботи, іміджу банку, та розміру прибутку.

Таблиця 1

Підходи до формування / розвитку клієнтської бази банку

Новостворений банк	**Функціонуючий банк**	
Розробка й реалізація концепції клієнтської бази та клієнтської політики банку, що базується на стратегічних орієнтирах його діяльності та результатах маркетингових досліджень потенційного обслуговуючого ринку	Перетворення клієнтури банку – простої сукупності його споживачів – у певним чином організовану клієнтську базу шляхом сегментації існуючих клієнтів із подальшим управлінням сформованими групами споживачів	Розробка й реалізація програми розвитку клієнтської бази банку з урахуванням стратегічних планів банку, його можливостей, стану потенційних та існуючих клієнтів

Всю роботу з підготовки до залучення і власне залучення клієнтів можна навести у вигляді блок-схеми (рис. 2). Такий варіант дає можливість подати цей процес у порядку технологічних дій. Ця схема дає можливості для складання покрокових посадових інструкцій (карти роботи) менеджера із залучення клієнтів банку.

Рис. 2. **Блок-схема залучення нових клієнтів банку** [3]

Банківські установи занадто формально підходять до процесу структуризації клієнтської бази, використовуючи найпростіші традиційні критерії для розподілу клієнтів за сегментами: для індивідуальних клієнтів – соціальний статус і вік клієнта (банки виділяють сегмент молоді, осіб зрілого віку, пенсіонерів, родин із неповнолітніми дітьми); для корпоративних клієнтів – розмір підприємства, місце його розташування, галузь обслуговування, але наявні традиційні підходи до сегментації споживачів не відзначаються високою ефективністю через те, що не зосереджують увагу на ступені вигідності співпраці банку з тим чи іншим сегментом, та вимагають перегляду. Зазначені кількісні та вікові критерії можуть слугувати лише додатковими, вторинними характеристиками під час групування клієнтів.

Загалом можна виділити три шляхи формування клієнтської бази банку (табл. 2).

Науковим результатом цього дослідження є удосконалення основних теоретичних положень формування комплексної системи управління клієнтською базою, а саме: конкретизовано поняття "система управління клієнт-

ською базою" та визначено Основні положення стратегії банку відносно клієнтської бази банку, досліджено етапи залучення нових клієнтів, запропоновано механізм формування та напрямки розвитку клієнтської бази банку, надано рекомендації щодо управління існуючими сегментами клієнтів. Перспектива подальших наукових досліджень полягає в удосконаленні методичного забезпечення аналізу клієнтської бази банку.

Таблиця 2

Шляхи формування клієнтської бази банку

Шлях	Спрямування	Характеристика
Залучення клієнтів шляхом особистих контактів	розміщення реклами в засобах масової інформації	багаторівневі зв´язки, посилання на минулі продажі, «розділяти й панувати», технологічне лідерство, економія в майбутньому, «нога в дверях», зменшення ризику, повсюдність
	розміщення зовнішньої реклами (щити тощо)	
	виготовлення поліграфічних рекламних матеріалів (буклетів, візиток тощо)	
	різноманітних заходів PR (зв´язків із громадськістю)	
Формування клієнтської бази VIP-клієнтів	70-80 % клієнтської бази мають становити цільові клієнти	забезпечує компанії істотне підвищення рентабельності бізнесу
	формування клієнтської бази має носити системний характер	всі способи залучення й інші форми впливу повинні максимально ефективно діяти саме на цільових клієнтів
Залучення нових клієнтів	проводиться в 7 етапів (рис. 2)	

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Васильєва Т. А. Комплексна система управління клієнтською базою банку bitstream [Електронний ресурс] / Т. А. Васильєва, В. В. Федірко. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/1566/1/Vasilyeva_54.pdf 2. Суров Д. В. Формування клієнтської бази банківських установ України / Д. В. Суров // Молодий вчений. – 2013. – №1 (01). – С. 34–38. 3. Чижов Н.А. Управление клиентской базой банка : практ. пособие. – М. : Альфа-Пресс, 2007. – 284 с. 4. Цебренко К. О. Методичні підходи щодо оцінки структури та стабільності клієнтської бази комерційного ринку / К. О. Цебренко // Актуальні фінансово-економічні проблеми сучасного розвитку України : наук.-техн. конф. – 2011. – С. 23–24.

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ І ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 330.138

Ковальчук А. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто тенденції у формуванні собівартості готової продукції вітчизняних підприємств. Запропоновано шляхи зменшення собівартості готової продукції. Систематизовано фактори, що визначають зміни в собівартості продукції, та визначено етапи їх аналізу.*

Ключові слова: *собівартість, готова продукція, фактори, собівартість продукції, матеріальні витрати, витрати на оплату праці, витрати на соціальний захист, амортизація.*

Аннотация. *Рассмотрены тенденции в формировании себестоимости готовой продукции отечественных предприятий. Предложены пути уменьшения себестоимости готовой продукции. Систематизированы факторы, определяющие изменения в себестоимости продукции, и определены этапы их анализа.*

© Ковальчук А. С., 2015

Ключевые слова: *себестоимость, готовая продукция, факторы, себестоимость продукции, материальные затраты, затраты на оплату труда, расходы на социальную защиту, амортизация.*

Annotation. *Tendencies in shaping the cost of finished products, domestic enterprises. Ways of reducing the production cost. Systematized factors determining changes in production costs and the stages of analysis.*

Keywords: *the cost price, finished goods, factors, production costs, material costs, labor costs, social protection spending, depreciation.*

Функціонування підприємства в умовах ринкової економіки пов'язано з вирішенням проблеми раціонального використання ресурсів, покращенням управління затрат для забезпечення конкурентоспроможності продукції. Одним із пріоритетних показників, який характеризує роботу підприємства, є собівартість. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємства, фінансовий стан суб'єктів господарювання [1].

Аналіз собівартості продукції носить виключно важливий характер. Він дозволяє виявити тенденцію зміни цього показника, вплив різних факторів, виконання плану і на цій основі оцінити роботу підприємства з використання можливостей, виявити резерви зниження собівартості продукції. Це обумовило актуальність обраної теми.

Метою статті є виявлення факторів, які впливають на зміну собівартості готової продукції, та визначення шляхів зниження собівартості продукції на підприємстві.

Головними завданнями аналізу витрат на виробництво продукції є:

1) визначення динаміки показників собівартості і факторів її зміни;

2) вивчення собівартості за статтями і елементами затрат;

3) оцінка собівартості одиниці продукції;

4) оцінка структури і динаміка витрат;

5) виявлення резервів зменшення затрат на виробництво продукції [4].

Джерела інформації, які використовуються для проведення аналізу затрат на виробництво, такі: первинні документи, рахунки бухгалтерського обліку, облікові регістри, фінансова і статистична звітність, інші джерела.

На думку В. Ю. Авдєєва, собівартість продукції – це виражені в грошовій формі витрати на її виробництво і реалізацію. У собівартості продукції як синтетичному показнику відбиваються всі сторони виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства: ступінь використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, якість роботи окремих працівників і керівництва в цілому [4].

Собівартість продукції є одним із основних чинників формування прибутку. Якщо вона підвищилася, то за інших рівних умов розмір прибутку за цей період обов'язково зменшиться за рахунок цього фактора на таку ж величину. Між розмірами величини прибутку і собівартості існує зворотна функціональна залежність. Чим менша собівартість, тим більший прибуток, і навпаки. собівартість є однією з основних частин господарської діяльності і, відповідно, одним із найважливіших елементів цього об'єкта управління. Ось чому так важливо розробити шляхи зменшення собівартості.

На сьогодні проблемі зниження собівартості продукції приділяють увагу багато економістів. Так, А. А Філінков у своїх дослідженнях акцентував увагу на тому, що собівартість продукції на підприємствах різних галузей економіки України постійно зростає [1]. Він виділив основні причини цього явища: зростання цін на сировину і матеріали; зростання вартості палива; збільшення заробітної плати; підвищення тарифів на електроенергію і газ; використання застарілого обладнання та витратних технологій; недосконалість організації праці та низька його продуктивність; невеликі обсяги виготовленої продукції. Розширив теоретичні розробки в цій сфері і А. Д. Леонов. У своїх наукових працях він виокремив і обгрунтував основні напрямки діяльності, що спрямовані на зниження собівартості продукції [2].

Залежно від суттєвого рівня собівартості, конкретних задач, поставлених адміністрацією, аналіз може проводитися одночасно за всіма або за деякими напрямками, охоплювати весь цикл виробництва або окремі його стадії.

Собівартість продукції може обчислюватися двома способами:

1) за економічно однорідними елементами витрат;

2) за статтями калькуляції.

Під час розрахунку собівартості за елементами витрат до її складу включаються такі витрати:

1) матеріальні витрати;

2) витрати на оплату праці;

3) відрахування на соціальні потреби;

4) амортизація основних засобів;

5) інші витрати.

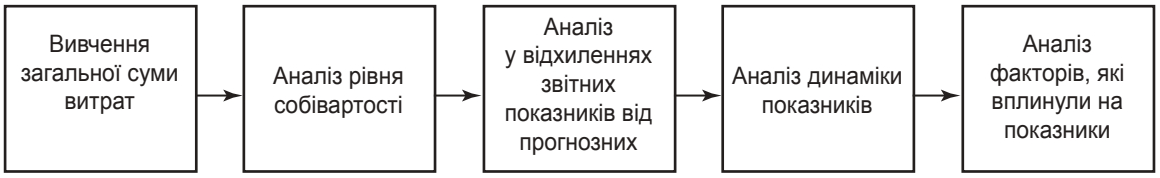

Рис. 1. **Характеристика етапів аналізу [3]**

Собівартість продукції тісно пов'язана з прибутком, адже пошук резервів її зниження допомагає багатьом суб'єктам господарювання уникнути банкрутства і вижити в умовах ринкової економіки [4].

Найбільш узагальнюючим показником собівартості продукції, який виражає її прямий зв'язок із прибутком, є рівень затрат на одну гривню товарної продукції. Рівень витрат на одну гривню товарної продукції розраховується шляхом відношення загальної суми затрат на виробництво товарної продукції до її об'єму.

$$P_B = \frac{\sum_{i=1}^{n} K_i \times C_i}{\sum_{i=1}^{n} K_i \times Ц_i},$$

де P_B – рівень витрат на одну гривню товарної продукції, грн;

C_i – собівартість одиниці товарної продукції, грн;

K_i – кількість виробів у натуральних показниках;

$Ц_i$ – ціна одиниці товарної продукції, грн;

n – кількість виробів i-го виду в натуральних показниках [3].

На загальну суму витрат впливають об'єм виробництва продукції, її структура, зміна постійних і змінних витрат, які, в свою чергу, можуть збільшуватися або зменшуватися за рахунок відпускних цін на продукцію.

Проаналізувавши вплив факторів на зміну собівартості, можна розробити шляхи зменшення собівартості.

Знизити собівартість продукції на підприємствах можна шляхом:

- поліпшення використання природних ресурсів;
- скорочення витрат на обслуговування виробництва;
- зменшення втрат від браку та інших невиробничих витрат;
- введення в дію галузевих та інших факторів (введення і освоєння нових цехів, виробничих одиниць, підготовка і опанування виробництва в діючих об'єднаннях і на підприємствах; інші фактори).

Зниження собівартості продукції є необхідною і важливою умовою прибутковості підприємницької діяльності. Виявлення резервів зниження собівартості має спиратися на вивчення технологічного та організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей та основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків тощо. З ростом обсягу випуску продукції прибуток підприємства збільшується не тільки за рахунок зменшення собівартості, але і внаслідок збільшення кількості продукції, що випускається. Таким чином, чим більше обсяг виробництва, тим за інших рівних умов більше сума одержуваної підприємством прибутку. Планування собівартості продукції на сучасних промислових підприємствах здійснюється ефективно, але все ж є відхилення фактичних результатів від планових. Щоб цього уникнути, економісти підприємств повинні розробляти плани та заходи щодо зниження собівартості виробів, що випускаються, з урахуванням зміни цін, умов ринку, темпу інфляції та інших факторів, які можуть вплинути на виробничий процес [5].

Висновки: Собівартість продукції підприємства є найважливішим узагальнюючим показником економічної ефективності її виробництва. У ній відбиваються всі сторони господарської діяльності: ступінь технологічного оснащення виробництва і опанування технологічних процесів; рівень організації виробництва і праці, ступінь використання виробничих потужностей; економічності використання матеріальних і трудових ресурсів та інші умови і чинники, які характеризують виробничо-господарську діяльність. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємств, і, звичайно ж, їх фінансовий стан.

Зниження собівартості продукції сприяє збільшенню прибутку та підвищенню конкурентоспроможності.

Таким чином, за постійного аналізі та пошуку нових методів і факторів зниження собівартості продукції діяльність промислових підприємств в Україні може вийти на новий ефективний рівень функціонування. Науковим результатом дослідження є уточнення етапів аналізу собівартості готової продукції, а перспективою подальших наукових досліджень – удосконалення методів забезпечення аналізу собівартості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності / Г. В. Савицька. – М. : Нове знання, 2002. – 193 с. 2. Леонов А. Д. Шляхи зниження собівартості продукції промислового підприємства / А. Д. Леонов // Економіст. – 2004. – № 7. – С. 41. 3. Пєтряєва З. Ф. Організація і методика економічного аналізу / З. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2012. – 324 с. 4. Авдєєв В. Ю. Аналіз собівартості продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.audit-it.ru/articles/audit/a104/40720.html. 5. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства / Г. В. Савицька. – 5-е вид., перероб. і допов. – М. : Инфра-М, 2009. – 536 с.

ПЛАНУВАННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 631.162:657.6

Ковальчук А. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність та етапи планування аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Визначено основні завдання та стратегію аудиту фінансових результатів. Запропонований план аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.*

Ключові слова: *аудит, планування аудиту, план аудиту, програма аудиту, стратегія аудиту, аналітичні процедури.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность и этапы планирования аудита финансовых результатов сельскохозяйственных предприятий. Определены основные задачи и стратегия аудита финансовых результатов. Предложен план аудита финансовых результатов сельскохозяйственных предприятий.*

Ключевые слова: *аудит, планирование аудита, план аудита, программа аудита, стратегия аудита, аналитические процедуры.*

Annotation. *The article describes the essence and stages of planning the audit of the financial results of the agricultural enterprise. The main task of the audit strategy and financial results. The proposed audit plan financial performance of farms.*

Keywords: *audit, audit planning, audit plan, audit program, audit strategy, analytical procedures.*

Розвиток ринкових відносин, реорганізація сільськогосподарських підприємств і становлення різних форм власності в аграрному секторі економіки суттєво ускладнюють процеси контролю з боку держави, фінансових установ і потенційних контрагентів суб'єктів господарювання цієї сфери бізнесу. Недостатній рівень розвинутості і гнучкості облікової та бухгалтерської системи порушують питання про інформаційну проблематику і вимагають зміцнення діючого державного і створення інституту незалежного фінансового контролю (аудиту) [3]. Організація мережі аудиторських фірм в Україні покладе початок впровадженню справжніх економічних принципів фінансового контролю, побудованих на договірних, платних і взаємовигідних відносинах між аудиторами і підприємствами, що перевіряються. Все це обумовлює актуальність обраної теми [2].

На сьогодні все більшої актуальності набуває аудит суб'єктів господарювання аграрної сфери, основним видом діяльності яких є сільськогосподарська діяльність. Враховуючи те, що основним критерієм ефективності цієї діяльності є її фінансовий результат, з'являється необхідність в аудиті фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності, здійснення якого неможливе без відповідного планування. Все це обумовлює актуальність цієї теми.

© Баркалова Д. С., 2015

Питання планування аудиторської діяльності досить широко висвітлюється у наукових працях зарубіжних вчених: Е. Аренса, Ф. Дефліза, Г. Дженіка, Дж. Лоббека, В. О'Рейллі, М. Хірша. Серед вітчизняних вчених-економістів, які досліджували це питання, можна виділити М. Т. Білуху, Ф. Ф. Бутинця, Н. І. Дорош, О. А. Петрик та ін. Водночас ще залишається багато невирішених теоретичних питань у галузі аудиту, що й обумовлює актуальність обраної теми.

Метою статті є дослідження найбільш раціональних способів здійснення планування фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності.

Зокрема, Ф. Ф. Бутинець розуміє планування аудиторської діяльності як складний процес, який допомагає аудитору сконцентрувати увагу на найважливіших напрямках перевірки, найкращим чином організувати свою роботу та роботу асистентів, а також дає можливість здійснювати контроль виконання аудиторських процедур у період перевірки з метою вчасного коригування планових завдань. М. Т. Білуха розглядає планування як обов'язковий етап аудиту, який являє собою визначення стратегії і тактики аудиту, об'єму аудиторської перевірки, складання загального плану аудиту, розробку аудиторської програми і конкретних аудиторських процедур [7]. Узагальнюючи наведені поняття, під плануванням слід розуміти процес вироблення головної стратегії, розробку відповідних заходів та процедур, які допоможуть аудитору сконцентрувати увагу на найважливіших напрямках перевірки, можливість здійснення контролю для усунення аудиторського ризику.

Планування аудиту фінансових результатів діяльності є одним із найважливіших організаційних аспектів для якісного та професійного виконання такого аудиту.

Питання планування в аудиті регламентовані та описані в Міжнародному стандарті аудиту (далі – МСА) 300 «Планування аудиту фінансової звітності», згідно з яким планування (Planning) складається із визначення загальної стратегії аудиторської перевірки для розробки плану аудиторської перевірки для зменшення аудиторського ризику до прийнятного низького рівня [8].

Відповідно до вимог та норм МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності» для того щоб визначити загальну стратегію аудиту, необхідно:

– визначити характер завдання, яке встановить його об'єм (облікові стандарти та концептуальна основа складання фінансової звітності, що застосовуються підприємством, місця розташування підрозділів суб'єкта господарювання та інші специфічні вимоги);

– встановити найважливіші фактори, які визначать головні напрямки роботи аудиторської групи з виконання завдання (визначити існуючі рівні суттєвості, попередньо визначити об'єкти обліку з високими ризиками суттєвих викривлень, ідентифікувати суттєві складові та залишки на рахунках обліку, прослідкувати останні події у суб'єкта господарювання та в галузі в цілому);

– уточнити цілі надання підсумкових документів і на основі цього визначити час виконання завдання з аудиту та характеристики необхідного інформування (кінцевий термін надання звіту аудитора, ключові дати інформування найвищого управлінського персоналу клієнта – замовника) [8].

Визначивши завдання, які необхідно виконати для формування загальної стратегії аудиту, можна визначити таку послідовність виконання робіт під час планування аудиту фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності:

1) вивчення бізнесу клієнта;

2) оцінка системи бухгалтерського обліку сільськогосподарської діяльності та системи внутрішнього контролю клієнта;

3) визначення характеру, термінів і ресурсів для виконання завдання з аудиту [5].

Проте визначення стратегії аудиту відображає лише загальні підходи до планування аудиту і не враховує особливості під час здійснення планування аудиту фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності.

Для формування внутрішніх стандартів аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств необхідно визначити мету, об'єкти, методичні прийоми, форми та інформаційні джерела аудиту. Запропонована концептуальна модель (рис. 1) може бути використана під час розробки внутрішніх стандартів аудиту та надає можливість обґрунтовано здійснювати планування та програмувати організаційний, методичний та завершальний етапи процесу виконання аудиту фінансових результатів [4].

Опираючись на цю концептуальну модель, під час безпосереднього виконання аудиту фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності план аудиту може змінюватися. У зв'язку з цим доцільно під час планування такого аудиту розподіляти планування на основні етапи: попереднє планування аудиту, розробка та формування плану аудиту, розробка та формування програми аудиту.

Перед початком виконання аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств на основі плану аудиту (робіт) складається програма аудиту (перевірки). Програма складається керівником аудиторської групи та включає в себе: мету аудиту, основні об'єкти аудиту, характер та методи аудиту (вибірковий, суцільний,

документальний, фактичний), виконавців аудиту, розподіл та закріплення обов'язків між ними, порядок і форму документування результатів аудиту [7].

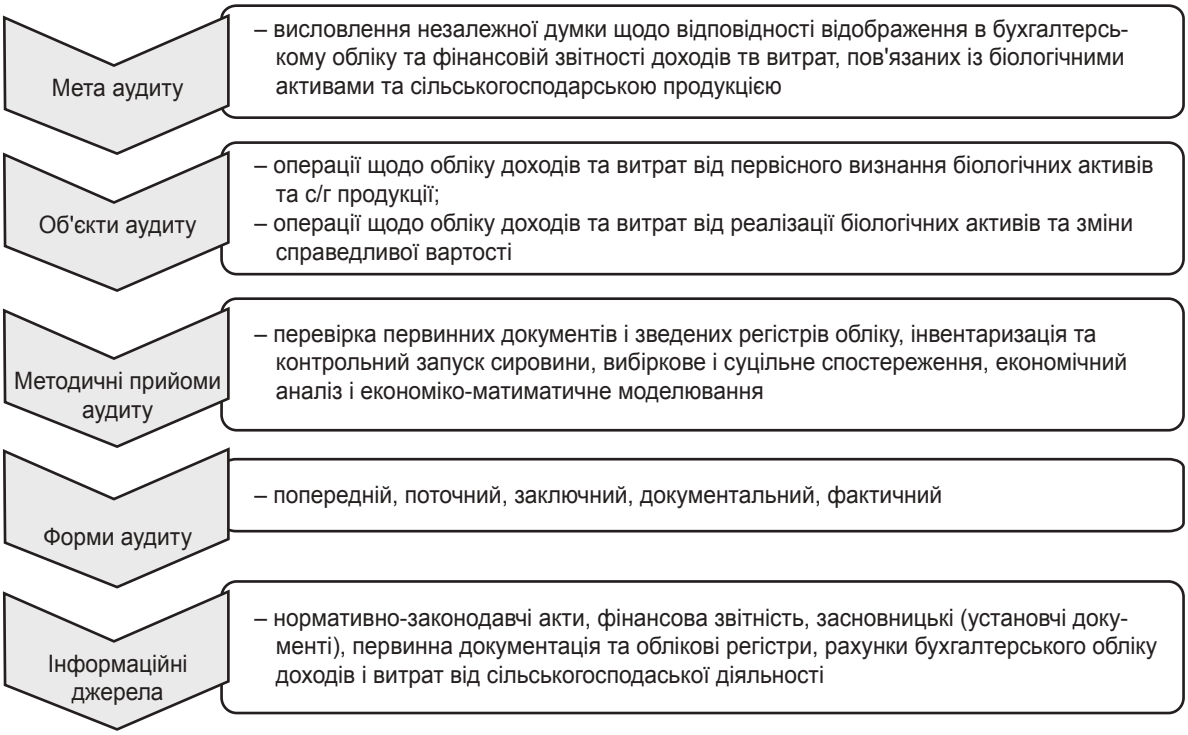

Рис. 1. **Концептуальна модель аудиту фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності**

В аграрних підприємствах різних організаційно-правових форм господарювання виконання завдання з аудиту фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності доцільно здійснювати аудиторською групою. Кількісний та якісний склад аудиторської групи, в першу чергу, залежать від термінів виконання завдання з аудиту, об'єму облікових даних, які піддаються перевірці, та специфіки сільськогосподарської діяльності суб'єкта господарювання. Під час проведення аудиту регулювання діяльності аудиторської групи може здійснюватися шляхом дотримання календарного плану виконання завдання, робочих програм з аудиту та інших організаційно-розпорядчих документів. Але слід зазначити, що процес виконання завдання з аудиту фінансових результатів від сільськогосподарської діяльності також вимагає відповідного високоякісного управління. Тому для аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств буде доцільно включити в план аудиту такі пункти: аудит довгострокових біологічних активів, аудит поточних біологічних активів [6].

Аналітичні процедури під час аудиту фінансових результатів мають включати в себе:

1. Розрахунок суттєвості, попередні аналітичні процедури, оцінку ризиків, безперервності діяльності та системи бухгалтерського обліку і внутрішньогосподарського контролю фінансового результату від сільськогосподарської діяльності;

2. Перерахунок справедливої вартості, перевірку первинних документів з первісного визнання, вибіркову перевірку (інвентаризацію) фактичної наявності біологічних активів та сільськогосподарської продукції;

3. Вибіркову перевірку повноти виписки рахунків-фактур на реалізацію сільськогосподарської продукції та біологічних активів;

4. Вибіркову перевірку первинних документів щодо витрат на біологічні перетворення та результатів інвентаризації незавершеного виробництва. Аналітичне порівняння фактично понесених витрат із нормативними показниками, перевірку та вибірковий перерахунок собівартості по видах сільськогосподарської продукції та біологічних активів;

5. Перевірку правильності розрахунку та вибірковий повторний перерахунок справедливої вартості по видах біологічних активів на дату балансу та попередню звітну дату. Перевірку правильності відображення в обліку змін справедливої вартості;

6. Перевірку фінансової звітності на арифметичну точність, взаємозв'язок та узгодження показників щодо сільськогосподарської діяльності [6].

Отже, планування аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств являє собою визначення загальної стратегії цього напрямку аудиту для розробки відповідного плану та програми аудиту з метою вибору відповідних аналітичних процедур для зменшення аудиторського ризику до прийнятного низького рівня.

Розробляючи найбільш оптимальний та обгрунтований варіант плану аудиту і відповідної деталізованої програми аудиту, необхідно використовувати концептуальну основу аудиту фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. Це дозволить більш раціонально використовувати часовий ресурс та підвищити якість виконаної роботи кожного члена аудиторської групи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кожушко О. В.

Література: 1. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3125-12 2. Костюк Г. И. Проверка бухгалтерской отчетности аудитором / Г. И. Костюк // Бухгалтерский учет. – 2003. – № 4. – С. 49–58. 3. Сулейманова Е. Р. Методичні аспекти аудиту фінансових результатів та щляхи його вдосконалення / Е. Р. Сулейманова // Управління розвитком. – 2011. – № 2(99). – С. 94–96. 4. Халченко К. В. Сучасні проблеми аудиту фінансової звітності підприємства [Електронний ресурс] / К. В. Халченко. – Режим доступу : http://uabs.edu.ua/images/stories/graduate_docs/1315_st.pdf 5. Янчева Л. М. Аудит : навч. посіб. / Л. М. Янчева [та ін.]. – К. : Знання, 2009. – 335 с. 6. Алборов Р. А. Аудит в организациях промышленности, торговли и АПК / Р. А. Алборов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Дело и сервис, 2003. – 464 с. 7. Білуха Н. Г. Аудит : підручник / Н. Г. Білуха. – К. : Знання, 2000. – 769 с. 8. Міжнародний стандарт аудиту 300 «Планування аудиту фінансової звітності», виданий Міжнародною федерацією бухгалтерів і Аудиторською палатою України (видання 2010 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.apu.com.ua/files/temp/Ukr-block_T1-2010.pdf

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ БАНКІВ-АГЕНТІВ ФГВФО НА ЕТАПІ ЗАЛУЧЕННЯ КЛІЄНТСЬКОЇ БАЗИ ТА ЗБІЛЬШЕННЯ РОЗМІРУ ПАСИВІВ

УДК 336.717.32

Козлова О. А.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто механізм страхування вкладів населення в Україні, досліджено систему роботи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та напрями його співпраці з банками-партнерами. Визначено позитивні аспекти для банківської системи та окремого банку на етапі виплат відшкодувань Фонду.*

Ключові слова: *Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, банк-агент, виплата відшкодувань, проблемний банк, тимчасова адміністрація, ресурсна база, вкладник.*

Аннотация. *Рассмотрен механизм страхования вкладов населения в Украине, исследована система работы Фонда гарантирования вкладов физических лиц и направления его сотрудничества с банками-партнерами. Определены положительные аспекты для банковской системы и отдельных банков на этапе выплат возмещений Фонда.*

Ключевые слова: *Фонд гарантирования вкладов физических лиц, банк-агент, выплата возмещений, проблемный банк, временная администрация, ресурсная база, вкладчик.*

© Козлова О. А., 2015

Annotation. *Insurance of holdings of population considered in Ukraine, investigational system of work of Fund of guaranteeing of holdings of physical persons and his collaboration with bank–partners is considered. Positive aspects are certain for the banking system and separate bank in relation to payments of compensations Fund are determined.*

Keywords: *Deposit Guarantee Fund of individuals, the Agent Bank, the payment of indemnities, troubled banks interim administration, resource base, the investor.*

В умовах фінансової нестабільності у розвинених країнах світу для механізму гарантування вкладів застосовується страхування депозитів, що створює гарантії вкладникам у випадку банкрутства банків та підвищує ступінь довіри до банківської системи.

Протягом останніх років у багатьох країнах світу було створено офіційні системи страхування депозитів. І хоча концепція страхування досить очевидна, проекти страхування депозитів на практиці бувають достатньо складними та суттєво різняться між собою. Таким чином, страхування депозитів зумовлене, по-перше, потребою в захисті фінансових інтересів вкладників, а по-друге, необхідністю усунення ризику системної банківської кризи. Ці заходи повинні забезпечити довіру до банківської системи (особливо в країнах, що розвиваються) та попередити панічне вилучення депозитів вкладниками або інші операції, що загрожують стабільності фінансово-кредитної системи в цілому.

Основним завданням ФГВФО є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків із ринку. Аналіз функцій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб дозволить не лише глибше зрозуміти його призначення та зміст діяльності, а й виявити невирішені проблеми правового регулювання його діяльності, розробити пропозиції та визначити напрями удосконалення управлінської діяльності, а також подальшого реформування як з організаційної, так і змістовної точок зору.

На сьогодні для України залишаються проблемними питання стосовно формування організаційного та функціонального механізму системи гарантування вкладів, його взаємодія з урядовими органами та суб'єктами фінансового ринку

В Україні останнім часом з'явилися публікації, які здебільшого стосуються окремих питань гарантування вкладів і страхування депозитів.

Певні аспекти висвітлено у працях і публікаціях М. Данілюк, А. Жихарєва, О. Іщенка, І. Кичка, Л. Конопатської, О. Криклій, В. Крилової, А. Маглаперідзе, Ф. Мамілової, В. Матрохіна, О. Орлюк та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених цій проблемі, сучасний стан економічного розвитку вимагає нових підходів до системи гарантування вкладів.

З початку 2014 року НБУ визнав неплатоспроможними вже десять банків. Останнім із них став АвтоКразбанк – невелика фінустанова, яка посідає 91-шу сходинку в рейтингу НБУ. Тимчасова адміністрація в неї зайшла в кінці травня.

Загалом на сьогодні ТА працює в 17 українських банках, а за свою історію Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) ліквідував 27 банків [7].

Банки, у яких на цей момент діє ТА, що знаходяться на стадії ліквідації, та банки, по яких фонд здійснює виплати, наведено у табл. 1.

Тимчасовий адміністратор вибирає зовнішню фінустанову зі списку банків-агентів, орієнтуючись на масштаби філіальної мережі. Але не завжди кількість відділень відіграє вирішальну роль. Наприклад, виплати двох великих проблемних банків – банк «Форум» і Брокбізнесбанк, Фонд доручив здійснювати націоналізованому Укргазбанку, мережа якого нараховує 217 відділень. Водночас УкрСиббанк, у якого близько 490 відділень, розраховується з клієнтами невеликого Реал Банку.

Вибір саме Укргазбанку в ролі партнера для виплат за зобов'язаннями проблемних фінустанов, сумарна клієнтська база яких налічує понад 1 млн осіб, у Фонді пояснили, що у Укргазбанку достатня мережа та операційні можливості, для того щоб провести виплати.

На думку учасників ринку, найбільші банки дісталися Укргазбанку через його державний статус.

Банки фінансово зацікавлені ставати агентами фонду, оскільки вони отримують можливість наростити базу клієнтів за рахунок вкладників проблемних банків. «Одноразово банк отримує додатково велику клієнтську базу. Якщо активно працювати з вкладниками і пропонувати їм додаткові послуги, можна суттєво збільшити кількість клієнтів і наростити ресурсну базу. У першу чергу, залишаються клієнти, які використовують поточні рахунки в повсякденному житті. А от більшість вкладників або переводять свої кошти на поточні рахунки, або, остерігаючись чергової кризи, на кілька років виходять із банківської системи.

Клієнти проблемних банків змушені отримувати свої кошти через фінустанови, визначені Фондом.

Процедуру вибору такого банку-партнера на стадії роботи тимчасової адміністрації чітко не прописано. Виплати на цьому етапі може проводити будь-яка фінансова установа, яка, на думку тимчасового адміністратора,

впорається з подібним завданням. Щоправда, партнерську фінустанову часто вибирають зі списку банків, які є агентами ФГВФО для виплати компенсацій у разі ліквідації фінустанов.

Таблиця 1

Проблемні вітчизняні банки станом на 13.09.2014

Банки, в яких введено ТА та які є на стадії ліквідації	Банки, по яких Фонд здійснював виплати
ПАТ «КБ «АКТИВ–БАНК» ПАТ "ТЕРРА БАНК" ПАТ "КБ "УФС" АТ "БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА" АТ "ЄВРОГАЗБАНК" АТ "ФІНРОСТБАНК" ПАТ "СТАРОКИЇВСЬКИЙ БАНК" ПАТ «АКБ Банк» ПАТ "Західінкомбанк" ПАТ «КБ «ПІВДЕНКОМБАНК» ПАТ "КБ "ПРОМЕКОНОМБАНК" ПАТ КБ «ІНТЕРБАНК» ПАТ "БАНК ФОРУМ" АТ БАНК "МЕРКУРІЙ" АТ "БРОКБІЗНЕСБАНК" ПАТ "РЕАЛ БАНК" ПАТ "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ДАНІЄЛЬ" АТ "БАНК "ТАВРИКА" АТ "ЕРДЕ БАНК" ПАТ «АКБ «БАЗИС» ПАТ «Інноваційно-промисловий банк» ПАТ «Банк «Столиця» ПАТ «КБ «СОЦКОМ БАНК» ПАТ «КБ «Володимирський»	ТОВ «Діалогбанк» ПАТ АБ "Синтез" ПАТ "ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК" ВАТ КБ "Іпобанк" ВАТ "Селянський комерційний банк "Дністер" АТ Банк "БІГ Енергія" АКБ "Трансбанк" ТОВ КБ "АРМА" ТОВ "Український промисловий банк" КБ "Українська фінансова група" АКБ "Східно-Європейський банк" АБ "Банк регіонального розвитку" ВАТ "АКБ "Національний стандарт" АКБ "Європейський" ВАТ АКБ "Одеса–Банк" ВАТ КБ "Причорномор'я" ВАТ "Європейський банк розвитку та заощаджень" ТОВ "Київський універсальний банк" АКБ "Інтерконтинентбанк" ВАТ АКБ "Гарант" АКБ "Прем'єрбанк" АБ "АЛЛОНЖ" АКБ "Росток Банк" АТ "Наш Банк" АКБ "ОЛБанк" АК АПБ "Україна" КАБ "Слов'янський"

А ось уже банки-агенти проходять відбір з боку фонду. Такі фінустанови вибирають за результатами щорічного тендера ФГВФО, який проводиться відповідно до вимог, прописаних у «Положенні про порядок визначення банків-агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб»

Подати заявку на участь у тендері можуть банки з I і II групи за класифікацією НБУ. Щоб стати агентом, банк, у першу чергу, повинен бути фінансово «здоровим», не мати заборгованості перед фондом і виконувати всі економічні вимоги НБУ [3].

Фінустанови, які пройшли такий тендер, змушені щороку подавати документи на повторний розгляд. Повний список банків-агентів не публікується. Нижче наведено перелік банків, які на нинішньому етапі здійснюють виплати (табл. 2).

Таблиця 2

Банки, які здійснюють виплати неплатоспроможних фінансових установ

Неплатоспроможний банк	Банк, через який здійснюються виплати
Таврика	Райффайзен Банк Аваль
Ерде Банк	«Хрещатик»
Даніель	«Хрещатик»
АКБ Базис	Райффайзен Банк Аваль
Володимирський	«Хрещатик», Імексбанк
Столиця	«Хрещатик»
Брокбізнесбанк	Укргазбанк
Реал Банк	УкрСиббанк
Форум	Укргазбанк
Меркурій	Фідобанк

За підрахунками учасників ринку, в банк-агент переходить близько 25–30% клієнтів проблемних банків. Враховуючи, що загальна сума виплат ФГВФО через банки-агенти станом на 1 травня 2014 склала 4,89 млрд грн, за

рахунок проведення виплат банки-агенти збільшили свій пасивний портфель близько на 1,6 млрд грн. У табл. 3 наведено статистику виплат вкладникам гарантованих сум відшкодувань.

Таблиця 3

Статистика виплат вкладникам гарантованих сум відшкодувань

Показники	Виплати вкладникам, які вже завершені	Дані станом на 01.07.2014 про відшкодування, що здійснюються Фондом	Виплати відшкодувань протягом січня – червня 2014 року	у т.ч. по кварталах		Виплати відшкодувань протягом 2013 року
				I кв.	II кв.	
Кількість банків, по яких здійснюються / здійснювались виплати	27	12	17	11	12	24
Кількість вкладників, які отримали відшкодування	351 312	85 233	49 802	101	49701	19 064
Сума відшкодування, млн грн	4 154,0	4 892,7	3 204,9	4,5	3200,4	1 185,5

Крім того, вибір Фондом банку-агента покращує імідж останнього. Таким чином, «обраний» банк отримує підтвердження своєї надійності від держструктури. Ця перевага часто потім використовується в маркетингових кампаніях фінустанов.

Тобто, як бачимо, система Фонду гарантування вкладів фізичних осіб стимулює розвиток фінансових установ, що входять до складу фонду та отримують право на виплати відшкодувань. На час дії виплат з Фонду також зазвичай використовуються нові депозитні програми, які можуть втримати вкладників у тому банку, який є агентом ФГВФО [5].

Але прямої залежності між вибором Фонду та надійністю банку немає. У червні 2013 року банком-агентом ФГВФО на 2013–2014 роки став Брокбізнесбанк. Свого часу банком-агентом був і Родовід Банк. Тобто виплата відшкодувань Фонду дозволяє залучити значні фінансові ресурси та підвищити ліквідність банку лише на певний проміжок часу, після закінчення якого необхідно вдаватися до нових методів управління ліквідністю та утриманням існуючої ресурсної бази.

Схеми гарантування вкладів мають як позитивні, так і негативні наслідки для забезпечення стабільності банківської системи. Останні значною мірою зумовлюються існуванням інформаційної асиметрії у відносинах вкладників та банків, що проявляється в проблемах морального ризику та несприятливого вибору. Мають бути встановлені однакові для всіх банківських установ вимоги щодо участі у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб. Найбільш доцільним є перехід до ризик-орієнтованої системи нарахування регулярних внесків банків-учасників до Фонду. Схема гарантування вкладів може бути недієвою, якщо не буде забезпечено ефективних механізмів запобігання банкрутств банків. Подальші дослідження в цьому напрямі доцільно зосередити на обґрунтуванні системи показників для побудови ризик-орієнтованої системи нарахування регулярних внесків до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Колодізєв О. М.

Література: 1. Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб 20.09.2001 № 2740-III (зі змін. і допов.) // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 42. – Ст. 1882. 2. Аржевітін С. Чому і як слід реформувати систему гарантування вкладів / С. Аржевітін // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 11. – С. 3–7. 3. Волосович С. В. Співвідношення між страхуванням, гарантуванням і захистом депозитів / С. В. Волосович // Банківські технології. – 2013. – № 1. – С. 89–96. 4. Козьменко С. Реформа національної системи гарантування вкладів: ключові положення та перспективи розвитку / С. Козьменко, І. Школьник, Т. Савченко // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 6. – С. 14–21. 5. Огієнко В. І. Система гарантування депозитів фізичних осіб в Україні : автореф. дис. … канд. екон. наук : спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / В. І. Огієнко. – Львів, 2013. – 19 с. 6. Скоморович І. Г. Місце Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у забезпеченні стабільності грошово–кредитної системи України / І. Г. Скоморович // Економіка і регіон (ПолтНТУ). – 2013. – № 1 (20). – С. 165–167. 7. Офіційний сайт ФГВФО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fg.gov.ua/

РАННИЕ БРАКИ – ЗА ИЛИ ПРОТИВ?

УДК 173.1

Колесник В. А.

Студент 2 курса

факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Показано отношение разных социальных групп к раннему браку в зависимости от их возраста и национальности. Констатировано, что ранние браки, действительно, потеряли свою массовость, и молодежь на данном этапе развития общества более осмысленно относится к вступлению в брак, а также, что ментальное воспитание, национальность и традиции влияют на то, насколько рано человек вступает в брак.*

Ключевые слова: *социальные группы, брак, ментальное воспитание.*

Анотація. *Показано ставлення різних соціальних груп до раннього шлюбу залежно від їх віку та національності. Констатовано, що ранні шлюби, дійсно, втратили свою масовість, і молодь на даному етапі розвитку суспільства більш обмірковано ставиться до вступу в шлюб, а також, що метальне виховання, національність і традиції впливають на те, наскільки рано людина вступає до шлюбу.*

Ключові слова: *соціальні групи, шлюб, ментальне виховання.*

Annotation. *In the article attitude of different task forces is shown toward early marriage depending on their age and nationality. Established, that early marriages really lost the mass character and young people on this stage of development of society more intelligently behaves to entering into marriage, and also, that mental education, nationality and traditions, influence on that, as far as early a man enters into marriage.*

Keywords: *social groups, marriage, mental training.*

Еще недавно в Украине господствовала многопоколенная патриархальная семья с традиционными моральными устоями. В настоящее время в нашей стране количество браков лишь немногим уступает количеству разводов. Причины видятся в разрушении семьи как ячейки общества. Однако семья как один из базовых социальных институтов сохраняет свою значимость, оставаясь важнейшей основой общества [3].

Гармоничная, благополучная семья – это та необходимая среда, где человек ощущает уникальность своего бытия, это основа для развития физически и психически здорового ребенка. Ведь самое главное, что делает людей счастливыми – любовь и здоровье близких и благополучие детей. Однако в практике общественных отношений в современной Украине наблюдается глубокий кризис института семьи. Важнейшим условием благополучного развития нашего общества остается формирование и сохранение приоритета нравственных, семейных ценностей, а необходимым условием изменения демографической ситуации является возрождение духовности, прежде всего в семейно-брачных отношениях. Согласно статистике специализированного отдела ЗАГС по регистрации браков за последние пять лет число браков с несовершеннолетними стабильно – ежегодно вступают в брак около 27000 пар (из них ранних браков – в среднем 15 %).

Согласно статистическим данным, чем моложе супруги, заключившие брачный союз, тем больше шансов у этого брака на распад. Почему так происходит?

Семья на сегодняшний день – это точка пересечения всех социальных явлений, происходящих в нашем обществе, его своеобразный портрет, отражение процессов, происходящих в нем, симбиоз воздействий всех факторов. В Украине за последние годы резко вырос показатель, характеризующий соотношение числа регистрируемых браков и их расторжений. Если в 1990 году на 100 браков приходилось 43 развода, то уже в 2005 году их число выросло до 63,5. По статистике практически 13–15 % от общего количества браков – ранние. Ранним считают брак, заключенный до наступления брачного возраста (в Украине 18 лет) по специальному разрешению административных органов. Интересно, что зачастую браки, заключенные и в 18–20 лет, тоже считаются ранними. Так что, возможно, именно с точки зрения психологической, а не юридической, не стоит привязываться в этом вопросе к конкретному возрасту. Можно сделать вывод, что молодые не спешат вступать в брак до наступления совершеннолетия, а главная причина заключения брака в этом возрасте – ожидание ребенка. В настоящее время многие молодые люди вступают в брак после получения профессионального образования, а заключив брак, не торопятся обзавестись детьми, предпочитая заниматься карьерой, чтобы обеспечить семье и будущему ребенку материальное благополучие.

Что же случилось сейчас, и почему ранние браки, статистика которых неутешительна, сегодня не приветствуются ни родителями, ни психологами?

© Колесник В. А., 2015

В ходе исследования было выделено несколько основных понятий. А именно: «ранний брак», «семья», «ЗАГС», «свадьба».

Ранний брак – это брак, заключенный молодыми людьми, не достигшими законодательного возраста. Также ранними называют браки, которые, по общественному мнению, заключены раньше стандартного возраста, т. е. в 18–20 лет. Но существует также и психологический аспект данного определения, не привязанный к конкретному возрасту: это когда молодые люди вступают в брак психологически неподготовленными и не понимают, что и зачем они делают [2].

Семья – это сообщество, основанное на браке супругов (отца, матери) и их холостых детей (собственных и усыновленных), связанных духовно, общностью быта и взаимной моральной ответственностью. Семья создается на основе брака, кровного родства, усыновления, а также на других основаниях, не запрещенных законом и таких, которые не противоречат моральным основам общества [5].

ЗАГС (Отделы за́писей а́ктов граждан́ского состоя́ния) – орган исполнительной власти в Украине и ряде иных государств, регистрирующий факты рождения, установления отцовства, усыновления (удочерения), заключения брака, расторжения брака, смерти и перемены имени [5].

Сва́дьба – обряды, сопровождающие заключение брака. У многих народов свадьба включает ритуализованный переезд невесты из дома родителей в дом жениха, обмен подарками, пир и т. д. [5].

Проблематика этого вопроса достаточно остро поставлена перед современным обществом. Ведь во многих странах до сих пор считается нормальным то, что девушка выходит замуж в 19 и раньше, прослеживается и вмешательство родителей непосредственно в жизнь своего ребенка. В Украине, как и во всем мире, эта проблема интересует и психологов, и социологов. В своем анкетном задании была осуществлена попытка приблизиться к социологам, которые уже занимаются этим вопросом [1]. Основной проблемой, на мой взгляд, являются именно причины заключения ранних браков. В ходе анкетирования попробуем выяснить, насколько современная молодежь и взрослые люди лояльны в своих взглядах. Для обработки и систематизации данных четко определим группы людей по возрасту, полу и национальности, для того чтобы удобнее было прослеживать отношение разных ячеек общества к рассматриваемому вопросу. Ведь, наверное, каждый может вспомнить, как его родители говорили: «Не торопись жениться», «Не спеши выходить замуж».

Аргументами подобных утверждений выступают, чаще всего, неоконченное образование, отсутствие стабильной заработной платы, жилья и т.п. Проблема ранних браков очень актуальна. Кто-то слушает родительские советы и предпочитает сначала встать на ноги, а кто-то, наоборот, действует вопреки их мнению. Так в чем же, собственно, состоит проблема ранних браков? Попробуем выяснить.

Также важно отметить, что объектом исследования являются люди в возрасте от 18 до 45 лет с учетом их национальности и пола.

В свою очередь, предмет – это отношение объектов исследования к браку, построению семьи; взаимоотношения, которые должны быть в семье. Рассмотрим взгляды не только молодого, но и старшего поколения.

Целью исследования является определение отношения к ранним бракам, попытка проследить взаимосвязь между поколениями, их отношение к современному семейному быту. И самая главная цель – увидеть насколько изменились взгляды людей на протяжении недлительного периода времени, насколько поменялось отношение к будущему и что является приоритетными областями в жизни молодых людей.

Было опрошено 25 респондентов в возрасте от 18 до 45 лет, разных национальностей. Основные задачи исследования:

- оценка брачных отношений;
- степень готовности вступления в брак молодежи;
- последствия ранних браков;
- причины распада раннего брака.

В ходе социологического исследования были выделены следующие гипотезы: 1) Ранние браки не приветствуются старшим поколением; 2) На протяжении нескольких последних десятилетий ранние браки потеряли свой массовый характер (молодежь меняет свои взгляды на жизнь и будущее); 3) На то, насколько рано человек связывает себя узами брака, влияет его национальность, менталитет и традиции его народа.

В ходе исследования было выделено несколько групп респондентов, а именно – по возрасту, по национальности и по семейному положению. Гистограмма респондентов по возрасту представлена на рис. 1.

Если говорить о семейном положении, то наблюдаем следующую картину (рис. 2).

Старшее поколение ответило, что ранний брак – это возраст до 18 лет. Респонденты же от 19 и до 27 лет считают, что ранний брак – это от 23 до 26 лет. Таким образом, получается, что брак сейчас не является важнейшим аспектом в жизни, и нынешняя молодежь достаточно скептически относится к серьезным отношениям и регистрации своих отношений. Что и подтверждает гипотезу о том, что в настоящее время брак не является основной це-

лью молодых людей. А это уже говорит о современном мышлении и, к сожалению, о разрушении традиционных ячеек общества.

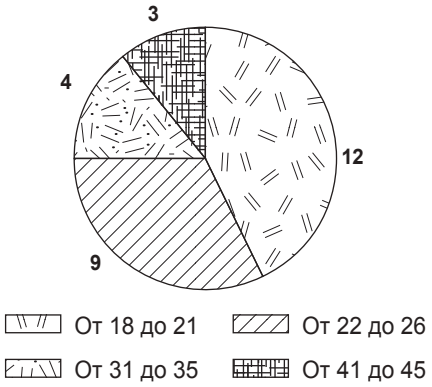

Рис. 1. **Возраст респондентов**

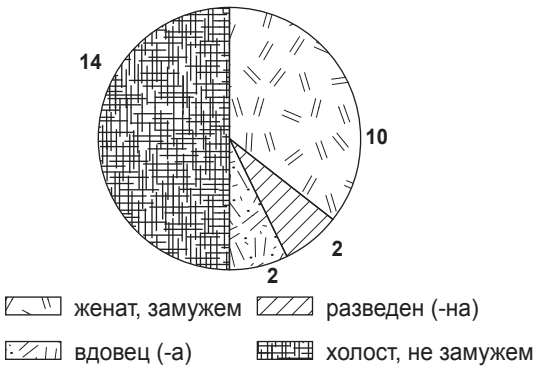

Рис. 2. **Семейное положение**

Также подтверждается и следующая гипотеза: должны ли родители влиять на вступление в брак. Многие ответили, что да, без согласия родителей вступать в брак безрассудно (но стоит учитывать, что так отвечали все респонденты из национальных меньшинств – туркмены, азербайджанцы). А по диаграмме достаточно четко видно, что иностранцы занимают достаточно весомое количество опрошенных (рис. 3).

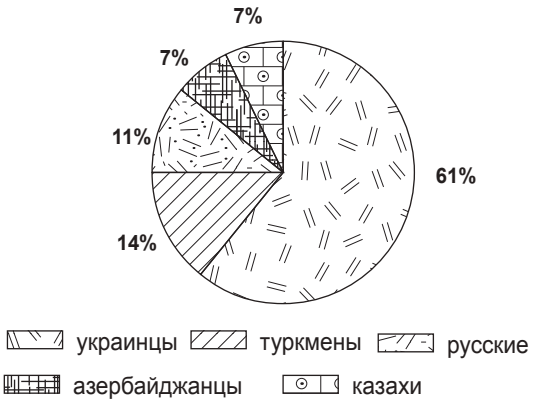

Рис. 3. **Национальность респондентов**

Результаты опроса подтвердили и следующее: украинская молодежь считает, что родители должны участвовать в жизни подростка до определенного возраста, в то время как другие национальности считают приемлемым вмешательство родителей в личную жизнь детей в любом возрасте или даже полностью перекладывают выбор спутника на родителей. Для полного подтверждения гипотезы необходимо отметить, что очень многие ставят на первое место учебу или работу, саморазвитие и лишь потом – поиск партнера.

Благодаря результатам исследования было установлено, что люди, которым сейчас от 30 и до 45 лет не так скептически относятся к ранним бракам, потому что сами вступили в брак достаточно рано по нынешним меркам. У молодежи основная задача состоит не в том, чтобы построить семью. На первом месте идет учеба или карьера. Это связанно с тем, что люди становятся все более и более занятыми, к тому же содержать семью или детей в наше время достаточно дорого, люди современности ставят перед собой другие цели – это успех, деньги, возможно, саморазвитие. В настоящее время люди больше не хотят строить семьи, рожать детей, они готовы посвятить себя работе, машинам и технике, самосовершенствованию. И самое интересное то, что все это пропагандируется. Но не слишком ли это эгоистично? Может мы начинаем забывать о том, что же на самом деле значит быть людьми? В любом случае, я попыталась преподнести ситуацию немного с другой стороны, чем мы привыкли ее видеть. Весь стандарт говорить о том, что ранний брак – это конец карьере, свободе и развитию, что все ранние браки приводят к разводу, и что все они не прочные, что это влияет на увеличение числа матерей-одиночек, а, как результат, – моральное разложение молодых людей.

Подводя итог всему вышесказанному, хочется добавить, что брак – это серьезный шаг, который нужно принимать обдуманно и никак уж не спонтанно или на зло кому-то. С одной стороны радует то, что люди стали переосмысливать свое отношение к очень раннему браку, но с другой стороны, брак – это ведь не негативное явление, а продолжение жизни и я очень надеюсь, что мое поколение успеет вовремя остановиться и сможет сохранить ту

ценность брака, которая начинает потихоньку забываться. Замужество немного теряет свою привлекательность для девушек, возможно, в мире стало слишком много феминизма? Я хочу, чтобы наши дети тоже знали, что брак – это не просто необходимость для законного продолжения рода, а что это, в первую очередь, процесс сочетания двух влюбленных, это создание счастья и прочности, а именно этого так не хватает в нынешнем мире.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Столяренко Л. Д. Основы психологии / Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д : 2000. – 672 с. 2. Ранние браки: за и против, а также статистика, причины и последствия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.conferancie.ru/sovietys/rannie-braki-za-i-protiv-takzhe-statistika-prichiny-i-posledstviya 3 Социология и обществознание [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.f-m x.ru/sociologiya_i_obshhestvoznanie /rannie_braki_3.html 4. Ранние браки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://knowledge.allbest.ru/sociol ogy/2c0a65635a2ad68b5c53b89421316d27_0.html 5. Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https: //ru.wikipedia.org/wiki

МЕТОДИКА АУДИТУ ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ І ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

УДК 657.6:330.123.3

Колесник В. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто методику аудиту фінансових результатів у науковій та науково-практичній літературі, особливості формування інформації про фінансові результати та визначено рекомендації щодо вдосконалення аудиторської перевірки фінансових результатів підприємства.*

Ключові слова: *фінансовий результат, аудит фінансових результатів.*

Аннотация. *Рассмотрена методика аудита финансовых результатов в научной и научно-практической литературе, особенности формирования информации о финансовых результатах и определены рекомендации по совершенствованию аудиторской проверки финансовых результатов предприятия.*

Ключевые слова: *финансовый результат, аудит финансовых результатов.*

Annotation. *Considered the methods of the financial results audit in the scientific and practical literature, features of forming the financial results information and identified recommendations for improving the audit of financial results of the company.*

Keywords: *financial results, audit of financial results.*

Метою ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів суб'єкта господарювання [1].

Питання методики аудиту фінансової звітності в наукових працях розглядали вітчизняні дослідники: Т. М. Ковбич, Р. О. Костирко, Б. В. Кудрицький, К. О. Редько, Д. А. Янок та зарубіжні дослідники: С. А. Данілкова, Н. М. Кірієнко, С. А. Молодкіна, В. М. Голіков та ін. Встановлено, що в них переважно висвітлені питання шахрайства, доказів, вибірки, ризиків тощо, але самого процесу дослідження інформації, порядку застосування системи

© Колесник В. О., 2015

способів і прийомів, за допомогою яких аудитори можуть впевнитись, що фінансова звітність є достовірною, практично не розкрито [2].

Згідно із Законом України "Про аудиторську діяльність" [3] аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.

Метою аудиту звіту про фінансові результати є висловлення думки щодо достовірності інформації про доходи, витрати, прибутки та збитки діяльності підприємства і відображення її у звіті про фінансові результати.

Маємо виділити основні процедури аудиту звіту про фінансові результати та можливі помилки у звіті про фінансові результати (табл. 1).

Таблиця 1

Процедури і можливі помилки у звіті про фінансові результати

Процедури	Можливі помилки
інспекція обсягів реалізації активів та визнання доходів і витрат звітного періоду	реалізація активів за цінами, що не відповідають ринковим
перевірка правильності класифікації та оцінки доходів, витрат і фінансових результатів в розрізі видів діяльності клієнта; виявлення фактів надзвичайних доходів та витрат та перевірка правильності їх обліку; аналіз структури доходів та витрат з метою визначення ефективності діяльності клієнта	необґрунтоване заниження (завищення) доходів чи витрат; включення до складу доходів (витрат) майбутніх періодів чи витрат діяльності звітного періоду
перевірка правомірності відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку доходів та витрат	некоректна кореспонденція рахунків з обліку доходів і витрат
порядок їх відображення у звіті про фінансові результати; контроль за правильністю визначення та відображення у звіті про фінансові результати податку на прибуток	недостовірне визначення фінансових результатів і невірне складання звіту

Аудит фінансових результатів не буде повним без аналізу фінансового стану підприємства, оскільки лише дані цього аналізу забезпечують доступ до інформації про поточний стан підприємства, стан балансу та розкривають проблеми підприємства. Для стратегічного аналізу використання цієї інформації є обов'язковою умовою для прийняття рішень про формування подальшої стратегії розвитку підприємства.

Важливим етапом аудиту є визначення впливу окремих факторів на величину фінансових результатів. Аудитор повинний враховувати, що на фінансовий результат впливають зміни за такими показниками, як обсяг реалізації продукції; величин виробничої собівартості продукції, що була реалізована; ціна на продукцію; структура й асортимент реалізованої продукції [4].

Фінансовий результат відображається в основній формі фінансової звітності «Звіт про фінансові результати». Але для управління підприємством, враховуючи специфіку діяльності кожного, кількість показників аналізу фінансових результатів підприємства, що знаходяться у фінансовій звітності, недостатня. Форма № 2 – не дуже змістовна фінансова звітність, вона не розкриває всієї глибини (сутності) фінансових результатів. Для усунення цих недоліків необхідно вдосконалювати фінансову звітність.

Також існує певна невідповідність між ознаками видів діяльності, доходів та формування фінансових результатів. Для того щоб уникнути такої невідповідності у віднесенні операцій до того чи іншого виду діяльності, необхідно чітко розмежувати види діяльності та операції, які до них відносяться [5].

Перепонами для втілення європейського досвіду з аудиту в практичну діяльність України є нормативно-правова неврегульованість цього питання, застаріла законодавча база, що регламентує здійснення державного фінансового контролю та аудиту в Україні, наявність у законодавстві великої кількості прогалин і різноманітних колізій.

Для вирішення вищенаведених проблем доцільно застосовувати такі рекомендації:

удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансової звітності;

- коригування фінансової звітності відповідно до міжнародних вимог;
- освоєння «культури спілкування» з фінансовою звітністю, її складанням та вмінням читати;
- підвищення рівня проінформованості керівників підприємств з питань аудиторських перевірок;
- використання аудитором індивідуального підходу до об'єкта перевірки;
- удосконалення документального оформлення аудиторської перевірки [6].

Отже, для ефективного і якісного контролю фінансових результатів господарської діяльності підприємства необхідно визначити для нього основні завдання, організувати планування контролю фінансових результатів та чітко розмежовувати види діяльності для визначення їх кінцевого результату.

Проведене дослідження показало, що контроль фінансових результатів має бути спрямований на виявлення повноти та правильності відображення доходів і витрат суб'єкта господарювання з метою отримання позитивного результату діяльності підприємства, а також запобігання порушенню законодавства, що сприятиме поліпшенню показників фінансової діяльності окремих господарських одиниць і держави в цілому.

Науковий керівник – викладач Дейнеко Є. В.

Література: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua 2. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація : монографія / Н. І. Дорош. – К. : Знання, 2008. – 402 с. 3. Про аудиторську діяльність : Закон України від 14.09.2006 № 140-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : htpp//www.rada.kiev.ua 4. Кучеркова С. О. Покращення інформаційного забезпечення визначення фінансових результатів та відображення їх у звітності / С. О. Кучеркова // Наука й економіка. – 2009. – №4. – С. 175–178. 5. Власюк Г. В. Проблеми та напрями вдосконалення обліку фінансових результатів / Г. В. Власюк // Держава та регіон. – 2009. – № 6. – С. 60–64. 6. Халченко К. В. Сучасні проблеми аудиту фінансової звітності підприємства / К. В. Халченко // Управління розвитком. – 2011. – № 2(99). – С. 102.

СПІЛЬНА МИТНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА СПІВРОБІТНИЦТВО З УКРАЇНОЮ

УДК 314.1

Копендаха А.
Язєва А.

Студенти 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто правові та організаційні основи спільної митної політики Європейського Союзу, досліджено нормативні основи створення митного союзу та єдиного ринку. Розглянуто співвідношення спільної митної та торговельної політики. З огляду на економічний характер об`єднання держав, зроблено висновок про фундаментальне для євроінтеграції значення митного права ЄС.*

Ключові слова: *митна політика, торговельна політика, Європейський Союз.*

Аннотация. *Рассмотрены правовые и организационные основы общей таможенной политики Европейского Союза, исследованы нормативные основы создания таможенного союза и единого рынка. Рассмотрено соотношение общей таможенной и торговой политики. Учитывая экономический характер объединения государств, сделан вывод о фундаментальном для евроинтергации значении таможенного права ЕС.*

Ключевые слова: *таможенная политика, торговая политика, Европейский Союз.*

Annotation. *The research represents the legal and organizational basis of a common customs policy of the European Union. Investigated normative basis for the creation of the customs union and the common market. Held the ratio between the common customs and trade policy. It is concluded that the fundamental for the European integration is the EU customs law, given the nature of the economic union of states.*

Keywords: *customs policy, trade policy, the European Union.*

© Копендаха А., Язєва А., 2015

Сучасне європейське митне право сформовано на підставі нормативного доробку держав, які є членами ЄС, і, що є важливим, на підставі норм міжнародного митного права. ЄС є учасником великої кількості міжнародних конвенцій та договорів із митних питань. На сучасному етапі відносини у сфері митного права Європейського Союзу врегульовано в Митному кодексі спільноти (МКС), який було затверджено 12 жовтня 1992 року Рішенням Європейської Ради.

Співробітництво України та Європейського Союзу, особливо у митній сфері, є надзвичайно актуальною проблемою. Її дослідженню присвятили праці багато вітчизняних та закордонних вчених, а саме С. Ківалов, Є. Додін, Б. Кормич, А. Козирін, Г. Друзенко, Р. Петров, В. Серафімов, В. Гомонай, Е. Кубко, В. Цвєткова, О. Зеркаль та ін.

На сьогодні спільна митна політика є однією з ключових політик Співтовариства, оскільки саме економічне об'єднання через створення митного союзу стало основою європейських інтеграційних процесів та першою з трьох опор будівництва теперішнього Європейського Союзу.

Наразі Спільна митна політика Співтовариства базується на групі норм установчих угод, насамперед Договору про Співтовариство. При цьому цими нормами визначається кілька основних напрямів Спільної митної політики Співтовариства.

Так, одним із найважливіших напрямів Спільної митної політики ЄС є забезпечення функціонування митного союзу, що включає забезпечення вільного пересування товарів всередині митного союзу та застосування спільного митного тарифу та нетарифних обмежень щодо товарів, які походять із інших країн. Основні принципи цього напряму Спільної митної політики Співтовариства визначаються ст. 25-31 Договору про Співтовариство [1].

Другий напрям, що має зовнішнє спрямування, полягає у проведенні Спільної торговельної політики Співтовариства щодо інших країн, (ст. 131-134 Договору про Співтовариство [2]). Зокрема, передбачається, що створюючи митний союз між собою, держави-члени ЄС мають на меті сприяння, згідно зі спільними інтересами, гармонічному розвитку світової торгівлі, прогресивному скасуванню обмежень щодо міжнародної торгівлі та зниженню митних бар'єрів. Спільна торговельна політика Співтовариства має базуватися на єдиних принципах, в основному це стосується змін у ставках митних тарифів, укладенні тарифних і торговельних міжнародних угод, досягненні уніфікації в заходах щодо лібералізації, експортної політики та заходів торговельного захисту, що застосовуються у випадках демпінгу та субсидій.

Нарешті, третій напрям – співробітництво в митній сфері. Норми Договору про Співтовариство чітко окреслюють рамки цього співробітництва. Згідно зі ст. 135 Договору про Співтовариство [2] Рада Міністрів, відповідно до процедури, повинна вживати заходів щодо підсилення митного співробітництва між державами-членами ЄС та Європейською Комісією.

Українсько-європейські відносини співробітництва в галузі митної справи значною мірою спираються на положення укладеної 14 червня 1994 р. в Люксембургу Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [3]. У світлі вимог Європейського Союзу щодо стратегії митної політики визначаються система й організація діяльності органів митної служби. Чітко регулюються принципи взаємовідносин митних органів та їх посадових осіб з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування,а також підприємствами та громадянами. Основними напрямками розвитку митного законодавства, реалізація яких дозволить йому стати категорією правової держави відповідно до вимог Євро інтеграції, є: забезпечення соціальної справедливості у сфері управління митною справою; забезпечення стабільності митного законодавства; вироблення загальновизнаних стандартів митної діяльності держави; надання вибору варіантів поведінки учасникам митних процесів; забезпечення належного митного контролю.

Відповідно до ст. 563 Митного кодексу України участь України у міжнародному співробітництві з питань державної митної справи є складовою частиною її зовнішньополітичної діяльності [4]. Митне співробітництво між Україною та ЄС здійснюється у таких напрямках:

– згідно зі ст. 51 УПС – зближення чинного і майбутнього митного законодавства України із законодавством Співтовариства;

– надання технічної допомоги, якої може потребувати Україна під час здійснення заходів, пов'язаних зі зближенням законодавства. Допомога може включати, зокрема: обмін експертами; завчасне надання інформації, особливо стосовно відповідного законодавства; організацію семінарів; професійну підготовку; допомогу у здійсненні перекладу законодавства Співтовариства у відповідних секторах;

– надання взаємної допомоги у вирішенні митних питань – відповідно до положень Протоколу про надання адміністративними органами взаємної допомоги у вирішенні митних питань [5].

З метою досягнення зближення української митної системи з митною системою Співтовариства ст. 76 УПС перелічує безпосередні форми митного співробітництва між договірними сторонами, а саме: обмін інформацією; удосконалення методів роботи; запровадження об'єднаної номенклатури та єдиного адміністративного документа; взаємозв'язок між транзитними системами Співтовариства і України; спрощення перевірок та формальностей, які стосуються перевезення товарів; підтримку впровадження сучасних митних інформаційних систем; організацію семінарів і навчальних циклів.

Сучасний етап реалізації митної політики України характеризується постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням та посиленням динамізму торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог в національну практику митного регулювання України. Принципово новими напрямами роботи європейських митних служб у зв'язку зі вступом у ЄС нових членів є боротьба з міжнародним тероризмом та екстремізмом на нових кордонах ЄС, консолідація зусиль митних служб суміжних держав у боротьбі з транскордонною злочинністю, торгівлею небезпечними матеріалами. Митні установи, з одного боку, покликані підвищувати ефективність міжнародної торгівлі, але з іншого – мати можливість вживати необхідних заходів для забезпечення безпеки. Митній службі в цьому належить провідна роль, бо це єдина структура, що володіє всією повнотою відомостей про поставку товару та сторони зовнішньоекономічного договору (контракту). Окрім того, митна служба виконує контрольну функцію, і використовуючи систему аналізу ризиків вчинення митних правопорушень, а також метод пост-аудиту, здатна виступати ключовим інститутом у інтегрованому управлінні на зовнішніх кордонах як структура, що захищає економічні інтереси країни.

Розширення масштабів зовнішньоекономічної діяльності України та багатовекторність зовнішньоекономічних зв'язків зумовлюють необхідність адаптації національного митного законодавства України до міжнародних вимог. Водночас під час реалізації цих вимог мають бути враховані загрози забезпеченню національних інтересів України, зокрема: збільшення економічних збитків для держави у вигляді недонадходжень до бюджету внаслідок викривлення митної вартості товарів, завдання шкоди здоров'ю і безпеці споживачів, зростання контрабандних потоків тощо. На цей час існує необхідність підвищення ефективності національної митної політики у сфері невідкладного реагування на зовнішні загрози та оперативної протидії можливим негативним наслідкам таких загроз, в напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній системі регулювання міжнародних правил та вимог.

Таким чином, міжнародне митне співробітництво найчастіше визначають як один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у розв'язанні митних питань на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Бестужева С. В.

Література: 1. Кериз В. Вступ до права Європейського союзу : навч. посіб. / В. Кериз. – К. : Знання, 2002. – 381 с. 2. Договір про заснування Європейської Спільноти 1957 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_017 3. Угода про партнерство та співробітництво, яка започатковує партнерство між Європейськими Співтовариствами та Україною : ратиф. ВР 10.11.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU94K16U.html 4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17 5. Митне право України : навч. посіб. / Р. Б. Шишка, В. В. Сергієнко. – Харків : Еспада, 2004. – 352 с.

ВЛИЯНИЕ РЕКЛАМЫ НА ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЕ ПОВЕДЕНИЕ МОЛОДЕЖИ

УДК 659.113.7 – 053.81

Костенецкая Т.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена проблема влияния рекламы на потребительское поведение молодежи. Проанализировано отношение молодежи к рекламе и оценено ее влияние на потребительское предпочтение.*

Ключевые слова: *молодежь, реклама, влияние, потребительское поведение, потребности, потребительские предпочтения.*

Анотація. *Розглянуто проблему впливу реклами на споживчу поведінку молоді. Проаналізовано відношення молоді до реклами і оцінено її вплив на споживчі уподобання.*

Ключові слова: *молодь, реклама, вплив, споживча поведінка, потреби, споживчі переваги.*

Annotation. *The article considers the problem of influence of advertising on consumer behavior of young people, an analysis of young people's attitudes to advertising and assessment of its impact on consumer preference.*

Keywords: *youth, advertising, influence, consumer behavior, needs, consumer preferences.*

В современном мире в условиях рыночных отношений одной из самых привлекательных потребительских групп стала молодежь. Именно поэтому производители товаров и услуг расширяют производство для данной категории, а также усиливают рекламное воздействие.

Актуальность данной темы состоит в том, что молодежь подвергается воздействию рекламы потому, что является наиболее динамичной средой социума, которая быстро реагирует на все происходящие изменения. Мировоззрение молодого поколения формируется как продукт противоборства конкурирующих институтов, важнейшими из которых являются средства массовой информации, а в данном исследовании – реклама. На протяжении довольно-таки длительного периода формирование целого поколения молодежи происходило именно под влиянием рекламы, которого в настоящее время никому не удается избежать [1].

Многие ученые уделяли внимание проблемам влияния рекламы на потребительское поведение молодежи, а именно: Т. Веблен, М. Вебер, Г. Зиммель, Ж. Бодрийяр, И. В. Алешина, В. И. Ильин.

Реклама приобрела статус социального института, так как она отражает ценности общества, способствует его развитию, а также закрепляет формы потребительского поведения [2]. Такое сильное воздействие рекламы на молодежь объясняется тем, что подростки находятся на пути интеллектуальной и духовно-мировоззренческой устойчивости. Именно поэтому они зачастую подражают персонажам, используют в речи рекламные слоганы, учатся жить, работать и любить согласно сценариям рекламных сюжетов.

Стоит учесть тот факт, что раньше реклама была относительно новым явлением, поэтому молодые потребители были беззащитны перед ней. На сегодня произошли некоторые изменения в восприятии рекламной информации, так как молодежь стала опытна в этом вопросе, реклама стала восприниматься ими более критично.

Рекламная кампания – это четко продуманный инструмент, направленный на формирование определенной потребности, а молодые потребители являются основной категорией, подвергающейся ее влиянию [4]. Поэтому на данный момент все больше внимания уделяется вопросу возможной степени влияния рекламы на молодежь.

Для предмета данного исследования, а именно влияния рекламы на потребительское поведение молодежи, было опрошено 23 человека женского пола и 17 – мужского.

Отношение молодежи к рекламе является довольно противоречивым, так как мнения молодых потребителей в данном вопросе разделились (рис. 1).

Единогласно респонденты считают рекламу вредной для психики и здоровья (38 %), однако 32 % опрашиваемых равнодушно относятся к рекламе. Процентное соотношение молодежи, которая считает, что реклама является необходимым средством существования современных фирм (7 %), а также положительное отношение(13 %) к рекламе проигрывает мнению, что реклама оказывает вредное (10 %), или даже негативное, влияние. Однако такое мнение обусловлено тем, что респонденты все-таки согласны с тем, что реклама, действительно, оказывает влияние на решения человека.

За последнее время появилось много квалифицированных специалистов по созданию рекламы. Однако молодежь в своих оценках продолжает считать, что реклама все еще низкого качества. Хотя этот фактор указывает на

© Костенецкая Т., 2015

то, что молодежь действительно просматривает рекламу и способна дать собственную оценку ее воспроизводства. Для изменения ситуации на потребительском рынке среди молодежи необходимо учитывать их предпочтения во время просмотра рекламы, а именно делать акцент на наиболее привлекательный сюжет.

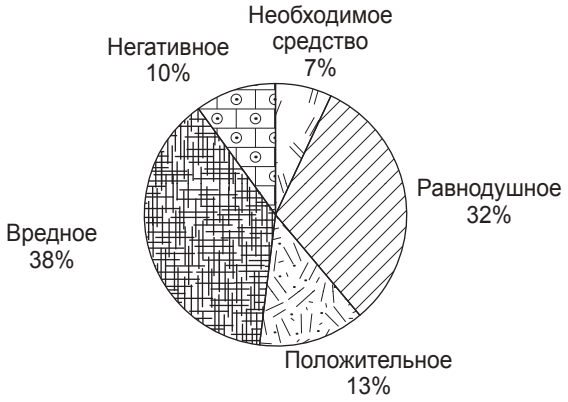

Рис. 1. **Отношение молодежи к рекламе**

Безусловно, молодежь обладает определенными ценностями, которые имеют важное влияние при ориентации на тот или иной товар. Стоит также учитывать ограничение влияния рекламы на молодежь, так как на решение о покупке товара принимается с учетом финансовых возможностей. Следовательно, молодые люди, еще не в полной мере способные самостоятельно обеспечивать себя, удовлетворяют свои потребности в ограниченном количестве.

Учитывая тот факт, что молодые потребители чаще всего не признают, что их действия в рамках потребительского поведения являются результатом воздействия на них рекламы, они считают, что потребность в приобретении появляется раньше, чем мнение, сложившееся после просмотра рекламы. На рис. 2 можно отметить, на чье мнение полагаются респонденты при выборе того или иного товара.

Рис. 2. **Факторы влияния на потребительское решение**

При оценке возможности влияния рекламы на их собственный потребительский выбор подавляющее большинство ответило, что полагаются на собственный выбор (55 %), хотя большое количество источников опровергают такое мнение.

Например, реклама является запоминаемой, особенно различные слоганы из нее (рис. 3).

Так, на данный вопрос 62 % молодежи ответило положительно. Это наиболее важное подтверждение качества рекламы и ее эффективности.

Анализируя результаты исследования в целом, молодежь утверждает, что при появлении рекламы на экране появляются эмоции безразличия. Однако в ходе исследования, постепенно рассматривая каждый вопрос, можно было отметить, что молодежь поддается влиянию рекламы и может отметить недостатки и закономерности ее влияния.

Однако молодые люди не задумываются о том, что находятся под постоянным влиянием рекламы. Особенно они отрицают возможность ее влияния на их собственное мнение, их потребительское решение, но это происходит только от рвения доказать, что их решения могут и должны приниматься только самостоятельно.

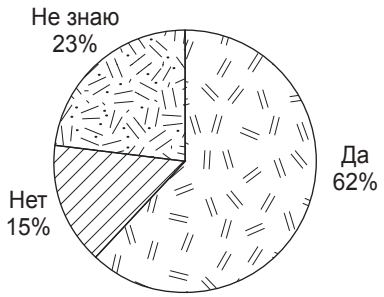

Рис. 3. **Частота запоминания молодежью слоганов из рекламы**

Стоит также учесть, что реклама может диктовать принятие решения для молодого потребителя, но существует ограниченность такого влияния. Это обусловлено недостатком количества располагаемых ресурсов, а также различных потребностей молодежи.

В результате воздействия рекламы на ценности молодого поколения формируется определенный образ жизни, который характерен именно для потребительского общества [3]. Это не удивительно, ведь практически все сферы жизни охвачены рекламным информированием. Однако стоит помнить, что реклама должна способствовать прогрессу общества, его развитию, а не лишь кратковременному экономическому эффекту.

Таким образом, в ходе социологического исследования был определен тот факт, что реклама имеет огромное значение в нашей жизни и оказывает большое влияние на молодежь. Без рекламы в настоящее время трудно представить человека современного общества. Важно, чтоб реклама развивала эстетический вкус молодежи и приобщала к правильной ориентации на те, или иные ценности, а не искала только экономическую выгоду.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Влияние рекламы на потребительское поведение молодежи / Ю. Л. Афанасьева // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2009. – №1 (9). – С. 44–51. 2. Глинская И. Ю. Средства массовой коммуникации и их воздействие на массовое сознание [Текст] / Массовые информационные процессы в современной России: Очерки / А. В. Шевченко. – М.: Изд-во РАГС, 2002. – С. 175–192. 3. Толмачева С. В. Реклама как фактор формирования ценностных ориентаций молодежи / С. В. Толмачева, Л. Генин // Социологические исследования. – № 4. – М., 2007. 4. Щепилова Г. Г. Реклама в СМИ. История, технологии, классификация / Г. Г. Щепилова. – М. : МГУ, 2010 г. – С. 6–8.

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ИЗМЕНЕНИИ СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

УДК 339.9:004

Костенецкая Т. Г.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена роль информационных процессов в изменении современных международных отношений; оценено положительное и отрицательное влияние информатизации на международные*

© Костенецкая Т. Г., 2015

экономические отношения, а также разработаны рекомендации по снижению негативного влияния информатизации на формирование международных отношений.

Ключевые слова: *информационные процессы, информатизация, экономика, технологии, международные отношения.*

Анотація. *Розглянуто роль інформаційних процесів у зміні сучасних міжнародних відносин, оцінено позитивний і негативний вплив інформатизації на міжнародні економічні відносини, а також розроблено рекомендації щодо зниження негативного впливу інформатизації на формування міжнародних відносин.*

Ключові слова: *інформаційні процеси, інформатизація, економіка, технології, міжнародні відносини.*

Annotation. *The article discusses the role of information in changing processes of modern international relations, estimated positive and negative effects of information on international economic relations, and develop recommendations to reduce the negative impact of information on the formation of international relations.*

Keywords: *information processes, informatization, economy, technology, international relations.*

Актуальность данной темы состоит в том, что в эпоху стремительного развития и усиления взаимодействия экономики и различных областей общественной жизни знания, интеллект, технологии становятся важнейшими экономическими активами. Эти активы вносят изменения в развитие всего мирового сообщества, особенно в развитие международных отношений.

В системе международных отношений все явления возникают в результате взаимодействия элементов данной системы и связей между ними. Важным связующим звеном взаимодействия данных элементов являются информационные процессы. Именно они регулируют изменения, которые регулярно происходят не только внутри отдельного государства, но также и в международных отношениях. Именно информация является одним из основных ресурсов в международных экономических отношениях. Например, развитые государства разрабатывают и реализуют программы, которые направлены на внедрение информационных технологий в различные отрасли хозяйствования.

Безусловно, существует ряд проблем, возникающих в информационном пространстве. Наиболее значимая из них – это непропорциональное использование возможностей информационных средств и технологий, что обусловлено определенными диспропорциями в системе международных экономических отношений. Однако коммуникационная революция, набирающая обороты в современном обществе, заполняет пробелы в данной системе и, как следствие, арсенал информационных средств не только расширяется, но и увеличивает свою эффективность [1].

Информационные процессы, которые происходят в глобальном масштабе, приводят к проникновению информационных и коммуникационных технологий во все сферы жизни государств. Глобализация охватывает сейчас все сферы взаимодействия государств и обществ во всем мире, формируя основу внешнеполитических отношений.

Информатизация проникает в международные отношения и, как следствие, способствует формированию нового информационного общества. Государствам необходимо развивать информационную инфраструктуру, ведь чем она шире, тем больше у государства возможностей влиять не только на международные отношения, но и на внутриполитическую ситуацию, на общественное сознание и поведение.

С появлением информатизации необходимо уделять особое внимание исследованиям возникновения информационных международных отношений. Ведь в международные коммуникации вовлекаются не только государства со своими представителями, а также группы, возглавляемые лидерами, которые распространяют свое влияние по различным регионам. Информация сейчас – это средство коммуникации, позволяющее ускорить социальные коммуникации, которые, в свою очередь, ограничивают влияние негативных факторов на то или иное государство и на его отношения в различных сферах [2].

Информационные процессы – это уже не просто явление, существующее в определенных отраслях, это средство коммуникации, которое является связующим звеном, сплачивает новые движения, организации, объединения в обществе, оказывает значимое влияние на функционирование международных процессов в общем. Информационные технологии, позволяющие ускорить различного рода процессы, становятся двигательной силой, которая регулирует большинство отраслей как внутри государства, так и на международном уровне. Важно исследовать возникающие информационные международные отношения, ведь их влияние может оказывать различное воздействие на формирование взаимодействия различных структур на международном уровне.

При усилении интеграционных процессов в экономике формируются новые правила, образцы поведения, принципы международных отношений и принципы формирования внутренней и внешней политики. Именно таким новым формированиям будут способствовать коммуникации и информационные процессы, которые возникают при использовании новых информационных технологий [3]. Информационные процессы ускоряют процесс внешнеполитических изменений, помогают ускорить технический и экономический прогресс для различных

стран мира, что в будущем приведет к значительным переменам во внутренней и внешней политике. Более того, такого рода процессы могут перераспределить статусы между странами.

Для развивающихся стран развитие информационных процессов и дальнейшая интеграция представляет альтернативный путь развития, что позволит достигнуть прогресса не за счет сил других, более экономически устойчивых стран, а опираясь именно на собственные возможности. Безусловно, экономическое сотрудничество между странами должно осуществляться, но для успеха такого процесса нужны новые формы внешней политики. Становление таких форм в современных условиях происходит путем информатизации.

Важным условием информатизации является сфера информационной безопасности, которую необходимо учесть в роли информационных процессов. Это некая норма современных международных отношений, рассматриваемая на данный момент не как требование, а как необходимая потребность. Для регулирования современных международных отношений необходима информационная безопасность, так как информация несет массу негативных тенденций, усиливая дезинформированность как общества, так и отношений на международном уровне в целом.

Необходимость постоянного совершенствования и защиты информационных средств, действительно, существует, так как это есть залог выживания обществ, формирующихся в современных условиях. Именно формирование базы международного сотрудничества, которая состоит в обеспечении информационной стабильности, и есть влияние процесса информатизации. На этой почве создаются различные международные договоренности, опирающиеся на информационные процессы в международной экономике.

Стоит также отметить, что роль информации все больше возрастает, ведь такое множество факторов научно-технического, экономического, социально-политического характера влияет на данный процесс. При этом возникает информационно-политическая дифференциация, которая отражает разные возможности формирования информационного общества в развивающихся странах, а также разные возможности участия в международных отношениях, формирующихся в условиях развития глобальных информационных процессов [4].

Влияние информатизации на современные международные отношения схематично представлено на рис. 1.

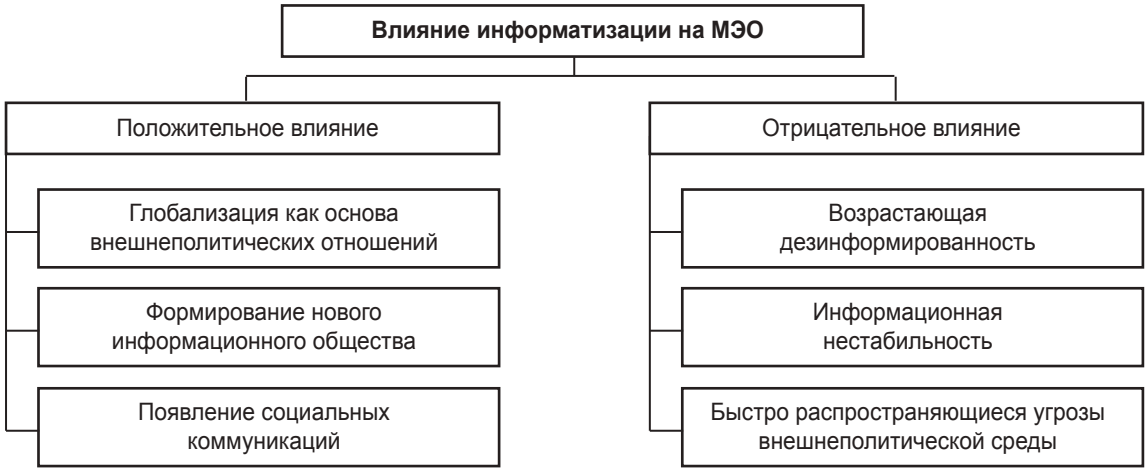

Рис. 1. **Влияние информатизации на МЭО**

Подводя итог, стоит отметить, что информатизация оказывает разное влияние на изменение современных международных отношений. С одной стороны, ведется негативная политика, которая влечет за собой негативные тенденции в развитии международных отношений, но в то же время вырабатываются способы предупреждения таких тенденций. Более того, информационные технологии могут усовершенствовать методы ведения эффективной внешней политики. Но главное – это адекватно оценивать факт, что с информационными злоупотреблениями необходимо бороться теми же методами, то есть методами информационного характера. Ведь информация – это сила современных мировых отношений, которая распространяется на все сферы деятельности общества.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Бестужева С. В.

Литература: 1. Абу-Хаттаб А. А. Политические коммуникации в системе международных отношений / А. А. Абу-Хаттаб [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://cyberleninka.ru/article/n/rol-informatsionnyh-protsessov-v-izmenenii-sovremennyh-mezhdunarodnyh-otnosheniy. 2. Сеидов Ш. Г. Роль информационных процессов в изменении современных международных отношений / Ш. Г. Сеидов // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2009. – № 1. – С. 98–106. 3. Роль СМИ в системе международных

отношений [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://uchebnik-online.com/131/1708.html. 4. Сеидов Ш. Г. Информационные процессы как фактор развития современных международных отношений: политический анализ развивающегося мира : автореф. дис. ... д-ра полит. наук : 23.00.04 / Ш. Г. Сеидов. – М., 2009. – 48 с.

РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ ІЗ УРАХУВАННЯМ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

УДК 005.334.4

Котова О. О.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто підходи регулювання банкрутства господарюючих суб'єктів із урахуванням досвіду зарубіжних країн. Досліджено термін «банкрутство». Виявлено основні причини банкрутства.*

Ключові слова: *банкрутство, суб'єкт господарювання, підприємницька діяльність, платоспроможність.*

Аннотация. *Рассмотрены подходы регулирования банкротства хозяйствующих субъектов с учетом опыта иностранных стран. Исследовано понятие «банкротство». Выявлены основные причины банкротства.*

Ключевые слова: *банкротство, предприятие, предпринимательская деятельность, платежеспособность.*

Annotation. *It is considered approaches of adjustment of bankruptcy of enterprise entities taking into account experience of the foreign countries. The concept "bankruptcy" is researched. Bankruptcy basic reasons are revealed.*

Keywords: *the bankruptcy of the enterprise, entrepreneurship, capacity to pay.*

Економічна ситуація в Україні не сприяє подальшому плануванню соціально-економічної політики держави. Необґрунтована економічна політика уряду, некеровані інфляційні процеси, тотальна економічна криза, політична нестабільність суспільства, спад ділової активності в економіці негативно впливають на результати діяльності підприємств.

Низький рівень інтегрованості вітчизняної економіки, неефективне використання зарубіжного капіталу, різке погіршення кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринків спричиняють помітні симптоми банкрутства у багатьох підприємств України.

Основною проблемою в сучасній економіці є криза неплатежів. Саме тому слово "банкрутство" лунає з кожним днем усе частіше. Причому тенденції банкрутства поширюються не лише на окремих суб'єктів господарювання, а й на цілі сфери економічної діяльності. Проблеми банкрутства підприємств в Україні особливо загострюються в умовах економічної нестабільності. Водночас в такі періоди механізм банкрутства є своєрідним критерієм відбору більш ефективних підприємств. Отже, питання реструктуризації підприємств та їх банкрутства за умов дестабілізації економічної системи в Україні набувають особливого значення, що пов'язано з хронічним станом неплатоспроможності, нерентабельності, збитковості суб'єктів підприємницької діяльності [1, с. 130].

Правові проблеми регулювання неспроможності (банкрутства) висвітлювались у наукових працях багатьох українських авторів, серед яких С. Бєляєв, Р. Біловал, О. Іващенко, В. Іорданов, І. Крисак та ін. Серед вітчизняних науковців, які започаткували розв'язання цієї проблеми, можна назвати: І. Бланк, А. Бутирський, О. Подольська, О. Терещенко та ін. Також слід зазначити таких сучасних науковців, як Андрушко О. Б., Гук О. В., Коломієць Н. І., Матвійчук А. В, Шапурова О. О. та багато ін., предметом дослідження яких є проблема банкрутства. Проблеми

© Котова О. О., 2015

щодо відновлення платоспроможності боржника та методи їх реалізації ще не стали предметом всебічного дослідження, а деякі теоретичні розробки носять фрагментарний характер. Зарубіжний досвід не завжди забезпечує об'єктивні результати у разі його застосування в умовах, що склалися в економіці України. З огляду на це, для вирішення проблем відновлення платоспроможності господарюючих суб'єктів необхідно звернутись до методів наукового пошуку оптимальних шляхів їх розв'язання.

Метою статті є дослідження проблем регулювання банкрутства підприємства та відновлення його платоспроможності в Україні.

Згідно з Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" банкрутство – це визначена господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури [2]. Деякі науковці подають своє тлумачення цього поняття. Наприклад, за визначенням В. Іорданова, банкрутство – процес, коли майно індивідуума чи організації, нездатної оплатити борги, забирається за рішенням суду і справедливо розподіляється між кредиторами після попередніх сплат, таких як податки і заробітна плата працівникам організації-банкрута [3, с. 19–20]. Але на сьогодні банкрутство – це невід'ємний елемент ринкової економіки. Система норм, що регламентують відносини, пов'язані з банкрутством, являє собою господарсько-правовий інститут, якому властиве з'єднання публічно-правових і приватноправових засад [4, с. 194].

Банкрутство – неминучий наслідок і необхідна умова розвитку сучасних економічних відносин. Приймаючи це економічне явище як об'єктивну реальність, держава зобов'язана упорядкувати суспільні відносини, що складаються з приводу неспроможності (банкрутства), створити правовий режим, здатний забезпечити баланс приватних і публічних інтересів різних суб'єктів права, залучених до процедури банкрутства. Зокрема, у країнах Євросоюзу щороку банкрутує значна кількість підприємств і підприємців – з кожних 100 новостворених підприємств на ринку залишаються 20–30 [5]. Незважаючи на банкрутство частини фірм, економіка європейських країн розвивається із передбачуваними темпами. Це пояснюється тим, що законодавство і процедури банкрутства використовуються, в першу чергу, для оздоровлення економіки. Для нашої держави такі умови були створені після прийняття Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" від 30.06.1999 р. Однак, незважаючи на це, в Україні в середньому зі 100 підприємств, які зареєструвалися, виживають тільки близько 15, інші протягом п'яти років ліквідовуються [5].

В умовах невизначеності економічної ситуації та недосконалої законодавчої бази щодо антикризового управління будь-яке підприємство за сферами та обсягами діяльності може опинитися у стані банкрутства. Насамперед це пов'язано з тим, що окремо взяте підприємство не є ізольованим від економіки. Воно співпрацює з іншими суб'єктами підприємницької діяльності, державою, споживачами, що, в свою чергу, чинить певний вплив на розвиток і функціонування його господарського механізму. Для більшості українських підприємств на сучасному етапі характерним є більш-менш однакове коло проблем, таких як порушення ритмічності виробничої діяльності внаслідок зміни економічного середовища, в якому вони існують; втрата традиційних ринків збуту власної продукції; розвиток інфляційних процесів і, відповідно, виникнення необхідності адаптації концептуальних засад управління фінансово-економічною безпекою підприємств. Розв'язання окреслених проблем залежить від групи зовнішніх чинників, основними серед яких є політичні та нормативно-правові.

На результати діяльності підприємств насамперед впливає недосконалість законодавчої бази, тому доцільно детальніше зупинитися на проблемах правового регулювання банкрутства в Україні. Так, Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» містить низку суперечностей, які ускладнюють провадження у справах.

Загалом Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" переважно запозичений із аналогічних актів деяких країн Європи та США. Наприклад, в США з 1978 р. діє типово продебіторська система законодавства, яка дозволяє зберігати колишню адміністрацію і проводити реорганізацію в інтересах старої команди менеджерів, а у Великобританії підходи, навпаки, – прокредиторські. Вітчизняні ж законодавці, очевидно, прагнули знайти "золоту середину", виходячи з необхідності збереження бізнесу боржника, адже у проборжниковій системі відновленням платоспроможності боржника завершується лише від семи до десяти відсотків справ про банкрутство. В той же час англійці з жорсткою прокредиторською системою зберігають бізнес у п'ятдесяти відсотках випадків.

В Україні через недосконалість законодавства про банкрутство у судовій практиці виникають проблеми з його застосуванням. Зокрема, на ефективність боротьби зі злочинами, пов'язаними з банкрутством, негативно впливають розбіжності в окремих положеннях, що регулюються нормами кримінального і господарського права.

Наслідками недосконалості законодавства, ослабленої уваги до процесів відновлення платоспроможності боржника з боку держави, а також застосування різних злочинних схем є щорічна ліквідація в Україні великої кількості підприємств, чимала частка яких є підприємствами державної власності, соціально значущими через велику кількість робочих місць.

Основною проблемою регулювання банкрутства підприємств чи відновлення їх платоспроможності в Україні є недосконаліть законодавства. Незважаючи на весь прогресивний характер нового механізму банкрутства, він все ж таки не позбавлений недоліків.

Світова практика показала, що ефективність його застосування є високою лише за умови наявності всього необхідного "інструментарію". Також зарубіжний досвід регулювання банкрутства передбачає дотримання вимог, без виконання яких ця процедура перетворюється з оздоровчої в каральну.

Серед них можна виділити такі як більш-менш стабільна фінансова ситуація, наявність відповідної правової бази, грамотна інвестиційна політика і наявність самих інвесторів, напрацьована система оздоровчих і антикризових засобів, пристосованих саме до економіки певної країни, наявність висококваліфікованого штату антикризових керуючих. Особливо важливим є використання цього інституту в комплексі з іншими засобами: інвестиціями, державним регулюванням і підтримкою.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Іващенко О. В. Діагностика банкрутства підприємства / О. В. Іващенко, О. І. Крисак // Держава і регіони. – 2006. – № 5. – С. 129–131. 2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. 3. Іорданов В. Банкрутство. Ліквідація / В. Іорданов // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 60. – С. 18–20. 4. Бутирський А. А. Правова природа засобів відновлення платоспроможності боржника / А. А. Бутирський // Вісник господарського судочинства. – 2008. – № 3. – С. 190–196. 5. Офіційний портал Світового банку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.worldbank.org/en/country/ukraine

ИЗУЧЕНИЕ ПОНЯТИЯ ОФШОР И АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ НЕОБХОДИМОСТИ ВЕДЕНИЯ ОФШОРНОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

УДК 336.228.34(477)

Кохан Е. К.

Студент 3 курса
финансового факультета ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена проблема использования офшоров украинским бизнесом, проанализировано участие украинских предприятий в офшорной деятельности, изучен процесс минимизации налогообложения, обоснована необходимость выхода украинского капитала на новый уровень, притока новых средств.*

Ключевые слова: *офшор, капитал, налогообложение, налоговые ставки, инвестиции, легализация, прибыль, законодательная база.*

Анотація. *Розглянуто проблему використання офшорів українським бізнесом, проаналізовано участь українських підприємств в офшорній діяльності, вивчено процес мінімізації оподаткування, обґрунтовано необхідність виходу українського капіталу на новий рівень, припливу нових коштів.*

Ключові слова: *офшор, капітал, оподаткування, податкові ставки, інвестиції, легалізація, прибуток, законодавча база.*

Annotation. *in this article the problem of using the offshoring by Ukrainian business is considered, the participation of Ukrainian companies in offshore activities is analyzed, tax minimization process is studied, the necessity of exit Ukrainian capital to a new level and the inflow of new funds are substantiated.*

Keywords: *offshore, capital, taxation, tax rates, investments, legalization, profits, legal framework.*

© Кохан Е. К., 2015

Во многих развитых странах мира существуют более или менее лояльные системы налогообложения и условия ведения бизнеса, но до сих пор ни одному государству не удалось уберечься от оттока средств в офшоры (Офшор – термин, применяемый для мировых финансовых центров, а также некоторых видов банковских операций. Офшорная компания – это компания, которая не ведет хозяйственную деятельность в стране своей регистрации, а владельцы этих компаний – нерезиденты этих стран).

Для украинского бизнеса, в условиях обременительной налоговой системы, несформированности структуры собственности и несовершенной законодательной базы, офшоры являются чуть ли не единственным способом сохранения средств и участия в капитале других компаний, а также получения денег в нужное время в любой точке мира. Поэтому считаем изучение данной темы актуальным на сегодняшний день.

Целью работы является разработка предложений по поводу ведения офшорного бизнеса в сложившихся условиях хозяйствования в Украине.

Достижение поставленной цели потребует решения следующих задач:

– определение значимости офшоров как инструмента легальной минимизации налогооблагаемой базы украинскими компаниями;

– выявление особенностей ведения офшорного бизнеса в Украине и внесение предложений в соответствии с полученными выводами.

По оценкам экспертов за годы независимости из Украины было вывезено около $40 млрд, при этом прилив прямых инвестиций в Украину составил чуть больше $4 млрд. Большую часть этих средств составляют вернувшиеся в страну капиталы, вывезенные ранее. Значительная часть инвестиций в отечественную экономику поступает с Кипра, Нидерландов, Виргинских островов и других офшорных зон [1].

В связи с событиями, произошедшими 11 сентября 2001 года и усилением борьбы организации Financial Action Task Force (далее по тексту – FATF) с незаконным оборотом денежных средств, схемы делового применения офшорных (и не только офшорных) компаний становятся все более разнообразными. В управлении обычным офшором существует много тонкостей и возможностей, которые необходимо учитывать при работе с этим эффективным корпоративным инструментом.

В Украине данному вопросу необходимо уделить особое внимание, потому что FATF хоть и исключило ее из "черного списка", однако ведет постоянный контроль за деятельностью украинских компаний.

Украинский бизнес использует офшоры для решения двух взаимосвязанных задач – это минимизация налогообложения для увеличения собственной прибыли, а также участие в собственности украинских предприятий через офшоры для сокрытия истинных владельцев, легкого изъятия и вывоза капитала. Отечественные условия ведения бизнеса этому способствуют в полной мере: высокие ставки налогов, нестабильность законодательства и отсутствие гарантий инвестиций, неустоявшаяся политическая система и повсеместное игнорирование законов [2].

Первая задача – минимизация налогообложения, практика использования офшорных схем для достижения этой цели характерна для бизнеса во всех странах. Другое дело, что широта ее применения различна и зависит от национальных условий.

Вторая задача, которую решают украинские предприниматели через использование офшоров, – это опосредованное участие в капитале украинских предприятий. В нашей стране огромное количество крупных и средних предприятий имеет среди собственников офшорные компании. Этим Украина очень отличается от остального мира, где практика использования офшоров с этой целью не столь широка. Это связано с особенностями переходного периода экономики – при первичном накоплении капитала и неустоявшейся политической системе в стране истинные собственники предпочитают оставаться в тени.

Кроме решения проблемы анонимности, украинский бизнес, используя офшоры для инвестирования в украинские предприятия, решает еще одну важную проблему – через офшоры происходит фактическая легализация капиталов. И еще одна немаловажная польза офшоров как номинальных собственников украинских предприятий – это гарантия сохранности средств, поскольку их в этом случае достаточно легко изъять и вывести в надежные места.

К счастью, в бизнесе есть острова стабильности и мосты к ним. Это международные конвенции об исключении двойного налогообложения, имеющие приоритет над национальным законодательством. Традиционно их используют для зачета уплаченных налогов и снижения возвратных налогов, а также ведения некоторых видов бизнеса в договорной стране без открытия представительства и уплаты налогов.

Детальный анализ действующих Международных договоров об исключении двойного налогообложения показывает их различие как в отдельных ставках тех или иных налогов, так и в совершенно различных возможностях для использования в бизнесе. Особый интерес для снижения налогов в Украине представляют офшорные компании Кипра, Великобритании, США, Нидерландов и Венгрии, попадающие под соответствующие конвенции. Идеальным для целей вывоза капитала является действующее в Украине Соглашение между Правительством Союза Советских Социалистических Республик и Правительством Республики Кипр об избежании двойного налогоо-

бложения доходов и имущества от 29 октября 1982 года. Оно позволяет резидентам Кипра вывозить без обложения налогом на прибыль полученные в Украине доходы (дивиденды, проценты, роялти) [3].

В последнее время собственники украинских предприятий стали переходить на более легальные схемы работы с использованием офшорных компаний, которые практикуются во всем мире. Этому способствовали больше внешние факторы, нежели внутренние.

Контроль НБУ за сомнительными операциями вряд ли мог быть эффективным, так как ограничивался внешнеэкономическими отношениями с первой в цепочке компанией, не отслеживая дальнейшие операции. А вот нежелание европейских банков связываться с трансакциями денежных средств украинского происхождения может привести к прекращению денежных потоков через офшорные схемы и в этой связи – к существенным потерям капитала.

Если раньше собственниками украинских предприятий напрямую выступали офшорные компании, зарегистрированные на Кипре, Британских Виргинских островах, то теперь к такой схеме прибегают значительно реже. Между украинскими предприятиями и украинской компанией появилась посредническая компания, зарегистрированная в стране с которой у Украины подписан договор об устранении двойного налогообложения. В основном, это страны Европы с более либеральным налоговым режимом, такие как Дания, Венгрия, Кипр, Нидерланды, Швейцария и др.

Предлагаемая ниже схема с использованием преимуществ, предоставляемых Соглашением с Кипром, значительно расширяет возможности использования офшорных компаний для легального снижения налогов путем перевода части торгово-закупочной и производственно¬сбытовой деятельности на комиссионную основу. С помощью договора комиссии между кипрской компанией и украинским предприятием (которые, разумеется, управляются одним и тем же украинским резидентом) осуществляются в сущности те же действия, которые субъект хозяйствования собирается совершить или даже уже осуществил, но за небольшие комиссионные вознаграждения, облагаемые налогом.

Суть метода заключается в расщеплении торговых сделок и производственных операций на два независимых договора: один – затратного, другой – доходного характера. То есть зарубежная компания дает поручение независимому агенту осуществить за небольшое вознаграждение от своего имени, но за счет комитента определенные юридические и фактические действия.

Налоговое планирование и осуществление предпринимательской деятельности с помощью нерезидентов, в том числе расположенных в офшорных зонах, требует наличие большого количества информации по законодательству, экономике и т. д. Офшор — это средство, дающее юридически корректные результаты только при четком соблюдении законов страны, в которой зарегистрирована фирма, и тех стран, где она осуществляет свою деятельность.

Основное преимущество регистрации фирмы за рубежом заключается в том, что у предпринимателя появляется собственное, полностью подконтрольное ему иностранное предприятие. “Своя” компания за рубежом открывает большие возможности для проведения различных внешнеэкономических и в ряде случаев внутренних операций. Существенно, что с правовой точки зрения иностранная компания, контролируемая ее владельцем, является полноценным юридическим лицом, способным участвовать в любых коммерческих сделках [4].

Налоговое планирование не сводится только лишь к созданию и использованию офшорных или иных льготных компаний. Необходим анализ всего комплекса налоговых факторов и оптимальный выбор юрисдикции как для “сервисных”, так и для основных компаний, производящих продукцию и услуги (если таковые имеются). Точнее, налоговое планирование заключается в разработке всей корпоративной схемы с участием основных профильных предприятий, льготных фирм и офшоров. Необходима также детальная разработка конкретных деловых операций с участием этих компаний. К примеру, в настоящее время для многих украинских фирм весьма актуальна задача формирования зарубежных сбытовых и закупочных структур. При создании таких структур необходимо не только рационально разместить дочерние фирмы, провести маркетинг и сертификацию продукции, но и продумать, как будет функционировать вся цепочка с учетом налоговых потерь.

Особенностью налогового планирования на международном уровне является то, что предприниматель имеет возможность выбрать наиболее подходящую юрисдикцию для своей фирмы. К его услугам множество льготных и офшорных районов, число которых постоянно растет. В международном планировании часто встречаются ситуации, когда доходы «произведены” в одной стране, обложены налогами в другой и фактически получены в третьей.

Многие аспекты международного налогового планирования связаны с необходимостью трансграничного перемещения товаров, услуг, капиталов и доходов. В связи с этим становится актуальной задача по поиску оптимального маршрута перемещения финансовых и производственных ресурсов. Нужно найти и оптимальную корпоративную схему, которая способна такую операцию обеспечить. В данном случае необходима комплексная оценка всей зарубежной бизнес-системы, включая анализ цепочки налогов, условий налоговых соглашений, правового статуса корпоративных структур. Обычно операции такого рода осуществляются при участии промежуточных

и сервисных компаний в зонах налоговых льгот. Они предназначены для обслуживания финансовых и внешнеторговых операций материнской фирмы [5].

В настоящее время уже нередко встречается ситуация, когда украинские предприниматели располагают двумя и более компаниями офшорного типа. Количество зарубежных компаний и объем активов постоянно увеличивается. В этих условиях перед их владельцами встают принципиально новые вопросы: как организовать взаимодействие с зарубежными компаниями, как эффективно управлять их ресурсами.

Украинский бизнес начинает переходить на общепринятые в мировой практике схемы налогового планирования. С одной стороны, это позитивная тенденция, которая позволит украинскому капиталу выйти на новый уровень, когда можно будет инвестировать в европейские экономики. С другой – без кардинальных изменений налоговой и фискальной системы в стране экономика останется без притока новых средств, а схемы будут выстроены так, что на движение капитала невозможно будет повлиять, разве что запретить внешнеэкономическую деятельность.

Научный руководитель – канд. юрид. наук, старший преподаватель Силенко Н. Н.

Литература: 1. Бизнес от и до [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://business.rin.ru 2. Баюра Д. Чьи офшоры / Д. Баюра, С. Чекалов // Украинская инвестиционная газета. – 2002. – № 38 (365). – 24 сентября. – С. 7–10. 3. Свободная библиотека [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.mg.akcecc.net:8080 /globts/type.html 4. Горбунов А. Р. Налоговое планирование и создание компаний за рубежом / А. Р. Горбунов. – М. : Анкил, 1999. – 184 с. 5. Балабанов И. Т. Внешнеэкономические связи : учеб. пособие для вузов / И. Т. Балабанов, А. И. Балабанов. – М. : Финансы и статистика. – 2000. – 512 с.

АНАЛІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 346.12

Коцюба О. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто питання оптимізації правового регулювання сфери інтелектуальної діяльності. Обґрунтовано необхідність ефективного правового регулювання авторів у процесі створення та використання об'єктів інтелектуальної власності. Проаналізовано питання правотворення у сфері оптимізації інтелектуального розвитку країни.*

Ключові слова: *інтелектуальна власність, інноваційна економіка, право інтелектуальної власності, інноваційні технології.*

Аннотация. *Рассмотрены вопросы оптимизации правового регулирования сферы интеллектуальной деятельности. Обоснована необходимость эффективного правового регулирования авторов в процессе создания и использования объектов интеллектуальной собственности. Проанализированы вопросы законодательства в сфере оптимизации интеллектуального развития страны.*

Ключевые слова: *интеллектуальная собственность, инновационная экономика, право интеллектуальной собственности, инновационные технологии.*

Annotation. *The article is devoted to the problems of optimization of legal control of the intellectual functioning sphere. There is justified the need in effective legal regulation of authors in the process of creating and using objects of in-*

© Коцюба О. В., 2015

tellectual functioning. The questions of legislation in the sphere of optimization of intellectual development of the country are analyzed.

Keywords: *intellectual property, innovation economy, intellectual property law, innovative technologies.*

Інтелектуальна діяльність – це передусім творча діяльність, рівень якої зумовлює науково-технічний і духовний розвиток того чи іншого суспільства. Від рівня творчої діяльності залежить добробут суспільства. Проблеми охорони інтелектуальної власності сьогодні вийшли в світі на перший план і стали вже не просто юридичними або комерційними питаннями, що й обумовлює актуальність обраної теми.

Внаслідок всеосяжної інтелектуалізації сучасної світової економіки вони дедалі більше стають політичною проблемою, пов'язаною з економічною безпекою, та вимагають стратегічних підходів до їх вирішення. 30 квітня 2014 року Офіс Торговельного представника США оприлюднив оновлену «Спеціальну доповідь 301» щодо стану захисту прав інтелектуальної власності в різних країнах світу, у тому числі в Україні. В цьому році, враховуючи складну політичну ситуацію в нашій країні, ОТП США вирішив не присвоювати Україні будь-якого статусу в рамках згаданої Доповіді і не вживати додаткових заходів [4], проте у минулому році Україні було присвоєно найнижчий статус «Пріоритетної іноземної країни» через серйозні порушення у сфері захисту прав інтелектуальної власності [5].

Метою цієї роботи є аналіз стану захисту інтелектуального права в Україні, надання рекомендацій щодо його покращення.

Результати дослідження. Ефективна та поступова розбудова сучасної України неможлива без її динамічного економічного розвитку. Такий розвиток, як правило, все більше спирається на створення та впровадження в господарській та соціальній інфраструктурі різнопланових об'єктів інтелектуальної власності, охорону і захист прав учених, інженерів, винахідників. Досвід країн із розвиненою економікою підтверджує, що інтелектуальна діяльність, новаторство та креативність технічних рішень здебільшого визначають стратегію і тактику стрімкого й комплексного розвитку держави, високий технічний рівень виробництва, інтеграцію наукової, технологічно складової промисловості.

Інтелектуальна власність – це формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, що надає його автору або особі, яка визначена чинним законодавством, право власності на цей результат, яке набувається, здійснюється і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм і правил. Врегульовані законом суспільні відносини стосовно володіння, користування і розпоряджання результатами інтелектуальної творчої діяльності складають інститут права інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність повинна приносити матеріальну чи іншу користь. Це може бути додатковий прибуток, отриманий від використання інтелектуальної власності у сфері матеріального виробництва. Іноді інтелектуальна власність може не приносити прибутку, але при цьому вона створює додаткові труднощі для конкурентів, полегшуючи тим самим просування власних товарів і послуг виробника на ринок. Нарешті, вона може сприяти духовному розвитку громадян.

Права на результати творчої інтелектуальної діяльності, що мають об'єктивну новизну, є інтелектуальною власністю як такою. Але для того, щоб ці результати були визнані суспільством як об'єкти права інтелектуальної власності, необхідна їх формалізація у будь-який спосіб. Процес формалізації є передумовою набуття права інтелектуальної власності в установленому законом порядку. Власне патентне законодавство України існує з 1992 р. З цього моменту творцям була надана можливість захищати результати своєї технічної творчості відповідними охоронними документами України. Крім того, була надана можливість у разі доцільності переоформити охоронні документи колишнього СРСР на охоронні документи України. Саме так в Україні почав формуватися власний ринок об'єктів промислової власності.

Поняття "інтелектуальна власність" розуміють у значенні, проголошеному в Конвенції «Про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності», що підписана в Стокгольмі 14.07.1967 року [1]. Згідно зі ст. 2 цієї Конвенції "інтелектуальна власність" містить права, які відносяться до:

- літературних, художніх і наукових творів;
- виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо і телевізійних передач;
- винаходів у всіх сферах діяльності людини;
- наукових відкриттів;
- промислових зразків;
- товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень;
- захисту від недобросовісної конкуренції;
- всіх інших прав, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах.

Традиційно всі результати творчої діяльності поділяються на об'єкти духовної творчості та продукти науково-технічної діяльності. До перших належать об'єкти авторських і суміжних прав, до других – винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки й знаки послуг, інші види інтелектуальної діяльності в науково-технічній сфері.

Відмінність правової охорони результатів духовної творчості від результатів науково-технічної діяльності полягає в тому, що перші не потребують визнання уповноважених державних органів, а другі вважаються об'єктами інтелектуальної власності у разі отримання у встановленому законодавством порядку відповідного документа – патенту або свідоцтва. Спільне між ними – це, насамперед, творчий характер діяльності в різноманітних сферах суспільного життя.

До 1991 р. в Україні були відсутні спеціальні закони про охорону інтелектуальної власності, а правове регулювання відносин у цій сфері забезпечувалося, в основному, підзаконними актами. Виключеннями були розділ IV "Авторське право" і розділ VI "Винахідницьке право" Цивільного кодексу УРСР, а також "Положення про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції", затверджене постановою РМ СРСР від 21.03.1973 р.

Загальне законодавство закріплювало можливість широкого використання результатів творчої праці громадян в інтересах держави і суспільства. Основною формою охорони винаходів був не патент, а авторське свідоцтво, що давало виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності не їхнім творцям, а державі. Авторське законодавство містило істотне вилучення зі сфери виключних авторських прав. Воно дозволяло вільно використовувати випущені у світ твори на телебаченні, радіо, у кіно і газетах. І авторське право, і патентне право допускали примусовий викуп суб'єктивних прав на творчі досягнення у власників таких прав, можливість видачі примусових дозволів на їхнє використання.

Після проголошення незалежності й державотворення України 24 серпня 1991 р. почалося формування спеціального законодавства, що регулює правовідносини у сфері інтелектуальної власності. Початком становлення законодавства України про інтелектуальну власність вважається день прийняття Закону України "Про власність" 7.02.1991 р. Цим Законом результати інтелектуальної власності вперше були визнані об'єктами права власності.

Першим нормативним актом на шляху створення спеціального законодавства про інтелектуальну власність було "Тимчасове положення про правовий захист об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій", затверджене Указом Президента України 18.09.1992 р. Ця дата стала професійним святом винахідників і раціоналізаторів України.

Головними джерелами права інтелектуальної власності, що склали основу спеціального законодавства про інтелектуальну власність, стали Закони України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", "Про охорону прав на промислові зразки", "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг", які набули чинності 15.12.1993 р.

Програма розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності України на 2010–2014 рр. [3] передбачала створення умов для покращення інвестиційного клімату України та підтримки підприємництва; підвищення рівня свідомості та правової культури українського суспільства у сфері інтелектуальної власності; створення умов для реалізації конституційних прав громадян на доступність освіти у сфері інтелектуальної власності, трансферу технологій та інноваційної діяльності. Тому саме розробка фундаментальних принципів системи інтелектуальної власності є одним із нагальних завдань вітчизняної правової науки. При цьому слід враховувати те, що дослідження проблем правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності має здійснюватися з урахуванням трьох фундаментальних принципів: дуалізму інтелектуальної власності; вичерпання права на розповсюдження об'єктів; обмеження права інтелектуальної власності.

Україна довгий час використовувала застарілі радянські методики управління економікою. Сьогодні ситуація кардинально змінилася й поступальний рух країни можуть забезпечити лише інноваційне підґрунтя, економіка, яка базується на знаннях, потужне законодавче поле та робота в рамках торговельної системи, в основі якої – правила. Україна має достатньо талантів і потенціалу для побудови такого економічного простору, але, вочевидь, не може цього здійснити й продовжує потерпати від витоку «мізків» та піратства. За даними, наведеними в. о. Генерального директора "Майкрософт Україна" Надією Васильєвою 9 вересня 2014 року на XXII Міжнародній науково-практичній конференції "Актуальні питання інтелектуальної власності" в м. Києві, зменшення рівня піратства лише на 10 % надасть Україні приріст ВВП в 500 млн грн, а також додатково 16 млн грн податків до бюджету [2].

Для вирішення зазначених проблем доцільно впровадити досвід Європейських країн у сфері захисту інтелектуального права. Важливим інститутом захисту інтелектуального права у системах господарювання європейських країн, інститутом зміцнення конкурентних позицій суб'єктів господарювання є інститут страхування інтелектуальної власності. У країнах Європи страхування інтелектуальної власності почало розвиватись із 60–70-х років XX ст. Спочатку цей вид страхування захищав осіб, які володіли патентами від збитків, викликаних порушенням патентних прав, та страхувальників від претензій щодо порушення патентних прав, висунутих держателями патентів. З часом страхування інтелектуальної власності стало забезпечувати відшкодування судових витрат, викликаних відповідними судовими розглядами.

На сьогодні в Європі страхування інтелектуальної власності здійснюють швейцарська компанія "SwissRe" французька компанія "GroupamaMutuelle, d'assurance", андерайтери "Ллойда"; "Hiscox". У США таку діяльність здійснює компанія VenturePrograms. Значну активність у цій сфері виявляє також англійський брокер "Glencairn". При цьому більша частина премій припадає на США, в яких страхування інтелектуальної власності поширене серед компаній, що виробляють зброю, харчові продукти та фармацевтичні вироби.

Висновки. Важливим завданням розвитку України на сучасному етапі є створення ефективної інноваційної системи, яка спроможна забезпечити технологічну модернізацію національної економіки, підвищити її конкурентоспроможність на основі передових технологій. Необхідно удосконалити ринок результатів інтелектуальної діяльності, державну систему правової охорони інтелектуальної власності та перетворити науковий потенціал країни в дієвий ресурс економічного зростання.

Пріоритетними напрямками розвитку в сфері інтелектуального права України є:

1. Підвищення рівня захисту об'єктів авторського права та суміжних прав в умовах розвитку інформаційного суспільства.

2. Розвиток міжнародного, регіонального та двостороннього співробітництва у сфері інтелектуальної власності і гармонійне інтегрування України у міжнародний та європейський інтелектуальний простір.

3. Удосконалення механізмів набуття прав та мінімізація ризиків, пов'язаних з використанням об'єктів права інтелектуальної власності.

4. Підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням норм міжнародного законодавства.

Важливим напрямом удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності, забезпечення фінансової стабільності установ, які займаються інноваційною діяльністю, розвитку венчурного бізнесу, стимулювання НТП, зростання довіри до суб'єктів інноваційного процесу, поступової інтеграції України до світової системи господарювання та зміцнення конкурентних позицій вітчизняних суб'єктів господарювання є розвиток страхування інтелектуальної власності та приведення цієї галузі у відповідність до світових стандартів.

Незважаючи на те, що в Україні існує система охорони прав інтелектуальної власності, яка відповідає міжнародним стандартам, необхідно вирішувати на законодавчому рівні питання наближення до законодавства Євросоюзу у сфері охорони промислової власності, а саме у сфері: попередження порушень прав винахідників непрямого використання винаходів, ліцензування, перехресного ліцензування, запровадження податкових пільг не тільки для винахідників, а й для підприємців, які будуть використовувати винахід.

Удосконалення правотворення у сфері інтелектуальної власності має відбуватися комплексно й послідовно, спираючись на відповідну спеціальну національну програму, яка підпорядкована не швидкоплинним інтересам тих або інших політичних та комерційних сил, а інтересам усього суспільства.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_169. 2. Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=2711&fp=11 2. Програма розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні на 2010–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sips.gov.ua/ua/progrrozv9-14.html. 3. The Urgeto Merge: Why Combining USTR with Other Trade Agenciesis a Bad Idea [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.freeenterprise.com/international/urge-merge-why-combining-ustr-other-trade-agencies-bad-idea. 4. 2013 Special 301 Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ustr.gov/sites/default/files/05012013%202013%20Special%20301%20Report.pdf.

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТОРГОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 657.21:339.37

Кочена А. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність розрахунків із контрагентами торговельного підприємства у розрізі дебіторської та кредиторської заборгованостей. Обґрунтований вплив заборгованості на діяльність торговельного підприємства. З урахуванням специфіки уточнено інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки заборгованості торгових підприємств.*

Ключові слова: *дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість.*

Аннотация. *Раскрыта сущность расчетов с контрагентами торгового предприятия в разрезе дебиторской и кредиторской задолженностей. Обосновано влияние задолженности на деятельность предприятия. С учетом специфики уточнено информационно-аналитическое обеспечение оценки задолженности торговых предприятий.*

Ключевые слова: *дебиторская задолженность, кредиторская задолженность.*

Annotation. *The essence of payments to contractors of commercial enterprise in the context of receivables and payables. Justified by the impact of debt on the activities of the company. Given the specificity of updated information and analytical support for the assessment of debt trading enterprises.*

Keywords: *accounts receivable, accounts payable.*

Сучасні трансформаційні процеси в українській економіці обумовлюють різноманіття господарської поведінки власників та менеджерів торговельних підприємств. Специфіка торговельної діяльності потребує значного обсягу як оборотних, так і необоротних активів. Тому для цих підприємств проблема ефективного управління розрахунків з контрагентами, спрямованого на оптимізацію загального її розміру, має важливе значення.

Дослідженням питань розрахунків із контрагентами займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Бабаєв В. Ю. [1], Бутинець Ф. Ф. [2], Дж. Ван Хорн [3], Бескота Г. М. і Лищенко О. Г. [5], О. Ніколаєнко [6], Б. Райан [8], Шеремет А.Д. [9]. Однак, незважаючи на це, аналізу розрахунків із контрагентами приділяють не достатню увагу.

Метою дослідження є розкриття напрямів аналізу розрахунків із контрагентами в торгових підприємствах.

Діяльність торгових підприємств нерозривно пов'язана з діяльністю його контрагентів – дебіторів та кредиторів. Як правило, більша частина дебіторської заборгованості формується саме як борги покупців. Тому кредитна політика має бути зваженою і відповідати економічним інтересам підприємства, адже її наслідки безпосередньо впливають на ліквідність балансу. Кредиторська заборгованість характеризує борги підприємства, використання підприємством позикових коштів. При цьому найважливішим показником є зміна суми кредиторської заборгованості та її співвідношення із грошовим потоком, що залежить від швидкості погашення (обороту) дебіторської заборгованості. Отже, великого значення набуває аналітична оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Це зумовило напрямки дослідження.

Суттєвий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, а отже, і на фінансовий стан підприємства складає збільшення або зменшення дебіторської заборгованості. Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями (передоплати, наступної оплати), періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві тощо. Збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Скорочення дебіторської заборгованості є позитивним явищем, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення.

Особливу увагу в процесі аналізу дебіторської заборгованості приділяють статті «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги», яка має найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості. Згідно з П(С)БО 10 ця дебіторська заборгованість відображається в балансі за чистою реалізаційною вартістю, тобто як сума дебіторської заборгованості за мінусом сумнівних та безнадійних боргів [7].

Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже невигідною.

© Кочена А. С., 2015

З метою аналізу розрахунків із покупцями і замовниками складається аналітична таблиця за формою табл. 1.

Таблиця 1

Відомість дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги

Покупець (замовник)	Дата утворення	Заборгованість на початок періоду	Відвантажено			Сплачено		Заборгованість на кінець періоду
			Дата	Сума	В т. ч. ПДВ	Дата	Сума	
1	2	3	4	5	6	7	8	9

За даними аналітичної табл. 1 визначають:

– загальну суму дебіторської заборгованості (підсумок гр. 3 + гр. 5 – гр. 8 = гр. 9);

– заборгованість щодо окремих покупців, замовників і строків виникнення заборгованості понад один рік. Таку заборгованість за наявності виправдувальних документів можна віднести до позареалізаційних витрат і списати на збитки як дебіторську заборгованість, стосовно якої минув строк позовної давності, або записати до резерву сумнівних боргів;

– за даними відомості обліку розрахунків із покупцями та замовниками складається така аналітична таблиця (табл. 2), за якою аналізується стан дебіторської заборгованості за часом виникнення.

Таблиця 2

Аналіз стану дебіторської заборгованості

Статті дебіторської заборгованості	Усього на кінець звітного періоду	У тому числі за часом виникнення				
		до одного місяця	від одного до трьох місяців	від трьох до шести місяців	від шести місяців до року	понад один рік
1	2	3	4	5	6	7

Регулярне ведення такої відомості дає змогу аналізувати дебіторську заборгованість і своєчасно вживати заходів для усунення простроченої заборгованості. Адже значне збільшення дебіторської заборгованості завжди загрожує фінансовій стійкості підприємства і потребує залучення додаткових джерел фінансування.

За даними бухгалтерської звітності (ф. 1, ф. 2) можна визначити низку показників, що характеризують стан дебіторської заборгованості (табл. 3).

Таблиця 3

Показники, що характеризують стан дебіторської заборгованості

Назва показника	Формула	Повне найменування показника
Оборотність дебіторської заборгованості	$Од = В : Д$	*Од* – оборотність дебіторської заборгованості; *В* – виручка від реалізації продукції; *Д* – середня дебіторська заборгованість
Період погашення дебіторської заборгованості	$Пд = 360 \text{ днів} : Од$	*Пд* – період погашення дебіторської заборгованості; *Од* – оборотність дебіторської заборгованості
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів	$Да = [Дз : Па]100$	*Да* – частка дебіторської заборгованості в поточних активах; *Дз* – дебіторська заборгованість; *Па* – поточні активи (2+3 розділ активу балансу)
Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації	$Дз = Д : В$	*Д* – середня величина дебіторської заборгованості; *В* – виручка від реалізації продукції
Частка сумнівної дебіторської заборгованості в загальному обсязі заборгованості, %	$Y_{СДЗ} = \frac{СДЗ}{ЗДЗ} \cdot 100\%$	*СДЗ* – сумнівна дебіторська заборгованість; *ЗДЗ* – загальна дебіторська заборгованість

Аналіз кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури за даними Ф№1 Баланс. Для цього розраховують питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі. Такі показники розраховуються за звітним періодом і за планом, а порівнюючи їх, визначають відхилення у структурі кредиторської заборгованості, установлюють причини змін їх окремих складових і розробляють заходи для регулювання заборгованості, особливо тих її складових, які негативно впливають на діяльність підприємства.

Для оцінки стану розрахунків з кредиторами розраховують показники оборотності кредиторської заборгованості, такі як середня тривалість її погашення у днях та коефіцієнт оборотності у разах. Середню тривалість погашення кредиторської заборгованості у днях, що була необхідною для розрахунків з кредиторами, які обслуговують поточну діяльність в частині придбання, розраховують діленням середнього значення величини кредиторської заборгованості на середньоденну суму закупівель у звітному періоді.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості визначають діленням:

$$\frac{\sum \text{Закупівель для поточної діяльності підприємства у звітному періоді}}{\text{Середня кредиторська заборгованість постачальникам}}$$

При цьому суму здійснених закупівель визначають таким чином:

$$\sum \text{закупівель продукції} - \text{запаси на кінець року} + \text{С/в реалізованої продукції} - \text{запаси на початок року.}$$

Як правило, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це може підтвердити порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості.

Аналіз стану дебіторської та кредиторської на кінець звітного періоду заборгованості передбачає також її порівняльний аналіз [4].

Результатом такого аналізу може бути виявлення динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Отже, аналіз розрахунків із контрагентами може виявити як збільшення так і зменшення заборгованостей. Зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може статися через погіршення стосунків з клієнтами, тобто через зменшення кількості покупців продукції. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності покупців.

Науковим результатом дослідження є уточнення інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства. Перспективою подальших наукових досліджень є застосування економіко-математичних методів в аналізі заборгованості підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бабаєв В. Ю Управління дебіторською заборгованістю підприємств / Бабаєв В. Ю., Гальченко І. О. // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 2(33). – С. 1–7. 2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. – Житомир : ПП "Рута", 2002. – 544 с. 3. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж.К. Ван Хорн. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 800 с. 4. Гнатенко Є. П. Щодо аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві / Є. П. Гнатенко // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(1). – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf /ecnof_2013_10(1)__20.pdf 5. Лищенко О. Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / О. Г. Лищенко, Г. М. Бескота // Держава і регіони. – Запоріжжя : Гуманіст, 2009. – № 1. – С. 114–117. 6. Ніколаєнко О. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання / О. Ніколаєнко // Підприємство, господарство і право. – К. : Гарантія, 2004. – № 7. – С. 141–145. 7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» від 27.06.2013 № 627 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua 8. Райан Б. Стратегический учет для руководителя / Б. Райан ; пер. с англ. под ред. В. А. Микрюкова. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 616 с. 9. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу : учб.-практ. посіб. для економ. вузів / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфуллин, Є. В. Негашев. – 3-тє вид., допов. і перероб. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 207 с.

ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ УКРАИНЫ: НОВЫЙ ВЕКТОР РАЗВИТИЯ

УДК 339.56.055

Кузнецова К. В.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Описано современное состояние внешней торговли Украины. Проанализированы динамика и географические приоритеты внешнеэкономической деятельности Украины, а также возможные векторы развития внешней торговли Украины.*

Ключевые слова: *внешняя торговля, международная торговля, экспорт, импорт, вектор развития.*

Анотація. *Описано сучасний стан зовнішньої торгівлі України. Проаналізовано динаміку та географічні пріоритети зовнішньоекономічної діяльності України, а також можливі вектори розвитку зовнішньої торгівлі України.*

Ключові слова: *зовнішня торгівля, міжнародна торгівля, експорт, імпорт, вектор розвитку.*

Annotation. *This article is dedicated to describing of current state of Ukrainian foreign trade, analysis of dynamics and geographical priorities in Ukrainian foreign trade activity and also of prospective vctors of its development.*

Keywords: *Foreign trade, international trade, export, import, vector of development.*

Международная торговля сегодня – один из наиболее динамично развивающихся видов международных экономических отношений в мире. Она изменяется как от общих тенденций мировой экономики, так и от тенденций развития отдельно взятых стран. В особенности резко такие изменения проявляются в кризисный период. Сегодня Украина особо нуждается в повышении уровня ее международной торговли, так как в результате прошедших нескольких лет наша страна потеряла один из своих главнейших рынков сбыта. Проблематику развития ВЭС Украины в своих работах рассматривали такие ученые и общественные деятели, как Ю. В. Макогон, В. М. Геец, А. М. Филипенко, Ф. В. Зиновьев, В. В. Дергачева, И. В. Хаджинов и др. Вместе с тем остаются неразрешенными вопросы, касающиеся рационализации использования национальных особенностей внешней торговли товарами Украины. Актуальность данной темы обусловлена тем, что в сложившихся обстоятельствах нашему государству необходимо найти новые инструменты влияния на развитие международной торговли с Украиной. Это является одним из ключевых моментов в поиске решений проблемы кризиса. Цель данной статьи – проанализировать современное состояние международной торговли в Украине, а также определить возможные инструменты улучшения текущей ситуации.

Анализируя динамику внешней торговли Украины, стоит отметить, что 2013 и 2014 гг. ознаменовались существенным падением уровня экспорта (с 68809810,6 тыс. долл. в 2012 до 53913548,3 тыс. долл. в 2014 г.). Такое снижение объема во многом объясняется, прежде всего, уменьшением вовлеченности Луганской и Донецкой областей, а также АР Крым во внешнеэкономическую деятельность Украины, а также потерей основного торгового партнера – России. Что касается импорта, то его объем также существенно уменьшился по сравнению с 2012 г. (с 84658059,9 тыс. долл. до 54381792,3 тыс. долл. соответственно) [1]. На уменьшение объемов импортируемых товаров также повлияла потеря одного из самых главных торговых партнеров в лице России, а также то, что с изменением курса валют стоимость импорта существенно выросла, и в Украине снизился платежеспособный спрос.

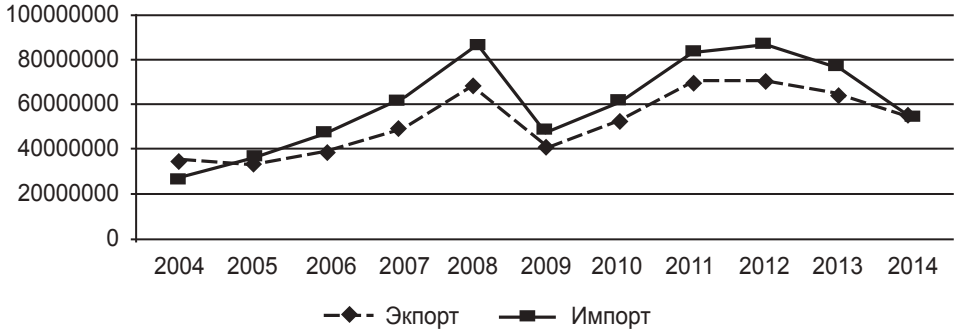

Рис. 1. **Динамика экспорта и импорта Украины за 2004–2014 гг.**

© Кузнецова К. В., 2015

Таким образом, большей части рынка России существенно ухудшает ситуацию во внешней торговле нашей страны. Поэтому особенно важным для Украины сегодня является поиск новых рынков сбыта и новых торговых партнеров. Однако, учитывая сложившуюся ситуацию, теперь Украине необходимо диверсифицировать риски и искать не одного, а нескольких крупных партнеров. Для этого стоит рассмотреть географические приоритеты внешнеэкономической деятельности Украины. Согласно данным государственного комитета статистики Украины больше всего наша страна экспортирует в Турцию, Китай и Италию (3 561 436,2 тыс. долл., 2 674 117,9 тыс. долл. и 2 468 289,4 соответственно). Эти же страны являются лидерами по импорту в Украину. Доля стран-членов ЕС в торговом обороте Украины также увеличивается. Темпы прироста составляют от 2 до 6 %. Из этого следует, что Украине стоит сконцентрироваться на развитии двух основных направлений – азиатского и европейского. Однако для того чтобы видеть полную картину, необходимо проанализировать геополитическую и экономическую ситуацию в данных странах. Европейский вектор развития внешней торговли весьма сомнителен, так как рынки европейских стран пресыщены их собственными и китайскими товарами, поэтому в перспективе доля украинских товаров будет не такой большой, чем, например, на турецком рынке. Кроме того, при стратегическом партнерстве с ЕС импорт будет гораздо превышать экспорт, что отрицательно скажется на уровне развития производительных сил, а также на благосостоянии населения Украины. Китай же сегодня проводит активную политику налаживания торговых связей с миром для собственного становления еще одним глобальным центром силы в мире. Следует также учитывать, что приоритетным для Китая сегодня является российское направление, так как первоочередной проект КНР – это экономический пояс «Шелковый путь», ключевым партнером в котором для Китая является Российская Федерация. Исходя из этого, можем сделать вывод о том, что по политическим мотивам Украина для Китая может составлять не такой интерес, который необходим нашему государству для успешного развития внешней торговли и большего вовлечения в международную торговлю в целом. Турция – перспективный рынок для украинских промышленных и сельскохозяйственных товаров. Ее удобное географическое расположение, а также налаженные транспортные пути между двумя странами способствуют взаимовыгодной торговле. Украина экспортирует в Турцию железо, сталь, уголь, минеральные удобрения и другие химикаты. Турция, в свою очередь, поставляет пищевые продукты (цитрусовые, орехи), машины, готовую одежду, технику и оборудование. Многие турецкие компании уже работают в Украине. Среди них Evyap, Beta, Efes, Turkcell, Aygaz, Teknotes, Vita Ukraine, Ata and Collins, Ulker. Также она может запросто реэкспортировать украинские товары в страны Азии и Африки и даже установить нулевые пошлины на часть импорта из Украины. Кроме того, следует также отметить, что страны Азии и Африки являются очень выгодными в плане торговли партнерами. Их рынки не пресыщены европейскими товарами, а также в геополитическом плане нет абсолютно никаких преград для Украины, чтобы развивать отношения с Египтом и Саудовской Аравией. Эти страны сегодня входят в десятку крупнейших торговых партнеров Украины.

Активизация внешней торговли с Турцией и другими странами региона будет иметь следующие положительные последствия для государства:

- расширение числа крупных партнеров диверсифицирует риски Украины потерять рынок сбыта и таким образом уберегает от еще одного большого торгового кризиса;
- ненасыщенные рынки этих стран, в особенности африканских, будут готовы принять больший объем украинской продукции, что существенно увеличит выручку от внешней торговли, а значит, и улучшит торговый баланс Украины;
- партнерство с данными странами открывает для Украины еще один интеграционный вектор, который сможет стать одним из самых выгодных для Украины, так как интеграция с этими странами будет отвечать основным постулатам теории интеграции: наличие исторических, транспортных или экономических связей (Турция и Украина имеют развитую общую транспортную систему), а также нахождение стран на одном уровне экономического развития;
- повышение степени вовлеченности Украины в международную торговлю будет сопутствовать ее становлению на мировом рынке и дальнейшему развитию партнерских отношений с другими странами.

Таким образом, можем сделать следующие выводы. В 2014 году в связи с ситуацией в стране существенно уменьшились объемы импорта и экспорта, так как Украина потеряла основного внешнеторгового партнера в лице России, что повлекло за собой ухудшение экономической ситуации в стране. Украина нуждается в срочной реанимации состояния внешней торговли, так как именно международная торговля может стать ключом для выхода из создавшегося кризиса. Для этого Украине необходимо найти новых торговых партнеров, торговые отношения с которыми были бы для Украины наиболее выгодными. Проанализировав географическую структуру экспорта импорта Украины, а также современную геополитическую ситуацию в мире, можно говорить о том, что наиболее приоритетным для Украины должен стать Турецко-африканский вектор, так как он является наиболее оптимальным для развития внешней торговли Украины в ближайшее время.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Бестужева С. В.

Литература: 1. Государственный комитет статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : ukrstat.gov.ua 2. Дзюбик С. Д. Основы экономической теории / С. Д. Дзюбик, О. С. Ривак. – К. : Знання, 2003. – 481 с. 3. Охрименко А. Экспорт и импорт Украины за 2014 год: по странам и по товарам [Электронный ресурс] / А. Охрименко. – Режим доступа : http://www.2000.ua/blogi/blogi_blogi/jeksport-i-import-ukrainy-za-2014-god-po-stranam-i-po-tovaram.htm 4. Паньков В. С. Кризис: неуправляемость мировой экономики в условиях глобализации [Электронный ресурс] / В. С. Паньков // Безопасность Евразии. – 2009. – № 1. – Режим доступа : http://www.crizis.ru/articles

ПОПУЛЯРНОСТЬ ЧТЕНИЯ КАК СПОСОБА ВРЕМЯПРЕПРОВОЖДЕНИЯ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ

УДК 379.823

Кузнецова К. В.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрен вопрос популярности чтения среди молодежи, выделены основные проблемы, а также определены тенденции дальнейшего развития чтения как способа времяпрепровождения.*

Ключевые слова: *молодежь, чтение, времяпрепровождение.*

Анотація. *Розглянуто питання популярності читання серед молоді, виділено основні проблеми, а також визначено тенденції подальшого розвитку читання як способу проведення часу.*

Ключові слова: *молодь, читання, проведення часу.*

Annotation. *This article is dedicated to examination of the question of popularity of reading among young people. The main problems are highlighted and prospects of further development of reading as kind of spending time are defined.*

Keywords: *youth, reading, pastime.*

Книга – многие рассматривают ее как повод для беседы, т. е. она становится предметом обсуждения; другие – как источник знаний; третьи же считают ее инструментом развития цивилизации, а также средством саморазвития; для многих она становится другом и советчиком. Но разумно будет рассматривать ее в совокупности всех этих мнений и понятий. Чтение как один из важнейших видов речевой деятельности тесно связано как с произношением, так и с пониманием речи, которое зависит от качества прочтенных книг [1]. Также чтение – это способность воспринимать, понимать информацию, записанную (передаваемую) тем или иным способом, воспроизводить техническими устройствами. Таким образом, чтение книг – обязательное условие для всестороннего развития человека.

Высокие технологии все крепче входят в нашу жизнь, вытесняя привычные для нас средства связи, общение и ресурсы информации. Для современной молодежи компьютер, а в еще большей степени Интернет, стали неотъемлемой частью жизни. И книга, которая веками была одним из главных объектов обсуждений, средств обучения и получения информации, постепенно сдает свои позиции. В наше время, когда популярность сети Интернет растет в геометрической прогрессии, а книг – падает, очень важно знать какое место занимает книга в жизни современной молодежи, ведь молодежь – будущее страны. Таким образом, данное исследование фокусируется на проблеме популярности чтения среди молодого поколения.

Исследование было проведено с помощью социологического опроса студентов 2 курса разных направлений обучения. Респондентам предлагалась анкета, которая позволяет полностью оценить уровень популярности чтения среди молодежи, а также дифференцировать их предпочтения относительно читаемой литературы.

© Кузнецова К. В., 2015

Подавляющее большинство, а именно 70 % опрошенных ответили, что свое свободное время чаще всего посвящают просмотру интернет-ресурсов, а чтение книг предпочитает лишь четверть студентов. 25 % читающих студентов составляют исключительно девушки, что тоже является весьма показательным. Это говорит о том, что чтение литературы как способ проведения свободного времени уже на данный момент является не популярным.

Однако кроме того, что сегодняшние студенты не жалуют чтение, они постепенно перестают воспринимать печатные издания книг как оптимальный вариант чтения. Об этом ярко свидетельствуют ответы респондентов. Книги электронного формата предпочитают 40 % опрошенных. В дополнение к этому некоторые респонденты в качестве стимулирования молодежи к чтению предложили еще большую электронизацию книг.

Последствием электронизации информации стало и то, что библиотеки сегодня регулярно посещают лишь 5 % студенческой молодежи. 6 0%, то есть подавляющее большинство опрошенных посещало библиотеку регулярно в прошлом, а сейчас предпочитает походам в библиотеку скачивание электронных версий книг из Интернета. А 25 % респондентов дали ответ, что весьма смутно представляют себе, где находится такое заведение и зачем туда ходить. Такие результаты говорят об острой необходимости поднятия уровня популярности библиотек, иначе через несколько лет такие структуры могут и вовсе исчезнуть.

Несмотря на неутешительные ответы на вопрос о времяпрепровождении, студенты, как показывает исследование, все-таки находят время для чтения литературы. Так, 85 % респондентов ответили, что читают художественную литературу. При этом половина студентов за последний год прочитала более 6 книг, 1–3 книги прочитали 25 %, столько же прочитало и 4–6 книг. Отрадным является то, что не нашлось ни одного человека, не прочитавшего ни одной книги.

Несмотря на это, книга в руки современной молодежи попадает далеко не так часто, как стоило бы. Так, только 30 % респондентов читают книги каждый день. Большинство (45 %) берет в руки книги несколько раз в неделю, 20 % всего несколько раз в месяц. Среди опрошенных нашелся и человек, давший ответ «Очень редко беру книгу в руки». Несмотря на то, что это составляет всего 5 %, такой ответ говорит о том, что целых 5 % молодежи г. Харькова имеет очень низкий уровень культуры чтения, что достаточно тяжело исправить в зрелом возрасте.

Надежда на повышение литературной культуры молодежи возрастает в связи с тем положительным фактом, что у 90 % опрошенных домашняя библиотека существует. Однако 10 % студентов выросли в домах, где домашняя библиотека отсутствует. При этом в эти 10 % входят и те студенты, которые очень редко берут книги в руки и не считают необходимым посещать библиотеку. Это еще раз свидетельствует о том, что любовь к книге и культура чтения прививается с детства. Поэтому необходимым является не только популяризация чтения среди молодежи, но и среди младшего поколения, для того чтобы через 5–10 лет не наблюдать еще более ужасающие результаты.

Изменились также и вкусы современной молодежи относительно выбираемой ими литературы. Предпочтение сегодня отдают небольшим по объему жанрам, таким как рассказы и фэнтези. Профессиональную литературу читают 45 % опрошенных, что говорит о стремлении студентов получить достаточно высокую квалификацию, а это, в свою очередь, не может не радовать. Интересным является и тот факт, что из 25 % опрошенных, читающих романы, 60 % – парни и всего лишь 40% – девушки, а вот с детективами ситуация другая: всего лишь 12,5 % читающих данный жанр – молодые люди, а 87,5 % – девушки. Это говорит о том, что стереотипы о предпочтениях разных полов в литературе сломаны, и популяризация литературы среди молодежи требует новых маркетинговых решений.

Наиболее показательными являются ответы на вопрос анкеты, звучавший как: «Читали Вы бы больше, если бы имели возможность?». 90 % респондентов ответили положительно, что говорит о том, что желание читать у современной молодежи все же существует и задача окружающего мира не убить его.

В подтверждение вышесказанного говорят и ответы на следующий вопрос анкеты «Чему способствует чтение литературы?». 95 % прошедших анкетирование ответили, что чтение способствует расширению кругозора, в пользу того, что чтение развивает умственные способности, выразилось 85 % студентов, а 50 % подтвердили, что литература помогает формироваться чувству прекрасного. Такой результат показывает, что современная молодежь вполне понимает и осознает полезность книг для их всестороннего и гармоничного развития, что вселяет надежду на то, что процесс падения популярности чтения как способа проведения свободного времени еще возможно остановить. К тому же, остановкой этого процесса готова заниматься сама молодежь. Так, 60 % респондентов говорили о том, что этим должна заняться сама молодежь, так как никто кроме нее не понимает существующую проблему полностью. И хотя 25 % перекладывает ответственность на образовательные структуры, а 20 % не считает такую деятельность необходимой, в целом динамика является положительной. Таким образом, несмотря на то, что большинство своего времени молодое поколение проводит за просмотром интернет-ресурсов и социальных сетей, большинство из них, все-таки, читают книги, пусть часто и в электронном виде. Однако низкий уровень посещения библиотек говорит о том, что литературная культура развита у нас не до конца. Литературная культура молодежи остается спорным вопросом, так как в ответах опрошенных нет однозначности и присутствуют абсолютно полярные ответы. В то время как одни привыкли читать и читают достаточно много, другие не посещают библиотек, домашние библиотеки у них также отсутствуют и книги, соответственно, они в руки берут редко. Несмотря на то,

что последних очень мало, уже только их наличие в обществе говорит о том, что культуре чтения уделяется недостаточное внимание.

Существует большая перспектива роста популярности книг среди молодежи, так как большинство молодых людей считает, что ответственность за популяризацию чтения лежит полностью на их плечах. Об этом же говорит и тот факт, что 90 % студенческой молодежи выявило желание читать больше при наличии достаточного количества свободного времени.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://formaslov.ru/ 2. Акимова А. Читательская культура молодежи: мифы и реальность [Электронный ресурс] / А. Акимова. – Режим доступа : http://lib.1september.ru/2006/08/16.htm 3. Гацкова Е. И. Молодежь и современность / Е. И. Гацкова. – М. : Инфра, 2001. – 125 с. 4. Самохина М. М. Чтение молодежи: XXI век [Электронный ресурс] / М. М. Самохина. – Режим доступа : http://www.library.ru/1/sociolog/text/article.php?a_uid=338

ДИНАМИКА БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ

УДК 331.56(477)

Кузьмичева Ю. Э.
Толканец Ю. А.

Студенты 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены проблемы безработицы, опыт регулирования трудовых отношений, организация рынка труда. Определено влияние безработицы на динамику занятости населения Украины, а также обозначены факторы, влияющие на уменьшение и увеличение безработицы.*

Ключевые слова: *безработица, рынок труда, динамика занятости.*

Анотація. *Розглянуто проблеми безробіття, досвід регулювання трудових відносин, організація ринку праці. Визначено вплив безробіття на динаміку зайнятості населення України, а також окреслено фактори, що впливають на зменшення та збільшення безробіття.*

Ключові слова: *безробіття, ринок праці, динаміка зайнятості.*

Annotation. *This article deals with the problems of unemployment, the experience of labor relations, the organization of the labor market. The impact of unemployment on the dynamics of employment in Ukraine, as well as factors affecting the decrease and increase in unemployment.*

Keywords: *unemployment, labor market, employment dynamics.*

Постановка проблемы. Проблема безработицы стала одной из социальных проблем, с которыми столкнулось человечество. Занятость населения составляет необходимое условие для экономического развития, так как от нее зависит увеличение или снижение уровня жизни людей.

Эту проблему исследовали такие ученые, как: И. Моцин, М. Папиев, Л. Галькив, А. Пижук, Я. Миклош, В. Федоренко и др.

Цель статьи: исследование динамики безработицы в Украине.

© Кузьмичева Ю. Э., Толканец Ю. А., 2015

В Украине безработными являются лица трудоспособного возраста, которые из-за отсутствия работы не имеют заработка или других доходов и зарегистрированы в службе занятости как такие, которые ищут работу, готовы и способны приступить к исполнению ответственной работы, как указано в Законе Украины "Про занятость населения" от 06.09.2014 [1].

Осуществляемый в Украине в настоящее время переход к рыночным отношениям связан с большими трудностями, возникновением многих социально-экономических проблем. Одна из них – проблема занятости, которая неразрывно связана с людьми, их производственной деятельностью [2].

В настоящее время проблема занятости – одна из актуальнейших проблем экономического развития и одна из важнейших, характеризующих общее состояние макроэкономики, дающих представление об ее эффективности. Безработица считается, с одной стороны, важным стимулятором активности работающего населения, а с другой – большим общественным горем. Все страны прилагают много усилий для преодоления безработицы, но ни одной из них еще не удалось ликвидировать ее полностью [2].

В Украине на рубеже 90-х годов начались процессы формирования многоукладной экономики, создания новых организационных форм, использования новых механизмов управления. Начинается приватизация, то есть изменение формы собственности. Но и дон сих пор по количеству занятых доминирует государственный сектор. Однако именно здесь происходит наибольшее сокращение занятых – на 6083 тыс. лиц на протяжении 1992–1996 гг. В альтернативных секторах экономики численность занятых растет, но не в той мере, в какой она сокращается в государственном. За этот же период численность занятых на коллективных и частных предприятиях увеличилась на 2203 тыс. лиц. Единственное объяснение этому – рост неофициальной занятости [3].

На протяжении 2010–2011 гг. уровень безработицы в Донецкой области составил соответственно 3,49 и 3,45 % работоспособного населения. Этот показатель был не только ниже, чем в среднем по Украине, где он составлял 4,22 %, но и один из самых низких [4].

В общем, в Украине в 2012 г. безработица, по сравнению с 2011 г., в расчете на полный объем движения рабочей силы уменьшилась на 8,4 % или на 215 тыс. людей. По данным Госкомстата численность занятого населения в возрасте 15-70 лет в среднем за 2005 год составила 20,7 млн человек, что на 384,3 тыс. больше, чем в 2004 г. [4].

По данным Международной организации труда (МОТ), которые были опубликованы в докладе «Глобальные тенденции в сфере занятости 2014 г.», безработица в Украине продолжает снижаться и на сегодняшний день составляет 6 %. Это меньше, чем в среднем по Евросоюзу, и на уровне Великобритании [4] .

В свою очередь, официальные данные Госкомстата Украины учитывают лишь количество официально зарегистрированных безработных – таких у нас к началу 2014 г. было 0,8 млн (2,7 % трудоспособных, что на 0,4 % ниже, чем в январе 2013 г.). Общее количество безработных составляло 790,2 тыс. человек. Из них женщин – 468,8 тыс., мужчин – 321,4 тыс. [5].

За низким показателем официально регистрируемой безработицы не видна, например, скрытая безработица (вынужденный досрочный уход на пенсию, сохранение рабочего места без реальной отработки и т. д.). Такая цена роста безработицы должна определяться не ростом компенсационных выплат и финансированием программ занятости, а в форме потерь возможного, но не произведенного ВНП из-за незанятости части рабочей силы. Известный американский экономист Артур Оукен математически выразил соотношение между уровнем безработицы и отставанием объема ВНП. Закон Оукена показывает, что если фактический уровень превышает естественный уровень безработицы на один процент, то отставание объемов ВНП составляет 2,5 % [5].

Заданием современного этапа в сфере регуляции занятости является переход к активной политике на рынке труда, который, к сожалению, не осуществляется сейчас. В основу должна быть положена модель управления, центральными элементами которой являются основные регуляторы рыночной организации труда: заработная плата как цена услуг труда, конкуренция на рынке труда, трудовая мобильность, уровень безработицы. Именно за этими параметрами осуществляется, с одной стороны, саморегулирование на рынке труда, а с другой – происходит вмешательство государства, которое реализует координирующую, стимулирующую или ограничивающую роль в процессе управления [5].

Формирующееся в условиях экономической свободы и конкуренции трудовое право Украины не может игнорировать опыт регулирования трудовых отношений других стран, прежде всего с развитой рыночной экономикой. Такое изучение крайне полезно, т.к. сущность взаимоотношений наемных работников и работодателей, в принципе, везде одинакова. Освоение этого опыта позволит избежать повторения тех ошибок, которые допускались ранее другими странами, и разработать специфические концепции защиты труда, пригодные в украинских условиях [6].

Скорее всего, для Украины наиболее приемлемой будет европейская модель трудового законодательства, отличающаяся гораздо большей степенью вмешательства государства в трудовые отношения, поскольку слабость частных предпринимательских структур в правовом плане не позволяет передать регулирование большинства вопросов, связанных с трудовыми отношениями, на уровень фирмы. Немаловажным является и психология самих работников, обращающих все свои требования по привычке государству, считая, что именно им должны решаться все вопросы регулирования трудовых отношений [6].

Как свидетельствует опыт практически всех капиталистических стран, высшим и наиболее эффективным организационным принципом рынка труда оказывается сотрудничество между предпринимателями, профсоюзами и государством. Положения и условия договорных отношений закрепляются в трудовых и общих законодательных решениях, изменяемых и совершенствуемых по мере развития экономики и демократизации общества. Подобное сотрудничество является результатом сложившегося общественного сознания компромиссного типа, принимающего как наиболее целесообразную формулу поиска решения переговоры, нахождение взаимоприемлемых условий, учет интересов всех без исключения общественно-политических и экономических сил страны [6].

Трудовой договор, заключенный между работодателем и наемным работником, а также существующее законодательство выражают и защищают интересы обеих сторон, определяя оптимальные производственные условия трудовой деятельности, время, функции и интенсивность работы [6].

На рынке труда ценой труда является заработная плата. Она привлекает на рынок труда ту часть населения, которая не имеет других источников к существованию. Высокий уровень заработной платы увеличивает предложение труда во всех сегментах рынка труда. Повышение общего уровня реальной заработной платы повышает общий уровень жизни работоспособных наемных работников. Увеличиваются налоговые поступления от заработной платы, страховые взносы и отчисления в различные фонды, что расширяет возможности социальной защищенности населения. Опыт развитых стран показывает, что в значительной степени благосостояние их населения связано с высоким уровнем заработной платы на рынке труда [7].

В этой связи сторонники рыночного саморегулирования (неоконсерватизма) считают недопустимым глубокое вмешательство государства в экономику. Помощь государства бедным глушит их трудовую активность, порождает социальное иждивенчество и замедляет экономический рост. Налоговый пресс на доходы предпринимателей ограничивает средства на внедрение новых технологий и новшеств, снижает прибыльность производства и способствует оттоку капитала в другие страны. Поэтому вполне естественно углубление неравенства доходов, рост инфляции и безработицы, резервирование рабочих мест [7].

Формирование рынка труда в Украине за последние годы проходит в условиях резкого роста предложения рабочей силы и почти адекватного уменьшения спроса на нее. Так, в 2003 г. спрос на рабочую силу на зарегистрированном рынке труда составлял 142,1 тыс. человек, в то же время предложение – 1003,6 тыс. человек. На одно свободное место в Донецкой области по состоянию на конец 2002 г. претендовало 4 из незанятых трудовой деятельностью граждан (на конец 2013 г. – 6), в том числе на вакантное место работника – 2 человека (соответственно в 2013 г. – 4), на место, которое требует специальной подготовки, –- 9 человек (соответственно в 2013 г – 11), на должность служащего – 8 человек (соответственно в 2013 г. – 14). Самый большой дисбаланс между предложением и спросом наблюдался в Херсонской, Ровенской, Ивано-Франковской, Черновицкой, Черкасской, Волынской, Львовской и Тернопольской областях [8].

Анализ ситуации в сфере занятости в Украине в предшествующие годы показывает, что способность складывающегося рынка труда к саморегулированию все еще незначительна, поэтому остается необходимость в использовании элементов государственного регулирования [9].

С одной стороны, в Украине, признается законной добровольная незанятость граждан. Она не может, как раньше, осуждаться обществом или служить основанием для привлечения человека к административной или уголовной ответственности. С другой стороны – незанятость человека, который ищет работу. Именно эта категория населения должна находиться в поле зрения государства, призванного обеспечить каждому гражданину его конституционное право на труд. Соответственно, нужно решать проблему организации учета незанятого населения, необходимо из миллионов незанятых выделить тех, кто оказался в такой ситуации вынужденно [9].

Достижение оптимально высокой, структурно-рациональной, экономически эффективной и социально-обоснованной занятости – неотъемлемая составная часть процесса восстановления украинской экономики. Стимулами этого процесса должны являться рыночные отношения и целенаправленные меры хозяйственной политики на всех уровнях. Если в развитых странах проблемы занятости могут зачастую решаться обособленно, без кардинальных изменений экономической стратегии, то в Украине для этого требуется коренное преобразование экономики. Это может быть реализовано лишь при финансовой стабилизации, возобновлении экономического роста, увеличении ресурсов для инвестиционной активности и решении социальных проблем. Необходимо эффективное взаимодействие работников, работодателей и государственных органов для согласования путей решения проблем занятости [10].

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Крюкова О. М. Макроэкономика / О.М. Крюкова // Рынок труда. Занятость и безработица. – 2014. – С. 45. 2. Ананьев А. Новые процессы в занятости населения в условиях перехода к рыночной экономике / А. Ананьев // Вопросы экономики. – 2013. – № 5. – С. 16–19. 3. Краузе О. И. Концепция смешанного регули-

рования занятости населения Украины / О. И. Краузе // Актуальные проблемы. – 2014. – № 10. – С. 167–172. 4. Семыкина М. В. Индикаторы экономической и социальной эффективности мотивации труда / М. В. Семыкина // Вопросы экономики. – 2014. – № 10. – С.181–189. 5. Носова С. С. Экономическая теория : учеб. для вузов / С.С. Носова. – М. : Дашков и К, 2013. – 864 с. 6. Океанова З. К. Экономическая теория : учебник / З. К. Океанова. – М. : Дашков и К, 2014. – 634 с. 7. Основы экономической теории : учебник / С. В. Мочерный, В. К. Симоненко, В. В. Секретарюк и др. ; под общ. ред. С. В. Мочерного. – К. : Знання, 2014. – 607 с. 8. О социально-экономическом положении Украины в 2013 году [Электронный ресурс] // Государственный комитет статистики Украины : офиц. сайт. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua. 9. Мортиков В. Роль информации в функционировании современного рынка труда / В. Мортиков // Украина: аспекты труда. – 2014. – № 5. – С. 3–7. 10. Пазюк О. Проблемы безработицы в Украине / О. Пазюк // Украина: аспекты труда. – 2014. – № 2. – С. 3–10.

РОЛЬ ОБЩЕСТВЕННОГО ТРАНСПОРТА В ЖИЗНИ СТУДЕНТОВ

УДК 656.072-057.875

Куценко И. К.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена роль общественного транспорта в жизни студентов. Установлена специфика использования общественного транспорта среди студентов ХНЭУ им. Семена Кузнеца. Сформированы выводы и рекомендации по улучшению транспортной системы города Харькова.*

Ключевые слова: *городской общественный транспорт, личный транспорт, функции общественного транспорта.*

Анотація. *Розглянуто роль громадського транспорту в житті студентів. Встановлено специфіку використання громадського транспорту серед студентів ХНЕУ ім. Семена Кузнеця. Сформовано висновки та рекомендації щодо покращення транспортної системи міста Харкова.*

Ключові слова: *міський громадський транспорт, особистий транспорт, функції громадського транспорту.*

Annotation. *The article is devoted to theoretical and practical justification and development of recommendations role of public transport in the lives of students. Established the specificity of the use of public transport among students KNUE. Formed conclusions and recommendations to improve the transport system of the city of Kharkiv.*

Keywords: *urban public transport, private transport, public transport functions.*

Городской общественный транспорт – один из важнейших социальных институтов современного общества, неотъемлемый элемент социальной инфраструктуры городов. Данный транспорт предназначен для перевозок различных социальных групп населения, в том числе с низким уровнем доходов, обеспечения территориальной целостности городов, доступности всех элементов городского хозяйства.

В свою очередь, развитие города, рост численности населения, массовая потребность в транспортной коммуникации обуславливают изменения института общественного транспорта. Еще Э. Дюркгейм утверждал, что социологическое объяснение исходит из анализа зависимости социального явления от социальной среды. Он считал, что функция социального явления или института состоит в налаживании соответствия между институтом и некоторой потребностью общества как целого [2].

Функция общественного транспорта как социального института заключается в повышении доступности учреждений медицины, образования, культуры, торговли, в массовом удовлетворении потребности человека в перемещении [5].

© Куценко И. К., 2015

Так уж экономически сложилось, что на территории Украины, а именно Харькова, основная часть населения не может себе позволить покупать частный вид транспорта, то есть автомобили, поэтому приходится пользоваться повседневно и в большом количестве общественным транспортом.

Было проведено социологическое исследование, посвященное важности общественного транспорта в жизни человека (на примере Харькова), с целью установить, довольно ли население уровнем обслуживания и в целом предоставленных им услуг в виде общественного транспорта (пассажирские перевозки) [1].

Респондентами выступили 30 студентов, из них 15 парней и 15 девушек.

Был проведен опрос среди студентов для выявления наиболее часто используемого общественного вида транспорта (рис. 1).

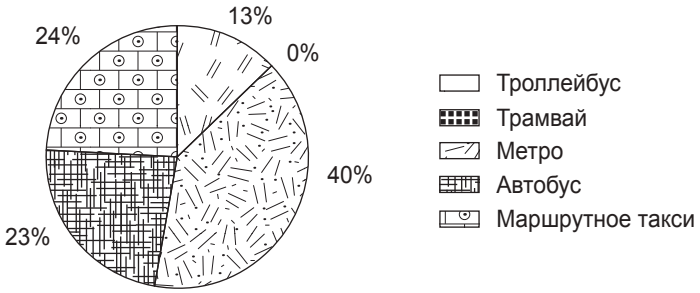

Рис. 1. **Использование различных видов транспорта**

Согласно результатам исследования можно сделать следующие выводы:

– повседневная жизнь города Харькова невозможна без общественного транспорта, хотя только 27 % подтвердили это, а последние 60 % высказались за то, что они полностью смогут прожить хотя бы один день без общественного транспорта, другая половина (13%) не уверена в своем ответе;

– уровень и комфортность общественного транспорта низки, ведь 97 % выразились за то, что их не удовлетворяет уровень общественного транспорта, качество и комфортность нахождения в нем.

На основе анализа этих данных, полученных в результате анкетирования в студенческой среде, можно сделать вывод: большинство девушек не удовлетворены уровнем общественного транспорта, имеют множество идей, инициативы относительно того, как это исправить, пожеланий по улучшению, а значительное количество ребят не заинтересованы абсолютно в том, какой уровень общественного транспорта предоставлен, и им безразлично, в каком состоянии он находится, их уровень инициативы по улучшению ситуации низкий [4]. Те студенты, которые живут в общежитии, больше беспокоятся о средствах, которые они тратят на ежедневное путешествие общественным транспортом, чем живущие с родителями или снимающие квартиру. Хотя подавляющее большинство высказалось за то, что общественный транспорт, который они выбирают, как правило, не зависит от материального положения вещей, поэтому у них главной причиной становится проблема времени и ситуации, с поправкой на эти причины человек уже именно тогда выбирает определенный вид транспорта, на котором предпочитает в тот или иной момент передвигаться [3].

Таким образом, напрашивается вывод, что роль общественного транспорта является неоценимой, и государство должно принять как можно больше мероприятий и провести определенную компанию по реструктуризации, чтобы обеспечить достойный уровень качества и комфортности транспорта для жителей страны (и это касается не только транспорта мегаполиса, но и всех районов и городов нашей страны). Как показало проведенное исследование, уровнем обеспечения общественным транспортом (туда входят качество, комфортность, регулярность проезда в определенное время по маршруту) большинство опрошенных недовольны, а процент респондентов, имеющих собственный автомобиль, очень мал. Поэтому будем надеяться на улучшение ситуации в будущем.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Безопасность на дороге [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dd.sch975.edusite.ru /p17aa1.html 2. Виды транспорта и их особенности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://esparus.com /shipping-channels/vidy-transporta-i-ih-osobennosti 3. Маршак А. Л. Социология : учеб. пособие / А. Л. Маршак. – М. : Высшая школа, 2002. – 317 с. 4. Новикова С. С. Социология: история, основы, институционализация в России / С. С. Новикова. – М. : Москов. Психол.-соц. ин-т ; Воронеж : Изд-во НПО "МОДЭК. – 464 с. 5. Социология проблем города [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://knowledge.allbest.ru/sociology/3c0b65635b2ac68 b4c43b89421206d37_0.html

ПОЛИТИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖИ

УДК 323.2-053.81

Кучма А. И.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены теоретические аспекты исследования политической активности студенческой молодежи, ее осведомленность в политических и экономических процессах, а также проведена диагностика среди студентов с помощью разработанной анкеты.*

Ключевые слова: *молодежь, социально-политическая активность, политическая зрелость, политическая культура.*

Анотація. *Розглянуто теоретичні аспекти дослідження політичної активності студентської молоді, її обізнаності у політичних та економічних процесах, а також виконано діагностику серед студентів за допомогою анкети.*

Ключові слова: *молодь, соціально-політична активність, політична зрілість, політична культура.*

Annotation. *The article considers the theoretical aspects of the study the students' political activity, their political and economic awareness, as well as performed the diagnosis of students through a questionnaire.*

Keywords: *youth, social and political activity, political maturity, political culture.*

Мотивация поведения современной молодежи во многом определяется характером ее расслоения, положением в обществе, степенью ее политической зрелости. Нерешенность многих проблем, углубление неравенства делает молодежные процессы неустойчивыми и противоречивыми. Все это ведет к аполитичности части молодежи, что объективно препятствует осознанному и целеустремленному включению молодых людей в процессы социально-политических преобразований, выработке у них активной гражданской позиции.

Между тем состояние политической культуры молодежи не вызывает оптимизма. Политическая зрелость и становление политической культуры молодежи немыслима без приобретения и накопления политического опыта, повышения уровня образования, активного вовлечения студенчества в общественно-политическую деятельность, как отдельного региона, так и страны в целом.

Из молодежной среды в недалекой перспективе будет формироваться политическая, экономическая элита на федеральном и региональном уровнях, которые в ближайшие годы сменят современное поколение управленцев. В решающей степени будет определяться социально-политическая ситуация, будущее страны в целом – в зависимости от того, какими качествами молодежь будет отличаться, какими методами действовать, какой политической культурой обладать. Проблема состоит в том, что молодежь как социально-возрастная группа обладает рядом особенностей. Она в наибольшей степени социально мобильна и восприимчива к новым идеям, в то же время в современной молодежной среде слабо развита культура ответственного гражданского поведения, самоорганизации, низкая мотивация к участию в общественно-политической деятельности [1].

Было проведено научное исследование с помощью специально разработанной анкеты «Политическая активность молодежи».

В результате опроса было выяснено, что 55 % опрошенных студентов все-таки внимательно следят за развитием социально-политических событий и экономики страны; 40 % респондентов стремятся просто к получению актуальной информации и вместе с этим не проявляют особый интерес к политике; 5 % молодежи не интересуется происходящим (рис. 1).

Также 20 % опрошенных, принимая участие в социально-политической жизни, подобным образом пытаются изменить жизнь к лучшему и столько же желают повлиять на власть; еще 10 % утверждают, что их к участию в политической и социальной жизни побуждает живой интерес; 5 % отметило причину своей активности: «возможность легкого и быстрого заработка; однако все-таки 55 % студентов не принимают участие в политической и общественной жизни.

Результаты опроса говорят о том, что всего лишь 5 % студентов готовы принять активное участие в массовых выступлениях и подобным радикальным образом отстаивать свою точку зрения; 20 %, скорее всего, примут участие и 65 % – нет; 10 % находятся в состоянии неопределенности и затруднились ответить на поставленный вопрос.

© Кучма А. И., 2015

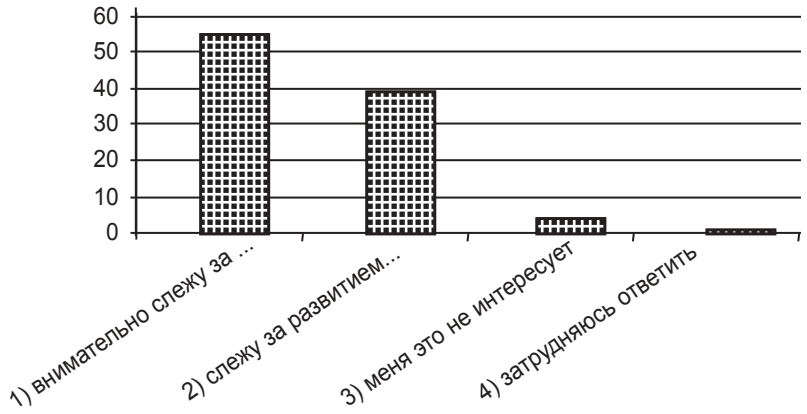

Рис. 1. **Заинтересованность политической и экономической жизнью страны**

Также опрос показал, что респонденты в сумме около 50 % оценивают уровень своей политической активности как низкий или ниже среднего. Достаточно большая часть респондентов считает свою политическую активность средней или немногим выше среднего (25 %).

На вопрос «Состоите ли вы в молодежных организациях политической направленности?» 75 % студенческой молодежи ответили, что не состоят и не планируют в ближайшее время вступать в какую бы то ни было молодежную организацию; 10 %, из которых одна девушка, ответили, что в данный момент не состоят, но состояли ранее; 15т% состоят в МПО (все парни) проукраинской и демократической направленности.

Социологическое исследование показало, что современная молодежь принимает пассивную сторону по отношению к власти, так как, прежде всего, сомневается в возможности что-либо изменить.

Есть основания полагать, что свое неучастие в политической жизни молодежь не рассматривает как «проблему»: не видя никаких особых препятствий к проявлению политической активности, молодые люди просто выбирают другие сферы приложения энергии, особенно если общественно-политическая активность не приносит очевидных выгод материального или карьерного толка.

Так, в целом можно отметить, что гипотезы, поставленные в исследовании, подтвердилась частично. Среди небольшой части опрошенных существует понимание важности политики и желание если не активно участвовать, то хотя бы следить за ее динамикой. Несомненно, на фоне общей апатии и нежелания понимать важность политики как открытой, центральной и основной сферы общественной жизни доля «интересующейся» молодежи кажется столь малой и незначительной, что вызывает сомнение сам тезис, согласно которому молодежь считается политическим актором [2].

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Программа повышения общественно-политической активности молодежи Гражданская инициатива [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://kdm44.ru/pages/gragd_unu4uatuva.html 2. Политология : учеб. пособие / Под ред. А. С. Тургаева, А. Е. Хренова. – СПб. : Питер, 2005. – 560 с.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНЫ

УДК 330.322 (477)

Кушнир И. С.

Студент 3 курса
факультета экономической информатики ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрено состояние и динамика развития инвестиционного климата Украины, а также пути его стабилизации.*

Ключевые слова: *инвестиционный климат, динамика, приток инвестиций, пути стабилизации.*

Анотація. *Розглянуто стан і динаміку розвитку інвестиційного клімату України, а також шляхи його стабілізації.*

Ключові слова: *інвестиційний клімат, динаміка, приплив інвестицій, шляхи стабілізації.*

Annotation. *In this paper we describe the state and dynamics of the investment climate in Ukraine, as well as ways to stabilize it.*

Keywords: *investment climate, dynamics, flow of investment, ways to stabilize.*

Инвестиционная деятельность в Украине является базисом для развития национальной экономики. Именно потому исследование данной проблемы в последнее время занимает центральное место в экономической науке, так как фонды денежных средств представляют основной источник, с помощью которого создается как материальный, так и технический потенциал расширенного воспроизводства.

В экономической литературе последних лет широко обсуждается проблема недостаточного финансирования потребностей: собственных средств предприятий и средств бюджетов различных уровней не хватает даже на простое воспроизводство экономики. Вопросам инвестирования уделяют большое внимание в своих работах такие отечественные экономисты, как А. И. Сухорукова [1], С. В. Захарин [2], А. И. Дедиков [3], Н. А. Непогодина [4]. Пути выхода из данной ситуации различные авторы видят в совершенствовании системы налогообложения, законодательства, предоставлении инвесторам льгот, территорий приоритетного развития и т. д.

Целью данного исследования является анализ состояния и динамики развития инвестиционной привлекательности Украины и возможные способы ее улучшения.

Важнейшей предпосылкой устойчивого социально-экономического развития страны является привлечение и рациональное использование инвестиционных ресурсов. Динамика инвестиционных процессов страны имеет прямую и непосредственную связь с уровнем его социально-экономического развития [1].

Оценка составляющих инвестиционного потенциала той или иной страны должна соответствовать современным мировым тенденциям, в русле которых инвестиционный потенциал рассматривается не только как совокупность денежных накоплений, производственного и строительного комплексов, но включает в себя и такие составляющие социально- экономического развития государства, как профессионально-квалификационная структура рабочей силы, ее образовательный и квалификационный уровень, способность к быстрому переучиванию и эффективному труду в новой экономической среде, психологическая мобильность, предпринимательская активность, гибкость региональной системы управления и т.п. [3].

Поскольку наибольшую долю в инвестиционных потоках в Украине занимают прямые иностранные инвестиции в страну, будем анализировать инвестиционный климат страны, изучая динамику этого показателя.

Рассмотрим динамику поступления прямых иностранных инвестиций в Украину с 2009 по 2014 гг. (млн. долл. США) (рис. 1).

По данным Государственного комитета статистики на 31.12.2014 года общий объем прямых иностранных инвестиций в Украину составил 45916 млн долл. США, что на 20 % меньше по сравнению с таким же показателем в 2013 году и в расчете на одного человека составляет 1072,02 долл.

В десятку основных стран-инвесторов, доля которых в общем объеме инвестиций составляет 82,7 %, входят: Кипр – 13710,6 млн долл., Германия – 5720,6 млн долл., Нидерланды – 5111,5 млн долл., Россия – 2724,3 млн долл., Австрия – 2526,4 млн долл., Великобритания – 2145,5 млн долл., Виргинские Острова (Брит.) – 1997,7 млн долл., Франция – 1614,7 млн долл., Швейцария 1390,6 млн долл., Италия – 999,1 млн долл. (рис. 2).

Для иностранных инвесторов Украина является достаточно привлекательной страной. Она имеет очень выгодное географическое расположение, так как с одной стороны граничит со странами ЕС, с другой – с Россией и Белоруссией. Имеет богатый природный потенциал, большую емкость внутреннего рынка, наличие квалифицированной и сравнительно дешевой рабочей силы, значительные рынки сбыта [9].

© Кушнир И. С., 2015

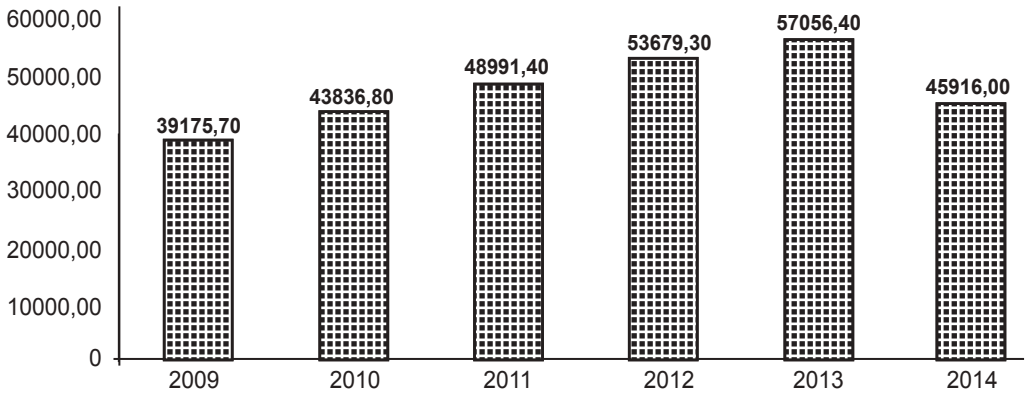

Рис. 1. **Динамика поступления прямых иностранных инвестиций в Украину за 2009–2014 гг.**

Однако сегодня действует ряд факторов политического и экономического характера, которые сдерживают процесс привлечения иностранного капитала. К ним относятся политическая и экономическая нестабильность; низкие темпы проведения приватизации; острый кризис покупательской способности населения, сопровождающийся низким уровнем заработной платы.

Рис. 2. **Приток прямых иностранных инвестиций в Украину из стран мира, млн долл. США за 2014 г.**

За последние годы вклад капитала иностранными инвесторами значительно снизился. С начала 2014 года наблюдается чистый отток инвестиций из Украины, связан с девальвацией гривны, за 2014 год приток прямых инвестиций в страну сократился на 20 %.

На приток иностранных инвестиций значительно повлиял высокий уровень инфляции, который постоянно растет, постоянная нестабильность курса гривны по отношению к иностранным валютам, несовершенство нормативно-правовой базы, коррупция, высокий уровень налогообложения и внешнеторговых пошлин.

Правительством Украины была разработана Программа экономических реформ на 2011–2015 гг. по форсированному индустриально-инновационному развитию страны в условиях ее интеграции в мирохозяйственные связи. В рамках программы были определены приоритетные направления развития экономики и промышленности Украины. Один из разделов программы был посвящен привлечению в страну инвестиций [7]. Выбор объекта для инвестиций инвесторы определяют, исходя из следующих критериев:

– политическая стабильность в государстве и прогнозируемость его внутри- и внешнеполитического курса;

– привлекательный инвестиционный климат страны с точки зрения налогообложения, таможенных пошлин, прав и гарантий инвесторов;

– наличие инвестиционных объектов, способных в минимальные сроки начать приносить стабильную прибыль;

– устойчивая, конкурентоспособная, открытая и современная экономика;

– высококвалифицированные трудовые ресурсы, другие факторы, способствующие легкости ведения бизнеса.

Выполнение программы должно было обеспечить постоянный прирост иностранных инвестиций, усилить позицию Украины в международных рейтингах, существенно увеличить объем инвестиций в основной капитал, способствовать развитию экономики страны. Однако по упомянутым выше причинам экономике Украины не удалось достичь назначенных этой реформой целей, и правительству нужно срочно разработать новую стратегию для повышения инвестиционной привлекательности страны.

Для иностранных инвесторов Украина является достаточно привлекательной страной, но политическая и экономическая нестабильность плохо влияют на инвестиционный климат страны. Для того чтобы усилить приток иностранных инвестиций, необходимо создать условия для перехода к инвестиционно-инновационной модели развития экономики, обеспечить привлечение частных инвестиций, усовершенствовать законодательство, регулирующее инвестиционную деятельность, изменить базу налогообложения, а также урегулировать политический конфликт на востоке страны.

Научный руководитель – канд. экон. наук, преподаватель Штаер О. М.

Литература: 1. Інвестування української економіки : [монографія] / за ред. А. І. Сухорукова. – К. : Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки, 2005. - 440 с. 2. Захарін С. В. Інвестиційне забезпечення відтворення основних фондів / С. В. Захарін // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 43–51. 3. Дедиков А. И. Инвестиции и структура экономики Украины [Электронный ресурс] / А. И. Дедиков. – Режим доступа : http://krtgtu.narod.ru/econo/240-1094/240-1094.rar 4. Непогодіна Н. А. Сутність і місце інвестиційної стратегії у загальній стратегії розвитку підприємства туристичної галузі / Н. А. Непогодіна // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2007. – Т. 2. – № 3. – С. 80–84. 5. Факторы инвестиционной активности // Экономический портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ubr.ua 6. Чем может быть интересна и привлекательна инвесторам Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.profiforex.org 7. Программа экономических реформ Украины на 2011–2015 гг. // Комитет по экономическим реформам при Президенте Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.zn.ua 8. Государственный комитет статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua 9. Пелашенко А.В. Инвестиционный климат в Украине: реальность и перспективы : сб. науч. трудов ["Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект"] / А. В. Пелашенко – Донецк: ДонНУ, 2009. – 1023 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК [330.322] (477)

Леонова А. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює інвестиційну діяльність в Україні. Досліджено основні проблеми залучення інвестицій в економіку та запропоновано шляхи їх вирішення.*

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна діяльність, іноземне інвестування, інвестиційні процеси, державне регулювання.*

Аннотация. *Проанализирована нормативно-правовая база, регулирующая инвестиционную деятельность в Украине. Исследованы основные проблемы привлечения инвестиций в экономику и предложены пути их решения.*

© Леонова А. В., 2015

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционная деятельность, иностранное инвестирование, инвестиционные процессы, государственное регулирование.*

Annotation. *The paper analyzes the legal framework governing investment in Ukraine, the main problems of attracting investment in the economy and proposed the ways of solution.*

Keywords: *investment, foreign investment, investment process, state regulation.*

Дослідження проблем інвестування економіки завжди знаходилося в центрі уваги. У сучасних умовах економічного розвитку України вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних змін у народному господарстві, зростання якості технологічного процесу та підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях.

Останнім часом спостерігається тенденція до зниження обсягів залучення інвестицій в економіку України. Основними причинами виникнення проблеми низької інвестиційної активності є: недосконалість державної інвестиційної політики, прогалини в інвестиційному законодавстві, відсутність належного інституційного забезпечення розвитку інвестиційного ринку та його інструментів. Аналіз нормативно-правової бази, що регулює інвестиційну діяльність в Україні, починаючи з понятійного апарату й включаючи регулювання діяльності суб'єктів інвестиційного процесу, вказує на наявність великої кількості законодавчих актів та нормативних документів, які зазвичай суперечать один одному і часта зміна яких спричиняє труднощі щодо їх застосування.

Необхідність подальшого дослідження з оцінки наявної системи державного регулювання та розробки на цій основі заходів із удосконалення організаційно-економічних регуляторів управління інвестиційною діяльністю обумовила актуальність дослідження та відповідних пропозицій.

Проблеми державного регулювання інвестиційної діяльності висвітлено у працях зарубіжних вчених, зокрема у Г. Бірмана, С. Брю, Д. Дарнінга, М. Джонка, Д. Ніркота, І. Кембелла, П. Ліндерта, Д. Мілера, М. Портера, М. Татаренко, С. Фішера, Р. Холта, У. Шарпа [1] та ін. Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних досліджень зробили українські вчені: І. Бланк [2], З. Богачов, В. Будкін, Б. Губський, В. Вергун, О. Вовчак [3], О. Гаврилюк, П. Гайдуцький, Т. Майорова [4], О. Мертенс, А. Пересада [5], А. Філіпенко та ін. Проте проблема потребує всебічного аналізу та обґрунтування.

Метою дослідження є розроблення конкретних заходів щодо удосконалення державної політики стосовно інвестування та збільшення обсягів інвестицій в економіку України. Необхідною умовою залучення достатнього обсягу інвестицій є високий рівень інвестиційної привабливості, в основі якої лежить законодавча база державного регулювання інвестиційної діяльності та практика реалізації відповідних нормативно-правових актів.

Правове регулювання діяльності, яка пов'язана з інвестиціями, здійснюється відповідно до норм Господарського кодексу України та Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 [6]. Згідно з цим Законом інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Суб'єктами (інвесторами та учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави. Учасниками інвестиційної діяльності можуть бути громадяни та юридичні особи України, інших держав, які забезпечують реалізацію інвестицій як виконавці замовлень або на підставі доручення інвестора.

Інвестиційна діяльність може здійснюватись на основі спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав. З цією метою можуть створюватись інститути спільного інвестування (корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд), які провадять діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права і нерухомість.

Особливе правове регулювання мають іноземні інвестиції, тобто цінності, що вкладаються іноземними інвесторами (юридичними особами, створеними відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України; фізичними особами — іноземцями, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності; іноземними державами, міжнародними урядовими і неурядовими організаціями; іншими іноземними суб'єктами інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України) в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Правове регулювання іноземних інвестицій здійснюється за нормами Господарського кодексу України, Закону України "Про режим іноземного інвестування" від 19.03.96 [7], Закону України "Про захист іноземних інвестицій на Україні" від 10.09.91 [8].

Основними інструментами грошово-кредитної політики щодо регулювання інвестиційної діяльності є: встановлення нормативів обов'язкових резервів, які зобов'язані створювати банки для покриття ризиків, тим самим сприяючи активному використанню коштів для кредитування та інвестування; операції на відкритому ринку з дер-

жавними цінними паперами; політика облікової ставки НБУ, за якою він продає кредитні ресурси банкам, збільшуючи або зменшуючи обсяги кредитних джерел для фінансування інвестицій.

Одним із найважливіших чинників, які регулюють структуру інвестицій та їхній вплив на економіку країни, є фіскальна політика, у центрі якої перебуває податкова система. Основою податкової політики має бути розроблення важелів впливу на економічні процеси, що відбуваються в країнах за ринкових відносин.

Податкова система має стимулювати підприємців до вкладення коштів у реальний сектор економіки, але вона поки що не враховує можливість інвестування початку діяльності підприємства за рахунок його засновників, забезпечення їм такого рівня доходу, який міг би зацікавити інвесторів у подальшому розвитку виробництва.

Потужним важелем стримування іноземних інвестицій в Україну є нерівномірний розподіл податкового тиску, який є надмірним для легально працюючих суб'єктів господарювання на тлі існування величезного тіньового сектора економіки. Незважаючи на те, що переважна більшість іноземних інвесторів намагається вести прозорий та легальний бізнес, «тінізація» економіки суттєво ускладнює їх співпрацю з вітчизняними підприємствами, які не завжди в змозі дозволити собі ризик ведення прозорих і легальних операцій. Велика частка вилучення прибутку, нестабільність податкових ставок та правил нарахування перешкоджають ефективному веденню бізнесу в Україні [3, с. 114].

Формуючи податкову систему, необхідно враховувати вплив усіх видів податків на доходи суб'єктів господарювання, обсяги їх виробництва та рівень цін на виготовлену продукцію, на розмір доходів та обсяг національного продукту. Податкова політика трансформаційного періоду має враховувати пріоритетність розвитку окремих галузей національної економіки. Для створення умов щодо стимулювання розвитку підприємств у сфері виробництва необхідне законодавче регулювання, яке базується на завданнях розвитку пріоритетних галузей.

Щодо стратегічних цілей податкової реформи, на думку фахівців МВФ, ними мають стати збільшення конкурентоспроможності бізнес-сектора, залучення до оподаткування тіньового сектора економіки та комп'ютеризація інформаційної системи податкової служби України [9].

Основними пріоритетними напрямами розвитку іноземного інвестування мають стати: стабілізація політичної ситуації в Україні, формування стабільного законодавчого середовища для підприємництва; розвиток внутрішнього інформаційного забезпечення іноземних інвесторів із боку держави, розвиток інформаційного забезпечення інвесторів за кордоном стосовно розміщення українських інвестиційних проектів і програм; створення інфраструктури для організаційної та правової підтримки інвестиційної діяльності; здійснення рекламної компанії, випуск спеціалізованих інформаційних бюлетенів. У зв'язку з цим доцільно створити організації, що будуть розробляти та проводити експертизи проектів підприємств; страхові компанії, що здійснюватимуть страхування комерційних і некомерційних ризиків під час реалізації виробничих проектів; інформаційно-консалтингові фірми, інвестиційні фонди.

Серед першочергових заходів мають бути :

– послідовна діяльність щодо реформування регуляторної системи, покращення адміністративного середовища ведення бізнесу;

– аналіз результатів роботи щодо запровадження «єдиного інвестиційного вікна» для організаційного супроводу підготовки й реалізації інвестиційних проектів, виявлення недоліків і проблем та розробка відповідних заходів щодо їх усунення, нормативне врегулювання механізму взаємодії регіональних центрів із інвестицій та розвитку з органами ліцензування та дозвільними органами;

– активізація діяльності системи рад вітчизняних та іноземних інвесторів, які були створені у всіх регіонах України і при центральних органах виконавчої влади;

– удосконалення законодавства з питань банкрутства та протидії протиправному поглинанню і захопленню підприємств, посилення відповідальності за порушення у сфері державної реєстрації;

– створення сучасної системи державних гарантій захисту іноземних інвестицій та врегулювання комерційних спорів учасників інвестиційного процесу;

– посилення заходів із боротьби з корупцією в органах державної влади, що надають послуги інвесторам під час реалізації інвестиційних проектів, шляхом мінімізації їх впливу на діяльність інвесторів та збільшення санкцій та відповідальності за здійснення корупційних діянь;

– удосконалення інструментів митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічних операцій у бік послаблення режиму ввезення та митного оформлення технологічного обладнання та допоміжних матеріалів, призначених для реалізації інвестиційних проектів [10].

Отже, державі необхідно впливати на подальшу активізацію інвестиційних процесів, створюючи пільги та знімаючи обмеження щодо діяльності іноземних інвесторів, вдосконалюючи нормативно-правову базу, забезпечуючи належні умови для підприємств із іноземними інвестиціями, сприяючи процесу приватизації, дотримуючись курсу євроінтеграції, ефективно вивчаючи та впроваджуючи передовий досвід у сфері інвестування, налагоджую-

чи сприятливе середовище для прибуткового функціонування капіталів у державі, причому однаковою мірою як для вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

Інвестиційна політика має сприяти вирішенню таких питань: інвестиційне забезпечення структурної перебудови економіки; збільшення обсягу інвестиційних ресурсів за рахунок усіх джерел та їх ефективне використання; визначення пріоритетних напрямів та забезпечення ефективного використання капіталовкладень. Для покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно зробити все можливе, щоб зарубіжні інвестори не боялися вкладати кошти в економіку нашої країни, зокрема, чітко визначити пріоритети розвитку на довготерміновий період, забезпечити систему узгодженості і стабільність законодавчої бази, особливо з формування і функціонування спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку; зменшити податковий тиск на підприємства, які вкладають ресурси в інвестиційний розвиток; створити однакові умови конкурентної боротьби; спрямовувати інвестиції у пріоритетні, з погляду ефективності, проекти; надати урядові гарантії інвесторам і закріпити їх на законодавчому рівні; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Шарп У. Ф. Інвестиції / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Бейлі. – М. : Інфра, 1977. – 1042 с. 2. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент : підручник / І. О. Бланк. – К. : Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2003. – 398 с. 3. Вовчак О. Д. Інвестування : навч. посіб. / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ – 2000, 2008. – 544 с. 4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підручник / Т. В. Майорова.– К. : Центр учб. літ., 2009. – 472 с. 5. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : навч. посіб. / А. А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 462 с. 6. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.91 № 1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12 7. Про режим іноземного інвестування від 19.03.96 № 93/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80 8. Про захист іноземних інвестицій на Україні : Закон України від 10.09.91 № 1540а-XII [Електронний ресурс].– Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12 9. Азаров М. Новий Податковий кодекс набуде чинності в 2011 р. [Електронний ресурс] / М. Азаров. – Режим доступу : http://www.rbc.ua/ukr/top/show 10. Савіцька О. П. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні [Електронний ресурс] / О. П. Савіцька, Н. В. Савіцька. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12888/1/060_Derzhavne%20reguljuvan_391_398_714.pdf

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТЕЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 657.21

Лєбошина Т. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Висвітлено сутність дебіторської і кредиторської заборгованостей, їх важливість як чинника покращення фінансового стану підприємства. Наведено систему показників, що характеризують стан дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства, а також загальну класифікацію дебіторської заборгованості.*

Ключові слова: *сутність, дебіторська, кредиторська заборгованість, управління, класифікація.*

Аннотация. *Освещены сущность дебиторской и кредиторской задолженностей, их важность как фактора улучшения финансового состояния предприятия. Приведена система показателей, характеризующих со-*

© Лєбошина Т. О., 2015

стояние дебиторской и кредиторской задолженностей предприятия, а также общая классификация дебиторской задолженности.

Ключевые слова: *сущность, дебиторская, кредиторская задолженность, управление, классификация.*

Annotation. *Deals with the essence of receivables and payables, their importance as a factor in improving the financial condition of the company. Shows system parameters that characterize the state of receivables and payables of the company. Shows the overall classification of receivables.*

Keywords: *essence, receivables, payables management, classification.*

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованостей має велике значення, їх розмір має значний вплив на фінансовий стан підприємств. Небезпечним є стрімке накопичення взаємних валових боргів між підприємствами, які призводять до необґрунтованого банкрутства багатьох підприємств.

Метою дослідження є розкриття сутності дебіторської та кредиторської заборгованостей на рівні виробничого підприємства. Завдання дослідження: виявлення нагальних проблем, пов'язаних із дебіторами та кредиторами; проведення аналізу динаміки складу і структури дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства, а також порівняльного аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованостей на досліджуваному підприємстві.

Питанням обліку та аналізу розрахунків, зобов'язань та заборгованості приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема Ф. Ф. Бутинець [1], С. Ф. Голов, О. М. Головащенко, Р. Грачова, М. Ю. Медведєв, В. Моссаковський, В. Ф. Палій [2], М. С. Пушкар, Я. В. Соколов, В. О. Шевчук та ін. Окремо необхідно виділити зарубіжних вчених, таких як: Стоун Д., Хітчинг К., Дж. Ван Хорн, Зві Боді, Роберт К. Мертон, які також приділяли увагу вирішенню цього питання. Але проблематика все ще залишається відкритою і потребує подальшого дослідження.

Особливе значення має аналіз і управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в умовах інфляції, оскільки така іммобілізація власного оборотного капіталу стає найбільш невигідною для підприємств, тому що більшість із них відчувають гостру нестачу оборотного капіталу.

Дебіторська і / або кредиторська заборгованість виникає у разі неспівпадання в часі появи зобов'язань за розрахунками та виконання цих розрахунків у відносинах підприємства з покупцями, постачальниками, фінорганами, підрядчиками, працівниками, органами соцстрахування, підзвітними особами. Дебіторська заборгованість становить питому частку у складі поточних активів та значно впливає на фінансовий стан підприємства.

Дебіторська заборгованість – це заборгованість інших підприємств, установ, а також фізичних осіб підприємству, діяльність якого аналізується. В балансі підприємства відображається в складі активів. Види дебіторської заборгованості наведено на рис. 1.

Рис. 1. **Класифікація дебіторської заборгованості**

Безнадійна дебіторська заборгованість – це дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позовної давності.

Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником [3].

За даними бухгалтерської звітності (форма 1, форма 2) можна визначити низку показників, що характеризують стан дебіторської заборгованості. До цих показників належать:

1. Оборотність дебіторської заборгованості розраховується як відношення виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості і показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством.

2. Період погашення дебіторської заборгованості розраховується як відношення тривалості звітного періоду до оборотності дебіторської заборгованості і показує середній період погашення дебіторської заборгованості підприємства.

3. Частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі поточних активів.

4. Відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації.

5. Частка сумнівної дебіторської заборгованості у загальному обсязі заборгованості, % [4].

Показник сумнівної дебіторської заборгованості може бути взятий із балансу.

Кредиторська заборгованість (борг підприємства, діяльність якого аналізується, іншим підприємствам, установам, а також фізичним особам – наслідок напруженості фінансового стану підприємства. У разі нестачі необхідних засобів затримується виконання розрахунків згідно із зобов'язаннями підприємства, що аналізується.

Джерелом інформації для здійснення аналізу кредиторської заборгованості є третій і четвертий розділи пасиву балансу підприємства.

У процесі аналізу оцінюється структура кредиторської заборгованості (тобто частка окремих статей у загальному розмірі кредиторської заборгованості).

Також слід порівняти суми кредиторської заборгованості на початок та кінець звітного періоду.

Особливу увагу необхідно приділити виявленню наявності простроченої кредиторської заборгованості, існування якої породжує відповідні фінансові санкції до підприємства.

Аналіз власне кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними Форми 1 „Баланс".

Для цього розраховують питому частку кожного виду кредиторської заборгованості у загальній сумі. Такі показники обчислюються за звітом і за планом, а порівнюючи їх, визначають відхилення у структурі кредиторської заборгованості, установлюють причини змін її окремих складових і розробляють заходи для врегулювання заборгованості, особливо тих її складових, які негативно впливають на діяльність підприємства.

Як правило, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це доводить порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованостей.

Оборотність кредиторської заборгованості розраховується за тією самою формулою, що й дебіторської, з тією лише відмінністю, що в знаменнику відображають суму обороту для закупівлі сировини, матеріалів тощо [5].

Кредиторську заборгованість класифікують аналогічно дебіторській.

Заключною частиною проведення аналізу слід вважати порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованостей. Результатом такого аналізу може бути виявлення:

1) збільшення або зменшення дебіторської заборгованості;

2) збільшення або зменшення кредиторської заборгованості.

Як збільшення, так і зменшення дебіторської і кредиторської заборгованостей можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану підприємства.

Так, зменшення дебіторської заборгованості порівняно з кредиторською може статися через погіршання стосунків із клієнтами, тобто через зменшення кількості покупців продукції.

У процесі виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Деякі економісти-теоретики вважають, що це свідчить про раціональне використання коштів. Проте бухгалтери-практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей розраховується як відношення кредиторської заборгованості до дебіторської заборгованості. Значення коефіцієнта має бути менше 1,0. Якщо кредиторська заборгованість перевищує дебіторську заборгованість, необхідно з'ясувати причини такого стану (що може бути пов'язане з труднощами під час реалізації продукції тощо). Від'ємне значення показника говорить про відсутність оборотних коштів, а його розмір характеризує мінімальну суму на поповнення оборотних коштів. Високе значення показує, що ресурси заморожені в оборотних коштах (розміри запасів надмірні, або підприємство відпускає значну частину продукції у кредит). За раціонального управління період обороту позитивний, але близький до нуля, тобто структура дебіторської і кредиторської заборгованостей збалансована. Близька до нуля від'ємна величина періоду обороту говорить про роботу підприємства на кредитах постачальників і відсутності власних оборотних коштів.

Так як кредиторська заборгованість одного економічного суб'єкта є дебіторською іншого, то алгебраїчна сума кредиторської та дебіторської заборгованості для всієї економіки могла б дорівнювати нулю. Однак на підприємствах України кредиторська заборгованість є більшою за дебіторську. Основними причинами цього є те, що кредиторська заборгованість оцінюється за повною ринковою ціною, тоді як дебіторська — за витратами; до суми кредиторської заборгованості включено заборгованість перед бюджетом, державними цільовими фондами та з виплати заробітної плати [5].

Для забезпечення стабільного розвитку будь-якого підприємства необхідні постійний моніторинг, сучасні методи оцінки, а також чітка організація управління його дебіторською та кредиторською заборгованостями. Побудову та вдосконалення системи управління кредиторською заборгованістю на підприємствах торгівлі слід здійснювати шляхом формування моделі управління кредиторською заборгованістю з урахуванням особливостей галузі та підприємства; побудови інформаційної системи; адаптації документообігу до обраної інформаційної системи; розподілу відповідальності за формування кредиторської заборгованості та створення механізму мотивації і стимулювання її зниження. На сьогодні для ефективної і, більш того, максимально прибуткової діяльності підприємства необхідно з повною відповідальністю ставитися до ведення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки процес розрахунків із контрагентами є провідним напрямком діяльності суб'єктів господарювання, а дебіторська та кредиторська заборгованості – одним із головних складових елементів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність. – Житомир : ЖІТІ, 2009. – 416 с. 2. Палій В. Ф. Финансовый учет : учеб. пособие : в 2 ч. / В. Ф. Палій, В.В. Палій. – М. : ФБК-ПРЕСС, 1998. – Ч.І. – 304 с. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : затв. Наказом Міністерства фінансів України 0S. 10.99. № 237 // Бухгатерский учет: нормативная база. – Харьков : Фактор, 2001. - 264 с. 4. Багров В. П. Економічний аналіз : навч. посіб. / В. П. Багров, І. В. Багрова. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 160 с. 5. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учб. літ., 2008. – 392 с. 6. Чигринська О. С. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / О. С. Чигринська, Т. М. Власюк. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 232 с.

СОЦІАЛЬНО БЕЗВІДПОВІДАЛЬНА РЕКЛАМА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

УДК 659.1

Лисицька Д. Д.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено існуючий стан соціально безвідповідальної реклами, а також виявлено основні шляхи і напрямки щодо суттєвого зниження соціально безвідповідальної реклами Проаналізовано наслідки застосування соціально безвідповідальної реклами в світі, а також контроль та координація реклами на прикладі різних країн.*

Ключові слова: *соціально безвідповідальна реклама, маркетинг, ЗМІ.*

Аннотация. *Исследовано существующее состояние социально безответственной рекламы, а также выявлены основные пути и направления относительно существенного снижения показателей соціально безответственной рекламы. Проанализированы последствия применения соціально безответственной рекламы в мире, а также контроль и координация рекламы на примере разных стран.*

Ключевые слова: *социально безответственная реклама, маркетинг, СМИ.*

© *Лисицька Д. Д.*, 2015

Annotation. *The target of article is research the existing level of socially irresponsible advertising and identification of the main routes and directions decrease social irresponsible advertising. It was justified topicality studying of this topic. Examined the effects of applications of social and irresponsible advertising in the world as well as the coordination and control of advertising as an example of different countries.*

Keywords: *socially irresponsible advertising, marketing and media.*

Вступ. Як відомо, в сучасному світі, ЗМІ є четвертою гілкою влади. За допомогою ЗМІ можна керувати вчинками людей, наштовхувати їх на ті, чи інші дії, нав'язувати ту чи іншу точку зору, впливати і маніпулювати свідомістю людей, змінювати їхнє ставлення до певного товару і послуг. А вся ця інформація може бути реалізована і опублікована за допомогою реклами. Роль реклами як одного із засобів, спрямованих на зміну суспільної свідомості, визнана у всьому світі. Найбільш відоме трактування цього поняття дає класик маркетингу Філіп Котлер: «Реклама це неособисті форми комунікації, здійснювані за посередництвом платних засобів поширення інформації, з чітко вказаним джерелом фінансування» [1]. Як ми бачимо, реклама має велике значення в управлінні та вплив на споживачів і може кардинально змінити ставлення і свідомість покупця. Але чи завжди рекламу використовують у правильному руслі, чи завжди вона є безпечною, соціально відповідальною і якісною для нашого сприйняття ?!

Ця тема досить актуальна і цікава, а так само має ряд проблем, з якими може зіткнутися будь-який споживач. Актуальною проблемою розвитку соціально безвідповідальної реклами займалися такі вчені, як: Ф. Котлер і К. Л. Келлер, а також Р. Фейман і П. Робін, А. Ф. Павленко, Д. І. Акімов, М. І. Белявцев.

На думку автора, соціальна реклама – вид некомерційної реклами, спрямованої на зміну моделі суспільної поведінки та привернення уваги до проблем соціуму. Соціальна реклама – різновид соціального продукту, що суттєво відрізняється від державної і політичної реклами. Найчастіше замовниками такої реклами виступають державні органи або некомерційні організації «некомерційна реклама – реклама, що спонсорується некомерційними інститутами або в їхніх інтересах і що має метою стимулювання пожертвувань, заклик голосувати на чиюсь користь або залучення уваги до справ суспільства» [2], рекламні агенції та розповсюджувачі реклами в ряді випадків виготовляють і розміщують її на безоплатній основі або за зниженими цінами. Найбільш відомими прикладами такої реклами є кампанії по боротьбі з наркотиками, дотриманню правил дорожнього руху, пропаганда здорового способу життя, охорона навколишнього середовища тощо. Основне завдання соціальної реклами – привернення уваги до проблеми. Але зараз ми можемо бачити, як на перше місце виходить комерційна реклама, що інформує про товари, послуги та розваги. На перший план життя завдяки такій рекламі виходять не моральні, а комерційні цінності [3].

На підставі вивченої літератури автор може виділити два аспекти, які становлять поняття соціально відповідальної реклами.

По-перше, соціально відповідальна реклама – це реклама, що відповідає загальнолюдським правилам етики і моралі. Неетичною рекламою є реклама, яка містить: текстову, зорову, звукову інформацію, що порушує загальноприйняті норми гуманності та моралі шляхом уживання образливих слів, порівнянь, образів щодо раси, національності, професії, соціальної категорії, вікової групи, статі, мови, релігійних, філософських та інших переконань фізичних осіб [4].

По-друге, соціально відповідальна реклама має містити (нехай побічно) ідею соціально відповідального способу життя, будь то нагадування про необхідність чистити зуби два рази на день (наприклад, у рекламі жувальної гумки) або пропаганда доброзичливого ставлення до ближнього.

Необхідно відзначити, що на сьогодні з'являється досить багато саме соціально відповідальної комерційної реклами. Можливо, це є однією з ознак того, що наше суспільство поступово виходить на новий, більш якісний рівень розвитку. Проте прикладів соціально безвідповідальної і попросту шокуючої реклами також достатньо. Більшу частину реклами не можна звинуватити в безвідповідальності, але, на жаль, деякі оголошення вводять в оману або дезінформують громадськість. Деяка реклама, хоча і не вводить в оману, є безвідповідальною. До безвідповідальної реклами можна віднести оголошення, що підтримують поганий смак, соціально неприйнятні форми поведінки або стереотипне ставлення до національних меншин [5].

Безвідповідальна реклама – це реклама, яка містить невірну інформацію або свідомо вводить споживачів в оману щодо достоїнств марки товару. Вона неетична та підлягає контролю на основі саморегулювання з боку відповідальних рекламодавців і держави. На загальнонаціональному рівні Федеральна торгова комісія (ФТК) стежить за рекламою і вживає заходів проти оголошень, які, на її думку, вводять в оману, вимагаючи від рекламодавців припинити протиправні дії. [6] Наприклад, ФТК зажадала від "Wamer Lambert" спростувати твердження про те, що засіб для полоскання рота "Listerine" попереджає застуду, а від "Hawaiian Punch" – твердження, що до складу її напою входять натуральні фруктові соки. Результат виправної реклами був підтверджений даними дослідження, згідно з якими частка споживачів, які вважали, що напій містить мало фруктового соку, після виправної реклами зросла з 20 до 70 %. Рекламні агентства іноді настільки втрачають почуття міри у використанні гумору, порівняльної та емоційної реклами, що реклама стає безвідповідальною.

Безвідповідальна реклама відображає або заохочує безвідповідальну поведінку (наприклад, заохочує дітей курити чи вживати алкоголь) або безвідповідальним чином характеризує групи людей (наприклад, зображує жінок дурними). Найбільш безвідповідальною може бути реклама, адресована дітям, жінкам, національним меншинам. Варто зазначити, що в чинних нормативно-правових актах нашої держави існують деякі неузгодженості, положення, які можуть бути по-різному цитовані та трактовані. Так, наприклад, в законі не зазначено, що до алкогольної продукції належить пиво та інші слабоалкогольні напої. Користуючись такими недоліками законодавства, виробники пива та інших слабоалкогольних напоїв вільно рекламують свою продукцію і заробляють величезний прибуток на злочинному діянні. Також жахає реклама пропаганди вживання спиртних напоїв і того ж пива відомими спортсменами [7], які свідомо повинні пропагувати здоровий спосіб життя. І тільки після внесення зміни 18.03.2008 в ст. 22, якою було заборонено рекламу алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пива та / або напоїв, що виготовляються на його основі, використовувати зображення популярних осіб, припинилася активна участь у такій рекламі провідних спортсменів [8].

Також рекламодавцям необхідно пам'ятати, що діти більш довірливі, ніж дорослі. Діти нездатні адекватно оцінювати інформацію, що міститься в рекламі. У зв'язку з цим Федеральна комісія США обмежила обсяг реклами в дитячих передачах, відвівши на неї 10 хв у вихідні дні і 12 хв в будні. Занепокоєння викликає використання персонажів мультфільмів для реклами не іграшок, а алкоголю і тютюну. Прикладом є використання верблюда з мультфільмів "Old Joe" для реклами "RJ Reynolds". Кампанія врятувала від забуття марку "Camel. Хоча, за твердженням "RJ Reynolds", реклама була адресована курцям старше 21 років, активісти боротьби з курінням наполягали на тому, що справжнім наміром цієї фірми – виробника сигарет було привернути увагу дітей за допомогою популярного персонажа мультфільмів. З моменту появи "Old Joe" популярність "Camel" серед тінейджерів зросла на 32 %. Група медичних асоціацій, включаючи Американське онкологічне товариство, на початку 1992 р зажадала від ФТК заборони на використання в рекламі сигарет усіх персонажів мультфільмів, враховуючи їх популярність серед неповнолітніх.

Координація соціальної реклами в різних країнах організована по-різному. У деяких країнах ці функції зосереджені в руках уряду, в інших – цим займаються громадські організації, в третіх – реклама практично не координується. Наприклад, в США головним координатором ринку реклами виступає Рекламна рада – неурядова організація, створена в 1942 році [9]. У Росії в 1993 році була утворена недержавна Рекламна рада, до складу якої увійшли як виробники, так і розповсюджувачі реклами. У зв'язку зі збільшенням кількості регіональних некомерційних організацій (НКО), що працюють із соціальною рекламою, в 2008 році в Москві було створено Коаліцію НКО щодо сприяння розвитку соціальної реклами та благодійності в Росії [10]. В Україні контроль за дотриманням законодавства України про рекламу здійснюють у межах своєї компетенції: Міністерство України у справах преси та інформації – щодо друкованих засобів масової інформації; Державний комітет України у справах захисту прав споживачів - щодо рекламодавців, виробників та розповсюджувачів реклами у сфері захисту споживачів від порушень законодавства про рекламу; Антимонопольний комітет України – відповідно до антимонопольного законодавства; Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення – щодо телерадіоорганізацій усіх форм власності.

Висновок. Ми зіткнулися з такою проблемою, як існування соціально безвідповідальної реклами в сучасному світі. На жаль, така проблема має місце бути і несе за собою негативні наслідки. Автор вважає, що вихід є і можливо зменшити показники безвідповідальної реклами, а саме – шляхом жорсткості критеріїв випуску реклами у світ, а у разі порушення цих критеріїв вводити певні податки і покарання, через які будуть стягуватися кошти з порушника для подальшого обмірковування суті реклами, перш ніж випускати її. Таке посилення існує, однак не в багатьох країнах. Також варто запровадити проведення соціальних опитувань і анкетування у споживачів із тією чи іншою рекламою, щоб дізнатися, які емоції та бажання викликає у них певна реклама. Найбільш поширений метод подальшої оцінки телереклами – опитування споживачів на наступний день після виходу реклами в ефір з метою визначити, наскільки вона запам'яталася і які почуття та емоції викликала у потенційного споживача (тест на запам'ятовування) [11]. Потрібно пам'ятати, що ЗМІ переважно і формують менталітет. Відповідно, реклама, що заповнила сьогодні всі ЗМІ, також покликана брати участь у цій місії. Тим більше, якщо йдеться про соціальну рекламу, що припускає уособлення чогось духовного, людяного. Вона має виконувати своє справжнє покликання – привертати увагу до соціальних проблем, а в довгостроковій перспективі – змінити поведінкову модель суспільства. Таке її призначення та місце в системі рекламної діяльності.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Орлов П. А.

Література: 1. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер ; пер. с англ. В. Б. Боброва. – М. : Прогресс, 1991. – 652 с. 2. Википедия – свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http:// ru.wikipedia.org 3. Елькова Л. С. Современное состояние рекламы в социокультурной сфере / Л. С.Елькова // Молодой ученый. – 2012. – № 7. – С. 227–230. 4. Бове К. Современная реклама / К. Бове, У. Аренс. – М. : Довгань. – 1995. – 704 с.

5. Крупнов Р. В. Социальная реклама как инструмент управления социальными процесами : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.08 / Р. В. Крупнов. – М., 2006. – 163 с. 6. Мусатова Е. Е. Основы маркетинга : учеб. пособие / Е. Е. Мусатова, О. А. Сергеева. - М. : РГУ нефти и газа, 1999. 7. Орлов П. А. Проблемы социальной ответственности маркетинга в промышленно развитых странах с рыночной экономикой и в Украине в условиях затяжного мирового экономического кризиса / П. А. Орлов // Бизнес Информ. – 2013. – № 1. – С. 6–12. 8. Про рекламу : Закон Украины от 3.07.1996 № 270/96–ВР [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр 9. Международный кодекс рекламной практики. Июнь 1987 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://prspb.narod.ru/publication/arch4.htm 10. О рекламе : Закон Российской Федерации от 13.03.2006 № 38-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.rg.ru/2006/03/15/reklama-dok.html 11. Рожков И. Я. Пора задуматься о социальной ответственности рекламы. [Электронный ресурс] / И. Я. Рожков. – Режим доступа : www.advertology.ru

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 330.322(477)

Лихольот Т. О.

Студент 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто проблеми інвестування в Україні. Проаналізовано сучасний стан українського ринку інвестицій. Порівняно стан інвестування різних країн. Виділено основні недоліки та запропоновано напрямки вдосконалення інвестування в Україні.*

Ключові слова: *інвестиції, ринок збуту, соціально-економічні проблеми, інвестиційний клімат.*

Аннотация. *Рассмотрены проблемы инвестирования в Украину. Проанализировано современное состояние украинского рынка инвестиций. Сравнены состояния инвестирования разных стран. Выделены основные недостатки и предложены направления совершенствования инвестирования в Украину.*

Ключевые слова: *инвестиции, рынок сбыта, социально-экономические проблемы, инвестиционный климат.*

Annotation. *The problems of investing in Ukraine. The present state of Ukrainian investment market. Hover comparison condition invest in different countries. The main deficiencies and suggested areas for improvement of investment in Ukraine.*

Keywords: *investment, market, social and economic problems, the investment climate.*

Постановка проблеми. Проблема інвестування є чи не найактуальнішою на цьому етапі розвитку нашої держави. Для підвищення економічної ефективності діяльності України необхідно забезпечити її конкурентоспроможність. Одним із джерел вирішення цього питання є отримання інвестицій. У сучасних умовах господарювання вони є найважливішим засобом забезпечення умов становлення економіки країни, підняття її на новий рівень, забезпечення технічного прогресу та підвищення показників на всіх рівнях. Але Україна на сьогодні не має ефективної інвестиційної політики, яка б дозволила мати чітке уявлення щодо існуючих інвестиційних чинників, що формують інвестиційний клімат країни.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми інвестицій та інвестиційної діяльності в Україні визначає велика кількість авторів, найбільш актуальними э роботи Н. С. Герасимчука [2], Т. В. Семенової [2], А. О. Корольчук [3], П. Н. Майданевич [6] та ін.

Постановка завдання. Мета цієї роботи – виявити основні проблеми залучення та використання інвестицій в Україні та розглянути напрямки їх покращення.

© Лихольот Т. О., 2015

Виклад основного матеріалу. Для залучення інвестицій Україна має вигідне географічне розташування, дешеву та кваліфіковану робочу силу, наявність ряду важливих корисних копалин, 45-мільйонне населення , яке в перспективі може стати привабливим ринком збуту, а також не слід забувати про значні промислові потужності, які, якщо правильно розвивати і вкладати гроші, будуть ще довго працювати. Водночас економічна політика нашої держави не створила передумов для повного використання цього потенціалу, а також не виділяла кошти на її реконструкцію, внаслідок чого країна значно відстала від своїх сусідів за темпами зростання економіки та технічного потенціалу. Так, Росія та Білорусія – сусіди України та колишні союзні республіки, не тільки відновили рівень свого ВВП з 1991 року, а й перевищили його у декілька разів. Тоді як економіка України за обсягами складає лише близько 68 % від своєї колишньої економіки зразка 1991 року [2]. Сьогоднішня ситуація характеризується значною відсталістю України від більшості країн Європи по розмірах прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Співвідношення загальних обсягів притягнутих ПІІ до ВВП, в Україні становить 22% ВВП. У Польщі, наприклад, цей показник більше 30 %, а в Угорщині – 70 % [3].

Стратегічною метою української зовнішньоекономічної політики є активне залучення країни до міжнародних інтеграційних процесів. Проте реалізація цього завдання вимагає концентрації значних інтелектуальних, матеріальних, фінансових і природних ресурсів для розвитку стратегічних, «проривних» технологій як основних чинників конкурентоспроможності в світовій спільноті.

Наприклад, для того щоб досягти рівня, необхідного для вступу в ЄС, Україні потрібен річний ВВП близько 300 млрд дол., або 6 тис. дол. на душу населення [4]. Економічні передумови вступу в ЄС базуються на тому, що подібний достаток дозволяє країні вирішити суттєві соціально-економічні проблеми. Розглянемо ВВП на душу населення в деяких країнах (рис. 1).

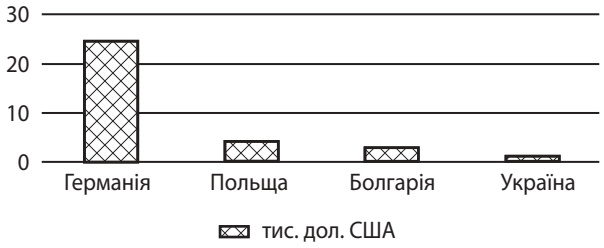

Рис. 1. **ВВП на душу населення**

Так, ВВП на душу населення в Германії складає 25 тис. дол., Польщі – 4,5 тис., Болгарії –1,55 тис. дол. У Україні ж – менше тисячі доларів. Ні у Європі, ні в Азії, ні в Північній Америці вже майже не залишилося країн з таким рівнем ВВП на душу населення та середньою зарплатою трохи менше 80 дол. – 1205 грн на місяць [4]. Простий математичний розрахунок показує: щоб 50 млрд дол. ВВП перетворилися на 300 млрд за щорічного зростання навіть на 10 %, буде потрібно 25 років. І це за умови стабільного припливу капіталу в народне господарство.

Але в Україні, як і у всіх країнах пострадянського простору, рівень внутрішніх заощаджень та інвестицій дуже низький та явно недостатній для стабільного економічного зростання. Це пояснюється низькими приватними доходами, низькою рентабельністю в промисловості, а також значною часткою безготівкових, а донедавна і бартерних операцій [5]. Проте аналітики різних країн виділяють окремі галузі економіки України, що є інвестиційно привабливими (рис. 2).

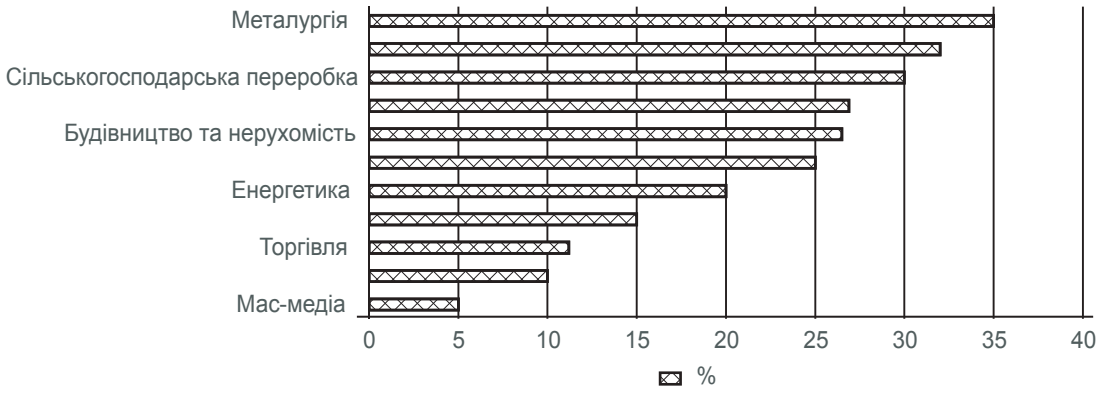

Рис. 2. **Найбільш перспективні галузі для інвестицій**

Також зазначимо, що інверторами регіони України поділяються на перспективні та неперспективні (рис. 3).

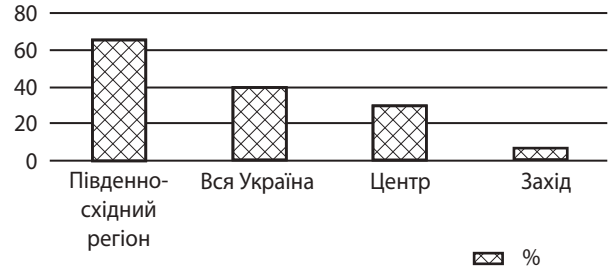

Рис. 3. **Найбільш перспективні для інвестицій регіони України**

При цьому найбільш перспективним регіоном є південний Схід завдяки наявності розвиненої промисловості, кадрового потенціалу, розвиненої інфраструктури та доступу до ресурсів [6]. За оцінками експертів, для нормального розвитку економіки України потрібні додаткові інвестиції від 80 до 100 млрд дол. США. Зазначимо, що прямі іноземні інвестиції за тринадцять років незалежності України склали всього лише 5,3 млрд дол. Цифра більш ніж скромна.

Наприклад, Чехія за цей же час отримала більше 20 млрд дол. Щорічні інвестиції у Польщі складають 4–5 млрд дол., тоді як в Україні – 0,5 млрд. За обсягами іноземних інвестицій на душу населення Україна поступається навіть Албанії та Казахстану.

За даними американської асоціації Economist Group, за рівнем інвестиційної привабливості Україна знаходиться в сьомому десятку країн. Згідно з офіційною статистикою щорічний приріст іноземного капіталу, що інвестується, в країну складає близько 15 %, але це без урахування грошей, що вивозяться нерезидентами з України. Зараз на кожні три долари вкладених інвестицій доводиться один долар офіційно вивезеного капіталу. Це пояснюється розірванням інвестиційних договорів через підвищення інвестиційних ризиків в країні [6].

За підсумками 2013 року було проведено дослідження стану економіки України. В оцінці інвестиційного клімату в 2013 році експерти розійшлися полярно. Ті, хто негативно оцінює інвестиційний клімат, коментували своє рішення «нестабільністю політичного становища», «слабкістю центральної влади», «високою інфляцією» та «сильною залежністю економіки від цін на паливо».

Існує цілий комплекс чинників, що впливають на ухвалення рішення про інвестування: політико-економічні, соціальні, ефективність виробництва, можливість доступу на інші ринки, низький ступінь надійності української банківської системи та ін. Як відомо, чим менше імідж країни відповідає очікуванням інвестора, тим нижче оцінюється інвестиційний клімат, а отже, тим на більші поступки та пільги повинна йти держава для залучення капіталів. І навпаки – поліпшення інвестиційного клімату дозволяє державі послідовно знижувати пільги, вирівнюючи їх до міжнародних стандартів, і створювати конкурентний інвестиційний ринок. Така привабливість є ключовою умовою залучення зовнішніх інвестицій в економіку держави, регіону, галузі або окремого підприємства. У зв'язку з цим найважливішим завданням державного управління на цьому етапі є поліпшення та стабілізація інвестиційного клімату як країни в цілому, так і окремих регіонів. Тому необхідно створити національну систему критеріїв оцінки регіонів (областей, міст і т.п.), зокрема для визначення ефективності роботи місцевих органів влади з формування інвестиційного середовища і залучення інвестицій.

Стосовно України можна сформулювати кілька інвестиційних чинників, що покращать інвестиційний стан в країні [7]:

1. Лібералізація підприємницької діяльності. Має бути створена працююча схема з виявлення та швидкого усунення бар'єрів для створення, ведення та закриття бізнесу. Необхідно надати приватним підприємцям можливість діяти вільно та отримувати прибуток в умовах чесної конкуренції.

2. Стабільність та передбаченість правового поля. Необхідно розробити та прийняти нові закони, така робота має бути проведена відносно цивільного, трудового, податкового та комерційного кодексів, законодавства про захист у сфері інтелектуальної власності, патентах, політиці передачі технологій та прямих іноземних інвестиціях тощо.

3. Корпоративне та державне управління. Цей напрям включає комплекс заходів з урегулювання корпоративних прав, діяльності державної адміністрації та приватизації державної власності.

4. Лібералізація зовнішньої торгівлі та руху іноземного капіталу. Цей інвестиційний чинник включає комплекс заходів щодо стимулювання вільного переміщення товарів, послуг і капіталів між державами.

5. Розвиток фінансового сектора. Стан фінансового сектора має ключове значення для інвесторів. Тому робота у вказаному напрямі є найбільш важливою для поліпшення інвестиційного клімату.

6. Зниження рівня корупції. Необхідно створити таку систему відносин органів влади та бізнесу, яка мінімізує можливості зловживання державних чиновників. Для цього необхідно провести комплекс заходів щодо «профі-

лактики» корупції; ввести строгі покарання за корупцію та надавати гласності факти чиновницького хабарництва; забезпечити суспільну підтримку програм по боротьбі з корупцією, інформуючи громадян про їх права.

7. Зниження політичного ризику. Політична стабільність та незалежність економічних пріоритетів від змін в органах влади була та залишається одним із найважливіших позитивних чинників під час ухвалення інвестиційного рішення.

8. Формування інвестиційних стимулів. Мета дій в цьому напрямі – ст.ворення інвестиційних стимулів, аналогічних стимулам провідних партнерів країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Істотно збільшити приток інвестицій можна лише за умови розвитку всього комплексу чинників, що формують інвестиційний клімат. Недооцінка хоч би однієї складової неминуче призведе до дисбалансу та створить напруженість на інвестиційному ринку України. Тому треба провести реформи у політиці України, а також: лібералізувати підприємницьку діяльність; стабілізувати правове поле українського законодавства, зробити підґрунтя для покращення зовнішньої торгівлі та руху іноземного капіталу, а також знизити політичний ризик, бо на цьому етапі країні не дає розвиватися більшою мірою цей чинник.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Література: 1. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 16.11.2013 № 93/96-ВВР [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 20–21. – Ст. 712. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55–93 2. Кириченко О. А. Інвестування : підручник / О. А. Кириченко, С. А. Семенова. – К. : Знання, 2012. – 573 с. 3. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrproject.gov.ua/ 4. Міжнародні рейтинги ведення бізнесу та конкурентоспроможності економіки [Електронний ресурс] // Українська асоціація інвестицій : офіц. сайт. – Режим доступу : http://www.uaib.com.ua 5. Васильєв К. О. Зовнішньоекономічна діяльність України / К. О. Васильєв. – К. : МАУП, 2011. – 180 с. 6. Майданевич П. Н. Шляхи вирішення проблем інвестування в Україну [Електронний ресурс] / П. Н. Майданевич. – Режим доступу : http://eztuir.ztu.edu.ua/2819/1/289 7. Короботава Н. Є. Стан іноземного інвестування в Україну проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / Н. Є. Короботава, О. Н. Герасимчук. – Режим доступу : http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek7-3-2010-PDF/217-224

АНАЛІЗ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ СЕРЕД СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

УДК 330.101

Лісніченко К. К.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто економічні причини існування, формування та поширення тіньової економіки. Охарактеризовано способи ухилення від сплати податків та визначено форми прояву тіньової економіки на території України.*

Ключові слова: *тіньова економіка, органи державної влади, фіктивна економіка, неофіційна економіка.*

Аннотация. *Рассмотрены причины существования, формирования и распространения теневой экономики. Охарактерезованы способы уклонения от уплаты налогов и определены формы проявления теневой экономики на территории Украины.*

Ключевые слова: *теневая экономика, органы государственной власти, фиктивная экономика, неофициальная экономика.*

© Лісніченко К. К., 2015

Annotation. *The economic reasons for the existence, development and spread of the shadow economy. Oharakterezovano ways to tax evasion and defined forms of shadow economy in Ukraine.*

Keywords: *shadow economy, public authorities, the fictitious economy, the informal economy.*

Від самого початку й до тепер Україна стикається з проблемою тіньової економіки – не контрольованого суспільством виробництва, розподілу, обміну й споживання товарно-матеріальних цінностей і послуг, тобто приховуваних від органів державного управління й громадськості соціально-економічних відносин між окремими громадянами та соціальними групами [1, с. 5].

Тіньову економіку досліджували у своїх працях такі відомі вітчизняні вчені, як: В. І. Антипов, О. І. Барановський, З. С. Варналій, С. Й. Кравчук, В. М. Попович, С. П. Позняков, В. А. Предборський; закордонні науковці: І. Клямкін, В. Кулікова, Т. Корягіна, Л. Тимофєєв, М. Єгоров; Г. Гросман, А. Ділтон, В. Патрізі, Е. Фейг, А. Френз, Ф. Шнайдер та ін. Значний внесок у розробку адміністративно-правових та кримінально-правових аспектів протидії корупції зробили вітчизняні вчені-юристи.

Однак на сьогодні досліджувана проблема залишається ще далеко не вирішеною, потребує подальшого вивчення, що підтверджує її актуальність.

Метою цього дослідження є теоретичне обгрунтування впливу тіньової економіки на стан економіки України в цілому, дослідження доходів населення, аналіз масштабів розвитку тіньової економіки в країні та розробка практичних пропозицій щодо зменшення тіньового сектора.

Економічна діяльність у тіньовому секторі здійснюється поза законом, що унеможливлює стабільний розвиток суспільства та набуває особливої актуальності у зв'язку з формуванням державної незалежності України.

Тіньова економіка має складну структуру і розпадається на три великі блоки.

Неофіційна економіка («друга» або «білокомірцева») – це заборонена законом прихована економічна діяльність працівників «білої» (офіційної) економіки на їх робочих місцях, що призводить до прихованого перерозподілу раніше створеного національного доходу [2, с. 42].

В основному, подібною діяльністю займаються «респектабельні люди» з керівного персоналу («білі комірці»), тому цей різновид тіньової економіки також називають «білокомірцевим».

Фіктивна економіка («сіра») – дозволена законом, але незареєстрована економічна діяльність (переважно, дрібний бізнес) ыз виробництва та реалізації звичайних товарів і послуг [2, с. 43].

У цьому секторі тіньової економіки самостійні виробники або свідомо ухиляються від офіційного обліку, не бажаючи нести витрати, пов'язані з отриманням ліцензії, сплатою податків і т.п., або звіт про таку діяльність взагалі не передбачений.

Підпільна економіка («чорна») – заборонена законом економічна діяльність, пов'язана з виробництвом і реалізацією заборонених та гостродефіцитних товарів і послуг. «Чорна» тіньова економіка відособлена від офіційної економіки ще більшою мірою, ніж «сіра» тіньова економіка [2, с. 44].

«Чорною» тіньовою економікою в широкому розумінні можна вважати всі види діяльності, повністю виключені з нормального економічного життя, оскільки вони вважаються несумісними з нею, такими, що руйнують її [2, с. 45].

Цією діяльністю може бути не тільки заснований на насильстві перерозподіл (крадіжки, грабежі, вимагання), але також виробництво товарів і послуг, що руйнують суспільство [3, с. 17].

Причини розквіту тіньової економіки загальновідомі, головні з них такі:

- надмірне податкове навантаження та нерівномірний його розподіл на платників податків, низький рівень податкової дисципліни, значна кількість пільг яка зменшує кількість платників податків;
- недосконаліть, невідповідність реалій життя чинному податковому законодавству;
- надмірне регулювання підприємницької діяльності;
- інтенсивне «вливання» в офіційний сектор грошової маси з суто кримінальним походженням, зокрема й через ухилення від оподаткування як один з найголовніших сегментів тінізації капіталу;
- низький рівень життя населення, що сприяє розвитку прихованих видів економічної діяльності;
- високий рівень безробіття і орієнтація частини населення на отримання доходів будь-яким способом;
- нерівномірний розподіл валового внутрішнього продукту;
- недосконаліть законодавства;
- недостатня діяльність правоохоронних структур із припинення незаконної і кримінальної економічної діяльності;
- недосконаліть механізму координації по боротьбі з економічною злочинністю [4, с. 42].

Тіньова економіка – явище дуже суперечливе, чим і пояснюється існування великої кількості різноманітних поглядів на можливе вирішення цієї проблеми.

У нашій країні всіма проявами «тіньової економіки» займається низка державних органів, а саме: Верховна Рада України; структури, що підпорядковуються Президентові України; Кабінет Міністрів України; органи державних інституцій судової справи; СБУ, МВС та ін. Практично всі державні відомства, як на міському, так і на регіональному рівнях, тією чи іншою мірою зачіпає проблема «тіньової економіки». При цьому існує неузгодженість у діючих відомствах, інколи дублювання управлінських функцій, а отже, дозволяє «тіньовикам» продовжувати та розвивати свою злочинну діяльність.

Виходячи з наведеного вище, доцільно створити окремий державний орган, який би взаємодіяв із усіма державними структурами та іншими, як державними так і зарубіжними, органами.

Цей орган має виконувати функції: аналізу та прогнозування, упередження, розслідування та притягнення до відповідальності винних осіб, врахувавши та передбачивши необхідність широких прав, створення та впровадження електронної бази даних, яка б містила в собі різносторонню інформацію про недобросовісних платників податків фінансово-господарської діяльності підприємств і фізичних осіб з наступним обміном, між зацікавленими державними органами, сумнівних операцій. Діяльність цього держаного органу має базуватися на таких принципах:

- прийняття для бізнесу змін правових та господарських умов;
- формування нового відношення до вітчизняних підприємців;
- зміцнення довіри до влади;
- встановлення контролю за діяльністю господарюючих суб'єктів.

Отже, в Україні паралельно легальній економіці існує тіньова, зіставна з нею за масштабами. При цьому в тіньовій економіці формується приблизно той же набір механізмів, що і в офіційній легальної господарській системі. У ній діють свої правила ціноутворення, способи забезпечення дотримання контрактів, існує специфічний набір професій зі своїм кодексом поведінки, і працюють власні механізми інвестування.

За даними Мінекономіки, в Україні, показник обсягу тіньової економіки коливається в рамках 50–60 % [5, с. 39].

Підводячи підсумки вищесказаного, хотілося б підкреслити, що в умовах тієї абсурдної економічної системи, яка склалася в нашій країні, тіньова економіка просто не могла не виникнути.

Орієнтовна програма дій така: слід всіляко стимулювати безготівковий грошовий оборот. Наприклад, громадянам, які отримали доходи на банківський рахунок, можна враховувати половину сплаченого ними ПДВ.

Таким чином, ПДВ, акцизи і прибуткові податки при цьому будуть "витягувати" гроші з тіньового обороту.

Необхідно заборонити безконтрольне подання та залучення кредитів, відчуження власності та прийняття на себе зобов'язань неплатоспроможними підприємствами та громадянами.

Важливо децентралізувати, зміцнити судову систему і правоохоронні органи, закріпивши за відповідними інститутами частину податкових доходів.

Необхідно перетворити захист прав акціонерів, інвесторів і кредиторів у державний пріоритет.

Реалізація передбачуваних заходів призведе до зниження обсягу кредитних і фондових операцій, що забезпечить їх ефективність та надійність.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Шелудько Н. М. Проблеми тіньової економіки в Україні / Н. М. Шелудько // Фінанси України. – 2002. – № 9. – С. 80–87. 2. Юринець В. Особливості функціонування тіньової економіки в Україні / В. Юринець, С. Лондар // Економічний часопис. – 1999. – № 11–12. – С. 42–45. 3. Зуєва Л. С. Подоланні тіньової економіки – нагальна проблема суспільства України / Л. С. Зуєва, О. І. Драган // Економіка, фінанси, право. – 2004. – № 7. – С. 26–28. 4. Харко Д. Правова природа тіньової економіки: поняття, причини та напрями детінізації / Д. Хадко // Вісник Львівського університету. – 2011. – № 2. – С. 355–357. 5. Дезер М. «Неформальні відносини»: як з ними бути? // Вісник громадської думки: Дані. Аналіз. Дискусії. – 2003. – № 1 (67). – С. 45–52.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНКОТЕРМС В УКРАЇНІ

УДК 346 (477)

Лісова Ю. А.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано можливості застосування правил Інкотермс в Україні. Здійснено порівняльну характеристику двох останніх редакцій правил Інкотермс. Розглянуто проблеми використання правил Інкотермс-2010 у договорах постачання в Україні.*

Ключові слова: *правила Інкотермс, базис, міжнародні торгові терміни, умови поставки, продавець, постачальник, термінал.*

Аннотация. *Проанализированы возможности применения правил Инкотермс в Украине. Осуществлена сравнительная характеристика двух последних редакций правил Инкотермс. Рассмотрены проблемы использования правил Инкотермс-2010 в договорах поставки в Украине.*

Ключевые слова: *правила Инкотермс, базис, международные торговые термины, условия поставки, продавец, покупатель, терминал.*

Annotation. *The possibilities of applying Incoterms rules in Ukraine are analyzed. The comparative characteristics of the latest two edition of Incoterms rules is giving. The problems of using Incoterms rules 2010 in supply contracts in Ukraine are studied.*

Keywords: *Incoterms rules, basis, international trade terms, seller, supplier, terminal.*

На сьогодні економіка України знаходиться у складному становищі. Підприємства України прагнуть стабілізувати свою діяльність в умовах невизначеності. Однією із ключових сфер діяльності підприємств є сфера забезпечення їх матеріальними ресурсами, тому саме вона, в першу чергу, потребує підвищеної уваги. З цього питання нерідко між підприємствами різних країн світу укладаються договори з постачання ресурсів. На цей час вже міцно склалася практика застосування в текстах зовнішньоекономічних контрактів термінології Інкотермс. Таке застосування виявилось досить зручним та набуло ознак звичаю. Однак, незважаючи на широке розповсюдження використання термінології Інкотермс, в їх застосуванні все ще залишаються певні проблемні питання. Так, з моменту прийняття нової редакції Інкотермс 2010 виникла ціла низка розбіжностей та складностей їх застосування на території України. Таким чином, враховуючи ступень розповсюдження практики використання Інкотермс як під час укладання зовнішньоекономічних угод так і під час укладання договорів постачання в межах України, питання вивчення певних проблемних аспектів їх застосування є вельми актуальним на сьогодні.

Питанням правового регулювання постачань на підприємствах та застосування термінів Інкотермс присвячено праці багатьох вчених-правників та економістів, таких як В. С. Щербина [1], О. В. Звєрєва [2], В. І. Сєргєєв [3] та ін. Вказаними вченими було визначено, що одна з ключових ролей у регулюванні відносин постачання належить правилам Інкотермс. Незважаючи на наявні наукові дослідження питання застосування правил інтерпретації торговельних термінів Інкотермс в Україні досі залишається проблемним, загалом з урахуванням відмінностей між існуючими редакціями 2000 та 2010 років.

Метою цього дослідження є вивчення та аналіз відмінностей в правилах Інкотермс редакцій 2000 та 2010 років, та виявлення наслідків впливу таких відмінностей на діяльність підприємств та можливості належного виконання укладених угод.

Так, Інкотермс (англ. International Commercial Terms) – це міжнародні правила, визнані урядовими органами, юридичними компаніями та комерсантами по всьому світу як тлумачення найбільш застосовних у міжнародній торгівлі термінів [4].

Міжнародні торгові терміни – це стандартні умови договору міжнародної купівлі-продажу. Ці умови визначають обов'язки сторін, що беруть участь у міжнародній торгівлі, а також регламентують момент передачі права власності на товар і, відповідно, відповідальність за зіпсований у дорозі товар, неправильне оформлення документів на вантаж тощо.

19 травня 2010 року Президент України підписав Указ №589/2011 [5], який скасовує дію Указів Президента від 04.10.1994 р. № 567/94 «Про застосування Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів» та від 01.07.1995 р. №505/95 «Про внесення змін до Указу Президента України від 04.10.1994 р. №567/94» і відкриває можливість для використання нової редакції правил Інкотермс на території України.

© Лісова Ю. А., 2015

Застосування правил Інкотермс в Україні передбачено пунктом 4 ст. 265 Господарського кодексу України [6], пунктом 2.19 ст. 2 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», ст. 8 Закону України «Про транспортно-експедиторську діяльність», ст. 9 Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» та ст. 14 Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну».

Ідея, яка вперше була розроблена Міжнародною торговельною палатою в 1921 році і втілена в життя з виходом правил ІНКОТЕРМС у 1936 році. Поправки і доповнення до правил Інкотермс були пізніше зроблені в 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000 роках. У 2010 році Міжнародна торговельна палата оголосила про випуск нової редакції з використання національних і міжнародних торговельних термінів.

Найбільш поширеними в застосуванні є дві останні редакції правил Інкотермс – тобто правила 2000 та 2010 років.

Проте між даними редакціями є ряд суттєвих відмінностей, в разі не врахування яких підприємства можуть понести суттєві збитки під час здійснення закупівель. Такі відмінності полягають у такому:

1) у редакції 2010 року кількість правил зменшилась з 13 до 11;

2) редакцію правил 2000 року можна було застосовувати в міжнародних торговельних контрактах, редакція 2010 року передбачає застосування правил як для міжнародних, так і для внутрішніх договорів;

3) в Інкотермс-2000 були відсутні рекомендації відносно застосування правил, в той час як у останній редакції перед кожним правилом наведені рекомендації щодо їх застосування;

4) у редакції 2010 року електронні засоби зв'язку та паперові засоби передачі інформації набувають однакового значення (за умови, що сторони мають таку домовленість), в той час як правила 2000 року визначали лише ряд документів, котрі можна замінити електронними засобами зв'язку;

5) на відміну від правил 2000 року, котрі містили лише загальні положення про страхування, у правилах 2010 року містяться інформаційні обов'язки зі страхування. Крім того, у новій редакції змінено формулювання статей відносно страхування з метою роз'яснення обов'язків сторін;

6) правила 2010 року вводять обов'язок обох сторін надавати всю необхідну інформацію по запиту у випадку проведення митного експортно-імпортного очищення. Правила-2000 не передбачали співробітництва між сторонами у питаннях безпеки товарів;

7) у правилах 2010 року наявне чітке розмежування витрат на завантаження та розвантаження в терміналі з метою уникнення покупцем подвійної оплати таких послуг. Правила-2000 містили лише загальні положення про сплату вартості відвантаження та розвантаження;

8) правила-2010 конкретизують умови здійснення ланцюгових продажів, що стосуються продажу сировини. Вони включають обов'язок «забезпечення надання відвантаженого товару» як альтернативу «відвантаженого товару». Правила-2000 вважали передачу товару в ланцюгу як відвантаження товару.

Таким чином, можна сказати, що правила Інкотермс редакції 2010 року були розроблені з урахуванням більшості нюансів, котрі можуть виникнути під час укладання договорів. Крім того, було розширено сферу їх застосування (як для міжнародних, так і для внутрішніх договорів), що є, безумовно, позитивною зміною порівняно з редакцією 2000 року.

Варто надати деякі пояснення щодо особливостей правил Інкотермс-2010:

1) зникли 4 (DAF, DES, DEQ і DDU) і вводяться дві нові умови поставки (DAP – Поставка в місці (Delivered at Place) та DAT – Поставка на терміналі (Delivered at Terminal). Причина прийняття рішення про зниження кількості умов було обумовлено тим, що трейдери часто вибирали невірні або заплутані умови, що вели до суперечливих або неясних контрактів;

2) згідно з правилами Інкотермс CPT, CIP, CFR, CIF, DAT, DAP та DDP продавець повинен організувати перевезення товару до відповідного місця призначення. Незважаючи на те, що витрати на перевезення (фрахт) сплачує продавець, в дійсності вони сплачуються покупцем, оскільки вартість перевезення (фрахту) зазвичай включається в загальну ціну продажу. Вартість перевезення іноді включає витрати на завантаження та розвантаження товару на терміналі та його переміщення в межах порту або контейнерного терміналу. Перевізник або оператор може віднести ці витрати на покупця, котрий отримує товар. Тобто виникає подвійна оплата одних і тих самих послуг. Тому в редакції правил від 2010 року здійснено чітке розмежування витрат завантаження та розвантаження з метою уникнення подвійної оплати покупцем однакових послуг;

3) на відміну від продажу промислового товару сировинний товар часто перепродається «по ланцюгу» декілька разів протягом перевезення. В такому випадку продавець всередині ланцюга не «відвантажує» товар, оскільки він вже відвантажений першим продавцем. Таким чином, продавець всередині ланцюга виконує свої обов'язки перед покупцем, не відвантажуючи товар, а «забезпечуючи надання» товару, котрий вже відвантажено. Через це в правилах Інкотермс-2010 з'явився такий обов'язок, як «забезпечення надання відвантаженого товару».

Тож можна сказати, що правила Інкотермс-2010 є більш адаптованими до сучасних умов здійснення торгівлі. Однак заміна у Інкотермс-2010 базисів поставки DDU, DAF, DES і DEQ новими термінами DAP і DAT може призвести до певних проблем у постачанні товарів на підприємство, перш за все з митним оформленням. До таких проблем відносяться такі [7]:

1) відсутність в Інкотермс-2010 терміна DAF. Ця проблема виникає, якщо товар поставляється залізничним транспортом контейнерами. В рамках базису поставки DAF процедура відвантаження була досить проста — продавець оплачував залізничний тариф по своїй території, а покупець (вантажоодержувач) — по своїй. Тепер же буде необхідно додатково спочатку запрошувати, а потім оплачувати залізничні тарифи по території іноземної держави, вносити в документи коди оплати у разі замовлення контейнерів. Це призведе до того, що виконання зобов'язання з перевезення товару буде займати набагато більше часу, ніж раніше;

2) відсутність чіткого визначення терміна DAT – Інкотермс-2010 не містять чіткого визначення терміналу як місця поставки, вказуючи просто, що це будь-яке місце, відкритого або закритого типу, як причал, склад, контейнерний склад, автодорожній, залізничний термінал або термінал аеропорту. Через це сторонам буде необхідно завжди конкретизувати в договорі, який саме термінал вони погодили як місце поставки;

3) при проходженні митних процедур може виникнути проблема з базисом поставки DDP. Цей базис передбачає, що Продавець залишає товар, який пройшов митне оформлення імпорту та який не розвантажений з прибулого транспортного засобу, у розпорядженні покупця в узгодженому місці призначення. Продавець зобов'язаний нести усі витрати і ризики, пов'язані з транспортуванням товару, включаючи будь-які збори з імпорту товару в країні призначення. При цьому термін «збори» передбачає оплату митних процедур і мит, податків та інших зборів.

Остання проблема безпосередньо стосується вітчизняних підприємств. Наслідком цієї проблеми є думка, про неможливість застосування такого базису постачань в Україні. Проте ця проблема виникла через неправильне трактування базису поставки DDP. Згідно з цим базисом сторони вправі виключити із зобов'язань продавця деякі витрати, що підлягають оплаті при імпорту товару, в тому числі і сплату ввізного ПДВ. Крім того, умови поставки DDP не вимагають, щоб оплата витрат при імпорту товару здійснювалась безпосередньо продавцем, тобто ввізні платежі можуть бути сплачені митним брокером компанії — нерезидента. Тож правильно побудовані відносини між продавцем, його митним брокером і покупцем дозволяють використовувати цей базис поставки і під час поставки товару в Україну.

На підставі вищезазначеного можна дійти висновку, що питання практичного використання термінології Інкотермс-2010 в Україні є доволі проблематичним та таким, що потребує подальшого вирішення на вдосконалення. Незважаючи на те, що на сьогодні обов'язок застосування Інкотермс-2010 не закріплений на нормативно-правовому рівні, таке застосування є звичаєм. Як відомо, звичай ділового обігу повинен виконуватися чітко та в повному обсязі, звідси використання Інкотермс має будуватися на суворому та повному дотриманні умов, які передбачені останньою редакцією та широко використовуються іноземними юридичними особами. Як нам вбачається, подальше вдосконалення практики застосування Інкотермс на території України дозволить уникнути можливих порушень та розбіжностей у процесі укладання та виконання договорів із іноземними юридичними особами та національними юридичними особами, дозволить уникнути певних проблем, які виникають під час перетинання кордону товарами відповідно до умов договору. Крім того, таке вдосконалення, на нашу думку, надасть можливості для забезпечення належного виконання договірних зобов'язань.

Науковий керівник – старший викладач Жирнова К. О.

Література: 1. Щербина В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина. – 4-те вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 640 с. 2. Звєрєва О. В. Правова регламентація торговельної діяльності : навч. посіб. / О. В. Звєрєва. – К.: Центр навч. літ., 2006. – 144 с. 3. Сергеев В. И. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / под ред. В. И. Сергеева – М. : ИНФРА-М, 2005. – 976 с. 4. Международные правила толкования торговых терминов Инкотермс 2010 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ua-tenders.com/legislation/inkoterms/ 5. Про визнання такими, що втратили чинність Указів Президента України від 4 жовтня1994 року № 567 і від 1.07.1995 № 505 : Указ Президента України від 19.05.2011 №589/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – №39. – Ст. 103. 6. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436- IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №21–22. – Ст. 144. 7. Практичні проблеми застосування «Інкотермс – 2010» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://h.ua/story/368553/

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

УДК 336.71

Логвиненко Л. В.

Магістрант 2 року навчання
відділу заочної, дистанційної та післядипломної освіти ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто економічну сутність дефініції «ліквідність банку», проведено декомпозицію аналізованого поняття, досліджено нормативи показників ліквідності банків України, узагальнено досвід регулювання ліквідності у зарубіжних країнах, висвітлено їх спільні та відмінні риси.*

Ключові слова: *ліквідність банку, зобов'язання, регулювання ліквідності, нормативи ліквідності, іноземний досвід.*

Аннотация. *Рассмотрена экономическая сущность дефиниции «ликвидность банка», проведена декомпозиция анализируемого понятия, исследованы нормативы показателей ликвидности банков Украины, обобщен опыт регуляции ликвидности в зарубежных странах, отражены их общие и отличные черты.*

Ключевые слова: *ликвидность банка, обязательства, регулирования ликвидности, нормативы ликвидности, иностранный опыт.*

Annotation. *We consider the economic essence of the definition of "bank liquidity", carried out the decomposition of the analyzed concepts studied liquidity ratios of banks in Ukraine, summed up the experience of regulation of liquidity in foreign countries, reflected their common and distinctive features.*

Keywords: *the bank's liquidity, obligations, management of liquidity, liquidity ratios, foreign experience.*

Ліквідність банку є важливим інструментом управління його діяльністю. Вона містить у собі можливість банку виконувати свої зобов'язання перед клієнтами у визначений момент часу шляхом зміни структури активів у бік їх високоліквідних статей за рахунок наявних невикористаних резервів.

Проблемам банківської ліквідності та її забезпеченню присвячено багато праць таких провідних вітчизняних та зарубіжних учених: І. Лис [12], Криклій О.А. [2], Л. Кузнецова [3], С. Савлук [4], Хіміч Н.О. [5], М. Bech [6], H. Gruning [7] та ін.

Мета статті – узагальнення вітчизняного та іноземного досвіду регулювання ліквідності банку.

Термін "ліквідність" походить від латинського "liquidus", що означає "рідкий, плинний" та, виходячи з буквального змісту, часто розуміється як легкість реалізації, швидка конвертація матеріальних цінностей у грошові кошти [1]. Проте ліквідність не можна розглядати настільки однозначно, оскільки це складне поняття, яке має більш широкий та глибокий зміст. Аналіз нормативно-правової бази, думок вітчизняних та зарубіжних науковців свідчить про неоднозначне тлумачення банківської ліквідності (далі – БЛ), що вказує на багатогранність відповідного поняття.

В Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні зазначено, що ліквідність банку – це "здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати)" [8].

Але аналіз праць вітчизняних та зарубіжних учених надав авторові змогу зробити дещо іншу декомпозицію поняття "ліквідність банку", а саме, ліквідність – це:

– спроможність банку ефективно розподіляти строки погашення депозитів й інших зобов'язань та фінансувати зростання кредитно-інвестиційного портфеля [7, с. 191];

– одна з узагальнених якісних характеристик діяльності банку, що визначає його надійність та здатність забезпечувати своєчасне виконання своїх зобов'язань [1];

– здатність швидко та з мінімальними витратами перетворювати банківські активи в гроші для виконання зобов'язань, що виникають [9];

– здатність забезпечити постійну рівновагу між джерелами залучення коштів та зобов'язаннями за строками [5];

– здатність банку задовольняти усі вимоги вчасно та в повному обсязі у необхідній валюті [6, с. 2];

© Логвиненко Л. В., 2015

– спроможність банку своєчасно та без втрат виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та кредиторами [10, с. 140];

– можливість для банку використовувати власні активи як наявні грошові кошти або швидко перетворювати їх на такі [3, с. 49];

– здатність одержати готівку у будь-який час та з незначними витратами [11];

– здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між термінами і сумами погашення активів та сумами виконання зобов'язань [12].

Для більш повного розкриття сутності БЛ варто також зробити акцент на необхідності виконання банками певних нормативних вимог регулюючих органів. Зокрема, підтримання ліквідності у національній валюті напряму пов'язано з виконанням норм обов'язкового резервування, встановлених Національним банком України.

Так, відповідно до чинних нормативно-правових актів НБУ вітчизняні банки мають дотримуватися норм обов'язкового резервування на щоденній та щомісячній основі (табл. 1 [10]).

Таблиця 1

Нормативи ліквідності банків, що застосовуються в Україні

Показник	Розрахунок показника	Нормативне значення, %
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)	Співвідношення суми коштів у касі та на кореспондентських рахунках до зобов'язань банку, що обліковуються за поточними рахунками	Щомісячно ≥ 20
Норматив поточної ліквідності (Н5)	Співвідношення активів первинної та вторинної ліквідності терміном погашення до 31 дня до зобов'язань банку з термінами виконання до 31 дня	Щодекадно ≥ 40
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань з початковим терміном погашення активів та зобов'язань банку до 1 року	Щодекадно ≥ 20

Зокрема (див. табл. 1), норматив миттєвої ліквідності (Н4) встановлюється для контролю за здатністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів. Він розраховується за формулою середньозваженої величини (за місяць). За нормативом поточної ліквідності (Н5) здійснюється контроль за збалансованістю строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку. Показник короткострокової ліквідності (Н6) розраховується з метою контролю за здатністю банку виконувати за рахунок ліквідних активів прийняті ним короткострокові зобов'язання терміном виконання до 1 року. Показники поточної та короткострокової ліквідності обчислюються за станом на 1-ше, 11-те та 21-ше число кожного місяця.

Щодо зарубіжної практики застосування нормативів ліквідності, то вона має свої відмінності (табл. 2).

Таблиця 2

Нормативи ліквідності банків, що застосовуються в окремих країнах світу

Показник	Розрахунок показника	Нормативне значення
Норматив миттєвої ліквідності	Співвідношення суми високоліквідних активів до суми зобов'язань по рахунках до запитання	Щоденно ≥ 15
Норматив поточної ліквідності	Співвідношення суми ліквідних активів до суми зобов'язань по рахунках до запитання і на термін до 30 днів	Щомісячно ≥ 50
Норматив довгострокової ліквідності	Співвідношення кредитних вимог банку із терміном погашення понад 366 днів до власного капіталу банку та зобов'язань банку з терміном до дати погашення понад 366 днів	Щомісячно ≤ 120
Норматив ліквідності	Співвідношення активів, розміщених терміном до 3 місяців, до депозитів до запитання, строкових депозитів та інших коштів, залучених на 3 місяці	Щоквартально > 60
Норматив ліквідності	Співвідношення готівкових коштів, залишків на рахунку Ностро, депозитів до запитання і терміном на один день, цінних паперів та придатних до переобліку векселів до залучених коштів	Щомісячно > 12,5
Норматив короткострокової ліквідності	Співвідношення короткострокових і середньострокових вкладень (до 4 років) до залучених ресурсів до 4 років та ощадних вкладів	Щомісячно 100
Норматив довгострокової ліквідності	Співвідношення довгострокових активів терміном розміщення понад 4 роки до залучених коштів терміном понад 4 роки	Щомісячно 100

Відповідно до табл. 2 означені відмінності полягають у кількості та назві показників, що використовуються для аналізу ліквідності, методології їх розрахунку, граничних значеннях нормативних показників, підходах у їх застосуванні (диференційованості, обов'я-ковості), періодичності розрахунку тощо.

Так, у багатьох зарубіжних країнах, як і в Україні, показники ліквідності банків розраховуються за співвідношенням активних і пасивних статей балансу, згрупованих за строками, і є обов'язковими для виконання усіма банками (Японія, Франція, Великобританія, Росія, Німеччина). Проте в окремих країнах немає законодавчо визначених нормативів ліквідності. Так, у США банки розраховують для внутрішнього використання показники ліквідності, основними з яких є співвідношення: ліквідних активів і депозитів; ліквідних активів і усіх активів; строкових депозитів і загальної суми депозитів; зобов'язань за виданими кредитами і депозитами [2].

У зарубіжній практиці використовуються різні нормативні показники ліквідності та їх граничні значення, що обумовлено особливостями та станом економічного розвитку країн і їх банківського сектора, ступеня дерегулювання державою діяльності банківської системи. У країнах із ринковою економікою та стабільною банківською системою кількість економічних нормативів ліквідності обмежена і становить один-два показники.

Отже, на нашу думку, в Україні процеси дерегулювання банківської діяльності, зокрема лібералізації контролю за банківською ліквідністю та підвищення ролі саморегулювання банками своєї ліквідності, матимуть перспективи розвитку, проте не найближчим часом. Поки що зарано послаблювати вимоги щодо нормативів ліквідності банків, особливо за умови браку самообмежень у цій сфері з боку банківського менеджменту та недостатньо стабільної економічної ситуації.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Медведєва І. Б.

Література: 1. Лис І. Удосконалення управління ліквідністю банку в умовах світової фінансової кризи / І. Лис // Банківська справа. – 2013. – № 4. – С. 19–25. 2. Криклій О. А. Система комплексного управління ліквідністю банку / О. А. Криклій, Ю. С. Ребрик // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – Харків : ХІБС УБС НБУ, 2010. – Вип. 1 (8). – С. 9–17. 3. Кузнецова Л. Платежеспособность и ликвидность: уточнение понятий / Л. Кузнецова, Н. Кутузова // Деньги и кредит. – 2011. – № 8. – С. 26–29. 4. Савлук С. Власний капітал як запобіжник втрати ліквідності банку / С. Савлук // Банківська справа. – 2012. – № 2. – С. 55–62. 5. Хіміч Н. О. Управління ліквідністю комерційних банків України в умовах нестабільності фінансових ринків / Н. О. Хіміч // Регіональна економіка. – 2012. – № 3. – С. 76–83. 6. Bech M. Technology Diffusion within Central Banking / M. Bech, B. Hobijn // Journal of Central Banking. – 2011. – № 3. – P. 59–81. 7. Gruning H. Analyzing Banking Risk A Framework for Assessing Corporate Governance and Risk Management / Hennie van Greuning, Sonja Brajovic Bratanovic. – The International Bank for Reconstruction and Development / The International Bank for Reconstruction and Development /THE WORLD BANK, 2013. – 286 p. 8. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01. 9. Жарковская Е. П. Банковское дело : учеб.-метод. пособие / Е. П. Жарковская. – М. : МФЮА, 2001. – 102 с. 10. Банковское дело / под ред. О. И. Лаврушина. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 672 с. 11. Гронер К. Управління казначейством : матеріали семінару / К. Гронер. – К. : Нац. центр підготовки банк. працівників України, 2000. – 140 с. 12. Банківські операції : підручник / за ред. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2000. – 383 с.

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ І МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ

УДК 331.56

Логвинчук К. В.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Висвітлено вплив міграції на сучасний стан безробіття в Україні. Визначено основні напрями його подолання. Наведено оригінальні статистичні дані щодо безробіття в різних регіонах країни.*

Ключові слова: *безробіття, міграція, ринок праці, робоча сила.*

© Логвинчук К. В., 2015

Аннотация. *Освещено влияние миграции на современное состояние безработицы в Украине. Раскрыты основные направления его преодоления. Приведены оригинальные статистические данные безработицы в разных регионах страны.*

Ключевые слова: *безработица, миграция, рынок труда, рабочая сила.*

Annotation. *The article is devoted to effect of migration on the current state of unemployment in Ukraine. Reveals the main directions of its overcoming. We give the original statistical data of unemployment in different regions of the country.*

Keywords: *unemployment, migration, labor market, labor.*

Актуальність проблеми. Дослідження проблеми безробіття в Україні в сучасних умовах міграційних процесів є дуже актуальним. Особливої уваги потребують питання щодо отримання гідної праці, дотримання загальних прав людини в соціально-трудовій сфері, гарантування соціального захисту, впорядкування міжнародних міграційних потоків. Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого – великим суспільним лихом. Експерти Міжнародної організації праці вважають, що найближчими роками в середньому в світі рівень безробіття досягне 10 %, і повністю ліквідувати його не зможе жодна країна. Стан ринку праці й тенденція до зростання числа безробітних свідчать про потребу прийняття термінових і радикальних заходів, необхідних для вирішення проблеми зайнятості та створення робочих місць. Наявна система допомоги безробітним не відповідає ситуації, яка склалася, а потребує докорінного реформування [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми та обгрунтування заходів з їх вирішення безробіття досліджували такі вітчизняні та іноземні науковці: С. Іванов, Г. Кондратьєв, Т. Черниш, П. Нікіфоров, А. Вольська, В. Пиц, Г. Мамонова, О. Піжук, Н. Тілікіна, В. Ярошенко, Т. Панюк, А. Оукен, Жан Батіст Сей та ін. А дослідженням проблем трудової міграції в різних аспектах займалися В. Базилевич, А. Гайдуцький, Л. Гальків, В. Геєць, О. Грішнова, А. Кредісов, Е. Лібанова, Ю. Макогон, Ю. Пахомов, А. Подручник, А. Румянцев, А. Старостіна, А. Філіпенко та ін.

Мета статті. Аналіз сучасного стану безробіття в Україні під впливом міграції та напрями його подолання.

Постановка проблеми. Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, підприємство – персонал, зростають ризик соціального напруження, додаткові витрати на підтримку безробітних. Створення в Україні цивілізованого ринку праці, який би дозволяв громадянину оперативно знайти необхідну роботу з умовами праці, що відповідають вимогам безпеки й гігієни, з гідною заробітною платою, а роботодавцю – працівників необхідної кваліфікації, можливо тільки за наявності ефективної системи працевлаштування, щоб безробітній не їхав закордон.

Результати. Безробіття – це соціально-економічне явище, для якого характерна незайнятість частини робочої сили (економічно активного населення) у сфері економіки. Тобто у реальному житті безробіття виступає як перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї. Причин безробіття дуже багато, одними з яких є: спад економіки; структурні зрушення; технологічний прогрес та запровадження нових технологій. Це пов'язано, передусім, із мізерними інвестиціями, низьким рівнем запровадження сучасних технологій в економіку тощо [2].

Основні проблеми ринку праці нашої держави пов'язані зі зростанням тривалості періоду безробіття, збільшенням кількості громадян, які шукають роботу, а також існуванням труднощів щодо працевлаштування соціально незахищених верств населення. І хоча, за даними Державного центру зайнятості, рівень безробіття в Україні нижче, ніж у Євросоюзі (чисельність безробітних в Україні в середньому за 9 місяців 2013 року, порівняно з відповідним періодом минулого року, зменшилася на 153,6 тис. осіб і становила 1,8 млн осіб), все одно особливої актуальності набуває розробка нової концепції вирішення проблеми зайнятості та безробіття [3].

Аналіз безробіття в Україні станом на січень 2014 – січень 2015 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники безробіття в Україні 2014–2015 рр.

Показники	Січень 2014	Січень 2015	Відхилення (+/-)
Всього зареєстровано безробітних, тис. чол.	482,8	520,9	+38,1
Отримують допомогу з безробіття, тис. чол.	365,3	398,4	+33,1
Середній розмір допомоги на одного безробітного, грн	845	917	+72

З даних табл. 1 видно, що в січні 2015 р. рівень безробіття зріс до 1,9 % порівняно з 2014 р. Станом на 1.02.15 в Державній службі зайнятості було зареєстровано 520,9 тис. безробітних, тоді як у січні 2014 р. – 482,8 тис., з них кількість чоловік, які отримують допомогу з безробіття, зросла на 33,1 тис. Середній розмір допомоги на одного безробітного збільшився на 72 грн порівняно з 2014 р.

Зазначимо, що фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття встановив на 2015 р. мінімальний розмір виплат із безробіття в розмірі 544 грн. Додамо, що Міжнародна організація праці (МОП) попереджає, що світ зіткнувся з терміновою необхідністю створити в найближче десятиліття 600 млн нових робочих місць, щоб забезпечити стійке зростання і зберегти соціальну єдність. В цілому рівень світового безробіття за прогнозами МОП в цьому році може вирости з 197 млн до 225 млн (з 6 % – до 6,9 %).

Ринок праці в Україні тісно пов'язаний із зовнішньою трудовою міграцією. З одного боку, низький рівень заробітної плати, труднощі під час пошуку роботи, високий рівень фактичного безробіття спонукають українців виїжджати за кордон. З іншого – трудова міграція знижує навантаження на ринок праці України. Кількісні оцінки масштабів трудової міграції різняться – за даними спеціалізованого обстеження з січня 2014 р. по червень 2014 р. за кордоном працювали 1,5 млн українців або 5,1 % населення працездатного віку [4]. За іншими джерелами чисельність трудових мігрантів коливається в діапазоні 3–7 млн. Варто зазначити, що точно оцінити вплив трудової міграції на ринок праці досить складно. За деякими оцінками в разі відсутності трудової міграції чисельність безробітних і рівень безробіття в Україні в 2015 р повинні були збільшитися у 1,63 рази [6]. Серед позитивних результатів трудової міграції розглядають повернення мігрантів на власні підприємства на батьківщині і створення нових робочих місць. Але цьому перешкоджають невеликий рівень власних заощаджень, труднощі в отриманні кредиту та адміністративні перепони для створення і ведення малого та середнього бізнесу [5].

Рівень безробіття є досить диференційованим по окремих регіонах України. Нині найвищий рівень зареєстрованого безробіття характерний для західних областей республіки — Волинської, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Тернопільської. Найнижчі показники рівня безробіття склалися в Одеській області, м. Києві та Севастополі [2].

Враховуючи демографічну ситуацію, яка склалася в різних регіонах України, можна передбачити, що за нинішнього рівня створення нових робочих місць у західних областях і природного приросту населення рівень безробіття в регіонах у майбутньому набуде ще більшої гостроти [2].

Ступінь негативного впливу безробіття на стан у країні залежить від конкретних параметрів економічної ситуації. Щоб оцінити ступінь цього впливу, необхідно визначити економічні і соціальні наслідки безробіття:

- скорочення обсягів виробництва валового національного продукту;
- зниження податкових надходжень до державного бюджету;
- зростання витрат на соціальну допомогу безробітним;
- знецінення наслідків навчання;
- масова дискваліфікація;
- посилення соціальної напруженості;
- зниження трудової активності.

Тобто йдеться про найгірші економічні та соціальні наслідки безробіття, подолання яких потребує впровадження заходів із боку держави [1].

Для подолання безробіття в Україні потрібно проводити певні заходи, такі як: реалізація державної та регіональної програм зайнятості; приведення законодавства України у відповідність до міжнародних норм; захист внутрішнього ринку праці; приєднання України до міжнародного ринку праці; забезпечення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та підприємницької діяльності безробітних тощо.

Також необхідно звернути увагу на оновлення та підвищення технічного рівня робочих місць, для того щоб кожне з них забезпечувало зайнятому прожитковий мінімум і подальше зростання заробітної плати (з урахуванням інфляції). Це дозволить привести заробітну плату у відповідність із продуктивністю праці, ліквідувати фіктивні робочі місця, зменшити приховане безробіття [6].

Напрями боротьби з безробіттям мають забезпечуватися підвищенням конкурентоспроможності робочої сили за рахунок підвищення її якості, а саме: зростання рівня загальної освіти; підвищення кваліфікації; розширення діапазону оволодіння працівниками професій і спеціальностей; розвиток таких необхідних складових відтворення якісної робочої сили, як медицина, культура, спорт [1].

Висновок. Отже, високий рівень безробіття – це проблема, яку потрібно вирішувати і яка потребує глибокого наукового аналізу та вироблення на цій основі практичних рекомендацій, які можуть використовуватися для розробки і реалізації ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни, зменшення рівня безробіття до мінімального соціально допустимого рівня.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Бестужева С. В.

Література: 1. Гальків Л. І. Втрати людського капіталу України: чинник безробіття / Л. І. Гальків // Економіка і регіони. – 2009. – № 2. – С. 110-113. 2. Лопатіна К. А. Стан та напрями ліквідації проблеми безробіття в Україні / К. А Лопатіна // Управління розвитком. – 2011. – № 16 (113). – С. 85–86. 3. Держцентр зайнятості: Рівень безробіття в Україні нижче, ніж у ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukranews.com 4. Зовнішня трудова міграція населення України. – Київ, 2009. – С. 27. 5.Зовнішня трудова міграція населення України. Київ, 2009. – 120 с. 6. Рівень безробіття в Україні-2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rbc.ua/

СУЩНОСТИ КОНФЛИКТОВ В СФЕРЕ ТРУДА И УПРАВЛЕНИЯ

УДК 316.485.6

Логвинчук К. В.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены актуальные вопросы исследования способности сотрудников справляться с конфликтными ситуациями в коллективе. Предложены рекомендации по урегулированию конфликтов в сфере труда и управления.*

Ключевые слова: *урегулирование, ситуация, конфликт.*

Анотація. *Розглянуто актуальні питання дослідження здібності співробітників справлятися з конфліктними ситуаціями в колективі. Запропоновано рекомендації щодо врегулювання конфліктів у сфері праці та управління.*

Ключові слова: *врегулювання, ситуація, конфлікт.*

Annotation. *The article deals with current issues of research staff's ability to inquire about conflict situation in collective. Recommendations to regulate conflicts in sphere of work and management.*

Keywords: *settlement, the situation, the conflict.*

Среди ученых до сих пор нет единства в понимании природы конфликта как социального явления. Конфликтные ситуации возникают в самых разнообразных сферах человеческой деятельности, в том числе и в трудовой. Трудовые споры – конфликты между работодателем и работниками в области трудовых отношений в постсоветские годы стали массовым и хроническим явлением. Таким образом, видно, что тема данной работы актуальна.

Цель исследования заключается в том, чтобы определить, существует ли проблема конфликтов в сфере труда и управления, и какие варианты решения проблемы самые эффективные.

У понятия конфликта имеется множество толкований и определений. Одним из них является такое: «конфликт» – это отсутствие согласия между двумя и более сторонами, которые могут быть конкретными лицами или группами лиц. Каждая сторона делает все, чтобы была принята ее точка зрения или цель, и мешает другой стороне делать то же самое.

Когда люди думают о конфликте, они чаще всего ассоциируют его с агрессией, угрозами, спорами, враждебностью, войной и т.п. Таким образом, бытует мнение, что конфликт – явление всегда нежелательное, что его необходимо избегать, если есть возможность, и что его следует немедленно разрешать, как только он возникает.

Современная точка зрения заключается в том, что даже в организациях с эффективным управлением некоторые конфликты не только возможны, но и желательны. Конечно, конфликт не всегда имеет положительный характер. В некоторых случаях он может мешать удовлетворению потребностей отдельной личности и достижению целей организации в целом. Но во многих случаях конфликт помогает выявить разнообразие точек зрения,

© Логвинчук К. В., 2015

дает дополнительную информацию, помогает выявить большее число альтернатив или проблем и т. д. Это делает процесс принятия решений группой более эффективным, а также дает людям возможность выразить свои мысли и тем самым удовлетворить личные потребности в уважении и власти. Это также может привести к более эффективному выполнению планов, стратегий и проектов, поскольку обсуждение различных точек зрения на них происходит до их фактического исполнения [2].

Источником любого развития, в том числе и развития трудового коллектива, является противоречие, столкновение нового со старым, столкновение противоположных тенденций и сил. Конфликт представляет собой предельный случай обострения противоречий и, следовательно, является одним из факторов развития коллектива.

Трудовой конфликт представляет собой вид социального конфликта, объектом которого являются трудовые отношения и условия их обеспечения. Кроме столкновения в области трудовых правоотношений он часто включает столкновение интересов. Например, забастовки или демонстрации могут сопровождаться требованиями не только повышения заработной платы, но и улучшения снабжения продовольствием, а иногда и политическими требованиями. Поэтому трудовой конфликт может регулироваться как нормами трудового законодательства, так и другими правовыми и неправовыми методами.

Разрешение трудовых конфликтов, по своей сути, предполагает изменение самой конфликтной ситуации и множество различных способов разрешения конфликта.

Довольно часто применяют так называемый механический способ разрешения конфликта. Сущность его сводится к тому, что объект конфликта может быть изъят из обращения, а может быть подменен другим объектом. Примером может служить ситуация, когда одна система оплаты труда, вызывавшая трудовые конфликты, заменяется на другую: повременная на сдельную. Или все оппоненты, или одна из сторон, могут быть устранены или произойдет изменение их ранга. Довольно часто мы наблюдаем, когда работников, недовольных системой оплаты труда или размером заработной платы администрация под каким-то предлогом пытается уволить или перевести на другой участок работы.

Следует отметить, что механический способ разрешения конфликта, когда удаляется один из оппонентов, не всегда оправдан. Применительно к нашему примеру довольно часто случается так, что новые, нанятые взамен уволенным работники, оказавшись в аналогичных условиях, тоже начинают выражать недовольство системой оплаты труда. В этой связи становятся важными другие схемы разрешения трудовых споров [5].

Изменение отношений оппонентов к объекту из-за изменений характеристик оппонентов и объекта; изменяются качества объекта, изменяется доступность данного объекта для оппонентов, или будут наложены какие-либо условия на манипулирование этим объектом. Работники в ходе переговоров с администрацией убедились в справедливости оплаты труда и изменили свои притязания, свое отношение к объекту конфликта. Произошел процесс примирения оппонентов без изменения объекта – увеличения оплаты труда или изменения системы оплаты.

Конечно, имеют место и такие случаи, когда конфликт пытаются либо не замечать, либо подавлять через запрет на обсуждение его причин, угрозы применения санкций и пр. Такие ситуации фактически приводят к потере управления конфликтными процессами. Исследования неоднократно доказывали, что лишь сам факт обсуждения проблемы сторонами уже приводил к снятию социальной напряженности. Поэтому справедливо считается, что наиболее эффективными методами предотвращения и разрешения трудовых конфликтов на ранних стадиях их возникновения являются переговоры.

Деловые переговоры как способ предупреждения и разрешение конфликта. Следует отметить, переговоры это не просто совокупность методов урегулирования конфликта вообще и трудового конфликта в частности. Переговоры следует рассматривать как комплексное явление: переговоры – это процесс общения по совместному решению проблемы и удовлетворению потребностей субъектов, взаимных интересов сторон. В процессе переговоров осуществляется познание и согласование интересов субъектов, формируется эмоциональный настрой, определяются и разрабатываются сами способы реализации этих интересов [1].

Важность понимания использования переговоров как средства предотвращения и разрешения противоречий и конфликтов состоит в том, что такой подход способствует сохранению состояния мирного взаимодействия между противоборствующими сторонами [3]. Это говорит о необходимости поиска путей решения проблемы до того, когда предпринятые силовые действия одной из сторон (или всеми сторонами, втянутыми в состояние противоборства) для достижения своих целей сделают невозможным мирное сотрудничество. Ориентация на переговоры как способ предотвращения конфликта является фактором сдерживания от конфликтных действий.

Рассмотрев проблему конфликтов в сфере управления, можно сделать вывод: конфликт – это нормальное проявление социальных связей и отношений между людьми, способ взаимодействия при столкновении несовместимых взглядов, позиций и интересов, противоборство взаимосвязанных, но преследующих свои цели двух или более сторон. Возможен выбор и других определений.

Следовательно, основная задача состоит в том, чтобы придать конфликту, по возможности, функционально-положительный характер, свести к минимуму неизбежный ущерб от его негативных последствий.

Способом разрешения конфликта становится компромисс сторон, признавших свою неправоту: одни (руководство стройуправления) – по существу проблемы, другие (рабочие участка) – по вызывающей форме протеста. В итоге возобладал функционально-позитивный результат.

Время послеконфликтных эмоциональных переживаний, расстройств, разлаженности человеческих отношений, нарушения делового контакта, как правило, во много раз способно превосходить время самого конфликта. С точки зрения психического состояния противоборствующих сторон конфликт выступает единовременно и как защитная, и как ответная, эмоционально окрашенная реакция [4].

Было проведено социологическое исследование на тему «Сущности конфликтов в сфере труда и управления». Была выдвинута гипотеза, что в большинстве случаев конфликты на рабочем месте пагубно влияют на производительность труда.

В опросе приняли участие люди разного возраста и пола, а именно из 20 человек – 40 % мужчины, а 60 % – женщины с разным стажем работы.

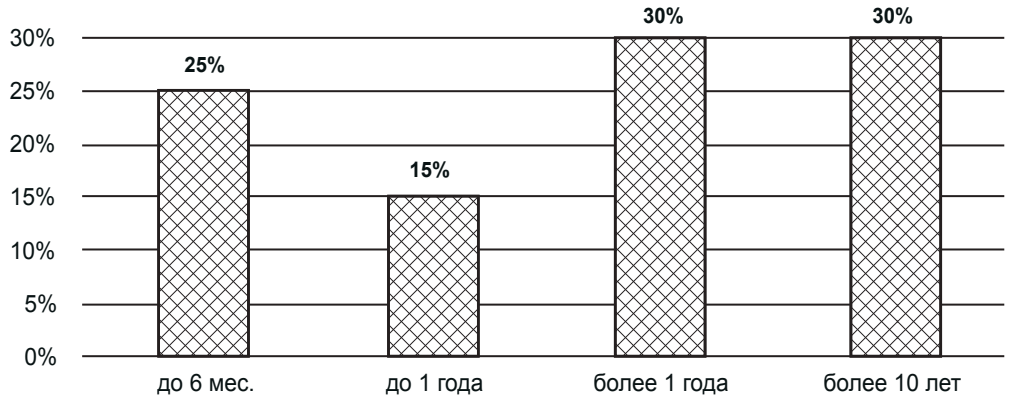

Рис. 1. **Стаж работы**

Лишь 30 % опрошенных не хотели бы изменить свое место работы.

100 % людей считают, что сплоченность коллектива в значительной степени повышает производительность труда и эффективность работы.

В 40 % случаев участниками конфликтов являются руководители и подчиненные. В остальных случаях конфликты происходят меду самими подчиненными.

И в 55 % случаев руководство не принимает никакого активного участия в разрешении или же поиске причины конфликтов.

В ходе опросов выяснилось, что в большинстве случаев руководство не заинтересовано социальным состоянием своего предприятия.

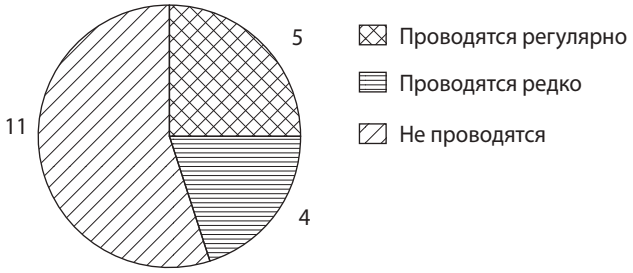

Рис. 2. **Частота проведения собраний в организациях по обсуждению социального положения**

После проведенных опросов важно уметь находить время для проведения собраний в организациях. Также опрошенные подтвердили, что их производительность труда на рабочем месте значительно снижается, если в коллективе «нездоровая» атмосфера.

Таким образом, можно сделать вывод, что любой конфликт в организации – это прямой результат накопления неудовлетворенности существующим положением, возрастания противоречий, обострения социальной напряженности. Руководство в полной мере должно позаботиться о психологическом состоянии сотрудников и со-

циальной атмосфере. Можно сказать, что в большей мере за конфликты на предприятиях несет ответственность руководство, которое обязано их устранять и предупреждать. Гипотеза подтвердилась, конфликты в трудовой сфере являются очень актуальной проблемой. Наш опрос показал, что конфликты являются одним из главных механизмов торможения производства и замедления прогресса организации.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Дивидюк Г. П. Прикладная социология / Г. П. Дивидюк. – Минск : Вышэйшая школа, 1979. – 224 с. 2. Дикарева А. А. Социология труда / А. А.Дикарева, М. И. Мирская. – Куйбышев, 1985. – 304 с. 3. Донченко Е. В. Формирование разумных потребностей личности / Е. В. Донченко, Я. В. Сохань, В. А. Тихонович. – К. : Политиздат Украины, 1984. – 223 с. 4. Замфир К. Удовлетворенность трудом. Мнение социолога / К. Замфир. – М. : Политиздат, 1983. – 142 с. 5. Кайдлов Д. П. Актуальные проблемы социологии труда / Д. П. Кайдлов, Е. И. Суименко. – М. : Экономика, 1974. – 238 с.

АНАЛИЗ ОПЕРАЦИЙ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА С ЦЕННЫМИ БУМАГАМИ

УДК 336.717:336.763

Лозенко А. Е.

Студент 4 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены операции коммерческого банка с ценными бумагами. Описан порядок и методика анализа ценных бумаг банка по их видам и срокам выпуска, оценена эффективность использования портфеля активов.*

Ключевые слова: *диверсификация портфеля активов, ценные бумаги, активные и пассивные операции, относительные показатели, инвестиционный портфель, кредитный портфель.*

Анотація. *Розглянуто операції комерційного банку з цінними паперами. Описано порядок та методику аналізу цінних паперів банку за їх видами та термінами випуску, оцінено ефективність використання портфеля активів.*

Ключові слова: *диверсифікація портфеля активів, цінні папери, активні і пасивні операції, відносні показники, інвестиційний портфель, кредитний портфель.*

Annotation. *Consider the operation of a commercial bank securities. Describes the procedure and method of analysis of the Bank's securities by type and timing of release, evaluated the efficacy of the use of portfolio.*

Keywords: *diversification of the portfolio of assets, securities, active and passive operations, relative performance, investment portfolio, the loan portfolio.*

С целью уменьшения риска и увеличения дохода банки проводят диверсификацию портфеля активов, то есть управление активами банка осуществляется таким образом, что вложения денежных средств имеют различные направления. Одним из направлений вложения денежных средств являются вложения коммерческими банками в различные виды ценных бумаг.

Ценные бумаги, кроме использования их как инструмента размещения денежных ресурсов, могут использоваться банками и для формирования ресурсной базы. С этой целью банки выпускают и реализуют собственные долевые и долговые ценные бумаги.

© Лозенко А. Е., 2015

В процессе исследования операций с ценными бумагами коммерческих банков принимали участие такие ученые, как: Т. М. Адекенов, О. М. Марковой, Л. С. Сахарова, В. Н. Сидоров, Б. И. Алехин, Э. В. Астанин, И. Тиссен, С. А. Савин, О. А. Вохмин и др.

Цели банка при проведении операций с ценными бумагами:

– привлечение дополнительных денежных ресурсов для традиционной кредитной и расчетной деятельности на основе эмиссии ценных бумаг;

– получение прибыли от собственных инвестиций в ценные бумаги за счет выплачиваемых банку процентов и дивидендов и роста курсовой стоимости ценных бумаг;

– получение прибыли от предоставления клиентам услуг по операциям с ценными бумагами;

– конкурентное расширение сферы влияния банка и привлечение новой клиентуры за счет участия в капиталах предприятий и организаций, учреждения подконтрольных финансовых структур;

– страхование финансовых рисков производными ценными бумагами [1].

Анализ деятельности коммерческого банка с ценными бумагами начинается с определения места анализируемого банка среди прочих региональных банков по объему активных и пассивных операций с ценными бумагами. Для более объективного анализа следует провести сравнительное исследование деятельности выбранного для анализа банка.

При анализе следует обязательно обращать внимание на относительные показатели – доли активных и пассивных операций с ценными бумагами в валюте баланса, так как не всегда максимальная абсолютная величина операций с ценными бумагами показывает значимость этого вида деятельности в работе банка. Данный показатель позволяет сделать вывод о том, насколько деятельность банка сконцентрирована на рынке ценных бумаг.

Анализ портфеля ценных бумаг (ПЦБ) в деятельности конкретного банка начинается с определения и исследования его места в активах банка.

Большинство экономистов включают портфель ценных бумаг в состав портфеля инвестиций. Так, Савин С. А. и Вохмин О. А. определяют последний как «совокупность всех инвестиций человека или компании, рассматриваемую как единое целое» И далее отвечают: «В то же время портфель может состоять из определенного числа субпортфелей; например, инвестор может иметь портфель ценных бумаг и портфель имущества» [2].

Осипов В. И. ограничивает инвестиционный портфель только вложениями в ценные бумаги, определяет инвестиционный портфель банка как «набор ценных бумаг, приобретаемый для получения доходов и обеспечение ликвидности». То есть в инвестиционный портфель включаются все ценные бумаги, принадлежащие юридическому лицу независимо от целей либо сроков их приобретения [3].

Показатель доли портфеля ценных бумаг в совокупных активах позволяет оценить, насколько деятельность банка с ценными бумагами значима для банка.

Пример анализа портфеля ценных бумаг (ПЦБ) банка приведен в табл. 1.

Таблица 1

Результат анализа портфеля ценных бумаг в банке

Показатели	01.01.12	01.01.13	01.01.14	Темп прироста 2012–2013, %	Темп прироста 2013–2014, %
Объем портфеля ценных бумаг (тыс. грн)	505 971	492 843	437 125	- 2,59	- 11,3
Доля ПЦБ в активах банка, %	9,1	7,8	4,6	-	-
Доля ПЦБ в работающих активах, %	26,8	19,0	7,86	-	-

Анализ данных показал, что абсолютная величина портфеля ценных бумаг неуклонно снижается, что позволяет сделать вывод о том, что банк переориентирует свою деятельность с рынка ценных бумаг на рынок ссудных капиталов (как показали расчеты, при одновременном снижении объемов вложенных в ценные бумаги средств величина кредитного портфеля растет). Та же тенденция выявлена и при анализе доли портфеля ценных бумаг в активах банка: если на 01.01.12 г. удельный вес вложений в ценные бумаги в структуре совокупных активов составлял 9,08 %, то к 01.01.14 г. – лишь 4,58 %.

Анализируя долю портфеля ценных бумаг в работающих активах, можно сказать, что, если в начале исследуемого периода данный показатель составлял 26 %, что является высоким показателем, то к концу – 7,9 %. Данная динамика свидетельствует о том, что влияние деятельности с ценными бумагами на формирование доходов банка снижается [4].

Более глубокий анализ портфеля ценных бумаг включает в себя исследование структуры портфеля, во-первых, по целям приобретения ценных бумаг банком; во-вторых, по видам бумаг, в него входящих.

Ценные бумаги, удерживаемые до погашения, включаются в инвестиционный портфель банка. Бумаги, удерживаемые до погашения, представляют собой финансовые активы с фиксированными или определяемыми платежами, которые организация твердо намерена и способна удерживать до погашения. Данные бумаги приобретаются банком с целью получения дохода в долгосрочной перспективе [5].

Классификация портфелей банка:

– торговый портфель – ценные бумаги для продажи;

– инвестиционный портфель – ценные бумаги, приобретенные до погашения;

– портфель векселей;

– портфель контрольного участия, который состоит из вложений банка в акции дочерних и зависимых акционерных.

Анализ структуры совокупного портфеля ценных бумаг по составляющим можно провести, используя табл. 2.

Проведем анализ состава и структуры портфеля ценных бумаг на примере банка.

Таблица 2

Состав и структура портфеля ценных бумаг

Показатели	На 01.01.2014		На 01.04.2014		На 01.07.2014	
	Тыс. грн	Уд. вес	Тыс. грн	Уд. вес	Тыс. грн	Уд. вес
Торговый портфель	842	0,16	-	-	115 988	26,5
Инвестиционный портфель	172 580	34,1	395 222	80,19	166 928	38,18
Портфель контрольного участия	10	0,001	-	-	-	-
Портфель векселей	332 539	65,7	97 621	19,8	154 209	35,27
Итого	505 971	100	492 843	100	437 125	100

При вложении денежных средств в ценные бумаги для поддержания ликвидности активов и компенсации финансовых потерь коммерческие банки обязаны формировать резерв на возможные потери по ценным бумагам. Этот резерв создается в обязательном порядке по находящимся в собственности банка акциям и облигациям, выпущенными юридическими лицами.

Разница между объемом портфеля ценных бумаг и резерва на возможные потери называется чистым портфелем ценных бумаг, его величина позволяет определить размер вложенных в ценные бумаги средств, которые при наихудших обстоятельствах принесет банку реальный доход. Объем чистого портфеля следует определять в динамике за анализируемые периоды.

Увеличение абсолютного размера чистого портфеля при одновременном росте доли чистого портфеля в совокупном портфеле ценных бумаг является положительной стороной деятельности банка и свидетельствует о разумной политике банка по вопросу управления вложениями в ценные бумаги, что в итоге увеличивает доходность банковских операций.

Анализ доходности портфеля ценных бумаг осуществляется на основе расчета следующих показателей:

– определяется сумма полученных доходов по приобретенным банком ценным бумагам по видам дохода (дивиденды, дисконты, проценты);

– рассчитывается удельный вес полученных доходов к общей сумме доходов банка и сравнивается с доходностью других активных операций;

– определяется отношение полученных доходов по приобретенным ценным бумагам к фактической балансовой стоимости приобретенных ценных бумаг.

Привлеченный капитал формируется за счет реализации собственных облигаций, сертификатов и векселей банка. Цель такого анализа сводится к определению политики банка в области расширения источников привлечения. Анализ может проводиться на основании аналитических данных бухгалтерского баланса [6].

Анализ необходимо проводить в следующей последовательности:

– исследовать структуру привлеченного капитала и рассчитать долю привлечений от реализации ценных бумаг;

– изучить роль каждого вида ценных бумаг в общем объеме привлечений, т.е. рассчитать долю каждого вида реализованных собственных долговых ценных бумаг банка, и исследовать их объемы в динамике;

– исследовать привлечения банка от реализации собственных долговых ценных бумаг по сроку размещения и т. д. [2].

Отметим, что рост доли ресурсов, привлеченных за счет формирования портфеля выпущенных банком долговых ценных бумаг, часто несет за собой неоправданно высокие расходы банка, что особенно касается эмиссионных ценных бумаг.

Анализ выпущенных банком ценных бумаг может проводиться в разрезе следующих групп: по видам ценных бумаг и по срокам выпуска ценных бумаг.

Научным результатом данного исследования является систематизация особенностей анализа портфеля ценных бумаг коммерческого банка.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мишин А. Ю.

Литература: 1. О банках и банковской деятельности : Закон Украины от 7.12.2000 № 2121 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/ka/o_bankah_i_bankovskoj_dejatelnosti.htm 2. Савин С. А. Коммерческие банки на рынке корпоративных ценных бумаг / С. А. Савин, О. А. Вохмин. – Красноярск : КГУ, 1998. – С. 39–42. 3. Осипов В. И. Инвестиционный банковский портфель ценных бумаг : учеб. пособие / В. И. Осипов. СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2000. – 356 с. 4. Отенко І. П. Аналіз в галузях виробництва і послуг : наук. посіб. / І. П. Отенко, О. Ю. Мішин, С. В. Мішина. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 324 с. 5. Адекенов Т. М. Банки и фондовый рынок / Т. М. Адекенов. – М. : Ось-89, 1997. – 287 с. 5. Маркова О. М. Коммерческие банки и их операции / О. М. Маркова, Л. С. Сахарова, В. Н. Сидоров. – М. : Банки и биржи ; ЮНИТИ, 1995. – 288 с. 6. Алехин Б. И. Мониторинг ликвидности государственных ценных бумаг на ММВБ / Б. И. Алехин, Э. В. Астанин, И. Тиссен // Рынок ценных бумаг. – 2002. – № 16. – С. 54–59.

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: МЕТОДЫ ОЦЕНКИ, СТРАТЕГИИ ПОВЫШЕНИЯ

УДК 005.332.4:005.21

Ломака Я. А.

Студент 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена проблема конкурентоспособности предприятия. Раскрыто понятие конкурентоспособности, а также показаны методы ее оценки. На основании проведенных исследований в области макроэкономики предложены различные стратегии повышения конкурентоспособности.*

Ключевые слова: *конкурентоспособность предприятия, оценка конкурентоспособности, конкуренция, эффективность производства.*

Анотація. *Розглянуто проблему конкурентоспроможності підприємства. Розкрито поняття конкурентоспроможності, а також показані методи її оцінки. На підставі проведених досліджень у галузі макроекономіки запропоновано різні стратегії підвищення конкурентоспроможності.*

Ключові слова: *конкурентоспроможність підприємства, оцінка конкурентоспроможності, конкуренція, ефективність виробництва.*

Annotation. *The article tells the term of competitive of entity. When the competition is fierce, any business, in order to operate normally and estimate the development prospects, should know its competitiveness level well. If a business learns about its position in the competition, it can determine and identify where the advantages are and where there are areas for improvement and choose the right strategy and tactics in line with the market development processes.*

Keywords: *the competitiveness of enterprises, assessment of competitiveness, competition, production efficiency.*

© Ломака Я. А., 2015

Наряду с теоретическими исследованиями сущности конкуренции и конкурентоспособности в экономической литературе давно обсуждается проблема практической оценки конкурентоспособности. Можно констатировать, что в вопросах оценки конкурентоспособности продукции на сегодняшний день достигнуты определенные успехи, разработаны вполне приемлемые методики оценки конкурентоспособности идентичных товаров и услуг. Сложнее дело обстоит с оценкой конкурентоспособности предприятий. Несмотря на то, что определенные шаги в этом направлении предпринимались и предпринимаются, универсальной и общепризнанной методики комплексной оценки конкурентоспособности предприятия экономистами в настоящее время не выработано.

Целью данной статьи является исследование конкурентоспособности предприятий, а также определение основных мер по повышению конкурентных позиций предприятия на рынке.

Конкурентоспособность предприятий — категория количественно измеримая, требующая применения методов экономико-математического анализа, модельного аппарата, способного с большей точностью отразить существующее состояние и дать достоверный прогноз развития на перспективу. Под уровнем конкурентоспособности предприятия следует понимать относительный показатель, отражающий характеристику его возможностей противостоять конкурентному натиску на конкретных рынках (отдельных сегментах) в определенный период времени. При этом методы его установления, несмотря на традиционный набор вычислительных процедур, могут существенно отличаться. В частности, различия часто наблюдаются по составу локальных (частных) показателей, что в значительной степени зависит от отраслевой специализации предприятия, масштабов производства, организационной структуры использования инструментов маркетинга и т. д. [1].

Обобщенный алгоритм оценки конкурентоспособности предприятия состоит из таких этапов:

I этап — анализ показателей, определяющих конкурентоспособность предприятия:

1) анализ конкурентной среды;

2) анализ внутренней среды предприятия;

II этап — формализация метода оценки конкурентоспособности предприятия;

III этап — выделение отдельных признаков и установление по ним ограничений;

IV этап — определение количественных значений отдельных признаков для каждого уровня шкалы градации с учетом коэффициентов весомости;

V этап — проведение оценки конкурентоспособности предприятия;

VI этап — разработка стратегий повышения конкурентоспособности предприятия [2].

Потребность в оценке конкурентоспособности того или иного предприятия существует, поскольку в условиях рыночной экономики оценка своих конкурентных позиций является неотъемлемым элементом деятельности любого хозяйствующего субъекта. Изучение конкурентов и условий конкуренции в отрасли требуется предприятию, в первую очередь, для того, чтобы определить, в чем его преимущества и недостатки перед конкурентами, и сделать выводы для выработки предприятием собственной успешной конкурентной стратегии и поддержания конкурентного преимущества. Определение конкурентоспособности предприятия является неотъемлемым элементом деятельности любого хозяйствующего субъекта.

В частности, оценка конкурентоспособности хозяйствующего субъекта необходима в целях:

- разработки мероприятий по повышению конкурентоспособности;
- выбора контрагентов для совместной деятельности;
- составления программы выхода предприятия на новые рынки сбыта;
- осуществления инвестиционной деятельности;
- осуществления государственного регулирования экономики.

В любом случае осуществление оценки конкурентоспособности предприятия преследует цель: определить положение предприятия на исследуемом рынке [3].

Оценка конкурентоспособности экономического субъекта должна обеспечивать максимальную достоверность получаемых результатов в отличие от пофакторной оценки конкурентоспособности, которая в силу погрешностей в оценках отдельных факторов, а также условности и субъективности ряда используемых в расчетах показателей зачастую является некорректной. Методика должна облегчать задачу сбора необходимой для оценки конкурентоспособности предприятия информации и быть универсальной, позволяя в зависимости от целей анализа и наличия исходных данных формирование любого объема и состава выборочной совокупности предприятий-конкурентов. Универсальность имеет особое значение в тех случаях, когда сложно определить географические и товарные границы того или иного рынка, установить круг конкурентов; а также в ситуациях, когда информация о них недоступна [3].

Кроме того, методика оценки конкурентоспособности должна иметь в своей основе четко выраженный математический аппарат, что даст не оценочную и во многом условную зависимость определяемого показателя от

факторов конкурентоспособности, а жесткую функциональную связь. Указанное обстоятельство обусловит возможность широкой математической обработки показателей конкурентоспособности предприятия.

Конкурентоспособность является критерием, наиболее полно отражающим эффективность деятельности экономического субъекта. Практика показывает, что решение задачи повышения конкурентоспособности вызывает значительные затруднения, а для многих предприятий в сегодняшних экономических условиях оно стало проблемой вследствие отсутствия у организаций четкой стратегии, финансово-экономических целей и критериев.

Отсутствие понимания целей, сложность ориентации в современных условиях приводят к тому, что решение проблемы повышения конкурентоспособности отодвигается на второй план, неизбежно уступая место решению текущих вопросов. Кроме того, существующие форма и содержание информации о конкурентной позиции предприятия и оперативность ее представления часто не позволяют использовать последнюю для целей управления.

Следует отметить, что достижение устойчивой конкурентоспособности предприятия обеспечивается, как правило, не за счет преимущества в одном из ее детерминантов, а в силу приоритета в нескольких факторах конкурентоспособности. Это, с одной стороны, позволяет нивелировать недостатки прочих детерминантов конкурентоспособности, с другой – снизить зависимость от конъюнктурных колебаний факторов конкурентоспособности. Кроме того, исследователи сходятся в том, что повышение конкурентоспособности предприятия не может быть достигнуто единовременно, краткосрочно [2].

1. Стратегия лидерства на основе низких издержек. В основу данной стратегии положено создание устойчивого преимущества в затратах перед конкурентами и стремление стать поставщиком на рынок самых дешевых товаров, привлекательных для широкого круга потребителей. Широкому применению данной стратегии препятствуют такие факторы, как инфляция, несовершенство законодательства, проблемы с обеспечением сырьем и др.

2. Стратегии индивидуализации состоят в стремлении сделать свою продукцию уникальной, чтобы она выгодно отличалась от товаров конкурентов и за счет этого стала более привлекательной для широкого круга покупателей. Успех при реализации этой стратегии может быть обеспечен только при тщательном изучении потребностей покупателей. Правильное использование данной стратегии обеспечивает предприятиям стабильно высокую прибыль, когда дельта повышения цены на продукцию превышает дополнительные затраты на осуществление индивидуализации продукта.

Реализация стратегии индивидуализации на практике заканчивается неудачей в случае, если покупатели не оценили уникальность данной торговой марки и отдали предпочтение продукции конкурентов.

3. Стратегии концентрации на рыночной нише отличает сосредоточение внимания на узком участке рынка. Здесь доминирует предложение узкому сегменту рынка продукции, отвечающей его вкусам и потребности. Целевая ниша рынка может определяться региональными особенностями, вытекающими из специальных требований к продукции, или специальными свойствами товара, привлекательными для участников только этого рыночного сегмента. Задача состоит в лучшем, чем это делают конкуренты, обслуживании покупателей такой рыночной ниши.

4. Стратегия наилучшей стоимости заключается в том, что в ней упор делается на предложении потребителям большей реальной ценности товара путем сочетания низких издержек и дифференциации качества. Чтобы стать производителем с наилучшей стоимостью, предприятию необходимо обеспечить высокое качество продукции и придать ей нужные свойства при более низких, в сравнении с конкурентами, издержках.

5. Стратегия инновации может обеспечить предприятию конкурентное преимущество в получении монопольной, сверхвысокой прибыли и достижении быстрого экономического роста. Преимущество хозяйствующего субъекта, реализующего данную стратегию, основано на том, что он является первым либо в данном бизнесе, либо на определенной территории, либо на новом рынке(сегменте). Основные особенности конкурентного преимущества, связанного со стратегией инновации, заключаются в использовании продуктовых, технологических, организационных и других новшеств. Это сопряжено со значительным риском, однако в случае успеха обеспечивает высокую прибыль за счет установления монопольных цен. Ориентированные на инновационную деятельность предприятия должны располагать высококвалифицированным персоналом, достаточными финансовыми ресурсами для создания и выведения новинок на рынок. Такая стратегия присуща преимущественно крупным компаниям.

6. Стратегия фокусирования используется, как правило, небольшими предприятиями, которые находят свою нишу на рынке и все усилия направляют на этот сегмент. Многие небольшие зарубежные предприятия стараются придерживаться этой стратегии. Ее рекомендуется использовать предприятиям, расположенным в небольших населенных пунктах.

7. Курс на эффективность. Рост эффективности производства – основа повышения прибыльности предприятия в условиях конкурентной борьбы – должен стать приоритетной целью внутрикорпоративного управления. В долгосрочном плане главным фактором производительности являются инновационные изменения в технике и организации производства, ведущие к снижению его издержек.

Для отдельной компании необходимо различать потенциальную и реальную, действительную эффективность производства. Если уровень потенциальной эффективности зависит от внешних условий хозяйственной

деятельности (наличия трудовых, сырьевых, энергетических ресурсов и т.п.) и, прежде всего, от общего уровня инновационного развития экономической системы, то реальная производительность в компании определяется, в первую очередь, уровнем управления и организации производства. Данный показатель может расти не только в результате снижения издержек производства за счет организационных или технических нововведений: значительным резервом реальной эффективности производства является осведомленность, информированность руководства компании относительно новой техники или методов организации труда.

Следующий фактор – совершенствование структуры выпускаемой продукции, постоянное ее обновление, оптимизация и диверсификация структуры используемых в производстве ресурсов [2].

Другим фактором роста конкурентоспособности предприятия может выступать концентрация производства, экономия на эффекте масштаба. Но для того чтобы эта возможность была реализована на практике, управляющие компании должны увеличить инвестиции в инновационное развитие, произвести перестановку трудовых ресурсов и т.д. Иными словами, концентрация производства есть лишь иное выражение влияния инновационного развития на эффективность, и выделить самостоятельное влияние ее как фактора, отделив от воздействия инноваций, затруднительно.

8. Программы повышения производительности. Важность роста производительности для повышения конкурентоспособности компаний в настоящее время глубоко осознана деловыми кругами всех стран мира. Так, многие компании начали внедрение и реализацию программ повышения производительности. Такие программы призваны решить следующие задачи:

– повысить производительность имеющихся в наличии производственных ресурсов за счет изменений в организации производства;

– создать необходимые управленческие и организационные предпосылки для успешного внедрения в производство новой техники и технологии и обеспечения на этой основе долговременного устойчивого роста производительности [2].

В целом программы повышения производительности и осуществляемые в процессе их внедрения и реализации мероприятия по совершенствованию управления и организации производства представляют собой одно из наиболее характерных проявлений перестройки сферы управления, которая применяется в развитых странах в направлении приспособления ее к новым условиям коммерческой деятельности и конкурентной борьбы, основанной на широком использовании инноваций.

Инновационный фактор также уменьшает издержки на макроуровне. В современных условиях инновационное развитие компаний позволяет формировать такую структуру производства, при которой темпы роста национального дохода в совокупном общественном продукте превышали бы темпы роста потребления материальных ресурсов. На первое место в интенсификации производства сейчас выходит сокращение затрат сырья, материалов, топлива, т. е. снижение материалоемкости продукции. Исходя из сложившейся структуры затрат, можно считать, что снижение затрат прошлого труда на один пункт по своему абсолютному значению в 5–6 раз превосходит соответствующую экономию живого труда. При этом особенно большое значение приобретает экономия сырья. Расход сырья, материалов, топлива значительно снижается при внедрении безотходной и малоотходной технологии. Огромное значение имеет также полное использование вторичных материальных ресурсов.

Принятие решения об использовании той или иной конкурентной стратегии может базироваться на модели М. Портера, на основе которой можно дать рекомендации [4].

Компании с небольшой долей на рынке следует разработать четко концентрированную стратегию и сосредоточить свои усилия на одной конкурентной нише, даже если ее общая доля на рынке незначительна.

Компания, имеющая большую долю на рынке, может осуществлять успешную предпринимательскую деятельность в результате преимущества по общим издержкам или стратегии фокуса.

Государственным институтам и предприятиям имеет смысл проводить комплексную политику, направленную на создание инновационных конкурентных преимуществ посредством:

– применения финансово-кредитных рычагов стимулирования инноваций;

– продвижения системы стандартов качества;

– кооперации сил государственных органов, бизнеса, университетов в процессе разработки и передачи технологий.

Применение на практике рассмотренных стратегий в чистом виде встречается нечасто не только у отечественных, но и у зарубежных производителей. Чаще используется комбинация стратегий в виде некоторого рационального сочетания стратегических приемов. Вместе с тем приведенные стратегии могут служить ориентиром будущей деятельности предприятия в зависимости от уровня его конкурентоспособности в целом и отдельных ее составляющих. Специалисты считают, что ни одно предприятие не может достичь превосходства над конкурентами абсолютно по всем характеристикам конкурентоспособности. Необходим выбор приоритетов и выработка

стратегий, в наибольшей степени соответствующих тенденциям развития рыночной ситуации и наилучшим способом использующих сильные стороны предприятия [5].

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Романова А. И. Современная конкуренция / А. И. Романова // Экономика и организация предприятия. Управление предприятием. – 2007. – № 5. – С. 78–84. 2. Кудрявцев К. А. Способы повышения конкурентоспособности предприятия / К. А. Кудрявцев // Креативная экономика. – 2010. – № 12. – С. 123–128. 3. Воронов Д. С. Оценка и анализ конкурентоспособности предприятия. Обзор существующих методов оценки конкурентоспособности предприятия. [Электронный ресурс] / Д. С. Воронов. – Режим доступа : http://vds1234.narod.ru/?31.html (28.10.2011). – Название с экрана. 4. Сабецкая Г. А. Система показателей конкурентоспособности / Г. А. Сабецкая // ЭКО. – 2000. – № 4. – С. 67–93. 5. Захаров А. Н. Конкурентоспособность предприятия: сущность, методы оценки и механизмы увеличения / А. Н. Захаров, А. А. Зокин // Бизнес и банки. – 2004. – № 1–2. – С. 1–5.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ УРОВНЯ ДОХОДОВ В ЗАПАДНОМ РЕГИОНЕ

УДК 331.28

Лубянская А. А.

Студент 4 курса
финансового факультета ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены сущность и виды дохода населения. Исходя из данных Государственной службы статистики, был проведен анализ доходов населения и среднемесячных заработных плат. Выявлены причины и представлены рекомендации по повышению заработных плат Западного региона.*

Ключевые слова: *доход, номинальные доходы, располагаемые доходы, реальные доходы, уровень жизни, оплата труда, заработная плата.*

Анотація. *Розглянуто сутність та види доходу населення. Виходячи з даних Державної служби статистики, був проведений аналіз доходів населення і середньомісячних заробітних плат. Виявлено причини та наведено рекомендації з підвищення заробітних плат Західного регіону.*

Ключові слова: *дохід, номінальні доходи, наявні доходи, реальні доходи, рівень життя, оплата праці, заробітна плата.*

Annotation. *Have been considered the essence and types of income of the population. An analysis of income and average monthly salaries has been conducted based on data from the State Statistics Service. The causes and recommendations to improve the salaries of the Western region have been revealed and presented.*

Keywords: *income, nominal income, disposable incomes, real incomes, standard of living, payment for labor, salary.*

Национальное богатство является той средой, где создаются необходимые условия для благополучной жизнедеятельности населения, где формируется и поддерживается уровень жизни населения. Под уровнем жизни населения имеется в виду степень удовлетворения материальных и духовных потребностей людей массой товаров и услуг, используемых в единицу времени [1].

Одним из важнейших обобщающих показателей уровня жизни являются доходы населения – личные доходы граждан, семей и домохозяйств, получаемые в виде денежных средств. К ним относятся: заработная плата, пенсия, стипендия, пособие, доход от продажи товаров, произведенных в собственном хозяйстве, денежные по-

© Лубянская А. А., 2015

ступления в виде платы за оказанные услуги, авторские гонорары, доход от продажи личного имущества, сдачи его в аренду [2].

При оценке доходов населения используют показатели номинального, располагаемого и реального доходов. Номинальные доходы характеризуют общее количество денег, которое получено (или начислено) за определенный период времени [3].

Располагаемые доходы – это доходы, которые могут быть использованы на личное потребление и сбережения. Располагаемые доходы равны номинальным доходам за вычетом налогов, обязательных платежей и добровольных взносов населения [3].

Реальные доходы – это количество товаров и услуг, которое можно приобрести на располагаемый доход в течение определенного периода времени с поправкой на изменение уровня цен [4].

Вопросами формирования и распределения доходов занимались такие отечественные и зарубежные ученые, как: Абалкина Л. И., Бобкова В. Н., Викулина Т. Д., Волгина Н. А., Капустина Е. И., Кокина Ю. П., Львова Д. С., Назарова Г. В., Суринова А. Е., Шаталова С. Д., Майер В. Ф., Ржаницына Л. С., Римашевская Н. М., Смит А., Рикардо Д., Маркс К , Маршалл А., Кларк Д., Кейнс Дж. М.

Личные доходы используются для оплаты расходов. Доходы зависят от того, какими факторами производства владеет человек. Если это трудовые ресурсы, то за свой труд он получает заработную плату, если капитал, то за его вложение собственник капитала получает часть прибыли (дивиденды, проценты), если природные ресурсы, то доход собственника составляет рента. Доходы обеспечивают текущее потребление, а также откладываются в качестве сбережений. При этом анализ структуры расходов служит источником чрезвычайно важных данных для оценки состояния дел в экономике любой страны.

Используя статистические данные сайта Государственной службы статистики Украины, рассмотрим динамику доходов населения в период с 2002 по 2012 гг. на рис. 1 [5]. В 2002 г. доходы населения составили 185073 млн грн, из которых 78950 млн грн пришлось на заработную плату, 67286 млн грн – на пенсии, стипендии, пособия и другие социальные выплаты. Оставшиеся 38837 млн грн были получены в виде прибыли от предпринимательской деятельности, смешанных доходов и доходов от собственности. В 2012 г. доходы населения составили 1457864 млн грн, из которых 609394 млн грн пришлось на заработную плату, 542781 млн грн – на пенсии, стипендии, пособия и другие социальные выплаты. Оставшиеся 305689 млн грн были получены в виде прибыли от предпринимательской деятельности, смешанных доходов и доходов от собственности. Общий располагаемый доход 2002 г. составил 141618 млн грн, в 2012 – 1149244 млн грн. На протяжении последних 10 лет доходы украинских граждан практически постоянно росли. Снижение доходов было отмечено только в кризисном 2009 г. Однако в этот же период времени возрастали и цены на потребительские товары и услуги. Из общей структуры доходов населения 60 % занимают пенсии, стипендии и социальная помощь, а лишь 40 % – личные доходы граждан, семей домохозяйств, получаемые в виде денежных средств, то есть заработная плата.

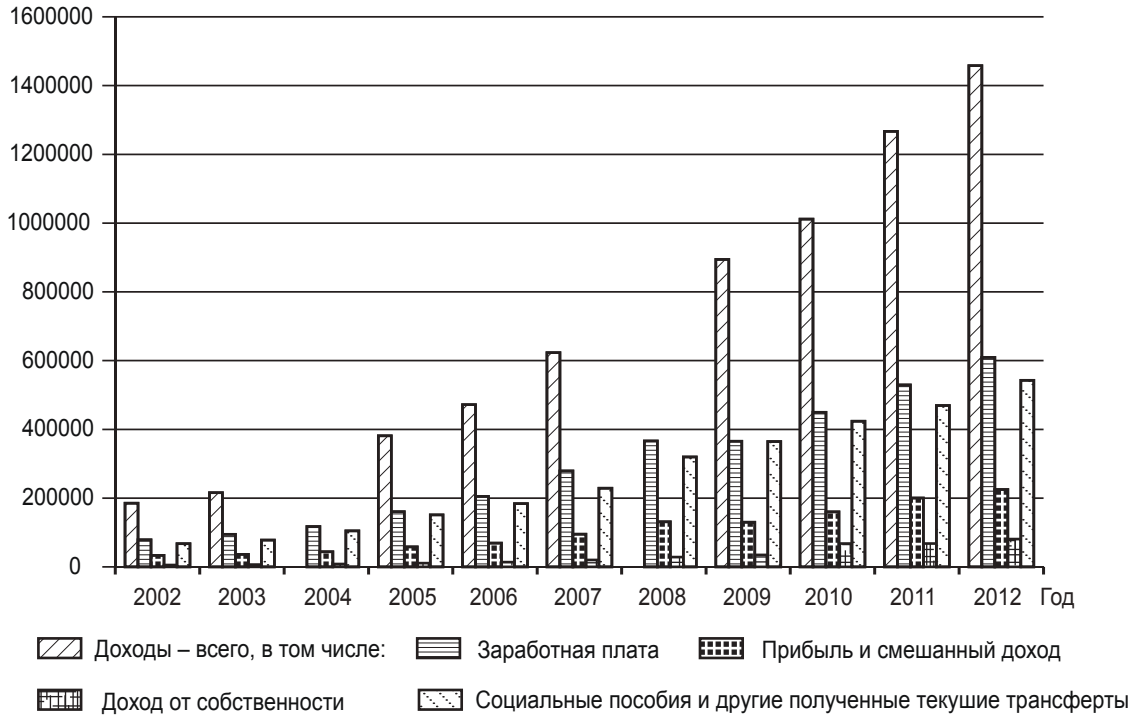

Рис. 1. **Динамика доходов населения в период за 2000–2012 гг.**

Данная диспропорция связана с тем, что значительная часть работающих в Украине граждан получает свои доходы в теневом секторе экономики, а также велика доля пенсионеров, поэтому важнейшим из социально значимых источников доходов являются пенсионные выплаты, которые являются для большинства пенсионеров единственным источником дохода. Однако, несмотря на стабильный рост доходов, уровень заработной платы населения Украины продолжает оставаться значительно низким.

Исходя из статистических данных Государственной службы статистики Украины [5], самый высокий уровень заработных плат за последние 10 лет зафиксирован в городе Киеве, где средняя заработная плата в 2002 г. составляла 643 грн, а в 2012 – 4607 грн. Средний уровень заработных плат зафиксирован в Восточном регионе, а именно в Днепропетровской, Донецкой, Киевской и Луганской областях. Самый низкий уровень заработных плат зафиксирован в Западном регионе, а именно в Тернопольской, Волынской, Житомирской, Закарпатской, Хмельницкой областях (рис. 2).

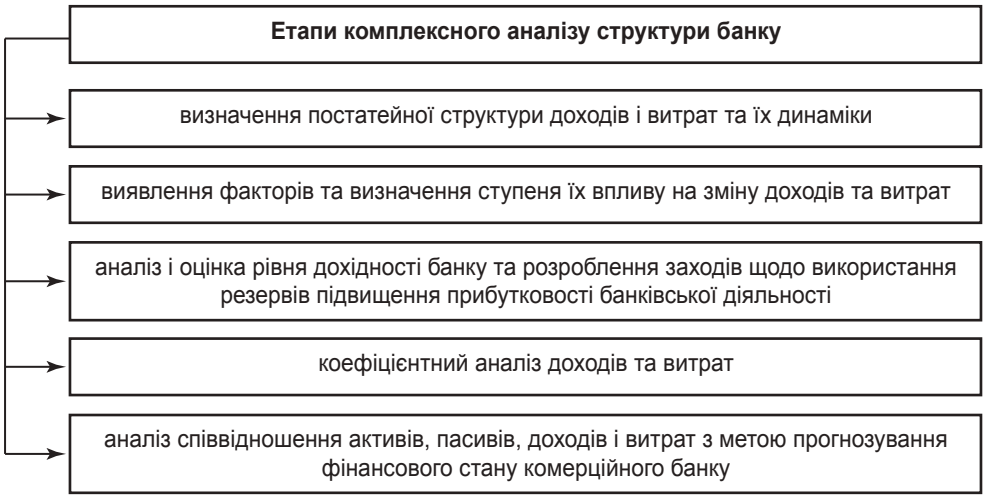

Рис. 2. **Динамика заработных плат Западного региона**

Главной особенностью Западного региона является занятость населения в аграрном секторе экономики страны. Следовательно, причинами низкой заработной платы являются:

– неэффективность сельскохозяйственного производства, которая характеризуется низкой его прибыльностью по сравнению с другими отраслями;

– диспаритет цен на сельскохозяйственную продукцию;

– согласие украинцев на практически бесплатный труд из-за дефицита рабочих мест, возникшего вследствие сужения деловой активности;

– низкий уровень минимальной заработной платы.

Решение проблем, связанных с низким уровнем оплаты труда, требует комплексного подхода и принятия мер как на государственном уровне, так и на уровне конкретного сельскохозяйственного предприятия. И поэтому для повышения заработных плат в Западном регионе Украины могут служить следующие рекомендации:

– развитие сельскохозяйственных предприятий, важным фактором которого является материальное стимулирование наемных работников;

– повышение цены реализации сельскохозяйственной продукции и увеличение в ней доли затрат непосредственных производителей;

– постепенное уменьшение и дальнейшее устранение диспаритета цен на сельскохозяйственную и промышленную продукцию;

– государственная поддержка средних и крупных предприятий путем предоставления льготного кредитования тем, которые заботятся об обновлении своей материально-технической базы;

– повышение минимальной заработной платы до прожиточного минимума;

– оптимизация межотраслевой дифференциации заработной платы.

Научный руководитель – преподователь Степанова Э. Р.

Литература: 1. Доходы населения [Электронный ресурс] // Википедия – свободная энциклопедия : офиц. сайт. – Режим доступа : www.ru.wikipedia.org/wiki/. 2. Административное управление трудовым потенциалом : учеб. пособие / В. М. Гринева, М. М. Новикова, М. М. Салун, О. М. Красноносова. – Харьков : Изд-во ХНЭУ, 2004. – 428 с. 3. Показатели доходов населения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.grandars.ru/student/statistika/. 4. Доходы населения и их источники. Номинальный, располагаемый, реальный доходы. Альтернативные теории обоснования источников формирования доходов [Электронный ресурс] // Экономическая теория / А. И. Попов. – Режим доступа : www.yourlib.net/content/view/13801/159/. 5. Государственная служба статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.ukrstat.gov.ua.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ І ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.5.11.02

Лук'яненко І. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність фінансових результатів і рентабельності як критеріїв оцінювання ефективності діяльності підприємств. Описано та проаналізовано основні показники рентабельності, методику їх розрахунку. Розглянуто особливості факторного аналізу цих показників.*

Ключові слова: *фінансові результати, рентабельність, прибуток, факторний аналіз.*

Аннотация. *Раскрыта сущность финансовых результатов и рентабельности как критериев оценки эффективности деятельности предприятий. Описаны и проанализированы основные показатели рентабельности, методика их расчета. Рассмотрены особенности факторного анализа этих показателей.*

Ключевые слова: *финансовые результаты, рентабельность, прибыль, факторный анализ.*

Annotation. *The essence of the financial results and profitability as the evaluation criteria of efficiency of activity of enterprises has been disclosed. The main indicators of profitability and the method of their calculation have been described and analyzed. Peculiarities of the factor analysis of these indicators have been considered.*

Keywords: *financial performance, profitability, earnings, factor analysis.*

Для об'єктивної оцінки ефективності роботи підприємства недостатньо знати лише величину отриманого прибутку. Під час створення підприємства його власників хвилює, перш за все, прибутковість, тобто щоб прибуток організації покривав витрати. Чим більший прибуток, тим ефективніше відбувається розвиток і з'являються можливості для розширення виробничої діяльності підприємства, оскільки основним показником для визначення ефективності діяльності підприємства є рентабельність. А отже, виходячи з цього, аналіз фінансових результатів і рентабельності та причин їх зміни мають важливе значення для виявлення резервів підвищення ефективності роботи підприємства. Все це говорить про актуальність обраної теми в сучасних умовах.

Вагомий внесок у теорію та практику аналізу фінансових результатів і рентабельності зробили Т. А. Амельченко [1], В. В. Баліцька [2], М. Р. Білик [3], І. М. Гущіна [4], М. Н. Коробов [5], М. А. Пархомець [6], Г. В. Савицька [7] та інші вчені-економісти. Проте слід зазначити, що, незважаючи на численні публікації, єдина точка зору щодо методичних підходів до аналізу рентабельності підприємства та його фінансових результатів в сучасних умовах є відсутня, що, у свою чергу, свідчить про необхідність продовження наукових досліджень у цьому напряму.

Мета наукової статті – уточнити теоретичні засади аналізу фінансових результатів та рентабельності діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є рентабельність як фінансово-економічна категорія та фінансові результати діяльності підприємства, а предметом – методика й організація аналізу фінансових результатів, планування прибутку та рентабельності.

© Лук'яненко І. В., 2015

Фінансовий результат діяльності підприємства характеризується показником прибутку або збитку. Отримання прибутку є основною метою будь-якої підприємницької діяльності. Абсолютна сума прибутку, отримана підприємством від основної діяльності, є дуже важливим показником. Однак він не може характеризувати рівень ефективності господарювання. Щоб зробити висновок про рівень ефективності роботи підприємства, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами, тобто визначити показники рентабельності. Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Це відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках.

В умовах ринкової економіки фінансовий аналіз є важливою вихідною основою для прийняття управлінських рішень. Аналіз фінансових результатів та рентабельності в сучасних умовах ґрунтується на визначенні основних елементів процесу дослідження доходів, витрат та прибутку з метою формування взаємопов'язаних етапів виконання відповідних аналітичних процедур і розробки логічно обґрунтованих алгоритмів розрахунку аналітичних показників, на основі яких узагальнюються й оцінюються результати діяльності та приймаються управлінські рішення щодо подальшого розвитку підприємства. Приблизна структура організаційно-інформаційної моделі аналізу фінансових результатів та рентабельності діяльності підприємства наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Організаційно-інформаційна модель аналізу фінансових результатів та рентабельності діяльності підприємства

1. Мета і завдання аналізу фінансових результатів та рентабельності	
1.1. Мета	**1.2. Завдання**
– виявлення шляхів і кількісна оцінка резервів збільшення прибутку і підвищення рентабельності підприємства на основі ефективного управління його доходами та витратами	– аналіз формування прибутку; – аналіз складу та динаміки прибутку; – факторний аналіз прибутку від операційної діяльності; – аналіз прибутку від інвестиційної діяльності; – аналіз прибутку від фінансової діяльності; – аналіз чистого прибутку; – аналіз розподілу та ефективності використання чистого прибутку; – аналіз рентабельності підприємства; – граничний аналіз та оптимізація прибутку
2.1. Об'єкти	**2.2. Суб'єкти**
– доходи в цілому та за видами; – витрати в цілому та за видами; – прибуток в цілому та за його складовими; – чинники, що вплинули на утворення доходів; – чинники, що вплинули на утворення витрат; – чинники, що вплинули на утворення прибутку	– вищі посадові особи підприємства; – економічні служби підприємства; – керівники функціональних та структурних підрозділів підприємства; – власники; – зовнішні користувачі інформації
3. Система економічних показників аналізу фінансових результатів	
3.1. Абсолютні вартісні показники, джерелом яких є облік	**3.2. Відносні показники, які є наслідком аналітичної обробки облікової інформації**
– абсолютна величина доходу в цілому та за його видами; – абсолютна величина витрат в цілому та за їх видами; – абсолютна величина прибутку в цілому та за його складовими; – абсолютні показники динаміки доходів, витрат та прибутку	– відносні показники структури доходів, витрат та прибутку; – відносні показники динаміки доходів, витрат та прибутку; – відносні показники інтенсивності процесів (коефіцієнти доходності, рентабельності тощо)
4. Інформаційне забезпечення аналізу фінансових результатів та рентабельності	
4.1. Зовнішня інформація	**4.2. Внутрішня інформація**
– правова; – нормативна; – довідкова	– планова; – фактографічна
5. Методичні прийоми обробки первинної (вхідної) інформації	
5.1. Економіко-логічні методи	**5.2. Економіко-математичні методи**
– групування; – порівняння; – розрахунок відносних показників; – розрахунок середніх показників; – деталізація	– методи обробки динамічних рядів; – методи регресійно-кореляційного аналізу; – методи моделювання

Закінчення табл. 1

6. Узагальнення і реалізація результатів аналізу фінансових результатів та рентабельності	
6.1. Узагальнення результатів	**6.2. Реалізація результатів**
– систематизація інформації; – кількісна оцінка потенційного збільшення прибутків; – оцінка вірогідності прогнозованих фінансових результатів; – оформлення результатів аналізу і передача їх в управлінські структури для реалізації запропонованих заходів	– оцінка заходів поліпшення фінансових результатів з точки зору їх найбільшої відповідності фінансовій стратегії підприємства; – вибір оптимального варіанта заходів щодо поліпшення фінансових результатів діяльності підприємства; – забезпечення контролю за виконанням прийнятих рішень

Послідовна реалізація елементів наведеної вище організаційно-інформаційної моделі аналізу фінансових результатів діяльності підприємства та його рентабельності за відсутності надзвичайних обставин забезпечує досягнення поставленої мети.

Джерелом інформації для аналізу фінансових результатів та його рентабельності є: форма № 1 «Баланс» і форма №2 «Звіт про фінансові результати», а також облікова і планова інформація.

Основними завданнями аналізу (оцінки) рентабельності є:

- оцінка ефективності діяльності підприємства на поточний момент;
- виявлення зміни рентабельності протягом певного періоду;
- визначення факторів, які вплинули на зміну рентабельності;
- визначення резервів зростання рентабельності.

Рентабельність підприємства можна оцінити за допомогою системи показників, які наведено в табл. 2. За даними сукупності показників рентабельності оцінюють ефективність звичайної діяльності та її складових: операційної, інвестиційної, фінансової, та відповідності завданням фінансової політики. Рівень рентабельності всіх організацій та установ залежить від величини прибутку, товарної продукції, витрат виробництва, величини основних виробничих фондів і нормованих обігових засобів. Важливими факторами, що забезпечують зростання прибутку і рентабельності підприємства, є підвищення продуктивності праці

Таблиця 2

Характеристика показників рентабельності

Показник	**Методика розрахунку**	**Пояснення**
Рентабельність активів (майна)	$P_A = \frac{\text{Чистий прибуток (ф. №2 р. 2350)}}{\text{Валюта балансу (ф. №1 р. 1300)}}$	Показує, який прибуток отримує підприємство з кожної гривні, вкладеної в його активи. Аналіз рентабельності активів здійснюють для оцінки ефективності діяльності підприємства, а також використовують під час вивчення попиту на продукцію
Рентабельність сукупного капіталу	$P_K = \frac{\text{Прибуток до оподаткування (ф. №2 р. 2290)}}{\text{Усього джерел коштів(ф. №1 р. 1900)}}$	Показує ефективність використання власного капіталу
Рентабельність власного капіталу	$P_{ВК} = \frac{\text{Чистий прибуток (ф. №2 р. 1160)}}{\text{Власний капітал (ф. №1 р. 1495)}}$	Показує, який прибуток приносить кожна інвестована власниками капіталу грошова одиниця
Показник періоду окупності власного капіталу	$ПО_{ВК} = \frac{\text{Власний капітал (ф. №1 р. 1495)}}{\text{Чистий прибуток (ф. №2 р. 2350)}}$	Показує число років, на протязі яких повністю окупляться вкладення в цю організацію
Валова рентабельність	$P_B = \frac{\text{Валовий прибуток (ф. №2 р. 2090)}}{\text{Виручка від реалізації (ф. №2 р. 2000)}}$	Показує ефективність комерційної діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення
Операційна рентабельність	$P_O = \frac{\text{Операційний прибуток (ф. №2 р. 2190)}}{\text{Виручка від реалізації (ф. №2 р. 2000)}}$	Показують, наскільки великим є прибуток відносно виручки від реалізації продукції, тобто скільки прибутку припадає на одиницю реалізованої продукції
Чиста рентабельність	$P_ч = \frac{\text{Чистий прибуток (ф. №2 р. 2350)}}{\text{Виручка від реалізації (ф. №2 р. 2000)}}$	

Важливим питанням економічного аналізу є вивчення і вимір впливу факторів на величину досліджуваних економічних показників. Факторний аналіз спрямовано на кількісну оцінку впливу різноманітних чинників на змі-

ну фінансових результатів діяльності підприємства. Факторний аналіз рентабельності передбачає побудову факторних моделей для характеристики зв'язку між чинниками та результатами.

Факторний аналіз чистого прибутку доцільно здійснювати за такими етапами:

1. Побудова детермінованої мультиплікативної моделі чистого прибутку за формулою:

$$П = Д \times R_{(чиста)} \quad (1)$$

2. Визначення абсолютної зміни чистого прибутку у звітному періоді (ΔП):

$$\Delta П = П_1 - П_0, \quad (2)$$

де $П_1$, $П_0$ – відповідно чистий прибуток звітного і попереднього періодів, тис. грн.

3. Послідовна оцінка кількісного впливу чинників на зміну чистого прибутку звітного періоду за методом абсолютних різниць за формулами:

$$\Delta П_{(Д)} = \Delta Д \times R_{(чиста\ 0)}, \quad (3)$$

$$\Delta П_{(Rчиста)} = Д_1 \times \Delta R_{(чиста)}, \quad (4)$$

де $\Delta П$ ($Д$) , $\Delta П_{(Rчиста)}$) – абсолютна зміна чистого прибутку внаслідок зміни відповідних чинників: величини доходу від реалізації продукції ($Д$) і чистої рентабельності ($R_{чиста}$), тис. грн;

$\Delta Д$, $\Delta R_{(чиста)}$ – абсолютна зміна у звітному періоді чинників, що обумовлюють зміну чистого прибутку, тис. грн;

$R_{(чиста)}$ – рівень чистого прибутку відносно доходу від реалізації продукції (чиста рентабельність фінансово-господарської діяльності) у попередньому році, у вигляді десяткового дробу;

$Д_1$ – дохід від реалізації продукції, одержаний підприємством у звітному році, тис. грн.

4. Оцінка сукупного впливу чинників на зміну чистого прибутку підприємства визначається за формулою:

$$\Delta П = \Delta П_{(Д)} + \Delta П_{(Rчиста)} \quad (5)$$

Отже, рентабельність – це якісний вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або міру використання наявних ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів, робіт і послуг. Аналіз фінансових результатів і рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання, а в перспективі – з використанням економіко-математичних методів прогнозувати майбутній фінансовий результат.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Амельченко Т. Прибутковість як один із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства / Т. Амельченко, Д. Чайлякова // Экономика Крыма. – 2010. – № 2(31). – С. 158–160. 2. Баліцька В. Доходи та рентабельність діяльності підприємств України: макроекономічна оцінка / В. Баліцька // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 9. – С. 62–63. 3. Білик М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Білик, О. Павловська, Н. Притуляк та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с. 4. Гущина И. Финансовый анализ деятельности предприятия / И. Гущина, М. Агапова // Бухгалтерский вестник. – 2007. – № 4. – С. 3–12. 5. Дієсперов В. Рентабельність і дохідність / В. Дієсперов // Економіка АПК. – 2008. – № 6. – С. 57–61. 5. Коробов М. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / М. Коробов. – К. : Либідь, 2010. – 285 с. 6. Пархомець М. Аналіз ефективності та фінансової стійкості підприємств / М. Пархомець, Л. Дудар // Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – С. 60–66. 7. Савицкая Г. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. Савицкая. – 4-е изд., перераб. и доп. – Мн. : ООО «Новое знание», 2007. – 688 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 440.15.82

Лук'яненко І. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито проблемні питання методики аудиту. Описано та проаналізовано основні етапи аудиторської перевірки. Розглянуто особливості проведення аудиту фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва.*

Ключові слова: *аудит, малий бізнес, суб'єкти малого підприємництва, Міжнародні стандарти аудиту.*

Аннотация. *Раскрыты проблемные вопросы методики аудита. Описаны и проанализированы основные этапы аудиторской проверки. Рассмотрены особенности проведения аудита финансовой отчетности субъектов малого предпринимательства.*

Ключевые слова: *аудит, малый бизнес, субъекты малого предпринимательства, Международные стандарты аудита.*

Annotation. *The problem questions of method of audit have been exposed. The basic stages of public accountant verification have been described and analysed. The features of leadthrough of audit of the financial reporting of sub'etkiv of small enterprise have been considered.*

Keywords: *small business, small businesses, International Standards on Auditing.*

Пріоритетне місце в наукових працях із аудиту відведено методиці аудиту об'єктів бухгалтерського обліку, однак питання загальної методики вивчення фінансової звітності висвітлено недостатньо, що говорить про актуальність обраної теми в сучасних ринкових умовах.

Одним із напрямків забезпечення стійкості економічного зростання країни, багаторазово підтвердженим світовою практикою, є розвиток малого підприємства – найбільш мобільного, ризикованого і конкурентоспроможного сегмента економіки будь-якої країни.

Важливим важелем умілого та ефективного управління підприємницьким бізнесом є надання суб'єктом малого підприємництва висококваліфікованих послуг спеціалістами-консультантами аудиторських фірм, які володіють необхідними знаннями, практичним досвідом та методиками проведення всебічного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств різних організаційно-правових форм. При цьому методика аудиту малих підприємств має особливості, на які аудитор із метою якісної роботи повинен звертати свою увагу.

Питанням методики аудиту присвячено праці таких вітчизняних учених, як М. Білуха, Н. Дорош [1], О. Петрик [3], В. Савченко, Б. Усач [4], Л. Чернелевський [5]. Проте слід зазначити, що, незважаючи на численні публікації, єдина точка зору щодо методичних підходів до аудиту фінансової звітності суб'єктів малого бізнесу в сучасних умовах відсутня, що, у свою чергу, свідчить про необхідність продовження наукових досліджень у цьому напряму.

Метою статті є розкриття особливостей здійснення аудиту на малих підприємствах відповідно до Міжнародних стандартів аудиту. Відповідно до мети були поставлені такі завдання:

- узагальнити теоретичні аспекти аудиту суб'єктів малого підприємництва;
- розкрити методику аудиту фінансової звітності субєкта малого бізнесу;
- дослідити організацію аудиту фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва.

Предметом дослідження є процес проведення аудиту фінансової звітності субєкта малого підприємництва, а об'єктом дослідження – фінансова звітність будь-якого суб'єкта малого бізнесу.

З 01.05.2011 р. в Україні національними стандартами аудиту використовуються Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг.

Під час проведення аудиту аудитор керується Міжнародними стандартами аудиту. Проте ряд Міжнародних стандартів використовується з урахуванням особливостей підприємств малого бізнесу.

Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту 210 «Домовленості про аудит» складається лист-погодження, в якому вказується чіткий опис відповідних обов'язків власника й аудитора [2, с. 114].

© Лук'яненко І. В., 2015

Згідно з Міжнародним стандартом аудиту 250 «Облік законів і нормативних актів при аудиті фінансової звітності» аудитор повинен мати загальну уяву про нормативно-правову базу, яка застосовується до діяльності певного суб'єкта [2, с. 207].

Крім законодавства і нормативних актів, які безпосередньо стосуються підготовки фінансової звітності, деякі вимоги можуть передбачати правову основу діяльності суб'єкта, що має великий вплив на його можливість вести бізнес. Так як діяльність більшості суб'єктів малого бізнесу не відрізняється складністю, правове і регулююче середовище, до якого вони належать, є менш складним порівняно з середовищем, в якому функціонують великі суб'єкти. Визначивши галузеве законодавство та нормативні акти, аудитор суб'єкта малого бізнесу повинен відобразити цю інформацію як частину його знання про суб'єкт малого бізнесу.

Відповідно до Міжнародного стандарту аудиту 260 «Повідомлення аспектів аудиту особам, наділеним керівними повноваженнями» аудитор повинен визначити осіб, наділених керівними повноваженнями, з якими обговорюються аспекти аудиту, що мають значення для управління бізнесом [2, с. 231]. Структура управління суб'єкта малого бізнесу може бути визначена не дуже чітко, або ж особами, наділеними керівними повноваженнями, можуть виступати ті ж особи, які керують підприємством. До структури управління також можуть уходити родичі, які не займаються управлінням або контролем за підприємством на постійній основі.

Аудит визначає коло осіб, наділених повноваженнями здійснювати нагляд, контроль і ведення діяльності суб'єкта малого бізнесу.

Згідно з Міжнародним стандартом аудиту 320 «Істотність в аудиті» для цілей планування аудиту слід оцінити рівень суттєвості з якісної та кількісної точки зору [2, с. 398]. Одна з цілей цієї попередньої оцінки полягає у визначенні найбільш значущих статей фінансової звітності, на які повинен звернути увагу аудитор, виробляючи стратегію аудиту. У зв'язку з відсутністю загальновизнаних стандартів із оцінки суттєвості за допомогою кількісних методів аудитор в кожному випадку використовує своє професійне судження з урахуванням цих обставин. Відповідно до однієї з методик під час кількісної оцінки суттєвості використовується певна частка від базового показника фінансової звітності.

Таким показником може виступати:

- прибуток або збиток до оподаткування;
- виручка від реалізації;
- валюта балансу [4, с. 136].

Аудитор також може здійснювати переоцінку суттєвості в процесі аналізу результатів аудиторських процедур. В основі такої переоцінки лежить остаточний варіант проекту фінансової звітності, який включає в себе всі узгоджені коригування та інформацію, отриману під час аудиту.

На етапі надання звітності рівень суттєвості розраховується в кількісних показниках, проте замість чіткого порогового значення застосовується діапазон значень, в межах якого аудитор використовує своє професійне судження. Величини, які перевищують верхню межу діапазону, вважаються суттєвими, а величини, які не досягають нижньої межі діапазону, вважаються несуттєвими. Проте обидва припущення можуть бути скасованими з урахуванням якісних факторів.

Згідно з Міжнародним стандаром аудиту 520 «Аналітичні процедури» аудитор застосовує аналітичні процедури на стадії планування аудиту [2, с. 492]. Аналітичні процедури на стадії планування аудиту суб'єкта малого бізнесу можуть обмежуватися за характером і обсягом у зв'язку зі встановленими суб'єктом строками обробки даних про господарські операції і відсутністю надійної фінансової інформації на момент планування. Суб'єкти малого бізнесу можуть не мати проміжної або щомісячної фінансової інформації, яка використовується в аналітичних процедурах на стадії планування. Аудитор може як альтернативний варіант провести коротку перевірку Головної книги або інших наданих бухгалтерських записів. У багатьох випадках може бути відсутня інформація, і аудитору буде необхідно отримати цю інформацію під час обговорення з власником.

В деяких випадках ефективними є прості моделі прогнозування. Наприклад, якщо суб'єкт малого бізнесу протягом всього звітного періоду має в штаті певну кількість співробітників із фіксованим окладом, аудитор на підставі цих даних, як правило, може з високим ступенем точності розрахувати загальні витрати на оплату праці за період. Таким чином, він отримує аудиторські докази щодо істотної статті фінансової звітності і зменшує потребу у виконанні детальної перевірки фонду оплати праці.

Згідно з Міжнародним стандартом аудиту 530 «Аудиторська вибірка та інші процедури вибіркової перевірки» існують різні методи вибірки статей обліку для тестування [2, с. 517]. Доступними засобами для аудитора є:

- відбір всіх об'єктів обліку (100%-ва перевірка);
- відбір конкретних об'єктів обліку;
- аудиторська вибірка.

Враховуючи незначний обсяг генеральної сукупності даних суб'єктів малого бізнесу, доцільно перевірити 100 % елементів генеральної сукупності або 100 % елементів певної частини генеральної сукупності (наприклад,

100 % всіх об'єктів, вартість яких вище вказаної суми). При цьому аналітичні процедури повинні застосовуватися до залишку сукупності у випадку його істотності.

Відповідно до МСА 550 «Пов'язані сторони» між суб'єктом малого бізнесу та власником, а також між суб'єктом малого бізнесу і суб'єктами, пов'язаними з власником, часто здійснюються суттєві операції [2, с. 543]. Суб'єкти малого бізнесу рідко застосовують детально розроблену політику й етичні норми щодо операцій між пов'язаними сторонами. В дійсності операції з пов'язаними сторонами є характерною рисою багатьох суб'єктів господарювання, якими володіє і розпоряджається одна особа або сім'я.

Аудит зазвичай здійснює процедури для виявлення пов'язаних сторін і операцій між ними. Однак якщо з оцінками аудитора ризик нерозкриття інформації є низьким, то обсяг таких процедур не обов'язково повинен бути значним. У Міжнародному стандарті аудиту 720 «Інша інформація в документах, що містять перевірену фінансову звітність» йдеться про те, що аудитор повинен ознайомитися з іншою інформацією для виявлення суттєвих невідповідностей із перевіреною фінансовою звітністю [2, с. 752]. Прикладами «іншої інформації», яка часто включається до фінансової звітності суб'єкта малого бізнесу, може бути детальний звіт про доходи і витрати з метою оподаткування, звіт керівництва суб'єкта малого бізнесу тощо.

Решта Міжнародних стандартів застосовуються без коригувань і врахувань особливостей суб'єктів малого бізнесу.

Таким чином, використання Міжнародних стандартів аудиту в процесі здійснення аудиторської перевірки малих підприємств забезпечить отримання об'єктивних результатів, які відображають стан підприємства з усіх боків та будуть втілені у висновку аудитора.

Науковий керівник – викладач Дейнеко Є. В.

Література: 1. Дорош Н. І. Аудит: Теорія і практика / Н .І. Дорош. – К. : Знання, 2006. – 495 с. 2. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики / О. В. Селезньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик та ін. – К. : ТОВ «ТАМЦАУ «Статус», 2007. – 1172 с. 3. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності : навч. посіб. / За заг. ред. О. А. Петрик. – К. : КНЕУ, 2008. – 472 с. 4. Усач Б. Ф. Аудит : навч. посіб. – К. : Знання, 2003. – 233 с. 5. Чернелевський Л. М. Аудит: теорія і практика: навч. посіб / Л. М. Чернелевський, Н. І. Беренда. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 560 с.

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В М. ХАРКОВІ

УДК 65.015

Луньова А. О.

Студент 4 року
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття оцінки ринку нерухомості. Визначено роль та місце м. Харкова та Харківського регіону в економіці України. Досліджено житлові умови, рейтинг регіонів України за таксономічним показником.*

Ключові слова: *ринок нерухомості, житлові умови, рівень розвитку, м. Харків.*

Аннотация. *Рассмотрены понятия оценки рынка недвижимости. Определены роль и место г. Харькова и Харьковского региона в экономике Украины. Исследованы жилищные условия, рейтинг регионов Украины по таксономическому показателю.*

Ключевые слова: *рынок недвижимости, жилищные условия, уровень развития, г. Харьков.*

© Луньова А. О., 2015

Annotation. *The concept of real estate assessment. The role and place of the Kharkiv regional economy of Ukraine. Study analyzes the living conditions, rating of Regions of Ukraine for taxonomic indicator.*

Keywords: *the real estate market, housing conditions, level of development, Kharkiv.*

Вступ. Ринок нерухомості – це механізм, що забезпечує взаємодію фізичних або юридичних осіб з метою обміну наявних прав на нерухомість, на гроші або інші активи. Ринок нерухомості є складовою частиною ринку інвестицій та представляє його реальний сектор, що функціонує паралельно з сектором фінансових інвестицій.

Нерухомість розглядається як один із способів вкладення капіталу, що забезпечує збереження вартості капіталу та отримання позитивної величини поточного доходу. Угоди з нерухомістю містять усі елементи інвестиційного процесу і вимагають визначення терміну вкладення, його розміру, форми і рівня ризику, з яким воно пов'язане. Вкладення капіталу в нерухомість відбуваються на основі ринкової ціни, що врівноважує інтереси продавців і покупців.

Аналіз навяних публікацій та визначення мети дослідження. Теоретичним питанням дослідження ринку нерухомості присвячено дослідження багатьох зарубіжних і українських вчених, серед яких: Асаул А. Н., Бузирьов В. І., Буланова Н. В., Горемикін В. А., Острін А. І., Руднєв А. В., Чекалін В. В., Стерник С. М та ін. Однак питання статистичного аналізу та вивчення ринку нерухомості потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

Метою цієї статті є вивчення теоретичних і методичних аспектів функціонування ринку нерухомості як системи наукових і прикладних понять, принципів, алгоритмів, методів дослідження і прогнозування інвестиційної привабливості регіональних і локальних ринків нерухомості.

Основна частина. Для дослідження житлових умов в Україні, рівня розвитку країни в цілому та визначення місця Харківського регіону було відібрано одинадцять показників, які наведено на рис. 1.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
32	2013 рік	Питома вага квартир (одноквартирних будинків), обладнаних централізованою каналізацією у міській та сільській місцевості, %	Питома вага квартир (одноквартирних будинків), обладнаних опаленням у міській та сільській місцевості, %	Показник сумарної народжуваності	Середня очікувана тривалість життя чоловіків при народженні, років	Середня очікувана тривалість життя жінок при народженні, років	Витрати населення у розрахунку на одну особу, грн.	Капітальні інвестиції на одну особу населення, грн	Прийняття в експлуатацію житла на 1000 осіб, кв. м загальної площі	ВРП на душу, грн.	Обсяг реалізованих послуг на 1 особу, грн.	Забезпеченість населення житлом, кв. м на 1 житля
33	АРК	0,728409754	0,673327606	1,666	66,53	76,25	28024,1	7894,7	492	23792,44444	7347,43558	20,3
34	Вінницька	0,358494205	0,458971999	1,530	66,86	76,77	24193	3781,6	218	21074,55556	4828,327416	28
35	Волинська	0,506241882	0,516507675	1,856	66,05	76,88	23788,2	3205,6	217	20147,47222	995,7071091	21
36	Дніпропетровська	0,665633523	0,734780497	1,514	64,89	75,25	32836,3	6457,8	93	49671,61111	4766,595686	23,4
37	Донецька	0,69051776	0,638561596	1,320	64,80	75,44	31614,8	6421,5	96	41689,83333	17580,76557	23,6
38	Житомирська	0,371818147	0,436297192	1,680	63,99	75,09	23993,8	2373	138	20576,33333	2509,537434	25,2
39	Закарпатська	0,655121512	0,561767756	1,926	67,16	74,77	21441,5	2111,9	303	17547,36111	1598,22689	23,4
40	Запорізька	0,642303778	0,655981331	1,432	66,43	76,48	31693,9	3842,7	101	33216,33333	4896,838602	22,3
41	Івано-Франківська	0,415792967	0,442066362	1,603	68,42	77,74	24266,6	3478,3	458	23073,16667	1770,059048	24,8
42	Київська	0,552925465	0,841416393	1,640	65,24	75,45	30374,2	12046,9	882	41332,19444	11860,05487	33
43	Кіровоградська	0,437044777	0,511571222	1,573	64,79	74,82	24484,6	3273,1	111	23179,5	1857,700242	25,1
44	Луганська	0,578819287	0,549136806	1,295	65,58	75,80	25177,9	5067,9	79	28701,55556	2440,526378	24,1
45	Львівська	0,637330306	0,554150175	1,552	68,38	78,06	26731,4	3893,7	268	24780,86111	12898,83402	22
46	Миколаївська	0,563516456	0,645697676	1,545	65,00	75,06	27168	4280,2	104	27520,44444	2997,412894	21,9
47	Одеська	0,609755555	0,573157761	1,652	65,91	74,67	34294,2	4978,3	267	30777,02778	20114,95597	22
48	Полтавська	0,468030499	0,602765592	1,402	65,89	76,22	27177,7	6553,2	136	41027,97222	4571,724138	25
49	Рівненська	0,448826819	0,499324157	1,998	66,27	76,56	23875,1	2452,7	233	19785,88889	2661,762099	21
50	Сумська	0,454237484	0,648587879	1,303	65,73	76,21	24119,1	2395,7	126	23165,63889	2502,612915	23,9
51	Тернопільська	0,451203235	0,604400447	1,475	68,70	78,37	22046,9	2776,1	369	17619,72222	866,0717551	23,8
52	Харківська	0,669906158	0,825538865	1,320	67,31	76,58	34233,4	3409,9	144	33434,16667	14072,04261	23,3
53	Херсонська	0,589142456	0,591204375	1,599	64,87	75,04	24545,3	1978,4	177	19837,75	2430,258416	23,4
54	Хмельницька	0,379880398	0,562961918	1,606	66,72	76,89	23642,9	2782,5	222	20531,94444	1992,674576	25,7
55	Черкаська	0,420297951	0,569838689	1,378	66,91	76,57	25794,1	2707,3	103	25583,41667	5649,802024	26,8
56	Чернівецька	0,399751024	0,460642239	1,630	68,62	77,59	21859,4	2494,9	376	15629,72222	1529,162348	23,7
57	Чернігівська	0,357590478	0,470874192	1,374	64,63	76,13	23796,5	2671,8	179	22914,30556	1073,758816	26,4
58	Україна	0,583544403	0,635328423	1,506	66,32	76,20	30706,7	5908,9	248	34065,88889	8303,717821	23,8

Initial info | Factors | Rating | 3 part initial | 3 part analysis | Exp smooth | Trend | Decomposition | Fourier

Рис. 1. **Вихідний масив значень**

Для подальшого аналізу та спрощення аналітичних викладок введемо умовні позначення:

Питома вага квартир (одноквартирних будинків), обладнаних централізованою каналізацією у міській та сільській місцевості, % – F1.

Питома вага квартир (одноквартирних будинків), обладнаних опаленням у міській та сільській місцевості, % – F2.

Забезпеченість населення житлом, кв. м на 1 жителя – F3.

Прийняття в експлуатацію житла на 1000 осіб, кв. м загальної площі – F4.

Середня очікувана тривалість життя чоловіків при народженні, років – F5.

Середня очікувана тривалість життя жінок при народженні, років – F6.

Показник сумарної народжуваності – F7.

Капітальні інвестиції на одну особу населення, грн – F8.

Витрати населення у розрахунку на одну особу, грн – F9.

Обсяг реалізованих послуг на 1 особу, грн – F10.

ВРП на душу, грн – F11.

Саме цей комплекс соціально-економічних показників формують базу дослідження для утворення рейтингу регіонів України. Для визначення їх основних статистичних характеристик були розраховані їх середні, медіанні, мінімальні, максимальні значення, розмір варіації, дисперсія, стандартне відхилення, коефіцієнти асиметрії та ексцесу (рис. 2).

	Descriptive Statistics (Descriptive in Term work SMF.stw)									
Variable	**Mean**	Median	Minimum	Maximum	Range	Variance	Std.Dev.	Coef.Var.	Skewness	Kurtosis
F1	0,52	0,51	0,36	0,73	0,37	0	0,118	22,6492	0,152219	-1,42489
F2	0,59	0,57	0,44	0,84	0,41	0	0,108	18,3979	0,820598	0,55213
F3	24,12	23,70	20,30	33,00	12,70	7	2,632	10,9105	1,590727	4,39370
F4	235,68	179,00	79,00	882,00	803,00	31556	177,640	75,3735	2,265696	6,52837
F5	66,23	66,05	63,99	68,70	4,71	2	1,343	2,0278	0,428107	-0,65816
F6	76,19	76,22	74,67	78,37	3,70	1	1,052	1,3810	0,373381	-0,61246
F7	1,55	1,55	1,29	2,00	0,70	0	0,187	12,0042	0,660519	0,30049
F8	4133,19	3409,90	1978,40	12046,90	10068,50	5245344	2290,272	55,4117	2,027157	4,95756
F9	26446,92	24545,30	21441,50	34294,20	12852,70	15046707	3879,009	14,6671	0,864706	-0,42549
F10	5432,51	2661,76	866,07	20114,96	19248,88	29858559	5464,299	100,5851	1,563903	1,45808
F11	26664,45	23179,50	15629,72	49671,61	34041,89	78350514	8851,583	33,1962	1,159214	0,62543

Рис. 2. **Описові статистики**

Виходячи з отриманих результатів, можна дійти таких висновків:

- значення факторів F1-F3, F5- F7, F9 є однорідними ($K_\sigma < 33\%$);
- значення факторів F4, F8, F10, F11 є неоднорідними ($K_\sigma > 33\%$);
- для усіх дискретних рядів розподілу характерна правостороння асиметрія ($K_{sk} > 0$);
- розподіли факторів F2-F4, F7, F8, F10, F11 є гостровершинними ($K_{kur} > 0$);
- розподіли факторів F1, F5, F6, F9 є гостровершинними ($K_{kur} < 0$).

У роботі пропонується розглядати наведені показники у розрізі 3 блоків.

Блок 1. Житло

Блок 2. Відтворення населення

Блок 3. Економічний розвиток

Для визначення позиції Харківського регіону у рейтингу регіонів України з урахуванням житлових умов у роботі пропонується розрахувати таксономічні показники розвитку регіонів України. Вихідні дані наведено у табл. 1.

Розрахунок відстаней між точками-спостереженнями й точкою-еталоном проводиться за такою формулою:

$$c_i = \sqrt{\sum_{k=1}^{m} (x_{ik}^{*} - z_k)^2} \quad (1)$$

За отриманими значеннями c_i можна визначити місце регіону у всій сукупності. При цьому значення c_i може приймати будь-яке значення та залежить від кількості досліджуваних показників. Це ускладнює інтерпретування отриманих результатів. Отже, існує необхідність перетворення отриманих значень c_i до стандартних значень. Для цього використовуються формули (2), (3) та (4).

$$\overline{C} = \frac{\sum_{i=1}^{n} c_i}{n}; \quad (2)$$

$$\sigma_{c_0} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{n} (c_i - \overline{c})^2}{n}}; \quad (3)$$

$$c_{станд} = \overline{c} + 2 \times \sigma_c; \quad (4)$$

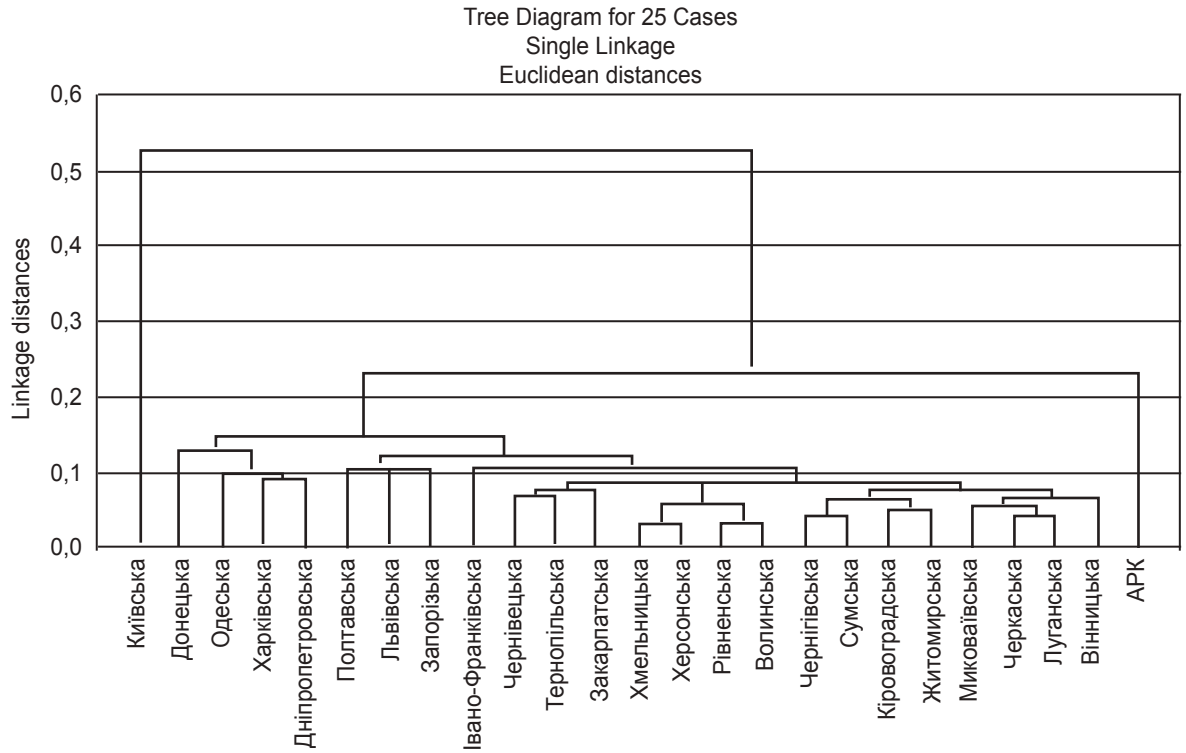

Рис. 3. **Дендрограма розподілу регіонів**

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку рейтингових позицій регіонів України за таксономічним показником розвитку

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	F11
АРК	0,7284	0,6733	20,3	492	66,53	76,25	1,666	7894,7	28024,1	7347,4356	23792,4444
Вінницька	0,3585	0,4590	28	218	66,86	76,77	1,530	3781,6	24193	4828,3274	21074,5556
Волинська	0,5062	0,5165	21	217	66,05	76,88	1,856	3205,6	23788,2	995,7071	20147,4722
Дніпропетровська	0,6656	0,7348	23,4	93	64,89	75,25	1,514	6457,8	32836,3	4766,5957	49671,6111
Донецька	0,6905	0,6386	23,6	96	64,80	75,44	1,320	6421,5	31614,8	17580,7656	41689,8333
Житомирська	0,3718	0,4363	25,2	138	63,99	75,09	1,680	2373	23993,8	2509,5374	20576,3333
Закарпатська	0,6551	0,5618	23,4	303	67,16	74,77	1,926	2111,9	21441,5	1598,2269	17547,3611
Запорізька	0,6423	0,6560	22,3	101	66,43	76,48	1,432	3842,7	31693,9	4896,8386	33216,3333
Івано-Франківська	0,4158	0,4421	24,8	458	68,42	77,74	1,603	3478,3	24266,6	1770,0590	23073,1667
Київська	0,5529	0,8414	33	882	65,24	75,45	1,640	12046,9	30374,2	11860,0549	41332,1944
Кіровоградська	0,4370	0,5116	25,1	111	64,79	74,82	1,573	3273,1	24484,6	1857,7002	23179,5000
Луганська	0,5798	0,5491	24,1	79	65,58	75,80	1,295	5067,9	25177,9	2440,5264	28701,5556
Львівська	0,6373	0,5542	22	268	68,38	78,06	1,552	3893,7	26731,4	12898,8340	24780,8611
Миколаївська	0,5635	0,6457	21,9	104	65,00	75,06	1,545	4280,2	27168	2997,4129	27520,4444
Одеська	0,6098	0,5732	22	267	65,91	74,67	1,652	4978,3	34294,2	20114,9560	30777,0278
Полтавська	0,4680	0,6028	25	136	65,89	76,22	1,402	6553,2	27177,7	4571,7241	41027,9722
Рівненська	0,4488	0,4993	21	233	66,27	76,56	1,998	2452,7	23875,1	2661,7621	19785,8889
Сумська	0,4542	0,6486	23,9	126	65,73	76,21	1,303	2395,7	24119,1	2502,6129	23165,6389
Тернопільська	0,4512	0,6044	23,8	369	68,70	78,37	1,475	2776,1	22046,9	866,0718	17619,7222
Харківська	0,6699	0,8255	23,3	144	67,31	76,58	1,320	3409,9	34233,4	14072,0426	33434,1667
Херсонська	0,5891	0,5912	23,4	177	64,87	75,04	1,599	1978,4	24545,3	2430,2584	19837,7500
Хмельницька	0,3799	0,5630	25,7	222	66,72	76,89	1,606	2782,5	23642,9	1992,6746	20531,9444
Черкаська	0,4203	0,5698	26,8	103	66,91	76,57	1,378	2707,3	25794,1	5649,8020	25583,4167
Чернівецька	0,3998	0,4606	23,7	376	68,62	77,59	1,630	2494,9	21859,4	1529,1623	15629,7222
Чернігівська	0,3576	0,4709	26,4	179	64,63	76,13	1,374	2671,8	23796,5	1073,7588	22914,3056
Україна	0,5835	0,6353	23,8	248	66,32	76,20	1,506	5908,9	30706,7	8303,7178	34065,8889

$$d_i^* = \frac{c_i}{c_{станд}}; \quad (5)$$

$$d_i = 1 - d_i^*. \quad (6)$$

Більші значення d_i відповідають найбільш розвиненим, а менші – найменш розвиненим регіонам. Результати проведених розрахунків наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Розрахунок таксономічного показника розвитку регіонів України

	$\sum (x_{ik}^* - z_k)^2$	c_i	$(c_i - \overline{c})^2$	d_i^*	d_i
АРК	60,2876811	7,76451422	2,235587427	0,5059748	0,494025
Вінницька	88,5219074	9,40860816	0,02217295	0,61311223	0,386888
Волинська	99,5322949	9,97658734	0,513924137	0,65012461	0,349875
Дніпропетровська	71,863198	8,47721641	0,612284193	0,55241806	0,447582
Донецька	72,9010268	8,53820981	0,520551431	0,55639269	0,443607
Житомирська	120,547259	10,9794016	2,957365606	0,71547303	0,284527
Закарпатська	98,6798539	9,9337734	0,45437183	0,64733463	0,352665
Запорізька	79,1143998	8,89462758	0,133279559	0,57961867	0,420381
Івано-Франківська	82,0280147	9,05693186	0,041115855	0,59019523	0,409805
Київська	24,4323887	4,94291298	18,63467012	0,32210507	0,677895
Кіровоградська	109,546591	10,4664507	1,456241768	0,68204657	0,317953
Луганська	97,2863448	9,86338404	0,364431635	0,64274771	0,357252
Львівська	69,1093757	8,3132049	0,89585735	0,54173024	0,45827
Миколаївська	96,5331721	9,82512962	0,319708042	0,64025486	0,359745
Одеська	70,8762107	8,41880102	0,707114974	0,54861142	0,451389
Полтавська	73,5528311	8,57629472	0,467045941	0,5588745	0,441126
Рівненська	102,432635	10,1209009	0,741663003	0,6595288	0,340471
Сумська	105,643979	10,2783257	1,037593569	0,66978739	0,330213
Тернопільська	90,6400784	9,5205083	0,068019766	0,6204042	0,379596
Харківська	67,0869997	8,1906654	1,142839919	0,53374495	0,466255
Херсонська	106,061837	10,2986328	1,07937654	0,67111071	0,328889
Хмельницька	91,1946835	9,54959075	0,084035306	0,62229936	0,377701
Черкаська	89,5111558	9,46103355	0,040534267	0,61652853	0,383471
Чернівецька	99,2997343	9,9649252	0,497339328	0,64936464	0,350635
Чернігівська	113,890022	10,6719268	1,994378106	0,69543643	0,304564
Σ		231,492558			

Розрахувавши значення рангів d_i для кожного з регіонів, був отриманий рейтинг регіонів за таксономічним показником розвитку (табл. 3).

Таблиця 3

Рейтинг позицій регіонів України за таксономічним показником розвитку

Київська	1
АРК	2
Харківська	3
Львівська	4
Одеська	5
Дніпропетровська	6
Донецька	7

Закінчення табл. 3

Полтавська	8
Запорізька	9
Івано-Франківська	10
Вінницька	11
Черкаська	12
Тернопільська	13
Хмельницька	14
Миколаївська	15
Луганська	16
Закарпатська	17
Чернівецька	18
Волинська	19
Рівненська	20
Сумська	21
Херсонська	22
Кіровоградська	23
Чернігівська	24
Житомирська	25

Як видно з табл. 1–3, Київська, Харківська, Львівська, Одеська області та Автономна Республіка Крим займають перші місця. Це означає, що наведені регіони мають високий рівень розвитку. Такі області, як Сумська, Херсонська, Кіровоградська, Чернігівська, Житомирська, навпаки, мають найгірші показники розвитку.

Висновки. У роботі був отриманий рейтинг регіонів України за таксономічним показником розвитку, який був розрахований за допомогою інтегральних значень за кожним із блоків показників. Отриманий рейтинг регіонів дозволяє з упевненістю стверджувати, що Київська, Харківська, Львівська, Одеська області та Автономна Республіка Крим займають перші місця за таксономічним показником розвитку. В той самий час такі області, як Сумська, Херсонська, Кіровоградська, Чернігівська, Житомирська, навпаки, мають найгірші показники розвитку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Стрижиченко К. А.

Література: 1. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua 2. Консалтинговая компания Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.svdevelopment.com/ru/web/flat_costs/ 3. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посіб. / А. М. Єріна. – К. : КНЕУ, 2001. – 170 с. 4. Анализ рынка недвижимости [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://stroyobzor.ua/ 5. Рынок недвижимости [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.segodnya.ua /economics/realty/rynok-nedvizhimosti

НЕРАВЕНСТВО ДОХОДОВ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО ЖИЗНИ

УДК 338.23+ 339.972

Любовецкая В. С.

Студент 2 курса
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрен вопрос о том, что фактором разрушительного воздействия, особенно в последнее время, становится чрезмерное неравенство доходов. Это, в свою очередь, приводит ко многим проблемам, с которым сталкивается общество, а следовательно, требует от ученых и практиков активного поиска новых механизмов справедливого перераспределения эффекта экономического роста. Без эффективного решения данной проблемы невозможно повышение качества жизни.*

Ключевые слова: *неравенство доходов, ресурсный потенциал, бедность, социальное неравенство, эмиграция.*

Анотація. *Розглянуто питання про те, що фактором руйнівного впливу, особливо останнім часом, стає надмірна нерівність доходів. Це, в свою чергу, призводить до багатьох проблем, з яким стикається суспільство, а отже, вимагає від учених і практиків активного пошуку нових механізмів справедливого перерозподілу ефекту економічного зростання. Без ефективного вирішення цієї проблеми неможливе підвищення якості життя.*

Ключові слова: *нерівність доходів, ресурсний потенціал, бідність, соціальна нерівність, еміграція.*

Annotation. *: In this paper, considering the fact that the devastating effects of a factor, especially in recent times, it becomes excessive income inequality. This in turn leads to many problems faced by the society. Extreme inequality requires from scientists and experts to actively search for new mechanisms of fair re-distribution of the economic growth effect. Increase of life quality is impossible without efficient solution of this problem.*

Keywords: *Income inequality, resource potential, poverty, social inequality, emigration.*

Анализ исследований и публикаций. В последние десятилетия проблема качества жизни является предметом пристального внимания ученых-обществоведов и экономистов. Это объясняется многими причинами: более глубокой и тесной взаимосвязью и переплетением в экономической сфере экономического и социального; растущей тенденцией становления целостного развития человека, адекватной современным цивилизационным вызовам. Проблемами неравенства доходов, безработицы, миграции интересовались многие ученые, в частности: Е. Аврамова, В. Бобков, Р. Буряк, В. Галицкий, И. Моцин, М. Папиев, Я. Миклош, А. Маршал, А. Смит, Д. Рикардо, К. Маркс [6, с. 182]. Однако некоторые вопросы по поводу решения проблемы неравенства доходов, безработицы требуют дальнейшего изучения.

Переориентация экономики на цели общественного прогресса и качество жизни сталкивается на своем пути с растущим избыточным неравенством распределения доходов. В этих условиях требуется теоретическое обоснование и практическая реализация эффективных и справедливых механизмов формирования и перераспределения доходов, содействующих человеческому развитию.

Неравенство – это условия, при которых люди имеют неравный доступ к таким социальным благам, как деньги, власть и престиж.

Безработица – социально-экономическое явление, при котором часть рабочей силы не занята в производстве товаров и услуг.

Эмиграция – переселение из одной страны в другую по экономическим, политическим, личным обстоятельствам. Указывается по отношению к стране, из которой эмигрируют.

Неравенство, следовательно, не может не проявляться в доходах. Неравенство доходов населения мы понимаем как такое их распределение, при котором образуются разрывы между их уровнями (количеством), присваиваемыми отдельными слоями общества. Если не предпринимать никаких мер или принимаемые меры не эффективны, то разрывы в доходах могут углубляться и превращаться в устойчивую тенденцию. В последние десятилетия подобная тенденция наблюдается во многих странах мира, в том числе и в Украине. Неравенство доходов проявляется в различных формах: между странами, регионами, внутри стран между различными слоями, отдельными домохозяйствами и людьми.

Неравенство доходов – это не только количественная, но и качественная характеристика доходов. Неразрывный синтез качественно-количественной оценки доходов отражает их особую роль в человеческой жизнедеятельности: в них соединяется мера участия в труде и потреблении. Неравенство таит в себе как потенциал согласия

© Любовецкая В. С., 2015

и равновесия, так и потенциал разрушения и расслоения. Феномен чрезмерного неравенства доходов населения, характерный для современного этапа развития социально-экономической системы Украины и возникший в процессе рыночных преобразований, еще предстоит серьезно изучать. Чтобы выработать наиболее адекватные меры по его минимизации, необходим более точный инструментарий его выявления и измерения.

Исследования показывают, что чрезмерное неравенство доходов, хроническая бедность значительной части населения, отсутствие эффективных механизмов распределения оказывают разрушительное воздействие на качество жизни, ведут к экономически неоправданной социальной поляризации населения. Современное развитие все больше упирается в объективные ресурсные ограничения дальнейшего экономического роста. В то же время даже имеющиеся результаты этого роста все менее справедливо распределяются между людьми – растет неравенство и между странами, и внутри стран между отдельными социальными группами.

Низкая покупательная способность основной массы населения страны плохо отражается на уровне удовлетворения их потребностей, а следовательно, на низком качестве жизни. Качество жизни, рассматриваемое нами как гармоничное развитие биологических, социальных и духовных компонентов жизнедеятельности человека, что соответствует био-социо-духовной природе человека, предполагает соответствующее создание наиболее благоприятных условий его всестороннего развития и реализации человеческого потенциала. С переходом к рыночной системе хозяйствования произошли существенные изменения в характере и структуре потребностей: увеличилась ответственность каждого человека за свою судьбу, за уровень удовлетворения потребностей. Патерналистская миссия государства осталась в прошлом, количество общественных благ резко уменьшилось. Даже услуги бесплатного образования и здравоохранения все более и более превращаются в «платные». Таким образом, мы наблюдаем всевозрастающую ответственность человека за воспроизводство своего потенциала. Процесс этот идет очень сложно как с точки зрения благоприятствования экономических условий (низкие уровни доходов, региональные, межотраслевые и др. формы разрывов в их распределении, инфляция, безработица), так и с точки зрения психологических (низкий уровень адаптации и приобщения к новой системе ценностей). Структура потребностей меняется и усложняется как за счет перехода ряда бесплатных услуг в платные (например, образование, жилье и др.), так и за счет роста потребностей в телекоммуникационных и информационных ресурсах и др.

Незанятость, в свою очередь, обусловлена нежеланием работать или невозможностью устроиться на работу. Среди рассматриваемых причин бедности безусловным лидером является низкая оплата труда. Влиянию данного фактора бедности подвержены 29 % домохозяйств, но не все из них реально становятся бедными. А вот с точки зрения наличия самой работы обнаружен интересный факт. Число домохозяйств, где есть взрослые, не имеющие работы, и, что принципиально важно, не ищущие ее, существенно выше числа домохозяйств, в которых его незанятые члены озадачены поиском работы, – - 13,0 % против 3,0 % [2].

Следовательно, отсутствие работы у трудоспособных – это не только следствие деформаций на рынке труда, но и результат стратегий экономического поведения населения. Большинство неработающих взрослых и не собираются работать, поэтому создание новых рабочих мест может не решить проблемы доходов данных людей, поскольку их связь с рынком труда утеряна.

Однако неработающие взрослые могут быть представлены и среди домохозяйств с высоким уровнем достатка. В этом случае отсутствие работы у одного из членов семьи может оказаться следствием не низкой конкурентоспособности и других барьеров входа на рынок труда, а рационального внутрисемейного ролевого распределения.

Доля тех, кто не работает и не ищет работы, убывает по мере роста уровня материальной обеспеченности, но самые высокие уровни характерны для первых трех децильных групп (бедные, нуждающиеся, малообеспеченные). Следовательно, бедность во многих случаях – это следствие ухода / невыхода трудоспособных членов домохозяйства с рынка труда.

Долгое время неравенство доходов, являясь системным и, по существу, одним из определяющих социально-экономическую динамику факторов, оставалось на периферии социальной политики и экономической науки. Отсутствие научно обоснованных представлений о природе и причинах неравенства, о прямых и обратных связях его с качеством жизни не позволяли формировать эффективную социально-экономическую политику. Только в последние десятилетия предприняты особые усилия по изучению неравенства, его многосторонних связей с экономическим ростом, уровнем и качеством жизни.

Структурный анализ социального неравенства общества позволяет выделить две его основные модели:

1) много богатых и мало бедных,

2) много бедных и мало богатых.

В постсоветских странах сложилась преимущественно вторая структурная модель. Ситуация углубляется тем, что неравенство доходов продуцирует и углубляет такие формы неравенства, как имущественное и социальное, а также формирует негативные стороны экономического, социального, духовного и демографического поведения людей.

Ситуация, которая сложилась на сегодняшний день в Украине, затрагивает интересы примерно 12,5 млн человек. По последним данным, уровень абсолютной бедности в Украине составляет 12–14 %. Больше всего подвер-

жены бедности семьи, имеющие детей, – 33,1 %; многодетные семьи – 76,4 %; семьи с двойной нагрузкой – где есть дети и безработные – 26,4 %; а также семьи, в которых есть и безработные, и занятые. Значительно больше подвержены бедности сельские жители, нежели горожане.

В Беларуси, например, у черты абсолютной бедности живет 6,1 % населения, что в два раза меньше, чем в Украине. В Беларуси критерием бедности также считается уровень дохода, не превышающий бюджета прожиточного минимума в среднем на каждого члена семьи.

В то же время в Европе к группе людей, живущих за чертой бедности, относят тех, чей доход на 60 % ниже среднего дохода на душу населения. За чертой бедности в Евросоюзе находятся люди, чьи доходы в среднем ниже 10 000 евро в год. Возможность увидеть более полную картину дает не абсолютная, а относительная бедность. Она не привязана к показателям бюджета прожиточного минимума, а подразумевает, что социально-экономический статус человека ниже того, что считается нормой в обществе.

В Украине относительная бедность находится на уровне 27–28 %. В Беларуси этот показатель составляет 12,5 % населения, в странах ЕС – в среднем около 17 %. Самая низкая относительная черта бедности в Евросоюзе – чуть больше 2 000 евро в год – в Литве, Латвии и Польше.

Вместе с тем ежедневные эмпирические наблюдения свидетельствуют о наличии вопиющего социального неравенства, хронической бедности значительной части населения страны. Это подтверждают и экспертные оценки. Так, по экспертным оценкам, учитывающим деятельность теневого сектора, разрыв в доходах наибогатейшего и наибеднейшего слоев населения в Украине составляет 25–42 раза. Напомним, что в развитых странах разрыв в доходах свыше 10 раз считается социально небезопасным. На этом фоне украинские реалии свидетельствуют о высочайшем и социально опасном уровне неравенства [5, с. 108].

Как результат низкого качества жизни у большей части населения возникла «украинская мечта» – эмиграция. Наиболее квалифицированные и молодые кадры покидают страну, а менее квалифицированные или пожилые мечтают, чтобы их дети уехали в какую-либо страну с более высоким уровнем и качеством жизни. Социальная среда при таких обстоятельствах фрагментируется, общество утрачивает важнейшие качества целостности, солидарности и доверия.

По данным Государственной службы статистики Украины, количество граждан Украины, эмигрировавших за границу в 2013 году, выросло более чем в два раза – на 157 % (по сравнению с данными за 2012 год).

Гражданство других стран и, соответственно, вид на жительство получили 18,7 тысяч украинцев. Причем речь идет только об официальной статистике, о тех людях, которые отказались от украинского гражданства. Заметим, что есть еще большая неучтенная часть украинцев, которые получили двойное гражданство, что не приветствуется официальной Украиной. Масштабная волна эмиграции наблюдалась в 2013 году в страны Европейского союза, США, Канаду, Израиль и Австралию [8, с. 47].

При этом, как отмечают специалисты, количество людей, которые получили украинское гражданство, уменьшилось на 20 % по сравнению с данными 2012 года. Фактически 41,6 тысяч рожденных в Украине не получили паспорт с украинским гражданством. Это не связано напрямую с эмиграцией из страны, но косвенное отношение все-таки имеет. Этот факт свидетельствует о том, что уезжают семьями с несовершеннолетними детьми, которые, повзрослев, получают гражданство другого государства.

По количеству эмигрантов Украина занимает пятое место. Она уступает Мексике (11,9 млн человек), Индии (11,4 млн человек), России (11,1 млн человек) и Китаю (8,3 млн человек). Отмечено, что из Украины в Россию уехало 3,6 млн человек, а из России в Украину — 3,7 млн человек.

В наступившем тысячелетии продолжается поиск новых целей общественного развития. Центральным звеном новой модели мироустройства и экономического развития должно стать качество жизни во всем многообразии этого понятия. «Движущей силой, заставляющей ученых и политиков искать и предлагать обществу новые цели развития, стало растущее неравенство и несправедливость этого неравенства, осознаваемые как важнейшая угроза дальнейшему развитию» [7, с. 12].

Выводы. Подводя итоги вышесказанному, можно сделать следующие выводы. В последнее десятилетие все очевиднее становится, что экономический рост и социальный прогресс не однозначно связаны между собой. Результаты экономического роста, усилий всего общества распределяются между его членами не справедливо: в обществе растет расслоение на бедных и богатых, имеющих доступ к качественному образованию и здравоохранению и не имеющих и т. д. Финансово-экономический кризис усугубил поляризацию общества особенно в трансформационных экономиках, что существенно снижает характеристики качества жизни. Несправедливое неравенство доходов требует от ученых и практиков поиска новых механизмов справедливого перераспределения эффекта экономического роста в соответствии с новой целью общественного развития – повышением качества жизни населения. Радикальное преодоление бедности лежит на пути устранения формирующих ее факторов. Они хорошо известны: низкая оплата труда, невыплаты заработной платы, безработица, низкие пенсии (средняя пенсия только недавно достигла прожиточного минимума), недостаточные даже для выживания пособия одиноким матерям и многодетным семьям, инвалидам. Для снижения социальной поляризации, преодоления реальной бедности не-

обходимо перестроить весь каркас распределительных отношений, с тем чтобы обеспечить повышение доходов по регрессивной шкале: чем ниже доход, тем быстрее он должен расти.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Филатов В. М.

Литература: 1. Кассел Д. Теневая экономика и экономическая политика на Востоке и на Западе: сравнительный системный анализ / Д. Кассел, У. Цичи // Теневая экономика в советском и постсоветском обществах. – 2002. – Вып. 4. Ч. 1. – С. 75–80. 2. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:ukrstat.gov.ua 3. Межа бідності в Україні та Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:zet.in.ua. zakonoproekt.socialnaya-zashhitaImezha-bidnosti-v-ukra%D1% 97ni-ta-yevropi 4. Соціальна прірва в Україні поглиблюється. Багатії отримують в 9 разів більше бідних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:www. newsru.ua.finance.06may2008Iv_9_raz.html 5. Яценко Л. Д. Рівень та якість життя населення України: міжнародні порівняння / Л. Д. Яценко, С. І. Лавриненко, Т. В. Цихан // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 3(4). – С. 103–111. 6. Богиня Д. П. Основы экономики труда : учеб. пособие / Д. П. Богиня, О. А. Гришнова. – 2-е изд. – К. : Знание-Пресс, 2001. – 313 с. 7. Садовая Е. Качество жизни населения мира: измерение, тенденции, институты / Е. Садовая, В. Сауткина. – М. : ИМЭМО РАН, 2012. – 208 с. 8. Бояркин Г. Н. Трудовая миграция и ее роль в трансформации рынка труда : автореф. дис. … д-ра экон. наук : 08.00.05 / Бояркин Геннадий Николаевич. – М., 2005. – 47 с.

ПІДБІР УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МЕРЕЖІ LINKEDIN

УДК 005.953.2:004.7

Ляшенко К. С.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто необхідність підбору управлінського персоналу шляхом використання професійної мережі LinkedIn, яка дозволяє шукати резюме, розміщувати вакансії і встановлювати ділові контакти. Визначено основні можливості використання професійної мережі LinkedIn для пошуку необхідних кандидатів.*

Ключові слова: *підбір, управлінський персонал, професійна мережа LinkedIn, топ-менеджери, ділові контакти, кандидати.*

Аннотация. *Рассмотрена необходимость подбора управленческого персонала путем использования профессиональной сети LinkedIn, которая позволяет искать резюме, размещать вакансии и устанавливать деловые контакты. Определены основные возможности использования профессиональной сети LinkedIn для поиска необходимых кандидатов.*

Ключевые слова: *подбор, управленческий персонал, профессиональная сеть LinkedIn, топ-менеджеры, деловые контакты, кандидаты.*

Annotation. *In this article is discussed the necessity of personnel selection through the use of professional network LinkedIn, which allows you to search resumes, post jobs and establish business contacts. The main possibilities of the professional network LinkedIn use to find the necessary candidates are determined.*

Keywords: *selection, management personnel, professional network LinkedIn, executives, business contacts, candidates.*

Запорука успіху компанії – якісна робота управлінського персоналу. Ефективно спрямувати діяльність компанії може тільки компетентний керівник. Неналежне керівництво може негативно позначитися на ефективності

© Ляшенко К. С., 2015

діяльності всієї компанії. Саме тому пошук відповідного керівника є інвестицією у розвиток компанії. Таким чином, підбір такого роду працівників має стати першочерговим завданням для кожного підприємства.

На сьогодні всі менеджери, які займаються підбором персоналу, бачать проблему – дефіцит кваліфікованого персоналу, який володіє необхідним рівнем професіоналізму та досвіду. Згідно з даними аналітиків, близько 80 % компаній в Європі зустрічаються з проблемою конкурування між компаніями за працівників вищої та середньої ланки [12].

Боротьба за кращий управлінський персонал посилюється, адже потреба в ньому зростає. Щоб знайти відмінного фахівця потрібно використовувати для України відносно нові методи та інструменти пошуку управлінського персоналу, які вже давно допомагають усім менеджерам із персоналу в Європі.

Тому на цей час на ринку праці актуальним інструментом пошуку управлінського персоналу є професійна мережа LinkedIn, яка дозволяє не тільки шукати підходящих кандидатів, але і заводити ділові контакти.

Актуальність обраної теми підтверджується загальним інтересом багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували процес підбору персоналу: Дейнека А.В. [1], Жуков Б.М. [1], Іванова С. В. [2], Кібанов А. Я. [4], Крушельницька О. В. [6], Магура М. І. [7], Мельничук Д. П. [6] та ін. Аналіз праць цих авторів свідчить про багатогранність поглядів стосовно сутності та підходів до процесу підбору персоналу, однак у той же час більш детального дослідження потребує питання використання інтернет-ресурсів, соціальних мереж тощо. Адже внаслідок складності й важливості підбору управлінського персоналу в сучасних умовах ринку праці існують незадіяні методи та інструменти пошуку висококваліфікованих працівників.

Отже, метою цього дослідження є аналіз наявних проблем щодо підбору управлінського персоналу та обґрунтування необхідності використання професійної мережі LinkedIn.

Зараз багато компаній особливо потребують притоку свіжих сил та нових творчих ідей, тому ефективна організація підбору не тільки покликана забезпечити виживання компанії, але і закладає фундамент її майбутнього процвітання і здатність перемогти в боротьбі з конкурентами.

Варто згадати, що ще на початку XX століття Анрі Файоль розглядав стабільність кадрового складу компанії як один з найважливіших принципів ефективного управління. Не слід забувати і про ті витрати, які пов'язані зі звільненням старих і набором нових працівників [7].

Як і будь-який інший ринок, що розвивається, Україна відчуває нестачу в ефективних керівниках, який частково компенсується залученням іноземних менеджерів. Ця проблема зберігає актуальність на всіх етапах розвитку українського ринку. Ефективних управлінців не вистачало на зростаючому ринку, їх не вистачає і сьогодні, під час світової економічної кризи.

В силу певних причин сьогодні Україна знаходиться в більш складній економічній ситуації, ніж багато інших країн. Політичні катаклізми протягом останнього періоду не додають економіці стабільності і привабливості для зовнішніх інвесторів. Проте український економічний ринок формується, компанії розвиваються, а потреба в ефективних топ-менеджерах зростає.

У період виходу з кризи, на нашу думку, проблема лише загостриться, оскільки зі змінами обставин змінюються і вимоги до компетенцій керівників вищої ланки. У найближчі кілька років залучення талановитих менеджерів з-за кордону залишиться основним рішенням кадрової проблеми.

За експертною думкою вчених, іноземці сьогодні становлять 30–35 % від числа всіх керівників бізнесів в Україні. З них 40 % – росіяни, решта – жителі європейських країн і США. Ця пропорція корелює з аспектами освоєння ринку України місцевими та іноземними компаніями, включаючи реструктуризацію бізнесу в умовах економічної кризи [10].

У цій складній ситуації компаніям важливо оволодіти сучасними методами підбору висококваліфікованих працівників, щоб вистояти серед конкуренції та вийти з кризи. Але спочатку слід визначити, що мається на увазі, коли вживається у статті термін «підбір персоналу».

Підбір персоналу – це система заходів, що передбачаються організацією для залучення працівників, що володіють необхідними професійними навичками та моральними якостями і здатні виконувати на виробництві всі посадові обов'язки. З точки зору організації на підбір працівників впливають три основні фактори: рівень висунутих вимог до персоналу, загальна кадрова політика, сформований імідж організації, включаючи оплату праці [1].

Це є досить складний і дорогий процес. Процес підбору здійснюється поетапно. Підбір починається з аналізу списку кандидатів щодо їх відповідності вимогам організації до майбутніх працівників. Основна мета цього підбору – відсіяти кандидатів, які не відповідають мінімальним вимогам вакантного місця. Методи початкового підбору залежать від бюджету, стратегії, культури організації і важливості посади для неї. Найпоширенішими методами є: аналіз даних, тестування, експертиза, моделювання, співбесіда [6].

Одним із найважливіших показників ефективності роботи будь-якої організації є професіоналізм і ділові якості її персоналу, які нерідко серйозно позначаються на ефективності їх діяльності. Тому для кожної організації важливо розробити ефективні методи найму більш результативних працівників, які мають замінити тих, хто був звільнений, отримав підвищення по службі, був переведений на іншу роботу [4].

Ефективний підбір кадрів – це одна з форм попереднього контролю якості людських ресурсів. На сьогодні найбільш часто вживаними підходами є скринінг та рекрутинг. Скринінг – це "поверхневий підбір", який проводиться на основі формальних ознак (освіти, віку, статі, зразкового досвіду попередньої роботи). Рекрутинг є "поглибленим підбором", що враховує особистісні характеристики та ділові якості претендента [8]. Обидва підходи можуть використовуватись під час пошуку кандидатів на спеціалізованих сайтах та професійних мережах.

Останнім часом активно розвинений пошук працівників через спеціалізовані сайти в Інтернеті, на яких організації розміщують оголошення про наявні вакансії, а також переглядають резюме, вислані на сайт здобувачами на вакантні посади. Оголошення, як правило, носить умовний характер, але в той же час воно має бути складено таким чином, щоб мати певну привабливість.

Також популярності у підборі персоналу вищої ланки набирає професійна мережа LinkedIn. LinkedIn – соціальна мережа для професіоналів, для пошуку і встановлення ділових контактів. У LinkedIn зареєстровано понад 225 мільйонів користувачів, що представляють 150 галузей бізнесу з 200 країн світу.

LinkedIn надає можливість зареєстрованим користувачам створювати і підтримувати список ділових контактів. Сайт доступний на 20 мовах світу. Соціальна мережа LinkedIn була заснована Рідом Хоффманом у грудні 2002 року і запущена в травні 2003 року. До кінця першого місяця роботи мережа LinkedIn набрала 4500 користувачів, а зараз вона приростає приблизно на мільйон користувачів кожен місяць (тобто зі швидкістю один користувач в секунду).

Мережа LinkedIn дозволяє користувачам створювати і підтримувати список контактів із інформацією про людей, з якими вони знайомі. Користувачі можуть запрошувати будь-яких інших учасників. З цього списку і формується мережа контактів. Це допомагає знайти роботу, працівників, партнерів, можливості для бізнесу, отримати рекомендацію від кого-небудь із мережі контактів. Також мережу можна використовувати для HR-брендингу, створити ділову репутацію і отримати додатковий трафік на свій сайт [9], що наразі є дуже важливим для здобуття нових клієнтів або гарної репутації серед інших роботодавців.

Форми залучення робочої сили відрізняються залежно від категорії персоналу. Якщо для виробничого персоналу, керівників нижчої та середньої ланок використовуються оголошення в пресі з подальшим добором відповідного претендента самим підприємством або за допомогою консультантів із оцінюючих центрів, то претендентів на посаду керівників високого рангу або спеціалістів рідкісних професій підібрати більш складніше [6].

Використання професійної мережі для підбору управлінського персоналу є актуальним, бо LinkedIn розрахований на пошук менеджерів середньої та вищої ланки, вузьких фахівців. З 500 європейських топ-менеджерів 90 % зареєстровано в ній.

У мережі LinkedIn зареєстровані в основному високоосвічені люди: 68 % учасників складають люди старше 35 років, у 74 % є ступінь бакалавра і вище, 39 % заробляють більше, ніж $100 тисяч на рік. У LinkedIn є акаунти всіх керівників компаній зі списку Fortune 500 Companies 2010, який включає рейтинг 500 найбільших світових компаній. І основна частина керівників цих організацій шукають кандидатів на вакансії саме через мережу LinkedIn [11].

Але є мінуси використання професійної мережі, а саме для компаній, у яких кошти на пошук персоналу обмежені. Один із таких мінусів полягає у необхідності обирати платні аккаунти та сплачувати за послуги кожен місяць. Безкоштовні аккаунти підходять тільки починаючим користувачам, оскільки мають ряд обмежень: відсутність можливості напряму зв'язатися з потрібною людиною через внутрішні сервіси LinkedIn, заборона на пошук і розміщення вакансій.

Якщо на платний аккаунт компанія не має коштів, то все одно рекомендується активно ним користуватися та заводити нові ділові контакти, які у перспективі можуть самі виявити інтерес до компанії. Базові сервіси соціальної мережі дозволяють це робити користувачам в LinkedIn.

Також суттєвим мінусом LinkedIn для українського користувача є те, що більша частина аккаунтів заповнені англійською мовою. Тому варто зазначити, що володіння англійською мовою є бажаним, так як мережею користуються, в основному, закордонні кандидати та роботодавці.

Таким чином, на етапі планування потреби в персоналі керівнику служби управління персоналом необхідно визначати можливі джерела залучення персоналу, проводити їх порівняльний аналіз і виділяти переваги і недоліки, визначати ефективність використання того чи іншого джерела для конкретної вакансії. Виходити потрібно з ситуації, що склалася [5].

Способів і джерел пошуку персоналу досить багато. Проте жоден з них не є універсальним, кожен має свої особливості як з точки зору результату, так і з точки зору нюансів і правил пошуку. До того моменту, як вибрати джерела та способи залучення кандидатів, варто розставити пріоритети [2]. А саме рекомендується визначити, що для компанії є найважливіше: витратити трохи коштів та часу на пошук та знайти робітника, який у перспективі отримає досвід і буде ефективним на своєму місці або для компанії найголовніше отримати висококваліфікованого співробітника, на пошук якого готові інвестувати гроші.

Та якщо потрібно підібрати управлінський персонал, необхідно користуватися професійною мережею LinkedIn, яка дозволяє здійснювати пошук компаній, людей, груп за інтересами та розширювати контакти, публі-

кувати вакансії і шукати потенційних кандидатів, створювати сторінки компаній і публікувати список товарів і послуг. Але слід враховувати, що використання таких сайтів передбачає клопітку роботу, активний пошук, регулярне спілкування з претендентами [3].

Отже, оскільки зараз майже не залишилося монопольних ринків, будь-яку інновацію швидко підхоплюють конкуренти, тому, як правило, перемагає той, у кого краща команда і хто користується сучасними методами підбору персоналу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лаптєв В. І.

Література: 1. Дейнека А. В. Современные тенденции в управлении персоналом / А. В. Дейнека, Б. М. Жуков. – М. : Академия Естествознания, 2009. – 217 с. 2. Иванова С. В. 50 советов по рекрутингу / С. В. Иванова. – М. : Альпина Паблишер, 2012. – 256 с. 3. Иванова С. В. Искусство подбора персонала: Как оценить человека за час / С. В. Иванова. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 160 с. 4. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации: стратегия, маркетинг, интернационализация : учеб. пособие / А. Я. Кибанов, И. Б. Дуракова. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 301 с. 5. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации: стратегия, маркетинг, интернационализация : учеб. пособие / А. Я. Кибанов, И. Б. Дуракова. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 301 с. 6. Крушельницька О. В. Управління персоналом / О. В. Крушельницька, Д. П.Мельничук. – К. : КОНДОР, 2005. – 308 с. 7. Магура М. И. Поиск и отбор персонала / М. И. Магура. – М. : «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2003. – 315 с. 8. Хохлова Т. П. Хедхантинг эксклюзивная технология подбора суперкадров / Т. П. Хохлова, А. А. Машкетова // Управление персоналом. – 2007. – № 17. – С. 18–21. 9. Вермейрен Я. Как эффективно использовать LinkedIn / Я. Вермейрен, Б. Вердонк ; пер. с англ. А. В. Лисовского. – М. : Инфотропик Медиа, 2012. – 397 с. 10. Зайковская И. Украина: дефицит талантливых топ-менеджеров сохранится [Электронный ресурс] / И. Зайковская. – Режим доступа : http://www.hrc.com.ua/content/articles. 11. Васильева С. Сеть для профессионалов LinkedIn [Электронный ресурс] / С. Васильева. – Режим доступа : http://ponedelnikmag.com/your-business/trends/set-dlya-profesionalov-linkedin 12. Значение эффективной коммуникации при подборе топ-менеджеров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.advanhawk.ru/articles/digest-emp/communication

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 330.322.(477)

Макарова А. М.
Макарова В. М.

Студенти 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано динаміку обсягів іноземних інвестицій в Україну за 2009–2014 рр. Визначено галузі вітчизняної економіки, які є найбільш пріоритетними серед іноземних інвесторів. Розглянуто проблемні сторони, які заважають залученню іноземних інвестицій в Україну, а також запропоновано способи покращення інвестиційного клімату в країні.*

Ключові слова: *інвестиційний клімат, інвестиції, інвестиційна привабливість.*

Аннотация. *Проанализирована динамика объемов иностранных инвестиций в Украину за 2009–2014 гг. Выделены приоритетные для иностранных инвесторов отрасли отечественной экономики. Определены проблемные вопросы, сдерживающие привлечение иностранных инвестиций в Украину. Предложены пути улучшения инвестиционного климата в стране.*

Ключевые слова: *инвестиционный климат, инвестиции, инвестиционная привлекательность.*

© Макарова А. М., Макарова В. М., 2015

Annotation. *The article contains the analysis of the the dynamics of the volumes of foreign investments in Ukraine in 2009-2014. Priority sectors of the domestic economy for foreign investors are identified. Problematic issues, hampering the attraction of foreign investments to Ukraine are determined . The ways to improve the investment climate in the country are suggested.*

Keywords: *investment climate, investment attractiveness.*

Ринкова економіка з характерною їй розвиненістю нормативно-правових та економічних регуляторів – це певне природне середовище, що сприяє ефективній іноземній інвестиційній діяльності.

Аналізуючи світовий досвід, можемо знайти підтвердження тому, що іноземні інвестиції є одним з факторів, що сприяють покращенню стану національної економіки або й взагалі вирішенню проблем, пов'язаних із недостатністю власних коштів як джерела фінансування. Завдяки іноземним інвестиціям країна має змогу підвищити свій виробничо-технологічний рівень, використовуючи нові технології, підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції, а отже, розширити ринки збуту, у тому числі й за кордоном. Все це, в свою чергу, є позитивними діями на шляху до подолання кризи [5, с. 69]. Отже, без залучення іноземних інвестицій в Україну не можна говорити про покращення стану національної економіки та входження в сучасну світову господарську систему. Саме тому дослідження інвестиційного клімату та особливостей сучасної міжнародної інвестиційної діяльності України на сьогодні є особливо актуальним.

Значна увага іноземних інвесторів під час прийняття рішення щодо вкладення коштів спрямована на оцінку інвестиційного клімату в країні. Це питання в економічній літературі дуже важливе, адже вирішення його є допоміжним під час визначення шляхів покращення інвестиційного стану в державі. Проблему іноземного інвестування в Україну досліджували багато вчених, таких як: І. Бланк, С. Гутеквич, М. Мельник, О. Носова, П. Фішер, О. Яковлєв та інші науковці. Чимала кількість їхніх праць стала першим кроком до поліпшення сучасного інвестиційного клімату [1–7], однак й досі відчувається гостра потреба визначення проблем міжнародної інвестиційної діяльності та шляхів їх подолання.

Метою дослідження є визначення проблем, що постають перед іноземними інвесторами під час вкладення своїх коштів в Україну, та пошук шляхів їх подолання.

Загальний обсяг прямого іноземного інвестування в Україну на 31 грудня 2014 р. склав 45916,0 млн дол., що на 12 % менше обсягів інвестицій на початок 2014 року та в розрахунку на одну особу складає 1093,23 дол. [9].

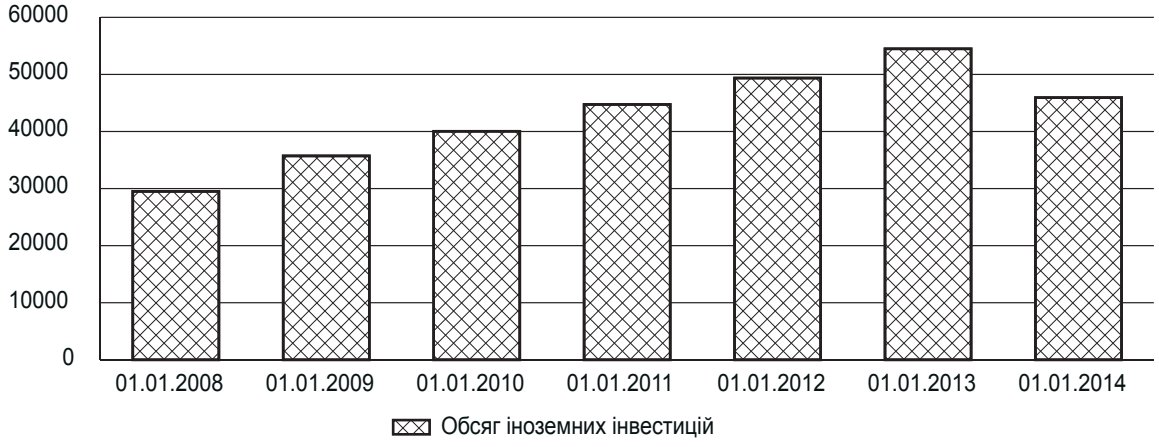

Рис. 1. **Обсяги прямого іноземного інвестування в Україну (аналіз у динаміці)**

Потік іноземних інвестицій на внутрішній ринок України зростав до 2013 р. Це можна пояснити відношенням інвесторів до України як до перспективного ринку збуту, що може приносити прибуток на постійній основі та відкрити доступ до порівняно недорогих сировинних джерел, що є важливим фактором зниження собівартості. У 2014 р., однак, обсяг капіталовкладень помітно зменшився, що, перш за все, обумовлено скрутним політичним та економічним становищем країни.

У період з 2013 по 2014 рр. Україна отримала інвестиційні кошти зі 134 країн світу. Згідно з Державним Комітетом Статистики десятку основних країн-інвесторів очолили в 2014 р. такі держави: Кіпр –16,534 млрд дол., Німеччина – 6,033 млрд дол., Нідерланди – 5,523 млрд дол. та Російська Федерація – 3,538 млрд дол., До десятки також увійшли: Австрія – 2,891 млрд дол., Велика Британія – 2,401 млрд дол., Віргінські острови, Британські острови – 2,225 млрд дол., Франція – 1,783 млрд дол., Швейцарія – 1,320 млрд дол. та Італія – 1,101 млн.дол. (рис. 3) [9]:

Найбільш привабливими для іноземного інвестора у сфері переробної галузі виявилися виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (обсяг капіталовкладень склав 2732,4 млн дол.), металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів (обсяг капіталовкладень склав 5538,3 млн дол).

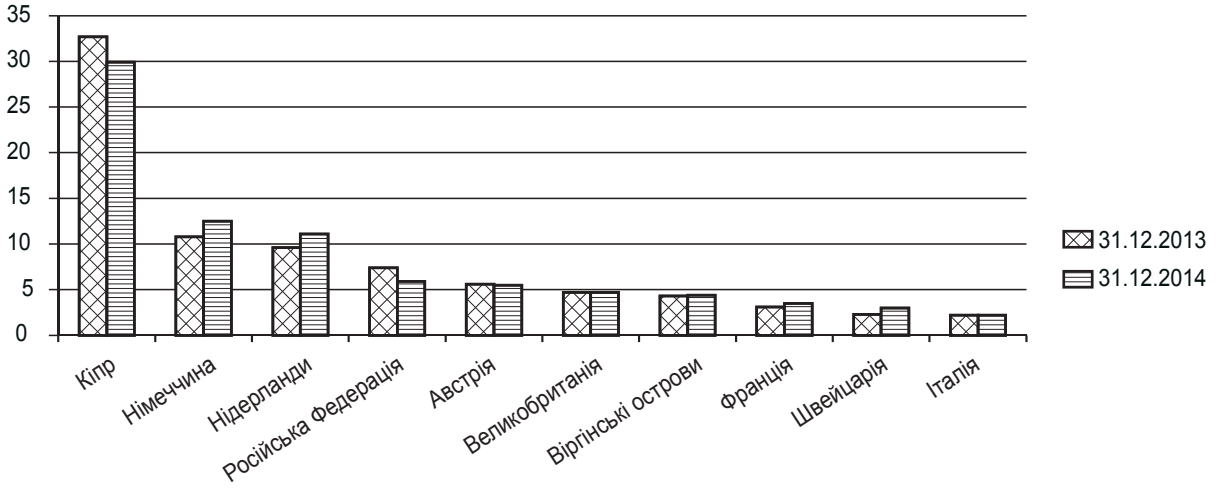

Рис. 2. **Прямі іноземні інвестиції в економіці України з країн-інвесторів**

Загалом, спираючись на оцінку національних та зарубіжних суб'єктів економіки, можна дійти висновку, що інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим, цьому сприяє чимало різних факторів, серед яких основними є відсутність стабільного законодавства та розвинутої ринкової інфраструктури, зарегульованість переважної кількості ринків, великий тиск із боку податкових організацій, бюрократизм та корупція на місцях [4]. Все це стримує економічний розвиток держави, навіть незважаючи на те, що Україна має низку конкурентних переваг, таких як:

1) вигідне геополітичне положення;
2) забезпеченість природними ресурсами;
3) порівняно невелика вартість кваліфікованої робочої сили;
4) місткість споживчого ринку.

Треба зазначити, що перелічені вище переваги, на жаль, не є надбаннями економіки країни, а лише надані природою потенційні можливості. Більш того, дешева робоча сила, окрім конкурентної переваги, являє собою свідченням про відношення держави та кожного окремого роботодавця до співробітників, що ними наймаються. Як наслідок, більша частка інтелектуального та наукового потенціалу прагне залишити країну, виїжджаючи закордон (так званий процес «відтоку мізків»). Місткість споживчого ринку також має дві протилежні сторони. З одного боку, вітчизняні споживачі можуть бути задоволені продукцією зарубіжних країн із переважно низкою якістю, що стимулює іноземних підприємців більш інвестувати, розширюючи свої ринки збуту. З іншого ж боку, таке положення має негативний вплив на вітчизняних товаровиробників, бо вони стають абсолютно неконкурентоспроможними на своєму ринку, бо не в змозі відповідати тим ціновим факторам, що встановлюють зарубіжні виробники.

Спираючись на дослідження Європейської Бізнес Асоціації (ЕВА) [10] у першому-другому кварталах 2014 р. спостерігалася незначна тенденція до зростання Індексу Інвестиційної Привабливості України: 2,72–2,74 за 5-бальною шкалою порівняно із 1,81 у четвертому кварталі 2013 року. Упродовж 2014 р. Індекс демонструє невеликі зміни, що однак, мали поступовий характер. Після різкого зростання у першому кварталі 2014 року і досягнення найвищої позначки у березні 2014 р. Індекс поступово зменшився до 2,5 у вересні та на даний момент залишається майже без змін на перший квартал 2015 р., склавши 2,51 (рис. 3) [8].

Можна виділити такі причини, що обумовили несприятливість ІК: відсутність політичної та законодавчої стабільності; економічна криза, що викликає сумніви іноземного інвестора щодо доцільності співробітництва; незрозуміла стратегія Уряду щодо залучення іноземного капіталу; слабке валютне регулювання; девальвація гривні, несподівана політика НБУ; значний податковий тиск; відсутність великої купівельної спроможності у значної частини населення, що, в свою чергу, ускладнює реалізацію на внутрішньому ринку продукції, для вироблення якої був залучений іноземний капітал; корумпованість та бюрократизм; вкрай нерівномірне інвестування іноземними інвесторами у регіони країни.

Для розв'язання цих проблем урядом країни вже було зроблено декілька позитивних кроків, серед яких [10]: створення правового поля, що сприяє активізації інвестиційної діяльності, затвердження ряду нормативно-правових документів, що спрямовані поліпшити правове середовище іноземного інвестування, зокрема Закони України «Про захист іноземних інвестицій в Україні», «Про режим іноземного інвестування», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження»; активна співпраця з МВФ і Всесвітнім Банком, ЄБРР, ЄІБ; 16 травня 2008 року набуття

Україною статусу члена СОТ; підписання 26 червня 2010 р. угоди про вільну торгівлю з державами ЄАВТ; вступ 1 лютого 2011 р. до Європейської Енергетичної Асоціації.

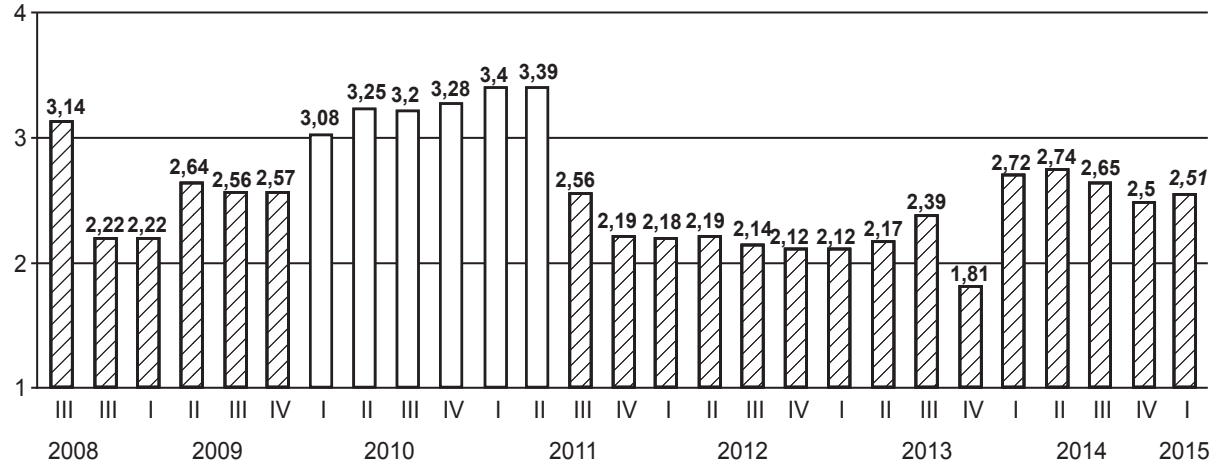

Рис. 3. **Динаміка Індексу Інвестиційної Привабливості України 2008–2015 рр.**
(за даними офіційного сайту Європейської Бізнес Асоціації)

Але попри ці позитивні заходи, на сьогодні досі зостається низка гострих проблем, для вирішення яких пропонується вжити таких заходів:

1) вирішити конфлікт на Сході;

2) спрямувати зусилля на подолання розбіжностей між різними групами в суспільстві, політичними партіями, що мають відмінне бачення шляхів виходу України з економічної та політичної кризи;

3) вирівняти економічні показники та посилити боротьбу з інфляцією;

4) розробити чітку, обґрунтовану державну стратегію залучення іноземних інвестицій;

5) розробити та запровадити дієвий механізм забезпечення іноземних інвесторів, які мають наміри довгострокового інвестування, податковими пільгами;

6) розвивати страховий механізм інвестиційних ризиків;

7) стабілізувати фінансовий сектор;

8) забезпечити стабільність законодавства в інвестиційній сфері та сфері оподаткування;

9) розвивати інфраструктуру через модернізацію технопарків тощо;

10) активно підтримувати заходи, спрямовані формувати позитивний імідж України.

Саме запровадження перелічених заходів стане базисом для підвищення інвестиційної привабливості нашої країни та запорукою розвитку національної економіки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Бестужева С. В.

Література: 1. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2001. – 511 с. 2. Гутеквич С. А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики / С. А. Гутекевич. – К. : Изд-во Европ. ун-та, 2003. – 251 с. 3 Мельник М. Принципи побудови інвестиційних моделей регіонального розвитку / М. Мельник // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 187–195. 4. Носова О. В. Інвестиційний клімат в Україні: основні напрями поліпшення / О. В. Носова // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1(6). – С. 59–65. 5. Фишер П. Как превратить Россию в привлекательный рынок для иностранных инвесторов / П. Фишер // Вопросы экономики. – 2002. – № 2. – С. 83–100. 7. Яковлев А. Энергетический потенціал Украины. Инвестиционное исследование / А. Яковлев. – Киев-Москва : Фонд «Свободная Европа», 2007. – 116 с. 8. Офіційний сайт European Business Association (EBA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices. 9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua. 10. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/356-2010

ВПЛИВ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 30.55(477)

Мануйлікова Л. Ю.
Зіміна А. В.

Студенти 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто напрями впливу процесу тінізації економіки на основні макроекономічні показники розвитку держави в контексті світових тенденцій. Проаналізовано погляди вітчизняних та зарубіжних учених щодо сутності та чинників тінізації економіки. Вивчено досвід роботи міжнародних організацій, спрямованої на боротьбу з відмиванням нелегальних коштів.*

Ключові слова: *макроекономічні показники, ВВП, тіньова економіка, тінізація економіки, глобалізація.*

Аннотация. *Рассмотрены направления влияния процесса тенизации экономики на основные макроэкономические показатели развития государства в контексте мировых тенденций. Проанализированы взгляды отечественных и зарубежных ученых относительно сущности и факторов тенизации экономики. Изучен опыт работы международных организаций, направленной на борьбу с отмыванием нелегальных средств.*

Ключевые слова: *макроэкономические показатели, ВВП, теневая экономика, тенизация экономики, глобализация.*

Annotation. *In the article under consideration the trends of impact of the shadow economy growth process on the basic macroeconomic indices of the state development in the context of the world tendencies are investigated. The views of home and foreign scholars on the nature and factors of the shadow economy development are analyzed. The experience of international organizations activity aimed at struggling with illegal funds laundering is studied.*

Keywords: *macroeconomic indicators of GDP, the shadow economy, shadow economy, globalization.*

Відомо, що найкращими індикаторами стану економіки будь-якої країни є її основні макроекономічні показники. Однак однією з найбільш невідкладних задач сучасної світової економіки є проблема її тінізації. В умовах глобальної фінансово-економічної кризи проблеми тіньової економіки стали одними з найбільш важливих як для України, так і для більшості країн світу. Окремі різновиди тіньової діяльності (корупція, наркобізнес, фінансування тероризму) справедливо відносяться до числа глобальних проблем сучасності.

Так, поширення тіньової економіки названо Всесвітнім економічним форумом ключовим глобальним ризиком майбутнього десятиріччя [1]. Зокрема, ці питання є досить актуальною проблемою українського суспільства й потребують ґрунтовних наукових розробок.

Фундаментальні дослідження сутності тіньової економіки, чинників тінізації та методів її оцінки містяться в роботах вітчизняних та закордонних науковців, а саме: М. Бабича, А. Базилюка, З. Варналія, Т. Вахненко, А. Гальчинського, Д. Енсте, В. Мандибури, О. Мельникової, М. Ніколаєва, В. Передборського, В. Поповича, Т. Приходька, О. Турчинова, Е. Фейга, Ф. Шнайдера та ін.

Багато вчених присвятили свої дослідження вивченню взаємопов'язаних макроекономічних показників економічного добробуту суспільства, а саме: В. Базилевич, К. Базилевич, С. Будаговська, Г. Вечканов, Дж. Кейнс, О. Кілієвич, К. Кларк, А. Маршалл, Р. Стоун, А. Чухно та багато ін.

Однак за наявності великої кількості конструктивних думок, пропозицій, висновків і узагальнень визначена проблематика ще не має однозначного вирішення, тому питання впливу тіньової економіки на макроекономічні показники та економічну безпеку держави потребують більш детального дослідження. У зв'язку із цим метою статті стало вивчення особливостей впливу тінізації економіки України на її основні макроекономічні показники в сучасних умовах глобалізації.

Тіньова економіка охоплює протиправні діяння у сфері економічних відносин трьох видів: криміналізовані, що спричиняють кримінальну відповідальність відповідно до чинного законодавства; некриміналізовані, але які спричиняють юридичну відповідальність згідно з нормами інших галузей права; некриміналізовані, що не спричиняють юридичної відповідальності внаслідок існування прогалин у законодавстві [2].

За підрахунками експертів Світового банку частка неформальної економіки в Україні становить близько 50 %. Утім, оцінки українських податківців були більш оптимістичними. У вартісному вираженні це означає, що

© Мануйлікова Л. Ю., Зіміна А. В., 2015

обсяг неврахованого ВВП, створеного в тіньовому секторі економіки за рік, складає близько 350 млрд грн [3]. Згідно з розрахунками Міністерства економічного розвитку й торгівлі України обсяг тіньової економіки в Україні останні п'ять років перебуває в діапазоні від 28 до 39 % ВВП [3]. Але отримані результати не відбивають повною мірою ситуації, яка склалася в українському суспільстві. Австрійський економіст Фрідріх Шнайдер вважає, що тіньова економіка складає в Україні близько 57 % від реального ВВП. Крім того, він наголошує на територіальному аспекті знаходження країни, яка досліджується. Розміри тіньової економіки, на думку Ф. Шнайдера, залежать від регіону. Так, на півночі Європи й у Скандинавії вона знаходиться в межах 10–18 % від реального ВВП, у країнах Середземномор'я, на зразок Португалії й Італії, – від 20 % до 25 % [3].

Отже, реальний рівень тіньового сектора економіки України наближається до максимальних значень, що є загрозою економічній і національній безпеці держави. Можна сказати, що тінізація економіки України в умовах фінансово-економічної кризи набула тотального характеру. Такої ж точки зору дотримуються В. Юринець та С. Лондар [4]. З огляду на це, виділяється один із пріоритетних напрямів сучасних наукових досліджень, а саме розробка обґрунтованої довгострокової програми з детінізації економіки України. Одним із засобів вирішення цієї проблеми є теоретико-методологічний підхід до визначення впливу тінізації економіки на стан, рівень та динаміку макроекономічних показників держави. Більшість європейських країн, включаючи Україну, використовують валовий внутрішній продукт (ВВП) як показник обсягу національного виробництва та економічного добробуту суспільства.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України в травні 2013 року оприлюднило дані про рівень тіньового сектора економіки України у 2012 році. Так, за методом "витрати населення – роздрібна торгівля" тіньова економіка держави становить 45 % від офіційного ВВП [8]. Розрахунки обсягів тіньової економіки настільки різноманітні, що в ЗМІ можна постійно спостерігати різні цифрові значення цього економічного явища. Так, постійний представник МВФ в Україні Макс Альєр вважає, що в тіні перебуває лише "близько 20 % української економіки" [6].

Хоча дані про тіньовий сектор в економіці України так різняться, усе ж наявність і невеликих за обсягом "тіньових проблем" для економіки будь-якої країни є величезним тягарем, особливо, коли ці обсяги занадто великі для молодої держави, що розбудовує свою економіку. Отримання чітких, достовірних та аргументованих даних щодо обсягів тіньового сектора економіки дозволяє розробляти обґрунтовані заходи щодо зміцнення економічної безпеки держави. Реалізація заходів, спрямованих на зміцнення економічної безпеки держави, базується, в першу чергу, на розробці та запровадженні дієвих нормативно-правових актів щодо протидії тінізації економіки, які повинні забезпечити зниження податкового тиску; створення більш вигідних умов працювати легально; створення системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом; створення й запровадження ефективного фінансового контролю та створення ліберальних умов у сфері легальної економіки.

Очевидно, що глобалізація одночасно несе в собі як позитивний, так і негативний вплив на процес детінізації економіки. Позитивним є те, що в умовах глобалізації значно зростає відкритість національних економік, посилюється співпраця з міжнародними системами переказу коштів та поглиблюється співпраця фінансових розвідок усіх країн світу. З огляду на це, механізм відмивання коштів не може працювати ефективно, відмивання незаконних доходів стає дедалі важчим. Однак з іншого боку така ситуація породжує вдосконалення методів та шляхів виведення "брудних" грошей із тіньового сектора економіки міжнародними злочинними угрупуваннями, зокрема, неоднорідність соціально-економічного розвитку країн світу призводить до домінування більш могутніх держав. Звідси видно, що глобалізація також підсилює негативні прояви процесу детінізації як національних економік, так і світового господарства в цілому [7].

Отже, тіньова економіка – це складне суспільно-економічне явище, котре пов'язане зі станом, рівнем та динамікою макроекономічних показників, які характеризують стан та розвиток держави та, відповідно, її економічну безпеку; потребують удосконалення методики, що використовуються під час визначення обсягів ВВП та тіньової економіки; Одним із пріоритетних напрямів сучасної політики більшості держав світу, у тому числі й України, є детінізація економіки; - в умовах глобалізації сучасна Україна не в змозі ефективно протидіяти конкурентному тиску, вдало відстоювати свої національні інтереси на світовому ринку; потребує обґрунтованої розробки довгострокова програма з детінізації економіки України, яка в першу чергу націлена на створення сприятливих умов для легальної економічної діяльності.

Таким чином, можна сказати, що тінізація економіки суттєво впливає на макроекономічні показники, особливо ВВП. Бачимо, що дані про тіньовий сектор в економіці України розрізняються, але наявність навіть невеликих за обсягом проблем тінізації для економіки будь-якої країни є загрозою. Тому необхідно розробляти та запроваджувати дієві нормативно-правові акти щодо протидії тінізації економіки [9].

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Global Risks Report 2011 Sixth Edition. An initiative of the Risk Response Network. January 2011 [Електронний ресурс] // World Economic Forum. – Режим доступу : http://riskreport.weforum.org/global-risks-2011.pdf

2. Бучко М. Б. Сучасна корислива економічна злочинність та заходи її попередження : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08 / Бучко Мирослав Богданович. – К., 2002. – 21 с. 3. Дзеркало тижня. Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.dt.ua/ 4. NEWSru.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.newsru.ua/finance/ 5. Рівень тіньової економіки у 2012 р. становив 45 % ВВП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unian.ua/ news/572605-prasolov-riven-tinovoji-ekonomiki-u-2012-rstanoviv-45-vvp.html 6. Мазур І. Детінізація економіки України: теорія та практика : [монографія] / І. Мазур. – К. : Видав.-поліграф. центр "Київський університет", 2006. – 239 с. 7. Населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://stat6.stat.lviv.ua/PXWEB2007/ 8. Населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://stat6.stat.lviv.ua/PXWEB2007/ukr/publ/2010/publ2010.asp 9. Рекомендації щодо інтегральної оцінки обсягів тіньової економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ua-info.biz/legal/basept/ua-smtfie/index.htm

ОБЛІК ТА ПРИНЦИПИ ВЕКСЕЛЬНОЇ ФОРМИ РОЗРАХУНКУ

УДК 657.224

Мариненко А. В.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто актуальність використання вексельної форми розрахунку, переваги використання векселів, правову базу вексельного обігу в Україні, принципи розрахунків векселями. Наведено класифікацію векселів на прості і переказні, особливості обліку розрахунків векселями.*

Ключові слова: *цінні папери, вексель, простий вексель, переказний вексель, вексельні правовідносини, обіг векселів.*

Аннотация. *Рассмотрены актуальность использования вексельной формы расчета, преимущества использования векселей, правовая база вексельного обращения в Украине, принципы расчетов векселями. Представлена классификация векселей на простые и переводные, указаны особенности учета расчетов векселями.*

Ключевые слова: *ценные бумаги, вексель, простой вексель, переводной вексель, вексельные правоотношения, обращение векселей.*

Annotation. *The article deals with topicality of using promissory notes methods of payments, advantages of using bills, legal framework of bills circulation in Ukraine, principles of calculations by bills. Investigated the bills classification into notes and bills of exchange, accounting features calculations by bills.*

Keywords: *securities, promissory note, promissory note, bill of exchange, promissory relationship, treatment bills.*

На сьогодні в Україні мають місце проблеми заборгованості, погіршення платіжної дисципліни та нестачі оборотних коштів, що можуть бути перешкодою для безперервності відтворювальних процесів у більшості суб'єктів господарського життя. Одним із розв'язанням цього питання може бути реанімування таких процесів за допомогою стабілізації відносин між постачальниками і покупцями на основі використання вексельної форми кредиту. Важливість векселя як цінного папера обумовлюється тим, що він може створити реальну альтернативу банківському кредитуванню, що в умовах скорочення інвестицій, дефіциту обігових коштів в економіці країни сприятиме зниженню рівня банківських ставок. Беручи цей факт до уваги, а також те, що вексель цілком реально можна використовувати для розрахунків у зовнішньоекономічних операціях, можна говорити про набування актуальності обігу векселів у сфері господарювання.

Проте не всі потенційні можливості цього цінного папера використовуються, що пояснюється недостатньою законодавчою урегульованістю та відсутністю комплексних досліджень у цій сфері. Питання правової специфіки векселя як виду цінних паперів, розвитку вексельного ринку України, обігу векселів досліджували Г. Кожема [1],

© Мариненко А. В., 2015

О. Бєляєва [2], І. Тарасенко, Н. Кузнєцова, А. Фельдман та ін. Але правовий статус векселя та особливості його обігу на сьогодні висвітлено не повною мірою.

Метою дослідження є спроба визначення правового статусу векселя, розгляд особливостей обігу векселя як цінного папера.

Предметом дослідження є вивчення можливостей використання у практичній діяльності суб'єктів господарювання вексельної форми розрахунків.

Об'єкт дослідження – правова основа обігу векселів в Україні.

Правові основи вексельного обігу в Україні визначено Законом України "Про обіг векселів в Україні" від 5 квітня 2001 р. № 2374-ІІІ [3]. У Законі наведено особливості обігу векселів в Україні, що полягають у видачі переказних і простих векселів, здійсненні операцій із векселями та виконанні вексельних зобов'язань у господарській діяльності відповідно до Женевської конвенції [4] з урахуванням відповідних застережень та умов. Вексельні правовідносини регулюються Законами України «Про цінні папери та фондовий ринок» [5], «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [6], «Про банки і банківську діяльність» [7] та ін.

Як один із найстаріших видів цінних паперів, вексель є різновидом інвестиційної цінності, що самостійно обертається на товарному і фондовому ринках, виражає позичковий характер відносин між учасниками ділових угод, обслуговує рух товарно-матеріальних цінностей та грошових обігових коштів.

Нормативне поняття векселя міститься у п.1 ст. 14 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок». Вексель – цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику векселя (векселедержателю) [5].

Від самого початку необхідно запам'ятати правило так званої «товарності» видачі векселя. Згідно з ч. 1 ст. 4 Закону «Про обіг векселів в Україні» видавати перевідні та прості векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги [3]. Тобто це правило означає, що вексель може видаватися виключно в розрахунок уже існуючого грошового «товарного» боргу. Не можна видати вексель як погашення боргу за позикою чи кредитом, так само як і не можна видачею векселя погасити борг, що виник із факту перерахування балансу. Окрім цього, умова щодо проведення розрахунків із застосуванням векселів обов'язково відображається у відповідному договорі, який укладається в письмовій формі. У разі видачі (передачі) векселя відповідно до договору припиняються грошові зобов'язання щодо платежу за цим договором, та виникають грошові зобов'язання щодо платежу за векселем [8].

Вексель як форма комерційного кредиту має такі особливості: абстрактність, незаперечність і обіговість.

Абстрактність векселя означає те, що в ньому вказується тільки сума боргу і нічого не повідомляється про причини його виникнення.

Незаперечність – це нічим не обумовлене абсолютне зобов'язання боржника або акцептанта про сплату боргу за векселем. У разі відмови від оплати за векселем він приймається до протесту, а опротестований вексель є підставою для позову до суду на боржника, або акцептанта.

Обіговість – це властивість векселя бути платіжним і розрахунковим засобом, а також переходити з рук у руки за допомогою спеціального переказного напису. Обіговість векселя є тією його рисою, через яку вексель часто називають торговими грошима.

Розрізняють 2 основних види векселів: простий і переказний. В основі цього поділу лежить розрізнення їх за суб'єктом, який здійснює оплату. Кожен із них містить відповідний, строго визначений набір реквізитів.

Простий вексель: назву "простий вексель", яка включена в текст документа і висловлена тією мовою, якою цей документ складений; безумовне зобов'язання сплатити визначену суму грошей; зазначення строку платежу; зазначення місця, в якому повинен бути здійснений платіж; найменування особи, якій або за наказом якої повинен бути здійснений платіж; зазначення дати і місця видачі простого векселя; підпис особи, яка видає документ (векселедавець).

Переказний вексель: назву "переказний вексель", яка включена до тексту документа і висловлена тією мовою, якою цей документ складений; безумовний наказ сплатити визначену суму грошей; Найменування особи, яка повинна платити (трасат); зазначення строку платежу; зазначення місця, в якому повинен бути здійснений платіж; найменування особи, якій або за наказом якої повинен бути здійснений платіж; зазначення дати і місця видачі векселя; підпис особи, яка видає вексель (трасант) [4].

Будь-який переказний вексель може передаватися шляхом індосаменту (передавального надпису на векселі). Передача векселя за індосаментом здійснюється у вигляді запису: «Замість мене сплатить...» або «Платить за наказом...» і супроводжується власноручним підписом особи, котра передає вексель. При цьому той, хто передає вексель, називається індосантом, а той, хто його одержує, — індосатом. Індосамент може бути тільки повним. Частковий індосамент не допускається.

У векселях, що підлягають оплаті за пред'явленням або в певний термін після пред'явлення трасантом, може бути зазначено, що на номінальну суму векселя будуть нараховуватись відсотки. Нарахування відсотків здійснюється з дати складення векселя.

В бухгалтерському обліку для видання векселів передбачено рахунки 51 «Довгострокові векселя видані» та 62 «Короткострокові векселя видані». У векселеотримувача дзеркальні субрахунок 182 «Довгострокові векселя отримані» та рахунок 34 «Короткострокові векселя отримані». Витрати за відсотками показують на рахунку 952 «Інші фінансові витрати», а для отриманих відсотків використовують рахунок 732 «Відсотки одержані». Основні бухгалтерські проводки із застосуванням векселів наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Відображення в обліку операцій із векселями
Облік у векселедавця

№	Зміст операції	Дт	Кт
1.	Отримано товар від постачальника	281	631
2.	Відображено податковий кредит з ПДВ (отримана податкова накладна)	641	631
3.	Видано вексель	631	621
4.	Нараховано відсотки за векселем	952	684
5.	Відображено податковий кредит за товаром*	641	684
6.	Погашено вексель (в т. ч. відсотки)	621 684	311 311

Облік у векселеодержувача

1.	Відвантажено товар	361	702
2.	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	702	641
3.	Списано собівартість товарів	902	281
4.	Отримано вексель	341	361
5.	Нараховано відсотки	373	732
6.	Донараховано податкові зобов'язання за товаром	732	641
7.	Отримано оплату векселя	311 311	341 373

Об'єктом оподаткування ПДВ є не нараховані відсотки за векселем, а постачання товарів, що було здійснено. Суму відсотків постачальник товарів включає в базу оподаткування за товарами, і покупець товарів (векселедавець) має право на податковий кредит за таким донарахованим ПДВ. Таким чином, у його фінансові витрати потрапляє сума відсотків за вирахуванням цього ПДВ.

Застосування вексельного обігу, його складність та особливості правового регулювання потребують глибшого теоретичного обґрунтування й усвідомлення його ролі у специфічних умовах перехідної економіки України. Необхідна скоординована систематична діяльність державних законодавчих і виконавчих органів, комерційних структур, громадських асоціацій та освітніх закладів із метою розгортання загального економічного навчання. Глибоко з'ясувати основи вексельного обігу й вексельного права мають всі учасники господарського життя. Це тим більш важливо й тому, що Закон України "Про обіг векселів в Україні" передбачає надання векселездатності не лише юридичним особам, а й усім громадянам, котрі не обмежені у своїй правоздатності. Вексельне законодавство доцільно розвивати шляхом подальшого правого урегулювання функціональних видів векселів.

Науковий керівник – викладач Шушлякова О. В.

Література: 1. Кожема Г. Історіографія правового регулювання обігу векселя / Г. Кожема // Право України. – 2010. – N 3. – С. 225–231. 2. Беляева О. Проблема векселя – проблемы финансового рынка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.juristlib.ru/book_2250.html 3. Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001 № 2374-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2374-14 4. Конвенція, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_009 5. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15 6. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 № 448/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80 7. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 8. Василенко А. Векселя в розрахунок за товари(послуги):механізм видачі та облік / А. Василенко // Все про бухгалтерський облік. – 2014. – № 40. – С. 5–11.

РОЗРОБКА АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 366.662

Маркунас Л. А.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність амортизаційної політики. Розглянуто сучасну концепцію амортизаційної політики. Проаналізовано вплив амортизаційної політики на створення умов інноваційного оновлення основного капіталу. Запропоновано методичні процедури облікової політики основних засобів.*

Ключові слова: *амортизаційна політика, основні засоби, фінансовий облік, відтворення, ефективність.*

Аннотация. *Определена сущность амортизационной политики. Рассмотрена современная концепция амортизационной политики. Проанализировано влияние амортизационной политики на создание условий инновационного обновления основного капитала. Предложены методические процедуры учетной политики основных средств.*

Ключевые слова: *амортизационная политика, основные средства, финансовый учет, воспроизводство, эффективность.*

Annotation. *The essence of the depreciation policy is determined. The modern concept of depreciation policy is considered. The influence of the depreciation policy at creating conditions for innovation of capital is analyzed. The methodologicalprocedures of accounting policies for fixed assets are suggested.*

Keywords: *depreciation policy, fixed assets, financial accounting, reproduction efficiency.*

Розвиток ринкових відносин в Україні підвищує рівень відповідальності суб'єктів господарювання за результати своєї діяльності, які залежать від забезпечення основними засобами, їх технічного стану та ефективності використання. Матеріально-технічною базою підприємства є основні засоби, які визначають обсяги виробництва та його виробничу потужність, а більш повне і раціональне використання основних засобів сприяє покращенню техніко-економічних показників роботи підприємства, здебільшого зростанню обсягів випуску продукції та зниженню її собівартості.

Своєчасне відтворення основних засобів є необхідною умовою забезпечення технічного розвитку підприємства відповідно до сучасних вимог. Однією з найвагоміших складових регулювання процесу відтворення основних засобів на підприємстві, його фінансовим підґрунтям є амортизаційна політика. Саме вона як складова частина облікової, інвестиційної та загальної фінансової політики має створювати сприятливі умови для стимулювання процесу оновлення основних засобів, сприяти зміцненню фінансової бази підприємства, його інноваційній орієнтації, бути інструментом поєднання підприємницьких і загальнодержавних економічних інтересів.

Проблемними питаннями залишаються підходи до визначення об'єкта амортизації; вартості, яка амортизується; строки експлуатації основних засобів; методи нарахування амортизації та пов'язані з цим процесом питання.

Визначенню сутності амортизаційної політики та її впливу на економіку держави присвячено велику кількість праць вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. Никітіна, П. Орлова, М. Стєпанова, П. Тальміна, Н. Хмельовського [1]. Над проблемами амортизації у забезпеченні відтворення основних засобів підприємства працюють такі науковці, як О. Бандурка, Л. Василенко, Л. Гут, А. Загородній, М. Коробов, О. Оксеєнко, А. Поддєрьогін, Р. Скриньковський [2]. Дослідженню окремих елементів амортизаційної політики, її ролі у процесі відтворення основних засобів присвячено праці вітчизняних економістів, зокрема В. Бакай, П. Житного., Т. Косової, М. Чумаченко [3]. Їх праці віддзеркалюють питання сутності, формування, порядку обліку амортизації, досліджують вплив застосування різних методів амортизації на кінцеві результати діяльності підприємства.

Водночас необхідно зазначити, що питання організації обліку основних засобів розглядається через призму загальних питань формування облікової політики підприємства. При цьому складовим амортизаційної політики та методичним питанням аналізу її стану та результативності приділено недостатньо уваги.

Завданням цього дослідження з формування амортизаційної політики визначено методичне обґрунтування об'єктів обліку основних засобів. В умовах будь-якої форми господарювання, включаючи ринкову, держава формує загальну концепцію реалізації амортизаційної політики. На основі амортизаційної політики держави кожне підприємство розробляє і реалізує власну амортизаційну політику. Вона базується на встановлених державою принципах, методах і нормах амортизаційних відрахувань (термінах корисного використання). У той же час кожне підприємство має можливість адаптації загальних державних принципів до конкретних умов господарювання.

© Маркунас Л. А., 2015

Таким чином, амортизаційна політика підприємства тією чи іншою мірою відображає державну амортизаційну політику, що проводиться на різних етапах його економічного розвитку [4].

У класичному розумінні амортизація – це об'єктивний економічний процес поступового відшкодування вартості основних засобів у період їх функціонування у виробництві з метою відшкодування до моменту закінчення строку експлуатації. Підтвердженням такого підходу до сутності амортизації свідчать визначення терміна «амортизація», наведені в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» (далі – П(С)БО 7) та Податковому Кодексі України [5].

Відповідно до цих законодавчо-нормативних актів амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації). Таким чином, спостерігається єдиний підхід до розуміння амортизації у бухгалтерському обліку і податковому законодавстві.

Амортизаційна політика є складовою фінансової політики підприємства. Як відомо, від виваженого вибору напрямків фінансової політики залежить результат функціонування підприємства. Амортизаційні відрахування значною мірою впливають на отриманий прибуток. Таким чином, величина прибутку буде змінюватись залежно від застосованих ставок амортизаційних відрахувань, які, у свою чергу, залежать від обраного методу нарахування амортизації.

Амортизація є статтею витрат, що зменшує приток, але не впливає на рух коштів, так як вона є одночасно і статтею витрат, і статтею доходів. Амортизацію необхідно розглядати як необхідну стадію кругообігу основних засобів, а не як її грошовий вираз зносу [6].

Амортизаційні відрахування є основним джерелом відтворення основних засобів. Відповідно до П(С)БО 7 підприємствам надані широкі права щодо встановлення строків корисного використання окремих об'єктів основних засобів та методів нарахування амортизації, виходячи з умов їх використання. Від економічно обґрунтованого вибору цих фактів залежить і сума накопичених амортизаційних відрахувань, які підприємство має право використовувати для відтворення і поліпшення основних засобів у міру потреби.

Слід врахувати, що амортизація впливає на податкові відносини між державою і підприємством. Від рівня амортизації залежить, з одного боку, величина податкових платежів до державного бюджету, з іншого – чистого прибутку підприємств. Зазначена обставина зумовлює потребу оптимального поєднання лібералізації амортизаційного механізму з його державним регулюванням.

Облік зносу основних засобів ведуть на субрахунку 131 "Знос основних засобів". Основні проводки, пов'язані з амортизацією та зносом основних засобів, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Бухгалтерські проводки, пов'язані з амортизацією та зносом основних засобів

Зміст операції	Дебет	Кредит
Нарахований знос основних засобів, що безпосередньо беруть участь у процесі виробництва, та відображений елемент витрат "амортизація"	23	831
	831	131
Нарахований знос основних засобів загальновиробничого призначення	91	831
	831	131
Нарахований знос основних засобів, що використовуються для забезпечення роботи персоналу адміністрації	92	831
	831	131
Нарахований знос основних засобів, що використовуються для забезпечення збуту продукції (робіт, послуг)	93	831
	831	131
Нарахований знос за безоплатно отриманими основними засобами та одночасно відображено дохід від безоплатно одержаних активів	949	831
	831	131
	424	745

Слід зазначити, що під час нарахування амортизації за безоплатно отриманими основними засобами одночасно відображається дохід на суму амортизації таких засобів. У цьому разі робиться проводка Д–т 424 К–т 745. Така ж проводка робиться у разі ліквідації шляхом списання безоплатно отриманих основних засобів на суму їх залишкової вартості.

Обираючи той чи інший метод амортизації основних засобів, необхідно виходити з оцінки фінансового стану підприємства, його інвестиційних програм, стану матеріально-технічної бази, причому основним критерієм такого оцінювання є досягнення оптимального співвідношення між величиною одержаних амортизаційних коштів і їх впливом на цінову конкурентоспроможність продукції підприємства (враховуючи, що амортизація – це частина собівартості продукції): ринкові ціни на продукцію суб'єкта господарювання можуть не витримати «перегріву», пов'язаного з застосуванням прискорених методів амортизації [7].

Обгрунтовуючи доцільність використання окремих методів нарахування амортизації, фінансовий менеджер повинен намагатися максимізувати не лише розмір накопиченої амортизації, але й забезпечити якомога більше значення чистого грошового потоку, що залишається у розпорядженні підприємства (сума чистого прибутку від основної діяльності та амортизаційних відрахувань у поточному періоді) [8].

Незалежно від обраного методу нарахування амортизації необхідною умовою для забезпечення зіставності результатів діяльності підприємства за різні періоди є його послідовне застосування – від одного періоду до іншого, що відповідає вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку фінансової звітності [9].

Реалізація амортизаційної політики на підприємстві має забезпечувати процес оновлення основного капіталу і підвищувати технічний рівень виробництва. Все це, у свою чергу, створює достатні передумови для зниження собівартості продукції і максимізації прибутку, які є основними напрямами стійкого розвитку підприємств.

Тому доречно виділити такі складові елементи амортизаційної політики підприємства:

– оцінка та переоцінка основного капіталу (проведення переоцінки індексним методом, методом прямого перерахунку);

– визначення термінів корисного використання основного капіталу, що забезпечує представлення достовірних фактів господарської діяльності підприємств;

– обгрунтування ліквідаційної вартості введених в експлуатацію об'єктів основних засобів;

– вибір і обгрунтування методів нарахування амортизації (обраний метод(методи) нарахування амортизації має відображати схему роботи підприємств в частині споживання економічних вигод, що отримують від активу);

– забезпечення цільового використання амортизаційних відрахувань (за цільового використання амортизаційні відрахування вкладаються у виробництво і забезпечують дохід на рівні рентабельності власного капіталу, необхідного для відновлення зношеного майна);

– мінімізація накопиченої суми морального і фізичного зносу основного капіталу (впровадження нової техніки і технологій, вдосконалення ремонтно-експлуатаційного обслуговування, диференціація термінів корисного використання залежно від зносу тощо);

– вибір найбільш ефективних форм відтворення основного капіталу (здійснення своєчасного і якісного технічного переозброєння, реконструкції і модернізації виробництва) [9].

На рівні підприємства амортизаційна політика представляє собою складову частину загальної політики формування власних інвестиційних ресурсів, яка складається із сукупності способів управління порядком нарахування й використання амортизаційних відрахувань. Амортизаційні відрахування, з одного боку, відображають частину вартості основних засобів, що переноситься на собівартість виробленої продукції, а з іншого, виступають джерелом власних фінансових коштів підприємства на оновлення та розвиток виробництва.

Тому аналіз амортизаційної політики необхідно проводити за двома напрямами – інтенсивність процесу відтворення основних засобів та формування і використання коштів амортизації.

Інтенсивність процесу відтворення основних засобів на підприємстві характеризується розміром норми амортизації та зміною показників стану основних засобів. До показників цього напряму аналізу амортизаційної політики підприємства слід віднести норму амортизації та коефіцієнт зносу.

Формування і використання коштів амортизації доречно охарактеризувати такими показниками, як динаміка за обсягами нарахованої амортизації, частка використаної амортизації, частка амортизації у витратах підприємства, показник чистих інвестицій підприємства [10].

Отже, амортизаційна політика – це управління процесом відтворення основного капіталу, спрямоване на підвищення технічного рівня виробництва, запобігання надмірному зносу його активної частини, вдосконалення видової, технологічної і вікової структури основного капіталу, нарощування основного капіталу і об'єму випуску продукції, підвищення продуктивності праці і зниження собівартості продукції, максимізацію прибутку та активізацію інвестиційної діяльності підприємств.

Амортизаційна політика є важливою складовою господарсько-фінансової діяльності підприємства. Вона дозволяє альтернативно підійти до визначення розмірів амортизаційних відрахувань, здійснювати управління витратами і фінансовими результатами, накопичувати необхідні фінансові ресурси і раціонально використовувати їх на потреби відтворення необоротних активів. Обрані елементи амортизаційної політики підприємства мають ураховувати всі чинники, пов'язані з експлуатацією об'єктів основних засобів.

Раціональне застосування амортизаційної політики на підприємстві є важливою ланкою його фінансового управління. Підприємство завдяки застосуванню інструментів цієї політики може впливати на розмір оподатковуваного прибутку та грошовий потік, величину чистого прибутку, що залишається в розпорядженні суб'єкта господарювання.

Науковий керівник – викладач Шушлякова О. В.

Література: 1. Стєпанов М. В. Стратегія господарської поведінки підприємств США / М.В. Стєпанов. – М. : Наука, 2005. – 306 с. 2. Скриньковський Р. М. Оцінювання фінансового стану: інформаційна основа, показники та потенційно можливі проблеми / Р. М. Скриньковський, Є. О. Зубченко, В. І. Пацкаль // Mater. IX mezin. vědecko – prak. konf. ["Věda a vznik – 2012/2013"], (Česká republika, Praha, 27.12.2012 r. – 05.01.2013 r.). – Díl 12. Ekon. vědy: Praha. PH "Education and Science" s.r.o., 2012/2013. – St. 27 – 30. 3. Косова Т. Д. Амортизація як інвестиційний ресурс підприємства / Т. Д. Косова // Економіка підприємства. – 2003. – № 9. – С. 9–12. 4. Зябченкова Г. В. Амортизаційна політика підприємств / Г. В. Зябченкова // Економіка підприємництва. – 2008. – № 1. – С. 99–104. 5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua. 6. Чумаченко М. Ще раз про амортизацію як важливе джерело інвестиційної діяльності підприємства / М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 11. – С. 5–7. 7. Бакай В. Й. Методи формування амортизаційної політики на підприємстві / В. Й. Бакай // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2009. – № 5. – С. 14–17 8. Дугієнко Н. О. Амортизаційна політика та основні напрямки підвищення її ефективності в Україні : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.01 / Дугієнко Наталя Олександрівна. – К. : КНЕУ, 2007. – 18 с. 9. Геєць В. М. Економіка України: підсумки та перспективи росту / В. М. Геєць. – М. : Форт, 2009. – 156 с. 10. Гордієнко В. Стимулююча роль амортизаційної політики / В. Гордієнко, Ю. Ключкін, Э. Наров. – К. : Лібра, – 2008. – 76 с.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 005.336.4:316.324.8

Марченко А. О.

Студент 6 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Наведено теоретичні аспекти людського капіталу, досліджено зміни природи людського капіталу в умовах постіндустріального суспільства.*

Ключові слова: *людський капітал, постіндустріальне суспільство, людський потенціал, економічне зростання, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології.*

Аннотация. *Представлены теоретические аспекты человеческого капитала, исследованы изменения природы человеческого капитала в условиях постиндустриального общества.*

Ключевые слова: *человеческий капитал, постиндустриальное общество, человеческий потенциал, экономический рост, информационное общество, информационно-коммуникационные технологии.*

Annotation. *The article presents the theoretical principles of human capital, presents changes in the nature of human capital in the post-industrial society.*

Keywords: *human capital, postindustrial society, human capital, economic growth, the information society, information, communication technologies.*

Актуальність. В умовах становлення постіндустріального суспільства головною продуктивною силою стає не просто людина, а накопичений нею людський капітал – тобто її інтелект, знання та здібності до трудової і творчої діяльності. Концепція людського капіталу нині посіла чільне місце як в економічній теорії, так і в практиці господарювання західних країн. Отже, нагромадження людського капіталу має бути одним із першочергових завдань державної соціально-економічної політики, що й обумовлює актуальність цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування та розвиток теорії людського капіталу пов'язані з іменами відомих західних економістів: Т. Шульца, Г. Беккера, Б. Вейсброда, М. Блауга, У. Боуена, Дж. Волша,

© Марченко А. О., 2015

Дж. Кендрика, *Дж.* Мінцера Ф. Махлупа, *Л.* Туроу та ін. В Україні дослідженням проблем формування та використання людського капіталу займалися Б. Данилишин, В. Куценко, О. Грішнова, В. Антонюк, О. Білик, В. Близнюк, О. Бородіна, С. Вовканич, Н. Голікова, О. Головінов, Г. Лич, Н. Маркова, М. Ніколайчук, Н. Перепелиця, *Л.* Семів, О. Стефанішин, Г. Прошак, *Л.* Тертична, *Л.* Шевчук, Н. Ушенко та ін. Вітчизняні науковці зробили значний внесок у поглиблення теоретичних засад концепції людського капіталу. Однак слід зазначити невирішеність багатьох як теоретичних, так і практичних проблем, пов'язаних із людським капіталом в умовах постіндустріального суспільства, що свідчить про необхідність поглибленого дослідження людського капіталу у цьому напрямі.

Метою статті є дослідження еволюції теоретичних підходів щодо природи людського капіталу в умовах постіндустріального суспільства.

Результати дослідження. У сучасних умовах постіндустріального суспільства між процесами інформатизації суспільного життя і глобалізації існує тісна взаємопов'язаність. З одного боку, інформаційні технології надають можливість швидкої взаємодії між різними точками світу, а з іншого, – глобальні процеси лібералізації, транснаціоналізації, інтернаціоналізації виробництва і капіталу дозволяють повсюдно поширювати новітні технології [7, с. 142]. Безперечним є той факт, що саме глобалізація й інформатизація стали важливими передумовами виникнення економіки знань, сформували основні чинники, які сприяли її виникненню, зумовивши її характерні особливості.

Сам термін "економіка знань" або "економіка, заснована на знаннях" отримав широке застосування наприкінці 90-х років XX ст. і за своєю сутністю відображає характеристики постіндустріального суспільства, але на більш високому еволюційному етапі розвитку, в ході якого, задовольняючи життєво необхідні потреби людини усе, більшим попитом користуються диференційовані товари і послуги, вироблені різними підприємствами, інтенсифікується розвиток людського капіталу й сфери послуг. Водночас потрібно зазначити, що однією з проблем, з якими зустрічаються дослідники економіки знань, є відсутність згоди з приводу термінологічних аспектів цього поняття. У науковій літературі використовуються такі можливі варіанти термінології: економіка знань, економіка, що базується на знаннях, суспільство знань, нова економіка, інформаційна економіка, інформаційне суспільство, постіндустріальне суспільство, цифрове суспільство, суспільство мереженого інтелекту та ін. [6, с. 211].

У сучасних умовах ріст економіки переважно залежить від використання знань та інформації, що нерозривно пов'язані між собою, саме вони і входять до числа базових параметрів, що формують людський капітал.

Вперше термін "людський капітал" був використаний у науковому середовищі американським соціологом і економістом, власне автором концепції "людського капіталу" Т. Шульцем. Він використав його для аналізу перспектив зростання країн із низьким рівнем доходу, для яких, на його думку, традиційних економічних концепцій було недостатньо. Під людським капіталом він розуміє наявний у кожного запас придбаних знань, навиків, досвіду, здоров'я, здібностей, мотивацій та енергії, що може бути використаний протягом певного періоду часу з метою виробництва товарів і послуг, водночас капітал є складовою частиною людини і саме тому є майбутнім джерелом її доходів [5, с. 16]. Знання і компетентність в концепції людського капіталу були визначені принципово важливими джерелами економічного росту, і, відповідно, була визначена економічна роль освіти, науки, охорони здоров'я, котрі до цього трактувалися окремо як галузі, які споживають, а не виробляють (рис. 1).

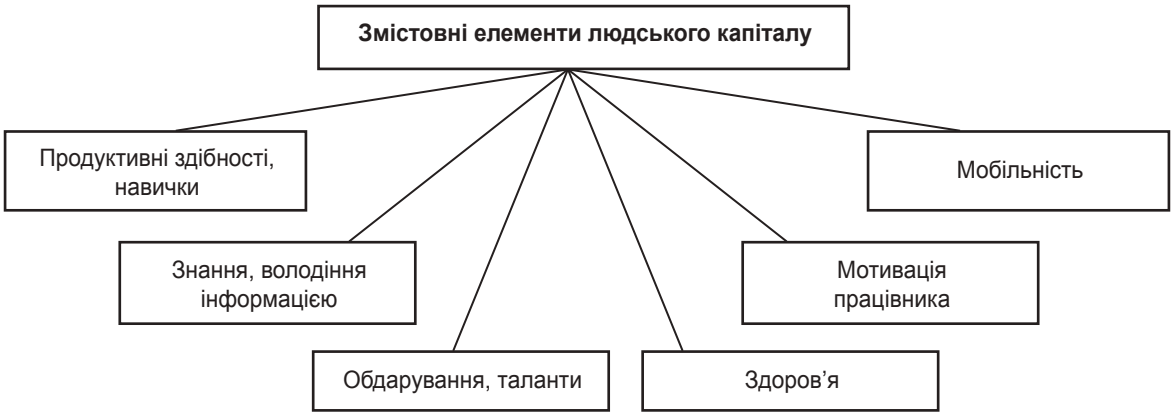

Рис. 1. **Змістовні елементи людського капіталу [3, с. 26–29]**

Наприкінці XX ст. проблема концепції людського капіталу отримує широкий відгук у вітчизняній науці, а пік інтересу до цієї проблеми припадає на початок XXI ст. У цілому підхід, характерний для вітчизняного гуманітарного знання, розглядає людський капітал як кінцевий продукт діяльності системи освіти і пов'язує розвиток людського капіталу з можливістю переходу України на інноваційний шлях розвитку, коли відсутність інноваційної культури розглядається як ключовий фактор, що стримує економічний ріст країни [2, с. 171]. Серед вітчизняних

науковців найбільш широка характеристика людського капіталу запропонована науковцями Д. Богинею і О. Грішновою, які розглядають людський капітал через якісні характеристики працівника, що ефективно використовуються з метою росту продуктивності праці і відповідно впливають на ріст доходів населення. До якісних характеристик працівника можна віднести професійні, моральні та індивідуальні ознаки, що виступають конкретною характеристикою працівника, якого висувають на посаду чи робоче місце [1, с. 94–102].

Слід розрізняти три основні групи якісної характеристики працівника: здібності, мотивації і особливості персоналу. О. Грішнова людський капітал характеризує як сукупність сформованих і розвинутих внаслідок інвестицій продуктивних здібностей, особистих рис і мотивацій поведінки індивідів, що перебувають у їхній власності, використовуються в економічній діяльності, сприяють зростанню продуктивності праці і впливають завдяки цьому на зростання доходів свого власника і національного доходу [3, с. 17].

Рис. 2. **Основні складові людського капіталу**

В категорії людського капіталу, в основному, виділяють три основні складові (рис. 2):

1) капітал здоров'я, який із загального стану людини перетворюється у певний спосіб життя, спрямований на підтримання її здоров'я;

2) капітал освіти, який визначає соціальний статус, що максимально може бути досягнутий певним індивідом, і створює об'єктивно-суб'єктивні основи для його кар'єрного росту, де об'єктивними основами є вимоги для певного виду діяльності і посади, пов'язані з освітою, а суб'єктивними – здатність людини використати у виробничій діяльності отримані у процесі навчання навички й уміння, які збільшують її здатність до креативності та інноваційної діяльності;

3) капітал культури, який задає стереотипні моделі поведінки і систему цінностей індивіда, що визначає характер його реалізації у процесі трудової діяльності [4].

З даних складових категорії людського капіталу найбільш значущою є друга складова, і досить часто поняття людського капіталу узагальнено трактується таким чином: людський капітал – це нагромаджені знання, уміння й навички, отримані людиною у процесі навчання і практичної діяльності, які дозволяють їй успішно виконувати свою професійну діяльність. Цей капітал формується у процесі освіти, творчої діяльності та використовується у певній сфері суспільного виробництва.

Перехід до інформаційного суспільства, що спостерігається сьогодні, викликає об'єктивну необхідність створення нової, інформаційної концепції людського капіталу, де інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) отримують ключове значення як технології, спрямовані на створення і передачу інформації. Адже сьогодні поряд із ростом ролі наукоємних технологій в економічному просторі (виробничих технологій) відбувається ріст технологій у широкому розумінні (технологій управління, маркетингу та ін.), а також трансформація самої системи освіти за рахунок появи нових освітніх технологій, що змінює природу об'єкта, який вивчається. Зміни у сфері освіти відбуваються за рахунок якісного розширення освітнього простору, який набуває ще й цифрового виду, існуючи у вигляді спеціалізованої комп'ютерної програми або сайту дистанційного навчання. Тобто відбувається також переміщення освітнього простору: він перестає бути територіально прив'язаним до місцезнаходження того, хто навчається, чи викладача.

Отже, перехід до нової концепції людського капіталу пов'язаний із трансформацією економічної системи і соціуму в цілому під впливом науково-технічної революції, що приводить до необхідності формування нового типу працівника. У цих умовах на перший план виходять такі характеристики працівника, як креативність, здатність до інновацій, високий ступінь адаптації до виробничих технологій, що швидко змінюються, уміння швидко приймати рішення та ін. Це призводить до відмови від категорії найманого робітника як носія людського капіталу, оскільки в ньому закладена пасивність і відсутність інноваційності та креативності: індивід є аналогом обладнання, що купується виробником. Приходить усвідомлення того, що індивід є не товар, а фактор економічного простору. Це дозволяє говорити про людський капітал як про сукупність навичок, умінь і знань, а також установок, що інтеріоризуються індивідом і котрі виступають для нього як основа реалізації його життєвих прагнень.

Все це показує не тільки значимість ІКТ у визначенні якості людського капіталу, але і свідчить про появу нової форми залежності замість уже звичної для нас схеми індустріального суспільства: працівник – роботодавець. Але одночасно і самі ІКТ стають залежними від носіїв людського капіталу, індивідів, котрі мають високий рівень освіти і професійної компетенції. Адже основний капітал і цінність індустрії інформаційних технологій складає саме

людський капітал таких індивідів, і достатньо лише порушити і так нестійкий баланс інтересів з тими учасниками ринку, котрі створюють інновації, як більшість з них одразу ж емігрує в більш розвинуті країни. Тому необхідно забезпечити більшу стабільність цього балансу інтересів у довгостроковому плануванні і віддачу тих інвестицій, які вкладає держава та приватний капітал в освіту та науку, у впровадження технологій, що створить передумови для того, щоб все ж таки інноваційний процес в Україні розвивався постійно зростаючими темпами.

Висновки. Подальший розвиток сучасного постіндустріального суспільства, який супроводжується зростанням і ускладненням інформаційно-комунікаційних технологій, дає можливість констатувати той факт, що змінюється сама природа людського капіталу. Стаючи основою реалізації життєвого сценарію індивіда, людський капітал набуває нових рис. Будучи одночасно механізмом, використовуючи який індивід розвиває власний людський капітал протягом життя, інформаційно-комунікаційні технології у той же час вбудовуються у структури людського капіталу. Міра володіння інформаційно-комунікаційними технологіями забезпечує успішність реалізації життєвого сценарію індивіда в умовах інформаційного суспільства чи постіндустріального суспільства, стаючи поряд із рівнем освіти однимі з найбільш значущих факторів, що визначають якість людського капіталу.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Попов О. Є.

Література: 1. Богиня Д. П. Основи економіки праці : навч. посіб. / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – 3-тє вид. – К. : Знання-Прес, 2009. – 313 с. 2. Бреславец Н. А. Формирование человеческого капитала в инновационном социально-образовательном пространстве / Н. А. Бреславец // Регіональні проблеми людського та соціального розвитку : в 2 т. Т 1 / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2008. – С. 171–174. 3. Грішнова О. А. Людський розвиток : навч. посіб. / О. А. Грішнова. – К. : КНЕУ, 2006. – 308 с. 4. Корчагин Ю. А. Взаимосвязь информации и человеческого капитала [Электронный ресурс] / Ю. А. Корчагин. – Режим доступа : http://www.lerc.ru/informatics/0001/0006/ 5. Schultz T. Investment un Human Capital: The Role of Education and of Research / T. Schultz. – N.Y., 1971. – p.16, 129. 6. Шаульська Л. В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України : монографія / Л. В. Шаульська. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України. – 2005. – 386 с. 7. Яковенко Л. І. Інноваційний характер економіки знань / Л. І. Яковенко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – № 2. – С. 141–145.

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ, ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БАНКУ

УДК 336.717.061:005

Мацак А. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття «управління кредитним потенціалом банку»; зазначено вчених, які займались проблемами кредитного потенціалу банку; визначено основні функції, принципи, завдання та методи управління кредитним потенціалом банку.*

Ключові слова: *кредитний потенціал, управління кредитним потенціалом банку, функції управління, принципи управління, методи управління.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия «управление кредитным потенциалом банка»; указаны ученые, которые занимались проблемами кредитного потенциала банка; определены основные функции, принципы, задачи и методы управления кредитным потенциалом банка.*

Ключевые слова: *кредитный потенциал, управление кредитным потенциалом банка, функции управления, принципы управления, методы управления.*

© Мацак А. В., 2015

Annotation. *Describes the essence of the concept of "management of credit potential of a bank", presents scientists who were involved in the problems of credit potential of a bank, identified the basic functions, principles, objectives and methods of credit potential of a bank.*

Keywords: *credit potential, manage credit potential of the bank management, management principles, management practices.*

В сучасних умовах економічного розвитку питання кредитного потенціалу банку стосується фінансово обґрунтованих меж використання мобілізованих у банку джерел коштів для надання кредиту та здійснення інших операцій. Управлінська складова – завершальна в системі кредитування й особливо важлива, оскільки ефективність управління кредитним процесом банку має тісний зв'язок із ефективною діяльністю банку. Банки з метою створення системи оперативного управління, в першу чергу, орієнтуються на збільшення продажу кредитних продуктів і послуг, що, у свою чергу, досягається за допомогою основних ланок управління процесу кредитування: управління кредитним потенціалом, кредитним портфелем, кредитним ризиком.

Вагоме місце серед складових зазначеної системи управління посідає управління кредитним потенціалом банку. Сьогодні банки України управляють не лише наявними кредитними ресурсами, а й намагаються ефективно використовувати свої потенційні можливості, опановуючи нові сегменти кредитного ринку, тому вміле управління кредитним потенціалом у сучасних економічних умовах набуває особливо актуального значення.

Багато науковців і практиків досліджували проблеми управління кредитним потенціалом банку. Вагомий внесок у теоретичні питання управління зробили в цьому напрямі К. Адамецький, Л. А. Бірман, М. Вебер, П. Ф. Друкер, Г. Емерсон, У. Т. Моріс, Ф. Тейлор, А. Файоль та ін. Ключові питання управління ресурсним потенціалом банку висвітлено в дослідженнях таких вчених: І. В. Барилюка, М. В. Корнєєва, Я. М. Кривич, С. В. Леонова, І. Н. Рикової, І. М. Федосік [7].

Основна мета статті – визначити поняття «кредитний потенціал банку», узагальнити функції, принципи та завдання управління кредитним потенціалом банку.

На сьогодні в економічній літературі широко використовується поняття "кредитний потенціал банку". Так, М. В. Корнєєв визначає кредитний потенціал банку як "максимально можливий обсяг власних та залучених коштів, які банк може ефективно розмістити в позичкову заборгованість" [1]. Визначаючи характеристику кредитної діяльності банків у контексті реалізації кредитного потенціалу, слід наголосити на необхідності урахування особливостей кредитної діяльності як банківського сектора в цілому, так і в розрізі конкретних банків зокрема.

Процес управління кредитним потенціалом банку, адаптований до класичної теорії управління та з урахуванням особливостей банківського менеджменту, потрібно розглядати за допомогою шести ключових функцій: прогнозування, яке полягає в оцінці власних конкурентних позицій на фінансовому ринку, визначенні попиту суспільства на кредитні продукти та аналізі параметрів кредитування; планування, що передбачає вибір цілей та дій щодо їхнього досягнення, а саме: формування ресурсної бази для проведення кредитних операцій; організація; координація, яка полягає в урахуванні зовнішніх показників для інформаційної підтримки управління розподілом кредитних ресурсів; мотивація, що стимулює персонал до зниження витрат шляхом вигідного залучення та ефективного розподілу кредитних ресурсів банку; контроль, який полягає у зіставленні реально досягнутих результатів із запланованими, представляє управлінську діяльність щодо вивчення інформації про стан формування та використання кредитного потенціалу [5].

Для підвищення ефективності управління кредитним потенціалом банку необхідно визначити систему принципів, на основі яких має здійснюватися його формування та використання. До таких принципів, варто зарахувати: оптимальність (проведення оптимальної депозитно-кредитної політики з урахуванням сучасних умов розвитку); ефективність (забезпечення функціонування банку в довгостроковому періоді – реалізація самовиживання, задоволення інтересів акціонерів і клієнтів); превентивність управління та антиципацію – передбачає своєчасне проведення оцінки ризику під час управління кредитним потенціалом банку, а також виявлення чинників, що визначають зміну величини кредитного потенціалу; оперативність (мінімізація можливих втрат від кредитних операцій, зумовлених прийняттям рішення, виконанням заходів в умовах ринкової невизначеності); цілісність (розгляд елементів управління кредитного потенціалу як сукупної цілісної системи з метою підвищення стійкості її функціонування); інформованість (супроводження процесу управління кредитним потенціалом репрезентативною інформацією для своєчасного прийняття відповідних управлінських рішень) [5].

Урахування основних принципів управління кредитним потенціалом банку та використання системного підходу під час розгляду процесу управління дає змогу окреслити важливі завдання управління кредитним потенціалом у контексті банківського менеджменту: управління ресурсами банку (координація між операціями, що проводяться з залучення та розміщення ресурсів); управління ліквідністю (аналіз стану ліквідності з використанням різних сценаріїв негативного розвитку подій для банку, короткострокове прогнозування ліквідності та зіставлення з даними звітності); управління ризиком (створення системи управління ризиком, здатної виявляти ризики, вимірювати їх, забезпечувати їх моніторинг, включати інструменти та процедури реагування на загрози, що виникають) [6].

Аналіз сучасного стану банківського сектора України в загальній кредитній активності вітчизняних банків зосереджується на визначенні питомої ваги кредитних операцій у структурі активів. Це, у свою чергу, надає можливість визначити пріоритети розміщення сформованих ресурсів банків та основну динаміку коливання результуючих компонент розміщення кредитного потенціалу банків у цілому. Здійснення активних операцій має бути виваженим і забезпечувати максимальне отримання прибутку. У цілому питома вага кредитів у структурі активів може свідчити про пріоритетність розміщення банками своїх ресурсів у високодохідну кредитну діяльність, яка має високий ступінь ризику [7].

На загальний рівень кредитного потенціалу банку впливають такі фактори, як: загальна величина мобілізованих у банку джерел коштів; структура й стабільність джерел кредитного потенціалу; рівень обов'язкових резервів НБУ; режим використання обов'язкових резервів; загальна сума та структура зобов'язань банку [2].

Отже, в умовах ринкової трансформації економіки формування кредитного потенціалу банку досягається під час виконання таких умов: по-перше, завдяки акумулюванню й використанню у вигляді кредитів та інвестицій максимально можливого обсягу грошових коштів на максимально можливий строк; по-друге, за умови гарантування нормального розміру ліквідності та прибутку банків; по-третє, у разі забезпечення стійкого довгострокового економічного зростання економіки. Отже, можна стверджувати, що ретельно оцінений і правильно сформований кредитний потенціал дозволить банківським установам оптимально розвиватися, використовувати нові сфери діяльності, що сприятиме вирішенню проблем стабільності, ефективності, прибутковості національної банківської системи в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Лебідь О. В.

Література: 1. Белоцерковский В. И. Моделирование эффективной структуры кредитного потенциала коммерческого банка / В. И. Белоцерковский, М. В. Корнеев, Е. Э. Миляева // Межвузовский сборник научных трудов "Экономика. Управление. Финансы". – Тула : ТГУ, 2002. – С. 35–41. 2. Вовк В. Я. Кредитування і контроль : навч. посіб. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К. : Знання, 2008. – 463 с. 3. Енциклопедія фінансового ризик-менеджменту / Під ред. А. А. Лобанова і А. В. Чугунова. – 3-е изд. - М. : Альпіна Бізнес Букс, 2007. – 878 с. 4. Колодізєв О. М. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері : [навч. посіб.] / О. М. Колодізєв, І. М. Чмутова, І. О. Губарева. – Харків : Інжек, 2004. – 405 с. 5. Поморін М. А. Про деякі підходи до управління банківською ліквідністю / М. А. Поморін // Банківська справа. – 2001. – № 9. – С. 5–11. 6. Крилова В. Складові процесу управління ліквідністю банку / В. Крилова, Р. Набок // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 6. – С. 24–29. 7. Управління діяльністю банку: методологія і практика : монографія / [авт. кол.: О. В. Васюренко, І. М. Федосік, Л. В. Васюренко, О. М. Христофорова, Л. П. Семенюк, О. М. Сидоренко ; за заг. ред. О. В. Васюренка]. – К. : УБС НБУ, 2008. – 230 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ НЕРІВНОМІРНОСТІ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

УДК 330.564.2

Мачула О. О.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність та структуру доходів і витрат, охарактеризовано джерела їх формування. Розкрито поняття диференціації населення за рівнем доходів, розглянуто причини, що на неї впливають. Запропоновано заходи для покращення якості життя населення.*

Ключові слова: *доходи, витрати, диференціація, нерівномірність.*

© Мачула О. О., 2015

Аннотация. *Рассмотрены сущность и структура доходов и расходов, охарактеризованы источники их формирования Раскрыто понятие дифференциации населения по уровню доходов. Рассмотрены причины, которые на нее влияют. Предложены меры по улучшению качества жизни населения.*

Ключевые слова: *доходы, расходы, дифференциация, неравномерность.*

Annotation. *This article examines the essence and structure of revenues and expenses described the sources of their formation, the concept differentiation of the population by income level. Causes that affect it. The measures to improve population life quality.*

Keywords: *revenues, expenses, differentiation, uneven.*

Вступ. В Україні за останні десятиріччя відбулися значні зміни всієї системи розподільчих відносин і формування доходів населення. Зростання розшарування населення за доходами – одна із основних тенденцій у зміні рівня життя громадян за роки незалежності. Особливість ситуації в Україні полягає в тому, що за невисоким ВВП та низьким рівнем доходів на душу населення відбувається висока поляризація, яка сприяє тіньовим розподільчим процесам. Аналізуючи сучасне соціально-економічне положення України, є підстави стверджувати, що в країні існує суттєва нерівність доходів між групами населення [1].

Аналіз існуючих публікацій та визначення мети дослідження. Проблемою диференціації населення за рівнем доходів займалися як вітчизняні вчені, так и зарубіжні. Серед зарубіжних слід виділити таких дослідників, як А. Аткінсон, Ф. Боргуньон, Ф. Дейтон, С. Іцхакі, Н. Каквані, Ф. Коуел, П. Дж. Ламберт. Істотний внесок у розробку проблеми диференціації доходів населення в Україні здійснили вітчизняні науковці. Зокрема, вивченню тенденцій розшарування населення на рівні країни і регіонів, особливостей формування доходів населення за джерелами, проблеми подолання бідності та маргіналізації населення присвячено праці І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, Е. М. Лібанової, М. П. Соколик, Л. М. Черенько. Зв'язок оподаткування та диференціації доходів населення досліджують А. А. Алексєєв, Ю. А. Архангельський, В. О. Мандибура, О. І. Радзієвський, А. В. Скрипник. Серед науковців, які розробляють питання методології та інструментарію дослідження рівня диференціації грошових доходів населення, можна назвати В. М. Новікова, В. Г. Саріогло, В. В. Семенова, В. Г. Чіркова. Вплив макроекономічних характеристик на розподіл доходів та рівень бідності відображено у роботах С. В. Кузнєцова, М. Я. Меламеда, О. Ф. Новікової, Б. Я. Панасюка. Актуальність дослідження проблем диференціації доходів населення та рівня життя засвідчують публікації провідних вітчизняних економістів, серед яких можна виокремити праці таких вчених, як : І. Бондар, Т. Вергелес, З. І. Галушка, О. Гордей, М. О. Кизим, О. В. Кордин, М. В. Мазнева, О. С. Ривак, І. І. Юрчишин.

Метою даної статті є розкриття сутності доходів та витрат, визначення чинників диференціації населення України за рівнем доходів та витрат.

Основна частина. Рівень життя населення обумовлений доходами домашніх господарств. Вони виступають основою матеріального добробуту населення, оскільки можуть використовуватись на податкові платежі, особисті потреби та заощадження [2, с.188] .

Основні джерела доходів населення наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Джерела доходів населення

Джерело	Приклад
трудові доходи робітників	заробітна плата, премія тощо
доходи від підприємництва	прибуток
доходи від власності	рента, відсотки тощо
доходи від індивідуальної трудової діяльності	прибуток
інші надходження	спадщина, аліменти, гонорар

Під час статистичної оцінки розрізняють такі види доходів населення: номінальний, наявний і реальний [3].

Номінальний дохід – це кількість грошей, отримана окремими особами протягом певного періоду, також він характеризує рівень грошових доходів незалежно від оподаткування.

Наявний дохід – дохід, який може бути використаний на особисте споживання і особисті заощадження. Наявний дохід менше номінального доходу на суму податків та обов'язкових платежів, тобто це засоби, що використовуються на споживання і заощадження.

Реальний дохід являє собою кількість товарів і послуг, які можна купити на наявний дохід протягом певного періоду, тобто з поправкою на зміну рівня цін.

Отже, доходи населення складають сукупність натуральних та грошових надходжень, формуються різними джерелами внаслідок розподілу та перерозподілу створених суспільством благ, які використовуються для інтелектуального, фізичного, морального та економічного розвитку населення.

З метою більш детального вивчення доходів та витрат статистика подає таку структуру витрат:

- витрати на придбання товарів та послуг;
- сплачений дохід від власності;
- поточні податки на доходи;
- майно та інші поточні трансферти.

Витрати на придбання товарів та послуг є основним видом витрат населення та визначаються як вартість продукції, яка:

- придбана населенням за рахунок власних коштів;
- одержана в натуральній формі завдяки підприємницькій діяльності;
- отримана від органів державного управління у вигляді соціальних трансфертів у натуральному вигляді.

Сплачений дохід від власності включає сплачені населенням відсотки за банківськими кредитами.

Поточні податки на доходи, майно тощо належать до основних видів поточних трансфертів. Це податки, які регулярно сплачуються домашніми господарствами після отримання прибутку та інших доходів у зв'язку з володінням майном тощо.

Поточні трансферти охоплюють також внески населення на соціальне страхування. Це платежі до Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування України з тимчасової втрати працездатності та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, які визначаються, виходячи зі встановленого законодавством відсотка утримань із суми нарахованої заробітної плати.

Інші сплачені поточні трансферти охоплюють страхові платежі, перекази, штрафи, членські внески у громадські організації тощо.

В сучасних умовах господарювання, через нерівномірний розподіл доходів, соціально-економічне розшарування суспільства посилилось. Нерівномірність була викликана зниженням реального доходу населення саме під час тривалого кризового спаду виробництва та інфляції [4].

У цій роботі диференціація грошових доходів розкривається як об'єктивне соціально-економічне явище, що є наслідком процесу розподілу доходів, який виражає ступінь нерівномірності розподілу благ і виявляється у різниці часток національного доходу, одержуваних різними групами населення. Диференціація є складним процесом, на який діють безліч факторів: соціально-політичних, соціально-демографічних, соціально-професійних, соціально-статусних, соціально-економічних, соціально-географічних [2, с. 197].

Перелік основних факторів наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Фактори, що породжують диференціацію населення за рівнем доходів

Фактор	Сутність
Панування на ринку	уміння впливати на ціни, швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку
Володіння власністю	частина людей володіє будівлями, машинами, підприємствами, цінними паперами і одержує доходи від власності
Професійні смаки і ризик	одні готові працювати на важких, неприваблівих роботах, деякі намагаються працювати у двох місцях, інші йдуть на ризик і виконують небезпечні роботи
Освіта і навчання	суттєва різниця за рівнем освіти, професійної підготовки, а тому різні можливості отримувати дохід
Відмінності у здібностях	фізичні та інтелектуальні здібності

Причиною диференціації населення за рівнем доходів та витрат можна також вважати складну систему оподаткування, низький рівень якості державних послуг, відсутність довіри населення до державних установ, некомпетентність посадових осіб, високий рівень корупції, кризовий стан економіки та наявність сектора тіньової економіки, що призводить до приховування доходів від оподаткування та не дає змоги державі впливати на їх перерозподіл. Таким чином, виникає роздвоєння доходів, тобто доходи одночасно існують в тіньовій економіці і в офіційній [5].

Висновок. Ситуація, що склалася в Україні стосовно диференціації доходів, негативно впливає на рівень та тривалість життя населення. Також слід зазначити, що нестабільність економіки змушує населення залишати країну. Тому державою має бути проведений ряд різноманітних заходів щодо покращення якості життя населення, наприклад, створення умов для зростання доходів домогосподарств. Також необхідно усунути безробіття, стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу для збільшення кількості робочих місць, реформувати соціально-трудову сферу, забезпечити економічну та політичну стабільність, створити передумови економічного зростання. Також країні необхідна реалізація соціальної політики держави, що здатна зменшити розшарування населення

за доходами та вирішити такі завдання, як залучення інвестицій для розвитку людського капіталу та захищеності незабезпечених верств населення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Жуков В. В.

Література: 1. Чурбанов К. Р. Диференціація розподілу доходів як фактор впливу на економічний розвиток країни [Електронний ресурс] / К. Р. Чурбанов, О. І. Пушкар. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2011_1_4/32.pdf 2. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика : підручник / Л. Ф. Удотова. – К. : КНЕУ, 2002. – 453 с. 3. Общая теория статистики : учебник / Под. ред. И. И. Елисеевой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 656 с. 4. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/ 5. Electronic Kharkiv National University Institutional Repository [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.univer.kharkov.ua/

ТЕНЕВАЯ ЭКОНОМИКА В УКРАИНЕ: ПРИЧИНЫ И МЕТОДЫ БОРЬБЫ С НЕЙ

УДК 330.101.8

Мелех А. С.

Студент 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена одна из актуальнейших проблем сегодняшней экономики – теневой сектор. Представлен анализ проблематики данного явления. Рассмотрены сущность, причины и пути преодоления теневой экономики в Украине.*

Ключевые слова: *теневая экономика, детенизация, налог, регулирование теневой экономики.*

Анотація. *Розглянуто одну з найактуальніших проблем сьогоднішньої економіки – тіньовий сектор. Наведено аналіз проблематики цього явища. Розглянуто сутність, причини та шляхи подолання тіньової економіки в Україні.*

Ключові слова: *тіньова економіка, детінізація, податок, регулювання тіньової економіки.*

Annotation. *The article deals with one of the most pressing problems of today's economy - the informal sector. The analysis of the problems of this phenomenon. The essence, causes and cures of the shadow economy in Ukraine..*

Keywords: *shadow economy, deshadowing, tax, regulation of the shadow economy.*

Сегодня теневая экономика в разной степени присутствует практически во всех странах мира. Тенизационные процессы оказывают влияние на все сферы экономической и социальной жизни страны, поэтому существует необходимость в постоянном совершенствовании методов и форм борьбы с тенизацией экономики с целью разрушения наиболее опасных ее форм для общества.

Теоретические и прикладные аспекты комплексной проблемы «тенизации» и «детенизации» экономики рассматривались в работах многих ученых: П. Гутмана, К. Морриса, Е. Фейаг, Ф. Шнайдера и др. Среди украинских ученых внимания заслуживают работы А. Базилюка, С. Варналия, Ю. Киржецкого, В. Мандибура, В. Серафимова, И. Мазур, М. Флейчук, А. Козаченко и др. Однако в настоящее время не разработано универсального механизма противодействия теневой экономике и не определено ее влияние на уровень безопасности как государства, так и предприятия, что и обусловливает актуальность выбранной темы.

От самого начала переходного периода Украина в числе других стран столкнулась с проблемой теневой экономики – не контролированного обществом производства, деления, обмена и потребления товарно-материальных

© Мелех А. С., 2015

ценностей и услуг, то есть скрываемых от органов государственного управления и общественности социально-экономических отношений между отдельными гражданами и социальными группами. Резкий рост интереса к проблеме теневой экономики совпадает, как правило, по времени с кризисными тенденциями или затяжным экономическим спадом в ряде стран, в том числе и экономически развитых [3].

В Украине, по некоторым экспертным оценкам, в отечественном производстве доля теневого сектора фактически сравнялась с долей официального. Это явление логически сопровождается ростом масштабов нелегального экспорта капиталов и внебанковского денежного обращения.

В структуре теневой экономики чаще всего выделяют 4 направления: легальный, пользующийся несовершенством действующего законодательства, полулегальный, в котором субъекты узаконенной деятельности уклоняются от уплаты налогов, неофициальный, в который входят незарегистрированные формы предпринимательства, подпольный, связанный с прямыми нарушениями действующего законодательства [5].

При этом, как считают эксперты, самыми распространенными видами теневой деятельности являются: махинация с налогами, проституция, торговля наркотиками, труд нелегальных мигрантов, теневой игровой бизнес, незаконное изготовление оружия, пересылка и сбыт наркотических средств, контрабанда, незаконное возвращение налога на добавленную стоимость, зарплата в конвертах, а также теневая занятость, нелегальное производство товаров и услуг [3].

По уточненным оценкам Министерства доходов, в прошлом году объем теневой экономики в Украине составил 280 млрд грн. По словам государства, около 30 % от суммы оборота теневых капиталов составляют средства, выведенные из государственных. Такие оптимистичные оценки теневого сектора (менее четверти заложенного в бюджете прогнозного значения номинального ВВП на нынешний год – около 1,5 трлн грн.) могут оказаться сильно заниженными [6].

На сегодняшний день наблюдается рост тенизации экономики Украины, обусловленной следующими причинами:

1. Изменения в экономике – институциональные, структурные, происходящие в процессе реформ. Примером таких изменений может быть появление за короткий промежуток времени большого количества как малых предприятий, так и субъектов предпринимательской деятельности, которые не регистрируются в качестве юридических лиц, что приводит к неполноте их отображения в реестрах предприятий; статистические органы не информируются при изменения вида экономической деятельности, в результате чего образуются неправильные классификационные коды; не сообщается об изменениях названия фирмы или замалчивается адрес ее местонахождения, в результате чего не получается определенная информация; предоставляются неправдоподобные нереальные цифры (преимущественно заниженные), не заполняются анкеты, что искривляет итоговые результаты и многое другое, что не позволяет и затрудняет получение достоверной информации.

2. Происходит процесс обнищания, уменьшения платежеспособности населения, что побуждает его искать дополнительные доходы. Это в большей степени касается той части населения, которая принадлежит к получателям дохода в форме заработной платы и при существующей системе прибыльного налогообложения лишена возможности уклоняться от уплаты налогов.

3. Несовершенство налоговой системы. Чрезвычайно высокие ставки налогов обусловили такое состояние, когда субъекты хозяйствования вынуждены скрывать свои доходы, так как расходы на их деятельность при существующих налогах превышают доходы, или искать точки приложения усилий в других государствах СНГ, где сложилось льготное налогообложение прибылей.

4. Несовершенство других институций, которые должны создавать нормальные условия для существования и регулирования рыночных отношений.

5. Коррупция – не как отдельное экономическое явление, а как составляющая теневой экономики Украины и одна из основных причин ее роста. В странах с переходной экономикой, к которым принадлежит и Украина, коррупция способна сократить поступление в бюджет, поскольку выталкивает предприятия или самые прибыльные сферы их деятельности за пределы официальной экономики и дает моральные основания для массового уклонения от уплаты налогов [2].

Из перечисленных причин наиболее распространенной является уклонение от уплаты налогов. На сегодняшний день в Украине существует два направления уклонения от уплаты налогов.

Первый связан с криминальной деятельностью или использованием незаконных методов укрывательства доходов: фабрикование и завышение расходов, мошенничество и подделка документов, подкуп государственных должностных лиц и тому подобное.

Второй, легальный, базируется на использовании в налоговом законодательстве лазеек. С юридической точки зрения, такое уклонение не является противоправным деянием, в большей степени это связано с недостатком украинского законодательства. Существует множество легализуемых методов уклонения от уплаты налогов, таких как: искусственное увеличение расходов производства; ускоренная амортизация; льготное налогообложение прироста

капитала; использование скидок «на исчерпание недр»; вложение средств в облигации местных органов власти, а также в благотворительные и доверительные фонды; расщепление доходов и семейное партнерство; дарение и др. [2].

Проблемы детенизации экономики можно решить при реализации государственного комплекса мероприятий, направленных на детенизацию экономики: создание условий для легализации занятости; способствование развитию банковской системы и обеспечение эффективной деятельности финансовых рынков; сокращение уровня монополизации производства и развитие конкурентной среды; рост эффективности государственного контроля за предпринимательской деятельностью; усиление защиты имущественных прав государства; стимулирование безналичного денежного оборота; запрет бесконтрольного представления и привлечения кредитов; отчуждения собственности и принятия на себя обязательств неплатежеспособными предприятиями и гражданами; децентрализация, укрепление судебных и правоохранительных органов, законодательно закрепив за соответствующими институтами часть налоговых доходов; превращение защиты прав акционеров, инвесторов и кредиторов в государственный приоритет [7].

Таким образом, процессы, происходящие в экономике страны, связанные со становлением рыночной формы хозяйствования, повышают вероятность легализации доходов, полученных незаконным путем, что является следствием законодательного регулирования деятельности хозяйственных структур, помогает подготовить правоохранительные органы к противостоянию этой проблеме: проникновения в легальную экономику дельцов теневого бизнеса и других представителей криминальной среды. Только объединив усилия всех государственных органов, уполномоченных банков и финансовых учреждений, можно пресечь волну незаконного оборота и отмывания грязных денег в Украине.

Программа интеграции теневого капитала с легальным — лишь одна, но обязательная составляющая курса в экономической политике. Соотношения самых богатых и самых бедных людей в Украине – 30:1, тогда как порогом социальной стабильности общества является показатель 10:1. Но не менее катастрофическими за период новейшей истории Украины являются последствия теневой экономики для морального климата нашего общества, поскольку тенизация деформирует сознание людей, порождает у них безнадежность и социальный пессимизм [3].

Проблема легализации теневого капитала должна базироваться на следующих принципах: благоприятные для бизнеса изменения условий хозяйственного права (налоговая политика, приватизация, внеэкономическая деятельность); четкое разграничение в Уголовном Кодексе капиталов криминальных элементов и теневиков – хозяйственников, о легализации преступных доходов; укрепление доверия к власти, предполагающего в качестве одной из мер демонстрацию эффективной защиты населения от финансовых мошенничеств, защиты сбережений, капиталов и самого института частной собственности; установление общественного контроля за деятельностью хозяйствующих субъектов в границах правового поля. Механизм такого контроля должен быть основан на данных о правонарушениях в сфере экономики, что облегчает выбор партнера в деловых отношениях [4].

Принятие Верховной Радой Закона Украины «О предотвращении и противодействии легализации («отмыванию») доходов, полученных преступным путем», и создание специального органа исполнительной власти по контролю за осуществлением финансовых операций – Национального агентства финансовой безопасности – будут способствовать решению проблем борьбы с отмыванием грязных денег [1].

Подводя итоги, следует подчеркнуть, что на сегодняшний день теневая экономика достигла критической отметки. Это означает, что от налогов уклоняется почти половина предприятий. Для борьбы с этим явлением государству необходимо, в первую очередь, посмотреть на истоки, а именно на причины возникновения и роста теневой экономики, а не снижать ее рост новым Налоговым кодексом.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму : Закон України від від 14.10.2014 № 50-51 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/249-15 2. Голованов Н. М. Теневая экономика и легализация преступных доходов / Н. М. Голованов. – М. : Норма, 2003. – 304 с. 3. Киселева В. С. Мир современной науки / В. С. Киселева // Статистическая динамика теневой экономики. – 2012. – № 5. – С. 36–41. 4. Тищенко О. М. Обеспечение экономической безопасности государства в контексте мониторинга оплаты налогов монография / О. М. Тищенко, А. О. Енина-Березовская. – Харьков : ИНЖЭК, 2012. – 305 с. 5. Чернов С. А. Проблемы современной экономики / С. А. Чернов // Элементы теневой экономики. – 2012. – № 2. – С. 38–47. 7. Государственная фискальная служба Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://sfs.gov.ua/ru/ 8. Анализ проблемы теневой Украины // Корреспондент [Электронный ресурс]. – 2012. – № 3. – С. 15. – Режим доступа : http://korrespondent.-net /business/markets/1031220 9. Министерство финансов Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http: //www.minfin.gov.ua/

РОЗВИТОК ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 553.94

Мельник К. В.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сучасний розвиток вугільної промисловості в Україні. Визначено основні проблеми розвитку вугільної промисловості в Україні, а також запропоновано заходи щодо їх вирішення.*

Ключові слова: *вугільна промисловість, видобуток вугілля, енергетична безпека країни, викиди шахтного метану.*

Аннотация. *Исследовано современное развитие угольной промышленности в Украине. Определены основные проблемы развития угольной промышленности в Украине, а также предложены меры по их решению.*

Ключевые слова: *угольная промышленность, добыча угля, энергетическая безопасность страны, выбросы шахтного метана.*

Annotation. *Studied modern development of the coal industry in Ukraine. The main problems of development of the coal industry in Ukraine, as well as proposed measures to address them.*

Keywords: *the coal industry, coal mining, and energy security of the country, mine methane emissions.*

Вугільна промисловість є однією з найбільших галузей національної господарської системи України. Частка вугілля становить близько 94–96 % у загальному обсязі споживаних власних енергоносіїв України. Забезпечення необхідної та достатньої кількості видобутого високоякісного і конкурентоспроможного вугілля є гарантією енергетичної незалежності держави. Усе це обгрунтовує актуальність обраного дослідження

Вітчизняний ринок вугілля складається з двох ключових сегментів: енергетичного вугілля, яке використовується, в основному, для виробництва електроенергії, та коксівного вугілля, що використовується, в основному, в металургії. Український ринок вугілля характеризується дефіцитом коксівного вугілля і надлишковою пропозицією енергетичного вугілля антрацитного групи поряд із дефіцитом марки вугілля «Т», необхідного в електрогенерації. Енергетичне вугілля становить 71 % видобутку всього вугілля в Україні, частина якої експортується в країни Європи [1].

Українські видобувні підприємства задовольняють внутрішній попит на 63 %, в той же час більш ніж 1/3 споживаного коксівного вугілля імпортується з Росії. Всередині країни близько 90 % видобутого енергетичного вугілля споживають енергогенеруючі компанії.

Україна має у своєму розпорядженні широкий спектр джерел енергії, такі як ядерне паливо, гідроенергія, нафта і газ, однак вугілля залишається на сьогодні найбільш надійним джерелом енергії. Розглянувши загальну характеристику виробництва вугілля в Україні, проведемо аналіз її стану в період с 2011–2014 рр. [2].

Так, у 2011 р. видобуток вугілля в Україні досяг 82 млн т., що на 9 % більше, ніж у 2011 р. За 2012 рік видобуток вугілля зріс на 5,6 % порівняно з 2011 роком. У 2011 р. українські компанії продали вугілля, лігніту і торфу на суму 5,8 млрд дол. США.

За 2013–2014 рр. видобуток вугілля на українських шахтах скоротився, і цей спад в середньому оцінюється у 14–15 %. Показник видобутку вугілля 2012 р. в Україні (86 млн т.) вважається найбільшим у вугільній галузі держави за останні 10 років.

Споживання вугілля в країні в 2014 р., за оцінками Донецької паливно-енергетичної компанії (ДТЕК), склало на перше півріччя 2014 р. 20 656,6 тис. т. ДТЕК збільшив обсяг видобутку вугілля у січні-червні 2014 р. на 3,5 % до 20,7 млн т. порівняно з аналогічним періодом 2013 р. [1].

Таким чином, можна дійти висновку, що зараз український ринок вугілля має певну низку ряд проблем, які необхідно вирішити, щоб знизити собівартість вугілля і підвищити його рентабельність.

Вугільна галузь в Україні вже давно знаходиться у кризовому стані. За даними Міністерства енергетики та вугільної промисловості України понад 70 % основних фондів вугільної промисловості потребують капітального ремонту, який не проводили вже більше 30 років. Поряд з цим на більшості шахт досі дуже велика частка ручної праці [3].

Однією з головних проблем галузі є вкрай незначний обсяг інвестицій. Через поганий технічний стан шахти працюють із низькою продуктивністю, вугілля має велику собівартість. Не більше, ніж 20 шахт фінансово збалан-

© Мельник К. В., 2015

совані. Крім того, вугільна галузь України лідирує за рівнем травматизму і смертності на виробництві. Вугільна промисловість продовжує залишатися найбільш небезпечним виробництвом для здоров'я працюючих.

Отже, зношене шахтне обладнання не дозволяє гарантувати і якість вугілля.

Найбільш схильний до кризи ринок коксівного вугілля. Споживачі мають потребу в цьому вугіллі, але зовсім не тієї якості, що пропонують українські шахти.

Також однією з основних проблем, яка заважає видобутку українського вугілля, є велика кількість викидів шахтного метану. Україна займає 4-те місце в світі за обсягами викидів шахтного метану (4,7 % від обсягу світових викидів (1,2 млрд $м^3$ у рік). Шахтний метан активно виділяється на 70–80 % діючих шахт України [4].

Для усунення негативних факторів, що впливають на видобуток українського вугілля, необхідно вжити ряд заходів із реконструкції, модернізації та оптимізації шахт. Ці заходи вже застосовуються на деяких шахтах, приводячи до збільшення ефективності їх робіт. Щоб вітчизняна вугільна промисловість могла належним чином виконувати відведену їй роль певного гаранта енергетичної безпеки, державна політика має бути спрямована на рішення двох глобальних завдань – модернізацію галузі ті її реформування стосовно ринкових умов господарювання.

Таким чином, в Україні спостерігається складна ситуація у вугільній галузі національної господарської системи, незважаючи на значний потенціал розвитку у країні вугільної промисловості і великі запаси високоякісного енергетичного вугілля. Тому для нашої держави зараз більш важливим є розвиток видобутку українського вугілля і мінімізація його імпорту з країн Європи. Крім того, основною метою політики держави у сфері вугільного комплексу є зниження собівартості видобутку вугілля і модернізація шахт.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Річний звіт Донецької паливно-енергетичної компанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dtek.com/library/file/dtek-ar2013-ru-ua.pdf 2. Статистичні данні Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mpe.kmu.gov.ua/ 3. Експрес-випуски Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/ 4. Офіційний сайт Ринку вугілля в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uglya.net/

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

УДК 631.95

Міліченко А. В.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано динаміку обсягів та ефективність виробництва продукції сільського господарства України. Порівняно фактичний обсяг виробництва продукції з прогнозованим у Державній цільовій програмі розвитку українського села до 2015 року. Проаналізовано тенденції розвитку сільського господарства України, провідних країн світу та світового господарства в цілому.*

Ключові слова: *обсяг виробництва, ефективність, сільське господарство, урожайність, світове виробництво.*

Аннотация. *Проанализирована динамика объемов и эффективности производства продукции сельского хозяйства Украины. Сравнен фактический объем производства продукции с прогнозируемым в Государствен-*

© Міліченко А. В., 2015

ной целевой программе развития украинского села до 2015 года. Проанализированы тенденции развития сельского хозяйства Украины, ведущих стран мира и мирового хозяйства в целом.

Ключевые слова: *объем производства, эффективность, сельское хозяйство, урожайность, мировое производство.*

Annotation. *The article analyzes the dynamics of the scope and efficiency agricultural production in Ukraine. Compared to actual production with a projected production in the State target program of development of Ukrainian villages by 2015 year. Analysis of trends in the development of Ukraine's agriculture, the leading countries of the world and the world in general.*

Keywords: *production capacity, efficiency, agriculture, productivity, global production.*

Вступ. Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки. Воно забезпечує 8,2 % валової доданої вартості, в ній зайнято понад 3 млн населення, використовується основних засобів вартістю понад 100 млрд грн, функціонують майже 56,5 тисяч господарюючих суб'єктів, що використовують 21,6 млн га сільськогосподарських угідь (2010 р.). На сьогодні поточний рівень продуктивності аграрного комплексу знаходиться далеко від потенційно можливого рівня. Особливої актуальності в цих умовах є вдосконалення правового регулювання правового інституту перестрахування через кодифікацію характерних у цій сфері правових джерел: звичаїв, судових прецендентів, усталеної практики, розширення переліку можливих страхових ризиків, щодо яких укладаються договори перестрахування.

Аналіз існуючих публікацій та визначення мети дослідження. Теоретичні та прикладні аспекти підвищення ефективності сільського господарства в Україні детально розглянуті в працях вітчизняних вчених економістів: В. Г. Андрійчука, П. І. Гайдуцького, В. В. Зіновчука, І. І. Лукінова, М. Й. Маліка, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, О. М. Шпичака, В. В. Юрчишина та ін.

Мета статті та завдання. Метою статті є висвітлення динаміки обсягів та ефективності виробництва продукції сільського господарства України та порівняння як з розвинутими державами світу (Великобританія, Німеччина, Франція, США), так і з тими, що розвиваються (Аргентина, Білорусь, Росія тощо). Головним завданням є окреслення динаміки розвитку українського та світового сільського господарства.

Основна частина. Вироблена в сільському господарстві 1 гривня продукції дає змогу одержувати понад 12 гривень продукції в інших галузях. Сільські території є місцем оздоровлення жителів країни, а сільське населення – оберегом національних звичаїв і традицій. Сільськогосподарські підприємства виробляють 44,9 % валової продукції сільського господарства, у т.ч. 45,1 % продукції рослинництва і 44,7 % продукції тваринництва. Господарства населення виробляють більшу частину валової продукції сільського господарства – 55,1 %, у т.ч. продукції рослинництва – 54,9 %, тваринництва – 55,3 %. У структурі виробництва продукція рослинництва складає 58,4 %, тваринництва – 41,6 %. Найбільшу частку виробництва забезпечують картопля, овочі та баштанні продовольчі культури – 23,8 %, вирощування худоби та птиці – 23,1 %, зернові та зернобобові культури – 16,3 %, технічні культури – 11,7 %.

Середньорічне виробництво валової продукції у 2008–2010 рр. проти 1999 р. зросло на 44 %, у тому числі рослинництва – на 74,4 % і тваринництва – на 13,8%. У 2011 р. обсяг сільськогосподарського виробництва порівняно з 2010 р. становив 117,5 %, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – 123,8 %, у господарствах населення – 112,3 %. Обсяг продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у фактичних цінах становив 265,1 млрд грн.

У 2011 р. виробництво продукції рослинництва вперше перевищило рівень 1990 р. – на 11,1 %, однак продукції тваринництва було вироблено на 46 % менше. У 2008 р. і 2011 р. отримано найвищий за всю історію України урожай зернових – відповідно 53,3 і 56,7 млн тонн проти 51 млн тонн у 1990 р. Починаючи з 2001 р. виробництво сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах є прибутковим, рівень рентабельності у 2010 р. становив 21,1 %, що є найвищим показником за останні 10 років. Рівень рентабельності практично завжди прибуткового рослинництва (крім 2008 р.) становив 26,7 %, а тваринництва – 7,8 %. При цьому тваринництво стало прибутковим лише з 2008 р., тоді як у 1995–2007 р. воно було стабільно збитковим (крім 2005 р.). Урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність тварин значно нижчі, ніж у розвинених країнах світу. Але ключовим є ефективність використання земель. Тому до основних показників варто віднести обсяг виробленої продукції сільського господарства на 1 га орних земель. Так, за результатами 2010 року більшість країн демонструє високу ефективність інтенсифікації виробництва зернової продукції з розрахунку на одиницю орних земель. Тоді як в Україні вироблено 39,3 млн т. зерна на 32,5 млн га ріллі, або 1,21 т. на 1 га одночасно, коли у середньому в світі отримують у 1,5 рази більше. Лідерами є Великобританія, Німеччина, Франція (від 3,6 до 3,8 т. на 1 га ріллі), в США виробляють майже 2,5 т / га (рис. 1). Не виключенням є ситуація з виробництвом м'яса та молока на одиницю орних земель. Крім кількості виробленої продукції на одиницю земельної площі, Україна суттєво знижує відсоток світового виробництва, а саме: зерна з 2,5 % –до 1,6 %, м'яса – у 3,4 рази до 0,7 %, молока – у 2,9 рази, до майже 1,6 %. Продовжується скорочення поголів'я худоби та птиці. У 2011 р. проти 2010 р. зменшилось загальне

виробництво молока на 1,4 %. Близько 30 % сільськогосподарських підприємств є збитковими, а рентабельність виробництва більшості видів сільськогосподарської продукції недостатня для забезпечення розширеного відтворення. Низька дохідність виробництва стримує його модернізацію, впровадження нових технологій, оновлення матеріально-технічної бази.

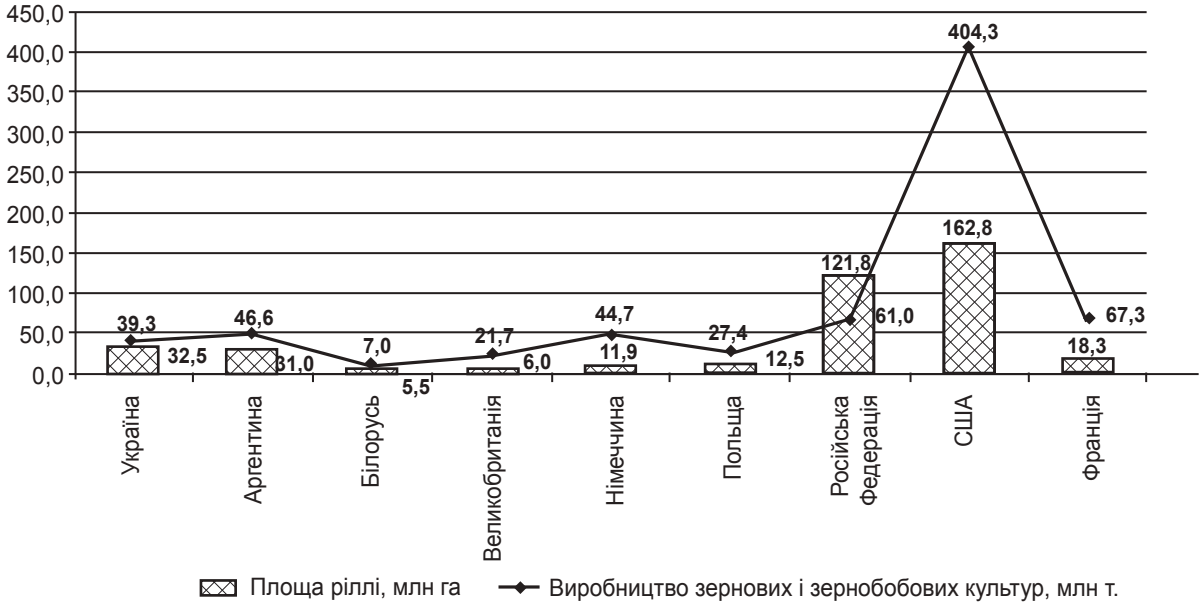

Рис. 1. **Площа ріллі та виробництва зернових та зернобобових культур**

За даними обстеження, проведеного Державним комітетом статистики, у 14 тис. населених пунктів (49 % від їх загальної кількості) відсутні будь-які виробничо-управлінські підрозділи. Праця у сільському господарстві залишається мало престижною, продовжує погіршуватися демографічна ситуація на селі: зменшується загальна чисельність і питома вага сільського населення, зростає кількість людей пенсійного віку. Внаслідок цього відбувається подальший міграційний відплив сільської молоді у міста і далеке зарубіжжя. В українському суспільстві ще не утвердилося розуміння особливої ролі сільського господарства, необхідності забезпечення пріоритетності його розвитку. Насамперед, як соціально значущої галузі. Розвиток сільського господарства стримується значним диспаритетом цін на його продукцію та цінами на продукцію, що споживається у галузі. Порівняно з 1990 роком склався восьмикратний диспаритет цін не на користь сільського господарства. Зберігається монополізм на ринку сільськогосподарської сировини. Переробні підприємства часто застосовують ціни, недостатні для забезпечення рентабельного сільськогосподарського виробництва. Недостатньою залишається державна підтримка сільського господарства. У 2010 році сільськогосподарські підприємства одержали 4,38 млрд грн державної підтримки, у тому числі 3,13 за рахунок відшкодуванню податку на додану вартість і 1,25 за рахунок бюджетної дотації. Із розрахунку на 1 гектар сільськогосподарських угідь ця підтримка становила 211 грн, тоді як у Польщі вона сягала 155 $ USD.

У той же час ресурсний потенціал сільського господарства, в основі якого знаходяться високопродуктивні землі сільськогосподарського призначення та сприятливі агрокліматичні умови, має значні можливості для подальшого свого розвитку. Існують додаткові можливості щодо збільшення обсягів виробництв сільськогосподарської продукції, внеску галузі в підвищення рівня продовольчої та енергетичної безпеки, зростання експортного потенціалу держави.

З метою більш повного використання потенціалу сільського господарства необхідно створити сприятливі умови, насамперед, для:

- функціонування на рівноправній економічній основі різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі;
- гармонізації інтересів власників, найманих працівників та сільських громад;
- формування конкурентоспроможних на внутрішньому та зовнішніх ринках виробничих структур;
- забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств на рівні 15-відсоткової норми, необхідної для забезпечення розширеного відтворення виробництва.

Висновки. Подальший розвиток галузі, що є однією з найбільш важливих в економіці України, потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва та продовольчу безпеку держави.

Рис. 2. **Динаміка обсягу сільськогосподарського виробництва**

Виходячи з порівняння інтенсифікації використання земельних та трудових (людських) ресурсів, обсягів та ефективності виробництва продукції сільського господарства в Україні з сусідніми країнами, лідерами виробництва та світом в цілому, з'ясувалось головне – Україна виробляє значно менше продукції тим самим суттєво втрачаючи частку світового виробництва. Отже, головною задачею економіки сьогодення є зупинення спаду та інтенсивне нарощування обсягів виробництва, гарантування продовольчої безпеки держави, досягнення національних норм споживання продуктів харчування на душу населення та завойовування зовнішніх ринків. Оскільки Україна має два основні ресурси виробництва конкурентоздатної, експортоорієнтовної продукції сільського господарства: родючі ґрунти (землю) та людей, які можуть ефективно працювати і за рахунок земельного ресурсу та нових технологій можуть створити український продукт. Ключовим моментом є необхідність формування в Україні вже у найближчій перспективі інноваційної моделі розвитку сільського господарства, спроможної забезпечити його стійке прискорене зростання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Погасій С. С.

Література: 1. Аграрний комплекс – локомотив вітчизняної економіки [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://minagro.gov.ua/apk?nid=3388 2. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 1158. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://skaz.com.ua/economika/9374/index.html 3. Пікус А. Ю. Сільське господарство України: тенденції та перспективи розвитку / А. Ю. Пікус // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2011. – № 126. – С. 51–55. 4. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЯК ЗАСОБУ УПРАВЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 336.77

Михайленко О. К.

Студент 6 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Наведено стислу характеристику збалансованої системи показників, а також розглянуто структуру збалансованої системи показників. Проведено дослідження проблем упровадження збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах.*

Ключові слова: *збалансована система показників, структура збалансованої системи показників, проблеми впровадження збалансованої системи показників.*

Аннотация. *Представлена краткая характеристика сбалансированной системы показателей, а также рассмотрена ее структура. Проведено исследование проблем внедрения и применения сбалансированной системы показателей на отечественных предприятиях.*

Ключевые слова: *сбалансированная система показателей, структура сбалансированной системы показателей, проблемы внедрения сбалансированной системы показателей.*

Annotation. *The article presents the brief description of the Balanced Scorecard as well as its structure is considered. The author has investigated the problems of implementation and application of the Balanced Scorecard in domestic companies.*

Keywords: *Balanced Scorecard, the structure of the Balanced Scorecard, the problems of implementation of a Balanced Scorecard.*

Актуальність. Застосування методики збалансованої системи показників на українських підприємствах є новим явищем на вітчизняному ринку, проте все більше підприємств починають цю методику застосовувати. Все частіше підприємства, орієнтовані на ефективне управління, вдаються до цієї методики як до інструменту реалізації стратегії та досягнення намічених цілей. Тому питання та проблеми застосування збалансованої системи показників у вітчизняній практиці є вельми актуальними та мають велике практичне та теоретичне значення.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні аспекти збалансованої системи показників та практичне впровадження цієї методики на підприємствах розглянуто в працях багатьох учених, як вітчизняних, так і іноземних: Р. Каплан [3], Д. Нортон [4], Тарасюк Г. М., Герасімов Є. Ю., Гершун А. М. [2], Ваганян О. Г.

Мета дослідження полягає у висвітленні теоретичних аспектів концепції збалансованої системи показників, а також відображенні наявних проблем упровадження цієї методики на вітчизняних підприємствах.

Результати дослідження. Збалансована система показників являє собою систему стратегічного управління та оцінки, що поєднує стратегічні цілі та показники, що дозволяє підприємцям оцінити ефективність діяльності підприємства. Концепція була запропонована Девідом Нортоном та Робертом Капланом на початку 1990-х років.

Базова ідея збалансованої системи показників зводиться до того, щоб у структурованій формі, у вигляді системи показників надати керівникам інформацію, яка необхідна для контролю та реалізації обраної стратегії. Нова система направлена на те, щоб ув'язати показники в грошовому виразі з операційними індикаторами таких аспектів діяльності підприємства, як задоволеність клієнта, внутрішньофірмові господарські процеси, інноваційна активність, заходи з покращення фінансових результатів (рис. 1). Отже, збалансована система показників дає відповідь на такі питання підприємства:

- як оцінюють підприємство клієнти;
- які процеси можуть забезпечити йому виключне положення;
- яким чином можна досягти подальшого покращення положення;
- як оцінюють підприємство акціонери.

Відповіді на ці питання залежать від поставленої мети, які «виводяться» із стратегії підприємства, а далі «переводяться» в показники системи управління. Під час дискусій обговорюються не тільки цільові установки, але й показники, завдання на плановий період та необхідні для їх виконання заходи, що вимірюють цілі [5].

© Михайленко О. К., 2015

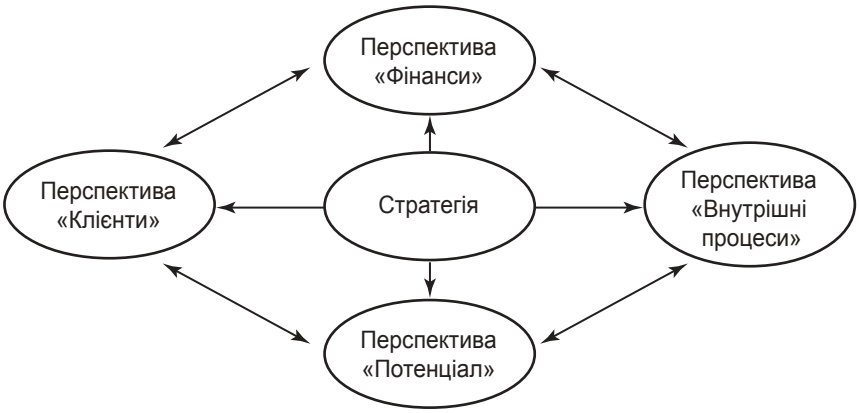

Рис. 1. **Структура збалансованої системи показників**

Фінансові показники використовуються в збалансованій системі показників. Оскільки вони оцінюють економічні планові наслідки діяльності підприємства, вони є індикаторами відповідності стратегії організації та її реалізації, втілення загальному плану вдосконалення діяльності в цілому. Стратегічні цілі фінансових індикаторів, в першу чергу, оцінюють та розраховують прибутковість від діяльності підприємства.

Клієнтська перспектива передбачає, що співпраця із клієнтами в умовах розвитку підприємства у будь-якій клієнтоорієнтованій галузі формує необхідність визначення стратегії розвитку клієнтської складової в загальній структурі збалансованої системи показників. Основним критерієм є те, що якби клієнти були б не задоволені наданими послугами підприємства, то вони користувалися б послугами іншого підприємства цієї галузі. Низьким рівнем ефективності в роботі із клієнтами є індикатор майбутнього занепаду підприємства, навіть якщо поточна фінансова ситуація є благодійною. З метою розробки показників задоволеності клієнтів необхідно проаналізувати типи клієнтів та процесів, для яких забезпечується той чи інший товар або послуга. Для збалансованої системи показників клієнтська складова розглядається як споживча база, сегмент та конкурентні особливості ринку, в яких функціонує підприємство. В рамках збалансованої системи показників клієнтський фактор займає стійку та значущу позицію. Можуть уводитись такі індикатори, як задоволення вимог клієнтів, збереження споживчої бази, залучення нових клієнтів, дохідність, а також обсяг та частка цільового сегмента ринку. Клієнтська складова дозволяє визначити управлінську стратегію, що орієнтована на споживача та цільовий сегмент із метою позитивних та ефективних фінансових результатів [6].

Показники внутрішніх бізнес-процесів підприємства дозволяють оцінити діяльність підприємства в майбутньому з точки зору ефективності функціонування окремих бізнес-одиниць в організаційній структурі підприємства. Внутрішні процеси не завжди є важливими в оцінці діяльності та перспективах управління. Індикатори дозволяють підприємству розробити такі бізнес-пропозиції, які допоможуть створити та зберегти клієнтську базу в цільовому сегменті ринку, а також задовольнити сподівання, стратегічні цілі та потреби акціонерів у досягненні високих фінансових результатів із підвищення вартості підприємства.

Навчання співробітників та корпоративна культура є стимулами розвитку підприємства. В сучасних умовах технологічної ери розвитку економіки робітникам розумової праці необхідно постійно вдосконалюватись. Певні показники навчання та розвитку персоналу в майбутньому мають указати керівництву, в яких напрямках необхідно зосередити кошти на підготовку співробітників, щоб вони принесли максимальну корисність. Зазначається, що навчання та розвиток складають фундамент ефективності та фінансового розвитку будь-якого прогресивного підприємства. Ця складова формує інфраструктуру для забезпечення довгострокового зростання та вдосконалення діяльності підприємства [1].

Дослідження національної економічної моделі та наявної економічної ситуації в Україні встановили, що під час упровадження та використання збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах необхідно враховувати специфічні риси вітчизняної підприємницької діяльності, що надано в табл. 1.

Таблиця 1

Проблеми впровадження збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах
(узагальнено за [2; 3; 4])

Специфічна риса вітчизняної підприємницької діяльності	Стисла характеристика проблеми
1	2
Переважання ресурсного підходу до формування стратегії	Згідно з твердженнями Каплана: «… підхід до стратегії з точки зору ресурсів – це спроба скористатися деякими ключовими можливостями для досягнення стійкості конкурентної переваги»

Закінчення табл. 1

1	2
Наявність непрозорого середовища для здійснення бізнес-операцій	Ця проблема обумовлена якістю вітчизняного законодавства та практикою його застосування. Через це в Україні більш низька, аніж в західних країнах, прогнозованість бізнесу, що є причиною суттєвого зниження ефективності реалізації стратегії. В такій ситуації складніше виявити та застосувати індикатори, що оцінюють реалізацію стратегії, яка сама є нестабільною та постійно корегується
Невисокий рівень ліквідності нематеріальних активів	В Україні практично відсутній ринок таких нематеріальних активів, як торгова марка, ділова репутація, торгове ім'я, пільгові контракти та ін. Проте саме ці активи суттєво впливають на підвищення вартості підприємства. Тому застосування ЗСП, що орієнтовано на ринкові цілі, може декілька обмежуватись у вітчизняних умовах
Недостатній рівень професійної підготовки менеджерів середнього прошарку	Внаслідок цього коректне встановлення цілей керівництвом підприємства не призводить, як показує практика, до їх подальшої коректної декомпозиції та застосування критеріїв ефективності. Керівництво або робить все самостійно, або продовжує працювати як завжди, не вимагаючи від менеджерів їх повного професіоналізму
Застосування вже наявних західних методик на вітчизняних підприємствах	Використання класичної схеми ЗСП, що враховує 4 складових (фінансова, клієнти, потенціал та внутрішні процеси), недостатньо для українських підприємств через загальне відставання системи управління від зростання бізнесу та складності формалізації їх внутрішніх та зовнішніх комунікацій. Потрібно із розумом інтегрувати та використовувати ці методи на вітчизняних підприємствах

Однак вітчизняні підприємства все активніше звертаються до проблем упровадження та застосування збалансованої системи показників у практиці своєї діяльності, незважаючи на сьогоденні труднощі українських підприємств. В Україні існує особливий потенціал для розвитку збалансованої системи показників, оскільки вона не отримала певного розвитку раніше та завдяки своїй мотиваційній складовій може бути ефективно застосована в Україні, особливо в періоди кризового стану національної економіки, коли для ефективного управління підприємством може допомогти саме концепція збалансованої системи показників [1].

Висновки. Збалансована система показників охоплює найважливіші аспекти діяльності підприємства та дозволяє зв'язати стратегію підприємства із оперативною діяльністю. Концепція збалансованої системи показників розглядає чотири перспективи діяльності підприємства, а саме: фінансову, клієнтську, внутрішніх процесів та потенціал підприємства.

Проте впровадження та застосування збалансованої системи показників на вітчизняних підприємствах супроводжується низкою проблем, із якими можуть зіткнутися керівники підприємств. Серед них: переважання ресурсного підходу до формування стратегії, наявність непрозорого середовища для здійснення бізнес-операцій, невисокий рівень ліквідності нематеріальних активів, недостатній рівень професійної підготовки менеджерів середнього прошарку, застосування вже наявних західних методик на вітчизняних підприємствах.

Однак українські підприємства мають достатній потенціал для створення методики збалансованої системи показників, яка відповідала би сучасним реаліям української економіки.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Попов О. Є.

Література: 1. Браун Марк Г. Сбалансированная система показателей: на маршруте внедрения / Марк Г. Браун. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 226 с. 2. Гершун А. Технологии сбалансированного управления / А. Гершун, М. Горский. – М. : Олимп-Бизнес, 2010. – 415 с. 3. Каплан Р. С. Организация, ориентированная на стратегию / Р. Каплан, Д. Нортон. – М. : Олимп-Бизнес, 2003. – 416 с. 4. Каплан Р.С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Р. Каплан, Д. Нортон. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Олимп-Бизнес, 2006. – 320 с. 5. Нивен П. Р. Сбалансированная система показателей: шаг за шагом: максимальное повышение эффективности и закрепление полученных результатов / П. Р. Нивен. – М. : Баланс-Клуб, 2009. – 328 с. 6. Рамперсад Х. К. Универсальная система показателей деятельности: Как достигать результатов, сохраняя целостность / Х. К. Рамперсад. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2011. – 352 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 347.192.3

Михайлова В. Ю.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Окреслено проблему недосконалості нормативно-правової бази таких економічних процесів, як злиття та поглинання. Визначено суть та ціль цих процесів. Виявлено недостатню кількість документів, що регулюють ці процеси, внаслідок чого створюються перепони щодо вільної діяльності деяких господарських суб'єктів.*

Ключові слова: *рейдерське захоплення, злиття та поглинання, корпорації, правове регулювання, нормативна база, корпоративний контроль.*

Аннотация. *Рассмотрена проблема несовершенства нормативно-правовой базы таких экономических процессов, как слияние и поглощение. Определена суть и цель этих процессов. Выявлено недостаточное количество документов, регулирующих эти процессы, вследствие чего создаются препятствия для свободной деятельности некоторых субъектов хозяйствования.*

Ключевые слова: *рейдерский захват, слияния и поглощения, корпорации, правовое регулирование, нормативная база, корпоративный контроль.*

Annotation. *The paper outlines such a problem, as the imperfection of the legal framework that economic processes such as mergers and acquisitions. Defined the essence and purpose of these processes. Found insufficient documents that regulate these processes, and as a result, create barriers to the free activity of some economic agents.*

Keywords: *raider seizure, mergers and acquisitions, corporate, legal regulation, the regulatory framework, corporate control.*

В умовах низької інвестиційної привабливості, нестачі ресурсів та жорсткої конкуренції в Україні, участь суб'єктів господарювання в інтеграційних процесах на ринку злиття та поглинання (Mergers and Acquisitions, далі – M&A) неминуча. Так, M&A є фактично єдиною можливістю вижити в умовах конкуренції, досягти високих темпів росту та вийти на якісно новий рівень. Для українських компанії це добра можливість за короткий термін збільшити капіталізацію. Але в Україні ці процеси тільки набирають обертів, а тому майже немає нормативних документів, котрі б регулювали процеси злиття та поглинання. Відсутність закріплених на законодавчому рівні норм та правил поведінки компаній ускладнюють ці процеси. Тому багато таких операцій мають назву M&A, але насправді є рейдерськими захопленнями.

Вплив численних зовнішніх та внутрішніх факторів на стан українських підприємств призводить до виникнення нових проблем, що, в свою чергу, веде до потреби вдосконалення вже наявної системи. В господарському кодексі України не має жодного розділу або статті, котра б регулювала механізм здійснення процесу злиття та поглинання. Відсутність нормативно-правової бази та регулювання цих процесів із боку держави призводить до того, що можливе злиття та поглинання перетворюється у рейдерське захоплення, з подальшим акцептуванням капіталу та зміною форми володіння підприємства. Негативні наслідки такого захоплення не тільки для співвласників, але й для всіх робітників (через те, що, в основному, після захоплення змінюється весь штат працівників).

Сучасна економічна література містить значний обсяг теоретичних і емпіричних робіт, присвячених аналізу окремих аспектів функціонування ринку M&A. Різні аспекти розвитку ринку злиттів і поглинань аналізувалися в роботах як вітчизняних, так і закордонних науковців: Авдашевої С. Б., Бішопа Д., Галпин Т., Гохана П., Десаї А., Ігнатішина Ю. В., Іонцева М. Г., Кемпбелла Є., Кеплан С., Льон К., Майерса С., Могілевського С. Д., Молотнікова А. Е., Мусатової М. М., Радигіна А. Д., Ентової Р. М. та ін. [1].

Злиття та поглинання – це не просте об'єднання декількох майнових комплексів (підприємств) і трудових колективів, але специфічне явище сучасної економіки, пов'язане з корпоративною організацією капіталу. Ключове поняття в цьому випадку – «корпоративний контроль», тобто розподіл контролю в системі корпоративного керування, що характеризує ступінь впливу різних груп власників на діяльність корпорації та результати цієї діяльності.

На жаль, на законодавчому рівні в Господарському кодексі України немає розділу та статей, які б регламентували ці процеси. Але у ст. 56 п. 1 ГКУ є пояснення того, що злиття – це процес утворення нового суб'єкта господарювання [2].

© Михайлова В. Ю., 2015

Аналіз сучасних теоретичних підходів та дослідження наявних моделей регулювання у відповідній сфері свідчать про те, що відповідна система законодавчих актів досить швидко втрачає актуальність і потребує постійної та істотної доробки чинних норм. Тим часом для України вкрай актуальною є часткова законодавча «неврегульованість» процесів господарської інтеграції, яка проявляється в можливості використання недоліків чинного законодавства і системи державного контролю для одержання прав власності на економічні активи несумлінними власниками [3].

Увага учасників ринку злиттів та поглинань сьогодні прикута до енергетичного сектора, де знову активізувалися приватизаційні процеси. Головною особливістю угод у цьому секторі є те, що в активах його компаній домінує державна частка. Так, у 2013 р. було укладено цілу низку угод, в основному з газорозподільчими (13 угод на суму $40 млн) та обласними енергопостачальними (7 угод на суму $193,5 млн) компаніями [4]. У наступному 2014 р. ринок M&A пережив спад. Однак найбільша кількість угод спостерігалася в секторі промислових товарів, сфері фінансових послуг, нафтогазовій сфері і секторі споживчих товарі. Не можна сказати, що для української ділової спільноти, а також з точки зору правового регулювання процес придбання контролю над компанією і сам процес реорганізації є новим. На рис. 1 наведено частку процесів злиття та поглинання за 2013 рік.

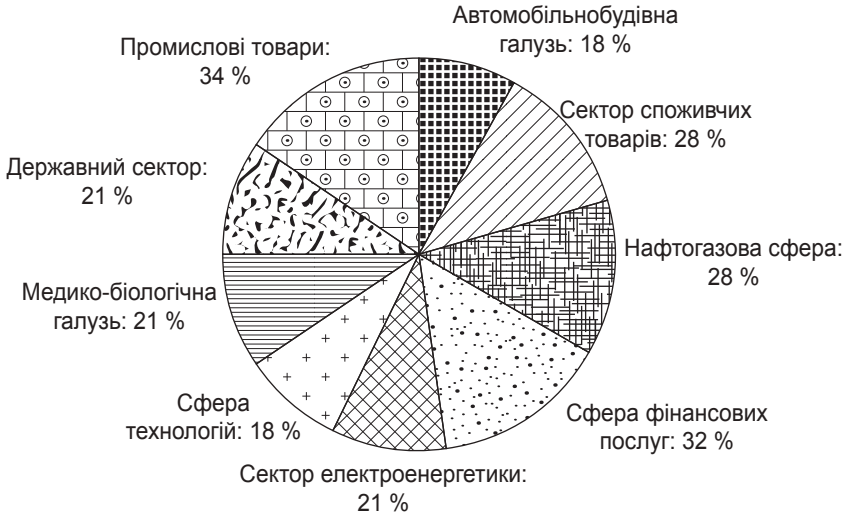

Рис. 1. **Кількість угод на ринку M&A по галузях на 2013 р.**

Весь період існування української держави ознаменований цілим рядом подій, які за своєю правовою суттю відносяться саме до процесів злиття та поглинання: дружніх, недружніх, конгломератних, горизонтальних, вертикальних. Найбільш яскравими прикладами злиття та поглинання служать історії формування відомих фінансово-промислових груп: СКМ («Систем Кепітал Менеджмент»), Приват Банк (Consolidated Minerals Limited (CSM), Ренесанс Кредит та ПУМБ, інші [5].

Світова практика свідчить про те, що процеси злиття та поглинання дуже часто своєю метою мають створення умов для економічної концентрації. У зв'язку з цим всі економічні системи, зацікавлені в розвитку конкуренції та недопущенні монополізації ринків, тому вони жорстко контролюють ринок злиття та поглинання. В Україні функції контролю за економічною концентрацією покладені на Антимонопольний комітет України [6]. Діючи в рамках своїх повноважень, АМКУ надає попередню згоду на концентрацію суб'єктів господарської діяльності. Так, попередня згода АМКУ необхідна:

1) у випадках, якщо сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів учасників концентрації (з урахуванням відносин контролю) за останній фінансовий рік перевищує суму, еквівалентну 12 мільйонам ЄВРО, і при цьому:

а) вартість (сукупна вартість) активів або обсяг (сукупний обсяг) реалізації товарів, у тому числі за кордоном, більш ніж у двох учасників концентрації перевищує суму, еквівалентну 1 мільйону ЄВРО в кожного;

б) вартість (сукупна вартість) активів або обсяг (сукупний обсяг) реалізації товарів в Україні хоча б одного учасника концентрації перевищує суму, еквівалентну 1 мільйону ЄВРО;

2) у випадках, якщо частка на певному ринку товару будь-якого учасника концентрації або сукупна частка учасників концентрації, з урахуванням відносин контролю перевищує 35 %, і концентрація відбувається на цьому ж або суміжному з ним ринку товарів, незалежно від сукупної вартості активів або сукупного обсягу реалізації товарів учасників концентрації [7].

Крім загальних вимог, законодавством закріплений цілий ряд галузевих особливостей та обмежень. У зв'язку з цим успіх злиття та поглинання прямо залежить від ефективності розробленої юридичної конструкції – меха-

нізму злиття та поглинання, що найбільш відповідає інтересам зацікавлених осіб. Слід зазначити, що «незрілість» правового регулювання процесів злиття та поглинання, низька правова та корпоративна культура, відсутність правових механізмів забезпечення прав нових власників від зловживань як з боку колишніх власників підприємств, так і з боку менеджменту, не дозволяють здійснити процеси злиття та поглинання за стандартами, які прийняті в країнах із традиційною ринковою економікою.

Злиття та поглинання, проведені з дотриманням вимог законодавства, а також прав та законних інтересів всіх учасників процесу, є цивілізованими інструментами розвитку бізнесу в усьому світі. Щоб Україна не випадала зі світових економічних процесів, необхідно в самі стислі строки привести законодавчу базу України у відповідність зі світовими аналогами. Подібні дії з боку уряду можуть стати передумовами для поліпшення інвестиційного клімату в країні. Свобода підприємництва, гарантії захисту прав власності, боротьба з корупцією, підвищення загальної правової культури повинні не декларуватися, а реально забезпечуватися. Слід зазначити, що перші кроки в цьому напрямку вже зроблені, 17 вересня 2008 р. Верховна Рада прийняла закон «Про Акціонерні товариства», який набрав чинності в квітні цього року. Але ж деякі статті закону не дають однозначного трактування практики їх реалізації, що може негативно вплинути на інвестиційну привабливість України [8].

На наш погляд, для ефективного функціонування ринку M&A в Україні необхідно ретельно вивчити законодавство розвинутих країн. Хоча масштабна рецепція елементів закордонних моделей регулювання злиттів і поглинань не представляється виправданою. Досвід ЄС у сфері державного регулювання злиттів і поглинань може бути застосовано до українського ринку корпоративного контролю, а законодавство США багато в чому орієнтоване на регулювання тендерних пропозицій публічних компаній із використанням інструментів фондового ринку. У вітчизняній практиці інструменти фондового ринку недостатньо активно використовуються в цій сфері, тому законодавство США не підходить для умов України.

Існує експертна думка, що на розвиток українського ринку M&A негативно впливають такі чинники [1]:

- непрозорі структури власності;
- активне використання компаніями схем оптимізації податків;
- неефективність контролюючого середовища;
- відсутність достовірної звітності та тривалий процес її підготовки;
- відсутність в учасників M&A-угод належного досвіду щодо їх здійснення тощо.

Крім цього в Україні процедура укладання угод зі злиттів та поглинань має ряд особливостей. Головними з них є недостатність та неповнота інформації внаслідок неефективного бухгалтерського обліку, обмеженість можливостей IT-систем, які не задовольняють вимоги інвесторів, можливість рейдерських захоплень компаній. Тому більшість M&A операцій здійснюється за межами української юрисдикції.

Висновки. Специфіка діяльності держави на ринку корпоративного контролю обумовлена реалізацією трьох ключових функцій: приватизаційні продажі, придбання (адміністративними або ринковими методами) активів, регулювання (законодавство, відомчий контроль, правозастосування). Необхідно зазначити, що система державного регулювання злиттів і поглинань підлягає постійному моніторингу на предмет її відповідності сучасним потребам економічної дійсності та своєчасному реформуванню. Діюча система державного регулювання України, на нашу думку, потребує доробки за такими основними напрямками:

1. Підтримка високого рівня конкуренції на товарних і фінансових ринках шляхом встановлення обмежень на певні умови угод злиттів і поглинань: кваліфікація угод, що приводять до монопольного положення компанії, визначення порядку і строків схвалення угод із боку вповноважених державних органів, встановлення порядку інформування зацікавлених осіб про проведення угоди господарюючими суб'єктами, регламентація процедури оскарження рішень антимонопольного органа зацікавленими особами та ін.

2. Підвищення рівня прозорості угод злиттів і поглинань, встановлення процедур своєчасного і повного інформування акціонерів і інвесторів підприємства про наміри та дії нового власника під час проведення M&A угоди.

3. Дотримання балансу інтересів найбільшого власника і міноритарних акціонерів. Зокрема, необхідне вдосконалювання методики слушної оцінки ринкової вартості пакета акцій під час реалізації права мажоритарного власника примусового викупу міноритарних пакетів акцій.

4. Протидія недружнім поглинанням. Зокрема, одним із запропонованих ефективних методів може стати встановлення солідарної відповідальності реєстратора і емітента за збиток, заподіяний власникові цінних паперів неправомірними діями реєстратора.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Економіко-правові проблеми державотворення в Україні (науково-експертні доповіді) / О. Л. Копиленко, Т. Т. Ковальчук, В. К. Черняк та ін. – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2009. – 236 с. Господарський кодекс України : Закон України від16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144. 3. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. 4. M&A Advisers – слияния поглощения, защита собственности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.advisers.ru/news_day/ 5. Слияния и поглощения в банковском секторе Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mergers.com.ua/news/banking/pumb-merger 6. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14 7. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України / М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфімеко та ін. – К. : НДФІ, 2004. – 712 с. 8. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 №1560-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

УДК 35.075.1

Мовчан А. С.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність інформаційного забезпечення органів місцевого самоврядування та сучасний стан інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. Обґрунтовано необхідність регулювання інформаційної сфери на законодавчому рівні.*

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інформаційне забезпечення діяльності органів влади, органи місцевого самоврядування, електронне врядування.*

Аннотация. *Исследованы сущность информационного обеспечения органов местного самоуправления и современное состояние информационного обеспечения деятельности органов местного самоуправления в Украине. Обоснована необходимость регулирования информационной сферы на законодательном уровне.*

Ключевые слова: *информационное общество, информационное обеспечение деятельности органов власти, органы местного самоуправления, электронное управление.*

Annotation. *The essence of information support of local governments and the current state of information support of the local authorities in Ukraine. The necessity of regulation of information sphere at the legislative level.*

Keywords: *information society, information support of the authorities, local self-government, e-governance.*

На сьогодні всі розвинені країни світу стоять на позиціях розвитку інформаційного суспільства. Прагнення України до розбудови демократичної, правової, соціальної держави не залишає нашу країну осторонь цього важливого процесу. Сьогодні створення, поширення й обмін інформацією в рази перевищує швидкість аналогічних процесів у минулі роки. Це дозволяє більш якісно координувати роботу між установами та організаціями, пришвидшити обмін необхідною інформацією, позбутися зайвих бюрократичних процедур. Інформатизація усіх сфер суспільного життя і, насамперед, діяльності органів публічної влади є сучасним рішенням, оскільки лише прагнення до реформ та слідування вимогам часу дозволяє підвищити ефективність діяльності цих органів, покращити рівень надання ними управлінських послуг. Усе це обґрунтовує актуальність цього наукового дослідження.

Одним із пріоритетів побудови інформаційного суспільства є інформатизація органів місцевої влади, яка повинна сприяти прозорості та відкритості влади, підвищенню ефективності праці чиновників, якісному наданню населенню країни різноманітних інформаційних послуг органами влади, демократизації виборчого процесу, інтеграції зі світовим інформаційним простором тощо. Інформації належить важлива роль в управлінських

© Мовчан А. С., 2015

технологіях і процесах. Оперативний аналіз інформації органами влади центрального, регіонального і місцевого рівнів сприяє своєчасному прийняттю управлінських рішень. Інформаційне забезпечення органів публічної влади є одним із найважливіших завдань на сучасному етапі. За допомогою механізмів інформаційного забезпечення формуються умови для розвитку та вдосконалення інформаційного суспільства, стимулюються і розширюються інформаційні технології, забезпечується вільний доступ населення до інформації. Зазначене передбачає необхідність прийняття і реалізації певної стратегії розвитку, програми у сфері інформаційного забезпечення [1].

Закономірно, що будь-який вид управлінської діяльності ґрунтується на відповідному інформаційному забезпеченні, в тому числі нормативною, економічною, оглядово-аналітичною та іншою інформацією. Інформаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування – організація цілеспрямованих масивів інформації і інформаційних потоків, яка включає збір, зберігання, опрацювання і передачу інформації (в тому числі й з використанням комп'ютерних інформаційних систем) з метою аналізу одержаних результатів для підготовки, обґрунтування і прийняття управлінських рішень органами управління. Інформація, що використовується в органах місцевого самоврядування, найчастіше має форму документів, які розрізняються за найменуванням (заяви, листи, довідки тощо), призначенням (організаційно-розпорядчі, довідково-інформаційні, обліково-фінансові документи тощо), формою (стандартні (типові) та індивідуальні (нестандартні)), термінами виконання (безстрокові, термінові, дуже термінові), технікою відтворення (рукописні й відтворені механічним засобом) та іншими ознаками. Інформація відіграє важливу роль в управлінських процесах як специфічний товар і важливий ресурс. Інформатизація органів місцевого самоврядування та інших установ (комп'ютеризація, впровадження електронного документообігу, електронної комунікації) стає одним із першочергових завдань держави, що сприятиме підвищенню якості управлінської діяльності [1].

Інформаційне забезпечення є базою, на якій ґрунтується управлінська діяльність місцевого самоврядування. Інформацію тут варто розглядати як деяку сукупність різноманітних повідомлень, відомостей, даних про відповідні предмети, явища, процеси, відносини тощо. Ці відомості, будучи зібраними, систематизованими і перетвореними в придатну для використання форму, грають в управлінні істотну роль.

Інформація, що циркулює в органах місцевого самоврядування, різнорідна і різноманітна. Тому вона може відноситися до економічної, соціальної, суспільно-політичної, екологічної сфер тощо.

Успішна інформаційна діяльність органів місцевого самоврядування є нині необхідною умовою успішного розвитку територіальних громад, розвитку регіонів і держави в цілому. Особливого значення проблема інформаційної діяльності органів місцевого самоврядування набуває за перехідного періоду та становлення громадянського суспільства. За цих умов інформаційна діяльність важлива, насамперед, як чинник формування нового типу суспільних відносин, за якого підвищується взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю, громадськими організаціями та іншими інститутами громадянського суспільства [2].

На законодавчому рівні сформоване досить широке поле нормативних документів щодо регулювання інформаційного забезпечення. Проте значна кількість питань функціонування інформаційної сфери донині неврегульована на законодавчому рівні. На сьогодні існують значні прогалини щодо законодавчого забезпечення електронного врядування, електронного документообігу, використання в роботі сучасних інформаційних технологій [3].

Виходячи з аналізу інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та органів державної влади [4–6], слід зазначити, що стан інформаційного забезпечення їх діяльності можна вважати незадовільним. Це пов'язано з тим, що відсутній належний відсоток забезпечення цих органів сучасною комп'ютерною технікою, відсутнє впровадження в діяльності сучасних інформаційних технологій, спостерігається відсутність аналітичних систем та активного використання документообігу. Крім того, у багатьох органах недостатньо спеціалістів із інформаційно-комп'ютерного забезпечення, що значно уповільнює ефективність інформаційного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування та органів влади.

Таким чином, не зважаючи на позитивну динаміку розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні, невирішеними проблемами залишаються відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Внаслідок такого стану сьогодні відсутня можливість надання інтегрованих послуг органами місцевого самоврядування та державними органами, у тому числі адміністративних послуг електронними засобами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Матвієнко О. В. Основи інформаційного менеджменту : навч. посіб. / О. В. Матвієнко. – К. : Центр навч. літ., 2010. – 128 с. 2. Клімушин П. С. Електронне врядування в інформаційному суспільстві : монографія / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр». – 2010. – 312 с. 3. Коваль Р. А. Проблеми інформатизації влади в Україні / Р. А. Коваль // Дні науки : зб. тез доп. : в 3 т. – Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2011. – Т. 3. – С. 124–126. 4. Урядовий портал // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=244829301
5. Офіційний сайт Української асоціації районних та обласних рад [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uaror.org.ua/ 6. Офіційний сайт Української асоціації сільських та селищних рад [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vassr.org/

ОСОБЕННОСТИ МОДЕЛИ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОГО РАВНОВЕСИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

УДК 330.101.541

Мороз Т. В.
Васильева А. С.

Студенты 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены история и проблемы макроэкономического равновесия. Раскрыта суть кейнсианской модели доходов-расходов, а также адаптация данной теории к современному периоду в экономике.*

Ключевые слова: *макроэкономическое равновесие, кейнсианская модель, модель доходов-расходов, Великая Депрессия, планирование.*

Анотація. *Розглянуто історію і проблеми макроекономічної рівноваги. Розкрито суть кейнсіанської моделі доходів-витрат, а також адаптацію цієї теорії до сучасного періоду в економіці.*

Ключові слова: *макроекономічну рівновагу, кейнсіанська модель, модель доходів-витрат, Велика Депресія, планування.*

Annotation. *This article describe the history and problems of macroeconomic equilibrium. The essence of Keynesian income-expenditure and the adaptation of this theory to the modern period in the economy.*

Keywords: *macroeconomic balance, the Keynesian model, the revenue-expenditure, the Great Depression, planning.*

Равновесие является одним из ключевых понятий в экономике. Его можно определить как соответствие спроса и предложения при заданных параметрах экономической конъюнктуры. Различают частное равновесие на каком-либо одном из рынков, совместное равновесие (на рынках благ, денег и ценных бумаг) и общее равновесие – на всех рынках одновременно.

Актуальность и практическая значимость проблемы макроэкономического равновесия определяются возможностью практического применения инструментов экономической политики, предлагаемых сторонниками кейнсианского подхода. Многие рекомендации кейнсианской школы служили основой для проведения экономической политики правительств многих государств в течение нескольких десятилетий.

Основателем макроэкономической теории считается Джон Мейнард Кейнс. Также данную проблему исследовали такие ученые как: Рагнар Фришем, Роберт Лукас, Бункина М. К., Тарасевич Л. С., Мащенко М. А.

Макроэкономическое равновесие – состояние экономической системы, при котором имеет место равенство объема производства и объема покупательского спроса.

Достижение макроэкономического равновесия – это проблема номер один для государственной макроэкономической политики. Рассмотрение макроэкономического кругооборота позволяет сделать вывод о существовании двух возможных состояний экономики: равновесном и неравновесном.

Равновесие бывает краткосрочным (текущим) и долгосрочным. Выделяют также идеальное (теоретически желаемое) и реальное равновесие. Предпосылки достижения идеального равновесия – это наличие совершенной

© Мороз Т. В., Васильева А. С., 2015

конкуренции и отсутствие побочных эффектов. Оно может быть достигнуто, если все индивиды находят на рынке предметы потребления, все предприниматели – факторы производства, таким образом, весь годовой продукт реализован. На практике эти условия нарушаются. В действительности стоит задача достижения реального равновесия, которое существует в условиях несовершенной конкуренции и при наличии внешних эффектов.

Различают частичное, общее и полное экономическое равновесие. Частичное равновесие – это равновесие, установившееся в отдельных отраслях и сферах экономики. Общее равновесие – это равновесие экономической системы в целом. Полное равновесие – это оптимальная сбалансированность экономической системы, ее идеальная пропорциональность – высшая цель структурной политики общества [2].

Экономическое равновесие может быть устойчивым и неустойчивым. Равновесие называется устойчивым, если в ответ на внешний импульс, разрушающий равновесие, экономика самостоятельно возвращается в устойчивое состояние. Если после внешнего воздействия экономика не может восстановиться самостоятельно, то равновесие называют неустойчивым.

Нарушение равновесия означает, что в сферах, секторах, отраслях экономики отсутствует сбалансированность. Это приводит к потерям валового продукта, снижению доходов населения, появлению инфляции, безработицы. Чтобы достигнуть равновесного состояния экономики, не допустить нежелательных явлений, специалисты используют макроэкономические модели равновесия, выводы из которых служат для обоснования макроэкономической политики государства.

В условиях рыночной экономики проблема макроэкономического равновесия имеет принципиальное значение. Достижение макроэкономического равновесия тесно связано с достижением полной занятости, стабильности цен и экономического роста.

Различные экономические школы имеют разные взгляды на эту проблему. Кейнсианская теория экономического равновесия зародилась в 30-х гг. XX столетия. Ее основоположник – английский экономист Джон Мейнард Кейнс. Кейнсианская теория начала распространяться после Великой Депрессии – тяжелого экономического кризиса, охватившего капиталистический мир в 1929–33 гг. Кейнс изложил свою теорию в книге «Общая теория занятости, процента и денег», которая вошла в противоречие с господствовавшими тогда классическими взглядами на экономику [1].

В экономической науке данной проблеме посвящен достаточно большой объем литературы. Исследования этой темы проводились как в рамках собственно кейнсианской школы, так и другими направлениями.

Метод равновесного анализа, основанный на кругообороте доходов и расходов, является базовым при исследовании экономических моделей макроэкономического равновесия.

Потребительский спрос представляет собой потребительские расходы домохозяйств. В том числе расходы на товары длительного пользования, товары кратковременного пользования, расходы на услуги. Сбережения – часть дохода, которая не потребляется в настоящее время. Главный фактор, определяющий величину потребления и сбережений – располагаемый доход. Кроме того, на потребление и сбережение влияют налоги, накопленное богатство, ожидания, задолженность потребителей [3].

Спрос предпринимательского сектора – инвестиционные расходы фирм. Они включают: производственные инвестиции, жилищное строительство, изменение товарно-материальных запасов.

Инвестиционный спрос является самой нестабильной частью совокупного спроса. Причины этого – циклические колебания выпуска, изменчивость экономической конъюнктуры, нерегулярность нововведений, продолжительные сроки использования основных средств.

Факторы, влияющие на размеры инвестиций, – ожидаемая норма чистой прибыли, реальная процентная ставка, налоги, изменения в технологиях производства, размер основного капитала предприятий, экономические ожидания, доход и т. п.

Спрос государства (государственные закупки) – все расходы федеральных, региональных и местных органов власти на приобретение конечных продуктов и услуг. Это расходы на оборону, безопасность, социально-культурные мероприятия, содействие НТП, государственное управление и т. д. Однако отсюда исключаются трансфертные платежи – безвозмездные выплаты государства, как не связанные непосредственно с производством.

Спрос остального мира – чистый экспорт; величина, на которую зарубежные расходы на экспорт превышает отечественные расходы на импорт.

Планируемые расходы (E) – сумма, которую макроэкономические субъекты планируют истратить на товары и услуги. Реальные расходы отличаются от планируемых расходов, когда фирмы делают незапланированные инвестиции.

Модель совокупного спроса – совокупного предложения является моделью макроэкономического равновесия. Макроэкономическое равновесие достигается при равенстве совокупного спроса и совокупного предложения.

Совокупный спрос – расходы домохозяйств, фирм, государства и остального мира на покупку произведенной в стране продукции. Изменение ценовых факторов графически отражается движением вдоль кривой совокупного спроса.

Совокупное предложение – количество конечных товаров и услуг, произведенных в экономике за определенный период в денежном выражении.

Макроэкономическое равновесие – равенство совокупного спроса и совокупного предложения. Кейнсианская теория предполагает, что макроэкономическое равновесие может быть достигнуто на любом отрезке кривой совокупного предложения. На горизонтальном отрезке равновесие достигается без инфляции, на восходящем – при некотором повышении цен, на вертикальном - в условиях инфляции.

Равновесный объем выпуска меняется при смещении кривых совокупного спроса и совокупного предложения. На горизонтальном отрезке действие мультипликатора проявляется в полном объеме. Рост совокупных расходов вызывает значительное увеличение выпуска при неизменном уровне цен. Однако на восходящем и вертикальном отрезках изменение совокупного спроса будет в той или иной степени поглощаться инфляцией.

Спрос на деньги – желание экономических субъектов иметь определенное количество платежных средств в определенный момент времени. Кейнсианская теория спроса на деньги отлична от классической теории. Если в классической теории спрос на деньги зависит от дохода, то в кейнсианской спрос главным образом связан с процентной ставкой.

Деньги, в отличие от облигаций, не приносят доход, но способны быстро обмениваться на другие виды активов. Если процентная ставка понижается, то растет курс облигаций, и экономические субъекты начинают обменивать облигации по высокой стоимости на деньги, рассчитывая в будущем на возврат процентной ставки и курса облигаций к исходному уровню.

Следовательно, в периоды понижения процентной ставки увеличивается спрос на деньги и наоборот.

Инструментом проведения этой политики является государственный бюджет: посредством налоговой политики формируется его доходная часть, а посредством политики государственных расходов – расходная.

Фискальная политика может осуществляться в двух направлениях: стимулирование и сдерживание.

Главным принципом кейнсианской теории является необходимость государственного вмешательства при установлении макроэкономического равновесия. По мнению кейнсианцев, рыночной системе сопутствуют нестабильность и цикличность, она не способна к саморегулированию. В краткосрочном периоде цены и ставки заработной платы с трудом поддаются изменению и поэтому не могут сбалансировать совокупный спрос и совокупное предложение. Равновесный уровень выпуска не всегда совпадает с уровнем полной занятости.

Инструментами экономического анализа макроэкономического равновесия кейнсианской школы являются модель совокупных расходов, модель совокупного спроса – совокупного предложения, модель IS-LM.

Модель совокупных расходов способна показать механизм достижения равновесия и возникновения дисбалансов в экономике в зависимости от изменения совокупного спроса. Прирост совокупных расходов вызывает больший прирост равновесного уровня производства. Это явление лежит в основе эффекта мультипликатора. Вместе с тем она имеет ограниченное применение, так как не учитывает изменение цен.

В модели совокупного спроса – совокупного предложения, где отдельные рынки агрегируются в единый рынок, отражаются изменения уровня производства и уровня цен. Макроэкономическое равновесие в модели достигается в точке пересечения на графике кривых совокупного спроса и совокупного предложения.

Кривая совокупного предложения в кейнсианской трактовке состоит из трех частей: горизонтальной, восходящей и вертикальной.

Каждая часть кривой совокупного предложения соответствует определенному состоянию экономики.

Экономика капитализма, как утверждает кейнсианская теория и свидетельствуют исторические события, подвержена спадам и депрессии.

Чтобы противодействовать этим процессам и способствовать достижению макроэкономического равновесия, государство должно проводить особые мероприятия по регулированию экономики. Бюджетно-налоговая политика предполагает манипулирование государственными расходами и налогами, а денежно-кредитная политика регулирует предложение денег.

В кейнсианской теории особо подчеркивается приоритетность бюджетно-налоговой политики в установлении макроэкономического равновесия. Второстепенная и вспомогательная роль денежно-кредитной политики связана с ее опосредованным и неопределенным влиянием на равновесный уровень производства [4].

Экономика очень быстро меняется, а вместе с ней и теоретические представления о происходящих событиях. Сегодня интенсивно развивается макроэкономика и все входящие в нее аспекты. Она шире раскрывает содержание проблем, заданных в разделе микроэкономики, изучает и экономическую политику правительства.

Проведение экономической политики затрудняется многими факторами, но, тем не менее, правильное применение ее инструментов позволяет избежать многих негативных явлений, связанных с цикличностью экономики, и направить экономическое развитие по нужному пути.

Под проблемой макроэкономического равновесия понимается поиск такого выбора (устраивающего всех), при котором способ использования ограниченных производственных ресурсов (капитала, земли, труда) для создания различных товаров и их распределение между различными членами общества сбалансированы. Эта сбалансированность означает, что достигается совокупная пропорциональность: производства и потребления; ресурсов и их использования; предложения и спроса; факторов производства и его результатов; материально-вещественных и финансовых потоков.

Таким образом, макроэкономическое равновесие – это ключевая проблема экономической теории и экономической политики любого государства.

Следует отметить, что до Кейнса в экономической теории общее экономическое равновесие как самостоятельная макроэкономическая проблема не рассматривалось. Поэтому классическая модель общего экономического равновесия (ОЭР) представляет собой некоторое синтезированное изложение взглядов экономистов классической школы с использованием современного терминологического аппарата.

Формирование условий общего экономического равновесия в классической модели происходит по принципу саморегулирования, без вмешательства государства, что обеспечивается тремя встроенными стабилизаторами: гибкими ценами, гибкой номинальной ставкой зарплаты и гибкой ставкой процента. При этом денежный и реальный сектор независимы друг от друга [5].

Кейнсианская модель общего экономического равновесия построена на принципах, отличных от постулатов классической школы.

В кейнсианской модели отсутствует гибкость цен, так как, во-первых, в коротком периоде экономические субъекты подвержены денежным иллюзиям. Кроме того, в экономике в силу институциональных факторов (долгосрочные контракты, монополизация и т. д.) реальная гибкость цен отсутствует.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. М. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 352 с. 2. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал [Текст] : пер. с англ. / Дж. Р. Хикс ; Ред. Р. М. Энтов. – М. : Прогресс, 1988. – 488 с. 3. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе / М. Блауг. – М. : Дело ЛТД, 1994. – 720 с. 4. Радіонов Ю. Д. Оцінка ефективності / Ю. Д. Радіонов // Економіка України. – 2013. – № 12. – С. 76–86. 5. Олейникова Н. В. Кейнсианская модель макроэкономического равновесия [Электронный ресурс] / Н. В. Олейникова. – Режим доступа : http://natecon.com/kejnsianskaya-model-makroekonomicheskogo-ravnovesiya/

ФІНАНСОВІ МАХІНАЦІЇ КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

УДК [336.77] (477)

Музика Є. І.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено поняття «кредитна спілка»; окреслено нормативно-правову базу цих установ; охарактеризовано основні особливості діяльності кредитних спілок; проаналізовано основні показники діяльності;*

© Музика Є. І., 2015

окреслено основні способи вчинення фінансових махінацій кредитних спілок та надано рекомендації щодо вирішення поставленої проблеми.

Ключові слова: *кредитна спілка, фінансові махінації, шахрайство, «довірена особа», члени кредитної спілки.*

Аннотация. *Определено понятие «кредитный союз»; обозначена нормативно-правовая база данных учреждений; охарактеризованы основные особенности деятельности кредитных союзов; проанализированы основные показатели деятельности; очерчены основные способы совершения финансовых махинаций кредитных союзов и предоставлены рекомендации по решению поставленной проблемы.*

Ключевые слова: *кредитный союз, финансовые махинации, мошенничество, «доверенное лицо», члены кредитного союза.*

Annotation. *In this article the concept of "credit union", outlines legal database agencies, described the main features of credit unions, analyzes key performance indicators, outlined the main ways of committing financial fraud credit unions and recommendations for solution of the problem.*

Keywords: *credit union, financial fraud, fraud "trustee", the members of the credit union.*

На сучасному етапі розвитку економіки України надзвичайно важливе місце посідають різноманітні фінансові установи, зокрема кредитні спілки. Їх діяльність безпосередньо пов'язана із забезпеченням потреби населення у грошових коштах із метою задоволення особистих потреб. Активність цього елементу безумовно впливає на розвиток економічної ситуації в країні, оскільки це є основна альтернатива банківським кредитам. Кредитні спілки почали формуватися ще у 1869 році і розвиток їх діяльності сприяє самозабезпеченню населення у потребі товарів та послуг. Тому не дивно, що все частіше виникають ситуації фінансових махінацій у цій сфері, що й обумовлює суттєвість розгляду обраної теми.

Проблемами дослідження фінансових махінацій у сфері кредитних спілок розглядали такі вчені, як: М. Д. Бедринець, Р. Р. Коцовська, М. І. Манилич, Є. Б. Ніколаєв, А. А. Стадник, О. О. Хоменко, М. Б. Чижевська [1]. Однак роботи з визначення шляхів попередження злочинів кредитних спілок є обмеженими, що актуалізує вивчення цього питання.

Метою цієї роботи слід вважати аналіз головних способів шахрайства кредитних спілок України та визначення рекомендацій щодо вдосконалення роботи кредитних спілок, запобігання виникнення нових злочинів.

Кредитна спілка як елемент фінансової системи держави виходить на перший план у той час, коли інші фінансові установи не в змозі задовольнити потреби населення у коштах або пропонують невигідні умови кредитування. Згідно із Законом України «Про кредитні спілки» кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [2]. На сьогодні в Україні основними документами, що регулюють діяльність кредитних спілок, є: Закон України «Про кредитні спілки», Закон України «Про споживчу кооперацію», Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію», Цивільний Кодекс України, Господарський Кодекс України. Ці нормативні акти визначають правові засади функціонування розглядуваних установ, принципи їх діяльності, правовий статус організації та її учасників, певною мірою регулюють систему відносин кредитних спілок із іншими учасниками ринку фінансових послуг та державою [3].

Кредитні спілки наділені рядом особливостей, що вирізняє цю установу з-поміж інших. По-перше, високий рівень довіри щодо клієнтів, оскільки вони одночасно є учасниками кредитної спілки. По-друге, відсутність жорстких нормативів діяльності кредитних спілок та значних санкцій у разі їх недотримання, що дає змогу вільного управління діяльністю на розсуд і ризик керівництва спілки. З іншого боку – це збільшує ризик діяльності та дає змогу створення на основі кредитних спілок фінансових пірамід, що, беззаперечно, є недоліком фінансового механізму діяльності розглядуваних установ, так як наявність таких схем призводить до погіршення репутації усієї мережі вітчизняних кредитних спілок, недовіри населення до них і, як наслідок, до відсутності попиту на їх послуги, що зрештою може сприяти погіршенню ринкових позицій цього елемента фінансової системи [3]. Третя особливість – це необхідність вирішення питання пільгового оподаткування кредитних спілок як організацій, що забезпечують соціальний захист населення. У більшості країн, де працюють кредитні спілки, вони взагалі не оподатковуються. Це виправдано передусім тим, що доходи кредитних спілок є фактично доходами громадян, які вже були оподатковані згідно з чинним законодавством [4, с. 4–5].

Варто розглянути та проаналізувати основні показники діяльності кредитних спілок на території України за останній рік, та визначити динаміку їх розвитку. Кількість кредитних організацій протягом періоду I кварталу 2013 року – I кварталу 2014 року збільшилися на 23 одиниці, і станом на 01.04.2014 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено 742 кредитних установ, у т.ч.: 627 кредитних спілок, 85 інших кредитних компаній та

30 юридичних осіб публічного права. Серед кредитних установ відбулось збільшення кредитних спілок за цей період на 7 одиниць, кількість інших кредитних компаній зросла на 16 одиниць, а кількість юридичних осіб публічного права не змінилась [5]. Якщо ж проаналізувати активність залучення коштів та видачі кредитів клієнтам, то ми отримаємо такі результати: протягом І кварталу 2014 року обсяг внесків на депозитних рахунках зменшився на 3,3 % (42,3 млн грн), кредити, надані членам кредитних спілок, збільшились на 5,8 % (145,4 млн грн). Станом на 1 квітня 2014 року кількість членів кредитних спілок зменшилась відносно значення на кінець І кварталу 2013 року на 10,3 % (111,5 тис. осіб) та становила 972,1 тис. осіб, з яких 229,3 тис. осіб – члени КС, які мають діючі кредитні договори, та 37,5 тис. осіб – члени спілок, які мають внески на депозитних рахунках [5, ст. 16]. Оскільки існує ситуація зменшення числа вкладів та числа членів кредитних спілок, можна дійти висновку про те, що виникли суттєві недоліки, основними з яких є:

1. Недосконаліть нормативно-правової бази у сфері кредитних спілок;

2. Відсутність ефективного механізму захисту клієнтів;

3. Відсутність діючої інфраструктури фінансової та технічної підтримки [1];

4. Чисельність кредитних спілок, що не дотримуються основних принципів міжнародного кооперативного руху;

5. Високий рівень ризику втрати коштів вкладниками.

Ці недоліки спричиняються виникненням фінансових злочинів, внаслідок яких чимала кількість клієнтів зазнають фінансових втрат через участь у шахрайствах кредитних спілок. Всі фінансові махінації кредитних спілок за способом вчинення злочину можна поділити на такі:

1. Розкрадання коштів із каси;

2. Отримання коштів шляхом підроблення договорів про надання кредитів на підставних осіб;

3. Зловживання службовим становищем [6].

Проте практично всі афери, виявлені у діяльності вітчизняних кредитних спілок, мали класичну схему: накопичення фінансових ресурсів за рахунок вкладників та подальше надання їх у кредити «довіреним особам». Таким чином, кошти виводяться з обороту кредитної спілки, а подальший зв'язок вкладників із фінансовою установою зникає. Прикладом таких фінансових махінацій на території України може бути справа кредитної спілки «Капітал». У жовтні 2009 року завершено досудове слідство по кримінальній справі, порушеної за матеріалами співробітників Державної служби боротьби з економічною злочинністю ГУМВС України в Харківській області, за ознаками злочину, передбаченого ч. 5 ст. 191 Кримінального кодексу України, стосовно групи осіб, до складу якої входили посадові особи кредитної спілки «Капітал»: організатор – голова наглядової ради, виконавці – голова правління та касир, які протягом 2007–2008 рр. з метою привласнення грошових коштів вкладників кредитної спілки оформлювали завідомо неправдиві документи про надання кредитів на підставних осіб. Загальна сума завданих вкладникам збитків складає 47,4 млн грн. Проведеною експертизою встановлено оформлення фіктивних кредитів на суму 28,9 млн грн, потерпілими визнано 1 462 особи. Голові наглядової ради кредитної спілки і голові правління пред'явлено обвинувачення за ознаками складу злочину, передбаченого ч. 5 ст. 191 КК України та обрано запобіжний захід – арешт [6].

Іншим прикладом може бути засудження п'яти працівників кредитної спілки «Надія», що за період 2002–2008 рр. розікрала та привласнила 1 млн 643 тис. грн коштів кредитної спілки. Злочини вчиняли шляхом незаконного оформлення, підробки видаткових касових ордерів; фіктивної видачі грошових позик особам, які згідно з даними Адресного бюро УГІРФО ГУ МВС України у Львівській області не значаться. Крім того, останні не оприбутковували грошові кошти членів кредитної спілки, які вносили на депозитні вклади та для погашення кредитних позик; незаконно знімали кошти з поточного рахунку кредитної спілки та підробляли первинні бухгалтерські документи [7].

Такі злочини не є одиничними випадками і все частіше розповсюджуються, тим самим знижуючи рівень довіри до кредитних спілок серед населення, зменшуючи обсяги вкладених коштів, погіршуючи діяльність фінансових установ. Таким чином, мають бути прийняті заходи, які б мінімізували ризик виникнення афер кредитних спілок. По-перше, необхідно розширити нормативно-правову базу, що слідкує за діяльністю кредитних спілок, тобто встановити жорсткі ліміти на показники діяльності. Цей захід допоможе підвищити конкурентоспроможність кредитних спілок порівняно з банками, зменшити кількість кредитних спілок, «відсіюючи» найслабші. По-друге, має бути встановлено контроль за обігом коштів, дотримання касових дисциплін та сплатою податків органами ДПА України [6].

Підсумовуючи усе вищесказане, можна сказати, що на сьогодні діяльність кредитних спілок нашої держави розцінюється, в основному, як злочинна через чималу кількість фінансових махінацій у цій сфері. Тому більша частина населення надає перевагу банкам у питаннях отримання споживацьких кредитів та вкладенню коштів на депозитні рахунки. Хоча умови, що надаються банками, є гіршими та потребують чималої кількості документів через низький рівень зв'язку зі своїми клієнтами. Але через втрату довіри населення розвиток кредитних спілок

ускладнюється, і у разі погіршення ситуації їх подальша участь у діяльності ринку фінансових послуг України є сумнівною.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Силенко Н. М.

Література: 1. Фляк І.Т. Сучасний стан та проблеми розвитку кредитних спілок на ринку фінансових послуг України [Електронний ресурс] / І.Т. Фляк. – Режим доступу : http://libfor.com/index.php?newsid=1306 2. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2908-14 3. Бульботка О. Аналіз правового поля діяльності кредитних спілок в Україні [Електронний ресурс] / О. Бульботка. – Режим доступу : http://libfor.com/index.php?newsid=629 4. Дадашев Б. А., Гриценко О. І. Кредитні спілки в Україні : навч. посіб. / Б. А. Дадашев, О. І. Гриценко. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011. – 196 с. 5. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за І квартал 2014 року [Електронний ресурс] // Національне рейтингове агентство : офіц. сайт. – Режим доступу : http://rurik.com.ua/ 6. 12 тисяч жертв кредитних спілок ще мають надію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cripo.com.ua/?sect_id=10&aid=86860 7. Шахраям з кредитної спілки «Надія» у Львові винесли вирок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vgolos.com.ua/news/shahrayam_z_kredytnoi_spilky_nadiya_u_lvovi_vynesly_vyrok_119805.html

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ И ОСНОВНЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ПРОЦЕССА ГЛОБАЛИЗАЦИИ

УДК 316.32.045

Мыратдурдыев Б.

Студент 4 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена сущность процесса глобализации в современных условиях развития мировой экономики; сформулировано определение категории «глобализация», показана ее связь с категориями «интернационализация» и «транснационализация»; исследованы тенденции и перспективы глобализации в мировой экономике.*

Ключевые слова: *глобализация, интеграция, глобализационные процессы, интернационализация производства, транснациональные корпорации (ТНК), внешняя торговля, иностранные инвестиции.*

Анотація. *Розглянуто сутність процесу глобалізації в сучасних умовах розвитку світової економіки; сформульовано визначення категорії «глобалізація», показано її зв'язок із категоріями «інтернаціоналізація» та «транснаціоналізація»; досліджено тенденції та перспективи глобалізації у світовій економіці.*

Ключові слова: *глобалізація, інтеграція, глобалізаційні процеси, інтернаціоналізація виробництва, транснаціональні корпорації (ТНК), зовнішня торгівля, іноземні інвестиції.*

Annotation. *The essence of the process of globalization in the present conditions of the world economy, formulated the definition of the category of globalization, its relation to the categories of internationalization and transnationalization, studied trends and prospects of globalization in the world economy.*

Keywords: *globalization, integration, processes of globalization, the internationalization of production, transnational corporations (TNCs), foreign trade, foreign investment.*

Современное мировое экономическое развитие характеризуется таким явлением, как глобализация. Глобализация – это процесс интеграции человечества в сложную взаимосвязанную, единую планетарную систему, под-

© Мыратдурдыев Б., 2015

готовленную всем ходом развития истории. Глобализация проявляется во всех областях общественной жизни и, главным образом, утверждается в экономике, когда мировой рынок становится не просто единым, всемирным, а подлинно транснациональным хозяйством.

В современных условиях исследование тенденций, перспектив, негативного влияния глобализации на мировую экономику приобретает важное значение в развитии любого государства, поэтому актуальность статьи не вызывает сомнения.

Значительный вклад в разработку теории глобализации и ее влияния на развитие мировой экономики внесли ученые-экономисты и социологи Дж. Глэйбер, Г. Гроссман, А. Груччи, Н. Данилевский, М. Делягин, Г. Журавлева, В. Иноземцев, Н. Кайзер, Н. Кизим, А. Ковалев, Т. Левитт, Л. Роббинс, Дж. Сорос, И. Спиридонов, А. Уткин, А. Фридмен, В. Федоренко и др.

Целью статьи является анализ понятия глобализация и глобализационные процессы на уровне стран и в целом мирового сообщества, исследование основных предпосылок и тенденций процесса глобализации экономической системы в условиях мирового экономического развития.

Современное мировое хозяйство представляет собой глобальную систему экономических взаимозависимостей, охватывающую все национальные хозяйства, связанные друг с другом международным разделением труда и разнообразными формами взаимодействия на уровне производительных сил, производственных отношений и политико-правовой надстройки. Несмотря на глубокие противоречия и коренные различия между государствами, современная мировая экономика представляет собой определенную целостность. Это обусловлено интернационализацией мирохозяйственных связей, всеобщностью научно-технической революции, принципиально новой ролью средств массовой информации и коммуникации [2].

Наиболее актуальными чертами современности, которые воздействуют на все сферы человеческой деятельности и, в первую очередь, на экономику, являются процессы глобализации.

Глобализация (от лат. globus – шар, фр. global – всеобщий) – объективный процесс формирования, организации, функционирования и развития принципиально новой всемирной, глобальной системы на основе углубляющейся взаимосвязи и взаимозависимости во всех сферах международного сообщества.

Основоположником в исследовании проблематики глобализации экономики и автором термина «глобализация» является американский ученый Т. Левитт после выхода в свет в 1983 г. его книги «Глобализация рынков». Данным термином он обозначил объединение, интеграцию рынков отдельных продуктов, производимых транснациональными корпорациями. Т. Левитт правильно признал будущее за глобально ориентированными транснациональными корпорациями, ищущими свои шансы во всем мире [3].

Сформулировать четкое определение категории «глобализация», показать ее связь с ранее введенными в научный оборот категориями, особенно «интернационализацией» и «транснационализацией», весьма сложно. Ученый-экономист И. Спиридонов, в отличие от многих западных исследователей глобализации экономики, сводивших ее понятие к различным проявлениям рыночных стратегий транснациональных корпораций, правильно оценил ее как сложное, многоплановое, многофакторное явление и дал содержательный анализ некоторых ее важнейших черт (направлений) [7].

Для раскрытия сущности глобализации экономики принципиально важен вопрос о том, когда интернационализация перешла в свою качественно новую, глобализационную стадию. На Западе о ней заговорили еще в начале 1980-х годов в связи с резким, скачкообразным повышением роли транснациональных корпораций во всемирном хозяйстве и качественными изменениями в их рыночных стратегиях. Действительно, транснациональные корпорации – ключевой субъект мировой экономики, а транснационализация – своего рода стержень процесса глобализации. Таким субъектом ТНК стали в 80-х гг. XX века в рамках мировой системы капиталистического хозяйства, в которой получили распространение и некоторые другие сущностные черты глобализации.

Транснационализация и другие проявления глобализации экономики приобрели глобальный характер только в результате распада СССР и краха реального социализма в начале 1990-х годов. Вследствие этого было преодолено разделение мира на две общественные системы и все страны (за редчайшими исключениями – прежде всего Северная Корея и Куба) стали развиваться по более или менее сходной социально-экономической модели. Доминирующая роль транснациональных корпораций после этого действительно стала глобальной. Поэтому следует исходить из того, что интернационализация окончательно перешла собственно в стадию глобализации экономики именно в последнем десятилетии XX века и в настоящее время набирает темп, приобретает все большую глубину и интенсивность.

С исторической точки зрения процессы глобализации берут свое начало в сфере обмена. От меновой торговли развитие шло к локальным международным рынкам. В период первоначального накопления капитала произошло перерастание локальных центров межотраслевой торговли в единый мировой рынок. В ходе конкурентной борьбы между странами сложилась система международного разделения труда, которое находит свое выражение в устойчивом производстве товаров и услуг в отдельных странах сверх внутренних потребностей в расчете на международный рынок. Оно основывается на международной специализации, которая предполагает наличие про-

странственного разрыва между отдельными стадиями производства или между производством и потреблением в международном масштабе

Глобализация – процесс всемирной экономической, политической и культурной интеграции и унификации. Основным следствием этого является мировое разделение труда, миграция в масштабах всей планеты капитала, человеческих и производственных ресурсов, стандартизация законодательства, экономических и технологических процессов, а также сближение и слияние культур разных стран. Это объективный процесс, который носит системный характер, то есть охватывает все сферы жизни общества. В результате глобализации мир становится более связанным и более зависимым от всех его субъектов. Компоненты глобализации мировой экономики субъектов представлены на рис. 1.

Рис. 1. **Компоненты глобализации мировой экономики субъектов**

Нарастание процесса углубления специализации и кооперирования промышленного производства привело к модификации видов международного разделения труда и соотношений между ними. Так, произошел переход от межотраслевого к внутриотраслевому разделению труда, что, в свою очередь, усиливает специализацию не только стран, но и компаний.

Особую роль играют внешнеэкономические связи в глобальных интеграционных процессах. Для современного этапа развития мировых хозяйственных связей характерны: динамизм; либерализация; диверсификация форм и видов внешнеэкономической деятельности.

Одной из важных тенденций в развитии мировых хозяйственных связей является диверсификация форм сотрудничества. Помимо традиционных форм внешнеэкономических связей – внешней торговли и инвестиционного сотрудничества – в последние годы активно развиваются научно-техническое сотрудничество, промышленная кооперация, валютно-финансовое, военно-техническое сотрудничество, туризм и т.д. Другими словами, осуществляется глобализация мировой экономики, вызванная развитием экономических связей между странами, либерализацией торговли, созданием современных систем коммуникации и информации, мировых технических стандартов и норм, определяемая тремя основными факторами: отход от государственного регулирования в пользу рыночных механизмов, преодоление национальных границ в ходе интеграции отдельных стран, развитие информационных технологий.

Можно выделить основные предпосылки, обусловливающие процесс глобализации [4]:

1. Производственные, научно-технические и технологические: характеризуется резким возрастанием масштабов производства. Переход к новому технологическому способу производства – к высоким, наукоемким технологиям; быстрое и широкое распространение новых технологий, ликвидирующих барьеры на пути перемещения товаров, услуг, капиталов; качественно новое поколение средств транспорта и связи и их унификация, которые обеспечивают быстрое распространение товаров и услуг, ресурсов и идей с приложением их в наиболее благоприятных условиях.

2. Организационные: Международные формы осуществления производственно-хозяйственной деятельности: организационные формы, рамки деятельности которых выходят за национальные границы, приобретают международный характер, способствуя формированию единого рыночного пространства; выход неправительственных организаций на многонациональный или мировой уровень. Новую глобальную роль стали играть такие международные организации, как ООН, МВФ, Всемирный банк, ВТО; превращение многонациональных компаний и других организаций, как частных, так и государственных, в основных действующих лиц глобальной экономики.

3. Экономические: либерализация торговли товарами и услугами, рынков капитала и другие формы экономической либерализации, вызвавшие ограничение политики протекционизма и сделавшие мировую торговлю более свободной. Небывалая концентрация и централизация капитала, взрывообразный рост производных

финансово-экономических инструментов, резкое сокращение времени осуществления межвалютных сделок; внедрение международными экономическими организациями единых критериев макроэкономической политики, унификация требований к налоговой, региональной, аграрной, антимонопольной политике, к политике в области занятости; усиление тенденции к унификации и стандартизации. Все шире применяются единые для всех стран стандарты на технологию, экологию, деятельность финансовых организаций, бухгалтерскую и статистическую отчетность. Стандарты распространяются на образование и культуру.

4. Информационные: радикальное изменение средств делового общения, обмена производственной, научно-технической, экономической, финансовой информацией; появление и развитие принципиально новых систем получения, передачи и обработки информации позволили создать глобальные сети, объединяющие финансовые и товарные рынки, включая рынки ноу-хау и профессиональных услуг. Информационное обслуживание непосредственно связано с успехами в электронике – с созданием электронной почты, Интернет; формирование систем, позволяющих из одного центра управлять расположенным в разных странах производством, создающих возможности оперативного, своевременного и эффективного решения производственных, научно-технических, коммерческих задач не хуже, чем внутри отдельных стран. Обмен информацией в реальном времени знаменует настоящую революцию в менеджменте и маркетинге, в управлении финансовыми и инвестиционными потоками, возникают новые формы реализации продукции (например, электронная торговля).

5. Политические: ослабление жесткости государственных границ, облегчение свободы передвижения граждан, товаров и услуг, капиталов; окончание холодной войны, преодоление политических разногласий между Востоком и Западом.

6. Международные: динамика глобализации связывается с датами крупных международных событий. Так, называют три вехи, стимулировавшие процессы глобализации. Это, прежде всего, конференция Европейских сообществ в Люксембурге в 1985 г., которая приняла Европейский акт (вступил в силу в 1987 г.), провозгласивший свободы в международном движении товаров, людей, услуг и капитала. Это конференция Генерального соглашения о тарифах и торговле в Пунта дель Эсте в 1986 г., открывшая Уругвайский раунд переговоров, который продолжался восемь лет. Это воссоединение Германии, ликвидация СЭВ и Варшавского пакта.

Среди предпосылок процесса глобализации важное значение придается окончанию холодной войны и преодолению идеологических разногласий между Востоком и Западом, которые не только раскалывают Европу и Азию, но и затрагивают так или иначе и другие части света.

7. Социальные и культурные: ослабление роли привычек и традиций, социальных связей и обычаев, преодоление национальной ограниченности, что повышает мобильность людей в территориальном, духовном и психологическом отношениях, способствует международной миграции; возникновение глобального единомыслия в оценке рыночной экономики и системы свободной торговли. На смену недавним противоречиям между рыночной экономикой Запада и социалистической экономикой Востока пришло практически полное единство взглядов на рыночную систему хозяйства; проявление тенденции формирования глобализованных однородных средств массовой информации, искусства, поп-культуры.

Процесс глобализации охватывает разные сферы мировой экономики, а именно [5]:

– внешнюю, международную, мировую торговлю товарами, услугами, технологиями, объектами интеллектуальной собственности;

– международное движение факторов производства (рабочей силы, капитала, информации);

– международные финансово-кредитные и валютные операции (безвозмездное финансирование и помощь, кредиты и займы субъектов международных экономических отношений, операции с ценными бумагами, специальные финансовые механизмы и инструменты, операции с валютой);

– производственное, научно-техническое, технологическое, инжиниринговое и информационное сотрудничество.

Согласно более широкому определению, глобализация – доминирующая после окончания холодной войны международная система. Она представляет собой слияние национальных экономик в единую общемировую систему, основанную на легкости перемещения капитала, на информационной открытости мира, на быстром технологическом обновлении, на понижении тарифных барьеров и либерализации движения товаров и капитала, на основе коммуникационного сближения, планетарной научной революции, межнациональных социальных движений, новых видов транспорта, реализации телекоммуникационных технологий, интернационального образования.

Центральная идея, лежащая в основе глобализации, заключается в том, что многие проблемы невозможно адекватно оценить и изучить на уровне национального государства, т.е. на уровне отдельной страны и ее международных отношений с другими странами. Вместо этого их необходимо формулировать с точки зрения глобальных процессов. Некоторые исследователи даже предсказывают, что глобальные силы становятся настолько сильными, что ставится под вопрос дальнейшее существование отдельных национальных государств.

Таким образом, глобализация – процесс всемирной экономической, политической и культурной интеграции и унификации. Основным следствием этого является мировое разделение труда, миграция в масштабах всей планеты капитала, человеческих и производственных ресурсов, стандартизация законодательства, экономических и технологических процессов, а также сближение и слияние культур разных стран. Это объективный процесс, который носит системный характер, то есть охватывает все сферы жизни общества. В результате глобализации мир становится более связанным и более зависимым от всех его субъектов. Происходит как увеличение количества общих для групп государств проблем, так и расширение числа и типов интегрирующихся субъектов.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Бриль М. С.

Литература: 1. Афонцев С. Проблемы глобального управления мирохозяйственной системой: теоретические аспекты / С. Афонцев // Мировая экономика и международные отношения. – 2013. – № 5. – С. 65–70. 2. Збаразька Л. Економічна глобалізація як чинник модернізації національної політики / Л. Збаразька //Людина і праця. – 2012. – № 6. – С. 64–68. 3. Левитт Т. Глобализация рынков / Т. Левитт. – М. : Прогресс, 1983. – 334 с. 4. Мартиненко В. Соціальні наслідки загострення глобальних проблем / В. Мартиненко // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. – 2011. – № 4. – С. 134–139. 5. Пасенко Ю. В. Глобализация и трансформация рыночной экономики / Ю. В. Пасенко. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2014. – 404 с. 6. Сорос Д. Новая глобальная финансовая архитектура / Д. Сорос //Вопросы экономики. – 2000. – № 12. – С. 56–84. 7. Спиридонов И. А. Мировая экономика : учеб. пособие / И. А. Спиридонов. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 256 с.

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ФІКТИВНОГО БАНКРУТСТВА

УДК 347.736

Наумова М. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність фіктивного банкрутства. Розглянуто значення фіктивного банкрутства і його наслідки для економіки країни, відповідальність за незаконні дії у разі банкрутства. Проаналізовано судову практику щодо фіктивного банкрутства.*

Ключові слова: *фіктивне банкрутство, неплатоспроможність, розслідування, відповідальність, банкрут.*

Аннотация. *Проанализирована сущность фиктивного банкротства. Рассмотрено значение фиктивного банкротства и его последствия для экономики страны, ответственность за незаконные действия в случае банкротства. Проанализирована судебная практика по фиктивному банкротству.*

Ключевые слова: *фиктивное банкротство, неплатежеспособность, расследование, ответственность, банкрот.*

Annotation. *We analyzed the nature of fraudulent bankruptcy. We consider the value of fictitious bankruptcy and its implications for the country's economy, the responsibility for illegal actions in the event of bankruptcy. Analyzed the jurisprudence on fraudulent bankruptcy.*

Keywords: *fictitious bankruptcy, insolvency, investigation, responsibility bankrupt.*

Обрана тема є актуальною тому, що на сучасному етапі розвитку економіки України існує багато підприємств, які використовують механізм банкрутства з метою переслідування власних інтересів. Адже процедура бан-

© Наумова М. В., 2015

крутства – досить ефективний інструмент для відновлення платоспроможності підприємства й у багатьох випадках дозволяє успішно справлятися з боргами і фактично розпочати роботу з "чистого листа", не позбавивши при цьому активів підприємства, а також зберігаючи за собою контроль над підприємством.

В Україні й досі не сформувалася цивілізована система повернення боргів, а існуюча, по суті, перетворилася на схему захоплення власності підприємств. Такий висновок підтверджують і спеціалісти в галузі розслідування економічних злочинів, на думку яких протиправні банкрутства за своєю суспільною небезпечністю практично зрівнялися з шахрайством і податковими злочинами. Розслідувати їх складно, тому що банкрутства, за зовнішньої їх подібності, можуть здійснюватися в різних формах і бути викликаними найрізноманітнішими причинами – форс-мажорними, цивільно-правовими, пов'язаними з ризиком господарської діяльності, умисними діями окремих осіб тощо. Численні спроби створити досконалу процедуру банкрутства підприємств в Україні до сьогодні не дали бажаного результату. Питому вагу у справах про банкрутство складають спори щодо неплатежів фінансово неспроможних підприємств, які несуть потенційну загрозу для успішно працюючих підприємств – їхніх партнерів, завдаючи їм суттєвої економічної шкоди, що негативно позначається на загальноекономічному розвитку країни [1, с. 52].

На сьогодні методика розслідування фіктивних банкрутств практично не розроблена. Більшість наукових праць, присвячених проблемам боротьби з протиправним банкрутством, мають кримінально-правовий характер, навіть у тих випадках, коли їх назва передбачає комплексне або ж суто криміналістичне дослідження. Є лише декілька дисертацій, які присвячені питанням методики розслідування кримінальних банкрутств. Нуждіним О. М. було запропоновано авторську криміналістичну теорію розслідування кримінальних банкрутств. Також підготовлено й захищено дві дисертації – П. О. Резваном «Методика розслідування кримінальних банкрутств» та Д. О. Муратовим «Розслідування злочинів, що вчинені з використанням процедур банкрутства». Проте аналіз указаних наукових праць, до того ж захищених не в Україні, а в Росії, дає підстави говорити про недослідженість доволі широкого кола питань, зокрема в обох дисертаціях проблемам криміналістичної характеристики приділено увагу лише в одному параграфі, а незначна кількість прикладів із практики розслідування не дає змогу зробити висновок щодо достатності емпіричного матеріалу й обґрунтованості висновків.

Білоруський дослідник Г. М. Третяков зазначає, що приховування економічної неспроможності, в більшості випадків, становить собою ретельно підготовлену, високоінтелектуальну форму злочинної діяльності, котра може здійснюватися протягом тривалого часу. Важливим тактичним моментом провадження слідчих дій за цією категорією злочинів є знання слідчим переліку документів, що підлягають обов'язковому вилученню, своєчасне, тактично грамотне й процесуально правильне проведення слідчих дій. Все це зумовлює необхідність формування системи тактичних науково обґрунтованих рекомендацій із удосконалення якості й повноти проведення основних слідчих дій як необхідного структурного елемента криміналістичної технології розслідування злочинів, пов'язаних із приховуванням економічної неспроможності.

Термін "неспроможність" є більш широким поняттям, ніж "банкрутство", яке фактично обмежується процедурою конкурсного задоволення претензій кредиторів шляхом ліквідації майна банкрута. Слід зауважити, що терміни "неплатоспроможність", "неспроможність" і "банкрутство" у різних державах вживаються у різних значеннях. У більшості з них банкрутство є частковою неспроможністю, її кримінальним видом. Крім того, термін "банкрутство" має вузьке й суто спеціальне значення, яке описує окремий випадок неспроможності, коли неплатоспроможний боржник навмисно вчиняє кримінальне діяння, що наносить збитки кредиторам. Інакше кажучи, банкрутство – це кримінально-правовий бік неспроможності.

Згідно з Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» банкрутство – визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [2].

Злочини, пов'язані з банкрутством, є одними з найпоширеніших злочинів у сфері економіки, суспільна небезпечність яких полягає у заподіянні матеріальної шкоди кредиторам, інвесторам та іншим особам (працівникам підприємств-банкрутів), при цьому позбавляючи державу важливого фінансового джерела – кредитів та інвестицій. Тому, щоб зменшити, а в деяких випадках і уникнути можливих фінансових утрат зацікавлених осіб, український законодавець уводить інститут кримінально-карного банкрутства.

У Кримінальному Кодексі України (ККУ) зі змінами від 16 вересня 2014 року передбачено чотири статті, які регулюють питання банкрутства (ст. 218 "Фіктивне банкрутство", ст. 219 "Доведення до банкрутства", ст. 220 "Приховування стійкої фінансової неспроможності" та ст. 221 "Незаконні дії у разі банкрутства") [3].

Відповідальність за фіктивне банкрутство передбачена ст. 218 КК. Під фіктивним банкрутством розуміють завідомо неправдиву офіційну заяву громадянина-засновника або власника суб'єкта господарської діяльності, а також службової особи суб'єкта господарської діяльності, громадянина-суб'єкта підприємницької діяльності про фінансову неспроможність виконання вимог із боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі. При цьому матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Зі змісту ст. 218 КК випли-

ває, що, для того щоб оголосити себе фіктивним банкрутом, суб'єкт підприємницької діяльності має: приховати, знищити, фальсифікувати бухгалтерські та інші облікові документи, які відображають його економічну діяльність; приховати відомості про розмір майна, що йому належить, та про місце його знаходження, іноді передати майно в інше володіння, відчужити або навіть знищити його тощо. Подальші процедури такі самі, як і за не фіктивного банкрутства. По-перше, суб'єкт перерахованих злочинних дій подає до господарського суду заяву про фінансову неспроможність виконати вимоги кредиторів і зобов'язання перед бюджетом. По-друге, суд зобов'язує заявника подати до офіційного друкованого органу оголошення про порушення справи про банкрутство. Протягом місяця від часу публікації кредитори збанкрутілого боржника подають до господарського суду письмові заяви з відповідними майновими вимогами до банкрута разом із документами, що підтверджують обґрунтованість цих вимог. Іноземні юридичні особи, а також громадяни, які бажають брати участь у санації боржника, теж мають протягом названого терміну подати до господарського суду заяви з письмовим зобов'язанням про переведення на них боргу і вказати умови санації.

У випадку відсутності пропозицій про санацію або незгоди кредиторів із умовами санації господарський суд своєю постановою визнає боржника банкрутом і призначає ліквідаторів із числа представників зборів кредиторів, банків, фінансових органів, а також Фонду державного (комунального) майна України, якщо банкрутом є державне підприємство або організація. Ліквідатори проводять процедуру задоволення вимог кредиторів.

З моменту визнання юридичної особи банкрутом її діяльність припиняється. В разі необхідності за поданням прокуратури чи клопотанням боржника, розпорядника майна або кредиторів господарський суд може визнати не чинною будь-яку угоду щодо продажу майна боржника, укладену протягом трьох місяців до початку провадження у справі про банкрутство, якщо продаж відбувався в інтересах зацікавленої особи з боку боржника. Суд також може визнати не чинною угоду щодо продажу майна чи прийняття боржником на себе зобов'язань протягом року до початку провадження у справі про банкрутство: якщо продаж майна здійснено з метою приховання цього майна або несплати боргів; якщо боржник у результаті угоди отримав набагато менше, ніж реальна ціна майна; якщо боржник на момент укладання угоди вже був фактично неплатоспроможний чи став таким унаслідок виконання цієї угоди.

Оцінка активів боржника по-різному впливає на склади злочинів. Якщо виявлені активи боржника великі, то це добре у випадку, коли скоєне фіктивне банкрутство (ст. 218 КК), тому що це зменшить збиток, заподіяний кредиторам, і складу цього злочину може взагалі не бути. А у випадку приховування стійкої неплатоспроможності (ст. 220 КК) навпаки – чим більшою є вартість схованих активів, тим більший збиток, заподіяний кредиторам.

Чинне законодавство України про банкрутство (ч. 3 ст. 215 ГК) передбачає відповідальність за умисне банкрутство (доведення до банкрутства). Умисне банкрутство – це стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів, що охороняються законом [4].

Стаття 219 КК, що передбачає відповідальність за доведення до банкрутства, деталізує та уточнює це поняття. Згідно з положеннями цієї статті доведення до банкрутства – це умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб учинення власником або службовою особою суб'єкта господарської діяльності дій, що призвели до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарської діяльності, якщо це завдало великої матеріальної шкоди державі чи кредитору. Діяння, визначене в цій статті, встановлює відповідальність за традиційне "злісне банкрутство", загальноприйняте на європейському континенті.

Суб'єктом злочинних діянь, передбачених ст. 219 КК, може бути власник, службова особа суб'єкта підприємницької діяльності. Співучасниками злочину можуть бути будь-які інші особи, які сприяють вчиненню дій, що довели до банкрутства. Мотиви злочину, як правило, є корисливими, хоча можуть бути й іншими, що на кваліфікацію вчиненого не впливає.

Практика показує, що в більшості випадків суб'єктами таких злочинів є посадові особи суб'єктів господарської діяльності. Вони виконують різні функції, пов'язані з керівництвом, розпорядженням майном, встановленням порядку його зберігання, переробкою і реалізацією, обліком і контролем над витраченими цінностями тощо. Не виключено, що такі особи можуть зловживати своїми повноваженнями всупереч законним інтересам організації, суспільства або держави.

На жаль, ця проблема на сьогодні є досить актуальною. Існує велика кількість підприємств, які, ховаючись за процедурою банкрутства, не бажають платити кредиторам і, особливо, державі. Симптомом, що насторожує, тут є виведення активів або незаконне їх заміщення. Ці маніпуляції виявляються шляхом аналізу фінансових документів, що може дати привід для більш поглибленої перевірки. Якщо наявне різке погіршення фінансового стану, а виведення активів відбувається швидкими темпами, це дає підстави припускати наявність ознак навмисного банкрутства.

У практиці банкрутства дуже часто буває так, що залишки майна підприємства-банкрута правдою і неправдою "виводяться" із кризового підприємства в нове ще до процедури банкрутства. Отже, виходить така ситуація:

підприємство, що має борг, закривають, а його майно успішно працює на новому підприємстві. Кредиторам залишається тільки чекати, коли їм нададуть документ про неможливість задоволення вимог у зв'язку з відсутністю майна. В кінцевому підсумку вони можуть лише списати дебіторську заборгованість із балансу за рахунок валових доходів. При цьому керівники боржника, як правило, не несуть жодної відповідальності.

Банкрутство у поєднанні з іншими інструментами може використовуватися в необмеженій кількості махінацій, що передбачають не тільки зовні легальні операції, а й прямі порушення закону – фальсифікацію документів, підкуп посадових осіб, приховування майна тощо.

Розглянемо приклад судової справи щодо визнання боржника фіктивним банкрутом. Ухвалою господарського суду Донецької області порушено провадження у справі про банкрутство ТОВ "Анігіус" за заявою ТОВ "Стількомтранс", під час розгляду якого було визнано боржника банкрутом. Не погоджуючись із винесеною постановою, Державна податкова інспекція звернулась до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просило скасувати постанову Донецького апеляційного господарського суду. Касаційну скаргу Державної податкової інспекції суд задовольнив, а боржника визнав фіктивним банкрутом.

Зі всього вищесказаного можна дійти висновку що банкрутство як цивільно-правова категорія є невід'ємною частиною і нормальним явищем ринкової економіки, природним процесом конкурентної боротьби, в процесі якої слабкі підприємства вибувають із гри. Це нове для нашої держави поняття, яке щораз частіше нагадує про себе судовими процесами, внаслідок яких підприємства, що не в змозі виконати зобов'язання перед кредиторами і бюджетом, оголошуються банкрутами. Але банкрутство в Україні найчастіше використовується не для отримання кредиторами своїх боргів, а для отримання контролю над підприємством та перерозподілу власності. Банкрутство давно стало одним із методів тіньової приватизації, оскільки відбувається маніпуляція підприємствами з метою власного збагачення. Отже, Українській державі задля досягнення економічної стабільності варто встановити більш чіткі та об'єктивні критерії для визначення ступеня "злочинності" в діяннях осіб, пов'язаних з процедурою банкрутства.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Силенко Н. М.

Література: 1. Глущук О. М. Ретроспективний аналіз захисту дисертацій: проблематика організації обліку при процедурі банкрутства / О. М. Глущук // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2010. – № 4. – С. 48–55. 2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440. 3. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – Ст. 131. 4. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 №436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.

РИЗИКИ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 005.334: 366.71

Нгуєн Хоай Тху

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто роботи вчених, які займались визначенням поняття "банківський ризик". Визначено сутність поняття "банківський ризик", основні сфери виникнення та управління банківськими ризиками, а також способи зниження банківського ризику.*

Ключові слова: *ризик, управління ризиком, класифікації ризиків.*

© Нгуєн Хоай Тху, 2015

Аннотация. *Рассмотрены работы ученых, которые занимались определением понятия "банковский риск". Определена сущность понятия "банковский риск", основные сферы возникновения и управления банковскими рисками, а также способы снижения банковского риска.*

Ключевые слова: *риск, управление риском, классификации рисков.*

Annotation. *In the article the scientists who worked essence of the definition of "bank risk," the essence term "banking risk", the main areas of occurrence of banking risks and ways to reduce bank risk.*

Keywords: *risk, risk management, risk classification.*

У банківській практиці процес управління ризиками розглядається як ключовий напрям фінансового менеджменту. Значна увага приділяється вивченню ризикових сфер і основних видів ризиків.

Термін "ризик" вживається досить часто і є предметом розгляду багато вчених, таких як: Васюренко О. В. [2], Вітлінський В., Наконечний С. [3], Івченко І. Ю. [4], Ілляшенко С. М. [5] та ін. Залежно від контексту в поняття вкладається різний смисл, оскільки вивчення ризику має багатогранне значення.

Банківський ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал або надходження банку [1].

Незважаючи на те, що банківська діяльність супроводжується численними ризиками, саме банки покликані уособлювати надійність та безпеку. Оскільки банкіри працюють здебільшого з чужими грошима, то мають намагатися знизити ризикованість своєї діяльності навіть більше, ніж інші підприємці. Отже, управління ризиками розглядається як один із важливих напрямів фінансового менеджменту в банку.

З погляду сфери виникнення та можливостей управління банківські ризики поділяють на зовнішні та внутрішні [4].

До зовнішніх належать ризики, пов'язані зі змінами у зовнішньому щодо банку середовищі і безпосередньо не залежні від його діяльності. Це політичні, правові, соціальні та загальноекономічні ризики, що виникають у разі загострення економічної кризи у країні, політичної нестабільності, війни, заборони на платежі за кордон, консолідації боргів, уведення ембарго, відміни імпортних ліцензій, стихійного лиха, приватизації, націоналізації, неадекватного правового регулювання тощо. Вплив зовнішніх ризиків на результативність роботи банку винятково високий, управління цими ризиками найскладніше, а іноді й неможливе. Для їх оцінювання застосовуються логічні методи аналізу.

До внутрішніх належать ризики, що виникають безпосередньо у зв'язку з діяльністю конкретного банку. Чим ширше коло клієнтів, партнерів, зв'язків банку, банківських операцій, послуг, тим більше внутрішніх ризиків супроводжує його роботу. Порівняно із зовнішніми внутрішні ризики краще піддаються ідентифікації та квантифікації. Завдання менеджменту полягають у тому, щоб виявляти, оцінювати, мінімізувати та постійно контролювати внутрішні ризики за допомогою відповідних методів.

Основою функціонування ефективної системи управління банківськими ризиками є не лише науково обґрунтована їх класифікація, а й правильне оцінювання та розробка методів їх мінімізації, що дасть змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, що виникають у банківській діяльності.

До основних способів зниження ризику належать:

– уникнення ризику означає просте ухилення від певного заходу, що обтяжений надмірним (катастрофічним) ризиком. Однак уникнення ризику нерідко означає відмову від прибутку, а це пов'язано з ризиком невикористаних можливостей;

– попередження ризику – це досить ефективний засіб, який лише в окремих випадках дозволяє зменшити ризик;

– розподіл ризику полягає в тому, щоб, наприклад, покласти певну частку відповідальності за ризик на партнера, який краще, ніж інші, здатний його контролювати;

– суть страхування ризику полягає в тому, що комерсант готовий відмовитися від частини доходів, тобто він готовий заплатити за зниження рівня ризику до нуля;

– лімітування є важливим засобом зниження рівня ризику і застосовується, наприклад, банками під час продажу товарів у кредит, а підприємцем – під час визначення суми вкладання коштів;

– диверсифікація є процесом розподілу коштів між різними об'єктами вкладання, які безпосередньо не пов'язані між собою;

– створення резервів, запасів на покриття ймовірних витрат є способом зниження ступеня ризику;

– здобуття додаткової інформації – один із важливих способів зниження ризику. У разі використання неточних економічних даних доцільним є їх уточнення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Жуков В. В.

Література: 1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.635.40 &nobreak=1 2. Васюренко О .В. Банківські операції / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2004. – 324 с. 3. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті / В. В. Світлінський, С. Наконечний. – К. : КНЕУ,1996. – 45 с. 4. Івченко І. Ю. Економічні ризики / І. Ю. Івченко. – К. : ЦНЛ, 2004. – 304 с. 5. Ілляшенко С. М. Економічний ризик / С. М. Ілляшенко. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 219 с.

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ УКРАИНЫ

УДК 330.341.13

Неелова А.В.

Студент 2 курса
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены основные элементы инфраструктуры инновационной деятельности Украины. Обобщены и дополнены составляющие инновационной инфраструктуры. Проведен анализ проблем ее формирования и предложены мероприятия для создания благоприятных условий развития инновационной деятельности предприятий.*

Ключевые слова: *инновационная инфраструктура, инновационная деятельность, производственные ресурсы, инновационное развитие, инновационные кластеры.*

Анотація. *Розглянуто основні елементи інфраструктури інноваційної діяльності України. Узагальнено й доповнено складові інноваційної інфраструктури. Проведено аналіз проблем її формування та запропоновано заходи щодо створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності підприємств.*

Ключові слова: *інноваційна інфраструктура, інноваційна діяльність, виробничі ресурси, інноваційний розвиток, інноваційні кластери.*

Annotation. *The article deals with the basic elements of innovative infrastructure in Ukraine. It is summarized and updated the parts of innovative infrastructure. Development problems of innovative infrastructure are analyzed. It is proposed the measures to create favorable conditions for development of enterprises' innovative activity.*

Keywords: *innovation infrastructure, innovation, production resources, innovative development, innovation clusters.*

Одним из важнейших путей расширения и активизации инновационной деятельности является создание инновационной инфраструктуры. Показатель инфраструктуры учитывается при определении Глобального инновационного индекса, Индекса «сетевой готовности», Индекса способности к инновациям и т.д.

При проведении анализа статистического материала сделаны выводы, о неудовлетворительном количестве и качестве инновационной инфраструктуры Украины [1]. Это подтверждается и результатами инновационной деятельности отечественных предприятий. Для целесообразного понимания ситуации, которая сложилась, и определения причин препятствования инновационного развития необходимо исследовать состояние инновационной инфраструктуры.

Вопросы развития и становления инновационной структуры изучали зарубежные и отечественные специалисты: С. Глазьев, Б. Гринев, М. Делягин, В. Денисюк, О. Марченко, А. Пригожин, В. Семиноженко, Л. Федулова, В. Хаустова, А. Фридрих, М. Майер и др. В их работах определено понятие инновационной инфраструктуры и показан круг проблемных аспектов насчет ее формирования. Также отсутствие комплексных исследований в данной сфере вызывает дальнейшее углубленное изучение и анализ очерченных вопросов.

© Неелова А. В., 2015

Цель статьи – определить на основе системного анализа элементы инновационной инфраструктуры, причины недостаточной эффективности ее функционирования и рассмотреть рекомендации относительно ее повышения.

Наиболее обоснованным считается такое определение: инновационная инфраструктура – это комплекс организационно-экономических институтов, которые непосредственно обеспечивают условия реализации инновационных процессов хозяйствующими субъектами на основе принципов экономической эффективности как национальной экономики в целом, так и ее экономических субъектов в условиях конъюнктурных колебаний рынка [2].

К элементам инновационной инфраструктуры относятся: научно-исследовательские институты, высшие учебные заведения, технологические парки, инновационные сети (например, сеть инновационно-технологических центров), лаборатории, консультативные, информационные, лизинговые компании и т.д.

Для инновационного развития экономики большое значение имеет организационный ресурс этих элементов, поскольку он направлен на интеграцию всех видов ресурсов в инновационной сфере, обеспечение непрерывности инновационного процесса, вывод ведущих отраслей экономики на новый технологический уровень.

Большинство ученых к составляющим инновационной инфраструктуры относят производственно-технологическую, финансовую, нормативно-правовую, кадровую, сбытовую подсистему.

Таким образом, организационная составляющая инновационной инфраструктуры, которая содержит организационный ресурс ее субъектов, остается без внимания исследователей. Это считается одной из причин неэффективного функционирования инновационной инфраструктуры, которые представлены на рис. 1.

Основной задачей производственно-технологической инфраструктуры является создание условий для доступа предприятий к производственным ресурсам. Одним из путей его успешного решения является развитие инновационных кластеров и поддержка технопарков.

Кластерный подход разрешает принципиально изменить сущность государственной региональной политики, поскольку требует не поддержки отраслей или предприятий, а создание институциональных условий для развития взаимоотношений между участниками кластера, потребителями, государственными органами и т. д. Для этого должны быть подготовлены организационные платформы, на основе которых можно связывать фундаментальную науку, прикладные разработки и новые высокотехнологические производства. Однако, несмотря на значительное количество подходов к разработке кластерного механизма и кластерной политики, это направление пока не получило распространенного использования в Украине. Причиной является недостаток использования организационного проектирования [3].

Вспомогательный блок производственно-технологической инфраструктуры включает консалтинговые, лизинговые, информационные организации. Ценность этих структур для обеспечения инновационной деятельности состоит в многоаспектности состава инновационных отношений, что требует специфических знаний и опыта. Комплексным решением широкого спектра вопросов инновационной деятельности (финансовых, экономических, маркетинговых) занимаются центры трансфера технологий (ЦТТ). Последние создаются как структурные подразделения организаций. Основной проблемой развития ЦТТ в Украине считается отсутствие квалифицированных кадров.

Не хватает также современных инновационных и управленческих технологий (в том числе технологий электронного документооборота, управления знаниями и др.), умение организовать практическую деятельность в отношении коммерциализации разработок. Решение этой проблемы, по нашему мнению, состоит в модернизации системы образования, повышении квалификации и переподготовке кадров с учетом имеющегося спроса на специалистов инновационной сферы. Необходимой рассматривается государственная поддержка инновационной деятельности заведений высшего профессионального образования, внедрение концепции национальных исследовательских университетов и поддержка развития малого инновационного предпринимательства. Концепция национальных исследовательских университетов состоит в новом подходе модернизации науки и образования через их интеграцию и новые формы получения научной и образовательной деятельности. Важнейшая цель создания национальных исследовательских университетов – проведение исследований по специализированным научным направлениям, подготовка кадров для конкретных высокотехнологических секторов экономики. Для ее достижения необходимо создавать и развивать инновационную инфраструктуру в высших учебных заведениях. Сюда можно отнести создание и поддержку центров по обмену и управлению новыми технологиями; инновационных центров по обмену и коллективному использованию научно-технического и исследовательского оборудования; создание инновационных площадок для утверждения и опробования моделей развития малых предприятий в научно-технической сфере на базе университетов [4].

Важная роль в обеспечении работоспособности инфраструктуры инновационной деятельности принадлежит ее организационной составляющей. Задача этой составляющей состоит в обеспечении упорядоченности, согласованности, взаимодействии участников инновационных процессов, которые находятся на разных уровнях систем хозяйствования (макро-, мезо-, микро- и региональном). Прежде всего необходимо активизировать органи-

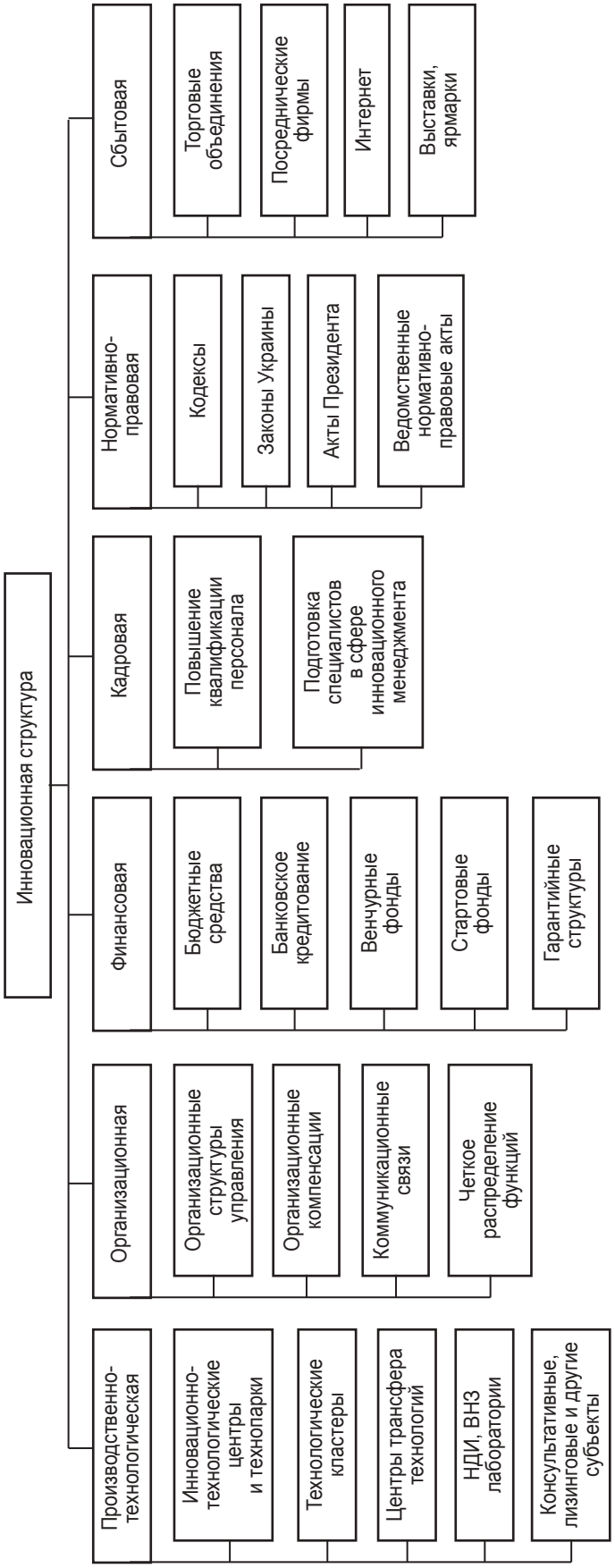

Рис. 1. **Составляющие инновационной инфраструктуры**

Составлено автором на основе [1].

зационный ресурс организационного предпринимательства. Речь идет об использовании новых организационных структур, новых организационных форм, механизмов, инструментов, связей.

Финансовая составляющая инновационной инфраструктуры содержит значимое количество финансовых инструментов, однако статистические данные указывают на то, что главным источником финансирования инновационных промышленных предприятий остаются их собственные денежные средства.

Обеспечение госбюджетными средствами составляет не более 5–10 % от всего объема необходимых средств и является возможным только для больших предприятий. Развитие же малых инновационных предприятий финансируется за счет их собственников при участии родственников и друзей.

Перспективным источником финансирования инновации является участие предприятий в международных проектах. Увеличение поступлений с данного источника возможно с развитием сети центров трансфера технологий при участии иностранных партнеров.

Обеспечение нормативно-правовой составляющей инновационной инфраструктуры в Украине требует применение целого комплекса мероприятий, таких как: усовершенствование Закона Украины «Про инновационную деятельность» в части государственной поддержки инновационной деятельности; создание концепции государственной поддержки малого инновационного предприятия в пределах взаимодействия с ВУЗами при выполнении инновационных проектов; создание законодательной базы для развития венчурного финансирования; создание системы мониторинга инновационной деятельности предприятий и организаций; разработки государственных целевых программ по важнейшим отраслям национальной экономики [5].

Вывод. В Украине есть развитая сеть организаций, которые способствуют развитию инновационной деятельности. Однако успешное ее развитие не может зависеть только от присутствия или количества соответствующих объектов инфраструктуры. Эффективность функционирования инновационной системы обеспечивается также благоприятной нормативно-правовой базой и надлежащим использованием организационного ресурса инновационного предприятия. В целом для построения эффективной инновационной инфраструктуры необходимо реформировать научно-исследовательский сектор в направлении движения к открытой инновационной системе с гибкими механизмами, и инструментами, которые способствуют как сотрудничеству, так и конкуренции. Построение такой системы требует значительных усилий и времени, а также весомой государственной поддержки, учитывая отсутствие в Украине опыта общего использования организациями ресурсов, знаний и информации.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Яненкова І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика: [моногр.] / І. Г. Яненкова. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. –145 с. 2. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность : монография / Д. И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 576 с. 3. Марченко О. С. Економічний та правовий підходи до інноваційної діяльності: досвід порівняльного аналізу / О. С. Марченко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право / редкол. А. П. Гетьман та ін. – Харків : Право, 2011. – № 2 (5). – С. 157–168. 4. Інноваційна та науково-технічна сфера України : монографія / Б. В. Гриньов, Д. В. Чеберкус, В. С. Шовкалюк та ін. ; під заг. ред. Б. В. Гриньова. – К. : НТУУ «КПІ» ВПІ ВПК «ПОЛІТЕХНІКА», 2012. – 145 с. 5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15

ВЛИЯНИЕ РЕКЛАМЫ НА СОЗНАНИЕ ЛЮДЕЙ

УДК 659.113.7

Немченко А. В.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрено влияние рекламы на человеческое сознание; показано отношение людей разных возрастных категорий к рекламе.*

Ключевые слова: *влияние рекламы, возрастная категория, отношение к рекламе, потребитель, рекламодатели, рекламный слоган.*

Анотація. *Розглянуто вплив реклами на людську свідомість; показано ставлення людей різних вікових категорій до реклами.*

Ключові слова: *вплив реклами, вікова категорія, ставлення до реклами, споживач, рекламодавці, рекламний слоган.*

Annotation. *The article shows the impact and the identification of trends in attitudes toward advertising in different age categories.*

Keywords: *the impact of advertising, age group, the ratio of advertising, consumers, advertisers, advertising slogan.*

Рекла́ма (от лат. reclamare — «утверждать, выкрикивать, протестовать») — часть маркетинговых коммуникаций, в рамках которых производится оплаченное известным спонсором распространение неперсонализированной информации с целью привлечения внимания к объекту рекламирования, формирования или поддержания интереса к нему [4].

Потреби́тель — гражданин, имеющий намерения заказать или приобрести либо заказывающий, приобретающий или использующий товары (работы, услуги) исключительно для личных, семейных, домашних и иных нужд, не связанных с осуществлением предпринимательской деятельности [4].

Рекламодатель — это рынкообразующий субъект рынка рекламы, инициатор рекламного процесса, который создает спрос на рекламные услуги и выполняет функцию заказчика рекламных услуг, тем самым обеспечивая базис для функционирования и развития рекламной отрасли [5].

Рекла́мный сло́ган – рекламный девиз, который в сжатом виде передает рекламное сообщение, часть долговременной коммуникационной платформы бренда. Употребляется во всех видах рекламной коммуникации для привлечения внимания целевой аудитории, повышения ее лояльности к бренду, стимулирования продаж. Может быть зарегистрирован как товарный знак [4].

В наше время эта тема очень актуальна, потому что именно сейчас 18 % эфирного времени занято одной лишь рекламой. Хотя еще несколько лет назад рекламные клипы и ролики не являлись столь значимыми.

Реклама все чаще вмешивается в жизнь человека на сознательном и бессознательном уровнях. Она навязывает потребителям систему стандартов, а также точку мировоззренческих идей и представлений. Из всех возможных вариантов рекламы самой распространенной является телевизионная. Она содержит в себе звуковое и зрительное воздействие, поэтому и пользуется вниманием огромной аудитории. В общем, можно сказать, что реклама является основным источником формирования современного человека.

Если сформулировать проблему воздействия рекламы на человека, то она несомненно оказывает негативное влияние на психику людей, чем в корне изменяет социальные отношения в обществе. Реклама является одной из движущих сил, которые повышают жизненный уровень как в нашей стране, так и во всем мире.

Целью исследования было показать отношение людей разных возрастных категорий к рекламе.

Так как реклама нацелена на определенную часть населения, то каждого в ней привлекает что-то свое. Например, реклама кухонных приборов будет малопривлекательной для подростков, особенно для парней. Поэтому рекламодатели стараются сделать ее наиболее подходящей для целевой аудитории.

Предметом исследования является определение отношения людей к наличию рекламы на телевидении и наблюдение изменений отношения людей друг к другу и окружающей среде под влиянием рекламы, также мнение людей относительно воздействия ее на человека.

© Немченко А. В., 2015

О методах рекламы постоянно ведутся дискуссии, написано множество книг и статей. Но каковы же наиболее общие методы воздействия рекламы на человека?

Во-первых, реклама неизбежна. Это подтверждается тем, что люди при появлении рекламы не выключают телевизор, а переключают на другой канал с новым рекламным блоком.

Во-вторых, реклама является многократной. Согласно исследованию люди тратят на просмотр телевизионных программ около тридцати часов в неделю. Также подсчитано, что за один выходной день при просмотре любимых передач и фильмов, в целом за 4 часа эфирного времени было показано 25 рекламных роликов и объявлений. Рекламодатели нацелены на то, чтобы люди после многократного просмотра даже незначительного или «глупого» ролика безошибочно запоминали его во всех подробностях, так как это всегда безотказно действует на потребителей.

И в-третьих, реклама – проста. Она рассчитана, в основном, на самую широкую аудиторию: от маленьких детей до пенсионеров. Поэтому сюжет должен быть не навязчивым и легко запоминающимся.

Главная задача исследования – выявить отношения людей к рекламе и определить, какую же роль она играет в их жизни, немаловажно узнать степень ее влияния на телевидении и изучить предложения респондентов по поводу изменения или улучшения рекламы разного поколения.

Были выдвинуты гипотезы, что отношение к рекламе определяется возрастом, то есть чем старше человек, тем негативней его отношение к ней. И наоборот, предполагалось, что молодежь находит рекламу, в некоторой степени, забавной. Также было мнение о том, что респонденты могут предложить уменьшить количество рекламы на телевидении и вообще. В среднем 52 % опрошенных респондентов от 18 до 25 лет при покупке ориентируются на внешний вид и качество товара, а 80 % молодых людей любят смешные ролики.

В общем, отношение украинцев к рекламным вставкам скорее негативное. 84 % опрошенных мною респондентов относятся к рекламе с раздражением, 11 % продолжают смотреть телевидение во время рекламной паузы. И только 2 % и 5 % выключают телевизор или же совсем выходят из комнаты. 53 % во время рекламы переключают каналы, 32 % предпочитают заниматься своими делами и 5 % смотрят только картинку без звука.

Более рационально относятся к рекламе люди среднего возраста (25–45 лет). Они осмысленно подходят к рекламным идеям и их реализации. Примерно 47 % респондентов обращают внимание на состав продуктов и где-то 60 % внимательно изучают информацию перед покупкой техники.

Люди пожилого возраста (от 55 лет и старше) настроены к рекламе более негативно, чем остальные возрастные группы. С возрастом они начинают относится к рекламе критично, вследствие чего являются менее подвержены ее влиянию. Данная категория ориентируется на цену товара или услуги.

Число респондентов по возрасту распределились следующим образом: от 18 до 25 лет – 45 %, от 25 до 35– 15 %, от 35 до 42 – 20 % и от 42 до 66 лет – 20 %.

Также было выделено респондентов по полу: мужчин – 22 %, а женщин – 78 %.

Таким образом, в результате исследования можно сказать, что гипотезы, полностью подтвердились. Так как опрошенные респонденты в возрасте от 25 до 47 лет действительно находят рекламу раздражающей и утомляющей, а более молодое поколение (18–25 лет) относится к этому более лояльно, потому что они меньше смотрят телевизор, а больше сидят в Интернете или гуляют с друзьями. А наиболее эффективная реклама – совет знакомых. И это действительно так, по крайней мере в наше время, потому что люди больше всего доверяют рекомендациям друзей и знакомых, нежели самым красочным и модным рекламам. Хотя телевизионные ролики тоже оказывают огромное влияние на человечество, тем не менее не имеют столь значительной власти как: «друзья посоветовали» или «знакомые пользовались и не рекомендуют этот продукт».

Особенно сильно поддаются влиянию рекламы дети. Поэтому они, зачастую, являются «лакомым кусочком» для рекламодателей и производителей. Нередко ребенок, насмотревшись рекламных роликов с игрушками или прочими детскими принадлежностями, просит и даже требует купить ему то, что он там видел, а взрослые не хотят или не могут выполнить его желание. Из-за этого в семьях часто возникают конфликты.

В заключении можно сказать, что реклама оказывает влияние на формирование наших предпочтений при выборе товара или услуг и поэтому небезразлична людям, к которым она обращена. Каждый реагирует на нее по- разному, кто-то негативно, некоторые с интересом или равнодушием, но все-таки она делает свое дело – привлекает внимание к себе, закрепляется в памяти, а значит, способствует к запоминанию товара и вызывает интерес к нему. А верить или нет этим роликам – личное дело каждого. Реклама не заставляет, а лишь завлекает и помогает сориентироваться в мире товаров и услуг.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Література: 1. Авдеева Н. Влияние телевизионной рекламы на детей и подростков / Н. Авдеева, Н. Фоминых // Человек. – №1. – 2003. – С. 106–109. 2. Бове К. Л. Современная реклама / К. Л. Бове, У. Ф. Аренс. – М. : Довгань. – 1995. – 704 с. 3. Феофанов О. А. Реклама: новые технологии в России : учеб. пособие / О. А. Феофанов. – Спб. : Питер, 2000. – 384 с. 4. Википедия – свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/ 5. Индустрия рекламы : информационно-справочный портал Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://adindustry.ru/doc/1136

ВІТЧИЗНЯНА ТА ЗАКОРДОННА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.147:346.2

Непран І.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто теоретичні положення щодо сутності та ролі власного капіталу на підприємстві. Визначено основні проблеми процесу формування власного капіталу вітчизняного підприємства. Внесено пропозиції щодо його удосконалення для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства України.*

Ключові слова: *власний капітал, баланс, підприємство.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические положения о сущности и роли собственного капитала на предприятии. Определены основные проблемы процесса формирования собственного капитала отечественного предприятия. Внесены предложения по его усовершенствованию для повышения уровня конкурентоспособности предприятия Украины.*

Ключевые слова: *собственный капитал, баланс, предприятие.*

Annotation. *The theoretical propositions about the nature and role of equity in the company . The basic problem of the process of forming the equity of domestic companies. Offered suggestions for its improvement to enhance the competitiveness of enterprises in Ukraine.*

Keywords: *equity, balance, business.*

В умовах сьогодення постає питання вирішення проблем управління власним капіталом як основним джерелом, що сприяє ефективній діяльності та підвищенню конкурентних переваг підприємства. Власний капітал виступає не тільки основою створення, функціонування та розвитку підприємства, але й фактором його фінансової стійкості.

Власний капітал відіграє головну роль під час створення і розвитку підприємства, є важливішою економічною базою забезпечення його господарської діяльності. Структура та ефективність використання власного капіталу підприємства безпосередньо впливають на формування добробуту його власників.

Роль показника «власний капітал» для підтримання нормального фінансового стану підприємства настільки значуща, що він отримав законодавче підтвердження в Цивільному кодексі України, зокрема в частині вимог щодо співвідношення статутного капіталу та чистих активів господарських товариств. У зв'язку з цим дослідження питань формування власного капіталу підприємства та його структури має особливу актуальність.

Проблеми власного капіталу завжди були в центрі уваги економістів. Дослідженням його сутності як економічної категорії в теоретичному і практичному аспектах, його формуванням та використанням в компанії займалися вітчизняні та зарубіжні вчені в різні часи економічного розвитку країн.

© Непран І., 2015

У сучасних умовах найбільш відомими розробками, присвяченими проблемам власного капіталу підприємства, є праці І. Бланка, О. Єфимової, В. Ковальова, В. Савчука, О. Терещенка, Д. Ван Хорна та інших учених-економістів [1].

Метою цього дослідження є аналіз процесу формування власного капіталу підприємства в сучасних умовах господарювання.

Створення і нормальне функціонування підприємств будь-якої форми власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу.

Власний капітал утворюється за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, і він фактично стає власним капіталом підприємства, а не власника.

Професор, д.е.н. Ф.Ф. Бутинець у своїй праці «Бухгалтерський фінансовий облік» визначає: власний капітал – це загальна вартість засобів підприємства, які належать йому на правах власності та використовуються ним для формування його активів [2, с .484].

Власний капітал є основою для початку і продовження господарської діяльності будь-якого підприємства, він є одним із найістотніших і найважливіших показників.

Згідно з П(С)БО 2 „Баланс" власний капітал підприємств України включає такі елементи: зареєстрований капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Такий склад власного капіталу відображає наявність його частини, інвестованої засновниками у момент створення підприємства, та частини, одержаної завдяки ефективній діяльності, насамперед нерозподіленого прибутку, суми дооцінки необоротних активів, а також додаткового вкладеного капіталу [3].

Професор І.А. Бланк наводить найбільш розширену класифікацію капіталу [4, с. 512]:

– за джерелами залучення: національний, іноземний, залучений із внутрішніх та зовнішніх джерел, власний капітал, залучений капітал та ін.;

– за формами залучення: акціонерний, пайовий та індивідуальний капітал (залежно від організаційно-правової форми); довгостроковий та короткостроковий капітал (залежно від періоду залучення); капітал в грошовій, фінансовій, матеріальній та нематеріальній формі тощо.

С. М. Гольцова поділяє власний капітал на зареєстрований (статутний і пайовий), незареєстрований (резервний, додатковий), нерозподілений прибуток (непокритий збиток), коригуючи складові (неоплачений капітал, вилучений капітал) [5, с. 254].

Розглянемо детальніше складові власного капіталу.

Зареєстрований капітал – це організаційно-правова форма капіталу, величина якого визначається установчими документами господарюючого суб'єкта згідно з чинним законодавством. Це сукупність внесків (часток, акцій за номінальною вартістю) засновників (учасників) у майно, виражених у грошовому вимірнику, під час створення підприємства для забезпечення його статутної діяльності.

Пайовий капітал – це сума пайових внесків членів спілок та інших підприємств, передбачена установчими документами.

Додатковий капітал – це сума, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість. Додатковий капітал збільшується на суму емісійного доходу.

Вилучений капітал – це фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених акціонерним товариством у його учасників.

Кошти резервного капіталу використовуються відповідно до напрямів, передбачених установчими документами: як правило, у випадку недостачі прибутку за рахунок резервного капіталу покриваються непередбачені витрати, погашаються борги перед кредиторами під час ліквідації підприємства, виплачуються дивіденди за привілейованими акціями тощо.

Нерозподілені прибутки – це прибутки, одержані внаслідок господарсько-фінансової діяльності підприємства, зменшені на суму прибутків, використаних у звітному році. Нерозподілений прибуток є власністю акціонерів (учасників, засновників) і збільшує суму власного капіталу. Якщо фінансовим результатом діяльності є збиток, то сума збитку зменшує суму власного капіталу.

В міжнародній практиці обліку визначення та склад власного капіталу залежать, перш за все, від особливостей організаційних форм підприємств, законодавства та особливостей облікової системи країни. Тому власний капітал розглядається як капітал, вкладений акціонерами компанії, і включає два джерела: 1) вкладений капітал – інвестиції акціонерів компанії; 2) накопичений нерозподілений прибуток, який реінвестований у бізнес [6, с. 37].

Склад власного капіталу досить різноманітний у різних країнах [7, с. 94].

В Росії власний капітал включає в себе статутний, додатковий, резервний капітали, фонди накопичення та споживання, нерозподілений прибуток минулих років та звітного року. Власний капітал компаній США складається з двох частин: авансованого, тобто вкладеного капіталу – інвестицій, зроблених акціонерами, та реінвестованого, накопиченого нерозподіленого прибутку – частини прибутку, отриманої від ведення комерційної діяльності та вкладеної у підприємство, та нерозподіленої між учасниками (акціонерами), тобто прибуток за мінусом податку на прибуток та дивідендів. У Франції власний капітал складається з початкового внеску або акціонерного капіталу, який виступає постійною заборгованістю щодо вкладника, результату та резервів.

Утворюється власний капітал двома шляхами: внесенням власниками підприємства грошових коштів та інших активів; нагромадженням суми доходу, що залишається на підприємстві.

За формами власний капітал поділяється на дві категорії:

– інвестований (вкладений або сплачений капітал) – сума простих та привілейованих акцій за їхньою номінальною (оголошеною) вартістю, а також додатково вкладений капітал, який також може бути поділений за джерелами утворення;

– нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, що не була розподілена між акціонерами.

За рівнем відповідальності поділяють на:

– зареєстрований капітал, сума якого визначається в установчих документах і підлягає обов'язковій реєстрації у державному реєстрі господарюючих одиниць;

– додатковий капітал (не реєстрований) – це додатково вкладений капітал;

– резервний капітал та нерозподілений прибуток.

Складові власного капіталу, що відображаються в балансах різних країн, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Складові власного капіталу в різних країнах Європи [8, с. 15]

	Складові власного капіталу							
Країна	**Статутний капітал**	**Пайовий капітал**	**Додатковий капітал**	**Резервний капітал**	**Нерозподілений прибуток (непокриті збитки)**	**Вилучений капітал**	**Неоплачений капітал**	**Інші резерви**
Україна	+	+	+	+	+	+	+	-
Білорусь	+	-	+	+	+	-	-	+
Молдова	+	-	+	+	+	+	+	-
Польща	+	-	+	+	+	-	+	+
Росія	+	-	+	+	+	-	-	-
Бельгія	+	-	+	+	+	-	-	+
Великобританія	+	-	+	+	+	-	-	-
Греція	+	-	+	+	-	-	-	+
Естонія	+	+	+	+	+	+	-	+
Іспанія	+	-	+	+	+	-	-	+
Італія	+	-	+	+	+	-	-	+
Люксембург	+	-	+	+	+	-	-	+
Німеччина	+	-	-	+	+	-	-	+
Португалія	+	-	+	+	+	-	-	+
Туреччина	+	-	+	+	+	-	-	+
Фінляндія	+	-	+	+	+	-	-	+
Франція	+	-	+	-	+	-	-	+
Чехія	+	-	+	+	+	-	-	-
Швейцарія	+	-	-	+	+	-	-	+
Швеція	+	-	-	+	+	-	-	-

Отже, аналізуючи попередню таблицю, можна дійти висновку, що у більшості зарубіжних країн до складових власного капіталу відносять статутний (акціонерний) капітал, резервний капітал, нерозподілені прибутки / непокриті збитки.

В Білорусії і Росії складові власного капіталу подібні.

Особливою у Франції є класифікація капіталу на інвестиційні гранти та спеціальні податкові знижки. Французькі підприємства можуть купувати і продавати свої акції, але тільки за певних умов: для передачі працівникам,

у разі зменшення акціонерного капіталу або з метою регулювання ситуації на ринку, якщо компанію включено до лістингу (в цьому випадку вона може укладати угоди не більш ніж з 10 % акцій).

У Великобританії, як і в більшості розвинутих західних країн, переважають такі організаційно-правові форми підприємств, як корпорації та партнерства. Це свідчить про переважання у власному капіталі частки інвестованих вкладів. Тому часто власний капітал розглядається як позичений фірмою та який необхідно повернути в майбутньому.

У Німеччині компанії практикують довгострокове фінансування (зовнішнє – за рахунок банківських кредитів, внутрішнє – через реалізацію пенсійних програм). Протягом останніх років середня для Німеччини частка власних коштів у загальній сумі активів не перевищувала 20 %. Для акціонерних товариств та товариств із обмеженою відповідальністю законом встановлено мінімальні розміри статутного капіталу, обумовлено права з викупу власних акцій [9, с. 29].

В Італії компанія може володіти не більше, ніж 10 % від всього заявленого акціонерного капіталу. На ці акції не відбувається виплата дивідендів.

Порівнюючи структуру власного капіталу в Естонії та Україні, видно, що він є практично однаковим, за винятком того, що відсутній рахунок, який би обліковував неоплачений капітал.

Таким чином, операції з власним капіталом у різних країнах світу мають свої особливості, продиктовані низкою факторів: починаючи з історичного аспекту і закінчуючи домінуючою формою власності підприємств у певній країні. І хоча у більшості зарубіжних країн складові частини власного капіталу є подібними (насамперед, це стосується практики формування різних резервів та фондів, раціональна реалізація якої спрямована на забезпечення належного рівня платоспроможності та фінансової стійкості підприємства), вітчизняним науковцям із бухгалтерського обліку слід переймати позитивний досвід облікового відображення таких операцій та впроваджувати його у практику. Це сприятиме покращенню як фінансового забезпечення вітчизняних підприємств (в частині напрямів перспективного резервування, фондування, форм вкладення коштів тощо), так і інтеграції до європейських економічних процесів економіки країни в цілому.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Силенко Н. М.

Література: 1. Вівчар О. Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства [Електронний ресурс] / О. Й. Вівчар, В. М. Саварин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5. – С. 146–150. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_5/ 2. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : підруч. для студентів спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закл. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутынца // Бухгалтерский учет в станах мира. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 484 с. 3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 №73 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 19. – Ст. 665. 4. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2000. – 512 с. 5. Гольцова С. М. Бухгалтерський облік [Текст] : навч. посіб. / С. М. Гольцова, І. Й. Плікус. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Суми : ВТД «Університетська книга». – 2007. – 254 с. 6. Шаблиста Л. М. Капітал підприємств: природа, структура, тенденції формування і відтворення / Л. М. Шаблиста // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 36–45. 7. Білич А. В. Структура капіталу підприємства та його вартість: питання визначення оптимальних співвідношень / А. В. Білич // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 7/8. – С. 93–99. 8. Граковський Ю. Операції зі статутним капіталом господарських товариств: правові засади, порядок формування, бухгалтерський облік / Ю. Граковський // Вісник податкової служби України. – 2013. – № 27/28. – С. 14–20. 9. Васильцова М. Облік власного капіталу / М. Васильцова // Фінансовий контроль. – 2013. – № 10. – С. 28–32.

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

УДК 338.512

Нерода А. Ю.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано роль собівартості сільськогосподарської продукції тваринництва як одного з показників виробничо-господарської діяльності підприємства. Визначено фактори, які впливають на рівень собівартості. Запропоновано шляхи зниження собівартості тваринницької продукції.*

Ключові слова: *собівартість сільськогосподарської продукції, тваринництво, раціональне використання виробничих ресурсів, витрати, валова продукція.*

Аннотация. *Проанализирована роль себестоимости сельскохозяйственной продукции животноводства как одного из показателей производственно-хозяйственной деятельности предприятия. Определены факторы, влияющие на уровень себестоимости. Предложены пути снижения себестоимости продукции животноводства.*

Ключевые слова: *себестоимость сельскохозяйственной продукции, животноводство, рациональное использование производственных ресурсов, расходы, валовая продукция.*

Annotation. *The role and cost analysis of agricultural livestock production as one of the indicators of the economic activities of the enterprise. The factors that affect the level of cost. Ways to reduce the cost of livestock production.*

Keywords: *the cost of agricultural production, animal husbandry, rational use of productive resources, expenses, gross output.*

Собівартість продукції є найважливішим показником економічної ефективності її виробництва. У ній відбиваються всі сторони господарської діяльності, акумулюються результати використання всіх виробничих ресурсів. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємства, темпи розширеного відтворення, фінансовий стан суб'єктів господарювання, конкурентоспроможність продукції.

Аналіз собівартості продукції, робіт і послуг є важливим інструментом у системі управління витратами. Він дає змогу вивчити тенденції зміни її рівня, визначити відхилення фактичних витрат від нормативних (стандартних) і їхні причини, виявити резерви зниження собівартості продукції і виробити заходи з освоєння їх.

Питаннями економічного аналізу собівартості сільськогосподарської продукції займались такі вчені, як: Ф. Ф. Бутинець [3], С. П. Азізов [1], В. І. Аранчій [2], А. М. Стельмащук [6], М. Чумаченко [7] та ін.

Метою дослідження є удосконалення аналізу собівартості сільськогосподарської продукції тваринництва і виявлення можливостей раціонального використання виробничих ресурсів, інформаційне забезпечення та всебічна оцінка досягнутих результатів щодо оптимізації витрат, пропозиції щодо зниження собівартості в сучасних умовах господарювання.

Тваринництво є важливою галуззю сільського господарства, що становить більшу половину його валової продукції.

Собівартість продукції належить до найважливіших якісних показників, що відбивають усі сторони господарської діяльності підприємств (фірм, компаній). Рівень собівартості пов'язаний із обсягом виробництва і якістю продукції, використанням робочого дня, сировини, матеріалів, устаткування, витрачанням фонду оплати праці.

Собівартість є основою визначення ціни продукції. Її зниження призводить до збільшення суми прибутків і рівня рентабельності. Щоб домагатися зниження собівартості, треба знати її склад, структуру і психологічні чинники її динаміки, методи калькуляції собівартості [4].

Для визначення ефективності управління в галузі тваринництва доцільним є проведення аналізу наявності поголів'я тварин та їх продуктивності (табл. 1).

У 2013 році порівняно з 2011 роком кількість великої рогатої худоби зросла на 24 голови, хоча кількість корів протягом періоду не змінювалась і становила 400 голів. Поголів'я свиней протягом цього ж періоду зменшилося на 197 голів і у 2013 році становило 935 голів. Середньорічний надій на одну корову протягом досліджуваного періоду зріс на 2,4 ц і становив у 2013 році 57,2 ц, середньодобові прирости ВРХ зменшились на 30 г, а середньодобові прирости свиней зросли на 79 г [4].

Динаміку і структуру витрат на основне виробництво у галузі тваринництва наведено в табл. 2.

© Нерода А. Ю., 2015

Таблиця 1

Динаміка поголів'я тварин та їх продуктивності

Групи тварин	Роки			2013 р. у % до 2011 р.	Відхилення у % 2013 р. від 2011 р.
	2011	2012	2013		
Велика рогата худоба, всього, гол.	1122	1148	1146	102,1	24
у т. ч. корів	400	400	400	100	0
Надій молока, всього, ц	21913	21656	22878	104,4	965
у т.ч. на 1 корову, ц	54,8	54,1	57,2	104,4	2,4
Приріст живої маси ВРХ, ц	1690	1676	1689	99,9	-1
Середньодобові прирости ВРХ, г	589	589	559	94,9	-30
Свиней всього, гол.	1132	1054	935	82,6	-197
у т. ч. свиноматок, гол.	121	118	112	92,6	-9
Приріст живої маси свиней, ц	1927	2079	1870	97,0	-57
Середньодобові прирости свиней, г	458	458	537	117,2	79

Таблиця 2

Динаміка і структура витрат на основне виробництво, 2011–2013 рр.

Показники	Роки						2011 р. у % до 2013 р.
	2011		2012		2013		
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	
Витрати на оплату праці	2014	30,4	2475	28,4	2039	22,3	101,2
Відрахування на соціальні заходи	634	9,6	914	10,5	927	10,1	146,2
Матеріальні витрати, які увійшли у собівартість продукції	3774	57,0	5146	59,0	5112	55,9	135,5
у т. ч. корми	2715	41,0	3709	42,5	3739	40,9	137,7
з них корми покупні	413	6,2	519	5,9	975	10,7	236,1
Інша с/г продукція	50	0,8	67	0,8	114	1,2	228,0
Нафтопродукти	245	3,7	252	2,9	250	2,7	102,0
Електроенергія	280	4,2	232	2,7	247	2,7	88,2
Паливо	24	0,4	24	0,3	15	0,2	62,5
Запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту	319	4,8	577	6,6	518	5,7	162,4
Оплата послуг і робіт, що виконуються сторонніми організаціями та інші матеріальні витрати	141	2,1	285	3,3	229	2,5	162,4
Амортизація ОЗ	161	2,4	157	1,8	191	2,1	118,6
Інші витрати	36	0,6	31	0,3	876	9,6	у 24 рази
Всього витрат	6619	100,0	8723	100,0	9145	100,0	138,2

Загальна сума виробничих витрат у галузі тваринництва у 2013 році порівняно з 2011 зросла на 38,2 % і становила 9145 тис. грн. У структурі витрат найбільшу питому вагу протягом періоду склали матеріальні витрати, хоча в динаміці їх частка зменшилась із 57,0 % у 2011 р. до 55,9 % у 2013 р.

Серед матеріальних витрат найбільшу питому вагу займають корми, в динаміці їх частка та загальна сума значно зросли пропорційно до загального зростання витрат, а сама на 37,7 %. Протягом досліджуваного періоду практично не змінилася сума витрат на оплату праці, що при загальній тенденції зростання виробничих витрат призвело до зменшення її питомої ваги у структурі витрат на 8,1 %. Негативною тенденцією є значне зростання витрат на покупні корми, оскільки це господарство не в змозі самостійно забезпечити галузь тваринництва високоякісними кормами [4].

В умовах ринкової економіки собівартість виробництва продукції являється барометром, що вказує, наскільки ефективно відображене виробництво, і чи можливе досягнення конкурентоспроможності.

Рівень собівартості 1 ц продукції тваринництва залежить від 2 факторів:

1) витрати на утримання однієї голови;

2) рівень продуктивності.

Під час визначення суми витрат виключають із витрат з утримання 1 голови суми, що відносяться на побічну продукцію. Розмір витрат у розрахунку на 1 голову характеризує рівень інтенсифікації виробництва, в умовах якої зростання вкладень засобів і праці на утримання 1 голови має забезпечити зростання продуктивності тварин, причому темпи зростання продуктивності мають випереджати темпи зростання витрат. У такому випадку буде отримано економічний ефект.

Під час аналізу собівартості продукції тваринництва треба мати на увазі, що на собівартість впливає не тільки рівень продуктивності, але і якість отриманої продукції (жирність молока, маса приплоду тощо) [5].

Особливу увагу необхідно приділити кормам. Розмір їх залежить від кількості витрачених кормів в центнерах кормових одиниць і собівартості одного центнера кормових одиниць.

Вартість кормів залежить від того, власні вони чи куплені. Аналізуючи витрати кормів, необхідно якість кормів і їх кількість співставляти зі зміною продуктивності [5].

Обґрунтовуючи шляхи зниження собівартості сільськогосподарської продукції, потрібно пам'ятати, що з підвищенням продуктивності тварин знижується собівартість. Отже, фактори, що зумовлюють таке підвищення, можна розглядати як фактори зниження собівартості сільськогосподарської продукції.

Серед них особливе значення мають:

1) впровадження передової технології виробництва;

2) впровадження у виробництво кращих порід тварин, дотримання передових способів утримання тварин;

3) зміцнення кормової бази тваринництва, дотримання зоотехнічних вимог під час складанні раціонів щодо збалансованості протеїном, мінеральними речовинами, іншими поживними компонентами;

4) удосконалення галузевої структури підприємства з орієнтацією на вимоги ринку;

5) підвищення продуктивності праці на основі комплексної механізації, автоматизації;

6) дотримання режиму економії під час використання матеріально-грошових засобів;

7) вдосконалення системи управління виробництвом та впровадження наукової організації праці [5].

Зниження собівартості – одне з головних джерел нагромадження, забезпечення розширеного відтворення в галузі. Воно може відбутися за умов: скорочення витрат на виробництво за незмінного виходу продукції, збільшення виробництва продукції за незмінних витрат або скорочення витрат за одночасного зростання обсягів виробництва. Найперспективніший напрям зниження собівартості продукції тваринництва – підвищення продуктивності тварин, що ґрунтується на системі заходів з підвищення економічної родючості кормових угідь і всебічної інтенсифікації виробництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Азізов С. П. Організація виробництва в сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. / С. П. Азізов. – К. : Видав. центр НУБіП України, 2000. – 160 с. 2. Аранчій В. І. Сучасний стан м'ясопродуктового підкомплексу та перспективи його розвитку / В. І. Аранчій // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – № 1. – С. 134–138. 3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. для студентів спец. «Облік і аудит» вищ. навч. закладів / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – 7-ме вид, допов. і перероб. – Житомир : Рута. – 2006. – 832 с. 4. Лихопій В. І. Рівень виробничих витрат у галузі тваринництва та шляхи її оптимізації на підприємстві / В. І. Лихопій // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – С. 294 – 302. 5. Семенюк Н. А. Економічний аналіз : навч.-метод. посіб. / Н. А. Семенюк, В. Г. Петренко. – Вінниця : ВНАУ, 2004. – 325 с. 6. Стельмащук А. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / А. М. Стельмащук. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 315 с. 7. Чумаченко М. Дискусійні проблеми обліку витрат і калькулювання собівартості продукції / М. Чумаченко, І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 10. – С. 3–7.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 346.34

Нетецька К. І.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено ознаки договору про спільну господарську діяльність. На підставі їх аналізу визначено поняття договору про спільну господарську діяльність. Здійснено класифікацію відповідних договорів.*

Ключові слова: *підприємець, спільна мета, господарський договір.*

Аннотация. *Исследованы признаки договора о совместной хозяйственной деятельности. На основании их анализа определено понятие договора о совместной хозяйственной деятельности. Осуществлена классификация соответствующих договоров.*

Ключевые слова: *предприниматель, общая цель, хозяйственный договор.*

Annotation. *This paper investigates the signs agreement on joint economic activities. Based on their analysis, the notion of an agreement on joint economic activities. The classification of the relevant treaties.*

Keywords: *entrepreneur, general purpose, business contract.*

Сьогодні нерідко підприємці з метою подальшого розвитку своєї справи залучають інших осіб для ведення спільного бізнесу. Але разом з організаційно-правовими формами підприємець одержує ряд питань, на які не завжди є готові відповіді. Як правильно оформити договір про спільну діяльність? Чи можуть два підприємця – платника єдиного податку, що займаються різними видами діяльності, відкрити разом, наприклад, торгову точку? Чи укладається договір про спільну діяльність без створення юридичної особи? Чи можна при цьому залишатися платниками єдиного податку? Щоб відповісти на всі ці питання, для початку необхідно розібратися із самим поняттям «спільна діяльність», що і впливає на актуальність обраної теми.

Метою цієї статті є дослідження ознак договору про спільну господарську діяльність, визначення на основі їх аналізу поняття договору про спільну господарську діяльність, здійснення класифікації відповідних договорів.

Науково-теоретичною розробкою цієї тематики, обґрунтування питань, пов'язаних із господарсько-правовим регулюванням договорів про спільну діяльність в Україні займалися такі вітчизняні науковці, як: О. Є. Блажівська [1], Г. В. Юровська [2], Ю. А. Погуляєв [3], К. В. Шаперенков [4], Ю. І. Дмитрієва [5] та ін.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної ринкової економіки для успішного здійснення спільної господарської діяльності особливого значення набуває не тільки глибоке знання специфіки її правового регулювання, але і вміння грамотно використовувати існуючі правові засоби з метою підвищення ефективності її провадження. Здійснення спільної діяльності має кілька аспектів: законодавчих, бухгалтерських, податкових і, якщо припустимо таке розходження, правозастосовних. Спільна діяльність в Україні здійснюється у двох формах: шляхом створення юридичної особи та без її створення. Детальніше зупинимося на проведенні спільної діяльності саме без створення юридичної особи на підставі договору про спільну діяльність і розглянемо основні ознаки такого договору.

Першою ознакою є предмет договору та його мета. Такий договір завжди укладається зі спільною для учасників господарською метою для досягнення необхідних соціальних, економічних результатів та (або) отримання прибутку. Відповідно до ЦК України (ч. 1 ст. 1130) за договором про спільну діяльність сторони зобов'язуються спільно діяти для досягнення певної мети, що не суперечить законові [6]. Таким чином, мета учасників договору про спільну господарську діяльність має бути для них: а) спільною; б) законною; в) носити господарський характер.

Другою ознакою договору про спільну діяльність є те, що у рамках спільної діяльності можливим є поєднання не лише приватних, але й публічних інтересів. Так, до прикладу, згідно зі ст. 5 Закону України «Про державно-приватне партнерство» від 1.07.2010 р. [7] спільна діяльність розглядається як одна з форм здійснення державно-приватного партнерства. Практика господарювання свідчить, що така форма партнерської взаємодії є виправданою, оскільки сприяє підвищенню рівня ефективності управління державними активами завдяки залученню знань, досвіду та фінансових ресурсів приватних партнерів.

Третьою ознакою є обмежений суб'єктний склад договору (він укладається за участю суб'єктів господарювання). Найчастіше сторонами в договорі про спільну господарську діяльність є саме суб'єкти господарювання, проте такі договори можуть укладатися і за участю інших учасників господарських відносин – органів господарського управління, негосподарських організацій та ін. Слід зазначити, що на сьогодні Законом України від 21 вересня 2006 р. «Про управління об'єктами державної власності» передбачено низку обмежень щодо здійснення спільної

© Нетецька К. І., 2015

діяльності за участю державних підприємств, установ, організацій, а також господарських товариств, у статутному капіталі яких частка держави перевищує 50 %, а також повноваження органів господарського управління щодо здійснення спільної діяльності, де однією зі сторін є підприємства державного сектора економіки: Кабінет Міністрів України визначає порядок укладення таких договорів про спільну діяльність (пп. (*л*) п. 18 ч. 2 ст. 5); проблеми правового регулювання господарської діяльності вирішує орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, відповідно до покладених на нього завдань погоджує укладення договорів про спільну діяльність, зміни до них і контролює виконання умов цих договорів (п. 17 ч. 1 ст. 5-1); у межах, визначених законодавством, під час відчуження державного майна, передачі майна під час укладення інвестиційних договорів (у тому числі договорів про спільну діяльність) виступає замовником оцінки майна, укладає договори про проведення оцінки майна (п. 25 ч. 1 ст. 5-1); Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування й реалізує державну політику у сфері економічного розвитку, здійснює методологічне та, у межах власних повноважень, нормативно-правове забезпечення питань управління об'єктами державної власності, зокрема щодо спільної діяльності, де однією зі сторін є підприємства державного сектора економіки (п. 4, ч. 1 ст. 5-2); уповноважені органи управління погоджують зазначеним суб'єктам договори про спільну діяльність, зміни до них і контролюють виконання умов цих договорів (п. 20 ч. 1 ст. 6); Фонд державного майна України погоджує також договори про спільну діяльність, зміни до них (пп. (ї) п. (1) ч. 1 ст. 7) [8].

Наступною ознакою договору є спеціальне нормативно-правове регулювання. Існує комплекс нормативно-правових актів господарського, податкового та бухгалтерського законодавства, присвячених саме регламентації договорів про спільну діяльність, наприклад: Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участі іноземного інвестора, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 р.; Інструкція про порядок здійснення державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну діяльність за участі іноземного інвестора, затверджена наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 20.02.1997 р.; Порядок ведення обліку результатів спільної діяльності на території України без створення юридичної особи, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2011 р.; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку спільної діяльності без створення юридичної особи, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.12.2011 р.; Порядок укладення державними підприємствами, установами, організаціями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких частка держави перевищує 50 %, договорів про спільну діяльність, договорів комісії, доручення та управління майном, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р., тощо.

Наступною ознакою є процедура укладання договору про спільну діяльність. Річ у тому, що вона передбачає проходження додаткової адміністративної процедури взяття на облік в органах Державної податкової служби, а також обов'язкову державну реєстрацію договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора, яку здійснює Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та уповноважені ним органи.

Господарські договори про спільну діяльність є переважно договорами з триваючим (а не одноразовим) виконанням. Вони укладаються, насамперед, з метою налагодження тривалих партнерських відносин, що обумовлюється такою ознакою господарської діяльності, як систематичність. Таким чином, щодо господарського договору про спільну діяльність діють окремі (особливі) правила, як щодо підстав його укладання, так і щодо змісту відповідного господарсько-договірного зобов'язання. У літературі до ознак зобов'язань, що виникають із договорів про спільну діяльність, відносять такі: а) здійснюється спільна діяльність осіб (часто більше двох) для досягнення будь-якої спільної мети, що не суперечить закону; б) діяльність здійснюється без створення юридичної особи; в) кожний учасник зобов'язань за спільною діяльністю виступає одночасно як боржник і як кредитор; г) взаємні права й обов'язки учасників опосередковані необхідністю досягнення спільної мети; д) на відміну від інших видів зобов'язань, де відбувається перехід майна від одного власника до іншого, у зобов'язаннях за спільною діяльністю майно часто об'єднується у спільну власність; е) наявність у сторін спільного; є) спільна діяльність вимагає від учасників чіткої організації, тому зобов'язання мають чіткий організаційний характер (укладення договору, надання довіреності тощо); і) зобов'язання за спільною діяльністю часто тривалі із зазначенням строку або без зазначення строку їх дії; ї) такі зобов'язання мають особистий характер [9, с. 37–40].

З огляду на викладене, договір про спільну господарську діяльність може бути визначено як такий господарський договір, що укладається переважно між суб'єктами господарювання зі спільною господарською (комерційною та (або) некомерційною) метою, задля досягнення якої вони зобов'язуються спільно діяти протягом певного періоду часу на умовах, визначених цим договором. Враховуючи те, що господарському договору про спільну діяльність властиві як загальні ознаки цієї правової категорії, так і специфічні, притаманні саме цьому виду договору, доречним є подальше проведення аналізу й характеристики його за рядом таких класифікаційних критеріїв:

– за суб'єктним складом договір про спільну господарську діяльність може бути дво- або багатостороннім;

– за юридичною підставою укладення договору про спільну діяльність належить до тих господарських договорів, які укладаються на підставі вільних намірів сторін, юридично виражених істотними умовами договору (є регульованим);

– за способом виникнення господарський договір про спільну діяльність слід віднести до числа формальних, тобто таких, для укладення яких необхідні два моменти: узгодження волевиявлення сторін (консенсус) та вираження волі у певній (визначеній законом) формі;

– за способом оферти і визначення змісту договір про спільну господарську діяльність є договором, зміст якого сторони визначають під час його укладення;

– за сукупністю прав і обов'язків, якими наділяються суб'єкти відповідного договірного зобов'язання, вони є складними.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать про безпосередній вплив нормативно-правового регулювання на організацію ведення обліку операцій за договорами спільної діяльності, що визначає актуальність цієї теми загалом та у сфері обліку результатів спільної діяльності, контролю за їх формуванням і розподілом зокрема. На практиці спільна діяльність може бути найбільш зручною формою господарювання, адже договір про спільну діяльність – один із найбільш гнучких за можливостями вибору дій. Тому дослідження цієї теми буде привертати увагу багатьох науковців ще протягом довгого періоду у майбутньому.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Блажівська О. Є. Договір про спільну діяльність : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Блажівська Оксана Євгенівна. – К., 2007. – 19 с. 2. Юровська Г. В. Договір простого товариства у цивільному праві України : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Юровська Галина Валентинівна. – К., 2010. – 18 с. 3. Погуляев С. Ю. Передача технологий в виде вклада в простое товарищество : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Погуляев Сергей Юрьевич. – Х., 2002. – 199 с. 4. Шаперенков К. В. Цивільно-правове регулювання договору простого товариства : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Шаперенков Кирил Володимирович. – К., 2009. – 17 с. 5. Дмитрієва Ю. А. Просте товариство: законодавче регулювання у праві Німеччини та України : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03 / Дмитрієва Юлія Анатоліївна. – К., 2008. – 16 с. 6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 1. – Ст. 1130. 7. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 №2404-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524. 8. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 №185-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 46. – Ст. 456. 9. Посполітак В. Зобов'язання за договором про спільну діяльність. Договір простого товариства / В. Посполітак, Р. Ханик-Посполітак // Українське комерційне право. – 2003. – № 4. – С. 35–49.

ОЦІНКА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА СЕКТОРАМИ ЕКОНОМІКИ

УДК 334.012.64

Новобранець В. Д.

Студент 4 року
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття енергоефективності регіонів. Визначено роль та місце енергоефективності регіонів в економіці України. Розглянуто та проаналізовано енергоефективність регіонів за секторами економіки в Україні. Виявлено проблеми розвитку енергоефективності в Україні.*

Ключові слова: *енергоефективність в Україні, використання енергоресурсів у виробництві, галузі енергоефективності.*

Аннотация. *Рассмотрено понятие энергоэффективности регионов. Определена роль и место энергоэффективности регионов в экономике Украины. Рассмотрена и проанализирована энергоэффективность регионов по секторам экономики в Украине. Выявлены проблемы развития энергоэффективности в Украине.*

© Новобранець В. Д., 2015

Ключевые слова: *энергоэффективность в Украине, использование энергоресурсов в производстве, сферы энергоэффективности.*

Annotation. *The issue of energy regions. The role and place of energy regions in Ukraine's economy. Considered and analyzed regions for energy sector in Ukraine. The problems of energy efficiency in Ukraine.*

Keywords: *energy efficiency in Ukraine, energy use in manufacturing, energy efficiency.*

Вступ. Україна має значний нереалізований потенціал енергозбереження, особливо в промисловості та житловому секторі, енергопостачанні. На енергоефективність української економіки негативно впливають домінування енергоємних виробництв, зношеність основних фондів значної кількості підприємств та житлово-комунального господарства і не надто сучасні технології виробництва. Тому модернізація є важливим інструментом оновлення промислової та технологічної бази економіки, підвищення її енергоефективності і конкурентоспроможності.

Аналіз існуючих публікацій та визначення мети дослідження. Теоретичним питанням дослідження енергоефективності країни присвячено дослідження багатьох зарубіжних і українських вчених, серед них роботи І. А. Башмакова, В. В. Бушуєва, М. В. Гнідого, С. П. Денисюка, В. А. Жовтянського, І. М. Карпа, М. П. Ковалка, М. М. Кулика, Б. Лапонша, С. Мартішоу, В. Т. Меркушова, В. В. Микитенко, А. В. Праховника, М. В. Рапцуна, Ю. В. Синяка, Б. С. Стогнія, В. Е. Тонкаля, А. К. Шидловського, Ю. І. Шульги, Л. Шіпера та ін. Однак питання статистичного аналізу та вивчення енергоефективності країни потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

Метою цієї статті є дослідження розбіжності регіонів України за рівнем енергоефективності.

Основна частина. Аналіз статистичних даних щодо тенденцій розвитку енергоефективності в Україні свідчать, що енергоефективність за попередні роки мала тенденцію до зростання. Показник енергоефективності економіки України у 2013 р. підвищився на 0,6 в.п. порівняно з попереднім роком і склав 54,2 % від середнього рівня країн ЄС.

Аналіз енергоефективності секторів економіки показав, що промисловість і сільське господарство почали більш ефективно споживати енергоресурси порівняно з минулим роком – на 1,6 в.п. і 5,6 в.п. відповідно. Тоді як у житловому господарстві й секторі послуг енергоефективність незначно знизилася – на 0,2 в.п. і 1,6 в.п. відповідно. У промисловості лідерами зростання енергоефективності стали добувна промисловість і металургія – на 7,4 в.п. і 3,0 в.п. відповідно. Загалом енергоефективність промисловості у 2011 р. складала 51,1 % від рівня ЄС, сільського господарства – 37,1 %, сектора послуг – 46,1 %, будівництва – 11,3 %, житлового сектора – 61,9 %.

Рис. 1. **Галузеві тенденції розвитку енергоефективності регіонів України**

У позиціях у рейтингу енергоефективності серед інших областей України упродовж року не сталося значних змін. Слід зазначити, що навіть найефективніші області в Україні все ще значно відстають від середнього рівня енергоефективності ЄС, тому наявний потенціал енергозбереження в Україні є досить значним – 45,8 % від поточного енергоспоживання.

Відобразимо рейтинг енергоефективності регіонів у графічному вигляді (рис. 2).

Рейтинг енергоефективності очолили Закарпатська, Чернігівська та Вінницька обл., показники енергоефективності в яких складають відповідно 64,3 %, 63,8 % і 62,9 % від рівня ЄС. Якщо Закарпатська та Вінницька області третій рік поспіль входять до трійки лідерів рейтингу енергоефективності, то Чернігівська область вперше посіла друге місце. Найбільші зміни у рейтингу 2013 р. порівняно з минулим роком відбулися для Чернігівської обл., що перемістилася на 5 позицій вгору, Сумської – на 4 позиції, Дніпропетровської, Закарпатської та Львівської – на 3 позиції вгору. Найбільшого падіння в рейтингу зазнали АР Крим і Херсонська обл. – вони перемістилися вниз на 4 позиції. Також на 3 позиції вниз перемістилися Житомирська, Київська і Харківська обл.

Загалом таке розподілення енергоефективності за регіонами цілком логічне. Адже розвиток енергоефективності багато в чому залежить від енергоспоживання регіонів та загальноекономічного розвитку України.

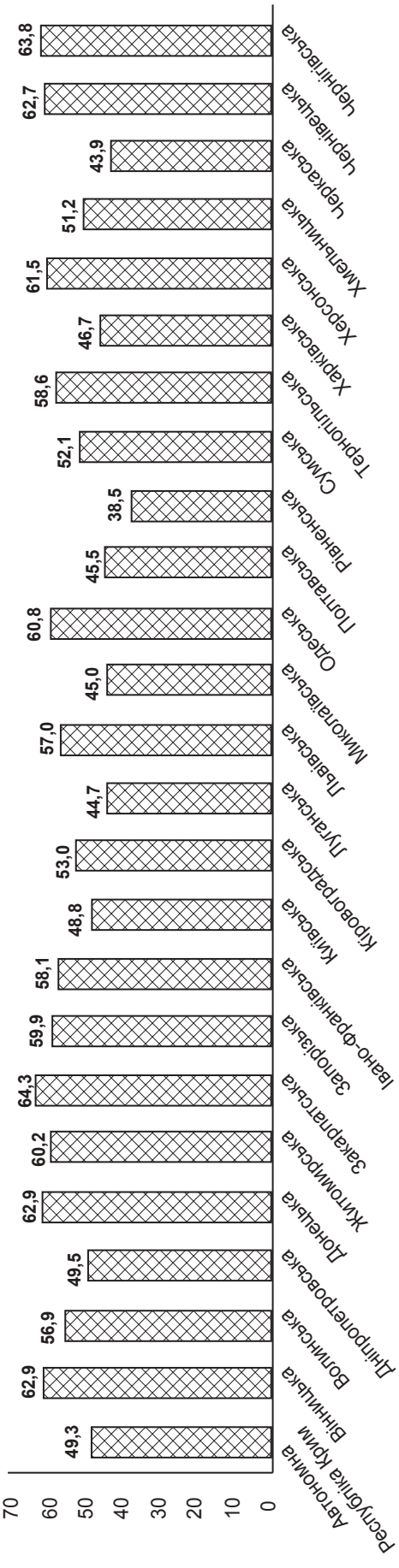

Рис. 2. **Рейтинг енергоефективності регіонів України**

Проаналізуємо основні показники енергоефективності України за видами економічної діяльності у 2013 році, а саме долю використаних виробництві енергоресурсів кожного регіону відносно країни в цілому. Розраховані показники наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Доля використаних у виробництві енергоресурсів (в %)

Регіони	Доля використаних у виробництві енергоресурсів (в %)			
	Електроенергія	Вугілля	Нафта	Газ
Автономна Республіка Крим	0,4459	0,2310	0,0015	2,8203
області				
Вінницька	2,0969	2,8808		2,3332
Волинська	0,0588	0,1065		1,2133
Дніпропетровська	6,8330	16,7108		10,8715
Донецька	13,9977	44,4703	0,9202	12,9914
Житомирська	0,0090	0,0443		1,7562
Закарпатська	0,0833	0,0366		1,2559
Запорізька	26,9016	6,2623		3,5850
Івано-Франківська	3,3710	4,6800	1,8464	3,1983
Київська	3,2124	3,0987		4,5138
Кіровоградська	0,9125	0,1732		1,1633
Луганська	3,5817	11,5196	44,1234	6,1759
Львівська	0,9376	1,5517	3,4139	4,5625
Миколаївська	9,7632	0,1819	0,0013	2,3440
Одеська	0,0881	0,1719	13,9070	4,8402
Полтавська	0,6438	0,0608	33,7879	4,6350
Рівненська	8,9815	0,2172		2,8825
Сумська	0,2303	0,1515	0,0837	2,2335
Тернопільська	0,0451	0,0360		1,5396
Харківська	4,4134	4,7517	0,6104	6,4435
Херсонська	0,9313	0,0888		1,0192
Хмельницька	6,9763	0,6104		1,7709
Черкаська	1,0066	0,7109		4,5825
Чернівецька	0,8156	0,0517		0,9444
Чернігівська	0,5860	0,7154	1,3042	1,8138
міста				
Київ	3,0298	0,4707		8,1075
Севастополь	0,0477	0,0153		0,4028

Як бачимо з табл. 1, найбільша доля використаних у виробництві енергоресурсів у використанні електроенергії належить Запорізькій області і складає 29,9 %. Причиною цього можна вважати те, що найбільша кількість електроенергії виробляється та використовується саме в цьому регіоні. Вугілля та газ в найбільшому обсязі використовує Донецька область (44,47 % та 12,99 %), нафту – Луганська область (44,12 %).

Висновки. В роботі було проведено аналіз рейтингу енергоефективності регіонів України та структури використання енергоресурсів за регіонами. Як показали дослідження, регіони, які використовують найбільше енергоресурсів, мають низький рівень енергоефективності. Саме тому з метою підвищення енергетичної безпеки країни, що в існуючих умовах є однією з нагальних потреб Українського суспільства, доцільно розробити та впровадити комплекс заходів щодо підвищення енергоефективності саме регіонів, які найбільш споживають енергоресурсів. Загалом в Україні в останні роки склалася не дуже сприятлива ситуація економіки в галузі енергозабезпечення. Про це свідчать показники енергоефективності в різних галузях економіки країни. Подальший розвиток енергоефективності та енергетичної безпеки, підвищення його виробництва та раціональне використання в країні значною мірою залежать від зваженої, обгрунтованої політики держави.

Науковий керівник – канд. екон. наук, старший викладач Чанкіна І. В.

Література: 1. Dodonov B. How Does Energy Efficiency Affect the Growth in the Real Sector? Evidence from Ukrainian Regions [Електронний ресурс] / B. Dodonov. – Режим доступу : http://www.usaee.org/usaee2013/submissions /OnlineProceedings/Dodonov_Paper_USAEE.pdf 2. Сайт Ukrainian Energy Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.energy-index.com.ua/uk/ 3. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua 4. Стратегія формування енергетичних балансів держави в контексті енергетичної безпеки. Аналітичний матеріал / За ред. А. І. Шевцова. – Дніпропетровськ : ДФ НІСД, – 2000. – 57 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

УДК 338.43:658.27

Нудьга М. В.

Студент 5 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено організацію обліку у фермерських господарствах, яка має свої особливості, відмінні від порядку ведення обліку для інших юридичних осіб. До особливостей віднесено: форми ведення обліку, галузеві особливості. Запропоновано заходи для удосконалення обліку у фермерських господарствах.*

Ключові слова: *фермерське господарство, проста форма обліку, спрощена форма обліку, баланс.*

Аннотация. *Исследована организация учета в фермерских хозяйствах, которая имеет свои особенности, отличные от порядка ведения учета для других юридических лиц. К особенностям отнесены: формы ведения учета, отраслевые особенности. Предложены меры по совершенствованию учета в фермерских хозяйствах.*

Ключевые слова: *фермерское хозяйство, простая форма учета, упрощенная форма учета, баланс.*

Annotation. *In article explores the organization of accounting in farming, which has its own characteristics, different from the manner of accounting for other entities. The special features include: forms for accounting, industry characteristics. The measures to improve accounting in farming.*

Keywords: *farm, a simple form of accounting, a simplified form of the account, balance.*

Актуальність дослідження. Останнім часом кількість фермерських господарств зростає. Так, за даними Держкомстату станом на 1 січня 2014 року, в Україні налічувалося 40965 фермерських господарств, у власності й користуванні яких перебувало 4,3 млн гектарів сільгоспугідь, із них 4,2 млн гектарів ріллі. Зростання фермерських господарств посилює і потребу в своєчасному, досконалому та вичерпному обліку їх діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Проблему особливостей обліку у фермерських господарствах висвітлено у працях багатьох науковців, які займалися аналізом основних проблем та розробкою перспектив щодо його удосконалення.

Зокрема, слід виділити: М. Ю. Деркcена [1], В. Г. Костенко [3], В. М. Пилявця [5] та ін. Проте багато питань залишаються не вирішеними і до сьогодні.

Мета дослідження. Розкриття особливостей організації обліку у фермерських господарствах.

Завдання дослідження. Визначити основні особливості та проблеми ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах і запропонувати ряд заходів щодо їх усунення.

Об'єкт дослідження. Організація і методика обліку та аналізу виробничої діяльності фермерських господарств.

© Нудьга М. В., 2015

Предмет дослідження. Розкриття методики обліку у фермерських господарствах та її особливості.

Результати дослідження. Відповідно до Закону України "Про фермерське господарство", від 19.06.2003 №973-І фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства [2].

Облік у фермерських господарствах має свої особливості, серед яких варто виділити три аспекти:

По-перше, як правило, бухгалтерський облік у фермерських господарствах веде його голова чи один із членів господарства, але зазначені особи не досить добре розуміються на обліку. Тому облік має бути максимально спрощеним.

По-друге, для фермерського господарства властиве здійснення окремих специфічних господарських операцій, які на інших підприємствах проводяться не часто:

– засновники фермерського господарства здебільшого вносять до капіталу не майно, а лише права користування ним;

– членам господарства виплачується не заробітна плата, а певна частка з отриманого господарством доходу.

По-третє, фермерське господарство займається сільськогосподарською діяльністю. Отже, під час ведення бухгалтерського обліку господарство має враховувати всю облікову сільськогосподарську специфіку [1, с. 21].

Згідно з Методичними рекомендаціями з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах від 2.07.2001 № 190 бухгалтерський облік у фермерських господарствах ведуть за однією з наведених форм із урахуванням такого:

1. Проста форма обліку (без використання подвійного запису) – застосовується у тих господарствах, в яких працюють власник (голова) та члени його родини (без залучення найманих працівників);

2. Спрощена форма обліку – застосовують ті господарства, в яких середня облікова чисельність працюючих за звітний період становить 10 осіб включно (без урахування членів сім'ї) і обсяг виручки за рік не менше 500 тис. грн;

3. Господарства, що відповідають статусу малих підприємств, – середня облікова чисельність осіб за звітний період від 10 до 50 осіб, обсяг виручки від реалізації від 500 тис. грн до 2,5 млн. грн – ведуть бухгалтерський облік за спрощеним Планом рахунків та складають фінансову звітність відповідно до П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»;

4. Інші господарства ведуть облік за звичайним Планом рахунків і відповідно до Методичних рекомендацій із організації та ведення бухгалтерського обліку за журнально-ордерною формою на підприємствах агропромислового комплексу [4].

На сьогодні найбільшого поширення набула проста та спрощена форми бухгалтерського обліку.

Фермерські господарства, які віднесено до числа малих підприємств, використовують спрощену форму бухгалтерського обліку. Основним регістром при цьому буде Журнал – Головна книга з використанням рахунків типового Плану, але кількість яких відповідає обсягу показників звітності.

Великі фермерські господарства можуть вести облік за меморіально-ордерною, журнальною або журнально-ордерною чи автоматизованою формами на загальних підставах із використанням Плану рахунків та стандартів бухгалтерського обліку. При цьому головним регістром при меморіально-ордерній формі буде Журнал – Головна книга та меморіальні ордери, а при журнально-ордерній – Головна книга, яка ведеться на основі журналів або журналів-ордерів [3, с. 12].

На підставі даних опису майна складають вступний баланс. В Господарствах, які використовуватимуть просту форму обліку, вступний баланс складається за бажанням власника.

В активі балансу відображають вартість основних засобів (первісна вартість за мінусом суми зносу), товарно-матеріальних цінностей і незавершеного виробництва; кошти, заборгованість Господарству (дебіторська заборгованість) тощо; в пасиві-джерела створення засобів, зокрема, власний капітал та заборгованість Господарства (кредиторська заборгованість): банку, юридичним та фізичним особам тощо. Власний капітал – це різниця між наявністю засобів (підсумок активу) і заборгованістю Господарства [5, с. 75].

Фермерське господарство має значні права і самостійність, а отже, більше проблем щодо організації діяльності, серед яких варто виділити:

– відсутність єдиної методики тлумачення і розрахунку економічних показників: виручки, валового доходу, витрат, прибутку тощо;

– громіздкість операцій та наявність великої кількості облікових реєстрів, що впливає на трудомісткість обліку і подовження строку облікової роботи;

– неконтрольованість витрат на деяких ділянках обліку Це пов'язано з тим, що на віддалених ділянках обліку (поля, кладові та інше) облікові функції виконують люди, які не мають спеціальних навичок;

– несвоєчасність проведення інвентаризації пов'язано з тим, що частіше за все інвентаризацію проводять один раз у кінці року, коли на складах у ФГ найбільше продукції [3, с.14].

Тому важливо запропонувати ряд заходів щодо удосконалення обліку на фермерських господарствах:

1. У фермерських господарствах доцільно спростити загальний порядок проведення інвентаризації, який прийнято для великих сільськогосподарських підприємств. Виходячи з особливостей фермерського господарства, на нашу думку, повну інвентаризацію всіх товарно-матеріальних цінностей варто проводити один раз на рік – станом на 1 липня поточного року. Саме у цей період найменші запаси сільськогосподарської продукції урожаю минулого року.

2. Більшість фермерських господарств не здійснюють жодних витрат, які можна було б віднести до майбутніх періодів, а тому немає необхідності вести рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів». У випадках, коли фермерське господарство орендує основні засоби в інших підприємств чи здійснює передплату на газети чи журнали, такі витрати настільки мізерні, що їх відразу можна віднести на витрати виробництва.

3. Важливим є посилення ролі контролю та аналізу за використанням виробничих витрат, що дасть змогу забезпечити групування витрат відповідно до потреб аналізу, а отже впливати на фінансові результати фермерського господарства.

4. З огляду на те, що Методичні рекомендації прийняті тоді, коли ще не було чіткого законодавчого розмежування фермерських та особистих селянських господарств, окремі їхні положення вимагають перегляду та уточнення.

Висновки. Отже, незважаючи на значні досягнення і напрацювання у цьому напрямі, деякі питання залишаються невирішеними, зокрема, подальшого дослідження потребують суперечливі питання впровадження тієї чи іншої форми обліку, удосконалення окремих форм первинного обліку залежно від напряму спеціалізації, обсягів виробництва та реалізації продукції. Тому досить важливим є посилення контролю за обліком у фермерських господарствах та удосконалення організації обліку у фермерських господарствах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писарчук О. В.

Література: 1. Дерксен М. Ю. Оптимізація основних аспектів організації обліку у фермерських господарствах / М. Ю. Дерксен // Управління розвитком. – 2011. – № 7 (104). – С. 20–22. 2. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1088.283.2 3. Костенко В. Г. Особливості бухгалтерського обліку і фінансової звітності в фермерських господарствах / В. Г. Костенко // Економіка АПК. – № 2. – 2011. – С. 12–14. 4. Методичні рекомендації з організації і ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах : Наказ Мінагрополітики від 02.07.2001 № 189 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0189555-01 5. Пилявець В. М. Методичні підходи до здійснення контролю за станом бухгалтерського обліку на фермерських господарствах / В. М. Пилявець // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2010. – № 5. – С. 74–78.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

УДК 339.16

Огородник А. О.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність та особливості територіальної організації продуктивних сил регіонів України. Обґрунтовано необхідність розміщення виробництв за соціально-економічними, природно-географічними, національними та історичними характеристиками окремих територій.*

Ключові слова: *регіон, територіальна організація продуктивних сил, територіальний поділ праці, економічне районування.*

Аннотация. *Исследована сущность и особенности территориальной организации производительных сил регионов Украины. Обоснована необходимость размещения производств за социально-экономическими, природно-географическими, национальными и историческими характеристиками отдельных территорий.*

Ключевые слова: *регион, территориальная организация производительных сил, территориальное разделение труда, экономическое районирование.*

Annotation. *The essence and features of territorial organization of the Ukrainian regions productive forces are studied. The necessity of production distribution socio-economic, natural and geographical, national and historical characteristics of individual areas are grounded in the article.*

Keywords: *region, the territorial organization of the productive forces, the territorial division of labor, economic regionalization.*

Проблема територіальної організації продуктивних сил для будь-якої країни є визначальною, бо вона лежить в основі господарського управління територією. Кожна держава, перш ніж розробити концепцію свого соціально-економічного розвитку, оцінює власні економічні, демографічні, природні, територіальні можливості, визначає свою нішу у територіальному та міжнародному поділі праці, визначає галузі спеціалізації як між внутрішніми територіями, так і щодо обміну товарами на світовому ринку. Тому визначення особливостей територіальної організації продуктивних сил регіонів України є надзвичайно важливим і актуальним завданням.

Територіальний поділ праці, що закріплює певні галузі виробництва за регіонами, виявляється не лише у розташуванні, формуванні зон виробництва й збуту, але й у спеціалізації економічних районів, у поєднанні їхніх галузей, у між- і внутрішньорайонних зв'язках.

Потенціал спеціалізації території виявляється за допомогою економічного районування. Аби науково обґрунтувати межі економічних районів у країні, треба виділити компактні й виробничо взаємопов'язані ланки розміщення продуктивних сил, що їхню основу складають територіально виробничі комплекси (ТВК) (форми територіальної організації продуктивних сил, покликані комплексно розвивати території з максимально ефективним використанням місцевих природних ресурсів) та енерго-виробничі цикли (продуктивне поєднання підприємств і галузей довкола певного виду сировини та енергії). Вони дають можливість об'єднати виробничі процеси на території та виявити напрями господарської спеціалізації регіонів [1].

Численні сучасні дослідники піддають сумніву необхідність виділяти ТВК, портово-промислові комплекси та економічні райони, бо вони недостатньо працюють на економіку країни. Проте світовий досвід доводить, що завжди була й буде потреба керувати територіями на макрорівні, розробляти довготермінові плани розвитку країни або регіону [2].

Орієнтація на ринкові відносини зберегла за державою функцію управління макропроцесами на рівні регіонів та економічних районів, а також сприяла формуванню таких структур розміщення продуктивних сил, у яких поруч із державними переважають інші форми власності, а управління територіями здійснюється і на макро-, і на мікрорівнях. Мається на увазі створення зон спільного підприємництва, науково-технологічних зон, регіональних економічних просторів [3].

Закономірність раціонального розміщення виробництва випливає зі спеціального економічного закону економії праці, який регулює затрати на подолання просторової незбалансованості між районами видобутку, виробництва і споживання продукції. У масштабах України роль цього закону під час розміщення продуктивних сил є визначальною, оскільки надто значною є територіальна диференціація в розміщенні природних ресурсів і населення. У сучасному виробництві затрачається дуже багато праці на транспортування сировини, палива, готової

© Огородник А. О., 2015

продукції внаслідок територіальної віддаленості між окремими елементами виробництва. Ці витрати є значною часткою сумарних затрат праці і тому істотно впливають на рівень її продуктивності. Раціональна територіальна організація виробництва має забезпечити найвищу продуктивність суспільної праці завдяки максимальній економії її за рахунок зменшення затрат праці на подолання територіального розриву між виробництвом і споживачами. Закономірність раціонального розміщення продуктивних сил реалізується насамперед через принцип розміщення промисловості з погляду наближення її до джерел сировини, палива і споживача.

Вичерпання окремих видів ресурсів, з одного боку, і збільшення витрат на їх видобуток і транспортування, з другого, зумовлюють актуальність комплексного використання сировини і палива, особливо впровадження ресурсозберігаючих технологій. Передусім, це стосується водних і лісових ресурсів. Отже, у розміщенні промисловості зростає роль принципу раціонального використання природних ресурсів і ресурсозберігання [4].

Сучасний етап розвитку й розміщення продуктивних сил характеризується погіршенням екологічної обстановки в багатьох регіонах країни, у зв'язку з чим загострюються екологічні проблеми. Варто сказати про проблеми забруднення атмосфери в Донбасі і Придніпров'ї, водних ресурсів у більшості міст. Охорона навколишнього середовища, забезпечення здорових гігієнічних умов життя і праці є важливим принципом розміщення продуктивних сил, що має насамперед соціальну спрямованість. І тому не менш важливим принципом є обмеження надмірної концентрації промисловості в містах. Відомо, що економічна ефективність розміщення виробництва досягається переважно його концентрацією, що дає змогу зменшувати капітальні вкладення в інфраструктуру і, отже, собівартість продукції. Водночас концентрація промисловості призводить до зростання концентрації населення в містах і спричиняє проблеми екологічного характеру. Обмеження концентрації промисловості можна досягти створенням середніх і малих спеціалізованих підприємств і розосередженням їх у малих містах і великих селах. Реалізація цього принципу зробить можливим більш рівномірне розміщення промисловості у межах областей [5].

Закономірність пропорційного розміщення продуктивних сил випливає з економічного закону концентрації виробництва. Реалізація цієї закономірності має велике соціальне значення, дає змогу обмежити надмірну концентрацію промислових підприємств і населення у великих містах. Крім того, пропорційне розміщення виробництва на території України сприятиме вирівнюванню у розрізі областей душового виробництва національного доходу на душу населення, а отже, і реальних доходів населення. Врахування цієї закономірності дасть змогу фактично вирівнювати рівні економічного розвитку регіонів, більш рівномірно розвивати продуктивні сили економічних районів. Особлива роль закономірності полягає у встановленні територіальних пропорцій, що характеризують територіальну структуру національного господарського комплексу, рівень господарського розвитку районів, економічні зв'язки між різними регіонами країни. Закономірність пропорційного розміщення продуктивних сил втілюється в життя дією принципів вирівнювання рівнів економічного розвитку районів, територіального зближення обробної промисловості з видобувною, раціоналізації міжрайонних економічних зв'язків [6].

Таким чином, ефективна територіальна організація продуктивних сил регіонів України буде за умови: по-перше, удосконалення територіальної структури промислового виробництва за рахунок їх переорієнтації на середнє і точне машинобудування, розвиток хімічної, легкої і харчової промисловості та лісового господарства; по-друге, раціонального комплексного використання місцевих мінерально-сировинних ресурсів; по-третє, ефективного використання місцевих рекреаційних ресурсів, створення оздоровчо-туристичного комплексу загальноєвропейського значення; по-четверте, підвищення рівня зайнятості населення в напрямі зростання економічної діяльності у малих і середніх містах та селах країни; по-п'яте, розширення прикордонного співробітництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Дорогунцов С. І. Теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки : навч. посіб. / С. І. Дорогунцов, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : СТАФЕД-2, 2001. – 143 с. 2. Єпіфанов А. О. Управління регіоном : навч. посіб. / А. О. Єпіфанов та ін. ; за заг. ред. А. О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 361 с. 3. Поповкін В. А. Регіонально-цілісний підхід в економіці / В. А. Поповкін. – К. : Наук. думка, 1993. – 219 с. 4. Регіональна економіка : підручник / під заг. ред. Н. Л. Гавкалової. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2011. – 410 с. 5. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : підручник / за ред. В. В. Ковалевського, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенова. – 9-те вид. – К. : Знання, 2009. – 373 с. 6. Стеченко Д. М. РПС і регіоналістика : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Вікар, 2002. – 374 с.

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА СБАЛАНСИРОВАННОСТИ СФЕРЫ ЗАНЯТОСТИ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ

УДК 331.5.024.5(477)

Осадчая Е. А.

Студент 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Исследована сбалансированность сферы занятости экономики Украины. Акцент сделан на анализе основных проявлений дисбалансов – безработице и ее особенностях, структуре занятости, проблемах гибкости рынка труда и трудовой эмиграции, региональной и отраслевой диспропорциях распределения заработной платы. Описаны направления усовершенствования государственного регулирования сферы занятости.*

Ключевые слова: *занятость, уровень безработицы, скрытая безработица, продолжительность безработицы, структура занятости, внешняя трудовая миграция, заработная плата, коэффициент эластичности занятости по ВВП.*

Анотація. *Досліджено збалансованість сфери зайнятості економіки України. Акцент зроблено на аналізі основних проявів дисбалансів – безробітті і його особливостях, структурі зайнятості, проблемі гнучкості ринку праці та трудовій еміграції, регіональній та галузевій диспропорції розподілу заробітної плати. Описано напрями удосконалення державного регулювання сфери зайнятості.*

Ключові слова: *зайнятість, рівень безробіття, приховане безробіття, тривалість безробіття, структура зайнятості, зовнішня трудова міграція, заробітна плата, коефіцієнт еластичності зайнятості за ВВП.*

Annotation. *The article studies different aspects of employment balance In economy of Ukraine, emphasizing the anal¬ysis of the main manifestations of imbalances, such as: unemployment and Its peculiarities, employment structure, labor market flexibility and labor emigration, regional and sectoral disparity of wage distribution. The author discusses the areas for improvement of the state management of employment sphere.*

Keywords: *employment, unemployment rate, hidden unemployment, duration of unemployment, employment structure, external labor migration, wages, employment elasticity coefficient of GDP.*

Эффективность функционирования сферы занятости влияет на экономическую систему, в частности, через формирование доходов населения, которые выступают одним из главных источников внутреннего спроса. Безработица как главное проявление дисбаланса сферы занятости приводит не только к прямым потерям непроизведенного ВВП, но и к снижению качества человеческого капитала в связи с потерей квалификации, уменьшению количества трудовых ресурсов вследствие трудовой эмиграции.

В сфере занятости уровень сбалансированности национальной экономики оценивают за показателями уровня занятости, безработицы, коэффициента участия в рабочей силе. На этапе трансформации экономики Украины рынок труда характеризовался кризисными явлениями. Падение спроса на труд было обусловлено глубоким сокращением производства и ликвидацией избыточных рабочих мест, созданных в условиях директивной экономики. Создание новых рабочих мест тормозилось высокой налоговой нагрузкой на фонд оплаты труда. Дисбалансы рынка труда углублялись вследствие медленной структурной перестройки экономики, неэффективных процессов приватизации и медленного развития малого и среднего бизнеса [1, с. 233, с. 259].

В период восстановления экономического роста Украина демонстрировала средние результаты по уровню безработицы по сравнению с другими странами Европы, в которых тоже происходили трансформационные процессы. Стоит отметить, что в 2003–2011 гг. в стране не было стремительного роста безработицы, как, например, в Эстонии, Венгрии или Литве. Это объясняется значительным ростом скрытой безработицы в форме добровольных неоплачиваемых отпусков и снижением продолжительности рабочей недели. Так, в 2009–2011 гг. в условиях вынужденной неполной занятости пребывали от 2,3 до 1,1 млн человек [2, с. 97]. Если учесть этих людей при расчете уровня безработицы, то в 2009 г. он был бы равен 19,4 %, в 2010 г. – 16,4 %, в 2011 г. – 12,8 %.

В структуре занятости произошли изменения: в 1991–2000 гг. соотношение между промышленностью, сельским хозяйством и сферой услуг изменилось в пользу последней – ее доля выросла из 40 до 55,7 % за счет падения занятости в промышленности из 40 до 22,8 % и незначительного роста в сельском хозяйстве. За период 2000–2012 гг. продолжалась тенденция к сокращению количества занятых в промышленности до 16,2 %. Доля занятых в сельском хозяйстве снизилась до 17,2 %, а две трети занятых работали в сфере услуг. Огромное количество

© Осадчая Е. А., 2015

работников поглотили ТОРГОВЛЯ, ремонт и гостинично-ресторанный бизнес – в 2012 г. там был занят каждый четвертый работник [3, с. 344].

В Украине прослеживается довольно высокая доля экономически активного населения в структуре всего населения (46–48 %). Коэффициент участия в рабочей силе в 2005–2011 гг. вырос, что свидетельствует о повышении экономической активности населения. Коэффициент участия в рабочей силе зависит от многих факторов, например, от уровня заработной платы и социокультурных особенностей конкретного общества. Так, в похожих по уровню благосостояния странах этот показатель значительно отличается: в Швеции он был равен 70,7 %. Германии – 59 %. Великобритании – 51,1 %. В Чехии и Польше коэффициент участия в рабочей силе составлял 58,4 и 55,8 % соответственно, что ниже, чем в Украине [4].

Для оценки гибкости рынка труда используют коэффициент эластичности занятости по ВВП, который показывает процентное изменение количества занятых в ответ на однопроцентное его изменение. Для сравнения выбраны Польша и Чехия как страны с успешной трансформацией экономики, Германия как «локомотив» Евросоюза и США как страна с очень гибким рынком труда. По коэффициенту эластичности занятости по ВВП самым гибким в 2001–2011 гг. оказался рынок труда Польши, для которого однопроцентное изменение ВВП обуславливало в среднем изменение численности занятых на 0,61 %. Но коэффициент эластичности для данной страны характеризовался высоким уровнем волатильности, что свидетельствует о чрезмерной чувствительности рынка труда к изменениям ВВП. По критерию волатильности коэффициента эластичности более сбалансирован рынок труда Чехии, хотя сам показатель эластичности ниже, чем в Польше, и составляет 0,21. Приблизительно одинаковые средние значения коэффициентов эластичности в США и Германии – 0,37 и 0,4 соответственно, хотя для Германии уровень волатильности очень высокий. Среди рассмотренных стран рынок труда Украины наименее гибкий и характеризируется коэффициентом эластичности занятости по ВВП на уровне 0,1, то есть изменение ВВП на 1 % ведет к смене количества занятых лишь на 0,1 %. Низкий уровень гибкости рынка труда ведет к проблемам со стороны спроса на труд в форме скрытой безработицы в кризисные периоды и неспособности быстро увеличивать количество рабочих мест в условиях экономического роста.

На эффективность функционирования рынка труда Украины отрицательно влияют длительные периоды безработицы и поиска работы. Так, в 2012 г. 28,4 % лиц, которые ранее имели работу, были не заняты более 12 месяцев, а средняя продолжительность безработицы составляла 11 месяцев. Вследствие длительной безработицы люди теряют профессиональные навыки, надежду найти работу и выбывают из состава рабочей силы, что ведет к ухудшению качества человеческого капитала. За продолжительностью поиска работы в Украине в 2012 г. с одной стороны доминировала краткосрочная безработица – доля лиц, ищущих работу до 3 месяцев, составляла 38,1 %, но каждый пятый пребывал в поисках работы более года. Это свидетельствует об определенном застое на рынке труда [5, с. 349].

Среди причин безработицы доля уволенных по экономическим причинам работников в 2012 г. составляла 32,5 %, уволенных по собственному желанию – 36,2 %. Высокая (17,1 %) доля лиц, которые не смогли найти работу после окончания школы или высшего учебного заведения [6], свидетельствует о несоответствии структуры образования потребностям рынка труда.

Дисбалансы спроса и предложения на рынке труда в Украине подчеркивает показатель нагрузки на одно свободное рабочее место, который в 2011 г. составлял 8 человек, а в 2012 г. возрос до 11 человек. При этом в расчете учитывают только официально зарегистрированных безработных, количество которых в несколько раз ниже в сравнении с методологией Международной организации труда. Значительные региональные диспропорции коэффициента нагрузки прослеживаются в его максимальных (Черкасская обл. – 167. Хмельницкая обл. – 93, Запорожская обл. – 62) и минимальных значениях (Киев – 1, Севастополь – 3. Днепропетровская обл. – 5) [7].

Рынок труда в Украине тесно связан с внешней трудовой миграцией. С одной стороны, низкий уровень заработной платы, трудности при поиске работы, высокий уровень фактической безработицы побуждают украинцев выезжать за границу. С другой – трудовая эмиграция снижает нагрузку на рынок труда Украины. Количественные оценки масштабов трудовой миграции рознятся – по данным специализированного обследования с января 2007 г. по июнь 2008 г. за границей работали 1,5 млн украинцев или 5,1 % населения трудоспособного возраста [8, с. 27]. По другим источникам количество трудовых мигрантов колеблется в диапазоне 3–7 млн [9, с. 16]. Стоит отметить, что точно оценить влияние трудовой миграции на рынок труда довольно сложно. По некоторым оценкам в случае отсутствия трудовой миграции численность безработных и уровень безработицы в Украине в 2008 г. должны были возрасти в 1,63 и 1,57 раза [10, с. 197]. Среди положительных результатов трудовой миграции рассматривают создание вернувшимися мигрантами собственных предприятий на родине и создание новых рабочих мест. Но этому препятствуют небольшой уровень собственных сбережений, трудности в получении кредита и административные преграды создания и ведения малого и среднего бизнеса.

О дисбалансах экономики Украины свидетельствуют региональные и отраслевые диспропорции распределения номинальной заработной платы. В частности, в таких областях, как Винницкая, Волынская, Тернопольская, Херсонская, Черновицкая, Черниговская, в 2011 г. номинальная заработная плата была ниже от средней по Украине на 25–30 %. В то же время в Киеве этот показатель составлял 152,4 %, в Донецкой области – 116,3 %. Самая низкая

номинальная заработная плата в 2011 г. наблюдалась в Тернопольской области и составляла лишь 47 % от заработной платы в Киеве и 61 % в Донецкой области [11].

Региональная дифференциация заработной платы могла бы способствовать внутреннему перемещению трудовых ресурсов. Но этому препятствуют отсутствие развитой инфраструктуры, в частности транспортной, гибкого рынка жилья и системы подготовки и переподготовки кадров.

В экономике Украины прослеживается высокий уровень дифференциации заработной платы по видам экономической деятельности. Так, средняя заработная плата в сельском хозяйстве в 2013 г. составляла 67,9 % от общего уровня по Украине, в сфере здравоохранения – 72,8 %, образования – 83,5 %, в то время как в сфере финансовой деятельности – 196,8 % [12]. Низкий относительный уровень заработной платы в сфере образования и здравоохранения препятствует привлечению высококвалифицированных работников в эти отрасли, негативно влияет на качество человеческого капитала и формирует угрозу для снижения конкурентоспособности экономики Украины.

Дисбалансы в сфере занятости экономики Украины отображаются в значительной скрытой безработице, длительных периодах безработицы и поисков работы, низком уровне гибкости рынка труда, несоответствии спроса и предложения на рынке труда, значительной региональной и отраслевой дифференциации заработной платы. Улучшение государственного регулирования сферы занятости должно происходить в следующих направлениях:

– формирование благоприятной макроэкономической среды для создания новых рабочих мест, в частности на малых и средних предприятиях;

– снижение нагрузки на фонд оплаты труда;

– устранение дисбалансов на рынке труда путем изменения в системе высшего и профессионального образования, программы переподготовки и улучшения квалификации;

– усиление гибкости рынка труда.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Экономика Украины: 10 лет реформ / Под ред. З. Ватаманюма. С. Панчишина. – Львов : ЛНУ им. И. Франко, 2011. – 496 с. 2. Статистический ежегодник Украины за 2012 год. – Киев, 2013. 3. International Labour Organization. I LOST AT Database [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http:/www.ilo.org 4. Статистический ежегодник Украины за 2012 год. – Киев, 2013. – 562 с. 5. Статистический ежегодник Украины за 2012 год. – Киев, 2013. – 360 с. 6. Статистический ежегодник Украины за 2012 год. – Киев, 2013. – 354 с. 7. Внешняя трудовая миграция населения Украины. – Киев, 2009. – 27 с. 8. Заработная плата в Украине: перспективы реформирования // Национальная безопасность и оборона. – 2005. – № 1. – С. 2–25. 9. Внешняя трудовая миграция населения Украины. – Киев, 2009. – 120 с. 10. Динамика среднемесячной заработной платы по регионам в 1995–2012 годах [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html 11. Среднемесячная заработная плата по видам экономической деятельности за период с начала года в 2012 году [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/gdn/Zarp_ek_p/zpp2012_u.htm

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.32:331.101.3

Остапенко А. С.

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття систем стимулювання. Досліджено види, форми, методи стимулювання на підприємстві. Удосконалено комплекс заходів, спрямованих на підвищення трудової активності людей і, як наслідок, підвищення ефективності праці. Висунуто вимоги, на які слід орієнтуватися під час створення системи стимулювання. Удосконалено процес використання різних стимулів для мотивування людей.*

Ключові слова: *потреби, мотив, мотивація, матеріальне та моральне заохочення.*

Аннотация. *Рассмотрены понятия систем стимулирования. Исследованы виды, формы, методы стимулирования на предприятии. Усовершенствован комплекс мероприятий, направленных на повышение трудовой активности людей и, как следствие, повышение эффективности труда. Выдвинуты требования, на которые следует ориентироваться при создании системы стимулирования. Усовершенствован процесс использования различных стимулов для мотивирования людей.*

Ключевые слова: *потребности, мотив, мотивация, материальное и моральное поощрение.*

Annotation. *The paper discusses the concept of incentive systems. Studied types, forms, methods of stimulationin the enterprise. Improveda aggregates activities aimed at increasing labor activity and as a consequence of increasing the efficiency of labor. Nominated requirements, should be targeted at creating a system incitation. Improved operation use various incentives to motivate people.*

Keywords: *needs, motives, motivation, material and moral incentives.*

Сучасний етап економічних реформ в Україні характеризується тим, що підприємства працюють в обстановці зростаючих вимог різних суспільних груп. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває створення ефективної системи стимулювання працівників.

Метою статті є дослідження процесу стимулювання персоналу на підприємстві та удосконалення систем стимулювання.

Стимулювання має велике значення в організації діяльності підприємства, воно спрямоване на мотивацію працівника до ефективної і якісної праці, що не тільки покриває витрати роботодавця на організацію процесу виробництва, оплату праці, але і дозволяє отримати певний прибуток.

Вивченню стимулювання та мотивації працівників персоналу присвячено роботи таких відомих вітчизняних та зарубіжних авторів, як: Борисова Є. І., Дружинін В. Н., А. Маслоу, К. Альдерфера, Д. Мак-Клелланда, Ф. Герцберга, Е. Локка, С. Адамс, Л. Портер, Е. Лоулер, А. Гендерсона [1–6].

Стимули виконують роль важелів впливу або носіїв "роздратування", що викликають дію певних мотивів. У ролі стимулів можуть виступати окремі предмети, дії інших людей, обіцянки, носії зобов'язань і можливостей, пропозиції людині в компенсацію за його дії або що він бажав би отримати в результаті певних дій. Людина реагує на багато стимулів не обов'язково свідомо. На окремі стимули його реакція навіть може не піддаватися свідомому контролю [1].

Реакція на конкретні стимули не однакова у різних людей. Тому самі по собі стимули не мають абсолютного значення або сенсу, якщо люди не реагують на них. Наприклад, в умовах розвалу грошової системи, коли практично нічого неможливо купити за гроші, заробітна плата і грошові знаки в цілому втрачають свою роль стимулів і можуть бути дуже обмежено використані в управлінні людьми.

Стимулювання як тактика вирішення проблем є орієнтацією на фактичну структуру ціннісних орієнтацій і інтересів працівника, на більш повну реалізацію наявного трудового потенціалу.

Мотивація – це довготерміновий вплив на працівників з метою зміни за заданими параметрами структури ціннісних орієнтацій та інтересів, формування відповідної мотиваційної системи і розвиток на цій основі трудового потенціалу.

Мотивація і стимулювання як методи управління працею є протилежними за напрямками: перший направлений на зміну існуючого стану, другий – на його закріплення, проте вони доповнюють один одного [3].

© Остапенко А. С., 2015

Л. Портер та Е. *Лоулер дійшли* висновку, що результативна праця веде до задоволення. Ф. Герцберг вважає, що заробітна плата належним чином пов'язана з результатами праці співробітника та є мотивуючим чинником результативності праці працівників, А. Герденсон зазначає, що мотивація працівника пов'язана із загальною системою винагород.

На основі дослідження праць учених-економістів виділено чотири основні форми стимулів та наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Форми стимулів

Назва	Характеристика
Примус	У демократичному суспільстві на підприємствах використовують адміністративні методи примусу: зауваження, догану, перехід на іншу посаду, сувору догану, перенесення відпустки, звільнення з роботи
Матеріальне заохочення	Сюди відносять стимули в матеріально-речовій формі: заробітну плату і тарифні ставки, винагороду за результати, премії з доходу або прибутку, компенсації, путівки, кредити на покупку автомобіля або меблів, позики на будівництво житла та ін.
Моральне заохочення	Стимули, спрямовані на задоволення духовних і моральних потреб людини: подяки, публікації в пресі, урядові нагороди та ін.
Самоствердження	Внутрішні рушійні сили людини, які спонукають його до досягнення поставлених цілей без прямого зовнішнього заохочення (написання дисертації, публікація книги, авторський винахід, зйомка фільму й ін.). Це найсильніший стимул із відомих у природі, однак він проявляється тільки у найбільш розвинених членів суспільства

Стимулювання грає величезну роль в організації діяльності підприємства, так як воно спрямоване на мотивацію працівника до ефективної і якісної праці. У багатьох сучасних організаціях присутні недоліки, пов'язані з мотивацією персоналу. Це є серйозною проблемою для управління організацією, оскільки втрати інтересу працівника до праці, його пасивність приносить такі негативні результати, як плинність кадрів, або керівник раптом виявляє, що йому доводиться вникати у всі деталі будь-якої справи, виконуваної підлеглими, які, в свою чергу, не проявляють ні найменшої ініціативи. Ефективність організації падає, а її конкурентна стійкість знижується.

У працівників, які відчувають задоволеність роботою, підвищується продуктивність праці, в колективі сприятлива атмосфера. Для вирішення цих проблем керівникам слід проводити заходи, пов'язані з мотивацією і стимулюванням персоналу.

Матеріальне стимулювання припускає, що додаткові зусилля працівників приведуть до значних для підприємства результатів, будуть належним чином компенсовані у вигляді преміальних і соціальних благ. В результаті – підвищення віддачі працівників і результативність праці [5].

Мотивація трудової діяльності не може бути дієвою без застосування сучасних форм і методів матеріального стимулювання персоналу. На сьогодні основним мотивуючим чинником працівників є бажання мати гарантовану заробітну плату. Проте працівників заохочує продуктивно працювати не сама зарплата, а реальна можливість її зростання, а також справедливе призначення премій [4].

Одним із засобів мотивування працівників можуть бути пільги та виплати. Пільги і виплати перестали носити тимчасовий, додатковий характер. Вони перетворилися в життєву потребу не тільки самих працівників, а й їх сімей. Спектр пільг, що надаються працівникам:

а) оплачені святкові дні;

б) оплачені відпустки;

в) оплачений час перерви на відпочинок;

г) оплачений час на обід;

д) медичне страхування на підприємстві.

Ще одним із засобів мотивування працівників може бути система бонусів. Основною перевагою бонусів є те, що сума виплати фіксована. Матриця має бути побудована таким чином, щоб максимально можливий бонус було складно одержати.

Однак якщо система бонусів недостатньо опрацьована, то співробітник розуміє, що навіть якщо він збільшить обсяг продажів в 3 рази, розмір його винагороди не зміниться. Це призводить до того, що співробітник викладається рівно настільки, щоб отримати бонус, але не більше.

Застосування цих рекомендацій по системі стимулювання персоналу сприятиме забезпеченню підприємства більш високого ступеня задоволеності його співробітників своїм робочим місцем, керівництвом, умовами праці. Це, в свою чергу, зможе створити умови для виникнення і зміцнення почуття гордості за свою компанію і, що

важливо, змусить набагато уважніше ставитися до результатів своєї праці. Наслідком цього стане підвищення загальної продуктивності праці і, відповідно, зростання доходів компанії.

Напрямками подальших досліджень цього питання є обґрунтування порядку розробки і впровадження системи нематеріального стимулювання персоналу, а також а також удосконалення діагностики і оцінки персоналу для подальшого впровадження нематеріального стимулювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Писаревська Г. І.

Література: 1. Дружинін В. Н. Психологія інтелекту: парадокси досліджень / В. Н. Дружинін. – 2-ге вид. – СПб. : Пітер, 2002. – 150 с. 2. Борисова Є. І. Індивідуальний підхід до мотивації співробітників / Є. І. Борисова. – М. : Персонал – МІКС. – 2002. – 129 с. 3. Маслоу А. Мотивація і особистість / А. Маслоу. – СПб. : Питер, 2006. – 352 с. 4. Данюк В. Мотівування як чинник активізації трудової поведінкі / В. Данюк, О. Чернушкіна // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 4. – С. 32–36. 5. Бойко Є. В. Мотивація персоналу : навч. посіб. / Є. В. Бойко. – КДІА, 2004. – 310 с. 6. Дмитренко Г. Реформування заробітної плати: тактика і стратегія // Україна: аспекти праці / Г. Дмитренко, Т. Кір'ян. – 1995. – № 1–2. – С. 14–16.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 330.322:338(477)

Охман А. Ф.

Студент 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано інвестиційний клімат держави. Визначено фактори негативного та сприятливого впливу на інвестиційний клімат. Розглянуто заходи для покращення інвестиційного клімату в Україні.*

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний клімат, розвинене правове поле.*

Аннотация. *Проанализирован инвестиционній климат государства. Определены факторы негативного и благоприятного влияния на инвестиционный климат. Рассмотрены меры по улучшению инвестиционного климата в Украине.*

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционный климат, развитое правовое поле.*

Annotation. *The article presents the analysis of the investment climate in the state. The factors of negative and a positive effect on the investment climate. Consider measures to improve the investment climate in Ukraine.*

Keywords: *investments, investment climate, development of the legal framework.*

Створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні є однією з найважливіших умов залучення інвестицій. Інвестиції відіграють центральну роль в економічному розвитку країни, визначають загальне зростання її економіки. Від ефективності інвестиційної політики залежить стан виробництва, рівень технічної оснащеності підприємств, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції є потужним стимулом до переоснащення та модернізації технічної бази підприємства, зростання обсягів виробництва, покращення якості продукції та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку, що призводить до збільшення економічних вигод. На активізацію інвестиційного процесу суттєво впливає стан інвестиційного клімату в державі. Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки [1].

© Охман А. Ф., 2015

Проблеми інвестування України висвітлено в працях багатьох вітчизняних вчених-економістів, таких як: Л. М. Борщ, А. П. Гайдуцький, Б. В. Губський, А. П. Дука, Т. В. Майорова, А. А. Пересада та багато ін.

Інвестиційний клімат – це сукупність чинників економічного, політичного, правового та соціального характеру, що бере до уваги інвестор, ухвалюючи рішення щодо здійснення інвестицій. Створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні є однією із найважливіших умов залучення інвестицій і подальшого економічного зростання країни. Економічний термін «інвестиційний клімат» дозволяє визначити ту систему орієнтирів, у межах якої відбувається процес інвестування, і на основі цього намітити напрями ефективного використання інвестицій. Він включає в себе: стан економіки, соціально-економічну стабільність, рівень розвитку законодавчої бази, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури, рівень розвитку продуктивних сил, валютну і фіскальну політику, стан фінансово-кредитної системи та інвестиційного ринку, інвестиційну активність населення, статус іноземного інвестора та інші фактори. Тобто загалом під поняттям «інвестиційний клімат» розуміють ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (регіоні, галузі) для ймовірного надходження інвестицій у цю країну (регіон, галузь) [2].

Нині в Україні створено розвинене правове поле для інвестування. Законодавство України передбачає необхідні гарантії діяльності для інвесторів. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. У випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі. Держава також гарантує безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків і інших коштів в іноземній валюті, одержаних на законних підставах унаслідок здійснення іноземних інвестицій.

Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифіковано Вашингтонську Конвенцію 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами.

Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше як 70 країнами світу. Для сприяння іноземним інвесторам у питаннях взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України.

Визначено Указом Президента України від 08.09.2010 № 895/2010 національні проекти відповідно до пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку, підтриманих Комітетом з економічних реформ:

1. «Нова енергія» (проекти, що передбачають використання альтернативних джерел енергії або диверсифікацію постачання енергоносіїв в Україну);

2. «Нова якість життя» (проекти, спрямовані на розв'язання проблеми забезпечення громадян доступним житлом, створення умов для здобуття громадянами якісної освіти, поліпшення медичного обслуговування, забезпечення безпечного для життя і здоров'я довкілля);

3. «Нова інфраструктура» (проекти, спрямовані на підвищення ефективності використання транзитного потенціалу України);

4. «Олімпійська надія – 2022» (проекти, спрямовані на підтримку олімпійського руху в Україні, розвитку спорту вищих досягнень).

Усунуто адміністративний бар'єр для входження іноземного капіталу в Україну щодо обов'язковості реєстрації іноземних інвестицій, який було запроваджено наприкінці 2009 року. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання іноземних інвестицій та кредитування» від 27.04.2010 № 2155 знято обов'язковість реєстрації іноземної інвестицій та необхідність реєстрації інвестиції за двома різними процедурами.

З 1 січня 2012 року набув чинності Закон України № 2623 «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна». Цей Закон визначає правові та організаційні засади відносин, пов'язаних із підготовкою та реалізацією інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна». Ухвалено Закон України № 2404-VI від 01.07.2010 «Про державно-приватне партнерство», що визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні, зокрема для регулювання відносин, які виникають під час реалізації проектів в окремих сферах економічної діяльності, зокрема: пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування; виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу; будівництво та / або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури; машинобудування; збір, очищення та розподілення води; охорона здоров'я; туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт; забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем; оброблення відходів; виробництво, розподілення та постачання електричної енергії; управління нерухомістю.

Закон визначає основною ознакою державно-приватного партнерства забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж під час здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного.

Також ознаками державно-приватного партнерства є довготривалість взаємовідносин (від 5 до 50 років), передача приватному партнеру частини ризиків, внесення приватних інвестицій, незмінність терміну дії договору цільового призначення та форми власності об'єкта ДПП.

З метою сприяння залученню й ефективному використанню вітчизняних та іноземних інвестицій для забезпечення розвитку економіки України, прискорення її інтеграції в європейську і світову економічні системи, забезпечення права приватної власності і права на підприємницьку діяльність створено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів на чолі з Президентом України.

Ухвалено Закон України № 2880-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гарантування прав концесіонерів». Законом вносяться зміни до Земельного кодексу України та до Закону України «Про концесії» з метою посилення державних гарантій прав концесіонерів, що має створити сприятливі умови для об'єднання інтересів держави та бізнесу під час укладання та виконання договорів концесії.

З метою систематизації податкового законодавства Верховна Рада України 2 грудня 2010 року ухвалила Податковий кодекс, який став першим в Україні кодифікованим законодавчим актом, який буде спрямований на комплексне регулювання питань, пов'язаних із оподаткуванням.

Основними новаціями Податкового кодексу щодо інвестиційної діяльності є:

– зменшення кількості податків з 98 до 50 видів податкових платежів;

– стимулювання переходу України на інноваційну модель розвитку, зокрема шляхом поетапного зниження ставки податку на прибуток з 25 до 16 % (2011 р. – 23 %, 2012 р. – 21 %, 2013 р. – 19 %, 2014 р. – 16 %);

– тимчасове (до 1 січня 2020 року) звільнення від оподаткування прибутку виробників біопалива на виробництво електричної та теплової енергії, а також прибутку підприємств із видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ;

– строком на 10 років з 1 січня 2011 року звільняється від оподаткування прибуток, отриманий від надання готельних послуг у готелях категорій «п'ять зірок», «чотири зірки» та «три зірки», зокрема новозбудованих чи реконструйованих, або в яких проведено капітальний ремонт чи реставрація існуючих будівель і споруд, а також підприємств галузей легкої промисловості (крім підприємств, які виробляють продукцію на давальницькій сировині), прибуток від продажу електричної енергії, виробленої з відновлювальних джерел енергії, прибуток підприємств суднобудівної та літакобудівної промисловості;

– врегульовано питання оподаткування операцій із фінансового лізингу, що дозволить надати нових стимулів цій формі інвестування.

Із 1 січня 2013 року набув чинності Закон України від 06.09.2012 № 5205 «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», який визначає основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013–2032 рр. щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки та спрямований на створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямах розвитку економіки з метою створення нових робочих місць, розвитку регіонів.

У червні 2012 року Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про індустріальні парки», яким визначено правові та організаційні засади створення і функціонування індустріальних парків на території України.

Залученню іноземних інвестицій сприятимуть положення Митного кодексу України (далі – Митний кодекс), який набув чинності з 01.06.2012 року. Зазначені заходи сприятимуть покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в її економіку. Але попри це, сьогодні інвестиційний клімат в Україні є несприятливим. Це означає, що Україна поки що не готова до жорсткої конкурентної боротьби за інвестиції на світових ринках капіталу і це безпосереднім чином позначається на розвитку економіки нашої країни.

Факторами негативного іміджу України для інвесторів є відсутність цільової і послідовної політики держави у сфері інвестиційної діяльності, недоліки в державному управлінні, невизначений у деяких випадках статус інвесторів, складний порядок адміністративних процедур, неврегульованість питань відповідальності учасників інвестиційних відносин, у тому числі держави. Ці фактори примушують як вітчизняних, так і іноземних інвесторів проводити обережну і очікувальну політику у сфері інвестиційної співпраці з Україною.

Наявні в Україні перешкоди реалізації пріоритетів формування інвестиційного клімату мають системний характер і охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові.

Ключовими характерними особливостями в Україні, які негативно впливають на покращення інвестиційного клімату держави, є:

1. Відсутність в Україні сталої стратегії та відповідного національного плану дій, який орієнтований на забезпечення усім суб'єктам економічних відносин рівних економічних прав та обов'язків у здійсненні фінансово-економічної діяльності.

Зосередження заходів державних стратегій і програм на розподілі державних коштів окремим групам господарюючих суб'єктів призвело до викривлення конкурентних можливостей на національному ринку та непрозорості у сфері розподілу ресурсів.

2. Обмеженість потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій в Україну через приватизацію державних підприємств. Попри існування певної кількості державних підприємств, під які можна залучати інвестиції, перспектива розвитку цього джерела залучення інвестицій є обмеженою вже у короткостроковому періоді. Подальше залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України залежатиме від оперативності усунення невиправданих витрат, ризиків і бар'єрів для конкуренції, які стимулюють інвесторів здійснювати інвестиції.

3. Переобтяженість регуляторними нормами та складність податкової системи. Так, за даними Світового Банку, Україна за рівнем якості середовища для здійснення господарської діяльності посідає 128 місце зі 175 країн, поступаючись всім країнам Центрально-Східної Європи, та навіть більшості пострадянських країн, таким як Вірменія (34), Грузія (37), Казахстан (63), Киргизстан (90), Росія (96), Азербайджан (99), Молдова (103).

В Україні нараховується 50 видів податкових платежів, на опрацювання та сплату яких компанії витрачають 2185 годин робочого часу щороку. При цьому підприємство має заповнити 92 сторінки податкових декларацій, тоді як середній в світі показник становить 35 сторінок. Між тим, наприклад, в Естонії підприємства сплачують 11 видів податків, на які витрачається лише 104 години, в Болгарії – відповідно 27 і 616, Польщі – 43 і 175, Казахстані – 34 і 156. Фактично податкова система України є однією з найбільш ускладнених та громіздких серед країн Центральної та Східної Європи.

4. Суттєве податкове навантаження. Ставка податку на прибуток в Україні (19 %) та ставка ПДВ (20 %) є вищими, ніж у багатьох країнах Центрально-Східної Європи. Проте, зважаючи на високу порівняно з країнами ЄС прибутковість вкладення капіталу, ця різниця не є значною перепоною для інвестицій. Водночас стримуючим чинником для поліпшення інвестиційного клімату є механізм адміністрування податків, зборів та обов'язкових платежів, а також непрогнозованість дій уряду щодо встановлення та адміністрування інших податків та податкових платежів [3].

5. Недієздатність механізмів забезпечення ринкових прав і свобод інвесторів, а також низький рівень захисту інвесторів. Значним є відставання за цими показниками України від «країн-еталонів» ОЕСР, з розвиненим корпоративним законодавством та менеджментом. Зокрема, найбільше відставання спостерігається за критерієм розкриття інформації, що ускладнює прихід на український ринок іноземних інвесторів, а також підвищує ризики придбання пакетів акцій, які не є контрольними, внаслідок зростання витрат на вивчення потенційних партнерів та загроз втрати оперативного управління інвестиціями.

6. Низький рівень ефективності законодавства з питань корпоративного управління, що обумовлює виникнення конфліктів та протистоянь із залученням силових органів, блокування діяльності підприємств, нагнітання соціальної напруженості. Зокрема, найгострішими проблемами є непрозорість системи реєстрації та можливість викривлення відомостей про акціонерів, розмивання капіталу внаслідок додаткових емісій акцій, блокування проведення зборів акціонерів тощо. Неврегульованим залишається питання прав міноритарних акціонерів, що знижує гарантії захисту прав власників та значно підвищує ризики інвестицій в економіку України.

7. Негативний міжнародний імідж України, який сформувався внаслідок відсутності масових «успішних» інвестиційних історій, які б могли слугувати засобом реклами національного інвестиційного клімату; низький рівень підготовки суб'єктів національної економіки до формування інвестиційних пропозицій; значні диспропорції регіонального та галузевого розвитку, що обумовлюють концентрацію інвестицій у вузьких сегментах ринків та територій; застарілість інфраструктури тощо [4].

Отже, можна сказати, що для покращення інвестиційного клімату необхідно провести низку заходів, зокрема:

1. Підготувати план дій щодо забезпечення сприятливого інвестиційного клімату у межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, залучити до його розробки та обговорення широке коло експертів, науковців, представників органів державної влади та бізнесу.

2. Розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості областей із урахуванням особливостей їх поточних рейтингів інвестиційної привабливості, забезпечити державний моніторинг їх виконання як одного з критеріїв успішності діяльності місцевих державних адміністрацій.

3. Суттєво розширити спектр заходів конкурентної політики, зокрема щодо запобігання антиконкурентним діям національних та іноземних інвесторів на українському ринку, удосконалити методики та критерії виявлення проявів недобросовісної конкуренції з урахуванням реалій сучасної української економіки.

4. Підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів.

5. Поширити практику укладання прозорих угод між інвесторами та владою щодо взаємних зобов'язань у сфері конкурентної поведінки бізнесу та конкурентної політики держави на певних ринках на визначений середньо- і довгостроковий період часу [3].

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Коваленко С. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення / С. О. Коваленко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 366–368. 2. Фролова Г. І. Оцінка інвестиційного клімату в Україні / Г. І. Фролова // Економіка та управління національним господарством. – 2014. – С. 67–69. 3. Третяк Н. М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні / Н. М. Третяк // Фінансовий простір. – 2014. – № 3 (11). – С. 166–169. 4. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та напрями його покращення / Н. Савчук // Демократичне врядування. – 2011. – № 8. – С. 49–56.

АНАЛІЗ ТА ПРОБЛЕМИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 369.067

Охріменко К. Ю.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сучасний стан ринку медичного страхування в Україні. Наведено види медичного страхування та досвід інших країн у сфері медичного страхування. Проаналізовано питому вагу медичного страхування на страховому ринку в цілому.*

Ключові слова: *медичне страхування, система охорони здоров'я, ринок страхових послуг, державне страхування, приватне страхування*

Аннотация. *Рассмотрено современное состояние рынка медицинского страхования в Украине. Приведены виды медицинского страхования и опыт других стран в сфере медицинского страхования. Проанализирован удельный вес медицинского страхования на страховом рынке в целом.*

Ключевые слова: *медицинское страхование, система здравоохранения, рынок страховых услуг, государственное страхование, частное страхование.*

Annotation. *Considers the current state of the health insurance market in Ukraine. The types of medical insurance and the experience of other countries in the field of medical insurance. Analyses of Udelny weight of medical insurance in the insurance market in General.*

Keywords: *health insurance, the health care system, insurance market, public insurance, private insurance.*

У всіх розвинених країнах особисте страхування – найпоширеніший вид страхування. Ним охоплено практично все населення. А страхова компанія, страхова сума визначають соціальний статус людини. Сьогодні у світі не придумано кращої та більш дієвої системи фінансування охорони здоров'я, ніж страхування: обов'язкове і добровільне. Тому розробка методики формування страхових фондів для фінансування охорони здоров'я та їх використання набуває в сьогоднішніх умовах першорядне значення.

Розглянемо медичне страхування як страховий захист суспільства. У світовій практиці неможливо знайти країни, де б суспільство було зовсім байдужим до системи охорони здоров'я. На сьогодні стан фінансування охорони здоров'я в Україні є вкрай не достатнім, що спричиняє ненадання якісної медичної допомоги в необхідних

© Охріменко К. Ю. , 2015

обсягах. Проблема медичного страхування в Україні – одна з найактуальніших, ця галузь найменш реформована и тому погано пристосована до сучасних вимог ринкових відносин. Фінансування охорони здоров'я здійснюється за рахунок Державного бюджету і бюджетів місцевого та регіонального управління, благодійних фондів.

Бюджетна система фінансування передбачає використання податкових надходжень до бюджету, але саме це й не сприяє стабільності фінансового забезпечення охорони здоров'я. Фінансування охорони здоров'я в Україні становить 40–50 % від необхідного рівня. За якістю життя наша країна займає 98-е місце серед 111 країн.

Країни з розвиненою економікою на охороні здоров'я не економлять. Так, у країнах Європи з розвиненою системою страхової медицини витрачають близько 6–9 % ВВП щорічно на охорону здоров'я (у Німеччині витрачається близько 11 % ВВП). У США з приватною системою охорони здоров'я і з широким застосуванням приватної оплати медичних послуг витрати складають близько 14 % від ВВП [1].

За рекомендацією Всесвітньої організації охорони здоров'я гроші, виділені на медицину в країні, повинні складати не менше 5 % від її ВВП [2].

З розрахункових даних табл. 1 видно, що найбільшу частку займає Автострахування (КАСКО, СЦПВ, "Зелена картка"). За весь період функціонування страхового ринку України в його страховому портфелі переважають види страхування з високим рівнем ризику, оскільки вони приносять великі доходи, тому таким видом є автострахування [4].

Таблиця 1

Питома вага видів страхування до їх підсумку 2010–2014 рр. [розроблено автором]

Види страхування	Питома вага, у % до підсумку				
	2010	2011	2012	2013	2014
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	25,2	24,8	27,1	29,1	23,3
Страхування майна	19,3	18,9	14,5	13,1	13,2
Страхування фінансових ризиків	12,1	12,5	12,6	10,5	13,5
Страхування від вогневих ризиків	12,2	13,1	10,7	9,0	9,7
Страхування життя	4,1	3,9	5,9	8,4	8,6
Медичне страхування	3,8	3,7	5,1	6,1	5,2
Страхування вантажів	6,4	7,9	6,6	4,9	5,3
Страхування відповідальності перед третіми особами	3,4	4,2	5,3	4,7	6,3
Страхування від нещасних випадків	4,5	1,9	3,0	3,8	5,0
Страхування кредитів	1,8	2,2	2,1	2,4	3,6
Страхування медичних витрат	1,2	1,0	1,3	1,5	1,2
Авіаційне страхування	1,1	1,2	1,1	1,4	0,8
Страхування від нещасних випадків на транспорті	0,9	0,7	0,7	0,7	0,6
Інші види страхування	3,9	3,9	3,9	4,1	3,8
Всього	100	100	100	100	100

Таким чином, у 2014 році намітилась тенденція до зменшення частки медичного страхування. Медичне страхування займає 5,2 % від усієї системи страхування. Це досить малий показник. Щоб покращити цей стан, треба змінити систему фінансування охорони здоров'я.

Розглянемо системи фінансування охорони здоров'я в інших країнах (рис. 1).

На сьогодні можна виділити три основні системи охорони здоров'я та способи їх фінансування [3].

На нашу думку, найбільш підходящою системою охорони здоров'я для України є переважно страхова система, яка використовується у Франції, Німеччині.

В Україні самі страховики пропонують багаторівневу систему медстрахування. Перший рівень – відрахування визначеного відсотка з бюджету на державну медичну гарантію. Другий – персоніфіковане накопичення для окремої людини від роботодавця. Також у цю схему працівник може додатково вносити за себе додаткові кошти, за бажанням – розширити спектр послуг. І третій рівень – виключно добровільне відрахування. Виходячи з багаторівневої системи медичного страхування, автор пропонує створити три організаційно-економічні системи, що забезпечить ефективне впровадження реформ у медичній сфері країни [5].

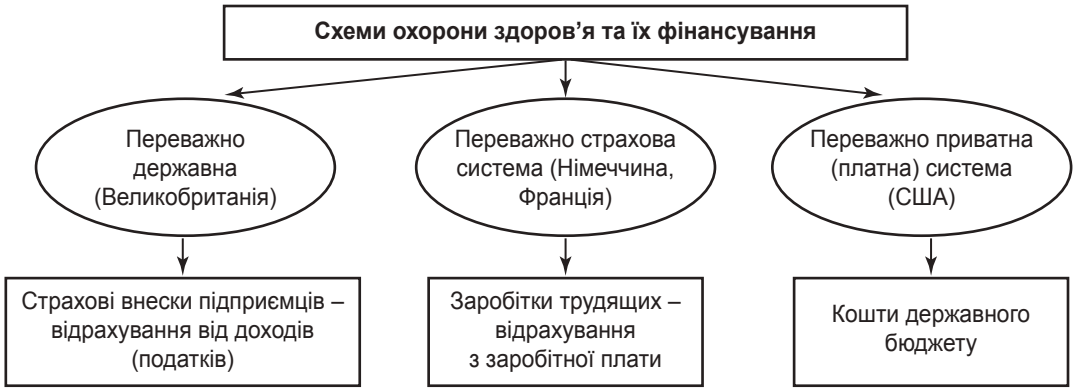

Рис. 1. **Системи охорони здоров'я та їх фінансування**

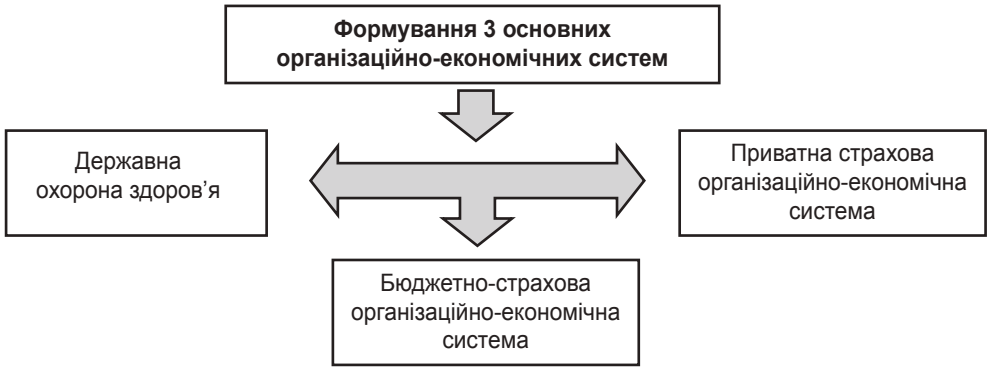

Рис. 2. **Перспективи розвитку медичного страхування**

Висновок. Ситуація, що склалася в Україні у сфері охорони здоров'я громадян, потребує вжиття невідкладних заходів, спрямованих на підвищення її рівня. Проблемою сучасного медичного страхування є низька страхова культура населення, недосконалий податковий стимул, мізерний рівень платоспроможності страхувальників і відсутність законодавчої бази, складність у роботі з державними медичними закладами, які відповідно до Конституції України не мають підстав надання платної медичної допомоги, такі проблеми потребують негайного вирішення.

Держава повинна відрегулювати механізм отримання медичної допомоги всіма верствами населення та затвердити схему фінансування медицини, а також використати досвід інших країн, де медичне страхування на достатньому рівні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Чанкіна І. В.

Література: 1. Гуцало Д. Что нужно сделать, чтобы реанимировать украинскую медицину [Електронний ресурс] Д. Гуцало. – Режим доступу : http://uainsur.com/mass-media/10580/ 2. Бахтеева Т. Страховая медицина даст отрасли 20-30 млрд в год дополнительно / Т. Бахтеева // Дело [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dsnews.ua 3. Вашатко Л. Медстраховку дадут в нагрузку работодателю / Л. Вашатко // Дело : медичне страхування [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.dsnews.ua. – 20.05.2010. 4. Журнал «InsuranceTop». – 2014. – № 3 (47). – С. 40. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://insurancetop.com/about 5. Тарасов Ю.И. Перспективы развития обязательного медицинского страхования / Ю.И. Тарасов // Экономика здравоохранения. – 2004. – № 3. – С. 18–21.

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

УДК 005.73

Павленко Т. В.

Магістрант 1 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено тенденції посилення впливу крос-культурного фактору на ефективність міжнародних господарських організацій в умовах глобалізації всіх сфер людської діяльності.*

Ключові слова: *глобалізація, інтерактивний маркетинг, міжнародний бізнес, мультинаціональні корпорації, міжкультурні дослідження, корпоративна культура, крос-культурний менеджмент, міжнародне середовище.*

Аннотация. *Исследованы тенденции усиления влияния кросс-культурного фактора на эффективность международных хозяйственных организаций в условиях глобализации всех сфер человеческой деятельности.*

Ключевые слова: *глобализация, интерактивный маркетинг, международный бизнес, мультинациональные корпорации, межкультурные исследования, корпоративная культура, кросс-культурный менеджмент, международная среда.*

Annotation. *The article explores the trend of the growing influence of cross-cultural factors on the effectiveness of international economic organizations in the conditions of globalization in all spheres of human activity.*

Keywords: *Globalization, interactive marketing, international business, multinational corporations, intercultural studies, corporate culture, cross-cultural management, international environment.*

Проблема, на розв'язання якої спрямоване це наукове дослідження, полягає в необхідності удосконалення крос-культурних відносин як найважливішої умови забезпечення ефективності діяльності вітчизняних підприємств та інноваційного розвитку економіки України.

Актуальність крос-культурних проблем підтверджується появою у вітчизняній та світовій економіці нових змішаних механізмів партнерства, заснованих на взаємопроникненні і возз'єднанні західних і незахідних цінностей, установок і норм поведінки, а також поширення в нашій країні численних дочірніх підприємств міжнародних компаній світу [5].

Мета цієї статті – обґрунтування доцільності впровадження методів крос-культурного менеджменту на вітчизняних підприємствах в умовах глобалізації економіки.

Об'єктом дослідження є крос-культурний менеджмент як система специфічних відносин у рамках міжнародного бізнесу.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних питань формування та безперервного удосконалення крос-культурного менеджменту.

Чинники культурного середовища відіграють важливу роль у процесі ведення міжнародного бізнесу. Відмінності національних культур все сильніше впливають на особливості ділової активності та її результативність на ринках різних країн. Звідси виникають крос-культурні проблеми в міжнародному бізнесі – протиріччя під час роботи в нових соціальних і культурних умовах, що обумовлено відмінностями в стереотипах мислення між окремими групами людей [4].

Основу крос-культурного менеджменту складають емпіричні дослідження таких вчених: Г. Хофстеде, Е. Холла, Ф. Тромпенаарса, Т. Ділу, Т. Парсонса, А. Кеннеді, Дж. Зонненфельда, базові постулати яких лежать в основі всіх наукових праць, котрі існують на сучасному етапі дослідження цієї проблематики [1]. Завдяки вивченню цих праць з'явилася можливість виявити найбільш придатне, на нашу думку, визначення поняття «крос-культурний менеджмент»: це складова частина системи управління людськими ресурсами, що забезпечує розробку технологій навчання ефективному веденню бізнесу в умовах розмаїття культур із метою запобігання міжкультурних конфліктів.

Стан ринків і ринкова поведінка покупців знаходяться під сильним впливом культурних чинників. Причому в міжнародному бізнесі вплив культури проявляється на всіх рівнях: в мікросередовищі на рівні фірми – корпоративна культура; в мезосередовищі на рівні міжкорпоративної взаємодії – культура інтеркорпоративних комунікацій; у макросередовищі на рівні взаємодії фірми з бізнес-середовищем в країні перебування. Чим більш різноманітним є культурне поле ведення міжнародного бізнесу, чим багатша мозаїка культур народів та організацій,

© Павленко Т. В., 2015

тим гостріше виявляються крос-культурні відмінності, тим більш складні комунікативні бар'єри та більш високі вимоги до крос-культурної компетенції міжнародного менеджера [5].

Результати цього наукового дослідження наведено нижче за текстом в чотирьох пунктах:

– зроблено висновок, що проблема глибокого вивчення культурних особливостей, менталітету окремих національностей з'явилася у зв'язку з необхідністю досягнення конкурентних переваг вітчизняними підприємствами не тільки на зовнішніх, але і на внутрішніх ринках в умовах глобалізації економіки;

– доведено, що, враховуючи досвід економічно розвинутих країн Західної Європи та США, доцільно забезпечувати в Україні сприятливі умови для функціонування центрів для проведення семінарів, тренінгів та спеціальних досліджень із питань безперервного удосконалення крос-культурного менеджменту;

– обґрунтовано, що для підвищення ефективності економічних відносин суб'єктів господарської діяльності (СГД) України з іноземними СГД необхідно більше приділяти уваги вивченню у вищих навчальних закладах, особливо в процесі підготовки магістрів, крос-культурного менеджменту як складної відкритої системи;

– рекомендується впроваджувати у практику діяльності вітчизняних підприємств методи забезпечення ефективності крос-культурних відносин, що буде сприяти безперервному підвищенню результативності системи інтерактивного маркетингу, основними підсистемами якої є такі: внутрішньофірмовий маркетинг, маркетинг у середині країни, міжнародний маркетинг і глобальний.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Черкасов В. І.

Література: 1. Бунина В. Г. Кросс-культурный менеджмент и межкультурная коммуникация : учеб. пособие / В. Г. Бунина. – М. : ГУУ, 2008. – 128 с. 2. Пивоваров С. Э. Международный менеджмент / С. Э. Пивоваров, Л. С. Тарасевич, А. И. Майзель. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2005. – 576 с. 3. Крос-культурний менеджмент у міжнародному бізнесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.managerhelp.org/hok-300.html 4. Навчальні матеріали он-лайн : підручники [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com 5. Симонова Л. М. Международный бизнес: кросс-культурное измерение [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ccmanagement.livejournal.com/697.html

НЕОБХОДИМОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АЛЬТЕРНАТИВНЫХ ИСТОЧНИКОВ ЭНЕРГИИ В УКРАИНЕ

УДК 620.9 (477)

Павлова А. П.

Студент 1 курса
финансового факультета ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены причины необходимости внедрения в энергосистему альтернативных источников питания. Выявлено, что энергетика будущего должна иметь эколого-экономическую направленность и решать задачи минимизации риска, защиты климата, обеспечения устойчивого развития.*

Ключевые слова: *энергосистема, альтернативные источники питания, минимизация риска.*

Анотація. *Розглянуто причини необхідності впровадження в енергосистему альтернативних джерел живлення. Виявлено, що енергетика майбутнього повинна мати еколого-економічну спрямованість і вирішувати завдання мінімізації ризику, захисту клімату, забезпечення сталого розвитку.*

Ключові слова: *енергосистема, альтернативні джерела живлення, мінімізація ризику.*

© Павлова А. П., 2015

Annotation. *The reason of necessity of alternative power supplies implementation in electric power system is highlighted. Energy of the future must have an ecology-economical orientation and in aims to have minimization of risk, defense of climate, providing of steady development.*

Keywords: *grid, alternative power sources, minimizing the risk.*

Мы живем в эпоху острого конфликта между человеческим обществом и природой, когда нерациональная хозяйственная деятельность нарушила динамическое равновесие биосферы нашей планеты, что послужило причиной ее прогрессирующего разрушения. Этот процесс сопровождается истощением природных ресурсов и резким ухудшением качества окружающей природной среды, что приводит к массовым заболеваниям растений, животных, людей и угрожает дальнейшему развитию цивилизации на Земле. Экологическая ситуация обостряется на всех уровнях – глобальном, континентальном, региональном, локальном. Есть данные, что около 80 % всех видов загрязнения биосферы обусловлено энергетическими процессами, включая добычу, переработку и использование топлива [1]. Поэтому совершенствование природопользования и экологическая обоснованность хозяйственной деятельности является настоятельной и неотложной задачей нашего общества.

Целью исследования является изучение необходимости использования в Украине нетрадиционных источников энергии, а также проблем, связанных с практическим их внедрением.

Трудно представить современный мир без машин и механизмов, без отапливаемого жилья, без многого того, что дарит человечеству прогресс. Каждый раз, как мы включаем свет, каждый раз, как мы давим на газ, мы используем энергию. Большую ее часть мы получаем из ископаемого топлива. То, что производилось миллионы лет, было потрачено за несколько столетий, поэтому проблема достижения энергетической независимости является актуальной задачей современной энергетической политики для Украины и многих стран мира [2].

Под энергетической независимостью страны подразумевают способность государства в лице ее органов управления обеспечивать конечных потребителей энергоносителями в необходимых объемах и соответствующего качества в стабильных условиях, а также в период действия дестабилизирующих факторов (непредвиденных ситуаций) внутреннего или внешнего характера [3]. Но технический прогресс в современном обществе породил острейшую проблему – проблему изменения климата на Земле и, как следствие, в будущем гибель многих живых организмов, изменения всей среды обитания, всего живого [4].

Сегодня говорить об энергетической независимости для Украины крайне сложно. По словам бывшего заместителя министра энергетики и угольной промышленности Украины В. Улиды, энергетика Украины никогда еще не работала в таких сложных условиях, когда есть дефицит угля на электростанциях, а также наблюдается низкий уровень расчетов за потребленные энергоносители [5]. Так, производство электроэнергии в объединенной энергосистеме (ОЭС) Украины в январе-октябре 2014 года сократилось на 5,4 % (на 8 млрд 495,4 млн кВт/ч) по сравнению с аналогичным периодом 2013 года – до 149 млрд 926,8 млн кВт/ч. Тепловые электростанции (ТЭС) и теплоэлектроцентрали (ТЭЦ) в январе-октябре снизили выработку на 11,1 % – до 62 млрд 551,6 млн кВт/ч. В октябре 2014 года производство электроэнергии в Украине снизилось на 11,2 % (на 1 млрд 867,1 млн кВт/ч) по сравнению с аналогичным месяцем 2013 года – до 14,753 млрд кВт/ч [6].

Постоянный рост стоимости нефтепродуктов, газа и соответствующего сырья заставляет многие страны все чаще обращать внимание на способы получения так называемой возобновляемой энергии (альтернативной), которая, несомненно, в скором времени понадобится для обретения энергонезависимости и восполнения традиционных видов топлива [2].

Украинская экономика имеет один из самых высоких в мире показателей энергоемкости. Из-за нехватки отечественных углеводородных ресурсов и опасения относительно безопасности атомной энергетики развитие альтернативных источников энергии и внедрение энергосберегающих технологий должно стать главным приоритетом для государства. По данным исследований, Украина находится на 29-м месте среди стран с хорошими условиями для развития новых видов энергии. Производство электроэнергии нетрадиционными источниками (ВЭС, СЭС, биомасса) за 2014 год возросло на 43,7 % – до 1 млрд 498,1 млн кВт/ч [6].

Одним из ведущих направлений развития альтернативной энергетики является использование гелиосистем, поскольку энергия, производимая этой звездой, настолько сильна, что 1 час дневного света в жаркий день содержит больше энергии, чем весь мир потребляет за один год. Если использовать хотя бы 0,01 % этой энергии, то Украине никогда бы больше не пришлось использовать нефть, газ или другие источники энергии. По данным многолетних наблюдений, среднегодовое суммарное солнечное излучение в Украине изменяется от 1350 кВт·ч/м2·в год на юге до 1000 кВт·ч/м2·в год на севере и в центральной части, что соответствует аналогичным показателям для стран Центральной Европы. Климат Украины позволяет использовать гелиосистемы в зависимости от выбранного оборудования не менее 8 месяцев в году, а в некоторых случаях – и круглый год (для поддержки системы отопления). Поэтому, анализируя приведенные данные, правильным выводом будет решение о целесообразности использования такого количества энергии, которое поступает на каждый квадратный метр земной поверхности из года в год [7].

Энергию ветра человек использует давно. С помощью ветряков многие дома обеспечены теплом и электричеством. Такая электроэнергия сравнительно дешевая и экологически чистая. Сегодня ветроэнергетика считается одной из наиболее перспективных областей возобновляемой энергетики в мире. В «Программе ООН развития мировой энергетики» подчеркивается, что в XXI веке преимущество будут иметь экономики именно тех стран, где интенсивно развивается ветроэнергетический сектор. Не отстает в этой сфере и Украина – в работе 18 ветроэлектростанций, в планах – увеличение мощностей [7].

Как известно, источники возможного топлива могут находиться у нас прямо под ногами. Согласно исследованиям, в альтернативные топливные брикеты можно превращать любой мусор: опилки, кору деревьев, камыш, солому, сено, отходы кукурузы и подсолнечника. Один из жителей Запорожья представил местной власти проект, предусматривающий переработку в брикеты собранные с городских улиц листья. «Это обусловлено тем, что городской бюджет тратит огромные деньги на сбор опавшей листвы, которую потом просто закапывают в землю на городских свалках или в компостные ямы» [8].

Украинские ученые воспринимают проблему энергосбережения в некотором роде как философский парадокс: с одной стороны разработки готовы, и, как большинство других стран мира, Украина могла б вместо газа использовать энергию ветра, воды и Солнца. Однако от всех ветряков, солнечных батарей и теплонасосов мы получаем только 0,5 % от общего количества вырабатываемой энергии. Ученые говорят, что все это происходит потому, что у нас нет стимула к экономии.

Таким образом, альтернатива традиционным источникам энергии существует. И это может в будущем помочь человечеству преодолеть энергетический кризис, связанный с истощением невозобновляемых источников энергии. Существуют еще массы примеров таких эффективных и экологически чистых идей и изобретений, которые сейчас только находятся в разработках или не используются вообще. Предлагаемые такие альтернативные источники, как водород, биомасса и даже ядерная энергия крайне недостаточны, опасны и существуют только для сохранения системы, основанной на прибыли. В наши дни существует множество продвинутых технологий, которые могут осуществить задачи Украины.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Шумская А. Н.

Литература: 1. Энергия и жизнь. Экология и будущее / В. П. Семиноженко, П. М. Канило, А. И. Ровенский / НАН Украины. Северо-Восточный научный центр. – Харьков : Фолио, 1997. – 176 с. 2. Дом энергии [Электронный ресурс] // Сайт об альтернативных источниках энергии, электростанциях и генераторах. – Режим доступа : http://dom-en.ru/pro2ect1/ 3. Проблема энергетической независимости Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?...ID 4. О необходимости альтернативных источников энергии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dom-en.ru/pro2ect1/ 5. Энергетика Украины [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://oilreview.kiev.ua/2014/11/28/ 6. Производство электроэнергии в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://uaenergy.com.ua/post/ 7. Энергия Солнца [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://alterair.com.ua/services/engineering-solutions/alt_energy/74.html 8. Новый альтернативный источник энергии из опавших листьев, опилок и соломы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://jkg-portal.com.ua/ru/publication/one/ukranecz-zapatentuvav-alternativne-dzherelo-energ-z-opalogo-listya-tirsi-ta-solomi20359/

СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ РЕПРОДУКТИВНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ КРАЇНИ

УДК 314.3

Пизюн О. М.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття репродуктивної активності населення. Визначено роль та місце репродуктивної активності населення країни у розвитку демографічної ситуації. Розглянуто та проаналізовано загальні показники репродуктивної активності населення країни. Виявлено проблеми відтворення населення країни.*

Ключові слова: *народжуваність, смертність, відтворення, репродуктивна активність.*

Аннотация. *Рассмотрено понятие репродуктивной активности населения. Определены роль и место репродуктивной активности населения страны в развитии демографической ситуации. Рассмотрены и проанализированы общие показатели репродуктивной активности населения страны. Выявлены проблемы воспроизводства населения страны.*

Ключевые слова: *рождаемость, смертность, воспроизводство, репродуктивная активность.*

Annotation. *The concept of reproductive activity rate. The role and place of the reproductive activity of the population in demographic development. Reviewed and analyzed the overall performance of the reproductive activity of the population. The problems playing population.*

Keywords: *fertility, mortality, reproduction, reproductive activity.*

Вступ. Зниження народжуваності у промислово розвинених країнах пов'язують, як правило, з поширенням міського способу життя. Разом із суспільним розвитком змінювалися як параметри народжуваності і смертності, так і їх взаємодія у відтворювальному процесі. У різні періоди людської історії у населення різних країн співвідношення між народжуваністю і смертністю різні. З цим пов'язана диференціація кінцевих результатів взаємодії народжуваності і смертності, тобто відтворення населення.

Аналіз наявних публікацій та визначення мети дослідження. Теоретичним і практичним питанням дослідження репродуктивної активності населення присвячено праці багатьох зарубіжних і українських учених, серед яких: Птуха М. В., Стеценко С. Г, Лібанова Е. М., Курило І. О., Аксьонова С. Ю. та ін. Однак питання статистичного аналізу репродуктивної активності населення потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

Метою цієї статті є формування статистичного забезпечення аналізу репродуктивної активності населення країни.

Основна частина. Аналіз статистичних даних щодо тенденцій репродуктивної активності населення країни свідчить про тенденцію до її зниження, і нині не має підстав для очікування швидкого зростання чисельності населення. Ситуація в Україні характеризується, з одного боку, дуже низьким, порівняно з розвиненими країнами, рівнем народжуваності, а з іншого – характерним для слаборозвинених країн високим рівнем смертності, особливо осіб працездатного віку. Смертність населення за останні десять років збільшилася на 21 %, у той час, як плідність населення постійно знижувалась. Якщо в 1990 році коефіцієнт спеціальної народжуваності дорівнював 53,2 на тисячу жінок, то у 2000-му – 31,2, а у 2013 році – 10,7 [4]. Аналіз даних за регіонами України свідчить, що зниження народжуваності не пов'язано зі старінням населення, а зумовлено регулюванням народження жінками, тобто соціальними та економічними умовами.

В Україні катастрофічно погіршився і стан здоров'я населення, лише 60 % якого вважалися, за даними 2001 року, умовно здоровими [3]. Як показують дослідження демографів, масштаб нинішньої демографічної депресії неможливо пояснити лише відомими соціально-економічними та медичними чинниками. Причина смертності і надзвичайно низької народжуваності полягає у соціально-психологічному та моральному стані суспільства [3].

Відобразимо статево-вікові піраміди населення України станом на початок 1989, 2001 і 2013 рр. [2] та прослідкуємо зміни у типі відтворення населення.

Для України характерний такий тип відтворення, як демографічна криза. Для цього типу відтворення характерні невисокі показники народжуваності, смертності та, відповідно, природного приросту. Такий тип відтворення набув поширення, в першу чергу, в економічно розвинених країнах, де весь час зростає частка літніх і старих людей, що вже само по собі знижує показники народжуваності і збільшує показники смертності. Також велику роль відіграють причини соціально-економічного характеру. Україна відноситься до типу відтворення з негативним

© Пизюн О. М., 2015

природним приростом, тобто такого, де смертність перевищує народжуваність, тобто число мешканців не тільки не зростає, але й навіть знижується.

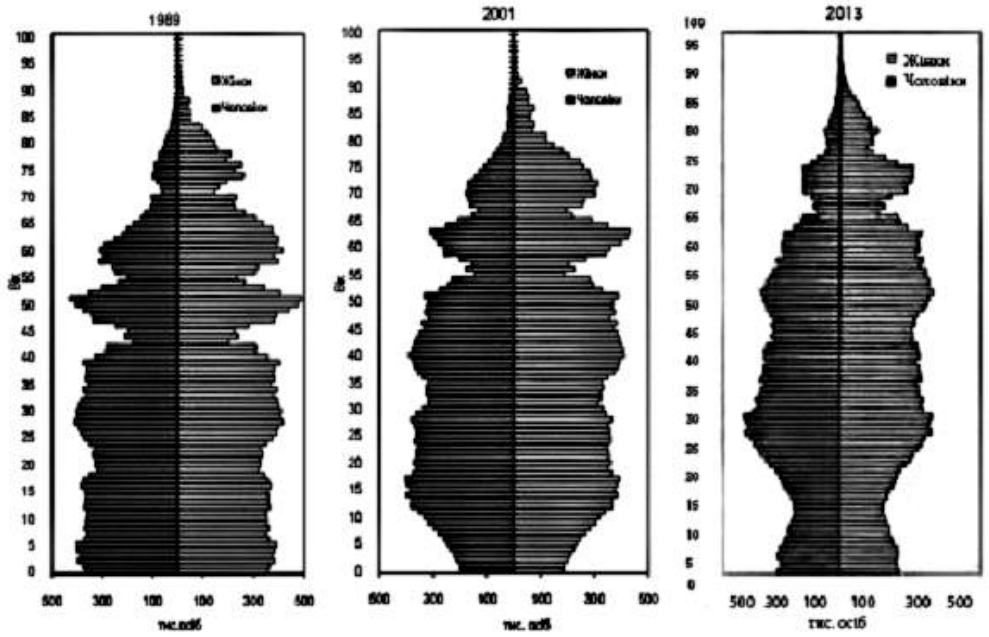

Рис. 1. **Статево-вікові піраміди населення України станом на початок 1989, 2001 і 2013 рр.**

Як показує аналіз [2], відносно високу народжуваність мають бідні верстви населення, які вирізняються нижчими вимогами щодо умов утримання та виховання дітей. Найнижча частота дітонародження частіше фіксується у тих, хто має середній (іноді і дещо вищий) рівень добробуту. Цим соціально-економічним верствам населення вже притаманні більш високий рівень освіти, прагнення як до підвищення стандартів життя, так і до економічної самостійності та відповідального батьківства, намагання забезпечити належні умови для фізичного й інтелектуального розвитку дітей, а отже, й більші вкладення у нарощування людського капіталу. І тільки у більш заможних групах населення, які мають сприятливі матеріальні умови для народження й утримання дітей, а також і можливості «делегувати» певну частину своїх повноважень щодо догляду за дітьми, їх виховання і навчання відповідним професіоналам, інтенсивність дітонародження стає вищою, ніж у «середніх» групах, однак, як правило, вона не перевищує таку у бідних сім'ях.

Для прикладу розглянемо розподіл населення за доходами, що показують рівень добробуту, та кількістю дітей, рис. 2 [3].

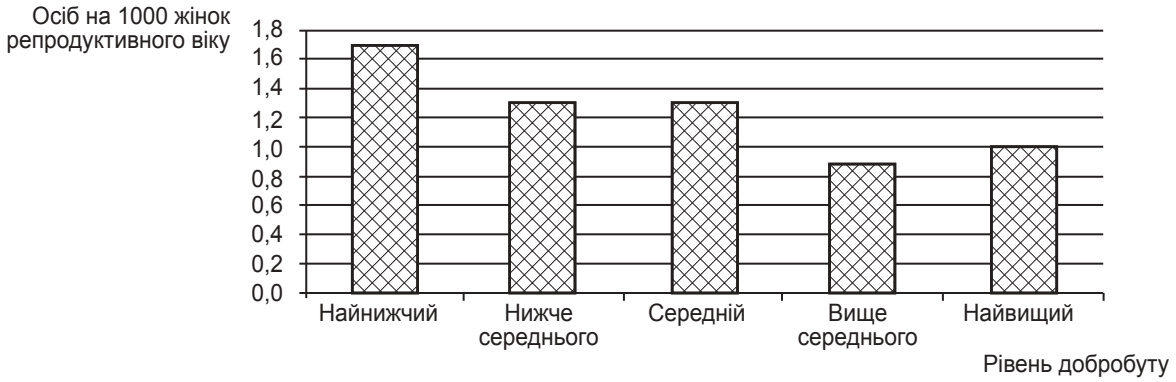

Рис. 2. **Значення для сумарного показника народжуваності залежно від рівня добробуту**

Як можна побачити з рис. 2, чим нижчий рівень добробуту, тим більша кількість дітей у сім'ї.

Характеризуючи ситуацію щодо народжуваності та її структурних особливостей у різних матеріально-доходних групах населення України, слід ураховувати, що заможне населення у нашій країні сконцентровано у столиці та низці північних і східних регіонів країни, де переважають городяни, та порівняно слабким є вплив традиційних неформальних інститутів, які зазвичай «підтримують» високу дітородну активність (прихильність до

релігії, традиціоналістський потенціал сільського способу життя, збереження етнічних традицій та національної орієнтованості суспільного життя тощо) [1].

Самостійне значення як негативний фактор впливу на народжуваність в Україні відіграє значне майнове розшарування населення, яке, як свідчать результати кореляційного аналізу взаємозв'язку спеціального коефіцієнта народжуваності з індикатором розшарування населення за доходами (коефіцієнтом Джині) на регіональних даних, виступає значущим фактором негативного впливу на дітородну активність, оскільки стимулює відчуття «суб'єктивної бідності» [1]. З огляду на те, що й рівень відносної бідності, яка, на відміну від абсолютної бідності, залежить від ступеня майнового розшарування населення, за останні п'ять-шість років лишається в Україні стабільним, очікувати на сприятливий вплив матеріально-доходного чинника на дітородну активність більшості населення не доводиться (рис. 3) [3].

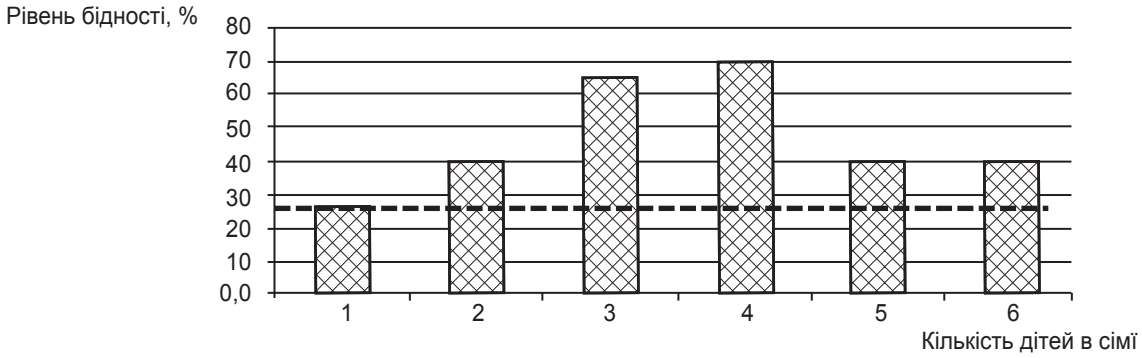

Рис. 3. **Залежність між рівнем бідності та кількістю дітей у сім'ї в Україні у 2013 р.**

Як видно з рис. 3, найбільшу кількість дітей мають домогосподарства (сім'ї) з низьким рівнем доходу, а найменшу – люди, які мають середній або ж високий дохід.

Найточнішим виміром рівня народжуваності є коефіцієнт сумарної народжуваності, який характеризує середню кількість народжень у однієї жінки в гіпотетичному поколінні за все її життя за умов збереження існуючих рівнів народжуваності у кожному віці незалежно від смертності та змін вікового складу.

Проаналізуємо динаміку цього коефіцієнта в Україні (рис. 4) [4].

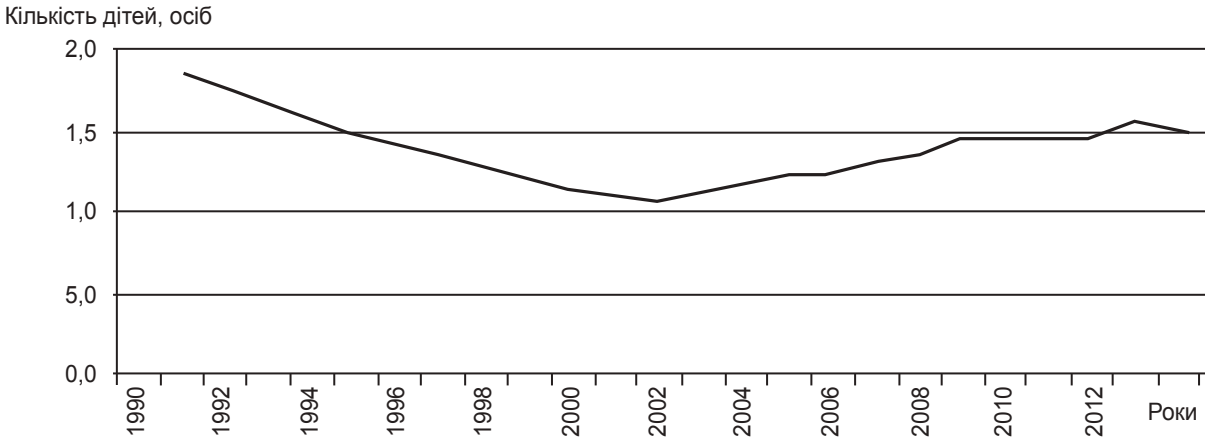

Рис. 4. **Динаміка сумарного коефіцієнта народжуваності**

Як видно з рис. 4, найбільший спад у відтворенні населення спостерігається в 2002 році, після якого показник сумарної народжуваності починає підвищуватися. Незважаючи на це, значення сумарного коефіцієнта народжуваності в Україні не перевищує 1,5, а для навіть простого відтворення цей коефіцієнт має дорівнювати 2,3. Це свідчить про те, що ми маємо процес звуженого відтворення населення країни.

На демографічній ситуації, безперечно, позначається й посилення міграційних процесів [5]. З одного боку, це еміграція за кордон у пошуках кращої долі великої кількості найактивніших за репродуктивними можливостями та з економічною перспективою людей, майже чверть із яких мають вищу освіту. З іншого – це величезні масштаби тимчасової трудової міграції. За даними експертів, за межами України шукають роботу, засоби до існування від 5 до 7 млн українців [5]. Подолання цієї несприятливої демографічної ситуації має бути пов'язано із проведенням активної соціальної та демографічної політики, що ґрунтується на міцній економічній базі.

Демографічна криза в Україні є надзвичайно гострою та болючою. Погіршилися майже всі демографічні показники, зокрема характеристики природного руху населення. Окремі компоненти кризового стану демореальності формувалися протягом багатьох десятиліть, задовго до сучасних політичних і соціально-економічних змін, вони є результатом глибоких деформацій у житті суспільства. Проблема народжуваності була досить болючою і в передкризовий період. Сучасна соціально-економічна криза лише прискорила й посилила негативні тенденції у її динаміці та структурі. Слід зазначити, що зменшення народжуваності в Україні було характерним для всього XX століття.

Висновки. Через нестабільну економіку, низький рівень доходу та недостатньо розвинену демографічну політику процес відтворення має негативну тенденцію. Безробіття та високий рівень цін, відсутність житла та інші фактори сприятимуть продовженню цієї негативної тенденції. На жаль, особливостями сучасної дітородної поведінки є зростання чисельності тих громадян, які добровільно відмовляються від народження дітей, що зумовлено очікуванням соціально-політичної стабільність у країні, покращенням медичного обслуговування, додаткових виплат на дитину, бажанням покращити фінансовий стан сім'ї, мати свою житлову площу, дочекатися підвищення на роботі. Всі ці фактори впливають також на підвищення віку материнства.

Отже, вирішення соціально-економічних проблем має набути дуже вагомого характеру, для того щоб вирішити демографічні питання щодо відтворення нації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аксьонова І. В.

Література: 1. Стеценко С. Г. Демографічна статистика / Стеценко С. Г. – К. : Вища школа, 2005. – 415 с. 2. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.idss.org.ua/ 3. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні. – К. : АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с. 4. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua 5. Лібанова Е. М. Демографія / Лібанова Е. М., Курило І. О., Аксьонова С. Ю. та ін. // Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України ; Український центр соціальних реформ ; Фонд народонаселення ООН. – К: Основа-Принт, 2009. – 248 с.

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ТИПОВІ ПОМИЛКИ І ПОРУШЕННЯ, ЩО МОЖУТЬ БУТИ ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ

УДК 338.242.42

Піскун О. О.

Студент 4 курсу
факультету облік і аудит ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто питання щодо порядку проведення аудиту розрахунків з оплати праці. Визначено типові помилки та порушення, які можуть виникати при обліку праці та її оплаті, а також їх вплив на достовірність фінансової звітності й дотримання українського законодавства.*

Ключові слова: *аудит, методика, облік, оплата праці, порушення, відповідальність.*

Аннотация. *Рассмотрен вопросу о порядке проведения аудита расчетов по оплате труда. Определены типичные ошибки и нарушения, которые могут возникать при учете труда и его оплате, а также их влияние на достоверность финансовой отчетности и соблюдение украинского законодательства.*

Ключевые слова: *аудит, методика, учет, оплата труда, нарушения, ответственность.*

© Піскун О. О., 2015

Annotation. *The article is devoted to the application of the methodology of audit remuneration. Typical errors and irregularities that may arise in accounting for labor and its remuneration are presented; determined their impact on the reliability of financial reporting and compliance with Ukrainian legislation.*

Keywords: *audit, methodology, accounting, wages, breach, of responsibility.*

Актуальність обраної теми полягає в тому, що аудит розрахунків із оплати праці – це одна з найбільш трудомістких ділянок аудиторської перевірки, яка потребує значної уваги як бухгалтерів, так і аудиторів. Труднощі, зокрема, викликані постійними змінами законодавства у сфері трудових відносин. В обліку розрахунків із оплати праці виникає багато умисних і ненавмисних помилок і порушень, які мають бути виявлені під час аудиторської перевірки. В ринкових умовах господарювання зростає потреба в удосконаленні методологічних та організаційних аспектів аудиту оплати праці в економіці України.

Дослідженню питань аудиту розрахунків із оплати праці присвячено багато праць таких вітчизняних вчених, як: Акулов М. Г., Вітвицька Н. В., Драбаніч А. В., Євась Т. В., Новіков І. Т., Огійчук М. Ф., Рагуліна І. І. та ін. Однак удосконалення нормативно-правової бази зумовлює необхідність подальшого дослідження аудиту розрахунків із оплати праці.

Мета статті – вивчення та дослідження порядку аудиту розрахунків із оплати праці, розгляд типових помилок та порушень, які можуть виникати під час обліку праці та її оплаті.

Для встановлення конкретної методики організації аудиту розрахунків із оплати праці можуть бути запропоновані певні заходи, які зосереджені в таких етапах (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Етапи проведення методики аудиту розрахунків із оплати праці

Етапи проведення аудиту розрахунків із оплати праці	Аудиторська процедура	Первинні документи
1. Перевірка дотримання положень законодавства про працю, стан внутрішнього обліку та контролю за трудовими відносинами	Перевірка оформлення співробітників під час їх приймання та звільнення; обліку робочого часу співробітників; правильність оформлення працівників	Накази про приймання на роботу та звільнення, контракти, трудові угоди
2. Перевірка організації табельного обліку	Перевірка організації контролю за виходами на роботу адміністративно-управлінського і обслуговуючого персоналу; обліку відпрацьованого часу; дані табеля порівнюють з розрахунково-платіжними відомостями	Табель обліку використання робочого часу, розрахунково-платіжна відомість
3. Перевірка правильності оформлення первинної документації і нарахування заробітної плати	Перевірка нарахування коштів оплати праці; встановлюється, чи немає повторного нарахування сум за раніше виплаченими первинними документами	Табель обліку розрахунку заробітної плати, розрахункова відомість
4. Перевірка розрахунково-платіжних відомостей і особових розрахунків	Встановлюється відповідність платіжних відомостей розрахунковим відомостям; визначається правильність підсумків і наявність підсумків прописом	Розрахунково-платіжна відомість
5. Перевірка правильності виплати грошових коштів згідно з трудовими угодами	Перевіряються операції з видачі коштів працівникам із каси, з розрахункового рахунку; складається реєстр усіх виданих виплат працівникам і перевіряється наявність для них трудових договорів	Трудова угода (договір), акт приймання виконаних робіт, відомість на оплату праці найманих осіб видатковими ордерами
6. Перевірка стану аналітичного обліку розрахунків з оплати праці	Порівнюється залишок, показаний у головній книзі за рахунком 66 і в розроблювальній таблиці; встановлюється відповідність аналітичного обліку по заробітній платі синтетичному обліку за рахунком 66; у випадку виявлення розбіжностей між аналітичним і синтетичним обліком встановлюються їх причини	Головна книга

Під час перевірки правильності нарахування і виплати заробітної плати працівників із почасовою формою оплати праці встановлюється:

- відповідність інформації у відомостях на виплату заробітної плати тарифікаційним спискам працівників;
- наявність у відомості печатки, підписів керівника та бухгалтера;
- наявність / відсутність у відомостях підчисток і необумовлених виправлень;
- наявність зазначення дати виплати і підписів працівників про отримання заробітної плати;
- правильність підрахунків платіжної відомості;

– правильність визначення суми утриманих і перерахованих податків із заробітної плати працівників;

– ідентичність підписів у платіжній відомості й особовій справі [2].

Причинами відхилень між даними аналітичного й синтетичного обліку рахунка 66 «Розрахунки з оплати праці» можуть бути перекручення даних внаслідок зловживань (завуалювання видатку грошей шляхом вилучення з фонду споживання різних виплат і утримань); неповне утримання авансів; повторне списання грошових документів із віднесенням виплат за ними в дебет рахунка 66 «Розрахунки з оплати праці»; зменшення дебіторської заборгованості або збільшення кредиторської заборгованості під час перенесення сальдо з однієї розрахункової відомості до іншої [3].

Під час перевірки правильності нарахування заробітної плати аудитор може виявити такі типові порушення, як неправильне відображення дати прийому на роботу або звільнення з роботи, завищення окладу (розряду), а також включення в робочі дні періоду, за які слід було би нараховувати допомогу з тимчасової непрацездатності.

За порушення законодавства, що регулює питання оплати праці винні особи притягуються до відповідальності: дисциплінарної; матеріальної; адміністративної; кримінальної. Так, за порушення встановлених строків виплати заробітної плати, виплату її не в повному розмірі, а також за інші порушення законодавства про працю розмір штрафу дорівнює від 15 до 50 НМДГ [4].

За допущені та невиправлені помилки у бухгалтерському обліку і звітності передбачено фінансові санкції, адміністративна та кримінальна відповідальність. Штрафні санкції за порушення податкового законодавства визначені Податковим кодексом України.

Більш детально розглянуто можливі порушення та їх вплив на достовірність бухгалтерської звітності та дотримання чинного законодавства в табл. 2 [5].

Таблиця 2

Можливі порушення та їх вплив на достовірність інформації

Характер можливих порушень	Вплив порушення на достовірність бухгалтерської звітності і дотримання законодавства	Методи та прийоми встановлення
Не ведуться табелі обліку робочого часу	Суттєво ускладнюється контроль за правильністю обліку відпрацьованого часу на підприємстві	Документальна перевірка, опитування, огляд, спостереження, тестування
Включення до відомостей підставних осіб	Можливість приховування прибутків з метою ухилення від сплати податків. Завищення даних про матеріальні затрати	Зустрічна перевірка
Завищення суми «Разом до виплати»	Викривлення даних у розрахунково-платіжній відомості. Неправильний розрахунок із працівниками. Можливість розкрадання коштів із каси	Документальна перевірка, арифметична перевірка
Неповне нарахування та утримання авансів	Виникають розбіжності між показниками, відображеними в розрахункових і платіжних відомостях, зведеннях по заробітній платі, записах на рахунках синтетичного і аналітичного обліку, і вихідними даними первинних документів	Документальна перевірка, зустрічна перевірка,зіставлення обсягів робіт, зазначених у первинних документах із обліку праці, контрольний обмір фактично виконаних робіт
Неправильний розрахунок податку на доходи фізичних осіб (ПДФО)	Помилка в розрахунку податку на доходи фізичних осіб і, як наслідок, викривлення розрахунків із бюджетом по податку	Документальна перевірка, арифметична перевірка (перерахунок), запит; звірка, аналітичні процедури
Неправильний розрахунок єдиного соціального внеску	У зв'язку з неправильним застосуванням бази нарахування або розміру страхових тарифів відбувається викривлення розрахунків із Пенсійним фондом України	Документальна перевірка, арифметична перевірка (перерахунок), запит; звірка, аналітичні процедури
Неправильне застосування тарифних ставок	Неправильне нарахування та виплата заробітної плати; неправильний розрахунок середнього заробітку і відповідно сум відпускних, лікарняних	Зіставлення зі збірниками виробітку і тарифікаційними довідниками

Під час обліку оплати праці можуть виникати різного роду порушення та помилки, які негативно впливають на достовірність бухгалтерської звітної інформації.

Отже, до оплати праці як до однієї з основних статей витрат (яка включається до собівартості продукції і, відповідно, впливає на розмір доходу підприємства) завжди необхідно підходити з особливою увагою з метою забезпечення раціонального використання грошових ресурсів та їх економії на підприємстві.

Таким чином, аудит розрахунків із оплати праці займає об'ємну частину аудиторської перевірки, ця ділянка обліку є досить специфічною та вимагає від аудиторів особливої уваги і зосередженості. Під час цієї перевірки

аудитору, з одного боку, важливо переконатись у дотриманні підприємством норм чинного законодавства про оплату праці, відсутності порушень умов оплати праці, а з іншого – перевірити правильність сум нарахованої та виплаченої заробітної плати, інших виплат; правильність здійснених нарахувань на фонд оплати праці та відрахувань податків і зборів із заробітної плати, а також відповідність відображення операцій у бухгалтерському обліку і достовірність їх висвітлення у фінансовій звітності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кожушко О. В.

Література: 1. Огійчук М. Ф. Аудит: організація і методика [Текст] : навч. посіб. для вузів / М. Ф. Огійчук, І. Т. Новіков, І. І. Рагуліна. – К. : Алерта, 2010. – 584 с. 2. Інструкція зі статистики кількості працівників : від 28.09.2005 р. № 286 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE11722.html 3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG4186.html 4. Акулов М. Г. Економіка праці і соціально-трудові відносини [Текст] : навч. посіб. / М. Г. Акулов, А. В. Драбаніч, Т. В. Євась. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 328 с. 5. Вітвицька Н.В. Контроль і ревізія розрахунків з оплати праці [Текст] : навч. посіб. / Н. В. Вітвицька. – К. : Знання, 2011 – 244 с.

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ

УДК 657.44:339.17

Підкопай М. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано необхідність постійного моніторингу кредиторської заборгованості. Проаналізовано вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства. Наведено основні показники аналізу оборотності кредиторської заборгованості. Визначено економіко-математичні методи в аналізі кредиторської заборгованості.*

Ключові слова: *кредиторська заборгованість, фінансовий стан, показники оборотності, фінансовій цикл, економіко-математичні методи.*

Аннотация. *Обоснована необходимость постоянного мониторинга кредиторской задолженности. Проанализировано влияние кредиторской задолженности на финансовое состояние предприятия. Приведены основные показатели анализа оборачиваемости кредиторской задолженности. Определены экономико-математические методы в анализе кредиторской задолженности.*

Ключевые слова: *кредиторская задолженность, финансовое состояние, показатели оборачиваемости, финансовой цикл, экономико-математические методы.*

Annotation. *The need for continuous monitoring of accounts payable. The influence payable on the financial position of the company. The basic performance analysis of turnover payable. Defined economic-mathematical methods in the analysis of accounts payable.*

Keywords: *accounts payable, financial condition, turnover ratios, financial cycle, economic and mathematical methods.*

© Підкопай М. О., 2015

Вагомий внесок в аналіз проблеми управління заборгованістю підприємств зробили Москалюк Г. О. [1, с. 58], Міценко Н. Г. [2, с. 292], Волович О. Б. [3, с. 12], Шеремет А. Д. [4, с. 38–41], Большаков А. С. [5, с. 40], Гуляєва Н. М. [6, с. 40] та багато інших вчених. Проте окремі питання аналізу кредиторської заборгованості торговельного підприємства та її вплив на фінансовий стан організації потребують удосконалення та подальшого розвитку.

Об'єктом дослідження є кредиторська заборгованість.

Аналіз кредиторської заборгованості та її вплив на фінансове становище організації займає одне з провідних місць в аналізі діяльності підприємства, адже заборгованість становить собою один із основних показників його платоспроможності. З розвитком конкуренції на ринку та зниженням прибутковості перспективи розвитку торговельного підприємства значною мірою залежать від стану кредиторської заборгованості та управління нею.

Розрахунки з контрагентами є важливою складовою фінансово-економічної діяльності будь-якого підприємства. Вони нерозривно пов'язані з грошовими потоками, які складають основу процесу забезпечення безперервної діяльності суб'єктів господарювання. Затягування строків погашення зобов'язань призводить до сповільнення операційного циклу та зниження ділової активності підприємства. Крім того, вартість грошей із урахуванням фактора часу має тенденцію до зниження, що, у свою чергу, негативно впливає на їх покупну спроможність і призводить до скорочення ресурсів підприємств.

Тому одним із головних завдань, які постають перед керівниками, є постійний моніторинг розмірів заборгованості, строків погашення та аналіз її структури. У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємств значна роль належить контролю за станом розрахунків та динамікою заборгованості [1, с. 58].

Основні причини збитковості торговельних підприємств криються у послабленні контролю за дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни, що призвело до значного зростання кредиторської заборгованості як основного джерела формування фінансових ресурсів багатьох торговельних підприємств [2, с. 292].

Перш ніж аналізувати кредиторську заборгованість, необхідно перевірити достовірність інформації за видами і строками заборгованості. Для цього використовуються пряме підтвердження, вивчення контрактів і договорів, особисті бесіди з робітниками, які мають інформацію про борги і зобов'язання підприємства.

У процесі аналізу необхідно дати оцінку умов заборгованості – умов заборгованих договорів із точки зору їх реальності і повноти. Треба звернути увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування.

Важливим напрямом аналізу кредиторської заборгованості є вивчення її складу і структури за даними форми 1 «Звіт про фінансовій стан». При цьому найбільший інтерес становить оцінка динаміки і структури кредиторської заборгованості в загальній сумі та в розрізі кредиторів.

Для аналізу структури розраховується питома вага кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі.

Основна мета аналізу має полягати у визначенні швидкості і часу оборотності заборгованості і резервів її прискорення.

Методику розрахунку показників оборотності кредиторської заборгованості наведено в табл. 1 [3, с. 12].

Таблиця 1

Розрахунок показників оборотності кредиторської заборгованості

Найменування показника	Розрахункова формула	Економічний зміст показника
1	2	3
Середня кредиторська заборгованість	$КСР = \frac{КНП + ККП}{2}$, де *КНП* – кредиторська заборгованість початку періоду; *ККП* – кредиторська заборгованість наприкінці періоду	Цей показник визначає середню кредиторську заборгованість організації
Розрахунок коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості з урахуванням виручки від продукції		
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$Ккз(в) = \frac{ВР}{КСР}$, де *ВР* – прибуток від реалізації продукції; *КСР* – середня кредиторська заборгованість	Характеризує число оборотів кредиторської заборгованості за звітний рік. Збільшення оборотності кредиторської заборгованості свідчить про прискорення погашення поточних зобов'язань організації перед кредиторами
Період погашення кредиторської заборгованості у днях	$Окз(в) = \frac{360\ днів}{Ккз(в)}$ де *Ккз(в)* – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Характеризує одноденну швидкість погашення кредиторської заборгованості. За одночасної тенденції збільшення тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованості в організації виникатимуть суттєві проблеми з платоспроможністю

Закінчення таблиці 1

1	2	3
Розрахунок коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості з урахуванням собівартості продажів		
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$Ккз(с)\frac{З}{КСР}$, де *З* – собівартість продажів; *КСР* – середня кредиторська заборгованість	Характеризує число оборотів кредиторської заборгованості за звітний рік. Збільшення оборотності кредиторської заборгованості свідчить про прискорення погашення поточних зобов'язань організації перед кредиторами
Період погашення кредиторської заборгованості у днях	$Окз(с) = \frac{360\ днів}{Ккз(с)}$, де *Ккз(с)* – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Характеризує одноденну швидкість погашення кредиторської заборгованості. За одночасної тенденції збільшення тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованості в організації виникатимуть суттєві проблеми з платоспроможністю
Частка кредиторської заборгованості в поточних пасивах	$ЧКЗ = \frac{КНП(ККП)}{ТП}$, де *ТП* – поточні пасиви; *КНП (ККП)* – кредиторська заборгованість на початок (кінець) періоду	Частка кредиторської заборгованості визначається відношенням кредиторської заборгованості до поточних пасивів

Прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо управління кредиторською заборгованістю неможливе без використання економіко-математичних методів, що дозволяють ураховувати вплив факторів, що характеризують середовище функціонування організації, оцінювати динаміку факторів, що впливають на рівень ефективності господарської діяльності [4, с. 38–41].

Характеристику економіко-математичних методів в аналізі кредиторської заборгованості наведено в табл. 2 [5, с. 40].

Таблиця 2

Економіко-математичні методи, що використовуються під час аналізу господарської діяльності

Методи	Характеристика та сфера застосування
Методи елементарної математики (пропорції, балансове рівняння)	Для рішення традиційних економічних задач: обґрунтування потреб у ресурсах, облік затрат на виробництво, обґрунтування планів
Класичні методи математичного аналізу (диференційні та інтегральні, варіаційне вирахування)	Для рішення задач оптимізації
Методи економічної статистики та теорії імовірностей (індекси,кореляційний аналіз, ряди динаміки)	Для рішення економічних задач, в яких досліджувані фактори носять імовірнісний характер, тобто коли зміни аналізованих факторів носять випадковий характер
Економетричні методи (виробничі функції, міжгалузевий баланс, факторний аналіз)	Для рішення економічних задач, умову яких можливо навести схематично у вигляді шахової схеми, відобразити взаємозв'язок між досліджуваними факторами
Методи математичного програмування (лінійне, нелінійне, динамічне програмування)	Для рішення задач оптимізації виробничо-господарської діяльності при обмеженнях на виробничі ресурси
Методи дослідження операцій (методи теорії масового обслуговування, системний аналіз)	Для рішення задач, що характеризують визначення дії в економічній системі, та вибору оптимального варіанта рішення з сукупності альтернативних варіантів
Евристичні методи (неформальні методи, знання, досвід)	Для рішення задач, що характеризують неформальні надання задач

Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства проявляється також через фінансовій цикл, тобто проміжок часу між оплатою кредиторської заборгованості за сировину і матеріали та погашенням дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію і товари.

Висока ефективність управління оборотними активами є головною умовою забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції, досягнення достатньої ліквідності підприємства, його платоспроможності та рентабельності.

Відповідно, тривалість фінансового циклу є важливим фактором, що впливає на потребу підприємства в поточних активах, та важливим показником ділової активності та ефективності управління оборотними активами підприємства. До того ж вона залежить від оборотності запасів, коштів у розрахунках із покупцями та постачальниками [6, с. 40].

Тривалість фінансового циклу (*ТФЦ*) характеризує період обороту грошових коштів, що обслуговують операційну діяльність, та загальний період обороту грошових коштів:

$$ТФЦ = ТВЦ + Тдз – Ткз,$$

де *ТВЦ* – тривалість виробничого циклу (у днях);

Тдз – період обороту дебіторської заборгованості (у днях);

Ткз – період обороту кредиторської заборгованості (у днях).

Цей показник дає додаткову інформацію для висновків про ступінь ліквідності підприємства в цілому та його активів зокрема. Тобто відносно короткий фінансовий цикл позитивно впливає на показники ліквідності.

Аналізуючи усе вищесказане, можна стверджувати, що динаміка зміни кредиторської заборгованості, її склад, структура і якість, а також інтенсивність її збільшення або зменшення значно впливають на фінансовий стан підприємства. Основною проблемою є оптимальне, ефективне управління кредиторською заборгованістю як економічним інструментом ,для того щоб, з одного боку, не допустити надто великих зобов'язань, що будуть загрожувати економічній безпеці підприємства, а з іншого – отримати максимальний ефект від використання цих залучених ресурсів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Москалюк Г. О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку / Г. О. Москалюк // Сталій розвиток економіки. – 2013. – С. 58–64. 2. Міценко Н. Г. Кредиторська заборгованість торговельного підприємства: проблеми оцінки та управління / Н. Г. Міценко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.3. – С. 292–297. 3. Волович О. Б. Аналітичне забезпечення управління заборгованістю підприємства / О .Б. Волович // Українська академія друкарства. – 2013. – С. 12–18. 4. Шеремет А. Д. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / А. Д. Шеремет. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 352 с. 5. Большаков А. С. Антикризове управління: фінансовий аспект / А. С. Большаков. – СПб. : Вид-во СПбГУП, 2011. – 132 с. 6. Гуляєва Н. М. Сутнісні ознаки фінансового циклу торговельного підприємства та системи управління ним / Н. М. Гуляєва // Науково-технічний збірник. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 65. – С. 40–46.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.32:331.101.3

Помазан А. В.
Грузіна І. В.

Студенти 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано систему мотивації працівників, а також соціально-економічну основу активізації зусиль персоналу підприємства, що спрямовані на підвищення результативності їх трудової діяльності – мотивацію праці.*

Ключові слова: *мотивація працівників, мотивація праці, підвищення результативності.*

Аннотация. *Проанализирована система мотивации работников, а также социально-экономическая основа активизации усилий персонала предприятия, направленных на повышение результативности их трудовой деятельности – мотивацию труда.*

Ключевые слова: *мотивация работников, мотивация труда, повышение результативности.*

© Помазан А. В., Грузіна І. В., 2015

Annotation. *In this article the analysis of employee motivation. As well as the socio-economic basis of company personnel increased efforts aimed at increasing the effectiveness of their work - work motivation.*

Keywords: *employee motivation, motivation of labor, increasing productivity.*

Постановка проблеми. Сучасна система управління персоналом базується на тому, що люди є найважливішим економічним ресурсом підприємства, джерелом його прибутків, конкурентоспроможності та процвітання. Актуальність цієї роботи полягає в тому, щоб дослідити вплив мотивації на продуктивність праці працівників, а також проаналізувати внутрішнє бажання людини діяти певним чином для задоволення своїх потреб. Важливо також зрозуміти значення та роль закордонного досвіду системи мотивації працівників. Мотивація праці працівників у сьогоднішніх ринкових умовах є однією з найактуальніших проблем.

Під час дослідження матеріальної та нематеріальної мотивації працівників було проаналізовано наукові праці таких авторів, як: Грузіна І. А., Кузьміна О. Є., Кредісова А. І., Яцури В., Черкасова В. В., Нємцова В. Д. та ін. Кожен із цих науковців розглядає мотивацію як психологічну категорію, котра викликає заохочення до праці.

Широко у своїх працях висвітлюють поняття та значення мотивації такі вчені, як: Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Завадський Й. С., Грифін Р., Яцура В., Черкасов В. В.

Метою статті є аналіз матеріальної та нематеріальної (моральної) мотивації, котра служить рушійним важелем під час управління людськими ресурсами.

Ціль статті полягає у дослідженні та пошуку альтернативних мотиваційних засобів для безперебійного функціонування підприємства.

Мотивація є однією з провідних функцій управління, оскільки досягнення основної мети залежить від злагодженості роботи людей. Кожен ефективний керівник намагається переконати працівників працювати краще, створити у них внутрішню мотивацію до активної трудової діяльності, підтримувати зацікавленість у праці, ініціювати переживання задоволення від отриманих результатів. Важливо також, щоб працівники домагалися досягнення цілей організації добровільно і творчо. Проте на практиці часто спостерігається картина невмілого застосування системи мотивації, і, як результат, – висока плинність кадрів, низькі результати діяльності. Варто застосовувати не лише матеріальну мотивацію, а й моральну. Котра в деяких випадках є більш дієвою та раціональною порівняно з грошовою винагородою за виконану роботу.

Система мотивації – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, що спонукують людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, спрямованість, орієнтовану на досягнення особистих та цілей організації, тобто система мотивації являє собою сукупність усіх мотивів, що впливають на поведінку людей [10].

Мотивація виникає із незадоволення потреб і дій, що дають їй поштовхи, якщо вони успішні і задовольняють ці потреби. Деякі потреби, такі як їжа, задовольняються лише на деякий час. Інші потреби, такі як потреба в дружбі, можуть задовольнятися на тривалий час, але можуть залишатися незадоволеними інші потреби. Тому завжди важливо з'ясувати, які специфічні потреби дають поштовх виникненню мотивації у певної людини у певний час [2, с. 213].

Систему мотивації на підприємствах умовно можна поділити на дві групи: таку, що підтримує престиж організації, і таку, що стимулює продуктивність і якість праці. Стимули першої групи забезпечують підбір і закріплення найбільш кваліфікованих кадрів, другої – підтримують високий рівень результативності [11].

Фактором мотивації насамперед виступає система стимулювання праці. Висока роль індивідуальних заходів матеріального і морального стимулювання до високопродуктивної праці: встановлення рівня грошової винагороди, тарифних ставок, доплат, премій, підвищення професійного розряду, доручення складних і відповідальних завдань, відрядження на навчання за рахунок підприємства [6, с. 275].

Слід пам'ятати, що будь-які зміни в діяльності підприємства, не залежно від ступеня ефективності прийняття рішень «на папері», не будуть упровадженні «в життя» без відповідної мотивації персоналу підприємства. Тому під час розробки системи управління персоналом особливу увагу потрібно приділити системі мотивації.

Провідна роль у процесі мотивації належить потребам людини, які в «укрупненому» вигляді можуть розглядатися як сукупність трьох основних груп: матеріальних, трудових і статусних. Тому мотивацію доцільно поділяти на матеріальну і нематеріальну. Матеріальна мотивація – це найбільш очевидний спосіб винагороди працівників. Вона являє собою систему матеріальних стимулів праці, ціллю якої є забезпечення співвідношення заробітної плати працівників із кількістю і якістю праці.

До працівників підприємств, установ, організацій можуть застосовуватись будь-які заохочення, що містяться в затверджених трудовими колективами правилах внутрішнього трудового розпорядку. Заохочення застосовуються власником або уповноваженим ним органом разом або за погодженням із виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації [12, ст. 143].

Заохочення оголошуються наказом (розпорядженням) в урочистій обстановці і заносяться до трудових книжок працівників згідно з правилами їх ведення [12, ст. 144].

Працівникам, які успішно та сумлінно виконують свої трудові обов'язки, надаються в першу чергу переваги та пільги в галузі соціально-культурного і житлово-побутового обслуговування Таким працівникам надається також перевага у просуванні по роботі [12, ст. 145].

За особливі трудові заслуги працівники представляються у вищі органи до заохочення, до нагородження орденами, медалями, почесними грамотами, нагрудними значками і до присвоєння почесних звань і звання кращого працівника за цією професією [12, ст. 146].

Під матеріальною мотивацією слід розуміти прагнення достатку, певного рівня добробуту, матеріального стандарту життя. Прагнення людини до поліпшення свого добробуту зумовлює необхідність збільшення трудового внеску, а отже, і збільшення кількості, якості та результативності праці. Особливо актуальною є проблема матеріальної мотивації для країн із ринковою економікою, до яких належить і Україна. Це зумовлено, принаймні, двома причинами:

1) низьким рівнем доходів, деформаціями в їхній структурі та диференціації;

2) необхідністю становлення нових за змістом форм і методів матеріального стимулювання зайнятих в економіці.

Провідна роль у матеріальній мотивації трудової діяльності належить заробітній платі як основній формі доходу найманих працівників. По-перше, вищий рівень заробітної плати (проти середньоринкового її значення) сприяє зниженню плинності кадрів, а отже, забезпечує формування стабільного трудового колективу. У разі зниження плинності персоналу роботодавець має можливість скоротити витрати на його найм і навчання, спрямувавши вивільнені кошти на розвиток виробництва, що, у свою чергу, забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції. По-друге, проведення політики високої заробітної плати дає змогу відібрати на ринку праці найбільш підготовлених, досвідчених, ініціативних, орієнтованих на успіх працівників, продуктивність праці яких потенційно вища за середній рівень.

Керівники мають використовувати різноманітні методи матеріальної мотивації, тобто крім зарплати мають бути грошові виплати (премії) за результатами роботи чи спеціальні індивідуальні винагороди як визнання цінності того чи іншого працівника [4, с. 35].

Слід зазначити, що сьогодні заслуговують на увагу сучасні системи мотивації персоналу, що застосовуються в західних фірмах, а саме матеріальні винагороди:

- ставка заробітної плати;
- додаткові виплати;
- участь в акціонерному капіталі;
- медичне обслуговування;
- страхування;
- відпочинок за містом.

Не менш важливе значення відіграє нематеріальна мотивація. Вона спрямована на підвищення лояльності співробітників до компанії одночасно зі зниженням витрат на компенсацію співробітникам їх трудовитрат. Під нематеріальним ми розуміємо такі заохочення до високорезультативної роботи, які не видаються співробітнику у вигляді готівки чи безготівкових грошей, але можуть потребувати від компанії інвестицій у якість робочої сили, а саме: можливість розвитку і навчання, планування кар'єри, оздоровлення, пільгове харчування тощо. Основний ефект, який досягається за допомогою нематеріальної мотивації, – це підвищення рівня лояльності та зацікавленості співробітників у компанії.

Цікавим способом удосконалення мотивації праці є мотивація вільним часом або модульна система компенсації вільним часом. Особливість мотивації вільним часом полягає в тому, що розходження в навантаженні працівників, які обумовлені роботою в різний час доби і дні тижня, компенсуються безпосередньо наданням вільного часу, а не грошовими надбавками, як це прийнято у традиційній системі. Ця форма немонетарної мотивації поки не одержала поширення у практиці українських підприємств, але досвід використання її зарубіжними фірмами свідчить про необхідність упровадження системи компенсації вільним часом на підприємствах цих країн. Використання гнучких форм зайнятості (скорочений робочий день, збільшення відпустки, гнучкий графік роботи, надання відгулів та ін.) надає можливість вибору працездатному населенню між робочим часом та відпочинком [1, с. 122].

До моральних способів мотивації відноситься визнання заслуг (особисте та публічне). Суть особистого визнання полягає в тому, що працівники, які позитивно виділилися у справах підприємства, згадуються в доповідях вищому керівництву фірми чи особисто представляються йому, одержують право підпису відповідальних документів, у розробці яких вони брали участь, персонально вітаються дирекцією з нагоди свят чи сімейних дат.

Варто запропонувати такі методи нематеріальної мотивації персоналу:

- постановка перед працівниками чітко сформульованих і досяжних цілей;

– систематичний аналіз успішно досягнутих працівниками цілей;

– залучення працівників до різних програм навчання і підвищення кваліфікації;

– створення якомога прозорішої системи оцінки й оплати їх праці;

– делегування працівникам управлінських повноважень;

– підвищення персональної відповідальності кожного працівника з наданням права вибору методів вирішення поставлених задач;

– публічне визнання успіхів працівників у роботі, підтвердження їх цінності для підприємства різними доступними для керівництва способами;

– увага безпосереднього керівництва до думки працівників;

– створення атмосфери відкритого суперництва з регулярним підведенням підсумків змагання;

– наділення працівників владними повноваженнями під час проведення невиробничих заходів.

Впродовж останніх років спостерігається тенденція застосування закордонного досвіду щодо мотивування працівників, оскільки ця система мотивації є дієвою та приносить довгоочікуваний результат [3, с. 200].

Закордонна мотивація передбачає дотримання принципів:

1. Свобода діяльності менеджерів.

2. Створення сприятливих перспектив.

3. Використання тарифної системи оплати праці.

4. Погодинна форма оплати праці.

Одним із сучасних нетрадиційних підходів до побудови системи матеріального стимулювання, який усе більше поширюється в зарубіжній практиці, є застосування моделей компенсаційної системи оплати праці, розрахованої на тривалу кар'єру працівника. Це пов'язано з намаганням роботодавця виконати одночасно такі завдання: урухомити економічні важелі посилення контролю за діяльністю працівників; знизити витрати на здійснення контрольних функцій; сприяти формуванню стабільного трудового колективу; зменшити витрати на навчання нових працівників через зниження плинності кадрів; підвищити мотиваційний потенціал оплати праці працівників, що становлять кадрове «ядро» організації.

Соціально-економічною основою поведінки та активізації зусиль персоналу підприємства (організації), що спрямовані на підвищення результативності їхньої діяльності, завжди є мотивація праці. Система мотивації характеризує сукупність взаємозв'язаних заходів, які стимулюють окремого працівника або трудовий колектив у цілому щодо досягнення індивідуальних і спільних цілей діяльності підприємства (організації). Система мотивації на рівні підприємства має базуватися на певних вимогах, а саме:

– надання однакових можливостей щодо зайнятості та посадового просування за критерієм результативності праці;

– узгодження рівня оплати праці з її результатами та визнання особистого внеску в загальний успіх. Це передбачає справедливий розподіл доходів залежно від ступеня підвищення продуктивності праці;

– створення належних умов для захисту здоров'я, безпеки праці та добробуту всіх працівників;

– підтримування в колективі атмосфери довіри, зацікавленості в реалізації загальної мети, можливості двосторонньої комунікації між керівниками та робітниками.

Отже, усі організації та торговельні підприємства застосовують найрізноманітніші способи та методи стимулювання працівників. Проте першочергову перевагу віддають матеріальній мотивації. Варто пам'ятати, що, обираючи систему мотивації, слід неодмінно враховувати потреби та інтереси працівників. Процес упровадження цієї системи має бути спрямований на досягнення певного результату – задоволених працівників, котрі відданні своїй роботі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Черкасов В. В. Управлінська діяльність менеджера. Основи менеджменту / В. В. Черкасов, С. В. Платонов, В. І. Третяк. – К. : Ваклер, Атлант, 2013. – 470 с. 2. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2013. – 568 с. 3. Маркіна І. А. Менеджмент підприємства : наук. посіб. / І. А. Маркіна. – К. : НМЦ «Укоопосвіта», 2014. – 268 с. 4. Гріфін Р. Основи менеджменту : підручник / Р. Гріфін, В. Яцура, Д.Олесневіч. – Львів : БаК, 2013. – 624 с. 5. Кредісов А. І. Менеджмент для керівників / А. І. Кредісов, Є. Г. Панченко, В. А. Кредісов. – К. : Знання, 2013. – 556 с. 6. Хміль Ф.І. Основи менеджменту : підручник / Ф. І. Хміль. – К. : Академвидав, 2014. – 608 с. 7. Як працює японське підприємство / Під ред. Монд Я., Сібакави Р., Такаянагі С., Нагао Т. – М. : Економіка, 1999. – 15 с. 8. Богиня Д. П. Трудовий менталітет у сістемі мотівації праці /

Д. П. Богиня, М. В. Семікіна. – Кіровоград : Поліграф-Терція, 2013. – 226 с. 9. Грузіна І. А. Трансформація підходу до мотивації праці персоналу в умовах інформаційної економіки / І. А. Грузіна // Економіка розвитку. – 2014. – № 1 (69). – С. 67–70. 10. Никифиренко В. Г. Управління персоналом : навч. посіб. / В. Г.Никифиренко. – Одеса : Атлант, 2013. – 275 с. 11. Тульчинський Р. В. Стан проблеми мотивації праці на вітчизняних підприємствах в сучасних умовах господарювання / Р. В. Тульчинський // Серія Економіка. – 2010. – № 2 (5). – С. 124–126. 12. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08

ЕВОЛЮЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВАЛЮТНОГО СОЮЗУ

УДК [339.74:339.922](4+ 477)

Пономаренко Т. П.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто історію створення ЄВС та основні наслідки впровадження єдиної європейської валюти. Проведено аналіз головних актуальних проблем на території Єврозони. Досліджено головні питання, вирішення яких дасть можливість для покращення ситуації та подальшого розвитку.*

Ключові слова: *валютний союз, Єврозона, євро, резервна валюта, ВВП, інтеграція, уніфікація.*

Аннотация. *Рассмотрены история создания ЕВС и основные последствия введения единой европейской валюты. Проведен анализ главных актуальных проблем на территории еврозоны. Исследованы главные вопросы, решение которых даст возможность улучшить ситуацию с перспективой дальнейшего развития.*

Ключевые слова: *валютный союз, Еврозона, евро, резервная валюта, ВВП, интеграция, унификация.*

Annotation. *The article describes the history of Euro zone and the main consequences of the introduction of the single European currency, the analysis of the main current issues in the euro area, investigation the main issues that will improve the situation with the prospect of further development..*

Keywords: *Monetary Union, the Eurozone, the euro, the reserve currency, GDP, integration, unification.*

Європейський союз є одним із найбільших інтеграційних політичних та економічних об'єднань країн світу. До цього валютне співробітництво проявлялося у створенні валютного коридору – в його рамках коливалися грошові одиниці країн відносно один одного та долара, пізніше було введено європейську розрахункову одиницю – ЕКЮ. Така валюта, як євро, стала основною для багатьох країн саме в той час, коли починається історія ЄВС. У 1988 році було укладено документ, головою в розробці якого був Жак Делор. У цьому документі йшлося про завершення формування внутрішнього ринку, більш вільний рух капіталів всередині ЄС, створення бази валютного союзу, що включало заснування Європейської системи центральних банків, в якій головним був Європейський центральний банк [1].

В 1995 році прийнята програма з уведення євро як основної валюти. Причин такого рішення було кілька. По-перше, це можливість конвертації євро та екю у відношенні 1:1, що сприяло стабілізації валютних курсів; по-друге– євро впроваджувався як стійка валюта, що може конкурувати з доларом. Таким чином, із 1 березня 2002 року європейська валюта стала єдиною для країн-членів Єврозони після довгого та складного процесу повної заміни національних валют на євро.

Євро стало офіційною грошовою одиницею для перших 11 країн-членів з 1 січня 1999 року [2]. До цього переліку відносять такі країни: Австрія, Бельгія, Італія, Іспанія, Ірландія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія та Франція. Також країнами Єврозони є Кіпр, Естонія, Словенія, Мальта, Греція, Словаччина та Латвія. Станом на сьогодні до ЄС уходить 28 країн.

© Пономаренко Т. П., 2015

Євро є офіційною валютою понад 20 країн світу, так як використовується також невеликими за розмірами та територією країнами, що не є членами ЄС, такими як Ватикан, Андорра, Монако та ін.

Загалом євро є офіційною грошовою одиницею близько 30 країн світу.

Введення єдиної грошової одиниці мало певні цілі. Завдяки цьому заходу вдалося досягти успішних наслідків, що значно вплинули на рівень розвитку політичних та економічних відносин між країнами.

По-перше, завдяки уніфікації показників валютного курсу поліпшилися умови для інвестиційної діяльності, а також завдяки зниженню ставок рефінансування кредитні операції стали більш доступними.

По-друге, введення єдиної валюти вплинуло на вартість товарів, послуг та робіт, що стали більш доступними для споживачів завдяки уніфікації цін та їх зниженню.

По-третє, єдина грошова одиниця дозволяє зменшити витрати на конверсійні операції.

Крім цього, після введення євро як грошової одиниці країн ЄС ця валюта набула статусу однієї з п'яти резервних валют світу на ряду з фунтами стерлінгів, доларом, єною та швейцарським франком, замінивши у цьому переліку німецьку марку та французький франк. За даними Міжнародного валютного фонду на кінець 2014 року євро займає другу сходинку за кількістю валютних резервів (рис. 1) [3].

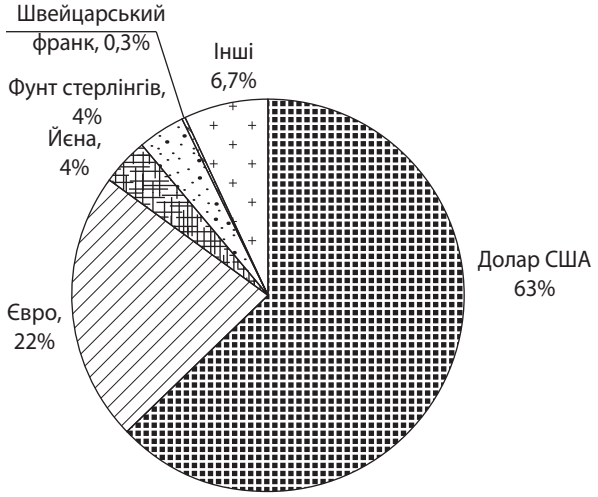

Рис. 1. **Структура світових валютних резервів, %**

У той же час Єврозона має і недоліки, які є причиною певних кризових явищ у світі.

Так як до ЄС уходять розвинуті країни, що ставить у фінансову залежність менш розвинуті країни, які потребують допомоги, а отже, Єврозона має нести відповідальність за стан таких країн.

Країни PIGS (4 країни-члени Єврозони – Португалія, Італія, Греція та Іспанія) потребували фінансової підтримки через необхідність рефінансування державних боргів, що було неможливо здійснити без допомоги третіх країн, якою у цьому випадку була Німеччина. Саме таким чином тягар відповідальності було покладено на цю країну [4].

Греція, Португалія, Італія та Іспанія мають не найкращі наслідки, тому можливий їх вихід з ЄС у найближчому майбутньому.

З урахуванням вище наведених даних автором виокремлено наслідки участі країн у Єврозоні (табл. 1).

Таблиця 1

Наслідки входження країн до ЄВС

Країна	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
1	2	3
Греція	Покращення стану економіки: рівень безробіття змінився з 28 % до 25,9 %, але все ще залишається високим. У третьому кварталі 2014 року ВВП виріс на 0,7 % відносно попереднього кварталу. Країну відвідало 19 млн туристів протягом 2014 року	Станом на лютий 2015 року зовнішній державний борг Греції досяг 315 млрд євро ($ 356 млрд). Це 170 % ВВП країни, що є рекордним показником. До вересня 2015 року Греція має погасити 4,7 млрд євро старого боргу перед МВФ. Країна може не вибратися з боргової ями. На цьому етапі економіка не може функціонувати без зовнішньої фінансової допомоги
Німеччина	Збільшення позитивного сальдо торговельного балансу, збільшення попиту на німецьку продукцію з уведенням євро та розширення ринків збуту.	Країна орієнтується на експорт, а отже, це сприяє необхідності додаткового фінансування країн, тобто Німеччина сама підриває свою економіку у довгостроковій перспективі. Внутрішній

Закінчення табл. 1

1	2	3
	Доля Німеччини у світовому експорті за останні 10 років збільшилася на 0,7 %. Мито компенсує різницю в товарах сільського господарства, що імпортуються	попит на деякі товари впав на 1,5 % за останні роки. Постійно зростають витрати НФР на ЄС (перевищують прибутки від членства в ЕС у два рази)
Франція	Нові ринки збуту, дешева робоча сила. Продаж технологій за кордон. Партнерами по експорту є Німеччина (14,9 %), Іспанія (9,3 %), Італія (8,9 %), Сполучене королівство (8,1 %)	Зовнішній борг у 2013 році перевищив ВВП на 90 %. Втрата конкурентоспроможності через те, що високоякісні товари мають високу ціну
Португалія	Реформація багатьох сфер (нові дороги, охорона здоров'я, освіта та ін.). З 1986 по 2011 роки Португалія отримала зі структурних фондів ЄС загалом 80,9 млрд євро	Збільшення рівня безробіття з 2008 по 1014 рік на 45 %. Падіння загального рівня економіки. У разі прийняття більш бідних країн у ЄС збільшиться середній показник ВВП на душу населення, тому країна не зможе отримувати необхідну фінансову допомогу
Італія	Значна частина італійського експорту та імпорту припадає на країни Євросоюзу (більше 54,5 % загального товарообігу Італії). Експорт до Німеччини склав близько 48,8 млрд євро. Але в той же час імпорт із Німеччини склав у 2013 році 53,0 млрд євро, або 14,7 % всього імпорту Італії	Рівень ВВП знижується за останні роки. На 2014 рік він склав близько 1560 млрд євро. Державний борг склав 132,6 % по відношенню до ВВП. Зниження попиту склало 2,2 %, валові інвестиції знизилися на 4,7 %. Суверенний борг Італії за оцінками Єврокомісії досяг у 2014 році рекордних 133,7 % ВВП

Отже, Греція, незважаючи на покращення таких показників, як ВВП, відвідуваність туристами та зниження рівня безробіття, зазнала великих втрат для економіки, потрапивши в боргову яму, що не дозволяє країні існувати без зовнішнього фінансування. Так само великі борги мають Франція та Італія. Цей негативний фактор має більший вплив, ніж позитивне збільшення обсягів експорту та знаходження нових партнерів. Португалія через ріст рівня ВВП не отримує зовнішню допомогу, але в той же час стан економіки нестабільний. Німеччина має найбільші переваги, так як збільшує обсяги експорту. Витрати на ЄС перевищують прибутки від членства у два рази, що має негативний вплив, але не є критичним для економіки цієї країни, тобто на цей момент вона має найбільше переваг від участі в ЄС.

Загалом наявна політика Єврозони націлена на підтримку ліквідності для проблемних країн, лише поглиблює накопичені дисбаланси та не може забезпечити вихід із кризового стану [5].

Так як країни Єврозони мають досить високий рівень розвитку економіки, прагнуть підіймати його, такі країни з більш стабільною економікою, як Німеччина, Франція, Швеція мають свою вигоду в тому, щоб існували країни з більш низьким рівнем розвитку (Португалія, Греція, Італія) з метою розвитку своєї економіки за рахунок використання їх ринків, ресурсів тощо. В той же час негативним фактором є кризові стани у країнах, особливо – країнах-членах Єврозони та країнах, що є торговельними партнерами.

Ситуація, що склалася в Єврозоні, є загрозою і для зростання рівня державного боргу не тільки Греції, що вже знаходиться у борговій ямі, але і для Португалії, Італії, Ірландії. З початку світової фінансової кризи борг країн збільшився майже на третину, що негативно впливає на інвестиційні проекти, так як країни не фінансують інвестиції, бо держави-боржники змушені виділяти кошти з метою обслуговування боргів. Якщо Німеччина буде виділяти великі кошти таким країнам і далі, це призведе до необхідності вирішення внутрішніх проблем цієї країни та спаду рівня економіки.

Отже, Єврозона має усі умови та перспективи для продовження ведення своєї політики, враховуючи позитивний вплив введення євро як єдиної грошової одиниці Єврозони, використання євро як резервної валюти та сприятливі наслідки цього кроку та інших, але в той же час необхідно реформувати фінансову систему країн-членів Єврозони, що мають великий борг та зберегти статус Німеччини для підтримки високого рівня економічного розвитку цієї країни й одночасного підняття рівня розвитку інших країн.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Жуков В. В.

Література: 1. Європейський валютний союз: історія розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ereport.ru/articles/ecunions/euhyst.htm 2. Липов В. В. Міжнародна економіка : навч. посіб. / В. В. Липов. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 408 с. 3. Міжнародний валютний фонд: Currency Composition of Official Foreign Exchange Reserves (COFER) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.imf.org/external/np/sta/cofer/eng/cofer.pdf 4. Греція розгойдує човен Євросоюзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://forbes.ua/nation/1388515-greciya-raskachivaet-lodku-evrosoyuza 5. Ніколайчук С. Криза в Єврозоні: результат відсутності фіскальної дисци-

пліни чи накопичення зовнішніх дисбалансів? / С. Ніколайчук, В. Хом'як // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 2. – С. 22–28.

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКУ

УДК 336.71 (477)

Попов О. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність, методи, принципи та особливості управління капіталом банку. Наведено деякі особливості формування капіталу в банках України, їх динаміку за останні роки. Визначено основні методи управління капіталом банку та їх значення.*

Ключові слова: *капітал, управління, банківський капітал, управління капіталом, методи управління, ефективність, капітальна база, формування, регулювання.*

Аннотация. *Исследована сущность, методы, принципы и особенности управления капиталом банка. Приведены особенности формирования капитала в банках Украины, их динамика за последние годы. Определены основные методы управления капиталом банка и их значение.*

Ключевые слова: *капитал, управление, банковский капитал, управление капиталом, методы управления, эффективность, капитальная база, формирование, регулирование.*

Annotation. *In this article research the essence, methods, principles and characteristics of capital management of the Bank. Are some of the features of the formation of capital in banks in Ukraine, their dynamics in recent years. Identification of the main methods of capital management of the bank and their significance.*

Keywords: *capital management, bank capital, capital management, management, efficiency, capital base, the formation, regulation.*

Постановка проблеми. Одним із актуальних завдань на сучасному етапі розвитку фінансової системи України у посткризовий період є формування банками якісного за своєю структурою банківського капіталу, адже активізація економічного зростання неможлива без здійснення інвестицій у реальний сектор національного господарства, і в цих умовах комерційні банки стикаються з гострою проблемою ефективного формування банківського капіталу, який є основою виконання банками своїх функцій в нормально діючому фінансовому просторі. Це пов'язано з такими явищами, як: зростання конкуренції у банківському секторі економіки, відсутність достатньо адекватної бази інформації, подолання економічної кризи у світовій економіці тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем, пов'язаних із управлінням капіталом банків і підвищенням рівня їх капіталізації, та вивченню економічної суті капіталу банку присвячено праці О. В. Чеберяко, О. О. Рябоконь, *Л.Л.* Катранжи, В. В. Фостяк, Р. Турко, А. Сміт, *Дж.С.* Мілль, А. Маршалл, Й. Шумпетер, П. Роуз, *Д.* Кемпбел, О. І. *Лаврушин*, О. І. Новопашин, Е. А. Уткін, О. М. Тавасієв, А. Н. *Люкшинов*, а також вітчизняні вчені А. Мороз, М. Алексеєнко, О. Васюренко, З. Васильченко, М. А. Козоріз, З. Васильченко, О. Васюренка, А. Вожжова та ін. [2]. Однак проблеми стратегічного банківського менеджменту недостатньо досліджені економічною наукою.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо формування власного капіталу комерційними банками в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Капітал банку – це сукупність власних, залучених і позичених коштів, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються ним для формування матеріальних, нематеріальних і фінансових активів у грошовій формі та здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку. Виокремлення у складі капіталу банку окремих елементів (власний, залучений та позичений капітал) дає змогу

© Попов О. В., 2015

зарахувати його до капіталу функціонуючого, а не лише посередницького, головна мета якого полягає у формуванні прибутку банку, доходів його клієнтів у формі дивідендів і відсотків та створенні сприятливих умов для подальшого розвитку банківської установи в економічній системі на ринкових принципах, пов'язаних із факторами часу, ризику й ліквідності.

Деякі вчені-економісти вважають, що капітал являє собою форму багатства, яка ототожнюється з сукупністю засобів виробництва. А. Сміт вважав, що капітал – це запас, який використовується для господарських потреб і приносить дохід [3].

Дж. С. Мілль розглядав капітал як попередньо накопичений запас продуктів минулої праці [2].

А. Маршалл – як сукупність речей, без яких виробництво не могло б здійснюватися з рівною ефективністю, але які не є безоплатними дарами природи [1].

На думку А. Г. Мовсесяна, банківський капітал – це відокремлена грошова форма промислового капіталу, підпорядкована у своєму русі кругообігу промислового капіталу [3].

В енциклопедії банківської справи України: банківський капітал – сукупність різних видів грошових коштів, які використовує банк у вигляді банківських ресурсів для забезпечення своєї діяльності, здійснення різноманітних банківських операцій та отримання прибутку [4].

Основою формування капіталу банку, фундаментом його діяльності, запорукою стабільності та надійності є власний капітал як один із базових елементів, який сформований за рахунок коштів його власників, використовується у процесі здійснення банківської діяльності з метою отримання прибутку, сприяє підвищенню довіри клієнтів до банку в результаті виконання властивих йому функцій (захисна, оперативна).

Капітал банків України за 2013 рік збільшився на 13,7 %, або на 23,3 млрд грн (за 2012 рік – на 8,9 %), і на кінець року становив 192,6 млрд грн. Питома вага капіталу в пасивах банків на 01.01.2014 становила 15,1 % і порівняно з початком року практично не змінилася. Статутний капітал за 2013 рік зріс на 5,7 % до 185,2 млрд грн, що підвищило рівень капіталізації банківського сектора (рис. 1).

Регулятивний капітал банків зріс за 2013 рік на 14,6 % (на 26,1 млрд грн) – до 205,0 млрд грн в основному за рахунок збільшення внесків за незареєстрованим статутним капіталом (на 14,6 млрд грн) та статутного капіталу (на 9,8 млрд грн, або на 5,6 %).

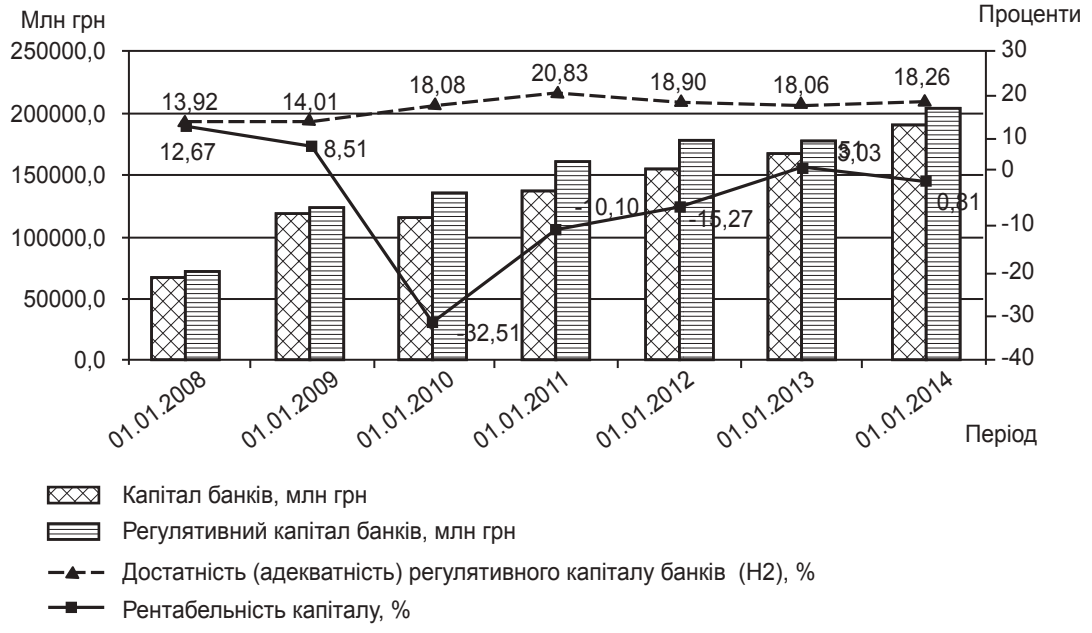

Рис. 1. **Динаміка капіталу банків України, рентабельності капіталу та його достатності за період 2007–2013 рр.**

Відповідно до Інструкції «Про порядок регулювання діяльності банків України» достатність капіталу – це спроможність банку захистити кредиторів та вкладників від непередбачених збитків, яких може зазнати банк у процесі своєї діяльності залежно від розміру різноманітних ризиків [7].

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим

більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її беруть на себе кредитори / вкладники банку [7].

Загалом слід зазначити, що за банківською системою зазначені нормативи виконуються у повному обсязі (рис. 2). Зазначене супроводжується тим, що до банків у разі порушення нормативів капіталу, Національним банком України застосовуються певні заходи впливу відповідно до положення «Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства» [8].

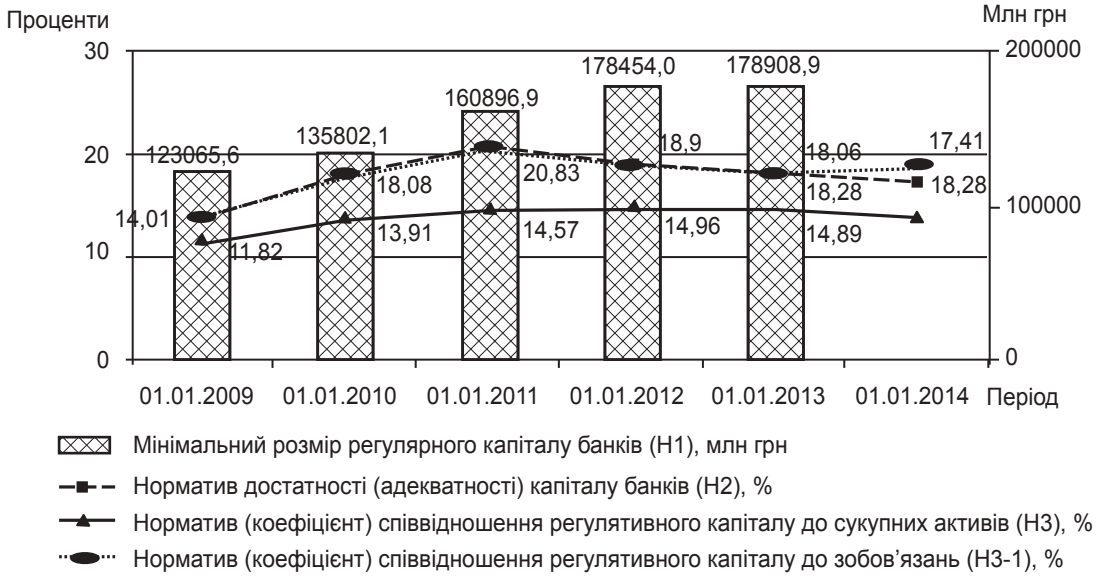

Рис. 2. **Динаміка нормативних вимог до розміру капіталу банків Національного банку України за період з 2008–2013 рр.**

Внутрішня оцінка достатності капіталу банків передбачає застосування прийомів афілювання до статутного капіталу та емісійного доходу; розрахунок загальної достатності власних коштів відносно ризику незбалансованості ліквідності; визначення коефіцієнту покриття за зобов'язаннями.

Для визначення ступеня впливу рівня інфляції на капітал банків розраховується величина монетарних збитків від інфляційного знецінення статутного капіталу та емісійного доходу (табл. 1). Для прикладу було взято банки першої групи за класифікацією Національного банку України станом на 01.01.2015.

Як видно з табл. 1, більшість банків мають збитки. Із отриманих результатів можна зробити висновок про те, що врахування міжнародних стандартів фінансової звітності під час визначення величини власного капіталу з використанням прийомів інфлювання підвищує рівень прозорості інформації про достатність капіталу банків для усіх учасників фінансового ринку. Оцінка надійності банку – це здатність врахувати реальну захищеність від ризику банкрутства.

Дослідження структурної будови власного капіталу окремих груп банків виявило неоднакову їхню роль у формуванні сукупного власного капіталу та його складових у банківській системі. Лідерські позиції утримують найбільші банки; участь великих банків є переважною у створенні резервного капіталу, прибутку звітного року й іншого капіталу; роль середніх банків найбільш відчутно виявляється у формуванні прибутку минулих років; за рахунок малих банків значною мірою сформований статутний капітал, резерви переоцінки і власний капітал у банківській системі загалом [8].

Висновки та подальші дослідження. Проведене дослідження показало, що підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків посилить їх конкурентоспроможність на світовому фінансовому ринку і забезпечить стабільність та надійність усієї економіки України на шляху інтеграції у світове господарство. Обґрунтовано, що банки мають широке коло джерел ресурсів для збільшення власних капіталів. Кожен із ресурсів має свої переваги і недоліки, використовується банком із урахуванням цілей стратегії і тактики банківського менеджменту та знаходиться під впливом регулюючих органів, які ставлять за мету підвищення рівня надійності банківської системи.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати про неоднорідність та складність структури капіталу банків та процесу його формування. Це є передумовою для продовження досліджень на цю тему, тим більше, що від чіткого розуміння структури власного капіталу та особливості його формування залежить правильність оцінки ефективності діяльності банку, розробка підходів для її підвищення та темпи розвитку банківської системи в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Ачкасова С. А.

Таблиця 1

Порівняння величини капіталу за діючою методикою та визначення афілійованого розміру капіталу банків І групи станом на 01.01.2015, тис. грн

Банк	Розмір власного капіталу за діючою методикою, тис. грн	Афілійований розмір власних коштів, тис. грн	Монетарні збитки, тис. грн
Приватбанк	20 791 059	18712954	2 078 106
Ощадбанк	20 449 927	18093269	2 356 657
Укрексімбанк	18 159 054	18875561	-716 506
Дельтабанк	4 463 373	2659761	1 803 612
Промінвестбанк	6 300 432	9398195	-3 097 762
Укрсоцбанк	8 544 256	4691436	3 852 820
Райффайзен банк Аваль	6 788 978	6899241	-110 263
Сбербанк Росії	3 831 585	4186830	-355 245
Перший Український міжнародний банк	4 756 211	3881802	874 410
Альфа-Банк	4 207 956	5302523	-1 094 566
"Надра"	4 033 109	5176958	-1 143 850
ВТБ Банк	4 480 872	6190242	-1 709 370
Банк фінанси та кредит	2 538 875	2628900	-90 025
Укрсиббанк	2 371 634	2955333	-583 699
Укргазбанк	4 573 489	11150448	-6576959

Література: 1. Матлага Л. О. Перспективи оптимізації управління власним капіталом банків в Україні / Л. О. Матлага // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 4. – С. 327–331. 2. Фостяк В. В. Особливості побудови механізму управління капіталом банків / В. В. Фостяк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 2. – С. 184–189. 3. Хімченко А. М. Природа та сутність банківського капіталу в сучасних умовах господарювання / А. М. Хімченко, О. О. Коршунова // Прометей. – 2010. – № 3. – С. 250–252. 4. Енциклопедія банківської справи України / редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін. – К. : Молодь ; Ін Юре, 2001. – 680 с. 5. Основи економічної теорії: політекономічний аспект : підручник / за ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. – К. : Вищ. шк. ; Знання, 2001. – 743 с. 6. Гура О. Л. Капіталізація банківської системи України [Електронний ресурс] / О. Л. Гура, О. В. Покуль. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek2_gura.htm 7. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua 8. Карчева Г. Т. Оцінка ефективності розвитку банківської системи України та шляхи її підвищення / Г. Т. Карчева, О. О. Затварська // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Суми : ВВП «Мрія – 1» ЛТД, УАБС, 2014. – Т. 9. – С. 34–39.

ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КРЕДИТНИХ КАРТОК

УДК 336.77

Прибиловська А. М.

Магістрант 2 року навчання
відділу заочної, дистанційної та післядипломної освіти ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто банківські кредитні продукти, що надаються на базі платіжних карток. Проаналізовано розвиток ринку банківських платіжних карток та зміни, що відбулися на ньому під впливом фінансово-політичної кризи.*

Ключові слова: *платіжна картка, кредитна картка, кредитний продукт, ринок платіжних карток.*

Аннотация. *Рассмотрены банковские кредитные продукты, предоставляемые на базе платежных карточек. Проанализировано развитие рынка банковских платежных карточек и изменения, вызванные воздействием финансово-политического кризиса.*

Ключевые слова: *платежная карточка, кредитная карточка, кредитный продукт, рынок платежных карточек.*

Annotation. *The article reviews bank credit products, provided on the basis of payment cards, the development of the market of bank payment cards and the changes, caused by the impact of the financial and political crisis, were analyzed.*

Keywords: *charge card, credit card, loan product, the market of payment cards.*

У наш час відбувається стрімкий процес інтеграції та глобалізації економік окремих держав та відповідно розвиток платіжних систем, зокрема безготівкових форм розрахунків. Одним із інструментів безготівкових розрахунків є пластикова кредитна карта. У багатьох економічно розвинутих країнах вона є невід'ємним атрибутом у сфері торгівлі та послуг, тому дослідження проведення операцій із допомогою платіжних карт показує ступінь інтегрованості банківської системи та суспільства. Економіка нашої країни потребує вирішення таких завдань, як розробка теоретичної бази, глибоких наукових досліджень із питань безготівкових розрахунків за допомогою карток, вивчення їх впливу на соціальний захист населення, врахування соціально-економічної ситуації у країні та удосконалення й розробка механізмів і процедур захисту й безпеки під час надання таких фінансових послуг.

Вивченню сучасних тенденцій розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні присвячено наукові статті таких учених-економістів, як: І. Біломістна [1], Б. Вишивана [2], Р. Капралов [3], М. Колдовський [4], В. Харченко [5] та ін. Попри численні розробки у сфері цього виду послуг, науковці у своїх працях недостатньо висвітлили питання, пов'язані саме з проблемами та перспективами ринку операцій із банківськими кредитними картками на вітчизняному ринку, які потребують детального вивчення [2, с. 162].

Мета роботи – визначення сучасних тенденцій розвитку ринку банківських платіжних кредитних карток.

Банківська кредитна картка надає велику кількість переваг як її держателям, так і банкам, що здійснюють їх емісію та обслуговування. Для держателів карток – це зручність, надійність, практичність, економія часу, легкий доступ до кредитних коштів. Для банків це – підвищення конкурентоздатності та престижності, наявність гарантій платежу, зниження витрат на облік та обробку паперово-грошової маси, мінімальні часові витрати та економія живої праці. Для держави це – залучення грошових ресурсів населення в банківську систему і зменшення потреби на обслуговування готівки, а це важлива складова ефективної організації суспільного виробництва.

Картковий бізнес довгі роки знаходився в інкубаційному стані і, взагалі кажучи, як бізнес сприймався вельми умовно. Ситуація відносно розвитку показників ринку платіжних карток в Україні нестримно змінюється і спонукає до необхідності глибшого погляду практичних сторін організації, позиціонування і розвитку карткової справи в банках. Аналіз діяльності банку з використанням міжнародних платіжних карток проводиться з метою з'ясування доцільності здійснення цих операцій як для самого банку, так і для його клієнтів, а також для доцільності його участі у міжнародних платіжних системах [6, с. 9].

Динаміку основних показників ринку платіжних карток наведено в табл. 1 [5].

З табл. 1 можна побачити, що за перший квартал 2015 року кількість банків-членів карткових систем суттєво знизилась, що пов'язано з економіко-політичною кризою та ліквідацією багатьох фінансових інституцій. До по-

© Прибиловська А. М., 2015

дій фінансової кризи кількість банків-членів карткових платіжних систем постійно підвищувалась і досягла свого максимуму на 01.01.2014 р.

Таблиця 1

Основні показники ринку платіжних карток в Україні

Дані станом на:	Банки-члени карткових платіжних систем. шт.	Держателі платіжних карток, тис. осіб	Платіжні картки в обігу, тис. шт.	Платіжні картки (активні), тис. шт.	Банкомати шт.	Кількість терміналів, шт.			Підприємства торгівлі та сфери послуг, одиниць
						загальна	POS -торговельні (point of sales)	банківські	
01.01.2011	141	39 942	46 375	29 405	30 163	108 140	80 544	27 596	57 753
01.01.2012	142	35 179	57 893	34 850	32 997	123 540	94 741	28 799	79 340
01.01.2013	142	44 339	69 826	33 106	36 152	162 724	133 964	28 760	117 789
01.01.2014	143	49 719	69 726	35 622	40 350	221 222	192 331	28 891	122 303
01.01.2015	128	51 649	70 551	33 042	36 596	203 810	178 875	24 935	123 505
01.04.2015	119	51 873	70 298	32 619	36 060	187 680	165 091	22 589	116 536

Попри зниження кількості банків, власників карток, навпаки, стало більше (рис. 1), що, безумовно, є позитивною тенденцією.

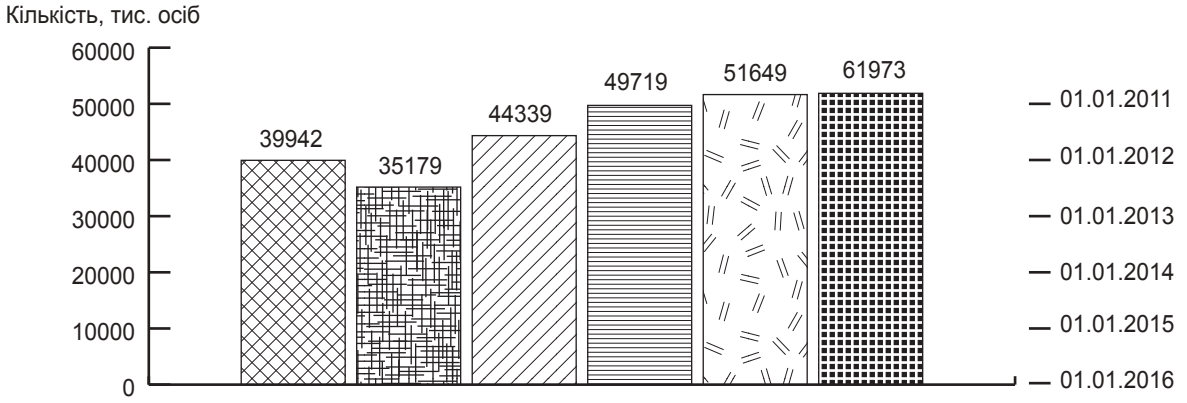

Рис. 1. **Динаміка власників карток за 2010–2015 рр.**

Якщо порівнювати держателів платіжних карток та кількість активних платіжних карток, можна дійти висновку, що знову простежується тенденція до випуску карток, які не потрібні клієнтам, або вони не вміють ними користуватись через низький рівень фінансової освіченості.

Результати аналізу динаміки платіжних карток у розрізі кредитних продуктів українських банків наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка платіжних карток у розрізі кредитних продуктів

Дата	Платіжні картки (тис. шт.)			Абсолютне відхилення за платіжними картками (за попередній період)	Темп приросту	Абсолютне відхилення кредитних карт (за попередній період)	Темп приросту	Питома вага відхилень за рахунок кредитних карт	Питома вага кредитних карток у повному обсязі, %
	Усього	З них за платіжною схемою							
		Дебетові картки	Кредитні картки						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
01.01.2011	29 405	23 786	5 619	x	x	x	x	x	19,11
01.01.2012	34 850	26 670	8 180	5445	18,52	2 561	45,58	47,03	23,47
01.01.2013	33 106	25 029	8 077	-1744	-5,00	-103	-1,26	-5,91	24,40

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
01.01.2014	35 622	26 828	8 793	2 516	7,60	716	8,86	28,46	24,68
01.01.2015	33 042	25 491	7 551	-2 580	-7,24	-1 242	-14,12	-48,13	22,85
01.04.2015	32 619	24 864	7 755	-424	-1,28	203	2,70	x	23,77

Згідно з табл. 2 визначено структуру емітованих карток за платіжною схемою, що наведено на рис. 2.

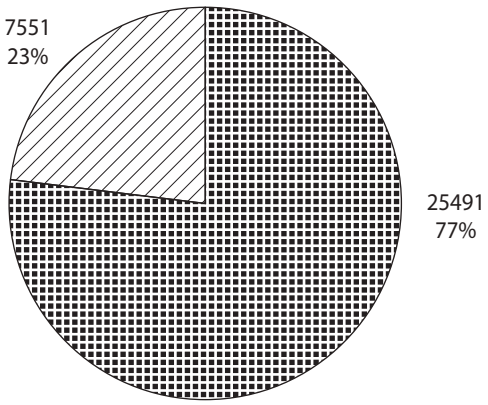

Рис. 2. **Питома вага активних кредитних карток у структурі загальної кількості випущених карткових продуктів на 01.04.2015, тис. шт.**

Згідно з вищезазначеним можна сказати, що тільки 23 %, що складає 7 551 тис. шт. карток, припадає на кредитні карткові продукти. Також треба зазначити, що відсоток із них активних карток складає приблизно 50–65 % від загального обсягу емітованих карток, тобто банки витратили багато ресурсів на випуск усього об'єму платіжних карток, а отже, мають змінювати стратегію, удосконалювати банківський продукт та маркетинг просування кредитних карток [5]. Таким чином, можна впевнено стверджувати, що банківські платіжні картки все ще використовуються їх держателями, в основному, для зняття готівки. Незважаючи на позитивні тенденції, що відбувались у динаміці безготівкових розрахунків з використанням банківських платіжних карток, фінансова криза суттєво вплинула на зниження цих темпів та на рівень довіри безпосередніх та потенційних клієнтів-держателів карток.

У жорсткіших умовах конкуренції, фінансово-економічної кризи попит на платіжні послуги з боку клієнтів, звісно, почав зменшуватися, і банки починають залучати клієнтів із використанням залишку на картковому рахунку як депозитних коштів, на які нараховується відсоток [3, с. 320].

Отже, платіжні картки поки що так і не стали повноцінним платіжним інструментом в Україні. Як і раніше, зберігаються тенденції масового використання платіжних карток для зняття готівки. Для більшості людей банкомат – лише сучасна каса для здобуття зарплати, стипендій, пенсій і інших переведень. Проблеми розвитку карткових технологій у наших умовах являють собою замкнене коло. У банкірів і торговців немає мотивації до встановлення банкоматів і терміналів для карток, які поки що не отримали визнання у покупців, – а це визнання виникне лише тоді, коли люди зможуть розраховуватися більш технологічно вдосконаленими картками, сплачуючи товари і послуги, і без проблем знімати готівку в банкоматах, тому подальші дослідження мають бути спрямовані на виявлення чинників, які сприятимуть розвитку ринку банківських платіжних карток.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Медведєва І. Б.

Література: 1. Біломістна І. Фактори впливу на розвиток карткової платіжної системи України / І. Біломістна // Банківська справа. – 2013. – № 1. – С. 98–109. 2. Вишивана Б. Класифікація карткових платіжних інструментів / Б. Вишивана // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 158–164. 3. Капралов Р. О. Вплив макросередовища на функціонування ринку банківських платіжних карток в Україні / Р. О. Капралов // Бізнес Інформ. – 2013. – № 8. – С. 317–324. 4. Колдовський М. В. Ризики використання банківських платіжних карток [Текст] / Колдовський М. В., Ващенко О. М. // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 1. – С. 45–49. 5.Харченко В. Підсумки діяльності України на ринку платіжних карток у 2010 році / В. Харченко // Вісник НБУ. – 2011. – № 4. – С. 7–11. 6. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua.

НАПРАВЛЕНИЯ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ БАНКОВ И БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ

УДК 336.719 (717)

Присакарь М. С.

Студент 4 курса
факультета экономической информатики ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрено понятие финансовой устойчивости. Определены направления оценки уровня финансовой устойчивости. Определена роль финансовой устойчивости в развитии банковской системы и экономики Украины. Рассмотрены и проанализированы основные показатели финансовой устойчивости. Выявлены проблемы обеспечения финансовой устойчивости банковской системы Украины.*

Ключевые слова: *банки, банковская система, финансовая устойчивость, показатели финансовой устойчивости.*

Анотація. *Розглянуто поняття фінансової стійкості. Визначено напрямки оцінки рівня фінансової стійкості. Визначено роль фінансової стійкості в розвитку банківської системи та економіки України. Розглянуто та проаналізовано основні показники фінансової стійкості. Виявлено проблеми забезпечення фінансової стійкості банківської системи України.*

Ключові слова: *банки, банківська система, фінансова стійкість, показники фінансової стійкості.*

Annotation. *The concept of financial stability is considered. The ways to measure the level of financial stability are determined. The role of financial stability in the development of the banking system and economy of Ukraine is determined. The main financial soundness indicators are reviewed and analyzed. The problems of ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine are determined.*

Keywords: *banks, the banking system, financial stability, financial soundness indicators.*

Вступление. За последние десятилетия быстрое расширение финансовой системы привело к появлению достаточно сложных и разнообразных видов финансовой деятельности и финансовых инструментов. Развитие финансового сектора сыграло значительную роль в формировании и усилении макроэкономических колебаний.

На современном этапе развития банковской системы Украины особую актуальность приобретает управление финансовой устойчивостью банка и банковской системы в целом. Финансовая стабильность банковской системы зависит от финансового состояния каждого отдельного банка, поэтому возникает необходимость в его оценке.

Анализ существующих публикаций и определение цели исследования. Проблемой определения содержания понятия финансовой устойчивости, методов ее исследования и управления занимались такие зарубежные ученые, как Дж. Акерлоф, Ф. Ален, П. Дибвиг, Д. Даймонд, И. Фишер, Р. Коттер, М. Олсен, К. Паррамоу, П. Роуз, Дж. Ф. Синки, Т. Дж. Уотшем. Среди отечественных ученых можно выделить Барановского А. И., Болгар Т. Н., Витлинского В., Воробьевой О. И., Герасимовича А. М., Ефремову В. Ф., Дзюблюк А. В., Епифанова А. А., Козьменко С. Н., Корбинь С. С., Мищенко В. И., Онищенко В. О., Примостка Л. А., Птащенко Л. А., Рысина В. В., Склепового И. Е., Смовженко Т. С., Смоляк В. А., Ткачову А. В.

Целью данной статьи является исследование направлений оценки финансовой устойчивости банков и банковской системы в целом, а также анализ основных показателей по рассматриваемым направлениям.

Основная часть. Экономическая устойчивость коммерческого банка представляет собой комплексное понятие и состоит из организационно-структурной, функциональной, коммерческой, капитальной и финансовой устойчивости.

Финансовая устойчивость банка – это качественная динамическая характеристика отдельного банка как составного элемента банковской системы, которая обеспечивает необходимое и достаточное для достижения поставленной цели количественное и качественное соотношение ресурсов, несмотря на влияние внутренних и внешних факторов [1]. Также финансовую устойчивость банка можно определить как состояние банка, характеризующееся сбалансированностью финансовых потоков, достаточностью средств для поддержания своей платежеспособности и ликвидности, а также рентабельной деятельностью [2].

Несмотря на то, что применяемые в настоящее время системы оценки финансовой устойчивости банков имеют существенные особенности и отличия, среди наиболее важных направлений их устойчивости можно выделить следующие:

© Присакарь М. С., 2015

1. Достаточность капитала.

2. Качество активов.

3. Доходность или прибыльность.

4. Ликвидность.

5. Чувствительность к риску.

6. Достаточность капитала [3].

Финансовое учреждение должно обладать таким объемом капитала, который будет соизмерим с характером и степенью риска, который несет учреждение. Также руководство должно быть способно выявлять, измерять, контролировать свои риски по всем направлениям деятельности. При расчете уровня адекватности капитала необходимо оценивать влияние кредитного, рыночного и других рисков на финансовое состояние банка. Вид и уровень риска, которые присущи видам деятельности отдельного банка, должны определять тот необходимый минимум значения показателя достаточности капитала, позволяющего должным образом отразить все возможные неблагоприятные последствия, которые может повлечь за собой риск.

Для оценки достаточности капитала могут быть использованы следующие основные показатели финансовой устойчивости:

1. Отношение нормативного капитала к взвешенным по риску активам.

2. Отношение нормативного капитала первого уровня к взвешенным по риску активам.

3. Отношение недействующих кредитов и займов без учета созданных резервов к капиталу [4].

Для дополнительной оценки уровня достаточности капитала можно использовать следующие показатели:

1. Отношение капитала к активам.

2. Качество активов.

Оценка качества активов учитывает количество существующего и потенциального кредитного риска, связанного с кредитными и инвестиционными портфелями, другими активами и имуществом во владении, а также с забалансовыми операциями. При оценке качества активов необходимо учитывать резервы на покрытие кредитных потерь и возможное банкротство контрагентов, эмитентов и заемщиков в соответствии с фактическими или предполагаемыми договорными соглашениями. Все другие риски, которые могут затронуть стоимость или конкурентоспособность активов учреждения, включая операционные, рыночные, стратегические риски и риски потери репутации и невыполнения договоренностей, должны быть приняты во внимание.

К основным показателям, отражающим качество активов, относятся:

1. Отношение недействующих кредитов и займов к совокупным валовым кредитам и займам.

2. Отношение распределения кредитов и займов по секторам к совокупным кредитам и займам.

К дополнительным показателям, отражающим качество активов, относятся:

1. Отношение крупных открытых позиций к капиталу.

2. Отношение кредитов и займов по географическому распределению к совокупным кредитам и займам.

3. Отношение валовой позиции производных финансовых инструментов в активах к капиталу.

4. Отношение валовой позиции производных финансовых инструментов в обязательствах к капиталу.

При оценке доходности и прибыльности необходимо учитывать не только объем и динамику доходов, но и факторы, которые могут повлиять на стабильность и качество прибыли. Количество, а также качество доходов могут быть затронуты чрезмерным или недостаточно управляемым кредитным риском, который может привести к потерям по ссудам и необходимости расширения резервного фонда. Также на уровень дохода негативное воздействие может оказать высокий уровень рыночного риска, связанный с волатильностью процентных ставок. Качество доходов также может быть снижено, если они будут получены посредством проведения разовых мероприятий или благодаря благоприятным налоговым эффектам. Также оказать негативное воздействие на будущие доходы может неспособность прогнозировать или контролировать финансирование и операционные расходы, непродуманная бизнес-стратегия и / или недостаточно управляемые или неуправляемые воздействия других рисков.

К основным показателям, отражающим доходность и прибыльность, относятся:

1. Норма прибыли на активы.

2. Норма прибыли на собственный капитал.

3. Отношение процентной маржи к валовому доходу.

4. Отношение непроцентных расходов к валовому доходу.

К дополнительным показателям, отражающим доходность и прибыльность, относятся:

1. Отношение дохода от торговых операций к совокупному доходу.

2. Отношение расходов на содержание персонала к непроцентным расходам.

3. Спред между справочными ставками по кредитам и депозитам.

При оценке уровня ликвидности финансового учреждения необходимо учитывать текущий и будущий объем ликвидных ресурсов в сравнении с потребностью в финансировании, а также адекватность объемов резервных фондов, которые руководство устанавливает в соответствии с размером учреждения, его сложностью и принимаемыми рисками. В целом практика управления средствами должна обеспечивать способность учреждения поддерживать необходимый уровень ликвидности, при котором возможно выполнение финансовых обязательств и удовлетворение законных потребностей в банковских услугах клиентов. Также должна учитываться способность учреждения управлять незапланированными изменениями в источниках финансирования, а также реагировать на изменения рыночных условий, влияющих на способность быстро продавать активы с минимальными потерями. Кроме того, ликвидность не должна поддерживаться высокой ценой или посредством источников финансирования, которые не могут быть доступны во время финансового стресса или при негативных изменениях в рыночных условиях.

Основными показателями, отражающими уровень ликвидности, выступают:

1. Отношение ликвидных активов к совокупным активам.

2. Отношение ликвидных активов к краткосрочным обязательствам.

Дополнительными показателями, отражающими уровень ликвидности, являются:

1. Отношение депозитов клиентов к совокупным кредитам и займам (кроме межбанковских).

2. Спред между самой высокой и самой низкой межбанковскими ставками.

Чувствительность к рыночному риску отражает степень, в которой изменения процентных ставок, обменных курсов иностранных валют, цен на товары или цен на акции может отрицательно повлиять на прибыль или экономический капитал финансовой организации. При оценке чувствительности следует учитывать: способность управления выявлять, измерять, контролировать и управлять рыночным риском; размер учреждения; характер и сложность его деятельности; достаточность его капитала и прибыли по отношению к уровню рыночного риска.

Основным показателем, отражающим чувствительность к рыночному риску, является отношение чистой открытой валютной позиции к капиталу. К дополнительным показателям, отражающим чувствительность к рыночному риску, относятся:

1. Отношение валютных кредитов и займов к совокупным кредитам и займам.

2. Отношение валютных обязательств к совокупным обязательствам.

3. Отношение чистой открытой позиции по инструментам участия в капитале к капиталу.

Проведем анализ уровня финансовой устойчивости банковской системы на основе агрегированных показателей финансовой устойчивости. Отношение нормативного капитала к взвешенным по риску активам в 2014 году по сравнению с 2013 годом снизилось на 14,57 %, что свидетельствует о снижении уровня достаточности капитала и росте подверженности риску [5]. Отношение недействующих кредитов и займов к совокупным валовым кредитам и займам в 2014 году по сравнению с 2013 годом увеличилось на 47,25 %, то есть произошло значительное ухудшение качества активов и повышение риска неплатежеспособности. Отношение процентной маржи к валовому доходу в 2014 году по сравнению с 2013 годом снизилось на 24,46 %, а отношение непроцентных расходов к валовому доходу – на 2,6 %. В целом можно сделать вывод о снижении доходности банков. Отношение ликвидных активов к краткосрочным обязательствам в 2014 году по сравнению с 2013 снизилось на 3,33 %, что является незначительным негативным изменением. Отношение чистой открытой валютной позиции к капиталу в 2014 году по сравнению с 2013 годом увеличилось на 1167,6 %, что свидетельствует о повышении чувствительности к рыночному риску.

Вывод. За последний год произошло значительное ухудшение показателей, отражающих все компоненты финансовой устойчивости, что свидетельствует как об ухудшении финансового состояния отдельных банков, так и банковской системы Украины в целом. Для повышения уровня финансовой устойчивости необходимо увеличить объемы регулятивного капитала, основным назначением которого является покрытие негативных последствий различных рисков, а также уменьшить объемы недействующих кредитов и займов. Также необходимо принять меры для снижения уровня подверженности валютному риску.

Научный руководитель – докт. экон. наук, профессор Раевнева Е. В.

Литература: 1. Піскунов Р. О. Формалізація теоретичних підходів до визначення фінансової стійкості банківської системи / А. А. Лазько, Р. О. Піскунов / Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 272–277. 2. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень

Національного банку України ; Знання, 2011. – 504 с. 3. Полушина О. С. Сравнительный анализ практик мониторинга деятельности финансовых организаций / О. С. Полушина // Вопросы управления. Уральский институт управления. – 2012. – № 2. 4. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению. – Вашингтон : Международный Валютный Фонд, 2007. – 324 с. 5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:www.bank.gou.ua

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ НАРОДЖУВАНОСТІ НА ВІДТВОРЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

УДК 314.9

Проскурніна А. А.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено взаємозв'язок між тенденціями народжуваності та процесами відтворення населення України. Розкрито вплив демографічних факторів на сучасний режим відтворення населення.*

Ключові слова: *народжуваність, відтворення населення, депопуляція, старіння населення, природний приріст населення.*

Аннотация. *Исследована взаимосвязь между тенденциями рождаемости и процессами воспроизводства населения Украины. Раскрыто влияние демографических факторов на современный режим воспроизводства населения.*

Ключевые слова: *рождаемость, воспроизводство населения, депопуляция, старение населения, естественный прирост населения.*

Annotation. *The paper studies the relationship between trends in fertility and reproduction process of Ukraine's population, revealed the impact of demographic factors on the modern mode of reproduction.*

Keywords: *fertility, reproduction of the population, depopulation, aging of the population, natural population growth.*

Народжуваність – це процес дітородження в сукупності людей, що складають покоління (генерацію) або в сукупності поколінь (народонаселення). Народжуваність взаємодіє зі смертністю, що утворює відтворення населення. Як демографічно-статистична категорія народжуваність – це кількісний показник, що відображає загальне число новонароджених протягом певного періоду на конкретно визначеній території. Народжуваність виміряється кількістю новонароджених на 1000 жителів за 1 рік.

Іншими словами, народжуваність як компонент відтворення населення у вузькому розумінні (як сукупність індивідів різної статі та віку) характеризує ту сторону подовженого існування населення, яка полягає в появі нових членів цієї сукупності, а статистика дітонародження фіксує рух лише тілесного субстрату цього процесу [2].

Для характеристики народжуваності використовується система показників:

– загальний коефіцієнт народжуваності (число народжених живими на 1000 жителів, що вимірюється у проміле);

– вікові коефіцієнти народжуваності (число народжених живими у матерів певного віку на 1000 жінок того ж віку);

– сумарний коефіцієнт народжуваності, що розраховується як сума однорічних вікових коефіцієнтів народжуваності, поділена на 1000 (тобто з розрахунку на одну жінку) та ін.

© Проскурніна А. А., 2015

Відтворення населення – це процес збереження в часі та просторі конкретно-історичної міри цього населення, його кількості та якісного складу. Воно являє собою процес неперервного відновлення поколінь людей унаслідок взаємодії народжуваності та смертності.

Основними показниками відтворення населення є брутто- та нетто-коефіцієнти та коефіцієнт природного приросту стабільного населення. Брутто-коефіцієнт показує кількість дівчат, яких народило покоління жінок за репродуктивний період (наприклад, з 15 до 49 років) без урахування смертності. Нетто-коефіцієнт показує кількість дівчат, яких народило покоління жінок, із урахуванням смертності, та які доживають хоч б до віку матері, в якому їх народжено. Якщо цей показник у розрахунку в середньому на одну жінку менше 1, то відтворення населення має звужений характер, якщо він дорівнює 1, то відтворення населення – просте. Якщо більше 1 – відтворення населення розширене. У разі збереження звуженого відтворення населення перший показник свідчить про можливість перевищення смертності над народжуваністю.

Процес народжуваності за самою своєю суттю є першоосновою відтворення населення, оскільки саме він забезпечує формування та оновлення поколінь матерів, і при цьому повікова частота народжень у жінок (що нині зазвичай є більш динамічною, ніж інтенсивність жіночої смертності у дітородному віці) найсуттєвіше впливає на рівні підсумкових показників режиму – відтворення – нетто-коефіцієнт відтворення населення, істинний коефіцієнт його зростання тощо. Як вважають демографи [1], «народжуваність ніби фокусує у собі всю суму впливів екзогенного й ендогенного характеру і компонентів демографічного відтворення, тому інші елементи відтворення виступають як похідні від первинного елемента – народжуваності, якщо розглядати процес безперервної зміни поколінь».

Розглянемо динаміку нетто-коефіцієнта відтворення населення України та сумарного показника народжуваності з 1990 по 2013 роки (рис. 1). На рис. 1 бачимо повну ідентичність тенденцій зміни сумарного коефіцієнта та нетто-коефіцієнта відтворення, а це дає підстави для висновку щодо провідної ролі динаміки народжуваності в зміні у режимі відтворення населення.

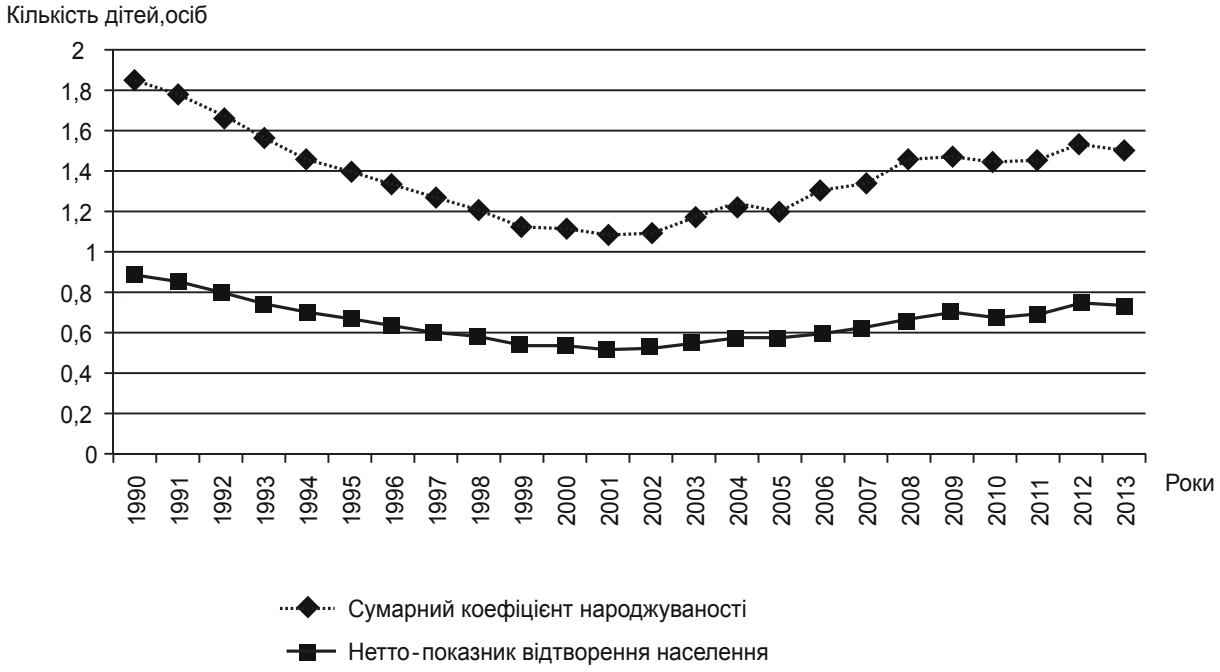

Рис. 1. **Динаміка нетто-коефіцієнта відтворення населення України та сумарного показника народжуваності з 1990 по 2013 роки**

Судити про мінливу кон'юнктуру відтворення дозволяє нетто-коефіцієнт (чистий коефіцієнт) відтворення жіночого населення. Він дорівнює числу дівчаток, які народилися в цей період (зазвичай однорічний, але може бути вибраний і інший, наприклад, п'ятирічний період) і мають шанс дожити – за вікових рівнях смертності цього періоду – до середнього віку материнства, обчисленого для того ж періоду, в розрахунку на одну жінку. При простому відтворенні нетто-коефіцієнт дорівнює одиниці, тобто на зміну кожної матері приходить одна донька. За звуженого режиму відтворення значення нетто-коефіцієнта менше одиниці. В країнах, що досягли демографічної зрілості, цей показник стабільно не перевищує одиниці. За розширеного відтворення населення народжуваність перевищує смертність. Чистий коефіцієнт відтворення являє собою узагальнену характеристику рівнів народжуваності і смертності, існуючих у певний період, а не найближчі перспективи зростання населення. [4] Проведемо регіональний аналіз цього показника в Україні з 2003 по 2013 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз нетто-показника відтворення населення України за регіонами

Нетто-показник відтворення населення України	Кількість регіонів		Назва регіонів	
	2003	2013	2003	2013
до 0,5	16	0	Автономна Республіка Крим, Дніпропетровська обл., Донецька обл., Запорізька обл., Київська обл., Кіровоградська обл., Луганська обл., Миколаївська обл., Полтавська обл., Сумська обл., Харківська обл., Херсонська обл., Черкаська обл., Чернігівська обл., м. Київ, Севастополь (міськрада)	–
0,6-0,7	11	23	Вінницька обл., Волинська обл., Житомирська обл., Закарпатська обл., Івано-Франківська обл., Львівська обл., Одеська обл., Рівненська обл., Тернопільська обл., Хмельницька обл., Чернівецька обл.	Автономна Республіка Крим, Вінницька обл., Дніпропетровська обл., Донецька обл., Запорізька обл., Івано-Франківська обл., Київська обл., Кіровоградська обл., Луганська обл., Львівська обл., Миколаївська обл., Полтавська обл., Одеська обл., Сумська обл., Харківська обл., Херсонська обл., Тернопільська обл., Хмельницька обл., Черкаська обл., Чернівецька обл., Чернігівська обл., м. Київ, Севастополь (міськрада)
0,8 та більше	0	4	–	Волинська обл., Житомирська обл., Закарпатська обл., Рівненська обл.

Як бачимо з табл. 1, в цілому в Україні за останні десять років зміни нетто-коефіцієнта відтворення населення істотні. Цей показник збільшився за всіма регіонами України, але на сьогодні, незважаючи на зростання нетто-коефіцієнта відтворення, режим відтворення в Україні залишається звуженим. Таким чином, з одного боку, інтенсивність дітонародження не компенсує високої для сучасного етапу демографічного розвитку смертності, а з іншого – не відбувається просте заміщення покоління батьків поколінням дітей, зокрема материнського покоління.

Слід зауважити, що більшість розвинених країн сучасного світу вже тривалий час перебувають у стані звуженого режиму відтворення, ознаками якого є доволі висока тривалість життя, низька або надзвичайно низька народжуваність і, відповідно, нульовий чи від'ємний приріст чисельності населення.

На народжуваність та відтворення впливає старіння населення. Процес загального старіння населення України не може не супроводжуватись старінням його окремих контингентів. Рівень старіння населення в Україні нижчий від інших європейських країн, але продовжує зростати (табл. 2), що зумовлено насамперед низькою народжуваністю. Для порівняння: в Німеччині сьогодні покоління дітей становить 13 % [6], однак рівень демографічного постаріння вищий в 1,4 рази від середньоукраїнського. Зрозуміло, що в західно- і центральноєвропейських країнах демографічне старіння відбувається передусім завдяки зростанню тривалості життя, тоді як в Україні це зростання вкрай повільне.

Негативними рисами природного відтворення є надсмертність чоловіків працездатного віку, а також достатньо високий, як для Європи, рівень дитячої смертності.

У 2013 році частка людей у віці старшому за працездатний зросла до 21,4 %, а старше 65 років – до 15,3 %, що нижче від середньоєвропейського рівня [7].

Таблиця 2

Коефіцієнти випередження (відставання) темпів росту народжуваності від старіння та депопуляції

Роки	Коефіцієнт старіння населення України, %	Загальний коефіцієнт народжуваності населення України, ‰	Коефіцієнт життєвості населення України,%	Коефіцієнт випередження народжуваності над старінням	Коефіцієнт випередження народжуваності над депопуляцією
1	2	3	4	5	6
1990	12,26	12,60	1,04	1,00	1,00
1991	12,59	12,10	0,94	0,94	1,06
1992	12,90	11,40	0,86	0,86	1,10
1993	13,27	10,70	0,75	0,78	1,18
1994	13,57	10,00	0,68	0,72	1,21
1995	13,88	9,60	0,62	0,67	1,28

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
1996	13,99	9,20	0,60	0,64	1,27
1997	14,06	8,70	0,59	0,60	1,23
1998	13,93	8,40	0,58	0,59	1,20
1999	13,88	7,80	0,53	0,55	1,23
2000	14,06	7,80	0,51	0,54	1,27
2001	14,43	7,70	0,50	0,52	1,26
2002	15,04	8,10	0,52	0,52	1,30
2003	15,53	8,50	0,53	0,53	1,32
2004	15,94	9,00	0,56	0,55	1,33
2005	16,19	9,00	0,54	0,54	1,37
2006	16,36	9,80	0,61	0,58	1,34
2007	16,25	10,20	0,62	0,61	1,36
2008	15,92	11,00	0,68	0,67	1,35
2009	15,66	11,10	0,73	0,69	1,27
2010	15,28	10,80	0,71	0,69	1,26
2011	15,24	11,00	0,76	0,70	1,21
2012	15,22	11,40	0,79	0,73	1,20
2013	15,31	11,10	0,76	0,71	1,21

З табл. 2 видно, що протягом 1990–2007 років спостерігалось підвищення коефіцієнта старіння, протягом 1990–2001 років – зниження коефіцієнта народжуваності, протягом 1990–2005 років – зниження коефіцієнта життєвості. Потім ситуація з цими трьома показниками змінилась на протилежну. Якщо проаналізувати, який із цих показників змінювався більш швидкими темпами (5 та 6 графи табл. 2), то можна зазначити, що темп зміни народжуваності відстав від темпів зміни старіння протягом усього аналізованого періоду з 1990 по 2013 рр., у той же час народжуваність зростала більш швидкими темпами ніж депопуляція населення. Але, незважаючи на це, ми все ж маємо перевищення смертності над народжуваністю (депопуляцією), яка з кожним роком зростає.

Як видно з рис. 2, старіння населення й депопуляція з 1990 по 2006 роки прискорюються на етапі стрімкого падіння народжуваності, що наочно демонструє як довготривала динаміка відповідних показників в Україні, так і зіставлення темпів їх змін на окремих етапах розглянутого періоду (табл. 2).

Зазначимо, що і наростаючі темпи зниження народжуваності, і прискорене збільшення від'ємного природного приросту в Україні припало на 1993–1999 рр. У цей же період спостерігалося неухильне та доволі швидке збільшення частки осіб віком 65 років і старше у складі населення. Стосовно сьогодення можна зазначити, що динаміка розвитку трьох показників перебуває приблизно в однаковому положенні.

Народжуваність та відтворення населення залежать від чисельності і структури дітородного контингенту жінок. Проаналізуємо структуру дітородного контингенту жінок України в 2013 році (рис. 3) [7].

Якщо проаналізувати вікову структуру народження дітей матерями, то впродовж останніх 20 років спостерігається чітка тенденція до «старіння материнства», про що також свідчить середній вік перших народжень, який становив із початку 2000 року 22 роки а у 2008 – майже 25 років. Вперше у 2006 році показники числа матерів, які народжують у віці 30–35 років перевищив показник числа матерів, які народжують у віці 15–19 років, двадцять років назад відношення цих показників було 2:3, а у 2013 році кардинально змінилося до 2:1. Як видно з рис. 3, у 2013 році найбільше народжується дітей у віці 20–24 та 25–29 років (по 30 % відповідно).

Таким чином, народжуваність у сучасних умовах є важливою складовою відтворення населення, а її динаміка – провідним фактором змін у режимі його природного відтворення та у віковій структурі населення.

У межах новітньої демографічної історії України тенденції народжуваності та зміни її структурних характеристик у перше десятиріччя незалежності стимулювали наростання депопуляції та заклали фундамент для могутнього демоекономічного «відпливу» у середньостроковій перспективі – через вагоме скорочення чисельності майбутніх поколінь матерів, окремих контингентів працездатного населення та ескалацію процесу старіння населення [5].

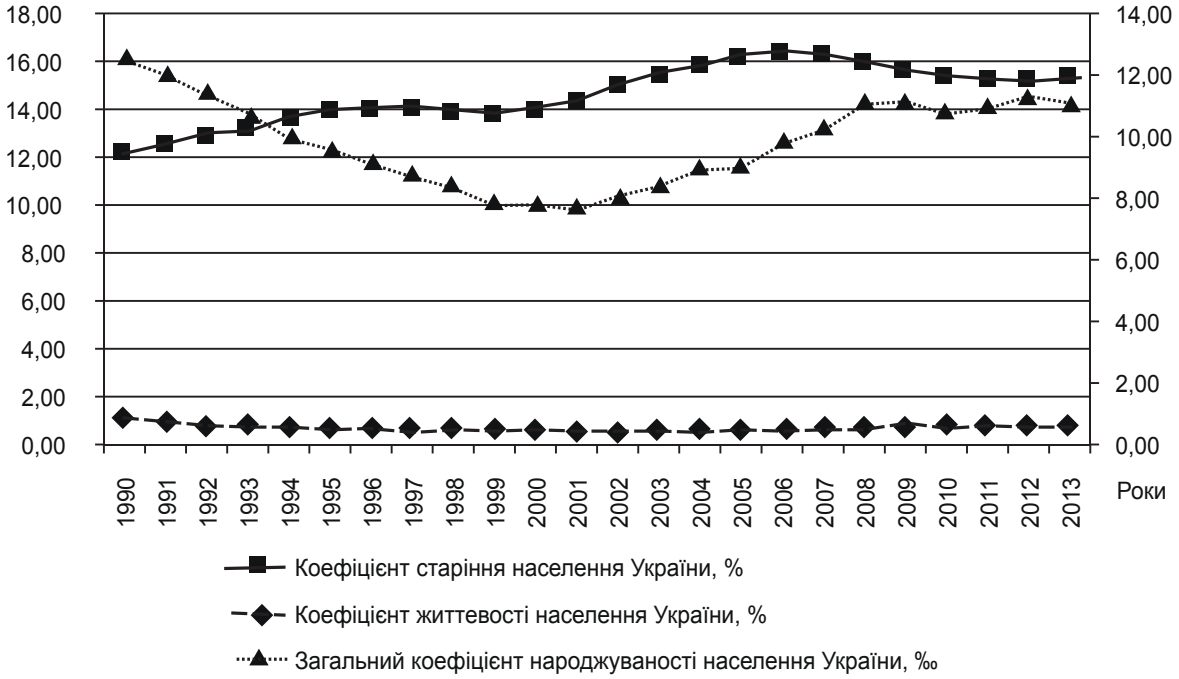

Рис. 2. **Динаміка показників старіння, життєвості та народжуваності в Україні**

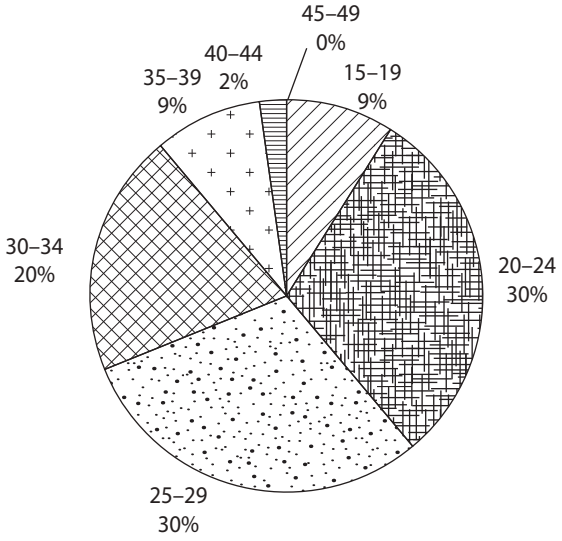

Рис. 3. **Структура дітородного контингенту жінок України в 2013 році**

У наступні роки (період після останнього перепису населення) компенсаційний підйом народжуваності почав гальмувати масштабну депопуляцію. Однак сучасні зміни у соціально-економічних умовах життєдіяльності населення України, характер перебігу супутніх демографічних процесів (розлучення, передчасна смертність тощо), а також і зрушення у самій структурі народжуваності в бік її старіння (адже підвищення середнього віку матері під час народження дитини виступає, за інших рівних умов, фактором зниження сумарної народжуваності в умовному поколінні) наразі не дають підстав для оцінки народжуваності як стабілізуючого фактора відтворення населення.

Все це ще раз підтверджує необхідність проведення статистичних досліджень впливу народжуваності та факторів, що її обумовлюють, на процес відтворення населення країни.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Аксьонова І. В.

Література: 1. Пирожков С. И. Демографические процессы и возрастная структура населения / С. І. Пирожков // Вибрані наукові праці : у 2 т. Т.1.: Демографічний і трудовий потенціал. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. –

С. 8–122. 2. Народжуваність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrbukva.net 3. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т. 1. / С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія, 2000. – 864 с. 4. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с. 5. Населення України. Народжуваність в Україні у контексті суспільно-трансформаційних процесів. – К. : АДЕФ-Україна, 2008. – 288 с. 6. Бюро інформації про населення (Population Reference Bureau) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prb.org 7. Державна служба статистики України. Банк даних. Населення України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

УДК 331.56 (477)

Протоковило Ю. О.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність та основні проблеми дефіциту робочих місць у Харківській області. Обґрунтовано необхідність державного регулювання безробіття, а також запропоновано заходи щодо підвищення ефективності реалізації державної політики, що спрямована на забезпечення роботою населення.*

Ключові слова: *безробіття, рівень безробіття, зайнятість населення, економічно активне населення, державна служба зайнятості, ринок праці.*

Аннотация. *Исследованы сущность и основные проблемы дефицита рабочих мест в Харьковской области. Обоснована необходимость государственного регулирования безработицы, а также предложены меры по повышению эффективности реализации государственной политики, направленной на обеспечение работой населения.*

Ключевые слова: *безработица, уровень безработицы, занятости населения, экономически активное население, государственная служба занятости, рынок труда.*

Annotation. *Explores the nature and main problems of the shortage of jobs in the Kharkiv region. The necessity of state regulation of unemployment, as well as proposed measures to improve the effectiveness of the implementation of state policy aimed at providing employment to the population.*

Keywords: *unemployment, unemployment rate, employment, economically active population, public service employment, the labor market.*

Досягнення високого рівня зайнятості – одна з основних цілей макроекономічної політики держави. У разі неповного використання наявних ресурсів робочої сили система працює не досягаючи границі своїх виробничих можливостей. Отже, можна говорити про те, що показник безробіття є одним із ключових показників для визначення загального стану економіки, для оцінки її ефективності. Україна стала однією з країн, які найбільше постраждали від фінансово-економічної кризи. Це сприяло загостренню низки проблем, зокрема вплинуло на зростання рівня безробіття. У зв'язку з цим стає актуальним питання аналізу рівня безробіття регіонів України, зокрема Харківського регіону.

Вагомий внесок у дослідження проблем зайнятості й використання трудового потенціалу належить роботам відомих вітчизняних економістів: О. Амоші, С. Бандуру, Д. Горбачу, Г. Леху, А. Позняку, Н. Науменко, О. Новіковій, В. Онікієнку, Н. Селюченко, В. Юрчишиній. Крім того, цю проблему розглядали ще й всесвітньовідомі західні вчені, такі як: А. Сміт, Д. Рікардо, А. Пігу, К. Маркс, Т. Мальтус та ін.

Як відомо, ринок праці – це сфера реалізації права громадян на працю. Він враховує усіх зайнятих, незалежно від статусу і пошуків іншої чи додаткової роботи, і усіх безробітних, які шукають оплачувану роботу чи намагають-

© Протоковило Ю. О., 2015

ся організувати власний бізнес. Несприятливі умови праці, низька заробітна плата та заборгованість із виплати, відсутність на більшості підприємств соціальних пільг та компенсацій призвели до значної плинності кадрів на підприємствах та в організаціях області. Внаслідок цього посилилась напруга на ринку праці, оскільки пропозиція робочої сили переважала над попитом [1].

Проблеми зайнятості населення в нашій державі стають тим гостріше, чим глибше відбуваються ринкові перетворення в економіці. Внаслідок аналізу ситуації на ринку трудових ресурсів можна побачити незначне збільшення чисельності економічно зайнятого населення, а також числа зайнятих в області інформаційно-обчислювальних послуг. Це, безсумнівно, відображає позитивні зсуви в економіці нашої держави.

У Харківській області, за даними вибіркових обстежень населення (домогосподарств) з питань економічної активності, чисельність економічно активного населення віком 15–70 років за І півріччя 2014 р., порівняно з відповідним періодом 2013 р., зменшилась на 3,2 % і становила 1 321,3 тис. осіб. Чисельність осіб працездатного віку за вказаний період зменшилась на 11,5 тис. осіб та становила 1 277,8 тис. осіб. Із зазначеної кількості громадян 1181,2 тис. осіб були зайняті економічною діяльністю, а решта – 96,6 тис. осіб відповідно до методології Міжнародної організації праці (МОП) класифікувалися як безробітні [2].

В цілому по Україні кількість економічно активного населення працездатного віку за аналізований період зменшилася на 1,1 %.

Рівень економічної активності населення Харківської області віком 15–70 років у січні-червні 2014 р., порівняно з відповідним періодом 2013 р., зменшився з 65,4 % до 63,6 %, для населення працездатного віку – з 75 % до 74,2 %. Чисельність зайнятого населення віком 15–70 років у Харківській області у І півріччі 2014 року склала 1224,7 тис. осіб, що на 3,9 % менше, ніж торік, і становила 6,6 % від загальної кількості зайнятих в Україні [2].

Серед регіонів країни за кількістю зайнятих Харківська область посідає четверте місце.

Протягом І півріччя 2014 р. ситуація на ринку праці характеризується зростанням обсягів безробіття та збільшенням його рівня. Чисельність безробітних (за методологією МОП) у віці 15–70 років склала в цілому по області 96,6 тис., що на 6,7 тис. осіб, або на 7,5 % більше, ніж у січні-червні 2013 р. [3].

За рахунок збільшення чисельності безробітних впродовж січня-червня 2014 р. рівень безробіття у Харківській області мав тенденцію до збільшення. Так, він збільшився з 7 % економічно активного населення працездатного віку у І півріччі 2013 р. до 7,6 %. В цілому по Україні він збільшився на 0,9 в. п. Серед регіонів Східного економічного району він був найвищим у Полтавській області і становив 10,5 %, протягом року – збільшився на 1,5 в. п. [3].

Основними причинами безробіття, як за результатами обстеження, так і за адміністративними даними державної служби зайнятості, найчастіше виступають: звільнення за власним бажанням; вивільнення з економічних причин; неможливість знайти роботу після закінчення навчального закладу.

Основними напрямами сучасної політики зайнятості є сприяння у працевлаштуванні незайнятого населення і надання допомоги у профпідготовці та перепідготовці, а також стимулювання створення гнучкого ринку праці [4].

В умовах, коли національний ринок праці ще тільки починає формуватись, не уникнути державного регулювання зайнятості населення. За цих умов концептуальні основи регулювання зайнятості населення в Харківській області мають полягати в органічному поєднанні механізму саморегулювання та механізму державного регулювання, які забезпечать умови для розвитку робочої сили та економічної активності.

Згідно з рекомендаціями МОП та нормативними актами про зайнятість населення під час реалізації державної політики зайнятості потрібно керуватися такими принципами:

1) забезпечення рівних можливостей усім громадянам незалежно від походження, соціального та майнового стану, расової та національної приналежності, статі, віку, політичних переконань, ставлення до релігії у реалізації права на працю і вільний вибір виду діяльності;

2) сприяння забезпеченню ефективної зайнятості, яка запобігає безробіттю, створення нових робочих місць та умов для розвитку підприємництва;

3) добровільність праці, згідно з якою зайнятість ґрунтується на вільному волевиявленні громадян [5].

Одним із напрямків для рішення проблем зайнятості є активізація інноваційної діяльності, яка реалізується у створенні нових підприємств. Для допомоги молоді можуть використовуватися різні методи: економічне стимулювання молодіжної зайнятості, створення спеціальних фірм, що пропонують роботу саме молоді, створення центрів навчання молодих людей тим професіям, шанси на зайнятість у якій найбільш високі. Прямі методи державного забезпечення зайнятості: законодавче регулювання умов найму та використання робочої сили (трудове законодавство), стимулювання створення нових робочих місць та пропозиції робочої сили, заходи щодо збереження та підвищення рівня зайнятості на підприємствах. Непрямі методи: державна фінансова політика (асигнування та субсидії), монетарна політика (регулювання грошового обігу), фіскальна політика (зміна податкових ставок), виплати різних видів допомог на випадок безробіття.

Таким чином, ефективна політика зайнятості в Україні має включати в себе два напрями: підвищення рівня економічної активності населення та досягнення структури зайнятості постіндустріального типу, для якої при-

таманне збільшення частки осіб, зайнятих у сфері послуг, передусім в інформаційному секторі економіки. Отож, аналіз стану безробіття Харківської області демонструє, що кризові тенденції ще не подолано. Вирішення цих проблем потребує активної та збалансованої політики зайнятості, спрямованої як на підвищення її рівня, так і відповідності структури попиту та пропозиції робочої сили, підвищення її мобільності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Кочума І. Ю. Стан зайнятості та безробіття в Україні на сучасному етапі / І. Ю. Кочума // Фінансовий простір. – 2011. – № 3. – С. 119–126. 2. Експрес-випуски Головного управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kh.ukrstat.gov.ua/index.php/pres-vipuski-za-2014-r/1285-pres-vipuski-za-2014-r-veresen 3. Офіційний сайт Харківського регіонального центру зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/kha/control/uk/publish/article?art_id=48390 4. Економічна теорія : підручник / Під ред. І. П. Ніколаєвої. – М. : Фінстат інформ, 1997. – 225 с. 5. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості : навч. посіб. / В. С. Васильченко. – К. : КНЕУ, 2005. – 252 с.

ОФШОРНІ ЗОНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ

УДК 339.72.015

Прядка О. Є.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто класифікацію офшорних зон. Проаналізовано офшорні юрисдикції таких офшорних зон, як Беліз, Великобританія, Сейшельські острови. Проаналізовано зв'язок експорту та інвестиційної діяльності з офшорними відносинами України та Белізу.*

Ключові слова: *офшорна зона, вільна економічна зона, податкова політика, сприятливий фіскальний режим, податкова конкуренція.*

Аннотация. *Рассмотрена классификация офшорных зон. Проанализированы офшорные юрисдикции таких офшорних зон, как Белиз, Великобритания, Сейшельские острова. Проанализирована связь экспорта и инвестициййиной деятельности с офшорными отношениями Украины и Белиза.*

Ключевые слова: *офшорная зона, свободная экономическая зона, налоговая политика, благоприятный фискальный режим, налоговая конкуренция.*

Annotation. *The article deals with the classification of the offshore. Was analyzed offshore jurisdictions such offshore zones as Belize, Great Britain, Seychelles. Was analyzed the relationship between investment and export activities and offshore Ukraine relations and Belize.*

Keywords: *offshore zone, free economic zone, tax policy, a favorable fiscal regime, tax competition.*

У сучасних умовах однією із ключових особливостей розвитку економіки є глобалізація. У той час, коли економіки різних країн світу формують складну ієрархічну систему, яка постійно вдосконалюється та зазнає змін, глобалізація знаходить різноманітні форми прояву, у тому числі й податкову конкуренцію між країнами. До інструментів податкової конкуренції належить створення офшорних зон. Виходячи з цього, однією з актуальних проблем для української економіки є відтік капіталу за рахунок міжнародних офшорних інструментів, що викликає необхідність детального аналізу цієї проблеми та пошуку шляхів для її вирішення.

© Прядка О. Є., 2015

На сьогодні аналізом, вивченням та розв'язанням проблем, що пов'язані зі створенням та функціонування офшорних зон, займаються такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Горбунова О., Грязнова Л., Данько Т., Дмитріаді Д., Зимелева О., Кузнецова Н., Мещерякова О., Окрут З., Островський В., Пеппер Дж., Піляєв Б., Стеченко Д., Теперман В., Хейнсоо Е., Чінчікєєв В., Шеховцов А. та ін.

Офшорна зона — один із видів вільних економічних зон. Їх відносять до сервісних вільних економічних зон, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високий рівень та законодавчі гарантії банківської та комерційної секретності, лояльність державного регулювання. Термін «офшорна зона» загалом має на увазі будь-яку країну з низькою або нульовою податковою ставкою на всі або окремі категорії доходів, певний рівень банківської або комерційної секретності, мінімальну або повну відсутність резервних вимог центрального банку або обмежень у конвертованій валюті [1].

Податкові гавані умовно згруповують у такі типи.

До першого типу належать деякі офшорні зони, де не стягується податок на доходи або приріст капіталу та інші податки (на подарунок, нерухомість). Вони здебільшого розташовані у Карибському басейні. Так, наприклад, на Багамах із місцевих компаній стягують податок у 100 $ на рік. Каймановi острови гарантують іноземним компаніям 20-річні податкові канікули. На Бермудах введено дуже низьку податкову ставку. Водночас усі офшорні території не мають податкових угод із іншими країнами щодо надання відповідної інформації. Представниками другої групи є офшорні юрисдикції із дуже низьким рівнем оподаткування. Наприклад, Британські Віргінські острови, а також голландські Антили, де пропонуються дуже низький податок на доходи, спеціальні податкові привілеї для холдингових, авіаційних, судноплавних фірм. Третій тип офшорних центрів, де оподатковується дохід із внутрішніх джерел, але виключено оподаткування доходів із іноземних джерел, – це такі країни та території, як Панама чи Гонконг. Наприклад, у Гонконгу встановлено 15 %-й податок на доходи з місцевих джерел, але цілком звільнені від оподаткування іноземні доходи. До четвертої групи належать країни, що пропонують спеціальні податкові привілеї та є привабливими як податкові гавані тільки для окремих цілей, тобто намагаються стимулювати розвиток у певних регіонах або заохотити індустріалізацію країни. Прикладом може бути Республіка Ірландія, яка вилучає з оподаткування експортні доходи корпорацій, що організували промислові підприємства в окремих регіонах. Пуерто-Ріко не оподатковує підприємства, розташовані в деяких найменш розвинених районах. У світі налічується понад 70 податкових гаваней, хоча з метою боротьби з відмиванням коштів, отриманих незаконним (злочинним) шляхом, загальна фінансова політика провідних країн спрямована на їх зменшення [2, с. 143].

Згідно з розпорядження Кабінету міністрів України "Про перелік офшорних зон" від 23 лютого 2011 р. № 143-р офшорними зонами для України в Європі є Андорра і Монако, у Центральній Америці – Беліз, на Близькому Сході – Бахрейн, Британські залежні території – острова Мен, Джерсі, Гернсі, Олдерні, у Карибському регіоні – Ангілья, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські Острови, Бермудські Острови, Каймановi острови, Пуерто-Ріко, Гренада та інші, у Африці – це Ліберія і Сейшельські Острови, у південній Азії – Мальдівська республіка, у Тихоокеанському регіоні – це Вануату, Маршальські Острови, Науру, Ніуе, Острови Кука та Самоа [3].

Як можна побачити з табл. 1, з наведених країн найвигіднішою офшорною зоною є Беліз, бо відсутнє щорічне мито, податок на прибуток, не потрібно здавати звітність та проводити аудит, а вимоги до статутного капіталу дозволяють функціонувати і не дуже великому бізнесу.

Таблиця 1

Порівняння умов ведення бізнесу в офшорних зонах [4]

Офшорні юрисдикції	Великобританія	Сейшельські острови	Беліз
Щорічне мито	так	так	так
Податок на прибуток офшорної компанії	21-28%	немає	немає
Вимоги до статутного капіталу	Від 1 фунту стерлінгу	Від 100 000 доларів США	Від 50 000 доларів США
Потреба у місцевому офісі	так	так	так
Здача щорічної звітності	так	ні	ні
Проведення аудиту	так	ні	ні

Україна значно наростила експорт товарів до країн, які прийнято асоціювати з офшорними юрисдикціями. Найбільше зростання, як в обсягах коштів, так і в темпах, було продемонстровано при експорті українських товарів у Беліз (до 1973 року носив назву Британський Гондурас). При цьому вказувалося, що експорт у цю країну проходив в основному по одній групі товарів – продукти перегонки нафти. При цьому ринок виробництва цієї продукції в Україні знаходиться в глибокій кризі. Так, за 5 місяців поточне виробництво продуктів нафтопереробки впало на 41,8 %. Таким чином, навряд чи можна було говорити про об'єктивні причини збільшення експорту в цю країну [5].

У звітний період стало відомо, що Міністерство доходів і зборів України переглянув статистику експорту нафтопродуктів із України в бік значного зменшення. Зокрема були зменшені дані з поставок у Беліз. Внаслідок цього офіційна статистика також зазнала змін.

У той же час у 2013 році Беліз вперше за всю історію України увійшов до списку найбільших інвесторів в економіку країни, відразу ж обігнавши при цьому Польщу і США. На цю країну припадає трохи більше 1 млрд інвестицій в економіку України, що становить 1,8 % від їх загального обсягу.

Інвестиції з Белізу в Україні згідно зі статистичними даними розміщуються нерівномірно в регіональному розрізі. Основна їх маса припадає на Черкаську область і Київ. Також відносно значні інвестиції з Белізу припадають на Харківську, Дніпропетровську області та Крим.

Зазначимо, що неприродне збільшення українського експорту в Беліз почалося в 2012 році. Так, за підсумками року Україна експортувала до цієї держави товарів на суму 225,2 млн дол, що на 2993 % більше, ніж в аналогічний період минулого року. Ця цифра становить 8,6 % від загального українського експорту в регіон Північної та Південної Америки, тобто є значущою. У зв'язку з подіями навколо перегляду експортних показників у 2013 році виникає питання щодо адекватності статистики за попередні періоди [6].

Ситуацію загострює той факт, що згідно з офіційними даними Statistical Institute of Belize Україна не значиться серед основних торговельних партнерів цієї держави ні в 2012, ні в 2013 роках.

Так, весь імпорт Белізу за 7 місяців 2013 склав 1065000000 BZD, що за актуальним курсом складає близько 533 млн дол. США. При цьому основний обсяг імпорту припадав на США (170 млн), Мексику (61,2 млн), Китай (58 млн), Нідерландські Антильські острови (68,8 млн дол. США), інші країни Центральної Америки (51,4 млн дол. США). Таким чином, український показник імпорту товарів у Беліз за підсумками 7 місяців 2013 року, який піддався коригуванню і становить 116 800 000 дол. США не відповідає статистичними даними Белізу. Більш того, показник експорту України в цю країну приблизно дорівнює імпорту в Беліз із Мексики і Китаю разом узятих, які є традиційними і одними із самих значних експортерів до цієї держави.

Аналогічна ситуація спостерігалася і в 2012 році. Весь імпорт Белізу за цей період за даними Statistical Institute of Belize склав 1,76 млрд BZD, що складає близько 880 млн дол. США. Тобто, якщо взяти за основу дані української статистики, то виходить, що Україна поставила в Беліз близько 25 % всього його імпорту за рік. Дані Statistical Institute of Belize не підтверджують це.

Якщо ж проаналізувати перший квартал 2013 року, то згідно з Белізькими даними загальний рівень імпорту за цей період склав 429 400 000 BZD, тобто близько 214 500 000 Ддол. Українська статистика за цей період демонструє показник експорту в Беліз на рівні 445 млн дол. США. Тобто експорт з України в Беліз згідно з українською статистикою в 2 рази перевищує весь імпорт Белізу за цей період згідно зі статистикою Белізу [7].

Ситуація навколо показників українського експорту в Беліз (а також за аналогією, можливо, і в інші офшорні юрисдикції, а також держави, які використовуються як податкові гавані) демонструє проблеми у сфері української статистики по зовнішньоторговельних операціях, які, у свою чергу, можуть вплинути на прогнозування макроекономічних показників і адекватність наявних. Отже, крім таких позитивних моментів для бізнесу, як мінімізація оподаткування, захисту активів, відсутності валютного регулювання і контролю, збереження конфіденційності, зберігання коштів на рахунках кращих банків світу, політичної та економічної стабільності країни, де реєструється офшор, вони несуть такі негативні моменти здебільшого для держави: зменшення обсягу податкових надходжень, поява асиметрії статистичних показників, що веде до помилкового прогнозування макроекономічних показників.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Вікіпедія – електронна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Офшорні_зони 2. Шутова О. С. Правова природа офшорних зон / О. С. Шутова // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – 143 с. 3. Про перелік офшорних зон : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 № 143-р // Офіційний вісник України. – 2011. – №14. – ст. 592. 4. Офіційний сайт компанії "Eltoma Corporate Services" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eltoma-offshore.com/offshore-company-description/ 5. Електронний журнал "Главком" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://glavcom.ua/articles/15145.html 6. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/ 7. Statistical Institute of Belize [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sib.org.bz/statistics

ВИБІР ОПТИМАЛЬНОГО СТИЛЮ УПРАВЛІННЯ КЕРІВНИКА

УДК 658.012

Прядко І. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто стилі управління керівників. Визначено переваги та недоліки стилів управління. Запропоновано рекомендації щодо вибору оптимального стилю управління.*

Ключові слова: *керівник, стиль управління, управлінська праця.*

Аннотация. *Рассмотрены типы деятельности руководителей. Определены преимущества и недостатки стилей управления. Предложены рекомендации, по выбору оптимального стиля управления.*

Ключевые слова: *руководитель, стиль управления, управленческий труд.*

Annotation. *The types of managers. The advantages and disadvantages of management styles. Recommendations on the choice of the optimal management style.*

Keywords: *head, style of management, administrative work.*

Проблемою сьогодення є роль керівника в організації, яка включає ефективне управління та раціональне використання владних повноважень, формування та збереження як власної репутації, так і репутації організації, а також формування лідерських рис. Актуальність цієї теми полягає у тому, що особа керівника має об'єднувати в собі лідера, управлінця і простого громадянина, який буде зацікавлений у добросовісному виконанні покладених на нього завдань, не буде зловживати своїми повноваженнями в організації, яку він представляє.

Про роль керівника в успіху організації написано чимало робіт. Вивченням цієї проблеми займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед них: А. Здравомислов, Н. Осадча, З. Левченко, В. Марцин, Ф. Демб та ін. [1–8].

Проте деякі питання вивчені не повною мірою. На сьогодні вимагає подальшого дослідження і практичного вирішення таке питання, як вибір оптимального стилю керівництва для певної організації.

Метою цієї статті є формування підходу до визначення оптимального стилю управління керівника для конкретної організації.

Для досягнення мети були поставлені та виконані завдання: проаналізувати наявні стилі управління; виявити їх переваги та недоліки; розробити рекомендації щодо вибору оптимального стилю управління.

Керівник – це професійний управлінець, який має спеціалізовану підготовку та освіту і здійснює управлінські функції у процесі виробництва чи організації будь-чого.

Управлінська роль керівника полягає в тому, що керівник – це людина, яка відповідає за отримання результатів інших людей.

В 30-х роках XX сторіччя Курт Левин виділив три «класичні» стилі керівництва: авторитарний, демократичний та ліберальний. Але, на думку автора, цих стилів не достатньо, тому використовується класифікація Ярменчука А. Д., який виділяє 10 основних стилів управління керівників.

Для визначення оптимального стилю керівництва автор пропонує переваги та недоліки стилів управління за Ярменчуком, що визначені у табл. 1. Необхідно відзначити, що не існує "поганих" і "хороших" стилів керівництва, тому що все залежить від ситуації, виду діяльності, спрацьованості, особистих особливостей членів колективу та багато іншого.

Таблиця 1

Переваги та недоліки стилів управління за Ярменчуком

Стиль управління	Переваги	Недоліки
1	2	3
Авторитарний	Керівник самостійно приймає рішення і несе повну відповідальність за них	Відсутність ініціативи з боку підлеглих в управлінні підприємством. Наявність одноособової влади
Колегіальний	Керівник приймає до уваги думку колективу та може відступити від своєї позиції на користь колективу	Думка колективу не завжди вірна, деякі питання керівник має вирішувати самостійно

© Прядко І. О., 2015

Закінчення табл. 1

1	2	3
Дипломатичний	Керівник здатен до гнучкості і мобільності, може швидко змінити тактику та стратегію своєї діяльності згідно з вимогами середовища	–
Ліберальний	Розвиває ініціативність та самостійність у підлеглих, сприяє творчій робочій атмосфері	Пускання справ на призволяще
Авральний	–	Керівник не здатен планувати свою діяльність а також діяльність колективу, скуплення справ на останні строки
Діловий	Виключає хаотичність, діє за заздалегідь спланованими схемами	Не сприяє творчій атмосфері
Конструктивний	Завжди у пошуку нових способів для покращення роботи	Може зустріти опір серед підлеглих до усього нового
Документальний	Відсутність помилок у документації, гарно складені плани	Відсутність мобільності та гнучкості, якої може вимагати мінлива зовнішня середа
Компромісний	Здатний поступатися та признавати помилки	Може бути занадто поступливим
Демонстраційний	Самостійний, надихає підлеглих власним прикладом досягнення успіхів	Колектив може не надихатися успіхами керівника, а замість цього заздрити йому

Проаналізувавши особливості різних стилів управління керівників, можна дійти висновку, що кожен із них має як переваги, так і недоліки. Знання та розуміння керівником потреб людей і того, як вони задовольняються на роботі, стають ключовими елементами ефективного управління.

Виходячи з того, що немає однозначного взаємозв'язку між ефективністю роботи колективу та стилем керівництва, бо всі стилі управління дають приблизно однакову продуктивність, можна зробити висновок, що найбільш ефективним є ситуаційний підхід до вирішення кожного окремого питання. В табл. 2 наведено систему тестування для вибору оптимального стилю керівництва, а саме тестування кожної окремої ситуації за об'єктивними та суб'єктивними факторами, які можуть на неї вплинути.

Таблиця 2

Ситуаційний метод вибору оптимального стилю керівництва

Фактор	Вплив фактора		
Тривалість займання керівної посади	А) від 1 року до 3 років	Б) від 3 до 5	В) від 5 і більше
Кількість підлеглих	А) до 5 осіб	Б) від 6 до керування підрозділом (бригадою)	В) керування цехом (відділом, департаментом)
Спосіб впливу на підлеглих	А) навіювання, переконання	Б) прохання	В) наказ
Технологічний рівень виробництва	А) низький	Б) середній	В) високий
Рівень підготовки колективу	А) освічений, без досвіду роботи	Б) висококваліфікований	В) різний
Рівень забезпеченості ресурсами	А) високий	Б) середній	В) низький
Вибір оптимального управління	Більшість відповідей А - ліберальний	Більшість відповідей Б – демократичний	Більшість відповідей В – авторитарний

Протестувавши кожну окрему ситуацію, можна обрати найбільш оптимальній стиль керівництва для кожної конкретної ситуації. Якщо більшість відповідей А, тоді стиль керівництва обираємо ліберальний. Ліберальний стиль характеризується тим, що підлеглі мають свободу приймати власні рішення. У випадку, коли більше відповідей Б, тоді – демократичний стиль. Він характеризується високим ступенем децентралізації повноважень, активною участю співробітників у прийнятті рішень. Якщо В, обираємо авторитарний. Стиль роботи полягає у тому, що керівник прагне вирішувати всі проблеми на свій розсуд.

Таким чином, будь-який керівник, що турбується про ефективність своєї роботи, має завжди бути готовим змінити свою думку. І якщо необхідно, змінити стиль управління. Керівник, який вибрав певний стиль управління і чітко його дотримується, через те що цей стиль добре зарекомендував себе у минулому, може виявитися не здатним здійснювати ефективне керівництво в іншій ситуації і на іншій посаді.

Отже, визначення переваг та недоліків стилів управління і розробка рекомендацій щодо вибору оптимального стилю управління за допомогою ситуаційного підходу дасть змогу залежно від умов, що склалися, оперативно змінювати свій стиль управління, щоб домогтися відповідних результатів у своїй діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доровської О. Ф.

Література: 1. Дембб Ф. Корпоративне управління: Віч на віч з парадоксами / Ф Дембб, Ф. Найбауер. – К. : Основи, 1997. – 307 с. 2. Довгань Л. Є. Праця керівника, або практичний менеджмент / Л. Є. Довгань. – Київ : Ексоб, 2002. – 383 с. 3. Доровської О. Ф. Організація праці менеджера: навчальний посібник / О. Ф. Доровської, О. В. Іванісов. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 292 с. 4. Жариков Е. С. Психология управления. Книга для руководителя и менеджера по персоналу / Е. С. Жариков. – М. : Мида, 2002. – 231 с. 5. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности. / А. Г. Здравомыслов. – М. : Политиздат, 1986. 6. Левченко З. Культура етикету керівника – наука спілкування / З. Левченко // Вісник КІБТ. – 2008. – Вип. 1. – С. 59–60. 7. Марцин В. С. Роль керівника в регулюванні інформаційних потоків управлінського процесу / В. С. Марцин // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 9–11. 8. Осадча Н. В. Репутація керівництва у контексті формування репутації підприємства / Н. В. Осадча // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 10. – С. 149–152. 9. Ярменчук А. Д. Теорія мистецтва управління. Загальні проблеми / А. Д. Ярменчук. – Київ : Наука, 1991. – 176 с.

БАНКРУТСТВО СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

УДК 005.334.4

Сабкова А. О.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Здійснено аналіз особливостей та розвитку банкрутства підприємств в Україні. Запропоновано заходи щодо підвищення платоспроможності суб'єктів господарювання.*

Ключові слова: *банкрутство, суб'єкт господарювання, фінансова стабільність, антикризове управління.*

Аннотация. *Осуществлен анализ особенностей и развития банкротства предприятий в Украине. Предложены меры по повышению платежеспособности субъектов хозяйствования.*

Ключевые слова: *банкротство, предприятие, финансовая стабильность, антикризисное управление.*

Annotation. *Implementation analysis of features of bankruptcy of enterprises in Ukraine. Proposed measures for improvement of solvency of economic entities.*

Keywords: *the bankruptcy of the enterprise, financial stability, crisis management.*

У період ринкових реформ більша частина українських підприємств опинилася у скрутному економічному становищі. Це пов'язано насамперед зі слабкістю фінансового керування на підприємствах. Відсутність досвіду адекватної оцінки власного фінансового стану, аналізу фінансових наслідків прийнятих рішень поставили багатьох із них на грань банкрутства. Тому знання методів фінансового аналізу, вміння розробити план оздоровлення підприємства стали необхідністю для ефективного керування ним.

Серед вітчизняних науковців, що висвітлювали в останні роки цю проблематику, можна виділити таких, як: Бланк І. О., Подольська О. В., Терещенко О. О. та ін. Також слід зазначити сучасних науковців, предметом дослідження яких є проблема банкрутства, це Андрушко О. Б., Гук О. В., Коломієць Н. І., Матвійчук А. В. та багато ін. Активізація наукових досліджень щодо банкрутства підприємства підтверджує актуальність теми та наявність невирішених проблемних питань, що потребують подальшого дослідження.

© Сабкова А. О., 2015

Метою цього дослідження є аналіз масштабів та тенденцій банкрутства підприємств України в сучасних умовах господарювання та визначення шляхів його подолання.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1].

Процедура банкрутства є кінцевою стадією неефективного функціонування підприємства, якій, зазвичай, передують стадії нормальної ритмічної роботи та фінансових ускладнень. Банкрутство рідко буває несподіваним, особливо для досвідчених фінансистів та менеджерів, які намагаються регулярно слідкувати за тенденціями розвитку власних підприємств і найбільш важливих контрагентів та конкурентів. Тому необхідно знати, які причини чи передумови можуть призвести до кризового стану і, як наслідок, – до банкрутства.

Головними причинами, що призвели до появи в Україні кількості фінансово неспроможних підприємств, є такі:

- кризові явища в економіці країни;
- інфляція;
- загальне падіння обсягів виробництва;
- криза неплатежів, незбалансованість грошових потоків;
- недоліки у приватизації;
- зростання масштабів «тіньової» економіки;
- недосконаліть законодавства у галузі господарського права і податкової політики [2, с. 127].

Проблеми банкрутства підприємств в Україні є особливо актуальними в умовах економічної кризи. В такі періоди механізм банкрутства є своєрідним критерієм відбору більш ефективних підприємств. Проте масове банкрутство у галузі сільського господарства загрожує зниженням продовольчої безпеки країни і потребує відповідних засобів реагування на прояви кризи. Щоб оцінити масштаби кризових явищ, необхідно проаналізувати основні тенденції порушення справ про банкрутство суб'єктів господарювання (рис. 1).

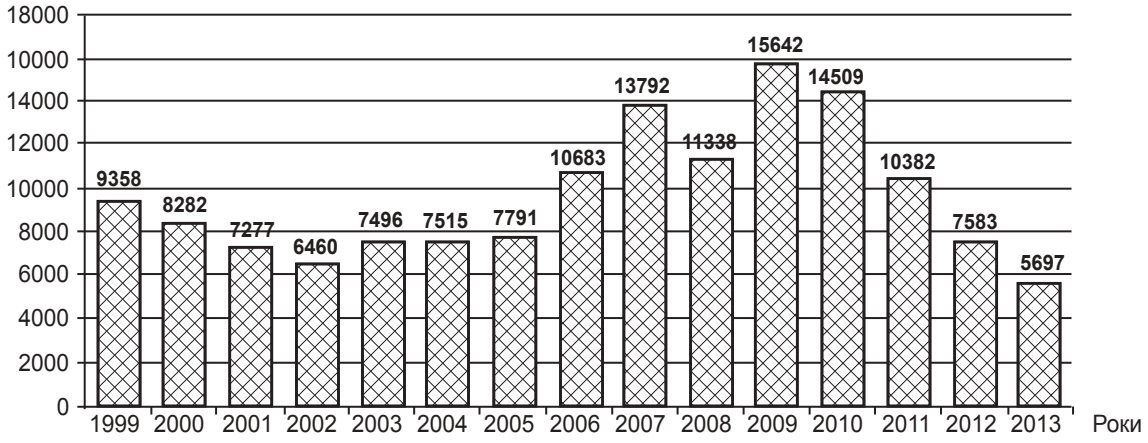

Рис. 1. **Кількість порушених справ про банкрутство підприємств в Україні протягом 1999–2013 рр. [3]**

* Наведено інформацію про чисельність справ, провадження яких закінчено

Отже, згідно з інформацією, яка надходить до Державного департаменту з питань банкрутства, протягом 2012 р. закінчено провадженням 7583 справ про банкрутство підприємств різної форми власності, у 2013 р. – 5697 справ. Кількість порушених справ про банкрутство підприємств у 1999–2002 рр. мала тенденцію до зниження, а починаючи з 2003 р. щорічно зростала, причому перше найбільш активне зростання їх кількості відбулося в 2006–2007 рр. (на 2892 справи у 2006 р. та на 3109 – у 2007 р.). Ще одне суттєве зростання чисельності порушених справ про банкрутство відбулося у 2009 р. – 15642 справ. В 2011 р. кількість справ, закінчених провадженням, становила 10382, в 2012 р. їх чисельність скоротилася на 2454 випадки, у 2013 р. – на 1886 [3].

Розгляд і провадження справ про банкрутство суб'єктів господарювання в Україні, а також питання щодо запобігання банкрутству боржника регламентовані в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Цей закон встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника, визнання його банкрутом, застосування ліквідаційної процедури з метою задоволення вимог кредиторів. Варто зауважити, що у 2013 р. вступила в силу нова редакція закону про банкрутство, яка внесла зміни до

порядку порушення і розгляду справ. Очевидно, саме цей чинник призвів до скорочення чисельності порушених справ у 2013 р. до рівня 5697 справи.

Відомо, що банкрутство підприємства не завжди означає припинення діяльності і ліквідацію суб'єкта господарювання. Можливою є ситуація, коли втрата платоспроможності є тимчасовим явищем і може бути подолана засобами запобігання банкрутству, такими як санація та мирова угода. Для оцінки ефективності таких процедур розглянемо загальну характеристику справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами, закінчених провадженням в Україні за 2011–2013 рр. (табл. 1).

За досліджений період кількість справ, закінчених провадженням, поступово зменшується і у 2013 р. становила 5697 справ, що більш ніж наполовину менше від рівня 2011 р. Також знижується і чисельність справ, залишених без розгляду. Частка справ, які припинені у зв'язку з санацією боржника, залишається вкрай низькою, мирова угода у 2013 р. укладена стосовно 82 справ і є найнижчою за 2011–2013 рр. Найбільшу питому вагу займають справи, які припинені з затвердженням звіту ліквідатора. Загальна кількість справ, у яких винесено постанови про визнання банкрутом, у звітному періоді поступово зменшується [4].

Таблиця 1

Загальна характеристика справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами, закінчених провадженням в Україні у 2011–2013 рр. [4]

Рік	Кількість справ, закінчених провадженням	з них						Кількість справ, у яких винесено постанови про визнання банкрутом
		залишено без розгляду	припинено					
			у зв'язку з санацією	з укладенням мирової угоди	із затвердженням звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу	у зв'язку з виконанням усіх зобов'язань перед кредиторами	з інших підстав	
2011	10 382	523	8	106	8335	100	1310	6745
2012	7 583	275	8	94	6084	101	1021	4631
2013	5 697	128	7	82	4948	57	475	3356

Подолання проблеми банкрутства залежить від своєчасного виявлення загрози йому на підприємстві та розроблення і впровадження відповідних антикризових заходів, щоб відновити ліквідність і платоспроможність та запобігти процедурі банкрутства і ліквідації підприємства.

У сучасних умовах господарювання можна виділити основні шляхи підвищення платоспроможності підприємства:

- усунення дискримінаційних положень у законодавстві;
- розширення транскордонного регулювання банкрутства;
- передбачення адміністративної відповідальності ліквідаторів за неправильну оцінку ліквідаційної маси та непрозорий продаж майна боржника;
- розробка ефективної стратегії розвитку підприємства;
- відмова від капітальних укладень, що перевищують фінансові можливості підприємства;
- усунення неплатоспроможності: зменшення змінних витрат за рахунок автоматизації виробничого процесу; відстрочка й реструктуризація кредитної заборгованості; прискорення оборотності дебіторської заборгованості та ефективне використання необоротних активів;
- проведення реорганізації або реструктуризації підприємства, вдосконалення його організаційної структури та корпоративного управління.

Необхідно розуміти, що банкрутство є нормальною процедурою, спрямованою на відновлення платоспроможності боржника або його ліквідації. Наявність значної кількості збиткових підприємств унеможливлює використання повною мірою процедур банкрутства. Тому важливим буде застосування щодо неплатоспроможних вітчизняних підприємств санаційних процедур перед ліквідаційними.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доцент Силенко Н. М.

Література: 1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440. 2. Трофименко М. Є.

Масштаби та тенденції банкрутства суб'єктів господарювання в Україні / М. Є. Трофименко // Управління розвитком. – 2012. – № 6. – С. 127. 3. Аналітична інформація щодо стану здійснення правосуддя. Офіційний веб-портал «Судова влада України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://court.gov.ua/ 4. Титич В. К. Справи по банкрутству в судовій практиці [Електронний ресурс] / В. К. Титич // Закон і Бізнес. – 2013. – № 30 (120). – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/36422-kilkist_sprav_pro_ bankrutstvo_ v_ukrainskih_sudah_zmenshilasy.html

ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 911.3

Самошко П. О.

Студент 1 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено наслідки міграційних процесів на території України та основні проблеми, пов'язані з ними, зокрема еміграція висококваліфікованих кадрів та нелегальна міграція населення. Виявлено основні шляхи їх вирішення, згідно з якими розроблено низку заходів щодо їх реалізації.*

Ключові слова: *міграція населення, державна міграційна політика, нелегальна міграція населення, еміграція висококваліфікованих кадрів.*

Аннотация. *Исследованы последствия миграционных процессов на территории Украины и основные проблемы, связанные с ними, в частности эмиграция высококвалифицированных кадров и нелегальная миграция населения. Выявлены основные пути их решения, в соответствии с которыми разработан ряд мероприятий по их реализации.*

Ключевые слова: *миграция населения, государственная миграционная политика, нелегальная миграция населения, эмиграция высококвалифицированных кадров.*

Annotation. *Researching the effects of migration on the territory of Ukraine and the problems associated with them, in particular emigration of high-qualified workers and illegal migration of the population. Identification of the main directions of their solutions, according to which were developed the measures for their implementation.*

Keywords: *migration of the population, the state migration policy, illegal migration, migration of highly qualified personnel.*

В умовах стрімкої активізації міжнародної мобільності населення України, що відбувається в руслі закономірного для доби глобалізації наростання світових міграцій, зростає значення регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного та неконфліктного характеру. Адекватна міграційна політика необхідна, з одного боку, для мінімізації обумовлених міграцією ризиків, а, з іншого – для використання значного позитивного потенціалу міграції в інтересах розвитку. Але незважаючи на помітний прогрес у сфері розвитку міграційної політики України, що спостерігається останніми роками, чіткого, цілеспрямованого, комплексного регулювання міграціями все ще бракує, з чим пов'язаний ряд проблем, вирішення яких є актуальним для нашої держави.

Метою дослідження є аналіз наслідків міграційних процесів на території України та проблем, пов'язаних із ними, а також розробка заходів щодо вирішення цих проблем.

На сучасному етапі міграційна політика України має тенденцію до реформування, переосмислення та оновлення. Вже у грудні 2010 р. під час адміністративної реформи створено Державну міграційну службу, тобто спеціальний орган виконавчої влади, покликаний реалізовувати державну міграційну політику. У травні 2011 р. Указом Президента країни затверджено Концепцію державної міграційної політики. Встановлено документи для виїзду українців за кордон та перебування іноземців на території України, а також порядок їх видачі [1]. Розроблено законопроект «Про зовнішню трудову міграцію», який станом на листопад 2014 р. подано для узгодження зацікавленими міністерствами та відомствами [2]. Така активізація законотворчості у сфері міграції, очевидно, є позитив-

© Самошко П. О., 2015

ною. Проте уваги вартий не стільки кількісний, скільки якісний аспект нововведень. Адже правового закріплення набула низка практичних напрацювань, до законодавства було введено норми, які тривалий час обговорювалися, і необхідність яких була очевидною.

Незважаючи на ці позитивні зміни, для України залишається актуальною низка соціально-економічних проблем, пов'язаних із міграційними процесами.

По-перше, проблема міграції високоінтелектуального населення. Більшість дослідників визначають це явище як міграцію освічених або професійних кадрів із однієї країни, сектора економіки чи області – в іншу, зазвичай для одержання кращої оплати або умов життя. Чисельність фахівців, які виконують науково-дослідні роботи, за останні десять років в Україні скоротилася наполовину. 30 % вчених, залишаючись на своїх робочих місцях, фактично працюють над виконанням досліджень зарубіжних замовників [3]. Цей процес веде до послаблення наукового потенціалу країни, розпаду наукових шкіл, згортання ряду фундаментальних досліджень в Україні. З точки зору економічних ризиків еміграція висококваліфікованих кадрів являє собою серйозну проблему для України. Отримуючи якісну базу, випускники університетів й аспірантури виїжджають до країн Європи для отримання продовження навчання та подальшого працевлаштування. Іншими словами, Україна, таким чином, вкладає кошти в економіку інших країн без зворотної їх віддачі.

По-друге, проблема нелегальної міграції населення. За визначенням, нелегальна міграція – це міграція, що відбувається з порушенням міграційного законодавства країни. Через транзитне положення України спостерігається високий рівень активності нелегальних мігрантів. Згідно з інформацією ООН Україна посідає четверте місце у світі за кількістю нелегальних мігрантів (після США, Німеччини та РФ). За деякими оцінками експертів ООН, в Україні осіли близько 4 млн осіб [4]. Це має негативні соціально-економічні наслідки, серед яких можна зазначити такі: порушення житлового кодексу, іншими словами перенаселення орендованих житлових площ; руйнування сімей через довгий строк перебування іммігрантів на території іншої держави; економічний тягар для платників податків, на кошти податкових надходжень яких надаються медичні, освітні та інші види послуг іммігрантам; загроза безпеці населення в різних аспектах. Також нелегальна імміграція створює реальні та потенційні загрози фактично будь-якому аспекту безпеки приймаючої сторони. Вона спотворює соціальну, демографічну, територіальну структуру, загострює конкуренцію на місцевих ринках праці та житла, створює цілі сектори зайнятості, які не мають законодавчого регулювання, викликає соціальну напругу.

Для вирішення цих проблем важливим є ґрунтовний аналіз міграційних процесів, визначення пов'язаних з ними причинно-наслідкових зав'язків та проведення необхідних заходів.

Для вирішення проблеми еміграції високоінтелектуального населення слід запропонувати такі заходи:

– створити (використовуючи досвід Кореї, Тайваню, Індії, інших країн) і ввести в дію механізм, який полегшує адаптацію фахівців, які повертаються з-за кордону: матеріальні пільги і наукові преференції, формування спеціальних бюджетних і позабюджетних фондів підтримки найбільш перспективних наукових напрямів і найбільш талановитих діячів науки;

– удосконалити законодавчу та правову базу у сфері еміграції висококваліфікованих кадрів – для їх захисту та державних інтересів, а також прав особистості. Необхідно використовувати досвід країн Центральної та Східної Європи, які раніше, ніж країни СНД, зіткнулися з масштабною еміграцією високоінтелектуального населення. У цих країнах використовувалися різні заходи: заходи, спрямовані на розвиток наукового співробітництва із зарубіжними країнами, розробка національних програм, визначальних пріоритетів у фінансуванні науки. Велике значення також має співробітництво наукових інститутів з економічними агентами, які діють у різних галузях національної економіки.

Якщо говорити про державну міграційну політику України, то боротьба з нелегальною міграцією є найбільш розвиненим напрямом, оформленим законодавчо, забезпеченим фінансово і організаційно. У цій сфері послідовно здійснено низку державних програм, які покликані координувати дії силових структур, органів влади та місцевого самоврядування, передбачають правові, правоохоронні, організаційні заходи, розвиток міжнародного співробітництва, забезпечення цільовим фінансуванням з державного бюджету. Проблема нелегальної міграції відображена в державних програмах профілактики злочинності, боротьби з корупцією та організованою злочинністю, періодично розглядається Радою національної безпеки і оборони (Державна програма профілактики правопорушень від 29 вересня 2010 року № 1911-р, Державна програма щодо запобігання та протидії корупції від 28 листопада 2011 р. № 1240) [5].

Таким чином, у роботі проведено аналіз наслідків міграційних процесів на території України та проблеми, пов'язані з ними, а також розроблено низку заходів щодо їх вирішення. Основними заходами щодо вирішення проблем у сфері міграції населення в Україні є такі: по-перше, законодавчо закріпити базу правового захисту високоінтелектуального населення та ввести систему пільг та преференцій; по-друге, удосконалення та реалізація механізму дії державних програм щодо координації дії силових структур, органів влади та цільового фінансування

з бюджету.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Про концепцію державної міграційної політики [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 30.05.2011 № 622/2011. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/ru/documents/13642.html 2. Про зовнішню трудову міграцію [Електронний ресурс] : Проект Закону від 27.10.2013 р. // Нормативно-правова база Міністерства соціальної політики України. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article4946 3. Карпачова Н. І. Світова проблема міграції висококваліфікованої робочої сили та відтік інтелекту з України / Н. І. Карпачова // Безпека життєдіяльності. – 2007. – № 10. – С. 15–19. 4. Гайдуцький А. П. Масштаби трудової міграції українців за кордон / А. П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2007. – № 8. – С. 82–86. 5. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] / Нормативні документи. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/npd/

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ-ЕМІТЕНТІВ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

УДК 658.15:202

Свидло Д. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано необхідність аналізу діяльності підприємств-емітентів цінних паперів. Розглянуто особливості аналізу діяльності вітчизняних підприємств-емітентів цінних паперів.*

Ключові слова: *значення аналізу, емітент, цінні папери, прийоми, ліквідність.*

Аннотация. *Обоснована необходимость анализа деятельности предприятий-эмитентов ценных бумаг. Рассмотрены особенности анализа деятельности отечественных предприятий-эмитентов ценных бумаг.*

Ключевые слова: *значение анализа, эмитент, ценные бумаги, приемы, ликвидность.*

Annotation. *The paper emphasizes the need for analysis of companies-issuers of securities. The features analysis of domestic companies-issuers of securities.*

Keywords: *value analysis, the issuer, securities, receptions, liquidity.*

Будь-які підприємства є або емітентами цінних паперів, або їх покупцями, або ж посередниками на фондовому ринку. Зрозуміло, що інвестор не байдужий до надійності цінного папера, який він збирається придбати. Але ще більше його інтересує надійність того, хто цей папір, випускає і хоче продати. Інвесторові просто необхідна найповніша інформація про фінанси емітента, для того щоб упевнитися в надійності вкладу. У свою чергу, емітент (у всякому разі — порядний емітент) не менше за інвестора зацікавлений у наданні повної та вірогідної інформації про свій фінансовий стан. Зацікавленими є обидві сторони і справа тільки за методологією та організацією аналізу.

Метою статті є: обґрунтування сутності та необхідності проведення аналізу фінансового стану підприємств-емітентів.

У нашому випадку мета аналізу цілком зрозуміла — перевірка підприємства як емітента цінних паперів. Аналіз має переконати інвестора у тому, що емітент здатний виконати всі зобов'язання, котрі він бере на себе у зв'язку з емісією цінних паперів і укладеними угодами.

Питанням аналізу фінансового стану підприємств-емітентів присвячено численні праці таких вчених, як: Савицька Г. В. [2], Грищенко О. В., Поддєрьогін А. М. [6] та ін.

Джерелами первісної інформації для проведення аналізу є офіційні дані бухгалтерського обліку й звітності

© Свидло Д. В., 2015

підприємства з можливим залученням документів, що розшифровують і доповнюють указані дані (кошторисів, калькуляцій, планів, документів первісного обліку). Ці джерела містять показники об'єктів аналізу, до яких відносяться активи, пасиви, зобов'язання та їх складові, дивідендна політика, акціонерний капітал, емісійні операції та параметри акцій, облігацій, векселів.

Основним методологічним прийомом оцінювання та аналізу фінансового стану є порівняння показників, коли різними способами зіставляються базовий показник і той, що аналізується. В аналізі використовується певна база порівняння, тому правомірно говорити про порівняльний характер аналізу або про порівняльний аналіз. До інших відносяться прийоми групування, деталізації, середніх і відносних величин, елімінування [3].

Особливе місце в системі аналізу фінансового стану належить нерівностям, побудованим на застосуванні лімітів та обмежень. Вони дають змогу характеризувати конкретну суть показника, зокрема показати його оптимальність чи екстремальність. Прикладом такого аналітичного прийому може бути визначення умов створення ліквідності балансу. Баланс можна вважати абсолютно ліквідним, коли він відповідає таким нерівностям [4]:

$$(A1 + A2) > П1; \quad A3 > П2; \quad A4 > П3,$$

де $A1$, $A2$, $A3$ та $A4$ — відповідно активи, що швидко, середньо, повільно та важко реалізуються; $П1$, $П2$ і $П3$ — відповідно короткотермінові, довготермінові та постійні пасиви.

На фондовому ринку ліквідність — це один із основних показників надійності та якості цінних паперів, що характеризує можливість швидкого перетворення їх на готові гроші без втрат для власника. Не лише цінні папери, а й усі види активів мають той чи інший рівень ліквідності: одні з них швидко й легко можна перетворити на готівку, інші — важко реалізуються на ринку. Для пасивів аналогічною характеристикою є терміновість погашення (повернення) коштів. Чим скоріше можна реалізувати активи і чим пізніше потрібно повертати пасиви, тим вищим є фінансовий рейтинг підприємства, тим мобільнішим є воно у своїх фінансових зобов'язаннях.

Загальноприйнятим є таке групування активів за ступенем ліквідності і пасивів за термінами їх погашення [1].

Активи, що швидко реалізуються: готівка в касі, розрахунковий рахунок у банку, валютний рахунок у банку, інші рахунки у банку, інші кошти, короткотермінові фінансові вкладення, ринкові цінні папери, розрахунки з дебіторами за векселями.

Активи із середнім строком реалізації: товари відвантажені, послуги зроблені, рахунки до одержання дебіторської заборгованості, розрахунки з дебіторами, у тому числі з бюджетом, із дочірніми підприємствами, з персоналом.

Активи, що повільно реалізуються: матеріальні й виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція на складі (товари невідвантажені), витрати майбутніх періодів.

Активи, що важко реалізуються: основні фонди (з вирахуванням зносу), незавершене будівництво та інші незавершені капітальні вкладення, інші довготермінові фінансові вкладення, у тому числі нематеріальні.

Короткотермінові пасиви: короткотермінові кредити банку, розрахунки з кредиторами, у тому числі з постачальниками, за акцептованими документами, розрахунки з бюджетом, векселі до оплати, розрахунки із заробітної плати, розрахунки з бюджетом, накопичені непогашені заборгованості, інші поточні пасиви.

Довготермінові пасиви: довготермінові кредити банку, довготермінові позичкові кошти, відстрочені податки, облігації, інші непогашені зобов'язання.

Постійні пасиви: статутний фонд, амортизаційний фонд, знос основних засобів, резервний фонд, доходи майбутніх періодів, нерозподілений прибуток.

Структура активів за ступенем ліквідності й пасивів за термінами погашення визначається перегрупуванням статей балансу за поданою вище класифікацією, що, у свою чергу, дає змогу скласти «ліквідний баланс».

Первісна інформація про фінансовий стан емітента дає досить широкі можливості для поглибленого аналізу. І ці можливості досвідчений аналітик використовує так само широко: досліджується та оцінюється профіль і масштаби діяльності підприємства, організаційно-технічний рівень виробництва, рентабельність, фінансова стабільність, ефективність використання активів (фондовіддача), продуктивність праці, ліквідність і платоспроможність, перспективи ринку збуту продукції, інші аспекти господарювання, виробничої та комерційної діяльності. І на цій підставі визначається привабливість інвестування в цінні папери.

У процесі аналізу, що має переважно ретроспективний характер, виконується також робота з прогнозування основних фінансових показників, що цілком природно для прийняття обґрунтованого рішення про довготермінові вкладення капіталу [5].

Показники фінансової діяльності з метою аналізу використовуються по-різному — залежно від їхньої ролі у досягненні загальних цілей аналізу. Є показники, які застосовуються майже в усіх видах аналізу ("чергові" показники), є такі, що застосовуються вряди-годи, є якісь виняткові, унікальні показники... Перше завдання кожного аналітика — визначення загальної кількості та складу застосовуваних показників. Це завдання не з легких, хоча б

тому, що показників, які можна так чи інакше використати в аналізі, безліч. З них потрібно відібрати найважливіші, а після відбору – проранжувати, встановити їхню пріоритетність відносно один одного і тільки потім проводити аналіз.

Таким чином, аналіз діяльності підприємств-емітентів цінних паперів має певні особливості:

1) Оцінювання поточного фінансового стану і перспективи зміни його в довгостроковому плані.
2) Оцінювання ефективності роботи підприємства.
3) Більш глибокий аналіз структури капіталу підприємства.
4) Аналіз та оцінка потенціалу акцій.

Перспектива подальших наукових досліджень у цьому напрямі полягає в удосконаленні методичного забезпечення аналізу діяльності підприємств-емітентів цінних паперів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – С. 1126. 2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / Г. В. Савицька. -2-ге вид., випр. і допов. – Київ : Знання, 2005 – 662 с. 3. Аналіз у галузях виробництва і послуг : навч. посіб. / І. П. Отенко, О. Ю. Мішин, С. В. Мішина. –Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. – 324 с. 4. Фондовий ринок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.if.ua/books/ 5. Булатів А. С. Економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. / А.С. Булатів. – Київ : Знання, 2007. – 408 С. 4. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств / А. М. Поддєрьогін. – Київ : КНЕУ, 2000. – 458 с.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658:339

Селезньова Є. С.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні науково-методичні підходи до оцінки експортного потенціалу. Досліджено методи економічної оцінки експортного потенціалу підприємства та ефективності його використання. Запропоновано шляхи удосконалення системи оцінювання ефективності використання експортного потенціалу підприємства.*

Ключові слова: *експортний потенціал, методи оцінки, конкурентоспроможність, виробництво, підходи до оцінки, ефективність використання, промислове підприємство.*

Аннотация. *Рассмотрены основные научно-методические подходы к оценке экспортного потенциала. Исследованы методы экономической оценки экспортного потенциала предприятия и эффективности его использования. Предложены пути совершенствования системы оценки эффективности использования экспортного потенциала предприятия.*

Ключевые слова: *экспортный потенциал, методы оценки, конкурентоспособность, производство, подходы к оценке, эффективность использования, промышленное предприятие.*

Annotation. *The main scientific and methodological approaches to the assessment of export potential are considered. Methods of economic evaluation of the export potential of the company and its efficiency are investigated. Ways to improve the evaluation systems of using the export potential of the enterprise are proposed.*

Keywords: *export potential, evaluation methods, competitiveness, production, approaches to the assessment, ef-*

© Селезньова Є. С., 2015

ficiency, industrial plant.

Активна зовнішньоекономічна діяльність виступає одним із основних факторів ринкової трансформації економіки, підвищення її ефективності та конкурентоспроможності. Саме від реалізації експортного потенціалу підприємства залежить його успіх на зовнішньому ринку. Важливість правильного і обґрунтованого діагностичного висновку щодо можливостей оперування підприємства на світових ринках і потенціалу його конкурентоспроможності не викликає сумнівів. Саме тому питання теоретико-методичного забезпечення оцінки експортного потенціалу підприємства в сучасній економічній науці є актуальним.

Розробці науково-методичних підходів щодо оцінки експортного потенціалу господарюючого суб'єкта присвячували свої роботи такі науковці, як В. Близнюк [1], Т. Мельник [2], А. Кірєєв [3], Р. Хаусманн [4] та інші вчені-економісти.

Метою статті є дослідження методичних підходів щодо оцінки експортного потенціалу промислового підприємства та визначення шляхів удосконалення системи оцінювання ефективності його використання.

В основу підходу до оцінювання експортного потенціалу підприємства покладено концепцію його розвитку як єдиної форми виживання підприємства у міжнародному конкурентному середовищі. Розвиток передбачає формування та використання ресурсних джерел, які в сучасній літературі здебільшого визначаються з позицій теорії активів підприємств. Поняття «експортний потенціал підприємства» у цьому контексті можна визначити як інтегровану сукупність активів, залучених у сферу експортної діяльності підприємства, що забезпечують реалізацію його мети та способу функціонування на зовнішньому ринку [5].

Процес формування експортного потенціалу промислового підприємства є одним із напрямів забезпечення його ефективності на зовнішньому ринку та механізмом реалізації економічної стратегії, а також передбачає створення системи факторів господарської діяльності таким чином, щоб результат їхньої взаємодії досягав економічного ефекту у стратегічних, тактичних і оперативних цілях функціонування та діяльності. При цьому використовуються різні методичні підходи.

Дослідження підходів до оцінки експортного потенціалу дозволяє стверджувати, що загальноприйнята методика його визначення відсутня. Як правило, дослідження експортного потенціалу закінчується прогнозними розробками експорту за товарною і галузевою структурами, яким передує аналіз його ретроспективної динаміки, товарної і географічної структури. Це пов'язано з неможливістю кількісної оцінки експортного потенціалу через деяку суб'єктивність цього поняття, відсутністю прямої залежності між потенціалом і ринковою позицією фірми.

Існують три основні підходи до оцінки експортного потенціалу промислового підприємства: витратний, дохідний та порівняльний. Порівняльний підхід обґрунтовує вартість експортного потенціалу промислового підприємства за результатами порівняння його характеристик із характеристиками аналогічних об'єктів [5].

Витратний підхід характеризує визначення вартості експортного потенціалу промислового підприємства на основі різниці між вартістю усіх його активів та сумою залученого капіталу.

Дохідний підхід формує експортний потенціал промислового підприємства поточною вартістю очікуваних потоків доходів за період функціонування підприємства.

У світовій практиці під час проведення розрахунків оцінки експортного потенціалу промислового підприємства найбільшого розповсюдження набули такі методи оцінки:

1) метод питомих показників – застосовується для визначення та аналізу експортного потенціалу, що характеризуються наявністю одного основного параметра, розмір якого значною мірою визначає загальний рівень експортного потенціалу;

2) метод регресійного аналізу – дозволяє відстежити регресивну залежність між величинами за статистичними даними. У господарській практиці промислових підприємств такий аналіз використовується для визначення залежностей змін у експортному потенціалі від певних параметрів та показників діяльності промислового підприємства;

3) агрегатний метод – побудований на врахуванні вартості окремих складових експортного потенціалу [5].

Проте постає питання оцінки ефективності використання експортного потенціалу підприємства як такого, що забезпечує конкурентне становище самого підприємства.

Система оцінки ефективності використання експортного потенціалу – це сукупність інструментів, методів і способів визначення кількісної та якісної сторін формування експортного потенціалу [8].

Оцінка ефективності використання експортного потенціалу здійснюється за таким алгоритмом і містить оцінювання таких елементів, як:

- виробничий потенціал: технічний, технологічний;
- інноваційно-інвестиційний;

– інтелектуальний (кадровий);

– маркетинговий.

Важливість оцінки ефективності використання експортного потенціалу значна, тому необхідна побудова нової системи, яка б увраховувала синергетичний ефект.

Цю систему можна розглядати з точки зору двох підходів:

1) система оцінки кожного потенціалу і на цій основі – оцінка експортного потенціалу;

2) інтегрована система оцінки експортного потенціалу.

За дією закону синергії в організації оцінки потенціалу промислового підприємства виникає ефект синергії, що характеризує властивості, за яких вартість потенціалу за критерієм ефективності завжди більша, ніж сума потенціалів окремих видів, і відображає економічний результат ефективного використання ресурсів промислового підприємства та його можливостей у грошовому виразі.

Сучасні умови розвитку ринкової економіки вимагають швидкої реакції на негативні зміни у виробничому процесі, тому слід відводити важливу роль синергетичному ефекту, тобто злагодженій дії усіх підсистем виробничої системи.

Поряд із цим важливо вчасно, якісно й адекватно оцінити цю їх взаємодію і у разі виявлення негативних процесів швидко відреагувати на них, прийнявши адекватні управлінські рішення, що унеможливлюється без якісної системи оцінювання експортним потенціалом, який за своїм складом характеризує саме синергетичність усієї виробничої системи підприємства.

Тому для вдосконалення системи оцінювання експортного потенціалу необхідно створити генераційну інтегровану базу даних із метою швидкого реагування на негативні явища та здійснити економіко-математичне моделювання експортного потенціалу промислових підприємств.

Також окремими напрямком перспективних досліджень має бути формування єдиної методики для оцінки експортного потенціалу промислового підприємства, яка б дозволила уніфікувати процес оцінки експортного потенціалу промислових підприємств і створила б відповідне інформаційне підгрунтя для розробки адекватної стратегії виходу підприємства на зовнішні ринки.

Отже, експортний потенціал промислового підприємства треба розглядати як складну систему взаємодіючих та взаємопов'язаних елементів, які підпорядковані реалізації єдиної мети – впровадження промислового підприємства до широкої мережі міжнародних економічних відносин. Реалізація наведених рекомендацій щодо вдосконалення системи оцінювання експортного потенціалу для підвищення ефективності його формування, управління та реалізації.

Науковий керівник – канд. техн. наук, професор Матюшенко І. Ю.

Література: 1. Близнюк В. П. Міжнародний стратегічний маркетинг у системі управління зовнішньоторговельною діяльністю підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.02 / Близнюк Валентина Павлівна ; Укр. акад. зовніш. торгівлі. – Київ, 2002. – 20 с. 2. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз / Т. Мельник // Міжнародна економіка. – № 8–9. – 2009. – С. 221–245. 3. Киреев А. П. Международная экономика : в 2 ч. Ч. II. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование : учеб. пособие для вузов. – М. : Междунар. отношения, 2001. – 488 с. 4. Hausmann R. Structural Transformation and Patterns of Comparative Advantage in the Product Space [Електронний ресурс] / R. Hausmann. – Режим доступу : http://www.ricardohausmann.com/publications.php 5. Колосок С. І. Методи оцінки експортного потенціалу продуктових інновацій машинобудування / С. І. Колосок // Економіка XXI століття: виклики та проблеми : Матеріали Всеукр. заочної наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених. – Ужгород : ЗакДУ, 2010. – С. 155–160.

ТРУДОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МОЛОДЕЖИ

УДК 331.58-053.81

Семочкин Н. С.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Разработаны рекомендации совмещения трудовой деятельности студентов дневной формой обучения в ВУЗах. Установлена специфика выбора профессии студентами ХНЭУ им. Семена Кузнеца.*

Ключевые слова: *студент, работа, профессия, вторичная занятость студентов.*

Анотація. *Розроблено рекомендації суміщення трудової діяльності студентів денної форми навчання у ВНЗ. Встановлено специфіку вибору професії студентами ХНЕУ ім. Семена Кузнеця.*

Ключові слова: *студент, робота, професія, вторинна зайнятість студентів.*

Annotation. *The article is devoted to theoretical and practical justification and development of recommendations to combine work full-time students in higher education institutions. Set specific choice of profession students KNUE.*

Keywords: *student, work, profession, secondary employment of students.*

На сегодняшний день проблема трудовой деятельности молодежи получает все большее развитие – в основном потому, что общество в целом и каждый работодатель в частности желает направить поток молодежи, большая часть которой являются специалистами в какой-либо области, в нужное ему русло.

Так как социологическое исследование сегодня имеет достаточно большое значение, то с помощью его результатов можно не только узнать ситуацию на рынке труда, но и изменить ее. Чем больше такое исследование показывает «популярность» той или иной сферы деятельности, тем больше оно востребовано как в данной сфере – как элемент привлечения рабочей силы, так и в конкурирующих сферах и организациях – как источник анализа рынка труда и факторов, привлекающих рабочую силу к конкурентам [1].

На этом фоне довольно странным является то, что подобные исследования проводятся в основном по проблемам популярности той, или иной сферы деятельности, и очень мало – по проблемам трудовых ценностей – аспектов трудовой деятельности, являющихся в той или иной степени значимыми для молодежи. А ведь именно этими параметрами руководствуется любой человек при выборе места работы, и именно их следует изучать и наблюдать в первую очередь [3].

Проведено исследование среди студентов дневной формы обучения ХНЭУ им. Семена Кузнеца города Харькова (возраст от 17 до 20 лет, опрошено 50 студентов).

Большинство респондентов ищут работу во время учебы, чтобы иметь свои личные деньги – 44 % опрошенных, но также студенты хотят приобрести опыт по будущей специальности и самореализоваться. Меньшинство ищут работу для обеспечения себя средствами к существованию (рис. 1).

Согласно результатам исследования, можно сделать следующие выводы:

– многие студенты начинают работать на первом курсе или на втором. Преподаватели ХНЭУ считают, что лучше начать работать с четвертого курса, то есть в возрасте двадцати или двадцати одного года [2];

– большинство студентов ищут работу, чтоб иметь собственные деньги, но в итоге, когда они начинают совмещать работу и учебу, приходят к выводу, что это им надо для самореализации, хотя в ХНЭУ есть много кружков по интересам. Значит, этого не достаточно для наших студентов;

– совмещая работу и учебу, большинство студентов пропускают занятия, что приводит к снижению уровня подготовленности к семинарам, зачетам и экзаменам. (рис. 2). Если бы студенты работали по своей специальности, на это можно было бы закрыть глаза, так как они приобретают опыт по своей профессии и налаживают связи, которые могут пригодиться в будущем. Однако опрос показал, что студенты предпочитают работать курьерами и продавцами.

Таким образом определены основные аспекты трудовой деятельности студентов ХНЭУ им. Семена Кузнеца [4]:

1. При выборе профессии современная молодежь ориентируется на такие виды деятельности, которые престижны в обществе на данный момент.

2. Профессиональная деятельность для молодежи остается одной из главных жизненных ценностей.

© Семочкин Н. С., 2015

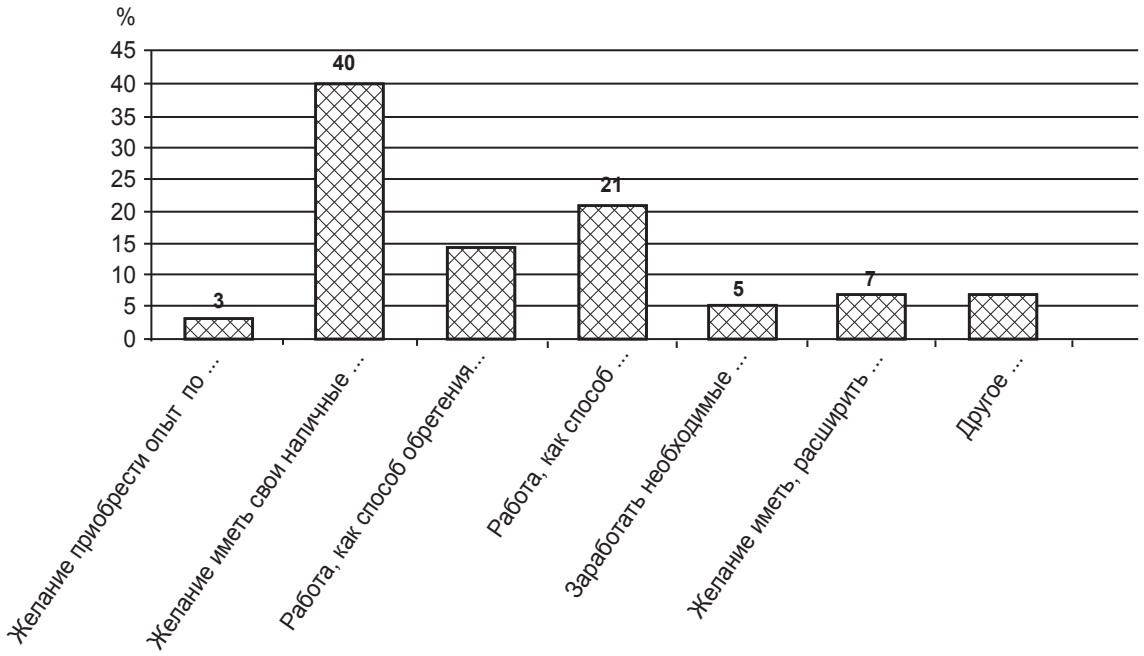

Рис. 1. **Причины совмещения работы и учебы студентами**

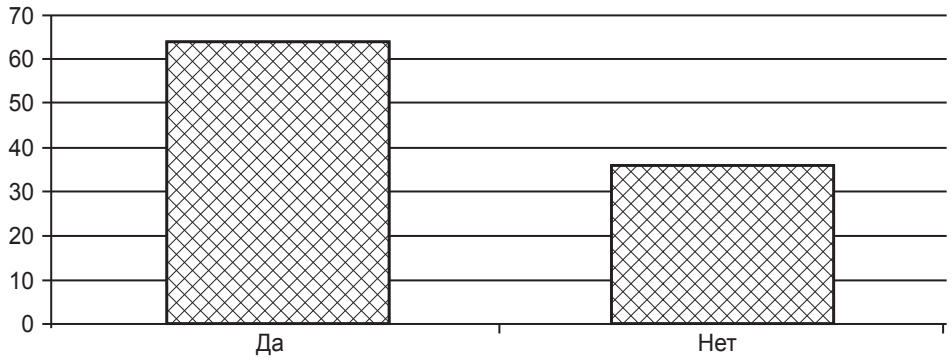

Рис. 2. **Пропускают ли занятия студенты для подработки**

3. Для большинства респондентов трудовая деятельность является способом достижения материального благополучия.

4. Получение высшего образования для большинства молодежи является важным аспектом в достижении жизненных целей.

5. Динамика ценностной трудовой ориентации молодежи формируется под влиянием таких факторов, как возраст и уровень образования респондентов, их социальное и материальное положение, условия жизнедеятельности.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Герчиков В. И. Феномен работающего студента вуза [Электронный ресурс] / В. И. Герчиков. – Режим доступа : http://nesch.ieie.nsc.ru/Gerchikov.html 2. Звоновский В. Молодежь на рынке вторичной занятости / В. Звоновский, Р. Белоусова // Вестник общественного мнения. – 2007. – № 2. – С. 62–72. 3. Матвеева Н. А. Образование и занятость молодежи: противоречия взаимодействия [Электронный ресурс / Н. А. Матвеева. – Режим доступа : http://www.altspu.ru/Journal/pedagog/pedagog_10/oizm.htm 4. Гольцова Е. В. Информационная социологическая система «Занятость молодежи» [Электронный ресурс / Е. В. Гольцова, В. Ф. Клейменов,

Ю. Н. Усольцева. – Режим доступа : http://cyberleninka.ru/article/n/informatsionno-sotsiologicheskaya-sistema-zanyatost-molodyozhi-1

МЕЖБАНКОВСКИЙ ВАЛЮТНЫЙ РЫНОК И ОБЪЕМ ПРОДАЖ

УДК 336.762.2

Сидоренко В. В.

Студент 4 курса
факультета экономической информатики ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрено понятие межбанковского валютного рынка. Определены роль и место межбанковского валютного рынка в экономике Украины. Рассмотрены и проанализированы общие показатели деятельности межбанковского валютного рынка в Украине. Выявлены проблемы развития межбанковского валютного рынка в Украине.*

Ключевые слова: *валюта, валютный курс, межбанковский валютный рынок, объем продаж.*

Анотація. *Розглянуто поняття міжбанківського валютного ринку. Визначено роль і місце міжбанківського валютного ринку в економіці України. Розглянуто та проаналізовано загальні показники діяльності міжбанківського валютного ринку в Україні. Виявлено проблеми розвитку міжбанківського валютного ринку в Україні.*

Ключові слова: *валюта, валютний курс, міжбанківський валютний ринок, об'єм продажу.*

Annotation. *The concept of the foreign exchange market is considered. The role and place of the foreign exchange market in the economy of Ukraine are determined. The overall performance of the foreign exchange market in Ukraine is reviewed and analyzed. The problems of development of foreign exchange market in Ukraine are identified.*

Keywords: *currency, exchange rate, foreign exchange market, sales volume.*

Введение. Под понятием межбанковского валютного рынка Украины подразумевается система подтверждения сделок на межбанковском валютном рынке. К ней имеют доступ как банковские, так и небанковские финансовые структуры, имеющие лицензию НБУ на осуществление валютных операций [3].

Регулятором межбанковского валютного рынка Украины является НБУ: он имеет полный доступ к происходящему в нем.

Если клиент банка хочет приобрести или продать валюту, он обращается с этой просьбой в банк (в котором у него должны быть открыты расчетные счета – это обязательное условие). Если банк удовлетворяет его запрос своими силами, то он обязан по окончанию рабочего дня отправить НБУ специальный электронный файл, в котором указано подробное количество проданной или купленной банком валюты: это сделано для отслеживания НБУ ситуации на валютном рынке.

Анализ существующих публикаций и определение цели исследования. Теоретическим и практическим вопросам исследования межбанковского валютного рынка посвящены работы многих зарубежных и украинских ученых, среди которых: А. Ковалев, П. Версенко, В. Сидоренко, Л. Семенова, Р. Латыпов, Е. Аматова, Ф. Авлиякулыев, В. Шалыев, И. Дудко, С. Крутик, Е. Кондратов, А. Жужель, Х. Какута, Р. Литвин и др. Однако вопросы статистического анализа и изучения показателей деятельности межбанковского валютного рынка требуют дальнейшего развития и совершенствования.

Целью данной статьи является исследование и анализ общих показателей деятельности межбанковского валютного рынка в Украине.

Основная часть. Проблема валютной ликвидности является одной из самых распространенных в валютно-операционной деятельности коммерческих банков. Бывают ситуации, когда банк не имеет возможности удовлетворить своими силами запросы на покупку и продажу валюты. В таком случае коммерческий банк выставляет

© Сидоренко В. В., 2015

электронную заявку на межбанковском валютном рынке Украины, в ней он указывает сумму валюты, которую ему необходимо купить или продать, а также желаемый курс. Эта заявка становится открытой для остальных банков-участников этой системы и если кого-то из них эта заявка интересует, он удовлетворяет ее. В отдельном случае банк может отозвать свою заявку назад, если она окажется неподходящей для рыночных условий. Подтверждение сделок (акцептация) проходит через специальную программу, причем если сделка подтверждена, ее не может отменить ни одна из сторон. Дилеры банков работают в системе Thomson Reuters.

Сделки, которые можно осуществить на межбанковском валютном рынке Украины, можно классифицировать по моменту их исполнения:

- расчеты, совершаемые в день акцептации сделки, – «тод»;
- расчеты, совершаемые в первый рабочий день после акцептации, – «том»;
- «спот» – это расчеты во второй рабочий день после подтверждения сделки;
- форвардный контракт – одна из сторон продает (покупая, меняясь) валюту другой стороне и берет на себя ответственность купить (продать, обменять) валюту в оговоренное время и по заранее оговоренному курсу. Банки могут заключать такие сделки на срок до одного года, а НБУ – на срок до трех месяцев.

Распорядок работы на межбанковском валютном рынке жестко регламентирован:

10:00 – открытие рынка, выставление котировок маркет-мейкерами (банки, которые готовы и покупать, и продавать) – ставят цену на покупку и продажу (4–6 банков).

В каких системах (информсервисах) работают дилеры банков: Thomson Reuters.

11:00–13:00 – выход на рынок основных участников – маркет-тейкеров (тех, кто готов или покупать, или продавать). Дилеры решают, по какой цене они готовы покупать или продавать, общаются по телефону, дополнительно договариваясь о покупке-продаже и котировках. Совершается сделок: до 80 % оборота за день.

13:00–16:00 – на рынке работают маркет-мейкеры, спрэды увеличиваются, банки закрывают 15–20 % оборота за день (совершают сделки).

После решения банка о покупке (продаже): сделка должна быть подтверждена по системе подтверждения ValCli, «Свифт», «Телекс».

16:00–17:00 – закрытие рынка, банки подтверждают сделки в ValCli, проводят расчеты.

Если в торгах участвует НБУ: в определенный момент в течение дня Нацбанк выходит на рынок (это может быть как 11:00, так и 17:00), объявляя о своих котировках, проводит торги с теми банками, которые до 15:00 подали заявки на участие в торгах с НБУ. НБУ удовлетворяет заявки банков частично или полностью (одному банку – 100 %, другому – 5 % заявки). Как правило, банки дают завышенную сумму в заявке, поскольку НБУ редко удовлетворяет заявку в 100 %-м объеме.

Выводы. Межбанковский валютный рынок – это очень важный элемент в системе национальной экономики. Благодаря его деятельности внутренняя экономика страны функционирует со внешними, что сегодня является обязательным условием для успешного развития.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Погасий С. С.

Литература: 1. Про зміни обліку операцій в іноземних валютах [Электронный ресурс] : Закон Украины от 22.03.1993 № 18-422. – Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0014-93 2. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [Электронный ресурс] : Закон Украины от 12.11.2003 № 492. – Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03 3. Сайт Национального банка Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.bank.gov.ua 4. Сайт Государственной службы статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КУРСОВ ВАЛЮТ

УДК 336.762.2

Сидоренко В. В.

Студент 4 курса
факультета экономической информатики ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрено понятие валюты. Определены роль и значение валютного курса. Рассмотрены и проанализированы общие возможности прогнозирования валютного курса. Выявлены проблемы прогнозирования валютного курса.*

Ключевые слова: *валюта, валютный курс, прогнозирование.*

Анотація. *Розглянуто поняття валюти. Визначено роль і значення валютного курсу. Розглянуто та проаналізовано загальні можливості прогнозування валютного курсу. Виявлено проблеми прогнозування валютного курсу.*

Ключові слова: *валюта, валютний курс, прогнозування.*

Annotation. *The concept of a currency is considered. The role and significance of exchange rate in the economy are determined. The overall possibilities of exchange rate forecasting is reviewed and analyzed. The problems of exchange rate forecasting are identified.*

Keywords: *currency, exchange rate, forecasting.*

Введение. Валюта (англ. Currency) в широком смысле этого слова представляет собой любой товар, способный выполнять функцию денег при совершении обмена товарами на рынке внутри страны или на международном рынке. В узком смысле валюта представляет собой денежную единицу — ключевой элемент денежной системы государства, а также региональной или мировой валютной системы: денежный знак, полноценная монета, счетная денежная единица и другие выполняющие функции денег меры стоимости, средства обращения и платежа [5].

Само слово "валюта" было заимствовано в середине 18 века из итальянского языка. В словарях было замечено в 1803 году в категории "вексельное дело". Итальянское "valuta" является производным от латинского слова "valere", что в переводе на русский означает «стоить». Анализ существующих публикаций и определение цели исследования. Теоретическим и практическим вопросам исследования прогнозирования валютных курсов посвящены работы многих зарубежных и украинских ученых, среди которых: М. Ковалева, Х. Версенидзе, С. Видоренко, Л. Семененко, Р. Латыпов, Е. Аматова, П. Фриюк, В. Шалыев, И. Дудко, Н. Пруток, Е. Кондратов, А. Жужель, Х. Какута, Р. Литвин и др. Однако проблемы развития статистического анализа показателей деятельности межбанковского валютного рынка являются достаточно актуальными из–за динамичности, неопределенности и довольно высокого влияния национальной экономики, поэтому они требуют дальнейшего развития и совершенствования.

Целью данной статьи является исследование и анализ общих тенденций прогнозирования валютного курса.

Основная часть. При изучении особенностей развития валютного курса возникает достаточно большое количество вопросов, в частности, его прогнозирования, над которыми можно продолжать проводить исследования в попытках найти такой метод прогнозирования, который был бы наиболее приближен к реальности и позволял бы прогнозировать в условиях динамично развивающегося мира. Данная часть исследования была сконцентрирована на валютном курсе доллара США к украинской гривне, так как доллар США является самой используемой иностранной валютой на территории Украины.

Другим аспектом данной исследовательской работы является межбанковский валютный рынок Украины как площадка для установления наиболее реального валютного курса.

Наличие валютного рынка в стране – важный показатель ее экономической активности. Экономика современной страны не может существовать, не включая в себя валютный рынок. Валютный рынок – это один из инструментов экономического взаимодействия страны с другими странами: он активно используется импортерами и экспортерами для покупки и продажи национальных валют, а также зарубежных. Это современная система, которую необходимо хорошо понимать, для того чтобы иметь успех в сфере этой деятельности. Показатели валютного рынка скрывают в себе много значений, поскольку зависят от целых множеств различных факторов, поэтому статистическое исследование именно этого объекта может сказать многое о тенденциях, процессах и экономической ситуации в стране в целом.

Основной показатель межбанковского валютного рынка Украины – показатель объема продаж валюты в своем оптимальном виде не имеет резких изменений, а это, в свою очередь, означает, что рынок находится в стабиль-

© Сидоренко В. В., 2015

ном состоянии, имеет стабильный уровень спроса и стабильный уровень предложения, функционируя при этом адекватно, не имея аномальных отклонений. Отсюда постоянный уровень объемов продаж валюты – это хороший показатель отлаженной, четко работающей межбанковской валютной системы.

В противном случае отклонения, как положительные, так и отрицательные, говорят о нестабильной функциональности МВР Украины.

Если говорить об отклонениях, то рост объемов продаж может указывать на:

- возможное проведение экономическими объектами валютных спекуляций;
- нехватку наличной валюты в банках;
- возможную панику в стране, чрезмерный спрос на валюту.

И наоборот, сокращение объемов торгов может говорить о:

- неравномерности спроса и предложения;
- дефиците валюты, что, в свою очередь, означает рост курса;
- общей нестабильности финансовой ситуации, боязни участников системы в принятии каких-либо действий.

Поэтому стремительное изменение этого показателя — это повод для внимательного изучения экономической ситуации в стране.

Выводы. Важно понимать, что данные выводы носят поверхностный характер, потому что показатели межбанковского валютного рынка Украины находятся под влиянием многих факторов, большую часть из которых современная математика еще не в состоянии учесть. Известный экономист Вольфсон П. А. в своем докладе о роли математики в общественных науках [6] заявляет, что за эконометрикой будущее экономики, поскольку математика позволяет взглянуть на экономические формулировки с высокой точностью и наглядной конкретикой.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Погасий С. С.

Література: 1. Про зміни обліку операцій в іноземних валютах [Электронный ресурс] : Закон Украины от 22.03.1993 № 18-422. – Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0014-93 2. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [Электронный ресурс] : Закон Украины от 12.11.2003 № 492. – Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03 3. Сайт Национального банка Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.bank.gov.ua 4. Сайт Государственной службы статистики Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ukrstat.gov.ua 5. Сайт электронной энциклопедии Wikipedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/ 6. Сайт научно-культурологического журнала "Relga" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=1807&level1=main&level2=articles

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ: ОЦЕНКА ПРОБЛЕМ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТНЫХ ПОЗИЦИЙ

УДК 005.332.4:338.1(477)

Сименко Ю. А.

Студент 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проанализирован уровень конкурентоспособности Украины по состоянию на 2014 год по методологии, которую использует Всемирный экономический форум. Определены проблемы и предложены пути улучшения конкурентных позиций украинской экономики на международном рынке.*

© Сименко Ю. А., 2015

Ключевые слова: *конкурентоспособность экономики, рейтинг конкурентоспособности, экономический кризис, конкурентные позиции, международная конкурентоспособность страны.*

Анотація. *Проаналізовано рівень конкурентоспроможності України станом на 2014 рік за методологією, яку використовує Всесвітній економічний форум. Визначено проблеми та запропоновано шляхи покращення конкурентних позицій української економіки на міжнародному ринку.*

Ключові слова: *конкурентоспроможність економіки, рейтинг конкурентоспроможності, економічна криза, конкурентні позиції, міжнародна конкурентоспроможність країни.*

Annotation. *The article analyzes the competitiveness of Ukrainian state in 2014 on the methodology used by the World Economic Forum. Identify problems and suggest ways of improving the competitive position of the Ukrainian economy on the international market.*

Keywords: *competitiveness of the economy, competitiveness ranking, the economic crisis, competitive position, the international competitiveness of the country.*

В современных условиях глобализации и интернационализации хозяйственной жизни большое значение приобретает вопрос относительно конкурентоспособности национальных экономических систем. Для устойчивого развития экономики какой-либо страны необходимо наличие благоприятных условий для ее функционирования, постоянное увеличение конкурентных преимуществ, а также повышение адаптивности к изменениям окружающей среды.

За последние годы проблема конкурентоспособности экономики Украины стала одной из наиболее важных. Актуальной проблемой, которая предстает перед Украиной, является определение направлений повышения конкурентоспособности, а также завоевания прочных позиций на международном рынке. Это связано с тем, что для любого государства, которое заботится о своем экономическом росте и месте на мировом рынке, приоритетной задачей является обеспечение конкурентоспособности национальной экономики.

Среди работ, которые касаются вопросов конкурентоспособности Украины, следует отметить труды Л. Антонюка, В. Бодрова, И. Крючкова, А. Филиппенко, С. Хаминича, В. Юзбы и других известных ученых. Научные исследования, в основном, касаются вопросов выяснения сущности понятия конкурентоспособности национальной экономики, определения особенностей формирования конкурентных преимуществ стран, а также оценки конкурентоспособности национальной экономики. Однако остаются без внимания вопросы определения направлений повышения конкурентоспособности Украины на мировых рынках в посткризисный период [4].

Целью данной статьи является исследование конкурентоспособности Украины по методологии, которую использует Всемирный экономический форум, а также определение основных мер по повышению конкурентных позиций украинской экономики на мировом рынке в условиях глобализации.

Конкурентоспособность национальной экономики как одна из базовых экономических категорий является предметом многочисленных дискуссий. Обобщая существующие подходы к определению конкурентоспособности национальной экономики, можно утверждать, что это экономическая категория, которая характеризует состояние общественных отношений в государстве по обеспечению условий стабильного повышения эффективности национального производства, адаптированного к мировой конъюнктуре и внутреннему спросу на основе раскрытия национальных конкурентных преимуществ и достижения лучших, чем у конкурентов, социально-экономических параметров [4].

После длительного экономического кризиса Украина улучшила свои позиции, поднявшись с 84-го места на 76-е согласно Индексу глобальной конкурентоспособности Всемирного экономического форума (ВЭФ) [5]. Год назад страна потеряла 11 позиций, опустившись на 84-е место среди 148 стран. Общий балл развития Украины по семибалльной шкале составляет 4,1 балла. При этом конфликт на востоке Украины и аннексия Крыма практически не повлияли на оценки, поскольку оценка этих факторов и их влияния на общее положение дел в стране будет предоставлена позже. Конкурентоспособность страны стала выше благодаря общему улучшению работы государственных институтов и эффективности рынков. Наблюдается улучшение в сфере образования и в деловой среде. Среди основных проблем авторы рейтинга называют перестройку институциональной структуры (130-е место), сокращение доминирования крупных компаний на внутренних рынках (129-е) и повышение конкурентоспособности рынков (125-е место) и, следовательно, их эффективности (112-е место) [7].

В целом, Украина поддерживает свою конкурентоспособность, основанную на ее большом размере рынка и основательной образовательной системе, которая обеспечивает легкий доступ ко всем уровням образования. Хорошие результаты в образовании обеспечивают основу для дальнейшего развития инновационных возможностей страны. Чтобы получить более серьезную основу для экономического роста, Украина должна обратиться к решению главных проблем. Возможно, главной проблемой страны является необходимость перестройки своей

институциональной структуры, которая не является опорой для развития, поскольку она страдает от бюрократизма и недостаточной прозрачности. Украина могла бы стать более эффективной в будущем в случае установления большей конкурентоспособности на рынках товаров и услуг (117-е место) и продолжения реформы финансового и банковского сектора (114-е место) [7].

Падение спроса на экспортную продукцию, девальвация гривны и нестабильность финансовой системы являются основными причинами снижения индекса конкурентоспособности Украины. Совокупность вышеперечисленных факторов является причиной ухудшения макроэкономических показателей и слабости финансовой системы, что, в свою очередь, обусловливает дальнейшее ослабление конкурентных позиций экономики Украины в мировых рейтингах.

Для обеспечения конкурентоспособности национальной экономики необходимо сосредоточиться не только на собственных, но и программных ориентирах развитых стран мира [3]. Итак, одной из предпосылок выхода экономики Украины на конкурентоспособный путь развития является изучение и принятие к использованию передового опыта других развитых стран для реализации политики повышения конкурентоспособности национальной экономики.

С целью реализации стратегии повышения конкурентоспособности Украины была разработана концепция Государственной программы повышения конкурентоспособности национальной экономики на 2007–2015 годы. Целью разработки данной концепции является формирование концептуальных основ нового инструмента реализации экономической политики Правительства Украины – долгосрочной Программы на 2007–2015 годы, разработка и реализация которой позволит решить несколько актуальных задач, а именно: повысить конкурентоспособность экономики Украины, активизировать инновационно-инвестиционные составляющие развития с положительным влиянием на структурные процессы в реальном секторе экономики и в расширении перспективной составляющей «экономики на базе знаний», чем обеспечить динамичный экономический рост с повышением уровня и качества жизни населения [2].

Можно выделить следующие основные пути повышения конкурентоспособности экономики Украины на международном рынке:

1) Улучшение стандартизации как главного инструмента фиксации и обеспечения заданного уровня качества на предприятиях. В рамках этого – внедрение современного комплекса систем управления качеством (организация механизма улучшения качества продукции и т.д.). Высокое качество отечественной продукции будет способствовать созданию высокого имиджа Украины на международных рынках, улучшению взаимосвязей с другими странами [6].

2) Создание условий для улучшения развития инновационной деятельности, внедрение в производство новейших технологий, современных изделий новой техники, предотвращение потери талантливых разработчиков. Украина на данном этапе является поставщиком технологий, интеллекта на мировой рынок. Но вместо того, чтобы получать от этого прибыль, она, наоборот, терпит убытки.

3) Ориентация и развитие новых отраслей. Это, в частности, IT и «зеленая» энергетика. В сфере IT украинские программисты уже имеют конкурентные преимущества на мировом рынке. В конкурентной борьбе за рынки сбыта побеждает не тот, кто предлагает ниже цены, а тот, кто предлагает более высокое качество, поскольку продукция с лучшим качеством значительно эффективнее в использовании [1]. Главным преимуществом отечественных специалистов перед конкурентами является высокий уровень технического образования и высокое мастерство программных инженеров, как считают эксперты. Однако есть ряд проблем, которые не позволяют использовать весь потенциал этого рынка. Это налоги и бюрократия (коррупция).

4) Своевременная реакция на изменения рынка: украинские предприятия должны оперативно формировать рациональные и эффективные варианты ответов на эти изменения, а для этого необходимо досконально изучить потребности рынка.

5) Увеличение объемов экспорта товаров отечественного производства и услуг. Стратегическим направлением деятельности также должен стать активный поиск новых перспективных рынков сбыта продукции отечественного производства, а также стимулирование и максимальная поддержка ее реализации украинскими производителями независимо от формы собственности на мировом рынке.

6) В условиях евроинтеграции необходимо предотвращать диспаритетность между ценами на внутреннем рынке Украины и мировыми ценами на товары и услуги, а также внедрять современный инструментарий защиты внутреннего рынка и отстаивать интересы национальных производителей [6].

Таким образом, обеспечение конкурентоспособности национальной экономики и устойчивое экономическое развитие требуют в современных условиях усиления факторов, обеспечивающих прямое повышение эффективности производства и переход к инновационному и устойчивому развитию, а также активизации экономической деятельности. Только на этом пути Украина сможет достойно интегрироваться в мировое сообщество, обеспечить необходимый уровень экономической безопасности и благосостояния населения. Можно сказать, что украинские

предприятия имеют большой потенциал для выхода на международный рынок. Но только при условии комплексных действий государства можно вывести отечественную продукцию на конкурентоспособный уровень.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Балабанова Л. В. Стратегическое маркетинговое управление конкурентоспособностью предприятий / Л. В. Балабанова В. В. Холод. – Киев : Профессионал, 2006. – 448 с. 2. Концепция Государственной программы повышения конкурентоспособности национальной экономики на 2007–2015 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://iee.org.ua/ru/publication/85/ 3. Крючкова И. В. Конкурентоспособность экономики Украины: состояние и перспективы повышения : [монография] / под ред. И. В. Крючковой. – Киев : Основа, 2007. – 488 с. 4. Направления повышения конкурентоспособности экономики Украины / Н. Н. Поляруш, Л. П. Сисюк. – Киев : ВТЭИ КНТЭУ, 2012. – № 10. 5. Рейтинг глобальной конкурентоспособности [Электронный ресурс] // Информационное агентство Interfax-Украина. – Режим доступа : http://ua.interfax.com.ua/news/general/166276.html 6. Ряба О. І. Конкурентоспроможність України та напрями її підвищення / О. І. Ряба, Н. М. Шумило // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. Т. 3. – С. 44–47. 7. Украина заняла 76 место из 144 в Индексе глобальной конкурентоспособности [Электронный ресурс] // Ракурс: Последние новости Украины сегодня. – Режим доступа : http://racurs.ua/news/34254-ukraina-zanyala-76-mesto

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

УДК 005.52:005.21

Скібіна К. К.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність поняття «стратегічний аналіз». Визначено джерела отримання інформації про зовнішні та внутрішні фактори середовища. Наведено методику та етапи стратегічного аналізу.*

Ключові слова: *стратегія, стратегічний аналіз, фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, пристосування, місія, цілі.*

Аннотация. *Раскрыта сущность понятия «стратегический анализ». Определены источники получения информации о внешних и внутренних факторах среды. Приведена методика и этапы стратегического анализа.*

Ключевые слова: *стратегия, стратегический анализ, факторы внешней и внутренней среды, приспособления, миссия, цели.*

Annotation. *The essence (the main point) of conception "strategic analysis" has been disclosed. The information sources of external and internal environmental factors have been defined. The methodology and stages of strategic analysis have been examined.*

Keywords: *strategy, strategic analysis, factors external and internal environment, fit, mission, goals.*

Суб'єкти господарської діяльності працюють як відкриті системи. Торговельні, промислові, сільськогосподарські підприємства та організації у процесі своєї діяльності взаємодіють із постачальниками, інвесторами, кредиторами, клієнтами та споживачами, контролюючими органами, партнерами та конкурентами, що є частиною зовнішнього середовища. На підприємства ззовні впливають економічні, політичні, правові, науково-технічні, природно-кліматичні та інші фактори, що постійно змінюються. Виникає необхідність у адаптації, пристосуванні бізнесу до динамічних умов зовнішнього ринкового середовища на основі наукової методології передбачення.

© Скібіна К. К., 2015

Для досягнення своєї місії, головних цілей торговельні підприємства формують обґрунтовані довгострокові плани. Складання довгострокових планів, прийняття рішень щодо їх досягнення здійснюється на основі стратегічної інформації, що обумовлює необхідність проведення стратегічного аналізу підприємства.

У торговельній діяльності широко використовуються методи економічного аналізу, однак стратегічний економічний аналіз є відносно новим науковим напрямком прикладного характеру та потребує докладного дослідження. Вивченням проблем стратегічного аналізу займались такі вчені, як Андрєєва В. М., Баканова М. І., Воронкова А. Е., Довгань Л. Є. [2], Лукінова І. І., Олмані А. Дж., Підлипна Р. П. [3] та ін. Проте на сьогодні і досі відсутня єдність у підходах до визначення сутності, методології та етапів організації стратегічного аналізу, що вказує на актуальність подальшого вивчення цих питань.

Мета дослідження полягає в уточненні теоретичних засад стратегічного аналізу.

Об'єктом вивчення є процес здійснення стратегічного аналізу.

Предметом обрано методи й інструменти стратегічного аналізу.

Поняття «стратегія» походить від давнього грецького слова і означає «мистецтво генерала». У Стародавній Греції стратегія передбачала планування зовнішньої політики держави, розрахунок балансу сил. На сучасному етапі стратегія – це комплексне планування політики підприємства на основі розрахунку його потенційних можливостей та внутрішніх резервів задля досягнення довгострокових глобальних цілей. Більшість зарубіжних авторів визначають стратегічний аналіз як процес підготовки та оцінки інформації, потрібної для прийняття стратегічних рішень. А. Томпсон і А. Дж. Стрікленд висловлюють думку, що стратегічний аналіз – це основа здійснення правильного стратегічного вибору на основі обґрунтованих альтернатив та критеріїв [4]. Тож, узагальнюючи підходи різних учених, можна сказати, що стратегічний аналіз — це дослідження суттєвих позитивних та негативних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, що можуть вплинути на потенційну здатність торговельного підприємства досягти намічених цілей; моделювання варіантів його розвитку та прийняття найбільш оптимальної стратегії, що забезпечить адаптивне пристосування до мінливих факторів.

Здійснення прогресивного стратегічного аналізу на сьогодні супроводжується рядом проблем, таких як: часті зміни та нововведення у нормативно-правовій базі держави, висока вартість та трудомісткість упровадження спеціалізованих програмних комплексів, інертність систем облікової інформації, що існують на торгових підприємствах. Відмова від проведення стратегічного аналізу є однією з причин банкрутства багатьох торгових підприємств. Впровадження стратегічного підходу до процесу управління дає можливість підприємствам, установам та організаціям відповідним чином реагувати на певні зміни у сфері їх діяльності та формувати конкурентні переваги, що в майбутньому забезпечить підвищення вартості господарських одиниць та досягнення ними стратегічних цілей [5].

Задля утримання свої позицій на ринку в умовах жорсткої конкурентної боротьби торговельні підприємства повинні миттєво та оперативно реагувати на будь-які зміни у потребах ринку, перевагах споживачів, у разі потреби модифікуючи саму стратегію. Управлінські рішення мають бути далекоглядними, зваженими, обґрунтованими та своєчасними. Це формує одну з головних цілей стратегічного аналізу.

Джерелами інформації для аналізу параметрів зовнішнього середовища торговельного підприємства є спеціальні дослідження та ділові і фінансові видання, такі як Strategic Analysis, Business Week, Forbes, Fortune, в Україні – «Перспективні дослідження», «Бізнес», довідники інформаційних агентств – United Business Service, Value Line, а також звіти торговельно-промислових асоціацій і державних комітетів, звіти банків та страхових компаній, аудиторських фірм, показники статистики.

Обробка отриманих даних здійснюється різноманітними методами стратегічного аналізу. Розрізняють загальнонаукові прийоми, такі як індукція, дедукція, аналогія, спостереження, порівняння, моделювання тощо. До прикладних прийомів відносяться стратегічний аналіз макрооточення торговельного підприємства; безпосередньо оточення (бенчмаркінг, кластерний аналіз, метод експертних оцінок); аналіз стратегії та прийняття стратегічних рішень (теорія ігор, матриця вибору головної стратегії); стратегічний аналіз організації (SWOT-аналіз, матриця BCG, аналіз часових рядів, екстраполяція тенденцій, причинно-наслідковий аналіз, порівняльний аналіз «цілі – план – факт – оптимізація – відхилення»); стратегічний аналіз продукту (аналіз життєвого циклу продукту і факторів продуктивності); стратегічний фінансовий аналіз; стратегічний інвестиційний аналіз (методи формування господарського портфеля, аналіз ризиків).

Особливості стратегічного аналізу кожного окремого торговельного підприємства залежать від його організаційної структури, соціальної політики, морального клімату, стратегічних цілей. Аналітики обирають ті прийоми аналізу, які зможуть задовольнити наявні потреби в інформації для прийняття обґрунтованих рішень. На сьогодні також немає єдиного підходу до визначення етапів проведення стратегічного аналізу. Тож пропонуємо узагальнити основні важливі етапи, що наведені у вигляді схеми. (рис. 1).

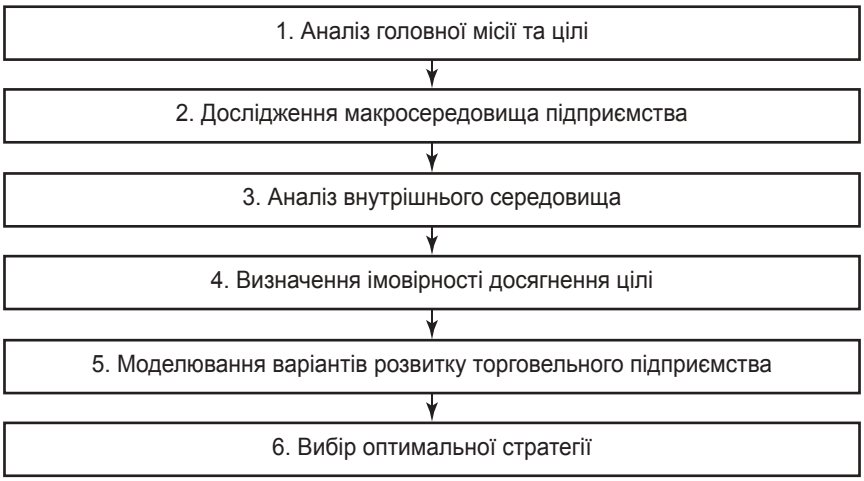

Рис. 1. **Етапи стратегічного аналізу**

Перш за все аналітики та менеджери підприємства визначають головну місію та цілі. Наступним кроком є аналіз потенційних можливостей підприємства досягнення цілей, а також виявлення можливих загроз із зовнішнього середовища, тобто досліджується макросередовище підприємства. Прикладом прийомів є аналіз інформаційних оглядів, проектів, звітів, статистичних довідок. Третій етап стратегічного аналізу – дослідження внутрішнього середовища, тобто показників підприємства (аналіз життєвого циклу галузі, аналіз вхідних та вихідних бар'єрів галузі). Наступним етапом є використання прийому порівняльного аналізу «цілі – план – факт – оптимізація – відхилення». Тобто визначаються імовірності досягнення торговельним підприємством поставлених цілей, а також засобів доведення фактичних результатів до запланованих. Далі відбувається моделювання варіантів розвитку торговельного підприємства та обирається оптимальна стратегія подальшої діяльності. У процесі розвитку подій аналітики та робітники відділу планування здійснюють оперативний та тактичний аналіз, слідкують за виконанням поточних планів та, у разі потреби, здійснюють оперативне коригування. Після того, як поставлена ціль підприємства буде досягнена, обирається нова, і етапи стратегічного аналізу повторюються знову.

Таким чином, торговельні підприємства проводять свою діяльність у динамічно мінливих умовах ринку. Посилення конкурентної боротьби у сфері торгівлі, швидкі та непередбачувані зміни законодавства вимагають стратегічного підходу до процесу управління торговельним підприємством. Актуальність цього підходу полягає в тому, що він надає змогу підприємству швидко та адекватно реагувати на зміни у середовищі його функціонування та формувати конкурентні переваги, що в довгостроковій перспективі забезпечить досягнення поставлених глобальних цілей.

Науковий керівник – канд. екон. наук. доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Головко Т. В. Стратегічний аналіз : навч.-метод. посіб. / Т. В. Головко, С. В. Сагова ; за ред. М. В. Кужельного. – Київ : КНЕУ, 2002. – 198 с. 2. Довгань Л. Є. Стратегічне управління : навч. посіб. / Л. Є. Довгань, Ю. В. Каракай, Л. П. Артеменко. – Київ : Центр учб. літ., 2009. – 440 с. 3. Підлипна Р. П. Напрями розвитку стратегічного аналізу в торгівлі / Р. П. Підлипна // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – Серія "Економічні науки". – № 1 (32). – 2009. – С. 78–82. 4. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент: искусство разработки и реализации стратегии : [учеб. для вузов] / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд ; [пер. с англ.]. – М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с. 5. Методичний інструментарій обґрунтування базової стратегії управління стійким розвитком торговельного підприємства / Г.С. Мамаєва // Вісник Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут". Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків : НТУ «ХПІ». – 2013. – № 45 (1018). – С. 87–94.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ НА ОСНОВІ ПРИНЦИПІВ ПЛАНУВАННЯ

УДК 005.51:331.103.3

Скрипка О. С.

Студент 1 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність та роль планування в менеджменті та управлінні робочим часом. Уточнено принципи планування робочим часом. Удосконалено методичне забезпечення принципів планування за рахунок розробки схеми системи формування робочого часу.*

Ключові слова: *планування, принципи планування, робочий час, правила використання робочого часу, система.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность и роль планирования в менеджменте и управлении рабочим временем. Уточнены принципы планирования рабочим временем. Усовершенствовано методическое обеспечение принципов планирования за счет разработки схемы системы формирования рабочего времени.*

Ключевые слова: *планирование, принципы планирования, рабочее время, правила использования рабочего времени, система.*

Annotation. *The article considers the nature and role of planning in management and control of working time. Clarified the principles of planning of working time. Improved methodological support of the principles of planning through schematic design system of working time.*

Keywords: *planning, principles of planning, time, rules for the use of working time, the system.*

Постановка проблеми. Нове покоління фахівців приділяє дуже велику увагу плануванню й ефективній організації своєї праці, більш раціональному використанню робочого часу, тому що невпорядкованість дня створює непродуктивний стиль і призводить до нераціонального використання часу у всіх сферах діяльності. Головна перевага планування полягає в тому, що планування часу приносить виграш у часі, це й визначає актуальність поставленої проблеми.

Питанням планування займалися такі вчені, як: К. Р. Аллен, Б. М. Андрушкін, Д. Г. Бойетт, Й.С. Завадський, К.С. Камерон, А. Девід, Т. А. Мостенська, В. О. Новак, М. Г. Луцький, Г. В. Осовська, Стівен П. Роббінс, В. П. Шейков. Незважаючи на значну кількість праць із цієї тематики, подальшого дослідження потребують практичні засади формування й використання робочого часу.

Метою дослідження є удосконалення використання та принципів формування робочого часу.

Виклад основного матеріалу. Планування як складова частина задач і правил самоменеджменту – це підготовка до реалізації поставлених цілей та упорядкування часу [2].

Практичний досвід свідчить, що збільшення витрат часу на планування призводить до скорочення часу на виконання і до економії часу в цілому. Щоб планування було ефективним, потрібно від загального планового періоду (рік, місяць, тиждень, день) максимально 1 % часу витрачати на планування. Наприклад, для розробки плану дня потрібно 5–10 хвилин [8].

На жаль, багато хто під плануванням мають на увазі простий запис поточних справ наступного дня. При цьому у кращому випадку обмежуються спробою об'єктивно оцінити обсяг майбутньої роботи без аналізу бюджету часу, маючи тільки перелік робіт.

На основі аналізу літературних джерел щодо принципів і правил планування ефективного використання часу автором виділено основоположні принципи. Розглянуті елементи не можна розривати, аналізувати і планувати треба тільки разом, тобто треба чітко визначати і види робіт і час на їх виконання.

1. *Правило основного відношення.* Воно означає, що складати план треба лише на визначену частину свого робочого часу, наприклад, на 55 %. Події, що важко передбачити, моменти що відволікають («поглиначі часу»), а також події особистого плану не можуть бути заплановані цілком. Відповідно, свій час треба розподілити між 3 блоками, користуючись основним правилом планування часу: 55 % – запланований час; 22 % – непередбачений час (резерви часу на неплановані дії); 23 % – спонтанна активність (управлінська діяльність, творчість).

© Скрипка О. С., 2015

Залежно від виду діяльності ці величини можуть відхилятися у той чи інший бік. Більш точно можна їх визначити, виходячи з аналізу окремих видів діяльності і витрат часу, тому що саме такий аналіз є основою всякого планування часу.

2. *Самофотографія робочого часу.* Сутність цього принципу полягає в послідовному записі протягом дня усієї виконуваної роботи і фіксуванні часу, що витрачається на кожен вид роботи. Таке «самофотографування» має здійснюватися систематично. За допомогою аналізу «видів діяльності і витрати часу» і «денних перешкод» визначаються критичні моменти, шкідливі звички і найбільш часто повторювані помилки особистого робочого стилю.

3. *Безперервність дій.* Цей принцип означає, що треба регулярно і систематично працювати, послідовно доводити до кінця розпочату справу.

4. *Визначення меж (робочих та часових).* Сутність в тому, щоб планувати такий обсяг роботи, з яким реально можна впоратися за визначений час, тобто потрібно встановлювати точні норми, що передбачають рівно стільки часу на визначену роботу, скільки вона того варта.

5. *Делегування та пріоритетність.* Будь-яка робота прагне розстановки пріоритетів виконання завдань та цілей, тобто що слід виконувати в першу чергу, що – в другу, що – потім, а також визначення відповідальних осіб. Тому треба визначати, яку роботу потрібно виконувати особисто, а яку можна передоручити.

Крім зазначених, треба враховувати у своїх планах також принципи планування: рутинної роботи, непродуктивної діяльності, піклуватися про різноманітність виконуваних робіт, треба також погоджувати свої власні часові плани з планами інших людей (своїх колег, начальника, підлеглих) [10].

З вищевказаних принципів та правил планування робочого часу вибираються та виписуються 5 ключових правил – принципів, яких потрібно дотримуватися найближчим часом.

Схема система формування планування робочого часу (рис. 1).

На схемі планування часу наведено як закрита система, у якій чітко видно взаємозв'язки між окремими видами планів: довгострокові плани конкретизуються у відповідних середньо- і короткострокових, річних, а потім у планах поточного періоду – квартальних, місячних, декадних, які зрештою втілюються в планах дня.

Після закінчення відповідного планового періоду порівнюється, що заплановано і що фактично виконано, визначаються результати періоду, що враховуються для коригування планів на наступний період.

Якщо вирішено скласти власний план життя, то довгостроковий план послужить основою для процесу планування.

З плану на кілька років уперед виводиться річний план шляхом переносу в нього з відповідного річного стовпця всіх тих завдань, що плануються.

Наприкінці поточного року треба робити план на наступні 12 місяців, найкраще з поквартальною розбивкою.

На підставі поквартального плану складається місячний, потім декадний план. Тут уже підвищується точність планування – у місячному плані задачі враховуються з більшою деталізацією, витрати часу вимірюються у годинах.

Останнім й одночасно найважливішим кроком у системі планування часу є денний план, у якому конкретно втілюються поставлені цілі [3].

Таким чином, розглянувши систему планування робочого часу, бачимо, що планування являє собою поступове просування вперед, до головної поставленої мети шляхом розкладання загальної задачі на частки. І робиться це для того, щоб різні дії можна було розподілити в часі.

Науковим результатом цього дослідження є удосконалення практичних засад формування системи робочого часу.

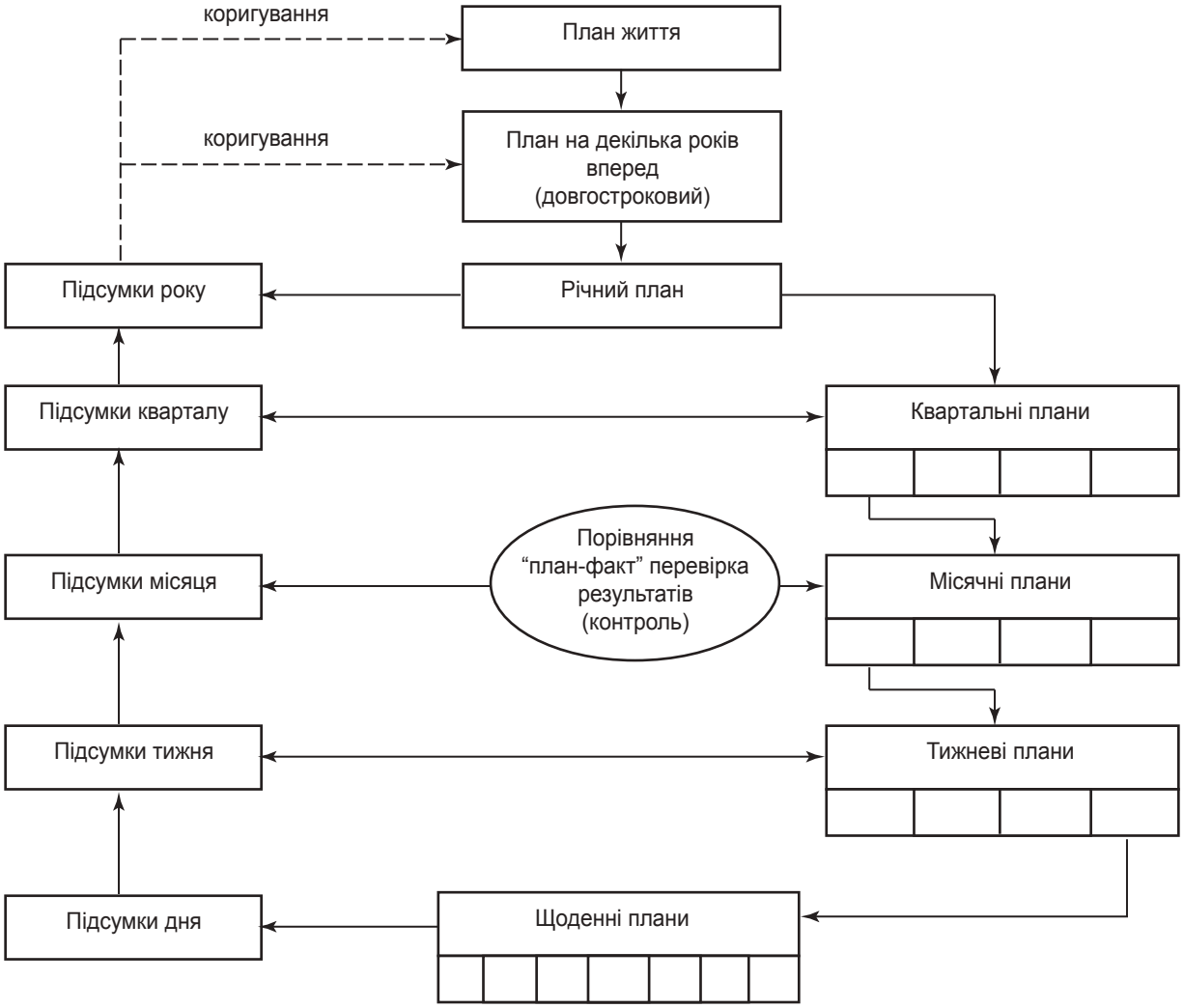

Рис. 1. **Система планування робочого часу**

Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямку є удосконалення системи використання робочого часу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доровської О. Ф.

Література: 1. Аллен К. Р. Курс MBA по менеджменту : підручник / К. Р. Аллен. – М. : Альпіна Бізнес Букс, 2011. – 507 с. 2. Андрушкін Б. М. Основи менеджменту / Б. М. Андрушкін, О. Є. Кузьмін. – Львів : Світ, 1995. – 296 с. 3. Бойетт Д. Г. Путівник по царству мудрості: кращі ідеї майстрів управління : підручник / Дж. Бойетт, Дж. Бойетт. – М. : ЗАО «Олмп-Бізнес», 2008. – 416 с. 4. Завадський Й. С. Менеджмент / Й. С. Завадський. – Київ: УФІМБ, 1997. – 543 с. 5. Камерон К. С. Розвиток навичок менеджменту : підручник / К. С. Камерон, А. Девід. – СПб. : ВД «Нева», 2007. – 672 с. 6. Мостенська Т. Л. Менеджмент / Т. Л. Мостенська, В. О. Новак, М. Г. Луцький та ін. – Київ : Сузір'я, 2007. – 690 с. 7. Осовська Г. В. Основи менеджменту. Практикум : навч. посіб. / Г. В. Осовська, І. В. Копилова. – Київ : Кондор, 2005. – 581 с. 8. Стівен П. Роббінс. Менеджмент / Стівен П. Роббінс, М. Коултер. – М. : ВД «Вільямс», 2010. – 880 с. 9. Шалушкін Н. Н. Основи менеджменту і бізнесу: Спецкурс для ділових людей / Н. Н. Шалушкін. – Київ : МАУП, 1995. – 176 с. 10. Шейнов В. П. Як керувати собою : навч. посіб. / В. П. Шейнов. – Мінськ : Харвест, 2007. – 752 с.

РЕМОНТ ОРЕНДОВАНИХ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ

УДК 657.471

Собакар М. В.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто правову базу здійснення ремонту орендованих основних засобів в Україні, надано характеристики різних видів ремонтних робіт та проаналізовано порядок відображення операцій із ремонту за різних умов та обставин здійснення робіт на рахунках бухгалтерського обліку.*

Ключові слова: *поточний ремонт, модернізація, поліпшення, орендар, орендодавець, відшкодування, капітальні інвестиції.*

Аннотация. *Рассмотрена правовая база осуществления ремонта арендованных основных средств в Украине, представлены характеристики различных видов ремонтных работ и проанализирован порядок отражения операций по ремонту при различных условиях и обстоятельствах осуществления работ на счетах бухгалтерского учета.*

Ключевые слова: *текущий ремонт, модернизация, улучшение, арендатор, арендодатель, возмещение, капитальные инвестиции.*

Annotation. *The article deals with the legal framework of repair of leased assets in Ukraine, give the characteristics of different types of repair works and analyzes the order of repair operations under different conditions and circumstances to accounts.*

Keywords: *maintenance, modernization, improvement, the tenant, the landlord, compensation, capital investment.*

У сучасних умовах господарювання одним із найважливіших факторів підвищення ефективності виробництва є забезпеченість підприємства основними засобами. За недостатньої кількості власних основних засобів підприємство може взяти їх в оренду в інших суб'єктів господарювання. Але під час користування орендованим майном орендар час від часу має виділяти кошти на виконання різних видів ремонтних робіт, щоб підтримувати орендовані основні засоби у робочому стані та мати змогу і далі ними користуватись. Ремонт – це необхідна умова виробничого процесу, тому що від його своєчасності та якості залежить ефективність роботи основних засобів.

Фінансовий стан підприємства багато в чому залежить від правильного відображення витрат на ремонт орендованого майна і економічних вигід від їх здійснення у бухгалтерському обліку. Тому необхідно з'ясувати всі основні моменти та особливості обліку ремонту орендованих основних засобів.

Вивченням проблеми обліку оренди та ремонту орендованого майна займались такі вітчизняні економісти, як Б. Андрущак, О. Задорожний, М. Кондзелка, Г. Корнійчук, Ю. Ільницький [1], В. Вишневецька, О. Коваленко та зарубіжні автори: В. Беренс, М. Ф. Ван Бред, В. А. Горемикін, Ю. Н. Самохвалова, Е. С. Хендріксен, В. А. Шатравін.

Метою цього дослідження є аналіз теоретичних основ розмежування різних видів ремонтних робіт та їх відображення в бухгалтерському обліку, виділення основних особливостей обліку витрат на ремонт у орендаря та орендодавця.

Об'єктом дослідження є заходи щодо різних видів ремонту орендованого майна.

Предметом дослідження є вивчення порядку здійснення та відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, що стосуються ремонту орендованих основних засобів.

Бухгалтерський облік ремонтних робіт орендованих основних засобів регулюється П(С)БО 7 [2] і П(С)БО 14 [3] і залежить від того, на що спрямовані проведені ремонтні заходи: на підтримку орендованих об'єктів у робочому стані або ж на їх поліпшення.

Згідно з Листом Державного комітету з будівництва та архітектури «Про віднесення ремонтно-будівельних робіт до капітального та поточного ремонтів» ремонти поділяються на поточні та капітальні [4].

Поточний ремонт – це комплекс ремонтно-будівельних робіт для систематичного та своєчасного підтримання експлуатаційних якостей та попередження передчасного зносу конструкцій і інженерного обладнання.

© Собакар М. В., 2015

Капітальний ремонт передбачає заміну, відновлення та модернізацію конструкцій і обладнання у зв'язку з їх фізичним зносом і руйнуванням, поліпшення експлуатаційних показників, а також поліпшення планування та благоустрою території без зміни будівельних габаритів об'єкта [4].

Заходи, що визнані поточним ремонтом, називають просто ремонтом, а капітальний ремонт – поліпшенням і модернізацією.

Здійснення ремонту орендованих основних засобів регламентується також Цивільним кодексом України [5]. Так, згідно зі ст. 776 ЦКУ поточний ремонт орендованого майна має здійснювати орендар, тоді як капітальний — орендодавець, якщо інше не встановлене договором. При цьому згідно зі ст. 778 ЦКУ орендар може поліпшити річ, яка є предметом договору найму, лише за згодою орендодавця. Також орендар має право на відшкодування вартості здійснених витрат або на зарахування їх вартості в рахунок орендних платежів. Якщо орендар без згоди орендодавця здійснив поліпшення, які не можна відокремити без шкоди для об'єкта, він не має права на відшкодування їх вартості (ст. 778 ЦК) [5].

Розглянемо порядок обліку поточного та капітального ремонтів.

Згідно з п. 15 П(С)БО 7 витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в робочому стані та одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання (поточний ремонт), включаються до складу витрат звітного періоду [2]. В обліку це відображається таким чином: Дт 23, 91-94 Кт 20, 22, 28, 63, 65, 66, 68.

У відображення в обліку операцій із капітального ремонту орендованих об'єктів з'являються свої особливості.

Згідно з нормами п. 8 П(С)БО 14 затрати орендаря на поліпшення об'єкта операційної оренди відображаються орендарем як капітальні інвестиції у придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів [4]. Далі Листом Міністерства фінансів України встановлено, що вартість таких завершених капітальних інвестицій в об'єкти операційної оренди відображається орендарем у складі інших необоротних матеріальних активів [6].

Розглянемо такі ситуації:

1) Поліпшення орендованих основних засобів за згодою орендодавця без відшкодування витрат.

Орендар створює об'єкт інших необоротних матеріальних активів і амортизує його прямолінійним або виробничим методом (п. 27 П(С)БУ 7) [3].

Під час повернення об'єкта оренди орендар списує суму нарахованого зносу по ньому. Орендодавець, який одержує від орендаря безкоштовно (без відшкодування витрат) поліпшення основних засобів, відображає їх в обліку як безкоштовно отримані.

Якщо ж орендодавець не компенсує орендарю вартість поліпшень, і здійснені поліпшення можуть бути відокремлені від об'єкта оренди без його пошкодження, орендар має право на їх вилучення (ч. 2 ст. 778 ЦКУ) [6].

2) Поліпшення орендованих ОС за згодою орендодавця і відшкодування витрат орендарю.

При компенсації витрат орендодавцем по закінченні терміну оренди орендар відображає витрати на поліпшення як капітальні інвестиції на субрахунку 153, після чого зараховує сформований об'єкт інших необоротних матеріальних активів на субрахунок 117 та амортизує його. Передача поліпшень орендодавцю, що відшкодовує їх вартість, в обліку орендаря відображається як продаж такого об'єкта.

При відшкодуванні витрат відразу після проведених робіт орендар також відображає витрати на субрахунку 153, але особливість у тому, що при цьому сформований об'єкт не зараховується на субрахунок 117. Під час передачі поліпшень на баланс орендодавця орендар відображає продаж таких поліпшень відразу з кредиту субрахунку 153.

Орендодавець відображає в обліку відшкодування вартості поліпшень як капітальні інвестиції на виготовлення об'єкта основних засобів, наданого в оренду.

Приклад.

Підприємство-орендар за згодою орендодавця провело дообладнання приміщення, орендованого під офіс. Витрати на дообладнання склали 60000 грн (у тому числі ПДВ – 10000 грн). Строк договору оренди – 5 років. В момент передачі підписано акт приймання-передачі поліпшень, в якому обумовлена їх ринкова вартість на момент передачі (15000 грн, в тому числі ПДВ), табл. 1, 2.

Таблиця 1

Відображення в бухгалтерському обліку ремонту орендованих основних засобів у орендаря

Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума
	Дт	Кт	
1	2	3	4
1. Відображено капітальні інвестиції з поліпшення орендованого приміщення	153	631	50000
2. Відображено податковий кредит із ПДВ	641	631	10000

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
3. Сформовано об'єкт інших необоротних матеріальних активів	117	153	50000
4. Відображено нарахування амортизації (зносу) по об'єкту інших необоротних матеріальних активів	92	132	833,33
Без відшкодування витрат орендодавцем:			
1. Списана сума нарахованої амортизації (зносу) по об'єкту інших необоротних матеріальних активів	132	117	Нарахована сума амортизації
2. Списана на витрати залишкова вартість об'єкта інших необоротних матеріальних активів	976	117	Залишкова вартість
3. Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ під час передачі поліпшень	976	641	2500
Передбачено відшкодування орендодавцем витрат (по закінченні строку оренди) – орендатор компенсує всю суму витрат:			
1. Списано суму нарахованої амортизації (зносу) по об'єкту інших необоротних матеріальних активів	132	117	Нарахована сума амортизації
2. Відображено перехід об'єкта до складу необоротних активів, утримуваних для продажу	286	117	Залишкова вартість
3. Відображено дохід	377	712	60000
4. Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	712	641	10000
5. Списано балансову вартість реалізованого об'єкта	943	286	Залишкова вартість
6. Оплачені витрати орендодавцем	311	377	60000

Таблиця 2

Відображення в бухгалтерському обліку ремонту орендованих основних засобів у орендодавця

Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума
	Дт	Кт	
Без відшкодування витрат:			
1. Відображено поліпшення, що отримані від орендаря безкоштовно і приводять до збільшення майбутніх економічних вигод	152	424	15000
2. Збільшено вартість об'єкта оренди (приміщення) на вартість поліпшень	10	152	15000
3. Визнано дохід у сумі нарахованої амортизації	424	745	Сума амортизації
З відшкодуванням орендодавцем витрат (по закінченні строку оренди)			
1. Відображена вартість поліпшення об'єкта оренди, здійсненого орендарем	152	631	50000
2. Відображено податковий кредит з ПДВ на підставі податкової накладної орендаря	641	631	10000
3. Перераховано відшкодування орендарю	631	311	60000
4. Збільшено вартість об'єкта оренди (складу) на суму проведених поліпшень	103	152	50000

Орендні відносини на сьогодні залишаються однією з найскладніших облікових проблем. Це пов'язано з тим, що облік ремонтних робіт орендованого майна регламентується багатьма нормативно-правовими актами. Для правильного відображення в обліку таких робіт необхідно добре дослідити зміст та призначення операцій. Перш за все треба врахувати мету витрат (капітальний чи поточний ремонт) та можливість на відшкодування витрачених коштів. Також необхідно добре вивчити питання щодо ремонту орендованих основних засобів у договорі оренди. Адже саме від домовленостей орендаря та орендодавця і буде залежати подальший порядок обліку всіх витрат на поліпшення основних засобів.

Науковий керівник – викладач Шушлякова О. В.

Література: 1. Ільницький Ю. Ремонт і поліпшення орендованого майна: суть та правила здійснення / Ю. Ільницький // Все про бухгалтерський облік. – 2012. – № 56. – С. 43. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом МФУ від 27.04.2000 р № 92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда», затверджене наказом МФУ від 28.07.2000 р № 181 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00 4. Про віднесення ремонтно-будівельних робіт до капітального та поточного ремонтів [Електронний ресурс] : Лист Державного комітету з будівництва та архітектури від 30.04.2003 №7/7-401. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN6148.html 5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356. 6. Лист Міністерства фінансів України від

27.02.2006 № 31-34000-20-16/4000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control / uk/ publish /article?art_id=60224&cat_id=34931 7. Шушлякова О. В. Порівняння в обліку оренди за українськими та міжнародними стандартами // Розвиток теоретико-методологічних засад обліку, аналізу, контролю і аудиту : монографія / Під заг. ред. А. А. Пилипенка, Г. Ф. Азаренкова. – Харків : ФОП Александрова К.М . ; ВД «ІНЖЕК», 2012. – С. 114–128.

МАКРОЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 330.341.1(477)

Софеніна П. С.
Сирадоєва А. О.

Студенти 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено тенденції зміни динаміки та структури наукового потенціалу України; дано оцінку його ролі у становленні економіки знань. Виявлено причини низької практичної віддачі наукового потенціалу, які уповільнюють перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки. Сформульовано рекомендації щодо більш активного використання сектора вищої освіти країни у вирішенні науково-прикладних завдань, зокрема шляхом створення інноваційних кластерів.*

Ключові слова: *економіка знань, інноваційна модель розвитку, інноваційні кластери, кластерний підхід, науковий потенціал, національна економіка.*

Аннотация. *Исследованы тенденции изменения динамики и структуры научного потенциала Украины; дана оценка его роли в становлении экономики знаний. Выявлены причины низкой практической отдачи научного потенциала, которые замедляют переход к инновационной модели развития национальной экономики. Сформулированы рекомендации по более активному использованию сектора высшего образования страны в решении научно-прикладных задач, в том числе путем создания инновационных кластеров.*

Ключевые слова: *экономика знаний, инновационная модель развития, инновационные кластеры, кластерный подход, научный потенциал, национальная экономика.*

Annotation. *Based on a study of changes in the dynamics and structure of the scientific potential of Ukraine, the article evaluates its role in the development of the economy of knowledge. The reasons for low scientific capacity in practical terms that slow transition to an innovative model of development of the national economy are identified. Recommendations for a more active use of the higher education sector in addressing scientific and applied problems, in particular through the creation of innovation clusters are formulated.*

Keywords: *the knowledge economy, an innovative model of development, innovation clusters, cluster approach, scientific potential, the national economy.*

Розвиток національних економік на сьогодні дедалі більше визначається наявним науковим потенціалом та рівнем його практичного використання. Особливої актуальності ця проблема для України набула у зв'язку з прагненням нашої держави здійснити перехід до інноваційної моделі розвитку, що передбачає інтелектуалізацію практично всіх сфер діяльності – виробництва, маркетингу, організації бізнесу, надання усіх видів послуг, управління соціально-економічними процесами тощо. Підвищений інтерес до ролі науки у забезпеченні поступального розвитку суспільства привів до формування нової концепції - «економіки знань», згідно з якою науковий потенціал, наукові дослідження виступають провідною рушійною силою, що забезпечує створення та впровадження інновацій, завдяки чому підтримується належний рівень конкурентоспроможності національних економік на світових ринках. Перспективним напрямом трансформації наявної системи державного управління економічним розвитком останніми роками розглядається кластерний підхід, який, виходячи з досвіду розвинених країн, надає низку

© Софеніна П. С., Сирадоєва А. О., 2015

переваг та здатний забезпечити більш високу інноваційну ефективність господарської діяльності порівняно з традиційними галузевим та територіальним підходами, що панували у нашій державі протягом кількох десятиліть.

Теоретичному обґрунтуванню економіки знань, визначальної ролі науки у забезпеченні економічного зростання, формуванню інноваційних кластерних структур у сучасних умовах дії глобалізаційних чинників присвячено праці закордонних науковців – Т. Борздової, П. Друкера, И. Дежиної, В. Колесова, Ф. Махлупа, М. Портера, Р. Фаттахова та ін.

Проблеми формування економіки знань в Україні, застосування кластерного підходу в управлінні інноваційним розвитком знайшли своє відображення у численних публікаціях вітчизняних вчених, зокрема Ю. Бажала, О. Варяниченко, В. Гейця, В. Семіноженка, М. Дороніної, М. Кизима, Д. Лук'яненка, Л. Федулової, В. Хаустової.

Мета статті полягає у здійсненні макроекономічного аналізу динаміки та структури наукового потенціалу країни, оцінці ролі в економічному розвитку та формулюванні рекомендацій щодо підвищення ефективності його використання в контексті переходу до інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Науковий потенціал України включає розгалужену мережу установ і організацій, які здійснюють свою діяльність за усіма основними галузями науки. Характерною ознакою початку XXI століття стали тенденції, які не можуть не привертати увагу дослідників і практиків: по-перше, стрімко скорочується загальна кількість організацій у сфері наукової діяльності та кількість виконавців наукових і науково-технічних робіт; по-друге, відбувається процес структурних змін, який свідчить про зміну пріоритетів досліджень, що проводяться, у бік суспільних та гуманітарних наук; по-третє, практична інноваційна віддача наявного наукового потенціалу є досить низкою, що не відповідає базовим положенням концепції економіки знань.

Як свідчать статистичні дані, у 2013 р. загальна кількість наукових організацій порівняно з 2005 р. (рік, коли вона досягла свого максимуму) скоротилась майже на чверть і налічувала 1143 одиниці. Найбільш помітним явищем 2000-х років стало їх зменшення у галузі технічних наук. У 2013 р. порівняно з 2000 р. установ цього профілю поменшало на 398 одиниць (з 881 – до 483), або на 45,2 %. Тим не менш на них й досі припадає більше половини усіх наукових організацій, хоча їхня частка за період, що розглядається, зменшилася на 6,1 %: з 59,1 % у 2000 р. – до 53,0 % у 2013 р. У цей же час абсолютне збільшення кількості наукових організацій відбулось у таких сферах: суспільні (на 35 одиниць), гуманітарні (на 23 одиниці) науки, організації, що мають багатогалузевий профіль (на 8 одиниць), що призвело до збільшення їхньої сумарної частки з 13,8 % у 2000 р. – до 16,5 % у 2013 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість наукових організацій в Україні (за галузями наук)*

Показники	Роки, одиниць				Динаміка, %	Структура, %	
	2000	2005	2010	2013	2013/2000	2000	2013
Усього	1490	1510	1303	1143	76,7	100,0	100,0
у тому числі:							
технічні науки	881	800	576	483	54,8	59,1	53,0
природничі науки	404	462	446	389	96,3	27,1	30,6
з них:							
медичні	75	79	83	76	101,3	5,0	5,2
сільськогосподарські	186	185	168	135	72,6	12,5	12,3
гуманітарні науки	25	31	47	48	192,0	1,7	2,1
суспільні науки	106	143	150	141	133,0	7,1	9,5
Організації, що мають багатогалузевий профіль	74	74	84	82	110,8	5,0	4,9

* Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1, с. 159; 2, с. 150]

Наукові організації країни фактичного розподілені між трьома секторами діяльності: академічним, вищої освіти, підприємницьким (у 2012 р. лише 1 установа з 1208 належала до приватного неприбуткового сектора). Процеси, що відбуваються у сфері наукової діяльності останніми роками, призвели до зміни співвідношення між даними секторами. За період 2005–2012 рр. частка підприємницького сектора скоротилася на 8,61 %, та, відповідно, відбулося збільшення частки державного сектора (на 6,27 %) і сектора вищої освіти (на 2,27 %).

Характеризуючи науковий потенціал країни, слід звернути увагу й на нерівномірність його розміщення по території країни, яка поступово посилюється. Так, якщо у 2000 р. 63,7 % загальної кількості наукових організацій

були сконцентровані у шести економічно розвинених регіонах країни (м. Київ, Харківська, Дніпропетровська, Донецька, Львівська та Одеська області), то у 2013 р. цей показник становив уже 65,4 %. Причому помітною є тенденція до зміни співвідношення й всередині зазначеної групи регіонів – збільшення концентрації в одних регіонах і відповідному зменшенні – в інших. За період, що розглядається, частка наукових організацій, зосереджених у Дніпропетровській, Донецькій, та Одеській областях, у їх загальній кількості по країні скоротилась з 17,9 до 15,5 %, а частка м. Києва, Харківської та Львівської областей, навпаки, зросла з 45,8 до 50,0 %. Частки ж решти регіонів у загальній кількості наукових організацій країни є незначними і коливаються у межах від 0,5 (Хмельницька область) до 3,0 % (Луганська область). Також на зазначені шість регіонів припадає більше половини усіх вищих навчальних закладів України.

Ще більш красномовним підтвердженням надконцентрації наукового потенціалу країни є показник чисельності наукових працівників. Якщо у 2000 р. частка працівників основної діяльності наукових організацій вищезгаданих регіонів у їх загальній кількості по країні становила 70,6 %, то у 2012 р. вона зросла до 76,4 %, а питома вага виконавців наукових і науково-технічних робіт у 2012 р. з науковим ступенем доктора наук становила 87,5 %, кандидата наук – 84,3 % .

Отже, цілком очевидно, що саме регіони з найвищою концентрацією наукових установ, вищих навчальних закладів та працівників, у тому числі з науковими ступенями, мають розглядатися, насамперед, як інноваційні центри, що продукують нововведення та сприяють їх розповсюдженню по території всієї країни.

У першу чергу провідне місце у процесах інноватизації національної економіки мають посісти саме вищі навчальні заклади, у яких зосереджено найбільше висококваліфікованих фахівців (у 2012 р. понад 70 % усіх докторів та кандидатів наук, зайнятих в економіці України, працювали у системі вищої освіти). У той же час на промислових підприємствах, науково-виробничих об'єднаннях, які є головними об'єктами безпосереднього впровадження інновацій, кількість працюючих фахівців такого рівня має сталу тенденцію до скорочення – у 2012 р. їхня частка становила лише 0,3 % – по докторах наук та 1,0 % – по кандидатах наук (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл докторів та кандидатів наук, зайнятих в економіці України, за типами організацій*

Показники	доктори наук				кандидати наук			
	2000	2005	2010	2012	2000	2005	2010	2012
Усього, осіб	10339	12014	14418	15592	58741	68291	84000	88057
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі:								
Науково-дослідні інститути, наукові та науково-технічні організації, осіб	3490	3596	3599	3581	14402	14005	13177	12480
%	33,8	29,9	25,0	23,0	24,5	20,5	15,7	14,2
Вищі навчальні заклади, осіб	5944	7369	9758	10928	36274	45229	60302	64235
%	57,5	61,3	67,7	70,1	61,8	66,2	71,8	72,9
Академії та їхні структурні підрозділи, осіб	269	344	321	318	1562	1916	1158	1095
%	2,6	2,9	2,2	2,0	2,7	2,8	1,4	1,2
Апарат управління міністерств, відомств, головних управлінь (з 2009 р. – органи державної влади), осіб	157	173	177	163	1083	1230	1694	1725
%	1,5	1,4	1,2	1,0	1,8	1,8	2,0	2,0
Промислові підприємства, науково-виробничі об'єднання тощо, осіб	75	67	46	45	1250	1104	948	885
%	0,7	0,6	0,3	0,3	2,1	1,6	1,1	1,0
Інші організації та підприємства, осіб	404	465	517	557	4170	4807	6721	7637
%	3,9	3,9	3,6	3,6	7,1	7,0	8,0	8,7

* Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [3, с. 68, 74; 5, с. 43, 155; 6, с. 390–391]

Характерною тенденцією в Україні стало стрімке скорочення фахівців, зайнятих виконанням наукових і науково-технічних робіт. Лише за останні сім років, з 2005 по 2012 рік, їх кількість зменшилася на 22,3 % і склала у 2012 р. 82032 тис. осіб, з яких 24,8 % мали наукові ступені доктора чи кандидата наук. Для порівняння зазначимо, що у 2005 р. частка фахівців із науковими ступенями складала 20,1 %, тобто якісний склад наявного наукового потенціалу країни дещо підвищився.

Внаслідок скорочення загальної кількості зайнятих фахівців зменшуються й обсяги їхньої діяльності. Так, якщо у 2005 р. було виконано 63926 наукових і науково-технічних робіт, то у 2012 р. – лише 53190, або на 16,8 % менше.

На тлі вищезазначених тенденцій спостерігається покращення відносного показника загальної результативності діяльності науковців (кількість виконаних робіт у розрахунку на 1000 фахівців): з 606 робіт – у 2005 р. до 648 робіт – у 2012 р. В той же час у розрахунку на 1000 фахівців вищої кваліфікації (докторів та кандидатів наук) значення цього показника погіршилося: з 3021 роботи – у 2005 р. до 2611 робіт – у 2012 р., що пояснюється суттєвим скороченням (майже на 1100 осіб) у складі виконавців наукових і науково-технічних робіт фахівців із науковим ступенем кандидата наук.

У той же час далеко не всі виконані наукові і науково-технічні роботи реалізуються на практиці. Середній відсоток їх практичного впровадження за останні три роки склав близько 70 %, що свідчить або про невідповідність майже 30 % виконаних робіт сучасним вимогам, або про відсутність зацікавленості чи необхідних ресурсів у суб'єктів господарювання для їх упровадження. Проведені за даними Державної служби статистики України [3; 8] розрахунки та аналіз дозволили виявити, що протягом 2010–2012 рр. майже в 1/3 регіонів країни (Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська області) кількість упроваджених наукових і науково-технічних робіт щодо загальної кількості виконаних робіт становила 60 і менше відсотків. У той же час у таких регіонах, як Донецька, Запорізька, Одеська, Черкаська області значення цього показника перевищує 75 %, а в окремі роки – й 80 %. Також не можна залишити поза увагою досить низьку частку виконаних наукових і науково-технічних робіт, які мають безпосередню інноваційну спрямованість, у їх загальній кількості, хоча, слід зазначити, вона поступово підвищується. Якщо у 2005 р. питома вага таких робіт складала близько 30 %, то у 2012 р. – вже майже 40 %, у тому числі сумарна питома вага робіт зі створення нових виробів та нових технологій за цей же період зросла з 18,3 до 21,4 % [3, с. 120].

Попри розуміння важливості та прагнення створити економіку, засновану на знаннях, наша держава стрімко втрачає базис, здатний забезпечити стале функціонування такої економіки, а саме власний накопичений протягом багатьох років науковий потенціал.

Результати здійсненого у статті аналізу свідчать про довготривалу тенденцію абсолютного скорочення наукового потенціалу країни (кількості наукових установ, фахівців, які виконують наукові і науково-технічні роботи, питомої ваги витрат на наукові дослідження у ВВП), посилення нерівномірності його розміщення по території держави, певні негативні структурні зрушення, що сукупно призводить до звуження можливостей впливати на інноваційне зростання економіки.

Визначення підвищення конкурентоспроможності національної економіки як пріоритетного вектора її подальшого розвитку вимагає розроблення у найкоротші терміни заходів щодо зміцнення наукового потенціалу країни та забезпечення його переорієнтації на розв'язання нагальних практичних прикладних проблем із метою збільшення інноваційної складової економічного розвитку.

Першочерговим завданням, на нашу думку, за умов, що склалися, є пошук шляхів, які здатні забезпечити максимальне залучення до співпраці з бізнесом висококваліфікованого наукового потенціалу сектора вищої освіти, чисельність докторів і кандидатів наук, у якому у 3,7 разів перевищує чисельність усіх виконавців наукових і науково-технічних робіт у країні, які мають наукові ступені.

Нові можливості для цього відкриває нещодавно прийнятий Закон України «Про вищу освіту» [9], яким, зокрема, визначено, що одним із основних завдань провадження наукової, науково-технічної діяльності та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів є одержання конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів.

Подальші наукові дослідження, на нашу думку, мають бути сконцентровані на обґрунтуванні форм та конкретних інструментів заохочення співробітництва підприємців із вищими навчальними закладами щодо виконання науково-інноваційних проектів і перепідготовки фахівців із вищою освітою, як це передбачено ст. 67 зазначеного Закону.

У найкоротші терміни на державному рівні має бути вирішена й проблема належного фінансування наукової діяльності, в тому числі як за рахунок підвищення частки коштів підприємств, які спрямовуються ними на проведення науково-дослідних робіт, так і шляхом поступового підвищення частки відповідних витрат у ВВП до рівня розвинених країн. У зв'язку з цим актуалізуються дослідження з обґрунтування пропозицій щодо запровадження з метою стимулювання та законодавчого оформлення різного роду преференцій суб'єктам господарювання

за умови використання власних коштів на проведення науково-дослідних робіт, а також здійснення ефективного контролю за витрачанням державних коштів на розроблення та реалізацію перспективних потужних інноваційних проектів.

Одним із напрямів практичної реалізації наданого вищим навчальним закладам права створювати юридичні особи для доведення результатів наукової і науково-технічної діяльності до стану інноваційного продукту та його подальшої комерціалізації може стати створення інноваційних кластерів, що також потребує відповідних досліджень й обґрунтувань, узагальнення позитивного досвіду щодо організації, фінансового забезпечення їхньої діяльності, а також залучення наявних ресурсів та виробничих потужностей.

Застосування кластерного підходу до управління інноваційним економічним розвитком дозволить перейти від підготовчих заходів до безпосередньої практичної реалізації третього етапу кластерізації – створення інноваційних кластерів, що дозволить підняти конкурентоспроможність національної економіки на новий, більш високий рівень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Україна у цифрах у 2012 році / за ред. О. Г. Осауленка // Статистичний збірник. – Київ : Держ. служба статистики України, 2013. – 249 с. 2. Україна у цифрах у 2013 році / за ред. О. Г. Осауленка // Статистичний збірник. – Київ : Держ. служба статистики України, 2014. – 240 с. 3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році / Відп. за вип. І. В. Калачова // Статистичний збірник. – Київ : Держ. служба статистики України, 2013. – 287 с. 4. Статистичний щорічник України за 2012 рік / за ред. О. Г. Осауленка. – Київ : Держ. служба статистики України, 2013. – 552 с. 5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2007 році / відп. за вип. І. В. Калачова // Статистичний збірник. – Київ : ДП «Видавничо-інформаційний центр Держкостату України», 2008. – 361 с. 6. Регіони України 2013, ч. II / За ред. О. Г. Осауленка // Статистичний збірник. – Київ : Держ. служба статистики України, 2013. – 783 с. 7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2009 році / Відп. за вип. І. В. Калачова // Статистичний збірник. – Київ : Держкомстат України, 2010. – 347 с. 8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2010 році / Відп. за вип. І. В. Калачова // Статистичний збірник. – Київ : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2011. – 282 с. 9. Про вищу освіту : Закон України від 1.07.2014 № 1557-VII // Голос України. – 2014. – 6 серпня. – С. 9–19.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

УДК 346.548:366.5

Ставич К. О.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність та принципи захисту прав споживачів. Розкрито основну проблему реалізації захисту прав споживачів, запропоновано рекомендації щодо вирішення поставленої проблеми та покращення ситуації у країні з цього питання.*

Ключові слова: *слова: безпека продукції, виробник, споживач, гарантійний строк, продукція, споживач, права споживача.*

Аннотация. *Определена сущность, а также принципы защиты прав потребителей. Раскрыта основная проблема реализации защиты прав потребителей, предложены рекомендации относительно решения поставленной проблемы и улучшения ситуации в стране по данному вопросу.*

Ключевые слова: *безопасность, производитель, потребитель, гарантийный срок, продукция, потребитель, права потребителя.*

© Ставич К. О., 2015

Annotation. *In this article is determined the nature and principles of consumer protection. The main problem is disclosed implementation of consumer protection, and proposed recommendations for solving the problems and improve the situation in the country regarding this issue.*

Keywords: *safety, producers, consumers, the warranty period, the products, the consumer, the consumer rights.*

На сучасному етапі розвитку економіки України населенню, як ніколи, потрібна правова допомога у питаннях захисту прав споживачів. Законодавча база дуже велика у цій області, але вона не відповідає певним вимогам ЄС, а окремі види порушень носять неявний характер і тому залишаються неврегульованими. Отже, існує необхідність внести зміни до Закону України «Про захист прав споживачів», Цивільного кодексу України, Господарського кодексу та інших законодавчих актів, які регулюють основні питання захисту прав споживачів. Крім того, є необхідність у проведенні масштабних роз'яснювальних робіт для населення країни з метою вирішення проблеми реалізації цих прав.

Проблемами дослідження захисту прав споживачів займалися такі вчені, як: В. В. Копейчикова, А. М. Воронков, В. С. Лапко та ін. Однак роботи з визначення шляхів покращення захисту прав споживачів та обізнаності самих споживачів обмежені, що актуалізує вивчення цього питання.

Мета цієї роботи полягає у дослідженні законодавчої бази з приводу цього питання, визначенні ефективності роботи контролюючих органів та обізнаності українського населення.

У сучасному світі технологій та промисловості, що пропонує споживачеві великий асортимент товарів та послуг, захист прав споживачів починає відігравати все більш важливу роль. Постійно порушуються ці права у різних сферах людської діяльності, включаючи політику, рекламу, телебачення, науку тощо, тому фактором, що об'єднує ці види діяльності, є ефект захисту, який має надаватися усім верствам населення. На жаль, на сьогодні, певно, немає жодної людини, яка б не купила хоча б раз у житті бракований товар. З одного боку, законодавство захищає права споживачів у рамках Закону України «Про захист прав споживачів», надає можливість вільного вибору продукції, здобуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання продукції відповідно до їх потреб і гарантує придбання або одержання продукції іншими законними способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності [1]. Проте повернути заздалегідь зіпсовану річ за гарантією буває досить проблематично. І найбільша кількість скарг від населення поступає саме у продовольчій сфері. Дійсно, кожен день ми стикаємося з недоброякісною, простроченою продукцією, яка продається у супермаркетах. На деяких товарах інформацію на етикетках пишуть настільки дрібним шрифтом, що це не просто порушує права споживачів, а й взагалі норми санітарних вимог [2]. У той же час стаття 7 Закону України «Про захист прав споживачів» свідчить, що протягом усього терміну гарантії товару він повинен нормально працювати і використовуватися. Гарантійний строк зазначається в паспорті на продукцію або на етикетці, або в будь-якому іншому документі, що додається до продукції. Якщо поломка товару відбувається ще до закінчення терміну гарантії, виробник, продавець чи сервісний центр зобов'язані безкоштовно відремонтувати браковану річ, а в разі неможливості усунення поломки замінити її на нову. Строк придатності, який зазначається на етикетках, упаковці або в інших документах, що додаються до неї під час продажу, вважається гарантійним строком. Строк придатності харчових продуктів вважається з дати їх виготовлення. Вживання продуктів після закінчення терміну придатності може створювати небезпеку для здоров'я і навіть життя споживача [1]. Тобто у цьому випадку теорія не співпадає з дійсністю.

Також існує проблема рекламування на телебаченні та радіо незареєстрованих в Україні препаратів та приборів як лікувальних, які не є, але позиціонуються такими [3]. На ринках взагалі відбувається прямий обман покупців: недоважування товарів, недолив напоїв, а також прямий обрахунок. Часто ми стикаємося з тим, що продавці відмовляються надати документи, які підтверджують належну якість продукції, замінити товар або повернути гроші за недоброякісну продукцію, навіть за наявності чеку. Відповідно до законодавства у разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків споживач у порядку та у строки, що встановлені законодавством, має право вимагати:

1) пропорційного зменшення ціни;

2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;

3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару [1].

Незважаючи на те, що покупець має право на свій розсуд вибирати одну з вимог, на практиці найчастіше саме продавець вирішує, який варіант усунення проблеми є найбільш доречним. Наприклад, якщо ви купили праску, в якій не працює одна з опцій, і прийшли потім до продавця з вимогою пропорційно зменшити її вартість і повернути частину грошей, будьте впевнені в тому, що ніяких грошей вам ніхто не поверне. Швидше за все, покупця відправлять у сервісний центр, де виявлені дефекти будуть безкоштовно усунені. Це ще одна розбіжність та недолік українського законодавства, що потребує реформування. І повноцінне вирішення цієї проблеми можливе лише за умови вдосконалення законів, які захищають українського споживача [4].

В цілому велика кількість порушень говорить про те, що законодавство у сфері захисту прав споживачів недосконале за своєю сутністю – це перший момент. Другий – це небажання споживачів відстоювати свої права. Українське населення, на жаль, не хоче або не може до кінця захищати свої права [5].

Зокрема, захист прав споживачів здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи, що здійснюють державний санітарно-епідеміологічний нагляд, інші державні органи, органи місцевого самоврядування згідно із законодавством, а також суди [1].

Так наприклад, реформа у системі Держспоживінспекції дозволяє тепер не одразу штрафувати підприємця, котрий випустив неякісний товар, а дати йому час на усунення виявлених недоліків, а потім вже, якщо висновки не зроблені, можуть послідувати штрафні санкції. І ця лояльність держави не завжди йде на користь споживачеві, проте хочеться сподіватися, що після остаточного реформування структури служба Держспоживінспекції все ж буде знаходити час для перевірки скарг споживачів, яких у нас нині багато. Зараз же захищати свої інтереси споживачеві доводиться самостійно, абсолютно не розраховуючи на сприяння держави [2].

На жаль, не всі споживачі знають свої права та можуть захистити їх, якщо це потрібно. Тому необхідно визначити, що ж робити українському споживачеві, коли той зітнеться з обманом з боку продавця:

1) під час звернення у громадські організації або до державних органів влади необхідно мати докази про порушення прав громадян як споживачів, мати відомості про порушника та докази його провини. Це потрібно для того, щоб державна чи громадська організації могли не сумніватися в достовірності й правдивості фактів, викладених у заяві чи скарзі [2];

2) кожне підприємство роздрібної торгівлі веде Книгу відгуків та пропозицій встановленої форми, в яку покупці записують скарги, зауваження та пропозиції. Тому, за необхідності, одразу треба зробити запис у цю книгу, бо це може послужити додатковим доказом порушення прав споживачів під час службового розслідування та адміністративного впливу, реагування державних органів, що захищають права споживачів, або судового розгляду [2];

3) необхідно звернутися до продавця, організації або особи, що надала вам послугу або неякісний товар, з проханням замінити товар або повернути гроші. Якщо брак товару можна довести на місці, то продавець зобов'язаний замінити його негайно (за умови наявності). У випадку, якщо його немає у магазині, заміна має бути здійснена протягом 60 днів з моменту подачі відповідної заяви від покупця. Якщо на вивчення суттєвості недоліку потрібна перевірка, то вона має бути виконана протягом 14 днів з моменту подачі заяви. Про зміну термінів проведення експертизи покупець може додатково домовитися з виробником, продавцем або сервісним центром [4];

4) у разі відмови продавця необхідно звернутися з письмовою вимогою відшкодувати збиток за покупку до цього ж продавця;

5) якщо з яких-небудь причин продавець відмовляється приймати заяву або ставити свій підпис на копії покупця, треба відправити заяву рекомендованим листом із повідомленням про вручення, зберігши у себе поштовий корінець про відправлену претензію;

6) у разі ігнорування претензії необхідно звернутися в районне управління по захисту прав споживачів або до правоохоронних органів з письмовим зверненням про відмову продавця реалізувати право споживача, встановлене ч. 1 ст. 8 Закону України «Про захист прав споживачів».

Покупцеві важливо пам'ятати про те, що він має право на повернення неякісного товару протягом 14 днів з моменту його придбання. Протягом гарантійного терміну товар поганої якості можна обміняти, полагодити або повернути.

В цілому можна сказати, що законодавство України про захист прав споживачів частково відповідає праву ЄС, а іноді навіть встановлює високий рівень захисту прав споживачів порівняно з вимогами ЄС [6]. Незважаючи на це, необхідно розробити механізми з реалізації деяких норм законодавства України про захист прав споживачів, для того щоб вони належним чином працювали на практиці. Необхідно втілювати в життя заходи, спрямовані на підвищення рівня знань споживачами своїх прав. Покращення рівня захисту споживачів та реалізації їх прав можливо шляхом:

- вдосконалення законодавчої бази України, зокрема адаптація її до законодавства Європейського Союзу;
- створення умов для насичення споживчого ринку якісними та безпечними товарами, роботами, послугами;
- підвищення рівня захисту здоров'я та безпеки споживачів;
- створення належних умов для реалізації громадянами-споживачами своїх законних інтересів і прав на території України.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 №1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379. 2. Необходимые действия потребителей для успешной досудебной защиты своих прав [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consumerinfo.org.ua/must_know/faq/7063/ 3. Ответы на актуальные вопросы в сфере защиты прав потребителей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://loresh.com.ua/2011/09/05/otvety-na-aktualnye-voprosy-v-sfere-zashhity-prav-potrebitelej/ 4. Гарантия товара. Как и когда вернуть некачественную вещь? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.prostopravo.com.ua/prava_potrebiteley/stati/garantiya_tovara_kak_i_kogda_vernut_nekachestvennuyu_vesch 5. В Украине защита прав потребителей – дело рук самих потребителей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bagnet.org/news/customer/145721 6. Защита прав потребителей в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://myreferat.net/referats/22/7316/?page=6

ЗДОРОВОЕ ПИТАНИЕ

УДК 613.2

Становихина Е. П.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена тема здорового питания среди студентов и людей среднего возраста.*

Ключевые слова: *здоровое питание, быстрое питание, рацион питания, полноценный рацион, сбалансированный рацион питания.*

Анотація. *Розглянуто тему здорового харчування серед студентів і людей середнього віку.*

Ключові слова: *здорове харчування, швидке харчування, раціон харчування, повноцінний раціон, збалансований раціон харчування.*

Annotation. *This article deals with the topic of healthy eating among students and middle-aged people.*

Keywords: *healthy food, fast food, diet, complete diet, balanced diet.*

Вопрос о здоровом питании очень актуален и востребован в современном мире. Данная проблема побудила рассмотреть подробнее, насколько важна эта тема для окружающих, влияет ли наше питание на наше здоровье и самочувствие, а также эмоциональное состояние.

Объекты данного социологического исследования – студенты (от 18 до 25) и люди среднего возраста (от 30–45). Предмет исследования – отношение людей к здоровому образу и правильному питанию, также будет обращено внимание на то, насколько отличается здоровый образ жизни двух возрастных групп. В качестве метода сбора информации был использован анкетный опрос.

Считается, что здоровое питание является одним из наиболее важных компонентов здоровья и красоты. Здоровое питание обеспечивает зарядом энергии и бодрости на целый день, позволяет чувствовать себя более работоспособными и жизнерадостными. Отсутствие правильного питания лишает жизненных сил, заменяет энергичность на вялость и усталость организма. Неправильное питание отрицательно влияет на здоровье и различные функции организма. При неправильном питании можно выявить такие последствия, как:

– упадок сил, низкая работоспособность, вялость, отсутствие желания что-либо делать;

– постоянный голод. При отсутствии завтрака человек склонен перекусывать в течение дня не совсем здоровой пищей, к примеру, фаст-фудом (сладости, гамбургеры, выпечка и т. п.). Подобные частые перекусы могут привести к ожирению либо развить проблемы к кишечно-желудочным трактом;

– появляется раздражительность, депрессивное состояние, переменчивое настроение. При подобных симптомах многие люди, в частности женщины, предпочитают заедать свое плохое настроение шоколадом и сладостями, что так же не очень благоприятно влияет на организм;

© Становихина Е. П., 2015

– при наличии диеты может возникнуть нехватка витаминов, а еще может появиться жор, который невозможно контролировать. Часто к таким последствиям приводят диеты, которые резко ограничивают набор продуктов вашего обычного питания;

– у учащихся снижается активность и концентрация внимания на занятиях, имеют кратковременную память. У многих студентов появляются проблемы с логическими и математическими задачами;

– при неправильном питании может появится угревая сыпь, кожа может стать более сухой либо более жирной.

Если отталкиваться от научных терминов, то здоровое питание – это питание, обеспечивающее рост, нормальное развитие и жизнедеятельность человека, способствующее укреплению его здоровья и профилактике заболеваний. Соблюдение правил здорового питания в сочетании с регулярными физическими упражнениями сокращает риск хронических заболеваний и расстройств, таких как ожирение, сердечно-сосудистые заболевания, диабет, повышение давления и рак [1].

Рис. 1. **Пирамида здорового питания**

– Основа пирамиды составляет 40 % рациона, в него входят всевозможные крупы, картофель, макароны, хлеб грубого помола.

– Около 35 % над основанием занимают фрукты и овощи.

– Далее идут продукты, которые содержат белки (20 %): сыр, курица, молоко, кефир, йогурт, рыба, мясо, яйца и т. п.

– Вершину пирамиды занимают сахар и жиры: шоколад, кондитерские изделия, сладости и т. п., они составляют 5 %.

Подобный рацион можно считать здоровым.

Болезнь нынешней цивилизации – избыточное потребление животных жиров и рафинированных углеводов, недостаточное потребление фруктов и овощей, что чревато серьезными последствиями, как и недоедание.

В ходе исследования было выделено несколько основных понятий, таких как:

– здоровое питание – это питание, при котором наш организм функционирует стабильно; питание, после которого не наблюдается никаких негативных явлений со стороны желудочно-кишечного тракта; питание, при котором наши волосы выглядят блестящими, кожа ровная и гладкая, настроение не подавленное, в теле ощущается легкость и наш вес не превышает своих пределов. И употребляется пища не для того, чтобы поднять себе настроение, не для того, чтобы успокоить нервы, не от того, что больше нечем заняться и т.п. А употребляется пища для того, чтобы организм нормально работал, и чтобы чувствовать себя легко и физически и морально [2].

– быстрое питание, блюдо быстрого питания, продукт питания быстрого приготовления, фастфуд – питание с уменьшенным временем употребления и приготовления пищи, с упрощенными или упраздненными столовыми приборами или вне стола. Для общественного быстрого питания предназначены закусочные, забегаловки [3];

– рацион питания – это определенная совокупность пищевых продуктов. Иными словами, рацион питания – это те пищевые продукты, которые вы употребляете на протяжении некоторого периода времени;

– полноценный рацион питания – это рацион питания с достаточным количеством всех компонентов (макро- и микронутриентов), необходимых для нормальной жизнедеятельности организма [4];

– сбалансированный рацион питания – это полноценное питание с оптимальными соотношением всех компонентов пищи в соответствии с индивидуальными физиологическими потребностями организма [5].

Данное исследование было направлено на выяснение того, насколько совпадает понимание понятия правильного питания людей различных возрастных категорий с научными определениями. Эта цель была достигнута путем поэтапного решения поставленных задач. Данные показали, что люди опрошенных категорий положительно относятся к здоровому питанию, однако многие имеют слишком плотный дневной график, чтобы соблюдать определенные условия и правила поддержания здорового образа жизни и здорового питания и, как правило, отдают предпочтение быстрому перекусу или употреблению еды быстрого приготовления (фаст-фуду). Как правило, еда быстрого приготовления пагубно влияет на здоровье, однако проведенное анкетирование показало, что люди осознают вред подобной пищи, но все равно продолжают ее употреблять, аргументируя это тем, что это лучше, чем ничего.

Было выдвинуто несколько гипотез здорового питания:

1) В основу данного социологического опроса была положена гипотеза, согласно которой люди становятся более работоспособными, чувствуют себя намного лучше, обладают крепким здоровьем если придерживаются здорового образа жизни и правильного питания.

2) Завтраки являются важной составляющей рациона для поддержания сил на протяжении рабочего дня.

3) Гипотеза, согласно которой студент будет лучше учиться, будет обладать крепким здоровьем, если станет правильно питаться.

В работе были выявлены главные ошибки опрошенных людей в их питании. Около 45 % имеют привычку не завтракать, а это лишает прилива энергии и сил, а также подталкивает на лишние ненужные перекусы, 15 % имеют привычку кушать из больших тарелок, благодаря чему на психологическом уровне вырабатывается желание наполнить тарелку полностью и съесть все, что положили, до конца. Также многие перекусывают по ночам. Это, в свою очередь, вызывает не только прибавку в весе, но и заболевания желудочно-кишечного тракта. Около 25 % предпочитают перекусывать вредными продуктами, а так же фаст-фудом. Многие студенты имеют привычку быстро есть, из-за этого они переедают, что уже нежелательно для организма, к тому же желудок не справляется с большим количеством непрожеванной пищи, отсюда гастриты и другие проблемы с пищеварительной системой. Но самой распространенной причиной является заедание стресса. Многим кажется, что после съеденной шоколадки, мороженого, пирожного жизнь станет веселее и радостнее. В итоге входит в привычку постоянно заедать неприятные моменты сладкими и высококалорийными продуктами.

Можно считать, что люди, которые придерживаются правильного питания, чувствуют себя намного лучше и реже жалуются на проблемы со здоровьем, на слабость, боли в желудки и т.п. Выяснилось, что женщины чаще придерживаются полезного питания, чем мужчины. Женщины более бережно относятся к своему здоровью.

Завтраки являются важной составляющей рациона для поддержания сил на протяжении рабочего дня. Стоит отметить, что 30 % респондентов в возрасте от 35 до 45 лет часто не успевают позавтракать утром, что приводит к перекусам бутербродами и т.п. на ходу.

В ходе данного исследования также выяснилось, что 10 % опрашиваемых часто убегает на учебу или работу и забывает про завтрак, эта часть людей считает, что это не такой важный прием пищи, как обед или ужин, а также они не обращают внимание на то, какие продукты они едят. В большинстве случав это приводит к частом перекусам в течение дня, что может привести к перееданию и ожирению.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что полезный завтрак повышает эффективность нашей деятельности, активизирует работу всех органов и систем в нашем организме, помогает удержать вес в норме и избежать появления лишних килограмм. Студенты, которые придерживаются здорового питания, чувствуют себя более бодрыми и здоровыми, также у многих не наблюдается увеличение роста заболеваний пищеварительной системы.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Здоровое питание [Электронный ресурс] // Википедия – свободная энциклопедия. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/%C7%E4%EE%F0%EE%E2%EE%E5_%EF%E8%F2%E0%ED%E8%E5 2. Здоровое питание [Электронный ресурс] // Жить долго. Режим доступу : http://moyadiyeta.ru/node/32 3. Быстрое питание [Электронный ресурс] // Википедия – свободная энциклопедия. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.

org/wiki/%D0%91%D1%8B%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B5_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5 4. Мазур П. Питание. Полноценный и сбалансированный рацион питания [Электронный ресурс] / П. Мазур. – Режим доступа : http://pavelmazur.com/stati/pitanie-polnocennyj-i-sbalansirovannyj-racion 5. Скальный А. В. Основы здорового питания : пособие по общей нутрициологии / А. В. Скальный, И. А. Рудаков и др. Оренбург : ГОУ ОГУ, 2005. – 117 с.

НЕОБХІДНІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 657.633

Степаненко А. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність внутрішнього аудиту, вимоги до його запровадження та проведення у розрізі діяльності сільськогосподарського підприємства. Охарактеризовано службу внутрішнього аудиту та підприємств, які її потребують. Визначено роль внутрішнього аудиту у діяльності сільськогосподарського підприємства.*

Ключові слова: *внутрішній аудит, сільськогосподарське підприємство, міжнародні стандарти аудиту, аудиторська діяльність, професійний бухгалтер.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность внутреннего аудита, требования к его внедрению и проведению в разрезе деятельности сельскохозяйственного предприятия. Охарактеризована служба внутреннего аудита и предприятий, которые в ней нуждаются. Определена роль внутреннего аудита для сельскохозяйственного предприятия.*

Ключевые слова: *внутренний аудит, сельскохозяйственное предприятие, международные стандарты аудита, аудиторская деятельность, профессиональный бухгалтер.*

Annotation. *The essence of the internal audit requirements for the implementation and conduct in the context of agricultural enterprises. The paper described the internal audit and businesses that need it. The role of internal audit activities of the agricultural enterprise.*

Keywords: *internal audit, agricultural enterprise, international auditing standards, audit activities, a professional accountant.*

Сучасний етап розвитку України характеризується становленням ринкової економіки, її інтеграцією у світову систему господарства. В національну економіку залучаються внутрішні та зовнішні інвестиції, кредити, здійснюється емісія цінних паперів, йде роздержавлення власності та приватизація суб'єктів господарювання. Це зумовлює необхідність створення та удосконалення різних елементів передових технологій ринкової економіки, невід'ємним елементом якої є фінансово-економічний контроль взагалі.

Зі зростанням масштабів діяльності багаторівневий апарат управління утворює проблеми обміну інформацією, координації рішень, збільшує ймовірність прийняття різними ланками постанов, які суперечать одна одній. Ускладнюється контроль різних ланок управління з боку центрального керівництва, що збільшує ризик помилок і зловживань персоналу (менеджерів). Все це дозволяє зробити висновок, що організація внутрішнього аудиту просто необхідна на підприємстві.

Аудит в України регламентується деякими нормативними актами, серед яких важливим є Закон України «Про аудиторську діяльність» Згідно зі ст. 8 цього Закону проведення аудиту є обов'язковим у разі підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності відкритих акціонерних товариств, підприємств-емітентів об-

© Степаненко А. В., 2015

лігацій, професійних учасників ринку цінних паперів, фінансових установ та інших суб'єктів господарювання, звітність яких підлягає офіційному оприлюдненню, за винятком установ і організацій, що повністю утримуються за рахунок державного бюджету; під час перевірки фінансового стану засновників банків, підприємств із іноземними інвестиціями, відкритих акціонерних товариств (окрім фізичних осіб), страхових і холдингових компаній, інститутів спільного інвестування, довірчих товариств та інших фінансових посередників; під час отримання емітентами цінних паперів, ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів тощо [1]. Тому для більшості сільськогосподарських підприємств вимога проведення аудиту є необов'язковою. У зв'язку з цим великих перспектив набуває запровадження на таких підприємствах внутрішнього аудиту.

Питаннями внутрішнього аудиту займалися такі вчені, як Р. Адамс, Е. Аренс, В. Бурцев, Є. Калюго, Дж. Лоббек, Г. Назарова, В. Пастушенко, В. Рудницький та ін. Проте одностайності в теоретичних питаннях внутрішнього аудиту між ученими не існує. Метою роботи є визначення ролі внутрішнього аудиту для сільськогосподарських підприємств.

Згідно з Міжнародними стандартами аудиту 610 «Розгляд роботи внутрішнього аудитора» внутрішній аудит – це діяльність служби, створеної підприємством, з перевірки, оцінювання та моніторингу відповідності й функціонування систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю [2]. Його функції охоплюють, серед іншого, перевірку, оцінювання і моніторинг адекватності й ефективності внутрішнього контролю.

Для того щоб внутрішній аудит був ефективним, необхідно, щоб його виконували особи, які б мали відповідну технічну підготовку і професіоналізм. Кодекс етики професійних бухгалтерів виділяє фундаментальні принципи професійних бухгалтерів, яким мають відповідати особи, які здійснюватимуть внутрішній аудит на сільськогосподарських підприємствах, а саме: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка [2].

На думку автора, потреба у внутрішньому аудиті виникає для тих сільськогосподарських підприємств, які мають такі характеристики:

- складну організаційну структуру;
- наявність філій чи відокремлених підрозділів;
- наявність різних видів діяльності;
- можливість кооперування;
- бажання вищого керівництва мати об'єктивну і неупереджену інформацію щодо діяльності підприємства [3].

Але потрібно пам'ятати, що внутрішній аудит проводять фахівці, які є підконтрольними керівництву підприємства, а отже, і користувачами інформації, тобто аудиторських висновків, є управлінський персонал, а не зовнішні суб'єкти. Тому внутрішньому аудитору важливо організувати свою роботу так, щоб своїми висновками спрямовувати рішення керівника на підвищення ефективності діяльності підприємства.

Для запровадження на сільськогосподарському підприємстві внутрішнього аудиту необхідно вжити ряд заходів, а саме:

- розробити локальні нормативні документи, що регулюють питання внутрішнього аудиту (Положення про відділ внутрішнього аудиту, Посадові інструкції тощо);
- укомплектувати штат внутрішніх аудиторів;
- здійснити оптимальний розподіл контрольних функцій;
- розробити план та робочі документи служби внутрішнього аудиту;
- забезпечити співпрацю внутрішнього аудитора з юрисконсультом із питань дотримання нормативної бази.

Після виконання цих умов керівнику сільськогосподарського підприємства потрібно впевнитися, що служба внутрішнього аудиту відповідає необхідним характеристикам [4]. Узагальнені характеристики приведено на рис. 1.

Ефективність діяльності служби внутрішнього аудиту є важливим фактором управління сільськогосподарським підприємством. Позитивний ефект, який є наслідком роботи внутрішніх аудиторів, виправдовує усі витрати на утримання служби внутрішнього аудиту. Існують випадки, коли позитивний ефект лише від однієї консультації суттєво перевищує витрати на утримання служби внутрішнього аудиту. Функціонування служби внутрішнього аудиту на підприємстві, за умови додержання вимог до її організації, є надійною гарантією недопущення в майбутньому необгрунтованих і незаконних дій працівників підприємства, неправильних та неефективних управлінських рішень [5]. Особливо це важливо для сільськогосподарських підприємств, які постійно мають слідкувати за реформуванням податкової системи і змінами у законодавстві, що стосуються аграрного сфери.

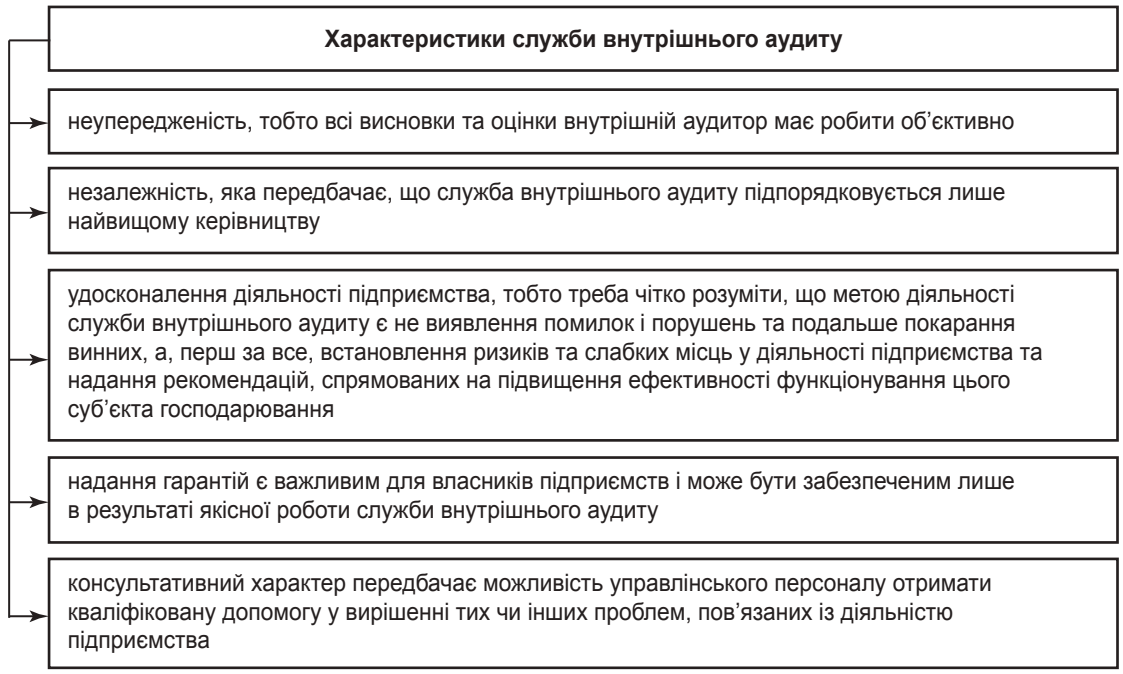

Рис. 1. **Характеристики служби внутрішнього аудиту**

Тому впровадження внутрішнього аудиту на сільськогосподарських підприємствах має великі перспективи. Перш за все, його важливість визнана на світовому рівні. Внутрішній аудит підприємства націлений на систему управління ризиками і систему внутрішнього контролю – їх оцінку, аналіз, пошук шляхів удосконалення, а це дозволить ефективно здійснювати управління фінансово-господарською діяльністю сільськогосподарського підприємства та приймати виважені управлінські рішення. Тому суб'єкти підприємницької діяльності України також мають дати йому шанс продемонструвати свої можливості і довести, як власникам, так і управлінському персоналу, свою необхідність як потужного інструменту підвищення ефективності бізнесу.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Кожушко О. В.

Литература: 1. Про аудиторську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12 2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2010 року / [Пер. з англ. мови О. Л. Ольховікова, О. В. Селезньов, О. В. Гик, С.Г. Біндер. – Київ : Фенікс, 2010. – 846 с. 3. Подолянчук О. Значення внутрішнього аудиту в системі контролю сільськогосподарського підприємства [Електронний ресурс] / О. Подолянчук. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/ 4. Рудницький В. С. Внутрішній аудит: методологія, організація : [монографія] / В. С. Рудницький. – Тернопіль : Економ. думка, 2011. – 106 с. 5. Пантелєєв В. П. Внутрішній аудит: [навч. посіб]. / В. П. Пантелєєв, М. Д. Корінько ; за ред. В. О. Шевчука. – Київ, 2010. – 247 с.

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 631.16

Степаненко А. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність фінансової стабільності сільськогосподарського підприємства та обґрунтовано необхідність її визначення. Визначено перелік показників, які характеризують фінансову стабільність, та фактори, що на неї впливають у сільськогосподарській галузі.*

Ключові слова: *фінансова стійкість, сільськогосподарське підприємство, аналіз, фактори, рентабельність.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность финансовой стабильности сельскохозяйственного предприятия и обоснована необходимость ее определения. Определен перечень показателей, которые характеризуют финансовую стабильность, и факторы, влияющие на нее в сельскохозяйственной отрасли.*

Ключевые слова: *финансовая устойчивость, сельскохозяйственное предприятие, анализ, факторы, рентабельность.*

Annotation. *In this article the essence of financial stability of the agricultural enterprise and the need for its determination are considered. Also indicators that characterize the financial stability and the factors affecting it are described.*

Keywords: *financial stability, agricultural enterprise, the analysis of factors, profitability.*

У трансформаційній економіці України сільське господарство посідає надзвичайно важливе місце. Від його ефективного розвитку значною мірою залежить фінансова стабілізація на макро- і мікроекономічному рівні, економічна незалежність, соціальна стабільність та продовольча безпека України. Тому діяльність сільськогосподарських підприємств потребує зміцнення їх фінансової стійкості в умовах адаптації до ринкової моделі розвитку економіки.

Окремі питання аналізу фінансової стійкості підприємств досліджено у працях провідних вітчизняних економістів: Г. Савицька, М. Болюх, В. Бурчевський, М. Горбаток. Проблеми забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств активно досліджують учені О. Кривоконь, Ф. Бутниця, Л. Лахтіонова та ін. [1–5].

Мета дослідження – у визначенні факторів, які впливають на фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства та показники її оцінки.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішувались такі завдання:

1) уточнити зміст категорії "фінансова стійкість підприємства" та визначити її місце у фінансовій науці;

2) виявити специфіку і визначальні чинники фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання;

3) визначити необхідні показники для аналізу фінансової стійкості.

Найбільш узагальнене трактування фінансової стійкості підприємства таке: це здатність суб'єкта господарювання функціонувати й розвиватись, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у змінному внутрішньому і зовнішньому середовищі, що виступить гарантом його постійної платоспроможності й інвестиційної привабливості у межах допустимого рівня ризику. Саме так визначила Г. В. Савицька в одному із підручників, а у більш пізньому виданні вона додає: «фінансова стійкість – це внутрішня сторона фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну платоспроможність у тривалій перспективі, в основі якої лежить збалансованість позитивних і негативних грошових потоків, де зовнішнім проявом фінансового стану підприємства є поточна платоспроможність» [1].

Для кожного господарюючого суб'єкта існує внутрішня, фінансова та загальна стійкість. Внутрішня стійкість досягається за такого стану економіки підприємства, який забезпечує досить високий фінансовий результат його діяльності. Фінансова стійкість досягається за стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання. Загальна стійкість характеризується позитивним сальдо чистого грошового потоку (перевищенням позитивного грошового потоку над негативним) [2].

© Степаненко А. В., 2015

Фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства перебуває під дією різноманітних фінансово-економічних факторів. Під впливом негативних факторів підприємство може втратити фінансову стійкість, а завдяки позитивним – зміцнити її. Проте важливим є усвідомлення того, що фінансова стійкість – це ще й така властивість підприємства, яка дозволяє долати всі виробничо-економічні перешкоди і зберігати своє фінансове положення.

Оцінка фінансової стійкості передбачає аналіз факторів формування показників, які характеризують стабільність функціонування сільськогосподарського підприємства з позиції забезпечення прибутковості операційної діяльності [3].

Показники, які необхідно розраховувати для аналізу фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Показники фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

Показники	Формула для розрахунку	Сутність показників
Рентабельність активів	*Кра = Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування / Валюта балансу*	Характеризує рівень прибутку, створеного усіма активами підприємства, що знаходяться в його використанні згідно з балансом. Його зменшення показує спад рівня попиту на продукцію або надлишкові обсяги активів
Рентабельність власного капіталу	*Крвк = Чистий прибуток / Власний капітал*	Характеризує рівень доходності власного капіталу, вкладеного в певне підприємство
Рентабельність діяльності	*Крд = Чистий прибуток / Чиста виручка від реалізації продукції*	Збільшення цього показника говорить про ріст ефективності господарської діяльності підприємства
Коефіцієнт автономії	*Ка = Власний капітал / Валюта балансу*	Характеризує частку коштів, укладених власниками підприємства в загальну вартість майна. Нормальне мінімальне значення – 0,5, що припускає забезпеченість позикових коштів власними, тобто, реалізувавши майно, сформоване із власних джерел, підприємство зможе погасити зобов'язання
Коефіцієнт фінансового ризику	*Кфр = Залучений капітал/Власний капітал*	Характеризує кількість залученого капіталу в розрахунку на 1 грн власного капіталу. Зростання цього коефіцієнта свідчить про підвищення залежності від залучених джерел, втрату фінансової автономії. Максимальне значення цього показника становить
Власні оборотні кошти	*ВОК = Власний капітал + Довгострокові зобов'язання – Необоротні активи*	Для нормальної забезпеченості господарської діяльності підприємства величина власних оборотних коштів має становити не менше 1/3 від його власного капіталу
Маневреність власного капіталу	*Кмвк = Власні оборотні кошти / Власний капітал*	Показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби, а яка частина капіталізована [4]

Оцінюючи формування фінансової стійкості, також треба враховувати особливі умови, притаманні лише сільськогосподарським підприємствам, де, крім усіх інших факторів впливу на фінансову стійкість, існують специфічні, які підвищують ризиковість цього виду діяльності. До цих факторів належать ґрунтово-кліматичні умови, природні властивості біологічних активів тощо. Тому в сільськогосподарському виробництві особливо великого значення набуває оперативна оцінка та своєчасне реагування на зміну фінансової стійкості підприємства, тобто йдеться про систему антикризового управління, ефективність якої передбачає діагностику внутрішніх і зовнішніх чинників, що формують ризик; оцінку ризику зниження фінансової стійкості; прогноз допустимої межі ризику; розробки заходів щодо зниження загрози ризику. До таких заходів відносять: відмову від здійснення високоризикових фінансових операцій, диверсифікацію виробництва, попередню оплату за реалізовану продукцію, внутрішнє і зовнішнє страхування, зниження питомої ваги позичкових коштів [5].

Таким чином, основна мета аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності аграрного підприємства протистояти негативній дії зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на його фінансовий стан. Підсумком такого аналізу має бути висновок щодо спроможності підприємства здійснювати фінансово-господарську діяльність, отримувати прибуток в умовах економічної самостійності, готовності до погашення своїх боргів, а також щодо вірогідності збереження такого стану підприємства. Цьому сприятимуть результати розрахунку ключових показників та в перспективі – поглибленого факторного аналізу показників рентабельності та фінансової стійкості як основи обґрунтування шляхів забезпечення стабільності функціонування суб'єктів господарювання в ринковому середовищі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – Київ : Знання, 2004. – 654 с. 2. Кривоконь О. С. Удосконалення класифікації типів фінансової стійкості / О. С. Кривоконь // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 129. 3. Економічний аналіз : навч. посіб. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток ; за ред. М. Г. Чумаченка. – Київ : КНЕУ, 2010. – 540 с. 4. Економічний аналіз : навч. посіб. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : Рута, 2010. – 680 с. 5. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: навч. посіб. / Л. А. Лахтіонова. – Київ : КНЕУ, 2009. – 365 с.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

УДК 657.421:631.162

Стеценко О. О.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено критерії ефективності використання основних засобів. Виділено та проаналізовано найважливіші показники аналізу основних засобів на прикладі сільськогосподарського підприємства.*

Ключові слова: *аналіз, ефективність, основні засоби.*

Аннотация. *Исследованы критерии эффективности использования основных средств. Выделены и проанализированы важнейшие показатели анализа основных средств на примере сельскохозяйственного предприятия.*

Ключевые слова: *анализ, эффективность, основные средства.*

Annotation. *Investigated criteria for the use of fixed assets. Identified and analyzed the most important indicators of the analysis of fixed assets on the example of the agricultural enterprise.*

Keywords: *analysis, efficiency, basic means.*

Наявність, склад, технічний стан і рівень використання основних виробничих фондів є найважливішими факторами економічного розвитку та фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

Вченими зроблено значний внесок теоретичних методичних питань в області обліку і аналізу основних засобів. Проте вивчення спеціальної літератури та досвіду організації обліку та аналізу на підприємстві показує, що не всі проблеми в цій галузі вирішені остаточно.

Мета цієї статті: вдосконалення методики розрахунку економічної ефективності використання основних виробничих фондів.

Завдання аналізу – охарактеризувати сутність основних засобів як економічної категорії; відобразити значення і завдання основних засобів у сучасних умовах; визначення складу, розміру та структури основних фондів і які групи основних фондів займають найбільшу питому вагу, визначення показників ефективності основних виробничих фондів і витвір розрахунку норми прибутку.

У всі часи й у всіх державах сільське господарство було прибутковим і перспективним видом діяльності. На сьогодні у країні активно розвивається використання основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення.

Основні фонди – це засоби праці, які багаторазово беруть участь у виробничому процесі, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, поступово зношуючись, переносять свою вартість частинами на знов створювану

© Стеценко О. О., 2015

продукцію. До них відносять фонди з терміном служби більше одного року і вартістю більше 100 мінімальних місячних заробітних плат. Основні фонди поділяються на виробничі і невиробничі фонди. Виробничі фонди беруть участь у процесі виготовлення продукції або надання послуг (верстати, машини, прилади, передавальні пристрої, складські приміщення, автомобілі тощо). Невиробничі основні фонди не беруть участь у процесі створення продукції (житлові будинки, дитячі сади, клуби, стадіони, поліклініки, санаторії, офіси тощо).

Під час аналізу слід враховувати закони розвитку систем, так як кожен технологічний етап або економічний уклад має свої межі зростання, зумовлені технологічними системами.

Аналіз основних фондів може проводитися за кількома напрямками, розробка яких у комплексі дозволяє дати оцінку структури, динаміки та ефективності використання основних засобів і довгострокових інвестицій. Вибір напрямків аналізу і розв'язуваних аналітичних завдань визначається потребами управління. Аналіз структурної динаміки основних засобів, інвестиційний аналіз складають зміст фінансового аналізу. Оцінка ефективності використання основних засобів і витрат із їх експлуатації відноситься до управлінського аналізу, однак чіткої межі між цими видами аналізу немає [1].

Для характеристики стану робочих машин, обладнання, інструментів. Узагальнюючими показниками, що характеризують цей рівень забезпеченості підприємства основними виробничими фондами, є фондоозброєність праці та технічна озброєність праці.

Показник розраховується відношенням середньорічної вартості промислово-виробничих фондів до середньооблікової чисельності робітників у найбільшу зміну. Рівень технічної озброєності праці визначається відношенням вартості виробничого устаткування до середньоспискової кількості робітників у найбільшу зміну. Темпи його зростання зіставляються з темпами зростання продуктивності праці [2] (табл. 1). Основні показники ефективності використання основних засобів СГ підприємств наведено в табл. 1, а їх розрахунки – в табл. 2.

Таблиця 1

Показники ефективності використання основних засобів сільськогосподарських підприємств.

Назва показника	Формула для розрахунку	Характеристика показника
Фондозабезпеченість, тис. га (ФЗБ)	$ФЗБ = Вартість\ ОЗ / S,$ *ОЗ* – основні засоби S – площа	Вартість основних фондів СГ призначення з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь
Фондоозброєність, тис. грн /особу (ФВ)	$ФВ = Вартість\ ОЗ / ЧП,$ *ЧП* – чисельн. працівників	Скільки основних виробничих фондів СГ призначення припадає з розрахунку на середньорічного працівника
Енергозабезпеченість, к.с (ЕЗ)	$EЗ = \frac{\sum E}{S} \times 100,$ *E* – енергетична потужність	Скільки припадає енергетичних потужностей у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь
Енергоозброеність, к.с (ЕО)	$EO = \frac{\sum E}{\sum ЧП}$	Засвідчує, скільки енергетичних потужностей припадає на середньорічного працівника (ЧП)

Таблиця 2

Забезпеченість підприємства основними фондами

Показники	2012 рік	2013 рік	2013 р. в % до 2012 р.
Середньорічна вартість ОВФ сільськогосподарського призначення, тис. грн	27070	22298	82,4
Площа сільськогосп. угідь, га	5515	5608	101,7
Енергетичні потужності, к.с.	13324	14843	111,4
Чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, осіб	89	190	100,5
Показники:			
Фондозабезпеченість, тис. грн / га	490,8	504,8	102,9
Фондоозброєність, тис. грн / особу	143,2	177,4	123,9
Енергозабезпеченість, к.с.	241,6	233,2	96,5
Енергоозброєність, к.с.	70,5	67,6	95,9

Оцінивши забезпеченість підприємства основними фондами, можна дійти висновку, що середньорічна вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення зменшилась на 4772 тис. грн у 2013 р. Пло-

ща сільськогосподарських угідь у звітному році збільшилась до 5608 тис. грн. Енергетична потужність збільшилась до 1519 кінських сил. Чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, підвищилася на 0,5 %, що є позитивною тенденцією для роботи підприємства. Фондозабезпеченість у звітному році збільшилась на 17,5 %, зростаюча фондозабезпеченість характеризує закономірний процес розвитку сільськогосподарського виробництва. Фондоозброєність збільшилася на 34,2 тис. грн, що є позитивною рисою у виробництві на підприємстві. Енергозабезпеченість знизилась на 3,5 %, це є негативною тенденцією. Енергоозброєність у звітному році склала 67,6 кінських сил, а в минулому році – 70,5 кінських сил і зменшилася на 4,1 %.

Отже, в умовах постійного прогресу зростання вартості основних засобів є закономірним явищем. Підвищення ефективності використання основних засобів підприємства є одним із основних питань у період переходу до ринкових відносин. Від вирішення цієї проблеми залежить конкурентоспроможність продукції підприємства на ринку та його фінансовий стан.

Перспективою подальших наукових досліджень є вдосконалення методичного забезпечення аналізу ефективності використання основних засобів із використанням економіко-математичних методів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности : учеб. Пособие / Г. В. Савицкая. – Мн. : Новое знание, 2006. – 652 с. 2. Экономика сельскохозяйственного предприятия / Под ред. И. А. Минакова. – М. : КолосС, 2003. – 528 с. 3. Бычкова С. М. Бухгалтерский учет в сельском хозяйстве / С. М. Бычкова, Д. Г. Бадмаева. – Москва : ЭКСМО, 2010. – 437 с. 4. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М. : ПБОЮЛ М. А. Захаров, 2001. – 424 с. 5. Мансуров Р. Е. Реформирование и развитие агропромышленных предприятий / Р. Е. Мансуров. – Киев : IAE, 2001. – 532 с.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

УДК 336.761 (477)

Стешкіна Н. В.
Малюшенко А. В.

Студенти 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Здійснено аналіз сучасного стану ринку цінних паперів в Україні; визначено стримуючі чинники, що перешкоджають його ефективному розвитку, та обґрунтовано заходи щодо їх усунення.*

Ключові слова: *цінні папери, ринок цінних паперів, проблеми та перспективи розвитку ринку цінних паперів.*

Аннотация. *Проведен анализ современного состояния рынка ценных бумаг в Украине; определены сдерживающие факторы, препятствующие его эффективному развитию, и обоснованы мероприятия по их устранению.*

Ключевые слова: *ценные бумаги, рынок ценных бумаг, проблемы и перспективы развития рынка ценных бумаг.*

Annotation. *The article analyzes the current state of the stock market in Ukraine, the definition of restraining factors that hinder its effective development and study of measures to eliminate them.*

Keywords: *securities, securities market, problems and prospects of development of the securities market.*

Ринок цінних паперів як невід'ємна складова фінансового ринку забезпечує акумуляцію грошових коштів та їх концентрацію у вигляді формування значного капіталу, здатного вирішувати важливі завдання економіки краї-

© Стешкіна Н. В., Малюшенко А. В., 2015

ни. Фондовий ринок може стати дієвим інструментом залучення інвестиційних ресурсів населення, господарюючих суб'єктів для спрямування їх на відновлення та забезпечення подальшого економічного зростання.

Вітчизняний фондовий ринок, на противагу країнам із розвиненою економікою, залишаючись одним із найбільш слабких елементів фінансової системи, не сприяє залученню інвестицій та перерозподілу капіталу. Тому на сучасному етапі налагоджене функціонування та ефективний розвиток ринку цінних паперів є важливим завданням для України, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Особливості функціонування ринку цінних паперів в Україні та напрями удосконалення його діяльності досліджували такі науковці, як: Терещенко Г. М., Івахненко І. С., Ватаманюк З. Г., Баула О. В., Гриценко Л. Л., Роєнко В. В., Поплавська М. В. та ін. Однак деякі проблемні аспекти розвитку фондового ринку України залишаються поза увагою та потребують подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз сучасного стану ринку цінних паперів в Україні, визначення стримуючих чинників, що перешкоджають його ефективному розвитку, та обґрунтування заходів щодо їх усунення.

Сучасний стан фондового ринку формують внутрішні та зовнішні фактори, що визначають темпи розвитку фондового ринку та його якісні аспекти, зокрема структуру. Ринок цінних паперів в Україні функціонує в умовах макроекономічної нестабільності та криз на світових фінансових ринках, що негативно позначається на ефективності його діяльності.

Важливим індикатором розвитку фондового ринку є показник обсягу операцій із цінними паперами. Кількість цінних паперів, що перебувають в обігу на фондовому ринку, безпосередньо впливає на напрями інвестування, відображає кількість цінних паперів, доступних для придбання інвесторами, ступінь їх диверсифікації, надійності та інвестиційної привабливості.

Незважаючи на несприятливу ринкову кон'юнктуру поряд із політикою боротьби з фіктивними цінними паперами, яку розгорнула НКЦПФР у 2012 році, в цілому відбулось збільшення обсягів операцій із цінними паперами за підсумками року. Проте, як і в останні роки, загальна ліквідність ринку підтримувалась за рахунок стратегії КМУ мобілізації коштів населення та приватних інвесторів до Державного бюджету шляхом випуску державних цінних паперів.

За даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, протягом 2012 року загальний обсяг торгів на ринку цінних паперів становив 2 530,87 млрд грн, що майже втричі перевищує показник 2008 року. Динаміка розвитку ринку цінних паперів за 2008–2012 рр. має стійку тенденцію зростання. Варто зауважити, що найбільшого розвитку ринок цінних паперів досяг у 2010–2011 рр., коли темпи приросту обсягу виконаних договорів становили більш ніж 40 %. За умови стабільності фінансової системи та світових фондових ринків можна прогнозувати подальше зростання обсягів операцій із цінними паперами в Україні. Ринок капіталу в Україні не відрізняється значною різноманітністю цінних паперів. Структуру операцій із цінними паперами на фондовому ринку України протягом останніх 5 років подано в табл. 1 [3].

Таблиця 1

Загальний обсяг операцій на ринку цінних паперів України за 2008–2012 рр., млрд грн

Вид цінних паперів	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Акції	352,82	470,73	556,25	636,07	591,86
Державні облігації	62,49	98,99	354,12	855,55	1217,06
Облігації підприємств	205,21	81,13	69,50	103,70	124,89
Облігації місцевих позик	2,20	0,66	0,50	1,67	7,48
Цінні папери інститутів спільного інвестування	43,94	76,31	115,49	114,42	137,74
Векселі	191,84	268,76	316,11	358,28	412,08
Деривативи	0,27	0,10	3,75	23,99	24,91
Інші	24,65	70,58	125,66	77,42	14,85
Усього	883,40	1 067,26	1 541,38	2 171,10	2 530,87

Протягом 2008–2012 рр. найбільшу частку у структурі торгівлі за фінансовими інструментами займають акції та державні облігації, але якщо для акцій характерним є, починаючи з 2010 року, значне скорочення питомої ваги в загальній структурі цінних паперів за обсягами операцій на ринку, то ринок державних облігацій в Україні за вказаний період демонструє темпи приросту і показує стрімке зростання майже в 7 разів. Переважання облігацій над пайовими цінними паперами в останні роки пояснюється економічною нестабільністю, яка панує зараз у всьому світі, особливо у країнах ЄС. Державні цінні папери зберігають упевнену тенденцію до збільшення на

фондовому ринку у зв'язку з адекватною прибутковістю, яка пропонується за них. За останні 5 років обсяги здійснених контрактів із ними стрімко зросли: з 62,49 млрд грн у 2008 році до 1217,06 млрд грн у 2012 році. Державні цінні папери є найбільш надійними серед боргових паперів, з мінімальними ризиками за ними, тому є вигідною альтернативою вкладення вільних коштів, повернення яких із приростом гарантовано державою.

Значна частка акцій у структурі фінансових інструментів зумовлена не стільки інвестиційним спрямуванням діяльності ринку акцій, як специфікою перерозподілу власності у процесі приватизації. Основним фактором зменшення кількісних параметрів цього сегмента є згортання участі іноземних банківських інституцій у капіталі банків України, наслідком чого стало зменшення статутних капіталів кількох банків із іноземним капіталом.

За останні 3 роки корпоративні та муніципальні облігації демонструють стабільне зростання. Національний банк України для підтримки розвитку ринку корпоративних облігацій та облігацій місцевих позик зберігає за ними статус фінансових інструментів, з якими він може працювати під час здійснення рефінансування банків. Недостатнє використання облігаційних позик підприємствами як джерела формування інвестиційних та операційних фінансових ресурсів пояснюється нестачею власного капіталу, неможливістю розмістити облігаційні позики на первинному ринку у зв'язку з їхньою низькою привабливістю для юридичних і фізичних осіб [4].

Сучасний стан фондового ринку України характеризується постійним зростанням обсягів операцій із похідними інструментами. При цьому деривативи поки що займають незначну частку в загальній структурі фінансових інструментів. Це зумовлено умовами високого ризику господарювання внаслідок макроекономічної нестабільності, недосконалого законодавчого регулювання в цій сфері, недостатнього рівня розвитку ринків базових інструментів. Валютний та товарний ринок майже неохоплені цим сегментом, при тому що справедливі ціни на важливі для економіки країни товари (зерно, метали, продукція хімічної промисловості, дерево) не можуть формуватися без використання строкових інструментів. Ринок колективних інвестицій, як і у попередні періоди, залишився відносно невеликим, однак позитивним є факт значного збільшення обсягу торгів цінними паперами інститутів спільного інвестування, який у 2012 році склав 137,74 млрд грн, що більше на 20,38 % порівняно з 2011 роком. У загальній структурі торгів у 2012 році на цей сегмент припало 5,44 % сумарного обсягу торгів на ринку цінних паперів.

Серед позабіржових фінансових інструментів найбільша частка обсягу торгів припадає на векселі, що свідчить про зростання значення зазначеного інструменту як засобу розрахунків. Так, питома вага операцій із векселями від загального обсягу торгів на фондовому ринку за підсумками 2012 року становила 16,28 %. Проведений аналіз продемонстрував стрімке збільшення обсягу здійснених біржових контрактів з цінними паперами. Зростання відбулось, у першу чергу, за рахунок підтримки високої активності на ринку державних облігацій. Зміни, впроваджені НКЦПФР, що відбулись у регуляторних вимогах до учасників ринку цінних паперів, дали позитивні результати щодо підвищення захисту прав та інтересів інвесторів та зменшення кількості фіктивних учасників, які діяли на ринку, з метою оптимізації податкового навантаження компаній із реального сектора економіки.

У країнах із розвиненою економікою перерозподіл коштів на ринку цінних паперів здійснюється насамперед через фондову біржу або інші організовані ринки. Для вітчизняного ринку цінних паперів характерною рисою розвитку є переважання позабіржового сегмента над біржовим. До того ж наявні організовані ринки є інституційно розпорошеними, на яких, як правило, відбувається лише формальна реєстрація угод із цінними паперами без їх реального виконання. На регульованому ринку цінних паперів України діють 10 організаторів торгів. За підсумками 2012 року відбувся суттєвий перерозподіл біржового сегмента серед організаторів торгівлі. Так, ПАТ "Українська біржа", яка традиційно вважається однією з відкритих та прогресивних бірж та активно впроваджує для інституційних та приватних інвесторів новітні можливості, внаслідок зменшення активності торговців відчула найбільший спад серед лідерів ринку. Так, у 2011 році питома вага операцій ПАТ "Українська біржа" від загального обсягу здійснених контрактів на організованому ринку становила 27, 08 %, а в 2012 році – лише 9,12 %.

Ініціативу на себе перебрали інші лідери регульованого ринку – ПрАТ ФБ "ПФТС" з часткою 33,88 % та ПАТ ФБ "ПЕРСПЕКТИВА" з часткою 55,25 %. Проте на організаційно оформленому ринку спостерігається збереження високої концентрації торгівлі цінними паперами, адже на трьох зазначених фондових біржах зосереджено близько 98 % контрактів. Таким чином, інші організатори торгів фактично не впливають на функціонування організованого фондового ринку. В умовах, коли очікується зменшення основних макроекономічних індикаторів розвитку реального сектора економіки, ринок цінних паперів реагує першим на ознаки нестабільності, переміщуючи акцент із пайових цінних паперів на інструменти з фіксованою дохідністю, при цьому в кризові роки розрив між їхніми кількісними параметрами збільшується.

Це знайшло своє відображення у структурі торгів фінансовими інструментами на організованому ринку в розрізі цінних паперів. Так, за підсумками 2012 року частка операцій із акціями зменшилась втричі порівняно з 2011 роком і становила 8,9 %, а з інвестиційними сертифікатами – до 1,5 %. Питома вага операцій із облігаціями (корпоративних, муніципальних та державних) збільшилась із 51,4 % до 80,18 %, в першу чергу, за рахунок збільшення обсягу операцій із державними цінними паперами. У структурі операцій організаторів торгів на них припадає майже 68 % загального обороту цінних паперів на біржовому ринку. Тенденція до підвищення частки за-

значених операцій спостерігається з 2008 року, що пов'язано із активізацією випуску державних облігацій України та загостренням світової фінансової кризи.

Суттєво не змінилась ситуація зі слабким розвитком ринку муніципальних цінних паперів. Облігації місцевих позик, незважаючи на значне зростання операцій із ними на біржовому ринку, залишились низьколіквідними. Загальний обсяг торгівлі цінними паперами на біржовому сегменті фондового ринку наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Обсяг операцій, здійснених організаторами торгів за 2008–2012 рр., млрд грн [3]

Вид цінних паперів	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Акції	11,82	13,54	43,75	68,59	21,54
Державні облігації	8,55	8,18	60,86	99,12	178,78
Облігації підприємств	16,61	7,07	6,71	21,42	26,35
Облігації місцевих позик	0,46	0,03	0,14	0,46	6,39
Цінні папери інститутів спільного інвестування	0,20	7,14	16,1	22,03	5,84
Деривативи	0,12	0,05	3,73	23,82	24,78
Усього	37,76	36,01	131,29	235,44	263,68

Незважаючи на певне збільшення питомої ваги організованого ринку, частка випусків цінних паперів, які знаходяться у вільному обігу, є досить незначною. Нестача цінних паперів, що вільно обертаються на фондовому ринку, та відповідних операцій, здійснених організаторами торгів, не створюють умов для об'єктивної оцінки вартості вітчизняних цінних паперів та доходності за ними, що зменшує можливості НБУ під час рефінансування банків та здійснення операцій на відкритому ринку. До того ж неможливість встановити реальну вартість цінних паперів зумовлює недостатнє їх використання як інструменту ліквідної застави, внаслідок чого грошова маса та реальна економіка в цілому незначно реагує на зміни відсоткових ставок. За таких умов фондовий ринок не може забезпечити повною мірою здійснення його головних завдань щодо мобілізації фінансових ресурсів. Роль фондових бірж, які мали б забезпечувати прозорість діяльності фондового ринку та формувати інформаційну підтримку в інвестиційних процесах, виконується лише частково.

Таким чином, фондовий ринок залишається доволі закритим, адже близько 90 % усіх операцій на ньому здійснюються за межами регульованого ринку, у так званому приватному режимі. Однією з причин закритості ринку є відсутність іноземних інвесторів серед активних торговців на вітчизняному ринку цінних паперів через складність процедури підключення до торгів нерезидентів та низьку інвестиційну привабливість України. Крім того, відсутність валютних деривативів в Україні не дає змоги іноземним інвесторам страхувати валютні ризики. Тому необхідним є внесення змін до валютного законодавства та введення інструментів хеджування валютних ризиків, наприклад, ф'ючерсних контрактів на валютні пари гривня / євро та гривня / долар, що сприяло би припливу капіталу до України [2].

Значною проблемою під час інвестування в короткостроковій перспективі на місцевому фондовому ринку є низька ліквідність, що проявляється у маніпулюванні цінами під час здійснення операцій із цінними паперами, за великих спредів цін купівлі-продажу, нормативно-правовою неврегульованістю маржинальних операцій, які є базою для отримання прибутків на "ведмежому" ринку.

Відсутність нормативно визначених регулятором технологій здійснення таких операцій не може забезпечити повноцінної можливості реалізації інвестиційних стратегій на фондовому ринку. Проект відповідного положення про регулювання маржинальної торгівлі, розроблений НКЦПФР ще в 2011 році, досі не набув чинності, тому зазначені операції надалі здійснюються за допомогою договорів РЕПО. Спекулятивний інвестор, здійснюючи короткий продаж цінних паперів, отриманих у позику у брокера з метою їх подальшої купівлі за нижчою ціною, створює значну загрозу для фондового ринку. Адже за певних ринкових умов такі операції можуть призвести до стрімкого спадання цін, а в результаті – до потенційно системних ризиків.

Незначну ліквідність ринку цінних паперів підтверджує також значна концентрація торгівлі вузьким спектром фінансових інструментів із прийнятними інвестиційними якостями щодо дохідності, ліквідності та захищеності. Вітчизняні цінні папери характеризуються високим рівнем ризику та низькою дохідністю. Цим зумовлена недовіра інвесторів до залучення додаткових коштів на ринку цінних паперів. Незначна диверсифікація у розподілі тимчасово вільних грошових коштів та спрощена структура ринку цінних паперів не дає можливості для створення конкурентоспроможного вітчизняного ринку капіталу. Наслідком недостатньої ліквідності паперів на вітчизняних біржах є низька активність зареєстрованих трейдерів-фізичних осіб. Однак можна прогнозувати

пожвавлення їх активності в подальшому внаслідок здійснення певних позитивних змін у цьому напрямку. Так, у Податковому кодексі вдосконалено правові норми з його оподаткування. Наявність достатньої кількості онлайн брокерів, що надають доступ населенню до інтернет-трейдингу (30 брокерів на фондових біржах ПАТ "Українська біржа" та ПрАТ ФБ "ПФТС") дозволяє інвесторам здійснювати відбір за наперед визначеними параметрами (тарифами, програмним забезпеченням, аналітичною підтримкою). У разі довгострокового вкладання коштів інвестор стикається з великою кількістю інсайдерів на фондовому ринку, відсутністю чіткої дивідендної політики емітентів, недотриманням стандартів корпоративного управління, що насамперед стосуються питань доступу акціонерів до проспекту емісії та надання достовірної інформації, а також складною макроекономічною ситуацією загалом. Суттєвою проблемою розвитку вітчизняного фондового ринку є недосконалість системи розкриття інформації емітентами щодо своєї діяльності та можливостей здійснення інвестицій у їх фінансові інструменти. Низький рівень інформаційної прозорості фондового ринку стримує прийняття інвестором рішень про вкладання коштів у цінні папери через неможливість об'єктивної оцінки реальної вартості і потенціалу підприємств.

До того ж на ринку цінних паперів України немає ефективного механізму захисту інтересів та прав інвесторів, є складними процедури реструктуризації, що зумовлює обмеженість вторинного ринку боргових цінних паперів. Так, Україна опустилася в рейтингу Doing Business-2013 за категорією "захист інвесторів" до 117 місця. Останні ініціативи НКЦПФР у розробці законодавчої бази були спрямовані на захист прав та інтересів інвестора. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення законодавства про цінні папери" зобов'язує торговців розкривати повну та достовірну інформацію про здійснені операції за угодами з емісійними цінними паперами, передбачає впровадження пруденційного нагляду та визначає вимоги до реклами на фондовому ринку. Невирішеними проблемними питаннями на ринку цінних паперів України є низький рівень капіталізації та наявність складної процедури організації, та проведення первинних публічних розміщень цінних паперів, що значно зменшує можливості доступу інвесторів до об'єктів інвестування [5].

Для вирішення наявних проблем необхідно здійснити низку завдань і визначити механізм їх виконання:

1. Збільшення капіталізації, ліквідності та прозорості фондового ринку шляхом:

- суттєвого розширення пропозиції цінних паперів із високими інвестиційними характеристиками;
- удосконалення засад функціонування боргового ринку та запровадження нових видів інструментів;
- покращення інформаційної прозорості фондового ринку України.

2. Удосконалення ринкової інфраструктури та забезпечення її надійного й ефективного функціонування шляхом:

- консолідації інформаційної та технологічної біржової системи фондового ринку;
- модернізації депозитарної системи України;
- підвищення вимог до професійних учасників фондового ринку.

3. Удосконалення механізмів державного регулювання, нагляду на фондовому ринку та захисту прав інвесторів шляхом:

- підвищення ефективності державного регулювання фондового ринку;
- збільшення можливостей регулятора;
- удосконалення саморегулювання на ринку цінних паперів; популяризації фондового ринку.

4. Податкове та валютне стимулювання подальшого розвитку фондового ринку України шляхом:

- формування сприятливого податкового клімату для учасників фондового ринку;
- удосконалення та оптимізації режиму валютного регулювання операцій із цінними паперами в Україні [1].

Таким чином, незважаючи на окремі позитивні тенденції вітчизняного фондового ринку, його якісні показники знаходяться на досить низькому рівні, що перешкоджає якісному виконанню покладених на нього завдань щодо мобілізації інвестиційних ресурсів та забезпечення економічного зростання. З метою вирішення наявних проблем та забезпечення ефективного розвитку фондового ринку України Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку у вересні 2010 року презентувала Програму розвитку фондового ринку на 2011–2015 роки, в якій конкретизовано та більш детально викладено положення загальнодержавної Програми економічних реформ на 2010–2014 роки щодо ринку цінних паперів, зокрема:

1. Створення законодавчої бази для впровадження нових фінансових інструментів та механізмів перерозподілу коштів.

2. Посилення інституціональної спроможності й операційної незалежності регулятора фондового ринку.

3. Посилення вимог до управління ризиками, прозорості діяльності та розкриття інформації учасниками фондового ринку.

4. Створення єдиної системи депозитарного обліку цінних паперів [2].

На сучасному етапі з метою якісних перетворень вітчизняного ринку цінних паперів необхідно здійснювати конкретні заходи у сфері розбудови фінансової системи та реформуванні його складових. Для подальшого сталого розвитку фондового ринку та підтримання його фінансової безпеки потрібно підвищити роль держави у регулюванні ринку в процесі здійснення контролю за функціонуванням фондових бірж, самоврядних організацій, емітентів та професійних учасників ринку з метою своєчасного виявлення та попередження порушень законодавства на фондовому ринку. Це забезпечить розкриття інвестиційного потенціалу та перетворення вітчизняного ринку цінних паперів на важливий елемент фінансової системи, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Пономаренко О. О.

Література: 1. Огородник В. Фондовий ринок України: аналіз проблем, особливостей та напрямів розвитку / В. Огородник // Економіст. – 2008. – № 8. – С. 31–33. 2. Огляд українського фондового ринку [Електронний ресурс] / В. І. Дишловий. – Режим доступу : http://www.kinto.com 3. Офіційний сайт НКЦПФР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nssmc.gov.ua/fund/info 4. Україна у цифрах у 2013 році / за ред. О. Г. Осауленка // Статистичний збірник. – Київ : Держ. служба стат. України, 2014. – 240 с. 5. Бажал Ю. М. Знаннєва економіка: теорія і державна політика / Ю. М. Бажал // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3. – С. 71–86.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПАТЕНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК [334.72:347.77](477)

Субота В. О.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття патентування господарської діяльності. Досліджено головні проблеми патентування. Визначено ряд факторів впливу на патентування господарської діяльності в Україні.*

Ключові слова: *патентування, суб'єкт господарювання, торговий патент, структурний підрозділ.*

Аннотация. *Рассмотрено понятие патентования хозяйственной деятельности. Исследованы главные проблемы патентования. Определен ряд факторов, которые влияют на патентование хозяйственной деятельности в Украине.*

Ключевые слова: *патентование, субъект хозяйствования, торговый патент, структурное подразделение.*

Annotation. *This article explores the issue of patenting business. Investigated the main problems of patenting. Defined the factors influence the patenting of business in Ukraine.*

Keywords: *patenting, business entity, trade patent, a structural unit.*

Розпочинаючи господарську діяльність, кожен підприємець з'ясовує, що таке патент, чи потрібен він йому, і якщо потрібний, то яких заходів треба вжити для його придбання. В цій статті розглянуто всі ці аспекти торгового патентування.

Метою статті є визначення проблем, які пов'язані з патентуванням підприємницької діяльності.

Завдання цієї роботи полягає у виявленні основних проблем патентування господарської діяльності за допомогою торгового патенту та пошук шляхів їх удосконалення, посилаючись на попередній досвід.

© Субота В. О., 2015

Деякі види підприємницької діяльності вимагають отримання торгового патенту – державного свідоцтва, що засвідчує право суб'єкта підприємницької діяльності або його відокремленого підрозділу займатися ними.

До 2011 року особливості придбання та користування торговими патентами визначалися Законом України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 23.03.1996 №98/96-ВР [1]. До вступу в силу Податкового кодексу плата за торговий патент відносилася до загальнодержавних податків та зборів. Їй на заміну прийшов збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності, який став місцевим збором.

Відповідно до п. 14.1.250 Податкового кодексу України торговий патент – державне свідоцтво з обмеженим строком дії на провадження певного виду підприємницької діяльності, та користування яким передбачає своєчасне внесення до бюджету відповідного збору [2].

Для заняття бізнесом певного характеру суб'єкту господарювання потрібно отримати торговий патент. Але не всі види підприємницької діяльності підлягають патентуванню. Розглянемо детальніше платників збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, а також з'ясуємо, хто від нього звільнений (табл. 1).

Таблиця 1

Види діяльності, які підлягають патентуванню та звільнені від нього

Підлягають патентуванню	Звільнені від патентування
а) торговельна діяльність у пунктах продажу товарів; б) діяльність із надання платних побутових послуг за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України; в) торгівля валютними цінностями у пунктах обміну іноземної валюти; г) діяльність у сфері розваг (крім проведення державних грошових лотерей)	а) аптеки, що перебувають у державній та комунальній власності; б) розташовані у селах, селищах і містах районного значення підприємства та організації споживчої кооперації та торгово-виробничі державні підприємства робітничого постачання; в) фізичні особи – підприємці, які провадять торговельну діяльність у межах ринків усіх форм власності; г) фізичні особи – підприємці, які здійснюють продаж вирощених в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній, садовій і городній ділянках продукції рослинництва і тваринництва, свійської худоби та птиці (як у живому вигляді, так і продукції забою в сирому вигляді та у вигляді первинної переробки), продукції власного бджільництва; ґ) фізичні особи – підприємці, які сплачують державне мито за нотаріальне посвідчення договорів про відчуження власного майна, якщо товари кожної окремої категорії відчужуються не частіше одного разу на календарний рік; д) суб'єкти господарювання, утворені громадськими організаціями інвалідів, які мають податкові пільги згідно із законодавством та здійснюють торгівлю виключно продовольчими товарами вітчизняного виробництва та продукцією, виготовленою на підприємствах "Українське товариство сліпих", "Українське товариство глухих", а також фізичними особами – інвалідами, зареєстрованими відповідно до закону як підприємці; е) суб'єкти господарювання, які провадять торговельну діяльність виключно з використанням таких видів товарів вітчизняного виробництва: хліб і хлібобулочні вироби; борошно пшеничне та житнє; сіль, цукор, олія соняшникова і кукурудзяна; молоко і молочна продукція, крім молока і вершків згущених із домішками і без них; продукти дитячого харчування; безалкогольні напої; морозиво; яловичина та свинина; свійська птиця; яйця; риба; ягоди і фрукти; мед та інші продукти бджільництва, бджолоінвентар і засоби захисту бджіл; картопля і плодоовочева продукція; комбікорм для продажу населенню; є) суб'єкти господарювання, що реалізують продукцію власного виробництва фізичним особам, які перебувають із ними у трудових відносинах, через пункти продажу товарів, вбудовані у виробничі або адміністративні приміщення, що належать такому суб'єкту; ж) суб'єкти господарювання, які провадять діяльність із закупівлі у населення продукції (заготівельна діяльність), якщо подальша реалізація такої продукції відбувається за розрахунками у безготівковій формі (пункти приймання склотари, макулатури, відходів паперових, картонних і ганчіркових; заготівля сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки); з) підприємства, установи та організації, які провадять діяльність у торговельно-виробничій сфері (ресторанне господарство), у тому числі навчальних закладах, із обслуговування виключно працівників таких підприємств, установ та організацій, а також учнів і студентів у навчальних закладах; и) фельдшерські, фельдшерсько-акушерські пункти, сільські дільничні лікарні, амбулаторії, амбулаторії загальної практики – сімейної медицини, що розташовані в сільській місцевості, за умови, що у сільській місцевості відсутні аптеки або структурні підрозділи аптек, роздрібна торгівля лікарськими засобами здійснюється працівниками таких пунктів, лікарень, амбулаторій, які мають медичну освіту, та виключно за переліком, встановленим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, а також на підставі договорів, укладених із ліцензіатом, що має ліцензію на роздрібну торгівлю лікарськими засобами. і) діяльності у сфері розваг суб'єктів господарювання, які провадять комп'ютерні та відеоігри

Однією з проблем патентування є те, що підприємці, які вперше стикаються з патентуванням, не обізнані в умовах законодавства для проведення різних видів підприємницької діяльності. Багато хто з новачків вважають, що можуть отримати лише один торговельний патент на здійснення різних видів підприємницької діяльності.

Також нерідко буває, що суб'єкт господарювання має декілька структурних (відокремлених) підрозділів, наприклад, два магазини або магазин і три торговельні кіоски. Підприємець може також орендувати торговельні площі в різних будівлях (приміщеннях). За таких обставин один торговельний патент не дає права на провадження всієї діяльності.

Наприклад, суб'єкт господарювання має ювелірну крамницю і ювелірну майстерню. Кабінетом Міністрів України було визначено перелік побутових послуг, до якого також входить і послуги з ремонту ювелірних виробів [3]. Тобто для законного здійснення підприємницької діяльності суб'єкту потрібно придбати два торгові патенти: окремо для магазину і для майстерні.

Для більш детального роз'яснення, суб'єкту господарювання потрібно знати основні аспекти:

1. Якщо в одному окремому приміщенні, будівлі або в їхніх частинах суб'єкт господарювання надає побутові послуги не менш ніж двох видів, які підлягають патентуванню, то йому потрібно придбати один патент за максимальною вартістю, яку встановив відповідний орган місцевого самоврядування з урахуванням місця положення цього пункту та виду побутових послуг.

2. Якщо в одному пункті продажу товарів провадити діяльність двох або трьох видів (наприклад, роздрібну та оптову торгівлю, діяльність у сфері громадського харчування), то потрібно одержати один патент за максимальною вартістю, що її встановив відповідний орган місцевого самоврядування з урахуванням місця положення цього пункту та асортиментного переліку товарів.

Виходячи з вищесказаного, можна перейти до порядку подання заявки на придбання торгового патенту.

Відповідно до пп. 267.4.1 п. 267.4 ст. 267 розд. XII Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI (далі – ПКУ) для провадження передбачених цією статтею видів підприємницької діяльності суб'єкт господарювання подає до органу державної податкової служби за місцем сплати збору заявку на придбання торгового патенту, яка повинна містити такі відомості:

а) найменування суб'єкта господарювання, код за ЄДРПОУ (для юридичної особи) та прізвище, ім'я, по батькові суб'єкта господарювання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичної особи);

б) юридична адреса (місцезнаходження) суб'єкта господарювання, а у разі якщо патент придбається для відокремленого підрозділу – місцезнаходження такого відокремленого підрозділу згідно з документом, що засвідчує право власності (оренди);

в) вид підприємницької діяльності, для провадження якої придбається торговий патент;

г) вид торгового патенту;

ґ) найменування документа про повну або часткову сплату збору;

д) назва та фактична адреса (місцезнаходження) пункту продажу товарів, пункту з надання платних послуг, пункту обміну іноземної валюти, грального місця, позначення «виїзна торгівля»;

е) назва, дата, номер документа, що засвідчує право власності (оренди);

є) період, на який придбається торговий патент.

Підставою для придбання торгового патенту є заявка, оформлена відповідно до цієї статті. Встановлення будь-яких додаткових умов щодо придбання торгового патенту не дозволяється [2]. Згідно з п.п. 267.4.2 п. 267.4 ст. 267 розд. XII ПКУ відомості, наведені в поданій суб'єктом господарювання заявці, звіряються з оригіналами або нотаріально посвідченими копіями документів, на підставі яких заповнена така заявка. Звірка відомостей, наведених у поданій суб'єктом господарювання заявці, здійснюється в момент подання такої заявки. Оригінали або нотаріально посвідчені копії документів, пред'явлені суб'єктом господарювання на звірку, в органі державної податкової служби не залишаються. У разі невідповідності відомостей, наведених у поданій суб'єктом господарювання заявці, документам, на підставі яких заповнена така заявка, або невнесення до заявки усіх необхідних відомостей орган державної податкової служби має право відмовити у видачі торгового патенту суб'єкту господарювання [4].

Логічно зазначити про місце придбання та сплати патенту. Так, відповідно до пп. 267.5.1 п. 267.5 ст. 267 розд. XII Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI порядок сплати збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності платниками збору, які:

а) провадять торговельну діяльність або надають платні послуги (крім пересувної торговельної мережі) – збір сплачується за місцезнаходженням пункту продажу товарів або пункту з надання платних послуг;

б) здійснюють торгівлю валютними цінностями – за місцезнаходженням пункту обміну іноземної валюти;

в) здійснюють діяльність у сфері розваг – за місцезнаходженням пункту надання послуг у сфері розваг;

г) здійснюють торгівлю через пересувну торговельну мережу – за місцем реєстрації таких платників;

г) здійснюють торгівлю на ярмарках, виставках-продажах та інших короткотермінових заходах, пов'язаних із демонстрацією та продажем товарів, – за місцем провадження такої діяльності [2].

Після отримання торгового патенту у суб'єкта господарювання може виникнути питання про дозвіл розміщувати на господарській одиниці нотаріально засвідчені копії торгових патентів. Так, відповідно до пп. 267.6.3 п. 267.6 ст. 267розд. XII Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI для запобігання пошкодженню торгового патенту (вигорання на сонці, псування внаслідок затікання дощової води, псування сторонніми особами тощо) дозволяється розміщувати нотаріально засвідчені копії торгових патентів у визначених цією частиною місцях. При цьому оригінал такого патенту повинен зберігатися у відповідальної особи суб'єкта господарювання або відповідальної особи відокремленого підрозділу, яка зобов'язана надавати його для огляду уповноваженим законом особам.

Для контролю господарської діяльності без одержання пільгового торгового патенту або з порушенням порядку його отримання та використання існують санкції, визначені Податковим кодексом України.

Згідно з п. 267.6 ст. 267 Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI (далі – ПКУ) торговий патент діє на території, на яку поширюються повноваження органу, що здійснив реєстрацію суб'єкта господарювання, або за місцезнаходженням відокремленого підрозділу (пп. 267.6.4 п. 267.6 ст. 267 ПКУ). Передача торгового патенту іншому суб'єкту господарювання або іншому відокремленому підрозділу такого суб'єкта не дозволяється (пп. 267.6.5 п. 267.6 ст. 267 ПКУ). Торговий патент, виданий для провадження торговельної діяльності з використанням пересувної торговельної мережі (автомагазини, розвозки тощо), діє на території України (пп. 267.6.6 п. 267.6 ст. 267 ПКУ). Відповідно до абзацу четвертого п. 125.1 ст. 125 гл. 11 розд. I ПКУ за здійснення реалізації товарів, визначених п. 267.2 ст. 267 розд. XII ПКУ, без отримання пільгового торгового патенту або з порушенням порядку його отримання та використання, передбаченого пп. 267.6.4 - 267.6.6 п. 267.6 ст. 267 ПКУ, сплачують штраф у п'ятикратному розмірі збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності за весь період здійснення такої діяльності, але не менше п'ятикратного його розміру за рік [2].

Як бачимо, законодавством передбачено всі головні аспекти патентування, що забезпечує його простоту для суб'єктів господарювання. Патентування являється одним із джерел доходів місцевого бюджету, що являється дуже корисним для формування бюджетів великих міст України. Можна підсумувати з вищевикладеного, що торговий патент видається за плату суб'єктам підприємницької діяльності державними податковими органами за місцезнаходженням цих суб'єктів або місцезнаходженням їхніх структурних (відокремлених) підрозділів, суб'єктам підприємницької діяльності, що провадять торговельну діяльність або надають побутові послуги (крім пересувної торговельної мережі), – за місцезнаходженням пункту продажу товарів або пункту з надання побутових послуг, а суб'єктам підприємницької діяльності, які здійснюють торгівлю через пересувну торговельну мережу, – за місцем реєстрації цих суб'єктів.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Про патентування деяких видів підприємницької діяльності : Закон України від 02.12.10 № 98/96-ВР (втратив чинність) // Голос України. – 30.04.1996. 2. Податковий кодекс України від 04.12.2010 // Голос України. – 2010. – № 229–230. 3. Про затвердження переліку платних побутових послуг, на провадження діяльності з надання яких придбавається торговий патент : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 № 1258 // Урядовий кур'єр. – 03.02.2011. – № 20. 4. Бігняк О. Г. Поняття права на підприємницьку діяльність / О. Г. Бігняк // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 2. – С. 99–102.

ПРОБЛЕМИ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

УДК 338.486.1.025.3

Сушильнікова А. О.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено питання ліцензування підприємницької діяльності. Визначено систему нормативно-правового регулювання ліцензування. Запропоновано привести чинне законодавство щодо ліцензування у відповідність.*

Ключові слова: *ліцензування, підприємство, підприємницька діяльність, ліцензія.*

Аннотация. *Исследованы вопросы лицензирования предпринимательской деятельности. Определена система нормативно-правового регулирования лицензирования. Предложено привести действующее законодательство относительно лицензирования в соответствие.*

Ключевые слова: *лицензирование, предприятие, предпринимательская деятельность, лицензия.*

Annotation. *This article explores the issue of business licensing issues. The system of legal regulation of licensing. Proposed to bring the existing legislation and licensing in line.*

Keywords: *licensing, enterprise, entrepreneurship, License.*

Питанням правового регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності в науці господарського права приділяється не достатньо уваги. Лише окремі правові аспекти ліцензування розроблені у науково-теоретичних дослідженнях, зокрема в роботах Ж. А. Іванова [1], А. П. Герасимова, Р. І. Денисова, М. І. Єропкіна, О. В. Олейника [2], Г. А. Туманова, Ю. Тихомирова [3], А. Шеваріхіна, А. Шпомера [4] та інших науковців.

Водночас багато теоретичних та практичних питань ліцензування не розроблені або недостатньо розроблені в науковій літературі. Зокрема відсутні наукові дослідження проблем сутності ліцензування, поняття ліцензійних правовідносин, а також ліцензування господарської діяльності як окремого напряму адміністративно-правового режиму.

Метою статті є визначення проблем, які пов'язані з ліцензуванням підприємницької діяльності.

Завдання цієї роботи полягає у виявленні основних проблем ліцензування та пошук шляхів їх удосконалення, посилаючись на попередній досвід.

В умовах ринкових відносин однією із пріоритетних цілей держави є забезпечення безпеки громадян від негативних наслідків цивілізованого ринку.

Ряд сфер господарської діяльності підлягає особливому державному нагляду, одним із проявів якого є ліцензування, стандартизація і сертифікація різноманітних видів діяльності, товарів, робіт, послуг.

Сьогодні нормативну базу ліцензування становить Господарський кодекс України, Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», а також численні нормативно-правові акти, які визначають особливості ліцензування конкретних видів господарської діяльності.

Окремі питання ліцензування регламентуються й Цивільним кодексом України, зокрема, отримання юридичною особою ліцензії є однією з умов набуття правоздатності юридичною особою у встановлених законом випадках. Так, ч. 3 ст. 91 Цивільного кодексу України передбачено, що юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії) [5].

Тобто у ЦК України ліцензування розглядається як одна з умов набуття правоздатності юридичною особою або ж як елемент легітимації суб' єктів господарської діяльності.

В українському праві проблеми ліцензування почали порушуватися та вирішуватися на початку 90-х років минулого століття. Зараз вони отримали новий рівень вирішення, зокрема, на теоретичному рівні вирішувалися проблеми ліцензування господарської діяльності окремими органами держави, але комплексному аналізу ліцензування як напрямок адміністративно-правового режиму не піддавалося [5].

Тривалий час у законодавстві не було визначено це поняття із переліком всіх істотних ознак ліцензування.

Однак, сьогодні існує декілька сотень нормативних документів, які регламентують питання ліцензування.

© Сушильнікова А. О., 2015

Незважаючи на те, що поняття «ліцензування» визначено на рівні закону, ця категорія досліджена недостатньо, і єдиного розуміння сутності та юридичної природи до сьогодні не вироблено.

Багато науковців займалися сутністю, розв'язанням та удосконаленням визначення «ліцензування».

Таблиця 1

Трактування поняття «ліцензування» різними авторами

Автор	Визначення
Ж. Іванов	формальна легітимізація підприємства, тобто державне підтвердження законності входження суб'єктів у господарський обіг; захід прямого адміністративного впливу на суб'єктів, які господарюють [1]
О. Олейник	правовий режим початку здійснення окремого, визначеного законодавством виду підприємницької діяльності, що припускає наявність таких ознак: факт державного підвищення і визначення меж права на провадження господарської діяльності; державний контроль за здійснюваною діяльністю; можливість припинення діяльності на особливих підставах, визначених органами держави [2]
Ю. Тихомиров	особлива процедура офіційного засвідчення (визначення) права господарського суб'єкта на ведення певного виду діяльності з додержанням правил, нормативних вимог та стандартів [3]
А. Шеваріхін	один із спеціальних видів адміністративної діяльності органів внутрішніх справ, що полягає у видачі суб'єктам господарювання ліцензій на право виробництва протягом визначеного терміну товарів, предметів і послуг, здійснення якого вимагає особливого порядку і яке в силу притаманних йому особливостей може завдати шкоди суспільним відносинам у сфері управління [4]
А. Шпомер	діяльність уповноважених державою органів, спрямована на надання у встановленому порядку суб'єктам господарювання дозволу на здійснення за певних умов, передбачених законом, видів господарської діяльності, на захист прав і законних інтересів громадян, організацій, а також забезпечення безпеки держави [4]

Виходячи з вищевизначеного та керуючись Законом України «Про ліцензування окремих видів господарської діяльності», можна визначити ліцензування як видачу, переоформлення та анулювання ліцензій, видачу дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видачу розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування [6].

Як вже зазначалось, процес формування системи органів ліцензування, що проходить із невиправданими витратами та збоями, що відображає проблеми і труднощі української економіки в період трансформації, створили необхідність постійного внесення великої кількості змін і доповнень до чинних законів стосовно ліцензування, які розглядались у Верховній Раді України дуже повільно до розробки єдиного закону прямої дії – Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 01.06.2000 року.

Введення в дію механізму реалізації цього Закону відобразило й коло поточних проблем у сфері ліцензування, які потребують свого вирішення, а саме [3]:

– по-перше, виведення з-під дії Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" діяльності, пов'язаної з оптовою і роздрібною торгівлею алкогольними напоями та тютюновими виробами, уможливило розвиток украй негативних явищ (за цього в жодному законі, що регламентує на цей час операції з алкоголем і тютюном, не визначені навіть норми анулювання ліцензій);

– по-друге, проявляють активність певні сили, котрі намагаються відкрито погіршити системи ліцензування, пробують ревізувати законодавчо визначену нову систему ліцензування, маючи на меті ввести додаткові і зазвичай безпідставні вимоги до ліцензіата;

– по-третє, більшість відомств намагаються ввести додаткові вимоги стосовно отримання ліцензій. Тому досі в Міністерстві юстиції не зареєстровано усі ліцензійні умови;

– по-четверте, відсутня відповідальність посадових осіб органів ліцензування у сфері ліцензування.

Незважаючи на наявність декількох змін, які відбуваються у процесі уніфікації ліцензування і спрощення їх механізмів, існує ряд проблем [1]:

– проблеми, які виникають у зв'язку з недосконалістю правового поля, такі як відсутність загального законодавчого акту, який би регулював сферу ліцензування);

– проблеми, які виникають у регіонах, такі як недостатнє фінансування, відсутність офіційних роз'яснень деяких нормативних актів;

– проблеми, які виникають через зловживання органів, які видають ліцензії (вимагання непередбачених законодавством документів, несанкціоновані вимоги перераховувати кошти у позабюджетні фонди та ін.).

Ці проблеми можна вирішити передусім через:

– по-перше, приведення нормативних актів відомств у відповідність із діючим законодавством; прийняття єдиного закону, який би регламентував сферу ліцензування;

– по-друге, запровадження позавідомчого принципу ліцензування підприємницької діяльності, який передбачає передачу функції ліцензування майже половини ліцензованих видів діяльності місцевим органам виконавчої влади – облдержадміністраціям (із наданням їм права, за необхідності, делегувати повноваження районним органам).

Вважаємо, що позитивні зміни вже відбуваються, особливо у сфері регулювання господарської діяльності, зокрема під час здійснення упорядкування переліку її видів, заняття яким згідно з чинним законодавства законодавством потребує отримання ліцензії.

Отже, система ліцензування підприємницької діяльності знаходиться в процесі становлення. Про це свідчить велика кількість проблем та суперечностей щодо питання ліцензування деяких видів господарської діяльності, а також суперечливий та складний процес формування системи органів ліцензування. Для покращення стану ліцензування відбуваються такі процеси, як зміни та доповнення до вже наявних законів, спрощення та зміна порядку видачі ліцензії тощо.

Насамкінець, слід підкреслити, що будь-які зміни до законодавства потребують виважених рішень і попередньої розробки концепції внесення цих змін, що передбачала б мету внесення таких змін.

У цілому, підтримуючи ідею внесення змін до чинного законодавства про ліцензування, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що такі зміни мають бути послідовними та змістовними, а також відповідати реаліям сьогодення.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Іванов Ж. А. Правові проблеми легітимізації підприємства / Ж. А. Іванов // Держава і права. – 1997. – № 5. С. 46–50. 2. Олейник О. В. Правові основи ліцензування господарської діяльності / О. В. Олейник // Закон. – 1994. – № 6. 3. Тихомиров Ю. А. Проблеми ліцензування певних видів господарської діяльності // Приватне право і підприємництво : зб. наук. праць. – Київ, 2008. – Вип. 5. – С. 202–205. 4. Шпомер А. С. Поняття, ознаки та функції ліцензування певних видів господарської діяльності / А. С. Шпомер, А. Шеваріхін // Підприємництво і право. – 2004. - № 2. – С. 55–59. 5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356. 6. Про ліцензування певних видів господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 01.06.2000 № 1775-III. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1775-14 7. Господарський кодекс України : Закон України від16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У СФЕРІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

УДК [346:399.138](477)

Тарасенко В. О.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено поняття «права споживачів»; проаналізовано основні показники діяльності; окреслено основні способи вчинення юридичних і фінансових махінацій прав споживачів та надано рекомендації щодо вирішення поставленої проблеми.*

Ключові слова: *якість продукції, споживач, продукт харчування, захист прав споживачів.*

© Тарасенко В. О., 2015

Аннотация. *Определено понятие «права потребителей»; проанализированы основные показатели деятельности; освещены основные способы совершения юридических и финансовых махинаций прав потребителей и даны рекомендации по решению поставленной проблемы.*

Ключевые слова: *качество продукции, потребитель, продукт питания, защита прав потребителей.*

Annotation. *In article the concept of "the right of consumers" is defined, the main indicators of activity are analysed, the main ways of commission of legal and financial frauds of the rights of consumers are lit and recommendations about the solution of the put problem are made.*

Keywords: *product quality, consumer, food, consumer protection.*

Можна назвати історичним феноменом те, що якість як категорія є національною ідеєю всіх розвинутих країн світу. Стосується це будь-якої продукції, послуг, соціального забезпечення, всіх сфер діяльності людини в цілому. Саме високі вимоги до якості продукту і дотримання цих вимог забезпечує домінування продукції розвинених країн на світовому ринку, забезпечує їхню безпеку, конкурентоздатність і дозволяє відігравати провідну роль у світовому розподілі праці.

Попри те, що український споживач, у переважній своїй більшості, схильний довіряти вітчизняному продукту і виробнику, складається враження, що держава і вітчизняний бізнес абсолютно не дбають про якість свого товару, ігноруючи її як критерій. Все це не тільки не сприяє репутації, а й загрожує здоров'ю та безпеці нації у майбутньому. Держава, у свою чергу, не вживає жодних заходів, які би припинили такі загрозливі тенденції, або ж вони впроваджуються дуже повільно.

Проблеми дослідження щодо контролю та споживання продуктів харчування розглядали такі вчені, як: А. П. Гетьман, В. З. Янчук, С. І. Меженська, Г. І. Волкова. Однак роботи з визначення шляхів попередження злочинів щодо якості продукції не досліджують це питання повною мірою, що й актуалізує його вивчення

Мета цієї роботи полягає у дослідженні таких процесів, як: стандартизація, сертифікація, уніфікація та їх вплив на економічну ефективність.

Головним критерієм для бізнесу і споживача виступає зовсім не якість товару в цілому і продуктів харчування зокрема, а ціна. Норми безпеки, які повинні міститися в державних стандартах, залишаються незмінними вже тривалий час, зусилля вітчизняних стандартизаторів і споживачів ігноруються державними інститутами. Державний контроль не в змозі припинити як випуск вітчизняної низькоякісної продукції, так і ввіз на територію України товарів сумнівної якості, що, в першу чергу, стосується продуктів харчування та напівфабрикатів. Все це відбувається на фоні існування досить розвинутої системи стандартизації, метрології і сертифікації та наявності відповідних кадрів [1, с. 325].

Така ситуація може призвести до істотного погіршення здоров'я населення, зростання соціальної напруги, зниження рівня вітчизняного виробництва.

Є ще одна причина, через яку знижується якість продуктів харчування – це використання дешевої сировини для їх виробництва, скорочення технологічних циклів і, як не дивно, використання високотехнологічного обладнання. У зв'язку з цим у розвинутих країнах існує багаторівнева система захисту населення від недоброякісного товару, яка створює безпеку через контроль якості.

В першу чергу – контроль держави за якістю продуктів харчування, дитячих товарів, лікарських препаратів, косметичних засобів тощо. На наукову розробку методів контролю та існування відповідних інстанцій урядами розвинутих країн виділяються значні суми з державних бюджетів. Крім того, постійно розробляються нові директиви, доопрацьовуються існуючі, постійно коригуються допустимі норми і концентрації певних речовин у продуктах.

У цьому аспекті необхідно сказати, що українська система стандартизації поки що не відповідає міжнародним нормам. В умовах України надзвичайно складно, майже неможливо, контролювати продукти харчування за всіма можливими забруднюючими речовинами, генетично модифікованими складовими, оскільки це надто дорого. Необхідно зазначити слабкі повноваження і можливості громадських органів контролю, а вся система не може базуватися тільки на державному фрагменті [2, с. 624].

Створення ефективної системи контролю має базуватися на сертифікації виробника в першу чергу, а вже потім – на контролі якості продукції, яку він виробляє. Така практика розвинених країн. Сертифікації піддаються ґрунти, де вирощується сировина, власне сировина, обладнання, технологічне обладнання, кадри, транспортування, торговельна мережа та багато інших аспектів діяльності підприємства. Отже, діє ефективний контроль на всьому ланцюжку від виробництва до реалізації. Слід зазначити, що в деяких країнах ЄС, наприклад Великобританії, підприємство не має права брати участь у державному замовленні, якщо воно не сертифіковане, а до сертифікації у більшості країн Європейського Союзу долучаються вітчизняні організації.

Практика державного замовлення може послужити ефективним прийомом підвищення якості продукції в Україні та збільшить конкурентоздатність українських продовольчих товарів на світовому ринку.

Критерії якості товарів та послуг в Україні, правові та організаційні основи стандартизації встановлені Законом України „Про стандартизацію" від 05.06.2014. Нормативними документами по стандартизації є: державні стандарти України; галузеві стандарти; стандарти науково-технічних та інженерних товариств; стандарти підприємств; кодекс практики, яка склалася; технічні умови [3].

Державні стандарти містять обов'язкові і рекомендовані вимоги. До обов'язкових відносяться: умови, які забезпечують безпеку продукції для життя, здоров'я та майна громадян, забезпечують охорону навколишнього середовища; вимоги техніки безпеки та гігієни праці; вимоги і положення, які забезпечують достовірність та єдність вимірів; вимоги, які стосуються відходів. Державні стандарти України затверджуються Держстандартом України.

У період масштабного розвитку торгово-економічного співробітництва між різними країнами виникла необхідність мати такий інструмент, який би гарантував відповідність продукції, яка виготовляється, вимогам стандартів та технічних умов, незалежно від країни – виробника продукції. Таким інструментом на сьогодні є сертифікація відповідності. Згідно з визначенням Міжнародної організації по стандартизації сертифікація відповідності – це дії, які засвідчують посередництвом сертифіката відповідності або знаку відповідності, що виріб або послуга відповідала певному стандарту або іншому нормативно-технічному документу.

Метою сертифікації продукції, послуг та робіт є:

- запобігання реалізації продукції, яка небезпечна для життя, здоров'я та майна громадян та довкілля;
- сприяння споживачам у виборі продукції;
- створення умов для участі суб'єктів господарювання в міжнародно-економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі.

Споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на території України, для задоволення своїх особистих потреб мають право на: захист своїх прав державою, належну якість продукції та обслуговування, безпеку продукції, необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію, її кількість, якість, асортимент, а також про її виробника (виконавця, продавця), відшкодування шкоди (збитків), завданих дефектною чи фальсифікованою продукцією або продукцією неналежної якості, а також майнової та моральної (немайнової) шкоди, заподіяної небезпечною для життя і здоров'я людей продукцією у випадках, передбачених законодавством, звернення до суду та інших уповноважених органів державної влади за захистом порушених прав, об'єднання у громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

Важливу роль відіграє зобов'язання підприємства щодо самостійного контролю, таким чином досягається один з найважливіших принципів – дотримання одноосібної відповідальності підприємства. Якщо підприємству стає відомо про певні невідповідності нормативним документам, то навіть за найменшої підозри воно повинно вжити всіх необхідних заходів із метою перевірки і усунення причин.

Якщо підозрілий продукт попадає у торговельну мережу, то його виготівник має вжити всіх заходів із метою його відкликання, а інші організації, які були задіяні у процесі доставки продукту споживачам, повинні всілякими засобами сприяти відкликанню продуктів і надати детальну інформацію про його переміщення і реалізацію. Виготівник повинен компенсувати всі затрати на проведення експертизи продуктів, якщо їх перевірка показала невідповідність стандартам.

В Україні якість і безпека продуктів харчування є питанням, яке хвилює не лише спеціалістів, а й пересічних громадян. Не всім відомо, що в раціон пересічного українця потрапляють продукти, які несуть загрозу здоров'ю, повільно руйнуючи його, закладають причини майбутніх розладів і захворювань.

Модернізація систем безпечності і якості харчових продуктів тваринного й рослинного походження дасть змогу забезпечити продовольчу безпеку країни в умовах євроінтеграції аграрного сектора економіки, підвищити конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на міжнародному ринку. В Україні для цього напрацьована певна законодавча база. Це Закони: "Про безпечність та якість харчових продуктів" від 11.08.2013 № 2809-IV; "Про ветеринарну медицину" від 26.10.2014 № 361-V; "Про карантин рослин" від 26.04.2014 № 3369-IV та ін. На сьогодні в харчовій промисловості розроблено більше 400 національних стандартів на харчову продукцію, гармонізованих до міжнародних і європейських стандартів.

Закон України "Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини" № 44 (371) від 6 вересня 2005 року регулює відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками) і споживачами під час розробки, виробництва, ввезення харчових продуктів на митну територію України, їх закупівлю, використання, споживання та утилізацію. Згідно із Законом основними засадами державної політики є [4]:

- пріоритетність збереження і зміцнення здоров'я людини та визнання її прав на належну якість і безпеку харчових продуктів і харчової сировини;
- створення гарантій безпеки для здоров'я людини під час виготовлення, ввезення, транспортування, зберігання, реалізації, використання, споживання, утилізації або знищення харчових продуктів та продовольчої сировини;

– державний контроль і нагляд за виробництвом харчових продуктів, переробкою, транспортуванням, зберіганням, реалізацією, використанням, утилізацією або знищенням, які забезпечують збереження навколишнього природного середовища, ввезенням в Україну, а також наданням послуг у сфері громадського харчування;

– стимулювання впровадження нових безпечних науково обґрунтованих технологій виготовлення (обробки, переробки) харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів;

– підтримка контролю якості харчових продуктів з боку громадських організацій;

– координація дій органів виконавчої влади в ході розробки і реалізації політики щодо забезпечення належної якості та безпеки харчових продуктів і продовольчої сировини;

– встановлення відповідальності виробників, продавців (постачальників) харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів за забезпечення їхньої належної якості та безпеки для здоров'я людини під час виготовлення, транспортування, зберігання та реалізації, а також за реалізацію цієї продукції у разі її невідповідності стандартам, санітарним, ветеринарним та фітосанітарним нормам.

Держспоживстандарт України керується двома основними пріоритетами, які стосуються забезпечення надійного захисту прав споживачів, безпеки їхнього життя та здоров'я, захисту інтересів національної економіки, забезпечення умов для підвищення конкурентоспроможності українських виробників.

Враховуючи те, що питання безпеки населення безпосередньо залежить від якості харчової продукції, найактуальнішим питанням сьогодення є створення належної законодавчої і нормативної бази, інфраструктури, інформаційної мережі, ефективного ринкового нагляду з урахуванням міжнародної та європейської практики.

Система технічного регулювання та споживчої політики є одним з дієвих інструментів боротьби з тіньовою економікою. Проте її ефективність певним чином знизилась, зокрема з набуттям чинності 17.08.2014 року Закону України „ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності", практично паралізовано роботу з державного нагляду [5]. Деякі норми цього Закону надають можливість недобросовісним суб'єктам господарської діяльності уникати перевірок державного нагляду за додержанням вимог стандартів, норм і правил, приховувати неякісну, небезпечну та контрафактну продукцію. Крім цього, органи державного нагляду не можуть проводити лабораторні випробування продукції, яка підлягає перевірці (п. 1 ст. 16 Закону), оскільки в бюджеті на 2014 рік кошти на це не передбачено. Така ситуація аж ніяк не відповідає державним інтересам України, інтересам як сумлінного бізнесу, так і споживачів, якими є все населення країни.

Крім того, пропонується скасувати чинну систему обов'язкової сертифікації, а також скасувати всі стандарти, посилаючись на європейську практику оцінки відповідності за технічними регламентами. Така активність мотивується тим, що чинна система технічного регулювання та споживчої політики нібито гальмує розвиток підприємництва в Україні.

Підсумовуючи усе вищесказане, можна дійти висновку, що на сьогодні права споживачів – це дуже дискусійна тема. Тому відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» можемо визначити головні права споживачів які допоможуть захиститись [6]. Споживач має право на: 1) державний захист своїх прав; 2) гарантований рівень споживання; 3) належну якість товарів (робіт, послуг), торговельного та інших видів обслуговування; 4) безпеку товарів (робіт, послуг); 5) необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про товари (роботи, послуги): їх кількість, якість, асортимент, а також про їх виробника (виконавця, продавця); 6) відшкодування збитків, завданих товарами (роботами, послугами) неналежної якості, а також майнової та моральної (немайнової) шкоди, заподіяної небезпечними для життя і здоров'я людей товарами (роботами, послугами) у випадках, передбачених законодавством; 7) звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав; 8) об'єднання в громадські організації споживачів (об'єднання споживачів). Але навіть знаючи всі свої права, споживач кожен день залишається незахищеним від недоброякісної продукції, робіт чи послуг.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Меженская С. И. Правовое регулирование производства экологически безопасной сельскохозяйственной продукции / С. И. Меженская, Г. И. Волкова // Економіка та право. – 2004. – № 1. – С. 31–34. 2. Гетьман А. П. Порадник керівника сільськогосподарського підприємства / А. П. Гетьман, В. З. Янчук. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – 624 с. 3. Про стандартизацію : Закон України від 23.12.1997 № 771/97-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1998. – Ст. 98. 4. Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини : Закон України від 06.09.2005 № 2809-IV // Відомості Верховної Ради. – 2005. – Ст. 533. 5. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V // Відомості Верховної Ради. – 2007. – Ст. 389. 6. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // Відомості Верховної Ради. – 1991. – Ст. 379.

ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФОНДОВОГО РЫНКА В УКРАИНЕ

УДК 336.761 (477)

Тимченко Л. Н.

Студент 2 курса
факультета учета и аудита ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена одна из самых актуальных тем – проблемы функционирования фондового рынка Украины как неотъемлемой части финансовой системы страны, а также пути их решения.*

Ключевые слова: *рынок ценных бумаг, фондовая биржа, инвестиции, развитие фондового рынка.*

Анотація. *Розглянуто одну з найактуальніших тем – проблеми функціювання фондового ринку України як невід'ємної частини фінансової системи країни, а також шляхи їх вирішення.*

Ключові слова: *ринок цінних паперів, фондова біржа, інвестиції, розвиток фондового ринку.*

Annotation. *One of the hottest topics – problems of functioning of stock market of Ukraine as integral part of a financial system of the country, and also way of their decision is considered.*

Keywords: *securities market, stock exchange, investments, development of stock market.*

Актуальность данной работы заключается в том, что в наши дни рынок ценных бумаг является не таким активным, как был в середине 90-х годов. Этому предшествует множество проблем, одними из них являются: замедление развития; различные ограничения со стороны государства.

Все эти вышеперечисленные негативные явления оставили и продолжают оставлять следы на деятельности участников фондового рынка. За последнее время не было активного увеличения эмитентов, предприятия изредка осуществляли новые эмиссии ценных бумаг, и, как результат, – количество акционеров не увеличивается. Несмотря на то, что профессиональные участники рынка ценных бумаг имеют обособленный правовой статус, свою текущую деятельность они осуществляют как обычные субъекты хозяйствования. Поэтому их финансовое состояние и уровень доходности напрямую зависят как от количества клиентов, так и от количества предоставляемых им услуг. Поскольку деятельность профессиональных участников фондового рынка зачастую является для них исключительной, то им необходимо найти такие пути улучшения ее эффективности, которые будут приносить прибыль и соответствовать действующему законодательству [9, ст. 58].

Цель данной работы – анализ проблем функционирования деятельности фондового рынка.

Основные задачи работы: обзор рынка ценных бумаг Украины, его становление и развитие, а также его основные элементы и инструменты; анализ видов профессиональной деятельности на фондовом рынке; внесение предложений по улучшению функционирования деятельности фондового рынка. Фондовый рынок Украины является объектом исследования данной статьи. Предметом анализа выступают развитие и механизмы функционирования украинского фондового рынка. При решении поставленных задач использовались экономико-аналитические методы обработки информации, структурный, статистический и динамический методы. В качестве информационной базы были использованы источники отечественной периодической печати, непосредственно касающиеся фондового рынка, научные статьи по данной теме. Среди нормативно-правовых актов, регулирующих рынок ценных бумаг в целом, ведущее место занимает Закон Украины «О ценных бумагах и фондовой бирже». Он определяет условия и порядок выпуска ценных бумаг, а также регулирует посредническую деятельность в организации обращения ценных бумаг на территории Украины.

Немаловажным является другой нормативный документ – Закон Украины «О государственном регулировании рынка ценных бумаг». В нем определены степень влияния государства на рынок ценных бумаг, методы его регулирования, а также контроль за выпуском и обращением ценных бумаг и их производных в Украине [6, ст. 292].

Фондовый рынок – это часть рынка капиталов, на котором осуществляется эмиссия, покупка и продажа ценных бумаг. Фондовый рынок является неотъемлемой частью экономики любой страны, обеспечивая передвижение капитала между разными секторами экономики, способствует его реструктуризации и возрастанию экономической безопасности страны. Он является целостной системой, с набором своих правил и механизмов, которые позволяют как покупать, так и продавать ценные бумаги, страховать себя от рисков [2, с. 159–163].

В начале 90-х годов Украина, стремясь выйти на мировую хозяйственную арену, перешла к рыночной экономике. Пытаясь стать европейским государством, мы начали «копировать» все атрибуты современной экономи-

© Тимченко Л. Н., 2015

чески развитой страны. Не стали исключением и ценные бумаги, появление которых было результатом преобразования отношений собственности. Их многообразие и растущее количество образовало некий рынок, который потребовал регулирования со стороны законодательства. Так, в 1991 году был принят Закон Украины «О ценных бумагах и фондовой бирже» [7, с. 508].

В структуре экономических отношений особенно выделяется фондовый рынок. Это объясняется тем, что именно специфический товар (ценные бумаги) выступает объектом купли-продажи. Фондовый рынок отличается от любого другого рынка тем, что он влияет на формирование денежного капитала, который в последующем может использоваться для инвестирования или для приращения изначального капитала. Этот тип рынка имеет огромное значение для мировой экономики. Он выполняет ряд важных функций. Рынок ценных бумаг призван мобилизовать денежные средства вкладчиков с целью организации, а также расширения производства.

Не взирая на значительные недостатки, рынок ценных бумаг Украины обладает большой потенциальной силой. Фондовый рынок является особым сегментом финансового рынка, на котором осуществляются эмиссия и обращение ценных бумаг. Его развитие требует постоянной мобилизации, распределения, а также перераспределения финансовых ресурсов. Следовательно, основной задачей рынка ценных бумаг является обеспечение более полного и быстрого перелива сбережений в инвестиции. Цена в данном случае должна устраивать как продавцов, так и покупателей.

К функциям фондового рынка относят: создание и распределение инвестиционных фондов; передел собственности с помощью ценных бумаг (прежде всего акций); предоставление участникам рынка возможности рисковать своим капиталом для получения высокой прибыли; мобилизацию денежных ресурсов вкладчиков для организации и расширения масштабов хозяйственной деятельности; обеспечение контактов между продавцом и покупателем [3, с. 14].

Несмотря на проблемы, связанные с функционированием фондового рынка, на сегодняшний день остается много нерешенных проблем. Дальнейшее развитие рынка ценных бумаг в стране сдерживается рядом объективных и субъективных факторов, таких как: нестабильность экономики Украины; отставание законодательной базы функционирования фондового рынка от развития реальных процессов в нем; отсутствие гарантий по операциям с ценными бумагами, недоверие многих членов общества рынку ценных бумаг; низкий уровень корпоративной культуры, недостаточная прозрачность деятельности эмитентов и профессиональных участников фондового рынка; слабое и недостаточное регулирование рынка ЦБ со стороны государства; низкий технологический уровень функционирования рыночной инфраструктуры; недостаточный уровень знаний большей части населения в вопросах фондового рынка; отсутствие гарантий государства в отношении защиты прав акционеров и т.п. Эти проблемы довольно часто и подробно рассматриваются в отечественных печатных источниках на протяжении всей независимости страны, что свидетельствует о неизменном характере и достаточно большой истории этой проблемы.

Важность становления и развития фондового рынка как составляющего элемента финансового рынка сложно переоценить. Главная цель фондового рынка – привлечение инвестиционных ресурсов для направления их на обновление и обеспечение дальнейшего роста производства [1, с. 16–17].

За доходным фондовым рынком – будущее развитие экономики. На рынке ценных бумаг делают деньги только компании, которые развиваются и получают прибыль, и чьи акции пользуются спросом у инвесторов. Таким образом, инвестирование на фондовом рынке всегда связано с покупкой-продажей активов, обращаемых на бирже. Наиболее известные и востребованные инструменты – акции, облигации, опционы и фьючерсы. Особое место занимают ценные бумаги, свидетельствующие о правах имущественного владения.

Украинский фондовый рынок развивается в правильном стремлении к организованной торговле ценными бумагами. При детальном изучении и достаточном освещении проблем и недостатков фондового рынка, а также при должном внимании государства к ним можно добиться относительно стабильного функционирования инструментария привлечения инвестиций в украинское производство, что является одной из главных задач, стоящих перед экономикой, и поможет ей занять достойное место в мировом хозяйстве.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Пономаренко А. А.

Литература: 1. Крюкова К. Состояние фондового рынка Украины. Проблемы и пути их решения / К. Крюкова // Управління розвитком. – 2014. – № 2 (165). – С. 16–17. 2. Фондовий ринок України: проблеми та перспективи розвитку / Л.Г. Політюк, К.С. Малишев // Вісник Східноукраїнського Національного Університету імені Володимира Даля. – 2011. – № 7(161). – Ч. 2 – С. 159–163. 3. Барановский А. Рынок ценных бумаг в Украине: состояние, проблемы, перспективы / А. Барановский // Банковское дело. – 2004. – № 6. – С. 14. 4. Дмитриева Е. В. Технический анализ рынка ценных бумаг / Е. В. Дмитрева, Е. В. Бережной. – СПб. : Изд. СПбГУЭФ, 2012. – 84 с. 5. Иванов В. Фондовый рынок / В. Иванов. – М. : Альпина Паблишерз, 2011. – 280 с. 6. О государственном регу-

лировании рынка ценных бумаг в Украине : Закон Украины от 30.10.1996 № 448/96-ВР // Ведомости Верховной Рады Украины. – 2006. – № 51. – Ст. 292. 7. О ценных бумагах и фондовой бирже : Закон Украины от 18.06.1991, № 1201-XII // Ведомости Верховной Рады Украины. – 2004. – Ст. 508. 8. Национальная комиссия по ценным бумагам и фондовому рынку [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.nssmc.gov.ua/ 9. Джусов О. А. Фондовый рынок Украины: современное состояние, проблемы развития и перспективы [Электронный ресурс] / О. А. Джусов, А. С. Коротун, В. О. Поворозник // Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ

УДК 336.774.3

Тищенко А. О.

Магістрант 2 року навчання
відділу заочної, дистанційної та післядипломної освіти ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні напрями удосконалення управління кредитним ризиком банку, підвищення кредитного портфеля. Визначено, що основним способом захисту банків від кредитних ризиків постає аналіз кредитоспроможності та фінансового стану потенційного позичальника.*

Ключові слова: *кредитний ризик, кредитний портфель.*

Аннотация. *Рассмотрены основные направления по совершенствованию управления кредитным риском банка, повышению качества кредитного портфеля. Определено, что основным способом защиты банков от кредитных рисков является анализ кредитоспособности и финансового состояния потенциального заемщика.*

Ключевые слова: *кредитный риск, кредитный портфель.*

Annotation. *This paper deals with basic directions of improvement of credit risk management of the bank, the credit portfolio. It was determined that the main way to protect banks from credit risks arises creditworthiness analysis and financial condition of the borrower dormant.*

Keywords: *credit risk, credit portfolio.*

Кредитні операції становлять основу активної діяльності банків, тому що, по-перше, доходи від них мають найбільшу питому вагу в сукупних доходах банку, сприяють підвищенню надійності і стійкості банку, а невдачі у кредитуванні супроводжуються розоренням і банкрутством. По-друге, банки покликані акумулювати власні та залучені ресурси для кредитування інвестицій у розвитку економіки країни. Досвід свідчить про те, що формування якісного кредитного портфеля є одним із ключових завдань роботи банків.

Кредитний ризик передбачає імовірність збитків у зв'язку з неповерненням або несвоєчасним погашенням виданих кредитів і несплатою відсотків за ними. Тому останнім часом проводиться ретельний відбір позичальників і постійний контроль за їх фінансово-господарською діяльністю. Взагалі, критерії, за якими проводиться оцінка позичальника, суворо індивідуальні для кожного банку і базуються на його практичному досвіді, і періодично переглядаються.

Сучасна ситуація управління кредитним ризиком банками України характеризується застосуванням окремих методів його мінімізації, але велика питома вага проблемних кредитів у загальному обсязі доводить недооцінку деяких факторів на практиці, що і призвело до формування численних фінансових проблем, які і досі мають значний вплив на банківську систему України [1].

Проблемам кредитних ризиків присвячено багато робіт вітчизняних учених, зокрема таких, як: О. В. Дзюблюк [2], В. В. Вітлінський [3], О. М. Гайдаржийська [4] та ін. Але в цих публікаціях недостатньо наведено рекомендацій із покращення якості кредитного портфеля.

Тому метою цієї статті є визначення напрямків покращення якості кредитного портфеля банку.

© Тищенко А. О., 2015

Після аналізу кредитного портфеля банку та кількісної оцінки показника дієвості кредитної політики найважливішим завданням, що постає перед співробітниками банку, є розробка заходів для покращення якості кредитного портфеля банку.

На сьогодні існує безліч методів та заходів, до яких може вдатися банк для покращення якості власного кредитного портфеля. З огляду на те, що у кожний окремий період часу найбільш дієвими можуть бути зовсім різноманітні методи, досить важливою є проблема вибору пріоритетних заходів для покращення якості кредитного портфеля, які би відповідали вимогам наявної ситуації на банківському ринку України.

Для вирішення поставленого завдання був застосований метод аналізу ієрархій, запропонований американським системним аналітиком Т. Сааті [5]. Цей метод складається з процедури декомпозиції проблеми на більш прості елементи й обробки послідовності суджень осіб, що приймають рішення стосовно вибору шляхом парних порівнянь, внаслідок чого визначається ступінь взаємодії елементів в ієрархії.

Проведення аналізу здійснювалось такими етапами. На першому етапі було визначено 4 групи заходів, які можна використовувати для покращення якості кредитного портфеля банку, та 4 критерії, яким має відповідати обраний (пріоритетний) захід (рис. 1).

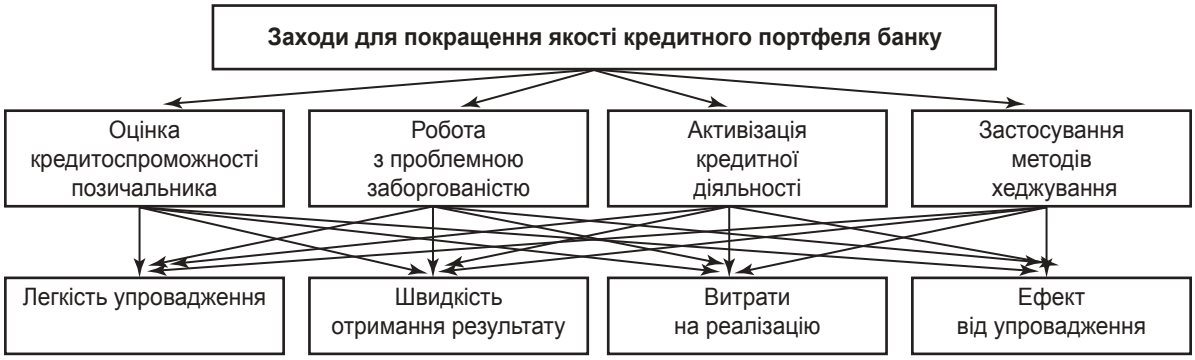

Рис. 1. **Заходи для покращення якості кредитного портфеля**

На другому етапі було виконано декомпозицію поставленої задачі в домінантну ієрархію. На третьому етапі відповідно до закону ієрархічної неперервності було проведено суб'єктивні парні порівняння елементів другого та третього рівнів домінантної ієрархічної моделі вибору заходу щодо покращення якості кредитного портфеля відповідно до шкали відносної важливості [5].

На четвертому етапі було розраховано матрицю глобальних пріоритетів.

Після експертної оцінки за методом парних порівнянь було визначено ступінь узгодженості отриманих оцінок. Як міра узгодженості розглядалися два показника: індекс узгодженості та відношення узгодженості.

Для того щоб оцінити, чи припустима отримана узгодженість, вона була порівняна з випадковим індексом. Величина узгодженості має бути близькою 10 % або менше, щоб бути прийнятною.

Далі було визначено пріоритетні заходи за кожним із критеріїв оцінки:

1. Визначення пріоритетного заходу за критерієм легкості впровадження, в результаті якого було визначено, що найбільш оптимальним заходом для покращення якості кредитного портфеля за критерієм легкості впровадження є оцінка кредитоспроможності позичальника, а найменш прийнятною у цих умовах є активізація кредитної діяльності.

2. Визначення пріоритетного заходу за критерієм швидкості отримання результату. Таким чином, за результатами розрахунків найбільш оптимальним заходом для покращення якості кредитного портфеля за критерієм швидкості отримання результату є оцінка кредитоспроможності позичальника.

3. Визначення пріоритетного заходу за критерієм витрати на реалізацію. Результати оцінки свідчать про те, що заходи з активізації кредитної діяльності найпріоритетніші за критерієм витрати на реалізацію. Найбільш доступним для банку у цьому випадку є заходи з оцінки кредитоспроможності позичальника.

4. Визначення пріоритетного методу за критерієм ефекту від упровадження. Завдяки оцінюванню обраних заходів перевагу було надано оцінці кредитоспроможності позичальника.

Останнім етапом цього методу є визначення глобальних пріоритетів. Глобальні пріоритети визначені під час розрахунку для вибору заходу щодо покращення якості кредитного портфеля.

Таким чином, із огляду на результати застосованого методу аналізу ієрархій, було визначено, що пріоритетним заходом для покращення якості кредитного портфеля є оцінка кредитоспроможності позичальника. Оскільки зараз відбувається різке зростання сумнівних та безнадійних кредитів через зниження ділової активності та

платоспроможності клієнтів, із метою мінімізації кредитного ризику необхідно більш прискіпливо ставитися до аналізу кредитоспроможності позичальника, що сприятиме більш ефективному здійсненню кредитних операцій, зменшенню рівня кредитного ризику для банку, а отже, і запобіганню можливих збитків.

Отже, проблема кредитних ризиків та шляхів зниження їх рівнів у процесі активної діяльності банків, раціонального та безпечного управління кредитним портфелем є найголовнішою для банків, особливо на сучасному етапі економічного реформування в Україні. Успішне її вирішення сприятиме надійному функціонуванню, фінансовій стійкості не тільки самого банку, але й тієї сфери, в котрій він провадить свою діяльність.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Штаєр О. М.

Література: 1. Павлюк С. М. Кредитні ризики та управління ними / С. М. Павлюк // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 105–111. 2. Дзюблюк О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 1. – С. 108–124. 3. Вітлінський В. Концепція стратегії кредитного ризику / В. Вітлінський, Я. Наконечний, О. Пернарівський // Банківська справа. – 2006. – № 1. – С. 13–16. 4. Гайдаржийська О. М. Напрями удосконалення управління кредитним ризиком / О. М. Гайдаржийська, О. Г. Чернікова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2014. – № 38. – С. 47–50. 5. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати. – М. : Радио и связь, 1993. – 320 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУДІВНИЦТВА: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ В УКРАЇНІ

УДК 349.442 (477)

Тищенко А. О.

Студент 3 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено поняття «тіньова економіка», окреслено нормативно-правову базу будівничої діяльності. Охарактеризовано основні аспекти та особливості отримання ліцензії та дозволу на будівництво. Окреслено основні способи отримання інших необхідних нормативних документів. Проаналізовано шляхи отримання документів незаконним чином, надано рекомендації щодо спрощення системи отримання відповідних документів.*

Ключові слова: *тіньова економіка, дозвіл на будівництво, ліцензія, містобудівництво, будівнича діяльність.*

Аннотация. *Определено понятие «теневая экономика». Обозначена нормативно-правовая база строительной деятельности. Охарактеризованы основные аспекты и особенности получения лицензии и разрешения на строительство. Обозначены основные способы получения других необходимых нормативных документов. Проанализированы способы получения документов незаконным путем, предоставлены рекомендации об упрощении системы получения соответствующих документов.*

Ключевые слова: *теневая экономика, разрешение на строительство, лицензия, градостроительство, строительная деятельность.*

Annotation. *In this article the concept of «shadow economy», outlines legal database agencies, described the main aspects and features of receipting of license and building permission, outlines the main manner of receipting other necessary documents, analyses means of getting documents illegal, gives recommendation of simplification of system for receiving responding documents.*

Keywords: *shadow economy, building permit, license, urban planning, construction activity.*

© Тищенко А. О., 2015

З початком розвитку економіки України активно став проявлятися й такий сектор, як тіньова економіка. Саме сьогодні це питання є надзвичайно актуальним, адже саме через велику частку підприємств, що знаходяться в тіньовому секторі, держаний бюджет не отримує достатню кількість коштів. Україна є країною з критичним рівнем тіньової економіки та корупції. Можна з упевненістю стверджувати, що жодна галузь виробництва не позбавлена впливу тіньової економіки, а корупція є основним методом конкурентної боротьби. Багато вітчизняних учених присвятили свої роботи саме питанню тіньової економіки. Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки країни зробили вчені: Варналій З. С., Турчинов О. В., Губський Б. В., Герасимчук З. В., Вавдіюк Н. С., Ткаченко В. Г. Дослідивши проблеми утворення і розширення тіньової економіки, Шнайдер Ф. та Енсте Д. [6] зазначили, що тіньовий сектор економіки є практично в кожній країні. Її розміри багато в чому визначаються тим, який у країні економічний порядок: за сильної влади, кращої законодавчої бази та організованого управління тіньовий сектор економіки незначний і навпаки.

Отже, тіньова економіка – це економічна діяльність, яка не враховується і не контролюється офіційними державними органами, а також діяльність, спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства. Наявність тіньової економіки у країні обумовлена корисливими цілями, бажанням різними шляхами організації підпільного виробництва, незаконного перепродажу товарів і послуг, приховування доходів, використання механізмів недобросовісної конкуренції та монополізму та іншими протизаконними діями отримати додатковий, прихований від сплати податків дохід.

Говорячи про процеси тінізації, у кожній зі сфер економіки необхідно проаналізувати об'єктивні чинники та фактори, які зумовлюють негативні тенденції її розвитку. Сьогодення легального будівництва характеризується рядом проблем, основними з яких є:

1) зниження темпів будівництва з часу отримання Україною незалежності;

2) незадовільне забезпечення населення житлом через соціальну напругу;

3) відсутність інноваційних пристроїв для мінімізації витрат на будівництво.

У цій роботі розглянуто етапи та нормативно-правову базу галузей будівництва та моменти при яких відбувається тінізація і порушення нормативно-правових актів, а також корупційні моменти під час оформлення документів на дозвіл будівництва.

За час незалежності України кількість збудованих квартир різко зменшилась: з 279 тисяч квартир у 1990 році до 118 тисяч у 1995 році. Далі темпи будівництва впали ще більше: до 63 тисяч у 2000 році, 62 тисяч у 2003 році. Відносне збільшення будівництва житлової нерухомості розпочалось лише з 2005 року: до 76 тисяч збудованих квартир у 2005 році, 82 тис. – у 2006, 95 та 94 тисяч – у 2007 та 2008 роках відповідно. Але через кризу у 2009 році темпи будівництва знову зменшилися: в 2009 році – до 66 тисяч, а у 2010 – до 77 тисяч квартир на рік. В 2011, 2012, 2013 роках було збудовано 83 та 91, 97 тисяч квартир відповідно. Та вже у 2014 році заплановані показники скоротились до 74 тисяч квартир, і причиною того є воєнні дії на сході України та різке збільшення курсу долара.

Крім того, гострою залишається проблема з реконструкцією будинків та споруд, зведених ще з часів СРСР. Згідно з офіційними статистичними даними (на 01.01.2014 р.) кожен третій будинок потребує капітального ремонту. В аварійних та вкрай застарілих будинках мешкає більш ніж 300 тисяч мешканців, які вже зараз потребують відселення з наданням необхідного житла. Невідкладного відновлюючого ремонту потребують близько 60 % (43 млн кв. м), а 0,8 – 1,2 % (до 7,8 млн кв. м) невідкладного відселення, вкрай застарілі та аварійні будівлі складають від 0,4 до 0,8 %, або більш ніж 4 млн кв. м. [7].

Отже, через вищезазначені проблеми та фактори тінізація будівельної сфери полягає, перш за все, у:

1) порушеннях під час ведення будівельної діяльності:

- самовільне будівництво;
- порушення державних норм будівельної діяльності тощо;

2) порушеннях вимог податкового законодавства під час проведення будівельної діяльності;

3) порушеннях трудового законодавства (як правило, осіб, занятих у будівництві);

4) фінансових порушеннях:

- осіб, котрі виступають інвесторами будівництва;
- осіб, котрі здійснюють кредитування будівельної діяльності, тощо.

Правопорушення в будівництві відбуваються на всіх стадіях технологічного циклу – виділення органами влади земельних ділянок під забудову, залучення підрядчиків, кредитів та інвесторів, процес будівельно-монтажних робіт, процедура прийому збудованого об'єкта (здачі в експлуатацію), реалізація квартир на первинному ринку, перепродаж квартир через ріелторські фірми або "чорних" маклерів на вторинному ринку

Доречно розглянути нормативно-правову базу, якою керуються при будівельній діяльності України. Згідно з законам України «Про регулювання містобудівної діяльності» [3] відносини у сфері містобудівної діяльності

регулюються Конституцією України [2], Цивільним, Господарським і Земельним кодексами України, законами України "Про Генеральну схему планування території України", "Про основи містобудування", "Про архітектурну діяльність", "Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду", "Про землеустрій", іншими нормативно-правовими актами, створеними для регулювання будівельного процесу в Україні.

Первинним етапом під час здійснення будівничої діяльності є отримання ліцензії на будівництво. Відповідно до Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" (п. 30 ст. 9), у сфері будівництва підлягають ліцензуванню вишукувальні та проектні роботи для будівництва, зведення несучих та огороджуючих конструкцій, будівництво та монтаж інженерних і транспортних мереж. Зазначені роботи конкретизовані в Ліцензійних умовах провадження будівельної діяльності, затверджених спільним наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 13.09.2001 № 112/182.

Порядок ліцензування господарської діяльності у будівництві визначається постановою КМУ від 05.12.2007 № 1396 та ліцензійними умовами, затвердженими наказом Мінрегіонбуду 27.01.2009 № 47 [1].

Для оформлення ліцензії необхідно подати до Державної архітектурно-будівельної інспекції України зазначенні нижче документи:

1) заяву для оформлення ліцензії на здійснення будівничої діяльності;

2) перелік усіх робіт, щоб отримати ліцензію на будівничу діяльність;

3) копію довідки та витяг про внесення до Єдиного державного реєстру підприємств;

4) відомості за формою, яка визначається дійсними ліцензійними умовами будівництва.

У разі позитивного рішення оформлення ліцензії здійснюється протягом трьох робочих днів після підтвердження плати за видачу ліцензії.

Відповідно до порядку ліцензування від 5.12.2007 № 1396 обов'язковим документом, що додається до заяви про видачу ліцензії, є відомості за формою, яка визначається ліцензійними умовами провадження будівельної діяльності. Проте на сьогодні діючими ліцензійними умовами не визначена форма відомостей. Отже, законодавство України має недолік, що унеможливлює легальну видачу ліцензій на будівництво, незважаючи на те, що невідповідність до нормативно-правових актів Держархбудінспекція стверджує, що відсутність затвердженої форми відомостей не є перешкодою для оформлення ліцензії на будівництво. Відповідно до цього можна зробити висновок, що схема видачі ліцензії Державною архітектурно-будівельною академією має корупційний характер. Для отримання ліценції на будівництво достатньо лише прибігти до мір корупції органів державної влади, та місцевого самоврядування.

Наступним кроком є отримання дозволу на будівництво об'єкта. Цей документ можна отримати в місцевому органі виконавчої влади. Умовами для видачі дозволу на будівництво є повний портфель документів, а саме:

- заява на ім'я голови місцевого органу виконавчої влади з проханням визначення можливості зведення приміщень на конкретній території;
- проект будинку (об'єкта) та ліцензію проектної компанії.

На цьому етапі оформлення необхідних документів не закінчується, адже згідно з законам України «Про регулювання містобудівної діяльності» необхідно отримати акт обстеження ділянки, призначеної для будівництва. Цей документ видається тільки групою з геонагляду районного комітету з архітектури. Для запиту на цю процедуру і проведення замовник чи виконавець повинен пред'явити такі папери:

- заяву про дозвіл на будівництва, написану на ім'я голови району;
- проектувальну ліцензію, ліцензію на здійснення будівельної діяльності;
- акт обстеження ділянки (план топозйомки з метою оформлення паспорта будівництва);
- план ділянки під забудову і свідоцтво на землю;
- паспортні дані засновників та виконувачів, а також виписку з Єдиного Реєстру.

Заключним етапом є план розміщення споруди на ділянці, що оформлюється з дотриманням нормативів та отриманням дозволу від санітарної та пожежної інспекції.

За статистичними даними сьогодні в Україні лише 28 % компаній отримують дозвіл на будівництво, регламентуючись нормативно-правовою базою. Всі ж інші вважають не потрібним витрачати свій час на паперові справи та вирішують ці питання за допомогою так званих «грошових конвертів».

Отже, для отримання дозволу на будівництво необхідно витратити безліч часу на збір необхідної документації та довідок. Саме через це більша частина українських підприємців чи виконавців будівельних робіт намагаються мінімізувати витрати свого часу на отримання дозволу за допомогою домовленості з керуючими органами, але через порушення нормативно-правової бази законодавства України.

Дозвіл або відмову на будівництво від районних органів влади виконавець має отримати на протязі 15–30 робочих днів, проте компанія може чекати набагато довше, при цьому порушується нормативна база під час отримання інших документів, адже під час отримання документів побідного роду чітко встановлені часові межі на отримання документів. Для оптимального та законного отримання дозволу необхідно спростити цю систему.

Мінрегіон продовжує працювати над спрощенням системи отримання дозволу на будівництво цивільно-житлових об'єктів на території України та спрощенням дозвільно-погоджувальних процедур у будівництві в активній взаємодії і Міжнародною фінансовою корпорацією. Прийняття цього законопроекту дозволить передати на місця функції видачі дозволів на будівництво, перевірки об'єктів будівництва у процесі їх спорудження, прийняття в експлуатацію будівель. Держархбудінспекція здійснюватиме лише наглядову функцію. Отже, підписання цього законопроекту сприятиме розвитку населених пунктів усієї держави та окресленню правомірних можливостей контролюючих органів, що, у свою чергу, сприятиме прозорості та легальності отримання дозволу на будівництво та подальший контроль за будівельною діяльністю.

Як повідомляє Департамент державних програм та розвитку житлового будівництва Міністерства Регіонального Розвитку та Будівництва, в минулому році розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання містобудівної діяльності» від 11.06.2013. До основних інструментів удосконалення процедур отримання дозволу на будівництво є:

– скорочення строку видачі технічних умов з 15 робочих днів (30 робочих днів у разі необхідності їх узгодження з власником (користувачем) магістральних інженерних мереж) до 10 робочих днів із дня реєстрації відповідної заяви;

– удосконалення процедури подачі декларації про виконання підготовчих та будівельних робіт та приведення її у відповідності до Закону України «Про адміністративні послуги»;

– можливість видачі містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки і відведення земельних ділянок у разі відсутності затвердженого в установленому порядку детального плану територій [6].

Таким чином, у разі спрощення системи отримання дозволу на будівництво буде покращено та легалізовано систему як ліцензування, так і документації об'єктів, тим самим отримаємо удосконалену та пришвидшену систему отримання необхідних документів без порушень нормативно-правових актів та хабарництва.

У сучасних ринкових відносинах є можливість не отримувати дозвіл на будівництво, і саме у цих обставинах більшість виконавців та підприємців в Україні звертаються з позовами до суду. Так, ТОВ «Забота» звернулося до суду з адміністративним позовом до державного архітектурно-будівельного контролю у Луганській області з вимогами: зобов'язати Державну інспекцію архітектурно-будівельного контролю у Луганській області видати дозвіл на виконання будівельних робіт з будівництва і розміщення двохповерхової прибудови до будівлі магазину за адресою: м. Луганськ, вул. Радянська, 64а.

Заслухавши пояснення представника позивача, дослідивши матеріали справи, суд задовольнив адміністративний позов із таких підстав. На підставі рішення Луганської міської ради від 24.10.2006 № 10/164 ТОВ „Забота" було передано в оренду земельну ділянку площею 0,0141 га за адресою: м. Луганськ, вул. Радянська, 64а. Відповідно до вказаного рішення між Луганською міською радою та ТОВ „Забота" було укладено договір оренди землі від 20.12.2006, державна реєстрація від 27.12.2007 № 040740200046.

Відповідно до ст. 24 Закону України „Про планування і забудову територій" фізичні та юридичні особи, які мають намір здійснити будівництво об'єктів містобудування на земельних ділянках, що належать їм на праві власності чи користування, зобов'язані отримати від виконавчих органів відповідних рад, Київської міської державної адміністрації, у разі делегування їм таких повноважень відповідними радами, дозвіл на будівництво об'єкта містобудування. Дозвіл на будівництво дає право замовникам на отримання вихідних даних на проектування, здійснення проектно-вишукувальних робіт та отримання дозволу на виконання будівельних робіт у порядку, визначеному цим Законом.

Відповідно до рішення Луганської міської ради від 13.12.2005 р. № 37/20 Луганським комунальним землевпорядним підприємством на замовлення ТОВ „Забота" виконаний проект відведення земельної ділянки, площа якої займає 0,0141 га під будівництво та розміщення двохповерхової прибудови до будівлі магазину за адресою: м. Луганськ, вул. Радянська, 64а.

З метою реалізації свого права користування земельною ділянкою ТОВ «Забота» звернулося із заявою від 28.10.2008 р. до Державної інспекції архітектурно-будівельного контролю Луганської області з метою отримання дозволу на виконання будівельних робіт з будівництва та розміщення двохповерхової прибудови до будівлі магазину за адресою: м. Луганськ, вул. Радянська, 64а.

Проте листом від 17.11.2008 р. відповідач відмовив позивачу в отриманні вказаного дозволу, посилаючись на те, що відповідно до ст. 24 Закону України „Про планування і забудову територій" термін дії дозволу на будівництво, а саме рішення виконавчого комітету Луганської міської ради від 24.10.2006 № 10/164 сплив.

Згідно зі ст. 29 Закону України «Про планування і забудову територій» встановлено, що дозвіл на виконання будівельних робіт надається інспекціями державного архітектурно-будівельного контролю, які ведуть реєстр наданих дозволів.

Керуючись ст. 152 Земельного кодексу України, ст. 24, 17, 29 Закону України „Про планування і забудову територій", ст. 17, 19, 71, 122, 159-163 КАС України, суд постановив: позов ТОВ «Забота» до державного архітектурно-будівельного контролю у Луганській області задовольнити повністю.

Зобов'язати Державну інспекцію архітектурно-будівельного контролю у Луганській області видати ТОВ «Забота» дозвіл на виконання будівельних робіт з будівництва та розміщення двохповерхової прибудови до будівлі магазину за адресою: м. Луганськ, вул. Радянська, 64а.

У висновку хотілося б зазначити, що за наявності відмови від Державної інспекції архітектурно-будівельного контролю на отримання дозволу на здійснення містобудівної діяльності необхідно звертатися до суду та вищих контролюючих органів. Як свідчать статистичні дані за 2010–2013 рр., у середньому близько 70 % усіх позовів до суду мають позитивний результат для юридичних та фізичних осіб-підприємців [5].

Отже, на цьому етапі розвитку України існує безліч як дрібних, так і значних прогалин у нормативно-правових актах, що суперечать один одному, і саме через це існують нелігальні та корупційні можливості отримання та оформлення як ліцензії на здійснення містобудівної діяльності, так і безпосередньо на отримання дозволу на будівництво об'єктів.

Щодо спрощення системи отримання необхідного пакету документів, то Кабінет Міністрів України та Міністерство Регіонального Розвитку та Будівництва проводить ряд реформ, що мають позитивно впливати на розвиток містобудівництва та прискорення процедури оформлення необхідних довідок і документів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, старший викладач Силенко Н. М.

Література: 1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Про регулювання містобудівної діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3038-17 3. Про планування і забудову територій [Електронний ресурс] : Закон України від 20.04.2000 № 1699-III. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1699-14 4. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 466. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/466-2011-%D0%BF 5. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.reyestr.court.gov.ua/ 6. Стрелец-Стрелецкий Е. Б. ЛИРА 9.4. Руководство пользователя. Основы : учеб. пособие / Е. Б. Стрелец-Стрелецкий, В. Е. Боговис, Ю. В. Гензерский. – Київ : ФАКТ, 2008. – 164 с. 7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ЗЕМЛЕВИКОРИСТАННЯ Й ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ У ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

УДК 332.3

Тороєва В. О.

Студент 1 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано структуру земельного фонду та оцінено сучасний стан земель, у тому числі ефективність охорони земельних ресурсів Харківського регіону. Досліджено проблеми раціонального використання земель Харківського регіону та визначено основні напрями їх вирішення.*

Ключові слова: *земельні ресурси, земельний фонд, лісистість території, раціональне землевикористання, охорона земельних ресурсів.*

© Тороєва В. О., 2015

Аннотация. *Проанализирована структура земельного фонда и оценено современное состояние земель, в том числе эффективность охраны земельных ресурсов Харьковского региона. Исследованы проблемы рационального использования земель Харьковского региона и определены основные направления их решения.*

Ключевые слова: *земельные ресурсы, земельный фонд, лесистость территории, рациональное землепользование, охрана земельных ресурсов.*

Annotation. *The structure of the land fund investigated and evaluate the current state lands, including the effectiveness of land resources in Kharkiv region. The problems of rational use of land in Kharkiv region studied and the main directions of their solution.*

Keywords: *land resources, land reserve forests, forests, land management, protection of land resources.*

Забезпечення раціонального використання та охорони земель – це не тільки самостійна мета правового регулювання земельних відносин (ст. 4 Земельного кодексу України), а й один із найважливіших принципів земельного законодавства (ст. 5 Земельного кодексу (ЗК) України). Проблема раціонального використання земель, як і інших природних ресурсів, важлива й актуальна. Встановлення порядку раціонального використання земель – це прерогатива держави, її уповноважених органів. Проблема раціонального землевикористання в сучасних умовах збагачується елементами якісно нового змісту, зокрема екологічними факторами. Усе це обґрунтовує тему цього дослідження.

Поширене свого часу розуміння раціонального використання земель як «досягнення максимального ефекту (результату) в реалізації мети, для якої надана земля», сьогодні вже певною мірою є недосконалим. У сучасних умовах раціональність землевикористання вже не можна пов'язувати лише з досягненням економічного ефекту. Швидке, за будь-яку екологічну ціну, одержання власником економічного і фінансового ефекту не тільки не може бути нині показником раціонального землевикористання, а й у ряді випадків може створювати певну екологічну небезпеку. В сучасних умовах посилюються антропогенні фактори та активізується вплив людини на всі природні процеси. Це стосується і земельних ресурсів. За умов же, коли розширюється господарське використання земель, не заповідний режим, а їх охорона саме в процесі виробничого використання формують основний зміст проблеми раціонального земле використання [1].

Конкретним змістом раціонального землевикористання є науково обґрунтований процес діяльності людини з використання природних властивостей земель за цільовим призначенням у разі дотримання всіх правил їх охорони. Згідно з чинним законодавством усі суб'єкти мають право саме на раціональне використання відповідних земель. Водночас це предмет загальнодержавного та загальносуспільного інтересу. Раціональне використання землі передбачає також ефективну її експлуатацію. Це означає, що земельна ділянка має використовуватися найбільш доцільно і з найбільшою віддачею [1].

За раціонального використання землі її якість не повинна погіршуватися, а, навпаки, має поліпшуватися, тобто обов'язково повинен враховуватися екологічний фактор. На власників земельних ділянок та землекористувачів закон покладає обов'язок підвищувати родючість ґрунтів та зберігати корисні властивості землі (ст. 91, 94 ЗК України). Експлуатація землі, яка не передбачає відтворення її корисних властивостей або сприяє розвитку процесів, що погіршують стан земельної ділянки, є хижацьким використанням землі. Таке використання землі веде до її псування та тягне за собою негативні правові наслідки у вигляді відповідальності (наприклад, ст. 239 Кримінального кодексу України) [1].

Проте слід зазначити, що один із головних виробничих ресурсів у сільському господарстві – землю – не можна ототожнювати з основними засобами в інших галузях національної економіки. А. Г. Мартин вказує, що, крім постійності місцезнаходження, земля характеризується незамінністю та просторовою обмеженістю. Тобто сільськогосподарське підприємство змушене користуватися лише тими земельними ділянками, які становлять його просторовий базис [2, с. 26].

Станом на 01.01.2013 р. структура земельного фонду області свідчить, що 78,8 % території області зайнято сільськогосподарськими землями, з них 97,6 % – сільськогосподарськими угіддями, під лісами та іншими лісовкритими площами зайнято 13,3 % території, забудовані землі займають 3,9 %, болота – 1,0 %, землі під пісками, ярами та іншими відкритими землями без рослинного покриву – 1,1 %, під водою – 1,9 % території області. Із площі сільськогосподарських угідь, яка становить 2416,1 тис. га, рілля складає 79,8 %, перелоги – 0,6 %, багаторічні насадження – 2,0 %, сіножаті – 4,9 %, пасовища – 12,7 %. На одного жителя області припадає 1,14 га земель, у т. ч. 0,88 га сільськогосподарських угідь, з них – 0,70 га ріллі [3].

За роки земельної реформи у структурі сільськогосподарських угідь відбулися деякі зміни. Питома вага ріллі в площі сільськогосподарських угідь зменшилась відповідно з 81,0 % у 1992 році до 79,8 % у 2012 році, водночас з'явились перелоги загальною площею 11,4 тис. га. Розораність території Харківської області складає 61,4 %, лісистість – 13,3% [3].

Тобто спостерігаються позитивні тенденції у зміні структури угідь, що ведуть до зменшення розораності земель області, яка все ще залишається дуже високою. Проте цей процес ще недостатньо впливає на загальний екологічний стан сільськогосподарських угідь.

Розрахунки вчених свідчать, що для задоволення внутрішніх потреб продовольством за існуючої купівельної спроможності населення потрібно мати в обробітку 11,7 млн га ріллі, для забезпечення науково обґрунтованих норм споживання продуктів – 7,7 млн га, а з урахуванням експортних пропозицій у продовольстві – 22,6 млн га [4].

Основними завданнями щодо охорони земель, які покладені на територіальні органи земельних ресурсів, є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

До повноважень органів земельних ресурсів щодо охорони земель належить [5]: обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування; захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб; захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів; збереження природних водно-болотних угідь; попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів; консервація деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Станом на кінець І кварталу 2014 року на території Харківської області площа малопродуктивних, деградованих та техногенно забруднених земель, які підлягають консервації, становить понад 5,3 тис. га, (0,17 % від загальної площі області), площа порушених земель, які потребують рекультивації, – 1,7 тис. га (0,05 %, загальної площі області), малопродуктивні угіддя, що підлягають поліпшенню, займають 3,2 тис. га – (0,1 % від загальної площі земель області) [6].

Програмою розвитку земельних відносин і охорони земель у Харківській області передбачається проведення таких заходів із охорони земель: по-перше, здійснення консервації малопродуктивних, деградованих і непридатних для сільськогосподарського використання земель; по-друге, будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд та їх ремонт; по-третє, проведення рекультивації земель; по-четверте, створення захисних лісових насаджень. Такі диференційовані заходи спрямовані на впровадження збалансованих еколого-ландшафтних систем землеробства, реалізацію агролісомеліоративних, гідромеліоративних, культуртехнічних та інших заходів, спрямованих на підвищення і збереження родючості ґрунтів та одержання високих врожаїв сільськогосподарських культур.

Таким чином, суть економічного стимулювання раціонального використання і охорони земель як економічного механізму управління земельними ресурсами полягає у створенні органами державної влади та місцевого самоврядування економіко-правових умов, які б спонукали власників землі і землекористувачів добровільно, без будь-яких засобів примусового впливу на їх діяльність, брати безпосередню участь у виконанні заходів, пов'язаних із раціональним використанням та охороною земель за ринкових умов. До заходів упровадження механізму економічного стимулювання аграрного землекористування на практиці можемо віднести: виділення коштів власникам землі і землекористувачам із метою компенсації тих затрат, які вони спрямовують на підвищення родючості ґрунтів і запобігання негативним явищам у землекористуванні; відшкодування збитків, адекватних заподіяній шкоді їх землекористуванням; плату за землю або орендну плату за використання землі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Гетьман А. П. Екологічне право України [Електронний ресурс] / Гетьман А. П., Шульга М. В. – Режим доступу : http://www.ebk.net.ua/Book/law/getman_ekopu/part10/1003.htm 2. Мартин А. Захист економічної конкуренції у сільськогосподарському землекористуванні: переваги і недоліки / А. Мартин // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 8. – С. 26–32. 3. Земельний фонд та земельні відносини Харківської області [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://kharkovzem.gov.ua/assets/files/PI/Dovidnuk_2013.pdf 4. Про затвердження Загальнодержавної програми використання та охорони земель в період від 2004 року до 2015 року [Електронний ресурс] : Затверджено Законом України від 19 червня 2003 року № 962-IV. – Режим доступу : http://www.myland.org.ua/index.php?id=1532&lang=uk 5. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 349. 6. Підсумки діяльності Головного управління Держземагентства у Харківській області за І квартал 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kharkovzem.gov.ua/assets/files/PI/Dokumentu/Zvit_GU_%20I_kv_2014.pdf

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ ПЕРСОНАЛОМ

УДК 338.33

Трифанова К. П.

Магистрант 1 года обучения
факультета экономики и права ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены сущность и проблематика использования методов стратегического управления персоналом на отечественных предприятиях; обоснована необходимость использования стратегического управления для осуществления эффективной кадровой политики и достижения стратегических целей предприятия в целом.*

Ключевые слова: *стратегическое управление, управление персоналом, кадровое планирование, методология стратегического управления, внешняя среда предприятия, человеческие ресурсы предприятия, кадровая служба.*

Анотація. *Розглянуто сутність і проблематику використання методів стратегічного управління персоналом на вітчизняних підприємствах; обґрунтовано необхідність використання стратегічного управління для здійснення ефективної кадрової політики і досягнення стратегічних цілей підприємства в цілому.*

Ключові слова: *стратегічне управління, управління персоналом, кадрове планування, методологія стратегічного управління, зовнішнє середовище підприємства, людські ресурси підприємства, кадрова служба.*

Annotation. *We consider the nature and problems of application of the technology of strategic human resource management in domestic enterprises, justifying the use of methods and approaches of strategic management for effective personnel policy.*

Keywords: *strategic management, human resource management, human resource planning, methodology of strategic management, the external environment of the enterprise, the company human resources, personnel service.*

Актуальность исследования обусловлена тем, что стратегия управления персоналом является неотъемлемой частью стратегии фирмы. Так как любые планируемые перемены ее деятельности должны своевременно обеспечиваться изменениями численности и структуры кадров, квалификации и навыков работников, мотивации, структуры и методов управления. Теория стратегического управления персоналом достаточно молода, однако в последние годы все больше ученых занимаются исследованием и разработкой теоретического обоснования рациональности применения методов стратегического управления на предприятиях, а именно: И. Ансофф, О. С. Виханский, А. И. Наумов, Г. Н. Константинов, В. И. Маслов, Б. Н. Генкин, Н. И. Лапин и др. [1–6]. Но, несмотря на это, процесс применения методов стратегического управления на многих отечественных предприятиях остается неэффективным или не используется вообще.

Целью данного исследования является систематизация знаний и теоретическое обоснование необходимости применения стратегического управления в сфере управления персоналом, выявление проблем, которые препятствуют процессу разработки кадровой стратегии на отечественных предприятиях.

В постоянно изменяющихся условиях внешней среды все больше руководителей понимает, что использование технологий стратегического управления позволит повысить эффективность результатов деятельности предприятия, так как существующие подходы к управлению персоналом оказываются неэффективными в условиях нестабильности украинской экономики. Следует так же отметить, что стремительная эволюция стратегического подхода к управлению связана, прежде всего, с изменением роли и места персонала в структуре предприятия, ведь все больше руководителей пытается вовлечь работников в обсуждение и решение проблем предприятия для повышения чувства принадлежности к общим целям организации, а также использования творческого потенциала работника на благо предприятия [6]. Вышеуказанная информация свидетельствует о необходимости и рациональности использования методов стратегического планирования для повышения эффективности и результативности деятельности предприятия. Необходимо отметить, что существует ряд проблем, которые осложняют процесс разработки кадровой стратегии предприятия, а именно:

– отсутствие стратегической составляющей в деятельности предприятий. До сих пор многие из предприятий не имеют четко сформулированной миссии и долгосрочных целей развития;

– отсутствие в сознании руководства понимания важности и необходимости внедрения в практику управления персоналом стратегического подхода, которое часто дополняется опасением широкомасштабных перемен, дополнительных затрат и т. д.;

© Трифанова К. П., 2015

– недостаток в отечественной науке информации, посвященной проблематике стратегического управления персоналом организации;

– несовершенная, недостаточно гибкая организационная структура, снижение трудовой мотивации работников, несовершенство системы оплаты труда, низкий ее уровень;

– отсутствие четкой системы управления кадрами.

В результате необходимости поиска решений вышеперечисленных проблем возникает потребность применения подходов стратегического менеджмента в управлении персоналом. Практическая реализация вышесказанного требует уравнивания необходимости осуществления процесса планирования, управления персоналом и реализации общей стратегии предприятия, ведь достижение стратегических целей возможно лишь при наличии высококвалифицированного и должным образом мотивированного персонала. Однако, несмотря на наличие вышеперечисленных проблем и непроработанность практических подходов их решения, все же конечный результат стоит затраченных усилий. Примерами являются западные компании, которые успешно используют в управлении человеческими ресурсами методы стратегического управления, такие как IBM, Omron, Toyota, Carco, основу которых составляет продуманная, базирующаяся на рыночных принципах стратегия. Руководство кадровых служб становится полноправным членом общего руководства предприятий и участвует в выработке стратегии корпораций. Особое место отводится оценке и формированию кадрового потенциала, его профессиональному росту и развитию, повышению творческой и организационной активности [7, с. 207]. Научным результатом данного исследования является теоретическое обоснование необходимости применения в сфере управления персоналом методов стратегического планирования, для повышения эффективности функционирования отечественных предприятий, а также развития чувства единства у персонала компании с общими ее целями. Также были предложены рекомендация для практического применения методов и подходов стратегического планирования персоналом для отечественных предприятий. Перспективы дальнейших научных исследований в данном направлении заключаются в анализе оценки эффективности применения методов и подходов стратегического управления человеческими ресурсами на предприятии.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Гончарова С. Ю.

Література: 1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1998. – 304 с. 2. Виханский О. С. Менеджмент: человек, стратегия, организация, процесс : учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – 2-е изд.– М. : Гардарика, 2009. – 416 с. 3. Генкин Б. М. Эффективность труда и качество жизни / Б. М. Генкин. – СПб. : Ингекон, 1997. – 158 с. 4. Константинов Г. Н. Стратегический менеджмент / Г. Н. Константинов. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 2010. – 290 с. 5. Лапин Н. И. Динамика ценностей населения в реформируемой России. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 218 с. 6. Маслов В. И. Стратегическое управление персоналом в условиях эффективной организационной культуры : учебник / В. И. Маслов. – М. : Финпресс, 2011. – 288 с. 7. Управление персоналом организации : учебник / Под ред. А. Я. Кибанова. – 3-е изд., доп. и перераб. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 638 с.

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЛІКВІДНІСТЬ БАНКУ ЯК ІНДИКАТОРИ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

УДК 336.615

Тюлєбаєва М. М.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність платоспроможності та ліквідності, а також їх вплив на фінансову стійкість і надійність банківської установи. Проаналізовано підходи до комбінування ліквідності та платоспроможності банку.*

© Тюлєбаєва М. М., 2015

Ключові слова: *ліквідність, платоспроможність, фінансова стабільність, комбінування ліквідності та платоспроможності.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность ликвидности и платежеспособности банка, а также их влияние на финансовую устойчивость и надежность банковского учреждения. Проанализированы подходы к комбинированию ликвидности и платежеспособности банка.*

Ключевые слова: *ликвидность, платежеспособность, финансовая стабильность, комбинирование ликвидности и платежеспособности.*

Annotation. *The essence of the liquidity and solvency of the bank and their impact on financial stability and reliability of the institution. Approaches to combining the liquidity and solvency.*

Keywords: *liquidity, solvency, financial stability, combining the liquidity and solvency.*

Ліквідність та платоспроможність виступають своєрідним індикатором того, яка ситуація склалася у країні на ринку позичкового капіталу, фінансовому ринку та грошовому ринку. За недостатньої або надлишкової ліквідності виникає криза у банківській системі, що провокує неплатоспроможність банківських установ, невдоволення клієнтів та значно погіршує довіру до банківського сектора. Через зростання недовіри виникає ефект масового вивезення капіталу за кордон, що призводить країну до ще більших фінансових та економічних потрясінь.

Проблемам визначення оптимального рівня ліквідності та платоспроможності приділяли увагу багато вітчизняних та іноземних науковців. Значний внесок у визначення сутності понять ліквідності та платоспроможності як складових фінансової стійкості банківської системи був зроблений Н. Г. Воликом [1], Б. А. Дадашевим [2] та Г. Л. Знаменським [3]. Проблеми визначення ризику ліквідності та платоспроможності банку були розглянуті у наукових працях В. В. Вітлинського [4], І. С. Нейкової [5]. Проте деякі аспекти у визначенні сутності понять ліквідності та платоспроможності банку були розглянуті недостатньо повно. Саме тому аналіз ліквідності і платоспроможності банку є надзвичайно актуальним у сучасних умовах.

Метою статті є визначення впливу платоспроможності та ліквідності на фінансову стабільність і стійкість банківської установи, а також варіантів співставлення платоспроможності та ліквідності банку.

Забезпечення фінансової стійкості – одне з пріоритетних та першочергових завдань для будь-якої банківської установи. Основним критерієм фінансової стійкості виступають категорії ліквідності та платоспроможності. Вони тісно пов'язані між собою, адже проблеми з ліквідністю виступають прямою причиною недостатньої платоспроможності банку [1].

Поняття ліквідності та платоспроможності часто ототожнюють, проте цей підхід не є достатньо обґрунтованим. Ця проблема виникає, перш за все, через відсутність певного конкретного поняття ліквідності та платоспроможності, бо більшість учених трактують їх по-різному.

Ліквідність можна визначити як здатність банку забезпечити виконання вимог кредиторів і вкладників за своїми грошовими зобов'язаннями у межах обумовленого терміну шляхом визначення оптимальної збалансованості між строками і сумами погашення активів і виконання зобов'язань. Платоспроможність розуміють як здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями.

Банку, для того щоб мати змогу розраховуватися за своїми зобов'язаннями та здійснювати ефективну діяльність, необхідно постійно розраховуватися за своїми зобов'язаннями, особливо з урахуванням обсягів, необхідних для подальшого розширення діяльності [3]. Це стає можливим лише під час здійснення активних операцій, саме тому поняття платоспроможності повністю охоплює можливість банку задовольняти потребу клієнтів у кредитних коштах. Тобто ліквідність виступає необхідною умовою платоспроможності.

Основні умови для забезпечення ліквідності та платоспроможності банку наведено на рис. 1.

Рис. 1. **Умови для забезпечення ліквідності та платоспроможності банку**

Під час забезпечення цих умов стає можливою підтримка ліквідності та платоспроможності банку на належному рівні. Взагалі існують три основні варіанти взаємодії та компонування ліквідності та платоспроможності для банку (рис. 2).

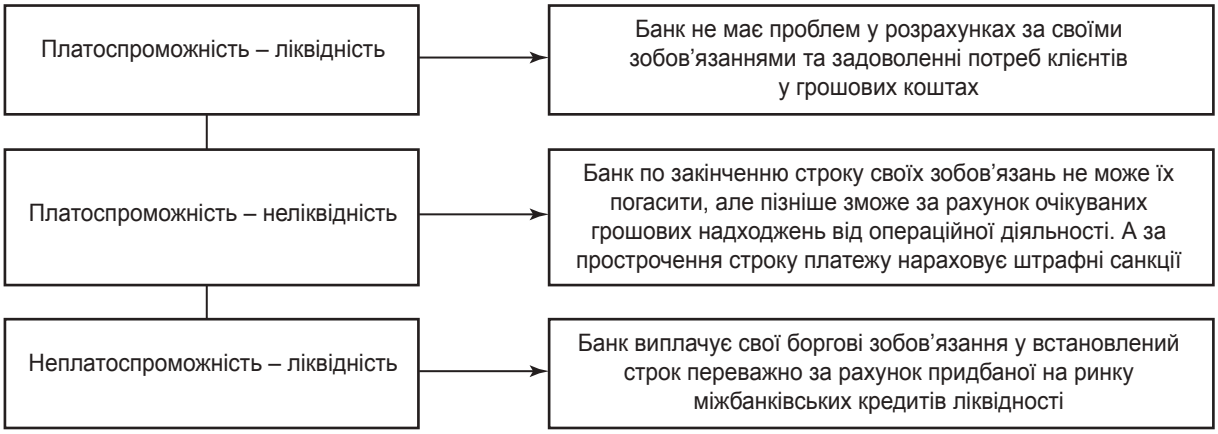

Рис. 2. **Варіанти комбінацій ліквідності та платоспроможності для банку**

Ідеальним варіантом для банку виступає перший сценарій, за якого не виникає нестачі ліквідності та платоспроможності, проте на практиці, особливо за нестабільної фінансової ситуації, частіше зустрічаються другий та третій варіанти [2].

При чому ситуація з неплатоспроможністю є гіршою для банку, адже додаткові запозичення на ринках у разі зменшення надходжень від активних операцій формують «боргову піраміду», за якої банк для погашення своїх зобов'язань рефінансує отримані кредити [3].

Існує багато класифікаційних ознак, що дозволяють визначити певні групи факторів впливу на ліквідність та платоспроможність. Основна класифікація факторів розподіляє їх як позитивні (або фактори-стимулятори) та негативні (або фактори-дестимулятори), що відповідно призводять до підвищення або падіння рівня ліквідності та платоспроможності [5].

Усі фактори можна також класифікувати за трьома групами:

- зовнішні фактори прямого впливу, які визначають ліквідність банківської системи;
- зовнішні фактори непрямого впливу, що визначають ризик країни;
- внутрішні фактори (внутрішньобанківські компоненти).

Отже, ліквідність і платоспроможність – одні з ключових понять, які визначають забезпечення стабільності та достатнього рівня фінансового стану банку. Для успішного та якісного процесу управління банківською установою необхідно максимально повно та комплексно виявляти їх фактори, що впливають на ліквідність та платоспроможність, і на їх основі розробляти ефективну політику управління ними.

Ліквідність та платоспроможність розглядаються більшістю вітчизняних та зарубіжних учених у комплексі як невід'ємні та взаємодоповнюючі поняття. Проте таке поєднання заважає розглянути конкретику та дефініцію кожного з понять і одночасно робить можливим визначення теоретичних та практичних мір задля підвищення рівня платоспроможності та ліквідності, адже система мір завжди є більш вигідною, ніж поодинокий вплив завдяки синергічному ефекту. Саме тому у статті описано можливі поєднання понять ліквідності та платоспроможності і акцентовано увагу на окремих характеристиках кожного. Це дає змогу розробити найякіснішу стратегію досягнення оптимального стану фінансової стійкості банківської установи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Рац О. М.

Література: 1. Волик Н. Г. Основні шляхи вдосконалення сучасних методів управління ліквідністю : навч. посіб. / Н. Г. Волик. – Київ : Центр навч. літ., 2009. – 354 с. 2. Дадашев Б. А. Платоспроможність банківської установи [Електронний ресурс] / Б. А. Дадашев. – Режим доступу : http://www.gosbook.ru/node/27464 3. Знаменський Г. Л. Оптимізація ліквідності: український варіант / Г. Л. Знаменський // Юридичний вісник України. – 2013. – № 39 (743). – С. 5–9. 4. Вітлинський В. В. Ліквідність банківської системи на сучасному етапі / В. В. Вітлинський // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 11. – С. 52–56. 5. Нейкова І. С. Визначення ліквідності та платоспроможності банку / І. С. Нейкова // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2012. – № 1 (48). – С. 152–160.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

УДК 336.7

Федулова Н. О.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Здійснено комплексний аналіз сучасного розвитку промисловості України. Визначено фактори, що впливають на розвиток промисловості.*

Ключові слова: *промисловість, науково-технічна революція, технологічна модернізація.*

Аннотация. *Осуществлен комплексный анализ современного развития промышленности Украины. Определены факторы, которые влияют на развитие промышленности.*

Ключевые слова: *промышленность, научно-техническая революция, технологическая модернизация.*

Annotation. *The complex analysis of modern development of industry of Ukraine is carried out. Factors that influence on development of industry are certain.*

Keywords: *industry, scientific and technological revolution, the technological modernization.*

Провідною галуззю економіки України є промисловість, на яку припадає близько 1/4 виробництва валового внутрішнього продукту (ВВП) та близько 29 % усіх працюючих в Україні [1]. Промисловість сьогодні залишається локомотивом трансформаційних перетворень у більшості розвинутих країн. Як сфера прояву та реалізації визначальної частки матеріальних та інтелектуальних потреб людини, вона є найвагомішим економічним чинником сучасного суспільства. Відіграючи подвійну роль у взаємодії з іншими сферами, перетворюючи себе і ці сфери, промисловість доводить свою спроможність забезпечувати перехід суспільства до постіндустріального типу. Саме розвиток промисловості призвів до кардинальних змін в умовах життя всього людства, а відміною рисою світового промислового комплексу останніми роками стало суттєве збільшення частки наукомістких виробництв ss виготовлення інноваційних видів продукції. Науково-технічна революція посилила спеціалізацію країн не тільки у напрямі випуску готової продукції, але і щодо виробництва окремих її складових. Усе це обгрунтовується актуальністю обраної теми дослідження.

Основні методологічні підходи до вивчення цієї проблеми висвітлені провідними вченими-економістами: І. Бланком, П. Друкером, В. Ковальовим, О. Стояновою та ін.

За даними Державної служби статистики України [1], у січні–квітні 2014 р. порівняно з відповідним періодом 2013 р. індекс промислової продукції в Україні становив 94,7 %. У добувній промисловості і під час розроблення кар'єрів випуск продукції зменшився на 1,6 %, у тому числі під час добування кам'яного та бурого вугілля – на 3,8 %, сирої нафти та природного газу – на 2 %, металевих руд – на 0,1 %. Водночас одержано приріст продукції у добуванні інших корисних копалин та розробленні кар'єрів (1,5 %). Видобуто 6,5 млрд м3 природного газу, 689 тис. т. сирої нафти та вироблено (видобуто) 23,2 млн т. концентратів залізорудних неагломерованих, 20,1 млн т кам'яного вугілля.

У переробній промисловості індекс промислової продукції в Україні становив 91,8 %. Так, на підприємствах із виробництва харчових продуктів обсяг виробленої продукції зменшився на 1,8 %, у тому числі у перероблені та консервуванні фруктів і овочів – на 10,4 %, виробництві молочних продуктів – на 0,4 %, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів – на 6,5 %, хліба, хлібобулочних і борошняних виробів – на 7,6 %, какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів – на 22,3 %, напоїв – на 10,1 %, тютюнових виробів – на 0,3 %. Водночас одержано приріст продукції у м'ясній промисловості (8 %), у виробництві олії та тваринних жирів (17,2 %). З початку 2014 р. вироблено 16,5 тис. т. свіжого чи охолодженого м'яса великої рогатої худоби, 73,5 тис. т. свіжого чи охолодженого м'яса свиней, 233 тис. т. свіжого чи охолодженого м'яса свійської птиці, 83,8 тис т. ковбасних виробів, 12,8 тис. т. овочів консервованих натуральних, 4,6 тис т. овочів, фруктів, горіхів, грибів та інших їстівних частин рослин, приготовлених чи консервованих із доданням оцту чи оцтової кислоти, 1,5 млн т. нерафінованої соняшникової олії, 321 тис. т. обробленого рідкого молока, 30,5 тис. т. вершкового масла, 26,9 тис. т. сиру свіжого неферментованого, включаючи сирну сироватку та кисломолочний сир, 42,9 тис. т. сирів жирних. У текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів індекс промислової продукції становив 93,7 %, у тому числі у текстильному виробництві – 100,6 %, виробництві одягу – 91,5 %, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 91,3 %. За 4 місяці 2014 р. вироблено 24,3 млн м2 тканин вовняних,

© Федулова Н. О., 2015

бавовняних, із ниток синтетичних та штучних, 0,8 млн костюмів, комплектів, піджаків, блейзерів, суконь, спідниць, спідниць-брюк, брюк, комбінезонів та напівкомбінезонів, бриджів та шортів, трикотажних машинного або ручного в'язання, жіночих та дівчачих, 24,2 млн пар колготок, панчіх, шкарпеток та виробів панчішно-шкарпеткових інших, 10,3 млн пар взуття. У виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності обсяги виробництва продукції зменшились на 4 %, у т. ч. в обробленні деревини та виготовленні виробів з деревини та корка – на 2,8 %, у виробництві паперу та паперових виробів – на 5 %, у поліграфічній діяльності, тиражуванні записаної інформації – на 3,1 %. На підприємствах із виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення індекс промислової продукції становив 98,2 %, у т.ч. у виробництві коксу та коксопродуктів – 95,9 %, нафтоперероблені – 108 % [1].

Виготовлено 5,6 млн т. коксу, 350 тис. т. дизельного палива для автомобільного і залізничного транспорту, 319 тис. т. моторного бензину та 262 тис. т. паливних важких мазутів. У виробництві хімічних речовин і хімічної продукції випуск промислової продукції зменшився на 10,4 %, у тому числі у виробництві основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах – на 22,1 %, мила та мийних засобів, засобів для чищення та полірування, парфумних та косметичних засобів – на 3,4 %. Водночас одержано приріст продукції у виробництві фарб, лаків і подібної продукції, друкарської фарби та мастик 7,7 %. З початку 2014 р. вироблено 1,4 млн т. безводного аміаку, 446 тис. т. сечовини, 153 тис. т. сірчаної кислоти, 76 тис. т. засобів мийних та засобів для чищення, 28 тис. т. фарб та лаків на основі поліефірів, акрилових і вінілових полімерів, у неводному середовищі, 5,1 тис. т. мила та подібних речовин і засобів поверхнево-активних органічних. На підприємствах із випуску гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції індекс виробництва становив 94 %, у тому числі у виробництві гумових і пластмасових виробів – 90 %, іншої неметалевої мінеральної продукції – 96,1 % [1].

Слід зазначити, що у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, індекс промислової продукції становив 88,8 %, у тому числі у виробництві чавуну, сталі та феросплавів – 90,5 %, труб, порожнистих профілів і фітингів зі сталі – 85,7 %, іншої продукції первинного оброблення сталі – 89,4 %, дорогоцінних та інших кольорових металів – 83,8 %, готових металевих виробів – 90,6 %. Це є негативною тенденцією порівняно із аналогічним періодом попереднього року [1].

Як свідчать статистичні дані [1], за 4 місяці 2014 р. в Україні виплавлено 9,4 млн т. чавуну, 10,1 млн т. сталі з напівфабрикатами, отриманими безперервним литтям, випущено 5,1 млн т. готового прокату, 519 тис. т. труб та трубок, профілів порожнистих, зі сталі. У машинобудуванні, крім ремонту і монтажу машин і устаткування, індекс промислової продукції становив 81,8 %, у тому числі у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 75 %, електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільної та контрольної апаратури – 153,6 %, машин і устаткування для сільського та лісового господарства – 76,8 %, металургії – 106,7 %, добувної промисловості та будівництва – 93,7 %, у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – 99,5 %, залізничних локомотивів і рухомого складу – 44,7 %. Вироблено 1547 тракторів для сільського та лісового господарства, 220 верстатів для оброблення деревини, корка, кістки, ебоніту, твердих пластмас і матеріалів твердих подібних, 2582 валки для прокатних станів, 61,7 тис. пральних машин і машин для сушіння одягу побутових, 18,0 тис. легкових автомобілів, 359 штук вантажних автомобілів, 243 автобуси. У постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря випуск промислової продукції зменшився на 1,7 %, у тому числі в розподіленні електроенергії – на 2,5 %. Поряд із цим одержано приріст у виробництві електроенергії (0,1 %). Вироблено 66 млрд кВт·/ год. електроенергії, у тому числі тепловими електростанціями – 31,4 млрд кВт·/ год., атомними – 30,4 млрд кВт год. [1].

Серед факторів, що впливатимуть на розвиток промисловості у перспективі до 2025 р., слід зазначити такі [2]:

1) посилення впливу глобалізації на промислові компанії внаслідок підвищення ефективності функціонування ринків, поліпшення підприємницького середовища та корпоративного управління;

2) зниження комп'ютерних, комунікаційних, транспортних та логістичних витрат;

3) лібералізація торгівлі та інвестицій;

4) супроводження нових універсальних технологій, у першу чергу інформаційних, що будуть реалізовані в усіх секторах економіки;

5) у наукомісткій промисловості посилиться значення малих та середніх венчурних фірм;

6) зародження і зростання новітніх галузей і виробництв, а також заміна відмираючих галузей.

Таким чином, виходячи із сучасного аналізу розвитку промисловості в Україні, можна зазначити, що перед нашою країною, на відміну від інших країн, постають системні завдання у сфері технологічної модернізації, які неможливо вирішити без участі держави та відповідного органу виконавчої влади, який би володів необхідними для цього повноваженнями. Отже, особливу увагу необхідно приділити державному регулюванню промислового розвитку України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Експрес-випуски Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/ 2. Статкевич М. Наслідки реформування та перспективи конкурентоздатності української економіки / М. Статкевич [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/1201/1/13.pdf

АУДИТ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 657.633

Фоменко К. Ю.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття запасів підприємства, важливість проведення їх аудиторської перевірки. Наведено завдання проведення аудиту запасів на підприємстві. Перелічені найпоширеніші помилки ведення обліку виробничих запасів. Запропоновано заходи покращення якісних показників використання запасів, що приведе до поліпшення аудиту.*

Ключові слова: *аудит запасів, підприємство, аудиторська перевірка, помилки, облік, аудитор.*

Аннотация. *Рассмотрено понятие запасов предприятия, определена важность проведения их аудита. Представлены задачи проведения аудита запасов на предприятии. Перечислены распространенные ошибки ведения учета производственных запасов. Предложены меры по улучшению качественных показателей использования запасов, что приведет к улучшению аудита.*

Ключевые слова: *аудит запасов, предприятие, аудиторская проверка, ошибки, учет, аудитор.*

Annotation. *The issue of stock of the company, the importance of their audit. Presented task of auditing the company stocks. The above are the most common errors accounting of inventory. The measures to improve quality indicators of stocks that will improve audit.*

Keywords: *audit inventory, enterprise, audit, errors, accounting, auditor.*

Підприємства нашого часу, як і в будь-які часи, здійснює виробничо-господарську діяльність. Для належного виконання цієї мети та отримання позитивних результатів вони використовують виробничі запаси. Вказані ресурси виробництва є одними з основних на виробництві, вони займають особливе місце у складі майна підприємства та структурі витрат, оскільки є основною складовою під час формування собівартості готової продукції. Тому варто проводити аудит запасів підприємства з метою перевірки правильності їх відображання у фінансовій звітності підприємства.

Аудит запасів підприємства є трудомістким та складним етапом у перевірці фінансової звітності. Жодна з методики проведення аудиту запасів, які є сьогодні, недосконалі. Дослідження цього питання висвітлюють у своїх роботах такі науковці, як: Кулаковська Л. П. [2], Бутинець Ф. Ф. [3], Зайцева Г. В. [4], Подмешальська Ю. В. [5], Набойченко К. А. [6], Череп О. Г. [7]. Проте єдиної одностайної думки серед науковців із приводу існування універсальної методики аудиту запасів, на жаль, немає. Це обумовлює актуальність та своєчасність обраної теми дослідження.

Метою цієї статі є розкриття аудиту запасів підприємства, його важливість та можливості покращення.

Необхідна умова для здійснення процесу виробництва на підприємстві – наявність запасів. Запаси – це оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємства або в період одного року. Згідно з [1] запаси об'єднують основні складові оборотних матеріальних активів. Вони займають велику частину активів підприємства, тому необхідно слідкувати за правильністю відображення їх у фінансовій звітності, для цього існує аудиторські послуги, а саме аудит запасів підприємства.

© Фоменко К. Ю., 2015

Аудит запасів підприємства – це проведення аудиту виробничих запасів, за допомогою сукупності способів та прийомів вивчення перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності, що стосуються запасів суб'єкта господарювання, з метою висловлення незалежної думки аудитора про їх достовірність в усіх суттєвих аспектах та про відповідність вимогам законів України, що надалі допоможе внутрішнім та зовнішнім користувачам прийняти рішення [2].

Аудит виробничих запасів на підприємствах має свої завдання:

– проведення систематичного контролю стану запасів і їх збереження на складах обсягом виконаних робіт і послуг;

– контроль за своєчасним і правильним документальним оформленням відвантаженої і відпущеної продукції (робіт, послуг), чіткістю організації розрахунків із покупцями;

– контроль виконання плану договорів-поставок зазначеного обсягу та асортименту реалізованої продукції (робіт, послуг);

– перевірка своєчасності та точності розрахункових сум, отриманих за реалізовану продукцію (роботи, послуги), фактичних витрат на їх виробництво і збут;

– контроль за розрахунком сум прибутку [3; 4].

Проведення аудитором перевірки включає такі стадії:

– діяльність до початку роботи – складання договору між двома сторонами на проведення аудиту;

– планування та складання програми аудиту – розробка загального плану аудиту, графіків та термінів проведення аудиту;

– проведення процедур аудиту та отримання аудиторських доказів, збір аудиторських доказів за допомогою проведення відповідних процедур аудиту;

– формування висновків та складання аудиторського звіту, формулювання висновків та складання підсумкової документації.

Аудиторська практика показує, що є найтиповіші види порушень у бухгалтерському обліку запасів, а саме:

– відсутність усіх необхідних реквізитів у первинних документах обліку запасів;

– порушення порядку відшкодування вартості запасів матеріально відповідальними особами, що призводить до недоотримання сум збитку;

– порушення термінів проведення інвентаризації;

– порушення норм списання запасів підприємства;

– неправильне віднесення деяких об'єктів до складу малоцінних і швидкозношуваних предметів;

– незадовільна організація складського господарства;

– невиконання завдань щодо придбання матеріалів;

– завищення собівартості придбаних матеріалів, порушення правил приймання вантажів;

– неповне оприбуткування запасів, порушення норм і лімітів відпуску матеріалів, нестача, надлишок;

– помилки у визначенні сум уцінок, дооцінок запасів та їх відображення в обліку [6; 7].

Після проведення процедур, виявлення порушень (якщо вони мають місце) аудитор визначає їх зміст, дає їм загальну оцінку. У разі знаходження ненавмисної помилки чи шахрайства йому варто скористатись додатковою інформацією по підприємству, що допоможе визначити суттєвість помилки та можливість її подальшого усунення. Закінчивши проведення аудиторської перевірки, аудитор повинен сформувати свою думку щодо достовірності інформації, яку надало підприємство [5].

Виконання вищезгаданих завдань залежить від ритмічності роботи підприємства, правильної організації збуту та складського господарства, своєчасності документального оформлення господарських операцій. В умовах сучасного економічного стану України важливе значення має поліпшення якісних показників використання виробничих запасів. Цього можна досягти за допомогою зниження питомих витрат матеріалів у собівартості продукції шляхом правильного ведення обліку матеріалів та матеріальних цінностей, уведення сучасних технологій, застосування прогресивних конструкційних матеріалів, заміни дорогих матеріалів на менш дорогі, скорочення відходів і втрат у виробництві, максимального усунення втрат і непродуктивних витрат, комплексного використання природних і матеріальних ресурсів, залученням в оборот вторинних ресурсів і попутних продуктів. Всі вищезгадані заходи допоможуть покращити проведення аудиторської перевірки запасів підприємства в умовах нестабільної економіки.

Науковий керівник – викладач Дейнеко Є. В.

Література: 1. П(С)БО 9 "Запаси", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 (зі змінами та доповненнями). 2. Кулаковська Л. П. Основи аудиту : навч. посіб. / Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. – 3-тє вид. – Київ : Каравела, 2009. – 312 с. 3. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі і аудиті / За ред. Бутинця Ф. Ф. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – 352 с. 4. Зайцева Г. В. Современные технологии управления запасами предприятия / Г. В. Зайцева // Общество: политика, экономика, право. – 2011. – № 2. – С. 18–25. 5. Подмешальська Ю. В. Удосконалення аудиту управління запасами / Ю. В. Подмешальська // Ефективна економіка. – 2010. – № 2. – С. 89–91. 6. Набойченко К. А. Удосконалення методики аудиту запасів на великих промислових підприємствах. – 2011. – № 7. – С. 9. 7. Череп О. Г. Методика проведення аудиту запасів на великих промислових підприємствах / Череп О. Г. // Вісник Житомирського державного технологічного університету Економічні науки. – Житомир : ЖДТУ, 2010. – № 3 (53). – С. 197–200.

ТЕХНОЛОГІЯ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

УДК 657.6:330.123.3

Хричікова М. О.

Магістрант
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано теоретичні засади аудиту виробничих запасів, визначено сутність його основних понять та особливостей; за результатами проведеного дослідження було сформовано технологію аудиту перевірки виробничих запасів та розкрито кожен її елемент.*

Ключові слова: *аудит, виробничі запаси, аудит виробничих засобів, технологія аудиту.*

Аннотация. *Проанализированы теоретические принципы аудита производственных запасов, определена сущность его основных понятий и особенностей; за результатами проведенного исследования была сформирована технология аудита проверки производственных запасов и раскрыт каждый ее элемент.*

Ключевые слова: *аудит, производственные запасы, аудит производственных средств, технология аудита.*

Annotation. *Theoretical principles of audit of production supplies are analysed in this article, certainly essence of him basic concepts and features; as a result of the conducted research technology of audit of verification of production supplies was formed and every its element is exposed.*

Keywords: *auditing, inventories, audit production assets, technology audit.*

Актуальність дослідження. Для отримання готової продукції під час господарської діяльності підприємство використовує виробничі запаси. Проведення достовірного обліку прибуття, вибуття та переміщення виробничих запасів на підприємстві та правильність відображення їх у документації є основою для прийняття вірних управлінських рішень, тому необхідність аудиту виробничих запасів обумовлює актуальність цього дослідження.

Дослідженню аудиту виробничих запасів у свої працях приділяли увагу такі вітчизняні вчені-економісти, як: Скорба О. А. [1], Кулаковська А. П. [2], Пшенична А. Ж. [3], Голов С. Ф. [4], Утенкова К. О. [5] та ін. У той же час питання щодо визначення основних елементів у технології аудиту виробничих запасів залишається відкритим, тому і потребує подальшого вивчення.

Метою цієї статті є формування технології аудиту виробничих засобів.

Об'єктом дослідження є аудит виробничих засобів. Предметом – визначення основних елементів технології аудиту виробничих запасів.

Завданнями дослідження є: дослідження теоретичних основ аудиту виробничих запасів, визначення його джерел інформації, формування технології аудиту перевірки виробничих запасів та аналіз її елементів.

© Хричікова М. О., 2015

Для проведення перевірки аудитор повинен чітко уявляти сутність поняття «виробничі запаси». А. А. Оглобін визначає виробничі запаси як сплачені споживачем сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, що не вступили ще у виробничий процес [6].

Ф. Ф. Бутинець вважає, що виробничі запаси – це активи, які використовуються для подальшого продажу, використання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством [7].

П. С. Безруких під виробничими запасами розуміє різні речові елементи виробництва, що використовуються як предмети праці у виробничому та інших господарчих процесах [8].

В. Сонько трактує поняття «виробничі запаси» як накопичені ресурси, що перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва [9].

Тобто, виробничі запаси – це матеріальні активи, призначені для виробничого процесу.

Аудит виробничих запасів – це перевірка достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству інформації щодо стану виробничих запасів на підприємстві.

Мета аудиту виробничих запасів відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» полягає у висловленні аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації про виробничі запаси.

Виходячи з мети, основними завданнями аудиту виробничих запасів є перевірка таких питань:

- реальність існування виробничих запасів;
- правильність їх визнання й оцінки;
- правильність і повнота документального оформлення надходження, вибуття та використання виробничих запасів;
- достовірність аналітичного і синтетичного обліку виробничих запасів;
- забезпечення якісного збереження виробничих запасів на всіх ділянках виробництва;
- отримання встановлених норм витрат і норм наявності виробничих запасів;
- правильність та достовірність подання інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності [1].

Як джерело інформації про виробничі запаси аудитору необхідно використовувати безліч документів. До них відносяться: нормативно-правові акти, які регламентують облік виробничих запасів, наказ про облікову політику, первинна документація (прибуткові накладні, лімітно-забірні карти, картки складського обліку матеріалів, накладна-вимога, доручення, журнали-ордери, Головна книга), фінансова звітність, відповіді на запити аудитора, акти і довідки попередніх ревізій, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю, договори купівлі-продажу виробничих запасів. Зрозуміло, що аудитор не в змозі перевірити суцільним методом усі документи. Для цього він складає репрезентативну вибірку і проводить вибіркову перевірку [2].

Технологія аудиту – це науково організований процес аудиту, який передбачає виконання аудиторських робіт у певній послідовності за окремими стадіями, тісно пов'язаними між собою, що утворюють єдину систему для вирішення поставлених завдань [3].

Технологію аудиту виробничих запасів наведено на рис. 1.

На основі наведеної технології аудиту виробничих запасів доцільно розглянути детальніше кожен її елемент.

1. Ознайомлення з актами і довідками попередніх ревізій. Якщо на підприємстві раніше проводилися ревізії чи аудиторські перевірки виробничих засобів, то доцільно розглянути їх висновки для отримання додаткової інформації щодо обліку виробничих запасів на підприємстві.

2. Перевірка віднесення активів до запасів відповідно до облікової політики. Аудитор аналізує облікову політику підприємства та визначає достовірність визнання запасів.

3. Перевірка правильності ведення обліку виробничих запасів відносно законодавчих актів. Визначення достовірності обліку виробничих запасів на підприємстві відповідно до законодавчих та нормативно-правових актів (вітчизняних та міжнародних (якщо використовуються) стандартів, законів України, наказів тощо).

4. Проведення інвентаризації виробничих запасів. Аудитор оцінює правомірність і повноту проведення інвентаризації виробничих запасів на підприємстві. Безпосередньо інвентаризацію аудитор проводить лише за умовами договору чи за необхідності, що виникла у процесі аудиторської перевірки [4].

5. Аудит документації руху виробничих запасів. Проведення аудиту обліку прибуття, вибуття та переміщення виробничих запасів на підприємстві та достовірність відображення їх у документації.

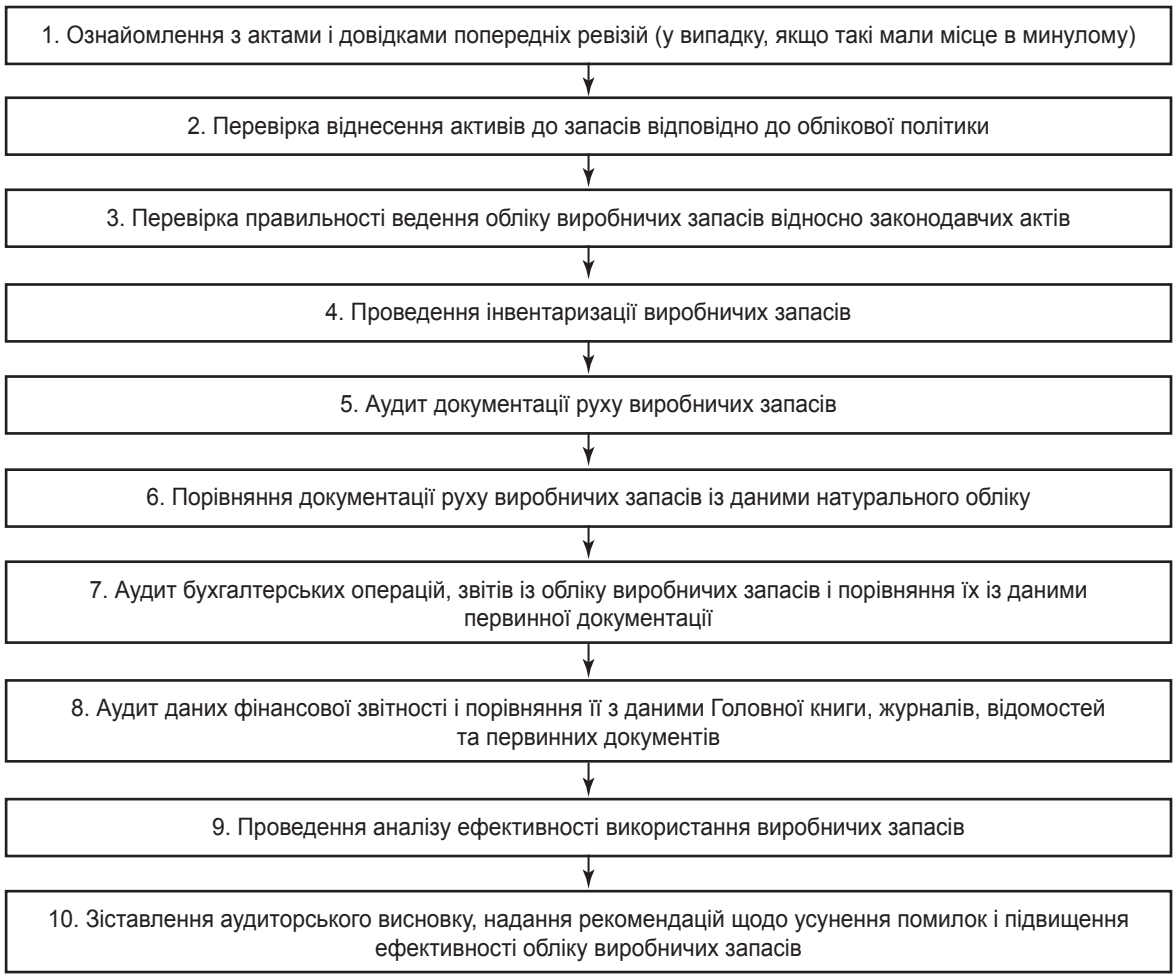

Рис. 1. **Технологія аудиту виробничих запасів**

6. Порівняння документації руху виробничих запасів із даними натурального обліку. Аудитор проводить аналіз відповідності ведення документації з обліку виробничих запасів відповідно до проведеної інвентаризації.

7. Аудит бухгалтерських операцій, звітів із обліку виробничих запасів і порівняння їх з даними первинної документації. На цьому етапі проводиться перевірка відповідності даних проведених операцій та первинної документації.

8. Аудит даних фінансової звітності і порівняння її з даними Головної книги, журналів, відомостей та первинних документів. Перевірка правильності віднесення до фінансової звітності даних про виробничі запаси з Головної книги, журналів, відомостей та первинних документів.

9. Проведення аналізу ефективності використання виробничих запасів. На цьому етапі аудитор визначає доцільність вибору підприємством методу вибуття запасів та правильність розподілу вартості використаних виробничих запасів на виробництві за об'єктами калькуляції.

10. Зіставлення аудиторського висновку, надання рекомендацій щодо усунення помилок і підвищення ефективності обліку виробничих запасів. Аудитор має підготувати чіткий висновок про перевірену звітність, забезпечити відповідність її у всіх суттєвих аспектах інструкціям про порядок складання звітності та принципам обліку. На основі проведеної перевірки аудитор надає рекомендації щодо виправлення знайдених порушень і помилок, а також щодо підвищення ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.

Отже, аудит виробничих запасів дозволяє встановити достовірність та об'єктивність відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності операцій із виробничими запасами та довести цю інформацію через висновок до користувачів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултановська Т. В.

Література: 1. Скорба О. А. Організація проведення аудиту виробничих запасів / О. А. Скорба. – Київ : ДВНЗ, 2012. – С. 5. 2. Кулаковська А. П. Організація и методика аудиту : підручник / А. П. Кулаковська, Ю. В. Піча. – Київ : Каравелов, 2009. – 544 с. 3. Пшенична А. Ж. Аудит : навч. посіб. / А. Ж. Пшенична. – Київ : Центр учб. літ., 2008. – 320 с. 4. Голов С. Ф. Основи аудиту / С. Ф. Голов, С. Я. Зубілевіч. – Київ : Либідь, 1996. – 267 с. 5. Утенкова К. О. Аудит : навч. посіб. / К. О. Утенкова. – Київ : Алерта, 2011. – 408 с. 6. Оглобин А. А. Планирование и контроль запасов материальных ресурсов предприятий в условиях новой экономической реформы : дис. … к. э. н. : 08.00.21 / Оглобин А. А. – Свердловск, 1989. – 243 с. 7. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 448 с. 8. Безруких П. С. Бухгалтерский учет / П. С. Безруких. – М. : Бухгалтерский учет, 2002. – 719 с. 9. Сонько В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / В. Сонько. – Тернопіль : Астон, 2005. – 496 с.

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РІВНЯ СТРУКТУРНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

УДК 331.56

Цариковська А. В.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття безробіття. Визначено роль безробіття на ринку праці України. Виділено та розглянуто поняття «структурне безробіття». Проаналізовано загальні показники обсягу безробіття в Україні. Виявлено рівень структурного безробіття. Виділено тенденції розвитку рівня структурного безробіття на ринку праці України.*

Ключові слова: *безробіття в Україні, кількість зареєстрованого безробіття, структурне безробіття, рівень структурного безробіття в Україні.*

Аннотация. *Рассмотрено понятие безработицы. Определена роль безработицы на рынке труда Украины. Выделено и рассмотрено понятие «структурная безработица». Проанализированы общие показатели объема безработицы в Украине. Выявлен уровень структурной безработицы. Выделены тенденции развития уровня структурной безработицы на рынке труда Украины.*

Ключевые слова: *безработица в Украине, количество зарегистрированной безработицы, структурная безработица, уровень структурной безработицы в Украине.*

Annotation. *The concept of unemployment is considered. The role of unemployment in the labor market of Ukraine is determined. The concept of structural unemployment is considered. The overall performance volume of unemployment in Ukraine is analyzed. Level of structural unemployment is considered. Marked trends of the development level of structural unemployment in the labor market of Ukraine.*

Keywords: *unemployment in Ukraine, the number of registered unemployment, structural unemployment, structural unemployment in Ukraine.*

Вступ. Найбільш гострою проблемою українського ринку праці є неефективна зайнятість. Вона визначає міру відставання від розвинених країн у продуктивності праці, безробіття, прихованого безробіття, а також невідповідність скорочення виробництва і чисельності зайвої робочої сили. Розвиток ринку праці кваліфікованої робочої сили є нагальною потребою для забезпечення сталого суспільного розвитку. У цих умовах професійно кваліфікаційна та освітня ознака попиту-пропозиції на ринку праці мають відповідати стабільному розвитку економіки. Виникла гостра потреба в аналізі функціонування ринку праці в Україні та розробці механізмів його покращення. Актуальними проблемами цього дослідження є зайнятість і безробіття в Україні, зокрема, суть структурного безробіття, причини його виникнення, особливості його прояву в Україні. Особливої уваги вимагають питання

© Цариковська А. В., 2015

прогнозування ринку праці й особливостей його формування в Україні, проблема створення ефективної системи зайнятості населення.

Аналіз наявних публікацій та визначення мети дослідження. Теоретичні, методичні та прикладні аспекти актуальних проблем ринку праці дістали значного розвитку в роботах українських та зарубіжних учених-економістів: Л. К. Безчасного, Д. П. Богині, Л. І. Воротіної, М. І. Долішнього, С. М. Злупка, Є. П. Качана, І. І. Лукінова, Ю. В. Ніколенка, Ю. І. Палкіна, О. М. Уманського, О. А. Устенка, Д. М. Черваньова, А. А. Чухна, А. Г. Горілого, А. Г. Коровкіна.

Метою цієї статті є дослідження та аналіз загальних показників обсягу безробіття та статистична оцінка рівня структурного безробіття в Україні.

Основна частина. Статистичний аналіз даних щодо кількості безробітного населення за методологією МОП свідчить, що в період з 2001–2013 рр. кількість безробітних знизилась на 35,8 %, тобто спостерігається тенденція до скорочування, що є позитивним на ринку праці. Так, у 2013 році порівняно з 2012 роком кількість безробітного населення знизилась на 80,7 тис. чол., а в 2012 році порівняно з 2011 роком – знизилась на 75,5 тис. чол. Однак в період з 2008–2009 рр. спостерігалось різке збільшення кількості безробітного населення, у 2009 році обсяг безробітних збільшився на 533,7 тис. чол. порівняно з 2008 роком. Таке різке збільшення може бути пов'язане з економічною кризою, яка була у країні на той час. Графічно динаміку наведено на рис. 1, де наочно показано зміну кількості безробітного населення в період з 2001–2013 рр.

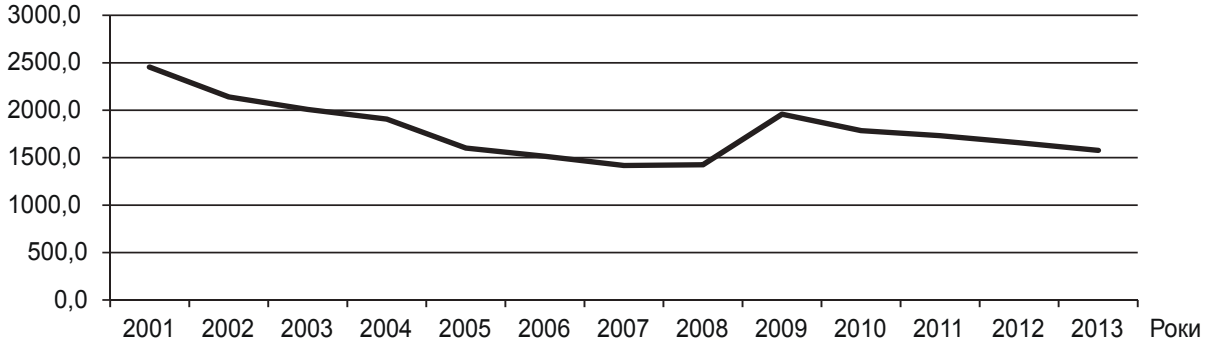

Рис. 1. **Динаміка кількості безробітного населення в період з 2001–2013 рр.**

Для більш детального аналізу також було проаналізовано кількість зареєстрованих безробітних за професіональними групами. На базі даних було розраховано структуру безробітних за професійними групами в період з 2011–2013 рр. Результати, які було отримано, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Структура обсягу зареєстрованих безробітних за професійними групами

	2011	2012	2013
Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	14,00%	10,10%	10,60%
Професіонали	12,80%	8,70%	8,70%
Фахівці	13,30%	9,60%	9,60%
Технічні службовці	7,70%	5,50%	5,50%
Працівники сфери торгівлі та послуг	20,00%	14,50%	14,80%
Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	5,80%	3,90%	4,80%
Кваліфіковані робітники з інструментом	16,00%	11,50%	11,60%
Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	26,40%	19,30%	19,40%
Найпростіші професії (включаючи осіб без професії)	24,80%	17,00%	15,10%

Найбільшу долю серед безробітних у 2013 р. займають робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування – 19,4 %, найменшу долю мають кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств та технічні службовці – 4,8 % та 5,5 % відповідно. У 2012 році структура кількості безробітних спостерігається схожа зі структурою 2013 року, найбільшу долю серед безробітних займають робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування – 19,3 %, а найменшу

долю займають робітники сільського та лісового господарств та технічні службовці – 3,9 % та 5,5 % відповідно. У 2011 році структура аналогічна.

Розрахуємо обсяг структурного безробіття, за основу побудови якого було використано показник, запропонований А. Г. Коровкіним. Слід зазначити, що структурне безробіття – це безробіття, яке зумовлене структурними зрушеннями в економіці (відмиранням або зменшенням частки старих галузей та появою і швидким розвитком нових), науково-технічним прогресом, змінами у структурі споживчого попиту та ін., тому причиною структурного безробіття є територіальна і кваліфікаційна невідповідність між вільними робочими місцями і безробітними [1]. Рівень структурного безробіття відображає загальний рівень диспропорцій у структурі попиту та пропозиції робочої сили.

Чисельність структурних безробітних та відповідний рівень структурного безробіття в період з 2000–2013 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Чисельність структурних безробітних та відповідний рівень структурного безробіття в період з 2000–2013 рр.

Рік	Чисельність структурних безробітних, тис. осіб	Рівень структурного безробіття, %
2000	333,77	28,1
2001	307,11	29,85
2002	335,93	31,84
2003	340,06	33,88
2004	340,02	34,04
2005	267,29	29,58
2006	192,53	24,65
2007	155,52	23,55
2008	172,06	19,64
2009	79,12	14,58
2010	90,26	16
2011	95,95	19,14
2012	100,2	19,04
2013	85,22	17,5

Отримані результати показують, що в 2009 р. спостерігалось мінімальне значення рівня структурного безробіття – 14,58 %. Також прослідковується тенденція зменшення частки структурних безробітних у період з 2005–2007 рр., однак в період з 2010–2012 рр. частка безробітних поступово збільшується. На 2013 рік рівень структурного безробіття склав 17,5 %, що на 8,23 % менше, ніж у 2012 році.

Висновки. Виходячи з того, що проблема безробіття є ключовим питанням у ринковій економіці, і, не вирішивши її, неможливо налагодити ефективну діяльність економіки і правового регулювання. Особливо гостро проблема безробіття постає зараз перед Україною, що не дивно, тому що економіка України на сьогодні знаходиться у глибокій кризі. Величезний економічний спад, розваливши промисловість, не міг не зачепити ринок праці.

Категорії зайнятості і безробіття посідають одне з найважливіших місць в аналізі ринку праці. Зайнятість населення визначає рівень і якість життя як окремих громадян, так і суспільства в цілому. Існує безліч видів безробіття, що поєднуються економістами в три основні типи: фрикційне, структурне, циклічне безробіття [2]. У розвинутих країнах безробіття є результатом високих темпів розвитку НТП і розбіжності попиту та пропозиції на ринку праці. Там державна політика зайнятості функціонує по двох напрямках: сприяння у працевлаштуванні і перенавчання, створення гнучкого ринку праці. Серед перспективних шляхів зниження безробіття найбільш цікавими є: скорочення робочого тижня, роботизація, розширення сфери послуг і надомного виробництва

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Гриневич Л. В.

Література: 1. Завіновська Г. Т. Економіка праці : навч. посіб. / Г. Т. Завіновська. – Київ : КНЕУ, 2003. – 300 с. 2. Поняття ринку праці, його елементи і функції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://trackls.narod.ru/stat/stat3.html 3. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067 –VI // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 14. – Ст. 170. 4. Сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.62

Целуйко К. Ю.

Студент 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття «діагностика», «діагностика фінансового стану підприємства». Проведено огляд методичних підходів щодо діагностики фінансового стану підприємства. Розглянуто застосування методу таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника оцінки рівня розвитку фінансового стану підприємства на основі фінансової звітності ДП заводу «Електроважмаш».*

Ключові слова: *фінансовий стан, діагностика, діагностика фінансового стану підприємства, діагноз, таксономічний аналіз, інтегральний показник.*

Аннотация. *Рассмотрены понятия «диагностика», «диагностика финансового состояния предприятия». Проведен обзор методических подходов к диагностике финансового состояния предприятия. Рассмотрено применение метода таксономического анализа для определения интегрального показателя оценки уровня развития финансового состояния предприятия на основе финансовой отчетности ГП завода «Электротяжмаш».*

Ключевые слова: *финансовое состояние, диагностика, диагностика финансового состояния предприятия, диагноз, таксономический анализ, интегральный показатель.*

Annotation. *The article considers the concept of «diagnosis», «diagnosis of the financial position of the company». Methodological approaches to the diagnosis of the financial position of the company were inspected in the article. The article considers the method of taxonomic analysis used to determine the integral index of assessment of financial position of the company on the basis of financial statements of GE factory «Electrotyazhmash».*

Keywords: *financial condition, diagnosis, diagnosis of the financial condition of the company, the diagnosis, taxonomic analysis, integral index.*

Актуальність теми. Однією із найважливіших проблем, які постають перед вітчизняними підприємствами, є недостатня ефективність організації управління їхніми фінансовими ресурсами в умовах нестабільності розвитку економіки. З огляду на це, гостро постає питання щодо правильного й ефективного проведення діагностики стану фінансового забезпечення розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання досліджують вітчизняні та закордонні вчені. Зокрема, діагностиці фінансового стану приділили увагу Бланк І. А., Білик Л. Д., Сметанюк О. А., Найденко О. Є., Шеремет А. Д., Савицька Г. В., Приймак С. В., Кеннон Дж., Сміт Р. та ін. [1; 2; 3].

У той же час залишається до кінця невизначеним, який методичний підхід до діагностики фінансового стану є більш прийнятним на практиці, дозволить усебічно і комплексно дослідити фінансовий стан підприємства. У сучасних умовах поки що залишається відкритим це питання, що поглиблює актуалізацію дослідження в цьому напрямку.

Мета дослідження. Розробка інформаційного, методичного та аналітичного забезпечення діагностики фінансового стану підприємства.

Результати дослідження. Вирішення питань із забезпечення стійкого розвитку підприємств потребує постійного корегування методів фінансового управління на основі відповідного інструментарію. Важлива роль у вирішенні цих питань відводиться діагностиці.

О. Є. Найденко визначає, що діагностика – це комплекс заходів з оцінки стратегічного потенціалу підприємства. Результатом діагностики має бути діагноз – визначення та описання поточного і перспективного стану підприємства, його основних проблем та шляхів їх вирішення [1].

У науковій літературі широко розглядається і поняття діагностики фінансового стану підприємства. О. А. Сметанюк пропонує таке визначення цього поняття: «Під діагностикою фінансового стану підприємства розуміється ідентифікація стану об'єкта через реалізацію комплексу дослідницьких процедур, спрямованих на виявлення домінантних факторів такого стану, симптомів та причин виникнення проблеми або можливих ускладнень,

© Целуйко К. Ю., 2015

оцінку можливостей підприємства реалізувати стратегічні і тактичні цілі, підготовку необхідної інформаційної бази для прийняття рішення» [2].

Узагальнюючи різні підходи науковців, можна запропонувати таке визначення цього поняття: діагностика фінансового стану – це ідентифікація стану об'єкта шляхом розрахунку узагальнюючого показника рівня розвитку фінансового стану підприємства, що дає змогу виявити проблеми його функціонування, причини їх виникнення та визначити тенденції фінансово-економічного розвитку підприємства.

Існує три основні методичні підходи до діагностики фінансового стану підприємства:

1) традиційний, що передбачає вивчення простих формалізованих залежностей між окремими позиціями фінансової звітності на основі обчислення декількох груп показників та порівняння їх значень із нормативними, середньогалузевими та в динаміці;

2) бальна система оцінювання, яка передбачає, що інтегральний показник розраховується як сума отриманих балів за визначеними показниками. Залежно від набраних балів та відповідно до рейтингової шкали позичальнику присвоюється певний рейтинг чи клас;

3) застосування інтегрованого показника, який складається з декількох найвагоміших коефіцієнтів, визначення певних меж його значення для ідентифікації фінансового стану підприємства.

До основних недоліків традиційного підходу належать: відсутність достатнього наукового обґрунтування критичних значень фінансових показників, їх комбінацій, що включаються в окремі методики; нехтування можливостями економетричних методів обробки інформації. Недоліками другого підходу є нерівноцінність окремих параметрів, великий діапазон нормативних значень, суб'єктивність бальної оцінки. Недоліками третього підходу є неврахування галузевих особливостей підприємств та відсутність поглибленої класифікації стійкості фінансового стану підприємств, тому що є тільки дві характеристики, такі як задовільний та незадовільний фінансовий стан [3].

Для підвищення ефективності діагностики доцільним є застосування методики інтегральної оцінки фінансового стану, заснованої на застосуванні методів таксономічного аналізу. Отримані значення таксономічного коефіцієнту розвитку показують тенденцію у змінах фінансового стану протягом декількох періодів [4].

Система показників діагностики фінансового стану підприємства побудована виходячи з системного підходу, який базується на вивченні об'єктів як складних систем, які складаються з окремих елементів із численними внутрішніми і зовнішніми зв'язками. Систему показників наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Система показників діагностики фінансового стану підприємства

Назва підсистеми показників	Назва показника	Розрахункова формула	Джерело літератури
1	2	3	4
майнового стану	Коефіцієнт зносу основних засобів	*Сума зносу / первісна вартість основних засобів*	[1, с. 165]
	Коефіцієнт оновлення основних засобів	*Вартість нових основних засобів / вартість основних засобів на кінець року*	[1, с. 165]
	Коефіцієнт вибуття основних засобів	*Вартість вибувших основних засобів / вартість основних засобів на початок року*	[1, с. 165]
ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності	*Оборотні активи / поточні забов'язання*	[4, с. 113]
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	*(Оборотні активи – виробничі запаси) / поточні забов'язання*	[4, с. 113]
	Чистий оборотний капітал	*Оборотні активи – поточні забов'язання*	[4, с. 114]
фінансової стійкості	Коефіцієнт автономії	*Власний капітал / валюта балансу*	[4, с. 115]
	Коефіцієнт фінансового ризику	*Залучений капітал / власний капітал*	[4, с. 115]
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	*(Власний капітал – необоротні активи) / власний капітал*	[4, с. 116]
ділової активності	Коефіцієнт оборотності активів	*Чистий дохід (виручка) від реалізації / Середньорічна вартість активів*	[5, с. 65]
	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	*Чистий дохід (виручка) від реалізації / середньорічна вартість оборотних активів*	[5, с. 65]
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	*Чистий дохід (виручка) від реалізації / середньорічна вартість власного капіталу*	[5, с. 65]

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
рентабельності	Рентабельність активів	*Чистий прибуток / середньорічна вартість активів*	[5, с. 67]
	Рентабельність власного капіталу	*Чистий прибуток / середньорічна вартість власного капіталу*	[5, с. 67]
	Рентабельність продажу	*Чистий прибуток / Чистий дохід (виручка) від реалізації*	[5, с. 67]

Для проведення розрахунків необхідна стандартизація, яка дозволяє звести всю одиницю виміру до безрозмірної величини, тобто вирівняти значення ознак [6].

Необхідно провести стандартизацію показників за формулою:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij}}{\overline{X_j}}, \quad (1)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення ознаки *j* для одиниці *i*;

X_{ij} – елементи матриці стандартизованих значень;

$\overline{X_j}$ – середнє значення.

Після розподілу ознак на стимулятори та дестимулятори на основі елементів матриці сформовано вектор-еталон (P_o):

P_o = (0,96; 1,35; 0,66; 1,83; 1,23; 1,18; 1,23; 0,65; 1,49; 1,05; 1,06;1,18; 1,88; 2,11; 1,89).

Відстань між точкою-одиницею та точкою P_o розраховується за формулою [7]:

$$C_{ij} = \sqrt{\sum_{j=1}^{m} \left(Z_{ij} - Z_{oj}\right)^2}, \quad (2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення *j*-показника в період часу *i*;

Z_{oj} – стандартизоване значення *i*-показника в еталоні.

Отже, слід розрахувати відстань: $C_{i\,2008}$ = 3,02; $C_{i\,2009}$ = 1,68; $C_{i\,2010}$ =3,11; $C_{i\,2011}$ =1,55; $C_{i\,2012}$ =2,55;

Далі треба розрахувати коефіцієнт таксономії за роками:

$$C_o = \frac{1}{5}(3{,}02 + 1{,}68 + 3{,}11 + 1{,}55 + 2{,}55) = 2{,}38.$$

Отримана відстань служить початковим елементом для розрахунку показника таксономії.

Спочатку слід розрахувати S_o:

$$S_o = \sqrt{\frac{1}{5}}\,(3{,}02 - 2{,}38)^2 + (1{,}68 - 2{,}38)^2 + (3{,}11 - 2{,}38)^2 + (1{,}55 - 2{,}38)^2 + (2{,}55 - 2{,}38)^2 = 0{,}66.$$

Далі розрахуємо значення показника:

$$C_o = 2{,}38 + 2 * 0{,}66 = 3{,}7.$$

Отримані результати розрахунку інтегрального показника та прогнозну тенденцію розвитку фінансового стану підприємства на наступний 2013 рік наведено графічно на рис. 1.

Можна зазначити, що коефіцієнт таксономії на ДП заводі «Електроважмаш» був нестабільним протягом аналізованих періодів. Чим більше показник наближається до одиниці, тим кращий фінансовий стан підприємства. Найбільший вплив на погіршення фінансового стану підприємства у 2010 році здійснило зменшення показників рентабельності та поточної ліквідності. У 2011 році підприємство значно покращило свій фінансовий стан, але у 2012 році таксономічний показник знову знизився. Незважаюи на те, що обсяг оборотних активів зростає, ліквідність знижується, оскільки поточні забов'язання зростають більшими темпами, ніж оборотні активи. Це свідчить про те, що обрана підприємством стратегія щодо покращення його фінансового стану є не зовсім ефективною. Побудувавши лінію тренду можна дійти висновку, що у 2013 році фінансовий стан підприємства не зазнає значних змін порівняно з 2012 роком.

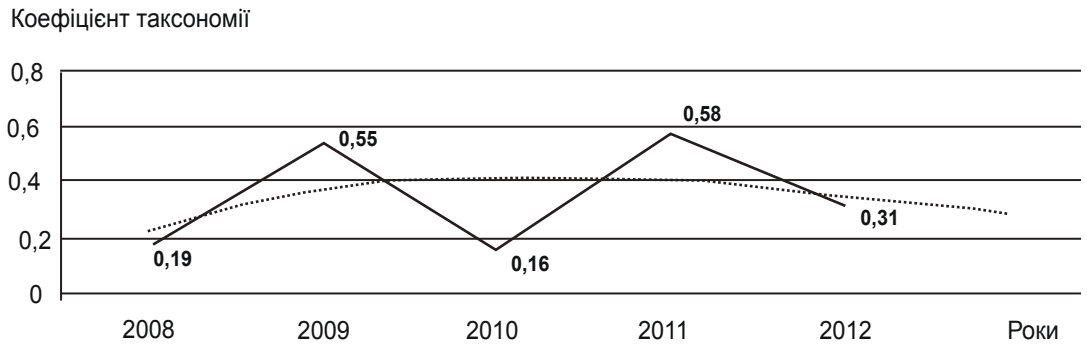

Рис. 1. **Динаміка змін коефіцієнта таксономії протягом 2008–2012 років та прогноз на 2013 рік**

Напрямками подальших досліджень є обрання ефективної стратегії розвитку підприємства та розробка заходів щодо покращення фінансового стану підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Іващенко Г. А.

Література: 1. Найденко О. Є. Методика діагностики стану внутрішнього середовища підприємства / О. Є. Найденко // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2005. – № 2 (84). – С. 162–170. 2. Сметанюк О. А. Діагностика фінансового стану підприємства в системі антикризового управління : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01 / Сметанюк О. А. – Хмельницький : Хмельницьк. нац. ун-т, 2006. – 20 с. 3. Приймак С. В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу : автореф. дис. …канд. екон. наук : 08.00.08 / Приймак С. В. – Київ : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 20 с. 4. Хотомлянський О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Л. Хотомлянський, П. А. Знахуренко // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 111–117. 5. Сафронська І. М. Методичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану підприємства / І. М. Сафронська, Г. С. Бєлай // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 18. – с. 65–67. 6. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Методы таксономии и факторного анализа / Пер. с пол. В.В. Иванова ; науч. ред. В.М. Жуковской. – М. : Статистика, 1980. – 151 с. 7. Горова О. О. Визначення таксономічного показника рівня розвитку для оцінки фінансового потенціалу підприємства / О. О. Горова // Управління розвитком. – 2012. – № 12 (133).

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

УДК 330.322.1:338(477)

Цяпка І. І.

Студент 2 курсу
факультету економіки та права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано інвестиційну привабливість економіки України як на рівні окремих регіонів, так і на національному рівні. Виокремлено основні чинники, які стримують та поліпшують інвестиційний клімат в Україні. Розглянуто основні фактори, що формують інвестиційні ризики регіону.*

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат, переваги інвестування, ризики інвестування.*

© Цяпка І. І., 2015

Аннотация. *Проанализирована инвестиционная привлекательность экономики Украины как на уровне отдельных регионов, так и на национальном уровне. Выделены основные факторы, которые сдерживают и улучшают инвестиционный климат в Украине. Рассмотрены основные факторы, формирующие инвестиционные риски региона.*

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционная привлекательность, инвестиционный потенциал, инвестиционный климат, преимущества инвестирования, риски инвестирования.*

Annotation. *Analyzes the investment attractiveness of Ukraine's economy at the level of individual regions and nationally. Author determined the key factors that constrain and improve the investment climate in Ukraine. The main factors that shape the investment risks in the region.*

Keywords: *investments, investment attractiveness, investment potential, investment climate, the benefits of investing, investment risks.*

Сприятливий інвестиційний клімат дуже важливий для соціально-економічного розвитку будь-якої держави, адже забезпечує науково-технічний прогрес, стрімке економічне зростання, збільшення показників господарської діяльності країни, регіону, підприємства тощо. Висока інвестиційна привабливість є ключовим фактором зростання конкурентоспроможності країни, забезпечення стійкого економічного розвитку. Виходячи з цього, проблема формування стабільного інвестиційного клімату, розширення функцій держави у забезпеченні надходжень інвестицій в українську економіку та їх раціонального використання є надзвичайно актуальною і важливою. Одним із ключових завдань, що стоять зараз перед українською владою, є підвищення інвестиційної привабливості держави.

Чимало як українських, так і іноземних учених та науковців у своїх працях розглядають ті чи інші аспекти інвестиційної діяльності України, її позицію на світовому ринку капіталів тощо. Вагомий внесок у висвітлення проблеми інвестиційної привабливості зробили такі зарубіжні вчені, як: Г. Александер, Є. Брігхем, Дж. К. Ван Хорн, Г. Марковиць, Д. Норкотш, Д. Пен, Б. Райзберг, П. Хавранек, Е. Хелферт, У. Шарп та ін. Комплекс зазначених питань знайшов відображення й у дослідженнях таких вітчизняних учених, як: В. Александрова, Д. Богиня, В. Геєць, М. Герасимчук, М. Долішній, Б. Кваснюк, Б. Кліяненко, І. Лукінов, В. Мікловда та ін.

Метою цієї статті є аналіз інвестиційної привабливості України на регіональному та національному рівнях за допомогою основних чинників інвестиційного клімату та інвестиційних ризиків.

Інвестиційна привабливість країни – це сукупність політичних, соціальних, інституціональних, екологічних, макроекономічних і мікроекономічних умов функціонування національної економіки, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів [1].

Інвестиційний потенціал – це сума об'єктивних передумов для інвестицій, що залежить як від наявності і розмаїтості сфер і об'єктів інвестування, так і від їх економічного "здоров'я". Аналізуючи інвестиційну ємність території України, можна сказати, що вона у нас величезна. Але проблема в тому, що і інвестиційний ризик, який характеризує ймовірність втрати інвестицій і доходу від них, в Україні теж дуже великий. Він показує, чому не варто (або варто) інвестувати в певне підприємство, галузь, регіон або країну [2].

Для визначення актуальності інвестицій в Україну Держінвестпроект у 2013 році презентував результати вивчення інвестиційної привабливості регіонів. Презентовані рейтинги та індекс базуються на результатах дослідження, яке проводили незалежні професійні організації: Київський міжнародний інститут соціології та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Згідно з отриманими даними в першій п'ятірці – Харківська, Львівська, Донецька області, м. Київ та Дніпропетровська область [3].

Інвестиційна привабливість регіону (області) визначається сукупністю чинників. Ці чинники інвестиційних рішень можна поділити на дві великі групи за критерієм незмінності / змінності в часі:

- жорсткі фактори (фактори, дію яких неможливо або дуже складно змінити в короткостроковій перспективі, але вони значною мірою визначають потенціал області та є базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку середовища реалізації інвестиційних проектів), наприклад, економіко-географічне положення, інфраструктура, робоча сила та ін.;
- м'які фактори (фактори, які можуть бути змінені протягом відносно короткого періоду часу та можуть створювати бар'єри для реалізації інвестиційних проектів, стосуються сприйняття економічного середовища інвесторами), наприклад, діловий клімат, відкритість влади та ін. [4].

Посилаючись на численні міжнародні дослідження, можна зазначити, що в 2014 році показники інвестиційного ризику України значно перевищують показники привабливості її інвестиційного потенціалу. Виокремлюють різні причини відтоку іноземних інвестицій, однак основними є воєнні дії на Сході і відсутність реформ, а також проблема корупції.

Основними факторами, що формують регіональні інвестиційні ризики, є: нестабільність економіки регіону; низька інвестиційна активність; політична нестабільність; соціальна напруженість; несприятлива екологічна си-

туація; відношення регіональної влади до інвестиційних процесів; низький рівень інформаційного забезпечення; високий рівень економічних злочинів; відношення населення до ринкових реформ [5].

Попри суттєві зусилля у формуванні відповідних організаційно-економічних та правових засад зміцнення інвестиційного клімату, міжнародними експертами відзначається зниження інвестиційної привабливості України. Так, за версією Economist Intelligence Unit (EIU), Україна за показниками якості бізнес-середовища в 2011 році посіла 75 місце серед 82 країн світу [6].

У 2011 році журнал "Newswek" провів дослідження інвестиційної привабливості 100 країн світу. Для визначення рейтингу використовувалась специфічна методологія оцінювання за 5 категоріями: освіта, медична система, якість життя, динамізм економіки і політичне середовище. У цій категорії Україна посіла лише 66 місце, поступившись Казахстану, Білорусії, Азербайджану та ін. [6].

За даними Всесвітнього економічного Форуму про глобальну конкурентоспроможність, в 2010–2011 роках Україна посіла лише 89 місце серед 133 країн (72 місце у 2008–2009 рр. та 82 місце у 2009–2010 рр.). Її сусідами в цьому рейтингу є Албанія та Гамбія, що знаходяться на 88 та 90 місцях відповідно [7].

Серед основних переваг інвестування в Україну варто зазначити:

– один із найбільших ринків Східної Європи (близько 46 мільйонів споживачів);

– високий науково-освітній потенціал (потужна мережа університетів та науково-дослідних центрів);

– наявність кваліфікованої конкурентоспроможної робочої сили (згідно з даними дослідницької компанії «BrainBench» у 2010 році Україна посідає 4 місце у світі за кількістю дипломованих професіоналів у сфері hi-tech);

– створено розвинене правове поле для інвестування, національне законодавство передбачає необхідні гарантії діяльності для інвесторів;

– стратегічно зручне географічне розташування (Україна знаходиться на перехресті торговельних шляхів Схід–Захід та Північ–Південь);

– широко розвинена транспортна інфраструктура (залізниці, порти в Чорному морі та 4 загальноєвропейські транспортні коридори) [8].

Ключовими характерними особливостями, які стримують поліпшення інвестиційного клімату в Україні, є:

– відсутність в Україні сталої та єдиної для всієї політичної еліти стратегії розвитку для забезпечення будь-яким суб'єктам економічних відносин рівних економічних прав та обов'язків у здійсненні фінансово-економічної діяльності;

– обмеженість потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій в Україну через приватизацію державних підприємств;

– суттєве податкове навантаження: ставка податку на прибуток в Україні є вищою, ніж у багатьох країнах центрально-східної Європи;

низький рівень ефективності законодавства з питань корпоративного управління, що обумовлює виникнення конфліктів та протистоянь із залученням силових органів, блокування діяльності підприємств, нагнітання соціальної напруженості [8].

Як наслідок перелічених вище ризиків обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку України (акціонерний капітал нерезидентів) на 1 квітня 2014 року склав $52,179 млрд, що на $6,207 млрд, або на 10,63%, менше від аналогічного показника на початку року. Динаміку ПІІ в Україну за період 2002 – III кварталу 2014 рр. наведено на рис. 1 [9].

Підтвердити цю інформацію береться індекс інвестиційних ризиків Political Risk Atlas 2011, який щорічно розраховується із 2009 року для 196 країн, використовуючи для аналізу 41 фактор, серед яких – наявність збройних конфліктів, ситуація з дотриманням законів і прав людини, рівень розвитку економіки й бізнесу, ступінь корумпованості й держрегулювання. Відповідно до звіту в Україні за 2010 рік погіршилися показники корпоративного управління й макроекономічної стабільності, дотримання прав людини в роботі правоохоронних органів, і критично знизився рівень освіти [10].

Отже, аналізуючи реальну ситуацію в економіці України, стає зрозумілим, що для міжнародних інвесторів існує ризик втрати вкладеного капіталу за таких негативних чинників, як воєнні дії на території країни, відсутність реформ, корупція, високі ставки відсотків, непрозорість законодавства, низька купівельна спроможність населення тощо. З огляду на це, необхідно втілювати в життя програми сприяння міжнародним інвестиціям, державного страхування інвестиційних ризиків та інших засобів підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки, що сприятиме стійкому економічному розвитку України. Іноземні інвестиції повинні стати одним із основних джерел для відновлення інфраструктури Сходу країни, стабілізації курсу національної валюти і поліпшення економічного розвитку національної економіки.

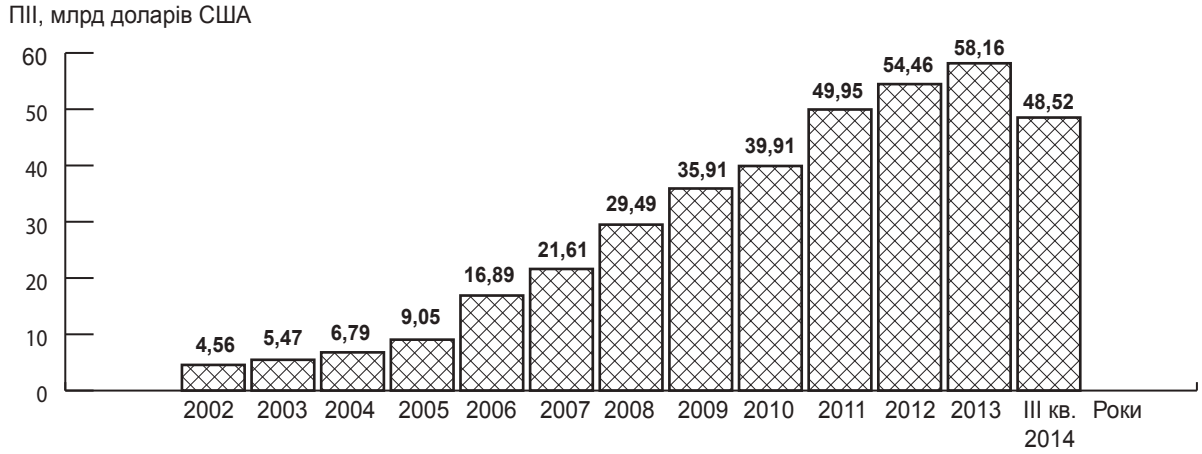

Рис. 1. **Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну за період 2002 – III кварталу 2014 рр., млрд доларів США [9]**

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Крюкова О. М.

Література: 1. Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org /wiki 2. Агафонова Н. Інвестиції в Україні: багато говорять – мало хто бачив [Електронний ресурс] / Н. Агафонова. – Режим доступу : http://blogs.lb.ua/nataliya_agafonova/175772_investitsii_ukraini_bagato.html 3. Офіційний сайт Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrproject.gov.ua/news/povna-versiya-reitingu-ta-zvitu-pro-%D1%96nvestitsiinu-privablivist-regioniv-dlya-zavantazhennya 4. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/reyting_investiciynoyi_privablivosti_regioniv_.pdf 5. Удалих О. О. Управління інвестиційною діяльністю промислового підприємства [Електронний ресурс] / О. О. Удалих. – Режим доступу : http://readbookz.com/pbooks/book-28/ua/chapter-1333 6. Николайчук О. Інвестиційна привабливість України через призму міжнародних рейтингів [Електронний ресурс] / О. Николайчук. – Режим доступу : http://eztuir.ztu.edu.ua/1510/1/23.pdf 7. Офіційний сайт Українського інституту науково-технічної і економічної інформації УкрІНТЕІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uintei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=432 8. Осинчук М. В. Дослідження інвестиційної привабливості України [Електронний ресурс] / М. В. Осинчук, М. П. Дранович. – Режим доступу : http://intkonf.org/osinchuk-m-v-dranovich-m-p-doslidzhennya-investitsiynoyi-privablivosti-ukrayini 9. Статистична інформація Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:// www.ukrstat.gov.ua 10. Офіційний сайт газети «Українська правда» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravda.com.ua/news/2011/01/19/5803577

АУДИТ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

УДК 657.6(477)

Чорна І.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто поняття аудиту, його проведення та необхідність упровадження в Україні. Визначено фактори, які впливають на сучасний стан аудиту, та розкрито основні перспективи розвитку.*

Ключові слова: *аудит, перспективи розвитку аудиту, аудиторська діяльність, аудиторська палата України, аудитор.*

© Чорна І,, 2015

Аннотация. *Рассмотрено понятие аудита, его проведение и необходимость внедрения в Украине. Определены факторы, влияющие на современное состояние аудита, и раскрыты основные перспективы развития.*

Ключевые слова: *аудит, перспективы развития аудита, аудиторская деятельность, аудиторская палата Украины, аудитор.*

Annotation. *This article describes the concept of the audit, and the necessity of introduction in Ukraine. Factors that affect the current state of audit and describes the main prospects.*

Keywords: *audit, development prospects of the audit, the audit activities, Audit Chamber of Ukraine, the auditor.*

Україна на сьогодні є невід'ємною складовою світового економічного співтовариства і поступово набуває все більшого значення як діловий та політичний партнер. Хоча національні особливості побудови облікової системи та здійснення фінансового контролю існують, проте інтеграційні економічні процеси викликають потребу в гармонізації міжнародних облікових та аудиторських систем.

Одним із інструментів, який допомагає розвивати економічні відносини, у тому числі міжнародні, є аудит, оскільки він забезпечує довіру до перевіреної фінансової інформації для її користувачів різних рівнів.

Значний внесок у розвиток аудиту належить таким ученим, як: Бутинець Ф. Ф., Баришніков Н. П., Богомолов А. М., Бурцев Н. А., Кірєєв О. І., Гетьман В. Г. та ін. Незважаючи на це, розвиток аудиту потребує подальшого дослідження.

Метою цього дослідження є розгляд фактичного стану аудиту в Україні та перспектив його розвитку.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання: проаналізувати наявні умови розвитку аудиту в Україні; виявити негативні фактори, які перешкоджають розвитку аудиту в Україні; розробити шляхи вирішення наявних проблем аудиту в Україні та окреслити можливі перспективи розвитку останнього.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює аудиторську діяльність в Україні, є Закон України «Про аудиторську діяльність» № 3125-XII, прийнятий 22 квітня 1993 р. Згідно з цим законом аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх її аспектах і відповідність вимогам законів України, положень бухгалтерського обліку або інших правил згідно з вимогами користувачів [1].

Окрім Закону України «Про аудиторську діяльність», аудит в Україні регулюють Міжнародні стандарти аудиту, які діють в Україні як національні з 18.04.2003 р. і Кодекс етики професійних бухгалтерів.

Однією з проблем, пов'язаних із аудиторською діяльністю в Україні, є те, що деякі положення Міжнародних стандартів аудиту базуються на західній системі бухгалтерських принципів, які часто суперечать українським принципам обліку. Було б справедливо, якби українські стандарти аудиту базувались на чинному законодавстві.

Контроль за якістю аудиту та аудиторських послуг здійснює Аудиторська Палата України, основними завданнями якої виступають [3]:

1) здійснення сертифікації осіб, які мають намір займатися аудиторською діяльністю;

2) затвердження стандартів аудиту;

3) ведення Реєстру;

4) здійснення заходів із забезпечення незалежності аудиторів під час проведення ними аудиторських перевірок та організація контролю за якістю аудиторських послуг;

5) регулювання взаємовідносин між аудиторами у процесі здійснення аудиторської діяльності та в разі необхідності застосування до них стягнення [2].

Незважаючи на те, що для розвитку аудиту в Україні вже зроблено дуже багато, ще залишаються проблеми, від правильного, успішного вирішення яких залежать перспективи його подальшого розвитку.

Основними проблемними питаннями аудиту є:

1) недосконалість методичних розробок із аудиторського контролю;

2) брак кваліфікованих аудиторських кадрів;

3) недотримання аудиторами якості аудиторських послуг;

3) низька довіра до аудитора;

4) відсутність типових форм документів із аудиту.

На думку автора, одна із основних проблем в аудиті – недостатній контроль якості аудиторських послуг. Відсутність практичного досвіду аудиторів і необхідних ресурсів, а також тісний ринок призводить до того, що аудиторські фірми не можуть якісно виконувати аудиторські завдання, за які вони беруться. Ця проблема породжує іншу проблему, котра пов'язана з тим, що на ринку аудиторських послуг головними суб'єктами виступають іноземні компанії. Так звана «Велика четвірка» (Ernst and young, PricewaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte and Touch)

використовують новітні технології та передові методики, що дозволяє їм регулювати основну частину ринку аудиторських послуг в Україні.

Отже, розглянувши основні проблеми аудиту, потрібно визначити деякі шляхи їх подолання, а також перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні:

1) підвищити рівень підготовки аудиторів;

2) застосувати страхування професійної відповідальності аудитора перед клієнтом;

3) розробити механізм практичного застосування МСА в Україні, створення до них коментарів у повному обсязі;

4) розробити механізм ціноутворення на аудит та аудиторські послуги на основі вивчення міжнародного досвіду [4].

Наведені рекомендації слід підсилити ще й діями з боку держави, а саме: забезпечити законодавчу стабільність; підтримати середні підприємства у розвитку; забезпечити підтримку у формуванні великих національних аудиторських компаній на ринку аудиторських послуг; упроваджувати міжнародні системи контролю якості аудиторських послуг у роботу аудиторів та Аудиторської палати України [5].

Розглянувши основні тенденції аудиту та перспективи його розвитку в Україні, можна сказати, що на сьогодні аудиторська діяльність має ряд несформованих умов щодо його функціонування, оскільки на теперішній час не існує встановлених українських стандартів щодо його функціонування. Оскільки аудит – це необхідний елемент функціонування ринкової економіки та гарантія ефективної діяльності підприємства, установ та організацій, подолання наявних недоліків сприятиме підвищенню якості аудиторських послуг вітчизняних аудиторських фірм та аудиторів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кожушко О. В.

Література: 1. Гончарук Л. В. Аудит в Україні – проблеми та перспективи розвитку / Л. В. Гончарук // Інноваційна економіка. – 2012. – № 161. 2. Аудит в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / В. В. Гончарчук // Управління розвитком. – 2012. – № 7 (128) 3. Шевчук О. Аудит в Україні – проблеми та перспективи розвитку / О. Шевчук, Н. Зридко // Економічний аналіз : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 6. – С. 530–532. 4. Блог маркетингових досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://poglyad.com/blog/ 5. Про аудиторську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua /laws/show/3125-12

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ТРАНСПОРТ ГОРОДА ХАРЬКОВА

УДК 65,6.072 (477.54-25)

Чумак Е.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена работа общественного транспорта города Харькова; исследованы проблемы, которые больше всего тревожат пассажиров, и указаны способы решения этих проблем.*

Ключевые слова: *водитель, общественный транспорт, кондуктор, маршрутное транспортное средство, пассажир.*

Анотація. *Розглянуто роботу громадського транспорту міста Харкова; досліджено проблеми, які найбільше турбують пасажирів, і зазначені способи вирішення цих проблем.*

Ключові слова: *водій, громадський транспорт, кондуктор, маршрутний транспортний засіб, пасажир.*

© Чумак Е., 2015

Annotation. *The article analyzes the functioning of the Kharkiv public transport, also the problems which concern passengers and the solutions of these issues were studied.*

Keywords: *the driver, public transport, the conductor, a shuttle vehicle, passenger.*

Сегодня городской транспорт работает в 53 городах Украины. Но за последние шесть лет выпуск трамвайных вагонов и троллейбусов на маршруты сократился в среднем в 1,5 раза. Значительно ухудшились регулярность движения и культура обслуживания пассажиров. Уменьшилась в среднем на 26 % насыщенность транспортной сети трамвайными вагонами и троллейбусами, что обусловило значительную их перегруженность.

Ситуация все больше усложняется из-за того, что объемы капитальных ремонтов подвижного состава, выполненных специализированными заводами, уменьшились за этот период более чем в 5 раз. Аналогичным является положение с трамвайными путями и контактными сетями. В большинстве городов капитальные ремонты этих объектов практически не выполняются, поэтому сейчас более 25 % их перебывает в аварийном состоянии.

Кризис городского электротранспорта обусловлен общим состоянием экономики государства, спадом производства, прекращением работы многих предприятий. Однако есть и конкретные причины, касающиеся непосредственно работы городского электротранспорта. Прежде всего, речь идет о его убыточности, которая, по итогам 1997 г., достигла 200 млн грн. Общая сумма дотаций из бюджета составляет лишь 36 % расчетной потребности предприятий.

Однако отсутствие средств – не причина, а следствие, в первую очередь, организационно-правового положения, в котором находятся предприятия городского электротранспорта. Речь идет о несоответствии системы управления и ведомственной подчиненности предприятий городского электротранспорта их статусу, ограничении прав предприятий и их владельцев относительно установления тарифов на проезд и отмены льгот, не обеспеченных финансированием.

Сейчас в Украине эксплуатируются морально устаревшие типы троллейбусных и трамвайных вагонов, изготовленные с применением технических решений менее 30-летней давности. Они характеризуются низкой надежностью и значительной трудоемкостью технического обслуживания и ремонта. Работы над созданием троллейбуса с низким уровнем пола практически прекращены, вообще не начата разработка проектов трамвайных вагонов для скоростных линий.

Существенно снизились уровень комфортности, качество пассажирских перевозок и их безопасность. Наполнение салонов автобусов общего пользования достигло 6 человек на квадратный метр, что почти вдвое превышает мировой уровень.

Повышение аварийности при уменьшении объемов перевозок объясняется резким ростом численности перевозчиков, большинство которых не имеет опыта организации перевозок, есть необходимость профессиональной подготовки по безопасности обслуживания, соответствующей технической базы. По данным проверок МВД, приватные перевозчики более 75 % автобусов эксплуатировали неисправными, нарушаются режимы труда и отдыха водителей, продолжительность рабочей смены в 1,5–2 раза превышает нормативную.

Пассажирские автомобильные перевозки, которые, в отличие от железнодорожного транспорта, находятся вне государственной собственности, требуют особого внимания и усилий со стороны государственных органов, специалистов и общественных организаций.

Поэтому целью и задачей данной работы является анализ состояния отрасли общественного транспорта в Харькове, исследование проблем, которые больше всего тревожат жителей города. Также хотелось бы выяснить, каким образом люди хотят решить эти проблемы [1].

Задача исследования: узнать, каким видом общественного транспорта жители пользуются чаще всего, какой вид считают наиболее удобным, как оценивают внешний вид и состояние внутри салона. Важными также являются отношения пассажиров между собой и водителя к пассажирам во время проезда.

Предмет исследования: общественный транспорт города Харькова, а именно маршрутные поезда, маршрутные такси, троллейбусы, трамваи, автобусы и электропоезда.

Объект исследования: жители города Харькова, которые регулярно пользуются общественным транспортом.

В процессе исследования были использованы такие понятия, как водитель, кондуктор, маршрутное транспортное средство, общественный транспорт, пассажир.

Водитель – человек, управляющий транспортным средством (автомобиль, повозка, автобус и др.). Кроме того, водителем называют человека, который учит вождению, находясь непосредственно в транспортном средстве [2].

Кондуктор – работник общественного транспорта, сопровождающий пассажирский вагон в пути и обслуживающий пассажиров, в обязанности которого входит прием платы за проезд и выдача документов, подтверждающих факт оплаты [3].

Маршрутное транспортное средство – это транспортное средство общего пользования (трамвай, троллейбус, автобус), движущееся по специально проложенному маршруту с заранее определенными местами остановки [4].

Общественный транспорт – пассажирский транспорт, доступный и востребованный к использованию широкими слоями населения. Услуги общественного транспорта предоставляются за определенную плату [5].

Пассажир – человек, который не является членом экипажа и который перевозится транспортным средством в соответствии с гласным или негласным договором перевозки на каком-либо виде транспорта [6].

В процессе исследования были выдвинуты следующие гипотезы:

Гипотеза № 1: Респонденты несомненно выразят жалобы о таких проблемах, как:

1. Устарение оборудования и транспортных средств в целом.

2. Невоспитанность, водителя и пассажиров.

3. Отсутствие чистоты.

4. Переполненность в «час пик».

Гипотеза № 2: Недовольство по поводу стоимости проезда.

Гипотеза № 3: Молодежь предложит музыкальное сопровождение во время проезда, усовершенствование системы оплаты, климат-контроль или иную модернизацию.

Гипотеза № 4: Респонденты не останутся равнодушными к комфортности проезда для людей с ограниченным возможностями.

Было опрошено 23 респондента, опрос производился непосредственно, по телефону, с помощью сети Интернет.

Ответы респондентов были проанализированы, обработаны и сделаны следующие выводы.

Респонденты практически ежедневно пользуются общественным транспортом.

Стоимость проезда удовлетворяет четверть опрошенных.

Половина опрошенных довольна общественным транспортом г. Харькова. По 5-бальной шкале – средняя оценка 3.3; большинство считает, что водитель и кондуктор относятся к пассажирам равнодушно; в транспорте почти всегда грязно; общественный транспорт не удобен для инвалидов.

Проблемой современного общества является ситуация, когда молодежь не уступает место пожилым людям, родителям с детьми и инвалидам.

Гипотезы по результату исследованию были практически полностью подтверждены. Респонденты указали, что водители и кондукторы относятся к пассажирам грубо или равнодушно, ни один респондент не сказал, что общественный транспорт удобен для людей с ограниченными физическими возможностями.

Для решения проблем и устранения недостатков общественного транспорта необходимо:

- использовать большее количество транспорта в «час пик»;
- модернизировать и обновить транспортные средства;
- следить за чистотой снаружи и внутри транспорта;
- рассмотреть предложения о музыкальном сопровождении, наличии интересной информации в салоне и улучшения системы оплаты;
- создать полноценный орган управления городским транспортом, который бы соответствовал статусу предприятий и был способен решать вопросы их функционирования на общегосударственном уровне; осуществлять нормативное и законодательное обеспечение; проводить единую техническую политику, государственный контроль за техническим состоянием городского транспорта;
- повысить качество обслуживания;
- улучшить кадровую и социальную политики;
- проводить в детских садах и школах лекции о правилах поведения в транспорте;
- решить проблему инвалидов в общественном транспорте (закупить несколько транспортных средств, которые будут доступны для людей с ограниченными физическими возможностями).

В больших городах Европы автобусные и троллейбусные маршруты уже давно оборудованы «умными» остановками с электронными табло, которые показывают время прибытия следующего транспортного средства. В Киеве есть 30 таких остановок, в Харькове – ни одной. Также общественный транспорт Харькова лишен каких-либо средств или стандартов безопасности, что очень часто приводит к печальным последствиям. Особенно это опасно потому, что сами водители переполненных «маршруток» часто нарушают ПДД, создавая аварийные ситуации и угрозу жизни пассажирам.

В каждом из автобусов при производстве заложено определенное количество как сидячих, так и стоячих мест. Однако реально ни водители, ни ГАИ как структура, ответственная за безопасность дорожного движения, не следят, увы, за тем, чтобы количество пассажиров в транспортных единицах соответствовало их техническому регламенту. Более жесткий контроль за работой общественного транспорта позволит, конечно же, повысить его безопасность [7].

Таким образом, на основании социологического исследования можно сделать вывод, что население крайне недовольно общественным транспортом нашего города, халатность органов управления привела к возникновению множества проблем, решение которых является необходимым как можно скорее. По сводкам ГАИ, за прошлый год в Украине произошло более 1600 ДТП, участниками которых стали маршрутные такси и автобусы. В среднем в таких авариях гибнет один человек в день, и почти 10 получают травмы различной тяжести.

Научный руководитель – канд. экон.наук, доцент Мажник Н. А.

Литература: 1. Общественный транспорт Украины: проблемы и перспективы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ogorod.net/referats/7379/41030 2. Юридический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://kodeksy.com.ua/ka/dictionary/v/voditel.htm 3. Академик [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/977633 4. Вікіпедія [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Маршрутное_транспортное_средство 5. Вікіпедія [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Общественный_транспорт 6. Ушаков Д.Н. Большой толковый словарь современного русского языка [Электронный ресурс] / Д. Н. Ушаков. – Режим доступа : http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ushakov-term-44057.htm 7. Багнет [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.bagnet.org/news/ukraine/183183

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ УПРОВАДЖЕННЯ БЮДЖЕТУВАННЯ ДО ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 658.15

Чуприна В. Ю.

Студент 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості бюджетування в сучасних умовах, важливі питання складання бюджетів на українських підприємствах. Встановлено необхідність бюджетування діяльності підприємств, а також досліджено проблеми, пов'язані з бюджетуванням на вітчизняних суб'єктах господарювання.*

Ключові слова: *бюджет, бюджетування, бюджетні системи, планування, сценарне планування, гнучкий бюджет.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности бюджетирования в современных условиях, важные вопросы составления бюджетов на украинских предприятиях. Установлена необходимость бюджетирования деятельности предприятий, а также исследованы проблемы, связанные с бюджетированием на отечественных субъектах хозяйствования.*

Ключевые слова: *бюджет, бюджетирование, бюджетные системы, планирование, сценарное планирование, гибкий бюджет.*

© Чуприна В. Ю., 2015

Annotation. *Features budgeting and important questions budgeting Ukrainian enterprises in modern conditions have been considered in this article. The need for budgeting activities of enterprises has been established, as well as problems associated with budgeting for domestic economic entities have been investigated.*

Keywords: *budget, budgeting, budgetary systems, planning, scenario planning, a flexible budget.*

У наш час на українських підприємствах все більше уваги приділяється бюджетуванню та його практичному застосуванню. З переходом до ринкової економіки українські підприємства почали кардинально змінювати відношення до бюджетування як інструменту планування, а також використовувати на власній практиці багаторічний досвід зарубіжних підприємств. Однак дотримання складених бюджетів, керування ними та впровадження глобальних систем управління на основі бюджетування на підприємствах викликають багато протиріч, проблем та складнощів. Крім того, ускладнюють ситуацію кризові явища в Україні.

Вагомий внесок у розроблення теоретичних і методологічних основ бюджетування зробили такі зарубіжні та українські вчені, як Террі Д., Друрі К., Кінг А. М., Квасницька Р. С., Волошина В. І., Чубенко Ю. В., Куцик В. І, Пилипчук Г. П., Мельник О. Г., Міньковська М.В., Виноградова Ю. О., Новіченко П. П., Оліксієва М. М., Сизова Т. В., Стоянова О. С., Шеремет А. Д. та ін.

Проте багато питань залишаються відкритими для дослідження, зокрема: визначення сутності концепції бюджетування; виокремлення та систематизація принципів, функцій, методів, а також факторів, які обмежують упровадження та використання бюджетування в сучасних умовах; розкриття особливостей організації процедури впровадження бюджетування. І завдяки аналізу таких питань можна відобразити певні переваги та недоліки бюджетування.

Метою цієї статті є дослідження проблем, пов'язаних із бюджетуванням на сучасних українських підприємствах. Об'єктом дослідження є бюджетування діяльності підприємства, а предметом проблеми – бюджетування діяльності.

Бюджетування є робочим інструментом, що включає в себе всі сторони діяльності підприємства: його виробничі, техніко-технологічні, маркетингові, фінансові, інноваційні, інвестиційні та інші аспекти. Бюджетування базується на консолідованому бюджеті доходів та витрат підприємства [1].

Основною метою впровадження бюджетних систем в організаціях є підвищення фінансової результативності діяльності, удосконалення управління грошовими потоками, активами та пасивами з метою пошуку найоптимальнішого варіанта діяльності підприємства чи його окремих структурних підрозділів, реалізації конкретного проекту чи здійснення визначених видів діяльності. Але не завжди процес упровадження бюджетних систем приносить помітні вигоди, причому причинами такого явища є не тільки недосконалість самої системи бюджетування, а й інші суб'єктивні (як зовнішні, так і внутрішні) чинники. Результативність упровадження бюджетування суттєво відрізняється на підприємствах різних розмірів. Тобто максимальний ефект від упровадження бюджетування слід очікувати на великих підприємствах, що пояснюється їхніми ресурсними можливостями, наявністю висококваліфікованого персоналу, можливістю залучення консультантів та інших фахівців ззовні.[1].

Намагаючись перейняти західний досвід, вітчизняні компанії стикнулися з деякими проблемами використання бюджетування (рис. 1).

Рис. 1. **Проблеми використання бюджетування на вітчизняних підприємствах**

До економічних проблем можна віднести чітке визначення цілей упровадження системи бюджетування, зростання ресурсних потреб у зв'язку із підготовкою до впровадження бюджетних систем, невідпрацьована система планово-фактичного аналізу бюджетних показників, проблема вибору методів розроблення бюджетів, проблема узгодження між економічними, бухгалтерськими та податковими підходами визнання доходів та витрат [2]. Також ускладнюють бюджетування деякі особливості системи оподаткування в Україні, а саме такі, як:

- велика кількість податків і обов'язкових платежів;
- слабка передбачуваність ставок і бази нових податків;
- наявність податку на додаткову вартість;
- національні стандарти бухгалтерського обліку, що відрізняються від міжнародних, чим створюють додаткові труднощі контролю виконання бюджету [2].

Також важливими є технічні проблеми: відсутність автоматизованих систем для здійснення бюджетних процедур, очікування надмірного ефекту від упровадження технічних засобів із метою спрощення функціонування бюджетних систем, проблема адаптації іноземних програмних та технічних засобів до умов функціонування вітчизняних підприємств.

Серед організаційних проблем виділяють такі як: збільшення канцелярської роботи, неправильне та невідповідне проектування бюджетної структури управління організацією, існування загрози перетворитись у «бюджетування заради самого процесу», надлишкова деталізація статей бюджету, неправильна реалізація розробленої методології в бюджетній системі тощо [2].

Не менш важливими є і соціальні проблеми, а саме: збільшення навантаження на працівників, задіяних у процесі бюджетування, що викликатиме їхнє незадоволення, пасивність працівників компанії під час упровадження бюджетних систем та нерозуміння ними сутності і значення бюджетування для організації, недостатня кваліфікація працівників для роботи з бюджетними системами, невідпрацьованість мотиваційних механізмів за досягнення бюджетних показників, існування опору щодо впровадження бюджетування з боку працівників організації тощо [2].

Отже, до сьогодні більшість працівників та керуючих органів підприємств не до кінця переконані в корисності бюджетних систем, хоча за правильного впровадження бюджетних систем на підприємстві цей процес є досить ефективним і необхідним.

Ще однією важливою проблемою є те, що у наш час українським підприємствам доводиться працювати в умовах високого ступеня невизначеності, а саме – в умовах непередбачуваної поведінки ринків. Тому розробляти прогнози зараз майже неможливо, у зв'язку з чим підприємства почали регулярно коригувати власні бюджети чи взагалі переходити до сценарного планування або ручного управління [3].

Сценарне планування – це частина стратегічного управління, що відноситься до інструментів та технологій, які дозволяють керувати невизначеністю майбутнього (Джил Рінгланд). Суть методу полягає в дослідженні зовнішнього середовища організації на наявність визначених елементів та ключових невизначеностей і комбінуванні їх для формулювання альтернативних сценаріїв майбутнього [3].

Крім такого методу, підприємства в Україні все більше намагаються практикувати метод гнучких бюджетів. Він є практичним у використанні навіть за стабільної діяльності підприємства. Такий бюджет може використовуватися для аналізу фактично досягнутих результатів із метою контролю виконання планового завдання та виявлення відхилень. Неправильно буде порівнювати фактичні витрати при одному рівні ділової активності із запланованими витратами для іншого рівня ділової активності, тому потрібно скорегувати планові показники, перерахувавши їх на фактичний обсяг виробництва, що досягається за допомогою гнучкого бюджетування. Аналіз відхилень фактичних результатів від бюджетних має різний ступінь деталізації залежно від потреб менеджерів, а тому він необхідний і для оцінки результатів діяльності підрозділів, і в цілому для підприємства, а також для вироблення управлінських рішень, які необхідні для вдосконалення їх роботи. Тому в умовах невизначеності фактично досягнуті результати можуть суттєво відрізнятися від запланованих. Отже, для оцінки відхилень і систематизованого корегування діяльності підприємства і застосовують такий метод [4].

В умовах нестабільної економічної ситуації в Україні підприємства все одно мають будувати стратегії своєї діяльності, в рамках яких приймаються управлінські рішення різного рівня. А отже, під час вибору стратегії підприємства мають зважати на неоднозначність бюджетних систем у тих чи інших ситуаціях [5]. Виділяють декілька правил кризисного управління системами бюджетування, а саме:

1. Розрахунки необхідно проводити, виходячи з песимістичного плану, завдяки чому компанія буде готова до найгіршого розвитку подій.

2. Необхідно використовувати досвід більшості працівників організації, бо кожен із них є спеціалістом своєї сфери та може більш точно оцінити діяльність власного підрозділу в тих чи інших умовах.

3. Потрібно оперативно реагувати і корегувати бюджети, а не слідувати їм, поки не настане відчутний збій у функціонуванні підприємства. При цьому все одно необхідно дотримуватись довгострокових намірів підприємства, інакше існування заради «латання дірок у бюджетах» може призвести підприємства до зменшення результативності діяльності.

4. Необхідно лімітувати статті витрат, що ніколи не робиться в нормальних умовах господарювання.

5. Потрібно проводити ринкові дослідження, хоча це і витратно.

Таким чином, бюджетування має велику кількість переваг. До них можна віднести значну економію на витратах, можливість підрозділів самостійно формувати і контролювати свої операційні витрати, наявність більш чітких уявлень про теперішні і майбутні рухи грошових коштів та інструменти їх завчасного корегування у випадку непередбачуваних обставин. Сьогодні бюджетування є універсальною системою, яка дозволяє максимально чітко планувати майбутню діяльність підприємства і має інструменти для її редагування та контролю. Тому в якій би

ситуації не опинилося підприємство, його основні ринки збуту, українська економіка загалом, бюджетування є безумовно необхідним елементом управління підприємством. Щоправда, при цьому воно повинно мати власні характеристики, бути налагодженим відповідно до особливостей діяльності підприємства та в будь-якому випадку мати гнучку структуру, за допомогою якої можливо регулювати сам процес бюджетування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Курган Н. В.

Література: 1. Квасницька Р. С. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством / Р. С. Квасницька, В. І. Волошина, Ю. В. Чубенко // Економічні науки. – № 151. – 2009. – С. 96–102. 2. Куцик В. І. Процес бюджетування як елемент фінансового планування на підприємстві / В. І. Куцик, Г. П. Пилипчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19. – С. 210–214. 3. Мельник О. Г. Методи бюджетного планування / О. Г. Мельник // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 37–46. 4. Міньковська М. В. Аспекти бюджетування: переваги та недоліки, успіхи та помилки / М. В. Міньковська, Ю. О. Виноградова // Економіка. – 2008. – № 36-2. – С. 197–202. 5. Ратушина М. Проблеми бюджетування на підприємстві / М. Ратушина // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 273–274.

ОЦІНКА СТРУКТУРИ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

УДК 502 (477)

Шавкун О. І.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто структуру природно-ресурсного потенціалу України, проведено її оцінку та визначено низку проблем нераціонального використання природних ресурсів, що потребують подальших досліджень.*

Ключові слова: *природні ресурси, природно-ресурсний потенціал, нераціональне використання природних ресурсів.*

Аннотация. *Рассмотрена структура природно-ресурсного потенциала Украины, проведена ее оценка и определен ряд проблем нерационального использования природных ресурсов, требующих дальнейших исследований.*

Ключевые слова: *природные ресурсы, природно-ресурсный потенциал, нерациональное использование природных ресурсов.*

Annotation. *The considered structure of the natural-resource potential of Ukraine, it is made its estimation and it is defined a number of problems of irrational use of natural resources that demand the subsequent researches.*

Keywords: *natural resources, natural resource potential, irrational use of natural resources.*

Україна – одна з найбільших держав світу. Вона посідає у Європі друге (після Російської Федерації) місце за територією – 603,7 км². Природні ресурси України значні і різноманітні, вони відносно добре вивчені, інтенсивно розробляються і використовуються у господарській діяльності. Цьому сприяє високий рівень розвитку продуктивних сил, вигідне економіко-географічне положення, унікальність природних ресурсів, зокрема мінеральних, земельних, рекреаційних. Усе це обґрунтовує доцільність здійснення оцінки структури природно-ресурсного потенціалу в Україні та визначає основні проблеми у цій сфері.

Як відомо, природні умови, до яких відносять клімат, рельєф, геологічну будову, географічне положення, можуть в одному випадку гальмувати розвиток суспільного виробництва та вважатись несприятливими для людини, а в іншому - створювати сприятливі умови для технічного та матеріального прогресу: нормальне зволожен-

© Шавкун О. І., 2015

ня, достатня річна сума додатних температур, родючість рівнинного ґрунту, наявність тих або інших природних ресурсів, а також корисних копалин може бути одним із головних стимулів, поштовхом для розвитку економіки області, регіону, країни в цілому.

Природні ресурси є тим елементом продуктивних сил, на який спрямована праця людини. Вигідність чи невигідність використання природних ресурсів визначають за критеріями господарської віддачі цих ресурсів при порівнянні затрат на їх освоєння і переробку. Ці затрати залежать від виду ресурсу, його місця перебування і корисного вмісту. Вони не є постійними, а можуть зростати чи знижуватись залежно від об'єктивних економічних обставин [1].

З економічного погляду вони виражають категорію оборотних фондів, тобто частини виробничих фондів, яка повністю споживається в кожному виробничому циклі і яка цілком переносить свою вартість на створену продукцію і для продовження виробництва відтворюється як у натуральній, так і у вартісній формі після кожного циклу. Варто зазначити, що який би природно-ресурсний потенціал на мала б країна, регіон чи область, найважливішим критерієм його корисності є економічна оцінка, тобто уміння якнайменше його витрачати, а отримувати максимальну віддачу від нього, та не завдавати великої шкоди природно-територіальному комплексу.

Україна має багатий природно-ресурсний потенціал для розвитку різноманітного виробництва. За запасами природних ресурсів наша країна займає провідне місце в Європі, зокрема, перше місце – за кількістю орних земель, запасами залізної та марганцевої руд, сірки; у числі перших – за запасами кам'яного вугілля, природного газу, калійної та кам'яної солей. Якщо розглядати мінеральні ресурси України, то провідне місце серед паливних ресурсів займає кам'яне вугілля, 98 % якого добувають у Донбасі, решту – в Львівсько-Волинському басейні. Львівсько-Волинський басейн зосередив 2 % вугілля. Найбільші поклади бурого вугілля – у Дніпровському басейні (2,4 млрд т.). Найбільші запаси нафти і газу – у Дніпровсько-Донецькій, Карпатській, Причорноморсько-Азовській нафтогазоносних провінціях. Майже 80 % видобутку нафтогазової сировини країни на сьогодні час припадає на родовища Східної України. В Україні відомо понад 2 500 родовищ торфу, що зосереджені переважно в Поліссі. Цей ресурс є сировиною для паливної промисловості. Найбагатша Україна на рудні металеві корисні копалини, насамперед, руди чорних металів. На її території сконцентровано до 20 % світових ресурсів марганцевих руд, найбільше яких видобувається в Нікопольському родовищі. Запаси залізних руд становлять 12 % від світових і зосереджені у більш ніж 80 родовищах, 60 з яких розташовано в Криворізькому басейні [2].

Україна має певні запаси руд кольорових металів. До найважливіших належать: поклади титану, алюмінієвої сировини, нікелю, ртуті. Проте розвідані запаси руд кольорових металів не можуть забезпечити потреб економіки України. Територія держави в цілому багата на нерудні корисні копалини, представлені гірничо-хімічною, металургійною сировиною та будівельними матеріалами.

Гірнича хімія займається видобутком: самородної сірки (Прикарпаття), калійних солей (Івано-Франківська та Львівська області), кухонної солі (Донбас, Закарпаття), фосфоритів (Придніпров'я, Сумська та Харківська області). Також великі запаси флюсових вапняків розміщені в Донецькій області та Криму, а доломітів – у Донецькій, Дніпропетровській та Закарпатській областях. Основні запаси вогнетривких глин зосереджені у Донецькій, Дніпропетровській, Закарпатській та Черкаській областях, кварцитів – у Житомирській, Кіровоградській, Сумській та Донецькій областях.

Особливо багато в Україні високоякісного каоліну. Значні запаси будівельних матеріалів, зокрема вапняків, цементної сировини, крейди, облицювального каменю: гранітів, мармуру, базальту, лабрадоритів [2].

Як відомо, земля – один із найбільш універсальних природних ресурсів, необхідний для всіх галузей господарства, і одночасно – предмет та засіб праці. Загальний земельний фонд України становить близько 603,6 тис. км^2, з яких 71,2 % становлять сільськогосподарські землі, головним чином сільськогосподарські угіддя, якими зайнято майже 70 % території України (у тому числі: рілля – 55,1 %, багаторічні насадження – 1,7 %, сіножаті і пасовища – 12,5 %). Лісами вкрито 17,2 % загальної площі держави, під забудовами знаходяться 3,8 %. Майже 4 % території України вкрито водою, 1,5 % зайнято болотами. Інші землі (яри, піски, зсуви, радіоактивно забруднені території тощо) займають 4,1 % загальної площі України. У структурі ґрунтового покриву України домінують різновиди чорноземів, поширені майже на 55 % площ орних земель. 10 % орних земель займають опідзолені й деградовані чорноземи, 9 % – каштанові, 7 % – підзолисті, 6,7 % – сірі лісові, 2,5 % – солонцюваті, 2 % – лужні та ін. В Україні зосереджено 25 % покритих чорноземом площ світу [3].

Якщо розглядати водні ресурси, то під цим поняттям розуміють усі води певної території (поверхневі – річки, озера, водосховища, ставки і підземні), придатні для господарського використання. Взагалі на території України нараховується більше 70 тис. річок. З 210 км^3 річкового стоку найбільше (в середньому) припадає на Дунай – 123 км^3, Дніпро – 53 км^3, Дністер – 9 км^3, Тису – 6 км^3, Сіверський Донець – 5 км^3 і Південний Буг – 3 км^3. Три тисячі озер України акумулюють у собі 11 км3 води. Найбільше з прісних – Світязь, солоних – Сасик, Ялпуг. В Україні збудовано більше тисячі водосховищ, загальним об'ємом понад 55 км^3. Найбільший каскад водосховищ створений на Дніпрі. Ставки становлять найчисленнішу групу (близько 28 тисяч, об'ємом більше 3 км^3) штучних водойм, які здавна споруджувалися на малих річках, у балках та ярах. Серед підземних вод особливо важливу роль відіграють

мінеральні, які зосереджені у 84 родовищах, з них 35 експлуатуються. У цілому за запасами водних ресурсів Україна займає одне з останніх місць у Європі. Найбільшими споживачами води є промисловість, сільське і комунальне господарство [4].

Біологічні ресурси розглядаються як сукупність рослинних ресурсів і тваринного світу. Ліси становлять основу рослинних ресурсів. Лісових ресурсів в Україні недостатньо. Середня лісистість її території становить 14 % (8,6 млн га). Лісонадлишковими районами є Карпати (лісистість – 40 %) і Полісся (26 %). 75 % лісових площ мають високопродуктивний деревостан. На хвойні ліси припадає 54 % запасів деревини, у тому числі на сосну – 35 %, вона, в основному, поширена на Поліссі. Майже 40 % запасів деревини – твердолистяні породи: дуб – 22 %, бук – 13 %, граб – 2 %. Серед листяних порід переважають береза, осика, вільха, липа, тополя. За рахунок власних лісів Україна задовольняє 25 % своїх потреб у деревині [4].

Якщо говорити про рекреаційні ресурси, під ними розуміють сукупність природних, природно-технічних, соціально-економічних комплексів та їх елементів, які використовуються для прямого і непрямого споживання та виробництва курортних і туристичних послуг із метою відновлення та розвитку фізичних і духовних сил людини. Ці ресурси є в усіх областях України. Серед них домінують санаторно-курортні, до складу яких входять мінеральні води, лікувальні грязі, ропа, кліматологічні ресурси лісів, морів, гір. В Україні відомо понад 100 джерел мінеральних вод: «Нафтуся» – у Львівській, «Куяльник» – в Одеській, «Миргородська» – у Полтавській, зразка «Боржомі» – у Рахівському районі Закарпатської, «Великодолинський нарзан» – в Одеській областях тощо [4].

Отже, внаслідок проведених досліджень можна дійти висновку, що Україна має багатий природно-ресурсний потенціал для розвитку різноманітного виробництва. Активність господарської діяльності підприємств призводить до деякого погіршення природно-техногенної ситуації в країні. Існує ряд проблем нераціонального використання природних ресурсів, які потребують подальшого дослідження та розробки заходів щодо їх вирішення. Наприклад, забруднення земель, посилення процесів ерозії ґрунтів, погіршення якісних та кількісних характеристик земель, незадовільне використання меліорованих земель, надмірна вирубка лісів, порушення санітарно-гігієнічних умов, лісові пожежі. Крім того, застосування недосконалих технологій видобутку та переробки мінеральної сировини призводять до значних втрат її запасів, майже не використовуються відходи видобутку та переробки мінеральних ресурсів. Негативний вплив сучасного водокористування – це безповоротний водозабір та скид забруднених вод у водоймища.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Шумська Г. М.

Література: 1. Розміщення продуктивних сил України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.if.ua/book/69/5077.html 2. Дорогунцов С. І. Оцінка земельно-ресурсного потенціалу України і проблеми його ефективного використання / С. І. Дорогунцов, О. С. Новаторов, Т. С. Ніколаєнко. – Київ : НАН України, РВПС України, 1999. – 82 с. 3. Природно-ресурсний потенціал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-tex 4. Офіційний сайт державного агентства земельних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dazru.gov.ua/

АНАЛІЗ НЕПРОЦЕНТНИХ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ БАНКУ

УДК 337.713

Шаталова Н. Ю.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто методичне забезпечення аналізу непроцентних доходів та витрат банку як складової оцінки фінансового стану банку. Визначено шляхи оптимізації непроцентних витрат та удосконалення аналізу їх економічної ефективності.*

© Шаталова Н. Ю., 2015

Ключові слова: *аналіз, непроцентні доходи, непроцентні витрати, діяльність банку, фінансовий результат.*

Аннотация. *Рассмотрены методическое обеспечение анализа процентных доходов и расходов банка как составляющей оценки финансового состояния банка. Определены пути оптимизации непроцентных расходов и совершенствования анализа их экономической эффективности.*

Ключевые слова: *анализ, непроцентные доходы, непроцентные расходы, деятельность банка, финансовый результат.*

Annotation. *The methodological analysis software of interest income and expenses of the bank, as part of assessing the financial condition of the bank. The ways of optimizing non-interest expenses and improve the analysis of their cost-effectiveness.*

Keywords: *analysis, interest income, interest expense, the bank's activities, the financial result.*

У зв'язку із зростаючою роллю банківської системи в обслуговуванні економічних суб'єктів, розширенням зовнішньоекономічних і міжрегіональних зв'язків, триваючим процесом становлення і ліквідації окремих комерційних банків зростає роль і значення аналізу фінансового стану банку, складовою частиною якого виступає аналіз доходів і витрат комерційного банку [1].

Дослідженню цієї проблеми присвячували свої праці російські та зарубіжні вчені. Теоретичною базою роботи є дослідження вчених- економістів Лаврушина О. І., Панова Г. С. Жукова Е. Ф., Ковальова Л. Г., Батракова Л. Г.

Метою аналізу банківської діяльності з точки зору її фінансових результатів є виявлення резервів зростання прибутковості банку.

Непроцентні доходи – надходження від проведення активних операцій, не пов'язаних із нарахуванням процентів, щодо надання послуг клієнтам і від здійснення операцій, безпосередньо не пов'язаних із банківською діяльністю.

До непроцентних доходів банку відносять:

- доходи від операцій із цінними паперами;
- доходи від операцій із іноземною валютою;
- комісійні доходи;
- інші операційні доходи.

Серед непроцентних доходів особливу увагу слід приділяти комісійним доходам, які мають таку структуру: комісії по касових операціях, комісії за інкасацію, комісії по розрахункових операціях, комісії за виданими гарантіями, комісії за іншими операціями. Збільшення їх частки і абсолютного значення свідчить про активізацію банком операцій із розрахунково-касового обслуговування клієнтів. При цьому слід звернути увагу на динаміку коштів на розрахункових і поточних рахунках клієнтів. Якщо у процесі дослідження виявляється, що доходи збільшуються за одночасного зниження або за незмінних динаміки обсягу коштів на розрахункових рахунках, то можна зробити висновок про те, що доходи збільшуються через зростання тарифів за розрахунково-касове обслуговування. У зворотному випадку можна припустити, що банк збільшує клієнтську базу, внаслідок чого доходи зростають [2].

Аналіз непроцентних доходів дозволяє визначити, наскільки ефективно банк використовує некредитні джерела отримання доходів. При цьому їх аналізують за видами операцій і в динаміці.

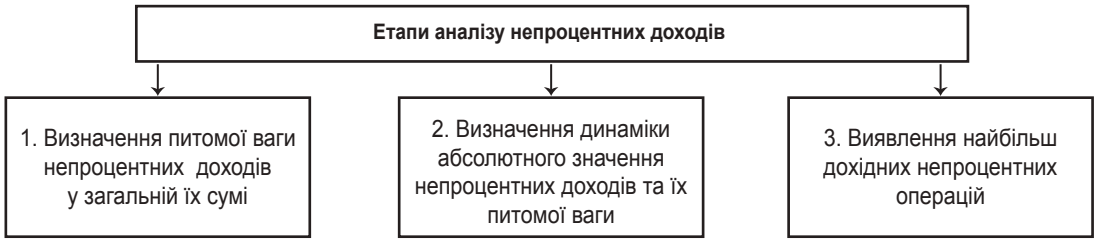

Рис. 1. **Етапи аналізу непроцентних доходів**

Резюмуючи вищесказане, зазначимо, що велика частка непроцентних доходів може свідчити як про погану кон'юнктуру на ринку кредитування, так і про зменшення частки банку на кредитному ринку [3].

Непроцентні витрати банку – інші (крім процентних) витрати на проведення всіх операцій банку: на заробітну плату і матеріальне заохочення співробітників; на утримання апарату управління, в тому числі представницькі та компенсаційні витрати; сплачені банком комісійні; сплачені банком дивіденди; експлуатаційні витрати (амортизація, витрати на поточний ремонт основних фондів, витрати на оренду, рекламу, на придбання малоцінних

предметів і таких, що швидко зношуються, транспортні, поштові та телеграфні витрати, витрати на відрядження, плата за навчання, за інформацію, пакувальні та інші матеріали, за бланки і т. п. Загальнобанківські господарські витрати некапітального характеру); витрати, пов'язані зі створенням резервів на покриття можливих збитків від кредитних і деяких інших операцій банку, що відносяться на собівартість таких операцій. Інформаційну базу доходів і витрат банку становлять дані фінансового плану, балансу банку, звіту про прибутки і збитки, а також матеріали аналітичного обліку [4].

На практиці фахівці банків стикаються також із труднощами розподілу непроцентних витрат і найчастіше витрат, пов'язаних із неопераційною діяльністю банку. Причому ці труднощі скоріше не технічного, а економічного характеру. За "грубого" розподілі ці витрати настільки відчутно збільшують повну собівартість продуктів, що зводять до мінімуму, а іноді роблять негативною всю рентабельність проведених операцій.

Це визначає особливу увагу до непроцентних витрат із боку керівництва банку та наглядових органів. Дійсно, економічне обґрунтування процентних витрат цілком прозоро. Контроль за ними необхідний тільки в підтвердженні узгоджених ставок, обсягів і термінів залучення.

Складніше з визначенням економічної ефективності непроцентних витрат. Сам процес їх визначення та обліку не настільки прозорий, коли в банку йде обґрунтування нового проекту, пов'язаного з освоєнням і запуском нових операцій (наприклад, операції з довірчого управління, проекти з пластиковими картами, дорожніми чеками тощо).

Тому постає необхідність вироблення попереджувальних заходів щодо управління непроцентними витратами банку для досягнення цілей ефективності витрачання банківського капіталу. На нашу думку, необхідна така організація управління витратами, за якої всі витрати банку були б економічно обґрунтованими, прозорими, максимально оптимальними, давали б ефект з оптимальним строком окупності [5].

Використовуючи непроцентні доходи і витрати, можна визначити прибутковість банку (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ефективності непроцентних доходів і витрат банку

Назва показника	Формула для розрахування	Характеристика
Показник необхідної маржі	*Необхідна маржа = (непроцентні доходи – – непроцентні витрати) / середній обсяг активів банку*	На основі необхідної маржі визначають мінімально допустимий і бажаний рівень процентної маржі
Коефіцієнт діяльності банку	K_4 = *(Процентні доходи / активи)* × × *(Непроцентні доходи / активи)*	Коефіцієнт K_4 характеризує діяльність банку з точки зору ефективності розміщення активів, тобто можливостей створювати дохід
Рівень покриття непроцентних витрат непроцентними доходами	*Рп = непроцентні доходи / непроцентні витрати*	Рівень непроцентних доходів повинен становити не менше 50% непроцентних витрат.

Інформаційну базу доходів і витрат банку становлять дані фінансового плану, балансу банку, звіту про прибутки і збитки, а також матеріали аналітичного обліку.

Науковим результатом цього дослідження є систематизація показників ефективності непроцентних доходів та витрат банку, а перспективою подальших досліджень є удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки доходів та витрат.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Ковальов Л. А. Аналіз фінансового становища комерційного банку / Л. А. Ковальов // Банківський вісник. – 2010. – № 4. – С. 14–28. 2. Панова Г. С. Аналіз фінансового стану комерційного банку / Г. С. Панова. – М. : Перспектива, 2013. – 215 с. 3. Батракова Л. Г. Аналіз фінансового становища комерційного банку / Л. Г. Батракова // Банківський вісник. – 2011. – № 2. – С. 13–27. 4. Лаврушин О. І. Гроші кредит банки : підручник / О. І. Лаврушин. – М. : Інформцентр XXI століття, 2010. – 210 с. 5. Жуков Е.Ф. Банківська справа : підручник / Е. Ф. Жуков. – М. : Фінанси і статистика, 2012. – 751 с.

РОЗРОБКА МОДЕЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ОТОЧЕННІ

УДК 338.27

Шейко А. А.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *За допомогою багатовимірного аналізу країни світу організовано в однорідні групи. Відстежено тенденції розвитку Україні, розраховано прогнозні значення. Висунуто припущення про неможливість використання моделей, котрі були отримані за допомогою показників попередніх років. Запропоновано методологію коригування прогнозних значень згідно з поточним економічним становищем України.*

Ключові слова: *економічний розвиток, кластерізація, економіко-математичне моделювання, прогнозування.*

Аннотация. *С помощью многомерного анализа страны мира организованы в однородные группы. Определены тенденции развития Украины, рассчитаны прогнозные значения. Выдвинуто предположение о невозможности использования моделей, которые были получены с помощью показателей предыдущих лет. Предложена методология корректировки прогнозных значений согласно текущему экономическому положению Украины.*

Ключевые слова: *экономическое развитие, кластеризация, экономико-математическое моделирование, прогнозирование, статистические методы обработки информации.*

Annotation. *Countries of the world are organized in homogenous groups using multivariate analysis. Tracked trends of Ukraine, calculated predictive values. Put forward the assumption that destructive processes make it impossible to use models, which were obtained using indicators of previous years. Proposed adjustment methodology of prediction according to the current economic situation in Ukraine.*

Keywords: *economic development, cluster analysis, economic and mathematical modeling, forecasting.*

Вступ. Сучасна геоекономічна система характеризується нелінійною динамікою, нестійкістю й асиметричністю. Існує багато питань з приводу того, як здійснюється всесвітня економічна й політична стандартизація й уніфікація: від фінансового регулювання – до зміни клімату, від продовольчої безпеки – до доступу до енергоносіїв. У зв'язку із цим лібералізація міжнародної торговельної політики провокує міжнародну конкурентну напругу й не завжди приводить до очікуваних позитивних результатів. До суперечливих і негативних сторін наявної у світі сучасної моделі розвитку слід віднести насамперед такі її аспекти:

1. 15 % населення планети, зосереджені у країнах з високим рівнем доходів, забезпечують майже всі світові технологічні інновації. Ще 50 % здатні використовувати наявні знання, тоді як інші 35 % ізольовані від них, не в змозі ані створювати власні інновації, ані використовувати закордонні технології;

2. Економічна взаємозалежність країн світу зменшує економічний суверенітет як атрибут влади держав і потенціал у сфері економічного регулювання національних урядів, що потрапляють у залежність від вітчизняних та іноземних транснаціональних корпорацій (ТНК), а також їх лобі;

3. У більшості регіонів середній збиток для людського розвитку, викликаний нерівністю, в останні роки знизився, головним чином внаслідок масштабного поліпшення стану здоров'я. Однак диспропорції у доходах у ряді регіонів зростають, а нерівність в освіті залишається значною мірою незмінною;

4. Швидке перенесення збоїв економіки та фінансових криз із групи розвинених країн в інші регіони світу, а при комбінації ряду вагомих негативних факторів – перехід до рецесії глобального масштабу.

Зазначені явища провокують розвиток та розширення просторово-часових зв'язків системи МЕВ між її елементами, зміну тривалості економічних циклів. Внаслідок цього виникає ускладнення й збільшення різноманіття людської діяльності, що змушує функціонувати сучасну геоекономічну систему в умовах хиткої рівноваги. Це ускладнює розробку надійних довгострокових прогнозів розвитку світової економіки. Для зниження ступеня невизначеності виникає необхідність у дослідженні країн, які мають максимально схожі умови розвитку. Вони мають бути розподілені за групами завдяки багатомірному аналізу на підставі найбільш впливових спільних детермінант розвитку. Саме завдяки дослідженню подібних груп можна простежити тенденції зростання світової економіки та місце України у світовому оточенні.

© Шейко А. А., 2015

Мета статті. Формування модельного забезпечення визначення стану України у світовому економічному оточенні.

Інформаційне підґрунтя дослідження: 1338 індикаторів розвитку для кожної з 213 країн світу за період 1983–2012 рр. за даними Світового банку.

Основна частина. Досягнення поставленої мети дослідження передбачається у вирішенні низки завдань, що віддзеркалюють логіку роботи, а саме:

Завдання 1. Виділити однорідні за рівнем розвитку країни світу.

Завдання 2. Надати економічну інтерпретацію отриманим кластерним групам.

Завдання 3. Визначити домінанти економічного розвитку для отриманих кластерів країн за рахунок побудови комплексу економетричних моделей.

Завдання 4. Оцінити сучасний стан України у світовому оточенні.

Економіко-математичним підґрунтям вирішення цих завдань у роботі виступають такі методи дослідження, як кластерний, дискримінантний, кореляційний та регресійний аналізи.

Мета, завдання, а також використовувана методологія визначають логіку дослідження, що показано у нижченаведеній алгоритмічній моделі (рис. 1).

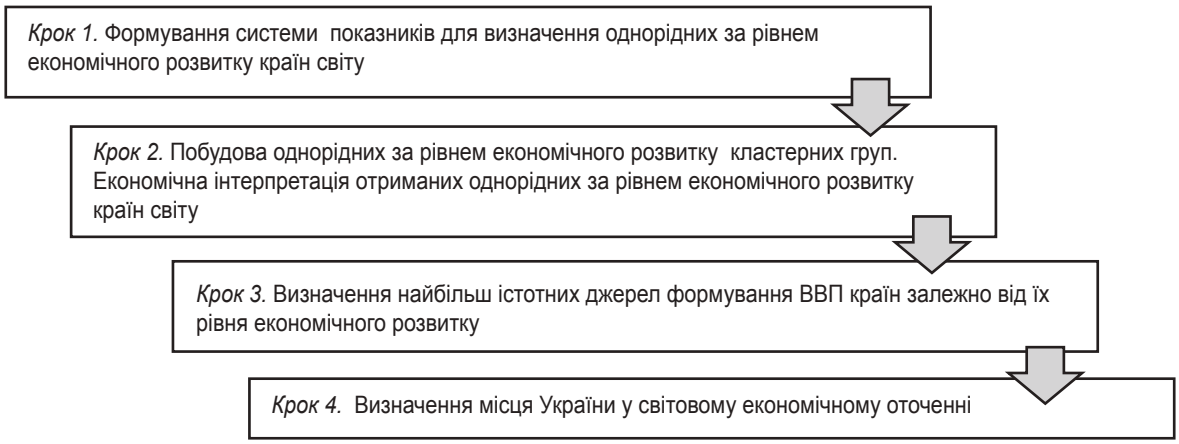

Рис. 1. **Алгоритмічна модель дослідження**

Розглянемо отримані результати відповідно до запропонованої алгоритмічної моделі.

Крок 1. Формування системи показників для визначення однорідних за рівнем економічного розвитку країн світу.

Виділення однорідних за рівнем економічного розвитку країн має базуватися на комплексі індикаторів (показників), що відображають цей процес із системних позицій. Цільовою спрямованістю кроку є виділення доцільної кількості показників, що віддзеркалюють процес економічного розвитку держави не тільки з позиції економіки, але й з позиції соціуму.

Виходячи з аналізу літературних джерел [1–8], ознаками, що характеризують країни, були обрані ВВП на душу населення, очікувана тривалість життя під час народження, загальний коефіцієнт народжуваності.

Зазначені показники пропонується розглядати у таких аспектах:

ВВП на душу населення – загальний показник рівня технологічного розвитку засобів праці, забезпеченості предметами праці, потенціалу фізичних та розумових здібностей населення країни.

Очікувана тривалість життя під час народження – інтегральний показник розвитку освіти, культури, якості харчування та оточуючого середовища країни.

Загальний коефіцієнт народжуваності – зведений показник стану медицини, рівня безпеки та рівня бідності країни.

Отже, наведені фактори охоплюють усі ключові сфери життя населення. Саме тому можна з упевненістю стверджувати, що подальший кластерний аналіз дозволить отримати однорідні групи країн, які виявлять дійсно істотні відмінності між їх економічним розвитком.

Крок 2. Побудова однорідних за рівнем економічного розвитку кластерних груп країн світу та оцінка якості кластеризації. Економічна інтерпретація отриманих однорідних за рівнем економічного розвитку країн світу.

Цільова спрямованість кроку – класифікувати вихідні 213 країн на однорідні за рівнем економічного розвитку групи.

Завдяки застосуванню природної кластеризації та методу *k*-середніх було отримано три кластери. Економічну інтерпретацію отриманих однорідних груп країн наведено в табл. 1.

Україна належить до другого кластера країн економічного розвитку. Необхідно зазначити той факт, що країни, які сформували цей кластер, характеризуються неоднозначними можливостями економічного розвитку. Так, практично 60 % країн мають рівень ВВП на душу населення нижче за середній по групі (4336,0483 $), а 30 % з них мають модальне значення ВВП на душу населення, що станом на 2012 рік складає 1632,6530 $.

Треба зазначити, що в дослідженні використовувалися дані для 171 країни з 213, що пов'язано з відсутністю статистичної інформації.

Крок 3. Визначення найбільш істотних джерел формування ВВП країн залежно від їх рівня економічного розвитку.

Цільова спрямованість кроку – розрахувати середні та модальні значення для кожної країни для кожного з років у кожному кластері, отримати комплекс економіко-математичних моделей, що дозволять визначати домінанти економічного розвитку груп країн світу.

Таблиця 1

Економічна інтерпретація однорідних за рівнем економічного розвитку груп країн світу станом на 2012 рік

Номер кластера	Перелік країн, що входять до кластера	Економічна інтерпретація кластерних груп
I кластер (30 країн)	Австралія, Австрія, Бельгія, Канада, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гонконг (Китай), Ірландія, Ізраїль, Італія, Японія, Республіка Корея, Сінгапур, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Об'єднані Арабські Емірати, Великобританія, США та ін.	Кластер, що включає країни з високим потенціалом економічного розвитку. Найбільш розвинені країни. Для них є характерним високе значення ВВП на душу населення, найбільша середня очікувана тривалість життя під час народження та мале значення фертильності
II кластер (72 країни)	Алжир, Вірменія, Білорусь, Болівія, Бразилія, Болгарія, Еквадор, Єгипет, Сальвадор, Грузія, Польща, Румунія, Російська Федерація, Таджикистан, Туреччина, Україна, Уругвай, Узбекистан, Венесуела, В'єтнам, та ін.	Кластер, що відповідає країнам другого ешелону з неоднозначним потенціалом економічного розвитку. Країни з середніми значеннями рівня життя, тривалості життя та фертильності
III кластер (39 країн)	Бурунді, Камерун, Центрально-Африканська Республіка, Чад, Конго, Демократична республіка, Кіт-Д'івуар, Ефіопія, Нігер, Нігерія, Папуа-Нова Гвінея, Танзанія, Того, Замбія, Зімбабве та ін.	Кластер, що відповідає найменш розвинутим країнам. Для країн цього кластера характерний низький рівень життя, найменша тривалість життя та найбільше значення фертильності

Були визначені домінуючі джерела формування ВВП для всіх країн у сформованих кластерних сукупностях у вигляді інваріантних ядер екзогенних показників. Економетричні моделі для кожної з кластерних груп країн світу наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Комплекс економетричних моделей для кожного кластера однорідних за рівнем економічного розвитку країн світу

Кластер	Розрахунковий вид залежності			
	Модальні значення	R^2	Середні значення	R^2
I	$Y1mo\ model = -139169{,}6855 + 1637{,}9073 \cdot X1mo + 571{,}3727 \cdot X2mo$	0,8146	$Y1mn\ model = -118467{,}1044 + 1639{,}6293 \cdot X1mn + 299{,}0832 \cdot X2mn$	0,9721
II	$Y2mo\ model = -5232{,}1588 + 84{,}9825 \cdot X3mo + 0{,}7495 \cdot X4mo$	0,7956	$Y2mn\ model = -8052{,}3474 + 119{,}5410 \cdot X3mn + 1{,}8849 \cdot X4mn$	0,9830
III	$Y3mo = -1{,}2435 + 5{,}0967 \cdot X5mo + 5{,}3343 \cdot X6mo$	0,7461	$Y3mn\ model = -119{,}6092 + 9{,}7368 \cdot X5mn + 4{,}1904 \cdot X6mn$	0,8903

Крок 4. Визначення місця України у світовому економічному оточенні.

У роботі для прогнозних значень ВВП України як коригуючий коефіцієнт пропонується використовувати індекс ділових очікувань (ІДО) Національного банку України [9, с. 27], а для перевірки отриманого значення – розраховані значення ВВП на душу населення з урахуванням очікуваних темпів зростання економіки країни, які наводить Світовий банк [10, с. 31] (табл. 3).

Таблиця 3

Прогнозні значення ВВП на душу населення України з урахуванням політико-економічних змін

	2013 рік	**2014 рік**
Модельний сценарій, $	2339,2550	2346,4240
ІДО, %	-2,9	-15,3
Прогноз із урахуванням ІДО, $	2271,4166	1981,3490
Світовий банк, $	2138,2758	2016,0393

Висновки. Сучасна модель розвитку геоекономічної системи обумовлює необхідність пильного визначення положення країни у світовому оточенні. Необхідне подальше удосконалення у цьому напрямку як методологічного, так й економіко-математичного апарату. У роботі запропоновано алгоритмичну модель для досягнення цілей формування модельного забезпечення визначення стану кожної з країн світу та України зокрема в міжнародному економічному оточенні. Результати роботи наведені нижче відповідно до запропонованої алгоритмічної моделі дослідження.

Крок 1. Визначено, що до переліку ознак, які якнайкраще характеризують країни світу, належать ВВП на душу населення, очікувана тривалість життя під час народження, загальний коефіцієнт народжуваності.

Крок 2. Проведено класифікацію 171 країни світу за групами економічного розвитку. Використання методів багатомірного аналізу, а саме кластерного та дискримінантного методів, дозволило отримати три однорідні групи країн. До першого кластера віднесено 30 країн (країни першого ешелону), до другого – 72 країни (країни другого ешелону), до третього – 39 країн (країни третього ешелону). Наведено економічну інтерпретацію отриманих кластерних груп.

Крок 3. Визначено показники, які є визначальними для економічного зростання кожної з груп країн.

Крок 4. Установлено, що розвиток економіки України має спільні риси з країнами другого кластера. Відстежено тенденції розвитку Україні, розраховано прогнозні значення. Зазначимо, що останні рівні часових рядів, для яких відома вся необхідна для дослідження інформація, відповідають 2012 року. Станом на 2012 р. становище України було відносно стійким і саме в 2012 р. можна було стверджувати (відповідно до отриманих результатів), що країна належала до другого кластера. Необхідно розуміти, що положення країни в 2013–2014 змінилося й на теперішній час отримані за моделлю прогнозні значення для 2013 р. і 2014 р. недосяжні.

Науковий керівник – докт. екон. наук, професор Раєвнєва О. В.

Література: 1. Global Economic Prospects: Having Fiscal Space and Using It // International Bank for Reconstruction and Development and The World Bank, 2015. – 216 p. 2. Global Monitoring Report, 2014/2015 // World Bank Group and the International Monetary Fund. – 244 p. 3. Human Development Report, 2014. – UNDP – 239 p. 4. Joaquim P. Marques de Sá Applied Statistics Using SPSS, STATISTICA, MATLAB and R. / P. Joaquim // Second edition, 2007. – 520 p. 5. Maximizing Healthy Life Years: Investments that Pay Off, 2015. – World Economic Forum – 24 p. 6. The Global Competitiveness Report 2014–2015 : Full Data Edition, 2015. – World Economic Forum – 548 p. 7. The Millennium Development Goals Report, 2014. – United Nations, Department of Economic and Social Affairs 2014. – 59 p. 8. World Population Prospects: The 2012 Revision, Volume I: Comprehensive Tables – United Nations, Department of Economic and Social Affairs/Population Division, 2013. – 439 p. 9. Ділові очікування підприємств України. – 2013. – Вип. № 4 (32). – 54 с. 10. The Global Competitiveness Report 2014–2015: Full Data Edition, 2015. – World Economic Forum. – 548 p.

МАРКЕТИНГ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

УДК 336.71

Шкуринська Т. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність банківських інновацій, необхідність використання їх як інструменту підвищення конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг, проаналізовано рівень впровадження банківських інновацій в Україні та запропоновано інноваційну послугу, яка зможе підвищити прибутковість банку.*

Ключові слова: *маркетинг, інновації, банківська діяльність.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность банковских инноваций, необходимость использования их как инструмента повышения конкурентоспособности банка на рынке банковских услуг, проанализирован уровень внедрения банковских инноваций в Украине и предложена инновационная услуга, которая сможет повысить прибыльность банка.*

Ключевые слова: *маркетинг, инновации, банковская деятельность.*

Annotation. *The essence of banking innovations need to use them as a tool to enhance the competitiveness of the bank on the market, analyzes the level of implementation of banking innovations in Ukraine and offered innovative service that can increase the profitability of the bank.*

Keywords: *marketing, innovation, banking.*

Сучасний розвиток банківської системи України характеризується значною кількістю фінансово-кредитних установ, зміною курсу соціально-економічної політики України, бурхливим розвитком економіки, євроінтеграційними намірами, а отже, посиленням конкуренції. Такі тенденції змушують українські банки впроваджувати нові концепції банківського маркетингу, зокрема маркетингу інновацій, переходити до інноваційного шляху розвитку, успіх якого залежить від рівня використання ними свого інноваційного потенціалу.

Дослідженню маркетингу банківських інновацій присвячено наукові праці відомих зарубіжних учених, таких як: Й. Шумпетер [1], Г. Ассель [2], Ф. Котлер [3], К. Скіннер [4], тощо. Значна кількість досліджень у цьому науковому напрямку з'явилася останніми роками і в Україні. Слід зазначити праці таких учених, як: О. Васюренко [5], Геєць [6], С. Єгоричев [7], Ілляшенка [8], В. Козьменко [9], Н. Маслова [10] та ін.

Метою статті є аналіз сутності банківських інновацій, рівня залучення вітчизняних банків до інноваційної діяльності і обґрунтування необхідності маркетингової підтримки інноваційної діяльності вітчизняних банків.

У зв'язку з удосконаленням банківського бізнесу відбувалася поступова зміна акцентів у банківському маркетингу. Вчені поступово перейшли від розгляду загальних питань методології та розроблення понятійного апарату банківського маркетингу до вивчення прикладних проблем: аналізу його інструментарію та, що найголовніше, – до дослідження можливостей упровадження сучасної концепції – маркетингу банківських інновацій.

У науковій літературі [1–9] інноваційна діяльність банків визначається насамперед як процес, спрямований на розроблення нових або удосконалення наявних банківських послуг і продуктів, які використовуються у практичній діяльності та пропонуються на ринку банківських послуг.

Новий банківський продукт – це комбінована або нетрадиційна форма банківського обслуговування, створена на основі маркетингових досліджень потреб ринку. Виходячи з цього, можна стверджувати, що новим банківським продуктом може вважатися: 1) продукт, самостійно розроблений банком для задоволення потреб клієнта, який не має аналогів на ринку банківських послуг; 2) продукт, запроваджений на одному з ринків, але виведений на інший; 3) пакетний продукт, в якому вперше на цьому ринку застосована комбінація існуючих раніше банківських продуктів; 4) продукт, що існує на ринку, якщо хоча б один із його параметрів або елементів модифікований застосовуваним вперше на цьому ринку способом [5].

В Україні банківськими інноваціями можуть вважатися: 1) новий для України зарубіжний банківський продукт; 2) новий український банківський продукт, який раніше не мав аналогів на вітчизняному ринку банківських послуг; 3) нові технології обслуговування клієнтів [9].

Сучасний стан банківської системи України і прогнози розвитку на найближче майбутнє змушують усвідомити актуальність інноваційності саме через те, що керівництво банківських установ розуміє, що успішна діяльність банку пов'язана не тільки зі здатністю професійно будувати свою внутрішню політику, але і пристосуватися

© Шкуринська Т. В., 2015

до зовнішніх умов із максимальною для себе користю, передбачати тенденції розвитку ринку й отримувати конкурентні переваги.

Коли управління здійснюють в умовах невизначеності та мінливого конкурентного середовища, саме інноваційна діяльність банківської установи має бути основним напрямком підвищення конкурентоспроможності.

Для вітчизняних банків інновації є не тільки критерієм оцінки конкурентоспроможності, але й умовою виживання на ринку. Тому особливо великого значення набуває їх здатність енергійно реалізовувати інноваційні проекти й ефективно управляти ними.

Щодо сучасного рівня залучення вітчизняних банків до інноваційної діяльності, то варто зазначити, що на сьогодні поступово збільшується кількість банків, які значну увагу приділяють інноваційним продуктам і технологіям. Однак цей процес має швидше стихійний характер, ніж системний [7].

Дослідження практики з упровадження банківських інновацій підтверджує, що переважна кількість вітчизняних банків застосовує стратегію запозичення банківських інновацій, а не розроблення власних. Це пов'язано, у першу чергу, з тим, що банківські установи України порівняно з банками промислово розвинених країн мають відносно невеликий термін існування. Застосовуючи таку стратегію, вітчизняні банки страхують себе від ризиків, пов'язаних із веденням інноваційної діяльності. Крім того, такий підхід дозволяє їм значно скоротити витрати на розроблення та впровадження інновацій, обмежуючись при цьому лише витратами на проведення досліджень щодо адаптації новинки на внутрішньому ринку.

На сьогодні лідером із упровадження інновацій в Україні є ПриватБанк. Інноваційна політика ПриватБанку орієнтована на впровадження на українському ринку принципово нових, провідних банківських послуг, які надають клієнтам нові можливості управління своїми фінансами. Приватбанк першим в Україні запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет-банкінгу "Приват24" та GSM-банкінгу, а також послуги з продажу через мережу своїх банкоматів та POS-терміналів електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв'язку та IP-телефонії [7].

Номенклатура послуг для VIP-клієнтів на сьогодні є вражаючою. Ряд банків займається створенням банківських продуктів і послуг, спрямованих на задоволення персональних фінансових потреб VIP-клієнта.

Щодо надання нестандартних фінансових послуг VIP-клієнтам, слід зазначити такі: довірче управління активами клієнта та членів його родини, формування банками індивідуальних інвестиційних портфелів VIP-осіб і управління ними, забезпечення фінансового управління на підприємствах, якими володіють такі особи, податкове планування та розроблення індивідуальних фінансових схем для оптимізації грошових потоків тощо.

Окрім надання фінансових послуг, сьогодні банки пропонують ряд інших послуг, зокрема організацію відпочинку, туристичних і ділових поїздок, підбір шкіл для дітей за кордоном, тест-драйв автомобілів класу «люкс», арт-банкінг тощо [11].

Отже, ефективність роботи банку і його конкурентоспроможність на ринку значною мірою залежать від запровадження нових банківських продуктів та технологій. Банківські інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності банку, який отримав реалізацію у вигляді нового або вдосконаленого банківського продукту чи послуги, які впроваджено у практичну діяльність. І за сучасних умов запровадження інновацій є одним з найдієвіших інструментів у конкурентній боротьбі. В цілому, рівень упровадження маркетингу інновацій у діяльності вітчизняних банків є досить невисоким. Найчастіше банківський маркетинг розглядається як засіб реклами, інструмент аналізу позицій банків-конкурентів, тобто на практиці реалізуються лише окремі елементи комплексу маркетингу.

Оскільки важливим фактором вибору клієнтом банку є зручність, швидкість обслуговування, економія власного часу, доцільно було б запровадити послугу «Виїзд банківського спеціаліста» (на роботу, додому), яка може бути альтернативою самостійного приходу клієнта до відділення та Інтернет-банкінгу. Вважаємо, що попитом ця послуга буде користуватись у наш час у зв'язку зі збільшенням тривалості робочого дня і незмінним або навіть скороченим при цьому часом відпочинку (перерви). Для реалізації такої послуги, яка дасть можливість проводити консультацію, здійснювати всі операції (крім видачі і прийому готівки) в зручному для клієнта місці, варто використовувати планшети і забезпечити їм відповідне наповнення (програмне забезпечення, база). Задоволеність цим сервісом, відповідно, буде позитивно впливати для банку на прийняття клієнтом рішення після консультації, що відповідно приведе до нарощування обсягів залучених коштів, кредитування; отримання нових клієнтів за рекомендацією, а також підвищення рівня лояльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Жуков В. В.

Література: 1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с. 2. Ассэль Г. Маркетинг: Принципы и стратегия : учеб. для вузов / Г. Ассэль. – М. : ИНФРА-М., 1999. – 804 с. 3. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Под ред. О. А. Третьяк, Л. А. Волковой, Ю. Н. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. 4. Скиннер К. Будущее банкинга: мировые тенденции и новые технологии в отрасли / Крис Скиннер ; пер.

с англ. Е. И. Недбальской ; науч. ред. Н. А. Головко. – Минск : Гревцов Паблишер, 2012. – 400 с. 5. Васюренко О. В. Фінансове планування та прогнозування діяльності банків : монографія / О. В. Васюренко. – К. : УБС, 2012. – 323 с. 6. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с. 7. Єгоричева С. Б. Банківські інновації : навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 208 с. 8. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університет. книга, 2010. – 334 с. 9. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку : навч. посіб. / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. – Суми : Університет. книга, 2011. – 734 с. 10. Маслова С. О. Фінансовий ринок : навч. посіб. / С. О. Маслова, О. А. Опалов. – Київ : Каравела, 2003. – 344 с. 11. Яковенко С. Н. Финансовые инновации в деятельности коммерческих банков: теоретико-экономические аспекты / С. Н. Яковенко, А. А. Тимченко // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2. – С. 53–59.